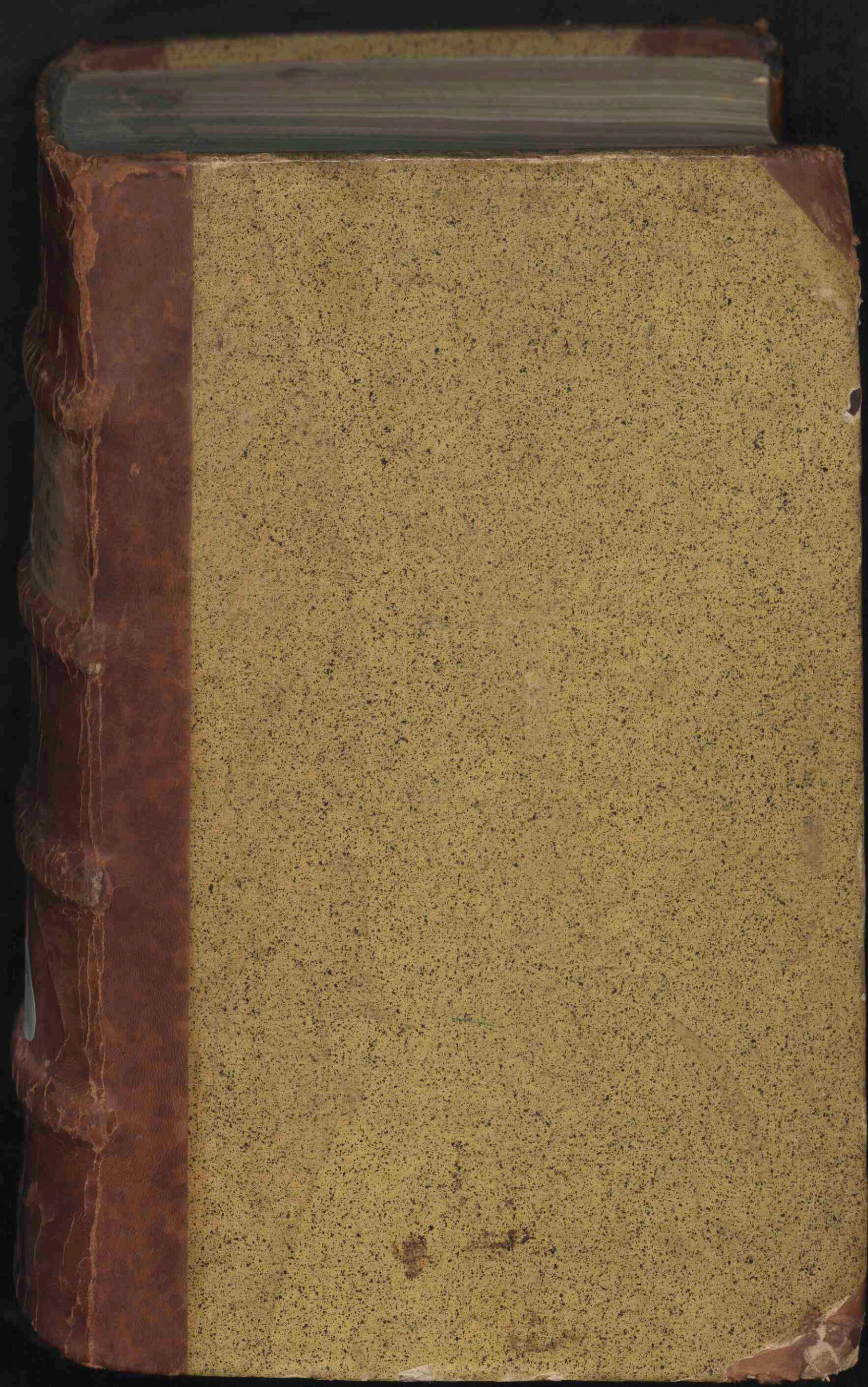

**De traditionibus apostolicis et tacitis partes tres : vna? cum
prolegomenis et appendicibus, ad planiorem omnium in his
partibus comprehensorum declarationem adiectis:**

<https://hdl.handle.net/1874/402682>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

HAMELMANNUS
De Traditione
V. R E G I I
Prophetiae de Christo.
C. H O F F M A N
de Poenitentia.

E. fo.
140

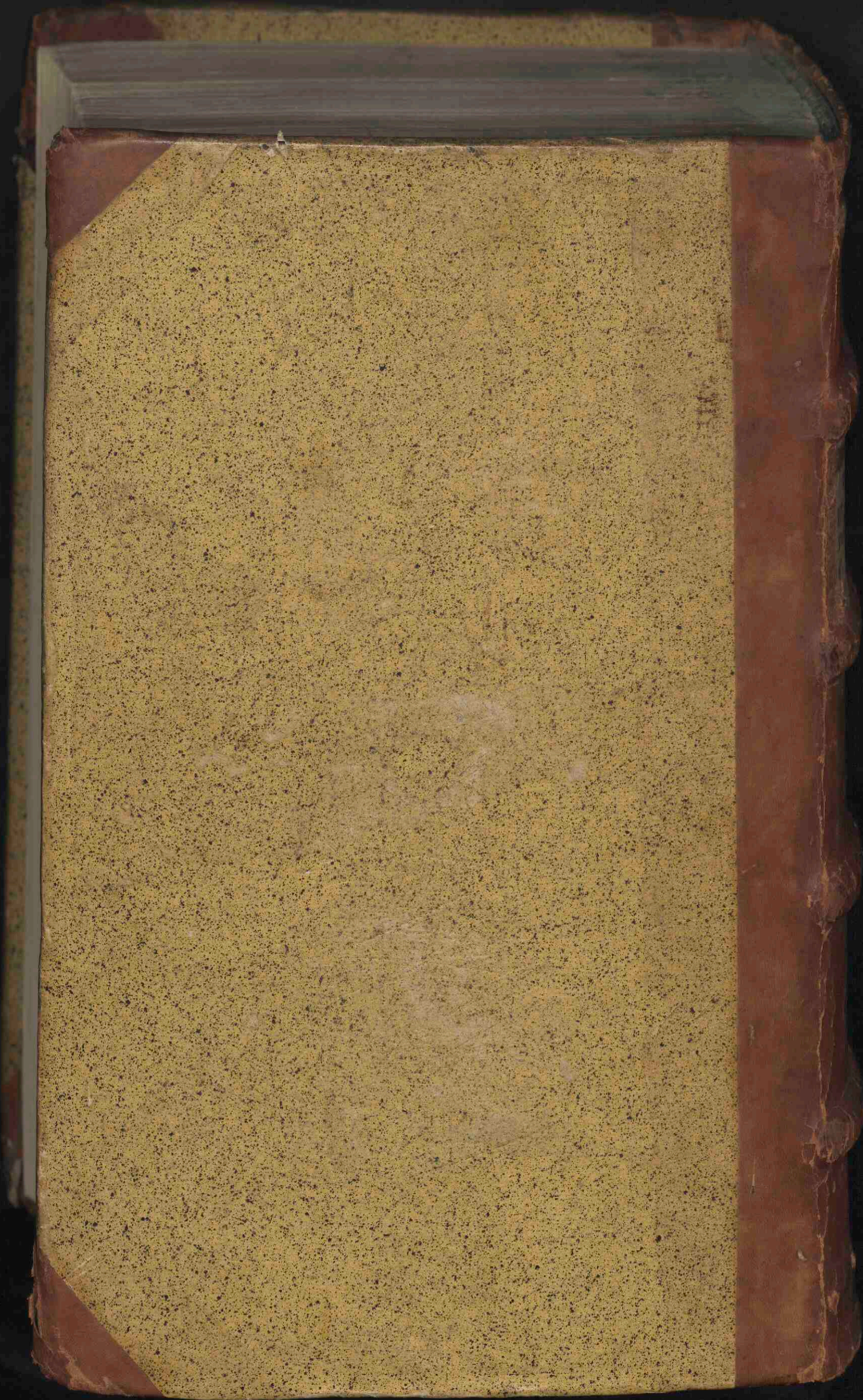
Rariora

25.

o.

N. 25. C.

n° 509 R.
~~~~~

8

DE TRADITIONIBVS APOSTOLICIS ET TACITIS PARTES

TRES, VNA CVM PROLEGOMENIS ET AP-
PENDICIBVS, AD PLANIOREM OMNIVM IN
his Partibus comprehensorum declaratio-
nem adiectis:

AUTORE HERMANNO HAMELMANNO,
sacrae Theologiae Licentiato.

Huius Operis, in Religionis causis usum multiplicem, necessariumq; cum ex
proxima, tum reliquarum Partium Appendicumq; Praefationi-
bus Lector cognoscat.

Ex dono Biersfeldy

Adiectus est sub calcem Operis, rerum & uerborum in his tam Prolegomenis quam Parti-
bus & Appendicib. memorabilium, INDEX.

BASILEAE, PER PAULUM QUE-
cum, sumptibus Hieronymi Feirabent. 1568.

ADDITIONAL

TO THE

PROCEEDINGS

OF THE

LEGISLATIVE

COMMISSION

OF THE

STATE OF

NEW YORK

IN

THE

YEAR

1890

AND

1891

IN

THE

MONTH

OF

THE

YEAR

1890

AND

1891

IN

THE

MONTH

OF

THE

YEAR

1890

AND

1891

IN

THE

MONTH

OF

THE

YEAR

1890

AND

1891

IN

THE

MONTH

Ex. long. 2.10

CELEBRIBVS, EXIMIIS, PIETATE,
PRVDENTIA ET IVDICIO PRÆSTANTIBVS VIRIS
AC DOMINIS, DD. CONSVLIBVS, DOMINIS SENATORIBVS ET
Tribunis plebis in primarijs, ijsq; claris amplissimis, inclyti & vetusti Comitatus de
Lippia Vuestphalorum urbibus, Lippia & Lemgouia: nec non reliquorum eiusdē
ditionis ac comitatus oppidorū, Hornæ, Blombergæ, Vflenix & Dîtmoldiæ Gu
bernatoribus, D. Cōsulibus & Senatoribus splendidis & egregijs, &c. suis Domi
nis & patronis in Christo, tum propter communem reli
gionem colendis, S. D.

HERMANNUS HAMELMANNUS

S. Theologiae Licentiatus.

Vbet Dominus Ezechielis 20, ut non in statutis patrum,
sed in præceptis suis ambulemus. Debent itaq; procul
à nobis remota esse statuta & decreta hominū, quantumli
bet in specie sanctorū: præsertim ea q̄ citra uel præter Scri
pturā dicta sunt. Vt autē hoc cōmodius fieri posset, uolui
hæc Prolegomena de consilio Doctoris Chytrei (qui ea
ante annos nouē uidit) & Doctoris Mörlini, eiusq; coadiutoris M. Mar
tini Kemnicij, uirorum meherculē doctissimorum & clarissimorū, in lucē
dare, ut ita perspicuē demonstraretur, iuxta doctrinā Pauli 2 Timoth. 3, Scri
pturam sacram ad omnia sufficere, & extra illam nihil recipi debere.

Cum autem potissimam Prolegomenorū partem, cum tribus illis Traditio
num tacitarū & Apostolicarū Tomis, in hoc comitatu Lippiaco col
legissem: uolui quoq; ex istis nostris laboribus extare, quod V. Ex. amplis
simi ciuitatum huius Comitatus Procere, dedicatū esset. Hic uerò V.
Excell. Paderbornenses dominos, ut uicinos, adiungere debuissim: sed
quoniam superioribus annis nec priorem ad Gerhardum Rodikenū ad
monitionem, ipsis inscriptam, nec posteriorem pio susceperūt animo: ideo
eos nunc, ut à nostra sincera confessione adhuc alienos, libens prætereo: o
ptās tamen istis, & reliquis in Vuestphalia ciuitatum quarundam rectori
bus, qui nondum iugum pontifici Romano eiusq; purpuratæ meretrici
subtraxerunt, meliorem mentem, & ueram ad Christum conuersionē. De
pijs ibi ciuibus non dico: interim, ut dixi, iure quodam singulari uobis hæc
deberi censeo.

Vt autem uos Lippiensis urbis Procere alloquar, magna profectō cum
laude, & animi corporisq; fortitudine, cōtra immensam Bohemorū, Thu
ringiorum, Misinorum, Saxonū, & aliorum populorum molē, in Vuest
phaliam anno 1447 ingruentem, animosē se sustinuit & defendit uestra
Resp. penē sola, cum urbe Sufatensi. Quoniam reliquæ ciuitates (ut Em
beca, Huxarium, Heruordia, Monasteriū, Osnaburga, & aliæ in Vuestpha
lia & finitimis locis urbes) terrore tam numerosi populi coactæ, imperata
faciebant. Solæ tantūm duę urbes, Sufatum & Lippia, restiterunt hostibus
immanissimis, & inde uictoriā reportarunt. Vos, uos inquam, celebres
Domini consules & senatores urbis Lippiæ, uos dico Lippienses, cum re
liquæ urbes huius splendidiss. & ampliss. Comitatus uel uastarentur, uel
mulctarentur pœna pecuniaria à tam potenti exercitu, perstitistis immoti.

Hinc extant de ista uestra fortitudine antiqui & rhythmatici uersus:

*Lippenses nati pari formiter, atq; Susati,
Capita uocati, meritis milites coronati,
Euasit uota per uos Vuestphalia tota,
Vos expulistis canes de finibus istis.*

Scribit Sebastianus Munsterus in sua Cosmographia, quomodo 26 milibus Bohemorum, & alijs incolarum suorum hominibus, Theodoricus Morfensis comes, archipraeful Colonienfis, obsederit urbem Lippiensem, & per dies 14 continuo oppugnauerit, sed frustra. Ertuwinus autem Ertmannus, consul Osnaburgensis, isti tempori contemporaneus, scribit in suo Chronico, quod per triennium multis modis pressisset ille archipraeful Lippiensem urbem, & ciues, ante aduentum Bohemorum, & aliquoties obsidionem tetasset: sed Remp. illam omnia ista animose pertulisse, & fortiter ei restitisse. Postea uero ait adductos Bohemos, Misnenses, Thuringos, Saxones, & alios populos, (quorum numerus 60 millia excesserat) ad oppugnationem utriusque urbis Susati & Lippiae: ibi quidem Lippiam primo tantum robur & summum impetum hostium oppugnantium oppidum, per dies quindecim sustinere potuisse, ut postquam ex urbe multum damni hostibus dedissent, cogeretur exercitus ab illo oppido deflectere ad obsidendum Susatum. Sed de eare apud uos extat Chronicum adiunctum Lippiflorio, in quo de toto negotio plura leguntur. Fuit igitur per id tempus quasi caput & ornamentum, cum urbe Susato, ciuitas Lippia, toti Vuestphaliae. Sed licet tunc plurimum laudis ex tanta animositate consequeretur uestra splendida Resp. Domini eximij; tamen maiorem consecuti estis gloriam coram Deo & omnibus pijs, quando de uestro suffragio ante annos triginta excellens Doctor Ioannes Vuestermannus, magna cum gratia Euangelium de filio Dei uobis uestraeque patriae tradidit, & hoc nomine cum fidelissimis collegis non leuia exilia passus est. Verum illa ipsa doctrina, quam ille primum ibi plantauit, haecenus sumpsit incrementum, & uiget apud uos hodie rigante Herico Schrodero, meo amico ueteri, & suis collegis: quibus nuper adiunctus est Conradus Scomerus, uir doctus. Spero ergo, V. Excell. ueritatis & pietatis amanti, huiusmodi nostrum scriptum fore gratum.

Nunc porro, quod ad uos, praestantissimi Consules & optimi Senatores urbis Lemgouienfis, attinet, nihil modo de maiorum uestrorum factis referam, nihil de illorum uirtute dicam: sed illud censeo in uobis uerum esse, quod dixit M. T. Cicero de seipso, Ego praeluxi maioribus meis: ita & uos, eximij & praestantissimi Proceres huius nostrae urbis, (in qua iam in annum usque undecimum concionatorem egi, & cum multis ex uobis familiariter & pie uixi) uere praelucetis maioribus uestris, quibus tamen ex sua laude nihil detractum uolo: & scio inter illos fuisse strenuos & egregios uiros qui domi forisque magnalia perfecerint. Sed relinquo ipsis debita encomia: & interim V. Prest. tribuo hoc, eam istis praelucere, siue consilia, doctrinam, artes, munitionem & aedificia, uel splendorem urbis, siue ueram religionem spectemus. Nam ut de alijs taceam, non solum hic uox Euangelij, ut in plerisque Vuestphaliae urbibus & oppidis (admodum adhuc pro dolor paucis) simpliciter sonat, sed tam habemus repurgatam a Papismi fermento religionem,

religionem, ut uix uestigia Anti christianarum caeremoniarum alibi uel quam minima extent: imò ne quidem sint ex omnibus incolis urbis, quod ego sciam, qui uel minimam Papatus partē ex professo defendant. Ecclesiastica ministeria uestro labore & cōsilio sunt bene disposita: & V. Prud. nobiscum hactenus uigilanter concordi suffragio hoc unū curauit, ut immaculatam doctrinam ab omni quoque sectariorum & suermerorum sece illibatam retinere possemus. Quantum ego contra sacramentarios laborauerim, quātum quoque mei fidelissimi collegae & fratres amicissimi, uiri uenerandi & docti, Mauritius Pideritius (qui per annos 34 hic Euangelium Christi fideliter docuit, Iodocus Hockerius, Hillebrandus Grathusius, Temhardus Nagelius, &c. mecum laborauerint, imò quomodo uos simul laboraueritis pro retinenda uera religione, multis cordatis uiris in hac urbe & uicinia notum est. Nolo enim hic prolixè nostrum canere encomiū.

Sed ideo hæc refero, ut demonstrem, nostram ecclesiam multis alijs iure quodam præferri, in qua V. P. ut capita, seriò afficiuntur uera religione, & zelo ueræ doctrinæ tanguntur. quæ etiam olim cōmodè effecere, ut hic nominatissima & per totam Vuestphaliā celebris per aliquot annos fuerit schola. Et illud de uestra Præst. non erit tacendum, quòd annui redditus sint per V. Pietat. ad hoc destinati, ut inde subsidiū in perficiendis studijs pauperes scholastici uestrates, siue hic, siue in Academijs uiuant, consequantur. Hunc uestrum propensum animum ac affectum erga studia, eamq̃ beneficentiam silentio neutiquam prætereundam censui. Hinc etiam fit, ut dum uos gubernatores foueatis literas, multa ingenia excitentur, & ad discendas artes inflammentur. Nec enim uni aut alteri, ut alibi in Vuestphalia moris est, tales sumptus confertis, sed multis. Quid dicam de nostris bibliothecis: in ijs equidem extruendis, ornandis & cōstituendis, me meosq̃ collegas prædictos iuuat V. Ampl. & ad tam piam officinam ecclesiæ adornandam multi proceres & ciues p̃ij sumptus contulerunt: & quidem ita, ut nunc tam illustres, splendidae & quidem tales sint bibliothecæ duæ in hac urbe, quales, quo ad res Theologicas, nullus hominū adhuc in Vuestphalia uidit: nec credo alibi in hac Vuestphalorū regione posse aliquam officinam publicam & librariam excellentioribus Theologiæ commentarijs illustratam reperiri, quàm est nostra. Non dicam nunc de priuatis nostris bibliothecis, quæ domi à nobis possidentur. Quòd si quoque animus esset de optima Reip. constitutione, & quomodo graues prudentesq̃ uiri, iñq̃ plerunque literis & scientia ornati, ad gubernacula sederant in hac urbe, dicere, profectò latissimum digrediendi haberem campū.

Sed quia non constitui modò de uestra grauitate, integritate, humanitate, pietate & zelo in gubernanda Rep. atque retinenda, defendenda & amplectenda uera religione ac sana doctrina, ne uestris auribus quicquam dare uidear, uerba facere: ideo de ratione dedicationis quædam subiiciam.

Et si sim sepe inde ab annis decē in hac urbe à multis alijs exteris uexatus:

tamē potissimam partem horū Prolegomenarū, & simul triū tomorum de Traditionibus tacitis collegi & cōtexui in hac urbe, sub uestro patrociniō Domini praestantissimi, & mihi summopere colendi: ideo meritō V.P. inscribere initia istorū meorū laborū & debui, & quoq; uolui: praesertim nūc, postquam uobis praecipuē in Praefatione his Prolegomenis praefixa, meum quaecunque ministerium Doctor nominatiss. David Chytręus gratulatus sit. Interim spero V.P. illarum urbium rectores ferre consortes dedicationis, cum quibus est arcta uobis amicitia, perpetua cōfoederatio, & summa in una ditione & sub uno dominio coniunctio. Et quanquam uarias & multas à meis aduersarijs sustinuerim calumnias, & hodie etiam opera eorundem sint res meae ualde dubiae, nec sciam quā diu hic apud uos herere possim: tamen meum gratum animum hac dedicatione uolui erga V. Excell. declarare. Suscepistis me olim exulem, & iterum hinc aliorum potentium opera eiectionem reuocastis, & in exilia abeuntem subsidio ornastis, & ad hęc usque tempora ministerium meum charum habuistis. Quid nunc deinceps futurum sit, cum de nouo exilia praeforibus me expectent, & multi meditentur & minentur mihi eiectionem, planē ignoro. Ego negotium meum filio Dei commendo, illiq; sto & cado, ut unico Domino & saluatori meo. Scio tamē, quod haecenus & uita & doctrina fideliter pro meo modulo (licet & meam fragilitatem quotidie sentiam & deplem) in annum usque undecimum concreditis meo ministerio, praefuerim & praeluxerim in hac urbe. Calumnientur Zoili & Momi quantum uelint: mihi pluris est & erit unius celebratissimi Doctoris (nō dicam de multorum iudicio & suffragio Doctorum) testimonium de me publicū, quā omnium meorum hostium calumnia. Dicant isti, me dedecori esse huic urbi & ditioni: dicāt, inquam, hęc & similia de me conuicia quidam malē feriat homines: interim isti uix digni sunt, ut his Theologis doctoribus matulā porrigant, qui syncerius de me iudicant.

Non mihi tribuo nec arrogo ista encomia uel elogia, quae mihi in diuersis Praefationibus à clarissimis Doctoribus ecclesiarum purgatissimarum, uidelicet D. Mörlino, D. Chytręo, D. Vuigando, M. Kemnicio, M. Cyriaco Spangenbergio, & alijs. scriptis in hac Prolegomena & sequentes tres partes Traditionum attribuuntur: quoniam quotidie meo me meriens pede, nosco quā curta mihi domi sit supellex, & saepe meam rudem in scribendo considero & deploro infantiam. Quanquam laudabile & suaue sit, à laudato uiro commendari.

Quā bene autem fecerint mei aduersarij, ut quosdam potentes & heroes superiori semestri contra me excitarent, eisq; suasores fuerint, ut me eicere tentarent ex hac uestra urbe, non ego hic disputabo: sed sit de eo iudicium apud pios, graues, cordatos & eruditos ecclesiarum Saxonicarum, Megalburgicarum & Mansfeldicarum praesides & Theologos.

Si qui sint, quibus potior sit pro ratione uoluntas, & adhuc cupiant in me Christum persequi: pro eis oro filium Dei, Emmanuelem & mediatorē nostrū unicū, ut hos conuertat cū omnibus hostibus meis, Amen.

Vestram uerō ecclesiam atque politiam plurimum amaui, & patriae loco habui

habui coluicq. Nam etsi Osnaburgæ, in inclyta illa ueteri Vuestphaliæ urbe sim natus & educatus, atque istius urbis proceribus eximjs multum debeam: tamen hanc uestram Remp. deinde V. quoque P. proceres, patricios ciuesq; unice dilexi, & malui apud uos agere mediocri conditione contentus, quàm ampliores & opulentiores, licet aliquando oblatae essent, suscipere. Quomodo etiam cum potissimis quibusque huius urbis membris familiariter & honestè uixerim, deinde quæ certamina in Ecclesia sustinuerim propter incorruptam à D. Luthero acceptam doctrinam retinendam, cum uos ista non fugiant, quid opus erit referre?

Nostrium igitur hoc qualecunque munus, uobis potissimùm ut debitum & destinatum, ita quoque præcipuè dedicatum, præstantissimi Domini, ut boni consulat V. excellentia reuerenter oro. Volui enim & exteris & posteris atque nepotibus uestris simul notum facere hac dedicatione, qualem affectum, beneuolentiam & zelum erga religionem ueram, literas & studia, studiososq; exhibeatis: & quanta integritate, prudentia & æquitate in omnibus rebus rectè disponendis, & piè iudicandis causis utamini, ut hoc pacto possit esse V. H. semper multis nostro & futuro tēpore exemplar uirtutis. Dominus Iesus adsit V. P. perpetuò, Amen.

Quod porrò ad Hornensem remp. attinet, profectò illa habet singulare encomium ex antiquo illo monumento, quod miram uetustatem refert in uicinia sito, & dicto der Egerstenstein (alij hoc rupem picarū appellāt) sed celebratius est isti oppido coram angelis encomium, quòd ibi uir doctus (qui ante annos 33 in sua patria, oppido ditionis Monasteriensis Alæ, graves persecutiones ppter Euāgeliū perpeſsus erat, & ibi & simul apud uos etiam scriptis inclarnerat) Mag. Gerhardus Cotius diu Euangelium docuerit, & hodie quiescat in Domino, cui modò felix in prædicando pastor Ioannes Vuilhelmus Torentinus, antea aulicus concionator, successit. Quod ad Blombergensem urbem attinet, scio illam Patrum seculo ante annos centum & plures, forte propugnaculum generosiss. Comitum de Lippia, &c. ut Annales produnt, fuisse: sed per multos annos ibi uerum propugnaculum aduersus diaboli insultus, ex uerbo Dei edificauit uoce Euangelij pijsimus uir Cōradus Meierus: cui equè fidelis uir Iodocus Pideritius in pastornatu successit, docens Euāgeliū Christi suaui ter. Habet etiam Vffleniana resp. sua commoda corporalia ex salino fonte: sed potiore fontem, qui est uiræ & salutis, ibi scaturientem exhibuerunt Ioannes Christianus, Hieronymus Grestius, & hodie Iodocus Schurmannus, uiri integri & honesti ministri Euangelij. Detmoldia oppidum potest de sua antiquitate gloriari, quoniam de ea legitur non solum in archiuis cathedralis capituli Paderbornensis: sed Annales referūt, quomodo ad locum Tithmolt pugnauerit Carolus Magnus cum fortissimo Angriuariorum duce Vuidekindo: & hodie ibi sedes habent nobilissimi Comites de Lippia, quorū etiam laus nō exigua extat in multorū Chroniciis: & Lippiensium heroum fortitudinē varijs in mēbranis historico stylo descriptam aliquoties reperi. Sed omnia abolet uetustas: interim ma

gis erit gloriosum, quod iam per multos annos & toti illustri aulae & urbi Ditmoldianae uox Euangelij de filio Dei sonuerit, quod nunc etiam ibidem propagatur per reuerendum & ornatissimum uirum Mag. Ioannem Exterum, pastorem eruditum.

Accipite ergo, praestantes Domini Cōsules & Senatores oppidi Hornae, nostrum scriptū, quo reuocatur omnes à terreno & caduco monumento, ad aeterna Sacrarum literarum monumenta; & ad cornu salutis. Accipite uos Blombergicae urbis gubernatores honesti laborem, quo hoc effectum puto, ut omnes certū fidei propugnaculū & florē gratiae in mōte Sion, hoc est, uerae Ecclesiae cognoscant. Sumite uos Vffleniani proceres egregij nostrum Opus, in quo sudamus, ut ex turbidis aquis homines extrahantur, & ad fontem scaturientem aqua uiua ducantur, & assuescant ad sermones sale mystico conditos. Ita quoque hoc munus Ditmoldiani oppidi proceres optimi, spero uobis non ingratum fore, quia hic disputatur quid ab initio uiguerit & uerē antiquum fuerit in uera Ecclesia, & quomodo in tempore uigilandum sit ut ueritatem ipsam retineamus.

Suscipite itaque uos simul honestissimi Domini Cōsules & Senatores oppidorum Hornae, Blombergae, Vffleniae & Ditmoldiae, benigno animo, quae uestrae Pl. dedicata, & simul inscripta sunt. Decreui enim illa quoque V. Integritati & Hum. dedicare, quae in hoc Comitatu congeSSI, & postea à praestantissimis Doctoribus Theologis quibusdam commendata sunt.

Possē uerō huiusmodi dedicationis plures causas adferre, sed una sufficiet. Si forte hinc mihi migrandum esset, uolui tamen aliquod testimoniū meae promptae erga praecipuos huius Comitatus, & in primis urbium huius ditionis proceres & alumnos, uiros graues & prudentes, uolūtatis extarre. Et si plerique forte me contemnant, seducti aduersariorum meorum petulantia obtreptione; tamen laeta conscientia ista perfero, deplorans interim talium caeca & stulta iudicia: doleo quoque meos hostes non cogitare, quid Christus de suis referat ministris; Qui uos reijcit, me reijcit: Qui uos suscipit, me suscipit. Sed gaudeo illos nihil aliud posse calumniari, quam styli & dictionem in his meis scriptis. Quāquam fateor ingenuē, me nunquam in his nostris laboribus contexendis rationem styli & elegantiae habuisse: tantum rebus, & idoneis argumentis probationibusque firmis inuestigandis operā dedi. Mihi enim satius est res ipsas diligenter tractare, quam eleganter collocare uerba. Fucosi & profani homines solent ornatum quaerere, ut gratiam uerbis concilient suis: ego simplici dictione & humili oratione, & rudi orationis filo ac serie contentus sum. Ideo Pauli & ueterum Patrum Ecclesiae dictis, de incomposita & in affectata sanctorum dictione in Ecclesia me consolor, & tueor contra importunos meos aduersarios.

Interim reuerenter peto ab omnibus pijs, ne meam calumnienē infantiam & ruditatem in formandis uerbis. Studeant suermeri, Papistae & alij, ornatui & splendori uerborum: quaerant isti elegantiam & promptitudinē styli in mala causa, ut lenocinijs et praestigijs uerborum, uenustaque dictione uestiant falsas suas doctrinas, atque interim iuuentutem et incautos decipiant, simplices in errorem ducant, et improuidis sumum uendant. Nos

uerō

uerò rudi & incompressa oratione, atq; inaffectata dictione formamus nostram hanc scripta, eo fine, ut simpliciter ueritatem tueamur. Grammaticam non tam equidem hic spectauimus, quam Dei honorem. Et quaecunque in his Prolegomenis dicta sunt, potissimum contra pontificios scripta & dicta uolo: atq; protestor, me nullam dare occasionem potentibus sua abutendi autoritate in ministros Christi, & aliquid contra eos ui tentandi. Cum enim sibi soli omnia rapiat & attribuat Papa, & habeat hodie multas qui in re tam iniqua ipsum tueantur, produxi contrariales uetustatis testimonia. Alioqui notum est, quomodo prius ministri & doctores in ueteri Ecclesia impie Caesaribus & Principibus restiterint magna constantia: ut Athanasius, Hilarius, Ambrosius, alijq; plures. Interim uestram Excell. præstatisimi Domini Consules & gubernatores urbium præcipuarum, huius ditionis & Comitatus Lippensis: hoc est, uos qui in ciuitatibus Lippia, Lemgouia, Horna, Blomberg, Vfflenia, Ditmoldia præestis, reuerenter oro, ut nostram dedicationem boni consulatis, & me commendatum habeatis. Quocumq; res meæ cadant, tamen ex animo inclytis Dominis Comitibus, tutoribus & splendidis consiliarijs, tum quoq; egregijs nobilibus, tandem ipsi pupillo generoso Simoni iuniori, puero uerè nobili & magnæ spei, Comiti & hæredi huius ditionis, & uobis urbium huius uetustæ regionis, gubernatoribus prudentissimis, opto omnia felicia: & oro filium Dei, ut semper in hoc Comitatu & uestris ciuitatibus colligat sibi perpetuam Ecclesiam, quæ ipsum cum Patre & Spiritu sancto in æternum celebret & laudet, Amen

Amen. Lemgouie, in die Michaelis, Anno 1565.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ
IN PARTES DE TRA-
DITIONIBVS APOSTOLICIS
ET TACITIS LIBRI TRES,

QVIBVS PROBATVR:

QVOD CONTROVERSIAE FIDEI ET RE-
ligionis Christianæ, nec ex Traditionibus, nec ex Patrum scriptis,
nec aliunde quàm ex Scripturis sacris di-
rimi possint.

ITEM,

QVOD IN CONCILIIIS ANTIQVIORIBVS
& colloquijs Ecclesiæ primitivæ, omnia sint tractata, explica-
ta & disputata ex Sacris literis.

Cum Præfationibus Davidis Chytræi, & M. Cyriaci
Spangenbergij.

Adiecta est Appendix, quæ continet falsitatem
Iesuitarum.

Capita eorum omnium quæ his in Libris tractantur,
sequens pagina indicat.

I N D E X

LIBER PRIMVS CONTINET COLLATIONES SCRIPTV
ræ sacrae & Traditionum tacitarum: & utrum ex Scriptura, uel ex Tra-
ditionibus, controuersia componi possint.

LIBER SECVNDVS CONTINET HAEC CAPITA:

- 1 Quòd se Doctores ueteres S. Apostolis, eorumq; scriptis longè postposuerint: tum etiam aliorum iudicijs sua subiecerint, et simul de præcedentium scriptis liberè iudicari.
- 2 Quòd dirimenda sint controuersia de fidei Articulis, ex Scripturis tantum sacris, iuxta testimonium ueterum.
- 3 Quòd de iudicio Patrum ueterum, etià sufficiant ad salutem Sacrae literæ abunde, &c.
- 4 Quòd iuxta sententiam Patrum antiquorum, Scriptura Scripturam explicet.
- 5 Quòd dicentibus Doctores Ecclesiae, nouum Testamentum sit explicatio ueteris.
- 6 Quòd Patres errent, & secum disideant in explicatione Scripturarum.
- 7 Quòd Scripturae contraria interdum Patres docuerint, & secum pugnaverint.
- 8 Ostenduntur errores præcipuorum Patrum.

LIBER TERTIVS QVI CONTINET SYNODICA.

- 1 Quòd aliter de Disputationibus & Iudicijs Ecclesiae, Vigilius quondam Tridentinus episcopus scribat, atq; nuper Tridenti in conciliabulo factum sit.
- 2 Quòd Athanasius in concilio Nicæno, & coram Probo Iudice, tantum ex Scripturis disputauerit contra Arrium, & alios.
- 3 Quomodo olim tempore Augustini ex Scripturis tantum disputauerint.
- 4 Quòd non aliter quàm ex Scripturis sanctis Iustinus Martyr cum Tryphone Iudæo disputauerit.
- 5 Quòd Concilia primitiua Ecclesiae primaria ex Scripturis concluderint.
- 6 Quòd unus se aliquando toti Synodo opposuerit, munitus auctoritate Scripturae.
- 7 Quòd in primitiua quoq; Ecclesia, in reliquis Concilijs & colloquijs, ex Scriptura disputauerint.
- 8 Quòd Principes præfuerint olim Concilijs & disputationibus, aut suo nomine alios constituerint.
- 9 Quòd olim semper Principes, nemine episcoporum reclamante, conuocauerint Synodos.
- 10 Quòd quidam ex plebeijs, ad audiendas disputationes sint olim admissi.
- 11 Quòd notarij Concilijs & disputationibus olim adhibiti sint, & adhiberi debeant.
- 12 Quòd Papa Romanus subsit Concilio, Caesari & Principibus.
- 13 S. Patres de Concilijs diuersam habuisse sententiam, & opinionem.
- 14 Papas Romanos sepe contra Concilia egisse, & eis repugnasse: & rursum Concilia Papis refragari.
- 15 Concilia concilijs repugnare.
- 16 Concilia errare posse, & sæpius errasse.

DAVID

DAVID CHYTRAEVS PIO LE-

CTORI S. D.

NICA extat à Deo ipso, certis & illustrib. testimonijs tradita generi humano, uera de Dei essentia & uoluntate doctrina, quæ in monumentis Prophetarum & Apostolorum literis mandata, & libris certis comprehensa, & testimonijs illustribus Ecclesiæ tradita, & ad nos usque propagata est. Hæc scripta Prophetarum & Apostolorum uult Deus unicam & immotam ueram agnitionis & inuocationis sui normam, & salutis hominum æternæ fontem, & omnium cultuum

& totius obedientiæ Deo præstandæ, omniumque de Deo opinionum & controuersiarum religionis regulam & amussim certissimam esse. Ideo immensa bonitate & ardenti desiderio salutis nostræ flagrans, seuerissimè omnes homines iubet hunc librum, continentem ueram de Deo doctrinam per Prophetas & Apostolos scriptam, diligenter & attentè ac assiduè legere, meditari, discere, firma fide amplecti, & uelut summum & preciosissimum in toto genere humano thesaurum retinere ac custodire. Imò propter hanc causam precipuè politias, & in his ministerium Euangelij, & literarum studia seruat, ut sint bibliothecæ Dei, in quibus Biblia per Prophetas & Apostolos scripta asseruentur, & rectè intellecta ac incorrupta ad posteritatem propagentur.

Nam in hisce scriptis omnia ad ueram Dei agnitionem, uerum cultum ac celebrationem, & ad salutem hominum æternam necessaria, integrè & perfectè tradita sunt. Et per hæc scripta à nobis lecta, audita, cogitata, Deus uerè efficax est, & ueram sui agnitionem & inuocationem, & ueram iusticiam, uitam & salutem æternam nobis impertit. Hæc uult in omnibus controuersijs unicam iudicij normam esse: & omnes alias de Deo & salute nostra opiniones, dogmata & cultus, cum hoc uerbo à se tradito & nobis præscripto pugnantes, horribiliter dānat & execratur: ut disertè inquit uox diuina, Ad legem & ad testimoniū: Quod si nō dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux. Item: A puero Sacras literas noueris, quæ te possunt erudire ad salutem, per fidem in Christo Iesu. Omnis Scriptura diuino instinctu & adflatu tradita, utilis est ad doctrinam, ad refutationem, ad correctionem, ad institutionem in iusticia, ut perfectus fiat Dei homo, ad omne bonum opus paratus. Ioan. 20: Hæc scripta sunt, ut credatis, quod Iesus sit Christus, filius Dei: ac, ut credentes uitam æternam habeatis per nomen eius. Item: Non addetis ad uerbum quod uobis loquor, nec detrahetis ex eo. Quæ tibi præcipio, hæc tantum facito Domino: nō addas aliquid, neque minuas. Hæc & similia uerbi diuini testimonia ubique obuia, perspicuè confirmant, omnia ad religionem Christianam & salutem nostram necessaria, scriptis uerbi diuini sic comprehensa esse, ut homo Christianus nihil credere teneatur, quam quod ex ijs possit probari: & ex solo hoc uerbo Dei in Sacris literis tradito, fidei nostræ rationem petendam, & de omnibus religionis controuersijs iudicandum esse.

Cum igitur de Traditionibus in Ecclesia nostro tempore disputari pia mētes audiunt, semper in conspectu & ob oculos habeant hanc traditionem, quæ unica æterna & immota ueritatis norma, & totius religionis & Ecclesiæ Christianæ fundamentum est: uidelicet, traditam ipsius Dei uoce doctrinam, in scriptis Sacris seu Biblijs comprehensam, de qua Christus inquit Ioan. 17, Verba quæ dedisti mihi, tradidi eis. Item: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et: Nemo nouit patrem nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Hanc traditionem seu doctrinam Legis & Euangelij, filius Dei statim in paradiso Ecclesiæ reuelauit & tradidit, & omnibus temporibus repetiuit & conseruauit: & sua uoce, & Prophetarum ac Apostolorum concionibus & scriptis illustratam, ad nos usque transmisit. Ad hanc doctrinam in libris Sacris seu Biblijs traditam, alligata est Ecclesia, & omnes de Deo & cultibus diuinis opiniones, dogmata & disputationes examinari & expēdi, καὶ ὅτι σπᾶς τοῦ θεοῦ λέγουσιν προσαρμόζαν (ut Basiliius inquit) seu πᾶς σάββας ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, oportet: nec ullas quantumuis bellas mentis humane imaginationes, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, aut traditiones tacitas tantifacere, ut ab hac norma uerbi diuinitus traditi discedamus, & opiniones, dogmata uel ritus cum ea pugnantes pertinaciter propugnemus. Sicut nostra ætate pontificij scriptores, ficto prætextu traditionum Apostolicarum,

stolicarum, manifestos errores & idola ethnica inuocationis, & cultus sanctorum & statuarum, meriti priorum operum, Missarum pro uiuis & defunctis, corruptelas doctrinae de peccato, de lege & Euangelio, de ueris cultibus Dei, de poenitentia, mutilationem & prophanationem Sacramenti Coenae Domini, prohibitionem coniugij, discrimina ciborum, Papae primatum, & alia tetra deliria, fucosis excusationibus sophistice pingunt & ornant: ut apud Virgilium, Pana deum Arcadiae,

Sanguineis ebuli baccis minioq; rubenti.

Itaque commonefaciendi rudis lectoris causa, breuem distinctionem Traditionum, seu sententiarum, dogmatum & rituum, quos a maioribus nostris in Ecclesia Dei, uelut per manus traditos accepimus, subiiciemus.

Primum genus est Traditionum, quae in libris Prophetarum & Apostolorum de omnibus fidei Christianae articulis scriptae, & certis ac illustribus testimonijs Ecclesiae Dei ad omnem posteritatem commendatae sunt. Has uelut unicam, certam & immotam uerę Dei agnitionis, & inuocationis normam & omnium religionis controuersiarum iudicem incorruptissimum, toto pectore amplectimur, & omnes opiniones & cultus pontificios huic regulae, ipsius Dei uoce traditae contrarios, auersamur: ut cum docent aduersarij, homines sanctos mortuos, Ecclesiae coelestis consuetudine fruantes, a nobis inuocandos, & non modo intercessionem apud Deum, uerum etiam alia bona, & liberationes ex periculis (ut a S. Georgio defensionem in bellis, a S. Anna diuitias, a S. Urbano felicem prouentum uinearum, &c. ab eis petenda esse. Hanc consuetudinem, cum manifeste repugnet traditioni diuinę, in primo praecepto reuelatae, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias: manifeste impiam & derestandam esse affirmamus. Sicut & Epiphanius (quantum uis tenax assertor est Apostolicarum traditionum) ex hac Spiritus sancti traditione pronunciauit, *ἀσθεῖς καὶ ἀδύνατος, ἡλπιωμένος τὸ κηρύγματ' & τὸ ἅγιον πνεῦματ' & διὰ βολικὸν ὄψιν γεύμα, καὶ πνεῦματος ἀκαθάρτου διδασκαλίαν εἶναι.* Et paulo post, non modo donaria Mariae offerri, uerum etiam adorari eam, seuerissime prohibet: *Ἐν τιμῇ τῆς Μαρίας, ὃ δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα προσκυνήσω. τὴν Μαρίαν μηδὲς προσκυνήσω.* Cum pontificij uendunt Missas, & fingunt Coenam Domini esse sacrificium pro peccatis uiuorum & mortuorum, quod prosit alijs, pro quibus offertur & applicatur ex opere operato: & laicis alteram partem Sacramenti auferunt: haec dogmata manifeste pugnant cum traditione Apostolica 1 ad Cor. ca. 11, scripta, ubi inquit Paulus: Ego a Domino accepi, quod & tradidi uobis, &c. Et Hebr. 10: Vnica oblatio in perpetuum consummavit sanctificandos. Et quidem 1 Cor. 11, quinquies repetitis uerbis, utriusque partis Sacramenti usum a Christo ipso institutum, & toti Ecclesiae ab Apostolis traditum esse ostendit. Ac tanta est illius testimonij a Paulo traditi euidetia, ut nullis prestigijs & fucis, quas uis astute cogitatis, eludi possit. Simili euidetia doctrinam de resurrectione mortuorum tradidit Paulus 1 Cor. 15, cum inquit: Tradidi uobis imprimis, quod & accepi, quod Christus mortuus sit pro peccatis nostris, secundum Scripturas, &c. De talibus traditionibus articulorum doctrinae, uel per epistolas Ecclesijs scriptae, uel uiua uoce praedicatae, et rituum cum doctrina ante a Paulo tradita non pugnantium, loquitur Paulus 2 Thess. 2: Proinde fratres state, & retinete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram, item: Sicut tradidi uobis, traditiones retinetis.

Aliae aut sunt traditiones non scriptae expressis syllabis, in uerbo per Prophetas & Apostolos traditae: sed uel ex ore & uiua uoce Apostolorum, uel scriptis Patrum, uel decretis pontificum, uel alias incertis autoribus, in Ecclesia receptae. Horum itidem duae sunt differentiae. Quaedam enim a norma uerbi in Prophetarum & Apostolorum libris traditi non dissident, sed uel perspicue & disertae cum aliqua parte doctrinae, uel articuli fidei in Scriptura traditi congruunt: aut bona consequentia inde extrui & confirmari possunt: uel de rebus, sua natura indifferentibus, loquuntur, quas sine fidei & salutis nostrae dispensatio credere uel reijcere, usurpare uel omittere licet. Prioris generis sunt, Sententiae breues, quibus sancti Patres praecipuas Christianae doctrinae partes complecti, easque uel uiua uoce uel scripto, posteris tradere soliti sunt. Tales sententiae (quas Ebraei Kabalah, Graeci postea *παράδοσις*, id est, traditione nominarunt) ex Ecclesia sanctorum Patrum ad ethnicos etiam deriuatae sunt, qui amissa integra Patrum doctrina, peregrinum & ignotum nomen *כַּבְּלָה* in Sibyllam mutarunt, cuius oracula seu *παράδοσις* adhuc falsim citantur: ut,

Εἰς θεὸς ἐστὶ μόνος, καὶ ὁ θεὸς ἑστὶς ἄμω.

Item:

P R A E F A T I O.

Item: *Ἐξ ὧν πατήρ, μετέπατα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτῷ.*

Item: *Νεκρῶν δὲ τ' ἀνάστασις ἔσται.*

Κρίσιμ' θεὸς αὐτὸς ποιήσῃ, κρίνων ἀσεβῆς ἀμαρ-

τυβέαςε.

Talis Kabala seu traditio est dictum Eliæ prophetæ, quod in Thalmud Iudæorū (770, id est, ordinatione seu parte quarta, libro 2, cui titulus est 777777, cap. 14, seu ultimo, & lib. 5, cui titulus est Abida Zaiāh, capite primo) memini mihi ante annos 14, in bibliotheca Academiæ Ienenfis, à reuerendo præceptore meo D. Erhardo Sneylio monstrari:

Sex millia annorum durabit mundus,

Duo millia inane, duo millia Lex,

Duo millia dies Mesiæ.

Hactenus traditio. Postea addunt Rabini: Et propter peccata nostra, quæ multa sunt, præterierunt ex eis, quotquot præterierunt.

Ut autem hæc & similes sententiæ, cum uerbo Dei non pugnantes, in Ecclesia Dei tolerantur: sic plurima etiam Patrum dicta & testimonia de dogmatibus, & ceremonias in administratione Baptismi & Cœnæ Domini, & alios ritus, qui disciplinæ & boni ordinis & augendæ reuerentiæ religionis causa instituti sunt, à maioribus acceptos, retinemus & usurpamus: salua tamen libertate Christiana, quæ usum eiusmodi rituum & διαφόρων, non esse iusticiam aut necessarium cultum Dei, sed liberum, & excepto casu scandali posse bona conscientia omitti, statuit. Talia sunt quæ Basilii dicit, *ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παρὰ δόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ, οἷον τὸ πρὸς ἀνατολὰς περᾶσθαι κατὰ τὴν προσοχὴν, τὸ ὁρθοῦν πληροῦν τὰς εὐχὰς, ἵνα τύπω τῷ σωτοῦ κατασθ-
μαίνεσθαι.* Item, *τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδέξῃ τοῦ ἁγίου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς ἐνλογίας.* Qua traditione etiam si blasphemum & idololatricum canonem Missæ pontificij confirmare & fulcire nituntur: tamen, quàm imbecillum & fragile id fulcrum existat, omnes sana mente præditi intelligunt, qui pontificium canonem conferunt cum Basilij ἐπικλήσει, quam post carmen uictoriale, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Zebaoth, &c. sacerdotes Græci recitare soliti sunt. Hæc enim nihil aliud est, quàm confessio & gratiarum actio, commemorans ordine beneficia Dei, inde usq; ab initio per Christum Ecclesiæ collata: & in primis mirandum beneficium redemptionis, passionis & resurrectionis filij Dei perfectum, cuius ἐπιμνησθαι sit Cœna Domini. Verba igitur institutionis, & oblatio precum ac gratiarum actionis, & communio seu usus integri Sacramenti accessit. Nulla fit ibi, ut in pontificio canone, idololatrica inuocatio hominum mortuorum: nulla pro peccatis uiuorum & mortuorum, contumeliosa in sacrificium Christi ἱλαστικόν, oblatio: nulla ex opere operato pro alijs applicatio: nulla mutilatio Sacramenti à Christo instituti. Hos tetros furores, prætextu traditionum Apostolicarum & tacitarum stabilire uelle, non modò insignis impudentia, uerùm etiam horrenda impietas & blasphemia est.

Nec uerò harum traditionum auctoritatem doctrinæ per Apostolos scriptæ parem fuisse, ex eo ipso Epiphaniij loco, ubi & Scripturæ sacræ simpliciter & in proprio sensu accipiendæ, & traditionum Apostolicarum mentionem facit, perspicuum est. Nam & ipse Epiphanius, contra traditionem, quam Apostolo affingit, *ἐφ' ἡμᾶς τὸν εἶναι τὸ μετὰ τὸ δεῖσθαι παρρησίαν, ἐς γάμον τρεῖς πεδῆαι,* in contextu orationis pronunciat: Melius esse uota rescindere & nubere, quàm occultis peccatis contaminari. cum nunc pontificij, prætextu talium traditionum capitale & nefarium scelus & igne piandum esse pronuncient, si post uotum aliquis nubat.

Quod igitur ad hoc secundum genus Traditionum de rebus adiaphoris, quæ nec præcepte sunt uerbo Dei, nec prohibita, attinet (ut sunt, in precando faciem dirigere uersus Orientem, non uesti carnibus, uti ueste cōmuni uel monachorū, &c.) sci-ant pii, obseruationem harum traditionū nec mereri remissionē peccatorū, nec esse iustitiā, nec perfectionem Christianam, nec cultum Dei necessarium, sed extra casum scandali omitti posse. Cum uerò addunt his traditionibus impiæ opiniones, quòd sint necessariae ad salutē, quòd sint cultus Dei eximij, & anteferendi operibus

in Deca-

in Decalogo mandatis, &c. has persuasiones impias taxari, & exēpla libertatis Christianae in earū usu modeste ostendere, piū est. Hanc regulā de Traditionib. tradit Christus Matth. 15: Frustra colunt me mandatis hominū. Et Paulus Coloss. 2: Videatene quis uos deprædetur per philosophiā, & inanem deceptionē, secundū traditionem hominū, secundū ordinationes humanas, & non secundū Christum. Et paulo post: Nemo uos iudicet in cibo ac potu, aut uicibus dierum festorum, &c.

Alterum genus Traditionum non scriptarum est, quod manifeste pugnat cū expresso & diuinitus per Prophetas & Apostolos tradito uerbo Dei: quales sunt pleerq; pōtificiorum interpretationes, falsa dogmata, & cultus idololatrici: ut, Inuocatio & cultus hominum mortuorum, & statuarum: Oblatio sacrificij Missæ pro peccatis uiuorum & mortuorum, & multiplex prophanatio Cœnæ Domini: Fingere nostra peccata non propter solum Christum fide gratis, sed propter nostra merita, opera monastica, uel alia, remitti: Negare hanc fidem, qua unusquisq; sibi propter Christum peccata remitti certō statuit, in Scriptura Prophetica & Apostolica contineri: Fingere satisfactionib. nostris mortem æternam & pœnas purgatorij redimi, & has indulgentijs pecunia emptis relaxari: Prohibere coniugiū, & usum certorū ciborū, quam prohibitionē Paulus disertis uerbis doctrinam dæmoniorū nominat, 1 Tim. 4. Fingere Romanū pōtificē esse dñm totius Ecclesiæ, & omniū imperiorū mūdi, &c.

Hos tetros errores & idola, nomīne Traditionū tacitarū & alijs præstigijs *ὑποφωτισμένων* tegunt & excusant pōtificij: quæ nos, cū doctrinæ à Deo expressa uoce in Sacris literis traditæ ex diametro repugnēt, horribiliter Deo displicere, & à nobis fugienda & execranda esse statuamus, iuxta hæc seuerissima mandata Dei: Nō habebis deos alienos: Ego sum Dominus Deus tuus, zelotes, uisitans iniquitatem patrū, &c. Fugite idola: Si quis aliud Euangelion prædicauerit, anathema sit. Ad hanc normam Euangelij seu doctrinæ in libris Prophetarū & Apostolorū scriptæ, nō modo omnes traditiones & dicta Patrum, uerumetiam omnes cogitationes de Deo, omnia dogmata & cultus, omnia uitæ consilia & actiones, tanquā ad Lydiū lapidē examinandæ & expendendæ sunt, ut Propheta inquit: Ad legem, & ad testimoniū: Quod si non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux.

Cum aut nostris temporib. pontificios scriptores, manifesta idola & errores teterimos, ficto pretextu traditionū Apostolicarum & Patrū, & consensus catholice Ecclesiæ Dei, excusare & tueri, & rudibus ac ignaris antiquitatis glaucoma offundere, & simpliciores in dubitationē ac errorē adducere uideamus: utilissimū, & Ecclesiæ hoc tēpore in primis necessariū, & à nemine (quod sciam) in nostris ecclesijs hactenus perfectū laborem, reuerendus uir D. L. Hermānus Hamelmannus suscepit: qui magna diligentia & fide, omniū Patrum & Scriptorū ueterum testimonia & traditiones, de omnibus religionis nostræ dogmatibus & ceremonijs collegit: easq; in tres partes distribuit. Quibus, *επολεγμένων* loco, hos tres libros adiunxit: in quibus collatis Prophetarū & Apostolorū scriptis, cum traditionib. non scriptis, & ex ipsorum Patrū libris, & ueterū Synodorū actis, confirmat, ex solo uerbo diuinitus tradito, non ex Traditionibus uel Patribus, normā iudicij in cōtrouersijs de religione sumendam esse. Gratiam itaq; reuerenter L. Hamelmāno, cōmuni Ecclesiæ Christi nomīne habeo, quod tam utili & salutari labore defensionē ueræ Euangelij doctrinæ aduersus pontificios adiuuit. Et pio ac prudentissimo Senatui reipublicæ Lemgouiensis gratulor talis uiri ministerium, qui & ipsis & toti Ecclesiæ singulari ornamento, & ueritati doctrinæ in nostris ecclesijs Dei beneficio instauratæ, præsidio est.

Oro aut toto pectore filiū Dei, Dominum nostrū Iesum Christum, sedentem ad dexteram æterni patris, ut det dona hominibus, idoneos & salutes ministros & doctores, ne fluctuemus & circūferamur omni uento doctrinæ, per imposturas & præstigias hominū, quibus nos seducunt, &c. Hunc inquā filiū Dei toto pectore precor, ut semper Ecclesiam sibi inter nos colligat, & lucem ueræ & incorruptæ Euangelij doctrinæ in nostris ecclesijs seruet, & nos omnes Spiritu sancto suo doceat, regat & adiuuet, ut aliqua ipsi grata, & Ecclesiæ Dei & nobis ac multis hominibus salutaria

faciamus: Amen. Datum in Academia urbis Rosarum, pridie Ca-

lend, Octobris, Anno 1563.

ALTERA PRAEFATIO M. CYRIACI SPANGENBERGII,
decani & pastoris in arce & oppido Mansfeldt, in subsequen-
tia Prolegomena.

CYRIACUS SPANGENBERG

Lectori Salutem.

ANTA est hominum cecitas, & innata malitia, ut plerumque posthabito
& neglecto clarissimo Dei uerbo, quod solum nos potest in recta dedu-
cere uia, hominum potius deliramenta & somnia in rebus sequatur spi-
ritualibus, se & alios misere seducendo. quemadmodum sub Papatu sa-
cristatu esse, maiores nostri experti sunt: atque nunc etiam, qui Antichri-
stiano premuntur iugo, suo magno cum damno, nisi illud excutiant tandem, prohi-
dolor sentiunt. Recte igitur & laudabiliter faciunt omnes, qui se confidenter & au-
dacter pontificijs opponunt, eorumque nugas & falsas doctrinas grauiter confutant.
Cum itaque multi non sine fructu, haecenus oppugnarint uel Indulgentias, uel Missas,
uel circumcursitationes Papisticas, uel satisfactiones, idolomanias, purgatorium, coe-
libatum, & primatum pontificiorum: non minus utiliter reuerendus & clarus uir D.
HERMANNVS HAMELMANNVS, sacrae Theologiae Licentiatus, hanc prouin-
ciam de Traditionibus quas iactitant Romani Antichristi mancipia, erudiendi Chri-
sti Ecclesiam in se suscepit, & feliciter absoluit. Postquam & alia, de quibus simpli-
ciores monendos esse statuit, simul incidissent: uoluit & haec Prolegomena, illis de
Traditionibus libris praefigere, & ita omni in parte Ecclesiae sui Saluatoris inservi-
re. Quamuis autem nostrum non pauci hortatores fuerimus D. Hamelmanno,
ut quamprimum has suas ederet lucubrationes: nescimus tamen, qua inuidia satha-
nae haecenus impeditus, hac sua opera Christi gloriam promouere, & Ecclesiae san-
ctae inservire, non ut quidem uoluit, potuit. Ita enim nunc plerisque politicis & auli-
cis comparatum est, ut propter experientiam quam in negocijs temporalibus qua-
lemcunque assecuti sunt, longe sapientiores Spiritu sancto se esse existiment. Hac
uana & peruersa confidentia freti, de rebus Theologicis, longe eorum iudicium &
captum superantibus, pro suo lubitu & uoluntate statuere audent: Quid & quo-
modo articuli Religionis sint docendi, ne ratio humana, ne potentes, ne aduersa-
rij nimium offendantur: Et an corruptele & falsae doctrinae sint publice seueriter &
nominatim reprehendendae, nec ne. Hic non tantum mirum in modum se nasus
tuli illi torquent, sed iugo Domini quoque abiecto, illotis pedibus ipsa mysteria
sacra irruunt, uerbum Diuinum pro rationis captu interpretantur, Sacramenta uiolant,
os in coelum ponunt, & Spiritui sancto frenum iniungere conantur. Quidam
his mitiores in medium consulunt, suosque ministros hortantur, ne publice quid scri-
bant, uel arguant, satius esse, ut quieti suum tantum gregem de rebus necessarijs do-
ceant: reliqua, ad communem Ecclesiam in grauissimis Religionis controuersijs per-
tinentia, parum curantes. An non hoc est lumen in ministris uerbi diuini diuinis
tibus accessum, sub modium ponere? dona Spiritus sancti negligere, uel impedire po-
tius? & suadere prius doctoribus, ut talentum sibi credidum, terre recedant? Num
hic Seruatoris seruatur regula, ubi mandat, Caesari esse da da quae sunt Caesaris, Deo
autem nihilominus quae sunt Dei? Et unde politicis illa potestas inhibendi pro-
batis doctoribus, ne quid contra pontificios, manifestos ueritatis hostes, & cor-
ruptelarum defensores, suas ex fundamentis Scripturae extructas edant in publi-
cum confutationes? an non cogitant, Deum aliquando in hanc eorum petulantiam se-
ueriter animaduersurum? Laudi id sibi iam multi ducunt, & egregiam se reportasse ui-
ctoriam existimant, si uel prela zelo Dei ardentibus doctoribus pracludant: uel
non obediens hisce diabolicis inhibitionibus, terra uel urbe sua eijciant. Sed Do-
minus hanc uindicabit iniuriam. Hortor itaque omnes magistratus Christianos, ne hunc
peruersum mundi & hostium ueritatis morem imitentur: & dona Spiritus sancti in
fidelibus

fidelibus uerbi ministris impediunt. Concessa est nobis, qui uerbū Dei docemus,
 à Spiritu sancto hæc libertas, eaq; à Christo quoq; impetrata & donata est, ut liceat
 nobis manifestè, apertè & publicè, ore & calamo profiteri ueritatem, & conuellere
 mendacia. Hinc Apostolus ait: Oportet episcopum potentem esse ad redargu-
 endum aduersarios. Et alioqui necesse est, Christum coram iniqua generatione
 confiteri. Huic regulæ qui resistit, planè impius est. Obijciūt quidam, satis à Lu-
 thero & Philippo scriptum esse cōtra ueritatis hostes: nec ullā necessitatem nobis
 imponere, ut denuò scriptis cum pontificijs & hæreticis nos conflictemur. Sed
 uideant hi Aristarchi, an non ex omnibus uerbi ministris mutos tantum canes ef-
 ficiant. Diuus Lutherus sæpe dixit: Nos facimus quod possumus, uideant poste-
 ri, ut & ipsi sint uigiles in statione. Et historia uniuersæ Ecclesiæ sanctæ testatur,
 doctores doctoribus, scriptores scriptoribus successisse: nec fuisse unquā tale secu-
 lum, quo omnino à conflictu cum aduersarijs ueræ doctrinæ, profitentes eam absti-
 nuerint: & opus esse hisce postremis temporibus, ut tam innumeris excitatis sectis
 & corruptelis omnes rectè sentientes, libros confutationum publicè editos oppo-
 nerent. Miror igitur illam intempestiuam sapientiam in homines ueritatis aman-
 tes (ut quidem haberi uolunt) cadere posse, ut non erubescant uel palam scriptioni-
 bus confutationum resistere: uel clām, ne quid durius in pontificios & alios adulte-
 rantes doctrinā ueram edatur, impedire. Itaq; oro omnes Magistratus officio fun-
 gentes, ut non modò D. Hamelmanno, & alijs dono scribendi ualentibus, suū con-
 tradicendi aduersarijs ius inuiolatum (nisi grauissimam Dei iram incurrere uelint)
 permittant: sed ut etiam talia non parum necessaria eorum scripta, diligenter legāt,
 eorumq; patrocinia contra calumniatores suscipiant: nec unquam tentent, istis præ-
 scribendi leges & formam talem, qua huiusmodi dona in eis impediuntur, sibi arro-
 gare auctoritatem. Qua in re gratum Deo, & necessariū Ecclesiæ officium præstabūt:
 nec huius uerè piorum Magistratuum muneris unquam obliuiscetur Dominus. Re-
 cordetur omnes qui ad gubernacula rerum sedent, grauissimè istius admonitionis
 Psal. 2, Nunc ergo reges intelligite, & sinite uos erudiri iudices terræ: Seruite Do-
 mino in timore, & exultate cum tremore: Osculamini filium, ne irascatur, & excidas-
 tis uia: Quia breui exardescet ira eius: At beati omnes, qui con-

fidunt in eo. 1566. Calendis Iulij,

Mansfeldi,

REVE

REVERENDO VIRO, ERUDITIONE ET PIENTATE præstanti, Domino HERMANNO HAMELMANNO, sacre Theologiae Licentiato, &c. docenti Evangelium filij Dei in ecclesia Lemgouienſi, Domino ſuo obſervando, & fratri in Chriſto plurimum dilecto.

Salutem in Chriſto IESV, reuerende & clariffime uir, & frater in Domino plurimum dilecte. Literas tuas, unâ cum Opere tuo de Traditionibus, miſit ad me D. M. Cyriacus Spangenbergius: ac ſimul mihi inſunxit, ut de editione cû typographis noſtris agerem. quod quidem diligenter feci. Illi ab impreſſione non abhorrent: ſed ipſi editionis ſumptus facere nequeunt. Hoc uerò meo nomine amanter rogo, ut in propoſito pergas, & Opus ſanctum & neceſſarium Eccleſiæ Chriſti communices. Obiter titulos percurri, ut uelut ex ungue leonem æſtimarem: nec puto in hoc genere quemq; aliquid copioſius & eruditius edidiſſe. Quod uerò à nobis quoq; ſuffragia & cōmēdationes expetis, præter neceſſitatē fieri exiſtimo. Et noſtra quidem autoritas exigua eſt, & iudicium tenue. Verum tuis petitionibus nō facile quicquā negare poſſumus: ac ego pro mea tenuitate faciam, ſi uixero, Deo iuuante, quantum potero. Sed omnium maxima cōmēdatio ſibi ipſi erit, labor tuus pius & ſanctus, atq; Opus omnium præclariffimum. Vale, 23 Februarij, Iſlebij, Anno 1566.

T. Hieronymus Mencilius Super.

Subiecta eſt alia epiſtola Matthiæ Rittheri, Eccleſiaſtæ in inclyta urbe Francoforto ad Mœnum.

REVERENDO VIRO, ERUDITIONE ET PIENTATE claro, Domino HERMANNO HAMELMANNO, sacre Theologiae Licentiato, ecclesia Lemgouienſis Antiftiti digniſſimo, Domino & amico ſuo reuerenter colendo.

Reuerende uir, remitto tibi libros de Traditionibus, ut illos recepi. Intelligo autem, uos habere ibi typographum. cum uelim compellari, ſi fortē, cognita horum librorum materia, prelo ſuo eos tradat. Omnino enim iudico, cum multis alijs doctis, hos dignos, qui ad poſteritatē transmittantur: & noſtris Papiſtis, inprimis turpiſſimis lebulitis, opponantur. Quod ſi illi non ſit commodum eos imprimere, nihilominus cōſulo ut inſtes, & ſaltē per tuas literas D. Oporinū, uel Egenolphī noſtri hæredes, ſiue Sigifmūdum Feirabēt, uel alios typographos ſalutes. Exiſtimo enim tuas, utpote autoris literas, plus apud eos pōderis habituras, q̃ meā interceſſionem. Aut ſi fieri poteſt, in nundinis ad nos uenito: quamuis extra nundinas, ubi minus ſunt occupati, iudico facilius aliquid apud eos obtineri poſſe. Quod ſuper eſt, Deo patri, per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, te commendando. Francoforti, 12 Maij, Anno 1566.

Reuerende pietatis tuæ ſtudioſiſſ.

Matthias Rittherus.

LIBER PRIMVS PROLEGOMENORVM,
QVI QVÆSTIONEM CONTINET, VTRVM MELIUS

*ex scriptura Sacra, an ex Traditionibus tacitis, controuersie dirimantur in Ecclesia
catholica, explicatam ex utriusq; Doctrina, id est, & scriptura Sacra &*

*Traditionum tacitarum collatione diligenti, & deinde ex
perspicuis Patrum testimonijs.*

Præfatio in collationem sequentem.

VO sunt genera Traditionum apud pontificios scriptores, optime Lector, quorū primum est illud, quod referūt ex Basilio, Epiphanio, Irenæo, Clemente utroq; Dionysio, Tertulliano, Origene, Hieronymo, & similibus patribus, sub quo tacitas Traditiones comprehendūt, quas indubitato censent ab Apostolis sine scripto profectas esse, ideoq; non minus seruandas, quam scripturā ipsam, imò eidem scripturæ præferendas esse: alterum uerò genus est, sub quo complectuntur Decreta pontificum & aliorum episcoporum, quos cum putent in successione Apostolica esse, & in cathedris Apostolicorum residere, semper etiam quasi ex traditione & inspiratione diuini Pneumatis, ut successione & residentia habere existimant tanquam in scrinio cordis decreta & interpretationes scripturarum æquiuales scripturis: & utrumq; ut suscipiunt, ita & acriter defendunt pontificij omnes, quod & superioribus annis in concilio, & nuper in colloquio, tum etiā Colonienſes matæologi scribētes in Monhemium declararunt.

Sed quantum ad primum attinet, in hac collatione omnium maximè illud explicuimus pro nostra mediocritate, quod ad ueritatem spectat, & ita quidem scripturā cum Traditionibus tacitis, de quibus gloriatur pontificij, Peresius, Osius, Lindanus, Canisius, Petrus à Soto, Perionius, Staphylus, Colonienſes, & reliqui, &c. contulimus, ut uideat Lector, utrum melius ex Sacris literis, an ex Traditionibus tacitis sint dirimēdæ controuersie: & sit penes cādidum Lectorem iudiciū. Traditiones autem scripturæ Sacræ consentaneas ut recipimus, ita & cum ea pugnātes damnamus. Et de hoc toto negotio agit hæc nostra collatio.

Quantum ad secundum attinet, puto illud apud cordatiores iam dudū explosum esse, cum etiā apud piē doctos exuisse gratiam, cum nihil sit certius, quam ipsos etiā Romanos pōtiffices, & alios patres episcoposue errasse: quod ut suo loco ostendere

possum, ita quoq; & copiosius de successione, de qua etiam gloriantur non aliter quā de cornu salutis tuæ, diximus in secunda parte in Irenæo, Tertulliano, Origene, Cypriano, Augustino, Hieronymo, Optato & Vincentio, &c. ubi per gratiam Dei sufficienter declaratum est, quid antiquitati sit uera successio in Ecclesia primitiua: & certum est, multas successiones Apostolorum in Oriente periisse: potest tamē utrumq; genus in hac disputatione intelligi, quanquā de primo id maximè intellectum uelim.

Porro notum est multis pijs, quām arroganter iactent traditiones quasdam tacitas, quæ obiter à quibusdam recitantur patribus, pōtifficij scriptores, dum magnis uoluminibus pro eis non minus quā pro fœcis & aris pugnent, licet non nesciāt, quā sint incertæ illæ ipsæ, quæ apud ueteres passim extant: nec ipsos fugit, quod plerique etiam autores, ex quibus adferre tales solent, suspecti sint, & proferantur illi ipsi sine testimonio uetustatis.

Quid interim quæso aliud uoluerūt Tridentini patres, cum scriberent cōtrouersas causas secundum Apostolorum traditiones & sanctorum patrum auctoritates tractandas esse, quā ut à scriptura se ad patres & hominum scripta conuerterēt? Quid aliud pōtifficij colloquētes in urbe Vangionū anno 1557 quærebant, dum scripturam detestarent iudicem, nisi ut pro arbitrio sub nomine traditionum, quælibet impia introducerent in Ecclesiam Christi? Verum ut nūc latius expēdatur quid de traditionibus sentiendum sit, uolumus collationem facere inter scripturas & traditiones, ut uel hinc ueritas elucescat.

*Collatio Doctrinæ scriptæ & Traditionum
tacitarum.*

Nos sumus de Scriptura certi, ut ex subsequentibus propositionibus uidere licet, & rectè inquit Eucherius super libros Regum pagina 104, In cōsilio diuinæ promissionis nobis utiq; inaccessibili atq; incomprehensibili ante secula dispositū est, quādo & qualiter quibusue authoribus Sacra
2 scriptura

Scriptura conderetur, &c. Sed iam cum de traditionibus non simus certi, & nō sciatur unde istæ sæpe sint, uel an aliæ quædā præter scripturam sint, ut per subsequētes probationes probabitur: sequitur potius scripturam sequendam, &c.

2

Autoritas & patefactio diuina eaq; certa & firma, quæ extat in libris Prophetarū & Apostolorum, addit ipsis Biblijs librisq; Sacris, quod illa sola sint uera, quæ ibidem in Sacris traduntur literis, testimonium.

At perspicua, certa ac firma autoritas patefacta explicitē de traditionibus pontificiorum in Sacris literis nulla extat: nec probatum, idq; apertū de traditionibus tacitis, nobis in scripturis Sacris à Deo relictuū est testimoniū, nullibi in libris canonicis.

3

Testantur miracula naturæ diuinæ & omnipotentia Dei propria, de scriptura Sacra: ut est resuscitatio mortuorum, impeditiō & repressio cursus solis, aliaque multa, quæ nulli hominum possibilia sunt, quib. omnibus sola doctrina Bibliorum confirmatur esse uera.

At hæc confirmatio de traditionibus tacitis nunquam potest dari, quia istæ non leguntur certis miraculis probatæ, dum sæpe non sit certum, unde sint profectæ: nec col-
lectorem uel autorem ullius ferè traditionis tacitæ certum possint nobis dare pōticipij.

4

Vniuersalis experientia omnium piorū in quotidiana inuocatione & exercitijs fidei ac pœnitentiæ ferè ostendit scripturā Sacram esse solam, per quam operetur in cordibus nostris spiritus S. ac qua consoletur nos ac erigat, fulciatq; in tentationibus. Quæcūq; enim, ait Apostolus, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Ergo & consolatio & spes est ex scripturis tantum. Sic ait Eucherius in Epistola parænetica: Scriptura diuina ad illustrationem ac refectionem utriusque populo condita est, quæ nos in prosperis ac aduersis, in tristibus ac lætis euentibus reficere, ne deficiamus, & ne ceciderimus, illustrare consuevit.

At e contra non compertum est, quod ulli homini extra Sacras literas aut ipsarum doctrinam, ex traditionibus tacitis contigerit consolatio, spes, uel fidei certitudo in cōscientia: nec quoque apparet quicquam horum ex ijs omnibus, quas nunc etiam hinc inde producunt pontificij, imò ne ex optimis quibusq; earundem posse uel certitudinem fidei, uel uerum gaudium in cordibus credentium contingere, uel ipsas unquam

alicui in afflictione pacatam conscientiam reddere, siue reddidisse.

5

Sola scriptura diabolici insultus depelluntur, ut in ipso Christo uidere est Matth. 4. & apud Paulum Ephes. 6. Et rectè ait Chrysostomus homilia 29. in 3 caput Ioannis: Diligenter inuestiganda sunt omnia. A scripturis enim spiritualia arma accipimus, &c. Itē Eucherius ait in commentarijs super Regum libro primo: Arma quibus contra diabolum repugnantes libertatem à Domino nobis donatam defendamus, quid sunt alia, nisi eloquia scripturarum? &c.

Cum igitur talia arma nec suppedient, nec suppeditaerint unquam, aut etiā adferre possint traditiones, sed sola scriptura: sequitur traditiones scripturæ nō posse conferri, nedum præferri.

6

Antiquitas ostendit ueram esse scripturā Sacram, ut rectè Tertullianus dixerit, id esse uerum, quod fuerit prius. Nec tamen nostram propositionem labefactat, quod dicatur, uerbū Dei prius scriptura fuisse, quasi scriptura non sit uerbum Dei. Probet nostri aduersarij uerbum Dei non esse scriptum, aut scriptura uerbum Dei non comprehendere. Cum contra nobis facile sit ostendere, nihil esse à Deo antea certò præceptum, quod non sit scriptura cōprehensum, in ueteri Testamento per Moysen & Prophetas, in nouo autem per Apostolos & Euangelistas: quanquam sint interdum plura fortè dicta uerbis, siue à Prophetis, siue à Christo & Apostolis in concionibus, tamen summam eorum continet scriptura Sacra indubitatè, ut Nicephorus de Paulo inquit. de quo uide in Basilio tomo siue parte prima.

At extra illam scripturam nō potest esse aliqua traditio tacita, uel antiquior uel probabilior uerbo Dei scripto: frustra igitur recitant traditiones extra scripturam.

7

Vaticinia illustra & perspicua de rebus maximis, de Christi aduētū, passiōe, regno, de mutatione imperiorū, de extremis temporibus, & alia quæ uera esse cōperiuntur, & ita euenerunt ut prædicta sunt, testatur solā ueram esse Sacram scripturam. Item, experientia ipsa docet, omnia esse uera quæ in Sacris literis habentur, omniaq; fieri oportere, quæ scripta sunt in eadē, & suam explicitam cōmendationem habent, &c. Lucæ ultimo: Oportet fieri omnia quæ scripta sunt in Moyse, Prophetis ac Psalmis de me.

Sed ex Epiphanio, Basilio, Dionysio, Tertulliano, Origene, Hieronymo, & plerisque alijs similibus, ut à nobis in prima parte demonstratum

monstratum est, constat plurimas traditio-
nes esse falsas: imò apud Papiam & Irenæ-
um quædam referuntur, quæ ueræ esse nō
possunt. Item, neq; experientia, neq; euen-
tu potest probari omnes traditiones taci-
tas, quæ hinc inde citantur, ueras esse, aut ita
fieri debere, siue explicitam habere com-
mentationem, dum etiam non sit certum
unde illæ scpe sint profectæ.

8

Mirabilis conseruatio librorum sacri ca-
nonis & scripturæ Sacre eo tempore, cum
ab Ioachim liber Hieremię, Hierem. 36. & ab
Anticho libri Legis & sacri 1. Machab. 1. tū
post Christum à Diocletiano, libri Euange-
lici & prophetici non solum prohiberentur
(Euseb. lib. 8. ca. 3.) sed & cōburerentur quot-
quot reperiēbātur, postquam coacti essent
homines omnes conferre suos libros ad i-
gnem: & tum liber Legis esset tempore Io-
achim inuentus ab Hilkia, 2 Para. 34. ac per
Esdram præcedentium Prophetarum libri
restauraretur, Lexq; per Moysen data po-
pulo restitueretur, 1 Esd. 7. &c. declarāt uni-
us scripturę Sacre ueritatē: quod etiam sit
scriptura diuinitus conseruata, ostendit I-
renæus lib. 3, cap. 25. &c.

At libri Traditionum, quos apud Eusebi-
um Nicephorumq; post se reliquisse legū-
tur, Clemēs Alexandrinus, Ignatius, Ilich 30
& Papias, cum alijs perierunt, nec alicu-
bi cum uetustatis testimonio extare certò
comperiuntur. Quod si fuissent necessariae
illorum librorum traditiones, non minus
diuinitus conseruasset Spiritus sanctus,
quàm libros Bibliorum.

9

Miranda cōseruatio uerę Ecclesię in illa
sola doctrina cōtra hæreticos ac tyrannos
persequētes, ostendit ueritatem scripturę 40
cum ueri catholici hoc solum refugij habe-
rent, ut ex scriptura Sacra, uel contra hæ-
reticos disceptarent in primitiua Eccle-
sia, teste Irenæo ac Eusebio, Athanasio, Au-
gustino & alijs, & se præpararent & cōsola-
rentur cōtra tyrannos atq; propter hanc do-
ctrinā & morti se ultrò traderent, & mar-
tyrium subirēt, ut de Marino lib. 7, cap. 15.
Eusebius, tum & de alijs refert.

At cōtra perierūt traditiones, nec sunt ser-
uatae in Ecclesia: imò nec unquam se tradi-
tionibus istis tacitis munierunt contra
persecutionem Christiani: nullus quoque
patrum refert, quod aliqui occubuerint
propter traditiones tacitas, siue ob illa-
rum confessionem martyrium unquam
subierint.

10

Veritas scripturæ probatur ex eo, quod
Pater uelit Christum audiri, Matth. 3 & 17. 60

qui certissimè in scripturis loquitur, &
quod ipse etiam Christus dicat suum uer-
bum esse ueritatem, & manere in æternum:
deinde constat, quod semper ista omnia
sint uera, quæcunq; sunt in scripturis Sacris
tradita, teste Augustino in plurimis locis,
in primis in epistolis contra Hieronymū,
ac Epiphania in Ancorato, & libro 3, tomo
1, hæresi 70. & omnibus patribus: tertio,
10 quod Paulus & Petrus doceant scripturā
Diuinā, diuinitus inspiratam, & certò à Spi-
ritu sancto profectā. Expresse quoq; solet
addere aliquoties Augustinus, se illi soli
(Sacra scripturæ) tantum habere fidei, ut il-
lam non posse errare censeat: cætera autem
omnia esse posse erronea. Sic & Ambrosius
ait libro 2 De paradiso, cap. 3. nihil in scri-
pturis Diuinis posse reprehēdi, &c. Basilius
de Spiritu S. ad Amphilocho, cap. 4. ueridicū
20 appellat scripturę sermonem, ad differenti-
am aliorum sermonum, &c.

At non semper uera sunt quæ inter tradi-
tiones numerantur: ut inter traditiones,
quas Papias retulisse scribitur, referuntur
quædam fabulosa esse. Et alij quidā in tra-
ditionibus referendis errarunt, ut Irenæus,
Epiphanius & Basilius, tum etiam quædā
falsa esse cōperimus inter traditiones: nec
quoq; potest unquam probari, Christum
pro sua certitudine locutum esse semper in
traditionibus. Nunquam etiam probabi-
tur certis & firmis testimonijs, traditiones
diuinitus inspiratas, uel etiam certò à Spi-
ritu sancto profectas: adde quod illæ, si quæ
fuerunt, nō durarunt in Ecclesia: & impos-
sibile fuisset, si tales aut à Christo ueritate
ipsa, aut à spiritu ueritatis profectæ fuisset,
quin semper in Ecclesia seruatae fuisset
sent non minus, quàm canonici libri.

11

Odium diaboli aduersus scripturam Sa-
cram ostendit eius ueritatem, dum sit spiri-
tus mendax: quia aliquoties sua incitauit
organa ad comburendas Sacras literas, &
ad contemnendos libros Bibliorum: tum
etiam interdum subornauit hæreticos, ut
corrumperēt scripturas, uel abolitis ueris,
falsas substituerent, ueluti huius rei testis
est Eusebius, Irenæus, Tertullianus, & pleri-
que alij ueteres: & experientia ipsa docet,
quomodo nunc etiam non ferat Sacras li-
teras, dum alibi efficiat, ut multis prohibe-
antur, ne legant eas.

At tale diaboli odium in traditiones ta-
citas, quod illas uel comburi, uel falsificari
curauerit, nusquam legitur in probatis
scriptoribus, & tamen perierūt istæ, & scri-
pturæ Sacrae manent perpetuò.

12

Cōtinua doctorū & instauratorū huius
a 2 ueræ

ueræ doctrinæ, quæ in scriptis extat, series inde usque ab initio generis humani, ut Seth, Abrahæ, Nohæ, Samuelis, Dauidis, Hieremiæ & Prophetarum, item tempore Christi, Ioannis, Apostolorum & Euangelistarum, &c. apud quos illi libri uel ipsorum doctrina in precio fuere, & pro diuinis semper agniti sunt, ita ut nemo se eis opposuerit, uel reclamauerit; ostendit ueritatem, certitudinem & reuerentiam huius solius doctrinæ sacræ, quæ Biblia dicitur.

At talis series, uel doctorum, uel aliorum, apud quos semper uiguerint certæ & firmæ Apostolorum traditiones omnes eaq; tacitæ, non potest dari: deinde traditiones sæpè repullam passi sunt, ut Hieronymus reijcit traditionem quæ extat apud Basilium & Origenem, & Eusebius traditionem Papiæ & Irenæi: & quidam patres traditionibus plerisq; quæ apud alios patres extant, repugnant. Deinde non semper fuerunt traditiones, aut si aliquando erant, apud nonnullos dubiæ sunt habitæ, & perierunt tamé.

13

Autoritatem scripturæ etiā post Prophetas, Euāgelistas & Apostolos omnes probati patres commendarunt unanimi consensu, seq; ei cum suis scriptis subiecerunt, illamq; solam sufficere ad salutem asseruerunt: imò plurimi ex ipsis patribus omnia sua scripturis munierunt, & contra hæreticos pugnarunt.

At ita commendatas præter scripturam, tacitas traditiones nemo potest ex unanimi probatorum patrum in Ecclesia consensu probare, tantum abest, ut se cum suis scriptis, subiecerint talibus tacitis, & extra scripturam assumptis traditionibus, aut istis quicquam potuerint contra hæreticos efficere. Sed si sufficit ex Pauli patrūq; sententia unanimi ad salutem scriptura Sacra, ad quod opus habemus tā uanis traditionibus? &c.

14

Libri canonici per successionis ordinem imprimis in ecclesijs Apostolicis sunt inde ab initio usque ad nostra tempora incorruptè seruati & custoditi, ita ut sæpe etiam ueteres ad istam successionem prouocauerint, & inde ueritatem scripturarū requisierint: ac cum semel ex Apostolicis successione, & testimonijs firmis, ipsos accepissent certos, hos, inquam, ipsos libros indubitatæ fidei semper habuerunt sancti patres, de qua re ait Augustinus libro 4, contra duas epistolas Pelagianas, cap. 12. Quibus ostenditur, quomodo sit hæc quam tenemus fides uera uereq; Christiana & catholica, sicut per scripturas Sanctas antiquitus tradita sit à patribus nostris usque ad hoc tempus, quo isti eam conuellere tentauere, retēta & ser-

uata, ac deinceps Deo propitio retinenda ac seruanda putamus.

At in Apostolicis istis ecclesijs non sunt semper traditionum libri, siue Clementis, siue Ignatii, siue Ischij uel Egesippi, siue Papiæ, de quibus dicitur apud Eusebium, ea diligētia seruati, nec semper in omni successione manserunt, ut tanta autoritate & uetustatis testimonio, certò exhiberi possint alicubi. Quædam etiam apud Tertullianum traditiones, & apud alios recitatæ, nunc apud pōtēficios abiēre in cōtemptū, ut illa de lactis & mellis prægustatione, &c. tantū abest, ut scripturæ conferri possint.

15

Hæretici sunt nō aliter, uel melius, quàm ex aperta scriptura refutati, ut Eusebius, Irenæus, Epiphanius, Sozomenus, Socrates, Theodoretusq; ostēdunt: nec ferè aliud apud Hieron. & Gennadiū de confutatione hæresium legitur. Et scripta ueterū scriptorum indicāt, quomodo illi hæreses ex scriptura conuicerint, & rationē fidei suæ ex apertis scripturis dederint. Videamus Ambrosium, Hilariū, Cyprianū, & alios. Et cū Eusebius, Hieronymus & Gennadius doctorum in Ecclesia uitas ac opera, siue monumenta describūt in suis catalogis & libris, sic plerūq; bene de Ecclesia meritos exornāt, ut uocēt illos, in scripturis eruditos & exercitatos, aut scripturæ Diuinę studiosos.

At nunquā solidè leguntur hæretici refutati per solas tacitas traditiones extra scripturam apud ueteres: deinde nō reperitur tanta cōmendatio doctorum ob studium traditionum tacitarum, quanta extat apud historicos, eorum qui in Sacris literis operam posuerunt: imò literarum Sacrarū studium assignant ferè omnibus Ecclesiæ scriptoribus: at traditionum tacitarū, quæ extra scripturam sunt, aut nullum, aut planè exiguum.

16

Nihil est in nouo Testamēto, quod non referatur ad partē ueteris Testamēti, aut de quo nō extet aliquid in ueteri, quod huic possit aptari & cōferri. Nicephorus libro 2 suæ Historiæ, ca. 16. sic scribit: Ea monumēta (Ascetiarum) diuina Apostolorū Euangelia, & Pauli Epistolas esse puto, interpretationem antiquarum scripturarū rectam continētes, &c. Quæ uerba sunt notāda. Et Epiphanius dicit se contra Martionē ostendere uetus Testamentum esse nouo consonum, & nouum ueteri: hæresi 42, libro 3, tomo 3. & se ait ibidem colligere testimonia consonantiæ, uel harmoniæ noui Testamenti ad uetus, &c. Sic merito, si quæ essent traditiones tacitæ, uel alia decreta in Ecclesia, debebant etiam nouo Testamēto aptari

aptari & conformes esse, ut nihil earū esset, quod cum doctrina noui Testamenti pugnaret: sed ut ei potius omne quicquid est in traditionibus istis, aptaretur, & conforme fieret.

At plerumq; traditiones eæ quæ nunc à pontificijs adferuntur, & quas uidemus a libi extare, pugnant cum doctrina noui Testamenti: ut sicut traditiones de cœlibatu, de ieiunijs, aliæq; &c.

Si libri Apostolici & Euangelici rectè intitulantur nomine noui Testamenti, quod scilicet eis sit comprehensum ueri & æterni testatoris Iesu Christi filij Dei testamentum inuiolabile: quis tunc quoque negabit, omnem testatoris & actionem & uoluntatem comprehendi in eo, præsertim dum morte sua id ratum esse uoluerit? Aut si igitur in eis non satis est uoluntas Christi expressa, negent pontificij esse uel dici debere nouum Testamentum: si uerò asserunt nouum Testamentum Christi integrum esse, quo eius uoluntas & sententia sit satis explicata: quorsum opus habemus traditionib. tacitis extra scripturā assumptis, postquā noui Testamenti integri libri exte-

Scriptura Sacra Bibliorum non est sibi contraria, nec etiam dubia uel incerta, sed cōsentiens & æqualis sibi per omnia rectè collata, deniq; certa & firma, sibiq; consona, teste Epiphano, libro 3, tomo 1, hæresi 70. & libro 2, tomo 2, hæresi 66. contra Manicheos in catalogo dogmatum Manichei: & contra Arrianos libro 2, tomo 2, hæresi 69. idem dicit: & hæresi 73. cōtra Semiarianos lib. 3, tomo 1. & Theophylacto, in præfatione in Mattheum.

At traditiones quædā extant contrariæ apud Eusebium lib. 5, ca. 23, 24, 25 & 26. & Socratem li. 5, cap. 22. atq; alios historicos, ut Nicephorum & Sozomenū. Refert & sibi contrariam traditionem Stephanus papa, distin. 31. dissentit & Gregorius & ipsi Papistæ à Dionysio in Hierarchijs: dissentit idem Papa cum Papistis à Basilio, Tertulliano, Hieronymo, Sozomeno, & alijs in traditione de trina immersione, in qua uidetur etiam ipse Dionysius ab illis dissonas esse. Taceo Magistrum Sententiarum cū sequacibus: qui in eadem ab istis patribus discrepat. Dissentiunt ab alijs quibusdā patrib. in traditione de cœlibatu & ieiunijs, Hieron. & Epiphanius. Dissentiunt & sicut Dionysius & Clemens atq; Cyprianus cum Tertulliano in traditione de chrismate confirmationis, ab Hieronymo: dissentiunt & plurimi patres ab Origene & Basilio in traditione de patre Ioannis Baptistæ: quasi inter tē-

plum & altare occisus sit, &c. Sūt præterea eæ etiam traditiones quæ apud reliquos patres extant contrariæ, & ambiguæ, dubiæque, interdum etiam & falsæ atq; uanæ. Iustinus quoque, & Irenæus, & Papias, & Tertullianus, & Basilius, & Hieronymus, & Epiphanius in traditionibus errarunt. Quod si hoc ijs accidit, quid igitur de reliquis est dicendum?

Bibliorum sacrorum doctrinæ sunt certis libris, notis, & certo catalogo comprehensæ, & ab Apocryphis & Ecclesiasticis distinctæ, & ita semper iisdem notis & catalogo, tum & certitudine librorum per doctores in Ecclesia conseruata, ut in sua auctoritate inuiolabili permanserint. Et Augustinus de Cinitate Dei lib. 15, cap. 23. negat librum Enoch esse recipiendum (quanquā eius mentionē faciat Iudas in epistola) ob eā causam, quod nō certò cōstaret, nec fide dignis testib. pbari posset eius esse illū librū.

At traditiones tacitæ ut nec in certo catalogo aut certis libris cōprehensæ (et si Egesippus apud Hieronymū, & pleriq; alij apud Eusebium, quibusdā libris eas conscripisse legatur) alicubi reperiuntur: ita nec huius certi catalogi, aut certorū librorum mētio specifica de traditionib. ullibi sit apud ueteres probatos autores: aut si maxime tales extitissent siue in libris quibusdā, siue in catalogo aliquo (quod probari non potest) tamen nemo illas eisdē notis nūc dare potest cōfirmatas, ut ueluti scriptura, inuiolabilem apud omnes auctoritatem habeant, uel etiam olim habuerint. Quæ uerò nunc hinc inde apud diuersos autores extant, aut sæpe falsæ sunt, aut dubiæ, aut sibi contrariæ, siue à multis contēptæ & neglectæ: quia diuerso modo dispersæ reperiuntur. Et quomodo nō minus quàm libri Bibliici in Ecclesia p doctores seruati fuissent libri aliqui certi & catalogi traditionum tacitarum, si ueri & necessarij cognitu nō minus hi fuissent, quàm libri noui & ueteris Testamenti canonici? Et si etiam de libro Enoch dubitatum est, ita ut nō sit receptus, quia nō certò constabat eius esse, cuius nomen præ se ferebat: multo minus sunt traditiones istiusmodi, q dubiæ, falsæ & erroneæ sunt, & quibus sæpius est reclamatum, suscipiendæ: imò quæstio est, an etiā tales unquam extiterint? Et q̄s potest ex certo & authenticò libro firmū & certū proferre testimonium, quo discamus, quo in loco essent habendæ traditiones tacitæ, si quæ hodie extarēt ueræ & indubitatò Apostolicæ. Denique si eadē auctoritate ualuisent in Ecclesia traditiones tacitæ, nō minori diligentia eas in certis libris diligēter seruasset & cu-

studiisset, quàm propheticos, hoc est Biblicos inuiolatos seruauit, integrosq; custodiuit. Sed illæ non extant, &c.

20

In enumeratione dogmatum, uel librorum canonicorū pleriq; patres (ut Cyprianus in explicat. Symbol. & Hieron. in prolog. Galeato, & alibi) cum distinguunt Ecclesiasticos à canonicis, hanc plerunq; appendicem adijcere solēt, post recitationem canonicorum: Hi sunt, ex quibus dogmata fidei sunt petenda. De alijs, hoc est, de Ecclesiasticis aiunt quidem, quòd utiliter legantur in Ecclesijs ad consolationem & ædificationem, non tamen ad doctrinam fidei constituendam, ut illi, qui indubitato canonici dicuntur, &c. Hinc & Ioannes idem probans, Ea, ait, quæ ad fidem pertinent, & nobis creditu necessaria sunt, esse scripta: 20 capite.

At traditiones tacitæ nec in canonicis libris habet locum, nec aliquis librorum inter canonicos extat, qui tacitas traditiones habeat. Ergo sequitur, ex traditionibus tacitis fidei dogmata non concipi, uel probari. Imò ne quidē ueteres inter Ecclesiasticos libros retulerunt uel libros traditionum, aut ipsas traditiones tacitas. Et cum Ecclesiasticos retinuerit Ecclesia, & non neglexerit eosdem: sequitur planè, in maiori pretio apud uetustatem in Ecclesia fuisse Ecclesiasticos libros, quàm traditiones tacitas, aut istos libros, quibus illæ olim conscriptæ dicuntur apud ueteres, postquam illos nō eadem diligentia custodierit, sed illæ cum libris periisse dignoscantur.

21

Apostolici & reliqui catholici doctores, in omni ubiq; Ecclesia reiecerūt quædam apocrypha & falsa scripta, ut planè cōstet, ista nullius esse debere autoritatis in Ecclesia. Sic enim scribit Augustinus de Ciuitate Dei libro 15, cap. 23: Omittamus earum scripturarum fabulas, quæ apocryphæ nominantur, eò quòd occulta eorum origo, non claruit patribus, à quibus usq; ad nos autoritas uerarū scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In his autem apocryphis etsi inuenitur aliqua ueritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica autoritas. Idem contra Faustū Manichæum libro 1: Apocryphi non sunt habendi in canone, quia nulla testificationis luce declarati, sed de secreto dicuntur, quòd quorundam præsumptione prolati sunt. Idem scribit Hilarius in Psal. 133. Consulat quoq; lector Eusebium, Epiphanium, Hieronymū suo loco, & Gratianum distin. 15. ex Gelasij relatione. Vide etiā quid in primæ partis præfatione nos annotauerimus.

At pleraq; earū traditionū quæ nūc taci

tæ dicuntur, & apud Papistas dogmata sunt, in istis apocryphis scriptis extant, & dicuntur ex secreto prodire, ut in prima parte traditionum tacitarū probauimus. Cōsequētia itaq; est nota.

22

Sufficiētia scripturarum ostendit nō aliunde petendas doctrinas, quàm ex libris canonicis. Esaias ait: Ad legem & testimoniū, cap. 8. Item Moyses inquit Deut. 8 & 12: Nō addetis ad uerbū meum quicquam. Item: Quæ ego præcipio tibi, illa tantum facito: nec addas uel imminuas quicquā. Itē Christus Lucæ 17: Habent Moysen & prophetas. Item Ioannis 5: Scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam æternam habere. Ioannis 8 & 17: Sermo Dei ueritas. Item: Si audieritis & obseruaueritis sermones meos, cognoscetis ueritatem, & uerè mei discipuli eritis. Itē Paulus Galat. 1: Si quis aliud Euangelium docuerit, uel etiam angelus de cœlo, anathema sit.

Sed hîc excipiūt pōtificij traditiones tacitas, docētes & illa ad uerbū Dei & Euangelij pertinere, & sub eo cōprehendi, & ideo non minus citata dicta pertinere ad traditiones, uel intelligi de ipsis, quàm de scriptura: diuidūt enim uerbum Dei in scripturā & sermonē traditum. Sed ea de causa oportet nos omnia ordine excutere.

Quòd dicta quæ apud Moysen extāt, & huc citata sunt, intelligēda sint de scriptura uel scripta lege, docet Moyses Deuteronomij 30 & 31. & 6 cap. ubi legitur, quomodo uerba Dei scripta cōmendet sacerdotibus, plebiq; custodienda, & uelit etiam illa adscribi postibus, & pueris annūciari à parētibus: qua etiam de causa scribi ista uoluit in libro. Et Exodi 24. dicitur Moyses omnia uerba Dñi scripsisse & legisse cūta populo. Item, Exodi 34. iussit Dñs Moysen scribere uerba ista: quia iuxta ea dicit se sanciuisse fœdus suum. Et rursum, quòd per uerbū Dei in Moyse nihil aliud quàm scriptura Sacra intelligi debeat, ostenditur Iosue 1 cap.

Quod ad Esaiæ testimonium attinet, ipse cōtextus 8 capitis demonstrat, Dominū ibi de scripta doctrina loqui, quia sic ibidē legitur: Sume tibi uolumen grande, uel paginam magnam, & scribe in eo stylo uulgari, &c. Et mox: Si non locuti fuerint secundū uerbū hoc. Nota secundum hoc ait, &c. Quasi dicat, secundū hoc scriptū. Itē 30 cap. Accepit propheta mādātum scribendi, & illud concordat cū 2 cap. Abacuc, ubi quoq; datur mandatū scribendi prophete, & iuxta ista pcepta scripsit suas uisiones Esaias, ut in primo & reliquis apparet capitibus. Et de libro scripto ait cap. 29. &c. Certum quoq; est habuisse Hieremiā amanuensē Baruch, qui suas scripsit cōcōnes in librū, idq; ex

idq; ex præcepto Dei. Et Petrus ait, inspiratos Dei prophetas in scripturis locutos esse: non ait, in traditionibus tacitis.

Nec quoq; dubium est, quin pij per illud Ioannis 5, Scrutamini Scripturas, intelligat & reliquos apud Ioannem locos ex 8 & 17 capite de scriptura, cum se clarius etiam Ioannes explicet 20 cap. tum etiam & apud Lucam in initio & fine sui Euangelij, & in præfatione Actorum dicatur ueritas Euangelij scripta esse.

Quod ad citationem Pauli attinet ex Galatis, nihil est certius, quam illud de scripto Euangelio intelligi & dici: quia Paulus ait, Euangelium Dei antea esse promissum per prophetas in scripturis Sanctis: Rom. 1. & Marcus sic suum incipit Euangelium, ut ostendat clare illud scriptum esse in prophetis, Marci 1. Et ut ipse Eusebius, deinde & Papias cum Irenæo testantur, omnem Petri doctrinam à Marco conscriptam: ita & Lucas fatetur: cap. se inuestigatis singulis omnia diligenter scripsisse quæ fecerit & docuerit Iesus. Ergo illud tantum est Euangelium, quod scriptum extat. Et ut illud ipsum, uere ipsissimum & uerissimum secundum quatuor Euangelistas permaneret Euangelium Christi, semper procul & remotissimè alia apocrypha ab hoc separarunt & disiuxerunt.

Nicephorus libro 2, cap. 34: Quæ præfens oratione sua dilucidè docuerat (Paulus) eadem per compendium absens in memoriam reuocàs, epistolas dedit. Hinc etià Paulus ait: 1 Corinth. 4, eadem se ubiq; docuisse: item eadè sermone quæ epistola 2 Corinth. 10. &c.

Sequitur ergo, illa suprà citata testimonia de scripto Dei uerbo intelligenda esse, ut quoq; latius possumus sufficientiam uerbi Dei demonstrare ex multis scripturæ locis, tum ex Rom. 15 capite, ubi legitur, necessaria ad salutem scripta esse credentibus, & quæ ad nostram doctrinam pertinent. Clarius hoc dicit Paulus 2 Timoth. 3. & Apocalypsis 1.

Si igitur est sufficientia in scripturis Diuinis, sequitur planè, inutiles esse traditiones tacitas, aut certè, quod ex eis non posset concludi in disceptationibus Ecclesiasticis, &c. Sicut ergo uiuentibus Apostolis citra ipsorum prædicationem non potuit audiri Euangelium Christi: ita ipsis uita defunctis, extra Apostolicas literas (quæ propterea scriptæ extabāt) non potest aliud Euangelium audiri.

23

Passim copiosa describitur ac cernitur utilitas scripturarum Sacrarum, de qua etiam & experientia in pijs testari poterit, ut diximus in quarta positione: uerum nunc de singulari utilitate in scriptis expressa Sacris su-

mus acturi. Sic enim habetur Rom. 15: Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus: ergo spes habetur per scripturam, & quæ ad nostram doctrinam pertinent scripta sunt. Item 2 Timothei 3: Omnis scriptura diuinitus inspirata est utilis ad docendum, ad arguendum, &c. & erudit ad salutem & ad omne opus bonum & perfectum. Item Apocalyp. 1, Beatus qui legit uerba libri huius, &c. Chrysostomus, homilia 53 in caput 10 Ioannis, & alibi ostium scripturas appellat, quoniam nos ad Deum ducunt, & eius nobis cognitionem aperiunt, &c.

At talis utilitas traditionum tacitarum nullibi reperiri potest apud probatos simul patres Ecclesiæ ueteris, necdum in scripturis Sacris. Et quis unquam in traditionibus tacitis citra scripturam spem habuit: & quæ potest certa, firma, uera ac dulcis traditionum tacitarum utilitas dari? Deinde si in scriptura continetur quod ad nostram doctrinam pertinet, sequitur planè, traditiones tacitas ad nostram doctrinam non pertinere. Si ite scriptura est ad omnia utilis, & erudit ad salutem, ac ad omne opus bonum: sequitur traditiones nullius usus esse in Ecclesia, & illas planè non facere uel erudire ad salutem uel opus bonum. Si ite est beatus qui legit uerba librorum noui Testamenti: dicant ergo quorsum profine traditiones, aut concedant illas non beare?

24

Christus ait, Erratis nescientes scripturas: ergo scientes scripturam non errant, sed isti scrutantur scripturas. Hoc est quod ait Ioannis 8, Qui obseruauerit sermones meos, uerè meus discipulus est.

At ex traditionibus tantum tacitis nemo adhuc discipulus Christi declaratus est: deinde in recensendis traditionibus Epiphanius, Hieronymus, Basilinus, item Irenæus, Iulianus & Papias errarunt, &c.

25

Augustinus ait in lib. 2, cap. 8 de Doctrina Christiana, eas scripturas quæ & semper & ab omnibus susceptæ sunt in Ecclesijs catholicis, præponi istis, de quibus aliquando dubitatum sit. Et quanquam libros Machabeorum referre uideatur alibi inter canonicos: tamen contra Gaudentiū libro 2, capite 23 dicit illam scripturam sobriè legendam, id est ne ei nimium fidamus. Hoc si audet dicere de eo libro, quæ tametunc ab Ecclesia receptum fatetur: quid igitur de traditionibus, nunquam ita receptis & inter diuina oracula annumeratis, diceret?

Cum etiam toties dubitatum sit de traditionibus tacitis, & quædam falsè deprehendantur, multæq; sint, quibus apud alios patres reclametur, aut quæ etiam nunc apud ponti-

a 4

ficio

ficios in spongiam abierunt: deniq; quædā putidæ sint, & nuncipforū catalogus & certitudo in nullo probato libro extat: sequitur planè per illorū canonicorū librorum autoritatem, qui semper in Ecclesia fuerunt cōseruati, iudicari de traditionibus tacitis, & non econtrā.

26

Augustinus cōtra Petilianī epistolā cap. 3, 4 & 10: item epistola 166. & in plurimis aliis locis: itē Chrysostom. hom. 49. in cap. 34. Matthei, expositione 2. copiosissimè ostendit, per scripturā tantū cognosci ueram Ecclesiam. Item Irenæus ait, scriptum Euangelium esse columnam & firmamentū Ecclesiæ, & uiuificare homines: lib. 3. ca. 5. (ut uidebit lector, si totum caput perlegat.) Cū Paulus dicat, firmamentum & columnam ueritatis esse Ecclesiam: & Theophylactus in præfatione super Mattheum tradat, ex Euangelij quatuor scriptis disci ueritatē, ne ab hæresum mendacijs deciperetur discipulis: sequitur planè nō in traditionibus tacitis Ecclesiam quærendam, imò ne quidem in traditionibus istis, aut apud ipsarū obseruatores reperiri ueram Christi Ecclesiam, nec in Ecclesia etiā aliunde controuersias dirimi, quā per scripturam Sacra.

27

Cum autem probauerimus uerbum Dei scriptum esse, & fides sit ex auditu uerbi: sequitur fidem ex Sacris literis cōcipi, & ceramina circa fidem non aliunde quā ex Sacris literis dirimi: cum & ipse Augustinus dicat libro 19 de Ciuitate Dei, cap. 18. fidem quā iustus uiuit, concipi ex Sacris literis. Ergo dubia etiā circa fidem nō aliunde quā ex Sacris literis sunt diiudicanda. Adde quòd Paulus Rom. 12. doceat, prophetias & interpretatiōes esse analogas debere fidei: fides autem eruitur ex Sacris literis, teste Ioanne 20 cap. dum ait: Hæc autē scripta sunt, ut credentes in Christum habeant uitam æternam, &c. Sequitur ergo, & in interpretationes debere consonas esse Sacris literis in Ecclesia. Quorsum igitur opus habemus traditionibus, quæ à Sacris literis dissonæ sunt?

28

Spiritus sanctus operatur, & est efficax prædicationem fidei, quā diximus concipi ex Sacris literis: Gal. 3. deinde Euāgelium est ministeriū spiritus: 2 Corint. 3. quod Euangelium docuimus supra quoq; scriptum solummodo extare: imò Spiritus sanctus certò inspirauit doctrinam scripturæ: 2 Timoth. 3. Ideo illa est ueritas, & testatur de Christo, locutus est per prophetas in scripturis de Christo: 3 Petri. 1. cap. deniq; ducit in omnē ueritatem, Ioānis 16. fideles. (ueritas

autem in Euangelio tantum scripto extat) certificat eosdem per scripturam: Rom. 8. & 1 Timoth. 1. Item, per prædicationem Euangelij, quod tā in Prophetarum libris quā Euangelistarum & Apostolorum certis extat, missus est Spiritus sanctus in credentes: Actorum 10. Item, Chrysostomus homilia 35 in caput 5 Ioan. omnia docet in scripturis Sanctis à Spiritu sancto prouenire. Itē, in sermone de fide & lege naturæ, ait: Omnis scriptura quæ diuinitus inspirata est utilis, originem & fontem pietatis à spiritu ueritatis ducit. Item, Ischius ait: Sicut materia ignis sunt ligna: ita nobis sunt materia subministrationis spiritus, legis diuinæ testimonia, & sacrorum eloquiorum meditatio: libro 2 in caput 6 Leuitici.

At non reperimus in aliquo pontificiorum, uel etiam fidelium, efficacem fuisse spiritum per traditiones tacitas extra scripturā: nec quoq; certò leguntur inspiratæ esse à spiritu S. dum scripturis sint illæ plerunq; quæ dicuntur traditiones tacite, contrariæ, interdum etiam falsæ, uanæ ac dubiæ, ut ueritas esse non possint, aut à Spiritu sancto profectæ: nullibi reperitur de uerissima ipsarum certitudine. Deniq; in traditionibus non reperimus prædicationem de Christi gratia: nec traditiones sunt uel in Prophetis, uel Apostolorum scriptis apertè & rotundè ostensæ uel explicatæ: nec legitur extra scripturam uerè per traditiones tacitas datum esse Spiritum sanctum.

Quare per scripturam operatur Spiritus sanctus in Ecclesia, & est per eādem efficax in credentibus.

29

Omnes patres, ut postea probabitur, se aliorum iudicio submitunt, & ostendunt scripturam nunquam errare, imò omnia in scripturis contineri, q̄ sunt ad salutē necessaria, ut frustra nobis obtrudantur traditiones tacitæ, &c.

Si hoc ita est, quorsum opus habemus traditionibus tacitis? & qd nobis obtrudūt uel traditiones tacitas, uel pōtificū decreta, uel cōcilia, uel patres, pōtificij asinarij, Osius, Lindanus, Staphylus, Afotus, Schola Dillingensis & Louaniensis, cū colloquuntur suis p̄ximi colloquij in urbe Vāgionū, anno 1557?

30

Itē patres uolūt nō ex traditionibus tacitis, nō ex patrū scriptis uel pontificū decretis uel cōcilijs, scripturā explicandā, sed ex diligēti collatione, & scripturā subobscurā p̄ aliā clariorē exponi. Hoc docet Augustinus in libro de Doctrina Christiana 2, cap. 6. ubi explicitè scripsit, nihil esse posse obscuritatis in uno loco scripturarum, quod non alibi planissimè dicatur: & omnia diligenter esse discutienda, ut inueniatur & intel-

intelligantur. Et in eadem sententia sunt cum Augustino Origenes homilia 1 in Hieremiam, libro 3. in Roma. cap. 3. libro 4. *περὶ ἀρχαῶν*. & in Matthæi cap. 13. in Roma. libro 10. Ambrosius alibi, item Hilarius lib. 9 de Trinitate, & tomo 2 in Psal. 137. Chrysostomus homilia 12. in Genes. & in Psal. 95. & homilia 9 in 2 ad Corinth. Hieronymus ad Damasum, & multi alij patres, ut postea latius probabitur.

Ergo scriptura est explicatrix sui, & quamquā quādā esse obscura in Epistolis Pauli dicat Petrus: tamen illa ab indoctis & instabilibus dicitur corrumpi. nobis uero Christi regula est seruanda: Scrutamini scripturas: & Pauli, Attende lectioni.

Quare cum hoc ita sit, uidemus planè falsa prætere pontificios collocutores in urbe Vangionum, anno 57. qui docuerunt materiam litis esse scripturam, eiusq; explanationem ex traditionibus tacitis, concilijs & patribus petendā: sed audimus nullū nobis esse nunciusum traditionū tacitarū. Quid igitur illas urget cōtra nos pontificij?

31

Ipsi etiam patres asserunt, nec sibi, nec alijs patribus fidendū uel credendum esse, ipsosq; errare, nec esse semper certos de sua sententia, qua etiam de causa se alijs subiecerunt, ut postea probatur latius. Ita testatur in multis epistolis Ignatius, quod nō loquatur ut Apostolus, nec ita sibi credi uelit. Ita testantur & alij patres, ut in sequētib. tractatibus siue capitib. copiosius explicabitur.

Si ergo ita sunt aliorum iudicio subiecti patres, si ita de alijs iudicarunt, si etiam ita errarunt: quidni liceret etiā nobis iudiciū hoc sumere de istis traditionibus, q̄ apud quosdam extant, ut liberū nobis esset suscipere, siue non suscipere? adde q̄ aliq̄ quorūdam patrum traditiones, ab alijs patribus aut sint reprehensæ, aut non receptæ. Imò si ita errarunt patres in quibusdam dictis, quis negabit illos etiam errare potuisse in relatione traditionū tacitarum? Tanto sunt stultiiores pontificij colloquentes, qui uolunt non ex scriptura, sed ex traditionibus tacitis & patrum scriptis, & concilijs & decretis pontificum determinari controuersias. O miseros Ecclesiæ proceres? cum tamen nec scriptura erret, nec sit alicuius iudicio subiecta, nec sibi contraria.

32

Hieronymus aduersus Luciferanos, ait: Neq; numerus testimoniorū, sed autoritas ualet, &c. Frustra igitur tot patres & tantum testimoniorum numerum ex patribus adferunt, cum unius scripturæ autoritas pluris sit, quàm omnium patrum, testib. ipsis. Et ut saepe istius uel illius patris testimoni-

um est suspectū, uel ab alijs, siue ab uno aliquo reprobatur, uel ut interdū quorundā patrum libri sunt suspecti, & aliquando huius uel illius assertioni contradicitur ab alijs, uel ab uno aliquo, etiam in traditionibus tacitis asserendis: ita semper autoritate ualet scriptura sine ulla contradictione, nec est suspecta, uel unquā in ecclesiā a quoquam reprobata, sed ab omnibus suscepra tanquam Apostolica propheticaq; Valeat igitur apud omnes istius solius scripturæ Sacre autoritas, & facessat numerus testimoniorum & traditionū ex patribus prolatarum. Sic etiam Hieronymus ait in Apologia pro libris contra Iovinianū, qui hoc arguit, de ipsis scripturis probet, &c. Idem in epistola ad Minerium & Alexandrū sic scribit: Nec iuxta Pythagoræ discipulos præiudicata doctoris opinio, sed doctrinæ ratio perpendenda est, &c. Quid igitur attinet se qui quasdam frigidas doctorū opiniones de traditionibus: doctrinæ certa ratio constat in ipsis scripturis, & ex his igitur petamus omnia.

Quicquid igitur asseritur, nō ex traditionibus tacitis, sed ex scriptura asseratur & probetur. Valeant igitur traditiones tacitæ, & maneat apud pios perpetua ac sola unius scripturæ autoritas.

33

Chrysostom. concione 2 de Lazaro dicit: Sana dogmata salutiferaq; ex Diuina scriptura licet exactè discere. Quid igitur opus habemus traditionibus, unde nihil exactè discitur?

34

Cyrillus libro 6, capite 18. cōtra Iulianū: Super omnia uincit ueritas, & inexpugnabilis arx est, atq; munitio, &c. Iustinus etiā Apolog. 1 ait, Veritati nemo præferendus, &c. Iam nihil potest esse uerius & certius, quàm scriptura Sacra est. Vincat illa igitur super omnes traditiones & hominum dicta. Amen. Verbum Domini manet in æternum, & nihil scripturæ præferatur Sacræ. Amen, Amen.

35

Victor papa ad Theophilū in Decretis, 30. q. 5. cap. Nec illud: Incerta nullatenus iudicemus, quamuis uera sint, &c. Cum ergo incertæ sint traditiones, profectō ex eis non possumus de controuersijs iudicare.

36

Traditiones autem esse incertas & uariās, uel ex uno loco Hieronymi patet: is enim scribit in sermone de Natiuitate Christi, tomo 3. (quāquam Erasmus dicat a quibusdam istum sermonem Leoni, a nonnullis Maximo tribui) Siue hodie Christus natus est, siue baptizatus est, diuersa quidē fertur opinio in mundo, & pro traditionū uarietate sententia est diuersa. Hæc ibi. Vnde

Vnde colligitur, traditiones esse varias. At scriptura nec est uaria, nec diuersa, sed secum consentiens, quæ seipsam explicat, ut Libro sequenti docetur.

LIBER SECVNDVS
PROLEGOMENORVM, QUI
continet quid de Patrum scriptis, opinio-
ne, doctrina & erroribus sit
sentiendum.

Præfatio in Librum secundum.

Illud loco præfationis ponemus, quod Augustinus habet libro Cōfessionū 13, cap. 23. Spirituales siue qui præsumunt, siue qui obtemperant, spiritualiter iudicant, nō de cognitionibus spiritualibus, quæ lucent in firmamento (intelligit autē per firmamentum, scripturam Sacram libro eodē, capite 15.) Non enim oportet de tam sublimi autoritate iudicare, neq; de ipso libro tuo, etiā si quid ibi nō lucet: quoniam submitimus ei nostrum intellectū, certumq; habemus etiam quod clausum aspectibus nostris, rectē ueraciterq; dictum esse. Sic enim homo licet spiritalis, & in agnitionem Dei uocatus, secundum imaginē eius, qui creauit eum, factor tamen legis esse debet, non iudex. Hæc Augustini uerba & nos cōprobamus, censentes, non præiudicandum scripturæ, sed ei ab omnibus subscribendum, utq; nos totos scripturæ submittamus, & illa sit iudex in omnibus cōtrouersijs. Quoniam si Nicephorus ait lib. 4. suę Historiæ, cap. 1. in primo illo seculo successores Apostolorum aliquāto illis inferiores fuisse, & uirtutem eorum non esse assecutos, propē tamen accessisse uitæ splendore ad eos, nec ita simplicem ut magistri eorū, orationem retinuisse, &c. profectō multo minus posterioribus erit patribus tribuendum, ut ex ipsorum libris iudicetur de cōtrouersijs. Hinc Clemēs Alexandrinus in initio libri primi Stromatum, dicit quidem de Apostolorum successoribus, quod ab eis doctrinā acceperunt, tanquā filij à patribus: interim hoc addit, quod pauci filij (hæc enim sunt uerba eius) sint patribus similes, &c. Et paulo antē sic ait, Ad ueritatem quę in scriptis, ea quæ non sunt scripta iudicat, nempe dubitans, &c. In quibus dictis Clemētis duo annotantur, nempe quod non sint similes Apostolis subsequentes in Ecclesia patres, & quod de non scriptis ex eis quæ scripta extant, sit iudicandum in Ecclesia. Retineamus igitur illud apophtegma de patribus, quod de uno dixit Origene Epiphanius: Nō astant nobis in die iudicij, & mox: 60

Cessate itaq; uos Origenis discipuli: uera enim dicunt Apostoli & Prophetæ, & non uos, neque ueliter præceptor, &c. Nemo patrum poterit nobis astare in die iudicij, nisi unus Christus, qui semper per Prophetas & Apostolos in sua scriptura uera dixit, & non semper patres, &c. Tanto igitur sunt impudenciores in concilio Tridentino cornu satellites Romanæ bestiæ, atq; etiam pōtificij colloquētes Vuormacienis colloquij, proximē anno 1557 peracti, qui ex patrum & hominum scriptis uoluerunt dirimendas cōtrouersias.

Sed rectius qui superioribus annis mortuus est, Tritenhemius Abbas scribit in lib. 8 Quæstionum, quæstione 4. ad Maximilianum auum Cæsarem Caroli & Ferdinandi de Sacris literis, sic inquit: Cū scriptura perfectum sit Dei opus, sic mentem confirmemus oportet, quatenus eā credamus ueram, rectam, integram, solidā, diuinitus inspiratam, & omnibus ad Christianę fidei confirmationem intelligentib. abundē sufficientem. Enim uero nisi scriptura Diuina, uera, sancta, perfectaq; in omnibus credatur, & integra, fundamento suo fides priuaretur Christiana. Cauendum est ergo maxime omni Christiano, ne plus quā expedit Diuinas discutiendo scripturas, terminos egrediatur pietatis: quia homo nō est autor scripturarū, sed Spiritus sanctus, cuius ordinationi resistere conuincitur quisquis integritati scripturarum Dei reluctatur, &c. Hanc potius sententiam sequeretur aduersarij dum docent, non ex scriptura tantum, sed ex traditionibus & patribus cōtrouersias dirimi posse: sed quā uera doceāt pōtificij, subsequentes Tractatus declarabūt.

CAPVT I.

QVOD SANCTI PATRES
se Apostolis, & ipsorum doctrinā postposuerint cum omnibus suis scriptis, seq; omnium aliorum patrum & scriptorum Ecclesiasticorum iudicijs subiecerint, & simul de præcedentium patrum non minus, quā cōtaneorum scriptis iudicauerint: unde liquidō constat, non esse de cōtrouersijs ex patrum libris determinandum, sed ex scriptura Sacra

Irenæus ex sententiā Polycarpi, apud Euseb. li. 4, c. 14.

Illustissimo martyrio egressus est Polycarpus, cū eadē perpetuō docuisset, quę & ab Apostolis acceperat, quæ Ecclesia quoque tanquā sola uera tradit. Et rursum: Qui quum Romæ apud Anicetum ageret, multos hæreticorum ad Ecclesiam Dei cōuertit, dum unam ac solā eam ueritatē, quam ab Apostolis acceperat, quam etiā Ecclesię tradidit, prædicauit, &c. Notet hoc qui hominū & patrū doctrinas sequuntur, & uolūt ex pa-

ex patribus disputandū esse, & inde scripturam intelligendam. Idem Irenæus in præfatione libri sui primi: Non enim exquires à nobis qui apud Celtas cōmoramur, & in barbarū sermonē plerūq; auocamur, orationis artē, quā nō didicimus, neq; uim cōscriptoris, quā nō affectauimus, neq; ornamentū uerborum, neq; suadelā quā nescimus, sed simpliciter & uerē idiotice ea quę tibi cū dilectione scripta sunt, cum dilectio ne p̄cipies: & ipse augeas ea penes te ut magis idoneus quā nos, quasi semen & initia accipiēs à nobis: & in latitudine sensus tui in multum fructificabis ea quę in paucis à nobis dicta sunt: & potēter asseres his qui tecum sunt, ea quę inualidē à nobis relata sunt, &c. En hīc se alterius iudicio subiicit. Item libro 3, cap. 23, reprehendit quorūdam interpretationē, & ait, eam nō esse rectam. Idem rursum ait li. 2, capite ultimo circa finē: Sed ne putemur fugere illā, quę ex scripturis Dominicis est probationem, ipsis scripturis multo manifestius & clarius hoc ipsum prædicantibus: his tamē, qui non præuē intendant eis proprium librum qui sequitur has scripturas, reddētes ex scripturis diuinis probationes, appōnemus in medio omnibus amātibus ueritatem, &c. En is uult scripturis agere, quas dicit de iis rebus & clarius & manifestius prædicare: econtrā pontificij & Tridētini in saluo conductu, & Vuormaciæ collecti in colloquio, dicunt refutari opiniones melius & manifestius patrū & hominū scriptis: nec ex scripturis probationes apponūt, ut Irenæus, &c. cū ipse etiā Irenæus audeat quorūdam interpretationes reprehendere, sibi in alios doctores sumēs iudiciū. Abeant ergo Papistę cacatum cum sua opinione.

Apollinarius ad Marcellum apud Eusebium
libro 5, cap. 16.

Ad hunc usq; diem hæsitauī quid facerē, non quod mendacium illud redarguere, ac ueritati testimonium dare nequiuērī: sed q, ueritus sum ac timui, ne quibūdā Euangelij ac noui Testamēti doctrinæ, aliquid scribēdo superaddere uiderer, cui nec adijci quicquā, nec adimi potest ab eo, qui uitam secundū Euangelium instituere cupit.

Sic Irenæus libro 3, cap. 20 Eusebij.

Hęc dogmata tibi (ait ad Florinum) qui ante nos fuerunt presbyteri, qui & Apostolorum discipuli extiterunt, non tradiderūt, &c. Nunc cum pontificij superaddant scripturæ noui Testamenti, nouas ex patribus interpretationes ac traditiones: ergo non rectē uitam instituunt iuxta Euangelium.

Eusebius libro 3, cap. 38 de Clementis Romani

Apocryphis libris loquens, ait:

Quorum apud ueteres prorsus nulla fit

mentio. Neq; enim syncerum rectę & Apostolicę doctrinę charactere tenent, &c. Ergo sequitur illa scripta non suscipienda esse, in quib. Apostolicę doctrinę, id est, scripturę character nō obseruatur. Quare Apostolicę doctrinę scripturęq; subiecti sunt reliquorum libri, & non econtrā.

Idem libro 4, cap. 23.

Dionysius conqueritur de suis epistolis deprauatis, sic scribēs: Fratribus, ut scribere rogantibus scripsi epistolas. Has etiam Apostoli diaboli zizanijs, alia eximētes, alia uerō adijcientes, repleuerunt, quibus condemnatio est reposita. Nō est itaq; mirum, quod Dominicas scripturas nonnulli sunt corrumpere conati, cum & eas quę tales non sunt, deprauare sunt aggressi, &c. Notetur hoc, quod ait eas scripturas (ut suas & aliorum patrum) tales nō esse, id est, non tātę autoritatis qualis scriptura est: facit igitur doctorum scripta inferiora Apostolorum doctrinæ & epistolis.

Idem libro 7, cap. 24 de Dionysio.

Dionysius sic ait de scriptis Nepotis: In alijs multis laudo Nepotem ac diligo, cum propter fidē, sedulitatemq; & exercitium in scripturis, tum propter multā ipsius psalmodiam, quā etiam nū multi ex fratribus delectantur: & hominem admodum ueneror, præsertim tanquam eum, qui iam ad quietem præcessit: at ueritas amica est, & præ cunctis honoranda, & si quid rectē dicitur, laudādum & probandum in eo est cādidē: quę uerō non sanē scripta uidentur, inquirenda & refellenda sunt, &c. Idem & nos de omnibus dicamus doctoribus & patribus Ecclesię, quorum scripta extant. Sed ibidē sic quoque pergit scribere Eusebius:

Quoniam uerō scriptum eius extat, sicut quibusdam uidetur admodum probabile, & nonnulli doctores Legem & Prophetas nihil faciunt, Euangelij adhærere detestant, & Apostolorum epistolas cōtemnunt, huius uerō syngrammatis doctrinam tanquam magnum aliquod & absconditum mysterium continentem profitentur, simplices fratres non rectē sentire pmittunt. Et mox: Cum hunc mihi librum quasi armaturā quandā ac murū inexpugnabilem proferrēt, totum triduū unā cum illis à mane usq; ad uesperā usq; considens, quę in eo scripta sunt, discutere conatus sum, &c.

Primò hīc obseruandum est, idem nunc facere pontificios theologos, & præcipuē Coloniēses, qui quasi neglecta scriptura, ad traditiones & hominū cōmēta reuocāt laicos, ideoq; eos nō rectē sentire pmittūt. Secūdò & hoc cōsiderādū est, q, sibi iudiciū suum mat Dionysius de scripto Nepotis, quē tamen laudet, tamen eius scripta discutere secundum

cundum regulā scripturæ nō ueretur, ut ali-
bi clarius diū est. Sed nūc audiamus eius-
dē Dionysij sententiā de legēdis libris Sacris,
tamen multa nō intelligātur, ut hinc con-
stet, quā inepitū sit Colonienū & Osi
argumentum, arcendos à lectione scriptu-
ræ propter difficultatem laicos. Sunt ergo
Dionysij uerba cap. 25, Ego librum hunc re-
probare (loquitur de Apocalypsi Ioannis)
non ausim, quod hunc multi ex fratrib. stu-
diose legāt, sed maiore de illo existimatio-
ne concepta, quā ut à me possit intelligi,
arcanam quandam & admirabilem in sin-
gulis illius capitibus futurarum rerum ex-
pectationem cōtineri suspicor. Etenim ubi
illum non intelligo, altiore quendā sen-
sum uerbis inesse cogito, nec de istis meo
intellectu inquirō & iudico, sed fidei potius
acquiescens sublimiora illa quā quæ
à me intelligantur, esse puto: nec refuto ea, 20
quæ non considerauī, sed magis admiror,
quod nō & ipse perspexi, &c. Nōne & hoc
modo possent & laici scripturam legere?

Tertullianus scribit in Apologetico cap.
39, quod omnes Christiani conuerint ad Li-
terarum diuinarum cōmemorationem, &
addit: Fidem his sanctis uocibus pascimus,
spem erigimus, fiduciā figimus. Ergo ne ex
scriptura agendum in causis religionis? Et
Iustinus martyr scribit in Apologia 2, quod 30
in cœtu urbanorū & rusticorū Christiano-
rum lectæ sint literę Prophetarū & Aposto-
lorum, ut intelligamus illas solas ad Eccle-
siæ usum requiri, & non hominum scripta.

Tertullianus aduersus Praxeam.

Id uerum est, Quodcūq; prius, id adulte-
rum: quodcūq; posterius, &c. Cedāt ergo
patrum scripta scripturę Sacre. Idem in præ-
scriptione hæreticorū: Nobis nihil ex no-
stro arbitrio statuere licet aut indulgere, 40
sed nec eligere, quod aliquis de suo arbi-
trio induxerit: Apostolos habemus autho-
res, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio,
quod inducerent, elegerūt, sed acceptam à
Christo doctrinam & disciplinam fideliter
nationibus assignarunt. Itaq; etsi angelus
de cœlo aliud uobis euangelizaret, uel ali-
ter, anathema diceretur à uobis. Itē: Nō ali-
ud tibi mandat inquirendum, quā quod
instituit. Et rursus: Omnia dicta Domini
omnibus posita sunt, &c. quod notent Co-
lonienses, Idem in libro De pœnitentiā ait, se
peccatorem esse omnium notarū, nec ulli
alij rei natum esse, quā pœnitentię.

Submittit igitur se alijs, & Apostolicā cē-
set retinēdam doctrinam: quomodo igitur
ex patribus lites componi debent?

Cyprianus in multis locis probat & de-
monstrat, solum Christum esse audiēdum,
& Sacram scripturam solummodo pro ne 60

cessaria doctrina agnoscendam, in multis
Epistolis. Et inter cætera ad Cæcilium in
fine Epistolæ scribit: Et de hoc quoque ad
collegas nostros literas dabimus, ut ubiq;
lex Euangelica & traditio Dominica serue-
tur, & ab eo, quod Christus & docuit & fe-
cit, non recedatur. Et rursus: Et quod Chri-
stus debeat solus audiri, Pater etiā de cœlo
contestatur, dicens: Hic est filius meus. dile-
ctissimus, in quo bene sensi: ipsum audite.
Quare si solus Christus audiendus est, non
debemus attendere, quid aliquis ante nos
faciendum putauerit: sed quid qui ante o-
mnes est, Christus prior fecerit. Neq; enim
hominis cōsuetudinem sequi oportet, sed
Dei ueritatem: cum per Esaiam prophetā
Deus loquatur & dicat: Sine causa autē co-
lunt me mandata & doctrinas hominū do-
centes. Et iterū Dominus in Euāgelio hoc
idem repetat, dicens: Reijcitis mandatū Dei,
ut traditionem uestram statuatis, &c.

Quis igitur præferret patrum doctrinam
uerbo Dei & scripturæ Sacre, ut potius ex
ijs, quā ex sacris Literis essent dirimēdæ
controuersiæ? Rursus Cyprianus Epistola
10 libri 3. se submittit presbyteris & diaco-
nis, dicens: Ad id uerō, quod scripserunt mi-
hi compresbyteri nostri Donatus & Noua-
tus & Curdius, solus rescribere nihil potui,
cum à primordio episcopatus mei, statue-
rim nihil sine cōsilio uestro, & sine cōsensu
plebis mea priuatim sententiā gerere. Idem
ad Iubaianū in fine Epistolæ, cum suā sen-
tentiā prolixissimē cōfirmasset, hæc subiu-
git uerba: Hæc tibi breuiter pro nostra me-
diocritate scripsimus, nemini præiudican-
tes aut præscribētes, quo minus unusquis-
que episcoporū quod putauerit faciat, ha-
bens arbitrij sui potestatem liberam. Nos,
quantū in nobis est, propter hæreticos cum
collegis & coepiscopis nostris non conten-
dimus, cū quibus dominicam pacē custodi-
mus, &c. Ergo se aliorū submittit sententiæ.

Origenes Homilia 3 in Genesim.

Circumcisus est & mundus, qui semper
uerbum Dei loquitur, & sanam doctrinam
Euangelicis & Apostolicis regulis munitā.
Idem Homilia 7 in Esaiā: Non sumus alio-
rum sermonum discipuli quā cœlestium.
Idem in libro *περί ἀρχαῶν*, à Christo discen-
dam esse ueritatem ait. Et super Mattheum
ait, nullis scripturis ita credendum esse, si-
cut canonicis.

*Idem in parte secunda Tomorum libro 2. s. per ca-
put 2 Epistolæ ad Romanos.*

Hæc quidem nobis ad præsens occurre-
re de circumcisionis ratione potuerūt, quæ
tamen ea lege sint dicta à nobis, ut si quis
melius & rationabilius dixerit, illa magis
quā

quàm hæc nostra teneantur, &c. Submittit ergo se aliorum iudicio.

Hieronymus in epistola ad Pammachium & Oceanum testatur de Origene, quomodo in quadam epistola ad Fabianum Romanum episcopum testetur se pœnitentiam agere de eo, quod quædam erronea scripserit: atq; addit Hieronymus, quod Origenes ibidem causas temeritatis, in Ambrosium quendam reijciat, qui quod secre-
10 to ipse composuerat, iste in publicum edidit, &c. Ergo se aliorum iudicio subiecit Origenes, & nō uoluit sua ita suscipi ut scripturâ Sacrâ, quod tamē de patribus Tridēti in episcopi & colloquentes Vuormaciēsis colloquij Pape fini uoluerunt dictum.

Eusebius in proœmio suę Historię precatur id sibi ignosci, quia maius esse uiribus suis ait, absolutūq; & incomprehensibile, quod policeatur ac profiteatur. Et in proœ-
20 mio librorum De uita Constantini: Puderet enim me, ait, mei ipsius, nisi pro uiribus, quantūuis modica hæc & uilia, si ad excellentiam diuinę pietatis æstimentur, cōferrem. Et rursus de Eusebij lib. sic ait: Socrates lib. 1, cap. 1: Laudum Imperatoris maiorem curam habuit, quàm quomodo res gestas prosequeretur, &c. Ergo semper fuit liberum iudicare de aliorū scriptis. Idē Socrates libro eodē, capite 10. Respondit Acesius,
30 Nouatianorū episcopus, Imperatori, nihil noui determinauit synodus hæc (Nicæna.) Sic enim iā olim ab initio ab ipsis Apostolorum tēporibus fidei definitionē accepi, &c. Ergo nihil suscipiemus à patribus profectum, quantūuis in generali cōcilio cōstitutis, nisi cōstet Apostolico fuisse tēpore illud. Hinc & Euagrius lib. 2, cap. 16, ex synodo Chalcedonenſi hæc refert: Ex Euangelicis & Apostolicis de Domino uocibus, sci-
40 mus uiros diuinos, alias quidē cōmunes, tanquam ad unam personam pertinentes, alias diuisas, utpote ad duas pertinētes naturas, constituisse.

Hilarius in libro 7 de Trinitate.

Hoc perfectæ, ait, fidei sacramētū indissolubile Euangelicis ac Apostolicis doctrinis absoluturi sumus. Et rursus: Non est relictus hominū eloquijs de Dei rebus alius, præterquàm sermo Dei.

Idem in libro cōtra Arrianos, uel Maxentium Mediolanēsem: Oro uos, ait, per Dñi misericordiam, ut quia nihil ad uos de diuinis, ut uoluistis, rebus, & de fidei nostrę in-
temerata cōscientia, erit per literas has sermo, ne quisquā de me ante sermonis consummationē per literarū exordia existimet
iudicādū. Iniquū enim est, nisi cōperta usq; ad finē in ratione dictorū præiudicatā sententiam ex initijs, quorū causa adhuc igno-
60

retur, afferre, cū nō de inchoatis ad cognoscendū rebus, sed de absolutis ad cognitionem sit iudicandū. Idem in libro contra Constantiū Augustum iam uita functū: Si quis se regeneratum in uitam recordatur, accipiat quę dico, & de his iudicet, quomodo in se iudicanda est, &c.

Hic uidemus quomodo & ille pater se lōgē infra sermonē Dei Apostolorūq; doctrinā deiecerit, cū suis libris & aliorū se iudicio subiecerit. Quomodo igitur ex isto & similib. sunt cōtrouerſiē dirimēdæ? Valeāt igitur Papistæ Tridētini & colloquētes.

Basiliius epistola 75.

Fatemur nos multa eorū qui probè ualēt, opus habere curandi diligētia, &c. Et nū de plura ibidē, quomodo se ad aliorū iudicium offerat. Idem de Apollinariō epistola
74 scribit: Sunt uerō quæ scribit, etiam ad Theologiā pertinētia, nō ex scripturæ pbat
tionibus, sed ex humanis argumētis astru-
ctionē habentia, &c. Sic de isto heretico inquit: Quod uerō hæreticū istū sequatur Papistæ Coloniēses & alij, satis notū est. Idem
epist 82: Et si quid rerū nostrarū reprehende-
ris, non tamen illud molestè tuli. Videat & ipse lector ibidem plura in eadē sententiā,
quomodo ferat aliorum reprehensiones.

Idem epist. 141: Si uerō quisquam est, qui meliora afferat, aut nostra piē corrigat,
is & dicat & corrigat, & Dñs ille pro nobis retribuet. Nulla nāq; ducimur in uidentia: quoniā neq; per cōtentionem, neq; per
inanis glorię studium ad istā uerborū Dñi expositionē accessimus, sed ut fratrib. prodessemus, &c. Subiecit igitur hic se aliorū
iudicio, & paratus fuit meliora sentientes
sequi, non uoluit suā sententiā ratā haberi. Quomodo igitur pro more Papistarum ex
istorum libris iudicia peti debēt de contro-
uersijs, qui se cuiusuis iudicio & submittūt,
& subiecti sunt? Ita homil. 7 in Hexamerō,
modestē dicit se subijcere ea omnia quæ-
cunq; scribebat aut dicebat, aliorū iudicijs
haud grauātē. Sic se submittit Basiliius Athana-
nasilij iudicio, petens eius consiliū: quod
cum acceperat, propter istius uiri autorita-
tem sequitur, & iudiciū amplectitur, & ratū
habet, ac obsequitur, ut ait, Athanasio. Vide
50 epist. eius 76. Et aliquoties occurrit in epi-
stolis eius, q. cōqueratur de reprehensione
Neocæsarianorū, & episcopi, & clericorū, q.
eius uitam, libros & institutum culpabant:
sed se ad æquiorū inter eos iudicium refert.
Sic & in Monodia etiam in aliqua re repre-
henditur à suo alioqui carissimō Naziaze-
no, &c. Basiliius quoq; admodū piē agit in
Apologia ad Cæsarianos, se & censuras &
emendationes aliorū qui meliora docerēt,
ferre posse, &c. tantū abest ut uoluerit suis
b quicquam

quicquam tribui scriptis. Et tamen adhuc turpiter asserunt ex patribus iudicandas controuersias pontificij in concilio Tridentino, & in colloquio proximè habito Vuormacię.

Epiphanius.

Epiphanius in præfatione & epistola petit ueniam si alibi errasset, cum aliquid ultra uires tentauerit, & si alioqui in quosdā fuisset uehementior. Tandem in fine operis ait, suum opus contra hæreses, magno labore & diligentia promptitudinē exaratum ac emendatum esse ab Anatolio, &c. Ergo se aliorum subiecit iudicio.

Idem ait libro 3, tomo 1. de Marcelli scripto continente eiusdem fidem, & deinde Iulio papæ oblato: An itaque hic libellus (Marcelli) rectè habeat, qui possunt legāt, & quæ in ipso dicta sunt, diligēter cognoscant, & si quidem malè habet, ipsi dijudicent.

Hic liquidò apparet, quòd nō solum sua aliorum correctioni submisit, sed lectori etiam de scriptis quorundam, iudicandi potestatem faciat: tantum abest, ut uelit ex suis tantum scriptis uel reliquorum patrum de controuersijs censendum esse, ut nunc somniat Papistæ & colloquētes Tridētini.

Ambrosius in libro 4. de Virginibus.

Nos noua omnia q̄ Christus nō docuit, 30 iurè damnamus: q̄a fidelibus uia Christus.

Extāt Ambrosij ad Sabinū literæ in libro 6. ubi suos libellos submittit corrigēdos Sabinō, & eius iudicio subiicit, & sic inquit in 40 epistola: Libellos tuo iudicio probatiores habeo. Item: Malo tuo corrigatur iudicio, si quid mouet, priusquā foras prodeat, &c. Item: Nescio quo enim modo, præter imprudentię caliginem, quæ me circumfundit, unumquemque fallunt sua scripta, & aurem prætereunt, &c. Pertracta omnia, sermones uentila, si in ijs non forenses blāditæ & suatoria uerba, sed fidei sinceritas est, & cōfessionis sobrietas. Non egreditur à nobis liber, nisi à te autoritatē acceperit. Legas, quòd iudices, & quòd mouerit, scribas ad me. Idē libro 1. Officior. cap. 1. Non arrogās uideri arbitror, si inter filios suscipiā affectum docēdi. Non Prophetarū gratiam, nō uirutem Euāgelistarū, non pastorum circūspēctionē, sed tantummodo intentionē & diligentia circa scripturas Diuinas opto assequi, &c. Ex his uerbis liq̄dò constat, quomodo se lōgè Apostolis & Euāgelistis inferiorē habeat, & tantū intentionē & diligentia circa scripturas (nō ait, circa traditiones) assequi optet, & nihil aliud quā quæ Christi doctrina est, assumere uelit: deniq; quòd sua scripta aliorum iudicio & correctioni offerat, ut nō sit uerisimile, ipsum uel in 60

minima cōtrouersia uoluisse ex suis libris iudicari de ea. &c. Abeant ergo pontificij.

Chrysostomus ait homilia 9. in epist. ad Coloss. Non moreris aliū doctore, habes oracula Dei: nemo te ita docebit, quemadmodum illa. Audite, obsecro, seculares: omnes uobis comparate animæ pharimacæ, sacra Biblia, &c.

Idē homilia 33 in Matthei cap. 9. interprete Trapezōtio: Fateor me lōgè abesse ab Apostolorū dignitate, nec unquā negabo nō solū non illis, sed ne umbra eorū me quidē dignū esse. Idem tomo 5 in sermone de Natiuitate Domini dicit, suo tēpore fuisse multos, qui dicerēt Christū natū esse in Epiphanijs: quorū sententiā nō dānat, sed quemlibet, ait, suo abundare sensu: quoniā qui dicunt, inquit, tunc natum, & nos qui hodie natum asserimus, eundem colimus & suscipimus infantulum, Dominum. Nos tamen dicimus: Hodie natus est, In Epiphanijs renatus est, &c. Ut ille alijs cōtradicit, nec astringitur ipsorū opinionē sequi: sic se quoq; longè infra Apostolos deijcit, ut nō sit ei uel alicui patrū tantū autoritatis tribuendum, quantum eis tribuūt malè sibi cōscij sophistæ colloquētes Papefini.

Hieronymus in apologia Pamphili

περὶ ἀρχῶν.

Illā sola credenda est ueritas, quæ ab Apostolis tradita est, &c. Idem in epistola ad Theophilū Alexandrinū episcopū, aduersus Ioānē Hierosolymitanū, in trāslatione librorū Origenis ait: Noxia detrūcaui cū Hilario cōfessore, utilia uerò trāstuli. Sicut interpretationem & idiomata scripturarū Origeni semper tribui, ita dogmatum constantissimè abstuli ueritatem. Nunquid in turbam mitto Origenem: nunquid ceteros tractatores? Scio me aliter habere Apostolos, aliter reliquos tractatores: illos semper uera dicere, istos in quibusdā ut homines errare. Idē in epistola ad Minerium & Alexandrum prope finem epistolæ: Si quis autem cōtrarię factionis immurmurat, quare eorū explicationes legam, quorū dogmatibus non semper acquiesco, sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate, quòd bonū est tenete. Et Saluatoris dicentis: Estote probari numularij, ut si quis nūmus adulter est, & figuram Cæsaris non habet, nec signatus est moneta publica, reprobetur: qui autē Christi faciem clāro præfert lumine, in cordis nostri marsupium recondatur. Etenim si Dialecticā scire uoluerō, aut philosophorum dogmata, & ut ad nostra redeam, scientiam scripturarum: nequaquam simplicis Ecclesiæ uiros interrogare debeo, quorum alia est gratia, & unusquisque in suo sensu abundat, præsertim cum

in do.

in domo magna patrisfamiliâs uasorum diuersitas multa dicatur: sed eos qui artem dicere ab artifice, & in lege Dñi meditantur die ac nocte. Ego & in adolescentia, & nunc in extrema ætate profiteor, & Origenem & Eusebiû uiros esse doctissimos, sed errasse in dogmatum ueritate. Quod e contrario de Theodoro, Acacio, Apollinario possumus dicere: & tamen omnes in explanationibus scripturarum, sudoris sui memoriam reliquerunt. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis splendens profertur glareâ. Cur me lacerât amici mei, & aduersus filêtem crassæ suæ gruniût? Quorum omne studium est, imò scientiæ supercilium, aliena carpere, & sic ueterum defendere perfidiam, ut perdant fidem suam. Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide catholice Ecclesiæ non recedere, &c. Superioribus annis & simul nunc in cōcilio Tridenticulo, ut tum etiam in colloquio Vuormaciensi, perfidiam & errorem patrum defendere ita uoluerût, ut reuera perdiderint ipsi fidem suam.

Hieronymus in Psal. Fundamenta 86. in uersum: Et principum horum qui fuerunt in ea. Principum, hoc est, Apostolorum & Prophetarum, horum qui fuerunt in ea, nō qui sunt, ut exceptis Apostolis, quodcumq; aliud postea dicetur, abscindatur, non habeat postea autoritatē. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamuis infertus sit, nō habet autoritatem. Quoniam Dominus narrat in scriptura, Populorū & principum horum qui fuerunt in ea. Quare nullius hominis, quātūuis sancti aut docti, scriptum habet autoritatem: quia Dominus narrauit in scripturis, Populorū & principum, Populorū, inquit: quia totius sunt populi, & nō tantum sacerdotum, & totus populus scripturam legere potest. Et principum qui fuerunt in ea. Fuerunt, inquit, & non sunt, aut erūt in ea, ut præter canonicam scripturam Prophetarum & Apostolorum, quos principes uocat, nihil habeat autoritatem, &c. Sic & pontificij colloquētes. Iesum uitantes dupliciter ab Hieronymo perstringuntur: primò, quòd ex patribus iudicium lumât, & ad traditiones tantum tacitas fugiant non contenti scripturis Sacris: deinde, quòd populum abigant à lectione scripturæ.

Idem in epistola ad Trāquillinū: Quòd dicis Origenis multos errore deceptos, & sanctum filiū meum Oceanum illorum infamiæ repugnare, & doleo simul, & gaudeo, dū aut supplantati sunt simplices, aut ab erudito uiro errantibus subuenitur. Et quia meâ paruitatis quæris sententiam, utrū

secundum fratrem Faustinum penitus respiciendus sit, an secūdu quosdam legendus ex parte: ego Origenē ppter eruditionem sic legendum interdum arbitror, quomodo Tertullianum, Nouatū, Arnobiū, Apollinariū, & nōnullos scriptores Ecclesiasticos, Græcos pariter & Latinos, ut bona eorum eligamus, uitemusq; contraria, iuxta Apostolū dicētem: Omnia probate, quòd bonū est tenete. Cæterū qui uel in amorē eius nemiū uel in odiū stomachi sui prauitate ducuntur, uidentur mihi maledictō prophetico subiacere: Vē his qui dicunt bonū malū, qui faciunt amarū dulce, & dulce amarum. Nec enim ppter doctrinā eius, praua suscipienda sunt dogmata: nec propter dogmatū prauitatē, si quis commentarios in scripturas Sanctas utiles edidit, penitus respiciendi sunt. Quod si contentiosum inter se amatores & obtretratores funem duxerint, ut nihil medium appetant, nec seruent modum, sed totum aut probent, aut improbent: libentius piam rusticitatem, quā doctam blasphemiam eligam.

Idem in præfatione in Micheam: Mihi in explicatiōe scripturarum sudanti accidere uideo, ut alij quasi parua contēnāt, & quicquid dixerimus contrectare despiciant: alij odio nominis nostri non res, sed personas considerent, magisq; aliorū silentiū quā rerum studium probent. Sunt qui audacter facere nos asserant, quòd arripiamus opus, quòd nullus ante nos Latinorū tentare ausus fuit. Quidam in eo se disertos arbitrantur & doctos, si alieno operi detrahant, & non ipsi quid possint, sed quid nos tantum possimus, dijudicēt, &c. Fuerūt ergo de Hieronymi scriptis diuersa etiam iudicia. Idem in præfatione in Abdiam prophetā ad Pammachium: Per uestigia uetera rursus ingrediar, emēdans, si fieri potest, curuos apices literarum. Infans eram, nec dū scribere noueram, titubabant manus, tremebant artūculi, &c. tādē prius commentarium fuisse puerilis ingenij ostendit prolixius. Idem in præfationibus super Galatas & Ephesios ait, se aliorum placita sequi & referre. Idem ad Pammachium in præfatione super Oseam dicit, Apollinarium Laodicenum breues in adolescentia sua cōmentarios in hunc & in alios scripsisse, tangens magis sensus quā explicans: rogatū postea, ut in Oseā plenius scriberet. Sed ait: Ille liber uenit in nostras manus, sed & ipse nimia breuitate ad perfectam intelligentiam lectorē ducere non potest. Origenes paruum de hoc ppheta scripsit libellū. Pierij quoque legi lōgissimum, quem in exordio huius prophetæ die Vigiliarū Dominicæ passionis extēporali & diserto sermone profudit. Ec

dit. Et Euseb. Cæsariensis 16. *συναγωγῆς ἀποδείξας*, quædā de Osea propheta disputat: Rogauit autem Alexandriae Didymum, uirum sui temporis eruditissimū, ut quod Origenes non fecerat, ipse compleret & scriberet in Oseam: commentarios qui tres libros me petente, distant.

Hæc dico, ut noueris, quos in prophetæ huius cāpo p̄cursores habuerim, quos & simplicit̄ & non superbē (sicut quidam meorum amicorum insibilat) tuæ prudentiæ fatear, non in omnibus sum secutus, ut iudex potius operis quā interpret̄ existerem, diceremq; quid mihi uideretur in singulis, &c.

Idem in prophetam Ionam in præfatione: Scio ueteres Ecclesiasticos tam Græcos quā Latinos super hoc libro multa dixisse, &c. & tantis quæstionib. non tā aperuisse quā obscurasse sententias, ut ipsa interpretatio eorum opus habeat interpretatio-
ne, & multo incertior recedat lector quā fuerat antequā legeret. Nec hoc dico, quod magnis ingenijs detrahā, & alios mea laude suggillum: sed quod commentatoris officium sit, ut quæ obscura sunt, breuiter aperteq; dilucider, & non tam disertitudinem ostendat suam, quā sensum eius quem exponit, edisserat, &c.

Hic mihi uideat lector, non Hieronymū modō se præcedentium patrum iudicio & sententijs subijcere uoluisse, sed iudicē potius agere de istorum scriptis. Quomodo igitur & nos ex ijs sententiā petemus, qui alterius subiecti sunt iudicio? Sic quoq; liberum permittit iudiciū lectori de suis libris: tantū abest, ut ipsorū scripta possint esse iudices de nostris controuersijs, quemadmodum Iesum uitantes loquuntur. In Michæam libro 1, super 2 caput, sic ait: Si quis autē in lege Domini die ac nocte meditatus, maius habuit studium, maius ingenium, ociū, gratiamq; & potest de præsentī capitulo probabilius aliquid disserere, nō inuideo, nō aspernor, quin potius cupio ab illo discere quod ignoro, & me libenter discipulū profiteor, dummodo doceat, & non detrahāt. Et iterum ibidem: Videtur mihi in hoc loco uel difficillimo sic posse sensus reddi, si tamen prudens lector nostræ rationi acquieuerit. Idem in Sophoniam super caput 2 in fine: Si quis magis uerisimilia & habentia rationem quā a nobis sunt diserta repererit, illius magis lector ducatur auctoritate. Idem in Esaïam libro 4, in caput prophetæ 19: Melius reor propriū errorem reprehendere, quā dum erubescō imperitiā confiteri, in errore persistere. In eo quo trāstuli, Et erit terra Iuda Aegypti in festiuitatē, pro festiuitatem, in Hebræo legitur, &c. 60

Idem in Ezechielem libro 8 super caput 26: Loca difficilia sunt, & prudens lector ac diligēs debet ignoscere labori meo, aut si melius quid potuerit inuenire, & ego in eius trāsibo sententiā, dummodo nouerit ueniam quam mihi tribuet, se ab alijs confecturum, &c. Idem libro 17 in Ezechiel super caput 39: Huc usq; in Ezechiel. prophetam Deo ut optamus & credimus auxiliante locuti sumus, nō aliorum si qui scripserunt, uel deinceps scripturi sunt, sententiā destruentes, sed afferentes qualiacunq; sunt nostra.

Item in 40, libro 12: Hæc non friuola uideantur lectori, licet & mihi ipsi quæ dico displiceāt, sentiēs me clausam pulsare ianuam: sed legenda sunt cum uenia: alioqui potui simpliciter ignorantia cōfiteri, & omnē studiorum amputare desiderium, &c.

Idem in fine Commentariorum in Abdīam, sic Pammachiū alloquitur: Hæc ad duas lucubrationunculas, ueterum auctoritatem secutus, & maximē expositionem Hebræā, p̄pero sermone dictaui, aperuiq; opus meum: sed nescio, an illud Christus impleuerit. Vnde sapiens lector sensuum magis cōsequentiam quærere, quā eloquiū uenustatem debet. In hoc propheta & adolescentulus sumus, & senes p̄sumptimus. Qui meliora & ueriora dixerit, in illius sententiā transgredere.

Hic Ecclesiæ doctor aliquoties fatetur errorē suū, & permittit lectori liberum, sequi quemcunq; uoluerit, & quæ sibi magis placeant: conceditq; ut iudicet lector de suis, & ipsum doceat, & aliud melius uo-
ponat. Item de præcedētium patrum libris & commentarijs ipse iudicat, & hoc ita alijs de suis etiam & aliorum scriptis faciendum permittit. Ecōtrā Vuormacienses colloquentes & conciliabistæ pontificiorum & Iesum uitantes uolunt ex patribus, qui sibi ipsi non fidunt, nec sua scripta certa & firma habent, non diffidentes etiam ignorantia & errorē suū, iudicandū esse de controuersijs religionis, cum ipsi patres lectorum iudicio submittant suos libros. Sed sic malè sibi conscij refugia quærunt, &c.

Idem Hieronymus non obscurē testatur se sua scripta non conformia facere Sacris literis. Hinc idem scribit in libro 2 Commentariorum in Zachariam circa exordium libri Commentariorum: Semel proposui arcana eruditionis Hebraicæ & magistrorum synagogæ reconditam disciplinam, eam dū taxat quæ Sacris literis conuenit, Latinis auribus prodere. Quamobrem necesse mihi est in locis obscurissimis historiæ lineas prodere, sicq; in medium proferre, quæ ab Ecclesiasticis uiris accepi, lectoris arbitrio, quod

quod magis sequi debeat, relinquens, &c.

Hæc si expenderit lector, uidebit quàm impiè fecerint Tridenti, mitrati episcopi in conciliabulo iuxta eorum salutem conductum, & colloquētes in proximè habito colloquio: qui dixerūt, materiam litis esse scripturam, ideoq; ad patres prouocandum.

Claudius Mamertius in libro De statu animæ sic scribit Sidonio Sollio Apollinari his uerbis:

Si nam hæc quæ ad te scribo, uenerande uir, discutienda & emendanda transmittito, ritè potuit uideri superfluum & elatū, quid docere uellem, quem sciā nosse & ex paupertatis inopia dare drachmā ei, qui multo scientiarum abundat talento. Hinc accedit, quòd libellorum à me transmissorū editio, quas philosophicæ artis subtilissima disputatione disposui, me fecit cautum & sollicitum, ut illorū intelligentiā iudicio nō committerem modò, sed & ad potioris peritiā destinarem: & non tantū ea, quæ nunc ex eorum lectione percepi, uerū etiam, quæ inde iam pridem per memoriæ reseruanda mandauī, iudicio tuo probanda transmissi, &c. Ergo ille se aliorum iudicio submittit, & non est omnino certus de sua sententia.

Iustus episcopus Origelitanus ad Sergium de sua explicatione in Cantica:

Quam precor cū ea sollicitudine, quam in Christo geris, recēseas, ut si quid illis corrigendum persenseris, cum libertate commoneas, & si cæteris in Christo fratribus relegendum uel fortè placuerit, offeras transcribendum, &c. Facit igitur ille ita ut alij.

Subijciemus aliquid de dissensione Hieronymi cum Augustino.

Olim quemadmodū Hieronymus multis suis antecessoribus & ueteribus contradixit, & præcedentia commentaria uel correxit, uel censuram de his tulit: ita & suo fuerunt tempore & etiam postea, qui ei cōtra dicerent, ut Ruffinus, & alij, cū quibus scriptis cōtendit. Sic Chrysostomus cōtradixit Epiphанию condemnanti opera Origenis, cui etiā & Theodotus restitit. Sic restitit Victori Polycrates & Irenæus, Cyprianus Stephanus, & plures cum Augustino Cypriani concilium & ipsius sententiam reprobauerunt etiam scriptis, quæ extant contraria in utriusq; operibus. Sic Cyrillus cum Ioanne Antiocheno & cum Theodoro contēdit, Basilius cum Eusebio & clericis Neocæsariensibus, &c.

In Apologetico ad Domionem conqueritur Hieronymus de quodam monacho canino dente rodente eius libros in Iouinianum, Augustinus sic scribit ad Hieronymū: Legi quædam scripta quæ tua dicerētur in

epistolas Pauli, quarum unam ad Galatas, cum enodare uelles, uenit in manus locus ille, quo Apostolus Petrus à pñciosā simulatione reuocatur. Ibi patrocinium mendacij susceptum esse uel abs te tali uiro, uel à quopiā, si alius illa scripsit, fateor, nō mediocriter doleo, donec refellatur, si fortè refelli possunt, ea quæ me mouent. Et rursum in eadē: Ego autē difficillimè bonus iudex 10 lego quod scripserim, sed aut timidior recto aut cupidior. Video enim interdum uitia mea, sed ea malo audire à melioribus, ne cum rectè me fortasse reprehendero, rursus mihi blandiar, &c. Et iterum in alia epistola ad Hieronymum: In expositione epistolæ Pauli ad Galatas tua inuenimus aliquid, quod nos multū moueat. Si enim ad scripturas Diuinas admissa fuerint ueluti officiosa mendacia, quid in eis remanebit autoritatis? Et postea: Quare arripe obsecro te, ingenuam & uerè Christianam cum charitate seueritatem, ad illud opus corrigendum atq; emendandum, & palinodiam, ut dicitur, cane.

Tandem Hieronymus respondet ad superiora capita copiose, & suam interpretationem acriter tueretur, & Augustini argumenta de non uertendo ueteri argumento reijcit. Et in ipsa epistola ad Augustinum & hæc 30 habet: Omnes ueteres qui in Domino præcesserunt, & qui scripturas Sacras interpretati sunt multis uoluminibus, primus Origenes, secundus Eusebius Cæsariensis, tertius Theodorus, &c. Et mox: Sextus Didymus Alexandrinus. Ferūtur & diuersorū in pauculos Psalmos opuscula. Apud Latinos Hilarius Pictauensis & Euseb. Vercellensis Origenē & Eusebium transtulerunt, quorū priorē & noster Ambrosius in quibusdā secutus. Respondeat mihi prudentia tua, qua re tu post tātōs & tales interpretes in explanatione Psalmorum diuersa senseris. Si enim obscuro sunt Psalmi, te quoq; in eis falli potuisse credendum est: si manifesti, illos in eis falli non creditur, ac per hoc utroque modo supflua erit interpretatio tua: & hac lege post priores nullus loqui audebit, & quodcūq; alius occupauerit, alius de eo licentiam scribendi non habebit. Quin potius humanitatis tuæ est, in quo ueniam tibi tribuis, indulgere, & cæteris, &c. Et rursum in alia epistola dicit se in Augustini reprehendentis epistola quædam hæretica iudicasse, & rursum sic ait: Addis te paratum, si quid me in tuis scriptis mouerit, & corrigere uoluerō, fraternè accipias. & mox: Etsi in Euangelij ac Prophetis peruersi homines inueniunt quod nitantur reprehendere: miraris si in tuis libris, & maximè in scriptura 60 rum expositione, q̄ uel obscurissimæ sunt, quædam

quædam à recta linea discrepare uideatur? Et hæc duo, nō quod in operibus tuis quædam reprehendenda censeam. Neq; enim lectioni eorum unquam operam dedi, nec horum exemplariorum apud nos est copia, præter Soliloquiorum libros, & quosdam commentarios in Psalmos, quos si uellem discutere, non dicam à me, quin nihil sum, sed à ueterum Græcorum interpretationibus discrepare.

Ad hoc sic respondet Augustinus Hieronymo, postquam ostenderat prolixè inuolabilem esse auctoritatem scripturæ Sacre: Alios autem sic lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinæ præpolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per autores canonicos (scilicet scripturæ Sacre) uel probabili ratione, quod à uero non abhorreat, persuadere poterūt. Nec te, mi frater, sentire aliter puto, prorsus, inquam, nō te arbitror sic legi tuos libros uel le tanquam Prophetarum & Apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est. Absit hoc à pia humilitate & ueraci de temetipso cogitatione, &c. Mox ait circa finem epistolæ, quod locus aliquis obscurus secundum eandem fidem aliter atq; aliter possit exponi. Idem in epistola ad Marcellinum: Ego fateor ex eorum numero esse, qui proficiendo scribunt, & scribendo proficiunt: unde si quid incautius uel indoctius à me positum est, quod non solum ab alijs qui uiderè id possunt, meritò reprehendatur, uerum etiam à me ipso, quia & ego saltem postea uidere debeo, si proficio, nec mirandum est, nec dolendum, sed potius ignoscendum atq; gratulandum, nō quia erratum est, sed quia improbatum. Nam nimis peruersè se ipsum amat, qui & alios uult errare, ut error suus lateat. Quanto enim melius & utilius, ut ubi ipse errauit, alij non errēt, quorū admonitu errare careat? Si enim Deus, quod uolo præstiterit, ut omnium librorū meorum, quæcunque rectè mihi displicent, opere aliquo ad hoc instituto colligam atque demonstrē: tunc uidebunt homines, quod non sum acceptor personæ meæ, &c.

Ex hac Augustini sententia patet, cur libros Retractionum scripserit: & hinc refutantur aduersarij, qui dicunt Augustinum nihil refutasse, nec in aliquo errasse, sed tantum quædam retractasse, hoc est, quædam clarius exposuisse: attamen ipse fatetur se collecturum quæ displiceant.

Videat lector ipsum in præmio lib. 3 de Trinitate.

Item, ad Fortunatianum.

Item, contra epistolam Periliani, cap. 10.

Item, in epistola 48 ad Vincentium Do 60

natistam.

Item, contra Cresconium libro secundo, cap. 31 & 32.

Item, in epistola 19 ad Hieronymum,

Item, in libro De bono perseueratiæ, lib. 2, cap. 21.

Item, contra Donatistas lib. 5, cap. 17.

Item, de Anima libro 4, cap. 1. Vbi explici-
tè tradit non credendum esse episcopis aut
eorum scriptis, nec etiam suis, extra auctori-
tatem & testimonium scripturæ Sacre: sed
tantum Diuinis literis, quas scribit indubi-
tata fidei esse.

Idem Augustinus nullis scripturis præterquam canonicis indubitata fidei & ueritatis calculos tribuit: epistola 2 ad Hieron.

Itē temerū ducit ei credere, qui quod dicit, scripturis non probat: libro 1 contra epist. Parmeniani, cap. 2. Idem anathemate damnat, quicquid extra legales & Euangelicas scripturas traditur, contra literas Periliani cap. 6. præter auctoritatem scripturarū fidem nostram titubare dicit, lib. 1, cap. 37 de Doctrina Christiana. Idem in scripturis dicit & Christum & Ecclesiam inueniri & disci: epistola 166. Idem libro 19 De ciuitate Dei, cap. 18. dicit fidem concipi eruique ex Sacris literis. Et 49 tractatu, cap. 11 in Ioannem, dicit omnia scripta esse in Diuinis literis, quæ sint nobis necessaria ad salutem. Idem libro 6 Confess. cap. 5 ait inueniri ueritatē in scripturis, & nō aliter à Deo credi, nisi per eas, & Deum non nisi per scripturas quæri, &c.

Quanta est igitur dementia ex patrum scriptis uelle de cōtrouersijs determinare? Verè igitur illi pontificij uoluntariè peccarunt, & Vuormaciæ in cōcilio olim congregati atque nunc ad idem reuersi, qui ex patribus uoluerunt dirimendas contro-
uersias.

Cyrillus lib. 1, cap. 4 in cap. 1 Ioānis: Nō nugis hominum, sed Spiritus sancti doctrinæ attendere oportet.

Idem libro 2 in Ioannem, cap. 149: Testimoniū hominis sancti aliquis reprehendere aliquo modo posset.

Idē in Thesaurō lib. 1, cap. 7: Qui diuinorum dogmatum ueritatem quærunt, non humana sequuntur, &c.

Sed dum patrum scripta sequuntur pōtificij & in concilio & in colloquio, humana sequuntur. Ergo non uerè ueritatē quærūt.

CAVI

CAPVT II.

DIRIMENDAS ESSE CON-
trouersias de fidei articulis ex Scriptura, & hæreticos
in Ecclesijs ex eadem Scriptura tantum-
modo esse conuictos, & cō-
uinci debere.

Breuis declaratio ex ipsa uetustate desumpta.

Irenæus libro 2, cap. ult. circa fi-
nem prolixè docet, se non fu-
gere probationes ex scriptu-
ris apponere, cum omnibus a-
lijs multo manifestius scripturæ doceant.
Opponemus igitur (ait) ex Diuinis scriptu-
ris probationes in medio omnibus amati-
bus ueritatem.

Idem lib 2, ca. 57. primò quidè ex scriptu-
ris dominicis ostēdimus omnia quæ p̄di-
cta sunt, uisibilia & inuisibilia ab uno Deo
facta. Nō enim magis idonei hi quàm scri-
pturæ: nec derelinquētes nos eloq̃a Domi-
ni, & Moysen, & reliquos prophetas qui ue-
ritatem præconiauerunt, his credere oportet,
sanum quidem nihil dicentibus, instabi-
lia uerò delirantibus, &c. Ergo scripturis
credendum, & non alijs. Idem libro 3 in
præfatione: In hoc tertio libro ex scripturis
inferemus ostensiones, ut nihil tibi ex his
quæ præceperas, desit à nobis, sed & præter
quàm opinabaris, ad arguendum & euertē-
dum eos, qui quolibet modo malè docēt,
occasiones à nobis accipias.

Idem libro eodē, cap. 5: Reuertamur ad
eam quæ est ex scripturis ostensionem, eo-
rum qui & Euangelium conscripserunt de
Deo sententiam ostēdentes, &c. Et mox cō-
tra hæreticos ex scripturis agit, tradēs illos
ip̃os Marcionem & alios ex istis scripturis
refutari posse, quas ip̃i suscipiebāt: quia non
omnia scripta canonicorum librorum reci-
piebant, quod etiam prolixius p̄bat capite
11. Et rectè Erasmus inquit in præfatione in
Irenæum: Solis scripturarum præsidij pug-
nat aduersus cateruam hæreticorum.

Ibidem cap. 9 ex quatuor Euāgelistis p̄-
bat de Deo sententiam, & simul in sequen-
tibus capitibus: imò cap. 11 ostendit contra
hæreticos plura inferre uolētes, tantū qua-
tuor esse Euāgelia, ubi & clarissimè legitur
ab illo scriptū Ioānem Deo scripsisse suum
Euangelium, ut hæretici refutarētur, & sic
simul collecta esse & congesta utiliter Euā-
gelia 4. ut ex his & hæretici refutarentur, &
illa quatuor Euangelistarum columnæ ui-
uificantes in Ecclesia essent, &c.

Lib. 4, cap. 45 dicit se à presbytero Apo-
stolico didicisse, sufficere ueteribus eā quæ
ex scripturis est, correptionem. In initio
quinti libri dicit se conari ex scripturis ostē-

siones facere contra falsarios.

Irenæus etiā (teste Nicephoro lib. 4, cap.
30. & Eusebio lib. 5, cap. 20.) contra Florinū
dicit Polycarpū omnia sua quæ à spectatori-
bus ip̃is uitæ uerbi acceperat, solitū fuisse
ita referre memoriter, ut scripturis semper
consonantia essent: uel, ut Eusebius habet,
cuncta scripturis Sanctis consona retulit.

Si tantus igitur uir nihil præter scriptu-
ram retulit, multo minus hoc posteriores
decebat.

Tertullianus aduersus Praxeā: Probare,
inquit, tā apertè debebas ex scriptura, quā
nos probauimus illum sibi filiū fecisse ser-
monem. Et mox: Porro qui eūdem dicis pa-
trem & filium, eundem protulisse ex seip̃so
facis & prodisse, quod Deus est si potuit fe-
cisse, quod tamen non fecit. Aut exhibe pro-
bationem meā similem: id est, scripturas sic
eundem filium & patrē ostendere, quem-
admodum apud nos distinctè pater & fi-
lius demonstratur ex scriptura. Et contra
eundē: Hæc nega scripta esse: aut quis es, ut
non putes accipiēda quemadmodum scri-
pta sunt, &c. Et ibi prolixius agit proferens
contra Praxeam scripturas, ut cōstet ab eis
non esse recedendum, ubi apertæ & perspi-
cuae illæ extant: dicitque illas tanquam
certissimas regulas sequēdas in omnibus.

Origenes homilia 1 super Hieremiam:
Necesse est in testimoniū uocare scripturas
Sanctas: sensus quippe nostri & enarratio-
nes sine his testibus non habent fidem.

Idem super Mattheum in tractatu 23: Si-
lentiū Sadducæis imposuit Iesus, uolēs o-
stendere, quia amaram & nociuam menda-
cij uocem fecit claritas ueritatis. Sicut ergo
Saluator noster uerbo doctrinæ suæ silen-
tium imposuit Sadducæis, & falsum dog-
ma, quod apud illos ueritas putabatur,
conuicit fiducialiter: sic facient & Christi
imitatores exemplis scripturarum, quibus
oportet secundum suam doctrinam, om-
nem uocē Pharaonis in qua glorians ait,
Mea sunt flumina, ut apud Ezechielem le-
gitur, conuincere.

Idem in caput 3 ad Romano: Ut moris
est ei (Paulo) de scripturis Sanctis uult sua
affirmare quod dixerat: simul & doctori-
bus Ecclesiæ præbet exemplum, ut ea quæ
loquuntur ad populum, non proprijs præ-
sumpta sententia, sed diuinis munita testi-
monijs p̄ferant. Si enim ipse tātus ac talis
Apostolus auctoritatem dictorum suorum
sufficere non credit, nisi doceat in lege & p̄-
phetis scripta esse quæ dicit: quāto magis
nos minimi hoc obseruare debemus, ut
non nostras, sed Spiritus sancti sententias
proferamus, &c.

Cyprianus in expositione Symboli, post recitationem canonicorum librorum sic ait: Hi sunt, ex quibus patres uoluerunt dogmata fidei nostrae consistere.

Idem ad Pompeium contra epistolam Stephani Romani episcopi: Ea (inquit) sunt facienda & tenenda, quae scripta sunt. ea enim facienda, quae scripta sunt, Deus testatur & proponit ad Iesum Nauae, Iosuae, &c. Et mox: Quod in eis (scripturis) traditur, obseruetur.

Theophilus ad Autolicum Christianae religionis calumniatorem libro 2, Scriptura nos omnia docet, &c. Cur igitur alia querimus? Eusebius libro 6, cap. 21 de Caio scribit, quomodo is disputans Romae sub Zephyrino contra Proclum Cataphrygorum siue Montanistarum propugnatorem, retundere potuerit aduersae partis temeritatem & audaciam, quae nouas scripturas producebat, & ut tanto melius illas refutaret, ex epistolis Pauli in omni ecclesia receptissimis, omittens illam quae ad Hebraeos est scripta, utpote de qua aliquando dubitatum erat, cum ipsis dimicabat, &c.

Constat igitur non aliunde diremptas esse controuersias, quam ex receptis in Ecclesia libris canonicis, eisque haereticos refutatos fuisse olim.

Athanasius in epistola, quod Nicena synodus, animaduersa Eusebij calliditate, congruis & pijs uerbis decreta sua super Arrianos uel Arrianae heresi exposuerit, &c. sic ait: Sed fortasse de uocabulo hoc INGENITVS conuicti, ut prauis sunt moribus, audebunt dicere, paruisse ut uerba quae de Domino nostro Iesu Christo sunt scripta, in disputationibus adhibeantur, repudiatis illis uocibus, quae in scripturis non reperiuntur. Certè id æquum esse nec ego abnuerim, eò quod signa in diciturque ueritatis perfectiora ex scripturis Sanctis quam aliunde depromantur, &c. Habemus hic rationem Athanasij, cur potius ex scriptura, quam aliunde sit disputandum.

Ibidem in epistola Iulij Romani: O dilecti, non iam ulterius Ecclesiae iudicia secundum Euangelium, sed uel ad exilium, uel ad mortem instituuntur.

Hilarius libro 2 de Trinitate: Contrahantur in unum nomina haereticorum, & omnes scholae prodeant, audiant ingentem Deum patrem & unum unigenitum Deum filium, perfecti patris progeniem perfectam, non per diminutionem genitum, non ex solido parte aliqua decusum, sed omnia habentem genuisse, omnia consecutum, non ex deriuatione fluxuue deductum, sed ex omnibus natum ab eo quod in omnibus in quibus est, esse desinat, 60

liberum à tempore, solutum à seculis, per quem omnia facta sunt. Neque enim esse in his potuit, quae ab ipso sunt instituta. Haec de Euangelij catholica & Apostolica est confessio. Mox ex scriptura Sabellium refutat, & iubet Hebeonem relegere testimonia Euangeliorum.

Idem libro 4: Absolutè cognitam existimamus fidem nos & confessionem Patris & Filij & Spiritus S. ex Euangelicis & Apostolicis institutis obtinere, neque quicquam nobis cum haereticis commune esse.

Item: Respondendum existimo haereticorum peruersitati, & omnes eorum stultas ac mortiferas institutiones Euangelicis & Apostolicis testimonijs corrigendas.

Libro 5: Dilatis in postremum & reseruatis Euangelicis atque Apostolicis preconijs, omnis interim nobis de Lege & Prophetis aduersus impios pugna sit, ementiam eorum atque fallacem peruersitatem, his ipsis interim, quibus fallere tentant dictis coarguentibus. Neque enim aliter ueritas intelligi potest, quam si falsa ea esse quae ueritati obiecta sunt, detegantur.

Idem libro 7 dicit, se haecenus ex Lege & Prophetis fallacem haereticorum praedicationem ostendisse. Et mox ait: Hoc igitur perfectae fidei indissolubile sacramentum Euangelicis ac Apostolicis doctrinis absolutum. Mox exponit locum Euangelistae: Philippe qui uidet me, uidet Patrem, per alium Apostoli locum, ubi dicitur Imago patris, & mox pergit sic: Non relictus est hominum eloquijs de Dei rebus, praeterquam sermo Dei. Omnia reliqua & arcta, & conclusa, & impedita sunt, & obscura. Si aliquis alijs uerbis demonstrare hoc quam quibus à Dei dictum est, uolet, aut ipse non intelligit, aut legentibus non intelligendum relinquit.

Libro 2 ad Constantium Augustum: Cum Arriani omnia turbet & corrumpat, & Athanasius, si fuit, esse adhuc reus potest: testes loquantur, uideant iudices, fidei doctrinae praeceptis Euangelicis atque Apostolicis eluceat.

Item ibidem: In quantum ego nunc beatæ religiosaeque uoluntatis uerè te D. Imperator Constanti admiror fidem tantum secundum ea quae scripta sunt, desiderantem, & meritò planè ad illa ipsa unigeniti Dei eloquia festinamus, ut imperatoriae sollicitudinis capax pectus diuinorum doctorum conscientia plenum sit. Hoc qui repudiat, Antichristus est, & qui simulat, anathema est. Sed unum hoc ego per hanc dignationis tuae syneceram admonitionem rogo, ut praesente synodo, quae nunc de fide litigat, paucis me de scripturis Euangelicis digneris audire: & loquar

& loquar tecum de uerbis Domini mei Iesu Christi. Et mox: Fidē, Imperator, quæris, audi eam non de nouis chartulis, sed de Dei libris. Et rursum: Memento neminē hæreticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas prædicare ea quibus blasphemat, mentiatur. Quod mox Hilarius exemplo Photini, Sabellij, Montani, Manichei & Marcionis probat, & quamprimum hæc subiicit uerba: Omnes scripturas sine sensu loquuntur, fidem sine fide prædicant. Scripturæ enim nō in legendo, sed in intelligendo, neque in præuacatione sunt, sed in charitate. Audi, rogo, ea quæ de Christo sunt scripta, ne sub eis ea quæ non sunt scripta, prædicentur. Submitte ad ea quæ de libris locuturus sum, aures tuas, &c.

Idem in libro de Synodis: Conclusi hæretici scripturarum autoritatibus hoc solū tribuere solent Filio, ut Patri tantum uirtute sit similis, &c. Ergo hæretici sunt etiam illo tempore scripturis uicti.

Item ibidem, præmissis Baptismi uerbis, sic tandem ait: Manifesta utique patris, uerē patris, certa quæ filij, uerē filij, nota quæ Spiritus S. uerē Spiritus S. hisque nominibus non simpliciter, neque ociosis propositis, sed significantibus diligenter propriam uniuscuiusque nominatorum substantiam, & ordinem, & gloriā, ut sunt quidem per substantiam tria, per consonantiam unum. Hanc ergo habentes fidem, & ab initio & usque ad finem habituri, in conspectu Dei & Christi, omnem hæreticam prauā sectam anathematizamus. Et si quis, præter salubrem scripturarum auctoritatem & rectam fidem, dicet, dicens uel spacium, aut tempus, aut seculum esse, aut esse aut fuisse priusquam generatur Filius, anathema sit. Et si quis Filium conditionem dicit quemadmodum unum conditionum, aut natiuitatem sicut sunt natiuitates, aut factionem sicut sunt factiones, & non sicut Diuinæ scripturæ tradiderunt singulæ quæque superius dictæ sunt. Et si quis aliud docet aut euangelizat præter quod accepimus, anathema sit. Nos enim omnibus quæ Diuinis scripturis tradita sunt à Prophetis & Apostolis, uerē & cum timore & credimus & sequimur.

Rectē illud Apostoli contra Osium, Asotum, Peresum, Staphylum & alios, de scriptura intelligitur. At quanquam ex dictis Pauli & Lucæ Marci quæ, Roman. 1, Lucæ primo, Marci quæ, capitibus satis constet non esse aliud Euangelium, quàm quod scriptum est: tamen adhuc sophistica sua uolunt pontificij locū hunc eludere, quasi cum Paulus dicit: Si quis aliud Euangelium adfert, intelligi uelit ibi tacitam siue tra-

ditionem, siue prædicationem uerbi non scriptam. Oportet interim nostrum adhuc latius propositum confirmare ex patrum scriptis.

Chrysostomus de Lazaro & diuite disputans sic ait in explicatione istius loci Paulini ad Galatas: Abraham cum esset rogatus ut Lazarum mitteret, dixit: Habent Moysen & prophetas, si non audierint illos, neque resurgentes ex mortuis audient. Cū enim ista dicentem inducit Christus, ostendit scripturas Sanctas etiam excitatis mortuis esse digniores fide. Paulus quoque angelis de cælo descendentibus eas præponit, id quæ ualde merito. Angeli enim licet magni serui, tamen sunt & ministri.

Omnes ueræ Sacre scripturæ non à seruis, sed à Deo omnium Domino scribi iussæ sunt, &c. Et non solum in hoc loco ostendit Chrysostomus istum locum de scripto Euangelio intelligi debere, sed etiam refert, quod scribi iussæ sint à Deo Sacre literæ: quod quoque Osius, Staphylus & alij negant, docentes Christum iussisse prædicare, & non scribere Euangelium. Sed illi non legerunt fortē illud Psal. 101: Scribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur, laudabit Dominum. Et rectē Augustinus libro primo De consensu Euangelistarum cap. 7 & 9, tum & 35 ostendit, omnia quæ scripta sunt in Diuinis literis, esse Christi, etsi ipse nihil scripserit. inter cetera multa ait: Quicquid Christus de suis factis & dictis nos legere uoluit, hoc scribendum illis, tanquā suis manibus imperauit.

Hieronymus tomo quinto in Ezechielē, libro secundo in cap. 7: Magistri hæreticorum ab Ecclesiasticis uiris, qui instructi sunt scientia scripturarum, contriti fuerunt atque superati. Hinc rectē Damasus ad Orientales episcopos scribit apud Nicephorum libro duodecimo, capite decimo septimo: Iam semel, inquit, typum & formam proposuimus, ut quicumque se Christianum esse agnoscit, illud seruet, quod ab Apostolis est traditum, sancto Paulo dicente: Si quis uobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit, &c. Ergo nihil præter scripturam est suscipiendum.

Chrysostomus in concione quarta de Lazaro, id uerum esse inquit, quod qui non audit scripturas, neque ex mortuis excitatos auditurus sit: declararunt Iudei, qui quoniam Moysen ac prophetas non audierant, neque cum mortuos uidissent excitatos, crediderunt. Et mox: Illud cōsidera, quod quisquis mortuus est, seruus est: quæ uerō scripturæ loquuntur, locutus est Dominus. Proinde etiam si mortuus reuiuiscat, etiam si angelus de cælo descēdat, ma-

ximè omnium credendum est scripturis.

Chrysostom. homil. 8. ex capite ad Hebr. Propter hoc fidem suscepimus, ut non cogamur innumeris hæresib. adhærere, negotiumq; habere: sed si quid addere uel detraxere illi quis molitus fuerit, hoc nothū esse iudicemus. Sicut enim q regulas certas exhibent, nō cōpellūt decē millia metra scrutari, sed illud quod traditū est, custodire iubent: sic & in dogmatibus. Sed nemo uult ad scripturas attēdere. Si enim aduerteremus, non solū non incideremus in fallaciā, sed etiā alios deceptos inde liberaremus, & de periculis abstraheremus.

Idem homilia 11. in cap. 2 Geneseos: Nul li posthac contendere, & Ecclesiasticis dogmatibus ex proprijs sensibus aduersa scripturis diutius immiscere liceat.

Idem homilia 9 in Colossen. Non moreris alium doctorem, habes oracula Dei: 20 nemo te ita docebit, quemadmodum illa. Idem homilia 13 in secundam ad Corinth. Obsecro & oro uos, ut relinquatis quid nā huic uel illi uideatur: deq; his à scripturis omnia inquire, & ueras diuitias discētes, eas sectemur, ut æterna bona consequamur.

Idem homilia 58. in cap. 10 Ioannis: Meritō Christus ostium scripturas appellat: quoniam nos ad Deum ducunt, & eius no 30 bis cognitionem aperiunt: ipsæ oues faciunt, ipse custodiunt, neque lupos irrumperere permittunt. Tanquam enim ostium firmissimum hæreticos arcent, & in tuto constituant: neque nos, modō uelimus, aberrare nunquam finēt. Et nisi hoc ostium infringamus, nunquam nos inimici nostri poterunt expugnare: per hoc ostium & pastores, & alij omnes ingredientur, &c.

Ergo hæretici scripturis arcētur, & quot 40 quot scripturas amplectuntur, non errant.

Nicephorus scribit li. 4. cap. 21. de scriptore Labyrinthi quod sic de Theodoro & Artemone scripserit: Fortasse id quod illi docebant, uerisimile fuisset, nisi eis refragarentur primū Sacra literæ, deinde quorundam Victoris tempore presbyterorū libri, quos illi aduersus gentes & hæreses scripserant pro ueritate, &c.

Idem docet libro 7, cap. 5 & 8. de Arrio con 50 uictō scripturis per Alexandrum. uerba eius sunt: Arrius repugnare Alexandro rectē in Ecclesia docēti cōpit. Docuit enim ille eiusdē esse honoris ac substantiæ, æqualemq; Filium Patri ex Diuinarū scripturarū sententia ac traditione: cōtrā Arrius creaturam facturamq; Patris Filium docuit.

Idem 8 capite recitat historicus epistolam Alexandri, ubi docet, Arrium cum suis contra scripturam adinuenta proferre: & addu 60

ctis postea scripturarum testimonijs, quib. opinio Arrij refutatur, tandem ait: Hęc nos differentes, & Diuinas scripturas explicantes, sæpenumero eos conuicimus. Ergo hæreticos olim & falsa docentes ex scripturis conuicerunt, cōtrouerſiamq; diremerunt.

Idem libro 17, capite 30. scribit de Anastasio Antiocheno episcopo, quod ille fidei petra firmiter nixus, ostenderit subtiliter ex scripturis Sāctis, corruptibile fuisse Christi opus, & id ita docuisse sacros Apostolos, & non esse aliud Euāgelium, præter id quod accepimus prædicandum. Is quoq; (ait) contra istam hæresim *εὐτ' ἀντιθέσις* scripsit, ubi argumentis cum aduersarijs agit, & uerborum elegantia enthymematūq; densitate, non minus quā ubertate dictorum ex Sacris literis depromptorū ita rem omnem accommodat, ut maximam consuetus sit admirationem.

Socrates Ecclesiasticus historicus libro primo, capite sexto suæ Historiæ, ex epistola Alexandri sic scribit: Quæ uerō præter scripturam excogitarūt (Arrius & sui) hæc sunt: Deus non semper est pater, & ideo cēset se illos rectē eiecisse. Et rursum: Cum hæc diceremus (scilicet ex Euangelio Ioannis diuinitatem Christi probaremus, ac Diuinas scripturas explicaremus) sæpenumero eos prostrauimus.

Item capite octauo ex epistola Eusebij Pāphili: Sicut ex Diuinis scripturis didicimus, & in presbyterio & in episcopatu & credidimus & docuimus: ita & nūc credentes, fidem nostram ad uos adferimus. Et mox: Cū igitur nulla Diuina scriptura dīctis istis, Ex non existentibus: item, Fuit aliquando tempus cum non esset: & quæ consequenter ab illis prolata sunt, utatur, non est rationi consentaneum uisum ea dicere atq; docere, &c.

Item capite nono, ex epistola Constantini: Parcat Diuina maiestas, quod tanta, tamque grauiā quidem de magno Saluatore, deque spe ac uita nostra indecenter blasphemarunt, qui & Diuinis scripturis & sanctæ fidei contraria loquuntur: quin iam trecenti ac plures episcopi, integritate animi & industria clari, unam & eandem fidē, quæ secundum diuinæ legis ueritatem & perfectionem firma esse solet, confirmarent.

Item capite 26. ex confessione Arrij suæ retractantis: Hanc (quam nunc in reuocatione trado fidem) fidem ex sacris Euangelijs accepimus.

Item capite 34. ex epistola Constantini: Properate ad nos uelociter omnes psuasi, quod omnibus uiribus hoc perficere conabimur, ut quæ in lege Dei cōprehenduntur,

tur, præcipue & illibate custodiantur.

Idem Socrates lib. 2, capite 10. ex epistola synodi Antiochenæ: Et si quis præter sanã & rectam scripturarũ fidem, uel momentũ, uel seculum ante hunc filium Dei, uel fuisse dixerit: uel si quis aliud euangelizauerit, præterquã quod accepimus, anathema esto. Nos enim omnibus quæ à Diuinis sunt scripturis, & à Prophetis & Apostolis tradita, nerè & perspicue credimus 10 & sequimur, &c. Hæc ideo adducuntur, ut sciatur, quã sollicitè omnia ex scripturis transegerint & determinauerint olim ueteres in primitiua Ecclesia.

Idem Socrates libro 5, cap. 22. cum diu de ceremoniarũ diuersitate in separatis locis differuisset, inquit tandem: Quoniam hæc de re nemo scriptum aliquod mandatum ostendere potest, liquet quodd & illam Apostoli cuiusq; uoluntati ac sententiæ libe 20 ram reliquerint, &c. Ergo iuxta Socrate nihil est recipiendum, nisi quod ex scripturis prolatum habet testimonium.

Theodoretus in 2 dialogo contra Eutichen: *ὁ Χριστός ἐστὶν ὁ λόγος, ὃς ἐκ τῆς οὐρανίας τοῦ πατρὸς τῆς θεῆς γαργῆ.* id est: Non sum ita audax, ut aliquid dicam, de quo tacuit Diuina scriptura.

Idem libro 1 Ecclesiasticarum historiarũ, cap. 4. ex epistola Alexandri: Illa posita creatio 30 omniũ ex nihilo Sacras euerunt scripturas, quib. sempiternitas ipsius declaratur. Et mox: Ad hanc pietatis de Patre & Filio sententiam, quæ Diuinis scripturis perdoceatur, confitemur & unum Spiritum, qui innouauerit, &c.

Idem ibid. cap. 6. ex epist. Eusebij: Hoc tibi ex auditoribus tuis utile est futurum, præsertim si scripturam cõsentaneam scripturæ, & insistentem uestigijs cùm sermonum 40 tum sententiarum, insinuere uolueris.

Item cap. 8: Qui enim ex alienis à scriptura uerbis struxere impietate (sunt enim uerba hæc, De nihilo: & Fuit aliquando cum non esset, à scripturis aliena) queruntur de ijs quæ in scriptura non reperiuntur, quorum tamen est pia sententia, esse damnatos.

Item capite 12: Fides à nobis exposita ita ut accepimus à ueteribus episcopis, & in prima institutione, & cùm lauacro tincti sumus, quemadmodum docent nos Sacra scripturæ.

Item libro 4, cap. 3. ex synodo Athanasij & episcoporum: Vera sanè fides & pietati consona in Dominum nostrũ Iesum Christum manifestata est omnibus, nota & lecta in Diuinis literis, &c.

Hinc etiam apparet, quanta reuerentia omnia iuxta normam scripturarum tractaue 60

rint in Ecclesia.

Sozemenus libro 2, cap. 27 suæ Historiæ: Arrius reuocatus ab exilio, iussus ab Imperatore scripsit simplicib. uerbis & sacris Biblijs cognitissimam fidem suam: & arbitrabatur Imperator illa tunc esse conformia Nicææ synodo, &c. Hæc ideo adduco, ut appareat, quanta solennitate olim uenerari sint scripturas, ut extra illas nihil suscipere uoluerint, &c.

Nunc dilabimur ad Epiphaniũ ostensuri, an etiam ille ex scripturis contra hæreses pugnauerit, censueritque illas scriptura cõvincendas, postquã ex illo nescio quas proferre uelint traditiones, & alia citra & extra scripturam necessaria.

Contra Marcionistas Epiphanius hæresi 42, lib. 1, tomo 3 inquit: Munit nos Apostolus. Etiam si nos aut angelus de cœlo annũciauerit uobis aliud Euangelium præter hoc quod accepistis, sit anathema, cognoscens in spiritu, quodd Marcion & asseclæ eius peruersuri essent uiam probè fundatam: unde non amplius dixit, Annuncio uobis: sed, Notum uobis facio Euangelium, quod nõ aliud est, quã quod iam annũciaui uobis Euangelium, si tenetis, nisi frustra credidistis. Si enim nõ tenetis, ueluti prædicaui uobis, quodd Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quodd tertia die resurrexit secundum scripturas, & non secundum fabulam, neque secundum doctrinam eorũ, qui à seipsis dicturi sunt, quæ nõ sunt scripta. Nam Iudæi à seipsis dicunt, eum nõ resurrexisse: Marcion & alij dicunt à seipsis, in apparentia passum & sepultum esse. Ego autem secundum scripturas munio uos, &c. Postea in conclusione deludit Marcionem, quodd quædam ex apocryphis, utpote ex epistola ad Laodiceenses, quam inquit Epiphanius non esse in Apostolo, ad probationem suorum protulerit: & ostendit, quodd detruncauerit scripturas, & non integrum corpus scripturæ retinuerit.

Idem contra Apelleianos hæresi 44, lib. 1, tomo 3: Estote, ait Saluator in Euangelio sinceri numularij: ergo utere ex tota scriptura deligēs quæ utilia sunt. Et mox: Si omnino usus es scripturis, & Apelles, & qui à te dicti sunt Apelleiani, ex ipsis scripturis inuenietis, Vos redargui.

Idem contra Montanistas hæresi 48: Rectè Diuina scriptura nos præmunuit, & consequens spiritus doctrina admonuit, ut agnoscamus, qualia sint imitamenta alieni spiritus, & oppositiones aduersus ueritatẽ. Et mox: Proinde penitus discors à Diuinis scripturis hic Montanus inuenitur, ueluti omnibus manifestum qui attentè legunt. Si itaq; discors est, alienus est etiam à sancta catho-

catholica Ecclesia, &c. unde pulchrū deducitur argumentum de Ecclesia: Qui discors est a scripturis, alienus est etiā ab Ecclesia catholica. Per consequens igitur nihil aliud recipit Ecclesia, quā quod in scripturis extat. Et hoc pacto illud Augustini recte explicatur: Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ compelleret autoritas.

Idem contra Melchisedechianos hæresi 55, lib. 2, tomo: Hi audientes sapiētia & gloriosa scripturæ uerba, ad stulticiam euerſi sunt: & in tumidam mentem elati, uiam ueritatis reliquerunt: & fabulas sibi ipsis emēti, per omnia redarguētur. Nā apud quosdam Melchisedech pater et mater habetur, non autem in expressis & genuinis scripturis. Idem contra Noetianos hæresi 57, libro 2, tomo 1: Noetus & eius socij, potius anortus, id est, stolidus appellādus, quemadmodum utroq; & omnes erroneos scripturæ redarguūt. Et rursum: Quapropter ubiq; clarē prædicant Diuinæ scripturæ unū Deum, hoc est, Trinitatem coessentialē semper existentem eiusdem identitatis, eiusdē dominatiōis, & corruit undiq; ō stolide stoliditatis tuæ sermo, &c. Et mox: Quare cum tota scriptura clarē nobis uiam ueritatis proponat, & nos hunc Noetum cum aliis sectis repulerimus, se flectere non potest neq; ad dexteram, neq; ad sinistram.

Idem contra Origenicos hæresi 63, libro 2, tomo 1: Cum multa habeamus quæ dicere possumus, & ex multis Diuinæ scripturæ argumētis, quæ ipsorum mentem redarguunt delusam à diabolo: his tamen paucis contenti erimus, &c. Contra Samosatenum hæresi 65, libro 2, tomo 2. quicum confunderet personas, abutens scriptura, Ego in patre, & pater in me: mox Epiphanius collatione facta scripturarum, illū eximiē confutat, adhibens inter alia & hoc dictum: Omnis qui me confitetur coram hominibus, ipsum confitebor coram patre meo.

Contra Anomeos hæresi 76, libro 3, tomo 1: Omnis dictio redarguet ipsos, si mentem suam ad Euangelij illuminationem conuertere uoluerint. Nusquam enim unigenitus dicit, & quidem in carne præsens: Qui creauit me pater, demisit. Neque alibi pater in Euangelio dicit, neq; in ueteri Testamento, Creauit uobis filium: sed, Pater me misit: Exiui à patre, & uenio, &c. Qui est in sinu patris: Et uerbum erat apud Deum, &c.

Contra Anomeos hæresi 76, libro 3, tomo 1, contra libellum Aetij: In opusculo nostro potestis scire iuxta scripturarum intelligentiam, nostram esse sententiam prolatam, per quam omnem hominem uobis

contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compescere, ac breuibus illationibus pudescere poteritis. Et mox: At iuxta Sanctorum scripturarum intelligentiam dicis (ō Aeti) sententiam tuam in prædicto opusculo tuo prolatam esse: dic mihi, qualis scriptura Diuina docuit adorare Deum factum? Et quod ingenitus est Deus, omnibus est manifestum. Sed neque hoc habetur in Diuina scriptura: uerū à recta & pia ratiocinatione & ex ipsa intelligentia de Deo piē cogitare ac dicere congruum est.

Et rursum: Hastenus quidem contra præfationem tuam opposuit se nostra tenuitas: iam uerò rursum capitib. tuis ex ordine locatis, è regione uniuscuiq; diuisionis ac capitulis uicissim opponam diuisiones ex Diuinis scripturis ac recta ratiocinatione acceptas. Et postea: Si ex Spiritu S. genitus esses, & à Prophetis & Apostolis edoctus, oportebat ab initio creationis mundi usque ad Hester euoluere 27 libros ueteris Testamenti, qui uiginti duo ab Hebræis numerantur: & quatuor Euangelia, & quatuordecim Epistolas Pauli, & unā cum Actis Apostolorum ante hæc & in iisdem temporibus factis, etiam catholicas Epistolas Iacobi, Petriq;, Ioannis & Iudæ: & Ioannis Apocalypsim, & Sapientias Salomonis, & filij Syrach: & omnes in summa Diuinas scripturas, & te ipsum damnare, eò quod nobis protulisti, quod nusquā habetur, &c. Quare quod non habetur in scripturis, non est proferendum. Contra eundem: Dixit Aetius, & pronunciauit distinctior ac definitior naturæ Dei, homo existēs natura, & quæ supra naturam sunt scire uolens, atq; hoc nō ex cōsequētia scripturæ, sed ex mortalis cogitationis syllogismis, &c. Reprehēdit eum, quod non ex scriptura concludat.

Itē ibidem: Si à te & huc usq; gloria Dei à tuis, ō Aeti, syllogismis ad gloriam Deo comparata ac acquisita est iuxta superius à te prolatis sermones, etiam ipse aduersus te, concedente Deo, inuehens, paria tibi & ipse proferam, quod cum nullus ueterum in ueteri Testamento, itemque nouo, siue sanctorum Apostolorum, siue Prophetarū hoc senserit, meliorem te ipsum facis ipso Deo, & planē certum, &c. Facit igitur se Deo meliorem, qui aliquid profert, quod nemo uel Prophetarum uel Apostolorum in scripturis Sacris protulit.

Et rursum: Deum nemo unquam syllogismis concluderit, neque dicit figmentum ad fictorem: Cur me sic fecisti ueluti scriptum est. Ceterū ex pia ratiocinatione ac iuxta certitudine ad sancti Spiritus per Sanctas scri-

etas scripturas doctrinā reflectendū est, &c. Ergo & ex scriptura disputandū est: & si ad doctrinā spiritus uis respicere, ad scripturas te conferre debes.

Item: Nōn fuit Aetius audax uel in una dictione mētionem facere Diuinæ scripturæ, aut alicuius dicti ueteris aut noui Testamenti, non ex Lege, non ex Prophetis, nō ex Euangelistis, nō ex Apostolis, non alicuius patriarchę testimoniū adferre, nō ipsius Saluatoris, non Patris, nō sancti Spiritus dictum per Apostolos relatū, aut per Prophetas: quia penitus deprehēderetur ab amicis ueritatis, quod omnino alienus est à Deo, & ipsius fide, &c.

Verē est alienus à Deo, qui à scripturis aliena docet.

Tandem sic ait: Arbitror nos sufficienter pro uiribus ad propositiones illius respondisse, in eruditō quidem sermone, uerū confirmationē à Diuinis scripturis & pia ratiocinatione sumpta, &c.

Refutauit igitur ille ex scripturis hæreticos. Nam cum contra Photium pluribus ex scriptura egisset, hæresi 71, libro 3, tomo 1, ait tādē: Scriptura te redarguit. & postea ait, ipsum Photiū tanquā impotēs animalculū pede scripturæ conculcatū esse per ipsum.

Basilii in epist. 80. Apud quos, inquit, inueniuntur dogmata diuinis oraculis consona, illis adiudicetur sententia. Item: Scriptura diuinitus inspirata, arbiter à nobis cōstituitur. Idem in libri 2 initio cōtra Apologeticum Eunomij: Qui exponendi modus iustior erit quā ut doctrinis à spiritu nobis datis orationem cōponētēs, quod quidem illis cōsonum reperiemus, id suscipiamus. Et in libro 2 cōtra Eunomium ait: Primum illud ostendet, quī nām ē sanctis genituram & facturam Christum dixerūt? quas scripturæ uoces in demonstratione habet. Et postea: Propria lege profert uerba, quæ contra usum diuini spiritus sunt, cum genituram filiū appellat: unde id cœpit ex qua doctrina ex quo propheta? à quo nā ex Apostolis hanc cognominationem audiuit? Ego enim in nullo scripturæ loco hanc uocem inuenio. Atq; nō aliunde hic, sed à doctrina spiritus se appellationes has sumpsisse iactitat? &c. Quid nā aliud his uerbis uult, quā nihil nouum esse extra & citra scripturam proferendum?

Item libro 3: Natura tertia uti, nec à Diuinis scripturis docti sumus, nec ex prædictis possibile est consequenter colligi. Item libro 4: Omnem contentionem ipsorum (Eunomianorum) Diuinæ scripturæ excludūt.

Idē in libro de Spiritu S. ad Amphilochium, cap. 7: Quod à maioribus nostris dictū est, & nos dicimus, gloriam esse communē

Patri & Filio, quā ppter glorificatiōis hymnos Patri cum Filio offerimus. Quanquam hoc nobis satis nō est, sic à patribus esse traditum. Nam illi scripturæ sunt secuti auctoritatem, &c. Videmus igitur in quātum sine suscipiendi patres.

Idem epistola 65, cum ex scriptura Valentini hæresim refutasset, ait: Si quis aliter docet, & sanis fidei sermonibus non acquiescit, sed reiectis spiritus oraculis, suam ipsius doctrinā maioris facit auctoritatis, quā Euangelicas institutiones, huiusmodi caute, &c.

Hæc etiam ex Basilio protuli, ut fiat perspicuum, ipsum quoq; cum reliquis uoluisse iudicium solū ex scriptura in controuersijs petendum esse, & simul contra hæreticos ex scripturis disputasse, &c. Hinc & idem libro 3 contra Eunomium circa finem: Pia mentis est (ait) quæ à scripturis Sanctis recitetur, ea timore de Spiritu S. dicere, &c.

Vnde concludi potest reticēda esse, quæ in scriptura uel non habentur, dicuntur ne. Idem in definitione 26 in Ethicis: Quodcūque uel uerbum uel factum corroborandū est Diuinæ scripturæ testimonio, ad plerophoriam bonorum, & confusionem malorum, &c. Hoc notent Tridentini pontificij, & ipsorū præses Osus Polonus.

Cyrillus in Apologetico pro capitulis 12 in fine præfationis: Diuinās literas scientibus offerimus. petentes ab his qui ueritatem sciunt, rectam & inculpā sententiā, &c. En ad illos deferit iudicium, qui sunt gnati Diuinarum literarum.

Augustinus in Psalmum 57: Auferatur de medio chartæ nostræ, & in medium procedat codex Dei. Item: Nectū mihi quos nominas ex Euāgelio, legis: nec ego quos nō mino ex Euāgelio, lego, &c. & ad Hieronymum, in epistola (nisi fallar apud Hieronymum 12 inter Augustinianas epistolas, sed q̄ apud Augustinū est in ordine 19, tomo 2.) cum Hieronymus recitasset tres uel quatuor patres de reprehensione Petri, respondet & se posse citare patres, sed malle prouocare ad Sacras literas. uerba eius sunt: Ipse mihi pro his omnibus (patribus) imò supra hos omnes Apostolus Paulus occurrat, ad ipsum confugio, ad ipsum ab omnibus qui aliud sentiūt, literarum tractatoribus, prouoco, ipsum interrogans interpello, & requiro in eo quod scripsit ad Galatas. &c. Et ante hæc uerba sic præmiserat:

Quanquam, sicut paulo antē dixi, tantummodo scripturis canonicis hanc in genūam debeat seruitutē, qua eas solas ita sequar, ut scriptores eorū nihil in eis errasse, nihil fallaciter posuisse nō dubirem, &c.

Idem ibidem in initio: Ego charitati tuæ confiteor.

confiteor, eis scripturarum libris, qui iā canonici appellantur, didici hunc timorē honoremq; deferre, ut nullum eorum scribendo aliquid errasse firmissimē credam. At si in eis aliquid offendero literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quā uel mendosum esse codicem, uel interpretem non assecutum esse quod dictum est, uel me minimē intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi uel per illos autores canonicos, uel probabili ratione, quod à uero non abhorreat, persuadere potuerūt. Nec te, mi frater, sentire aliquid aliter existimo: prorsus, in quā, non te arbitror sic legi tuos libros uel le tāquam Prophetarum & Apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefariū est. Et mox: Scripturam sanctam in summo & cœlesti autoritatis culmine collocatā, de ueritate eius certus & securus legam, & in ea homines uel approbatos, uel emendatos, uel damnatos ueraciter discam potius, quā facta humana. Item: Manichei plurima Diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error clarissima sententiarum perspicuitate conuincitur, quia in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt. Et rursum: Hoc ad questionē quam suscepi, maximē pertinet, ut ueritas Diuinarū scripturarum ad nostram fidem ædificandam memoriæ commendata, nō à quibuslibet, sed ab ipsis Apostolis, ac per hoc in canonicum autoritatis culmen recepta, ex omni parte uerax atq; indubitanda persistat, &c. Et aliquoties cum Cypriani & aliorum patrum autoritates & dicta obiecta essent Augustino, respondit se Cypriani & aliorum patrū scripta non habere pro canonicis. Sic enim ait ad Cresconium Grammaticū libro 2, capite 3: Nos nullam Cypriano facimus iniuriam, cum eius quaslibet literas à canonica Diuinarum scripturarum autoritate distinguimus. Neq; enim sine causa tam salubri uigilantia canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertineant, quos omnino iudicare non audeamus, & secundum quos de cæteris literis uel fidelium, uel infidelium liberē iudicemus, &c. Quæ uerba notet lector. Secundum scripturas enim iudicatur de omnibus: & scriptura ipsa nō iudicatur à quoquam.

Idem tomo 7, libro contra epistolā Petiliani Donatistæ, cap. 3: Sed ut dicere cœperam, nō audiamus, Hæc dico, hæc dicis: sed audiamus, Hæc dicit Dominus. Sunt certē libri Dominici, quorum autoritati utrique

consentimus, utriq; credimus, utriq; seruiamus. Idē concione 1 in Psal. 58 dicit, omnes Iudæos & paganos aliosq; hæreticos conuinci erroris ex scripturis.

Idem tomo 2, epistola 112, capite: Si aliquid Diuinarū scripturarū, earum scilicet, quæ canonicæ in Ecclesia nominantur, perspicua firmatur autoritate, sine ulla dubitatione credendū est: alijs uerō testib. uel testimonijs, quib. aliquid credendū esse suadetur, tibi credere uel nō credere liceat, quantum meriti ea admonentē ad faciendā fidē uel habere uel non habere perpēderis, &c.

Idem contra Faustū Manichæum libro 15, cap. 5: Scriptura tanquam in sede quadā sublimiter constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. Ibi si quid uelut absurdum mouerit, non licet dicere, autor huius libri non tenuit ueritatem: sed aut codex mendosus est, aut interpres errauit, aut tu non intelligis. In opusculis autem posteriorum, quæ libris innumerabilibus continentur, sed nullo modo illi sacratissimæ canonicarum scripturarum excellentiæ coæquātur, etiam in quibuscunq; eorum inuenitur eadem ueritas, longē tamē est impar autoritas. Itaque in eis si qua fortē propterea dissonare putatur à uero, quia nō ut dicta sint, intelliguntur, tamen liberum habet sibi lector auditorū iudicium, quo uel approbet quod placuerit, uel improbet quod offenderit, & cūcta eiusmodi nisi uel certa ratione, uel ex ipsa canonica autoritate defendantur, ut demonstretur siue omnino ita esse, siue fieri potuisse, quod uel disputatum ibi est, uel narratum, si cui displicuerit, aut credere noluerit, nō repēditur.

Idem epistola 48 ad Vincentiū, tomo secundo: Noli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia colligere uelle calumnias ex episcoporū scriptis, siue nostrorum, sicut Hilarij, siue antiquam pars Donati separetur, ipsius unitatis, sicut Cypriani & Agrippini: primò hoc genus literarum ab autore Canonis distinguendum est. Non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimoniū proferatur, ut contrā sentire non liceat, sicut fortē aliter sapuerint, quā ueritas postulat, &c.

Idem tractatu 2 super epistolam Ioannis: Contra insidiosos errores uoluit Deus ponere firmamentū in scripturis, contra quas nullus audeat loqui, qui quoquo modo se uult uideri Christianum, &c. Et tamen contra has loquuntur pontificij docentes, scripturam esse literam & creaturā mortuam, itaque non esse ei credendum, imò hæreticos quoq; proferre scripturas: sed quid tū, an illi mutilatim istas proferant? Nos habemus testimonium Christi, quod in scriptis

pturæ

pturæ, sit origo erroris, ait enim: Erratis nescientes scripturas, &c. Ita non est dubium per cōtrarium, Scripturæ cognitionem fontem esse ueritatis.

Faustinus episcopus in præfatione libri sui cōtra Arianos ad Flacillam Imperatric. Maximè cum in causa fidei nō sermonum sublimitas requirenda, quando ipsa sola diuina testimonia sufficiant, quæ potius operantur, quàm quæuis facundior eloquētia. 10 Item cap. 1 libri eiusdem: Diuine, ait, scripturæ ob hoc editæ sunt, ut secundum illarum sensum, fidem nostram dirigamus, non ut nostros sensus sacris dictionib. inferamus. Sufficit ad plenam fidei noticiam percipiendæ, ut uerba diuina recitemus.

Paschasius diaconus Romanus libro 1 de Spiritu S. cap. 2: De sacris uoluminibus quæ sunt credēda sumamus, de quorū fonte symboli ipsius series deriuata subsistit. 20

Iulianus Pomerius archiepiscopus Toleranus libro 1 cōtra Iudæos: Verè stulta est quæstio, quæ non de Legis, pcedit arcano. Imbelles ergo & inermes huiusmodi sunt iudicandi, quia non de scripturis arma arripiunt, &c.

Hieronymus in apologia pro libris aduersus Iouinianum: Qui hoc arguit, de ipsis scripturis probet. Item: Quādo tibi aliquid asperum uideretur in nostro opusculo, nō ad mea uerba respicias, sed ad scripturam, unde mea tracta sunt uerba. Idē libro 18 in Esaiam, cap. 65: Ut nequaquā festinent absque ratione credere, sed imitentur Nathanael, qui Domini uoce laudatus est: Ecce uerè Israelita, in quo dolus non est: qui Christum autoritate scripturarum quærebat, & de prophetis cupiebat agnoscere, dicēs: De Nazareth potest aliquid boni esse? & est sensus: Quomodo mihi adducitis de Galilæa & à Nazareth, quē ego de Bethlehem Iuda scio esse promissum? Apostoli igitur & Apostolici uiri, ita filios generabunt, ut de scripturis Sanctis instruant.

Idem ad Marcellam aduersus Montanū: Sciant à nobis non tam prophetiam repelli, quæ Domini est signata passione, quā eos non recipi, qui cum scripturæ ueteris ac nouæ autoritate non congruant.

Idem in caput Matthæi 23: Quod de scriptura non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua dicitur, &c. Et hoc refert Hieronymus de recepta aliqua traditione apud Origenem & Basilium.

Idē ad Theophilum Alexādrinū: Et hæc ipsam disputationē ad scripturarum refert auctoritatē, ne in paschali libro uidereris de secularibus quicquam fontibus mutuatus.

Idē in præfatione in libros Salomonis: Sicut Iudith & Tobia & Machabeorū scri-

pturas non recipit, sic & hæc duo uolumina (Sapientiam Salomonis, & Ecclesiasticum Syrach) legit ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatū confirmandam, &c. loquitur de Ecclesia. Ergo dogmata Ecclesiæ non nisi aperta, recepta & manifesta scriptura confirmantur.

Idem in Decretis 24. q. 1. ca. Non adferamus. Non adferamus stateras dolosas, ubi appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro, dicentes, Hoc graue est, hoc leue est: sed adferamus diuinam stateram de scripturis Sanctis, tanquam de thesauris Domini, &c.

Idem libro 2 in Hieremiam, cap. 9: Error nec parentum nec maiorum est sequēdus, sed autoritas scripturarum, & Dei decēntis imperium.

Idem ad Ctesiphōtem: Quod à nobis asseritur, Sanctarum scripturarum testimoniis asserendum est, in quibus quotidie loquitur credentibus Deus, &c.

Theophylactus in 2 ad Timotheum 3: Nil est quod nequeat scripturis dissolui, &c. Ergo omnia scripturis soluuntur & refutantur.

Ex his clarissimis sanctorum patrum scriptis & testimonijs habemus eruditam demonstrationem, quod ex scripturis sint dirimendæ controuersie, & quod ex ea una disputari debeat de quæstionibus, imò quod ipsi etiam hæretici hac una semper conuicti fuerint. Quid igitur amplius isti requirunt pōtificij? Et nisi Tridētini & mitrati episcopi, ipseque Osius motieatur tā pspiciuis sententijs: sequitur potius illos impiè & obstinatè agere, quàm iuxta æquam rationem. Prodeat nunc Staphylus, Canisius, Lindanus, & quotquot sunt pontificū Romanorum mancipia, & hæc clarissima patrum dicta refutant: & interim illi qui patres patres crepant, adhuc contra patres docēt, ex scripturis nō esse componenda dissidia in religionis causa.

CAPVT III.

SCRIPTURAS NOBIS SVFFICERE ad salutem: & ad absolutam dogmatum necessariarum cognitionem demonstratio, ex probatis & solidis patrum scriptis petita.

Renæus libro tertio, cap. 1: Non per alios dispositionem salutis cognouimus, quàm per quos Euangeliū peruenit ad nos: tūc quidem præconiauerunt, postea uerò per Dei uoluntatem in scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum, &c.

Idem libro 4, cap. 26: Consummata uita præcepta in utroque Testamento cum sint eadem, eundem ostenderunt Deum, qui particularia quidem præcepta apta utrisque præceptis, sed eminentiora & summa, sine quibus saluari non potest, in utroque suis, &c.

Tertullianus in Apologetico & libro 2 ad uxorem ait, fomenta fidei uenire ex scripturarum intellectu. Idem in libro aduersus Hermogenem: Adoro (ait) scripturæ plenitudinem, quæ mihi factorem manifestat & facta: in Evangelio uero amplius & ministrum atque arbitrium rectoris inuenio sermonem.

Origenes homilia 10 in Genesim de Rebecca: Hæc historia spiritualis est doctrina, & docet te & instruit te quotidie uenire ad puteos scripturarum, ad aquas sancti Spiritus, ac haurire semper, ac plenum uas domum referre.

Idem homilia 3 in Genesim: Circumciscus est & mundus, qui semper uerbum Dei loquitur, & sanam doctrinam Euangelicis & Apostolicis regulis munitam profert.

Cyprianus in sermone quinto de lapsis: Mandant martyres aliquid fieri? si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote facienda sunt, si obtemperantis facilis & prona consensus, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri? Sed si scripta non sunt in lege Domini quæ mandant, ante est, ut sciamus illos de Deo impetrasse, quod postulant tunc facere, quando mandant. Neque enim statim uideri potest de diuina potestate concessum, quod fuit humana pollicitatione promissum. Et mox: Martyres aut nihil possunt, si Euangelium solui non debet: aut si Euangelium non potest solui, contra Euangelium facere non possunt, qui sunt de Euangelio, & martyres sunt.

Idem ad Pompeium contra Stephanum: Si in Euangelij traditur, & in Epistolis & Actibus Apostolorum præcipitur aut continetur, ut à quacunque hæresi uenientes non baptizentur, sed tantum manus illis imponatur in penitentia: obseruetur & hæc traditio, &c. Ex quibus uerbis colligo nihil esse obseruandum, nisi quod ex scripturis probatur.

Item, ibidem: Quod nunc facere oportet Dei sacerdotes præcepta diuina seruantes, ut in aliquo si nutauerit & uacillauerit ueritas, ad originem Dominicam & Euangelicam & Apostolicam traditionem reuertamur, (intelligit scripturam noui Testamenti, ut præcedentia uerba indicant) & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Et libro 2 Epistolarum, epistola 3, prolixè probat solū Christum esse audi-

endum, & non attendendum, quid alij ante nos faciendum putauerint. Idem sermone de Baptismo: Hoc natura, hoc ratio, hoc, Domine, uerbi tui clamat autoritas, hoc ex ore tuo audiuius, hic inuenit consummationem omnis religio: primum est hoc mandatum & ultimum, hoc in libro uitæ scriptum, indeficientem & hominibus & angelis exhibet lectionem: legat hic unum uerbum, & in mandato meditetur Christiana religio, & inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas promanasse, & hinc nasci & huc reuerti quicquid Ecclesiastica continet disciplina, &c.

Theophilus ad Autolicum Christianæ religionis calumniatorem, libro 1: Tu consule Sacras literas. Hæc enim maiori euidencia te instruere possunt, quo pacto possis uitare sempiternas poenas, & nasci perpetua bona, quæ Deus suis cultoribus promittit. Idem libro 2 contra eundem: Infert scriptura nos omnia docere, &c. Et rursum: Sed si quis cupidus ne agatur & reliquas audire genealogias, quas quidam Sacra scriptura tradit, scripturam adeat, & re omnem inueniet. Idem contra eundem libro 3: Quamuis nobiscum sis congressus, & disputaueris: attamen adhuc arbitraria nugas esse sermonem ueritatis. Nam existimas scripta nostra esse recetia & nupera. Itaque oportet scriptores testes oculatos esse eorum quæ tradunt, aut rerum ueritatem exactè didicisse ex iis qui rebus gestis adfuerunt.

Apollinaris ad Marcellum apud Eusebium lib. 5, cap. 16, sic scribit: Ad hunc usque diem hæsitauimus quid facere, non quod mendacium illud (nèpe Mōtanistarum) redarguere ac ueritatem testimoniū dare nequiverimus: sed quod ueritatem ac timui, ne quibusdam Euangelij ac noui Testamenti doctrinæ aliquid scribendo superaddere uiderer, cui nec adijci quicquam nec adimi potest ab eo, qui uitam secundum Euangelium instituere cupit. Idem lib. 3, cap. 10, ex relatione Iosephi de libris ueteris Testamenti: Ab Artaxerxe autem usque ad nostra tempora, sunt quidam singula scripta, non tamen ita fide digna, sicuti præcedentia, propterea quod non est habita accurata prophetarum successio. Reipsa enim patet, quomodo nos scripturis nostris afficiamur. Cum enim tantum interea sit temporis elapsus: nemo tamen illis uel adijcere quicquam uel adimere uel mutare ausus fuit. Omnibus autem Iudeis ex prima ætate confestim hoc inferitur, ut arbitrentur hæc scripta Dei esse dogmata, in quibus illis permaneant, ac pro illis cupidè, si ita necesse sit, moriantur, &c. Si illi igitur tantum ueteri solummodo Testamento detulerunt, ut nihil additum uel ademptum uoluerint, & in eius libris permanserint: multo magis nos utrique, cum nouum quasi absolutissimum

ma scriptura & interpres ueteris accesserit, hūc deferemus honorem, ut nihil adijciamus, uel addamus, uel in ea mutemus quicquam, sed ut in illis tantū permaneamus.

Idē Eusebius lib. 5, cap. 8 dicit, Lucā Euangeliiū à Paulo p̄dicatū uolumine amplexum esse, & Marcū nobis ea in scriptis reliquisse, q̄ à Petro p̄dicata sunt. Et Lucas in p̄fatione sua ostēdit tam super Euāgelium, quā Acta Apostolica, se accurata diligētia singula & omnia cōquisiuisse, & nobis ita p̄scripsisse, ut nihil possit nobis deesse. Paulus quoq; Rom. 1. & Marcus 1. ca. testatur, Euangelium istud, de quo differit uerq; ille in epistola, hic in Euangelij, scriptum esse in prophetis.

Athanasius contra Gentes siue contra Idola ad Macarium tomo 1. Sufficiūt, inquit, Sanctæ ac diuinitus inspiratæ scripturæ ad omnem instructionem uel indicationē ueritatis, &c. Et rectē ita dicit Paulus 2 ad Timotheū epist. cap. 3: Omnis scriptura diuinitus inspirata est utilis ad docēdū & refellendū, & ad increpationem, & ad institutionē, quæ est in iusticia, ut integer sit homo Dei, & ad omne opus bonum instructus, &c. Et antea dixerat: Exerce te in scriptura, quæ te potest erudire ad salutē, &c. Hæc dicta Apostoli diligenter sunt notanda. Nā ut quatuor in Ecclesiastica doctrina sunt notāda: 1. ut doceamus uera, 2. ut refellamus falsa, 3. ut institua-

mus ad uirtutes, 4. ut arguamus uitia: ita etiā pius minister quicquid agit corā plebe, id aut ad dogmata pertinet, uel ad mores. Et dogmata siue uera docēda sunt, siue falsa refellēda: mores autē uel boni instituēdi sunt, uel mali corrigēdi. Ita p̄fectus erit homo Dei, ut ei nihil possit deesse uel ad dogmata, uel ad mores. Cū igitur hæc omnia scriptura tradat, sequitur nō à scripturis ad patres prouocādū esse, sed ecōtrā. Quid enim esset aliud à scriptura ad patres prouocare, quā à luce ad tenebras, à ueritate ad errores, ab unione & cōsensu ad dissensionem, à certis ad incerta, à clavis ad obscura, à firmis ad infirma?

Athanasius oratione siue sermōe 3 cōtra Arrianos: Audiēdo, ait, scripturas ad fidē inducimur. Sic in Synopsi ait, diuinitus inspiratā à Deo scripturam, & finitis certis libris cōprehensam esse fidē nostræ ancorā & sustentaculū, &c. Ergo ex scripturæ auditu fides, & per cōsequens nihil aliud potest credi aut recipi, quā quod ex scriptura originem habeat, & principium.

Chrysostomus in cap. 7 ad Hebræos: Sicur, ait, qui regulas tradūt, nō opus habent ut tradāt mille uersus, sed pauca q̄dā unde reliqua intelligātur: ita si nos tenerem⁹ tantū literas Diuinas, nō tantū non laberemur

ipsi, sed etiā alios lapsos reuocarem⁹, &c. Idq; p̄bat ibidē ex eo Chrysostomus, quōd Christus dixit, Scrutamini scripturas, in quibus putatis esse uitā æternā. & Erratis nesciētes scripturas: rū etiam citat locū Pauli ad Rom. Quæcūq; scripta sunt, ad nostram doctrinā scripta sunt, ut per patientiā & cōsolationem Scripturarū spem habeamus, &c. Et rectē hoc dictum profert Chrysostomus: quia si quæcūq; scripta sunt, ad nostram doctrinā scripta sunt, & nobis p̄scripta. Igitur quæ ad nostram doctrinam pertinent, scripta sunt.

Idem homilia 12 in Genesim: Oro ut omnibus illic p̄clusis auribus, ad amussim canonē scripturæ sequamur. Itē: Cæterum nō credere his quæ in Diuina scriptura continētur, sed alia quædā ex propria sententia inducere uel inferre, opinor plurimū periculi secū uehere. Idem in Ioānem homilia 36: Omnium medicinarum thesaurus Diuinæ scripturæ sunt: & siue stultiaciā exuere, siue affectus sedare, siue pecuniarū cupiditatem expellere, siue dolores contēnere, siue fortem animū induere, siue aduersā æquo animo tolerare uelimus, quā plurima hic remedia inuenire possumus. Idē homilia 52 in eundē: Si scripturas diligēter scrutari uouerimus, salutē assequi poterimus: si penitus in eis uersabimur, ad doctrinam rectam & uitam erudiemur. Idem in p̄fatione in Epist. ad Rom. Si lectioni (scripturæ) cum animi alacritate uolueritis attendere, nulla alia præterea opus habebitis, &c. Idem in 2 ad Thessalonicen. cap. 2, homilia 3: Omnia clara sunt & plana ex Diuinis scripturis: quæcūq; necessaria sunt, manifesta sunt.

Marius Victorinus de Generatione diuina ad Candidū Arrianum: Quoniā de generatione diuina scribis tā audenter, & nos tibi primò quidē de scripturis ostēdemus, filij Domini nostri Iesu Christi generationē æternam: an scripturas quas legimus, uanas arbitraris? Si ut nomine, ita & re Christianus est quisquam, necesse habet scripturas uenerari.

Ambrosius libro 3 Hexaemeron, capite 3: Ego, quid facere potuerit, nūc prætermittō, quid fecerit, quod apertē scripturarū autoritate non didici, quasi secretum prætereo, &c. Idē in sermone 7 super Psal. 118: Reliqua omnia posthabentes, cōgregemus nobis alloquia Dei, & cōgeramus in penetrale nostrū, in sensus, in sollicitudines, in cōsiderationes, atq; actus nostros, ut alloquijs scripturarū facta nostra cōueniāt, ne à serie p̄ceptorū cœlestiū actus noster discordare uideatur. Quoniā eloquū tuū uiuificauit me.

Idem libro 1 Hexaemeron, cap. 6: Satis est ad sciētiā, quod scripturarum Diuinarum scri-

rum series comprehendit, &c. Basilius epist. 1: Potissima ad recti inuentionem uia est, scripturarum Diuinarum meditatio.

Idem tomo 2 in Regulis cōtractioribus, quæstione 45: Quæstio, an cōducat, ut qui recens accesserunt, cōfestim scripturas discant: Responsio: Necessariū enim est & cōsonum, ut ex Sacra quisq; scriptura, quod necesse sit discat, cū ad pietatis plerophoriā, tū ne assuescat humanis traditionibus. 10

Idē Basilius inter Ascetica in tractatu de Fide in 2 tomo: Manifestus est fidei lapsus, & liquidum superbiæ uitium, uel respuere aliquid eorū quæ scriptura habet, uel inducere quicquam quod scriptum non est.

Gregorius Nazianzenus in oratione de seipso aduersus eos qui falsò sparserant, eum cathedram Cōstantinopolitanā affectasse: Scripturæ tenorem (ait) audiuit: crede igitur. Quoniā maior illi curā habenda, quā 20 rebus alijs simul cunctis, ab ijs qui mentis compotes existunt.

Hilarius libro 2 de Trinitate: Tene naturæ nomina, tene Filij professionē: nolo adulteris, ut Filium de tuo laudes. Bene habet, ut ijs quæ scripta sunt, contentus sis, &c.

Idem libro 5: Res ipsas plenius cōsequēs liber Euangelicorum & Apostolicorum dictorum interpres loquetur. Sed interim ex Lege & Prophetis hoc quod & loquimur 30 & credimus, est docendum.

Idem libro 8: Quæ scripta sunt, legamus, & quæ legerimus, intelligamus, & tūc perfectæ fidei officio fungemur.

Cyrillus libro 12 in Ioannis caput 20. in illud, Hæc autem scripta sunt, &c. Conscripta sunt, quæ scribes Apostoli tā ad mores quā ad dogmata putarūt sufficere, ut recta fide & operibus rutilantes ad regnum cælorum perueniamus per Iesum Christū 40 Dominum nostrum.

Idem ad Reginas de recta fide: Necessariū est nobis Diuinas seq̃ literas, & in nullo ab eorum præcepto discedere.

Epiphanius contra hæresim non suscipientium Euangelium Ioannis & Apocalypsim, hæresi 51, li. 2, tomo 1, docet omnē certitudinē ex quatuor Euāgelistis haberi. Sic & contra Noetianos hæresi 57, libro 2, tomo 1, dicit totam scripturam nobis uia ueritatis 50 proponere. Ita & hæresi 54, contra Theodotianos inquit, scriptura uitam nostram undiq; muniri.

Cōtra Ariomanitas hæresi 69, libro 2, tomo 2: Vna (ait) est uera sapiētia Patris, & Deus uerbū in substantia. Ipla enim dictio (sapientia) nō omnino cogit me de filio Dei dicere, q̃a non indicauit scriptura, neq; quisquā Apostolorū meminit, neq; Euangelii, &c. Ergo ad hoc nō cogimur, qđ scriptura non 60

habet. Hinc ibidē sic pergit sanctus pater:

Scriptimus de fide, cui libro Ancorati nō mē imposuimus. Etenim quēadmodū exigua mens nostra ualuit, per Dei auxiliū ex uniuersa scriptura doctrinæ Dei ueritatē cōgregantes, ueluti anchorā his qui uolūt sanctā patrū fidem Apostolicā ac propheticā, & ab initio usq; huc in sancta Dei Ecclesia p̃dicatam, clarē proposuimus, quo cōtineatur ac muniatur cogitatione, diaboli uasfrictis excitetur, neq; à rēpestare ab hæresi multiplici in mūdo cōmota lēdatur. Sic enim & Dominus docuit discipulos suos, dicens: Si quod ab initio audiuitis, māferit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis, & uos in me. Quare ueritas fidei ab initio à Domino audita manet in sancta Dei Ecclesia, &c. Si igitur fides & quicquid creditur necessariū est, ex scriptura petendum est, illudq; manet in Ecclesia catholica, & illud etiā ab initio auditū est: ideo scripturæ ueritas indicat ueram Ecclesiam, & nō successio, uel locus, uel dignitas. Hinc ibidē dicit: Ideo Christus dicitur lapis angularis, eđ qđ struxit nouū & uetus Testamentū, &c. Si is illa Testamēta struxit, ergo etiā iussit quicquid in eis est scribi cōtra Osum & Lindanū. Et mox eodē in loco: Omnia sunt clara & lucida, & nihil contrariū, neq; mortis cōplexus specimē habēs in Diuina scriptura.

Idem Epiphanius contra Semiarianos hæresi 73, libro 3, tomo 1: Nos qui de catholica Ecclesia sumus, & ex Diuinis scripturis confessionē fidei accepimus, sic habemus, &c. Ergo fidei confessio ex scripturis petitur, & ea est catholica Ecclesia cōtenta, &c.

Idem cōtra Pneumatomachos hæresi 74, libro 5, tomo 1, ex Ancorato: In scripturis Sanctis Trinitas nobis annunciat, ac creditur 40 citra curiositatem, citra contentionem per assensum auditus. Ex hac fide salus gratiæ: ex fide iusticia citra opera legis. Scriptū est, ex auditu fidei spiritū Christi dari his qđ saluātur. Fides autem uniuersalis præconium Ecclesiæ, uocibus hæc, ut puto, significatur, put ego quidem in fide instructus sum, ex scripturis, &c. Ergo ad fidem pertinetia ex scripturis petuntur.

Idē Cōtra Aetiū: Omnia præteruolāt & cedūt, & omnem syllogisticā causam relinquūt doctrinali illi ex Diuina scriptura sententiæ: nempe, Nemo nouit patrem nisi filiū, & nemo filiū nisi pater, &c. Ergo omnia cedunt scripturis. Idem in Ancorato: Scripturæ nō errāt, quæ sunt uita nostra. Item: Perscrutare scripturas, & disce sancti Spiritus uirtutem. Et rursum: Quōd hæc ita se habeāt, ex his qđ in Diuinis literis dicta sunt, inuenire licet, &c. Et cū in Ancorato recitasset ueram de sancta Triade doctrinā, sic ait:

Hæc itaq;

Hæc itaq; sic dicere, & his similia Diuinis scripturis confirmare, tum ipsos, tum auditores uestros ne cessetis, &c.

Idē in cōpendiaria doctrina fidei catholice libro 3, tomo 2. cum recitasset diu fidem catholicā, sic tandem infert: Verē insuper & p̄dicatum est, & certō cōfirmatū est, ac creditur, q; alij resurgent in uitā æternam, & alij in iudiciū æternū: ueluti scriptum est in Euāgelijis: Quæcūq; enim dicit Apostolus, 10 & omnes Sanctę scripturę, uera sunt, &c.

Idem libro 3, tomo 1: cōtra Marcellianos, sic inquit Marcellus ad Iulium Romanum: Nūc in discessu meo fidem meā manu propria cōscriptā cū ueritate omni, tibi tradere necessariū duxi, quā didici ex Diuinis literis. Et rursum ibidem in suo symbolo: Cum hāc fidem ex Diuinis scripturis acceperim, & a maioribus secūdū Deum edoctus sum, eam in Ecclesia Dei prædico, &c.

Idem in epistola ad Ioannem Hierosolymitanū dicit se, uelum pendens depictūq; ac cōtinens Saluatoris imaginem, scidisse: quia scinerat illud cōtra scripturarum autoritatē ibidem pendere, &c. Vnde concluditur, nihil in Ecclesia recipiendum uel contra uel etiam extra scripturam esse.

Faustinus episcopus in libro suo contra Arianos ad Flaccillā Imperatric. cap. 2: Omnia leguntur Euangelia, & nusquam scriptum est, quod Christus adoptione sit filius. Item: Bene quod Ioānes: ille Ioannes recumbens supra pectus Domini, causas scripti Euangelij referens posuit & dixit: Multa quidem alia fecit Iesus signa coram discipulis suis, quæ non sunt scripta in libro: hæc autem scripta sunt, ut credatis, quomodo Iesus sit Christus filius Dei. & ut fidem singulorum pronocaret, ostendit & p̄miū dicens: Ut credentes uitā æternā habeatis, &c. 40

Paschasius diaconus Rom. lib. 1 de Spiritu S. cap. 2: In nullis canonicis, de quibus textus Symboli pendet, accepimus, quod in Ecclesiam credere sicut in Spiritum sanctum debeamus. Et lib. 2, cap. 3: Ostende in quibus libris (scilicet noui ac ueteris Testamenti) uerba ista de sancto Spiritu legeris, &c. Ergo omnia sunt petenda ex scripturis.

Alius quidam Paschasius abbas Corbeienfis in libro de sacramento Altaris, cap. 50 Nihil Christus Ecclesię suę magis in mysterio reliquit, quā hoc (sacramentū Ccenę) Baptismi q; sacramētum, nec non Sanctas scripturas: in qbus omnibus Spiritus S. qui pignus est totius Ecclesię, interius mystica salutis nostrę ad immortalitatem operatur, &c.

Gregorius in Registro, libro 4: Quid est Sacra scriptura, nisi quædam omnipotētis Dei ad creaturam suam epistola? Et certē si

gloria uestra terreni Imperatoris scripta acciperet, non cessaret, non quiesceret, somnū oculis non daret, nisi prius quid sibi Imperator terrenus scripisset, agnouisset.

Imperator cœli Dominus hominum & angelorum pro tua uita tibi suas transmittit epistolas, & tamen easdem ardentē legere negligis. Stude ergo, quæso, & quotidie Creatoris uerba meditare. Disce cor Dei ut ad æterna suspires, ut mēs uestra ad cœlestia regna maiorib. desiderijs accedatur, &c.

Lantfrancus episcopus Cantuariēsis cōtra Berengarium in suo dialogo: Scripturarum autoritatibus contentus, simplicitati potius obedire studeo, quā tumori.

Theophylactus in 2 ad Timotheū, cap. 3: Si necesse est ut aliquid corrigatur uel instruat: hoc est, ad iusticiam reddi continentem & sobriū, & ea quæ iusta sunt, exequi, ex Sacris literis omne id suppeditabitur.

Augustinus in tractatu in Ioannē 49, cap. 11. super illū locum: Hęc autem scripta sunt, &c. Cum Dominus, inquit, multa fecisset quæ scripta non sunt, electa autem sunt, quæ saluti credētium uidebātur sufficere.

Idem libro 3 contra literas Petiliani, cap. 6: Proinde siue de Christo, siue de eius Ecclesia, siue alia re quacūq; quæ pertinet ad fidem uitæq; nostrā, non dicam nos nequaquam comparādi ei qui dixit, Licet si nos: sed omnino quod secutus adiecit, Si angelus de cœlo nobis annunciauerit p̄terquam quod in scripturis Legalibus & Euāgelicis accepistis, anathema sit, &c.

Idem lib. 19 de Ciuitate Dei, cap. 18: Credit etiam scripturis Sanctis & ueteribus & nouis (Ecclesia) quas canonicas appellamus, unde fides ipsa concepta est, ex qua iustus uiuit, p̄ quā sine dubitatione ambulamus, quā diu peregrinamur à Domino. Idem libro 6 Confessionum, cap. 5: Cū essemus infirmi ad inueniendā liquida ratione ueritatē, & ob hoc opus esset autoritate Sāctarū literarum, iam credere cœperā, nullo modo te habiturū fuisse tā excellentem illi scripturę autoritatē p̄ omnes terras, nisi p̄ eam tibi credi & per te quæri uoluisses, &c.

Idem in lib. de Vnitate Eccl. ca. 3: Sed ut dicere cœperā, nō audiamus, Hęc dico, hęc discis: sed audiamus, Hęc dicit Dominus. Sunt certē libri Dominici, quorū autoritati utrique cōsentimus, utriq; credimus, utriq; seruimus. Ibi q̄ramus Ecclesiā, ibi discutiamus causam nostrā. Ibid. Auferantur ergo illa de medio quæ aduersus nos inuicem non ex diuinis canonicis libris, sed aliunde recitamus, &c. Nota: Ibi discutiamus, inquit, causam nostram. econtrā aiunt p̄ticipij: Discutiamus causam nostram per traditiones & hominum scripta, &c.

Ex his clarissimis patrum dictis sufficiētia scripturarū contra pontificios demonstratur, unde apparet quā falsissimē agunt pontificij à scriptura se declinantes ad patrum & hominum scripta.

CAPVT IIII.

SCRIPTVRAM SCRIPTVRAM

explicari, et ipsius interpretationē non aliunde petendam, commonstratio ex patrum scriptis desumpta.

Rengus libro 3, cap. 25: Verē impudorati & audaces ostenduntur, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere, quā ex ipsis Scripturis arguantur à nobis, & in fidē aduentus filij Dei concludantur. Firma est autem, & non ficta & sola uera quæ secundum nos est fides, manifestam ostensionē habens ex his Scripturis, quæ interpretatæ illo modo (iuxta Septuaginta interpretum sententiam) quo prædiximus, & Ecclesiæ annūciatio sine interpolatione. Etenim Apostoli cum sint his omnibus (hæreticis) uerustiores, cōsonāt prædictæ interpretationi, & interpretatio consonat Apostolorum traditioni, &c. En docet nō interpretationes aliter faciendas quā ex ipsa Scriptura.

Idem libro 2, cap. 47: Omnis scriptura data à Deo nobis, consonās inuenietur, & parabolæ ijs quæ manifestē sunt dicta, consonabunt, & manifestē dicta absoluēt parabolæ, & per distinctionē multas uoces unā cōsonantē melodiā in nobis sentiet, &c. Ergo docet parabolæ & obscuriora in Sacris literis p aptiora dicta intelligi & explicari, &c.

Origenes homilia 1 in Hieremiā dicit, ad explicationē Scripturæ quærendos duos testes, unū ex nouo, alterū ex ueteri Testamēto: ut stet in ore duorū omne testimoniū. Necesse est, inquit, Scripturas sanctas in testimoniū uocare. Sensus quippe nostri, & enarrationes, sine his testibus nō habēt fidē. Et hoc quod dictū est, In ore duorū uel triū stabit omne uerbū, magis cōuenit ad interpretātis probationē, quā ad quorūcūq; hominū numerū: ut firmē uerbū intellectus mei, accipiēs duos testes de nouo & ueteri Testamēto, tres testes, de Euāgelio, de Prophetis, & de Apost. & sic stabit omne uerbū.

Idē hom. 24 super Numeri lib. Facilius in Scripturis qd̄ queritur inuenitur, si ex plurimis locis q̄ de eadē rescripta sunt, pferatur.

Libro 3 ad Romā in cap. 3: Qui fideliter & integre uoluminū sacrorum colligit sensum, debet ostēdere, quomodo ea q̄ contraria uidentur esse, nō sunt uerē cōtraria, &c. scilicet ex collatione Scripturarū. Hinc lib. 10 in Romanos ait: Potest conferre plurimū eruditionis alterna collatio, si cum charitate habeatur, &c.

Idem in Matthei caput 13: Omnibus modis curandū est, ut congregemus in corde nostro attēdētes lectioni, correctioni, exhortationi & doctrinæ, & in lege Dei meditando die ac nocte, nō solum noua Euāgeliorū oracula & Apostolorū, atq; horum explanationes, uerū etiā uetera legis, umbrā habētis futurorū bonorum, ac prophetarū, qui his cōsentanea prædixerūt. Hęc autē colligētur, quū & legerimus, & intellexerimus, & memores horū spiritualia spiritualibus tempestiuē cōparauerimus: nō incomparabilia inter se cōparantes, sed comparabilia quandā sermonis similitudinē idem declarantis habentia, tū in sensibus, tū in dogmatibus: ut in ore duorū uel trium testium, uel plurū ē Scriptura citatorum, fundemus omne uerbum. Idem libro 4, *cap. 25*: Idcirco omnia pcurauit Spiritus S. ut ex his dū ea quæ in prima fronte sunt uera, & utilia esse non possunt, ad inquisitionem ueritatis altius repetēdam reuocemur, & dignum Deo sensum in Scripturis, quas à Deo inspiratas credimus, perquiramus, &c.

Hilarius libro 2 de Trinitate: Quid est quod reliquum sit aut obscurum? (in uerbo Dei) plena sunt omnia & perfectā, ut à pleno & perfecto.

Hilarius libro 9 de Trinitate: Dictorum intelligentia aut ex prepositis, aut ex consequentibus expectetur: atq; horum quidem superius memoratorum rationem, ex ipsis uel Euangelicis uel Apostolicis professionibus præstituri.

Idem libro 4 de Trinitate: Sequamur ad uersus irreligiosas & impias de Deo institutiones, ipsas illas diuinorum dictorum auctoritates, & unumquodq; earum, ipso de quo quæritur autore tractabimus: non ad fallendam & malē imbuendam audientiū imperitiā, quasdam uerborum annuntiationes, subtractis eorum causis, cooptātes. Intelligentia enim dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Et mox: Nō sufficit solam uerborum attulisse rationem, nisi dictorū intelligentiā etiam rerum operatio consequatur. Non diuinorū dictorū, sed intelligentiæ nostræ ratio à nobis præstanda est. Itē: Tenet scriptura ordinē ueritatis.

Idē lib. 6 de Trinitate: Quæ epistola nō de sacramento ueritatis ipsius (Christi) cœpta est? Item: Nec magister gētium & Apostolus Christi, ambiguae suæ doctrinæ errorem reliquit, &c. Ergo ne Scriptura ex se ipsa potius q̄ hominū commētis intelligi deberet? &c.

Idē in tomo 2 in Psal. 135: Omnia q̄ in libris ppheticis sunt, maximū humanæ salutis & doctrinæ profectū in se habēt, nostriq; causa uniuerla scripta sunt: ut nunc nobis in-

bis institutionem uitæ innocētis offerrent, nunc scientiam Dei intimarent: nunc originis naturæq; nostræ cognitionem tribuerent: nunc futurorum intelligentiam non spe tantum, sed ratione præstarent: nunc causas uniuersitatis huius, ortusq; proferrent, & humanum sensum tatarum rerum intelligentiæ incapacem, ad capiendum horum cognitionem uarijs doctrinæ generibus distenderent: partibus enim quibusdam & diuisionibus opus fuit, per quas sensum subtili exercitationis assiduo, opinio saltem incomprehensibilis nobis huius intelligentiæ posset irrepere. Plures sunt Prophetæ, & ingentia eorum copiosaque dicta: plures item Psalmi sunt, & in singulis multa & uaria congesta sunt. Et quamquam omnes unam atque eandem in se doctrinæ formam complectantur, diuersis tamen institutis in eandem nos scientiæ uiam dirigunt, non omnia in unum congerentes, (incapaces enim sumus omnium) sed partes partibus explicantes: ut per id quod singula cognoscuntur, proficiatur ad multa.

Idem libro de Trinitate: Optimus lector est, qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius, quam imponat, & retulerit magis quam attulerit: neque cogat id dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Cum itaq; de rebus Dei sermo erit, concedamus cognitionem sui Deo, dictisq; eius pia ueneratione famulemur. idoneus est enim sibi testis, qui nisi per se cognitus non est, &c. Quid igitur aliud uult, quam ex ipsa Scriptura eliciendam potius explicationem & sensum, quam ex alijs commentis hominum adferre?

Athanasius in disputatione habita in concilio Niceno: Abscint obloquatur homo diuinis & à Deo inspiratis Scripturis, quasi non omnia inter se consonent. Ut enim libri iusta, ita inter se congruunt omnes Scripturæ, &c.

Epiphanius contra Anomæos, hæresi 76, libro 3, tomo 1: Omnia clara sunt in Diuina scriptura, his qui ratiocinatione diuinum sermonem adire uolunt, & non diabolicam operationem in seipsis conceperunt, ac seipsos in barathrum mortis conijcere conantur.

Idem contra Antidicomarianitas, hæresi 78, libro 3, tomo 2: Progredientes enim & nos tempore, & admirantes ea quæ in Diuinis scripturis ueluti simpliciter scripta sunt, iam per omnia sensum adepti, gratias agimus Deo, qui præmuniuit per exigua, ueluti uidetur, uerba in Diuina scriptura, ut ueritas totius Diuinæ scripturæ declaratur, &c. Ergo una scriptura per aliam, licet in Biblijs comprehensam uerbis exiguis, sem-

per explicatur.

Contra Aetiū lib. 3, tomo 2: Ex pia ratiocinatione, ac iusta certitudine ad sancti Spiritus per Sanctas scripturas doctrinam reflectendum est, &c. recte. Ut igitur sit certa & analogia fidei, quæ ex Diuinis literis per auditum uenit (Roman. 10 & 1. item, Ioannis 20 capitibus) interpretatio, ad doctrinam Spiritus per scripturam Sanctam, & non per hominum commenta reflectendum est.

Contra eundem scribidem ait: Omnia nobis lucida sunt in Diuina scriptura & sancta fide, & nihil obliquū & tortuosum, aut contrarium.

Idem contra Montanistas, hæresi 48, libro secundo, tomo 1: Comparantes autem ea quæ ab ipsis Montanistis dicta sunt, & quæ in ueteri ac nouo Testamento in ueritate sunt, atque in ueritate facta sunt & prædicta: probabimus qualis uera prophetia existit, & qualis falsa prophetia, &c. En ille uult ex collatione utriusque doctrinæ ueritatem elicere. Nam Montanica dogmata ad Scripturam, tanquam ad Lydium lapidem, prolaturum se dicit, & illa cum Scripturis noui ueterisque Testamenti comparaturum, ut elucescat ueritas. Quis igitur aliter posset, quam ut Scripturam scriptura cōferret, & deinceps omnem etiam doctrinam iuxta scripturam discerneret?

Idem contra Noetianos, hæresi 57, libro 2, tomo 1: Quam mysticè, quam mirabiliter omnia enarrat Diuina scriptura, &c. Quid igitur alia commentaria quærimus?

Idem contra Ariomanitas, hæresi 69, libro 2, tomo 2: Omnia sunt clara & lucida, & nihil contrarium, neq; mortis complexus speciem habens in Diuina scriptura.

Item: Num quodd contraria sibi ipsi sit Scriptura, quæ omnia semper uera dicit absit.

Item contra Audianos, hæresi septuagesima, libro tertio, tomo primo: Quæcunque Deus dicit, ea uera sunt, etiam si fugerint nostram intelligentiam in paucis sanè dictis. Nunquid oppositum in Diuina scriptura sibi ipsi absit. Nihil discors est in Diuina scriptura, neque opposita dictio aduersus dictionem reperitur, &c.

Si igitur in Scripturis nihil est sibi contrarium, sed omnia sunt clara: ad quid opus habemus alijs commentarijs hominum, ut inde Scriptura explicetur?

Ambrosius libro 2, epistola 7: Paulus in plenisq; locis ita se ipse in suis exponit sermonibus, ut is qui tractat, nihil inueniet, quod adijciat suum: ac si uelit aliquid addicere, grammatici magis quam disputa-

tois fungatur munere. Idem in libro de Paradiso, capite 11: Infirmi pertrahendo, & diligentius requirendo uniuscuiusque quam non intelligunt possunt inuestigare sententiam.

Idem Ambrosius in Psal. 118, sermone 8: Multa obscuritas in scripturis prophetis: sed si manu quadam mentis tuæ Scripturam ianuam pulses, & ea quæ sunt occulta, diligenter examines, paulatim incipis rationem colligere dictorum, Et aperietur tibi non ab alio, sed ab ipso Dei uerbo.

Idem epistola 5 libri 1: Sic loquitur nobiscum, ut nos eius sermonem intelligamus: uel quia non mundana, sed intelligibilia loquitur.

Hieronymus ad Augustinum: Certè quicquid dici potuit, & sublimi ingenio de Scripturarum hauriri fontibus, à te positum est, atque disertum. Ad eundem: In scripturarum, si placet, campo ludamus sine nostro Inuicem dolore.

Idem in Micheæ caput 1, libro 1: Nobis incumbit necessitas ita interpretari Scripturas, quomodo leguntur in Ecclesia, & tamē nihilominus Hebraicam non omittere ueritatem. Idem alibi super Esaiam: Moris est Scripturarum, obscuris manifesta subnectere, & quod prius sub ænigmate dixerat, aperta uoce proferre.

Lactantius libro 6, capite 21: Num Deus & mentis, & uocis, & lingue artifex, disertè loqui non potest? Imò uerò summa prouidentia carere fūco uoluit ea quæ diuina sunt, ut omnes intelligerent, quæ ipse omnibus loquebatur.

Basilii libro 2 de Baptismo, quæstione 4: Si uerò præceptum nobis datum fuerit, quomodo autem fiet, non additum fuerit, assumamus Dominum dicentem: Perscrutamini Scripturas: & imitemur Apostolos, qui ipsum Dominum interrogauerunt de interpretatione eorum quæ ab ipso dicta fuerunt, & eorum quæ ab ipso dicta sunt ueritate, ac salutare discamus.

Idem in Quæstionibus compendio explicatis, quæstione 267: Quæ ambigua sunt, & rectè dicta esse in quibusdam Diuinæ scripturæ locis manifestè declarantur.

Chrysostomus Homilia 12 in Genesim: Scriptura seipsam exponit, & auditorem errare non sinit. Idem in Psalmo 95: Neque oportet quicquam sine testibus dicere, solaque animi cogitatione. Nam si quid dicitur absque Scriptura, cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hæsitans, & interdum friuolum sermonem auersans, interdum ut probabile recipiēs. Verum ubi est Scriptura diuinæ uocis prodijt testimoniū, & loquentis sermonem, & audientis animū confirmat, &c. Et

rectè, quia Petrus ait: Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei.

Idem homilia 9 in secundum ad Corinthios: Semper enim quando aliquid obscurum loquitur Paulus, seipsum interpretatur: id quod profectò & hoc loco fecit, ut dicebam, interpretans manifestè, &c. Idem homilia 35, plixè docet, quomodo magno studio & frequenti desiderio, interpositis precibus, legenti quotidie Sacras literas, obuiam sese offerat intellectus.

Idem homilia uel sermone 3 de Lazaro & diuite: Sume (ait) librum in manus, lege historiam omnem, & quæ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt parumquæ manifesta, frequenter percutre. Quod si nō poteris alsiduitate lectionis inuenire quod dicitur, accede ad sapientiorē, uade ad doctorem, cōmunicum his ea quæ scripta sunt, declara uehemens studium. Et si uiderit te Deus tantam animi promptitudinem adhibere, non despiciet tuam uigilantiā ac sollicitudinem.

Idem in caput 13 Geneseos: Nihil temere aut fortuitò loquitur Diuina scriptura, sed & syllaba, & apiculus unus reconditum habet thesaurum. Idem in enarratione 8 capituli Esaiæ: Scriptura, ait, quoties in trāslationibus uersatur, consueuit seipsum dilucidius exponere.

Idem in prelogo super Ioannis Euangelium: Talia in præsentia nobis Ioannes offert, nullam neque simulationem neque fabulam adferens, quæ longè ab eo absunt: sed nuda & aperta fronte nudam & apertam annunciat ueritatem.

Idem homilia 1 in cap. 1 Ioannis: Huius doctrina sole clarior est atque illustrior, ideoque in omnes mortales propagatur. Cyrillus libro 8 Thesauri, cap. 2: Intellecturo Scripturam in lectione obseruandas esse circūstantias: id est, & tempus, & rem, & personam: ut sensum absque errore uerum inuestigare possimus. Idem contra Iulianum, libro 7: Ut omnibus essent nota, paruis & magnis, utiliter sermone familiari cōmendata sunt, ita ut nullius captum transcendant.

Ibidem libro 9: Ignorat Iulianus, quoddā nihil difficile est ijs qui in Legis uersantur scripturis, ut docet: inaccessa autem omnino ipsi & suis quæuis sententiarum, in illis, &c.

Eucherius in Commētarijs super libros Regum, folio 131: Omnis scriptura prophetica sibi met est cōsentanea, utpote uno Dei spiritu condita.

Augustinus in libro 2 de Doctrina Christiana: Erit Diuinarum scripturarum solertissimus indagator, qui primò totas legerit notasque habuerit, & si nondum intellecta, iam

tamen lectione duntaxat eas quæ appellatur Canonice. Nam securius cæteras leget fidei ueritatis instructus, ne præoccupet imbecillum animum, & periculosus mendacis atq; phantasmatibus eludentes præiudicent aliquid contra sanam scientiam.

Idem in eodem libro, capite 6: Nihil esse potest obscuritatis in uno loco Scripturæ, quod nō alibi planissimè in eadē Scriptura dicatur. Videat lector integrum locum in eo capite, & deinde libro 3. cap. 26 & 27, atque 28 in eodē libro. Hæc enim ibidem habentur, ubi apertius ponuntur, ibi discendum est, quomodo in locis intelligantur obscuris. Item: Nihil periculi est, si quodlibet eorum cōgruere ueritati ex alijs locis Sanctorum scripturarū doceri potest. Item: Per scripturas Diuinas, quas uerbis trāslationis occupatas cum scrutari uolumus, aut hoc inde exeat, quod non habet cōtro-
20 uersiam: aut si nō habet, ex eadem Scriptura ubicunq; inuentis atq; adhibitis eius testibus terminetur.

Idem libro 3 de Peccatorum meritis & remissione, cap. 4: Inhærendū est ijs, quæ in Scripturis sunt apertissima, ut ex his reuelentur obscura. Idem libro 2, cap. 36, de Peccatorū meritis & remissione: Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuātibus Diuinarum scripturarum certis clarisq; docu-
30 mētis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando.

Idem epistola 43: Audi dicit Dominus, nō dicit Donatus, aut Rogatus, aut Vincen-
40 tius, aut Hilarius, aut Ambrosius, aut Augustinus, sed dicit Dominus. Idem libro de Vnitate Ecclesiæ, cōtra epistolam Petiliani, cap. 16: Quæ obscure aut figuratè, aut ambigūe dicta sunt, rectè intelligi exponiq; non possunt, nisi prius ea quæ apertissimè dicta sunt, firmissima fide teneantur.

Idem in libro de Opere monachorum, cap. 2: Dominus quidem in parabolis & similitudinibus locutus est, sicut Euangelistæ descriperunt: Apostolus uerò more Apostolico apertius disserit, & magis propriè quàm figuratè loquitur, sicut multa, ac penè omnia sese habent in epistolis Apostolicis.

Idem libro 11 de Ciuitate Dei, cap. 3: Dominus prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam Scripturā condidit, quæ Canonica nominatur, eminētissimæ autoritatis: cui fidem habemus de ijs rebus quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos nosse idonei sumus, &c. Idem lib. 19 de Ciuitate Dei, ca. 3: (loquitur de philosophis) Quid ad nos, qui potius de rebus

ipsis iudicare debemus, quàm pro magno de hominibus quid quisq; senserit scire?

Idem libro 2 Retractionum, ca. 54: Multa in Scripturis sanctis obscura cognito locutionis genere dilucescunt, &c. Idem dicit in libro de Vnitate Ecclesiæ.

Ioannes Gerlon Cācellarius Parisiensis in tractatu, Quæ ueritates sint credendæ, in parte prima: Scriptura, ait, sacra exponit suas regulas per semetipsas, secūdū diuersos passus Scripturæ. Idem contra hæresim de Communionē sub utraq; specie laicorū, parte 1: Scriptura sacra est fidei regula, contra quam bene intellectam non est admittenda autoritas uel ratio hominis cuiusuis: nec consuetudo aliqua, nec cōstitutio, nec obseruatio ualet, si contra Sacram scripturā militare conuincantur. Hæc regula fundamentum est commune nobis & hæreticis. Quapropter Sacra scriptura debet considerari, quasi sit una propositio copulatiua, cōnectens singulas partes, & unā cōfirmans, per alteram elucidans & exponens. Si propositio aliqua Sacræ scripturæ posita affirmatiuè per autorem suum, qui est Spiritus sanctus, esset falsa, tota Sacræ scripturæ uacillaret autoritas, sicut ait Augustinus. Conferenda igitur, & cōcordanda per comparisonem est ad alios Sacræ scripturæ passus. Sacra scriptura potest & debet in suis partibus & partialibus assertionibus reuerētè, humiliter & diligētè expositionem recipere, concordando passum cum passu, & unū per alterum indicando, &c.

Idem super Cantica, in parte 3: Vnus potest passus in Scripturis mutuo cæteros exponere: imò quodlibet uerbum potest intelligibiliter loqui cum altero: quoniam lex est ignea, scientiam habens uocis, & omnium linguis loquens.

CAPVT V.

NOVI TESTAMENTI DO-
ctrinam esse explicationem ueteris, nihilq; in nouo referri, quod non referatur ad partem ueteris Testamenti: ut hinc constet Scripturam per scripturam, & non uel traditionibus, uel conciliorum decretis, uel hominū patrum uel scriptis, siue ecclesiæ Romanæ consensu explicari, ueluti Tridentinæ græues & collo-
50 quentes pontificij putant.

Areus in initio sui capitis dicit Euāgeliū Iesu Christi scriptum esse in Prophetis: & Paulus ait Euāgeliū promissum esse antea per Prophetas in Scripturis, Rom. 1. Unde rectè & Paulus ait anathema esse, si quis aliud (nēpe præter id quod in scriptis prophetis extat, & inde probari potest) Euāgeliū annunciauērit, quantumuis angelus de celo;

de cœlo, præter id quod ipse & omnes Euāgelistæ & Apostoli tradiderūt ex ipsis prophetis scriptis, ut Acta & Euāgelia: deniq; Christus ipse apud Euangelistas, & Apostoli passim in epistolis testatur. Ideoq; Thessalonicenses quotidie cum summa animi promptitudine scrutati sunt Scripturas, an hæc se ita haberent ut Paulus docuerat euangelizando: Actorū 17. Habemus igitur currenda sint alia Euangelia, ut illud Bartholomæi, Thomæ, Nicodemi & aliorū, tum & fidei epistolæ Apostolorū, quæ cum nō legerentur fundamentū habere ex prophetis scriptis, sed essent subintroductæ ab hæreticis, merito reprobatae sunt, ut quorū solida auctoritas demonstrari nō potuit ex Scriptura.

Abeant ergo Papistæ, & adhuc doceant Scripturæ indubitatos libros aut ipsorum auctoritatem non posse ex Scriptura probari, sed per patres & Ecclesiam id fieri, factūque esse tantū, ut recepta sint quæ recipi debebant: uerū nos nunc longē aliam rationē dedimus. Addamus etiam, quod Lucas referat plures fuisse aggressos scribere, & prætexere narrationē earū quæ inter Christianos certæ debebant esse fidei rerum, sed ipsum incepisse scribere illa quæ & certa, & firma indubitataq; atq; uera erant, cunctis ab initio exacta diligentia peruestigatis: ut agnosceretur certitudo omnium quæ in Ecclesia doceri debebant. Hinc factum est, ut nonnulli ex tam plurimis reprobati sint cū suo Euāgelio, Lucas autem comprobatus sit: quia & ipse Christus remisit suos ad Scripturas, Ioannis 5. & Lucæ 24. explicuit eis Scripturas, & tradidit, sic oportuisse Christum pati secundum Scripturas. Cū igitur omnia uera docuerit Lucas, prout relata erant & facta à Christo, idq; exacta diligentia: merito illud receptum est Euāgelium, quoniam & ex Scripturis explicuit sua Christus, eaq; ita sunt à Luca relata. Certitudo igitur doctrinæ ex Scripturis petitur. Sit etiam illa simplex responsio, non suasse fidelibus Spiritum sanctū, ut uel Bartholomæi, Thomæ, Nazareorum, Iacobi protoeuangeliū susciperent: sed ut ea quæ à Luca & Marco conscripta erant, suscipi debebāt, & adhuc plurimi extrabant & supererant, qui Christum ipsum audierant: ut Ioannes & alij, qui istorum Euangelij fidele testimoniū ferebant. Et Paulus ait de Lucæ Euāgelio, Cuius laus est per omnes Ecclesias in Euāgelio. Ergo Lucæ Euāgelium ita tum semel commendatum erat Ecclesijs, ut in de ipse laudem, Ecclesia autē talem fructum consequeretur, ut semel commendatū hoc Euāgelium semper pro uero habuerit. Sic Marcus cū Paulo dicit, suum (quod di-

cit Christi esse) Euāgelium scriptum in prophetis esse. Et Ioannes testatur de se, Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus quod testimonium eius uerū est: cap. 21. cū antea in 20. capite dixerat, Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus est Christus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis æternam per nomen eius, &c. Ex quibus uerbis & sufficientia & auctoritas Euangelij Ioannis probatur. Nūc ad reliqua patrū testimonia propero.

Irenæus libro 4. cap. 66: Legite diligenter id quod ab Apostolis est Euāgelium nobis datum, & legite diligentius prophetas, & inuenietis uniuersam actionem, & omnem doctrinam, & omnem passionem Domini nostri prædicatam in ipsis. Et rursum sequenti cap. 67: Omnia enim ipse adimpleuit ueniens, & adhuc implet in Ecclesia usque ad cōsummationem, à Lege prædictū nouum Testamentum.

Sed nunc regredimur ad nostrum institutum, & probamus uetus Testamentū explicari per nouum, & nihil in nouo referri quod non ad aliquem ueteris Testamenti locum referri possit: ut sic simul coherere & uetus & nouum Testamentum uideamus, alterumque alteri esse conforme. quod restat probandum.

Hieronymus ad Damasum: Quicquid in ueteri Testamēto legimus, hoc idē in Euāgelio reperimus: & quod in Euāgelio fuerit lectitatum, hoc ex ueteris Testamenti auctoritate deducitur: nihil in eis dissonū, nihil est diuersum. Idem in Apologia pro libris contra Iouinianum dicit, Paulum artificiose probare in epistolis ex ueteri Testamento sua.

Idem Hieronymus in epistola ad Suniā & Fretelam, tomo 3, de emendatione Psalterij, sic scribit: Sicut in nouo Testamento, si quando apud Latinos quæstio oritur, & est inter exemplaria uarietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo nouum scriptum est Instrumentum: ita in ueteri Testamento, si quando inter Græcos & Latinos diuersitas est, ad Hebraicam recurrimus ueritatem: ut quicquid de fonte proficiscitur, id queramus in riuiis, &c.

Idem inquit libro 2 de Doctrina Christiana Augustinus prolixissime.

Augustinus in Psal. 105: Verus Testamentum in nouo reuelatum, & nouum in ueteri uelatum uides. Idem lib. Quæstionum super Numeri cap. 33: Eadem quippe sunt in ueteri & nouo Testamēto: ibi obumbrata, hic reuelata: ibi præfigurata, hic manifesta. Idem dicit clarius contra Adamantinum, Manichei discipulū, cap. 3: Nulla, inquit, in Euā-

in Euangelia atq; Apostolica disciplina reperiuntur, quamuis ardua & diuina præcepta & promissa, quæ illis etiam libris ueteribus desint, &c.

Epiphanius hæresi 42, libro 1, tomo 3 contra Marcionem gloriatur, se plixè ostendere, uetus Testamentum esse nouo consonum, & nouum ueteri: & pergit etià eo in loco testimonia consonantiæ uel harmoniæ noui Testamenti ad uetus perspicue colligere: & deinde describere prophetas præbere nouo Testamento testimonium, quod & ex Moysè, Esaia, Michea, & rursum ex Christi testimonio per collationem probat. Atq; tandem ait, omnia tam in ueteri, quam in nouo Testamento prædicata esse: & copiose ostenditur uetus Testamentum consonum esse nouo, & nouum ueteri.

Idem hæresi 51, contra hæresim non suscipientium Euangelium Ioannis & Apocalypsim, libro 2, tomo 1: Quæ erant in lege & prophetis obscura & in ænigmate dicta, ea Dominus dispensauit, ut per Spiritum sanctum ad nostram salutem seruo ipsius Ioanni reuelarentur: quæ illic obscura erant, hic spiritualia ac manifesta prædicans, spiritua liter nobis eadem dispensauit.

Idem contra Noetianos, hæresi 57, lib. 2, tomo 1: Vides quomodo concordent (ait) prophetica Apostolicis, & Apostolica propheticiis. Item mox: Quam mysticè, quam mirabiliter omnia enarrat Scriptura? Idem contra Manichæos, hæresi 66, libro 2, tomo 2, in Catalogo dogmatum Manichæorum, cum pugnam inter Matthæum & Lucam de latronibus concinnè conciliaffet, ait tandem: Videntur ista dissonantiam habere, sed omnia plana existunt. Et post copiosorem istius dissonantiæ explicationem, sic demum inquit: Vides quod omnia ueritatis dicta clara sunt, & nihil contrarium in Scriptura? Cæterum cum omnia ex Scriptura recensuerimus, sermonis narrationem, ut arbitror, in longum extendimus. Et rursum: Et quot testimonia producere licet ex Euangelij & Apostolis ad insanam Manis maniam confutandam, qui uult diuidere & abalienare uetus Testamentum à nouo, cum uetus Testamentum testetur de Saluatore, & Saluator confiteatur uetus Testamentum: & non solum ipse, sed etiam Apostoli, ueluti ait Dauid: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dexteris meis. Si igitur Dominum ipsum uocat, quomodo est filius? &c. Sed ne (pergit Epiphanius) longius extendam hoc argumentum, contentus ero his testimonijs, &c.

Idem contra Semiarianos, hæresi 73, libro 3, tomo 1: Credas quod, neque alibi, neque in præsentis loco contraria uerba Scripturæ inter se sunt, etià si pugnare uideatur apud eos qui sanam fidem non habent, aut intel

ligentia debili præditi sunt. Et rursum: Propterea Scriptura multis speculationibus ac cognominibus utitur, si quo modo possumus per ea quæ circa nos sunt comprehendere id quod supra nos est, & per ea quæ cognoscuntur imaginari ignota, sensum ac paulatim à manifestis ad occulta perducti, &c. En quàm pulchram dat rationem intelligendi Scripturam, & nullibi dicit per eam eius interpretationem ex hominum scriptis, &c.

Chrysostomus homilia 10, ex uarijs locis in Matthæum: Non detraho legi & prophetis, quin potius laudo, quia Christum prædicat: sed sic legem & prophetas lego, ut non permaneant in lege & prophetis, sed per legem & prophetas ad Christum perueniam.

Cyrillus libro 2 contra Iulianum: Diuinus Moyses & sanctorum prophetarum chorus, Apostoli quoque & Euangelistæ unum naturalem & uerum Deum glorificant.

Et mox: Nihil apud eos fictum est, nullæ sententiæ minus persuasibiles: quippe quod nostra Moyses, sanctorumque prophetarum prædicationibus consonant, & Euangelicæ Apostolicæque doctrinæ ueritas à priscorum sententijs non abludat, tempore suo sermo noster manifestè ostendit.

Eucherius libro 2 in Genesios cap. 26: In Testamento ueteri obumbratur nouum. Quid enim est quod dicitur Testamentum uetus, nisi occultatio? Et quid est aliud quod dicitur nouum, nisi ueteris reuelatio? Idem libro 3 in Genesim: Euangelica præcepta longè clariora sunt, quam ueteris Testamenti mandata. Item in libros Regum, libro 3: Nouum Testamentum non alia nobis aliqua prædicat, quam quæ Moyses prædicanda esse prædixerat, & prophetae. Item in Leuiticum super cap. 10, libro 2: Omnia quæ in Euangelij acta sunt, à prophetis prædicta sunt.

Iunilius libro 1, cap. 10: Veteris Testamenti intentio est, nouum figuris denunciationibusque monstrare: noui autem, ad æternæ beatitudinis gloriam humanas mentes accendere, &c.

Nicephorus historicus suæ Historiæ li. 2, cap. 16 sic scribit: Ea monumenta (Ascetiarum) diuina Apostolorum Euangelia & Pauli epistolas esse puto, interpretationem antiquarum Scripturarum rectam continentes, &c.

Conclusio.

Si igitur ita omnia Spiritus sanctus moderatus est in Scripturarum ordine, ut nihil sit in Scripturis ueteris Testamenti, quod non commodè referatur ad nouum, & e contra, atque simul quæ in ueteri Testamento subobscura sunt, ut commodè in nouo explicentur: uult certè idem Spiritus, ut Scripturæ sacræ non aliunde quam ex seipsis per collationem, con-

nem, consideratis hinc inde circumstantijs, explicentur, & interpretationes earū non aliunde quā ex ipsis Scripturis petendas esse. Recte etiā monet Cyrillus libro 8 The fauri, capite 2, dicens: Ante omnia quādo locum Scripturæ recte intelligere uolumus, tria diligenter consideranda sunt, tempus, quādo scriptū est quod dicitur: & res, propter quā dicitur, aut de qua scribitur: & persona quæ dicit, uel per quam aut de qua dicitur. Sic enim absq; errore sensum poterimus uerum inuestigare, &c. Non inquit ex patribus, sed per circumstantias inuestigandum Scripturæ sensum.

Quā sincere igitur & uerè sentiant pontificij, docentes, Scripturam seipsam non interpretari, sed petendas esse explicationes ex patribus scriptis, indicabit nūc pius Lector.

CAPVT VI.

PATRES ERRARE, ET
simul secum disidere in explicatione Scripturarum
scilicet: ut uel hinc constet, non posse ex
ipsis componi contro-
uersias.

Hic libet exordiū sumere ab eo loco, qui est quasi in initio Bibliorum Genesis tertio, Et ipsa cōteret caput tuum. Hic Chrysostomus, Augustinus, Papistæq; ita legūt, Ipsa, in fœminino genere: sed Hebræi legūt, Ipsum cōteret, (scilicet semen mulieris.) Iā pontificij recentiores & scholastici sequuntur uulgarem textum, & omnes ferè explicant illum locum de Maria. hinc ita loquuntur: Mortem quam fœmina intulit, fœmina fugauit. Sed uetustissimi duo scriptores hoc longè aliter explicant, nempe Irenæus & Cyprianus. In Irenæo hoc obseruauit Erasmus, uerba Irenæi sunt: Venit semen prædestinatum calcare caput inimici, quod fuit partus Mariæ, &c. Recte igitur adiecit in margine Erasmus hæc uerba: Ipse conteret caput tuum.

Cyprianus libro 2 contra Iudæos, cap. 8: Hoc semen dixerat Deus de muliere procedere, quod calcaret caput diaboli, &c. Adde quod hos imitans Ecclesia catholica sic cātet in octaua Epiphaniæ: Caput draconis Saluator contriuit in Iordane flumine, ab eius potestate omnes eripiēs, &c. Quos igitur patres iuxta Vuormaciēses colloquētes proximos, sequi debemus? Si plures, id est, scholasticos, ergo quod antiquum fuit, est postponendum? & rati martyres & tam antiqui repudiandi? An ipsi Ecclesiam continent quam semper iactant? An non Scripturarū collatione & inspectiōe idiomatis Hebræi hæc disceptatio dirimi debet? Hic Ieschuphcha rosch, est in Hebræo, in mascu-

lino genere, Ipse conteret caput tuum: & ita quoq; hoc, eodem modo legitur, αὐτός, in masculino genere, apud Septuaginta interpretes: quorū translationem sibi in suis scriptis usurparunt Apostoli. Sed in Græco textu subaudiendum nō est σπέρμα sed τὸν σπέρμα, quod est eiusdem cum dictione σπέρμα significationis, &c. Si quoq; collatio Scripturarum adhibeatur (quia nusquam habetur de Maria, quod possit uel etiam potuerit, siue unquā fecerit quicquam contra diabolum) tum reperiēs apertè dictū de Christo, quod diabolus in illo nihil habeat: imò: Iōanis 3 legitur, quod ipse destruxerit opera diaboli: & Rom. 16 dicitur, Deus pacis conteret diabolum sub pedibus uestris, &c. Sequitur itaq; planè id de Christo intelligi debere, &c. Errant ergo Tridentini & omnes pontificij patres, qui dum Scripturam fugiunt, se in tetros errores implicant.

Aliud.

Magna est quæstio inter nos & pontificios, de loco 2 Thessalonicensiu 2: Tenete & obseruate ea quæ percepistis, siue p sermone, siue per epistolam, &c. Illi hoc dicto uolunt suas tacitas traditiones confirmari: & uidentur ad istorum opinionem alludere Chrysostomus & Theophylactus, & si qui sunt alij: tamen contrā Ambrosius & alij hoc de Euāgelio interpretatur, & cum illo facit textus cum circumstantijs: atq; præcedentia & consequētia uerba hoc indicāt, & tota Scriptura Pauli: ut ostēdimus in prima parte traditionū, in eo loco, ubi ex Basilio traditiones explicamus, libro 4. Et Hieronymus ait super eundem locum: Quando sua uult teneri, nō uult extranea superaddi. Apostolica autem traditio est, quæ in toto mundo prædicatur: ut Baptismi sacramentum. In eandem ferè sententiam Primasius ait super eum locum: Cum suas uult teneri, nō uult alias superaddi, quas didicisti per sermonem, siue per epistolam nostram: de Baptismi sacramēto hoc intelligit & cæteris, quæ toto mundo seruantur, & per hoc Apostolicè comprobantur, &c. In hac etiam sententia cum Hieronymo & Primasio sunt Vincentius Lirenensis, & Augustinus, docentes, id omne seruādū, quod in toto mundo ubiq; & semper est seruātū. Sed quia Primasius & Hieronymus addūt exempli causa Baptismi sacramentum: obseruemus igitur hic quod censeat Hieronymus cum Primasio, Apostolica tantum seruanda esse, non alia superaddi. Ea interim sine dubio intelligit Apostolica hic, de quibus sumus certi, quod sint non minus Apostolica, quā est sacramentum Baptismi. Et tunc illa demum comprobantur esse Apostolica, si in toto mundo obseruentur, & ubiq;

ubiq; obseruata sint. Et quod si hic maxime concederemus, hanc explicationem horum duorum patrum non nihil facere pro traditionibus tacitis, ut sic potestiorum doctrina confirmetur: tamen respondeant, cur ipsi multa alia cum suis Papis addiderint traditioni Apostolicæ: imò dent iuxta istorum explicationem aliquid ex suis istis doctrinis & ceremonijs Sacramentis uel, de quo sibi tam certò còstent, Apostolicum illud esse, atq; est sacramentum Baptismi, quod semper & ubiq; in toto mudo est obseruatum, & obseruatur. Imò cum in hac explicatione super hunc locum sic scribat Hieronymus: Apostolica est traditio, quæ in toto mudo prædicatur, ut sacramentum Baptismi: satis innuit, non aliud quam Euangelium esse, quod Apostoli ex præcepto Christi per totum orbem prædicarunt. Et quidem alibi probauimus non aliud esse Euangelium, quam quod scriptum est. Et huc quoq; tenet dictior Hieronymi explicatio, cum ait, Vt Baptismi sacramentum est: quò intelligamus, eum non minus de certo & scripto Euangelio loqui, quam de sacramento Baptismi, quod in scriptis mandatū reperitur. Ab eo ergo adhuc Staphilus, dicatque omnes patres intelligere per illud locum traditiones tacitas extra Scripturam ab Apostolis traditas Ecclesiæ: cum tamen Ambrosius hunc locum de Euangelio, ut in Basilio ostendimus, & etiam aliter Hieronymus & Primasius intellexerint, quam illi uelint. Istis accedit Anselmus, sic inquires in explicatione istius loci: Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem nostrum dum essemus præsentibus, siue per epistolam, quam uobis misimus. State igitur in fide, & nolite moueri à uestro sensu, tenete in corde, &c. Vnde datur intelligi, Anselmum quoque hunc locum de Euangelio, ex cuius auditu fides precipitur, intelligere. Basilius (si tamen is est uerus Basilius) inquit ad Amphilocho de Spiritu sancto, cap. 27, dogmata cetera quæ in occulto tradita sunt, & ijs non erimus còtenti quæ Apostolus aut Euangelium commemorat: uerum alia quoq; & ante & post dicimus, tanquam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione citra scriptum accepimus, &c. Et in fine dicit, traditionem silentio tegendam, ne ad populares aures efferatur, ne dogmatum cognitio uilesceat, & propter assuetudinem ueniret in còtemptum. Hæc Basil. ca. 27 & 29 in illo libro. Iam contra aliud habet in definitione traditionis Hieronymus, nepe illa esse huiusmodi, non quæ occultetur in silentio, sed in toto mundo prædicetur. Imò locum etiam Apostoli intelligit Primasius de ijs, quæ ut sacramentum Baptismi in toto mudo ser-

uantur, & per id Apostolicè dignoscuntur non ait, quæ occultantur. Et tamen ad istas suas tacitas occultasq; traditiones probandas, quoq; urget si quis Basilius in citato libro hoc dictum Pauli, & applicat, intelligens illud de occultis istis & mysticis traditionibus: econtra uerò Hieronymus & Primasius longe aliter sentiunt, ut audiuius. Ergo dissident in interpretationibus patres etiam de traditionibus suis: & tamen scelerati Papistæ in colluue Tridentina, & in colloquio Vuormaciensi audent dicere, ex patribus & traditionibus disputandum esse.

Contra Hieronymi definitionem, quòd ea sit traditio Apostolorum, quæ in toto mudo prædicatur (qualem tamen ex suis omnibus nunquam Papistæ dabunt) pugnat ille fictus Dionysius Areopagita in sua Ecclesiastica hierarchia, cum ait: Ista omnia (nempe quæ extra Scripturam tradita sunt) obtesta esse à prophana multitudine: & Apostolorum institutionem sine scripto traditam, nec ita nudè reuelatam esse, ut Scriptura est: nec ita apertis intelligētis, sed signis certis istam tradidisse Apostolos, &c. Hæc ex Dionysio.

Aut igitur definitio Hieronymi de traditione est falsa: aut si illa est uera, Dionysius cum Basilio mentitur. Sic consentiunt patres, ex quibus uolunt disputare pontificij, scelerati sophistæ in synodo & còciliabulo Tridentino, & in colloquio Vuormaciensi. Pudeat igitur Staphilum, Canisium, Sonium, Lindanum, Osum, Peresium, Perionium, & reliquos impios docere, locum Pauli ab omnibus patribus in unanimi consensu intelligi de traditionibus tacitis.

Aliud.

Quanta item sit diuersitas patrum, & uaria eorum explicatio de illo Zacharia, qui inter templum & altare occisus dicitur à Christo, Matthæi 23: ostendimus in Parte prima traditionum, qua explicauimus traditiones, quæ apud Origenem & Basiliū extant. Quo modo ite dissideant patres in illa traditione asserenda, tum neganda, de trina immersione, de ieiuniorum diuersitate, &c. item de dicto Pauli, Vnius uxoris uir item de loco Matthæi 13, Quod in terram bonam cadit, &c. affatim ibidem dictum est, & demòstratū, quid de his patres senserint, & quomodo secum pugnent.

Aliud.

Locum Pauli 2 ad Timotheum 4, Reposta est mihi corona iustitiæ, quam mihi reddet Dominus in illo die, qui est iustus iudex, &c. sic exponunt pontificij, & Anselmus alijque posteriores, En non dabit coronam Paulo, sed reddet tanquam debitam. Longè aliter

gē aliter Augustinus & Primasius illud explicant. Primasij uerba sunt: Cui reddet coronā iustus iudex, si non donasset gratiā misericors pater? & quomodo esset ista coronā iusticie, nisi p̄cessisset gratia quę iustificat impium? quomodo ista debita redderetur, nisi prius illa gratuita donaretur.

Beda quoq; in Interpretatione in omnes epistolas Pauli, quam ex innumeris Augustini opusculis collegit, hunc locum copiosē ex lib. de Gratia & libero arbitrio, & ex Tractatu Psalmi 102 & 108, & ex libro de Spiritu & litera, atq; Tractatu in Ioannem 3 explicat: docens, gratiam à pio patre primum Paulo collatam & donatam: & huic dedisse coronam, ut fixum maneat, Deum tantum sua dona coronare, cum nostra merita p̄miat, &c. Sed quā fusc, quā copiosē, non ex patrum scriptis, sed ex ipsa Scriptura hunc locum per collationem explicet Augustinus in quinquaginta illis Homilijs, homilia 14, incredibile est. ubi tandem post eximiam disputationem sic concludit: Ab illo ergo, ipso iuuante, ipsoq; donante, & bonum agonem certasti (Paule) & cursum consummasti, & fidem seruasti. Da ueniā Apostole. Dicimus, quia tu docuisti. Audio confidentem, nō inuenio ingratum. Prorsus tua à te tibi parata non nouimus, nisi mala. Cum ergo Deus coronat merita tua, nihil coronat aliud, nisi dona sua, &c. Sed hanc sententiā clariū explicat ex alia Apostoli scriptura, in libro de Gratia & libero arbitrio, capite 7, aiens: Consideremus ipsa merita Apostoli Pauli, quibus dixit coronam redditurū iudicem iustum: & uideamus utrū merita ipsius, tanquam ipsius, id est ex ipso ei comparata, an Dei dona sint. Bonū, inquit, certamen certasti, cursum cōsummaui, fidē seruauī. Primū ista opera bona, si nō ea p̄cessissent bonę cogitationes, nulla essent. Attendite ergo, quid de ipsis cogitationibus dicat. Ait enim scribens ad Corinthios: Nō quia idonei sumus cogitare aliquid ex nobis, tanquam à nobis ipsis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Deinde singula inspicimus: Bonum certamen certasti. Quæro qua uirtute certauerit, utrum quę illi ex se metipso fuerit, an quę desuper data sit? Sed absit, ut talis doctor gentium ignorauerit legē Dei, cuius uox in Deuteronomio, Ne dicas in corde tuo, fortitudo mea, & potentia meæ manus fecit mihi uirtutem magnam hanc: sed memoraberis Domini Dei tui, quia ipse dat fortitudinem facere uirtutē. Quid autem prodest bonum certamen, nisi sequatur uictoria? Et quis dat uictoriā, nisi ille de quo ipse dicit, Gratias autem Deo, qui dat nobis uictoriā per Dñm nostrum Iesum Christum? Et alio loco cum cōmemorasset

testimoniū de Psalmo, Quoniā propter te mortificamur tota die, deputati sumus ues occisiōis: subiicit atq; ait, Nō ergo per nos, sed per eū qui dilexit nos. Deinde dixit, Cursum cōsummaui. Sed ille dixit hoc, q alio loco dicit: Igitur non uolētis est, neq; currētis, sed miserētis Dei. Quę sentētia nullo modo potest sic inuerti, ut dicatur, Non miserentis Dei, sed uolētis & currētis est hominis. Quisq; enim hoc ausus fuerit dicere, apertē se ostendit Apostolo cōtradicerē. Postremū dixit, Fidē seruauī. Sed ille dixit, qui ait, Misericordiā consecutus sum, ut fidelis essem. Non enim dixit, Misericordiam consecutus sum, quia fidelis erā: sed, Ut fidelis essem. Hinc ostendens, etiā ipsam fidem haberi, nisi Deo miserāte, non posse, & esse donū Dei: quod apertissimē docet, dicēs, Gratia salui facti estis p̄ fidē, & hoc nō ex uobis, sed Dei donum est. Possent enim dicere, Ideo accepimus gratiam quia credimus: tāquam sibi fidem tribuētēs, gratiam Deo. Propter hoc Apostolus cum dixisset, Per fidē, & hoc, inquit, nō ex uobis, sed Dei donū est: rursus, ne dicerēt se suis operibus donum tale meruisse, continuō subiicit, Non ex operibus, ne fortē quis extollatur: non quia negauit aut euacuauit opera bona, cum dicat Deū unicuiq; reddere secundū opera sua: sed quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides. Ac per hoc ab illo sunt nobis opera iusticię, à quo fides est ipsa, de qua dictū est, Iustus ex fide uiuit. Homines autem non intelligentes quod ait Apostolus, Arbitramur fide iustificari hominē per fidē sine operibus legis: putarunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si malē uiuat, & bona nō agat. Quod absit ut sentiret uas electiōis. Qui cum dixisset quodā in loco, In Christo Iesu neq; circūcisio aliquid ualet neq; p̄putiū: mox addit, Sed fides, quę per dilectionē operatur. Ipsa est fides quę fideles Dei separat ab immūdis demonibus. nā & ipsi, sicut dicit Apostolus Iacobus, credūt & cōtremiscunt, sed nō bene operantur. Nō ergo habent istam fidem, ex qua iustus uiuit: id est, quę per dilectionem operatur, ut reddat ei Deus uitam æternā secundum opera eius. Sed quia ipsa bona opera nobis ex Deo sunt, à quo nobis & fides est, & dilectio: propterea idem ipse doctor gentium, ipsam etiam uitam æternā gratiā nūcupauit, &c. Hęc ille.

Aliud.

De loco: Corinth. 3, Ignis probabit, &c. est magna patrū pugna. Augustinus illū in Enchirido, & in libris de Ciuit. Dei, & in Quæstionibus ad Dulcitium, & in lib. Confessionum intelligit de tribulatione huius temporis: quem sequitur Primasius simpli-

citer

citer in suis Cōmentarijs super Paulū: in eadem sententia est Oecumenius. Hieronymus per hunc ignem examinationem iudicij intelligit. Chrysostomus per ignem istū intelligit ignem æternū. Ambrosius & Haymo de doctrina intelligūt: et si uideatur Haymo magis ad opinionem de iudicio inclinare. Ab hac opinione de doctrina, nō procul abest Theodoretus, qui illud de magisterio intelligit. Sedulius Scotus examinationem iudicij, inquit, igni uoluit comparare. Dionysius Carthusianus per ignem, ignē conflagrationis explicat. Gregorius quidē & Lyranus atq; Anselmus, hunc quidem ignē ex sentētia Augustini de tribulatione pēntenti intelligi posse hīc putant: tamen uidetur illū etiam ad purgatoriū flectere, quāquam id non apertē faciant, præsertim Lyranus & Gregorius. Anselmus tādē se dubitare ostendit: quia cū primō istum ignē de tribulatione interpretatus sit, tandem cum Augustino ait, fieri posse, & incredibile non esse, nonnullos fideles per ignē quēdam purgatorium à minimis delictis purgari. Sed concilium Florentinum, & quotquot sunt hodie Papistæ, locum illū de purgatorio intelligunt: quanquā de materiali igni hic intelligi non possit, nisi & per ferum, aurum & stipulam etiā materialia intelligamus, &c.

Aliud.

Item illud Matthēi 16, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meā, &c. Hīc interdum patres dissentiunt, & alij aliter hoc explicant. Plurimi de Petro hoc dictum uolunt: tamen illa uerba alibi Hilarius, Augustinus, Cyrillus & Chrysostomus de fide Petri & omnium credentium explicant: tamen istam expositionem de fide Petri tantū retinent Leo papa, Beda, Lyranus, Cromatius, Ionas Aureliensis episcopus, quorum nullus hoc de Petro explicat. Ambrosius uerō & Ambrosius hūc textum ad Christum referunt: qui tamen sensus idem est cum superiori. Sed de eo loco plura in Parte 2 traditionum, ubi de successionē diximus.

Aliud.

Hieronymus ad Eustochiū, Christū ait cruentum esse natū. Circa quam sentētiā Hieronymi Erasmus in margine annotat hæc, Cautē lege. Cōtrariū asserit alibi Augustinus, tum etiā Sedulius in suo carmine Paschali. Clausa, ait, ingrediens, clausa relinquens. item: Illæsum uacua nit iter. Et Proclus Cyzicenus episcopus, in oratione uel sermone quem habuit in synodo Ephesina, Sic de matrice, ait, p̄greditur, ut per aurem fuerat ingressus. Ita etiā in hymno, A solis ortu, &c. Sic legitur, Clausa parētis ui-

scera, &c. Et Damascenus libro 4, capite 15 ait, præter dolorem peperisse Mariam.

Sed qd opus est, de omnibus pugnis patrum in explicatione Scripturarū referre? Attamen propter aduersarios adhuc pauca sunt dicenda.

Aliud.

Ambrosius super epistolā 2 ad Corinthios caput 11, ubi ait Apostolus, Despōdi nos uni uiro uirginem castam, &c. ait, omnes Apostolos fuisse in coniugio, præter Paulum & Ioannē. Tertullianus alibi existimat contra hunc, omnes Apostolos spadones fuisse, excepto Petro. Sed Tertulliano repugnat textus Pauli, 1 Corinth. 9. & Hieronymus ad Eustochium de Virginitate, Augustinusq; de Opere monachorum.

Hieronymus sibi ipsi contrarius est. Nā in libro 1 contra Iovinianum dicit, ex reliquis Apostolis Iacobum fratrem Domini, fuisse perpetuæ uirginitatis. Sed in hoc conuenit Hieronymo cū Ambrosio in multis locis, Paulū nō habuisse uxorem: quorum etiam sententiæ accedit Augustinus & Chrysostomus.

Sed his omnibus sunt contrarij antiquiores patres, Clemens, Ignatius & Eusebius. Clemētis uerba extant lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ apud Eusebium (quæ etiam habet Nicephorus) & in libro 3 Stromatum ipsius Clementis, pagina 93 habentur ubi probat ex loco Pauli 1 Corinth. 9, Paulum quidem uxorem habuisse, sed non circumduxisse, quemadmodum Petrus & alij. Ignatius testatur in epistola ad Philadelphenses, Paulum uxorem habuisse. Adducunt etiam isti locum ad Philippenses, ubi legāt, Et tu germana coniunx, &c.

Ad horum sententiam accedit Laurentius Valla, & Erasmus Roterodamus: ad aliorū uerō opinionē, nēpe Chrysostomi, Ambrosij, Hieron, & Augustini, accedit Theophylactus & Scholion Græcum.

Hīc tamen hoc considerandū est, si ex antiquitate metiri uolūt patres, & si ob uetustatem sunt æstimandi doctores Ecclesiæ: certē Clemens, Ignatius & Eusebius ætate alios præcedunt, & sunt potiores, quia illi propius ad Apostolorū tempora accesserūt: & notum est, Papistas antiquissimorum patrum sententias habere potiores.

Itē Augustinus in li. de Opere monachorū, & Hieronymus contra Iovinianū, contra expressum textū Pauli, 1 Corinth. 9 aiūt, Petrū & Apostolos & fratres Domini (inter quos & Iacobus erat) nō circūduxisse uxores: sed *uixinas*, id est, alias mulieres, quæ de sua substantia Apostolis ministrauerāt, turpiter asserētes. Cū ipsis in eadem sententia est

Ambrosius in istū locū cōmentatus: & Primasius

masius Anselmusq; & Beda, alijq; plurimi recentiores. Contrarium tamen legitur in Decretis, distint. 31. ubi hæc uerba leguntur: Petrus reliquiq; Apostoli uxorem circumdixerunt, ut mercede p̄dicationis sustentarentur ab eis, non ut cum eis concuberent, &c.

Item, Clemens Alexandrinus scribit libro 7 Stromatum, Petrum cum uidisset suam uxorem ductam ad supplicium, illā cōsolatum esse, &c. Ergo illam secum duxit. ¹⁰ quod dicit quoq; apertis uerbis Clemens Romanus, discipulus Petri, lib. 7 Recogniti onum, nepe Petrū circumduxisse uxore suā.

Cæterum, Valla acutissimi iudicij homo, rationem adducit, qua putat se cōvincere, Paulum hic sermonem de uxoribus omnino habere. Nam inquit, Satis fuisset dicere, Sororē circumducendū neq; addendū erat *γυναικα*. Quis .n. ignorat sorores esse mulieres? quandoquidē nulla reperta est soror, q̄ ²⁰ fuerit masculus: sed contrā, non omnis uxor est soror, quia in dispari coniugio potuit uxor esse infidelis, & cum in religione non communicaret, cum uiro suo, non poterat dici soror. Nam istæ appellationes fratris & sororis, in primitiua Ecclesia inter credētes obtinuerunt. Ideo, inquit Valla, Paulum oportebat, cum dixisset *γυναικα* Sororē addere: ut intelligas Apostolorum coniuges quæ circumducebantur, fuisse Christianas. ³⁰

Nec uidetur intelligi posse de his, quæ ultro sectantur. Illæ autem honestæ matronæ potius dicerentur sequi, ut in Euangelio legitur, eas Christum secutas à Galilæa, ut ei ministrarent, non autem dicerentur circumductæ. Nam mulieres uidentur circumducere qui potestatem super eas habent, ut uiri in uxores, & hera in famulas. Deinde Paulus cōtendebat se iuri suo celsisse, ne grauaret Ecclesiam accipiendo sumptus ab illa, ut ⁴⁰ plāne patet ex textu 1 Corinthiorum 9. Sed si mulieres fuissent illum sectatæ, & disites, quæ sumptibus suis ei ministrassent, profecto Ecclesia nō fuisset inde onerata, sed releuata. Nā qd̄ ipsa debuisset alioquin facere, illæ matronæ circumductæ p̄stitissent, &c.

Deinde eiusmodi mulieribus locupletibus Ecclesia non fuisset grauata, sed subleuata potius: hoc est, tales quæ suis sumptibus sustentassent Apostolos. Itaq; inepte ⁵⁰ faceret Paulus, qui hoc adferret, ut se ostēderet de suo iure decessisse. Deinde in omnibus exemplaribus scriptum est, *γυναικα*. Sed demus Hieronymo & Chrysostomo reliquisq; Paulū uxorem non habuisse: ideo tamen non inferetur, Apostolos uxores nō habuisse, aut istum Pauli locū ad Corinthios de uxoribus Apostolorum intelligendū non esse. Voluit enim ostendere, ut iure suo cesserit, quod etsi non habuisset, habere ta-

men potuisset uxorem, quā, ut alij Apostoli faciebāt, circumduceret, & sumptus ab Ecclesijs non tantum pro se, uerum & pro illa quoq; sustentanda acciperet.

Aliud.

Hieronymus rectē reprehēdit Hilarium, quod in Matthæo illud Hofanna, dixerit significare redemptionem domus David: in quo & lapsus est Ambrosius, cum habeat hanc significationem, Saluum fac obsecro. Vide Hieronymum in libello ad Damasum Roma, episcopum, & super Mattheum.

Augustinus secum parū conuenit de bello: tum enim Christianis concedit belligerandum esse, tum negat: quemadmodū copiose Erasmus Roterodamus in Annotationibus super nouum Testamentum, in caput 22 Lucæ annotat.

Idem Erasmus annotat de Hieronymo in eodem libro super 1 Corinthiorum 7 caput, ex Pauli loco, Bonum est mulierem nō tangere: illum intulisse, Tangere ergo malum esse. Sed postquam, inquit, Augustinus legerat categorias Aristotelis, respondet Hieronymo, in epistolis quædam esse indifferētia, quæ nec bona nec mala sunt. Paulus autem non accipit ibi ita bonū, ut malo aut uitioso opponitur: sed tantū ostendit, quid expediat, propter tot molestias, tædia, sollicitudines, q̄ coniugatos manent. Deinde spectare debuit Hieronymus moderationē, quam subnectit Apostolus. Dicit enim, expedire quidem, & commodū esse homini nō alligari uxori, si modò carere possit.

Ambrosius, ut quoq; annotat Erasmus Roterodam. in iisdē Annotationibus, illud Colossensium 2, Ne attigeritis, ne gustaueritis: sic exponit, quasi Paulus prohibeat tāgi gustariq; quippiā, aut deterreat ab omni ¹⁰ ipe mūdānorum: in sermone 18 super Psal. 118, & in libro de Patriarcha Abraham, capite 6. Verū Augustinus in epistola ad Paulinum reprehendit eorum supercilium, qui hæc magno fastu prohibebant. Et cum Augustino facit Tertullianus, Chrysostomus & Theophylactus: ut euidenter ibi Paulus ²⁰ monstrat uanitatem & labyrinthū humanarum constitutionum, &c.

Plura uideat lector pius apud Erasm. in iisdē Annot. de patrū erratis in explicatione Scripturæ. Pauca tamē subiiciā, & illud primò, qd̄ mihi inter scribendū in Hieron. Cōmētarijs occurrit, q̄ ista Iacobi uerba, Ne erretis fratres: omnis donatio Dei bona, & omne donum perfectum ē supernis descensum à patre luminum, apud quem non est ³⁰ trāsmutatio aut conuersationis obumbratio, &c. exponit de umbris legis, in 1 contra Iouinianum libro: cum tamen simpliciter uelit dicere Apostolus, apud Deum æternū ⁴⁰ solem.

solē nihil obumbrationis esse, qui semper lucidus & illustris est, & purissima lux maneat. Perseuerat enim in metaphora, quā antea dixerat patrē luminū esse Deum. Et ille citra mētē Apostoli aliō torquer textū, &c. Sed liber adhuc similia exempla adferre.

Ioannis 13: Cum intinxisset panem, dedit Iudæ, & quod facis, dicit ei, fac citius: & cum exisset Iudas, dicit Iesus, &c. Hinc suspicatur Hilarius super Mattheum cano-
ne 30 (quod tamen est contra Augustinum, Leonem Papam, & reliquos patres) Iudam non accepisse corpus Dominici: quem Rupertus Tuičienſis sequitur, & est in eadem opinione. Sic ibi dissentiunt.

Ioannis 18: Sequebatur autem Iesum & alius discipulus. Discipulus autem erat notus pontifici. Quis hic ille alter discipulus fuerit, Augustinus incognitum esse dicit: ac temerarium, si quis de illo pronunciare uelit, cum ab Euangelista taceatur. Chrysostomus dicit, Quis ille alius discipulus? ille ipse qui hæc scripsit. Quod nomen suū nō posuit, deputat eius modestiæ: & indicat ista de se ob eam causam scripsisse, ut significaret se nō audire, sed uisa scribere. Cum Chrysostomo cōsentit Hieronymus, qui ad principium in epitaphio Marcellæ uiduæ sic scribit: Vnde & Iesus Ioannem Euangelistam amabat plurimum, qui ob generis nobilitatem erat pōtifici notus, & Iudæorum insidias nō timebat in tantū, ut Petrum introduceret in artium, & staret solus Apostolorum ante crucem. Hæc ille. Idem sentit & Cyrillus.

Romanorum 2: Nam cum gentes quæ legem non habent, natura quæ legis sunt fecerint, &c. Ambrosius intelligit eos ex gentibus, qui Christo crediderunt, opusq; legis dicit esse fidem in Christum, legis finē. Hūc
imitatur Augustinus de Spiritu & littera, ca. 26, 27, 28. exponens illud *per naturam*, de reſtituta per gratiā Christi. Hūc mouet quod Apostolus dicit, Opus legis scriptum in cordibus eorum: cum Hieremiæ 33 illud ascribatur nouo Testamento. Hieronymus intelligit de Ethnicis, siue q ante Christi natiuitatē naturaliter iusti fuerunt, siue qui etiā nunc boni aliquid operantur: quoniam dicit, non omnia quæ legis sunt, sed simplici-
ter quæ legis sunt. Chrysostomus per naturam intelligit illum intellectum, & colligēdi discernēdiq; facultatem. Sic & putamus nos, per naturam esse intelligendam naturalem discernendi inter bona & mala rationem. Ratio est, quod Apostolus uidetur disputare de Iudæis & gentibus extra Christi gratiam adhuc constitutis: nihilq; aliud agere, quā ut probet utrosq; inexcusabiles esse, si peccauerint. Et quia uidebatur ini-

quum, gentes æquē atq; Iudæos damnari, cum ipsæ legem non receperint: ista distinxisse non de quibusdam tantum, sed in uniuersum de omnibus, ad hoc, ut ostendat & gentes omnes nō esse sine lege, hoc est norma quadam, quæ distet rectē uiuendum, & quod malum est, fugiendum esse. Et hæc est Pauli sententia, capite 3.

Rom. 3: Quapropter ex operibus legis non iustificabitur omnis caro in conspectu eius. Hieronymus per opera legis intelligit circumcisionem, & reliquas legis ceremonias: Augustinus contendit omnia præcepta legis, etiam Decalogi, intelligenda. Ambrosius quoq; totā legem intelligit, & certē non immeritō, nam mox subditur: Per legem enim cognitio peccati. Deinde nō solum non iustificat ceremonialia, sed neq; moralia legis, ut etiā uerē Augustinus dicit.

Ibidem: Arbitramur igitur fide iustificari hominem absq; operibus legis. Per hominem Ambrosius tantum Ethnicum intelligit, forsan propter sequentia, ubi subiungitur: An Iudæorum Deus tantum? nunquid & gentium? Chrysostomus uerō annotat, non dixisse Apostolum Iudæum, sed hominem, idq; ad hoc, ut toti orbi salutis portas aperiret, atq; ideo communis posuisse naturæ nomen. Et certum est, quod colligat Apostolus ex præmissis, neminem iustificari ex operibus legis: sed iusticiā homini cōtingere sine operibus legis, p fide Christi, &c.

Illud uerō, Sine operibus legis, quidam tantum de ceremonialibus, ut Ambrosius, deinde & Hieronymus (si titulus illorū Cōmentariorum non fallit) intelligunt: quam Hieronymus in libro ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos aliter scribat, nē p hæc de omnibus mandatis, & nō de sola lege Moyſi intelligēda esse: quod ex multis alijs dictis Pauli, & ex cōtextu epistolæ ad Romanos luculēter euincit. Vide locum.

Chrysostomus inter exponendū omiſſa dictione Legis, dicit sine operibus saluari si de eos, qui per opera saluari nō potuerūt. Origenes de uniuersis simul tā moralibus quā ceremonialibus intelligit, dicens: Apostolus hisce uerbis, Arbitramur igitur fide iustificari hominē absq; operibus legis, dicit sufficere solius fidei iustificationē, ita ut credēs tantūmodo iustificetur, etiā si nihil ab eo operis fuerit expletū. Quod si exēplū requiramus, quis sine operibus sola fide iustificatus sit, sufficere arbitror illū latronē, qui cū Christo crucifixus clamauit ei de cruce, Domine Iesu memeto mei cum ueneris in regnum tuum. Nec aliud quicquam describitur boni operis eius in Euāgelij, sed pro hac sola fide ait ei Iesus: Amē dico tibi, hodie eris mecum in paradiso. Per fidem

ergo iustificatus est hic latro sine operibus legis: quia super hoc Dominus non requisivit, quod prius operatus esset, nec expectauit quod operis cum credidisset expleret: sed sola confessione iustificatum, comitemque sibi paradysum ingressurus assumpsit. Sed & ad mulierem, quæ in Euangelio secundum Lucam refertur, ex nullo legis opere, sed pro sola fide ad eam ait, Remittuntur tibi peccata tua, & iterum: Fides tua te saluam fecit, uade in pace. Sed in multis Euangelij locis hoc sermone usum legimus Seruatore, ut fide credentis, causam dicat esse salutis eius. Et paulo post iterum scribit: Phariseus etiam in Euangelio secundum Lucam multa iactabat, & fortassis uerè: sed secundum Domini sententiam iactantiæ morbo corruptus, non descendit iustificatus de templo. Ea ergo gloriatio, quæ ueniebat ex operibus legis, nihil utilis erat, quia non habebat humilitatem crucis Christi: in qua qui gloriatur, audi quid dicat, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Vides Apostolum non gloriari super iusticia sua, neque super castitate, neque super sapientia, neque super cæteris uirtutibus, aut actibus suis: sed apertissime pronuntiatem & dicentem: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. & sic exclusa est gloriatio. Quis enim recte uel super castitate sua gloriabitur, cum scriptum legat: Si quis aspexerit mulierem ad concupiscendum eam, iam merchatus est cum ea in corde suo? Vnde & propheta dicit: Quomodo gloriabitur quis se castum habere cor? Aut quis gloriabitur super sapientia, cum dictum audiat: Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes? Quis autem uel super iusticia sua gloriabitur, cum audiat Deum per prophetam dicentem: Quia omnis iusticia nostra sicut pannus menstruatae mulieris? Sola igitur iusta gloriatio est in fide crucis Christi, quæ excludit illam omnem gloriationem, quæ descendit ex operibus legis. Sed fortassis hæc aliquis audiens retoluatur, & bene agendi negligentiam capiat, siquidem ad iustificandum sola fides sufficiat. Ad quem dicimus, Quia post iustificationem si iniuste quis agat, sine dubio iustificationis gratiam spreuit: neque ad hoc quis accipit ueniam peccatorum, ut rursus sibi putet peccandi licentiam datam. Indulgentia namque non futurorum, sed præteritorum criminum datur. Hæc Origenes in Comentario ad interpretationem D. Hieronymi. Sed hic quorundam error potest facile refutari ex præcedentibus. Scimus autem, quod quæcumque lex dicit, his qui in lege sunt dicat, ut omne os obturetur, & obnoxius fiat Deo totus mundus, propterea quod ex operibus

legis non iustificabitur omnis caro in conspectu eius. Ex his fiet manifestum, quod non de ceremonialibus, sed maxime de lege morali dicat: quia hæc sophistica refutatur ex Psalmo, unde Paulus suam doctrinam sumpsit, & articulum de iustificatione mutatus est: Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam, in ueritate & iusticia tua: & non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Hæc non possunt torqueri ad solas ceremonias, ad quas omnes uiuentes non tenebantur: neque omne os potuit obturari ex ceremonijs, quia gentes, quas per legem probauit sub peccato esse, opposuissent Apologiam. Deinde Paulus ipse hæc sophismata refutat, cum addit, Per legem agnitio peccati, &c. Igitur retineamus Originis sententiam, alijs explosis. Et hæc non considerant aduersarij nostri, Gropperus, Perionius, Asotus, Canisius, Vucelius, quibus tamen omnibus adhuc peior est Theobaldus Thammerus, qui his & tam multis Scripturæ testimonijs spretis & contemptis dicit, nos per opera tantum saluari: & ideo solum modo Christum uenisse, ut quomodo uiuendum esset, doceret, & nobis exemplum uitæ tantummodo esset.

Capite 5: iustificati igitur ex fide pacem habemus erga Deum. Hic Origenes & Chrysostomus pro Habemus *ἔχουσιν*, legerunt *ἔχουσιν* habeamus. Ita legit & uerus interpres, & Hieronymus. Ambrosius uero legit & exponit, Habemus. Chrysostomus refert quorundam expositionem de ea pace, quam iustificati inter se mutuam habere debeant, relicta contentione legalis obseruantiae: quorum tamen sententiam non probat, sed de ea pace exponit, quam seruare debeamus cum Deo, uitatis peccatis, per quæ inimicitia inter Deum & nos fuerat inducta. Quamquam istud iure exigatur abs reconciliationis per fidem & iustificationis, ut pacem seruent cum primis cum Deo, deinde & cum omnibus, quoad fieri licet, quemadmodum ait & infra cap. 14, ubi cum posuerat iusticiam, pacem & gaudium in Spiritu sancto, mox subdit: Ita quæ quæ pacis sunt sectemur. Puto tamen hoc agi minimè à Paulo, sed magis prædicari & commendari fidem ab eo effectu, quod conscientias pacatas reddit. Non autem apparet Paulum descendere hoc loco ad præcepta moralia, id quod abundè faciet intra suis locis. Christus ait, quod facit ad hunc locum, In mundo calamitatem habetis, in me autem pacem. Confidite, ego uici mundum, Ioannis 16.

Ibidem: Per peccatum mors in mundum introiit. Hic Ambrosius mortem intelligit non æternam, sed temporalem & corporalem tantum, huius uerba sunt: Hic enim (id est) Adam

dam, beneficiū Dei perdidit, dū p̄uaricauit, indignus factus edere de arbore uitę, ut moreretur. Mors aut̄ dissolutio corporis est, cū anima à corpore separatur. Est & alia mors, q̄ secunda dicitur in gehenna, quam nō peccato Adę patimur, sed eius occasione proprijs peccatis acquirimus, &c. Hęc sententia ualuas aperit illorū errorī, qui asserūt infantes morientes ante usum rationis & propria delicta, non damnari, eo q̄ peccatū 10 actuale nō habeāt, tantū mori corporaliter ppter delictū Adę. Sed nos cū relijs patrib. sentiamus Apostolū hīc loq̄ de morte ęterna, ut postea ipse Paulus satis declarat in hoc eodē cap. & in sequēti cap. 6. Stipendiū peccati mors est: item, Stimulū peccati esse mortiferū, 1 Cor. 15. Et hīc loq̄tur de ęterna uita, nisi p̄suri sumus in altera parte collationis illū nō de ęterna, sed tēporaria uita loqui, quę sit per Christū: ut ita in hac uita 20 tātū sperātes simus in Christū, & is sit misericors omnibus hominibus. Ipsa collationis ratio nō patitur, ut de temporaria morte tātū intelligamus hunc locū. Et sequitur: Et sic ad omnes homines pertrāsīt mors. Qui de ęterna morte intelligunt Apostolum, ut Hieronymus, sibi negotiū faciunt hoc loco, quomodo Abrahamū, Isaacū, Dauidem, Abelem & reliquos iustos liberent ab ista sententia, ne & ipsi ęternę mor30 ti obnoxij credantur. In Commētarijs Hieronymi, si illius sunt, ita legitur: Dū ita peccant, & simul moriuntur. Non enim in Abraham, Isaac & Iacob pertransijt, de quibus dicit Dominus, Omnes enim illi uiuūt. Hīc aut̄ dicit: Omnes mortuos, quia in multitudine peccatorū nō excipiūtur pauci iusti: sicut ibi, Non est qui faciat bonū, nō est usq; ad unū: & Omnis homo mendax: siue in eos omnes pertransijt, qui humano 40 nō celesti ritu uiuebāt, &c. Hęc ille. Hīc Hieronymus (modō eius sint Commentaria) non obseruat Apostolū loqui de uirtute & efficacia peccati originis, quatenus dignos morte reddat omnes homines in uniuersum, non quatenus gratia Dei à merita morte liberantur, quos pręscientia & gratia sua Deus ante mundi constitutionem in Christo Domino, ad uitam saluandos elegit & prędestinauit.

Capite 7: Lex Spiritalis est. Origenes dicit ideo spiritalem esse & dici, quod sit allegoricē exponēda. Vnde est sensus mysticus Theologorū, qui sensum habent spiritale, quasi sit literalis sensus carnalis. Ambrosius Chrysostomus & Athanasius cum Hieronymo sentiūt, ideo dici spiritalem, quod spiritualia pręcipiat.

Galaras 2: Quibus ne ad tempus quidē cessimus, Hieronymus hęc Latinos peraf-

firmationem legere testatur, tametsi ipse negatiuē legat & interpretetur cū Chrysost. & Augustino. Ambrosius non solum affirmatiuē legit & interpretatur, sed multis etiā contendit aduersus Gręcos, affirmatiuē esse legendum: ut sit sensus iuxta Ambrosiū, Paulum quidem ad modicum cessisse Iudęis circumcidendo Timotheum, qui ex patre gentili erat, matre uerō Iudęa natus, quod illū docentē ferrent, alioqui uix eū audituri. Aliorū hic est sensus: Nō potuisse falsos fratres circumcisionem cōtra libertatem Christianā acerrimē urgentes, Paulo ulla ratione extorquere, quo illis uel tantillū in hoc cederet, ut Titum, qui Gręcus erat, adeoq; incircumcisis, circumcideret. Ambrosius suam sententiā facit ualde probabilem, licet eius lectio coactior esse uideatur.

Ibidem: Cū Petrus uenisset Antiochiā, palām illi restiti, eo quod *παρισυσκοπος* lūa

Hīc primō de lectione, deinde & de interpretatione antiqui patres dissentiūt. Hieronymus legit, Secundum faciem: hoc est, in speciem quidē ei restiti, nō ex animo. Chrysostomus *παρὰ πρόσωπον* iuxta faciem, legit, & interpretatur quasi dixisset In faciē. Ambrosius quanquam In faciē legat, interpretatur tamē, In pręsenti ei contradixi. Chrysostomus legit, Eo quod reprehensus erat, & explanans ait: Nō dixit, Reprehensus est à me, sed simpliciter Reprehēsus: haud dubiū quin ab alijs. Quod si ipse reprehēdisset illum, haudquaquam fuisset ueritus hoc dicere. Videtur Chrysostomo Petrū haud iuste à quibusdam reprehensum. Ambrosius similiter legit, Reprehēsus erat: & exponēs inquit, Vtq; à ueritate Euangelica, cui hoc factum aduersabatur. Hieronymus in 11 epistola ad Augustinum legit, Reprehensibilis erat. Nūc de uaria interpretatione. Chrysostomus & Hieronymus utrunq; Apostolum peccato liberant: atq; Hieronymus addē, ut prorsus non ferat Petrum teneri reum, Paulum uerō absolui: sed omnino contendit, utrunq; uel ex equo damnari, uel absolui oportere.

Ambrosius uerō & Augustinus Petrū peccati reum censent, Paulum uerō liberāt. Nā Ambrosius apertē dicit, Petrū aduersus Euāgelicā ueritatem incōsultē fecisse, eo quod timore Iudęorū cōpulerit gētes Iudaizare: & Paulū fiducia electionis suę constāter improbasse, quod ille incōsultē fecerat.

Augustinus in octaua epistola ad Hieronymum, Petri simulationem non dubitat perniciosam uocare. Et idem in expositione huius Epistolę ait: Petrus aut̄ cū uenisset Antiochiā, obiurgatus est à Paulo, nō quia conseruabat consuetudinē Iudęorū, in qua 60 natus atque educatus erat, quanquam apud gen-

pud gentes eā non obseruaret: sed obiurgatus est, quia gentib. uolebat illā imponere, cū uidisset quosdā uenisse à Iacobo, id est, à Iudæa. Nā Hierosolymitanæ Ecclesiæ Iacobus præfuit. Timēs ergo eos, qui adhuc putabant in illis obseruationibus salutē constitutā, segregabat se à gentibus, & simulatē illis consentiebat, ad imponēda illa gentibus onera seruitutis. quod in ipsius obiurgatiōis uerbis satis apparet. Nō enim ait, Si tu cum Iudæis sis, gentiliter & non Iudai- cē uiuis, quemadmodum rursus ad consue- tudinē Iudæorum reuerteris: sed quemad- modū, inquit, cogis gētes Iudaizare? Quod autem hoc ei coram omnibus dixit, neces- sitas coegit, ut omnes illius obiurgatione sa- narētur. Non inutile erat errorē qui palām noceret, in secreto emendare. Hæc ille.

Hinc & alia est disputatio nata. Nā alij cō- tendunt cum alijs, num idem aduētus Pau- li in Hierosolymam sit, de quo ipse Paulus hoc loco scribit, & de quo Lucas scribit, A- ctor. 15. an alius & alius. Chrysost. uidetur al- ius ac prior illo aduētū, de quo Lucas Act. 15. Hinc non satis liquet, num illa reprehē- sio facta sit post habitum Concilium Hiero- solymis, uel antē. Augustino uidetur antē facta, in epistola 19. at Hieronymo in 11 epi- stola, post Concilium illud facta est.

Galat. 3. Quib. præ oculis Iesus Christus 30 antē fuit depictus inter nos crucifixus. Sic hunc locum Chrysostomus exponit, adeo scilicet Paulum promouisse Galatas in co- gnitione ueritatis, ut oculis fidei quidē ex- actius perspexerint omnia quęcunq; Chri- stus egisset & pertulisset pro nobis liberan- dis, atq; si ea omnia clarē coram oculis cor- porū uidissent. Qua in re mirē illos laudat, ut de quibus magna illi spes fuit eximij p- fectus: simul taxans eos, quod cum hæc o- 40 mnia p- bē p- spectā & explorata haberēt, eo deserto ad legē currerent, quasi frustra Chri- stus tam multa tamq; grauiā passus fuisset. Sic Chrysostomus & Vulgarius. Verū Am- brosius & Augustinus aliter legunt & expo- nunt. Ambrosius sic: Ante quorum oculos Christus Iesus p- scriptus est, & in nobis cru- cifixus: ut intelligamus Apostolum non il- los laudare, sed grauitē accusare uelle, & utrūq; in malam partem dixisse, nempe & 50 Christum ante illorum oculos proscriptum esse, & in ipsis crucifixum. Quādo enim ad auxilium legis confugissent, uideri poterāt quasi ut condemnatum & infirmum homi- nem (qui saluare minimē posset) Christum haberent, sic sensu ipsorū crucifixum, qua- si hominem, in quo putarent non plenā esse salutem, quando legem ei præferrent.

In hanc ferē sententiā Ambrosius. Augu- stinus, Proscriptus exponit: quasi dicat, 60

Christum ē sua hæreditate, quam habuerat apud Galatas, proscriptum & eiec- tum per pseudoapostolos, qui eos à gratia fidei ad legis opera reuocarant. Id uerō ante ipso- rum oculos, hoc est, ipsis uidentib. fieri: qua- si exprobrando dicat, qui nam ferre pote- stis tantam Christi seruatoris iniuriā, ut illum coram oculis uestris ē sua hæreditate (quam tanto sibi precio cōquisiuit) proscri- bi & eijsi equo animo pariamini? Ideo ad- didit Crucifixus, ut in memoriā eis reuoca- ret, quanto eos precio redemisset. Sic ferē Augustinus. Atq; p- babilior est Ambrosij & Augustini sententiā, quā aliorū, licet Chry- sostomi expositionem sequatur Erasmus.

Galatas 4. Nunc cum cogniti estis à Deo, quomodo conuertimini ad ege- na & infir- ma elementa, quibus iterum ab integro ser- uire uultis? Hæc Ambrosius de gentilibus dierum ac mēsum obseruatione, ad quam facilis ex Iudaica dierum & mēsum obser- uatione relapsus, exponit. Sed Augustinus per elemēta infirma, intelligit legales illas obseruantias, ut Circumcisionis, dierum, mēsum, ciborum, uestium ac similium.

CAPVT VII.

PATRES SECVM DISSEN- sisse, & interdum Scripturæ sacræ contraria docuisse, quanquā Osius, Lindanus & Staphilus unitatem patrum iactitent.

Breuis demonstratio, ut liquidō constet, quantū sit in rebus fidei & negotijs religionis componendis tribuendum patribus.

On est obscurū ijs qui in patrū scriptis uersati sunt, aut saltē E- rasmi Roterodami præfationes in diuersa patrum scripta, uel ei- 40 us legerut Annotationes super nouū Testa- mentū, quantum orthodoxi & antiqui Ec- clesiæ patres in Scripturis interpretādīs ua- riēt ac errēt, & quātū secū dissideāt, & alter cū altero pugnet: & huiusmodi certamē nō solū in Scripturarū expositione habuerūt, sed & in alijs rebus, & quidem minutis. Ve- rū nō sit hoc mirū Christiano homini, cū agnoscamus illos homines, & quidem fra- giles fuisse, qui interdum ducti sunt affecti- bus, & humanum quid passi sunt.

Ad hunc modum tradunt historiē pug- nā aliquam inter Polycarpum & Anicetum fu- isse: postea de re eadē inter Irenēū & Victo- rē recruduit uulnus idē: atq; inter eundē Vi- ctorem & Polycratē, omnesq; Asianos epi- scopos acrem pugnam fuisse, omnibus si- mul notum est.

Tertullianus Montanista dicitur (ut dixi- mus) apud Hieronymū & Nicephorum: & Hilarius ostendit illum errasse, Canone 5 in Mat-

in Mattheum. Et uidetur alibi non obscure indicare Tertullianus, quod contra Ecclesiam scripserit: quod etiam non diffitetur Hieronymus.

Fuit & Cypriano controuersia cum Stephano Romano: in quem non aliter inuehitur, quam in quendam Scripturarum deserto-rem.

Eusebius se opposuit Basilio cū clericis Neocesariensis, quod nouum uitæ genus in Ecclesiam introduceret, quanquam ipsum defenderet Nazianzenus, & ipsis cum recōciliaret.

Ruffinum interdum reprehendit Socrates in libro 1 Historiæ, quod non ea fide omnia annotauerit in libro 10 Ecclesiasticæ historiæ, qui Ruffini est, ut debebat.

Socratem reprehendit Nicephorus, & dicit ipsum esse Nouatianum.

Cyrillus tanquam hæreticum reprehendit Theodoretum, & in ipsum publica scripta edidit: sed ipsum prius prouocauerat Theodoretus, excitatus ab episcopo Antiocheno Ioanne.

Chrysostomum Epiphanius cum Theophilo infestabatur, & Chrysostomum defendit Innocentius Romanus: ut passim historiæ Socratis, Euagrii & Nicephori referunt.

Et ut hoc obiter moneam, patres secum pugnassee fateri coguntur Papistæ: & nostris hodie doctoribus uitio uertit, q̄ illi dissentiant in quibusdam minutis rebus.

Hieronymus inuestiuas orationes & Apologiam scripsit in Ruffinū, & Ruffinus contra ipsum. Et Genadius uidetur adiudicare causam Ruffino, eumq; laudare cōtra præiudicium Hieronymi, &c.

Hieronymus etiam Ioānem episcopum Hierosolymitanum scriptis uehementer perstringit. Cum Augustino dissidet idem Hieronymus, & multos alios doctores carpit, ut Tertullianum, Lactantium, Origenem, Eusebium, Ambrosium, Hilariū: & multos alios Græcos, quorum opera hodie nō exant, erroris arguit.

Gregorius de supremo episcopatu & primatu altercatus est cum Constantinopolitano patriarcha Ioanne, & ait cōtra ipsum, Antichristi præcursores esse, qui talem titulum appetat. Sed sit hoc satis. Nunc etiam uideamus quomodo contra apertam Scripturam egerint patres.

¶ Tertullianus & Irenæus cū multis sequacibus, defenderunt liberum arbitrium contra expressam Scripturam. Nam Tertullianus aduersus Marcionē, libro 2 ait, liberi arbitrii hominem creatum esse. & mox inquit, post lapsum fuisse Adæ, deinde & Cain liberi arbitriū, his uerbis: Deus interrogat Adā, Vbi es? ut & hic libero arbitrio uel

negaret in aggrauationem delicti, uel sponte confiteretur in reuelationem. Sic & de Cain sciscitatur, ut & ille haberet potestatem ex eadem arbitrii sponte negandi delicti, & hoc nomine grauandi. En liberum arbitrium statuit in Adam Tertullianus post lapsum: & deinde ipsum dicit releuatum delicto per suam delicti cōfessionem, cum tamen nullus releuetur peccato, nisi per Euāgelium de Christo.

Item: Irenæus ad eundem modum de libero arbitrio sensit, nam sic libro 4 inquit: Si tradideris Deo quod est tuum, id est, fidem in eum, & subiectionem, percipies eius artem, & eris perfectum opus Dei. Et rursum non tantum in operibus, sed etiam in fide liberum & suæ potestatis arbitriū homini seruauit, dicens, Secundum fidem tuam fiat tibi: propriam fidem hominis ostēdens, quoniam propriam suam habet sententiam. Et iterum: Omnia suntabilia credēti, Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et omnia talia suæ potestatis secundum fidem ostēdunt hominem.

Contrarium Scriptura dicit Roman. 10: Fides est ex auditu, auditus autem per uerbum Dei. Verbum Dei non inuenitur in nostra ratione aut libero arbitrio, sed fuit ab æterno in Deo absconditum, ut dicitur Romanorum ultimo: nunc autem per illud reuelatur, ut dicitur 1 Cor. 2, Quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēderūt. Et dicit Christus: Filiū nemo nouit nisi pater, & patrē nemo nouit nisi filius, & cui fili⁹ uoluerit reuelare. Itē, 2 Thess. 3: Nō omnīū est fides. item: Nemo uenit ad patrem, nisi per me, itē, Nemo uenit ad me, nisi illum pater qui misit me, traxerit.

Et Paulus ad Titum 1, uocat fidem electorum Dei: & ad Philippenses 1 dicit, Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, uerum etiam ut pro illo patiamini. & Ephesiorum 1: nō dicit, Qui credimus ex nostre potestatis arbitrio: sed, Qui credimus secundum efficaciam roboris eius, quam exercuit in Christo cū suscitaret eū ex mortuis, & sedere fecit eū ad dexterā suā in celestibus, supra omnē principatū. Ex his puto utriusq; sententiam esse refutatam.

Ex eodem penue est, quod Irenæus in eodem libro scribat, & fidem & spem & charitatem simul diuturna esse dona Dei, & in patria manere: rationem hanc addens, quod tunc melius addiscemus, & penitus hæc diuina penetrabimus, quam in ista uita liceat. Huic accedit & Photius in scholijs Græcis.

Hoc est contrarium Paulo. In Romanis legitur, illam spem nō esse spem, quæ uideatur: & in Hebræis legitur, fidem esse hypostasim rerum sperandarum, & non apparenti-

parentium: deinde & in Corinthijs ait Apostolus: Nunc autem manet spes, fides, charitas, tria hæc, sed maxima in his est charitas. Erasmus in præfatione eius libri excusat Irenæum, asserens quoddam propter nimias occupationes in Ecclesia plantanda & regenda, ac propter persecutiones & multiplicitate incommoda ei non uacauerit adeo diligenter excutere scripturas.

Sed ut redeamus ad priorē de libero arbitrio errorē, certē uidetur & Augustinus cum istis prioribus uiris in eadem sententia fuisse: sed per Pelagianos errores discutiedos cautior factus, multa postea retracta uit & reuocauit, quæ antea ille ex opinione recepta quadā approbauerat. nam sic libro 1. Retractionū, cap. 1. scribit: Dixi, beatē uiuere esse uiuere secundum id quod in homine est optimum: optimū autem esse mentem siue rationem. Hoc quidem uerum est. Nam quantum attinet ad hominis naturam, nihil est in eo quā mēs & ratio: sed non secundum ipsam debet uiuere, qui bene uult uiuere, alioqui secundum hominem uiuit, cum secundum Deum uiuendum sit, ut possit ad beatitudinē peruenire: propter quam consequendam non seipsa debet esse contenta, sed Deo mēs nostra subdenda est. Similiter dixi, in mente arbitror esse summum bonum hominis: uerius dixissem in Deo: ipso enim mēs fruatur, ut beata sit, tanquam summo bono suo.

Itē, capite 3: Displicet, inquit, quoddam philosophos non uera pietate præditos, dixi uirtutis luce fulsisse. Item, cap. 22: Dixi, in potestate hominis esse, mutare in melius uoluntatē: sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate nostra, quod cum uolumus facimus, nihil tam in potestate quā ipsa uoluntas est: sed præparatur uoluntas à Domino, eo modo ergo dat potestatem. Sic intelligendum est quod & dixi postea, in nostra potestate esse, ut uel inferi bonitate Dei, uel excidi eius seueritate mereamur: quia in potestate nostra non est, nisi & potēs præparetur à Domino, ut facile sit opus pietatis, etiam quod difficile atq; impossibile fuit.

Augustinus cum esset cum Ambrosio in ea opinione de prædestinatione, Deū uidelicet eligere eos quos sciat esse credituros, in quibusdam libris contra Pelagianos: tamen hæc libro 1, cap. 23 reuocat, scribens: Illa non scripsissem, si fidem non minus quā bona opera Dei donū intellexissem. Fidem autē dari ex Deo, colligitur ex eo quod scribitur Ephes. 6: Charitas & fides à Deo patre & Domino nostro Iesu Christo. Item, in epistola eadem ait: Gratia seruati estis per fi-

dem, & hoc non ex uobis, donum Dei est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Ad Timotheum ait: Misericordiam consecutus sum, ut sim fidelis, non autem ait, quoddam sem fidelis.

Hæc copiosius adducere uolui, ut uideret Lector, quā turpiter illi errarent, qui dicunt Augustinum non errasse in suis scriptis, sed quædam retractasse, hoc est, explicatius & commodius clariūse tractasse, & declarasse tantum.

Extat & Hieronymi sententia, quā aduersarij iactitant: Si quis dixerit impossibile esse seruare legem, anathema sit: sed Paulus cōtrariū differit: Si ex lege iusticia esset, uerē ex lege iustificaremur, Gala. 3. Et Petrus dicit in Actis, cap. 15: Iugum legis neque nos neque patres nostri portare potuimus.

Verū postea mitigat hanc sententiam Hieronymus, quem admodū se postea explicat, ut homo fidelis Spiritus gratia adiutus dicatur posse legem implere. Sed neque ista mitigatio uera est. Nam si uerū est, cogitationes omnes humanæ mentis prauas esse à pueritia, omnes carnis sensus esse inimicos Deo, neminem esse qui Deum inquirat & faciat bonum, ac quæ in eandem sententiā frequenter in Scriptura occurrūt, præsertim quæ Paulus Roman. 3 adducit: non debilis tantum & mutila erit hominis facultas ad legem implendam, sed ad inchoandam prorsus nulla. Statuendum igitur est, etiam fideles postquā spiritu Dei regeneriti iusticię legis student, dimidium tantum præstare, non totum. Odiose obijcitur, spiritū affici contumelia, quum eius gratiæ & auxilio detrahatur implendæ legis facultas. Sed præpta est solutio, quia non differimus quid ualeat Spiritus gratia, sed quid ualeat gratiæ mensura, quā Deus unicuique suorum in hac uita partitur. Est semper carnis repugnantia, & caro concupiscit aduersus spiritum, & in carne non habitat bonū. & David: Non est sanitas in carne mea. Item, Psal. 6: Sana me Domine, quoniam infirmus sum.

Promittit spiritus gratiam, quā repugnet concupiscentiis carnis, & ipsas subigat, non tamen penitus aboleat, imò ut infirmitatibus semper nostris succurrat: Rom. 8. Ergo infirmitates in nobis manebunt, uult enim lex tota uita nos sibi obnoxios esse, ut ad petendam ueniā fugiamus, &c. Sed ad Celsiphōtem aliter loquitur Hieronymus, & cōtra Pelagianos, ubi expresse ait, nullū fuisse unquam tam perfectē iustum, quin interdū peccauerit, & suos errores habuerit: idq; ostendit ab exemplo Zachariæ, Iobi, Ezechie, Asæ, & aliorum.

Non ualet etiam sententia Hieronymi, qua etiam in epistolam ad Romanos asserit, fide

rit, fide sola cum primū credit saluari impiū, quasi postea operibus saluetur. Sed opponitur diuersum Hieronymo: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? & Daniel: Tibi iusticia, nobis confusio, & Moyses: Coram te innocens nō est innocēs, &c. Ne intres in iudicium cū seruo tuo, &c. item: Iustus septies cadit in die. Iob piissimus uerebatur etiam sua opera bona. item: Vix iustus saluabitur. itē: Si peccamus, 10 habemus aduocatum apud patrem Christum, ait Ioannes, & nō opera. & Si quis dixerit se non esse peccatorem & non peccare, mendax est.

Quod uerō Zacharias, Elizabeth & Anna similesq; habuerunt Scripturæ testimonium, quōd in omnibus iustificationibus ambulauerint legis: hoc ita intelligendum est, quia illos constat habuisse Christum, cuius iusticia supplebatur quicquid illi minus de 20 lege Dei præstitissent. Præterea iustificati apud Deum habentur pro diuinæ legis obseruatoribus propter studium & conatum, quem ad illam obseruandam conferunt, licet uires nō adeo suppetant, ut adeo perfectè compleant. Quare Dauid i Psal. non illū felicem testatus est, qui legē perfecisset, sed cuius uolūtas in lege Domini diu noctuq; meditaretur, &c.

Cyprianus & ille uidetur turpiter in satisfactionibus errasse, quemadmodū rectè Philippus Melācthon in libello De iudicio Ecclesiæ, & de patrum scriptis annotauit, cum doceret post primam cōuersionē nos eleemosynis satisfacere posse pro peccatis: quem hodie sequi episcopus Mersburgensis Michael Hellinck, super Ionam uidetur. Sic etiam eodem modo Cyprianus docuit, à sacerdote aquam prius mundādam & sanctificandam esse, ut possit baptismo suo 40 peccata hominis qui baptizatur, abluere, libro 1, epistola 2. In hoc tribuit homini quod solius est Dei, qui & solus sanctus est, & solus abluit peccata nostra aspersione sanguinis Christi, quæ quidem denotatur in baptismo. Deus est qui solus mūdāt & sanctificat, & huius sanctificationis dispensator est sacerdos per uerbum & Sacramenta.

Augustinus illud Rom. 8 de creatura intelligit, in libro 83 Quæstionum, quæst. 67. 50 ut per creaturā nos ipsos, quos ab Apostolo omnem creaturam dictos esse arbitretur, eo quod nullū sit creaturæ genus, quod nō in homine possit agnosci. Verū ad Orosiū capite 8, huic suę interpretationi minimè fidei, quia sic scribit: Etsi quo alio modo melius potest idem locus Apostolicarum literarū intelligi, non tamen consequens est ex 60 iisdem uerbis, ut solem & lunam & sydera commiscere credamus, donec in seculi, sine

à corruptionis seruitute liberentur. In libro autem citato octoginta trium quæstionum, in quæstione de hoc loco, multū dubitat, & non potest certam dare huius loci expositionem. sic enim ibi scribit: Tamē nihil temerè confirmandū est, sed pia diligentia etiam atq; etiam uerba diuina tractanda sunt. & mox: Sed siue illa quam executi sumus, siue alia aliqua capituli huius expositio proferatur, id tamen cauendum est, ne uulneret catholicam fidem, &c.

Sed non est opus se propter istum locum macerare, quia certum est creaturam omnē à corruptionis seruitute liberandam. Spiritus sanctus hoc dicit hic per Apostolū: deinde credimus filios Dei potituros gloriæ cœlestis cum Christo. Quod ad creaturas attingit, de angelis non est dubium illos cum electis gloriosos permanfuros: de cœlo & terra Scriptura dicit, quod sint immutanda. Quod uerō attinet ad ea quæ quidem propter hominem condita sunt & ipsa, sed transitoria fuerunt & sunt, ut oriantur & statim intercīdāt, ut planta, bestia, & aliq id genus creata: nostrum non est quicquam certi statuere, sed relinquimus consilio Dei inscrutabili, &c.

August. ait multa de interpretatione Scripturæ in libris de Doctrina Christiana, commendans linguarū cognitionē, quā dicit ad intelligēdam Scripturam plurimū facere: deinde assiduam relectionem earundem literarum requirit, atq; dicit diuinitus esse destinatum, quod quædam sint ibi obscurè dicta: nempe ob hanc causam, ne nimium citò inuenta uilescent, & ut labore q̄sita dulcescerent. tandem hæc uerba subiungit: Magnificē ergo & subtiliter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas modificauit, ut locis 40 apertioribus fami occurreret, obscurioribus aut fastidia detegeret. Nihil enim de illis obscuritatis eruitur, quod nō planissimè dictū alibi reperiatur. Et mox: Contra ignota signa propria magnū est remediū linguarū cognitio, & plurium interpretum ac codicū inspectio. Sed ea de re antea, ubi in proprio capite dictum est, quomodo Scriptura semetipsam interpretetur: pauca tamē huc ex illis libris repetenda sunt, quia ibidem de sacris libris sic scribit: In ijs enim quæ aperte in Scriptura posita sunt, inueniuntur omnia illa quæ continent fidē moreq; uiuendi, spem scilicet & charitatem. Tum uerō facta quadam familiaritate cum ipsa lingua Diuinarū scripturarū, in ea quæ obscura sunt, aperienda & discutienda sunt, pergendum est: ut ad obscuriores locutiones illustrandas, de manifestioribus sumatur exempla, & quædam certarū sententiarū testimonia dubitationē de incertis auferant. Hæc

Augusti.

Augusti. in libris de Doctrina Christiana.

Hieronymus inquit lib. 1. in Micheam, super caput 1. Nobis autem, quia sic uoluitis & semel suscepimus, incumbit necessitas ita interpretari Scripturas, quomodo leguntur in Ecclesia, & nihilominus Hebraica non omittere ueritatem. Item, in quadam epistola ad Augustinum ait: In duobus libellis tuis, quos meo nomine dedicasti, eruditissimis & omni fulgentibus splendore, ad tempus respondere non potui: non quod quicquam in ijs reprehendendum putem, sed quia iuxta Apostolum unusquisque in suo sensu abundet, alius quidem sic, alius autem sic. Certe quicquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarum Sanctarum hauriri fontibus, a te positum est, atque disertum.

Ergo in commentarijs ex Scriptura est differendum (quod supra prolixius est probatum) & in eis nihil ponitur, nisi quod ex Scripturae fontibus hauritur. Hinc idem inquit ad eundem: In Scripturarum, si placet, campo, sine nostro inuicem dolore ludamus. Et rursum Augustinus ad Hieronymum scribit: Ego quidem absit ut laedar, si mihi certa ratione uolueris & potueris demonstrare illud ex Apostoli epistola, uel quid aliud scripturarum Sanctarum tenerius intellexisse, quam me, &c.

Rursum Hieronymus ad Pammachium De optimo genere interpretandi, prope finem: Errasse humanum est, & confiteri prudens est, &c. Et nunc ueterem tantum recipiendam esse translationem uolunt Papistae, qui in colloquio fuerunt, & dicunt dirimendas controuersias ex patribus: tam sunt impudentes, tam impuri, imò in tanto sunt apud eos precio scripturae Sacrae, ut contra omnium penè patrum sententiam, hominum dicta proponant Sacris literis, & uelint scripturam Sacram ex patrum dictis aestimare, diiudicare & explicare, ac dirimere controuersias.

Hilarius in Mattheum, canone quinto sic ait de Tertulliano: Quanquam Tertullianus hinc uolumen aptissimum scripserit, sed consequens error hominis detraxit scriptis probabilibus auctoritatem, &c. Hæc ille. Ergo nullis patrum scriptis, licet probabilibus, est auctoritas habenda, quia omnes errasse demonstratu facile est: imò hinc etiam patet, nec ipsi Hilario credendum esse. Nam Hieronymus in dialogo contra Luciferanos multis testatur uerbis, Hilarium odio factionis Arrianæ, a qua diu erat uexatus, & aduersus quam diu bellum gesserat, in damnatam ab Ecclesia sententiam incidisse. Verba Hieronymi citat Erasmus in præfatione super Hilarii opera.

præfatione super Hilarii opera.

CAPVT VIII.

PATRES INTERDVM ERRASSE, breuis probatio: unde apparet, ex ipsis controuersias in Ecclesia dirimi non posse.

Tñ in prima Parte, & deinde in secunda quoque Traditionum citarum plerumque; aliud de patrum neuis in initio dixerimus: tamē hic quoque; aliquid subiiciendum erit.

Clementis epistola 2 apud ueteres de erroribus suspecta, est reprobata, teste Hieronymo.

Item, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, teste Hieronymo in 36 caput Ezechielis, & in uita Papiæ, falsa opinione de carnali Christi regno & sanctorum ad mille annos ab uniuersali resurrectione, imbuti fuerunt.

Eusebius fuit Arrianus, teste Zonara Nicephoroque; libro 6, cap. 37. & Socrate.

Nicephorus dixit, historicum Ecclesiasticum Socratem esse imperitum hominem, cap. 32, libro 14. Item libro 6, cap. 37 dicit Noatianum esse.

Tertullianus fuit Montanista, ut ex eius libris patet, & ex præmissa epistola Beati Rhemani, tum etiam ex catalogo Hieronymi, & in libro contra Heluidium, & in epistola ad Pammachium & Oceanum, atque in Nicephori historia, libro 4, cap. 34 legitur.

Irenæus dixit quadraginta aut quinquaginta annos natum Christum dum pateretur, quod est erroneum. Vide librum eius 2, cap. 39.

Cyprianus rebaptizans errauit, ut ex suis libris constat, & Augustinus hoc contra Donatistas disputans improbauit. Ideo huius errores obseruauerunt Hieronymus aduersus Luciferanos, & Augustinus de Baptismo contra Donatistas libro 2, cap. 1, 4 & 5. & contra Cresconium Grammaticum li. 2, cap. 22.

Origenis errores etiam ueteres collegauerunt patres, ut Epiphanius libro 2, tomo 1, hæresi 64. & Hieron. in libris *ἀπερὶ ἀρχαῶν*, & ad Auitum in epistola: tum de eisdem Augustinus agit libro 11 de Ciuitate Dei, cap. 23. & lib. 21, cap. 17.

Alexandrini Dionysij errorem in epistola, nempe 41, indicat Basiliius, quanquam ab alijs suo tempore sit admodum laudatus. Meminit etiam censuræ Basilianæ super scripta Dionysij Nicephorus, libro 6, cap. 25.

Hilarius aliquid commune habuit cum Valentinis hæreticis de humanitate Christi, & non ita de persona Spiritus sancti uideretur loqui, teste Erasmo in præfatione super Opera Hilarii, ut Ecclesia loquitur.

Sic quoque; in præfatione in Opera Ambrosij docet Erasmus, oblique perstringi ab Hieronymo Ambrosium.

Cyrillus

Cyrillus impiè persequitur Theodoretum, & fastu laborauit, sinistreq; suspicatus est de Chrysostomo, & de eodem malè locutus, teste etiam Nicephoro, libro 14, cap. 27. Interim dicit Chrysostomo se ita impensum fuisse Nicephorus, ut ei omnia sua referat accepta: quanquam & Cyrillus dicitur apud Nicephorum eodem libro, capite 28, illud correxisse, & uoluisse postea ut episcopis adiungeretur Chrysostomus.

Epiphanius dictum Christi, Pater maior me est, non rectè alibi exposuit de diuina in Christo natura: quia illud nō explicat ut alij orthodoxi de natura hominis, sicq; eo loquendi genere filiū patri uidetur imprudenter deferre. Valde quoq; est reprehensibile quòd asserat Christum cum oraret in hortu, non id petiisse quod sic fieri uellet; sed ut diabolus falleret. Et quòd Origenis Opera planè damnata uoluerit, hoc multi in illo damnarunt.

Augustinus obijciente Hieronymo, hæretica quædam docuit.

Hieronymus propemodum ad Tertulliani sententiam accedit, dum bigamiam uel secundas aut tertias nuptias habeat scortationis loco: nec credo feret hoc in illo, quòd contra Heluidiū dicit, non inueniri sanctas mulieres, nisi quæ uxores esse deserint, &c. quasi sit impurū matrimoniū. & ppter hæc & alia suo etiā tempore, in multorū reprehensione currebat. Rufinus quoq; multas Hieronymi pugnantes inter se sententias collegit ex eius libris. In eodē reprehenditur, quòd Fabiolæ factum excuset, quòd alteri uiuente priore marito, nupsérat.

Hieronymus in commentarijs super epistolam ad Rom. cap. 7, uidetur cum Pelagianis facere, ubi ait: Si, cum lex nō esset, peccatum mortuum est, infaniunt qui asserunt peccatum ab Adamo per traducem ad nos uenire. Propterea hic dicit, Peccatum mortuū est, quia in infantibus, qui sine lege sunt, nō uiuit, hoc est, impune committitur. Nā maledicente infante parentibus uidetur esse peccatum, nō tamen uiuum, sed mortuum, licet puer peccet, tamen mortuū est in eo peccatum, quia non est subiectus legi.

Sed de peccatis infantum, præsertim nō regeneratorum, longè aliter Augustinus in multis locis, imprimis in libris Confessionum, & reliqui catholici scripserunt.

Augustinus retractauit plurima, quæ antea ex errore scripserat. Reprehenditur etiā in illo, quòd doceret necessarium esse infantibus Eucharistiam dare.

Ambrosium reprehendunt multi propter ea, quòd ob tres causas discedere uxori à uiro suo concedat, uide eius expositionem in Corinth. (Et quanquam ibidem uideatur

reiterationem coniugij uxoribus denegare, & maritis post separationem & discessum concedere: tamen alibi postea fœminis copiam in causa religionis, si nolit infidelis cohabitare, facit.) Cui reclamant Hieronymus & Augustinus. Habet alia plurima, quæ studiosè præterimus.

Ambrosius in 1. cap. Rom. cum ait Paulus, Iudæo simul & Græco, asseruit Iudæos ita primū cœpisse appellari à Iuda Machabæo, qui libertatem suæ gēti asseruit, cum à Græcis adigerentur in seruitutem. Quod quā falsum sit, testatur secundus liber Regum, cap. 25. Hieremias ca. 40. Hester 3. itē, Esdra, Nehemias, Daniel, Zacharias, & alia huiusmodi loca, in quibus Iudæorum cognomen apertissimè legitur, longè antequā Iudas Machabæus rerum potiretur.

Ambrosius & Origenes contra Paulum cap. 5, manifestè putarunt peccatum & mortem non regnasse in omnes ab Adamo progenitos: quia hoc repugnat alijs Pauli locis multis: Vt in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.

Ambrosius scribens in Lucam, Petri negationē uiolenter & per allegoriam excusare studuit: & uidetur hoc oblique Hieronymus perstringere in commentarijs ad Matthæi caput 26: Scio, inquiens, quosdam pī affectus erga Apostolū Petrum, locum hunc interpretatos, ut dicerent Petrum non Deum negasse, sed hominem, & esse sensum, Nescio hominē, quia scio Deū. Hoc quā frivolum sit, prudens lector intelligit, si sic defendant Apostolum, ut Deum mendaciorum faciant.

In Nazianzeno reprehenditur, quòd omnium Synodorum auctoritatem nihili pēdat ex malo euentu, & quòd differendum censeat in pueris Baptisma.

Ab Hieronymo Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Lactantius, Ambrosius, Arnobius, Hilarius, Eusebius, Augustinus & reliqui diuersis in locis taxantur.

Nec diffiteri audent aduersarij, Chrysostomum interdū suo sensu abundasse: & notum est ex historijs, illum habuisse uarios ac multos reprehensores: & dicitur in historijs sectam habuisse, & sui sequaces Ioannitæ dicebantur. de ea præsertim re Socrates historicus scribit.

In illo quoq; non ferunt, quòd existimer in lotionē pedum Dominum initium sumpsisse à Iuda, & non à Petro.

Chrysostomus memoria lapsus est, qui, quando citat Apostolus ex propheta illud, Iustus sua fide uiuit: ipse in suis commentarijs super Romanos putat hūc prophetam Sophoniam fuisse, cum tamen Abacuc 2 habetur.

Basilii à suo episcopo & conpresbyteris fuit reprehensus, ut annotatum est in precedentibus partibus.

Reprehenditur in Leone etiam papa Romano, quod peccatū in Spiritum sanctum dicat esse, non credere Spiritum sanctum esse Deum, uel ipsum esse minorem siue patre siue filio, &c. cum tamen blasphemia illa apud Mattheum cap. 12 non ad Spiritus essentiam & personam, sed potius ad gratiam qua donatur Christiani, referatur. Nam si de ipsa essentia & persona Spiritus intelligeretur, mox sequeretur Spiritum præcellere Christum dignitate, quia ibidem dicitur, Qui dixerit uerbum aduersus filium hominis, remitteretur, sed qui dixerit aduersus Spiritum sanctum, non remitteretur ei.

Nec hoc ab omnibus recipitur, quod Magos dicat in carne Christi uerbum adorasse in Bethlehem.

Item, non probatur quod zelantis Petri dicat pium esse motum, dum auriculam ferui abscindit, cum tamen præmonitus sciebat ista fieri oportere: deinde audiuit etiam, Non uis tu ut bibam calicem quem dedit mihi pater? & rursum: Accipe gladium tuum, Qui gladio pugnat, &c.

Hæc breuiter hoc loco dicta sint de patrum erroribus: plura de patrum dictis scriptisq; diximus in præcedentibus capitulis, tum etiam in partibus tribus Traditionum: ubi in ingressu librorum singulorum ea de re aliquid diximus.

Nobis interdū obijciunt, studiose Lector, ex patribus, quod plerūque cum Sacra scriptura, hoc est, cum Euangelica & catholica nostra confessione Augustana non consentit. Hic quid faciendum? Ex iisdem diuersum proferamus aduersariis, quod nec cum eorum doctrina cōsentiat. Interim si latius instent, respondere debemus, iam cōtraria ex eodem patre producta sententia: Vos istas sententias concilietis, aut si in uno est recipiendus pater, ergo & in altero. Si igitur in utroque suscipitur patrum sententia: ergo sequitur patres nō semper uobiscum eadem docuisse. Quid igitur uociferamini patres patres?

Rursum, si obijciant auctoritatem doctorum magnam esse, & uerbo Dei cōæquandam propter antiquitatem & sanctimoniam: respondendum est, hoc de se dici ipsi minimè patiuntur, agnoscunt suos lapsus, & fatentur se homines esse, nec sibi contra uerbum Dei credi uoluerunt, id quod saepe in suis scriptis fatentur: deinde addendum, si ut uerbum Dei sunt audiendi, ergo semper uera docuerunt. At multi eorum etiam in uestra (nempe pontificia) Romana ecclesia suas habent reprehensiones, ut à Gelasio

notatum uidemus, qui distinct. 15. aliquos ex eis refert inter apocryphos, aliquos planè reiecit, aliquos non recitauit. Et ipsi etiam patres diuersis in locis, ut iam diximus, testantur de aliorum patrum erroribus.

Si autem semper uera patres docent, Hieronymo cur contradicitur in Decretis 1. q. 1. c. Intra catholicam, &c. Multi secularium. & à Magistro sententiarum libro 4. quod super Sophoniam scribat merita sacerdotum facere Eucharistiam? Cur etiam alter alterum reprehendit? Cur etiam citatos patrum errores non recipit Ecclesia? Imò si patres & ipsorum libri & interpretationes semper essent suscipiendi, profectò maiori diligentia custodiri fuissent apud antiquos in primitiua Ecclesia patrum scripta, & tales antiquorum doctorum libri, qui magno numero perierunt: & sanè certissimam & fidelissimam diligentiam adhibuissent pii patres, si hoc ita esset, ut non minus quam Scriptura ipsa patrum interpretationes essent suscipiendæ, quod eadem fidelitate in Ecclesiis retenti fuissent, non aliter atque Scripturæ ipsæ: quarum libros purissimos, & magno studio incorruptos & integros semper seruarunt. Sed quia hoc nō est factum, ergo dissimilis est ratio.

LIBER TERTIVS PROLEGOMENORVM, qui continet Synodica.

CAPVT I.

QVOD ALITER TRIDENTINUS episcopus Vigilius S. martyr, ante mille annos de disputationibus & controuersijs religionis in Ecclesia dijudicatis ac examinatis scribat, quam nunc factum est in concilio Tridentino, cui impius præfidebat Stanislaus Osius Polonus: breuis explicatio, petita ex disputatione, quam habuit S. Athanasius cum hereticis sui temporis coram Probo Iudice.

Hæc sequens disputatio, quam ex Vigilio referimus, & quæ etiam apud Athanasium, licet non tam integrè atque apud Vigilium habetur, extat, (uide enim in Athanasij Operibus tomo 4. ubi tantum refertur de Athanasij & Arrii disputationibus) ab ipsis Papistis repudiari & reijci non potest: imò non sine magna causa illam conscripsit & edidit Tridentinus episcopus Vigilius, hæc nequaquam indignam censiens lectione & editione, in qua etiam nihil ipse reprehendit. In ea autem constituitur Probus Iudex, homo

homo prophanus, ab Imperatore ut in gra-
uissimis controuersijs ageret arbitrum,
præsideretque quatuor disputatoribus, id-
que in coronide multitudinis: ubi se etiam
Athanasius ultrò & Imperatoris & præsidi-
dis submittit iudicio. Atque dici non po-
test, quàm sæpe hic iubeantur ex Scriptura
tantum differere: imò quum priores duo
essent aperta Scriptura conuicti & repudia-
ti, ipse etiam Athanasius urget, ut Arrius ex
solidis Scripturis sua pbet: aliquoties ipse
etiam de sua sententia non solum ad Iudi-
cem, sed & ad totam plebè prouocat, ipsis
omnibus de sua responsione iudicare libe-
rum relinquens. Et quanquam in initio de
homouisij uoce disputarent: tamē ita iubet
Probus, ita etiam suscipit munus disputan-
di Athanasius, ut nisi huius & aliorū, si quæ
in medium produxerit, sensum & perspicu-
am ueritatem ex Scripturis non attulerit,
causa dicatur cecidisse, &c. Et cum postea
Arrius ad Imperatorem prouocaret, & hoc
nomine reprehēderetur à Probo Iudice, ni-
hil ab Athanasio auditur quod ea in re aut
iniquè factum sit, aut malè faciat. Et tamen
hodie hoc pro peccato reputat Osius Po-
lonus, Tridētinæ suis præsides, & eques Bar-
tholomæus Latomus, Staphylus, Linda-
nus, Andradius, Iesuitæ, & alij. Quando to-
ties repetit Iudex, ut tantum ex Sacris lite-
ris disputent & sua absoluāt, neutrum hoc
est, neque Arrium neq; Athanasium audio
hic quicquam excipere, uel dicere se non
contentum esse ista conditione, ut impij fe-
cerunt colloquentes Papistici in colloquio
Vuormaciensi, anno 57 collecti, & nūc grex
porcorum his annis congregatorum in Tri-
dentino stabulo grunniendo facit. Ipse etiā
Vigilius nihil quoque de ista sententia q; sit
reprehensione digna, refert, nec illud quod
Iudex huiusmodi normam disputandi præ-
figeret præciperetque Ecclesiasticis perso-
nis, improbauit: nec etiam quicquam in
Ecclesiasticis disputatoribus reprehendit,
quod scilicet tales cōditiones susceperint,
& se ita Iudicis prophanij arbitrio submise-
rint: imò ipse Vigilius ex Scriptura refutat
hereticos. Longè igitur melius & rectius il-
li tunc fecerunt, & æquius sensit Vigilius,
quàm hi nūc episcopi, qui Tridenti per ali-
quot annos hactenus se collegerunt, qui ab
hoc antiquo Trident. episcopo quā remo-
tissimi sunt. Hi Imperatorib. & principib.
ne Synodos colligāt, prohibēt: ueteres con-
trariū de principibus asserunt. Hi nolunt, imò
expresse prohibent, ut ex Scriptura Sa-
cra de questionibus Theologicis statuatur:
aliter & Athanasius cum pia antiquitate tra-
dit, aliter quoq; scribit Vigilius. Interim no-
stri pontificij audent sibi falso titulo anti-

quitatem arrogare, prætereuntes exempla
ueterum & morē antiquæ Ecclesiæ.

EX DISPUTATIONE INTER
Sabellium, Photinum, Arrium & Athanasium de Christo,
etc. autore Vigilio martyre, et Tridētino episcopo (quā
nuper inuentam edidit Georgius Cassander) quædam
clarissima disputantium dicta uerbotim descripta & ex-
cerpta, quæ abundè formam collationum
ueteris Ecclesiæ nobis ex-
hibent.

IN præfatione Vigilij sic dicitur: Cū apud
urbem Nicæam à 318 episcopis ex Euāge-
licis Apostolicisq; doctrinis, spiritali uigo-
re præditis, fides Ecclesiæ confirmaretur, i-
bi Arrij fides Constantino Imperatore dete-
gitur. Et mox rursum:

Arrius Constantiæ Imperatoris sororis
intercessione reuocatur, & ei audientia cō-
ceditur, cuius nomine Alexandriæ sit Syno-
dus rursum.

Hæc ex præfatione attulimus, iā ex ipsa
disputatione reliqua quæ huc faciunt, adij-
ciemus, sine additione nostra.

Ex ipsa disputatione.

Probus Iudex, autoritate Constantij Cæ-
saris suffultus, arbiter in controuersia inter
Arrium & Athanasium Laodiceæ (erat enim
eruditus) turbis hinc inde astātibus, pro tri-
bunali in auditorio sedit, & sic ait ad Arrium
& Athanasium, Gloriosi atq; pijsissimi Imperato-
ris Cōstātij autoritate sacra cōmonitus, præ-
cepi inter uos fidei negotium uentilari. A-
thanasius dixit: Et quis tam uecors audeat
principalia præcepta abnuere?

Ex epistola Augusti ad Probum: Mone-
mus, ut nostræ mansuetudinis autoritate p-
cepta inter Arrium uenerabilem presbyte-
rum, & Athanasium eiusdem auctorem er-
roris episcopum, huius negotij examen fas-
cias agitari: præcipuè uerò luademus, ut ani-
mi peruersitate deposita, ueræ fidei ac pro-
batæ colla submittant.

Ex relatione Iudicis Probi (nuper gentilis,
& uix facti Christiani) post lectam epistolā
Augusti: Ideo si placet, imò quia placere de-
bet, unusquisq; uestrum in conspectu no-
stro fidei suæ sententiam pandat, ut exami-
natione habita, quæ firmior cunctis & ueri-
or repta fuerit, hæc omnes iturè credamus,
& hanc indubitanter spreto falsitatis erro-
re sequamur, &c. Et si autem clamarent po-
stea, illi secreta mysterij non committi pos-
se, & rei in expertæ arbitrium collocari in i-
psam, quum nondum maculas gentilita-
tis, ueri dogmatis perceptione abluerit: ta-
men dixit Probus, se cupere totis uiribus
cognoscere quid sit rectum & ueridicū do-
gma. & postea ait: Antiquæ fidei regulam
pandite, & ita ut est ab Apostolis tradita, no-
stris auribus intimate, &c.

Et cum Sabellius primò, deinde Arrius, tertio tandem Athanasius suam recitasset quisq; opinionè, ait demum Probus Iudex: Quanquam hæc uaria & lōgè dissimilis sententiarū uestrarū diuersitas magnā cōfusiōnis caliginē nostris incutiat mētibus: tamē ut citò bis ambagibus exuamur, & ut quæ sit uerè fidei professio cognoscamus, digna mini euidentioribus Diuinæ scripturæ testimonijs assertionum uestrarum sententias¹⁰ communire, &c.

Nota lector, ex Scriptura debent dirimi, controuersiae.

Postea cum tres illi Arrius, Photinus & Athanasius contra Sabellium disputarent, sic de Athanasij responsione ait Probus: Licet sufficienter & doctius laudabili breuitate responderis: latius tamen hæc à te audire desidero.

Mox Arrius respondet ad prolixā Sabellij²⁰ assertionem, quam iste pro sua opinione ex his locis Scripturæ, Deus unus est, Non est Deus præter meitē, Ego in patre, & pater in me est, adduxerat, &c. & ait: Huius infanissimi furoris audaciā quāto cūq; breuitatis cōpendio uti potero, cōlestiū testimoniorū autoritate frenabo, &c. Nō ait, patrum testimonij.

Pergit autem deinceps ex Moyse & prophetis & Psalmis ac noui Testamenti apertis³⁰ dictis ostendere falsitatem Sabellij: & illud, Ego in patre, & pater in me est, per collationem Scripturarum expendit, ut cū ait alibi Christus, Sicut tu pater in me & ego in te, ita & ipsi in nobis sint. Item: Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo. & Apostolus ait: Verè Deus in uobis est. Sicut ergo cum Deus in nobis, & nos in Deo sumus, non confusione personæ, non unitate naturæ, nō augmē⁴⁰ tati accessione, non detrimenti subtractione, non qualibet composita uel ordinata mutabilis substantiæ qualitate, sed purè ac simplicis fidei sanctitate Domino in nobis habitaculum præparemus, & ille nos in suam recipit mansionem, dum eius uoluntatem faciendo in ipso manemus: ita pater & filius pro indissolubili fœdere uoluntatis in se inuicē manere noscuntur, &c. Vide quòd per collationem Scripturæ malè citata sint⁵⁰ explicanda, nō p patres & traditiones, ut ait Cassander, Osius, Lindanus, &c. Mox Probus ait, Arrium clarissimis testimoniorū documentis & patrem & filium propriè subsistere, demonstrasse, atq; tandem sic ait: Quoniam, ut dixi, assertionem ueridicā Sabellij perfidia est refutata, fidei suæ Photinus certis, si ualeat, testimonijs adsit.

Cū multis etiam adductis ex Scriptura locis suam confirmasset sententiam Photi-

nus, & Athanasius diceret cū Sabellio idē habere initium, sic ait demum Probus, propria opus esse refutatione ad Photini assertionis discussiones. (Non enim parua, inquit, intulit suæ fidei quæstionē, multis asseruando documentis, filium Dei ex Maria initium sumpsisse, & in Deum clarissimæ actionis merito profecisse.) Respondet Athanasius: Non pigebit aut me aut Arrium Photini dementiam Diuinæ scripturæ autoritatibus arguere, qui in tātum prorupit infantiæ, ut Prophetis atq; Apostolicis dictis, uesano furoris sui animo repugnās, nescio quæ uilissima derogationis exēpla, q̄ Deus pro nostræ redemptionis salute uoluntariè subiit affectu, in iniuriam tantæ protulit maiestatis, &c. Autoritatibus Scripturæ, teste hīc Athanasio, sunt refutandi hæretici.

Mox Arrius pergit illum ex aperta Scriptura arguere. Et cū acutissimè detorta in suum sensum Scriptura interloquente iudici & Arrio responderet, sic illa excipit Arrius: Quoniam manifestissimè ueritati callida disputationis arte Photinus obnititur, euidentissima est Diuinæ scripturæ autoritate frangendus, &c. Nota, quòd hæretici sint Scripturis frangēdi. Et sic incipit ex Apostoli Ioannis Euangelio, Deus erat uerbum, & uerbum erat apud Deū, & sine illo factum est nihil, &c. p̄gere. Moxq; dicit Probus, rectè refutari Photinum ab Arrio per aperta Scripturæ dicta, & nihil manifestius ista probatione demonstrari posse. Sed pergit Arrius clarissimis Christi testimonijs citatis, ita ut rectè dicat Probus: Licet, ut reor, utilius & ualidius hoc tuo testimonio nil sit: tamē ut diuersis probationum testimonijs assertiōni tuæ cumules fidem, pauca, ut ais, circūscripta breuitate p̄sequere. Citat igitur hæc Arrius: Antequā Abraham esset, ego sum, Descendi de cœlo, ut faciam uoluntatē patris qui me misit: item, Pater glorifica me illa gloria quam habui priusquā mūdus esset: item, Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se similem Deo, sed semetipsum exinaniuit, &c.

Post pauca, adducto uno Hieremiæ testimonio, ait Arrius: Hæc tam firma tamq; robustissima de diuinis autoritatibus elicita probamēta, qua libet Photinus, si ualeat, argumentatione dissoluat. Probus Iudex: Si adhuc tā manifestis tāq; p̄spicuis documentis Photinus obuius ire desiderat, certū est eū morbide contentionis uitio agi, quæ tantè non subijcitur ueritati. Atq; sic abscissa Photini disputatione, Arrio & Athanasio cōmittit disputationē. qui cū collocti essent, sic tandem ait Probus: Si hoc totū est in quo à uobis inuicē dissentire uideamini, id est, q̄ unus diuersas, alius Trinitatis unā dicat esse sub-

substantiā, id nūc disputationis ratio poscit, ut assertiones uestras, nec subtilitate argumentorum de industria Dialecticæ artis uenientū, sed puris & simplicib. Diuinæ scripturæ documētis robustius fulciatis, &c. En lector, quomodo precipit Index ex Scriptura tantū agendū: cui neuter reclamatur.

Quā primū Arrius pergit accusare Athanasium, & sic ad Probū dicere: Meminit Index, ut hoc perorauit, illum debere prauita-¹⁰ tis errore notari, qui noua & inuitata uerborum commenta sectatur, adiiciens Apostolicis dogmatibus, quod ab eisdem constat traditum non fuisse. Index, Ita memini. Et deinde cum Arrius nouitatis accusasset concilium Nicenum, permisso Iudicis, & cōsentiente Athanasio, decretum fidei in Nicēna urbe legitur, &c. Vbi mox arripit Arrius, tanquam nouum uocabulum *ἀνομοιον*, tanquam non usitatum Sacris literis, de quo²⁰ prolixè agit, & post multa dicit: Quid hoc Apostolicæ fidei superadijicitur uerbum, cuius nec prophetæ quidē, nec Apostoli uspiā faciunt mentionem? Quid istud nomen est, sine quo fides integra esse non possit, sine quo Christiani Christianæ religionis abdicantur honore? unum enim de duobus in hac causa seq. necesse est. Si uera est homou³⁰ sija assertio, falsa est Apostolorū prædicatio, quæ sine hoc nomine longo tempore floruit: si uerò Apostolica fides, huius nominis expers, uera est, sicuti est, & hæc sine dubio falsa, quæ antiquæ fidei nominis nouitatē adiecit. Reuolue cuncta noui ac ueteris Testamenti uolumina, utrū alicubi *ἀνομοιον* Sacris inditum paginis poteris inuenire? Respondet Athanasius: Res antiqua nouū nomen accepit, non uocabulo nouo nouæ rei uirtus accessit: hoc utiq; requiro, Vtrū res quæ antiqua est, simul à te cum nominis nouitate dānetur? Rursum Arrius ait: Si *ἀνομοιον* nouum nomen est, non dubium quin & res noua, quam significare uidetur. Ita & querente Athanasio & rem & nomen condemnauit. Pergit autem Athanasius sic: Si autē demonstraui rei antiquæ & ab Apostolis traditæ, nomen attributum fuisse, uictum te tandem fateberis: Et cum Probus quæreret, cur res antiqua nouum accepisset nomen, præsertim cū sine nominis proprietate, priusquā istius nominis uocabulum sortita esset, mansisset, Athanasius regerit: Disciplinæ Ecclesiasticæ moris est, propter hereticos significantiū rerum naturas hoc pacto exprimere, quæ tamen existentium causarum ueritatibus congruant, & quæ magis eadem antiquitatis fuisse demonstrent, non ortus insinuent nouitatem. Quod probat ab exemplo nominis (Christianus) cum antea discipuli uocarentur credentes, postea

ad plenitudinem nominis exprimendam, & propter differētiā alterius cuiusquam sectarij discipulorū Christianos dictos esse. Sicpiè ingenitum patrem dicere propter heresim Sabellij, qui patrem ex uirgine uolebat natum, Ecclesia ait, & tamen ingenitum expresse nusquam legi in Diuinis literis. Et uos, inquit, cum dicitis innascibilem patrem, profitemini quod scriptum non est, & uestri episcopi propter Sabellium in Synodo Syrmij collecta dixerunt patrē impassibilem: quod etsi religiose & sanctè statuerint, tamen tunc Sabellius proclamauit, Cur hoc protenditis, quod scriptum non legitis? Et cum ibidē in Synodo à uestris scriptum sit de filio, Deum de Deo, lumen de lumine: mox iurē sic in sermones prorumpere posset Photinus, Quid sequendum posteris traditis confitendo Deum ex Deo, lumen de lumine: ostendite mihi utrū in eadē fidei forma, id est, in authentico Symbolo, quod Apostoli tradiderūt, hoc scriptū legitis? Sed contētus sum, cū ibi scriptū nō fuerit, saltem mihi de prophetis legatur, de Apostolorum literis ostendatur, quis has uocum coleret nouitates? quis suis admittere sensibus patiatur, quod neq; prophetæ neq; Apostoli tradiderunt?

Item, similem patri filium multis & celeberrimis Conciliorum uestrorum decretis statuistis: exurgat nunc Eunomius, qui dissimilem confitetur, & dicat ubi hoc legitis, ubi scriptum reperistis, utrū ne pater an filius hac de se usus sit uoce? Mox igitur si ita ipsum constringat, ut uelit sibi *ἀνομοιον* propriè scriptum demonstrari, instat ut probet non ex coniecturis, non ex uerisimilibus, non ex ratione uicinis, non ad intelligendum prouocantib. rebus, non ad id profitendum, pietate fidei suadente: sed pura & nuda uerborum proprietate hoc scriptum ostendat, ingenitum aut impassibilem patrem, filium uerò Deum ex Deo, lumen ex lumine, aut patri similem: imò ait, nolo mihi dicas, hoc fidei ratio poscit, hoc pietas docet, ad hanc me nominis professionem Scripturarum cōsequentiā prouocat: nolo, inquam, talia obtendas, quia & me similia de homou⁴⁰ sija probatione respicis preferentem. Et cū magis instaret, tandem ait Probus: Si Ecclesiasticæ consuetudinis mos est, ut aliqua uerborum uocabula, pro coercendis hereticorum motibus in fidei autoritate, nuda ponantur, q̄ tamen ratione ex consequentiā rerum existentium uestiantur, dum eorum ueritas, in qua originem sumunt, Diuinis contineri literis inuenitur: quid dicis Arri? Concedis *ἀνομοιον*, sicut Athanasius dicit, de Diuinis scripturis per conuenientes professionis qualita-

tes probari, an non? Porro, cum Arrius diceret se syllogismis illudi, peteretq; pbari sibi homouisionem proprie ex Scriptura, &c. (Notet lector, quomodo illa uocabula sint suscipienda, quorum ueritas in Diuinis continetur literis.) Respondet Probus: Vides quæ admodum tuam in te referat quæstionem, & iisdem te, quibus uteris constringat articulis professionis tuæ, manifestius (ut ipse exigit) documētū petēs, ut ei de Canonicis nūdē positū literis ostendas innascibile aut impaisibile patrem, aut Deum ex Deo, aut lumē ex lumine, aut filium patri simile esse. Quæ omnia si pprie posita demonstrare minime potueris, negādi tibi necessitas imminet. Cui discrimini, illa, ut mihi uidetur, sola ratio poterit subuenire, ut concedatis uobis ea quæ in Cōcilijs uestris nudē sunt posita, de Scripturarum fontibus emanasse. Nam hoc contentiois uitio dabitur, ut documētum nudi sermonis exigas, cuius fidei sensum in Scripturis copiosius noueris redundare. Sensum igitur quære, unde huius uocabuli natura traxit originem: & cū sensum inueneris, nomen te pariter inuenisse non dubites, &c. (Illa uocabula, lector, quorum sensus ex Scriptura patet, sunt recipienda iuxta Probū.) Imō, inquit Athanasius, si hoc concedat, tunc ut ex consequētia Scripturarum unam patris esse substantiam & filij, qd̄ est *ὁμοούσιον*, doceatur, facillimē se superari posse sciat, & ideo diffidētē ac timoris periculo actus nudi sermonis flagitat documentum. Et rursum: Exigis à me, ut unam & patris & filij substantiā, id est, homouisionem scriptum ostēdam, tu autem tres *βόας*, id est, tres substantias cōfiteris: ostende igitur mihi, ubi tres uias legeris. Si ego enim unam, hoc est, homouisionem ideo negare debeo, quia hoc ubi sit scriptum non inuenio: tu quemadmodum audes tres uias profiteri, cū hoc scriptum nusquam poteris demonstrare? Probus Iudex sic ait: Si extat ali quod ex diuinis auctoritatib. documētū proprie & specialiter positum, quo approbetur patris & filij & Spiritus S. tres uias, tresq; ut fateris naturas esse, pferatur, quo possit Athanasius à confessione unius substantiæ, quod est homouisionem, declinare. Cū enim triuisionem proprie in Scripturis positū ostenderis, apparebit Athanasium temeritate pertinacissimē obstinationis in *ὁμοούσιον* confessione hactenus perdurare, quod proprie positū nequiuert demonstrare. Si uerō ne tu ipse tres uias demonstrare ualueris, pari mihi conditionis necessitate obstrictus esse uideberis, &c. Cum autem nec ille homouisionem, nec iste triuisionem uocabula proprie & iisdem literis & syllabis scripta esse in Sacris literis nō posset pbare, utriq; post pro-

lixam altercationem respondet Iudex: Quātum uestræ disputationis intentio mōstrat, nec tu homouisionem, nec iste triuisionem proprie & specialiter positum ualeris ostendere: unde ne puerili cōcertatione in superfluis rebus diutius commoremur, ab hac puri exactio ne documentum tandē uterq; diffinit, & consequenti ratione aut homouisionem, aut triuisionem de Scripturarū auctoritate colligit. Non enim fas erit, de nominis appellatione dubitare, quam testimoniorum copiosa congestio firmius poterit roborare. Rursum sic ait sequenti die Probus: Quoniam uos initi fœderis pacta indeclinabili sententia seruare non dubito, quin id uobis inuicem consensisse uideamini, ut unius substantiæ, uel triu substantiarum professionem ex Diuinarum consequentia literarum luculento disputationis examine cōprobetis, omissa scilicet quæstione documentorum puri uocabuli atq; proprie positi existentis: id iam nunc ipsius placiti ratio postulat, ut cuncta humanæ argumentationis cauillatione remota, de sacris diuinarum auctoritatum uoluminibus patris & filij & Spiritus sancti aut unam, aut diuersas doceatis esse substantias, &c. Nota quomodo sint ex Scripturis omnia probanda.

Et mox se in sequenti responsione Athanasius Iudicis sententiæ submittit, & cum iam ex Scripturis & rationibus prolixē rixati aliquandiu essent, his tandem uerbis se cōuertit ad auditores Athanasius: Quid igitur religiosius, quid uē sanctius ac diuinitati congruentius? obsecro uos o auditores, iudicium æquā lance pensate, erigite mētis oculos, & terrificū futuri examinis diē metuētes, quid magis catholicæ atq; Apostolicę cōgruat ueritati, religiosa mētis intentione pspicite, &c. En pie Lector, quod Athanasius auditoribus plebeijs defert iudicium.

Postea Athanasius sic ait ad Arrium: Sed te effrenatius euagantem, & uelut undosū æquoris gurgite naturali licentia fluitantē, diuinæ auctoritatis testimonia coercebūt, & intra certos diuinæ professionis limites coarctatū, legaliū constitutionū metas egredi non sinent, &c. Et rursum in sequētibus sic instat cōtra Arriū: Rectē id sensisse argueres, si ego Deum iterum habere propria temeritatis præsumptione, sine ullo diuinę legis testimonio affirmassem, &c. (Nota, q̄ pulchrē ait, quod heretici coerceantur diuinæ auctoritatis testimonio.)

Et postquā illa copiosissimē pbasset, sic tandem appellat Probū: Ergo quia Deum de seipso generasse, & Diuinarum scripturarū testantur eloqa, & in sua id Arrius superiore psecutione falsus est: iudica uirorū optimo Probe, quis magis cum Diuinis conueniat scriptura.

scripturis? (Videant pii, quomodo Athanasius se submittat Probi iudicio, & ex Scriptura iudicari de controuersia uelit.)

Probus respondet: Quicquid in hac prosecutionum ueststrarum assertionem cognoscere potui, ultima examinis nostri sententia retinebit: nunc uero, si qua uobis adhuc de Diuinis scripturis fidei uestre congruentia superesse putatis, proferre dignemini, &c.

Pergunt igitur acriter coram Iudice certa re. Et ne nimium sumus prolixi in ista recitatione huius disputationis, uolumus ex illa, quæ adhuc in multa extenditur folia, pauca referre. Notandum, quod ex Scriptura uult proferri omnia Probus.

Cum tandem Arrius pro minoritate filij (ut sic loquar) plurima testimonia Scripturarum referret, sic ait Probus: Si aduersus ista copiosa diuinæ autoritatis testimonia, quæ ab Arrio de filij subiectione prolata sunt, quid Athanasio competere uidetur, edicere non moretur: ne superstitione sermonis, sed diuinis potius luminibus aut similis, aut dissimilis, uel æqualis patri filius demonstretur, ut agnita ueritate, quæ sanæ fidei ac rationi cōueniant, roborentur, &c. Et post multam disceptationem rursum sic ait: Certū est quidē natura luminis, uel uerbi ac sapientiæ aliarūq; uirtutum abs te cōmemoratarum efficientias his conditionibus teneri non posse: sed utrū, ut ais, paternæ generationis natiuitas talibus comparetur exemplis, diuinis te conuenit testimonijs edocere, &c. Tandem Arrius multa rursum ex Scripturis profert, in suam pertracta opinionem.

Mox Athanasius magna perspicuitate, facta collatione Scripturarū, explicat malè torta ab Arrio Scripturæ dicta, & eius opinione prolixè ex manifestis Scripturis refutat, illiq; perspicua dicta ex Ioāne & alijs locis opponit, ita quidem, ut in hanc prorumpat sententiam Iudex: Si huic tā ualidè & certæ prosecutioni Arrius nifus fuerit obuiare, certum est eū non rationē sequi, sed per uerborum irrationabiliū cāpos effrenatus euagari: qui usq; nunc trium substantiarum rationem, ut superius falsus est, sicut Athanasius unius permultis docuit documētis, per nescio quam nebulosam caliginē circuiens, assertionem suam nequiuertit probare, &c. Sed quid ad hæc Arrius? Imò cum amplius nihil haberet opponendū, dilabitur ad eneruandam & labefactandam Spiritus sancti diuinitatē: & rursum conatur ex prauè tortis Scripturis probare, Spiritum esse patris ministrū. Sed Athanasius ita illa refutat, & tam prolixè offendit diuinitatem Spiritus sancti ex apertis ueteris ac noui Testamenti Scripturis, ut sic rursum prorumperet Pro-

bus: Quæ nam illa sunt, Arri, in quibus tibi satisfactum esse non arbitraris? designa manifestius. Postea cum Arrius Spiritum patre & filio minorem, & uoluntatis eorum ministrum conaretur diu ex mutilatis scriptis probare, sic obuiat iterum Athanasius ei: Si Iudicis clementia permissum tribuit & largitur, ex diuinis autoritatibus etiam Spiritum sanctum non creaturam esse, sed Deum & creatorem cum patre & filio, breuiter demonstrabo.

Probus Iudex inquit: Vt tua professio continet, approba breuiter quod ratio exigit documentum, non ex argumento sermonis, sed ex Diuinarum scripturarum testimonijs, Spiritum sanctum patri & filio cōæqualem esse: aut, sicut ipse falsus es, Deum eum uel creatorem communis operis esse ostende: ut cum hæc ueridicis testimonijs approbaueris, Arrius eadem à sua intentione, ueræ fidei professione conuictus abscedat, &c. (Nota, quod ex Scripturis uelit omnia probari Iudex.) Pergit igitur Athanasius ex Scripturis apertis primò demonstrare Spiritum sanctum esse simul cunctorum creatorem, deinde & ipsum esse Deum, atq; commode collatione Scripturarum facta, & præcedentibus & consequentibus alijsq; Scripturis perspicuis prolatis illa explicat, quæ pro sua opinione attulerat Arrius, quem etiam apertè refutat.

Tandem cum Arrius uidet rectè posse creatorem dici & Spiritum sanctum, sic demū illa quasi propositione concessa instat: Quibus Scripturæ autoritatibus docere poteris, Spiritum sanctum esse Deum, quem ego creaturam esse confiteor? Quod cum perspicuè apertis & manifestis Scripturæ dictis declarasset Athanasius, tandem Arrius appellat Iudicem, ut attēdat, quomodo id possit comprehendere, ut nunc unum Deum, nunc unum in tribus distinctum, nunc compositione quadam ex partibus conformatum, nunc deriuatione nescio qua, ex uno iterum in partes diuisum tradat, & quo artificio de tribus unum conflet. Dixit itaque Iudex: Quem unum dixeris Athanasi, eundemque rursum tres appellare, & quos tres credideris, eosdem iterum in unum fateri Deum, quantum ad humani sensus pertinet rationem, multum inconsequens esse uidetur, nisi fortè hæc diuina autoritate credere iubeamur, unde ad hæc tam ualida tamen inuicta quæ Arrius obijcit, Athanasius respondere non differat. Mox pergit Athanasius ita sua confirmare clarissimis Scripturæ uerbis, tam ex ueteri quam nouo Testamento desumptis, & refutare aduersariū, suaq; dicta malitiosè adducta explicare per alias Scripturas, ut statim sic Probus, cum ad ipsum

ad ipsum nominatim post copiosam suam probationem & assertionem appellasset Athanasius, respondeat: Si post innumerabilia testimonia Arrio aliquid remansisse uideretur, proponere non grauetur, quâquam ut reor, nihil responsionis remanserit, quibus uidelicet responsionibus possit Athanasium de unius substantiâ, id est homousij ratione depellere. Sed ne postmodum de aliqua oppressione causetur, à nobis nullus ei ad respondendum locus adimitur. Cum autem Arrius nihil posset amplius, & cū diceret: Quod in examine tui culminis explicare non ualeo, principis iudicio referuabo, ubi ueritatis indago præpollet: ait tãdem Iudex, frustra Arrium de nostro iudicio ad principis appellare presentiam, cum in cōflictu certaminis nihil aduersus se senserit prauitatis, qui suam ignauiam quibuslibet modis obtegere cupiens, ad principis uisus est conferre presentiam: quem constitit Athanasium ab homousij defensione, quod unius est substantiæ, diuellere penitus non potuisse, &c.

Tandem sic in conclusione ait: More ueritatis & fidei inter sectatores Christianæ religionis, id est Athanasium, Arrium, Sabellium & Photinum arbiter sedi. Qui quoniã diuersitate dogmatum & sententiarum uarietate longo discriminis interuallo à se inuicem dirimuntur, studiosius explorare curauimus, cuiusnam eorum fides ueris assertionibus insigniretur. Quod ut facilius cognoscere possem, singillatim eos fidei suæ feci proferre sententias, easdemq; documentis probabilibus roborare mea interlocutione flagitauimus, &c. Tandem refert, primò rectè Sabellium & Photinum refutatum: & deinde repetitis singulis, quæ ab Athanasio & Arrio dicta erant, concludit demum, Athanasium rectè & homousion, id est eiusdem substantiæ patrem & filium esse, atq; Spiritum quoq; sanctum uerè Deum & creatore omnium asseruisse ex Scripturis contra Arrium pronūciar, atq; ipsum Apostolicæ fidei assertorem appellat, & sic finit disputationem. Hec ex illa disputatione.

Iam etiam uideamus, an quoq; aliunde quàm ex ipsis Scripturis Vigilius refutauerit reliquos hæreticos, cum quibus illi negotiū fuit. Percurremus igitur ipsius libros. Sic enim inquit libro 1 contra Eutychem & alios hæreticos: Seducitorū temeritas, quæ pro numero naturarum diuersitatem ingerit personarū, Apostolica est autoritate frangenda & penitus cōterenda. Apostolus certe nouerat Christum ueriusq; naturæ, dum eum & hominem & Deū, eumq; prædicat unū. Hominem quidem, cū dicit: Unus mediator inter Deū & homines, homo Iesus

Christus. & iterum: Sicut per unū hominē mors, ita per unū hominē resurrectio mortuorum. & de filio inquit suo: Factus est ei ex semine Dauid secundū carnē. & Memor esto Iesum Christum resurrexisse à mortuis ex semine Dauid secundū carnem. Deū uerò, cum dicit: Ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. & quàm plura his similia, quæ commemorare longum est. Qui ergo hunc eundē & Deū prædicabat & hominem, ut ex utrisq; naturis unum ostenderet Christum, miror quomodo non moueat istos egregios nostri temporis calumniatores, quod unam Christo personam adscriberet dicens, Ego si quid donauimus in persona Christo, &c.

Item libro 2: Cum dicimus Dominū passum & mortuum, non expauescat Nestorius, quia secundum unionem personæ dicimus. Rursus cum dicimus, Dominum nec passum nec mortuum, quia est omnino impassibilis, nō formidet Eutyches, quia secundum naturæ proprietatem dicimus, magisque nec nos dicimus, sed Scripturæ loquuntur. Nam Dominum passum Symboli tenet autoritas, & Apostolus tradidit dicens: Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, &c.

Quid quæso, aliud agit in toto tertio libro, quàm quod prolissimis probet Scripturæ locis, ex utroq; Testamento feliciter productis, Christum uerum esse natum hominem? cum tandem ait: Quis tam aperta & absolutissima diuinæ prædicationis claritate lumen non aspiciat ueritatis?

Item in fine: Quomodo ista etiam tertio libro irrefutabili, quātum opinor satis diuinæ Scripturæ autoritate docuimus, filiū Dei sicut de patre eandem diuinitatis, ita etiam de matre humanitatis habere naturam: & quod rex cœli & germen, uel fructus terræ propter utrasque naturas fuerit appellatus, inuicta nihilominus & p̄spicua assertionem monstrauimus.

Item in libro 4: Requiramus quis in hoc Apostolicis cōgruet sensibus, utrū tu, an Leo? qui sicut fidei regulam, ita & uerba sequitur Apostolica. Dicit ergo Apostolus ad Romanos: Sicut in uno corpore multa sunt membra, &c.

Item: Unde nos tantæ perfidiæ & temeritatis detestantes errorem Ioannis Apostoli uerba, quib. isti ad patrociniū prauitatis suæ pessimè abutuntur, non alio quàm eiusdem Apostoli sensu tractemus.

In libro 5, exemplo Scripturarum docet rectè actū in concilio Chalcedonenſi, quod olim exclusi à Synodis, tūc in ea Synodo recepti sint.

Item: Nūc illud est diuinis edocēdū testimoniū.

monis, & creatum esse Christū secundum ueritatem humanæ eius naturæ: & eūdem esse infactum secundum proprietatē nihilo minus diuinæ eius naturæ, secundum quod isti dissentientur, properemus ostēdere, quod mox ex Actis & epistolis Pauli demonstrat.

Item: Series nobis Diuinarum percurrentia est literarum, & plurima testimonia congerenda, quibus demonstretur, quā sit impium & sacrilegū ea quæ sunt propria carnis Christi, ad naturæ uerbi proprietatē referre, & quæ sunt propria uerbi, proprietati naturæ carnis ascribere: & quā sit homini impium, ea quæ sunt propria carnis, per exceptionē proprietatis alienare à uerbo, & quæ sunt propria uerbi, eadem exceptionis lege abalienare à carne: cum sit eis utrunq; in Christo commune, & Christus sit utrunq; &c. Pergit ergo prolixè hoc probare, & post illa adducta sic ait: Horū eloquiorum sacrorum meliorem interpretē quā ipsum Dominum, non inuenimus, qui nobis tātorū bonorum sibi met collatorū causas & meritū ualeat referare. Cesset omnis humanæ argumētationis calliditas, nec audeat se imperita peritia ultra modum diuinæ expositionis extendere. Ipse Dei filius sacro diuinitatis ore perdoceat, cur, uel secundū quod tantis à patre sublimatus honoribus, qui sic incarnatus homo factus est, ut in eo quod erat immutabiliter permanens, nihil eorum amitteret, quæ prius habebat, &c.

Postremo post copiosam Scripturarum probationem, adducit in eandem sententiam & consensum patrum.

Claret igitur, quod non aliū de & Nestorius in Ephesino, & Eutyches in Chalcedonensi concilio, quā ex manifesta Scriptura sint conuicti. Hæc ex ipso Vigilio protuli.

CAPVT II.

EX DISPUTATIONE ATHANASII in concilio Niceno cum Arrio habita, quæ extat in tertio eius tomo, utiliter quædā sunt excerpta dicta, & probatio petita, quæ ostenditur, quod ex Sacris tantum literis olim disputauerint in Ecclesia: unde etiam hodie docemur quomodo in disputationibus nostris, siue priuatis siue conciliorum, sit procedendum hoc tempore in Ecclesia.

Arrius inquit, Magna discordia mihi uidetur Scripturarū in re præsentē. Athanasius: Absit, ut obloquatur homo Diuinis & à Deo inspiratis scripturis, quasi non omnia inter se consonent: ut enim libra iusta, ita inter se congruunt omnes Scripturæ. Et rursum Arrius: Hoc de Scripturis adfero, tu au-

tem unde habes, quod æternū filium Dei esse dicis? Athanasius: Ego ex diuinitus inspiratis literis didici æternū esse Dei filium. Arrius: Vbi sunt Scripturæ quæ æternū dicunt? Athanasius: Adsit nobis ille celeberrimus Paulus, & ueritati testimonium perhibebit, &c. Hæc prolixè probat.

Et postea Arrius: Quandoquidem tu rectè ad corpus retulisti illud dictum, Dominus creauit me, ego tibi me astipulatorē præbeo obscriptū hoc testimoniū: restat igitur ut rectè incedas ad ueritatem, & non aliter facias. Athanasius: Quid uis ut faciā? Si quid ueritati gratum & amicum est requisitis, non habebis me refragatorem. Arrius: Testimoniū tibi adferam, quod non poteris in aliū sensum interpretari. Clarum enim illud est de essentia uerbi à patre condita mentionē facere. Athanasius: Si mihi dederis ex diuinitus inspiratis Scripturis testimoniū, nō recusauero: id unū caue, ne ea mihi adducas, quæ nuper ad uestram libidinem scripsistis: ea enim non feram. Arrius: Noli obtrectare nobis tanquam Deum non timētibz, Apostoli uox est, quā me prolaturum dixi. Athanasius: Dic ergo. Arrius: Clarissimus Apostolorum Petrus testificans de eo qui manifestatus est in Israel, ita inquit: Certò igitur cognoscat omnis domus Israel, quod illum & Dominum & Christum fecit Deus. Quid? num nos hanc uocem in scripta misimus? Athanasius: Non uos quidem hanc uocem scripsistis, sed suprā scripsistis. Arrius: Vides te circumscriptum, & ad conuicia raperis? quin potius, si quid potes, ad hæc responde, aut transfuge ad ueritatem. Athanasius: Recita mihi totum caput. Arrius: Certò sciat omnis domus Israel, quod eum & Dominum & Christum fecit Deus. Athanasius: Ne mutila uoces Scripturæ. Nā corpus si maneat in eo statu, quo ab initio conditum fuit, formosum est: ubi autē modulum excessit uel manu, uel pede, uel digito, turpe redditur. Dic igitur ea quæ in hac Scriptura sequuntur. Arrius: Faciam Iesum quem uos crucifixistis. Athanasius: Quis nā est ille qui crucifixus est, Verbum? ne an Deus, an corpus, quod Deus qui uerbum est, ex Maria uirgine acceperat? Arrius: Quid? an non confiteris uerbum crucifixum esse? Ath. Ego Deum uerbum confiteor hominem factum, carne crucifixum esse, &c. Et hæc latius ex Scriptura ibidem probantur. Et rursum Arrius: Omisais syllogismis des mihi scriptam demonstrationem, uerum Deum filium Dei esse quæadmodū ego tibi uocem Euangelicam exhibui. Ath. Audi igitur scriptam demonstrationem, ut non erres. Ioannes Apostolus ita locutus est: Scimus quod filius Dei uenit, & dedit

dedit nobis intellectū, ut cognoscamus uerum Deum, & sumus in uero eius filio Iesu Christo, hic est uerus Deus & uita æterna. Iam ne animaduertis easdem uoces de patre & filio proferri, æqualiter filio ac patri deitatem, imputantes? ut enim de patre dixit: Hæc est uita æterna, ut cognoscāt te solum uerum Deum: ita & hic de filio dixit, Hic est Deus & uita æterna, &c. Et postea: Si paucillum momenti concessero, fuisse aliquando tempus quando ipse nō erat, erit Deus recēs: quod absit, ut à Christiano sentiat, quippe qui hoc modo cōfessus sit contraria Sacris scripturis.

Arrius: Quæ cōtrarietas, si dicas eum ad istum oculi priusquā generaretur non fuisse, ne ingenuum illum esse intelligamus?

Athanasius: Multa & magna contrarietas hic se ostendit cōtra pietatem Sacrarum literarum, ubiq; protestantium filium semper fuisse, neque unquā fuisse tempus, quo non extiterit. An tibi malum non uidetur, si contraria loquamur Diuinis scripturis? Arrius: Adfer mihi testimonia. Athanasius: Audi Ioannem dicentem: In principio erat uerbum, & uerbū erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum, &c. Et post multa:

Athanasius: Scriptura p̄bē loquitur, sed tu hoc dictum (Eruētauit cor meum uerbū bonum) cum alijs multis malē detorques. Arrius: Explica igitur tu nobis ueritatem istius dicti, siquidem ego illud peruerto, ut tu dicis. Et postea cum Arrius proferret Clementem Petri sectatorem, sic respondet Athanasius: Mi homo, memor sis doctorum. Ego enim, ne erres, simplex, in compositum, infinitum numen ueneror, quum id didicerim ex Sacris & diuinis scripturis, & ab episcopis, qui mihi hoc per manus tradiderunt, &c.

Et rursus post multa sic ait Arrius: Cum sit una deitas patris & filij, & una substantia & omnipotentia, reliquū est ut de Spiritu sancto queramus, quādo quidem in principio statuebas eum patri & filio cōsubstantialē esse: ego contrā dicebam, quū documenta habeam ex Sacris scripturis illū creatum esse, quod mox probat Arrius. Sed ita ex scripturis respōdet Athanasius, ut nihil habeat quod opponat Arrius. Tandem petit testimonium ex Sacris scripturis, quemadmodum de filio factum erat, Spiritū esse cōsubstantialē Deo, &c. quod egregiē Athanasius ex scripturis probat. Demum sic ait Arrius: Vbi scriptum est, Spiritū sanctū esse Deum? ubiq; respondet Athanasius: Hoc prædicant Sacræ literæ Deū esse Spiritum sanctū, eumq; non separatum à Dei & patris filijq; unigeniti maiestate. Di-

cit enim Petrus in Actis ad Ananiā: Cur posuisti illud in corde tuo ut mentireris Spiritui sancto, non mentitus es hominibus, sed Deo. Vides quōd quem in superioribus nominauerat Spiritum sanctū, in sequentibus appellauit Deum, &c. Et alia adfert in eandem sententiam. Mox Arrius instat, dicens: Quare igitur Scriptura nusquā dicit, ut honoretur Spiritus sanctus unā cum patre & filio? Athanasius regerit: scripturæ Sacræ manifestē loquuntur, omnes potestates in coelis incessanter honorare Spiritum sanctū cum patre & filio, ut Esaias dicit. Arrius ait: cum patre & filio uenerādum esse Spiritum, nusquam in scripturis dicitur. Athanasius inquit: Erras. & incipit ista ex Esaiā & Ioannis Euangelistæ & Apostoli epistola apertē probare, ut tandem his auditis diceret Arrius: Verē beati qui istam fidem tenent. Ego gratias ago sanctæ Trinitati, adoroq; patrem & filium & Spiritum sanctū: & ego omnia indumenta erroris exuens, ea abijcio per misericordiam Dei, &c.

Haftenus ex disputatiōe illa deprompti ipsa utriusq; & Athanasij & Arrij uerba. Vbi lector obseruet, quōd Athanasius placulum censeat obloqui Diuinis & à Deo inspiratis scripturis. Imō quōd dicat, se sua adferre ex Sacris literis, & quōd etiam Arrius suffragetur Athanasio, propterea quōd scriptum ei protulerit testimonium. Et uerēhemēter nostros pōtēficios nugatores, qui superiorib. annis in colloquio Vuormaciensi, & nuper in cōcilio Tridētino noluerunt disputare ex scriptura Sacra cum nostris, cōfutant hæc Athanasij uerba in hac disputatione: Si mihi dederis ex diuinitus inspiratis scripturis testimoniū, nō recusauero. Sed uideamus etiam, quomodo processerit idē quoq; Athanasius in suis scriptis & libris cōtra hæreticos ex scripturis.

Libro 4. aduersus nouellam Potētini hæresim: O' uera cecitas. Vtiq; si Scriptura tibi non sufficit, quæ sic de eo significat, me nō est iam super eo quōd interroges, &c.

Idem libro 7. de Professione regulæ catholicæ ad Theophilū: Audi nūc, ait ad hæreticum, unum de multis pertinens exēplū. Memento post hanc tātā satisfactionem hucusque erit finis sermō dicētis. Si tamen nihil te cōmonet de his, quæ superius secundum scripturæ rectissimæ lineam ad ordinem tibi diligenter exposui, &c. In libro uel epistola ad Epictetum episcopum Corinthiacum, cōtra hæreticos: Fides quæ inibi (in concilio Nicæno) à patribus secundū Sacras scripturas tradita & confessionibus confirmata est, satis mihi idonea efficacq; uidebatur ad omnē impietate euertere, & pietate eius q̄ in Christo est, fidei cōstitutā.

In ora:

In oratione contra Sabellij Gregales, de eterna substantia filij & Spiritus sancti cum Deo: Cōdisce religiose ex Sacris scripturis unā in tribus formam intelligere, non unā rem ex tribus componere.

In oratione prima contra Arrianos, trinitatē dicit, & diabolū & hæreticos citare Scripturas. Itē: Ex ueteribus noua, & noua ueteribus contestata redduntur. Paulus certē eius Euāgelij Apostolus fuit, quod præ-¹⁰ annunciauit per prophetas suos in scripturis Sanctis. Quin & ipse Dominus locutus est, Scrutamini Scripturas. Quomodo igitur agnoscent Dominum, qui non antē de eo Scripturas cōsulerunt & scrutati sunt? Nam quem Moyses descripsit & propheta, eum se inuenisse discipuli affirmant. Mox contra Sadducæos & Paulum Samosatensem ueritatem utriusq; Testamenti asserit, & eos ex ista Scriptura quam illi dicebant²⁰ se recipere, refutat. Tandē sic ait: Quotquot sunt hæreses, nihil habent in suis figmentis constituendis, quod commune sit cum Sacra Scriptura. Neq; id eos latet qui huiusmodi errores tuentur, quā longē, imō quā omnino illa hæresis dissentiat à Sacra scriptura: sed tamen ad dolum simpliciorū, de quibus Proverbia mentionem faciunt, Simplex credit omni sermoni, ueluti diabolus ipsorum pater, trāsformationem uultus ad³⁰ speciem angeli conformant, eamq; uerborum indolem præ se ferunt, ut rectum sensum habere uideantur: eumq; ubi persuaserint, eō miseros deducunt, ut diuersa alienaque à Scripturis sentiant.

In oratione 2 contra eosdem: Nunquam populus ab episcopis suis, sed à Domino, in quem creditum fuit, nomen accepit. Cerrē à beatis Apostolis præceptoribus nostris ministrisq; Euāgelij Saluatoris nostri appellationes adepti non sumus, sed à Christo⁴⁰ Christiani & sumus & nūcupamur. Illi uerō qui aliunde originem suæ fidei deducūt, merito autorum suorum cognomenta, & ad quos pertineant, præ se ferunt, &c.

In oratione 2 contra Arrianos: Ecce nos ex Sacris scripturis fidenter loquimur de religiosa & pia fide. & iterum: Quænam uerba melius ad rationem diuinitatis sonēt, & Deum ac filiū patris Dominum Iesum Christū ostēdere putentur? eāne quæ uos (Arriani) euomistis, an ea quæ nos ex Sacris literis de prōpriumus & allegamus? &c. Ergo catholici sua ex Scripturis cōfirmarūt & protulerunt, Arriani uerō & hæretici aliunde, &c.

Item mox: Nusquam Sacra scriptura tale quid de Domino locuta est, scilicet quale Arriani. Et postea contra eosdem sua ex Scripturis docet & probat Athanasius, incipiēs à Moysē, & ita peruagatur Scripturas.

Sermone 4 contra Arrianos: Hoc ita à nobis intelligi uolēs Sacra scriptura, istiusmodi exempla in medium produxit, &c. Et oratione 3 contra Arrianos: Audiendo Scripturas ad fidem inducimur.

Ibidem: Cū & iam quoq; in uerbis Euāgelicis ad calumniam detortis, eos rectum sensum nō tenere facillimē perspicias, si uel nūc scopū Christianæ fidei ante oculos ponas, eoq; pro regula usus, lēctioni Scripturę diuinitus, ut inquit Apostolus, inspiratę, animū intendas. Quē scopū quū Christi perduelliones incognitū haberent, à uia ueritatis aberrarunt, &c.

Ibidem: Qui scripturas Sacras in manus sumit, is ex ueteri Testamento has sententias colligat: ex Euāgelij autem Dominum spectet hominem factum esse, &c.

Et rursum: Isti uerō ubi nā uoluntatē priorem uerbō Dei anterioreq; inuenerūt? nisi fortasse omisis Scripturis dissimulatē adhibent Valentini errorem? &c. Ergo Scriptura potius adhibenda. Ibidē: Scripturę sacrę istis planē clausę sunt, eosq; undiquaq; ostēdūt & stolidos & Christi peruelles esse.

Ex oratione contra Arrianos in hoc dictū ex Deo, Deus est uerbū: uideat ille, ne dum fugit id quod à Scriptura dicitur, illabatur in eam absurditatem, ut bigenerem duplicisq; naturę Deum introducat.

In Apologia de fuga sua: Sufficit mihi quod hac re sese prodāt, quod nihil secūdū Euāgelium aut sapiāt aut faciant, sed pro libidine sua id opinentur quod uelint.

In Apologia de fuga: Age, iā quid scripturę Sacrę de huiusmodi re loquantur, inspiciamus. Inde enim patebit, eos potissimū cum Sacris literis pugnare, & sanctorū uirtutes calumniari.

In epistola Athanasij aduersus Arrianos, de sententiā Dionysij: Qui quum nihil rationi cōsentaneū, aut certi ex scripturis Sacris in hæresi sua habeāt, proinde improbas semper causificationes & callida sophismata in medium proferunt.

Ibidem: Si bene fidūt suæ sectę uerbisq; quæ loquuntur, nudam nobis suam hæresim pferāt, ostendātq; si quid pro ea defendenda uel ex Sacris literis, uel ex aliqua humana saltem ratione, quæ quidē pia sit, deducere possint, aut si non possint, taceant. Nusquam enim quicquam inuenturi sunt, nisi quod faciat ad grāuiorem ipsorum refutationem, saltem ex scripturis Sacris, Ioāne quidem dicente, &c.

In epistola q. Nicæna synodus, animaduersa Eusebij calliditate, congruis & pijs uerbis decreta sua super Arriana hæresi exposuerit, &c. sic ait: Atq; eius rei fidē nō aliū⁶⁰ de quā ex Sacris literis condiscimus.

f Ibidem:

Ibidem: Ceterum, quia isti in suis impletibus ferociunt, & citra ueritatē uertigine cæcutiūt, nihilq; aliud studio habēt, quā ut synodum lædant: dicant mihi quæso, ex quibūsnā scripturis didicēre, aut à quo sanctorum audiūere illas uoculas?

Ibidem: Ceterum, episcopi considerata illorum hypocrisis & uasfricie, prout Scriptura dicit, Dolus in cordibus architectantium mala: ipsi quoq; necessitate coacti sunt sententiā earū rerū ex Scripturis colligere, & q̄ prius dixerant, apertioribus uerbis repetere, & scribere consubstantialē patri filium.

Mox docet eo in loco uoces quas dā, etsi non sint simpliciter in Scripturis positæ, tamen recipiendas, si ipsarū sententiā & uis ibidem expressa sit satis. Itē sic pergit scribere: Rē certē ita habere ex Scripturis liquet. Et rursum: Propterea certo quodā modo à ueritate aberrant, qui aliter accipiūt has uoces, Dñs creauit me in initio uiarū suarum, quā sacra & prophetica scripturā accipiunt. Et iterum: Quod si se uocē (consubstantialis) intelligere putō, excutiāt eā & examinet nū proba sit, quā illa in Sacris literis non reperiatur. Verū illi denuō cōtentionē suam uerbis in Scripturā nō receptis renouabūt. Ipsi si possint, respōdeāt, ubi reperiunt hanc in Scripturis minimē solennem uocē, & qua mente ingenitum dicant?

Et mox: Sed fortasse de uocabulo hoc Ingenitus conuicti, ut prauī sunt moribus, audebunt dicere, par esse, ut uerba quæ de Domino nostro Iesu Christo sunt scripta, in disputationibus adhibeantur, repudiatis illis uocibus quæ in Scripturis nō reperiuntur.

Certē id equū esse nec ego abnuerim, eō quod signa indiciaq; ueritatis p̄fectiora ex scripturis Sanctis quā aliunde depromantur, &c. Nota lector, qd hīc Athanas. dicat.

In libro siue epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ, ex concilio Hierosolymitano, de impijs qui dicunt obscurā uocū significationē, sic ait: Id si uerē dicerent, nō debebāt dicere, Has uoces reijcimus, sed cupimus earum interpretationē à peritis condiscere: alioqui deberēt quæcūq; in Sacris literis non intelligerent, reijcere & criminari eorū scriptores, &c.

In epistola ad episcopos in Africa: Ex his licet uidere, Nicænos patres Scripturas spectare ac redolere, loquēte ipso Domino tum in libris Exodi, Ego sum qui sum? aut per Hieremiā, &c.

Ibidem: De incarnatione Christi percunctantes, an prophetis annūtiationibus coa stipulētur, an Apostolicas doctrinas sequantur, an patrū mādatis incedant, an irrefutabiles Domini uoces non reijciāt, ut ex prophetis iudicijs & Apostolicis doctrinis, &

ab operibus à Dño designatis concilietur ueritatis cōfessio & erroris explicatio, &c.

Habemus quanta diligētia & ex Scripturis refutari uoluerit hæreticos, & simul ipse eos refutauerit Athanasius, omnium patrū grauiissimus & sanctissimus.

CAPVT III.

BREVIS DEMONSTRATIO

ex Augustini libris translata, quomodo in disputationibus & colloquijs sui temporis ex Scripturis tantum cōcluserunt: unde etiam docetur, quod nō aliter hodie in disputationibus concludi possit.

Eptimo tomo Operū Augustini ex libro operis Breuiculi collationū, collatione primi diei quæ dā excerpta uerba subiiciā: Mandatur ut ostēderetur malos in Ecclesia, qui uel ignoranter, uel pro unitate pacis tolerātur à bonis, non eis ad mala consentiētibz obesse nō posse, similitudinibus Euāgelicis & exēplo pphetarū, & ipsius Domini Christi, & Apostolorū & episcoporū, &c.

Item in collatione tertij diei: Cū ipsi prius exegerint, ut Ecclesiæ causa nō foretibus formulis, sed Diuinarū scripturarum testimonijs ageretur: cōfessi q; fuerint, lecto Catholicorū mādato, scripturis Sanctis eos Ecclesiæ causam firmare uoluisse, seq; ex eadē diuinæ legis autoritate uicissim acturos esse promiserunt.

Itē: Et quia de personis iā primo & secundo iudicio quæstio fuerit terminata, & quia Ecclesiæ toto orbe diffusæ, cui testimonium perhibet Diuina scriptura, ipsi non Donatistæ communicant, unde Catholici meritō & sunt & uocantur.

Ibidem: Quærebant Donatistæ, utrū testimonijs legis an publicis gestis catholici agere mallent? & dicebant, Vt si testimonia diuinæ legis eligerent, facerent omnīū legum publicarum gestarūq; iacturam: si autem publicis legibus & gestis agere potius uellent, omitterent diuina dogmata.

Respōderūt Catholici: Si Donatistæ hominū crimina non obijcerēt, q̄ uelut traditoribus obijcere cōsueuerunt, sed tantūmodo id quæreretur, quæ uel ubi esset Ecclesia, nihil se acturos publicis gestis, sed scripturarū Diuinarū tantūmodo testimonijs: si aut in illa hominū accusatione & criminatione p̄sisterēt, q̄a & ipsi ista nisi talibus gestis (nēpe q̄ gesta erant apud Constantinū & Amilianū olim) demonstrare non possent, sine dubio & Catholicos huiusmodi crimina gestis publicis defensuros, aliter enim ista nec accusari poterāt, nec defendi. Quarto loco hæc acta sunt: Lectæ sunt supradictæ literę Donatistarū, qbus conati sunt respondere mādato Catholicorū, quod gestis primæ actionis

tionis insertum est. Cui mandato non eos potuisse respondere inueni, & qui utraq; legere & considerare uoluerit, cōperiet, q̄ testimonia ex lege & prophetis, & Psalmis, & Apostolicis atq; Euangelicis literis de p̄pta, quibus ostēditur Ecclesia catholica per totū mundū diffundi, incipiens ab Hierusalem (unde in propinqua & longinqua crescendo etiam in Africam uenit, & in alia loca & ciuitates, per quas primitus dilata est: in quibus multae Ecclesiae ad ipsam unicam pertineres, Apostolico labore fundatae sunt, quibus Donatistas cōmunicare manifestū est, nō solum non pettractare, sed omnino nec attingere uoluerunt, nec aliquod testimonium in tā proluxa epistola sua p̄ferre ausi sunt de scripturis Sanctis, quo assererent Ecclesiam partis Donati p̄dictam esse & pronūciatā, sicut tā multa Catholici protulerunt pro Ecclesia cui cōmunicāt, quae incipiens ab Hierusalem toto orbe diffunditur. Mox ostendūt illi ex Scriptura, malos nō pertinere ad Ecclesiam: respōdet ex similitudinibus Christi, Matthēi 13, itē 15, & ex alijs Scripturae testimonijs Catholici, docētes Iudam à Christo, & à Paulo toleratos illos qui p̄ inuidiā Christū annucliauerant, Ioan. 6, Philip. 1.

Item, uolentibus Catholicis diuina testimonia, quae ipsi (Donatistae) posuerant, eaq; quae illic cōmemorauerāt, ostendere quemadmodū essent accipienda, ne inter se deprehenderentur contraria, cū essent utraq; utiq; consona, non dissona esse deberēt, primitus de aere similitudine cōperūt dicere. Tūc Donatistae interrupētes dixerūt, q̄ de aerea nō legeretur in Euangelio scriptum. Cūque expressius à Catholicis locus Euangelij cōmemoraretur, rursus irrupendo dixerūt, occultos malos dictos esse paleā postea uellādā. Inde inter strepitus & interruptores eorum de zizanijs & tritico dissensio nata est, propter mūdi nomen, quod Donatistae nolebant intelligi Ecclesiam, quia scriptū esset, Ager hic est mūdus: multaq; testimonia protulerūt, quibus Sancta Scriptura mūdū nō nisi malos cōmemorasset: sicuti est, Qui dilexit mūdum, non est charitas patris in illo, Ioanis 2, & caetera talia, ut quasi ex hoc ostenderent, mundi nomine Ecclesiam minime significari potuisse. Cōtra Catholici alia testimonia proferebant, in quibus in bono mundi nomen esse positū ostenderetur: sicuti est, Deus erat in Christo mūdū reconcilians sibi, 2 Corinth. 5, & caetera huiusmodi, ubi ostenderetur Ecclesia, quoniam ipsa utiq; reconciliatur per Christū Deo, &c.

Et sic deinceps ex Scriptura de illa quoque questione disputarunt, An infantes pertinerent ad peccata parentū: itē, de duabus Ecclesijs, praesertim cum Scripturarum testi-

monio unam ostendissent Ecclesiam Donatistae, responderunt Catholici, multas etiam Ecclesias in Scripturis inueniri, & Ioannem etiam ad septem Ecclesias scripsisse, &c.

Et tandem sic ait Augustinus: Haec inter eos cum agerentur, & quamuis manifesta atque dilucida Donatistis certantibus superflua replicarentur, promisit cognitor de his se quae satis audisset extrema sententia iudicaturum, & iussit illud agi potius unde exiterit prima causa dissidij.

Et sic habetur in titulo: Cum Catholici episcopi & partes Donati, iussu Imperatoris disputandi inter se gestis apud Tribunū & Notarium Marcellinū cognitorem habitis contulissent, multū proluxa eorūdem gestorum est facta conscriptio, quamuis posset totum multo breuius agi, &c. Et postea: In gressis utrisq; partibus primo loco recitatum est rescriptum Imperatoris, quo iussit collationē inter memoratos episcopos fieri, ut superstitionem manifesta ratio confutaret. Secūdo loco edictū recitatū est cognitoris, quod per prouinciam misit, ut conueniret utriusq; partis episcopi, ut intra diem Calendarum Iuniarum conferēdi causa cōgregarentur Carthagine. In eo edicto basilicas sine iussione Imperatoris reddidit Donatistis, qui se pollicerentur esse uenturos, ut eo modo eos ad conferendum etiam beneficij inuitaret. In eodem etiā edicto obtulit eis, ut alium quem uellent cū illo iudicem cōstituerent, iurauitq; se hoc iudicaturum quod ueritas suassisset, &c.

Sed sequitur in tercia collatione sic: Tūc Donatistae urgere cōperunt, ut de his q̄ audisset (cognitor) primitus iudicaret. Quod cum etiam Catholici exigerent, & ille in eo qd̄ dixerat p̄maneret, iuberetq; illud potius agi, ut causa primi dissidij demonstraretur: petierunt Catholici, ut quae offerebant recitarentur. Quod cum fieri p̄cepisset, obnixius Donatistae resistere cōperunt, & cōgere utiam de cognitis iudicaret.

Et postea: Cognitor commonens Donatistas ut patientiae uicem redderent, iussit igitur perlegi quae oblata à Catholicis erant, & iam ex parte fuerant recitata.

Mox inquit Catholici, Imperatoris Constantini iudicium esse quarendum, nempe in causa illa.

Item: Exigebant Donatistae à Catholicis, ut uel alia concilia profertrent antiqua episcoporum, ubi ostenderent consules & dies etiam cōscriptos, uel de ipsis Sanctis scripturis tale aliquid recitarent, &c. Et postea: Cum hoc uiderent Catholici, & in Melchias (Romani, qui iussu Imperatoris suscepit istam causam examinandam cum alijs episcopis) concilio diem & consulē demon-

strabant, & de ipsis Sanctis scripturis cōmemorauerunt, pphetas iudicia antiquissimo rō tēporum suis literis prenotasse, quoto anno, cuiusq; mēse anni, quoto die mēsis factū esset sup eos uerbū Dñi. Cognitor illud de die & cōsule obiectū & contemnendū & remouēdū existimās, iussit gesta apud Melchiadē habita cētera recitari, & recitata sūt.

Inter hæc ergo tandem aliquādo, & sæpe etiam interloctus cognitor (contra Donatistas) fieri potuisse illū conuentū ab episcopis, quando & plebes congregatæ probabatur, compulit tandem Donatistas, ut contra conciliū iudiciūq; Melchiadis, quo Cæcilianus purgatus atq; absolutus legebatur, si haberent, aliquid dicerent. Itē post multa: Spēnes itaq; cognitor in certissimas suspiciones, iussit aliquid manifestum contra illa gesta proferri, aut certē Constantini iudiciū, cuius mentio iā facta fuerat, recitari. Et 20 recitātū est Cōstantini iudiciū, quēmadmodū se inter partes causam Cæciliani cognouisse, & ad Eumeliū uicariū Africæ scripsisset, q. remotis omnib. arbitris Cæcilianū innocentē, illos uerō calūniosissimos cognouisse testatus est: cōmemorās etiā in Arebatenſi oppido p Cæciliano factū episcopale iudiciū, cui iudicio iam plurimi ex dissensionē consenserant, reliquis adhuc resiliētib. & discordantib. unde ipse de re tota inter 30 partes coactus est iudicare. Post harum Imperialium literarū recitationē, quæ fuit cognitor à Donatistis, quid contradicerent.

In fine: In ultimo cognitor dixit, Si contrā nihil est quod legatis, exire dignemini, ut possit plena de omnibus scribi sentētia. Et utriq; exeūtibus sentētiā scripsit, quā rursus intromissis partib. recitauit: quā cōplexus est omnia quæ de prolixa trium die rō adione potuit recordari. In quibus quā 40 dam non eo ordine quō gesta sunt, cōmemorauit, omnia tamen ueraciter posuit, cōfutatos à Catholicis Donatistas omniū documentorum manifestatione pronūciāns, &c. Hæc ex illa collatione.

Idem in libro contra Donatistas post collationem: Veritas Dei, sicut in ipsa etiā collatione probauimus, perhibuit testimoniū Ecclesiæ suæ per multa documenta scripturarū Sanctarum, per propheticas & Euangelicas literas, &c. quod latius probat & repetit, quā in collatione uel opere Breuiculo collationis habet.

Idem Augustinus disputās cōtra Fortunatum Manichæum Hipponensem presbyterum, coram populo rationibus & Scriptura egit. Itē cū Emerico ex Scripturis rixatur. Item cōtra Felicē Manichæū probat ex Scripturis Manichæū non esse Apostolum.

Ex his pspicuis dictis August. satis appa-

ret, quō ex Scriptura de reb. fidei & Ecclesia disputauerint olim. In alijs aut actionib. & criminibus abstergendis, alia testimonia aliorum hominū adhibebant Catholici, alio qui contra Donatistas libere promittunt se ex Scriptura acturos, & quidē ex ea quæ ueritatis tū fidei ac Ecclesiæ sunt, sufficienter probant. Hinc rectē cēset Augustinus perhibuisse Catholicos testimoniū Ecclesiæ p multa documenta scripturarū Sanctarum, ut nō insulse pronūciaret Marcellinus Honorij Imperatoris nomine p̄ses, cōfutatos à Catholicis Donatistas omniū documentorū manifestatiōe: quā illos scripturis cōuicerat.

Iā uolumus etiā ex Iustini Apostolici & antiquissimi scriptoris libris, aliquid subijcere, ad maiorem ueritatis cōfirmationem.

CAPVT IIII.

IN colloquio uel dialogo Iustini philosophi & martyris, ubi cū Tryphone Iudæo disputat ex Scriptura, hæc inter multa alia habentur.

Iustinus: Ex ipsis Scripturis uos conuincite, &c.

Itē: Scio uerbo Dei doctus, uobis absconditam esse hanc magnam creatoris omnipotentis sapientiam. Ibidem:

Vos etiā ideo fortassis dubitabatis fateri hunc Christū, sicut Scripturæ docēt, &c.

Tryphon: Quod Christum passibilem Scripturæ prædicent, iterum uenturum cū gloria, & subiectis gentibus omnibus in æternum regnaturum, satis antea declarasti Sacrarum literarum testimonio: quod autem hic ipse sit, fac me certiore. Iustinus:

Aduerte his quæ uobis recitabo ex Sacris literis. Et iterū Iustinus: Reuertamur ad Scripturas, dabo operam ut persuadeā hūc qui Abrahamo, Iacobo Moſiq; conspectus dicitur, & in Scripturis Deus uocatur, esse à creatore diuersum.

Item: Conabor, inquam, è Scripturis declaratis persuadere, esse diciq; alium quoq; Deum & Dominum præter creatorem.

Itē: Scripturis uobiscū acturus sum, non uerborū apparatu arte ostentaturus. (Quæ uerba notemus.)

Item: Ex receptis apud uos disputationē instituo.

Tryphon: Eloquia sancta sunt, sed uestre interpretationes arte fucantur. Item: Iam antē dixi, te semper Scripturis hæcere, quod incedas tutior.

Iustinus, post aliquot folia: Hæc referuntur in Sacris literis, &c. Hæc ex disputatione.

Iustinus in libro de Trinitate uel de expositione fidei: Oportet apud Ecclesiæ altim-nos nō humanis rationib. res diuinas exami-

minari, sed iuxta spirituale doctrinā (quam paulo antè Scripturæ oracula uocauit) sermones fieri, &c. Quæ uerba notentur.

Ex his etiam patet, quòd Apostolico tempore tantum ex Scripturis disputauerint in collatione doctrinarum.

CAPVT V.

CONCILIA PRIMARIA, E-
aq; non infima ex Scripturis conclusisse: unde etiam re- 10
de determinamus, nostro quoq; tempore concilia uel
colloquia ex iisdem concludere debere in dogma-
tis Ecclesiæ constituendis.

Nicephorus libro 5 suæ Historiæ, capite 23: Cum adulterinæ opini-
 onis homines in Arabia extarēt, & iudicarent animā cū homine
 interire, & tūc cum corpore suo in resurrectione reuicturā, coactus est episcoporum con-
 uentus: ubi cum nihil effici posset, est euoca-
 tus Origenes. Is, quæstione in medium pro-
 posita, ita disseruit, eaq; ex Scripturis in cō-
 fessu illo attulit argumenta, ut aduersarij de
 inde quod adferrent non haberent. Sunt igitur
 cōuersi, &c. En in confessu illo ex Scrip-
 turis contra aduersarios egit, & ex Scriptu-
 ris argumēta protulit, quibus conuicti sunt.
 Hoc fecissent colloquutores Papistici Vuor-
 maciæ, hoc Tridētine sues imitarentur, si il-
 lis antiquitas curæ esset.

Nicephorus libro 6, cap. 21, de Dionysio
 scribens ait, quòd in Arsenoite coram eccle-
 siasticis uiris, tribus cōtinuis diebus, de Ne-
 potis (qui legi & prophetis conuiciabatur,
 & Euangelia nihil esse dixit, Apostolicosq;
 libros tanquam nullius precij eleuauit) do-
 ctina, libro istius in mediū proposito disse-
 ruit: & quòd fratres respōsionibus assensi-
 ones approbationesq; simul accommodaue-
 rint, neq; contentiose defendere perseuera-
 uerint, quæ semel apud se constituissent, ne
 que obiectiones legitimas intermiserint, ue-
 ritatē illi cognitā pfitentes, & bona (hæc
 sunt Nicephori uerba) cōscientia, quæ auto-
 ritate Diuinarū scripturarū probata essent
 citra simulationē, cordibus ad Deum suppli-
 citer cōpositis, suscipientes, &c. Quæ uerba
 notēt pij lectores contra Tridentinos ponti-
 ficios, & Vuormaciensis colloquij collocuto-
 res pontificios.

Addit etiam Dionysius quomodo eius lo-
 ei doctōr, Coraciō dictus, uocibus eis, q̄ con-
 tra illius opinionē prolata fuerāt, p̄suasus,
 p̄sēntibus omnibus receperit, ueritate iā
 abundē percepta, sibi decēterò nihil futurū
 negotij cum Nepote.

Idē libro 8, cap. 16, & sunt uerba Cōstanti-
 ni: Turpe est uos armis mutuo contendere,
 differentes de rebus diuinis, quas doctrina
 spiritus apertē qd sit faciendū docet. Sacro-

rum namq; Euāgeliorū scriptura, & Apo-
 stolorū diuinitus inspirata uerba, adhæc p̄ri-
 sca quoq; p̄phetarū oracula manifestē nos,
 quæ de Deo & dicere & sentire oporteat,
 erudiunt. Itaq; quæ sacrum hoc bellū exci-
 tauit contentione quā lōgissimē missa fa-
 cta, Diuinis doctrinis cōtrouersiarū in qui-
 ramus decisionē: quod sanè cōmodū nos-
 bis & inuentu erit facile, si uoluērimus, &c.
 Atq; p̄ceptū hoc nec in colloquio Vuor-
 maciensis, nec in Tridētina synodo sequun-
 tur p̄tificij: imò ab istis apertē nunc sepa-
 rant principes seculares.

Et ibidem, cap. 21, ex Eustachij Antioche-
 ni de Nicenæ synodi actis sententia, & dein
 de Athanasij epistola ad Aphros, inter alia
 multa & hæc profert: Episcopi dolo perspe-
 cto ex Scripturis collegerunt p̄ter substanti-
 tiā, resplendentiam, fontem, fluuiū, expres-
 sam imaginem: & hæc, In lumine tuo uide-
 bimus lumē: item, Ego & pater unū, &c. lu-
 culentiūq; deinceps & cōpendiosius scri-
 pserunt homouision consubstantialē patri.
 Colligant nostri quoq; aduersarij testi-
 monia perspicua ex manifesta Scriptura,
 quibus sua probent, & credemus, &c.

Capite 22 eiusdem libri, ex Eusebij episto-
 la ostendit Eusebium tradere, illam quæ Ni-
 cææ exposita est fides, ita esse contextam, si-
 cut Diuinę tradiderunt literæ. Et mox sic p̄-
 git Nicephorus ibidē ex Eusebio scribere:
 Porro anathema, quod professioni fidei ab
 eis est adiectum, comprobādum duximus,
 ut homines uocibus quæ in Scripturis non
 inueniātur, uti prohiberentur, quæ ferè cau-
 sam omni confusioni & seditioni Ecclesiæ
 p̄buerūt. Nullius sanè diuinitus inspiratæ
 & quæ ritē ordineq; dictis ueritur, scripturæ
 sunt illa, Ex non existentibus, Fuit aliquan-
 do, cū non esset. Quare rationi munus con-
 sentaneum uisum est, ea & dicere & docere,
 q̄ facilius calculo etiam nostro ritē decretū
 anathema comprobauimus.

Athanasius apud Epiphaniū libro 3, to-
 mo 2, hæresi 77, ad Epictetum Corinthiorū
 episcopū sic scribit: Ego putabam omnem
 uaniloquentiam omnium qui uspiam sunt
 hæretici, sedatā esse ex synodo in Nicæa ha-
 bita. Nam fides, quā in ipsa confelsi sunt pa-
 tres secundum Sanctas scripturas, sufficiens
 ad confutandā omnem impietatem, & con-
 firmandā piam in Christo fidē est. Et mox:
 Patres in Nicæa congregati nō corpus, sed
 ipsum filium dixerunt coessentialē patri:
 & hūc quidē ex essentia patris, corpus uerò
 ex Maria rursus confelsæ sunt Scripturæ.

Epiphanius libro 2, tomo 2, hæresi 69: Re-
 probant & execrantur Arrij fidem in Nicæa
 urbe, & consentunt patrum fidem ortho-
 doxā, & inuariabilem, & ab Apostolis ac pro-
 phetia

phetis traditam. Idem dicit in Ancorato.

Hæc ideo tam copiose adduximus, ut cōflet Nicæam synodum ex Scriptura determinasse controuersiam. Si igitur primā, & ex universalibus & magnis præcipua atq; tā sancta synodus ex Scripturis de controuersijs Ecclesiæ determinauit: quomodo igitur in posterioribus & ea minoribus synodis hic mos non esset seruandus?

Socrates historicus lib. 2, cap. 10 ex epistola Eusebij Constantinopolitani, & synodi Antiochiæ cōgregatæ: Si quis præter sanam & rectam Scripturarum fidem uel momentum, uel seculum ante hunc filium Dei esse uel fuisse dixerit, anathema esto.

Item: Si quis nō singula, sicut Diuinę scripturę tradiderit, dixerit, & aliud Euangelium docuerit aut euāgelizauerit pterquam quod accepimus, anathema esto. Nos enim omnibus quæ à Diuinis sunt scripturis & à prophetis & Apostolis tradita, uerē & perspicuē credimus & sequimur.

Nicephorus libro 10, cap. 29: Cōcluditur, ait, Antiochię in synodo de uoce retinenda, & doctō hoc explicuerūt docentes ista uoce prolatam esse de Filio eruditam in interpretationem à patribus Nicææ. Idē & in Alexandrina prouinciali synodo cōclusum est, ut cap. 42 ibidem legitur, ex qua sic scribunt ad Iouinianum Augustum: Visum est nobis, pietati tuę præ omnibus alijs à patribus Nicęę promulgatam fidem in memoriam redigere. Et mox: Ipsa sanē uera & pia in Dominum nostrum Iesum Christum fides aperta & manifesta est omnibus, ex Diuinis scripturis cognita & collecta: in qua sancti homines perfectionem consecuti atq; confirmati egregiē martyrio sunt defuncti, &c.

Videmus igitur, non alia de causa susceptā autoritatē Nicęni concilij, quam quod ex Scriptura cōtra hæreticos determinasset illud. Sed nunc ad alia tendimus.

Nicephorus libro 12, cap. 4, de Meletio ad Paulinum sic dicente scribit: Si uerō qui in medio est, contendēdi ac dissidendi studiū excitat, thronus, & id sopire statim conabimur. Oportere siquidem censeo, in medio throno cum reuerētia religiose sacrū poni Euangelium, nos autem utraq; ex parte cōsulere in inferiore subsellio acquiescentes, &c. Idem & pontificij colloquentes & Tridentini patres facerent. Cyrillus tomo 4, epistola synodali prima ad Imperat. Cōgregati sumus in sancta ac in magna Ecclesia, q̄ Mariana uocatur: propositūq; est in throno qui medius erat, sanctum Dei Euangelium, quod Christū nobis præsentem docet, &c.

Augustinus tomo 2, epistola 163 ad Eleusium, Glorium & Felicem, de Fortunio Donatistarum episcopo, dicit quoq; in disputa

tionibus præsentēs esse debere libros canonicos, & uerba eius inter alia sunt: Quicūq; locus inuentus fuerit (scilicet ad disputationem) faciamus canonicos libros præstō esse.

Libro 12, cap. 18 sic scribit Nicephorus Callist. Damasus in urbe Romana in synodo cōtra Apollinarem & Timotheū inter cætera ait: Si quis dicit, in passionē crucis filiū Dei & Deum uerbum diuinitate, & nō in carne unā cum anima, quā in serui sibi assumpta forma, ut Sancta scriptura dixit, induit, dolore pertulisse, anathema sit. En & illē ex Scriptura concludit. Contrarium faciūt Tridentini paterculi.

Item, libro 14, cap. 33, ex Cyrilli articulis & epistola eius 3 ad Nestoriū scripta in synodo prouinciali: Si quis duabus subsistentijs in Christo uoces in Euangelicis & Apostolicis scriptis, uel à uiris sanctis, uel ab ipso de seipso tributas diuidit, & alias ut homini extra id quod ex Deo patre est uerbū, propriē conuenientes, alias ueluti Deo congruētēs ei soli, quod ex Deo patre est, uerbo accomodat, anathema sit.

Item mox: Si quis dicit Deū aut Dominū Christi esse, quod ex Deo patre est uerbū, ac non potius ipsum Deū confitetur & hominem, quum uerbum caro factū sit secundum Scripturas, anathema sit.

Libro 15, capite 30 ibidem Cyrillus comprobatur Ioannis Antiocheni dictū, quod iuxta Euāgelicas & Apostolicas uoces rectē Mariā nominari, ppter ea quod Deus uerbum ex ea caro & homo factus sit.

Ibidem: Mox Leonis lecta epistola (in synodo Chalcedonenſi) clamarūt patres, Hęc est Apostolorum fides. Petrus per Leonem ista protulit, Apostoli ita docuerunt, &c. Audiamus igitur nunc Leonem ipsum.

Leo in epistola ad Flavianum: In hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam ueritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas uoces, non ad Apostolicas literas, nec ad Euangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & ideo magistri erroris existunt, quia ueritatis discipuli nō fuerunt, &c. Et mox: Sed si de hoc Christianæ fidei fonte purissimo syncerum intellectū haurire non poterat (quia splendorem perspicuē ueritatis obcæcatione sibi, ppria tenebrarat) doctrinę se Euangelicę subdidisset, dicente S. Matthæo, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham: Apostolicę quoq; p̄dicationis expetisset instructum: & legens in epistola ad Rom. Paulus Iesu Christi uocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei quod antē promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, ad propheticas paginas pi-

am sollicitudinem contulisset: & inueniens promissionem Dei ad Abraham dicētis, In semine tuo benedicetur gentes omnes, nec de huius seminis proprietate dubitaret, sentus fuisset Apostolum dicentem, Abraham di & sunt pmissiones, & semini suo quod est Christus. Esaia quoq; prædicatione interiore apprehendisset auditu, dicentis: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus, &c.

Idem epistola 47 ad synodum Chalcedonensem sic ait: Reiecta penitus audacia disputandi contra fidem diuinitus inspiratam, uana errantium infidelitas conquiescat, nec liceat defendi, quod non liceat credi, cum secundum Euangelicas auctoritates, secundum propheticas uoces, Apostolicamq; doctrinam plenissimè, & lucidissimè per literas quas ad beatæ memoriæ Flavianum episcopum misimus, fuerit declaratum, quæ sit de sacramento incarnationis Domini nostri Iesu Christi pia & sincera confessio, &c. Item: Prioris Ephesinæ synodi cum sanctæ memoriæ Cyrillus episcopus tunc præfedit, in Nestorium specialiter statuta permaneant, &c.

Ex his omnibus apparet synodos olim in cognitione dogmatum, & in causis fidei, ex Scripturis conclusisse & determinasse singula: imò cum Scriptura olim in tanta esset, ut merito erat auctoritate, id quoq; receptum tunc in Ecclesia fuit publice, ut nihil nisi quod manifestissima Scriptura demonstraretur, concludi aut etiam recipi deberet in synodis. At re igitur quadam effecerunt Arriani, ut persuaderent Constantio, alioquin naturam non impio Imperatori, teste Nazianzeno & Nicephoro, non rectè recipi posse *ὁμοούσιον*, quia id ipsum in Scripturis non habetur: ut uidere est apud Nicephorum libro 9, cap. 39, in synodo Syrmienensi præsentem Imperatorem: ubi etiam Essentia siue *ὁμοίας* nomen quasi in Scripturis non inuentum reijciunt. Et fuit in his technis effingendis mirus artifex Eusebius Nicodemensis, qui in eodem libro apud Historicum, cap. 13 prolixè recitat, quam periculum sit uocabulum *ὁμοούσιον*: & tandè ea arte cum sequacibus reijcit id ipsum, dum expressè non habeatur in Scripturis. Sed rectè respondit Nicephorus, non esse in nominibus periculum, quum in ipsa intelligentia & mente sit lapsus nullus. Vide etiam Cyrillum libro 1 dialogorum de Trinitate pulchrè de istis rebus differentem.

Hæc tantum recito, ut ostendam quantam reuerentia ex Scripturis singula in synodis tractata sunt in primitiua Ecclesia.

CAPVT VI.

ALIQUANDO VNVS TO-
ri synodo se opposuit, munitus auctoritate
Scripturæ sacræ.

Ozomenus libro 1, cap. 23, Nicephorus libro 8, cap. 19: Inter canones quos condebant, alijs uidebantur introducendæ leges, quibus episcopis, presbyteris & diaconis præciperetur, ne cum uxoribus dormirent. Paphnutius confessor surgens contradixit, nuptias honorabiles uocâs, & concubitu cum propria uxore castitatem esse dicēs: synodoq; consuluit, ne huiusmodi legem poneret, quod res ista toleratu difficilis, & causam foret non castitatem uiuendi & ipsis & uxoribus illorum datura esset: secum antiquam uerò Ecclesiæ traditionem in coniugatis in sacerdotij dignitate constitutis præcipere, ne posthac amplius nuberet, coniugatis uerò, ne ab uxoribus, quas haberet, post nuptias separaretur. Et hæc quidem Paphnutius, quamuis nuptiarum expers, proposuit: synodus uerò sententiam illius approbavit, eaq; de re nihil statuit, sed eam in cuiusq; arbitrium reiecit. En Paphnutius munitus Scriptura epistolæ ad Hebræos, opposuit se cæteris, & obtinuit quod uoluit.

Libro 17, capite 27, sic scribit Nicephorus: Imperator Iustinianus sanctam quintam œcumenicam synodum, episcopis Ecclesiarum omnium conuocatis, coegit. Et prima consideratione facta quæsitum est, an tunc demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret? Ibi tunc Eutychius Mena adhuc supstite, uir Sacrarum literarum summè peritus, minus tamè celebris, quæ episcopo Amaseno à responsis esset, eos qui in concuentu congregati erant, non modò non recta, sed ridenda etiã atq; contemnenda sapere uidentis, disertis uerbis, neq; consilio neq; deliberatione ulla eam rem egere dixit, propterea quod Iosias rex non tantum uiuēs dæmonum sacerdotes olim iugulauerit, sed & eorum qui longo antè tempore mortui, sepulchra effoderit. Quod uerbum bene ab illo dictum esse omnibus uidebatur. Et Iustinianus præsens uirum ob id miratus est, & mox Mena istis diebus defuncto in Imperiali urbis thronum extulit. En Eutychius opposuit se reliquis in generali synodo, munitus Scripturis ex li. Reg. & Paralyp. & iuerunt reliqui in suam sententiam. Scribit & Gratian, 36. q. 2. c. Tria. Et placuit, præiudicasse auctoritate Hieron. nitentem Scriptura Sacra, toti concilio generali, &c. Glossa quoq; dicit ex distinctio. 20. Et si concilia præferantur auctoritatibus patrum, tamen huic præiudicasse auctoritatem Hieronymi: sed ideo, quia corroborabatur auctoritate ueteris Testamenti Hieronymus.

Augustinus in libro 3 contra Maximinum Arrianorum episcopum, cap. 14: Pater & filius conuini sunt eiusdemque substantiæ. Hoc

est illud homouſion, quod in concilio Nicæno aduerſus hereticos Arrianos à catholicis patribus ueritatis auctoritate, & auctoritatis ueritate firmatū eſt: quod poſtea in concilio Ariminenſi propter nouitatem in uerbis minus quàm oportuit intellectū, quam tamen fides antiqua pepererat, multis paucorum fraude deceptis, hæreticā impietas ſub hæretico Imperatore Conſtantio labefactare tentauit. Sed poſt non longum tempus libertate fidei catholicæ præualeſcente, poſtquā uis uerbi ſicut debuit intellecta eſt homouſion illud catholicæ fidei ſanitate longè lateq; deſenſum eſt. Quid enim eſt homouſion, niſi unius eiufdemq; ſubſtantia? Quid eſt, inquam, homouſio, niſi Ego & pater unum ſumus? Sed nunc nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe tanquā præiudicaturus proferre concilium: nec ego huius auctoritate, nec tu illius detineris: Scripturarum auctoritatibus, non quorūq; proprijs, ſed utriſq; cōmunibus teſtibus res cū re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concenter: utriq; legimus ut ſimus in uero filio eius Ieſu Chriſto, ipſe eſt Deus uerus & uita æterna: utriq; tanti ponderis molibus cedamus, &c. Auguſtinus igitur conciliorū auctoritatem non recipit, niſi ſic munita auctoritate Sacrarum literarū: quam munitionem ſi in concilijs non uiderit, merito tunc reieciſis cōcilijs ſe ad Scripturas refert, quas concilijs omnibus longè præfert.

Hinc idem libro contra Pelagianos, cap. 36, tomo 7 ait: Vbi de re obſcuriſſima diſputatur, non adiuuantibus Diuinarū ſcripturarum certis clariſq; documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciēs in partem alteram declinando, &c.

Panormitanus in c. ſignificasti. ext. de Eleſtio.

In concernentib. ſidem etiā dictū unius priuati eſſet præferendum dicto Papæ, ſi ille moueretur melioribus auctoritatibus noui & ueteris Teſtamenti, quàm Papæ.

Gerson parte 1. De examinatione doctrinarū: Prima ueritas ſtaret, q. aliquis ſimplex non autorisatus, eſſet tam excellenter in Sacris literis eruditus, quod plus eſſet credendum in caſu doctrinali ſuæ aſſertioni q. Papæ declarationi. Coſtat enim plus eſſe credendū Euāgelio, quàm Papæ. Si doceat igitur talis eruditus ueritatē aliquā in Euāgelio contineri, ubi & Papa neſciret, uel uultū erraret: patet cuius præſerendū ſit iudiciū, &c. Quare etiā unus toti Concilio uel Papæ poſteſt reclamare, munitus Scripturarū auctoritate: & hinc patet auctoritas Scripturæ, & cōtrā uanitas cōcilij Tridenſis. quod nunc cōcludit de multis reb. cōtrā apertā Scripturam, ut nuper fecit de una ſpecie Eucharistiæ laicis adhuc porrigenda, & de alijs.

QVOD QVOQVE IN ALIIS EC
cleſiaſticis colloquijs & diſputationibus, tam priuatis quàm publicorum conciliorum, ex Scripturis ſemper cōtulerunt de rebus fidei dubijs & controuerſis: uel ſaltem catholici conſerri uoluerunt olim, uel etiam debuerint ex iuſſu principum: breuis probatio petita ex antiquitate ipſa: unde apparet, quomodo etiam hodie in talibus negotijs fidei procedendū ſit.

Tū de hac quæſtione in ſuperioribus tractatib. diſtū ſit: tamen adhuc pauca addenda ſunt.

Gennadius ſcribit de Eugenio Carthagenſi epiſcopo, quod admonitus ab Hunderico Vuadalorum rege, ut catholicæ fidei expoſitionē & maximè uerbi Homouſion ex Sacris literis proprietatem diſſereret, & de conſenſu reliquorū in Africa epiſcoporum librum Sanctarū ſcripturarum ſententijs confirmatū obtulit, & ſe ad diſputationem ex ſcripturis Sacris contra aduerſarios etiā de iuſſu regis paratū ſiſtit, ut quoq; ſcribit Victor Africanus.

*Socrates hiftoricus libro 1 hiftorie ſue Eccleſiaſtica, cap. 34, ex epiſtola Conſtanti-
ni ad Synodum Tyri:*

Properate ad nos uelociter, pſuaſi quod omnibus uirib. hoc perficere conabimur, ut quæ in lege Dei comprehenduntur, præcipue & illibatè cuſtodiantur.

Epiphanius libro 3, tomo 1, hereſi 71 de Photino, cum quo diſputauit Baſilius Ancyranus epiſcopus in ſynodo Sardunica.

Si quādo Baſilius ipſum (Photinū) interrogaret, ac propoſuiſſet, quomodo Diuinæ ſcripturæ docerent de Domino Deo uerbo ante ſecula unigenitum & cum patre: Photinus quidem ſermonem excipiebat, diuiſionem annectens, alia quidem ad Chriſtum, alia ad uerbum in ſuperius referri. Et circa ſinem ſic ait Epiphanius: Redarguit te eadem ſcriptura Sacra (ò Photine) ubi loquitur Dominus de Spiritu ſancto, conſtens ipſum genuinum ſuę Deitatis, & dicit, Qui ex patre procedit, & de meo accipiet. & quotquot ſunt alia teſtimonia. Quādo quidē uerō omnibus nugacitas tua eſt manifeſta, ut quæ erroris ſit & non ueritatis, deprehendatur autem non ſolūm e prudētibus, ſed etiam ab his qui modicum quiddam de Diuinæ ſcripturæ conſequentia cognoscant: quapropter ſufficiūt hæc adueſus te dicta, quem ueluti animalculum inſectum & impotēs pede ſcripturæ & Dei uerbi ueritate conculcarum relinquam.

Idem libro 3, tomo 1, hereſi 173, ex ſynodo Seleuciana:

Operam dedimus, ut ex præcepto Coſtantijs pijsſimi regis iuxta propheticas uoces, & nihil

& nihil præter Diuinas Scripturas Ecclesiastica fidei adderemus.

Socrates lib. 2, cap. 37, ex epistola Ariminiensis synodi ad Constantium:

Optimum nobis uisum est, ut fidem quæ iam ex antiquo permanet, quæ & prophete & Euangelia, & Apostoli per Dominum nostrum Iesum Christum prædicarunt, qui & regnū tuū custodit, retineamus, &c. & mox: Legati nostri ex ipsis Diuinis literis quoque tuam maiestatem instruent.

Theodoretus libro 1, cap. 7, sue historie Eccles.

In disputationibus rerum diuinarum, inquit Constantinus ad episcopos in Nicæna synodo congregatos, habetis Spiritus sancti doctrinā perscriptā: Euangelici & Apostoli libri, nec non antiquorum prophetarū oracula planē instruit nos sensu numinis, &c. En docet Canonicos libros planē uos instruere in disputationibus. Et hanc susceperit conditionē ac mādātū omnes, nemoque reclamauit huic, quasi aliunde cōclusiones petendæ essent: imō, teste Athanasio & reliquis, ex Scripturis ibidē apertē cōcluserūt.

Socrates libro 2, cap. 40.

Nos Seleuciæ conuenimus, ut de fide iuxta præceptum Imperatoris pientissimi Constantini constanter secundum propheticas & Euangelicas tractaretur, nec quicquā præter Diuinas scripturas in Ecclesiasticam fidē introduceretur, &c. En rursum præcepto Imperatoris parentes, nemine reclamante, legitimē censuerunt ex Scripturis determinari controuersias.

Theodoretus libro 1, sue historie Eccles. cap. 26.

In ea re Ecclesiasticam & Apostolicā sequi regulam debetis. Idem libro 2, cap. 19, ex concilio Ariminensi: Post lōgam & diuinā deliberationem optimū factum uisum est, eam quidem quæ ab antiquo permanet, quam quæ & prophete, & Euangelia, & Apostoli per Christū Dominum nostrū prædicarūt, conseruatam in finem usque conseruare fidem.

Ibidē, cap. 22, ex synodo Romana scriben-tes episcopi: Persuasum nobis est, sacerdotes Dei, sanctā fidem nostrā fundatā in doctrina Apostolorū, eā uos tenere uolumus.

Sozomenus libro 2, sue historie Eccles. cap. 27: Mādāt Anno ab exilio reuocato, ut fidei suæ cōfessionē scripto sibi exhibeat: ille ut nouitatem nominum quæ prior ipse inuenerat, declinaret, aliā expositionē contexit, uerbis utus simplicibus ac sacris Bibliis cognitis. Qua accepta, ipsum ad Synodū mittit, &c. Et hæc ideo refero, ut quisque ex his uerbis cognoscat, in quanta tūc autoritate & reuerētia scriptura fuerit Sacra, cū nunc illa pontificijs dicatur materia litis, egenū elemētū, litera mortua, creatura, quæ debet creatori aliquid noui inspirati per spiritum

tum Montanicum colluuii Tridenticulæ subesse. Idē libro 4, cap. 16: Iuber aliquot episcopos mitti Imperator ad aulā, ut quæ decreta essent, exponerent, quod & ipse consideraret, an secundum Scripturas inter se conuenissent.

Leo I Papa Roman. epistola 63.

In Apostolicæ sedis epistola uniuersali synodi assensu firmata, tanta diuinæ autoritatis testimonia nouimus cōgesta, ut nullus dubitare queat ulterius, nisi qui sibi ipsi errorū tenebras inferre maluerit, &c. En ostendit ipse Papa, ideo probatam suam ipsius epistolam, quod perspicua Sacrarum literarum testimonia fuerint in ea collecta.

Basiliensis concilij norma, ex eius saluo conductu Bohemis data, in sessione 4. duodecimo Calendæ

Iulij, anno 1432.

Lex diuina, praxis Christi Apostolica, & Ecclesiæ primitiæ unā cum concilijs & doctorib. fundatibus se ueraciter in eadē, prouerissimo & indifferenti iudice in hoc concilio Basiliensi admittetur, &c. En lector, uult ista synodus Scripturam esse iudicem, & deinde alia concilia & patres ita suscipi, quatenus Scripturæ consentiāt, & in ea ueraciter fundata sint. Et in concilio Tridentino diuersum statuerunt, ut in eorū saluo conductu uidere licet: quia tradunt, controuersias ibidem secundum scripturam Sanctam & Apostolorum traditiones, & probata concilia, atque catholicæ Ecclesiæ consensum, ac sanctorum patrum autoritates in prædicto concilio tractandas & dirimendas, &c. quasi Scriptura nō sit sufficiens & satis idonea. cum tamen aliter dicat Paulus 2 Timoth. 3. Roman. 15. item Psal. 19: Lex Domini immaculata, conuertens animos. Testimonium fidele, sapientiam præstans paruulis: præceptum Domini illucidum, illuminans oculos. item Psal. 119: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Et hæc de Scripturis intelligi ostendit Petrus 2 Petri 1. Habemus, inquit, firmiorem sermonē propheticum, cui dum attēditis, ceu lucernæ apparent in obscuro loco, rectē facitis, donec dies illucescat. item Ioānis cap. 20: Hæc autem scripta sunt, ut credatis, &c. Sed cum ex lege diuina, hoc est, Sacra scriptura uelit dirimi in Synodis controuersias Ecclesiæ, Basiliensis synodus, deinde ex doctorib. & concilijs fundantibus se in ea: censemus profectō istud propositum exquisitum fuisse de iudice in religionis dissidio. Sed quanquam promitterent patres Tridentini concilij se eūdem saluum conductum daturum omnibus, qui datus fuit in Basiliensi concilio, quod etiam urgebat Mauritius elector Saxoniae dux: tamen quanta sit diuersitas inter utrunque;

utrunq; iam ob oculos lectori positum est. Nam ut Basiliense concilium facit plenaria iudicem Scripturam, ita Tridentinum quidem Scripturæ mentionem facit, sed interim illi æquiparat traditiones tacitas, conciliorum (sine dubio pontificiorum impiorum) decreta, & patrum autoritates, atque ecclesiæ (sine dubio Romanæ) consensum, & illa omnia quæ sunt hominum commenta, scripturæ Sacræ cōfert, quasi eiusdem iuris & autoritatis. In qua re cōmittunt, ut scilicet tam iuxta istorum omnium opinionem non minus quam iuxta Scripturæ præscriptum de doctrinæ controuersijs iudicari deberet Tridenti. Sic quoq; isti per concilia non primitiua Ecclesiæ, sed posteriora intelligunt, quæ pro tyrannide sua Papa rexit, cōuocauit & disposuit, & per patres non antiquissimos, sed scholasticos: & per traditiones, non Epistolas Apostolorum & Acta eorundem, sed fectas & tacitas sine scripto traditiones intelligi uolunt. O horrendam blasphemiam, Imò sub Scripturæ nomine & uoce cōprehendunt etiam quosdam libros Tridentini patres, qui in canone apud ueteres non reperiuntur, ut libri Machab. &c. Adde, quod etiam soleant statuta & decreta Romanorum episcoporum & Paparum Apostolicas traditiones uocare, ueluti quoq; ibidem sedem Romanam uocant Apostolicam. Itaque sine dubio sub fecto & dubio nomine traditionum Apostolicarum, uolunt etiam intelligi impia pontificum decreta. Vbi autem Basiliense concilium dicit de primitiua Ecclesia, ibi dicit Tridentinum de catholica Ecclesia, & ipsis catholica dicitur Romana illa spelunca: ut is esset intellectus, id suscipiendum esse tantum in ista synodo, in quod consentiret Romana illa & catholica Thais, & scortum illud immundissimum.

Iam uideat pius Lector diuersitatem utriusque concilij, & expédât, quam bene illi patres, imò suos grunnientes consultum cupiant religioni, & studeant pie cōponere dissidia. Hoc querunt Iesuite, hoc, in qua, quæ runt pontificia monstra quotquot sunt, ut Romani idoli impietas stabilita per impium concilium maneat in uigore, & Scripturæ autoritas aboleatur.

Nicolaus Cusanus antequam fieret Cardinalis, scripsit opus de Concordia catholica, ubi in libro 2, cap. 6. sic scribit inter alia:

In loco congregationis in medio ponebantur sacra Evangelia, &c. & mox: Secundum testimonia Scripturarum decreuit olim synodus, &c.

Iam satis demonstratum est, ut opinor, quomodo olim in disputationibus conciliorum & colloquiorum de rebus fidei & Ecclesiæ processerint. Quomodo uero nunc

procedat impij Papistæ, satis apertè in proximo colloquio Vuormaciensi, anno 1557. & nunc per aliquot annos in concilio Tridentino ostenderunt.

CAPVT VIII.

QVOD PRÆSEDERINT OLIM uel ipsi principes, uel suo loco iudices constituerint in synodis siue disputationibus, & episcopis præceperint mandauerintq; deinde quod ab ipsis episcopis ad Cæsares prouocatum sit, & sepe ipsis etiam principibus delatum sit iudicium de doctrina.

X disputatione Athanasij præsentente Probo Iudice quæ præmissa est apparet, quid iuris habeant principes.

Zonaras Annalium tomo 3.

Iudæi matrem eius (Constantini) aggressi, asserunt ipsum deceptum esse, & pio facto facinus impiū adiūxisse, simulachrorum destructionem rem piā, fidem in Christū impiam nominantes: solum eum esse Deum uerum, quē ipsi colerent: Iesum autem nefarij illi hominem maleficum & præstigiatorē uocitabant. Mater hæc ad Imperatorem refert. Is decreuit, ut Iudæi qui ista asserant, se & delectis è senatu quibusdam audientibus cum Syluestro episcopo Romano & Christianis disputet, quod cognoscat, quidnam à Iudæis adferatur. Disputatum autem est, & uictoria inclinare uisa est ad Syluestrum, &c.

Scribit Victor in libris quos de persecutione in Africa facta scripsit, Eugenium & reliquos catholicos fuisse promptos ad disputandum cum Cyrillo Arrianorum præside & reliquis Arrianis, coram rege etiā Arriano Hunderico, nisi id recusassent Arriani.

Extat etiam prolixa descriptio apud Optatum Mileuitanum, & apud Augustinum in multis locis: ut in epistola 166, tum etiam alijs præcedentibus, ut 162, 165, item lib. 3 contra Cresconium Gramaticum multis in locis, imprimis cap. 27, 28, item 40 & 70 capit. & in Breuiculo, & libro post collationem contra Donatistas, cap. 16, 22, 32, 33 & 61, quomodo Donatus dissentiens à Cæcilianio, prouocauerit ad Constantinum, & his uerbis eum appellauerit: Inter nos & ceteros episcopos in Africa cōtentiones sunt, petimus ut de Gallia nobis iudices dari præcipiat tua pietas. Iussit igitur Imperator, ut Miltiades Rom. episcopus conuocatis etiā ab Imp. alijs ex Gallijs & aliunde episcopis, de toto hoc negotio cognosceret. Hinc Eusebius sic scribit libro 10, cap. 5: Constantinus Miltiadi episcopo Rom. & Marco, Placuit mihi (nota, Placuit mihi, ait) ut ipse Cæcilianus una cum decem episcopis qui ipsum reprehendere uidentur, & decem alijs quos ipse causæ suæ putaue-

putauerit accomodos Romam nauigio ueniat, ut illis uobis presentibus (nō ait pręsidentibus) unā cū Rheticio, & Materno, & Marino collegis uestris, quos ob hanc causam Romā pperare iussi. (Nota, Iussi) audiri possit, quō q̄ religiosissimē legi (hoc est, sine omni dubio scripturę Sacrę) cōueniūt cōgnoscat, &c. Cū autē caderet tūc causa Donatistarū, factio prouocat secūdō ad Imperatorem, qui dat alios iudices in Gallijs ad 10 Arelatensem urbē. Hinc rursus ibidē apud Eusebium sic scribitur: Cōstātinus ad Chrestū Syracusiorū episcopū: Volēs ut illorū (q̄ se à religione catholice Ecclesię separant) contentiones amputet, scripsi & cōstitui, ut q̄busdā episcopis ex Gallia missis, deinde & ex Africa uocatis istis qui ex altera parte inter se cōtentiose ac pertinaciter dimicant, pręsente (nō ait, pręsidēte tanquā domino) Romano episcopo, quicquid hoc disci 20 dij obortū uidetur, in ipsoꝝ p̄sentia, summa cum diligentia discernendi, corrigi queat. Et mox: Quapropter curandum mihi est, ut quod post latū iā mihi iudiciū ultro quiescere debebat, uel nūc tādē multis p̄sentibus terminetur. Quoniā igitur quā plurimos episcopos ex uarijs & innumeris locis ad ciuitatē Arelatensem Calendis Augusti cōuenire iussimus (nota, Iussimus) etiā tibi scribendum esse iudicauimus, &c.

Marcellinus, ut capita Concilij 58 & 59 indicat, & deinde in prędictis & citatis nōnullis locis indicat August. pręsedisse disputationi nomine Honorij Cæsaris, & etiā de eius mādato. Sic autē legitur in pręfatione operis Breuiculi: Cum catholici episcopi & partis Donati, iussu Imperat. disputādo inter se gestis apud tribunal & notariū Marcellinum cognitorem habitis contulissent, &c. Nota, Iussu Imperatoris.

Eusebius libro 1 de Vita Constantini.

Medius inter episcopos quasi unus ex multis sedebat, & quos meliori mente affectos morigerosq̄, & ad trāquillā & cōcordē sententiā institutos uidebat, illos plurimū ap̄p̄babat: infolētiore sine ultione tolerabat, ac placitā eos mansuetaq̄ uoce moderatē agere, nō seditionē mouere iubeat. (Nota, Iubeat episcopos moderatē agere.)

Libro 2 dicitur, quomodo ad componēdam controuersia Alexādrīā miserit uirum plūm & probatū (qui erat Ofius Hispanus Cordubensis) teste Socrate libro 1, cap. 7.

Item libro 3 de Vita Cōstāntini: Cū multa cōtrouersia coaceruaretur, audiebat Imperator omnes clemēter, ac cōstanti mora percipiebat, ac ipsos cōciliabat, & cōstos ad cōsensionē adducebat, donec eos in omnibus de quibus erat controuersia, unanimes & cōsentientes redderet, ita ut fides cōsona 60

haberet, &c. Ergo ille habuit in reliquos iudiciū, quod Imperatori etiā ultro episcopi derulisse uidentur. Hinc Nicephorus ex Eusebio refert, libro 8, cap. 17 suę Historię, quomodo Constantinus, tanquam pręsident concilio, utriusq̄ partis quęstiones p̄p̄ositas magna diligentia audierit, & seorsum diligenter expenderit: deinde ait, ipsum conciliasse episcopos contententes.

Ruffinus quoq̄ lib. 1 historię suę testatur, cap. 2, quomodo ad Constantinum delatę sint causę multę.

Socrates libro primo, cap. 8: Imperator explicuit uocem *quosq̄*, & cunctos subscribere & assentiri iussit, &c. Ergo ille fuit uerus pręses. Idē lib. 1, cap. 9. ex literis Constantini: Cum episcopis ego unus ex uobis unā ipse ueritatis inquisitionē suscepi. (Nota, quod ipse unā cū episcopis ueritatis inquisitionē suscepit.) Et sunt omnia dicta diligēter examinata, q̄ p̄pter Amphibologiam uel dissensionē, prętextū generare uidebantur.

Idem Constantinus apud eundē Socratē lib. 1, cap. 34, ad episcopos Tyri in synodo collectos: Sunt à uestra synodo nescio, q̄ tu multuante & importunē iudicata. Videtur ipsa quodammodo ueritas per turbulentiam quandam, uestrā uidelicet ataxiam, peruersa, propter cōtentionem in proximū, quam insuperabilem esse uultis, nō cōsiderantes quę Deo placeant. Verū diuinę prouidētię opus erit, etiā huius contentionis mala manifestē deprehēsa dissipare, uobisq̄ perspicuum reddere, an ipsi in synodo collecti aliquam gesseritis ueritatis curam, & de occultis cuiusquā uel gratia uel odio iudicaueritis. Oportet igitur uos festināter ad meam uenire pietatem, ut quā diligenter cū cōtā gesseritis, p̄ uos ipsos declaretis. Et mox: Hęc promptē ad uos scribi pręcepi, ut cū cū quotquot synodum Tyri habitam complectis, sine mora ad pietatis nostrę castra properetis, ac re ipsa quā sincere, quā rectē iudicaueritis, ostēdatis: idq̄ coram me, quem syncerum esse Dei ministrum neque uos sanē negabitis, &c. Nota hic, quomodo ad se iudiciū transferat non reclamantibus episcopis. quod equidē si reclamassent, ipse etiam non tacuisset historicus.

Socrates libro 2, cap. 30.

Conuenerunt ex sententia Imperatoris pręsentes episcopi & Senatores nō pauci, quos disputationi adesse iussit Imperator.

Epiphanius libro 3, tomo 1, heresi 71.

Petijt Photinus ab Imperatore, ut qui frustra deposit⁹ esset, ut rursus acciperet auditores, corā q̄bus demonstraret se frustra depositum esse. Vnde rex illo tempore misit iudices

lices & auditores suæ futuræ purgationis, Thalassium & Datianum, & Ceryabum, & Taurum, & Marcellinum, & Olympium, & Leontium.

Sozomenus lib. 4, cap. 6.

Photinus prouocauit episcopos ad disputationem, & conuenerunt episcopi ad dictum diem: & iussu Imperatoris dati sunt iudices uiri, qui scientia linguarum & dignitate tunc temporis primas in palatio habere uidebatur, ut præsiderent, &c. Et tamen hoc nemo istorum trium scriptorum uel historicorum, in Imperatore reprehendit, uel factum per se malum siue cum Ecclesiastica regula pugnantem esse tradit, siue etiam refert ab aliquo episcopo reprehensum esse.

Socrates libro 2, cap. 39.

In synodo Seleuciana adest unus ex illis trib. aulicis, nomine Leonas, in cuius præsentia quæstionem de fide proponi Imperatoris iubeat edictum: adiungitur & Lucius dux militum. Item, capite 20: Leonas soluit concilium, & depositus Cyrillus ad maius iudicium appellauit, cuius appellationi etiam Imperator Constantius consentit.

Athanasius tomo 2, ad Imperatorem Constantium.

Si apud alios accusatus essem, ad tuam maiestatem prouocarem, quemadmodum Apostolus dixit, Cæsarem appello, & cessatum est ab insidijs, &c. Apud eundem episcopi Aegyptij ad Flauium Dionysium comitem sic aiunt: Postulamus causam istam pientissimo & religiosissimo Imperatori referuari, apud quem licebit & iura Ecclesiæ & nostra proponere.

Socrates libro 5, cap. 8. Sozomenus libro 7, capite 12.

Indicat Theodosius Imperator diuersæ religionis episcopis (inter quos fuit etiam Nectarius Constantinopolitanus episcopus & catholicus) ut singuli suæ fidei quam habeant definitionem scripto declararet: & tunc qui apud singulos cuiusque sectæ, arte dicendi & acumine ualebant, dogma suum exactè conscripserunt. Determinata igitur ab Imperatore die, cuiusque religionis episcopi ad aulam uocati conueniunt. Aderat ibi Nectarius nomine catholicorum, Arrianæ sectæ nomine Demophilus, Eunomianæ uerò ipse Eunomius, Macedonianæ Eleuthus Cyzicenus. Vbi conuenissent, excepit ipsos Imperator, ac accepto cuiusque dogmatis scripto, Deum impensè orabat, ut se ad eligendum ueritatem adiuuet: deinde lecto cuiusque dogmatis scripto, reliqua omnia tanquam separationem sanctæ triadis inducentia reprehendit ac rumpit: solum uerò quod homousianam fidem continebat, 60

laudat & amplectitur, &c.

Expendant hic obsecro lectores, quomodo præmissis precibus exactè & rectè iudicauerit de tam grauibus controuersijs Imperator, quod nemo uel episcoporum, uel etiam historicorum in ipso reprehendit: & quanquā exactè & accuratè scripserat sua, tamen rectè de ijs acutissimis scriptis pronunciauit. Imò tale iudicium & sententiam, siue propositum Imperatoris non reprehendit Nectarius catholicus (ut nostri qui se fide catholico uocant, facerent) imò suo etiam nomine adest oblaturos confessionem fidei, & non puduit tunc catholicos episcopos se pijs principum iudicijs subijcere, ut hic Nectarius facit. Non legimus etiam apud historicos de alijs iam in aula per Theodosium dānatis, quod protestati sint de illegitima damnatione, uel non idoneo iudice & inordinato iudicio.

Theodoretus libro 1, cap. 9 suæ historie Ecclesiasticae.

Coram pijsimo rege inquisitum est in synodo, in impia Arrij dogmata. Ibidem, capite 13: Audiebat Imperator episcopos disceptantes placidè, & coniungebat. Nec destitit illos ad concordiam redigere urgereque, donec uniuersos à disceptationib. in eiusdem sententiæ ac dogmatis societate adduceret, ut coniungerentur in fidei professione. Idem lib. 1, cap. 28: Missi isthuc Dionysium uirum consularem, qui quos uobiscum in concilium ire oportet admonendo, & ea quæ gererentur, in primisque ordinem animaduertendo præesset conuentui. Ibidem cap. 30: Imperator ad se uocat episcopos, ipsam recogniturus causam. Idem lib. 2, cap. 27: Cyrilli causam cognoscit Imperator, accessitis aliquot episcopis, ex quibus unum iubet tacere.

Sozomenus libro 2, cap. 21 suæ historie.

Cum in synodo ante tribunal totis uiribus uociferantes clamarèt accusatores, Athanasium esse tollendum: hi quibus mandatū erat ab Imperatore ut concilio moderationis causa adessent, ueriti, ne facta incurione, (sicut in seditione fieri solet) propria temeritate manus ei iniicerèt, claculū ipsum subdlexerunt à tribunali.

Idem libro 7, cap. 7: Imperator in synodo dat primam uocem Gregorio Nazianzeno propter doctrinam & piam uitam, & suffragantur ei omnes episcopi. Item capite 8: Cum iuberet à diuersis episcopis, & plebis diuersis suffragijs nominatos, quos cuferent episcopos, Imperator tandem magno iudicio & deliberatione elegit postremò scriptum in charta Nectariū. Et quanquā multi reclamarent episcopi, tamen eius electio rata est habita à synodo. Et scribunt historici, id non

id non sine diuina dispositione factum esse, ut ex multis nominatis unum aliquem idoneum ad ecclesiam Constantinopolitanam elegerit tam pius Imperator, &c. Hic apparet iudicium principis super episcopos in synodo collectos.

Theodoretus libro 5, cap. 23.

Cū Damasus & eius successores Romani episcopi molesti essent Imperatori, ut Flavianū eijceret ex Antiochena ecclesia, ut quē 10 criminis & tyrannidis accusabant: tandem ad Imperatorem accersitus Flavianus ea usus est libertate, ut dixerit, Si qui, Imperator, fidem meam culpant tanquā peruersam, siue aiunt pontificatu uitam meam indignam, ipsis utar accusatoribus iudicibus, & stabo sententia illorum quam tulerint. Sua discretio tantum est de solio & præsidentia: neq; ego iudicium moror, neq; cum uolentibus usurpare dimicabo, sed recedā, neq; 20 de præsulatu dimicabo. Quare tu Imperator solum cōmitte cuiusq; libuerit. Tunc Imperator admiratus eius fortitudinem ac sapientiam, ipsum in patriam reuerti, & cōmissam sibi ecclesiam pascere iussit. (nota, Iussit. Et mox eadem accusationes episcoporum ad Imperatorem Romę delatę sunt, quasi sit Flavianus tyrannus. Quod genus, respondit ille, tyrānidis dicitis, quia & ego Flavianus sum, & eius partes suscepi in me: 30 Et deinde cedentibus illi episcopis ait: Coniungite ecclesias, & stultas litigationes extinguite: quia cūctę Orientales ecclesię Flauiani præsularum tuentur, & ipse toti Orienti præsidet, &c.

Nota hic lector, quod etiam ita reprehendat episcopos, inter quos fuit Romanus, ut stultas litigationes ipsorum diceret, & ille cessit Imperatori: expendatur simul, quod etiam dicatur Antiochenus episcopus prę 40 fidere toti Orienti.

Euagrius libro 2, cap. 16 sue historie ecclesiasticę, de Chalcedo.

nensi synodo:

Oblata Leonis epistola petierunt principes (id est, præsides nomine Imperatoris) & interrogarunt, an quisquam hæsitaret? Cū se nihil amplius ambigere responderūt: & post hos Articus Nicopolitanus episcopus paucorum dierum deliberationem petijt, quod serena mente & tranquilla confide- 50 ratione ea statui possent, quę & Deo place- rent, & sanctis patribus conuenirent. Petijt quoq; sibi dari epistolam ad Nestorium scriptam: & decreuerūt principes ei dādā quinque dierum deliberationem. Et mox: Cū decretū esset à senatu, ut formulę petitę legerentur, secretarius ex scheda legit eas, &c.

Et rursum: Retulimus aium senatores, ad diuinissimum & pientissimum Domi-

num nostrum his diebus, expectamusq; eius pietatis responsum: & allata responsio ne prodiderunt sententiā Imperatoris senatores. Et post multa: Facta altercatōe inter episcopos de Dioscoro deposito, & epist. Leonis, selectos quosdam episcopos ad fidem rectē statuēdam aliquoties illos interrogauit, & suffragia petijt, atq; uoluit ut dicerent, Dioscorum ne sequerentur, ex duabus Christum naturis esse, uel Leonem duas esse in Christo naturas dicentem: clamauerunt, se credere cum Leonē.

Euseb. scribit in sua hist. Ecclesiast. quod etiā Nicephorus refert, quomodo Iustinus Antonio Pio ac eius filijs senatuiq; Romano, pro defensione dogmatum nostrorū primam, & deinde alteram apologiam pro fide nostra, ad dicti Imperatoris successorem & agnominē Antonium Verum scripserit, & obtulerit ei. utraq; oratio & apologia Iustini extat. Sic quoque testibus iisdem historicis Melitō & Apollinarius uiri Ecclesiastici, utriq; dicto Romanorū Imperatori pro fide Christiana libros & apologias separatim nuncuparunt eodem tempore. Et Apollonius Iudex coram inclyto senatu fidei suę rationem reddere petijt, & elegantissimam apologiam pro fide sua, cuius nomine martyrium subibat, corā omnibus exhibuit: cuius etiam meminit Hieronymus in Catalogo, qui simul in eodē scribit de Quadrato, quod is Adriano Imperatori obtulerit librum pro religione Christiana compositū, ualde utilem. Imō Paulus ipse recusatis istis iudicibus, qui in ordinaria erant successione, maluit ad Cæsarem prouocare, & coram Festo & Agrippa causam suam agere.

Et profectō si laicis principibus non liceret de religione cognoscere, malē profectō & Paulus & alij egissent, quod uel coram istis de religione egissent, uel ipsis apologias iudicandas & examinandas obtulissent. Et tamen Lucas in Actis nihil tale in Paulo reprehendit, imō magis indicat id comprobatum esse.

Eusebius quoq; & Hieronymus nullibi scribunt, quod in ea re sancti isti patres, Iustinus, Apollinarius, Quadratus & alij malē fecerūt, dum suam doctrinam iudicandā subiecerint Ethnicis principibus.

Sic quoq; scribit Gennadius de Victore Cartennę Mauritanie ciuitatis episcopo, quomodo aduersum Arrianos librum longum per suos Genserico regi audiendū obtulerit. Itē de Faustino presbytero, quomodo pro defensione suorum cū Marcellino quodam presbytero Valentiniano, Theodosio & Arcadio obtulerit librum. quod quidem nunquam fuisset factum, si ex Ecclesia istica doctrina sciuiissent, id sibi non licuisset: & qui-

& quidem hæreticis etiam principibus non uerentur offerre sua.

Sic quoq; Cusanus ait in prædicto libro, & capite de Concordia catholica: Vera præfidentia Christo conuenit, qui ait, Vbi duo uel tres in nomine meo congregati sunt, ibi ero in medio illorum. Et ibidem citat textum concilij Chalcedonenfis, qui testatur quod Nicænis patribus præfiderit Spiritus sanctus. Et deinde citant octauam synodum, ubi in fine dixerunt patres sic: Per datam nobis potestatem in Spiritu sancto, à primo & magno pontifice nostro, & Deo, & liberatore, & saluatore, &c.

CAPVT IX.

IPSI PRINCIPES SEMPER
in primitiua Ecclesia conuocarunt synodos,
nemine episcoporum reclamante.

Sic ille impius præses concilij Tridentini, & Iesuitæ Colonienfes contra Monhemium scribentes aiunt, concilium Nicænum per Syluestrum conuocatum esse: quanquā historiici Sozomenus libro 1, cap. 17, Nicephorus libro 8, ca. 14, suæ Historiæ, apertis uerbis & nominatim asserant, eo tempore cum conuocaretur Nicæna synodus, Iulium uixisse in episcopatu Romano, & suo nomine ad istam misisse Vitum & Vincentium. & his astipulare uideretur Athanasius in apologijs. Ut igitur duplex pontificiorum appareat mendacium, statui nunc ordine exponere quomodo Imperatores synodos conuocauerint: in primis autem, ut illud crassum Colonienfium Theologorum & Iesuitarum, tum Osi & Staphyli commetum & mendacium detegatur, quo asserunt Nicænum concilium per Romanum episcopum conuocatum, ostendimus ex multis ueterum testimonijs Nicænam synodum indictam & conuocatam esse à Constantino Magno.

Eusebius libro 1, de Vita Constantini:

Cum nonnulli uarijs in locis inter se disceptabant, quasi communis quidam episcopus (Imperator) à Deo constitutus ministro rum Dei synodos conuocauit.

Idem libro 3 de Vita Constantini: Synodum œcumenicam collegit, ac episcopos ut undiq; accelerarent, honorificis literis conuocauit. Non erat edictum simplex & inefficax. Et rursum: Conuocauit illos secundo, iterumq; patienter conciliationem eorū meditatione sua instituit.

Ruffinus libro 1 historiæ Ecclesiasticæ, cap. 1.

Tunc ille (Imperator) apud urbem Nicænam episcopale concilium conuocat ex sacerdotum sententia.

Socrates libro 1 suæ Historiæ, cap. 8.

Cum Ecclesiam utroq; dissidio Imperator perturbari cerneret, uniuersalem synodum congregat, omnes ubiq; episcopos ad hortans, ut Nicænam Bithyniæ ciuitatem accurrent.

Theodoretus libro 1 suæ Historiæ, cap. 7.

Nobilem illam synodum Nicænam Imperator coegit, cōcesso episcopis unā cū suis usu publicorum asinorum, mularum ac iumentorum. Et cap. 9: Opera pijsimi regis coactus est magnus ac sanctus conuentus Nicænam.

Sozomenus libro 1 suæ Historiæ, cap. 17.

Synodum Nicænam Bithyniæ celebrandam conuocauit Imperator, & omnibus ubiq; ecclesiarum præsidibus ut ad indictum diem adessent, scripsit. Inter quos recenset etiā Romanum episcopum Iulium uocatum, quē ait propter senectutem uenire non potuisse.

Nicephorus libro 8 suæ Historiæ, capite 14.

Imperator ad summū ex crescere cernens malū id, decatatisimā illam in Bithynia Nicæna synodū promulgauit, & literis locorum omnium episcopos ad constitutum diem uocat. Et cap. 16 ibidem, sic in oratione ad episcopos in synodo collectos ait: Quam ob causam hanc sacram synodum coegi, qui Imperator & conseruus uester sum. Et postea cap. 17: Primus ipse Imperator admonitus in conuentu confedit, & cum illo sanctus ille chorus, &c.

Zonaras tomo 3 Annalium suorum:

Religiosissimus Imperator prouinciarum episcopos Nicænam Bithyniæ urbe conuenire iussit. Congressis igitur 318 patribus sanctis, inter quos & sacerdotes nonnulli fuere & diaconi, atq; etiam monachi: quin & magnus Athanasius adhuc in numero diaconorum constitutus illic aderat. Ipse etiam Christianissimus Imperator Nicænam uenit, & sanctis patribus assedit, & inquirere iussit quid diceret Arrius, ac diiudicare, nūquid à recta sententia aberraret, &c.

Epiphanius libro 2, tomo 2, hæresi 69.

Postquam hæc peracta sunt, rex (Constantinus) sollicitus de Ecclesia, & quod multi sæpe inter se dissensissent, & sectæ multæ essent, conuocauit uniuersalem synodū trecentorum & octo decim episcoporum, &c.

Ex his omnibus dictis puto ostensum esse, quā falsa doceant pontificij nugatores Iesuitæ in schola Colonienfi, & Osius Polonus cum alijs. Sed pergamus ostendere ex historijs, quod semper Imperatores conuocarunt synodos.

Socrates libro 1, cap. 9.

Constantinus nos ex uarijs locis & ciuitatibus congregauit.

Idem li.

Idem libro 2, cap. 30: Determinatur dies ab Imperatore Photino & alijs in synodo Syrmienſi: determinatoque tempore, idque ex ſentētia Imperatoris, conuenerunt epiſcopi, &c.

Epiphanius libro 3, tomo 1, heresi 73.

Nos qui conuenimus epiſcopi ex diuerſis prouincijs in Seleucia Iſauriæ, ad mandatum pientiffimi regis noſtri Conſtantij, &c.

Socrates libro 2, cap. 39.

Conueniunt in Seleuciam Iſauriæ ex præcepto Imperatoris centum ſexaginta.

Idē lib. 5, cap. 8: Theodoſius in urbe Conſtantinopolitana ſynodum conuocauit.

Idem libro 7, cap. 34: Theodoſius ad ciuitatem Ephęſiorum cōuocauit in ſynodum epiſcopos contra Neſtorium.

Theodoretus libro 2, cap. 18.

Persuadent Conſtantio, ut Arimini indi-
cet conuentum tam Occidentalium quam Orientalium.

Zonaras in Annalibus tomo 3, ubi de Imperio

Gratiani, Valentini & Theo-

doſij refert:

Propter Macedoniam iuſſu Imperatoris ſecundum concilium eſt indiſtum, 150 patri-
bus diuinis in urbe Imperatoria congrega-
tis, quorum in diſputationib. principes fue-
re Theologus, & Magnus Gregorius Nyſ-
ſenus epiſcopus, & ſanctus Amphilochius
Iconienſis epiſcopus.

Idem ibidē, de Imperio Theodoſij Iunio-
ris: Rebus de Neſtorio cognitjs patriarchæ
ceteri Cœleſtinus Romanus, Cyrillus Alexā-
drinus, Ioānes Antiochenus, Iuuenalis Hie-
roſolymitanus negotiū ad Imperatorē The-
odoſium & Pulcheriam deferunt, petentes
ut indiſto concilio in Neſtoriana dogmata
inquiratur. Igitur ducentis patribus ad con-
cilium congregatis, cuius erat princeps ſan-
ctiſſimus Cyrillus, Cœleſtini etiam Romani
fungens uice. Ibidem de ſecunda Ephęſina
ſynodo: Chryſaphius Eunuchus apud Im-
peratorem Theodoſiū II. hoc impetrauit,
ut Dioſcoro qui Cyrillo ſuccedebat in Ale-
xandrina eccleſia, cum alijs epiſcopis Ephe-
ſum euocato mandetur, quod Eutychianum
dogma excuteretur, præſente Flauiano.

Ibidem de Martiani Imperio: Leo Papa
Romanus & Anatolius nouæ Romæ patri-
archa, ab Imperatore Marciano petiuēre,
ne Dioſcori Alexandrini cauſæ indiſcuſſæ
maneāt. Cōuenerūt igitur 630 patres Chal-
cedonem in eadem ſanctæ martyris Euphe-
miæ, quorum principes erant Leo Papa Ro-
manus, Anatolius Conſtantinopolitanus,
& Iuuenalis Hieroſolymitanus.

Sozomenus libro 8, cap. 12.

Innocentius Romanus epiſcopus in hoc

incumbebat, ut reduceretur Ioannes Chry-
ſoſtomus unā cum Orientalibus epiſcopis
ad hoc ad ipſum miſſis. Mittit igitur epiſco-
pos quinque, & preſbyteros duos ad Hono-
rium & Arcadium Imperatores, qui ab illis
ſynodum tempusque illius & locum expete-
rent. Et nihil effecere, &c. En per legatos
petit ſynodum Romanus Papa ab Impera-
tore: quod minimè feciſſet, ſi ſis ab antiquo
quicquam iuris in conuocatione ſynodo-
rum habuiſſet.

Chryſoſtomus in epistoła ad Innocentium

Romanum epiſcopum:

Petij aliquoties concilium ab Imperato-
re, ubi de mea ſententia iudicium & inquisi-
tio, ipſo etiam Imperatore præſente, fieri
poſſet: ubi & ego agerem, & de interrogatis
ac obiectis reſponderem, &c. Iam expen-
damus quomodo hæc ad pontificem Ro-
manum ſcripſiſſet, ſi hoc nō licuiſſet regi de
iure: ſed potius illud ius ad Romanum præ-
ſulatum pertinuiſſet ex eccleſiaſtica quadā
autoritate: imò tunc ſanè in cauſa ſua exul-
ceratiſſima etiam exul longè commodius
ab Innocētio Romano ſuo patrono, quam
ab Imperatore, quem parū propitiū ob u-
xorē offenſam habuit, impetrari ſynodū.

Hieronymus in apologia aduerſus

Ruffinū, libro 2.

Reſponde quæſo, Synodus à qua eſt ex-
cōmunicatus, in qua urbe fuit? Dic epiſco-
porum uocabula, profer ſententias ſubſcri-
ptorum, uel diuerſitatem uel cōſonantiam.
Doce qui eo anno conſules fuerint? Quis
Imperator iuſſerit hanc ſynodum cōgrega-
ri? &c. Nota, Quis iuſſerit congregari.

Leo Papa Romanus epistoła II ad Theo-
doſium II.

Vnde ſi pietas ueſtra ſuggeſtioni ac ſup-
plicationi noſtræ dignetur annuere, ut in-
tra Italiam haberi iubeatis (nota, Iubeatis a-
it pontifex Romanus) epiſcopale conciliū,
&c. Et ſimilia uel in uiginti iſtius Leonis le-
gantur epistołis.

Aeneas Syluius factus poſtea Papa Pius II dictus eſt,
is in lib. 1 ſynodi Baſilienſis ſic ſcribit:

Ego dum ueteres lego hitorias, dum a-
ctus perſpicio Apoſtolorum, hunc equidem
uſum non inuenio, ut ſoli Papæ concilia cō-
gregauerint: primumque omniū conciliorum
ubi Matthias ſubſtitutus eſt Iudæ, nō iuſſu
Petri, ſed iuſſu Chriſti congregatum inue-
nio, qui Apoſtoliſ præcepit ne ab Hieroſo-
lymis diſcederent, ſed promiſſionem patris
expectarent. Secundum de eiectiōne dia-
conorum non ſolus Petrus, ſed duodecim A-
poſtoli congregarunt, quia ſcriptū eſt: Con-
uocantes duodecim multitudinem. Tertiū
de ſublatione circumciſionis & aliorum le-
galium, communis inſpiratio congregauit.

scribitur enim: Conuenerunt Apostoli & seniores. Quartum uero, ubi quedam legalia permixta sunt, uidetur per Iacobum fratrem Domini coadunatum. Et sic discurrendo per omnia, nihil in primitiua Ecclesia reperitur per quod autoritas hæc congregandi concilia solis Romanis pontificibus pateat, nec post, tempore etiam Constantini Magni & aliorum Augustorum, ad congreganda concilia quaesitus est magnopere Romani assensus Papæ. ideoque Chalcedonensis synodus sic de se ait: Sancta & magna uniuersalis synodus, quæ secundum gratiam Dei, & sanctiones piissimorum Christianissimorumque Imperatorum Valentiniani & Marciani Augustorum congregata est apud Chalcedonem metropolim Bithyniæ, nec de Romano pontifice facit synodus mentionem, quamuis eius illic consensus fuerit.

CAPVT X.

QVOD POPVLVS, VEL QVI
dam ex plebe olim sint admissi ad audiendas disputationes siue colloquiorum siue conciliorum.

Lemens Romanus lib. 1 & 2 Recognitionum: Ex pacto coram populo disputarunt Petrus & Simon magus. Quare aiunt: Populus imperitus in unum congregatus, sint iudices de disputatione nostra.

Omnes historici testantur, quod etiam laici & philosophi gentiles fuerint in concilio Nicæno.

Describit Epiphanius historiam Manis siue Manichei, libro 2, tomo 2, heresi 56. & inter cætera refert, quomodo apud Marcellum uirum illustrem delectis iudicibus ad quaestionis discussionem in ipsa urbe Cæsarea, scilicet Marippo externæ doctrinæ philosopho, Claudio medico & sophista, Aegialæo natura grammatico, & Cleobulo sophista disputauerit cum Mane uel Manichæo Archelaus episcopus: & cum multa uerba dicta essent ex utraque parte, ipso Mane siue Manichæo fabulosam doctrinam præterdente, Archelæo uero ueluti forti armigero, propria sua uirtute aduersariorum tela excutiente, tandem uictus est Manes, & iudicum iudicio ueritas brauium tulit. Et statim Epiphanius hæc uerba addit: Hinc itaque Manes aufugit, populo ipsum uolente lapidibus obruere: & nisi Marcellus interuenisset, & reuerenda persona sua populum placasset, iam dudum miser ille mortuus esset, &c. Ergo coram plebe habita
est disputatio.

Ambrosius libro 5 Epistolarum, epistola 32.
ad Valentinianum:

Si tractandum est, tractare in Ecclesia dici, quod maiores fecerunt mei, &c. Et mox: Venissem, Imperator, ad consistorium, ut hæc coram suggererem, si me uel episcopi uel populus permisissent, dicentes de fide in Ecclesia coram debere tractari.

Ostenfum quoque est ex Zonara, quomodo coram plebe cum Iudæis disputauerit Syluester Romanus.

Nicephorus libro 8, cap. 14: Adfuerunt etiam in ea synodo (Nicæna) ex præstantibus laicis docti & eloquentes & Sacrarum literarum periti, &c.

Audiuimus etiam ex disputatione quam habuit Athanasius cum Arrio coram Probo Iudice, quomodo ipse Athanasius non solum coram plebe astante differuerit, sed etiam am ipsis sepe iudicium de negotio isto derulerit, & ad illos prouocauerit.

Augustino disputante contra Maximinum, adfuit etiam plebs. sic enim (ut patet ex libro 1, tomo 6) in initio legitur: Cum Augustinus & Maximinus Hippone regio unum in locum conuenissent, præsentibus multis tam clericis quam laicis, Maximinus dixit, &c. Idem in tomo 5 passim contra Manicheos & Donatistas disputauit coram plebe.

Cusanus hoc amplissimè probat in citatis libris de Ecclesiastica concordia, quomodo in Actis Apostolicis legatur, quod semper ad concilia conuocauerint multitudinem Apostoli, & ipsorum etiam suffragium sit ex petitum ibidem: ueluti etiam Aeneas Syluius in commentarijs de Actis Basilienensis synodi scribit.

Hæc ideo recito, non quod probem indocti uulgi imperita iudicia, sed ut ostendā etiam doctos laicos & ex plebe uiros bonos admitti debere, & posse more ueteris Ecclesiæ etiam hodie in concilijs & colloquijs esse.

CAPVT XI.

QVOD SEMPER NOTARII
in concilijs & in colloquijs sint adhibendi, qui omnia bona fide excipiant de more ueteris Ecclesiæ.

Nicephorus libro 6, cap. 28.

Alchion Antiochiæ sophisticæ scholæ Græcarum disciplinarum præses, cum Paulo Samosateno congressus in colloquio conuictus episcoporum ultimo, ubi celeres notarii uerba omnia chartis excipiebant.

Eusebius libro 7, cap. 29.

Malchion uir præter cætera disertus & sophista, Antiochenæ scholæ in Græcis moderator.

derator, & propter excellentem in Christū fidem presbyterio decoratus, Samosatenū notarijs omnia excipientibus, quæstionibus suis urfit, quas etiam ad nostra usque tempora extare scimus, &c.

Epiphanius libro 3, tomo 1, hæresi 71 scribit de Photino sic: Basilius Ancyranus ipsum Photinum interrogauit, & ei contraxit, excipientibus singula notarijs, quæ postea etiam perueniunt ad manus Epiphaniij, ut ipse indicat.

Sozomenus de isto toto negotio libro 4, cap. 6 sic scribit: Basilius Ancyre episcopus aduersus Photinum disputatione; per interrogandi & respondendi uices protraxit, notarijsq; utrorumq; uerba conscribentibus, superior euasit Basilius, & Photinus exilio damnatus est.

Nec potuerunt aliter excipi & conscribi disputationes Athanasij, quas habuit corā Probo Iudice, & in concilio Nicæno cum Arrio, nisi per notarios tunc disputationibus adhibitos.

Augustinus epistola 152.

Carthaginem uenimus & nos & episcopi uestri, & quod prius nolebant & indignū esse dicebant, in unum conuenimus. Electi sunt ex nobis & ex ipsis septem hinc, & septem inde, cum quibus ubi opus erat, consilium pertractaret. Electi sunt quatuor hinc, & quatuor inde, qui gestis conscribendis custodes essent, ne infalsatum aliquid ab aliquo diceretur. Dati sunt etiā a nobis & ab ipsis quatuor notarij hinc, & quatuor inde, ut bini cū exceptoribus Iudicis (nota, Iudicis) alternaret, ne aliquis nostrū se dixisse aliquid causaretur, quod non fuisset exceptū. Huic tantæ diligentiae etiam illud est additum, ut & nos & ipsi, quemadmodum ipse Iudex, uerbis nostris subscriberemus, ne quisquam diceret in illis gestis aliquid uel postea fuisse corruptum, &c. Hæc de publico colloquio. In priuatis etiam colloquijs idem factum est, ut apud eundem legimus, quando cum Fortunio Donatistarum episcopo priuatim conferret, quod etiam adhiberi notarios uoluerit. Vnde in epistola 163 sic ait: Sed in ipso disputationis exordio cū uideremus ea quæ dicebantur, subinde labi de memoria uel nostra uel eorum, quorum salutem maximè curabamus, & ut esset nobis cautior modestiorq; tractatio, simul ut & uos atq; alij fratres, qui absentes erant, quid inter nos actum esset, legendo cognosceretis, postulauimus ut à notarijs uerba nostra exciperentur: ubi diu ab illo uel ei conscribentibus relictum est, postea tamen ipse concessit. Sed notarij qui aderant, atque id strenuè facere poterant, nescio qua

causa excipere noluerunt. Egimus saltem ut fratres qui nobiscum erant (quanquam in hac re tardius possent) exciperent, pollicentes nos ibi easdē tabulas relicturos. Consensum est: coeperunt uerba excipi, & aliqua ad inuicem ad tabulas dicta sunt.

Sit etiam Antonij notarij mentio in disputationis libro primo, quam cum Maximo Arianorum episcopo habuit corā clerico & plebe, & disputauit cū omnibus Manicheis & Donatistis coram plebe, adhibitis notarijs, ut in tomo 5 uidere licet.

CAPVT XII.

Quod Romanus pontifex concilio Cesaris sit subiectus.

In libro Conciliorum sic de Marcellino Papa Romano legitur, quod synodus Sinuassana episcopum Rom. Marcellinum deposuerit & damnauerit, quod in persecutione à Diocletiano sacrificauerit dijs gentium: & quod iam accusatum & testibus conuictum Marcellinum iusserit seipsum damnare, & quod ipse etiam deinde manu propria suo anathemati subscripserit.

Et Platina & Sabellicus Enneade 7, lib. 8 docet quoq; aperte, quod se concilio subiecerit Marcellinus.

Quomodo etiam Miltiades subiectus fuerit & paruerit Constantino, atq; etiam eiusdem sententia sit retractata in alio conuictu & synodo, supra in prioribus capitulis indicatum est: unde etiam constat, quod non sit supra Concilium Papa.

Theodoretus suæ historiæ Ecclesiasticæ libro 2, cap. 16 scribit de disceptatione Constantij cum Liberio Romano pontifice: & si quid tunc iuris & prærogatiuæ habuisset Romanus præsul præ reliquis contra Imperatorem, in medium attulisset.

Et sequenti capite, nempe 17, apud Theodoretum legitur sic: Iussit Imperator Liberium de exilio reuocari, sed amborum, id est, & Felicis & Liberij, communem ecclesiæ administrationem esse. Sed sic de ea re habet Sozomenus libro 4, cap. 15: Syrmij congregati in synodo scripsere Felici episcopo Romano, ac clero, ut Liberium reciperent, & ambo sedem Apostolicam procurarent, communiq; sacerdotio fungerentur, &c.

Idem habet Nicephorus libro 4, cap. 37. qui addit permixtum esse utriq; à synodo communiter sacra curare, & munus Apostolicum administrare. Eas enim literas ab episcopis Syrmij collectis impetrauerant Orientales legati. Et quod ipsi ambo simul episcopatum ita administrauerint, & concilio Imperatori quæ paruerint, hinc apparet, quia ibidem sic

sequitur: Et paulo post Felix moritur, & tunc solus Liberius episcopatum administravit, &c.

Constat ergo ex hoc capite, quod & synodo & Imperatori fuerit olim subiectus Papa Romanus: non legitur in historiis uel in hac re siue in alijs, uel synodo uel Imperatori reclamasse siue Felicē siue Liberium. Sed quomodo Imperatori subiecti fuerint Papæ, dictum est in Parte 2.

Leo Papa epistola 63: In Apostolicæ sedis epistola, uniuersali sanctæ synodi assensu firmata, tantæ diuinæ autoritatis testimonia nouerimus esse congesta, ut dubitare queat ulterius nullus, nisi qui sibi metipso errorum tenebras inferre maluerit, &c. Nota quod ait, epistolam uniuersali sanctæ synodi assensu firmatam, & ideo à synodo probatam, quod in ea perspicua diuinæ autoritatis testimonia extarent. Ergo synodus 20 est supra Papam.

Euagrius historię suę libro 2, cap. 16.

De oblata Leonis epistola, ad quædam illius uerba (in synodo Chalcedonenſi) Illyrici & Palæſtini episcopi dubitarunt, expenderuntque singula, &c. postea etiam eam priuatim per aliquot dies examinauit Atticus Nicopolitanus episcopus: tandem Anatolius Constantinopolitanus, & cuncti collecti responderunt, consonam esse epistolam Leonis dictis sanctis patribus, &c. Cū autem fieret altercatio inter episcopos de Dioscoro deposito & epistola Leonis, res ad Imperatorem delata est. Quomodo hæc ita fieri potuissent, nisi concilium fuisset olim supra Papam?

Audiuimus etiam ex Theodoretī libro 5, cap. 22, quomodo Romani pontifices in causa Flauiani cesserint Imperatori.

Ioannes Gerson cancellarius Parisiensis in prima parte suorum librorum, in tractatu An in causis fidei à summo pontifice ad concilium appellare liceat?

In hoc tractatu Gerson multis probat rationibus Papam subesse concilio: quas nos contrahiores & in compendium redactas subiiciemus, ipsius tamen uerbis utentes.

1. Primò ostendit autoritate Constantiensis concilij subesse Papam concilio.

2. Hoc pacto, ait, si Papa non debebat concilio subesse, Papa nullis deberet legibus subiectus esse: quod falsum est ex illo Matth. 18 dicto, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ. Iam Ecclesia est in concilio, non in uno Papa, & Papa est frater noster, nisi forte non nobiscum oret, Pater noster qui es in cælis. Est in super Papa peccabilis.

3. Tunc etiam iniuste fecisset Paulus resistens Petro in faciem, quo non possunt esse

maiores. Et hæc Pauli resistentia coram Ecclesia non fuit minor, quàm si appellasset ad cōcilium. Vnde si Petrus desistere nolisset, fuisset ab Ecclesia condemnandus. Et Paulus dicebat quod non rectè ambularet, & reprehensibilis esset. Ergo hinc ostenditur Papam per doctorem Theologum reprehendi posse, qui in officio prædicationis succedit Paulo.

10 4. Papa est membrum Ecclesiæ. Si iam inficeret Ecclesiam, tunc hoc pacto non rescinderetur, quod esset contra doctrinam Christi fundatam in iure naturali: Matth. 18.

5. Iniquum fuisset, quod compulissent seniores & reliqui Apostoli Petrum reddere rationem, quod uisitauerat Cornelium gentilem, Actorum 11. quia disceptabant Hierosolymis, ubi erat Ecclesia, aduersus ipsum qui erant ex circumcisione, & tamen subiungitur obediens Petri responsio. Ipse quoque dat successoribus suis formam debitæ humilitatis, quam expressit Epistolæ suæ primæ cap. 3. Parati, inquit, semper ad satisfactionem omni poscenti. Vos sitis parationem dare de ea quæ in uobis est spe & fide. Quod si in destructione fidei summus aliquis pontifex uolens superbire, nollet hoc facere, constat quod à fratribus æquè posset accusari sicut & Petrus.

6. Iniquum esset hoc, quia tunc in casu dubili, alicui iniuriato aliqua defensio negaretur. Sic cum aliquis docens ueritatem posset damari iniuste (scilicet ex affectu) si non appellare posset concilium.

7. Tunc Papa superbiret, quia non posset per concilium deponi & diiudicari, quantumcunq; criminofus esset.

8. Tunc sequeretur malè egisse cōcilium Constantiense deponens Ioannem Papam, & illud quoque errasse, quia hoc ita sancit, & qui dicunt, tunc est super Papam concilium, quando Papa sit deuius à fide & hæreticus. Sed tunc non est Papa, imò non propter hæresim, sed quia sibi uendicauit iudicium concilium Constantiense in Ioannem Papam. Item, Marcellinus cum esset lapsus, in se Ecclesiæ subiecit. Nōne igitur concilium uel Ecclesia haberet potestatem in Papam, & contra eum procedendi, si in mala sententia perseveraret?

9. Tunc quoq; sequeretur Ioannē 23 Papam ab eodem concilio deiectū, adhuc esse Papam, & Martinū nunc Papam & cōstitutum pontificem, à concilio Constantiensi non esse legitime electum.

10. In eo concilio Constantiensi Petri de Luna sententia, quod Papa non haberet superius iudicium in terris, est pro hæretica iudicata. Hactenus uerborum recentis

sui argu-

sui argumenta, rationes & uerba Gerfonis.

Aeneas Syluius postea Papa factus, Pius II dictus, in primo libro Synodi Basiliensis.

Istorum sententia (qui uolunt non posse concilia cogi sine consensu Papæ) si inuiolata persistat, ruinam secum Ecclesiæ trahit. Quid enim remedij erit, si criminosus Papa perturbet Ecclesiam, si animas perdat, si peruertat malo exemplo populos, si denique contraria fidei prædicet, hæreticisq; dogmatibus imbuat subditos? Nullum ne hic parabimus obstaculum: sinemus ne cum ipso cuncta ruere? Quis est qui existimet Romanum pontificem ad sui emendationem congregare? nempe ut peccant homines, sic etiam impune peccare uolunt. At ego dū ueteres lego historias, dum actus perspicio Apostolorū, hūc equidē usum nō inuenio, ut soli Papæ concilia congregauerint, &c.

Refert etiam Aeneas Syluius capita aliquot disputationis habitæ in concilio Basiliensi, in commentarijs suis de Actis istius concilij, & inter cætera ait, concilium supra Papam & alium quemuis potestatem habere. Generale concilium legitimè congregatum sine ipsius consensu nec dissolueri, nec transferre, nec prorogare ad tempus ex auctoritate sua Roman. pontificem, adque ueritatis eiusdem est. Qui pertinaciter ijs ueritatibus se opponit, hæreticus est censendus, &c.

Et quanquam ista capita Eugenius III abrogaret in Florentino & Ferrariensi concilijs: tamen Eugenij successor Nicolaus V publica Bulla ratum habuit concilium Basiliense cum actis suis, &c. unde apparet unitas pontificum.

CAPVT XIII.

PATRES DE CONCILIIS DI-
uersam habuisse sententiam.

Augustinus de Baptismo libro 2, capite 3: Quis autē nesciat Sanctam scripturam canonicā, tam ueteris quā noui testamenti, certis quibusdam terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum uerum, aut utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit? Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonem uel scriptæ sunt uel scribuntur, & per sermonem fortē sapientiorē cuiuslibet in ea re peritoris, & per aliorum episcoporum gratiorem auctoritatem doctorumq; prudentiam, & per concilia licere reprehendi, si

quid in eis fortē à ueritate deriuatum est. Et ipsa concilia quæ per singulas regiones uel prouincias sunt, plenariorum conciliorum auctoritati quæ sunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere: ipsa quæ plenaria sepe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine ullo typo sacri legæ superbix, sine ulla inflata ceruice arrogantix, sine ulla contentione liuidæ inuidiæ, &c.

Et hic mihi obseruet lector, etiam concilia priora posterioribus emendari, teste Augustino. Ergo iuxta Augustinum est maior Scripturæ quā conciliorum auctoritas, quā emendari posse nunquam concedit Augustinus. Si iam est maior Scripturæ quā conciliorum auctoritas: ergo ex Scriptura concilia metiri & examinari debent. Et hoc est quod uoluit beatus pater Augustinus inferre contra Donatistas, qui & episcoporum scripta & conciliorum decreta in sua causa uolebant Scripturæ conferre, imò uel ferè præferre. Addit ibidem, quod & episcoporum literæ & prouincialia cedant concilia plenarijs & maioribus concilijs, imò priora posterioribus. Quod tamen nec ille unquam de Scriptura dixit, aut dicere potuit aususque est, quia de ea testatur quod nulli cedat. Nam cum aliàs Maximinus episcopus Arrianorum, cum ille generale & amplissimum proferret concilium, contra Augustinum, utpote Ariminense, & e contra Augustinus fortē Nicenum, mox Augustinus, ut se contra illum expediat, libro 3 ait: Sed nunc nec ego Nicenū, nec tu debes Ariminense tanquam præiudicaturus proferre concilium, nec ego huius auctoritate, nec tu illius detineris: Scripturarum auctoritatibus, non quorumcunque proprijs, sed utrisq; communibus testibus res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione ceter, &c.

Et Constantinus Magnus Imperator in Nicēna synodo, teste Theodoro, requisit ab episcopis, ut quæ uerebantur in controuersiam, ex Sanctis scripturis, nimirum ueteri ac nouo Testamento definirēt. Atq; huius certē admonitionis fuerūt memores patres in concilio isto, qui cesserūt uni confessori auctoritate Scripturarum sese concilio opponenti, quā ut extra Scripturam multi aliquid concluderent.

Hilarius quoque in libro de Synodis scribit: Si quis præter salubrem Scripturarum auctoritatem & rectam fidem docet, anathema sit.

Et Leo Papa epistola 50 sic ait: Et si ni-

mis actus dies fuerit constitutus, spero tamen adfuturum omnipotentis Dei auxilium, quo omnes ualeant ad præfinitum tempus occurrere, & unanimiter cum sanctæ fraternitatis assensu, quæ uniuersali Ecclesiæ congruant, definire. Cōpressa enim & remota inquietudine & prauitate paucorum, facile firmabitur probanda concordia, si in eam fidem, quam Euangelicis & Apostolicis prædicationibus declarata per antiquos patres accepimus, omnium corda concurrant, &c.

Hic duo ostendit, Papam non esse supra concilium: quia concilij est, quæ uniuersali ecclesiæ congruant, definire. Quod si suum fuisset, sibi adimi non passus esset, sed defendisset. Secundò ait, in synodos de fidei articulis constituendis, debere ita omnium corda concurrere, ut in eam fidem uniantur: id est, hoc credendum proponant, quod ex Euangelicis & Apostolicis scriptis ac antiquissimis patribus esse uerum declaratur: hoc est ex Scriptura.

Cum synodus Carthaginensis & Numidica autoritate sua mandasset Augustino, ut Sacris literis exponendis incumberet, & eum à molestia iuris dicendi per quinque dies eximeret, quo suppeditaretur otium ad lectionem (solebant enim tunc temporis & causas piorum indicare, & dirimere contro- uersias episcopi.) Sed hoc decretum Hippo- nensis plebs quæ tamen pia erat, non est passa apud se locum habere, quia irrumpe- bant ad eum, ita ut uellet nollet cogeretur suorum causas audire. Quod certè nec ab ipso Augustino, nec à plebe fuisset factum, si tam religiose obseruandum conciliorum decretum esset, atque Sacræ literæ. Et si non minus illicitum esset refragari concilijs quàm Scripturæ, tunc malè fecisset Paphnutius se se opponens Niceno, & Leo Papa non recipiens oblatum titulum primatus à Chalcedonensi concilio: & Hieronymus se se non rectè opposuisset Aquilgranensi synodo, &c.

Sed nunc cōtrariam priori Augustini sententiæ adferam ex alio patre, quem Gratianus in Decretis citat, distinct. 50. cap. Domino sancto, & sunt uerba Isidori ad Massanensem episcopum: In fine hoc adijciendum puta- uit, ut quotiescunque in gestis conciliorum discors sententiā inuenitur, illius concilij magis teneatur sententiā, cuius antiquior & potior extat autoritas. Hæc ille.

Si autem hic Osius, Staphylus & Canisius Lindanisque uolunt recipere Augustini sententiā, quoddam prius concilium per posterius emendetur: necesse est, ut concedant emendari concilia, & posteriora pri-

oribus meliora, & Nicænum & Gangrense errasse, cum illa sint per posteriora correctæ.

Item tunc Constantiense concilium, cuius decreta contra nos surgent frustra, enervari coacti concedant, & deinde dicent, necesse est Isidori sententiā esse falsam. Si autem dixerint se probare utramque, concedant et iuxta Isidorum & concilia discordare, & secum non conuenire: cum tamen nulli secum dissideat Spiritus sanctus. Si autem dissident concilia secum, quid illi unitatē in una doctrina, & consensum perpetuum iactant? Sed merito inquit se probare Isidori sententiā, ut uix reijcere possunt, quia in pontificum & pontificiorum suisque decretis hæc uerba habentur, quæ per Eugenium III Papam confirmata & approbata sunt: aut nisi hoc concedere uolunt hæc uera esse, fateantur in decretis pleraque erronea esse, aut necesse habent Augustini testimonium explodere antea citatum. Hoc aut si alterum reiecerint, sequitur & patres errare & secum dissidere: quid igitur unionem in doctrina patrum Osius, Staphylus & Lindanus cum Canisio iactant? Quanquam alibi dicat Isidorus in Decretis distin. 29. pleraque capitula ex causa, ex persona & ex loco & tempore consideranda esse.

Sed nunc tertium patrem qui ab utroque discedit, id est, tam ab Augustino quàm Isidoro, audiemus: Nazianzenum nempe, qui ad Procopium scribens, se nullius synodi finem bonum uidisse ait: item, synodos fuisse nullas, quæ non malorum potius incrementa quàm solutionem attulissent, &c. Si iam huius patris ut uetustissimi, & apud Græcos summæ autoritatis uiri sententiā susceperint: quid opus erit aut uetera iuxta Isidorum concilia, aut iuxta Augustinum posteriora curare concilia? Item, si huius opinio placet, turpiter mihi facere tunc Papistæ uidentur, qui ad concilia, tãquam ad tutissimum asylum & sacram anchoram fugiunt, magis à synodorum decisione pendentes, quàm scripturæ Sacræ acquiescentes. Si item illam Nazianzeni sententiā non probauerint unionistæ Dalexologi, Canisius, Staphylus, Osius, Lindanus: rursus necessario concedere coguntur, patres sæpius errasse. Cur igitur non existimant tutius esse, ut nobiscum scripturis tantum Sacris, & non patribus aut concilijs credant? Dent quoque nobis pugnare secum patres. Hoc concessio, colligant etiam nobiscum, non posse aliquid certi probari ex patribus: sed eosdem ut homines turpiter errasse, sed cum pugnare, & diuersis hominum iudicijs

dicij cum suis scriptis subiectos esse, quod de Scriptura dici non potest. Sed de hac re copiosius primo Libro de patribus & eorū scriptis, consensu & dissensu, &c. dictū est.

Diximus Augustinum, ne quidem cōtra Maximinum disputātem, uoluisse stare Nicēni concilij decretis, & ut restitit Nicēno Paphnutius, & Hieronymus Aquisgranēsi (de quibus postea) sic & plerūq; patres alia diuersa contra concilia tractarunt. Cautum 10 est tam Apostolicis literis quā autoritate Nicēnæ synodi, Neophytum nō debere eligi in episcopum, 1 Timoth. 3. distin. 48. cap. quonia multa. Et tamen nemo nescit Ambrosium Mediolani, Nestarium Constantinopoli nondum baptizatos, ad amplissima rum ecclesiarū gubernacula electos, quem admodum scriptum est à Ruffino Ecclesiasticæ historiæ libro 11, cap. 11 & 21. & de Ambrosio, dist. 61.

Nicēnum cōcilium uocabulum Confubstantialis & *ὁμοούσιος* de Christo uoluit dici, tamen propter hæreticos ueretur admittere uocabulū *ὁμοούσιος* Basilius: & Dionysius Alexandrinus non usurpauit dictum Cōsubstantialis, quia hoc nō uidit in Scriptura positū esse, teste Athanasio. Itaq; & patres contra cōcilia egerūt. Sic Stephani reclamauit synodo Cyprianus. Item, quoddam concilium Carthaginense, Ecclesiasticum, librū Syrach, libros Machabæorum & alia, ponit in 30 ter libros canonicos. Huic reclamant Hieronymus & Origenes, & qui expresse nites ueterum autoritate, eos à canone canonicorum librorum excludunt. Imò ipse Augustinus refragatur isti concilio, quod tamē ille alibi citat, quia libros Machabæorum non uidetur annumerare canonicis libris, libro 18, cap. 23, de Ciuitate Dei: in primis in libro 2 contra Gaudentij epistolam, cap. 23. 40 ubi asserit illos libros sobrie legendos. Nec uidetur eos commentator recipere, super decreta, distin. 16. In concilio Nicēno 2, est conclusum de imaginibus retinendis in templis, quod & Gregorium scripsisse scimus: sed huic concilio refragatus est antea Epiphanius, qui ne pictā quidem imaginem in templo ferre potuit, quia eā cum uideret, scidit & dedit pauperi, ut mortuus aliquis hoc inuolueretur, ne dum alias ferret. Sic 50 Athanasius & Hilarius multis Arrianorum synodis, magna tamen multitudine collectis restiterunt. Sed de his aliās. Vbi igitur illa est patrum de concilijs, & cōciliorum cū patribus unitas, quam iactitant Staphylus, Osius & Lindanus? Et quomodo nunc ex conciliorum decretis concludi possit, religione, uideat lector.

CAPVT XIII.

PAPAS ROMANOS CONTRA concilia egisse, & eis repugnasse, & rursum concilia Papis refragari.

Nacletus in epistolis quæ ei ad scribuntur, in generali ecclesiæ rum regimine ita ecclesias inter sese coniungit, ut Romanæ ecclesiæ primatum & eminentiam super omnes ecclesias, ac totum Christiani populi gregem tribuat, autoritate Christi dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. Secundam ab ea Alexandrinam facit, propter Marcum Petri discipulum: tertiam uerò Antiochenam ponit, propterea quod ibi Petrus antequam Romam ueniret, habi 20 tauerit. Reliquas autem in tomo quodam conscripisse.

Et hanc cōstitutionem Leo Papa tribuit Nicæno concilio. Econtrā ex sexta synodo, & capite eius 36 canonem recitabimus prout in Græco extrat, & uerba eius hæc sunt: Renouantes quæ à centum quinquaginta episcopis & sanctis patribus, qui in hac à Deo seruata & regia urbe conuētum egerunt, & sexcentorum triginta qui Chalcedone congregati fuerunt, instituta sunt, definimus, ut Cōstātinopolitana sedes parem dignitatem sedis antiquioris Romæ habeat, & in ecclesiasticis negotijs æquæ ac que illa magnificetur, cum sit post ipsam secunda: post quam Alexandrinorum magnæ urbis, & post hanc Hierosolymarum episcopus succedat, &c. Hæc in decretis habentur omnia, distin. 22, in duobus primis capitibus.

Item, Iulius apud Sozomenum scribit libro historiæ Ecclesiasticæ quinto, capite 8, ad Orientales, & cum eis expostulat, quod citra ipsum & eius consensum concilia celebrauerint: & postquam se non latum iniuriam illam minatus esset, Orientales rursum episcopi ista Iulij scripta ægrè tulerunt, & congregati Antiochiæ in synodo epistolam uicissim scripserunt grauisimarum minarum & ironiæ plenam. Et tamen faterentur Romanam ecclesiam 50 liberalem hactenus ferri erga quosuis, tantum phrontisterion Apostolorum & pietatis metropolim, inde ab initio factam: tamen Christiani dogmatis autores ex Oriente ad illam uenisse, & ob eam causam se non posteriores esse, nec amplitudine nec multitudine Ecclesiæ maiores, & uirtute & proposito uincere asserbant. Iuliū uerò ad 60 culabāt, quod ipsorum synodū cōtumelia affecit.

affecisset, & sententiam illius abrogasset: quod factum quasi iniquum, & ab ecclesiastica lege dissonum arguebant. Hæc Sozomenus, sed Platina hæc clarius refert. Quædam synodi Chalcedonensis acta improba esse à Gelasio Papa, ex ipsius epistolis liquiddo constat.

Ne ueritus est Leo Pontifex illi Chalcedonensi, quâvis orthodoxæ detrahære, ambitionem & inconsultam temeritatẽ obijciens in plurimis locis. Vide in epistola 53 & 63.

Sed illẽ Papa secum pugnare uidetur, quia sic scribit epistola 73: In Chalcedonensi concilio per Spiritum sanctum congregato, tam plenis atque perfectis definitionibus cuncta firmata sunt, ut nihil ei regulæ quæ ex diuina inspiratione prolata est, aut addi possit, aut minui. In epistola autem sexagesimatertia: De his autem, quæ in concilio Chalcedonensi contra Nicænos canones illicita præsumptione tẽtata sunt, ad præfulem Antiochenum scripsimus, &c. Ibi dicit cuncta rectẽ firmata in illo concilio: hic autem ait quædam illicita tẽtata.

Et in epistola quinquagesimatertia dicit, Nicæni canones concilij infringi, per hoc quod sit primus à Romano Cõstantinopolitanus: quum hoc pacto Alexandrinus secundi honoris priuilegium perdat, & Antiochena ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amittat.

Et ideo disputat contra quædam concilia, concedentia istam prærogatiuam Anatolio episcopo Cõstantinopolitano, Leo Papa. Deinde ipse patriarcha Cõstantinopolitanus dicitur nouæ urbis Romæ uniuersalis patriarcha, in Basiliensi concilio, sessione 19. Quem etiam titulum in omnibus episcopis Gregorius reprehendit.

Leoni propugnanti Alexandrinum episcopum, habentem secundi honoris priuilegiũ, cõtraria refert Gratianus, distinctione 22. quia sic ait: Postea in Cõstantinopolitana synodo ecclesia Cõstantinopolitana secundum à sede Apostolica locũ accepit. Hoc probat ex eadem synodo citatis uerbis: & rursum ex sexta synodo, & ex oãtaua synodo: ex qua probat inter patriarchatus postremum locum tenere Hierosolymorum sedem, quæ debuisset omnium prima esse.

Sed his omnibus repugnat Clemens Papa, in epistola ad Iacobum fratrem Domini episcopum Hierosolymorum: quem episcoporum episcopum uocat. Vnde datur intelligi, illam quoque ecclesiam ecclesiarum esse, ut certẽ fuit, quia sic dicitur: Incipietis Hierusalem, &c.

Imò testatur in epistola ad Eulogiũ Gre-

gorius, quosdam in Chalcedonensi concilio obtulisse primatũ Romanis episcopis, & in primis Leoni, & tamen ex prædecessoribus suis neminem acceptasse hoc. Ergo Leo audebat resistere concilio: imò Leo in citata epistola contrarium citat, dum hoc obiurgat, quod tãtum Cõstantinopolitanæ ecclesiæ concefferint. Nam legitur in concilio quod constitutus sit parus cum Romano pontifice potestatis, Cõstantinopolitanæ ecclesiæ episcopus: & hoc in 6 synodo ex Chalcedonensi cõcilio rursum repetitur & stabilitur. Et Epiphanius Cõstantinopolitano episcopo haud minus honoris, iuris & potestatis, ac dignitatis tribuit atque Romano Iustinianus, constitutione 5. 6. 7. & alijs. Sic Papa Papæ, concilium concilio, & Papæ concilijs, & concilia Papis derogant.

Et rursum cum istis concilijs uidetur facere Gregorius contra Nicenum concilium in Registro, dum asserit æqualem Romanæ esse Cõstantinopolitanam, & eadem habere priuilegia ac iura: & deinde in 24 epistola ad quatuor patriarchas præponit in præfatione reliquis Cõstantinopolitanum.

Concilium Vercellense cõdemnauit Berengarium, docẽtem substantiam panis & uini permanentem in Sacramento, qui tandem Romæ coram Papa Nicolao & 114 episcopis recantauit suum errorem coactus, distinct. 2. de cons.

Et Innocentiũ tertius Papa cum Laterano concilio inter fidei articulos retulit trãsubstantiationem panis & uini, in corpus & sanguinem Domini in Sacramento Eucharistiæ, ut in libro tertio Decretalium legitur prolixẽ. Item, statuit ut talis Eucharistia in cunctis ecclesijs sub custodia clauibus adhibitis conseruetur, libro tertio Decretalium, titulo 44. legimus. Sic & Honorius tertius cõstituit, ut Eucharistia semper in loco singulari mundo & signato honorificẽ collocata, deuotẽ ac fideliter conseruetur, libro tertio Decretalium, titulo 41. legimus.

Contra primum istorum conciliorum decreta statuit Gelasius cum suo contemporaneo Theodoro, qui dum pugnat cõtra Eutyche & Nestorium, expresse trãsubstantiationem panis negant in Eucharistia. Legat qui uult epistolas Gelasij synodales. uerba Gelasij hæc sunt: Certẽ sacramenta quæ sumimus corporis & sanguinis Christi, diuina res est, propter quod & per eadem diuinæ efficiamur consortes naturæ, & tamen esse non desinit substantia panis & uini, &c.

Et Theodoretus in Dialogis contra Eutychem: Nequẽ. n. post sanctificationẽ mystica illa

illa symbola propria sua natura egrediuntur, manent siquidem in priori sua substantia.

Faciunt autem illi duo collationem inter Sacramentum Eucharistiæ & personam Christi, quam antea Cyprianus Iustinusq; posuit, & Augustinus, & deinde quoq; Leo Papa in Decretis, distinct. 2. de consecrat. Ex qua collatione alibi copiosè à nobis refutata est transsubstantiatio panis & uini in Eucharistia. Deinde & Irenæus expressis uerbis duas ponit res in Eucharistia, elementum, panem & uinum, & deinde corpus & sanguinem Christi.

Et hæc ideo adduxi obiter, cum alibi sint ista & à me & ab alijs copiosius explicata, ut ostenderem non facilè ista Gelasij uerba mutari aut reijci posse, & quòd commodè sit ista collatione cū reliquis collegis cōtra hæreticos usus, ueluti & Leo e-
20
adem utitur, & simul Ambrosius & Chrysostomus. Ex quorum omniū sententijs probare possumus exemplo duarū in Christo naturarum, nō mutari in cœna substantiam panis & uini, & tamen uerè esse in eadem corpus & sanguinem Domini, &c.

Quid hic nunc dicet Stanislaus ille, non Osius, sed *advocat* & *advocat* episcopus Varmienſis, *der in der helle, si nō conuertatur, wirt in ewigkeit warm bleiben*, qui hætenus negavit
30
Papam errare? Aut cōcedat Gelasium cū contemporaneis, & se antiquioribus uera dixisse, & Innocentiū III. & cōcilium illud errasse: aut illum uera determinasse cum concilio, & econtrā Gelasium cum tota antiquitate errasse. ut sic tandem manifestum fiat Papam errare posse, quod ille peruersus Osius impudenti & mendaci ore, quo hætenus synceram Euangelij doctrinam & pios uiros conspurcauit, & nūc cum Lindano post
40
Pereſium multa de traditionibus garrit, negat. Sed ut hic conuictus iacet, ita alij prostrati ruent.

Rursum contra Innocentium eiusque cōcilium & Honorium pugnat Papa Clemēs, ut in Decretis de consecratione habetur, distinct. 2. cap. tribus, qui uetuit ne qcquam de Sacramento hoc referretur in crastinū: & cum illo sunt in eadem sententia Hysichius, Origenes & Cyrillus, commentantes in
50
Leuiticum, atq; adeò Gabriel Biel adducēs in eandem sententiā Paschasij autoritatē, dum alibi commentatur in Missam super canonem.

Hic mihi rursum grandiloquentes oratores Osius & Lindanus dicant, quis ex ipsis ibi patribus errauerit? alterum enim errasse, necesse est ut concedant. Nam & Clemens consona reliquorum doctrinæ tradit, & deinde contrā Innocentius & Hono-

rius, suas opiniones quoque fūco ornant. Quid igitur est futurum? adhuc ne asserunt Papas nunquam errasse Osius & Lindanus?

Leo epistola 33 ait: Illa Nicenorum canonum per Spiritum sanctum uerè ordinata conditio, in aliqua nunquam sit parte solubilis. Et mox:

In Nicæna urbe leges ecclesiasticorum canonum mansuras usque in finem mundi constituerunt patres, & si quid uspiam aliter quàm statuerint illi, præsumitur, si ne cunctatione cassatur. Idem refert in epistola 62, & alibi in eandem sententiam.

Sed uideat mihi lector quàm sanctè ille pater obseruauerit concilij Nicæni decreta, dum ille ad Anastasium Theſſalonicensem episcopum, cap. 4, epistola 84 sic scribat: Sacerdotum tam excellens est electio, ut hæc, quæ in alijs Ecclesiæ membris non uocantur in culpam, in illis tamen habeantur illi cita. Nam cum extra ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorū studere, sit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentię puritatem, ne subdiaconis carnale coniugium concedetur, &c. Et uide eadem illa repeti in Decretis, distinct. 32, cap. omnium. Et illa Leonis uerba manifestè pugnant cum concilij Nicæni uerbis, quæ ibidem Gratianus distinctione 31 recitat.

Et interim Gregorius quoq; eadem distinctione cap. ante triennium. ipsis subdiaconis qui castitatem non promiserunt, in ordinatione concessit copulam carnalem cum uxoribus.

Et sic Leo secum pugnat, & cum Gregorio, & palàm reſclamat Nicæno concilio: & tamen Papæ non errant, nec à concilijs dissentiunt, iuxta Lindanum, Staphylum & Oſium, Soniumq;.

Cum autem trium synodorum, ut Nicæni, synodi 6. & Gangrenſis statuta de coniugio sacerdotum ferendo adferat Gratianus distinctione 31. rursum ante Leonem Cyricius (uel ut alij Syricius scribunt) se opponit istis concilijs, & post Innocentius 2, qui Syricij uerba recitat in Decretis, distinct. 82, ubi contra cōiugium insulse ab eis citatur dictum Pauli, Qui in carne sunt, Deo placere non possunt: item: Immundis nihil est mundum, &c. Et sic censent istæ bestię in coniugio uiuere, esse in carne uiuere: sed Paulus ait ibi, illos in carne esse, qui in carne uiuūt, ut ex toto orationis contextu ibidem Romanor. 8 pater.

Et ecce isti Papæ opponunt se scripturæ Sacrę, quæ extat Hebr. 13. Honorabile coniugium inter omnes, & cubile impollutū. Et cum Paulus expressè uelit coniugium
esse e-

esse episcopum, harum sententiarum auctoritate nisi patres in Nicæna synodo, liberum permiserunt presbyteris coniugium.

Huic tamen sanctæ synodo resistunt Syricius & Innocentius falsò Scripturam citantes, quasi matrimonium sit immundum, quasi hoc sacri ordinis viros reddat immundos, cum tamè & ipsi illud inter Sacramenta referant.

Sed si est in carne uiuere, idem quod in matrimonio uiuere : ergo est opus carnis, & non Spiritus coniugium, imò resistit Spiritui. Caro concupiscit aduersus Spiritum, &c. Galatas 5. Sed iam opus est Spiritus, quia Spiritus sanctus præcipit, ut unusquisque propter fornicationem uitædam, suam uxorem habeat. Deinde ibidem Galatas 5, ubi recenset opera carnis, nō inuenitur inter opera carnis matrimonium, sed fornicatio, adulterium & immūdicies. Et alibi ait : 20 Fornicatores adulterosq; iudicabit Dominus : item, Fornicatores, luxuriosi, ebrii, &c. regnum Dei non intrabunt. Sed tale quid dicit de matrimonio nullibi Apostolus.

Sed quid ad hæc dicent Christiani, qui in matrimonio sunt hodie, & qui in eodem olim fuerunt, ut S. Spiridion, si iste locus aduersus matrimonium est citandus ? nimirum eos qui in matrimonio sunt, Deo placere non posse. Ergo tollatur è medio Christianorum coniugium, diuinitus tamen institutum ? Hoc scilicet præuidit Spiritus sanctus per Paulum : Timot. 4. ubi dicit quosdam prohibebituros in extremis temporibus nubere. Sed ibidem dicit Paulus ex Spiritu, Vos autem non estis in carne. Ergo tunc temporis aut nulli fuerunt coniugati Romæ, quando hæc ad ipsos scriberet, aut omnes fuerunt sacerdotes, &c.

Et tamen adhuc sceleratus audet apud 40 regem dicere Osius in Polonia mēdaciter, nullum Papam unquam errasse.

Si demum ille non est magnus crassusq; error, ita uiolenter Scripturam deprauare, & contra ueritatem manifestè agere : nescio profectò quid ego errorem uocare debeat.

Gregorius in parte Registri, epistola 24 ad quatuor patriarchas, dicit se per omnia Nicæni concilij uenerari canones, non aliter atque quatuor Euāgelia. idem de quatuor concilijs dicit distinctio. 15. Et ille tamē subdiaconis prohibet coniugium in distinctione 28. per multa capitula, & simul diaconis & presbyteris, contra Nicæni concilij canones : quanquā ipse sibi uideatur contrarius esse, ubi aliud distinct. 31, cap. ante triennium. uidetur referre, &c.

Item contra decreta Calixti, Cyricij, Pelagij & Gregorij de cōlibatu ministrorum, stant aliquot conciliorum decreta.

Refert ipse Perionius homo Ciceronianus, & magnus Græcorum scriptorum interpres, sed pontificiæ religionis præclarus assertor, in libro secundo Topicorum Theologicorum, huiusmodi quædam decreta ex Græcis concilijs : Sic autem (ipso citante Græcum textum) in quodam concilio generali Constantinopolitano, quod in Trullo celebratum est, contra Romanum decretum imperante Iustiniano, decernitur, ne quis, ut Romani faciunt, cōtra Apostolicos canones presbyteros prius legalis uxoris communionem.

Legitur & in Decretis, distinct. 31. ex synodo 6. & hic canon : Quoniam in Romani canonis ordine traditum esse cognoscimus, eos qui ordinati sunt diaconi uel presbyteri, confiteri quòd suis iam non copulentur uxoribus : nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia, ac constitutiones sacrorum uirorū, legales nuptias amodò ualere contra Romanum decretum, uolumus, &c. Lege plura ibidem. Imò in eiusdem synodi 55 canone Græco legitur quodque expressè contra Romanos conclusum esse de ieiunio sabbati, ex alio quodam antiquo canone, (puto Apostolico.) Quomodo igitur negari potest Papas concilij non restituisse, & concilia Papis ? Sed quomodo concilium Constantiense Papis restiterit, & rursus Eugenius Papa quartus Basilienfi, dicetur postea. Et tamē de sua adhuc unitate gloriari audent Osius, Lindanus & Staphylus ?

CAPVT XV.

Concilia concilijs repugnare.

Concilium Carthaginense fuit collectum ex Aphricanis, Numidicis, Mauritanicis episcopis, presbyteris & diaconis : & qui sententias tulerunt, fuerunt numero 88. ut in Cypriano extat. Hi concluderunt, ex qualibet hæresi uenientes denuò baptizandos, libro secundo, epistola prima, & alijs in Cypriano. E contra statuit Stephanus cōacta synodo eodē tempore Romæ, ex qualibet hæresi uenientes non esse rebaptizandos, sed manuum impositione curandos, Eusebius libro 7, cap. 3. Et successit huic quoq; concilio Carthaginensi & aliud Carthaginense, à quo præcedentis sententia est explosa. Et tamen prius concilium nominatur concilium ab Augustino, & pro concilio cognoscitur, nisi quòd dicat prius postèrius esse correctum & emendatū, &c.

In cōcilio Carthaginensi 3, quædā apocrypha, ut liber Syrach, Tobia, Machabæorum, inter canonicos recensentur, qui excluduntur à canone per Laodicense concilium.

In concil-

In concilio Nicæno præcipitur, ut antiqui-
tus traditam honoris prærogatiuâ sedi Hie-
rosolymitanæ seruetur: Constantinopoli-
tanum e contra concilium hunc prærogati-
uâ honorem Romanæ sedi tribuit. Grego-
rius bis scribit in Registro oblatum esse in
Chalcedonenſi ſynodo Romanis pontifici-
bus titulum uniuersalis epiſcopi: & tamẽ
in Græcis actis iſtius cõcilij (ueluti & in 6 ſy-
nodo præcipitur, & repetitur ex Chalcedone-
ſi) legitur parem honorẽ tribui nouę Romæ
Cõſtantinopolitanæ ſedi ſanctiſſimæ, &c.

Nec quoq; Romano pontifici tribuit uni-
uerſalem titulũ concilium Nicænum, nec ali-
ud quoddam: tantum, teſte Gregorio, ob-
tulit primò concilium Chalcedonenſe imò
duo Carthaginenſia contra iſtos titulos a-
cerbe diſputant, ut ſuprà probatum eſt in
capite 2. Tamen in cõcilio Ferrarienſi, quod
poſtea Florentiam translatum eſt, ubi appa-
ruit & Imperator & patriarcha Conſtanti-
nopolitanus, concluſum eſt, pontificem ha-
bere uniuersalem primatum ſuper omnes
eccleſias. Idem concluſum eſt in concilio
Lateranenſi ſub Iulio II. Anno 1512, ubi re-
peruntur acta concilij Florentini, ſub Eugẽ-
nio IIII celebrati, &c. Imò in iſtis duob. con-
cilijs, Florentino & Lateranenſi, cõcluſum
eſt contra Conſtantiẽſe & Baſiliẽſe, quæ
negant dominium & poteſtatem Papæ ſu-
per concilia, ſed concludere pontificem ſub
ſe concilijs. Et ſic iſta recentia concilia ſe-
ſum pugnant.

Concilium Conſtantiẽſe in ſeſſione 13,
ſub pœna excommunicationis eos preſby-
teros qui populum ſub utraq; ſpecie com-
municant, & ſic faciendum præcipiant, aut
ſaltem ſuadeant, condemnat & deiicit: &
uocat Bohemos temerarios, propterea qd
utraq; ſpecie uſi eſſent. Poſtea in con-
cilio Baſilienſi permiſſum eſt Morauis &
Bohemis utraq; ſpecie uti. Sic cõcilium con-
cilio repugnat.

Et multa concilia congregata fuerunt cõ-
tra Nicænum concilium (de quibus prolixẽ
diſſerere poſſemus ex hitorijs Eusebij, The-
odoret, Socratis Sozomeni, Euagrii & Ni-
cephori Calliſti, Zonaræque) quæ ultra de-
cem numerari poterunt.

Et ne hic mihi uel Roſſenſis uel alius Pa-
piſta obijciat, Papam Romanum his non
conſenſiſſe: reſpondeat ille, Cur igitur hoc
nõ obiecit Auguſtinus Maximino epiſcopo
Arrianorum, qui non minus atq; catholici
Nicænum, Arminenſe concilium urgebat
contra iſtos? ideoque Auguſtinus à concili-
is ad Scripturam digreſſus eſt, ex ea cum ip-
ſo collaturus de tota cauſa. Sed eatenus nec
uerẽ concluſiſſent Antiochena concilia pri-
ora contra Samofatenum, quia aliquoties

ſinita erant, antequam ſcriberentur iſta ad
exteros epiſcopos, & ad Romanũ. Sic quo-
que & Carthaginenſes ſynodos euerterent
Papiſini. Sed hæc pulchra ratio eſt eluden-
di concilia ſacra. Nec interfuit nec præſedit
(niſi quòd tantum ibi legatos habuerit) tri-
bus cõcilijs maxime generalibus Papa Ro-
manus. Quòd ſi illa concilia nõ poſſunt
eſſe uera, cui non Papa conſentit, aut quæ
ſua auctoritate collecta non ſunt: tunc eue-
tet iſta omnia de quibus diximus, & quæ
Imperatores collegerũt. Tũc & Baſiliẽſe &
Conſtantiẽſe concilia infringent ipſi, ubi
Papæ depoſiti ſunt: tantum abeſt, ut illi Pa-
pæ conſenſerint: & manifeſte conſtat Eugẽ-
niũ IIII contra illa aliud collegiſſe. Et Leo
Papa & Gelafius annotat quædã reprehen-
ſionẽ digna in actis Chalcedonenſis ſynodi.
An ne & illud fuit generale & uerum iuxta
Roſſenſes, ac alios aſinos Papiſticos, quam-
uis illud per omnia non ſit probatum pon-
tificibus Romanis?

Et quanquam in Syrmienſi concilio, cui
& Imperator interfuit, concluderetur cõtra
Nicænum, tamen utiliter contra Photinum
(uel ut alij Photium) & eius errorem con-
cluſerunt, imò hoc iuxta rationem Papiſti-
corum planẽ irritum eſſet & erroneum: di-
cent tamen nobiſcum in hoc quòd Photi-
um conuicit erroris, & in quibusdam alijs
rectẽ concluſiſſe illud cõcilium: ſed ruruſum
in alio, ubi derogauit Nicæno, erraſſe. Ratio
nem ſi inquiramus, hanc adferre ſolent iſti,
& nõs ſic reſpondere debemus, quia ibi cõ-
tra Scripturã peccarũt, quia uſa eſt ſynodus
Nicæna contra Arrium: in Photino autẽ con-
demnãdo cum quoque Scripturarum auto-
ritatibus certauerint contra eius errores, ue-
ra dixiſſe illam ſynodum nemo ſanus nega-
bit. Et hæc Syrmienſis fuit frequentiſſima;
ita & Arminenſis inter alias omnes ſyno-
dos: deinde fuerunt alia contra Nicænum
præter hæc duo concilia, Mediolan, Antio-
chia, Conſtantinopolis Selẽuciæ, Nicomẽ-
diæ, &c. ut in Triparita hitoria libro quin-
to dicitur, & ſimul in integris hitorijs Euse-
bij, Socratis, Theodoret, Sozomeni, Nice-
phori & aliorum refertur. Et celebrauit ipſe
Conſtentinus ſynodum Nicænam, de qua
incepit poſtea dubitare, & in dubium uoca-
re Nicænam ſynodum, reuocato ab exilio
Arrio, dum concilium in Tyro contrarium
Nicænæ ſynodo conuocaret, & ruruſum poſt
quam propter morbum Imperatoris reuo-
carentur ex Tyro Cõſtantinopolim epiſco-
pi ad concilium.

Et Theodoſius conuocauit ſynodũ Ephe-
ſinam ſecundam, & præſedit Dioſcorus A-
lexandrinus, ut antea priori Cyrillus Ale-
xandrinus: & habuit ibi Leo Papa Romanus
h ſuos

suos legatos, & ibi quodammodo contra priorem actum est, & Eutychetis error siue opinio confirmata est. Et Chalcedonensis synodus rursus expugnauit impietatem Eutychianam suam sententia, quam improbauit synodus Ephesina secunda.

Non ne & cum Nicæni concilij & Gangrensis decretis pugnat concilium Arelatense 3. quod in Decretis Gratiani citatur, 28 distinctione? cuius uerba hæc sunt: Alium aliquem ad sacerdotium in coniugio uinculo constitutum non oportet, nisi fuerit promissa conuersio, &c. Nota impium uerbum, Promissa conuersio: quasi impium sit coniugium. Et in sequenti capite ibidem: Item cum Nicæno pugnat decretum conciliorum Toletani 2 & quinti, & aliorum quorundam, quæ pro confirmando coelibatu à Gratiano adferuntur in distinctione 28. 29. 30. 31. 32. 33, &c.

Si igitur ipsa concilia, quæ postea sunt Euangelij adæquata, ut Nicænum, Ephesinum 1, & Chalcedonense, ita sunt postea in dubium uocata, quid de posterioribus dicemus? Imò Nicænum illud summum concilium esse rectè iuxta Scripturam & æterna filij Dei diuinitate concluderit: tamen in damnanda militia Christianorum aliquid humanum passum esse & errasse non est dubium, quod etiam repetitur de Pœnitentia dist. 5. cap. contrarium uerò. Decretum est in canone Ephesinæ synodi generalis (cui Cyrillus præfuit) nemini licere uel proferre, uel conscribere, uel componere fidem aliam præter eam quæ decreta est à sanctis patribus congregatis Nicææ cum sancto Spiritu. Et Athanasius testatur suam fidem quā in symbolo posuit, sufficere ad salutem, &c.

Tamen Innocentius III Papa in Laterano concilio ponit inter articulos fidei transubstantiationem panis & uini in corpus & sanguinem Domini, eumque articulum fidei uult necessariò credendum. Ergo ille aliquid aliud quam synodus Nicæa credendum uoluit.

Item, Constantinopolitanum concilium sub Leone Imperatore usum imaginum improbauit, quæ dicitur 7 Constantinopolitana synodus: contra & Nicænum 2, sextaque synodus usum imaginum admisit. & utrumque concilium & simul Nicænum 2 sub Irene, & Constantinopolitanum ab Imperatore conuocatum, fuit celebre, &c. Itē in concilio Vuormaciensi canone 3 (quod refertur 2 q. 4. sepe contingit) statutum est, qualiter se expurgare debeant fratres à furtis, uidelicet sumptione Eucharistiae, ut istis hoc detur in probationē. Sed iste canon est abrogatus, de consecratione, distinct. 2. cap. tribus. & alijs locis prohibetur, ne suspectis detur Eucharistia, & per Stephanum Papā ut Thomas uult in 3 par.

quæst. 8. artic. 6. ad 3.

Miror igitur quomodo unitatem suam & conciliorum iactet Staphylus, Osius & Lindanus, aut suum fidem cum concilijs consensum. Quomodo ergo possit ex concilijs & eorum decretis determinari controuersia, in religione iudicent pij.

CAPVT XVI.

Concilia errare posse, & sepius errasse.

Vpræ citatus est Augustini locus, ubi inquit, & generalia concilia per posteriora emendari possent. Si ita queramus ex Osius, Lindano & Staphylo, an hoc dictum Augustini recipiant cum suo Asoto, Deuio (puto Ioannē à Via) & Canisio (quem olim Canē dixerunt) & respondeant sibi hoc Augustini dictum placere, ideoque rectè factum, quod posteriora concilia derogauerint prioribus, & illa emendauerint, ut de concilio Nicæno & Gangrensi constat, quæ per posteriora quædam concilia sunt immutata & correctæ. Quod si igitur de antiquissimis dici conceditur concilijs, quæ errauerint, & emendata sint per posteriora: quis, quæso, negabit, posteriora concilia errorum & uitiorum procellis plena esse: præsertim ubi Papa pro libidine sua regnat, disponens singula prout uult, ubi solus contra primitiuam Ecclesiæ consuetudinem præsidere & index esse uult?

Concilium Nicænum cum uellet corrigere mores episcoporum & presbyterorum, proposuit interdictionem matrimonialis copulæ, usumque uxorum omnibus episcopis & presbyteris interdixit, &c. Et hoc uidebatur utile toti concilio ex 318 episcopis collecto. At tamen illi omnes errassent, nisi ex Scriptura quæ Hebr. 13, & apud Paulum in epistola ad Timotheum & Titum extat, illos fidelius instruxisset, ut coegerit euidentibus argumentis totum concilium ad immutationem decreti, ne peccata libertas & matrimonij usus liberè permitteretur ad uniuscuiusque arbitrium. Ergo concilium totum errasset, nisi Paphnutius eos Scriptura instruxisset. Et certè uni confessari non acquiescissent tot patres & episcopi, nisi per Scripturam & solidas ipsius rationes permoti essent. Quid igitur multitudo? Iam nemo potest dicere aliud, nisi quod bene mutata sententia decreuerit ex sententia Paphnutij iuxta Scripturam. Si igitur ista synodus bene, ergo posteriores male: si hæc autē male, cur est ita Euangelij adæquata, & à ueteribus toties laudata? Si iam nostri unionistæ illud concilium Nicænum errauisse concesserint (ut coguntur, modò uelint suum impurum sacrilegum coelibatū defendere Canisius, Lindanus & Osius) quis, quæso, posteriora & recentiora, de quibus nihil tale uel à

patribus

patribus antijs, uel ab alijs, uidelicet quod Euangelij conferenda essent, dictum est, negabit errasse? Quandoquidem si hoc concilium inter quatuor illa magna & primū maximumque, & simul ueneratissimum & Euangelij adaequatum in eo errasse dicitur, ubi etiam clarissima Scripturarum autoritate utitur: quid mirū, si alia quæ cum Scriptura pugnant ex diametro, errare dicatur, præsertim cū hoc nomine illud omni tabe carere debuisset? Si etiā illud summū & tam magnū, ubi aliquid citra Scripturā de damanda militia cōcludit, errauit: quis igitur negaret posteriora sæpius errasse? utut excusent rem pōtificij, siue antea errasse, siue postea asserant hoc cōciliū Nicænū: tamē hoc sequitur, Si illud nō caruit errore, qd sibi de posteriorum ueritate promittēs aduersarij?

Nicolaus abbas Panormitan. in c. significasti. de Elect. sic scribit: Sed in his quæ nō dependent à plena potestate Pape, non est simpliciter dicendum, quod Papa sit supra concilium. Ideo in concernentib. fidem cōciliū est supra Papam, unde nō potest Papa disponere contra dispositū per conciliū. uide b. text. & glos. in c. Anastasius. distinct. 19. Hinc est, quod concilium potest cōdemnare Papā de hæresi, in c. si Papa. 40. dist. ubi dicitur, q. Papa potest esse hæreticus, de hæresi iudicari: & dicūt Doctores in c. in fidei 30 fauorem. de hæres. li. 6. q. cōciliū est iudex. Puto tamen, quod si Papa moueretur melioribus rationibus & autoritatibus, quā conciliū, q. standū esset sententiæ suæ. nam & conciliū potest errare, sicut aliās errauit super matrimoniū cōtrahendū inter raptorem & raptam. Dictum Hieronymi melius sentientis postea fuit statuto cōciliij, ut probatur 36 q. 2. in c. tria. iuncto c. placuit. prælatum. facit quoq. Le. & No. 20 distinctio. 40 Nam in concernentibus fidem etiam dictū unius priuati melius sentientis, præferendum est dicto Papæ, si ille moueatur melioribus rationibus quā Papa.

Et non est opus, ut Rossensis Panormitan. canonistæ uerba sic eludat (dum se ei contrarium opponit, ut demonstret cum Osio, Lindano & Staphylo unitatem pontificiorum) quod aliud concilium illud ipsum definiuerit, & nō Hieronymus. Hoc si iā Rossensis concederetur, tunc apertius sequeretur concilia secū pugnare. Sed uerba Gratiani audiamus, & glossam cōtra Rossenses.

Ex concilio Aquisgranēsi hæc recitat: Placuit, ut hi qui rapiūt fōminas uel subducūt, eas nullatenus habeāt uxores, quamuis eis postmodū conueniant, uel eas dotauerint, uel nuptialiter cum consensu parentū suorum acceperint, &c. Deinde Gratianus hæc sua subiungit uerba: Hæc autoritas autori

tati distinct. 20. §. 1. & c. 1. cōtraria est, ubi dicitur, quod in causis decidēdis præferuntur concilia autoritatibus sanctorum patrum. Huic periuocat autoritas Hieronymi, ut supra c. tria. Sed hoc ideo, qd corroborabatur autoritate ueteris Testamenti, in distinct. 20. §. 1. & c. 1. sic dicitur: In expositionibus Scripturarum, decretalibus, epistolis & concilijs præponuntur patres: in causis uerò definiendis secundū post eos locum merentur. Item ibidē, c. ult. & sunt uerba Innocētij Papæ: De quib. causis nulla soluendi ligādiq. autoritas in libro ueteris ac noui Testamenti, & quatuor Euangeliorum, cum totis scriptis Apostolorū, appareat, ad diuina recurre scripta Græca: si nec in illis, ad catholicæ Ecclesiæ historias catholicas, à Doctoribus catholicis scriptas manum mittite: si nec in illis, sanctorū exempla perspicaciter recordamini. Quod si in omnibus his inspectis, huius quæstionis qualitas nō lucide inuestigatur, seniores puincia congregate, & eos interrogate. nam facilius inuenitur quod à pluribus senioribus q̄ritur. Verus etiā reppmissor Dñs ait, Si duo ex uobis uel tres conueniunt super terram in nomine meo, de quacunque re petierint, fiet illis à patre meo. Hic Papa omnibus alijs scriptis & episcoporum, patrumque, ac conciliorum præponit scripturam Sacram: ac tūc demum uult cōgredi concilium, ubi quæstio nec ex scriptis utriusque Testamenti Sacris, nec ex fide dignis historijs, aut perspicuis exemplis potest determinari: Tunc, inquit, demum seniores conueniant consultantes sup hoc. Et obseruet lector, quod ibidem uideatur cōciliū Papæ p̄ferre, dū ait: Facilius inuenitur qd à pluribus senioribus q̄ritur: hæc sententiā cōfirmat testimonio diuino, &c. Deinde supra & Gratianus & glossator, cum Panormitano expressis uerbis asserūt unius priuati hominis autoritatē, si nitatur testimonio scripturæ Sacre, præferendā toti concilio, & sic concilio & omnibus episcopis, scriptisq. eorū ac decretalibus. p̄ferūt Scripturā: quod similiter & Augustinus in supra citato loco facit, cōtra Donatistas, ubi de correctione conciliorum dicit, & de Scriptura hoc testatur, illā omnibus alijs literis præponi, & quidem ita, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrū uerum uel rectū sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit: & dicit mox, & ipsa cōcilia emendari, eaq. errare posse.

Quare nulli sit dubium, concilia sæpius errasse, ut illa omnia q. magno numero collecta sunt contra Nicēnū conciliū, ubi interim in quibusdā sunt qdam dextrè cōtrahæreticos, ut Photinū & alios, cōclusa. Nō tamen cōcessum est, protinus omnia quæ in

synodo quapiā sunt definita ac publicata, haberi rata ab omnibus. Debemus regulā Scripturæ: Theſſalo. 5. ſequi: Omnia ꝑbarte, quod bonū eſt tenete, &c. de qua extat prolixū ſcriptū Gelafij Papę, in quo reprehendit quædā acta uniuerſalis ſynodi Chalcedonenſis, habitæ ſub principe Martiano: ac pluribus argumētis euincit, q. ſiue cōcilia, ſiue ſcripta q̄cunq; offerantur dijudicāda, crebrō ex ea parte recipi, ex parte uerō reijci oportere, ipſa declarat æquitas. Quid porrō bonū ſit, retinendūq; non aliunde euidentius uel certius quā de tribunali Spiritus ſancti, hoc eſt, Sacra ſcriptura accipietur. Scripturā ſacram Spiritus ſanctus nobis dedit, quā ueluti ſupremā legē ac ſententiam (ut in foro loquuntur Iuriſperiti) definitiuā, audire nos oportet. Hinc in cōcilio Carthaginēſi tertio ſtatutū eſt, capite 47, ut libri tantum canonici legātur in Eccleſia. Idem ſtatutū eſt à Carolo Magno.

Referunt etiam alij ex confeſſione Iuſtiniani ad Ioannem II Papam Romanū (quā quam ego hæc in ea confeſſione, quæ fuit Reſcriptioni Ioannis ad eundē inſerta, non uiderim, fortē poteſt alia eſſe) hæc uerba: Oportet illud attrēdere eos qui ueritatem perſcrutantur, quōd forſitan in concilijs quædam à certis ibi cōuenientibus dicūtur aut per fauorem, aut per contrarietatem (id eſt odiū ac ſtudium diſſidendi) aut per ignorantiā. Nemo autem attenditea, quæ per partem à quibusdam dicūtur: ſed ſola illa quæ ab omnibus comuni conſenſu definiuntur. Si enim aliquis uoluerit attrēdere eiufmodi contrarietates, unaquæq; ſynodus inuenietur ſeipſam deſtruere. Hæc ibi.

Sed ſecundum Gratianum, gloſſam, Panormitanum, & iuxta Nicēni ſynodi ſententiā approbantis Paphnutij dictum fundamentum in ſacris literis (in qua etiam monet eos Imperator, ut ex ſacris literis aliquid concludant de quæſtione propoſita) & iuxta Auguſtini, & Leonis, & Gelafij ſententiā nos rectē dicimus, iſta concilia impiē cōcluſiſſe, quæcunq; aliquid contra manifeſtam Scripturam confirmarunt. Sic ineptē cōcludit ſynodus Neocæſariēſis, ne ſacerdotes ad conuiuiā ſecūdarum nuptiarum, ne eas uideantur approbare, accedāt: quāſi nō ſint ſecūdæ nuptiæ in Scriptura permiſſæ. quia Paulus ait, Volo iuniores uiduas nubere. Sic in Chalcedonenſi ſynodo eſt conſtitutum, ne monachi & uirgines quæ uota fecerunt, nubant: cum Paulus dicit, Vnusquisq; propter fornicationem uitandā ſuā uxore habeat, & unaquæq; ſuū uirum. Item Chriſtus, Nō omnes hoc capiunt, &c. Admittit concubinariū, q. loco uxoris cōcubinā habet, ad cōmunionē ſacrā cōciliū To

letanū primū, cap. 17. Sic Lao dicena rurſum Montanico more errauit, iubens puniri prius quā admittantur ad cōmunionē, digamos laicos: ſic & Toletanū cōciliū prohibet diaconos euehi ad ſacerdotale munus, ſi nō à legitimis uxoribus abſtineant: ſic cōciliū Arelatenſe, ut habetur in Decretis 39 q. 5. Nullū ſine ineptē cōcludit q. nuptiæ cōtrahi nō debeāt abſq; dote: cū Chriſtus ſeruator ſibi obligauerit Eccleſiā ſponſam abſq; ulla dote, & multi ſancti uiri cōtraxerint abſq; dote. Sic in Trident. ſynodo cōcluſum eſt, nos debere dubitare an ſim⁹ in gratia uel nō: cū Scriptura dicat, Indubitatus ſermo & cognitione dignus, q. Chriſtus uenit peccatores ſaluos facere. Et talia inſinita ſunt in Scriptura teſtimonia cōtra iſtud conciliabulum, & contra eius deſenſorem Oſium Stanislaum *addeſſor.*

In cōcilio Conſtantienſi, quarto & quinto confeſſu cautum fuit, ut etiā pōtifex Romanus obediret ſynodo & ſynodi decretis. Idem deinde ſancitū fuit, ut etiam pontifex Romanus ſubellet concilio, in Baſilienſi concilio confeſſu tertio, & 22. Et Gerſon Parisinus Theologus interſuit cōcilio Cōſtantienſi, & decretū ibi factū, quo cauetur, ut pōtifex concilio ſubſit, editis libris ualde celebrat, & dignū eſſe dicit, quod omnib. locis aotēplis inſcribatur: & dicit apud cōciliū eſſe omnē poteſtatē Eccleſiæ, & à pōtifex licere appellare ad cōciliū: & dixit partē tantū eſſe in cōcilijs Papā, ipſum uerō totū eſſe ſynodū ipſā, q. ut totū, nō poteſt minor eſſe parte ſua. Tandē concludit, creandi pōtificis, & iudicandi, & loco remouēdi facultatē & ius ad cōciliū pertinere, ac nuper id demōſtratū eſſe Cōſtantienſi: & ſchola Pariſienſis idē ſentit quod ille, quæ paulo antē, quā de Indulgētijs aliquid ederet Lutherus, à Leone X. prouocauit ad conciliū ob antiquatam legem. Eugenius autem quartus, cum nollet ad Baſilienſe cōciliū uenire, quāquam ſæpe monitus & citatus, irritū pronūciauit illud, & alterū indixit Ferrariæ, quod Græcorū etiam Imperator penultimus Ioannes Palæologus cum patriarcha Cōſtantinopolitano Ioſippo citatus uenit: fuit hoc anno 1438. Ferraria deinde Florentiam iuerunt omnes, atque ibi de conſenſu Græcorū fuit inter alia decretū cōtra Conſtantienſe & Baſilienſe cōciliū, Eccleſiam Rom. habere principatū, pontificemq; Romanū eſſe Petri principis Apoſtolorū ſucceſſorē, & uerū Chriſti uicariū, & totius Eccleſiæ caput, & Chriſtianorū omniū patrem & doctorem: ipſique eſſe traditā à Chriſto plenā poteſtatē paſcendi & gubernandī uniuerſam Eccleſiam. Item in concilio Lateranenſi anno 1512 celebrato, Caietanus quoq;

quoq; in altero confessu idem cōfirmat oratione sua, & oblique perstringit Constantiense & Basiliense concilium, repetens factū Eugenij, quod laudat & confirmandum cēset. Et hæc eius oratio à Iulio II in acta relata est, & ibidem hoc est cōclusum, quod antea Florentiæ per Eugenium actum est.

Ex his liquidò constat, Papam nullum respicere concilium, sed sibi omne ius rapere. Quis igitur uellet expectare determinationem concilij, quod pro arbitrio regit & disponit Papa Antichristus, ueluti & in concilio Tridentino iam bis factum est?

Et fuit in Basiliensi synodo scriba Aeneas Syluius, & quàm diu ille uoluit, egregiè eā prouulgauit epistolis & orationibus. Eugenium tanquam meritò suspensum, deiectūque tanquam pseudoepiscopum insectatus est: & deinde ad Fredericū à nouo pōtifice Felice legatus missus, Germanos in Felicis fidem adiegit. Sed ubi concilij istius & Felicis fides ac autoritas nutare cōpit inualescente Eugenio, sententiā & mores cum tempore mutans, & etiam spretis amicorū precibus qui illi metuebant, Eugenium adiit prætextu legationis, quam super abolendo schismate à Frederico susceperat, & non ut homo constans sua innocentia fretus, sed ut temporis seruiens, uersatili sua arte oratoria ad uirum modicæ literaturæ cōfidens iuit, eidem sese conciliauit, suaq; dexteritate & industria curauit & cōciliaria decreta & neutralitatē aboleri in Germania, eamq; in humanis & diuinis Papæ subijci. His artib. episcopatū adeptus, mox cardinallis summus, deinde pōtifex summus factus est. Hæc Platina, & alij. Et tamen cōcilia nō errant iuxta nostros unitores, qui nunc perpendant, quàm pulchra sit unio pietasque in istis hominibus, &c.

Nunc demū arrigat aures Osius, Lindanus & Canisius, & respōdeat: Si irrita habuit decreta Cōstantiēsis synodi Eugenius, qd uoluit nos Gropperus cū Mathisio suo & Helmesio, & adhuc uult Canisius cū Lindano & Staphylo, & Osius cū Petro Asoto, obstringere istius decretis cōciliij quod Papa irritū habet, & per posterius cōciliū corrigit? Sed inquit, in uno isto articulo errauit hoc concilium. Ergo conciliū potest errare? Aut enim Ferrariense & Florentinū cum Lateranensi errauit, aut Cōstantiense & Basiliense. Concedāt isti adulescentes pontificū, utrum uoluerint. Si enim unā cōciliorū partem errasse cōcesserint, ut necesse est, iam uicimus docētes non pēdendū esse à concilijs, sed à Scriptura. Et hoc est quod quæsiuimus & uenari sumus, ut inciderent in foueam, quā ipsi nobis fecerant. Sed si concesserit Osius Lindanusq; in uno errasse conciliū Con-

stantiense, nunquid negabit in pluribus potuisse errare idem?

Interim eius adhuc concilij decretū contra nos urgent pro una specie impij Papiſtæ, Gropperus, Perionius, dum uiuerent, & Canisius Andradiusq; adhuc uiui, quod est à Papa irritum pronunciatum, & quod Caietanus oblique pſtrinxit & reprehēdit.

Sed si in isto articulo nō errasset cōciliū illud, tamen in eo grauissimè errauit, quod in sessione 13 sub pōna excommunicationis eos presbyteros qui populū sub utraq; specie cōmunicēt, & sic faciendū suadeāt, deiciat & condemnet: quod & in Basiliensi synodo factum legitur contra expressam Scripturam, 1 Corinth. 11. Sed hæc sufficiant.

De clericorū uita, ordinationibus, doctrina, ordinibus, & de numero ordinū, moribus, beneficijs, possem uel centū decreta cōciliorū & Paparū pugnātia ex tomis cōciliorū, Gratiani Decretis & Decretalib. atq; Clemētinis proferre. Imò nō difficile esset mille testimonia & decreta cōciliorū adducere, quæ contēpta & neglecta sunt in Papatu: & possent in eā sententiā multa colligi. Sed quid opus est ista huc reponere quæ nota sunt? Deinde istæ constitutiones & ordinationes, quæ passim in cōcilijs factæ sunt, uix ad quadragesimā, imò ne quidē ad millesimam earum partem hodie in Papatu seruant. Hoc reperiet lector, si uel semel inspiciat siue decreta, uel conciliorum statuta.

Videt igitur pius lector infinitas & Paparum & cōciliorū pugnas, & cōtrarias diuersorum cōciliorū opiniones, & suam tamen unitatē in doctrina, & consensum in religione, sacrilego & mēdaci ore & in scriptis falsissimis iactitant Osius in Polonia mendacissimus impostor, deinde Lindanus uanus nebulosus, & Staphylus malè cōscius transfuga, impurus Canisius, & si q sunt alij glorioſi in Germania falsæ unitatis assertores.

Peroratio.

Habet nunc Christianus & pius lector, quomodo olim celebrauerint in ueteri Ecclesia concilia, & quid in colloquijs siue disputationibus publicis Ecclesiæ actum sit semper: deniq; quomodo non possint aliquid de determinari controuersia in Ecclesia, quàm ex scripturis Sanctis: postremò,

exhibuimus uanitatem posteriorum conciliorum, &c.

Libri tertij Prolegomenorum finis.

APPENDIX ADIECTA AD PROLEGOMENA, IN QVA FALSITAS IESVITARVM IN citandis patribus declaratur, & alia Pontificiorum qui in colloquio Vuormaciensi anno 1557. fuere, argumenta explicantur.

EXCELLENTIBUS, HUMANISSIMIS,
splendore uirtutum, pietatis, prudentie & integritatis, conspicuis Dominis Consu-
libus & Senatoribus in celebribus urbibus HERVORDIA & HAMELO-
NIA, necnon reuerendis & prestantibus uiris ac Dominis in utroq. collegio
uriusque urbis canonicis, &c. suis Dominis & patronis co-
lendis S. D. Hermannus Hamel.
mannus L. T.

NOTA uetustas antiqua inde ab Apostolis aperte docuit, uiginti
duos esse ueteris Testamenti libros canonicos, a quibus separati
semper & seiuncti fuere Machabæorum libri. Et quanquam il-
los alibi canonici adiungat Augustinus: tamen libro 2. contra epi-
stolam Gaudentij, capite 23. aperte docet, non haberi eo in loco,
ordine ac dignitate a ludæis istos libros atq. legis et prophetarum
libri existimantur: receptam quidem Machabæorum scri-
pturam ab Ecclesia utiliter inquit ibidem, uerum si sobrie legatur & audiatur, &c.
Hoc si sentit de Ecclesiasticis, multo magis id de traditionibus sentiendum erit, quæ
plerumq. ad apocrypha referuntur, uel inde originem ducunt, ut libro 1. Partis pri-
mæ de Traditionib. diximus. Quod porro ad Machabæorum libros attinet, pro-
fecto ipsis parum fidei attribuit ipse autor, dum in fine Libri secundi sic dicit: Ego
quoque rebus ita Nicanoris gestis, cum urbs ex eo tempore fuerit in potestate He-
breorum, finem hoc loco narrationis faciam: & si quidem recte, & commentario
congruenter, hoc & ipse uolebam: sin exiliter ac tenuiter, hoc est quod potui, &c.
De libris uero noui Testamenti inter nos & aduersarios magis conuenit, quia
illi nobiscum quatuor Euangelia, Acta Apostolorum, 14. epistolas Pauli, illam ad
Hebræos, & 7. Canonicas atq. Apocalypsin Ioannis suscipiunt. Dicimus autem noui
Testamenti autorem esse ipsum Christum, cuius omnia dicta Apostolis suggestit
postea Spiritus sanctus, Ioannis 14. Spiritus sanctus suggeret uobis omnia, quæ
ego locutus sum uobis: ita & Christus & spiritus Christi (sic dicitur Galat. 4.) est au-
tor noui Testamenti. Ideo de libris noui Testamenti recte dicere possumus, quod
Petrus ait de ueteris Testamenti scriptis, 2. Petri 1. quod compulsi a Spiritu S. locu-
ti sint sancti homines in ueteri Testamento: ita accidit Apostolis in nouo, qui ius-
su Christi, & compulsi a sancto Spiritu scripserunt nouum Testamentum. Hinc A-
thanasius ad Liberium Romanum episcopum ait, filium Dei Christum Iesum com-
posuisse nouum ac uetus Testamentum. Quid porro de apocryphis sentiendum
sit, diximus in libro 1. Partis primæ: & recte de talib. scripsit Hieronymus in epi-
stolam ad Ephesios, enarrans illud Apostolicum, propter quod dicit: Surge qui dor-
mis, &c. Querat, inquit, aliquis, quidnam sit ille qui dicat, Surge, &c. aut cuius testi-
monio abusus sit: & quidem qui simplici sermone contentus est, dicet in recondi-
tis cum prophetis & his quæ uocantur apocrypha, hæc lecta in medium protulisse,
sicut in alijs quoque locis illum fecisse manifestum est, non quod apocrypha com-
probaret, sed quod Arati, & Epimenidis, & Menædri uersib. sit abusus ad ea quæ
uoluerat in tempore comprobanda. Nec tamen Arati & Epimenidis & Me-
nædri tota quæ scripsere, sunt sancta, quia eos uere aliquid dixisse testatus est, &c.
Hæc ille de apocryphis, & eadem ferè habet in cap. 1. ad Titum. Miramur igitur
pontificios tanti facere traditiones, quæ plerumq. inter apocrypha locum habent.
Hæc de

Hæc de scriptis probatis & non probatis utriusque Testamenti diximus. Nunc uero disputamus cum aduersarijs de explicatione uerarum Scripturarum. Nos uero in his Prolegomenis docemus Scripturam scriptura explicari, & quod alibi obscurius dicitur in Sacris literis, id rursum in quibusdam aperte dici. Huc potest referri dictum Iustini in Dialogo cum Triphone, ubi sic dicit: Pugnare inter se Scripturas inuicem, falleris, id enim non ausim unquam uel cogitare, uel dicere. Sed si quæ Scriptura proponatur talis in speciem, quæ uideatur alteri esse contraria, cum persuasum habeam nullam his inesse contradictionem mutuam: citius fatebor me quæ dicuntur non intelligere, & ut de Scripturis idem sentiāt, persuadere conabor aduersarijs, &c. Sed iam palam est, traditiones, item conciliorum & hominum decreta se cum pugnare: itaque talia Scripturis non possunt adæquari, nec inde ut ex pugnantibus & incertis debent Sacrae literæ iudicari & explicari, tamen si alibi in eis appareat obscuritas. In tali autem obscuritate, si occurrat in uerbo Dei, quid faciendum sit, ostendit Athanasius in tractatu uel epistola de Synodis Arimini & Seleucia celebratis: In obscuris, atēs, non debebant aduersarij dicere, Has uoces reijcimus, quia illarum interpretationem non assequimur: sed potius cupimus earum interpretationem à peritis condiscere, &c. Sed in talire adhuc expeditius dat consilium Chrysostomus homilia 3. de Lazaro & diuite, quod in hac Appēdice, ubi primum articulum Iesuiticæ censuræ executio, recitauimus. Ibi suadet diligenter & frequenter legendam Scripturam, & obscura fideliter examinanda: atque si tum de ueritate lectionis nondum inueniantur, adhiberi uult preces: iubet deinde nos accedere doctiores, & cum his communicandum, & de istis locis conferendum esse. In tali promptitudine Deus facile explicationem, ut ait, monstrabit. Sed de his rebus dixi in libro 2 Prolegomenorum. Stultum ergo est, quod pontificij nugatores, et proximi Vuormaciensis colloquij colloutores Papistici doceant, patrum explicationes esse sequendas: cum tamen sancti illi patres de seipsis longe aliter senserint. Augustinus in prologo librorum Retractationum sic ait: Quicumque ista lecturi sunt, non me imitentur errantem, sed in melius proficientem. Quid de Petro Lombardo magistro Sententiarum dicam? de illo, inquam, in cuius sententias tot commentarios scripsere scholastici? is etenim in ingressu suorum librorum ita scribit: In hoc tractatu non solum pium lectorem, sed etiam liberum correctorē desidero, ubi profunda uersatur ueritatis quaestio, quæ utinam haberet tot inuentores, quot contraditores, &c. Quare ex iudicio ipsorum patrum non erit ipsis & eorum scriptis tribuendum hoc, ut de sola uerace Scriptura ipsis sit potestas relicta iudicandi, & eam interpretandi. Proferant aduersarij nunc cōcilia, nunc traditiones, nunc pontificis Romani auctoritatem, uel patres, quid tum? solida & immota tamen manet nobis auctoritas scripturæ Sacrae. Ut interim illā infringant, uaria quaerunt effugia, & multa obijciunt. Aiunt enim, multa creduntur in sancta catholica Ecclesia, quæ tamen in Scripturis non habentur: ut Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio simul: item, tres esse personas in Trinitate, Spiritum S. esse Deum, & tertiam in Trinitate personam. Sed nos hic cum Athanasio dicimus, quædā uocabula nuda retinentur, quorum origo & ueritas ipsa inuenitur in Sacris literis (ut est homousion) tamen illorum uerba literis istis scripta in scripturis Diuinis non extent, modò de Diuinis scripturis per conuenientes professionis nostræ qualitates probentur, & ex consequentia Scripturarum doceantur uera esse, omnino se scipi & retineri debent. Ita dicitur Spiritus filij, Galat. 4, non minus atque spiritus patris, Matthæi 10. ut appareat ipsum ab utroque procedere. Sed de his diximus in appendice Partis tertiæ sufficienter. Interim has & similes repetitiones, & in hac & in reliquis appendicibus, tum quoque in ipsis Partibus traditionum, boni consuletorum. Quædam enim bono cōsilio repetuntur, propter sophisticam aduersariorum. Itaque talem repetitionem in meliorem ut interpretentur partem, reuerēter ab omnibus pijs oro.

Quod porrò ad V. P. eximij & egregij Domini consules & senatores urbis

Heruordiae attinet, scio hanc doctrinam, quam in his Prolegomenis & in hac Appendice defendi contra pontificios, primò apud uos magna cum laude defendisse & propagasse reuerendum doctorem Theologum Ioanem Dreierum Lemgo- uensem, eiusq; collegam Godescalcum Croppium quoq; doctorem celeberrimum, & M. Iacobum Montanum (qui suo tempore reparator Latinae linguae apud uos, & simul in tota Vuestphalia post Murmellium erat) & eandem Evangelij doctrinam haecenus retinuit, & in uestra urbe plantauit uenerandus & doctus senex, cum sibi coaetaneo pio & integro uiro Domino Iodoco Deisterdingio, & dū uiueret Alberto Lenicaro seniore, Dominus Henricus Vogelmannus, &c. Sed quem admodum V. P. est custos doctrinae, ita literarum ac artium studia colit & fouet fideliter: ideo V. Reip. maximo sunt ornamento multi uiri docti. Fuit olim in uestra schola discipulus, uir per totam Germaniam nominatissimus Petrus Mosellanus: praelegit in eadem praestans per Vuestphalam nostram patrum seculo linguae Latinae illustrator Iosephus Horlenius: eam rexit egregie Theodorus Rotharius: & tempore eo, quando praedicti duo doctores Theologi, in uestra ecclesia praedicarent Euangelium, profectò magna cum laude scholam Euangelicam instituit & gubernauit uir doctissimus M. Rodolphus Mollerus: deinde sub Homero Buterano, homine tamē docto, paululum collapsam restaurauit uir grauissimus M. Christianus Sleibingius, cū suo Henrico Sibæo Olphenio grāmatico accurato: eandem apud uos scholam uir eloquentissimus & eruditissimus M. Ioannes Glan- dorpheus, qui etiam cū M. Iacobo Montano apud uos quiescit (ornant enim tam praecellenti doctrinae uirorum sepulchra uestram Remp.) administrauit, & his omnibus successit uir ornatissimus & excellenter doctus M. Albertus Lenicarus iunior, poeta elegans: iam uerò illam administrat egregius & doctus uir Franciscus Luckenus. In uestra deinceps urbe, humanissimi Domini, aluntur aliquot studio si adolentes aliunde missi, quemadmodum etiam nonnulli ex uestratibus alibi in Academijs locum & comoditatem studendi habent: atq; talis cōstitutionis auctor dignus est, qui nūc demum post aliquot secula inde à morte sua celebretur eleganti carmine, eoq; publico ludimagistrum nuper uestri M. Alberti Lenicari poetae iucūdi. Hæc similiaq; encomia de V. P. & V. R. quæ simul munitione, pulchritudine, dignitate & ornamento singulari praemultis alijs pollet, uolui referre, & spero V. P. hanc Appendicem, quæ continet perspicuam refutationem impietatis Iesuitarum, boni cōsulturam, & nostros labores probatos à uiris magnis, qui ex uicinia ad V. excel. mittuntur, benigne pro sua pietate & pio erga religionem affectu suscepturam.

Vt quoq; delabar ad V. sapientiam, splendidi & celebres Domini consules ac senatores urbis Hameloniae sitae ad Visurgim, profectò uestra urbs amoenitate loci, fertilitate, multisq; alijs commodis & egregio splendore multis in uicinia oppidis praelucet, & ante aliquot secula fuit summum & unicum V. Reip. ornamentum, & quasi lumen fulgidum, Vicelinus in uestra urbe natus: qui sanè multis modis celebratur ab Alberto Krancio non solum in Metropoli plurimis in locis, sed etiam in Saxonia & Vandalia sua: deinde uehementer commendatur ab Historico Helmoldo presbytero. Hic uerò Vicelinus didicit in Vuestphalia literas, & mox Bremae ludimagistrum egit: & cum diu in Gallijs Philosophiae & Theologiae operam dedit, reuersus est, & factus presbyter totam Vandaliam, Holsatiam & Gothiam peragravit, & praedicauit istis tunc adhuc gentibus Christianam religionem: postremò iam senex, factus est episcopus Aldenburgerensis, quæ sedes episcopalis hodie est Lubecensis. Nullius certè hominis, quod ego sciam, maiorem & celebratiorem facit mentionem Doctor Krancius, quàm uestراتis Vicelini, quæ Helmoldus incomparabilis facundia doctorem magnum, & exuberantem uerbo exhortationis & ueritatis defensione appellat, cap. 76 sui Chronici. Sed tametsi ex elegantissimo loco & situ urbis uestrae, & uarijs commoditatibus V. Reip. praeter alijs diuinitus datis, amoenitatem & utilitatem praecipuam V. prud. uiri amplissimi, habeat, & deinde ante aliquot secula, magno zelo clarissimus fuerit uestras ille Vicelinus, &c.

nus, & nominatissimus suo tempore prædicator & plātator Christianæ religionis: tamen Papistico more docuit ille, & nūc V. Pietati maiorem adfert amœnitatem & utilitatem cōscientijs: totiꝑ, inquam, Reip. uestræ corā Deo, angelis & omnibus pijs est gloriosior, quā omnes istius Vicelini alioqui famigeratissimi suo seculo, profectiones & labores, concio Euangelij de filio Dei saluatore mūdi: quā primò absq; Papistica fece reuerendus, pius & eruditus uir M. Rodolphus Mollerus ante annos uiginti in uestra urbe habuit: qui ab eo etiam tempore usq; ad hāc horam tales habere conciones senex gaudet, & modò est Decanus in collegio, & Superattēdes in uestra ecclesia: & in tali functione fortiter ac piē perstat. Habuit autem ex meis popularibus & conterraneis collegas primò Ioānem Suickerum, & hodie uenerandum uirum Otthonem Dumhouium, Osnaburgenses: quib. accedit tertius M. Georgius Barth Osnaburgensis, modò celebris pastor in inclita Lubeca, qui olim uestræ scholæ præfuit. Est quoq; mihi dulcis amicitia cū Ioanne Siffrido, genero M. Rodolphi, & cōcionatore uestro docto, atq; M. Burchardo Rodeuualdo: & quia nos in uicinia simul positi sumus, consociationem Ecclesiarum nostrarum mutuam habemus. Spero autem hæc nostra & uestris concionatoribus, & simul V. Pietati, quæ magna equidem celebritate nominis splendide regit Remp. suam, & ornata est uarijs uirtutibus, grata & accepta fore, postquam ad confirmationem & conseruationem ueræ doctrinæ à me magno labore congesta sint. Mittuntur autem hæc scripta ad V. Præstantias, præstātissimi & humanissimi Domini Proceres in utraq; urbe Heruordia & Hameloniam, propterea ut cognita pontificiorum & nouorum Iesuitarum falsitate, non solum V. P. confirmet cū ciuibus in uera religione, sed ut ego hoc pacto tester apud uos, me iuxta uocationē meam, redarguere falsa docentes: & cupere ex animo, ut utrobique uoce Euangelij uera semper colligatur Ecclesia filio Dei, quæ perpetuò possit esse mundata ab omni pontificiorum monstro & spurcie. Amen.

Quod deinceps ad collegia attinet, in utraq; urbe, fuit profectò magnus zelus in præstantissimo & clarissimo bellatore Vuedekindo duce Angriuariorum & Vuestphalorum post conuersionem suam ex gentilismo ad Christianismum: qui sine dubio non aliter instituit & fundauit uestrum, Domini Prælati & Canonici eximij ac spectabiles in collegio Heruordensi, Neopolitano, collegium, atque Carolus Magnus in mea patria Osnaburga constituit collegium scholasticum. Non minor fuit uirtus ac pietas in Bernhardo Comite regni Angariæ de Oisten ultimo, qui dicitur esse uestri, honorabiles Domini Prælati, & Canonici ornatissimi in urbe Hameleni, fundator collegij. Gratulor igitur uobis istam felicitatem, non solum quòd uestra collegia uetusta sint, & à tam claris heroibus initium sumpserint: sed illud præcipuè, quòd ibi absq; aperta Papisticae luis sordicie, etiam hodie in coniugio uiuatis: hortorq; V. Dig. ut cogitent quomodo in uerum usum sua transferant collegia. Quod ut fiat, opto. Et apparet specimen aliquod talis future reformationis, in uestris collegijs, cum ibi Licentiatiluris & uiri docti, mēbra capitularia sint. Noui enim multos in Heruordensi collegio familiariter, non solum Decanum, Seniore & Thesaurarium, sed etiam ple rosq; alios. Ita in collegio Hameleni Præpositus & Decanus eruditione alijs prælucent. Oro autem, reuerendi Domini in utroq; collegio, uestras Dig. ut nostra hæc scripta boni consulere dignentur: et cogitare, quomodo uestra collegia fiant phrontisteria, musæa & scholæ, cum in eum usum sint ab initio deputata.

Lemgouia.

APPENDIX

APPENDIX IN PROLEGOMENA, in qua falsitas Iesuitarum in citandis patribus ostenditur, & alia pontificiorum argumenta refutantur.

Odie prætendunt nobis concilia. Sed concilium fuit, & quidem illis generale nempe Carthaginense tertium, quod cap. 47 mādāt, ne ququam aliud præter Sacram scripturam canonicam legatur in Ecclesijs tracteturue. Item, concilium fuit, & quidem maximū, quod in collectione 318 episcoporum errasset, nisi unus confessor, nempe Paphnutius lapsi occurrisset: & in eodem concilio mandatum est patribus, ut secundum canonicam Scripturam causas controuersas determinarent. Quid ergo isti concilia contra Scripturam adferunt? quid item conciliorum auctoritatem prædicant, quorum statuta continent, quantumlibet generalia & catholica sunt? Si enim dicunt se pendere à generalibus concilijs, recte ergo primum concilio Nicæno relinquenti coniugium presbyteris liberum, est fides habenda? Deinde si & interdicentibus alijs concilijs coniugium, eisdem, ut Toletano, Carthaginensi & Moguntino, erit quoque credendum: sequetur dubiam esse Christianorum fidem, & sibi ipsi repugnantem. Aut igitur concedant concilia priora posterioribus emendari, uel posteriora prioribus cedere, aut aliud fundamentum quo innitatur fides, dent. Si uero aliud concilium alij cedit, uel ab alio sequente emendatur aut condemnatur: certe sequitur concilia errare. Sic aut Neocæsariense, quod habet de porrectione calicis, errauit: aut Constantiense concilium, quod negat calicem alij cui porrigendum, nisi sit sacratum.

Est firma & certa basis uerbum Dei. Verbo Dei nititur fides, non concilijs, non patribus. non Papæ: quod absolutissimè ter maximus Paulus in ca. 10 ad Romanos declarauit. Fides, inquit, est ex auditu, auditus autem per uerbum Dei. Nihil igitur ad fidem pertinet proponi debet aut potest, nisi quod manifestè est in uerbo Dei siue Sacra scriptura antea expositum. Sic inquit & Christus Ioannis 8: Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Ita què uerbum Dei debet prædicari in Ecclesia, & ea est uera Ecclesiæ & Christianorum fides, quæ ex auditu uerbi Dei est.

Ostendant aduersarij uerbum Dei, ex cuius auditu fides illa sit, aditio ad sanctos, in uocatio sanctorum, & purgatorium: missam esse externum sacrificium, peregrina lingua canendos Psalmos, Papam esse caput Ecclesiæ

siæ, &c. Apostolus cum multa de auditu externo uerbi Dei retulerit in eodem capite, nullam reuelationis quam aduersarij plerumque iactant, in astruendis caeremonijs, aut instinctus occulti mentionem facit. Quomodo audient sine prædicante, inquit: non dicit, sine reuelante. Vult autem predicatorum mitti, cum ait: Quomodo prædicabunt nisi mittantur?

Tertio, quod loquatur de auditu Euangelij externè per uocem humanam in aures mortalium prædicati, Apostolus satis declarat & in eo, quod Scripturam inducit, Quam speciosi pedes euangelizantium: notans legationem Apostolicam. Ad fidem ergo cordis necessarius est auditus uerbi Dei, qui ex prædicatione Euangelij est. nam apud Paulum est insignis commendatio ministerij in 10 capite scripta. Hæc etenim uoluntas arcanæ Dei, quod uelit remittere peccata, & recipere homines propter filium, non poterit cerni aut deprehendi ullius creaturæ sapientia. Edita est ergo promissio, missus filius, patres, prophetæ, Apostoli, per quos sonat hæc uox, & alligata est Ecclesia ad hoc uerbum diuinitus traditum: & certum est, Deum per hoc uerbum instaurare homines, sicut Paulus adfirmat inquit: Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. ite: Propè est uerbum in ore tuo. Et Esaia 59 promittitur ministerij perpetuitas: Hoc est fœdus meum, dicit Dñs. Spiritus meus qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui in sempiternum. Et de efficacia uerbi dicitur Esaia 44: Suscitans uerbum serui sui: & 55, Non reuertetur ad me uacuum, &c.

Ecclesia, quæ sponsa Christi est, uocem Christi audit, iuxta illud: Oues meæ uocem meam audiunt, Ioannis 10. nec nouerunt uocem alienorum. Deinde Ecclesia cum Thessalonicensibus à ministris uerbi accipit uerbum auditus Dei, non ut uerbum hominum, sed ut uerbum Dei. Christus enim habet hoc testimonium à patre, quod is à nobis debeat audiri, Matth. 17.

Dicant omnes pontificij, de quo theologo, patre, concilio aut pontifice unquam coelitus audita sit hæc uox Dei, Hunc audite? Fatentur omnes Christum esse filium Dei, sponsum Ecclesiæ, Dominum & Saluatorem nostrum: uerum ubi audiendus est solus Christus, ibi non oēs hanc gloriam Christo dant, ut audiatur solus, proque unico preceptore habeatur. Obijciunt illud, Qui uos audit, me audit: quod ad Apostolos, Euangelij regni Dei ministros & præcones dictum est. Ostendant primum sese esse ministros Christi: deinde adferant Euangelium Christi, & tum sciant hoc in se quadrare, quod dictum est, Qui uos audit,

audit, me audit. Apostoli nihil aliud docuerunt, quam quæ ipsis præceperat Matthæi ultimo. Sinant nos audire uocem Christi, & tum demum in eis rectè Christū audiemus. Pater noluit Moysen, Heliam, aut Apostolos, sed filium suum audiri tantum præcipit. Quare frustra Ecclesiæ autoritatē sine uerbis iactat, ueluti dicere cœpimus, & postea dicitur in secunda parte Traditionū ubi copiose de Ecclesia agemus, & de ordinaria successione.

Iulius Papa Rom. scripsit ad episcopos Orientales epistolas, in quib. non semel inculcat, sibi soli, qui sit supremæ sedis (ut ait) præsul, singulari quodam privilegio, & ex scripto diuino ius competere cōuocandi synodos. Mirū aut, quæ frōte istud scribat, aut alij iactet, quū ante ipsum Cōstātinus Nicænum, & post ipsum annis omnino centū Martianus Imp. Chalcedonense coegerit cōcilium. Sed aliter legitur apud Sozomenum quā epistolæ, quæ sub Iulij nomine extant, habent. quoniam sic ille habet in li. 3: Præter canonē egistis, quod me ad synodū nō uocaueritis, cum sancitū sit, quæ præter Romani episcopi sententiam aguntur, pro irritis haberi. Verū ut Sozomenus aliter hæc acta esse refert, sic quoque & ab illo Socrates in huius recitatione dissentit, & alio modo hæc libro 2 refert. Sic uariant historici isti, præsertim in hac re, ut uix inde certi quicquā habere possint aduersarij. Interim ex illo quod Sozomenus habet, nōdum potest probari Romano præfui competere ius cōuocandi synodos generales, cum Iulius apud Sozomenū testetur, q. ob eam causam pter canonē egerint, q. ipsum ad iam collectam synodū non uocauerint. En, cōuocationem ipsis concedit, nec cōuocandi autoritatē derogat: sed uocari tantum ipse noluit, & merito. quia in generali synodo oēs etiam episcopi & docti, quicunque possunt haberi, adesse debebāt, aut certe ibidē legatos habere, qui simul suffragium ferre possint. Igitur potest cōcedi, ut adit Romanus in synodis, aut ut eius sententia audiatur, modò ille nō sit iudex, uel uolentia usurpet sibi soli ius cōuocationis. nā huius nihil Sozomenus li. 3, ca. 10 meminit. Scribit aut eodē lib. cap. 8, postquā minatus esset Orientalib. atrociter Iulius, ironicè quædam respondisse Antiochiæ cōgregatos, licet cōfiteantur Romanā ecclesiā liberalem erga quosuis ferri, & tanquā phrōtristia Apostolorū & pietatis metropolim ab initio factam: tamen sententiā ab se latā retractari ab ipso non oportere, q. dignitatis gradum eundē obtineant, quem ipse. nam inde à suis finibus Christi doctrinā, Apostolorū opera & ministerio Romā peruenisse

tandem. Quod si pergat, & noua decreta faciat, non se parituros, & nihil sibi fore commune cum ipso, consiliumq. capturos esse, quemadmodum res ipsa postulabat. Hoc quoq. respōsum ut nō est impiū, sic quoq. minimè improbat Sozomeno. Igitur impiè fecit Paulus tertius, quod Cæsari scriberet, ad se tantum pertinere cōuocare synodū, & ordinare ac disponere, illiq. præesse. Sed uelim ut Iulius canonem istum proferret, aut suorum quisquā parasitus ostenderet ubi scriptus esset: neq. enim in canonibus Apostolorū habetur, neq. in scriptura Sacra, Forasse & absq. omni dubio fuit talis canō hic, qualis etiā fictitio modò adducebatur à suis successoribus per Faustianum episcopum in Carthaginensi synodo ex Nicæno cōcilio, qui postea falsus est deprehensus. Sic solent isti pontifices facere. Gennadius scribit Iulium episcopum urbis Romæ scripsisse de incarnatione Christi epistolam, in qua egregiè confutabantur qui in Christo, sicut duas naturas, ita duas quoque personas cōstituebant. Sed postea est eadē epistola perniciosa iudicata, quippe ex qua Eurychianæ & Timotheanæ perfidie extracta sint fomenta.

Quare Iulius etiam licet Romanus episcopus, errauit, nec de illo, aut de alio Papa est aliud statuendum, quā quod error sit cum omnibus suis decretis subiecti, utpote qui homines sunt. In quibulda etiam synodis non pontifex Romanus primam uocem habuit. Sic in Nicæna Antiochenus primo loco sedit & dixit: deinde Eusebius in Ephesina synodo primus fuit sessio ne & locutione Cyrillus, qui tomō ultimo Cyrilli, epistola quinta ad Augustos dicitur caput cōgregatorum episcoporum ab ipsa synodo.

Hodie eos tunicæ Christi scissores uocant, qui Ecclesiæ unitatem diuidebant, uocantes eos schismaticos, quemadmodū & milites non diuidebant tunicam Christi: hanc nostri pontificij sic intelligunt, ut ista Christi tunica incōsutilis nec à militibus rupta, Ecclesiæ Christi unitas sit. Non tamen mox erit unitatis Ecclesiæ ruptor, qui cum tor pestilentibus seductionibus non sustinet communicare: quin declaratur, quare sita sit Ecclesiæ Christi unitas.

Paulus illud Ephesiorum 4 declarat egregiè, quod si quis in ea unitate schisma fecerit, quæ à Paulo commendatur, haud immerito schismaticus cēsebitur: qui uero nihil quærunt aliud, quā eam Christi fideliū unitatem, de qua canitur, Qui p diuersitate linguarū cūctarū gētes in unitate fidei cōgregasti: per uerbum & Euangelij prædicationē redintegrare, tanquā per pontifices & pri-

& primores Ecclesiæ scissam, nihil sibi quærentes, sed Christo Domino omnia: summa iniuria ruptores tunicæ uocantur. quasi illa ad nostra usq; tempora integra perdurauerit, & non miseris modis scissa sit. Dicat cordati, qui sint illi milites qui dicunt, Non scindemus tunicam istam? & quare hoc dicant? An hoc faciant amore Christi, & non ad quæstum suum? Legantur acta conciliorum, & uideatur an non patriarcha Hierosolymitanus, patriarcha Alexandrinus, patriarcha Constantinopolitanus, & patriarcha Romanus nobis istos milites sine omni cōtraditione retulerint: dicentes quidem nō debere tunicam Christi conscindi in partes, id est, Ecclesiæ unitatem diuidendam: uerum addentes & illud expositoriū, Sed fortiamur cuius sit? De patriarcha Hierosolymitano legitur in epistola Iustini Imperatoris ad Hormisdam Papam, quomodo sit omni-
bus Orientis ecclesijs habitus pro uniuer-
sa li episcopo. De Alexandrino patriarcha legitur in gestis Leonis Papæ, quomodo in concilio Ephesino secundo potestatem sibi sumpserit uniuerſalis episcopi. De Constantinopolitano Ioanne patriarcha legitur in gestis Pelagij & epistolis Gregorij, quomodo apud synodum à Pelagio sit literis accusatus, & Antichristianæ arrogantia à Gregorio apud multos per epistolas dānatus,
quod sibi nomen uniuerſalis episcopi sumpserit, addito eo quā temerarium id sit, & contra unitatem Ecclesiæ, & reliquorum episcoporum honorem. De Romano pontifice nusquam non legitur idem, nempe quomodo se uniuerſalem fecerit Papam: quod in Iulio uidere est, deinde in reliquis sequentibus, qui in Africaniſ concilijs præſidentiam sibi usurpare falso nomine uoluerunt: tandem cū alia uia non possent, ad istam prærogatiuam uenire, Id tituli etiam à Cæsariis tulerūt istius sedis episcopi. Vide deinde distinct. 99. cap. nullus & Eccl. & uidebis miram arrogantiam. Quæſo quid aliud istud erat, quā tunicā Christi, id est, unitatē Ecclesiæ non quidem scissam uelle, attamen interea quemq; eam sibi in suam potestatē usurpare? Hinc orta sunt tot schismata inter præcipuas istas ecclesias, dū quisq; ex militibus istis hanc tunicam ad se cuperāt pertrahere. Itaq; quoniam nunquam uel uni-
existis, ut totā Ecclesiæ Christi unitatem sub se haberet (quia uult suæ Ecclesiæ unicū & solum caput esse Christus) usq; in hodiernum diem contigit (nam etiam hodie multi sunt Christiani in Græcia, in India, in Persia Moscouiaq; qui Romanum episcopum nō agnoscunt) maluerunt unitatem Ecclesiæ singuli scindere, quā nō uel aliquā huius tunicæ portionem habere. Cum itaq; Ro

manæ ecclesiæ princeps non ad Christi gloriam, sed ad suum quæstum magnam ecclesiæ portionem detineat, audet quidā male-consulti homines istam calumniam bonis uiris ingerere, quasi sint ruptores catholicæ unitatis: cum non Christi uestē, sed uinculum illud conscientiarum captiuarum in grege Christi rumpere quæat, ut liberis mentibus ouiculæ ad unam ueri pastoris fidem conuocentur, & in ista fidei unitate Christo Domino alantur & conseruentur.

Sed an ne propterea censemur ab illis hæretici, quod Scripturarum autoritate stādum esse dicamus? Hæc est causa cur condēnamur, quoniam isti nunc inquit pendēdum esse à traditionibus, & per has explicādas esse Scripturas, nunc audiendas esse partium lectiones: alibi aiunt standum esse de risionibus conciliorum & Romani idoli & illius Antichristi, fingere & turpiter asserere non erubescunt. Nos uerō potius Christū audiamus, & ab illo toti pendeamus.

Christus ait: Omnia nota feci uobis quæcūq; audiui à patre. Si enim omnia necessaria non essent scripta, cōtumelia afficeretur Spiritus S. quod nō hoc perfectē cōscribi uoluisset. Sed Paulus satis arguit aduersarios: Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū, ad confutandū, ad corrigendū atq; instituendū, ut perfectus sit & absorbentus homo Dei, atq; ad omne opus bonū instructus. Quare si adferatur aliquod opus quod bonum esse contenditur, aut aliquid creditu necessarium, quod non possit ex Sacris literis confirmari: equidem potius id quod allatum est, aut bonū aut utile esse non dixerimus, quā ut de scriptura Sacra esse pronunciemus, atq; de ea Apostolus staturit. Nec morari debemus, quod Christus Apostolis dixit, Habeo uobis multa dicere: unde eliciunt, multa de Dei cultu & religione potuisse ab illis cōstitui, quæ scripturæ Sacrae nō tradiderint: quasi Christus illius uerbis de cultib. & ceremonijs egerit. Non ne Apostoli tūc huiusmodi ceremonialia ferre potuissent, qui à pueris in ceremonijs & ritibus cū nati, tum uersati fuerant?

Moyſes illa rudem populum docere tulit, & Christus quæ sunt eius generis Apostolis tradere nō potuit? Ipse tamē dixerat, se eis nota fecisse quæ à patre audierat.

Porro sub titulo Isidori circūfertur liber conciliorum, quo describuntur istorum Patrum decreta, qui à Petro usq; ad Zachariam I fuisse putantur: quorum decretorum maximā certē pars aut omnino falsa est, aut mutata à posterioribus, uel iam nunc neglecta (si uera fuisset) & contempta apud potēcios iacet. Fingitur in isto libro conciliorum Constantinus Magnus scribere Syluestro, eumq;

cumq; uniuersalem & Apostolicum uocare episcopū: quanquā de illo titulo uel epistola nihil Ecclesiasticæ historiæ eaq; probatq; ut Nicephori, Eusebij & aliorum referant, nec de tali titulo quicquam habeat Eusebius in Vita Constantini, & in tota historia eius, uel etiam Nicephorus, Socrates & Sozomenus cum Theodoretō, ut latius hīc in his libris explicuimus. Interim concedamus ueram esse: hinc tamen non sequitur, quod Romanus episcopus solus debeat uniuersalis esse & dici episcopus. Nā eo quidē titulo honorauit Euseb. Imperator, ut legimus apud eūdem lib. 3 in Vita Cōstantini, qui uocauit eum uniuersæ Ecclesiæ episcopum: quia Apostolicū & ecclesiasticū seruabat canonē.

Sic alibi dicitur maximus pontifex Athanasius & sanctissimus in historijs, &c. Sed si aduersarij ex illa epistola Constantini ficticia conentur primatum probare Romanæ sedis: habebimus ex eadem quod illis opponamus, cuius est contemptus apud Romanum pontificem. Nam Constantinus se præposuit Syluestro, quod ibidem factum quoque legimus ab Honorio Augusto, in statutis Sozomianicū hodie pontifices præponat se Augustis, & præponi uelint. Adrianus III etenim ægrè tulit, quod Imperator Fridericus suum nomen pontifici Romano præferret, ut declarat epistola Adriani ad Imperatorem, quæ sic habet: Hadrianus episcopus seruus seruorum Dei Friderico Imperatori salutem & Apostolicam benedictionē. Lex diuina sicut parentes honorantibus longeuitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritas uoce docemur, Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, super prudentiam tuam nō mediocriter admiramur, quod beato Petro & sanctæ Romanæ ecclesiæ non quantum deberes reuerentiā exhibere digneris. In literis enim ad nos missis tuum nomen nostro præponis, in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiae notam incurris. Hastenus Adrianus. Sed sic respondit Cæsar Fridericus: Fridericus Dei gratia Romanorū Imperator Augustus, Adriano Ecclesiæ catholice pontifici, omnibusq; adherere uolētibus, quæ cœpit Iesus docere & facere, S. D. Lex iusticiæ unicuique quod suum est restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc nostro regno debitum exhibemus honorem, à quibus & regni dignitatem suscepimus & coronam. Nunquid tempore Constantini Syluester regalis aliqd habuisse dinoscitur? Quicquid regalis Papæ habere dinoscitur, largitione principū donatur: unde cum Romano pontifici scribimus, iure ex antiquo nomen nostrum præponimus. Reuoluite An-

nales, & si lectū neglexistis, quod asserimus illic inuenitur. Cur regalia sacramenta non exigamus? cum ille noster & uester institutor ab homine rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, tamen pro se & Petro Cæsari cœsum persoluit, & exemplum uobis dedit, ut ita faciatis. Docet itaque nos dicēs: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Aut igitur regalia nobis dimittant: aut si hæc sibi utilia iudicauerint, tum quæ Dei Deo, q̄ Cæsaris Cæsari persoluant. Et sequitur in fine: Non enim nō possumus respondere auditis, cum superbiq; detestabile bestia uſque ad sedem Petri reptasse uidemus, paci Ecclesiæ semper bene prouidentes. Valete. Hæc Fridericus. In eodem libro Cōciliorum, in epistola quadam Aegyptiorum episcoporum ipsi licet Romanum episcopum uniuersalem uocēt, tamen simpliciter uenerandum & sanctum, nō sanctissimum, ut hodie sit, appellant. Sic nec alio dignantur nomine Syricium Africani episcopi, quā dilectissimo fratri D. Syricio, ibidem scribere. Anastasius Papa scribit ad Nerianum quendam uirum nobilem, quē non filium, sed fratrem dilectū uocat. Interim ipse Liberius ad Athanasium & alios episcopos scribens, hoc modo incipit: Dilectissimo filio Athanasio. Quamuis Papæ uocent alios episcopos fratres hodie. Rursum Felix ibidem hos reuerendissimos fratres appellat: & quod magis est, Damasus mittens ad Hieronymum epistolam scribit sic: Hieronymo fratri & cōpresbytero salutē. Sed ubi nunc presbyteros fratres appellat Papa? Et in ipsis epist. Athanasij & Aegyptiorum, & rursum Romanorum pontificum ad eos & alios diuersos scriptæ (quæ tamen uerē non uidentur esse) iactatur passim ilud, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. cum longē à pijs intelligatur, quā pontificij id intellectum uelint. In Decretis Iulij ibidem multa alia decreta de autoritate & uniuersalitate sedis Romanæ, atq; eius sedis episcopo, iudice super omnes causas totius orbis ecclesiasticas ex autoritate Nicēni cōcilij & eius sanctionibus extant. Sed illa omnia facile ex Platina & historijs ecclesiasticis refutantur, & falsa esse omnibus pijs constat. Sed hoc extremo loco addā: Si maxime nos daremus, Petro cōcessum plus aliquid fuisse quā alijs, ut inter Apostolos excelleret: stultē tamen inferrent, datum illi fuisse primatum, ut uniuersale esset totius Ecclesiæ caput. Nam & aliud est dignitas, quā imperium, & aliud inter paucos summo honoris gradu pollere, quā sub uñas suas totam colligere Ecclesiam, & totum orbem. Et sanē non plus illi oneris imposuit Christus quā obire posset. Iubetur esse Petrus

ianitor regni cœlorum, iubetur ligādo & soluendo dispensare gratiam Dei, eiusque iudicium in terra exequi, nempe quatenus se hominis mortalis facultas extendit. Ergo quicquid ei datum est, ad mensuram gratiæ restringere conuenit, qua donatus est in Ecclesiæ ædificationem. Nec enim potest unus homo totum moderari orbem. Sed illam quæstionem expedire in Parte 2 latius explicuimus pro nostro dono. Hæc obiter de Papis.

Sed aduersarij ad cōcilia cōfugiūt tāquā ad sacrā anchorā: interim nō intelligūt, aut intelligere nolūt, ut ostendimus, quod sepe unus cognoscens uerum, se opposuerit toti congregationi à scopo aberranti, ut Nicodemus Ioannis 7. qui in hæc prorupit uerba, in concilio contra reliquos Phariseos: Nunquid lex nostra iudicat [quenquam, nisi prius ab ipso audierit & cognouerit quid faci- at? Ita Gamaliel in Actis cap. 5, reliquis contradixit. & hi duo ex Phariseis sese æquis rationibus & Scriptura opposuerunt concilijs malignantium. Habemus & alios, qui Scripturarum autoritate sanctissimis episcoporum conuētibus resisterunt, ut dicere in tertio Lib. cœpimus: ueluti Papin- nius restitit Nicœno concilio (quod ab Imperatore Iustiniano & Magno Gregorio, Euāgelij quatuor adæquatur) nitens & confir- matus Sacra Scriptura epistolæ ad Hebræos: & obtinuit Scripturæ autoritate, ut suæ sententiæ non præiudicaretur, sed à concilio toto acquiesceretur. Et se solū Aquil- granensi opposuit Hieronymus, ut in Decretis legitur. Nam Gratianus ait: Concilium non præiudicauit autoritati Hieronymi, maximè cum ille testimonio legis diuinæ nitatur.

Nunc si quis nitens expressa Scriptura, se concilijs extra uerbum concludentibus opponat, pro hæretico reputatur. Nicodemus protulit contra alios legem, quam sciebat maximè apud omnes autoritatis esse, & in summo precio: ideoq; interrogat, Nū lex nostra iudicat hominem? Cur non eodem modo in Ecclesia contra Scripturæ cōtemp- tores Euangelicas sentētiās proferre possemus? Non minus hodie in Ecclesia interrogare possemus, Num Euangelium nostrū hanc docet in Ecclesia tyrannidem & atrocitatem? num Euangelium nostrum docet inuocare & colere mortuos sanctos, adorare imagines, credere post mortem quæstusum purgatorium, uenales Missas, & indulgentias, atq; præbendas? Etenim non tam æquum est, ut in rebus ciuilibus non iudicet homo (quanquam id maximè æquum, ut certè est, censeat esse Nicodemus) sed lex, quam ut in Ecclesia Dei & Christianorum

doceat non homo, sed Euangelium. Nunc uerò tempus est ut subiungamus Iesuitarū falsitatem, quam commiserunt in 1 articulo & 12, de non legendis Scripturis, & de autoritate conciliorum.

DE FALSITATE IESUITARUM
in citando Chrysostomo, quam in ipso
ingressu suæ Censuræ com-
miserunt.

Scriptura in multis locis clarissimè iubet (Deut. 30 & 31, Psalmo 87, Psal. 102, Ioā. 5 & 20, Romā. 15, 2 Timor. 3.) ut omnes sine ulla exceptione Christiani, & cunctus Christi fidelis populus hanc ipsam legat, scrutetur & cōsulat, sitq; hæc eadem omnibus ex æquo scripta, ueluti & Apostoli ad omnes tam laicos quàm Ecclesiæ ministros suas scripserunt & miserunt epistolas, easq; coram omnibus legi etiam uoluerunt, ut exordia epistolarum Apostolicarū ubiq; in dicant, & in ultimo capite epistolæ ad Colossenses scriptæ latius explicatur: atq; ita quoq; patres sentiūt, quia Hieron. in præfatione cōmentariorum in Esaiā ait, Ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est. Et Basilus in Asceticis, in Regulis contractionibus, quæstion. 45: Scriptura omnibus ubi que uoluntatem Dei annunciat. Ibidē quæstione 95 inquit: Necessarium & consonum est, ut ex Sacra Scriptura quisq; quod necesse est discat, cū ad pietatis plerophoriam, tū ne assuescat humanis traditionibus, &c.

Sic ait Eusebius libro 1, cap. 6 demonstrationis Euangelicæ: Euntes (ait Christus) disciplinam uestram tradite omnib. gentibus, docentes eas seruare omnia quæ præcepi uobis: quæ etiam cunctis hominibus tam Barbaris quàm Græcis quum obseruanda traderet, planè quid nā sit. Christianismus ostendit, & quānam simus nos, & cuiusmodi talium sermonum ac disciplinarum magister, ipse utiq; Saluator & Dñs noster Iesus, qui Christus Dei est, qui nouā hanc & omnes amplexā uirtutes Remp. in toto orbe cōstituit, aded quidē, ut talia discere philosophariq; tā fœmine quàm uiri, tā pauperes quàm diuites, tam serui quàm dñi possint, &c. Videat lector Act. 17, quomodo etiā laici scrutati sint Scripturas, Ideo ait etiā ad Colossenses cap. 3: Sermo Christi habitet in uobis opulenter cum omni sapiētia. In uobis inquit, Colossensibus. At quomodo potest sermo Dei habitare in Christianis opulenter, si non licitū est eis legere? Videamus igitur quā impie isti agant Iesuitæ.

Tertullianus in Apologetico, cap. 39 sic ait: Coimus ad literarū commemorationē, si qd præsentiu temporū qualitas aut præmonere cogit aut recognoscere. Certè fide sanctis

sanctis uocib. pascimus, sp̄s erigimus, fiduciam figimus, disciplinā praeceptorū nihilo minus inculcationibus desamur, &c. Et illa uerba dicit de omnib. Christianis sui tēporis. Eadē ferē Iustinus in Apologia 2 habet.

Et ut ad rē ipsam perueniamus, Iesuitae & Colonienſes theologi in ſua Censura; quam de Catechismo Monhemij ediderūt anno 1561. plurimū ſudant in primo articulo, ut laicos à Scripturarum lectione arceāt: 18 & quod illud commodius facere uideantur, non erubescunt ad hoc suum institutū conſermāndū, Chryſoſtomi autoritate & nomine abuti. Verū ut omnibus perſpicuum fiat, quid in hac rē ſenſerit Chryſoſtomus, non in commodum fuerit ipſius patris perſpicuas ſententias de hoc negotio in medium adducere.

Chryſoſtomus homilia 21 in Genēſin: Neq; domus gubernationē, neq; uxoris cura, 20 neq; filiorū, neq; aliud quicquā praeſeramur. Et mox: Neq; frigida illa uerba proferamus, Mundanus ſum, & uxore habeo, & liberorū curam gero: qui eſt mos multis, ut ita dicant, ſi quando eos hortamur ut ſtudium adhibeant in Sacris literis legendis, &c. Et cum per totū caput prolixē admodū de eo diſſeruiſſet, quomodo ſeculares quotidie Sacras literas legere deberent, ſic tandē ait: Obſecro, ne noſmetipſos fallamus, ſed 30 quāto magis huiusmodi curis implicamur, tanto magis remedia ex lectione Diuinarū ſcripturarum ſumamus. Videamus etiā quomodo idem pater potentes heroes & aulicos, qui in principū curijs agunt, ſedulo hortetur ad lectionem Scripturarū, ab exemplo eunuchi iſtius Acto. 8. in homilia 34 in Genēſin. uerba eius haec ſunt:

Barbarus ille reginā Aethiopum, qui in tantā erat gloria, & curru uehebatur illo tēpore, 40 lectionē non negligebat: ſed Prophetam in manibus habens, magnum adhibebat ſtudiū, & quidē neſciens, quid in libris contineretur, adferebat quicquid in ſe erat, nempe ſtadium, alacritatem & attentionē. Cogita quantum erat, neq; in itinere lectionem omittere, & praefertim ſedentē in curru? Merito malē audiūt, qui neq; domi hoc ut faciant perſuaderi poſſunt: ſed putantes ſuperuacaneam eſſe horū lectionem, quia 50 uel mulieri cohabitāt, uel militiā aſcripti ſunt, uel puerorum ſue ſeruatorum aliorūq; negotiorum agunt curam, non cōuenire ſibi putant, ut Diuinā ſcripturae lectioni incumbāt. Ecce hic eunuchus erat, barbarus erat, q̄ utraq; ad reddendū neglectiorē ſuſſiciebāt, & ad hāc dignitatis amplitudo & opū abundantia: adde quod in itinere erat, & curru uehebatur. hoc enim modo iter faciēti nō eſt facile lectioni eſſe intentū, imō 60

ualde moleſtū eſt. Attamen deſideriū & ingens ſtadium omnia obſtacula ē medio auferēs, in lectione retinebat. Vnde nō dicebat, ea quę nunc pleriq; dicūt, Nō intelligo quę ſcripta ſunt, quare in caſſum laboro: ſed cogitauit ſe non contēptū iri, & ſuperna iuuari gratia, &c. Videant, obſecro, pij totū locū.

In Colonienſi Censura prohibent Ieſuite auditoribus inferiorum claſſium in ſchola Duſſeldorpiana Scripturae lectionē, ut articulus primus indicat. Aliter autē loquitur Chryſoſtomus in homilia 21, in epistolā ad Ephēſios: Ne putes, inquit, ſuperflūū eſſe, ſi filius tuus primū audierit Scripturas. Nā illic primū hoc audient, Honora patrem & matrem. Ne dicas, Solitariorū eſt audire Scripturas. nū ſolitariū ipſum faciā? & mox: Faciſum Chriſtianū. Mundanis potiffimū neceſſariū eſt ſcire quā ex Scripturis docentur, maximē pueris. & poſt multa: Demus illis, ait, (nempe pueris) exemplum, faciētes eos à primæua ætate Scripturarum lectioni uacare.

Monhemius in præſatione ſuæ Catecheſeos ex Chryſoſtomi homilia de Lazaro & diuite, tum etiā ex præſatione eiūſdē patris in epistolam ad Romanos, oſtendit ab omnibus requiri lectionē Scripturarum, ut illas ſimul diurna ac nocturna manu uerſent: poſtea refutat eos, qui ppter hæreſes non putant ſatis tutum eſſe plebi, in hac uarietate opinionū Sacras literas legere: quoniam & tempore Chryſoſtomi plures fuiſſe hæreſes, attamen ipſum nihilominus multis uerbis apud ſuos inſtituiſſe auditores, ut ſimul omnes legerent domi & priuatim Sacras literas, ſatis ſuperq; conſtat.

Ad hoc D. Monhemij argumentum ut tacent, ita citatos Chryſoſtomi locos eludere conantur. Agamus igitur de primo: ſed præſtat hic prius ipſorum uerba audire.

Populus imperitus Eccleſiaſten audiat, (aiunt) Euangelium & epistolam: eiſ interpretationem diſcat, audita domi repetat, audiendāq; ad inſtar ſedulorum diſcipulorū ſumma diligentia prouideat: hoc ſi fecerit, D. Chryſoſtomi deſiderio factū fuerit ſatis. Nihil ille uult aliud, niſi ut audita ex ore ſacerdotis nō ſtatim effluāt, &c. Hæc Ieſuite.

Sed quā uera dicāt, hæc ſequētia Chryſoſtomi in hac eadem homilia, quæ eſt ordine tertia de Lazaro & diuite, uerba indicabunt: Verū etiam cū domi fueritis, aſſidue Diuinarum ſcripturarum lectioni uacētis, &c. Non inquit, quæ explicabuntur in templo, illa tantum legetis, ſed aſſidue lectioni nō uniſ historiae, ut aiūt Ieſuite, ſed totius Diuinæ ſcripturae uacētis. Statim in eodem paragraſo ſic pergit ſcribere aureum illud os:

Ne quis mihi dixerit, Sunt frigida illa uerba, multa infunt, quæ contemni debeant: ego forensibus causis additus sum, publica gero negotia, artificii exerceo, uxore & liberos alo, familiæ curâ ago, mûdanus homo sum, non est meū legere Scripturas, sed eorū qui mundo dixerūt uale, qui montes & eorū uertices occuparunt, qui uitā eiusmodi continenter agunt. Quid ais homo? Nō est tui negotij Scripturas euoluere, quoniam innumeris curis distraheris? imō tuū magis quā illorum est, &c. Quod cū probasset exemplis, sic tandem pergit scribere: (Nos enim studemus breuitati, iufficitq; nobis abundē, locos obiter indicasse.) Tibi uerō quia perpetuū stas in acie, quia frequenter accipis plagas, idcirco magis opus est remedijs: ut quem & uxor prouocat, & filius contristat, atq; ad irā commouet, & insidiat hostis, & inuidet amicus, & uicinus infestatur, & cōmilito supplantat frequenter, & iudex minatur, & paupertas est molesta, & domesticorū amissio luctū adfert, & prosperitas inflat, & aduersitas contrahit. Breuiter uaria curarū, uaria perturbationū, uaria mœroris, uaria iactantiæ, uaria tumoris, tum occasio, tū necessitas uos undiq; circūualat, innumeraq; ex omni parte tela uolitat, unde necesse est indefinēter à Scripturis armaturā sumere. Et mox: An uides fabros æuarios, artifices, fabros argentarios, deniq; eos, q quācūq; exercēt artē, omnia artis instrumenta habere parata & integra, quantū uis cōpellat fames, quāuis affligat inopia, omnia poptantes sustinere prius, q̄ ut ex instrumentis artificij quippiā uendere uelint atq; hinc ali. Itaq; multi frequenter potius habuerunt ad usurā accipere, quā uel minimum aliquid ex artis instrumentis oppignorare, idq; optimo iure. Norūt enim quod diuenditis illis uniuersa ars ipsis sit inuutilis, totumq; q̄stus fundamentū sublatū: illis autē manentibus fieri potest, ut contractū æ alienū progressu temporis aliquādo dissoluant, iugiter utentes artificio, &c. Et post pauca: Quemadmodum enim illos artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis artis instrumenta sunt, Apostolorū ac Prophetarū libri, omnisq; Scriptura diuinitus inspirata & utilis. Et quemadmodū illi pillula instrumenta q̄quid faciendū suscepint, perficiūt: ita sanē & nos p hos fabricamur animā nostrā, deprauatāq; corrigimus, &c. Et iterū: Ne ergo negligamus nobis parare libros. Itē: Libri etiā repositi multā adferūt utilitatē. Et rursum: Neq; enim nūc fieri potest, nō potest, inquā, fieri, ut quisquam saluē assequatur, in ppetuū uersetur in lectione spirituali. Et rursum: Siue enim quippiā ausi fuerimus eorū quæ phibita sunt, nosq;

ipso reddiderimus pollutos, reuersi domū conspectis libris Sacris, acrius nos cōdenat cōscientia, reddimurq; cū statiores ad eadē repetēda. Rursum: Siue in sanctimonia perstiterimus, ex libris tutiores firmioresq; reddimur. Nā simulac tetigit aliquis Euāgeliū, mox cōposuit mentē suā, & à reb. mûdanis abduxit, idque ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, nō aliter quā in sacris adytis, rebus diuinis uacās animas sic purgatur meliorq; redditur, Deo cū ipsa per illas Scripturas colloquente. Quid igitur, inquiunt, si nō intelligamus ea quæ continentur libris? Maximē quidem etiā si nō intelligas illic recōdita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia. Quanquā fieri non potest, ut omnia ex æquo ignores propterea, siqdem Spiritus gratia dispensauit, quod publicani, piscatores, tabernaculorū opifices, pastores, Apostoli, idiotæ, illiterati, p hos libros salui fierent, ne q̄s idiotarū ad hāc cōfugere possit excusationem: ut omnibus facilia cōspectu essent ea quæ dicuntur: ut & opifex, & famulus, & uidua mulier, & omniū hominū indoctissimus ex audita lectione aliqd lucri utilitatē sue reportaret. Et iterū: Cui non sunt manifesta, quæcūq; in Euāgelio scripta sunt? Quis autem audies beatos esse mites, beatos misericordes, beatos mûdi cordis, cæteraq; huiusmodi, desiderabit pceptorem, ut aliquid eorū discat, quæ dicuntur? Quin etiā signa, miracula, historiæ, nōne cuius nota manifesta sunt? Pretextus iste est & causatio, pigritiæq; uelamentū. Nō intelligis quæ infunt, quomodo possis aliquādo intelligere, quæ nō leniter quidem inspicere uelis? Sume librum in manus, lege historiā omnem, & q̄ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt parūq; manifesta, frequenter pcurre. Quod si nō poteris assiduitate lectionis inuenire qd̄ dicitur, accede ad sapientiores, uade ad doctorem, cōmunica cū his ea quæ scripta sunt, declara uehemens studiū. Et si uiderit te Deus tātā animi pceptitudinē adhibere, nō despiciet tuā uigiliā & sollicitudinem. Verūm etiā si nullus homo te doceat quod quæris, ipse sine dubio referabit. Memento eunuchi reginæ Aethiopū, &c. Et mox: Ne neglexerimus nostrā salutem dilecti. Hæc omnia scripta sunt, ppter nos ad correctionem nostri, in quos fines secularorū inciderūt. Magna aduersus peccatum monitio est Scripturarū lectio: magnū præcipitiū, pfundū barathrū Scripturarū ignoratio: magna salutis pditio, nihil scire ex diuinis legibus. Ea res & hæreses peperit, & uitā corruptā inuexit: hoc sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri non potest, nō potest, inquā, fieri, ut quis sine fructu discat.

cedat, qui assidue, attenteq; Scripturarum lectione fruatur, &c.

Quam nunc uerum sit, quod Chrysostomus à lectione Scripturarum, artifices, & alios laicos, dicatur arcere, uident modò pij & studiosi. Quomodo hæc Chrysostomi dicta cum his Iesuitarum uerbis, Tantum audita commendentur domi & repetantur: Hoc si factum fuerit, desiderio Chrysostomi satisfactum erit, quia nihil aliud uult nisi ne audita ex ore sacerdotis effluant, &c. quadrent, lectori expendendum relinquo. Deinde hic quoq; facile considerauerit, qui uel sensu communi præditus est, diligenter & eruditè esse euersum à Chrysostomo illud argumentum de non legendis Sacris literis propter obscuritatē. Ut autem irrefutabiliter omnibus perspicuum fiat, hanc esse perpetuam Chrysostomi sententiam de laicis: haud in frugiferum fuerit, plura eiusdē notæ 20 testimonio proferre ex ipsius Operibus.

Sic enim scribit aureum illud os homilia 2, in Colos. Audite quotquot estis mundani, & uxorib. præestis ac liberis, quomodo & uobis potissimum præcipiat Scripturas legere, idq; non simpliciter, sed magna diligentia. Et mox: Audite obsecro, seculares omnes, cōparate uobis Biblia animæ pharmacum. Si nihil aliud uultis, saltem nouum Testamentum acquirite, &c. Lector uideat totum obsecro locum, & cognoscet causam huius sermonis, quia illam pulchrè subiūgit. Nobis tantum animus est, breuiter annotare ex multis paucula quædam ex Chrysostomo.

Idem homilia 2 in Matthæum prolixè reprehendit auditores, quod theatralia cantica & meretricios modulos facilius ediscere possent memoriter, quam uel unum Psalmum siue aliquam Scripturæ partem. tandem inquit: Horum criminum illa defensio est. 40 Non sum (inquit quilibet) ego monachus, uxorem habeo, & filios, & curam domus. Hoc enim est, quod omnia quasi una peste corrumpitis, quoniam lectione Diuinarum scripturarum utiq; ad solos putatis monachos pertinere, cum multo magis uobis quàm illis sit necessaria. Qui enim uersantur in medio, & uulnus supra uulnus accipiunt quotidie, ipsi Dei potius medicamine indigent, &c. Idem homilia 31 in Ioannem: Quis nostrum quæ 50 so, repetita domo aliquod Christianum aggreditur? Quis Scripturarum sensus perscrutatur? Nemo sanè. Et mox: Nō libros cōparari prohibeo, sed admoneo, & maiore in modum rogo, ut eos (libros Sacros) cōparemus: ita tamen, ut & literas & sensus frequenter animo repetamus, & hoc pacto mundus efficiatur animus. Idem homilia 21 in Ioannem: Scripturas si scrutari diligenter uolumus, saluam esse qui poterimus: si etiā in eis penitus 60

uersabimur, ad doctrinam & uitam rectam erudiemur. Et licet durus sit quisquā, & asper, & immitis, licet superiori tempore nihil profecerit, nunc saltem proficiet, & aliqua, quam uis non statim sentiat, utilitatem capiet. Nā si unguentario quispiam, aut unguentariæ tabernæ assideat, etiā inuitus illum accipit odorē: longè magis qui Ecclesiam frequentat. Et mox: Vacemus ergo Scripturis, dilectissimi, & saltem Euangelij, ea frequenter pertractemus: aperto namq; libro, uestigio Christi nomen occurrēt. Tandem in cōclusionē sic ait: Quam obrem hortor, ut lectioni uacetis, sensus imbibatis, eosq; uestris inscribatis mentibus. Quod cum Iudei neglexerūt, libros manibus ferre iubebāt: nos uerò nō manibus, sed domi habeamus, imò cor di, ut oportet, inscribamus, &c. Idem homilia 29 in Genesin: Obsecro uos, ut subinde huc ueniat, & Diuinę scripturę lectionem diligenter auscultetis: nec solū quando huc uenitis, sed domi Biblia in manus sumite, & utilitatem in illis positam magno studio suscipite. Inde enim multum lucri nascitur. Legat cætera lector. Tandem sic pergit Chrysostomus: Tatum igitur lucrum oro, ne per negligentiam omitteremus, sed & domi uacemus Diuinarum scripturarum lectioni, &c. Magno etiam studio ad lectionem Scripturarum diligentem hortatur auditores suos, homilia 35 in Genesin.

Citat & Iesuitæ homiliam quandam eiusdem super Genesin, dicentes: Vide Chrysostomum in Genesin homilia 33. Sed ibi à māsuetudine Abrahamæ cedentis Lotho, hortatur nos ad gratitudinem, digrediens in latissimum caput de beneficijs cœlestibus: nihilq; aliud ibi habet. Forsan putant homilia 32, ubi hortatur nos ad diligentem Scripturarum lectionem ex dicto Christi, Scrutamini Scripturas: ideoq; censet omnia inuestiganda. Et hæc probè cum mente & sensu Monhemij conueniunt. Ita quoq; ex Augustini libris de Doctrina Christiana adferunt, quæ ipsorum ut sententiæ refragatur, sic D. Monhemij assertionem confirmant. Verba eius, nisi animus esset tantum Chrysostomi citata hic excutere uelle, adducemus: nec etiam in omnibus istis locis, quos in hoc articulo ex Augustino citarunt, quia omnes inspexi, quicquā aperte extat, quod D. Monhemij epistolæ derogare possit. Quam falsè ad Volusianum epistolam tertiam pro se adduxerint, in refutatione Censurę, quę sub nomine Henrici Artopœi extat, copiosè ostensum est. Quam quoq; improbè citauerint Irenæum, satis apertè explicuit M. Martinus Kemnicius in primo loco de Scriptura. Nec profectò meliori fide alios citat patres: quod in colloquio commodè

demonstrari posset, ad quod etiam cum ipsis prouocamus. Nam quemadmodum Augustinus in omnibus locis, ad quos in hoc articulo remittunt lectorem, Iesuiticæ Censuræ reclamant, eadem certè ratione id fieri apud Hieronymum uidemus in iisdem libris, quos sibi uendicant, quoniã si epistola ad Paulinũ excutitur, plurima habet, quæ Iesuiticam Censuram refutant. Hieronymi dictũ super Ezechielis caput 45, magis Monhemio suffragatur. Sed hic mihi lectores obseruate, obsecro, effrenatam illorum falsitatem, qui ex his locis, qui p. ipsis tamẽ nihil facere uidentur, aliquid proferre cõtra nos in mediũ conantur, interim Hieronymi Scripta, quibus alibi expresse etiam uirginibus, uiduis & matribus familiãs p̄cipit, ut quotidie & diligenter legant Sacras literas, ranquam ad se nihil pertinentia prætereũt. Legantur epistolæ eius ad Eustochiũ & Deme-
triadem. Et ne quis dicat, illas Deo dicatas fuisse uirgines, lege epistolã ad Saluiam uiduam, ubi inter multa ait: Semper in manibus tuis sit diuina lectio. Et ne hic quicquã excipiat, uideamus quid ad Celantiam matrem familiãs scribat: Præcipua tibi cura sit legem noscere diuinam, &c.

Et prolixè ibi refutat argumentum Iesuitarum, ostendens ab exemplo populi Israelitici insueti adhuc, plebi libros Sacros ob oculos uersari debere. tãdem sic ait: Sint ergo Diuinæ scripturæ semper in manibus tuis, & iugiter mente uoluantur. Item: Eligatur tibi opportunitas, & aliquantulum à familiæ strepitu remotus locus, in quem tu uelut in portum quasi ex multa tempestate curarũ te recipias, & excitatos foris cogitationum fluctus secreti cogitatione componas. Tantum ibi sit diuinæ lectionis studium, & crebræ orationes, &c. Quid idem scribat ad Furiam uiduam, adhuc clarius esset, si adferre liberet. Quãto igitur magis ille ab omnibus uiris exigeret lectionem Scripturarũ?

Habemus nunc qua fide citauerint Hieronymum. De Irenæi loco dictũ est, etsi in illo capite qd̄ illi citat, crassum habeat errorem, quem etiam illi ipsi Iesuitæ non recipiunt.

In eo loco, quem ex libro quinto in Leuiticum citat, nihil habet Cyrillus, quod detrahat sententiæ Monhemij, plurima autẽ, quæ Censuræ Iesuitarum contraria sunt: ut suo loco ostendi potest. Sed cũ nostri Iesuitæ tam probè in libris Cyrilli, quos in Leuiticum scripsit, uersati sunt, dicant obsecro, cur & hunc locum non obseruauerunt atque huc annotauerunt, qui in libro nono contra hanc ipsorum sententiam extat? (præsertim cum in præfatione sibi tantam tribuant asfigatq; fidem, quod omnia ex patribus sincere, fideliter & bona fide, studioq; profe-

tat.) Sed audiamus uerba Cyrilli, quæ inter multa alia libro 9 de hac quæstione habentur: Optamus (ait) ut his auditis operam detis nõ solũ in Ecclesia audire uerba Dei, sed etiam in domibus (nota, Domibus) uestris exerceri & meditari in lege Dñi die ac nocte: & ibi enim Christus est, & ubiq; ad querentibus se. Et post multa sic ait sanctus pater, Nutrimẽta spiritus sunt diuina lectio.

10 Habemus q̄ sincere Cyrillum protulerint. Hilarij librũ secundũ de Trinitate citat sed protestor non uideo in toto libro quicquã quod Monhemij sententiam destruat sed multa liber ille cõtinet, quæ cũ Censuræ opinione pugnat, ut suo loco in colloquio ostendi potest. Sed probi illi scriptorum Hilarij lectores, studio quodam pro sua illa fidelitate omiserunt quod habet idẽ scriptor in explicatione Psal. 118, in initio Psalmi: ubi ab ineunte ætate literas Sacras discendas esse docet: idq; testimonio Pauli ad Timotheũ scribetis, Tu ab infantia Sacras literas didicisti, confirmat, hæc uerba addens: Sciens istud Apostolus, eam solam uerã atq; utilis doctrinã esse prudentiam, quæ ab ætatis initijs, atq; ab infantia ipsius inchoaretur exordijs, &c. Idẽ Hilarius docet in explicatione primi Psalmi, omnibus pijs sine exceptione meditandũ esse in lege Dei. Et ut Coloniensiu sophistica, qui per legem eo in loco non ipsam Scripturã intelligunt, refutetur, sic inter multa alia scribit: Neq; ut libros tantum & Scripturas recenseamus, sed ut ea quæ Scripturis ac libris continentur, gestis rebusq; meditemur, & diurna nocturnaq; opera legẽ semp exerceamus. Ibi dẽ in eiusdẽ Psalmi uersum, Quia iustificationes tuas exquĩui, eadẽ plixè refert. In Psal. 134, uenusta similitudine desumpta ab herbis omnibus perpetuã scripturæ Sacræ lectionem commendat idẽ agit super Psal. 135, &c. Tam piẽ citarunt Hilarium.

Origenẽ Iesuitæ citant, sed eadẽ fide quæ reliquos. Nam is totus stat à partibus Monhemij, si homiliã 31 in cap. 4 Lucę, & librum 4 *περί ἀρχῶν*, & librum 10 in Romã, itẽ ipsius uerba in caput 13 Matthę inspiciamus. Ipsum autẽ falsò citat ex præfatione sup Cãtica. Deniq; q̄ maleuolè prætereat enarrationẽ 12 capitis ad Romanos eiusdẽ, itẽ homiliã in Iosua, & homiliã 12 in Exodũ (ubi rotundè & aptè docet cũ Monhemio, quotidie & diligenter legendas Sacras literas, & omnibus hominibus nitẽdum, ut eas intelligere discant) intelligent illi qui legerint. Inter alia sic ait homilia 12 in Exodum: Si in lege Dei meditemur die ac nocte, om̄ssis omnibus Deo uacemus, exerceamur in testimonijs eius, hoc est conuersum ad Dominũ. Tu ergo si uolueris filium tuũ scire literas, quas liberales uo-

rales uocant, scire Grâmaticam uel Rhetoricam disciplinâ: nunquid nō ab omnib. eū uacū & liberum reddis? nūquid nō omīssis cæteris, huic uni studio operâ dare facis? Pædagogos, magistros, liberos, impēsas, nī hī prorsus deesse facis, quoadusq; pfectū propositi studij opus reportet. Quis nostrū se ita ad diuinæ legis studia cōuertit? Quis nostrū ita operam dedit? Quis tanto studio ac labore diuina quærit studia, quāto q̄ 10 sunt humana? &c. Idē homil. 10 in Genesin, de Rebecca sic scribit: Hęc historia spiritua lis est doctrina, & docet te, & instruit te quo tidie uenire ad puteos Scripturarum, ad aquas S. Spiritus, ac haurire semper, ac plenū uas domū referre. Gregor. ex hom. in Ezech. 6, citare uidentur: sed illa huic Cēsura manifestē reclamant, & nihil habēt, qđ aduersari possit Monhemij sententiæ: & sunt alij multi loci apud Gregor. quos iam 20 dudum pontificia sex repudiavit. Nec etiā fideliori opera citant Clementē Alexandri num: cuius uerba ut nihil Mōhemij senten tiæ adimunt, ita ille scriptor in multis locis Censuræ refragatur Iesuiticæ.

Quām falsē & trūcatē Tertulliani dictū, Fides tua te saluū fecit, non exercitatio Scri pturarū, &c. adferant, in hoc scripto nō po test explicari: sed posset illud longē cōmo dius fieri in aliquo proprio colloquio, ad 30 quod ut cum illis prouocamus, ita etiam il lud ab illustissimo duce Iulie perimus re uerēter. Sed is alibi in 2 & 3 parte Traditio num est explicatus prolixē a nobis. De quo loco etiam postea aliquid dicemus.

Locū Chrysostomi, quē ex p̄fatione eius in epist. ad Rom. Iesuitæ attulerunt in me dium, latius & explicuissim & examinaf sem, nisi id abūdē factū esset in refutatione Censurę edita sub Artopcei nomine: ubi p. 40 lixē annotatum est, quomodo isto etiam lo co abusi sunt. Patet igitur per omnia synce ritas Iesuitarum.

Nunc pergam quoque in claram lucem producere istorum etiam falsitatem in ci tandis patribus, in 12 articulo suæ Censuræ commissam.

DE FALSITATE IESUITARVM in citandis patribus in 12 articulo suæ Cen suræ commissæ.

AD illas Scripturas nūc, quas ad suum torquent propositū in 12 articulo Ie suitæ Colonienſes, asserimus commodē D. Brentium respondisse in Prolegomenis ap ologiæ Confessionis illustrissimi princi pis Vuirtenbergici: & quidem ita, ut non opus sit prolixa refutatione. Sed quis ne gat obediendū esse præpositis Ecclesię, ritē pro plebe uigilantibus? nū igitur p̄pterea, 60

q̄ ueris præpositis Ecclesiarū obediendum sit, non licebit principib. tractare religionē, eiusq; negotia? Nunquid propterea quōd Chore, Dathan & Abiron, tuo legitimo, ma gistratui, legi q; Dei ut homines priuati re luterint, & eo etiā nomine occisi sint, non decebit principes ad exemplū Moysis, uerā religionem ex præcepto uerboq; Dei in suo publico negotio propagare? Et quis eos at cere potest à uera doctrinæ Dei cognicio ne, exemplo Ozia: modō nē munus sacer dotum, siue administrationem sacramento rum, siue aliorum officiorum accipiant, sed ad hoc idoneos & utiles alant ministros?

Et hęc ad citata ipsorū ex Scripturis dicta sufficiant: ueniamus nunc ad patres. Refe runt ex Athanasio & Ambrosio quædā (ubi locum Athanasij nō annotat) quæ tamen nō nostro instituto non repugnent, tamen ni hil est certius quā Athanasium sub iudice seculari cum Arrio quodā factionis Arrianę patrono, Laodiceæ disputasse, ut in his Pro legomenis Traditionū Apostolicarū p̄lixus annotauimus, idq; iussu Imperatoris: & tamen hoc non referunt Colonienſes. Sed uideamus quę citent ex Athanasio, inter alia hæc: Principibus imperiū, episcopis uerō quæ sunt Ecclesiæ cōcredidit Deus. Ex Ambrosio uerō hoc p̄ferūt: Ad Imperatorē palatia pertinet, ad sacerdotē ecclesiæ, &c. Ergo nihil eorū q̄ sunt Ecclesiæ, tractabunt principes? Iā fides & sacramenta, uerbūq; Dei sunt Ecclesię: ergo eorū nihil tractabūt p̄ cōsequēs igitur tāquam alieni à fide, à Sa cramentis & uerbo Dei dānabūtur. Hoc ne uultis sophistæ? Verū iudicent pij, ecquis nostræ religionis principū unquā sibi hoc, quod sacerdotum p̄prium episcopi ue est, sumpserit? Interim hoc uel pueri nō igno rant, quōd econtrariō sibi imperiū tam Pa pa, quā eius episcopi titulares rapuerint, & adhuc sibi arrogare conentur in ipsos etiam Imperatores, reges & principes. V bi, inquam, magis palatia? ubi magis confi storia? ubi magis pōpæ deliciæq; aulicæ, splendores regij, ducales apparatus? ubi adeo regis cōstructæ mēse & Imperatoria cōuiuia, & id genus alia, de quibus in p̄sen tia nihil attinet dicere, quā in aulis princi 50 pū eorum, q̄ sibi nomen episcopi uel archi episcopi assumūt? Quis nūc est ex ijs omni bus, qui Ecclesiā Christi fideliter curet, ne glectis pōpis aulicis? q̄s, in quā, illorū, mo re uerorum episcoporum Ecclesiæ p̄est ritē docendo, uisitādo infirmos, & administran do Sacramēta? Quantū uerō illis curæ sit ue ra religio, & quā bene uirtutes officiaq; ueri episcopi iuxta descriptionē Pauli & ue terum canonū in istos competāt, perpēden dū relinquo ijs etiam qui fortē adhuc igno rant

rauter Papatui adhærent: ut dicant, ubi sit nunc Apostolica simplicitas, docendi fidelitas, & fidelis in ppagando Euangelij Christi aſeuiditas in iſtis episcopis, qui se Apostolorum ſucceſſores uocant. Et non poteſt excuſari, quòd dicunt ſe habere ſuffraganeos, quos uocât, quorum uicaria opera utantur: quoniam quàm ſit res impia & blaſphema iſtorum laruatorum & perſonatorû ſuffraganeorum ordinatio, quantûq; ſit delirium, ubi illi periuri ſiunt deludentes Chriſtum præſtigiatorû more, non latuit ipſum Eccium primum quaſi patrem pontificiorum. Verum de iſtorum abominatione & ordinatione non ſolum principes, ſed omnes pij legere poterunt in præſatione digniſſimi principis ac theologi Georgij Anholdini, quam ſuæ Concioni de falſis prophetis præfixit.

Videat igitur dux Iuliæ, quæ ſuæ impietatis patronum faciunt: uideant pij omnes, obſecro, etiã ppter cõſcientiam, qua fide hicitauerint uerba Ambroſij. Hæc enim in illa epiſtola, quam citant, quæ eſt 33 ad Marcellam, ſequuntur: Veteri iure à ſacerdotibus donata Imperia, non uſurpata: & uulgò dici, quòd Imperatores magis ſacerdotium optauerint, quàm imperium: ſacerdotes Chriſtus fugit, ne rex fieret, &c. Hæc bene notent leſtores, quemadmodum & illa 30 quæ reſert in tractatu de tradendis baſilicis, ad populum cõtra hæreticum Auxentium: ubi eadẽ cauſa & materia, quæ in citata epiſtola agitur, & ſunt eius uerba: Volēs nunquam deſeram uos, coactus repugnare non noui, dolere potero, potero gemere: aduerſus arma, milites, Gotthos quoq; lachrymæ meæ arma mea ſunt. Talia enim munimenta ſunt ſacerdotis, aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. Hæc ibi. Quæ quàm bene cõ- 40 ueniant cum episcopis noſtri ſeculi uſurpationibus ſibi imperia & arma cum bellis, iudica lector: uide deinde Chryſoſt. in prima epiſtola ad Innocentium Roman. quid de episcopis militantibus, & pro diaconis ſatellites præeuntes habentibus dicat. Verum pergamus ſecundum ipſorum quoq; teſtimonium diſcutere, quod eſt: Ambroſius apertè reſuſcitauit uenire ad palatiũ, ut coram Imp. diſputaret cum Arrianis de fidei negotijs, &c. Sed Coloniẽſes recitat quidẽ noluiſſe Ambroſiũ ad palatiũ regiũ uenire diſputatũ cum Arrianis: ſed hoc, hoc inquit tacent, quòd coram ipſo populo & ſua eccleſia nõ ſine euidenti ratione, etiã pſentibus iudicibus, ubi Imp. & auditores iuxta Paulum iudicaret, cum ipſis cõgredi uoluerit. Hæc fuit illi prima ratio. Secunda erat, ut ex diſputatione eligere poſſet populus tandem, quem potiſſimũ ſequeretur episcopus

pum, Ambroſiũ uel Auxentium. uerba Ambroſij ſunt: Veniant iudices ad eccleſiã, ſi qui ſunt, audiãt cum populo: nõ ut quiſquam iudex reſideat, ſed unusquiſq; de ſuo affectu habeat examen, eligat quem ſequatur. Agitur de iſtius eccleſiæ ſacerdote, ſi audierit illum populus, & putauerit melius diſputare, ſequatur fidem eius, non inuidebo, &c. Et hinc Ambroſius iuxta Paulũ communem & promiſcuam plebem ad iudiciũ requirit: Ieſuitæ, ſcientes etiam principes à diſputatione reiſciunt. Sed Ambroſius non requirit Romani pontificis conſenſum & autoritatem, tanquam ſine eo nihil debeat poſſitue fieri in collationibus & diſputationibus: & tamẽ hoc aſſerunt aduerſarij. Itẽ hinc populi probatur electio apud Ambroſium, cum etiam ibidẽ in textu addatur, quòd electio Ambroſij à populo facta, ſit à patre iſtius Imperatoris, de quo ſcribit, confirmata: & econtrã Papiſtæ ab electione reiſciunt plebem non ſolum, ſed etiam ſecundarium clerum. Hic quoque in uerbis Ambroſij uidere licet, cum laicos & plebem à iudicio doctrinarum non arceat, quòd etiam illos non uelit Ambroſius à Scripturarum lectione reuocandos, ut faciunt deputati Ieſuitæ in primo & duodecimo articulo. Quare illam epiſtolam hoc tantum nomine pro ſe citant, ut imponant Iuliano duci.

Verum nunc uideamus alias Ambroſij rationes, cur reſuſcitauit uenire ad palatiũ Imperatoris, quòd falſitas Coloniẽſium Ieſuitarum deprehendatur. Tertiã habet rationem Ambroſius, quo minus ad palatiũ uenerit, quòd non fuerit moris cauſam agere episcopos in conſiſtorijs, ſed in eccleſijs: cum etiam nunc potius Papales episcopi in conſiſtorijs quàm in eccleſijs agant. Quarta fuit illi ratio, quòd ſciret principem adhuc catechumenũ eſſe, & ignatum doctrinæ fidei: ideoque ſibi minus tutum cenſuit, illum ſuſtinere iudicem & primarium cenſorem. Quinta ratione mouebatur in primis, quòd ſuus aduerſarius Auxentius ſibi iudices in ſua cauſa gentiles & Iudæos, qui planè cuperent gloriam Chriſti extinctam, elegerat: propterea rennebat diſputare in palatio, reiſciebatque tales arbitros, tanquam non idoneos qui de ea cauſa & diſputatione cognoscere queant. Poſtremo & hoc impediuit Ambroſij progreſſum ad palatium Imperatoris, quòd nõ dimitteret eum eccleſia. Addamus & hoc, quòd ſcribat ſe quidem uoluiſſe ire ad palatium ſi ſecurus fuiſſet, ne eccleſia hæreticis traderetur, &c.

Hæc ex epiſtola (quam ipſi citauerant) 60 Ambroſij, cuius autoritate abutuntur Coloniẽſes

nienſes ſophiſtæ, recitanti, quæ etiã ab eodem tractantur in concione ad populum de baſilicis tradendis. Et hæſ ſeptem rationes Ambroſij tacuerunt iſti theologi, aſſerentes ob hanc unam cauſam nõ uoluiſſe Ambroſiũ uenire ad Imp. quòd non liceret laicis principibus cognoſcere de negotio religionis. Et quanta eſt calumnia hoc prætere, quòd etiam ille ſe offerat ad diſputationem corã rudi plebe, multo igitur magis corã docto & pio aliquo principe uoluiffet & potuiſſet diſputare, niſi tot exceptiones habuiſſet & rationes, quibus mouebatur, quò minus iret ad aulam. Et rectè corã Eccleſia, ut illa iudicare & ex diſputatione epiſcopũ eligere poſſet, diſſerere iuxta Paulum uoluit. Nec tamen negamus, q̃ etiam de ſacerdotibus ſacerdotes determinare & iudicare debere cenſeat ibidem, & potius epiſcopum docere laicos, quàm ab eis inſtrui: ideo & ad ſynodũ cum Auxentio potius puocare audet. Dãnatus etiã & Chryſoſt. à Theophilo puocauit cum illo ad generalem ſynodũ. Et ſunt quidem olim controuerſiæ epiſcopis determinandæ reſeruatæ oblatæq; ab Imperatoribus, uerũ talibus, qui iuxta Paulum erant uerĩ epiſcopi, fideles in functione & officio, quales erant tempore Ambroſij, Baſilius, Nazianzenus, Athanaſius, Hilarius, & Damasus, &c. Et hæc quoq; reſpõdemus Oſio Polono, quando nobis obijcit dictũ Valẽtiniani, qui dixit ad epiſcopos: Mihi, qui unus ſum è plebe, fas nõ eſt talia curioſius inquirere, ſacerdotes quib. iſta curæ ſunt, inter ſeipſos quocunq; loco cõueniãt, &c. Nunc uerò quàm procul abierint Papiftici epiſcopi ab iſtorũ religione, doctrina & fide, notum eſt illi olim ex Scriptura determinarunt controuerſias (ut apertè oſtendimus in his Prolegomenis traditionum, quæque tanta diligentia collegimus, ut omnia quæ ad hanc quæſtionem pertinent, ſatis explicata ſint) noſtri ex hominum ſcriptis. Nos quidem tales iudices non deſugeremus, quales tunc erant epiſcopi: hos uerò Antichriſtianos detrectamus. Cõmiſerunt quidem multa negotia Eccleſiæ epiſcopis tranſigenda Conſtantiuus & Theodoſius, aliq; pij Imperatores: ubi autem iſta per epiſcopos compoſitioni, aut epiſcopis de iſtis negotijs tractantibus adfuerunt, eos adiuuantes & conſulentes, an omnia bene reſteq; iuxta limites ſcripturæ Sacræ conſtituerentur: imò & ſuas pias interdum admittentes rationes, & conſilia illorum gubernantes. Nam non obſcurè legitur, ut nos in Prolegomenis annotauimus, quòd ipſi unã cõcluſerint & determinauerint: imò cum eſſet rãta interdũ

epiſcoporũ controuerſia, ipſi ſæpe ſoli compoſitioni ſtudebant. Catholici etenim olim detrectabant Arrianorum epiſcoporum iudicia, & Arriani catholicorũ, quos Homouſiſtas uocarunt: quare necesse & utile erat manum admouere Imperatores. Sic Gratianus Valentiniani filius iuſſit apud Sozomenum libro 7, cap. 4, ut omnes ſubditi amplecterentur quod Petrus ab initio tradiderat, & Damasus & Petrus Alexandrinus ſeruaauerant. Nec iſta nobis obijciãt, qualiſ faciant pro Romanis põtificibus: oſtendãt ſe quoq; id ſeruare Romæ nunc quod Petrus ab initio tradidit, & audiemus eos. Sic ſcribit Damasus apud Sozomenũ lib. 6, ca. 23: Fides noſtra in doctrina Apoſtolorũ fundata eſt, &c. Si id hodie de ſua religione demonſtrent Romanenſes, ſuſcipiemus. Et hæc reſero ex media antiquæ eccleſiæ hiſtoria. Paulus etiam ipſe maluit ad gẽtilem potius Cæſarẽ appellare, quàm ad iniquos põtifices Hieroſolymis: quãuis apud ipſos ordinaria eſſet à Moyle & Aharone ſucceſſio: quã iniquis grauabatur præiudicijs & calumnijs. Habet nunc leſtor, quàm bene citauerint locum Ambroſij Colonienſes ſophiſtæ, Ieſuitæq; & quid iuris olim principes in Eccleſia habuerint: nunc uideamus etiam alia citata Ieſuitarum ex patribus.

Si quis plura, aiunt, uidere deſiderat, uideat Hilariũ libro aduerſus Conſtantinum Auguſtum: item lib. 8 Trinitatis: Irenæum libro 2, ca. 45, Gregor. lib. 1 Moraliũ, ca. 25, &c. Et quidem omnium iſtorum patrum quos citarunt (excepto Clemẽte Alexandrino) & libros, & capita ab iſtis citata fideliter inſpexi: & uideo apud illos nihil explicite extare, quod ad Colonienſiũ Ieſuitarũ inſtitutũ faciat, ſcilicet q̃ ad principes negotiũ religionis non pertineat: imò quod ego ſciam, iſta uerba apertè poſita in iſtorũ patrũ ſcriptis, ne legi quidẽ. Hilarius ait: Rogo quis iubeat epiſcopis: ſed mox addit: Quis Apoſtolice uetet prædicationis formam? ergo epiſcopis formam Apoſtolice prædicationis retinentib. nemo debet in reb. Eccleſiæ & fidei præcipere, ut aliter agã: q̃ cõcedim?

In lib. 8 de Trinitate dicit multa de autoritate epiſcoporũ in initio: ſed etiã requirit in eis ſolidã doctrinã innocentiaq; & mox autoritatẽ Scripturæ exaggeratq; omnia certè non ſunt cõſona epiſcopis noſtri ſeculi. Irenæus in citato loco planè nihil dicit de præſenti cõtrouerſia, q̃ q̃ locum Pauli, Scientia inſtat, charitas edificat, ibi explicat. Melius, ait, eſt, non aliud inquirere ad ſcientiã, niſi Ieſum Chriſtum filium, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per quæſtionum ſubtilitates & multiloquiũ in impietatẽ cadere, &c. Poſtea docet inuiles quæſtiões reiſciẽdas,

ut cum

ut cum Dominus ait capillos nostros esse numeratos, non uult inquiri, quot ergo habemus numero?

[Disperiam quoque, si quid ego unquam obseruari in lib. 1. cap. 25 Gregorij Moraliū, quod uel in minimo faciat cum sententia Iesuitarum. Loquitur enim ibi de capite Christo & corpore Ecclesia, ubi inquit: Cognouimus ex capite quod credamus, &c. & rursum: In nobismetipsis namque debemus transformare quod legimus, ut cum per auditum se animus excitat ad operandum quod audierat, uita concurret, &c. Eccontrario Papistae habent alia quae seipsis transformet praeter Scripturam: nec uolunt hoc ex Christo capite deriuari, quod ipsi credunt, sed potius ex Romano Papa. Tales ineptias audent obtrudere principi Iuliano.

Gloriantur de Augustino, nihil tamen ex eo solidi adferentes. Sed interim tacent, quod Augustinus plixē descriperit actionē Donatistarum, quib. dati sunt ab Imperatore iudices episcopi, inter quos & Romanus erat: & cum eorum sententijs non acquiesceret Donatus, quod ipse tum Imperator causam cognouerit. Adde, quod toties contra Iesuitas nos a patribus & consuetudine ad Sacram scripturam remittat pater ille.

Pergunt docere sacerdotum consilio usos esse principes, quod ab exemplo Iustiniani probare nituntur. Verum esto, quod Iustinianus omnia fecerit de sacerdotum consilio, tamen multae constitutiones extent nouellae in Codice, in quib. tale quid annotatum non reperiamus: dicat interim, cur ipsi non retineant legem istius Imperatoris. (quam sine dubio etiam iuxta Iesuitas ex suffragio episcoporum sancit) quae extat de publica Eucharistiae administratione, deque lingua communi & populo nota adhibenda ad omnes ecclesiae & sacramentorum celebrationes? Et ut hoc quoque obiter annotemus, ex Scriptura ista legem confirmauit: & suffragatur huic legi tota antiquitas. quod nos alibi plixius annotauimus.

Sed uideamus etiam quomodo Scripturam adducant. Adferunt quaedam ex cap. 17 Deuter. ubi Moyses uult, si grauior controuersia incidat apud Israelitas inter litē & litē, plagam & plagam, ut ascendant in locum quem elegerit Dominus, uenientesque ad Leuitas & ad iudicem, qui tunc temporis fuerint, ut illi iudicent quod aequum est, &c. Sed ut nihil amplius de illo loco dicam (tamen sint iudicialia) & reseruem in aliud tempus: tamen hoc indicare uolo, Colonenses in sua citatione uocem Iudicis omisisse, &c. Deinde iuxta hoc Moysis praeceptum Iosaphat iudices & simul ex senioribus & quoque sacerdotibus constituit, eisque sancte praecepit, quomodo ritē & legitime iudicare deberent: Paral. 19. Requi-

ritur itaque a principibus, ut iudicium & sacerdotum rationē habeant, quod omnia tam in iudicio quam in Ecclesia decēre fiant, iuxta legem Dei. Hinc Dominus non frustra ait ad Iosiam cap. 1. Non recedat liber legis huius ab ore tuo: sed, Meditaberis in eo die ac nocte, ut custodias & agas iuxta omne illud quod scriptum est in eo, tunc prosperum reddet iter tuum. Faciat idē principes nostri, ut omnia iuxta Euangelij Sacram scripturam faciant: & tunc erit iter ipsorum prosperum, tamen uel decies ipsos tanquam laicos a Scriptura rejiciat Colonenses theologi. De Ezechia etiam dicitur, quod legem a sacerdotibus edoctus sit, succidens lucos: addere etiam non pudet eosdem, simul & Iosiam didicisse legem a sacerdotibus, &c. Ex quibus omnibus uolunt inferre, Ergo non licet quicquam facere in causa religionis principibus, tamen hic negari possit consequentia, quia didicerunt a Christo Euangelium Apostoli, ergo ne & illi debebant hoc plantare in orbem terrarum? Sed quam falsa referant Papistae, & quid eccontrario praestiterint isti reges in ecclesiasticis rebus, uidere licet 4 Reg. 18, & 2 Paralip. 29. ubi iubet inter alia agere poenitentiam, sacerdotes introducere in domum Domini, & eos uult facere iuxta legem omnia, uocans ipsos filios Ezechias: constituitque Leuitas & sacrificiorum cultum, & praecipit ab eis laudari Dominum. Potest etiam considerari, quid ille rex egerit in reformatione templi sua autoritate, 2 Paralip. 30. Iuxta praeceptum regis redierunt ad Deum Israel. Videatur etiam cap. 31 & 32 Paralip. lib. 2. & tunc omnes pii facile cognoscent, quantum sibi iuris non solum in reformatione templi & constitutione sacerdotum omniumque, ritē iuxta legem constituendum sumpserit, sed & in ordinē sacerdotum Eadem, & quidem apertiora leguntur de Iosia regis iure & potestate, & praecipito in religionis tractatione, & in ipsos ministros templi Leuiticos, quib. praecipit aliquoties de expurgatione templi & religionis. Huic cum liber legis, ab Hilkia inuentus esset oblatum, perscribā legit, & iuxta hunc omnia fieri uoluit, 4 Reg. 23, 2 Paralip. 34 & 35. ubi inter alia habetur: Praeparate uos Leuitae iuxta domos patrum in ordinibus uestris, iuxta praeceptum Dauidis regis Israelis, & secundum scriptum Salomonis filij eius, &c. Ex his uerbis liquet quid constet, non solum pios reges Ezechiam & Iosiam praecipisse Leuitis & sacerdotibus in causa religionis: sed & hoc ipsum ante eos Dauidem & Salomonem fecisse, qui hic leguntur praescripsisse ordinem tam in religione quam inter ministros seruandum. Iam non est obscurum, quod ipse etiam Dauid scripserit Psalmos omni suauitate Spiritus refertos, & quauis dulcedine suauiores: qui non postremum locum obtinere

obtinere inter libros Dei. Quid? an nō ipse Salomon Prouerbia & Ecclesiasten nō minoris autoritatis libros, tam in Hebræo quam nostro canone scripsit? Tantum abest ut possint arceri à religionis causa principes, uel nō debeāt Scripturā legere: imò horum pijsimorū regū exemplo excitari debent boni principes, ut non solū bonā operam ponant in legēdis Sacris literis, sed ut quoq; omnia in ecclesijs rectē iuxta uerbū Dei fieri præcipiant. Eadem fide & dextertate multa pergunt citare ex patribus, quæ in ipsorum capita redundabunt, ut conspicuum fiat quā turpiter mentiri didicerint Iesuīte, quantāue impudentia in citādis patrib. utantur. Et quanquā hæc quæ nūc producenda sunt, tractauerimus & adduxerimus in his Prolegomenis: tamē hic quædā repetenda sunt, ppter aduersarios. pergunt enim sic scribere ex Eusebij li. 3 de Vita Cōstantini, quod in parua sede postremō ingressus sederit Imperator, & tamen non prius nisi annuētibus episcopis, &c. Sed quid hinc inferūt? ergo nihil ille in causa religionis egit recte? Bona scilicet cōsequētia.

Pius Imperator sciebat illum honorem, quem ministris & episcopis impēdit, Christo exhiberi, Lucā 10. Verū à uobis quæro Colonienſes Iesuīte, cur hæc tantū scripsistis, & illa quæ ibidē extant, omiſistis, q. 30 is illā synodū cōuocauerit? cur nō appositis illā synodū cōuocauerit, qua episcopos in præfatione admonuit & instituit? tamenſi sedis istius nō meminerit Euseb. sed Theodoretus. Cur nō adduxistis & hoc, q. multos ex episcopis, qui suas ad eum detulerāt cōtrouersias, cōciliauerit, consonantesq; reddiderit, ut uniformis ubiq; esset eorū fides? Cur nō ex eodē libro adduxistis, q. ad episcopos dicat, se ipsorū consensū in omnib. determinātionib. donec singula expedirēt in negotio religionis, & nihil in fide dissensionis superesset, fuisse? Cur hæc omnia in citato Eusebij libro omiſistis? Siccine decet patrū citare scripta? Hoc ne est illorū q. de patrib. gloriantur? Itāne faciunt qui sibi attribuūt catholicā Ecclesiā? Sed uideamus etiam qua fide Theodoretum ex lib. 1. cap. 7 citēr. Fatemur quidem uerba, quæ ex eo proferrunt, Theodoretū esse, sed quæ ibi præmissa sunt & postponuntur in illo uñō eodemq; capite, conculcant pedibus aduersarij. sunt aut præcedentia hæc: Nobilem illā synodū Nicææ coegit, concessit episcopis unā cum suis usu publicorū afinorū, mularum, iumentorum & equorū. Et cum cōuenissent quotquot uiaē laborem poterant perferre, cōtulit & ipse se Nicæam cupidus & uident episcoporū cōtum, & cōficiendę inter ipsos cōcordię iussitq; eis omnia necessaria

liberaliter suppeditari. Et post pauca: Romanus episcopus senio confectus non adfuit, misit tamen eō presbyteros duos, qui cōpositioni interessent, &c. Interessent, ait, nō Præessent, uel præsiderent. Etruzsum post Colonienſiū Iesuītarū uerba sequitur eius oratio, qua modū p̄scribit synodo, & p̄cipit ut iuxta Sacras literas de cōtrouersijs determinēt, quemadmodū nos in his Prolegomenis, ex ipsius uerbis p̄bauimus. Rursum sua ex Socrate p̄bare conantur, citantes librū 1, cap. 8 eiusdem. Verū ibi quod habetur Imperatorē synodū illam collegisse & congregasse, & quod episcopis consulerit: item quod ipse decernere potuerit denique quod comprobauerit actionē & subscripserit, ipseq; interpretatus sit uocē Homouſios, atq; secum ita sentire omnes iusserit: pulchrē tacent belli homines.

Videmus igitur qua fide citent patres, theologi & Iesuīte Colonienſes: quæ ipsis cōtraria sunt in patribus, omittunt, ne quicquam principib. tribuere uideātur. De quibus quid nam aliud dicendū erit, nisi illud iuridicū, Qui semel malus, semper p̄sumitur esse malus? Itē, qui semel deprauatē citāt patres in uno loco p̄ arbitrio, ut stet p̄ ratione uoluntas: quid eis in alijs locis credendum erit, ubi similiter citant patrū auctoritatem?

Sed pergamus deinceps cōsiderare, qua diligentia progrediantur in citandis patrū scriptis. Ex Tripartita historia adferūt Constantinum sibi nullum de episcopis iudiciū sumpsisse: unde cōcludunt non licere principibus tractare de religione. Sed quia illa mutilata est historia, uideamus locū & historiam integram, unde hæc desumpserunt. Apparet ex Sozomeni libro 1 & cap. 17 hoc traductum esse, ubi Imperator remittit ad diem iudicij episcopos, nō cēſens de eis ita dicandū esse: quemadmodū & Cyprianus ait, qui episcopos expectare dicittatū Christi iudiciū: cum tamen Roman. Papa nūc de ijs uelit iudicare omnibus. Verū qd̄ belli patrū citatores obseruare noluerūt, ultio episcopi legūtur ibidem Imperatorem deleuisse iudicem in suis causis, & ad eum unum omnes accusatorios libellos detulisse, p̄mittentes ei de sua cōtrouersia cognoscere: is tamē hoc sibi nō sumēs, ne augeretur cōtrouersia & cōtentio inter ipsos, iussit exuri libellos, eosq; episcopos recōciliauit, atq; ad pacē hortatus est. Addit & hæc etiā Sozomenus, q. Imperator collegit istos episcopos ad synodū, & scripserit omnib. ubiq; p̄ſidib. terrarū, ut adessent ad indictum diem. Et hæc non recitat Colonienſes Iesuīte. Habet igitur princeps Cluentis quomodo uulpina pueritate decipiant simplices, & ipsius Celsitudinī imponere studua.

studuerint. Consideret igitur cum ipso laudatissimo principe consiliarij praestantissimi, quomodo istos theologos coram principis celsitudine mentiri non pudeat: ut discant, non Colonia ab illis sophistis reformationem petenda esse. Ah Deus bone, quomodo ipsi obseruarunt dictum Apostoli, Deponite mendacium, & loquimini ueritatem? quam minimè cogitarunt, labia mendacia apud Deum abominatione esse? Sed quod, inquis, hoc genus est mendacij? Dicam. Syluestrum Romanum episcopum, Nicenam synodum conuocasse asserunt, cum id falsum esse constat non ex uno historico, sed ex multis. Sed hoc transtulerant ex Stanislai Olsij propugnaculo catholicae doctrinae, ubi ait nomine Syluestri praesedis concilio Niceno Hosiu Cordubensem, Victore & Vincetium: interim nihilominus dedisse patres literas ad Syluestrum, quibus petierunt concilij istius confirmationem. Sed audiamus quid de ista Coloniae theologorum & Iesuitarum sententia dicant patres. Euseb. lib. 2 in Vita Constantini, Rufinus li. 1, cap. 2, Socrates libro 3, cap. 8, Theodoretus libro 1, cap. 7, Sozomenus libro 2, cap. 17 tradunt, omnes simul apertis perspicuisque uerbis, & episcopos à Constantino conscriptos, & Nicenam synodum ab illo collectam, conuocatam & coactam. His uerè uerbis utuntur isti historici, quib. audimus & Epiphanium, Nicephorum atque Zonaram, ut non in duorum aut trium, sed plurimorum stet contra Coloniaenses theologos & Iesuitas ueritatis testimoniū. Verba Epiphaniij sunt, quae habet libro secundo, tomo 2, haeresi 69: Postquam haec peracta sunt, rex (Constantinus) sollicitus de Ecclesia, & quod multis saepe inter se dissensissent, & sectae multae essent, conuocauit uniuersalem synodum trecentorum & octodecim episcoporum, &c. Et cur hic Epiphanium non audierunt, cuius auctoritatem alijs in citatis traditionibus magnificiunt? Audiamus & Nicephorum, qui scribit libro 8, cap. 14 sic: Imperator ad summum excrefcere cernens malum id, decantatissimam illam in Bithynia Nicæae synodum promulgauit, & literis locorum omnium episcopos ad constitutum diem edocauit. Et rursum cap. 16 ex ipsius oratione ad episcopos in synodo collectos: Quam ob causam hanc sacram synodum coegi, qui Imperator & conseruus uester sum, &c.

Idem refert apertis uerbis Zonaras Graecus historicus, libro 3 Annalium, docens synodum Nicenam à Constantino conuocatam. Quam igitur apertum sit mendacium Coloniaensium theologorum, cordatissimo principi Iuliaco examinandum offero, dum ipsum decipere conati sunt dedicatio-

ne istius censuræ. Siccine decet mentiri theologos, qui nihil aliud quam pietatē spirant? Et quid mirum, quod non pudeat istos tam apertè contra omnium ueterum auctoritatem hæc & alia asserere, sine ullo uetustatis testimonio, suarq; mendacia absque rubore, ut qui perfricauerunt frontem, proferret cum etiam ipsi quotidie infinita mendacia earq; luculenta & irrefutabilia committant in missis, ne etiam dicā manifestas & apertiores, quam ut regi possint, blasphemias, ut quouis tempore sine ulla difficultate à nobis probari poterit.

Redimus ad propositum. Illi non uentur dicere, Syluestrum conuocasse synodum istam. Verum aliquid coloris haberet, si in genere dixissent Romanum pontificem collegisse: aut conformius fuisset, si Iulium collegisse scripsissent, cum Sozomenus scribat libro 2, cap. 17, Iulium Romæ episcopum non adfuisse, habuisse tamen suo nomine presbyteros ibi, quos quarto loco Historicus recenset. Est & in eadem sententia Athanasius in Apologia. Sed sic solent impij ab uno peccato & mendacio in aliud labi, ut planè ipsorum impietas fiat omnib. conspicua.

Expressis etiā uerbis refert Nicephorus lib. 8, cap. 14, quod Iulius fuerit Romæ episcopus, cum hæc synodus celebraretur. Videt lector igitur falsitatem quoque Olsij Poloni, & dolum Lindani, qui dicunt Syluestrum tunc fuisse Romæ episcopum.

Vt tamen aliquid probare uideatur Coloniaenses cum Olsio, adferunt domesticum testimonium, idq; suspectū ex decretis Roman. cuiusdam Papæ. Sed si maximè cōcederemus illam epistolam posse suscipi, modo ipsi probent illam Marcelli esse, quod nunquam facient: tamē tota antiquitas repugnat. Et profectō si talem sibi ex Apostolorum constitutionibus, & ab illorum usque temporibus constitutionem & ordinationem certam uel Innocentius uel Leo Papa habuissent, nunquam petiuissent ab Imperatoribus synodum indicari: sed ipsi potius intentes sua auctoritate, & indicassent locum & diem, & simul synodum conuocassent, aut suum ius contra Imperatorem defendissent. Ridiculum autem est, Marcellum episcopum Romæ, scripsisse ad Maxentium tyrannum de non ferenda persecutione, item de Romanis episcopis auctoritate in concilia, & ipso non occidendo. Et quæ est absurditas, quod hoc argumento uelit retrahere animū tyranni à persecutione, quod laici aut suspecti episcopos accusare non debeant? Quid enim isti tyranno commune cum Apostolica doctrina & episcopis? & quæ est uesania, dicere de homine gentili, quod iniuste collegerit episcopos citra Romani pontificis auctoritate, cum

cum quibus illi nihil erat negotij? In epistola ad Antiochenos ait Marcellus idē, Apostolos instituisse appellationem ecclesiarum ad Romanam sedem: cum Cyprianus & quidam alij manifestē reclamant. Adde quod etiam quēdam in ijs sint epistolis, quę ipsi pontificij non seruant: ut quod charitas nō patiatur quenquā occidi, cum econtrariō Colonienſes probent occidendos esse Christianos. Valeant ergo cum suo Marcello. Ita etiam dicit Stanislaus Oſius cum Lindano, semper præſeſſe concilijs Romanos episcopos: quod ille apertē mentitur. Idem quoq; turpiter ait, quando Gratianus ſcribit diſtin. 16. episcoporum concilia eſſe inualida ad deſiniendum & conſtituendum, non autem ad corrigendum, &c. hoc de particularib. cōcilijs intelligi debere, cū ipſe Gratianus hoc in genere aſſerat.

Eadem fide aſſerunt Ieſuitę Apoſtolicā ſimplicitatem & doctrinam permāſiſſe Romę in episcopis. Sed cum hæc Colonienſium aſſertio tam ſit falſa, ut lippis & tonſoribus nota ſit: quid egemus probationibus? Nazianzenus in Monodia diſſerens de Anthyimi cū Baſilio altercatione de Iuriſdictione, ait: Quid cōmune gladio cum ſpiritu? Sed hodie utrumq; Papa coniunxit. Scribit etiam Socrates hiftoricus de Cyrillo, libro 6, cap. 7: Ex eo, inquit, tempore Alexandrinus episcopus præter ordinem ſacerdotij, principatum conſecutus eſt exercendi rerū potentatus. Et ca. 11 ſic ait de Romano: Verū illos inuidia corripuit, Romano episcopo perinde atque Alexandrino ultra ſacerdotij limites ad externum dominatum progreſſo, &c. Notetur hic quod dicat, Præter ordinem ſacerdotij, & ultra ſacerdotij limites. Quod ſi nunc quis intueretur ſtatum episcopij Romani, an non magis diceret, ipſum exercere potentatus rerū, præter ordinem ſacerdotij, & dominari ultra limites episcopales? Et tamen Romę iuxta Colonienſes theologos & Ieſuitas manet Apoſtolica ſimplicitas, ubi omnis generis immundicię, Sodomię, maſculorum concubitus, auaritia, ſimonia, luxuria, ebrietas, blaſphemia, Epicuriſmus, & id genus alia uirtutū in precio ſunt, ueluti illi teſtantur qui Romę fuerunt. Ipſe Gregorius dixit, non ſemel, ſed ſæpius, Antichriſti præcurſorem eſſe qui uel appetat uel uſurpet ſibi uniuerſalis episcopij nomen. Ipſe etiam conqueritur de abuſibus iſtius eccleſię, diſtin. 29. c. in ſancta. & 16. q. 1. c. conſuetudo. Et ad huc Romę manet Apoſtolica ſimplicitas: taceo quomodo doctrinā Apoſtolicam inuerterint, mutauerint & conculcauerint, ut notiffimum eſt.

Sic quoque ait Oſius Polonus: Aurelia-

nus Imp. remittit eos ad Romę & Italię episcopos: ergo eſt Romana ſequēda. Sed iſ fuit Ethnicus Imp. & adiudicat eis cauſam quibus Italię & Romę episcopi in dogmate cōcordēt. En hoc fecit, ppter urbis & imperij dignitatem: deinde nō ait ſolo Romano episcopo, ſed etiam Italię episcopo, &c.

Sed Colonienſes Ieſuitę ultimo loco adducūt Theodoſij factum & exemplum: ſed uideamus quām ſyncerē. Docent nihil faciendum eſſe in cauſa religionis à principibus citra episcoporum ſuffragia ab exemplo Theodoſij, qui ſemper uſus fuit Neſtarij conſilio, &c. Quanquam aliquoties dictum ſit non ſuperſeſſe Neſtarios, tamē hoc non addunt ſuffragi Papiftę Ieſumuitantes, quod cū hæreticis diuerſę opinionis non placeret ſententia Imperatoris, quam à Neſtario ſuggerente Agelio per Siſinium acceperat, aliā uiam ingreſſus ſit, acceperit quę à cuiuſq; ſectę episcopis eruditam dogmatis ſui demonſtrationem, inter quos & pro catholicis ſuā cum Agelio (uide Socratem hiftoricū, libro 5, cap. 10) obtulit Imperatori conſeſſionē Neſtarius ipſe, ſubmittes ſe principi cum ſua doctrina: ubi tandē ſolus ipſe utur ſecularis princeps de doctrinę genere ex tā diuerſis ſcriptis, quod rectum erat cognouit. Et ſic ſe Neſtarius Imperatoris iudicio ſubiicit.

Hactenus explicui 12 articulum Colonienſium, unde & ipſe princeps Iuliacus, & omnes pii cognoscēt, quām ſyncerē citauerint patres, & quantū etiam fidei ſit tribuendū iſtis hominib. in alijs eorū articulis, cum hic fraudulēter abuſi ſint patrū nominibus & ſcripturę dictis, ad ſuas ſuperſtitiones confirmādas. Et ſimili modo multos articulos, ut demonſtratu facile eſt, tali deprauatione explicauerunt.

Rogo autē omnes pios principes & miniſtratus, ut omnes pontificiorum ſynodos contemnant, & potius ad illud unicum attendāt, ubi & Deus pater apparuit, ubi Helias nomine prophetarum, Moyses primus legis ſcriptor adfuit: ubi Chriſtus ipſe cum tribus p̄cipuis Apoſtolis, & ſine dubio Spiritus ſanctus quoq; & angeli fuerūt præſentes. *Da hat der fromme Gott vnd Vatter vnſers Herrn Chriſti den außſpruch gethan:* Hic eſt filius meus dilectus, hunc audite: non uult aliū audiri, ſiue ſit Papa, ſiue Pater, ſiue Doctor: ſed hunc, nobis in ſua Scriptura loquentem.

Latus de hac quæſtione egi in his Prolegomenis traditionum tacitarum. Interim uideāt iam Ieſuitę, Doctor Franciſcus, D. Rethus, & alij: uideat D. Mathiſius Geldricus, D. Nouimola, D. Redanus, D. Theobaldus, D. Paſtor Martini, Doctor Prouincialis Carmelitarum, D. Prior Prædicatorum,

D. Guardianus Minorum, Horstius Licentiat, & Slossikenus Licentiat (si is posterior adhuc uiueret) & alij theologi Coloniae, quam bene patres in primo & 12 articulo citauerint. Interim hi erant, qui in praefatione & in 1 articulo uociferabantur, patrum doctrinam sequendam: qui semper patres, patres crepant. Quid igitur de istis falsificationibus patrum & eorum librorum dicemus? hoc certe, nisi serio conuertantur, illos horribile iudicium Dei experturos in illo die, quod sub praetextu patrum & antiquorum tam multos deceperint, & suspesos tenuerint. Nam tam est aperta & in claram a me lucem producta istorum falsitas, ut regi nequeat. Dominus Iesus illos couertat, Amē. Attamen contra Osum, Iesuitas, & Colonienses theologos, uolumus cognoscere aliquā integrā historiam, unde apparebit Imperatores ius in Romanos praesules habuisse.

Cum Flauianus plurima, p. omibus certamina passus esset, Meletij Maximi successione in Antiochia accepit: ob quam causam mox habuit Romanos & Aegyptios sibi contrarios & infestos. Nam Paulinus Ecclesiae praesulatum suscipere uoluit, cui fauebat Romanus praesul, uerum ibi pontificum restitit huic chorus, dicēs, non oportere eū, qui Meletij consilium non recepisset, post illius mortem, in eius sede consistere: sed eum potius, qui plurimis laboribus effulserat, & pro omniū cura sustinuerat pericula. Interea moritur Paulinus, qui instigante Romano praesule ambiebat Antiochenā sedem: & post hūc rursum adhortāte & instigāte Romano Euagrius adhuc ambit, quē solus Paulinus instituerat, plurimas praenaricatus regulas, & ipse Euagrius praeter ecclesiasticam regulam fuerat ordinatus. praecipit enim canon ecclesiasticus, non ut pro se quilibet ordine re possit, sed conuocare uniuersos Prouinciae sacerdotes, & praeter tres pontifices fieri ordinationē, uidelicet episcopi, prorsus interdunt. En odiū Romani pontificis, qui nihil horum respiciēs, pium ac sanctū episcopū Flauianum excommunicat, & apud Imperatorem uehementer accusat: alios uero praenaricatores ecclesiasticae disciplinae (cuius tamen uolunt uideri Romanenses esse obseruantissimi) ut Paulinū etiamnum defunctū, & Euagriū defendit, hisq; impijs & ambitionis comunicat, iuxta prouerbiū, Aues concolores unā uolūtāt. Suspicio autē odij causam, quod Flauianus resisterit Romanis pontificibus ambitionis & impijs, & defenderit contra eorū arrogantiam suā iurisdictionem. erat enim primus in Oriente episcopo rū. Quod uero Euagriū susceperint in communionem, ppter ea factū esse reor, q. Euagrius, & ante eū Paulinus fortē promiserit

Romanis, si posset adipisci istorū ope sedē Antiochenam, se suam ecclesiam & sedem subditurū Romano episcopo, eiq; primatū suae ecclesiae resignaturū. Sed restitit iustē Flauianus impiē accusantibus Romanis, ut Damaso (quē Theodoretus mirabilē uocat, non sine causa) & Syricio & Anastasio: qui omnes finxerant apud Imperatorem, Flauianū Christi legibus resistere. Pius Flauianus erat semper paratus de fide & uita sua cūlibet respondere, & rationē reddere: uerum cum uideret Romanos propter sedē tantum sibi offensos habere, sic constanter Imperatorem alloquitur. Si de sede & praesulatu contendūt, nec litigabo, nec hāc uolentibus habere resistam, sed abscedā, & ab ista praeminentia abstinebo. Da igitur Imperator Antiochenam sedē, cuiūq; uolueris. Sed fortitudinē & sapientiā eius miratus princeps, redire ad patriam, & commissam sibi regere praecipit ecclesiam. Et cū postea ueniret Romanam Theodosius, & easdē ab episcopis audiret querelas de Flauiani tyrannide, respōdit, se esse Flauianū: & prohibuit eos illam speciem tyrānidis effari, uel proferre. Cum uero dicerent, quod non possent cum Imperatore contendere, monuit ut deinceps ecclesiae concordiam haberent, & certamē deponerent, stultasque contentiones extinguerent, quia ait: Paulinus est mortuus, Euagrius est contra regulam ordinatus. Orientales autem ecclesiae praesulatum Flauiano deferētes, & Asia, Pontus & Thracia eius cōmunioni coniunctae sunt. Omnis Illyria nouit illū per Orientem episcopis praesidere. Tandem Romanus Innocentius cum illo redijt in gratiam. Haecenus historia, quam ex Tripartitae historiae libro 9, cap. 44. bona fide descripsimus: quae etiam iam clarior extat in historia Theodoretī, libro 5, cap. 23. quam quoque historiam attingit Sozomenus libro 7 historiae suae, cap. 11 & 12. atque libro 8, capite 3. & Nicephorus Callistus libro 11, cap. 24. suae historiae Ecclesiasticae.

Hic primò obseruandum est, quod propter ambitionem Romani pontifices spernant & negligent ecclesiasticas regulas, quo nomine nos accusare solent, & cogere ad has seruandas: deinde quod ecclesiastici canonis praenaricatores defendunt propter suam dignitatem, & tueantur impios: tum quoque falsò mentientes de Flauiano, eum apud Imperatorem accusarint. Et certē si hoc factum est eo tempore a Damaso, qui peculiariter a sanctitate in historijs commendatur: quid mirum, si hodie id fieri uideamus a nostris pontificibus, qui non solum canones spernunt, sed & omnem pietatem & Sacram scriptu-

scripturâ pro fabula habent: postea suæ fari-
næ homines impios promouent: nos uerò
& omnes pios falsò & mēdaciter accusant,
condēnantq; . Quāta fuerit impietas & hor-
renda lasciuiā in pontificibus Paulo III &
III, & Iulio III & IIII, & quomodo Pius
quartus in amplexu scorti mortuus sit, non
est huius loci dicere: tantū, qui id scire cupi-
at, legat de duobus prioribus Iulio III &
Paulo III Sledani cōmentarios de Rep. &
religione sub Carolo V Cæsare. Hi suos sat-
ellites gnauiter pmouerunt, Michaelē Si-
doniū ad episcopatū, Gropperū ad Pręposi-
turâ Bonnesem: quē tamen postea Paulus
III ad Galeatū asinū promouit & assum-
psit. Atq; isti similesq; nos mendaciter apd
inuitis. Monarchas haftenus detulerunt,
& suis potētib; de nobis impiē mētiuntur.

Interea & hoc nō est p̄tereundū, quōd il-
li episcopi Orientales, & totus pontifici
ibi chorus sese opposuerint Romanis epi-
scopis: quod certē nunquā fecissent, si eū p
uniuersali episcopo, qui nō posset errare, ut
eum hodie sophistæ depingūt, agnouissent:
imò potius celsissent Romano p̄suli, quā
sese illi opposuissent.

Stultas autē & aniles quęstiones & cōten-
tiones habuit Roman. p̄sul, ideoq; est coa-
ctus Orientalib; cedere, iubēte Imperatore
& inprimis Flauiano. Hinc cōstat sepius Pa-
pas Romanos errauisse, & affectibus indul-
fisse. Et si hoc in Damaso sanctissimo, & in
alijs episcopis consideramus: qs quæso di-
ceret, semper uera & catholica esse trans-
acta & p̄cepta à posterioribus, de quibus
impiē Canonistæ mētiuntur, q; nō possint
errare, cum neq; homines, neq; Deus sint,
sed mixtū quid? Hieronymus inquit, Eccle-
sia ex quo creuit in possessionibus, decre-
uit in uirtutibus: si quoq; illis pijs cedere
est coactus Romanus, quid nī æquū esset,
ut hodie non nobis, depositis stultis nouita-
tibus, sed ueritati & Euāgelio Christi cede-
ret? Tūc temporis adhuc Imperator in Pa-
pā habebat Romanū imperiū & dominiū,
postea Papa Cæsares proculcauit, & ha-
tenus eis quid facere deberēt p̄cepit. Textus
quoq; huius historię indicat, q; episcoporū
controuersia fuerint delatę ad Imperatorē,
& ab illo quoq; diremptę, & q; huius iudi-
cio & sententię Roman. Papa acquieuerit:
nūc solus uult esse iudex à nemine iudican-
dus, ut Decreta indicāt Gratiani: Nūc, aiūt,
à nullo dirimi posse nec debere controuer-
siam episcoporū & religionis, quā à Papa
solo. Sed uidet lector, q; procul in eo à uerita-
te aberrant. Interim ut summam dicam, si
Orientales audebāt se Romano opponere,
& id obtinuerūt quod uolebāt: certē sequi-
tur, nondū per id tempus uniuersalē fuisse
episcopū Romanū sup omnes ecclesias: aut

si maximē fuerit, licitū tamē fuisse alijs p ue-
ritate & sentētia æqua iustaq; cōtra Roma-
nū Papam, licet uniuersalē, pugnare. Si igitur
illis hoc est cōcessū, idq; libere fecerunt:
cur id nobis in causis religionis Christianę
sanctis & ueris, quas uī Papa & tyrānicē op-
primit, facere non liceret? Postremò uide-
mus, Flauianū p̄fuisse Oriētalibus eccle-
sijs: quis igitur ex aduersarijs dicet Romanā
ecclesiā & eius episcopum semper omniū
fuisse supremum, & alios rexiisse?

Ex his historię huius indicijs, alijsq; mul-
tis, pij lectores facillē cognoscūt, quomodo
Romani p̄sules erga pios & uerā pietatē
affecti fuerint: itē, cōsiderant illorū ingeniū
& naturam, discuntq; qd olim potestatis &
autoritatis sedes Romana habuerit: itē, qd
nūc habeat. Nec minores, imò potius maio-
res habuere titulos tū ecclesię Antiochenę
& Alexādrinę cum suis episcopis in histo-
rijs, quā Romanus p̄sul cum sua sede.
Quid igitur gnathones p̄ticipij usq; adeo
superbiunt?

BREVIS EXPLICATIO EORVM,

quę à pontificijs proposita sunt in collo-

quio Vuormaciensi, anno 1557.

Videat obsecro, cordatus lector effrenatā aduersariorū in colloquio Vuor-
maciensi petulantiam, uel potius obstinaci-
am, quōd plus patribus (hominibus) q̄ Scri-
pturę & Spiritui sancto detulerint, dicētes,
Scripturā materiam litis esse, & ex ea nō iu-
dicandum de cōtrouersijs, sed ex patribus.
an ignorauerint, interdū bonos uiros & pi-
os patres in antiqua Ecclesia errasse etiam
in rebus fidei: quod de Ofio Cordubensi
testantur historici, & deinde à nobis satis
est in libro 2 Prolegomenorum de reliquis
probatum patribus.

Origenis errores cum prolixē recitasset
Epiphanius in Ancorato, sic tandē inquit:
Nō enim astat uobis in die iudicij Orige-
nes. Et rursum: Cessate igitur uos Origenis di-
scipuli, uera enim dicūt Apostoli & Prophe-
tę, & non uos & uester p̄ceptor. Et rursum:
Omnia uera dicit Diuina Scriptura, &c. qua
si dicat: Nō autē semper uera dicūt patres.
Scriptura etiā nō fallit, sed omnia quę ha-
bet, certa sunt & firma: patres uerò & fallūt
& fallūtur, & quę habent, interdum incerta
& infirma sunt. Igitur potius Scripturę cre-
dendum est. Hęc est sententia Epiphanijs.

Idē q̄so, sentiant nostri aduersarij de reli-
qs patribus, qā nō magis alij patres, quā
Origenes, ipsis astare poterūt in die iudicij:
ubi nisi Iesum Christum habeant, citò pude-
fient. Si igitur ipsum tunc eligunt habere
astantem, cur illum hic habere detrectans
iudicem loquentem in suis Scripturis? ni-
si forte eius Scripturam imperfectam ha-
beant, quod ipsi suo faciant periculo. Sed

de iudicio ecclesiast. rectè Innocentius scripsit, distinct. 20. c. de quib. sic dicitur: De quib. causis nulla soluendi ligandique autoritas in lib. veteris & noui Testamenti & quatuor Euāgeliorū cū totis scriptis Apostolorū appareat, ad diuina recurre Græca scripta. Si nec in illis, ad catholicæ Ecclesiæ hist. catholicas, à doctoribus catholicis scriptas manū mittite: si nec in illis, sanctorū exempla perspicaciter recordamini. Quod si in his omni¹⁰ bus inspectis huius quæstionis qualitas nō lucidè inuestigatur, seniores prouinciæ congregate, & eos interrogate. Hoc enim tunc melius cū pluribus seniorib. excutitur, &c.

Hic liquidò apparet, quodd prætulerint olim Scripturam omnibus alijs scriptis, & quodd in primis & præcipuè ex ea uoluerit etiam Papa ille causas & controuersias dissolui: ubi autem non possit hoc fieri ex Scripturis, tunc demum iubet ille adhiberi²⁰ historias & hominum scripta: alioqui si ex Scriptura quæstio dissolui & explicari posset, non censuit opus esse uel historias adhibere, uel patres. Verū ex Sacris literis rectè determinari controuersias posse, testantur omnes patres, ut in Libro secundo probauimus. Quid igitur in mentem uenit colloquentibus pontificijs anno 1557, qui nō ex Scriptura, sed ex patribus dirimere uoluerunt controuersias: adde quodd hīc dicat à pluribus melius aliquid discuti posse, cum nūc turpiter doceat Papa, quodd à se uno omnia discuti debeāt, & is sit supra conciliū.

Dixit quoq; de legitimo controuersiarū iudice Augustinus in libro 2 de Nuptijs & concupiscentia, cap. 33: Ista controuersia iudicē querit: iudicet ergo Christus, & cui rei mors eius pfecerit, ipse dicat. Hic est, inq̃t, sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Iudicet cū illo & Apo⁴⁰ stolus, q̃a & in Apostolo ipse loquitur Christus, clamat & dicit de Deo patre: Quia pro filio nō pepercit, &c. Petrus ait 2 Pet. 1: Habemus firmitus uerbum prophetiū, cui dum attēditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, rectè facitis, donēc dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus uestris: si illud prius noueritis, quod omnis prophetica Scriptura non sit priuata interpretationis. Non enim uoluntate hominis allata est⁵⁰ olim prophetia, sed Spiritu sancto impulsu locuti sunt sancti homines, &c.

Ex quo loco probatur, uerbum Dei esse scriptū: deinde & illud hinc clarè infertur, quodd non sit hominum pro suo arbitrio interpretari Scripturas. Nos igitur non morabimur interpretationes aliorum, sed attenti erimus quid Spiritus sanctus loquatur ecclesijs, Apocal. 2, & quomodo ille se explicet in Scripturis. Sed hæc & similia floccifa

ciunt aduersarij, apud quos id esse uerū cōperimus, qd Nazianenus ait: Quæ ingenua illa & simplici Scripturæ tractatione nō cōtēta uasfrū illud & intricatum quæstionū genus introduxit, ut ex his uelut fructib. quibusdā arborē, hoc est, è tenebrosis illis argutijs, tenebrarū principē diabolū eiusmodi doctrinæ parentē possis agnoscere, &c. Sed belli homines, ut suas priuatas & patrum suorum autoritates interpretationesque retineant, obijciunt, nobiscum non cōstare nosmetipsos, cum & Zuingliani pro se Scripturam citent, & nos quoq; eandem pro nostra citemus sententia: ideo censent iudices hīc fore patres. Rectè ita suscipimus patres, si collatione Scripturarum rectè & fideliter omnia explicant, quæ dubia sunt. Sic & quidam ex patribus collationem faciunt in hac controuersia de Eucharistia, inter istam propositionem, Verbum caro factū est: & illam, Hoc est corpus meum, &c. ut quemadmodum ibi uerbum & caro simul uerè est in persona Christi, ita & in Eucharistia panē simul & corpus Christi esse sumētib. in usu cēsent. Quod existimamus analogon fidei & Scripturæ esse, & uidetur Scriptura hīc Scripturā exponere. Deinde & apud Paulū extat explicatio, cū inquit: Panis est participatio corporis Christi. Vbi uidemus in sua proprietate manere uerbū Est: ita etiā cēsemus in alijs Euāgelistarū uerbis de eadem re, permanēdum esse idem uerbum Est, in sua natiua significatione. & hæc putamus fidei analogā esse, &c. Sic quoq; & de reliquis, quos nostræ doctrinæ turpiter immiscent, erroribus sentiendum est. Quā enim facile sit Anabaptistis Scripturam corruptè adferentibus, respondere ex aperijs Scripturis, ipsi sciunt pontificij, cum & ipsi eos Scriptura conuincant.

Verū hīc libet à colloquentibus pontificijs, anno 1557 Vuormaciæ collectis, quærere, cum Arrius pro se citaret Scripturam, & rursus contra Arrium Alexander quoq; Scripturæ testimonijs uteretur, & tandem res ad Nicænā synodum deuolueretur: unde synodus ista determinauerit controuersiam? respondeant illi. Interim nos cōtra aduersarios de hac re sententiam Athanasij attulimus, in libro 2 & 3 Prolegomenorum, ex eius epistola ad Epictetū Corinthior. episcopū, quæ & in suis scriptis, & deinde extat apud Epiphaniū libro 3, tomo 2, hæresi 77. Si autē ipsa synodus tam magna & celebris ex Scripturis de ista determinauit controuersia contra Arriū, ut in hoc tertio Libro abundè demonstratū est: uehementer dolēdū est, q̃ iam iudicē in cōtrouersijs Scripturā nō ferant aduersarij, qui quod p̃tendūt ineptū est: quasi propterea dati sint pastores

pastores & doctores in Ecclesia, ut alio pabulo, quam Iesu Christi Euangelio pascant oues Christi: de quibus tamen Christus ait, Ioannis 10, quod ipsius tantum uocem audiant, & alienam non sequantur. Magis est ineptū hoc asserere de Spiritu sancto, quod is extra Scripturam, quā ille inspirauit, alio sensu aliquid adferat in Ecclesiā Christi. De meo accipiet, & annuntiabit uobis, ait Christus. Et rursus: Ipse docebit uos omnia, & in memoriā rediget, quæ dixi uobis, & ducet uos in omnem ueritatē. Item Ioannes 1 Ioan. 3: Vnctio docuit uos de omnibus, & sicut illa docuit uos, ita manete in ea: hoc est, ut ait ibidē Apostolus, Quod audiuiſtis ab initio, illud in uobis permaneat, &c. Quomodo igitur alienas post Apostolos adferret interpretationes Spiritus sanctus? Sed hic possumus contra aduersarios proferre dictum Athanasij, ex libro 4 aduersus Potentinū Vrbicum, ubi sic grauissimus autor scribit: Vtiq; si Scriptura tibi nō sufficit, me non est iam super eo quod interrogas, &c. Si etiam Scripturæ pontificijs non sufficiunt, quid uolunt patres interrogare? quid uolunt nobiscum disceptare?

Adferunt deinceps contra nos locū Tertulliani pontificij colloquentes: Quid promouebis exercitatissime Scripturarum, si quid defenderis, negetur ex diuerso: si quid negaueris, defendatur? Verū cur hoc mihi non considerarunt quod præcedit, hoc modo: Dispici debet, cui competat possessio Scripturarum, ne is admittatur ad eam, cui nullo modo competit. Item mox: Deinde, quoniam nihil proficiat cōgressio Scripturarū, nisi planē, ut aut stomachi quis in eat uersionem, aut cerebri. Ista hæresis non recipit quasdam Scripturas, & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, nō recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones cōmentata conuertit. Hęc ibi.

Agit ibi Tertullianus cū Marcione, Valentino, Cerinto & alijs, paucas aut nullas Scripturas suscipiētibus: tamen si dicat Irenæus lib. 3, cap. 5, eos ex ipsis etiā Scripturis, quas illi ipsi hæretici recipiunt, refutari posse. Cū igitur isti Scripturas respuerent, prouocarūt contra ipsos hæreticos, tā Irenæus quā Tertullianus ad Apostolicas ecclesias, quas Apostoli ipsi plantauerant, & quibus doctrinam reliquerant, & inde cognouerunt fidē & ueritatis regulam. Et Tertullianus sic ibi dem in præscriptione hæreticorum ait: Apostolos Domini habemus autores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent elegerunt, sed acceptā à Christo doctrinam fideliter nationibus assignarunt. I-

taq; si angelus de cœlo euangelizaret alite anathema diceretur à nobis, &c. Mox adfert contra hæreticos regulam fidei ecclesijs ab Apostolis relictam, quæ planē est scripturis Sacris consona, & de ea ait: Hæc regula à Christo instituta, nullas apud nos habet quæstiones, nisi quas hæreses inferunt. Hinc ibidem: Quid autem, ait, prædicauerint, (Apostoli) id est qd illis Christus reuelauerit, & hic præscribam, non aliter probari debere nisi per easdem ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt ipsi, eis prædicando tam uiua (quod aiūt) uoce, quā per epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis ecclesijs Apostolicis, matricibus & originalibus fidei conspiret, ueritati deputadā: & sine dubio tenentes, quod ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit. Reliquam uerò doctrinam omnem de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra ueritatem ecclesiarum & Apostolorum, & Christi & Dei, &c. Vides, quomodo Tertullianus contra hæreticos reiicientes Scripturas, disputet, prouocans ad Apostolicas ecclesias? Quare, quod si tum maxime ob quasdam Scripturas uel corruptas uel in dubium uocatas ab hæreticis, recusasset Tertullianus disputare ex Scripturis contra hæreticos: an ne nobis liceret hodie, pferim ubi nunc tā apud nos quā hæreticos sint in precio Scripturæ, & nemo eas (utpote quæ in omnium manibus sunt, & tot seculis per omnes doctores in Ecclesia confirmatæ & conseruatæ) corrumpere possit, d sputare ex Scripturis contra pseudoprophetas?

Et ne tamē existimet quis ecclesias cilla aliud extra siue præter Scripturam accepisse ab Apostolis, sic in eodem libro scribitur: Age iam, qui uoles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurrere ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc authenticæ literę eorum recitantur, sonantes uocem, repræsentantes faciem, &c.

Habemus hic causam cur appeller ipse uel lectorem remittat ad Apostolicas ecclesias: nempe ob eam causam, quod ibi authenticę Apostolorum literę extent, ut inde tanquam ex penu depromi possit ueritas.

Cognoscimus ergo, qua fide citauerint & in proximo colloquio, & quotidie in suis libris pontificij Tertullianum. Sed fingamus ira uoluisse Tertullianū, ut extra Scripturā dirimerentur controuersię: an ne propterea ad eius sententiā astringeremur, quæ contra Ecclesiam & Scripturam Sacram aliquoties scripsit & locutus est, teste Hieronymo in Catalogo, atq; alijs patribus, qui asserunt eum Montano consensisse?

Interim ipse Tertullianus contra Praxeam Scripturis agit, & uult alibi non minus pro una parte diuersa exigi eam. Et quod colloquentes adferunt ex Tertulliano, pro nostra parte commodè potest torqueri. De Scripturis suadent scilicet hæretici, sed obserua quod addit: Aliunde enim suadere nō possent de rebus fidei, nisi ex Scripturis fidei, &c.

Idem de interpretatione Scripturarum sic ait contra Praxeam: Hæc autē nega scripta esse: aut quis es, ut nō putes accipienda quemadmodum scripta sunt, maximè quæ non in allegorijs & parabolis, sed in definitionib. certis & simplicib. habēt sensum, &c.

Sed quid attinet ista repetere, quæ in Parte 2 tractata sunt? Et simile dictum Epiphaniij suscipiunt quidem pontificij, uerū ad ditā suā, nescio qua, additione. Verba Epiphaniij sunt: Diuinus sermo nō indiget allegorica interpretatione, sed in ppria sententia intelligatur. Indiget autem speculatione & sensu, ut materiæ discernantur, & rectè accipiantur, &c.

Huic dicto ita affigunt sua commenta, ut asserant non Scriptura semper refellisse hæreticos Epiphaniū, sed maiorū etiā interpretationes pduxisse contra hæreticos.

Quod uerò maiorū dicta modò Scripturæ consona sint, adferantur, siue ab Epiphaniō, siue à pontificijs, libèter permittimus: sed ubi expresse Epiphanius refert de sufficientia Scripturarum, ibi pulchrè illum negligere uidetur. Nos enim pleraq; in libro secundo Prolegomenorum ex Epiphaniō adduximus contra aduersarios, quæ lector eo in loco legere poterit.

Cogitent autem pontificij, cogitent, inquam, Papistici adulescentes, de altero dicto Epiphaniij: Oporter scribentem hominibus de ueritate omnem sententiam exprimere, & timorem Dei præ oculis habere, atq; nihil adulterini in scripti sui promissionē cōponere. Hec libro 3, tomo 2, hæresi 77 habet.

Si de Origene scribit Hieronymus, uenena esse eius dogmata, aliena à scripturis

Sanctis: quid dicemus de alijs patribus, si similiter isti q̄ à Scripturis aliena sint, adferant?

Basilijus epistola 4^a, de erroribus Dionysij, alioqui famigeratissimi, ad Maximum philosophum scribit his uerbis: Nō omnia huius uiri laudamus, uarij est in scriptis. Quomodo igitur, si uetustissimi quique ita à posteris reprehensionem acceperunt, nobis non liceret respuere patrum sententias, ubi à Scriptura deuiassent? Et quidē talem reprehensionem sustinuerūt reliqui patres à posteris, ut in Libro 2 diximus.

Sunt igitur omnia quæ ex traditionibus, & ex patribus, atq; etiā aliunde adferuntur, incerta & dubia. Quid uerò de huiusmodi dubijs & incertis sit sentiendum, tradit Papa Victor ad Theophilum scribens, ut habetur in Decret. 30. q. 5. c. nec illud. Incerta nulloatenus iudicemus, quāuis etiam uera sint, &c. cōtrā Scriptura est certa, firma & uera.

Hæc breuiter referre uolui, ut sic pontificijs colloquutoribus responderetur: quorum quidem argumenta tantum uidi, sed nostrarium Theologorum respōsiones ad illa ipsa, nōdum ad meas uenerunt manus, quanquam illi in proximo colloquio sine dubio longè exactius & melius responderint in urbe Vangionum, ut fortè nostra respōsione non opus fuisset: tamen obiter hæc protulimus, quæ censuimus admonenda esse. Si quid amplius quàm quod in his Prolegomenis tractatum sit, requiratur: ut si forsan quædam de ecclesia Romana & catholica protulerint aduersarij, cuius nunc quoq; autoritate se munire & fulcire solent, sciant Lectores, in secūda parte Traditionū satis ad istam quæstionem, & ad argumētū de successione in Ecclesia ordinaria, & de autoritate iurēq; Ecclesiæ dictū & respōsum esse.

APPENDICIS AD PROLEGOMENA DE TRADITIONIBUS
FINIS.

PARS

PARS PRIMA
TRADITIONVM
APOSTOLICARVM ET TA-
CITARVM.

QUAE EXPLICANTUR EAE QUAE
extant in scriptis

Abdiæ,
Hermetis,
Martialis,
Philonis,
Irenæi,
Origenis,

Eusebii,
Epiphaniij,
Basilij,
Hieronymi,
Nicephori Cal-
listi.

CVM PRÆFATIONE DOCTORIS IOACHI-
mi Morlini: eiusdemq. & Doctoris Davidis Chytræi, Doctoris Ioannis
Uigandi, M. Martini Kemnicij, & M. Cyriaci Spangenbergij, &c.
*Theologorum epistolis, quibus hæ partes commen-
dantur, adiunctis.*

Adiecta est Appendix, quæ continet argumentorum
aduersariorum solutionem.

Additus est Index singulorum quæ in hac parte tractantur, quem post Præfationes
proxima indicabit pagina.

PRAEFATIO DOCTORIS IOACHIMI

mi Morlini in partem primam Traditionum.

IATEOR ego me hortatorem fuisse reuerendo uiro Domino Licentiato Hermannio Hamelmanno, ut hunc suum laborē etiam alijs communicaret: hoc praesertim tempore, quo noua creatura Papae, quae superioribus annis coepit emergere, & Iesuitarum nomine propriissime appellari, nihil prorsus intentatum relinquit, ut claram Euangelij lucem extinguat, ueteres idolomanias & horrendam abominationem reducat: totum denique regnum Antichristi, cum homine illo peccati & perditionis filio restituat in templum Dei.

Ad quod efficiendum, adeo foetus ille Antichristi anxie & summa contentione laborat, ut non secus quam si inter Turcas & Barbaros, ac omnium rerum diuinorum imperitos ageret, sine ulla fronte & conscientia omnia metiatur & fingat: tantum ut fastigium illud pontificiae sedis Dei fulmine prostratum, quomodocunque fulciat ac sustentet.

Quod ut eo facilius apud rerum imperitos homines illi efficiat, huiusmodi struaturam submitunt: fingunt sacra Biblia, quasi Boeotica aenigmata plena esse obscuritatis, ut nullum inde queas certum eruere sensum, nisi ad S. patrum interpretationem & scripta recurras.

Iam non dico qualis, quam immanis & scelerata sit haec multis nominibus in diuinam Maiestatem & sacrum Scripturae canonem, etiam in ipsos S. patres quorum per hoc scripta redduntur incertissima: cum non secus quam ex Scripturarum certa sententia, omnes simpliciter suorum scriptorum firmitatem Ecclesiae obtrudant. Certē D. Augustinus e contra fatetur, in omnibus quae fidem & salutem hominis continent, omnia in Scripturis esse apertissima: imo si quae in ceteris sunt sententiae & locutiones obscuriores, eas quoque facile illustrari posse, si ex manifestioribus sumantur exempla, ut certarum sententiarum testimonia dubitationem de incertis prorsus auferant: libro 2 de Doctrina Christiana, cap. 9.

Sed quia uident artifices nostri hinc immensum mare sequi diuersarum quaestionum seu disputationum, adeoque bene odorantur quam multa saepe ex patribus non parum faciant ad refutandos errores sui Antichristi: eam ob causam rem omnem ita moderantur, ut patrum quoque scripta & interpretationes non aliter accipiant, quam ubi cum sententia & decretis consentiunt conciliorum, non certē quorumlibet, sed oecumenicorum: hoc est, illorum, in quibus summa potestas est penes Romanam pontificem. Ideo nunc cum concilio Tridentino contra Augustinum & Scripturam sentiunt, hominem etiam sine fide ante iustificationem posse bene operari coram Deo, eiusque opera non esse inania uel peccata. Item manifestē asserunt has Pelagianas: Non remanere ullum peccatum in renatis, & Deum sua gratia semper praesto esse, si uiderit animum ad eius susceptionē paratum & promptum, si non reluctantem reperiatur.

Non possum me hic reprimere, quin hoc loco sceleratam improbitatem hominum illorum in claram lucem producam. Inter superiores prorsus haereticos errores, quos Iesuite Colonienſes contra Monhemium, uirum ut apparet praeclare eruditum & pium, asserunt, etiam hunc superbi sui arbitrij (ut Augustinus uocat) defensores ex Augustino adferunt, posse nos nobis tribuere, quod uocati uenimus, & uerbo praedicationis assentimur & credimus. Hic mihi uide insignem illorum maliciam, qui cum sese fingant tanta diligentia, tam bona quoque fide, denique tam religiose euoluere S. patrum scripta. Quare igitur, queso, non potius produxerunt eundem Augustinum rectius sentientem, libro 1 de Predestinat. sanctorum, cap. 3, ubi apertis uerbis superiorem sententiam, quam aliquot ipsius opuscula continent, non tantum reuocat, sed etiam errorem ex manifestis Scripturae sententijs ostendit & convincit? Qua nunc fronte, qua conscientia, quo uultu huiusmodi homines, tales tam crassos & apertos errores Dei uerbo, ac iudicio S. patrum abiectos & damnatos,

natos, Ecclesiae pro diuinis oraculis & fide Catholica obtrudunt.

De his certè diligenter monenda est Ecclesia Christi, ut huiusmodi magistros mendaces, quemadmodum eos Apostolus uocat, iuxta mandatum Saluatoris sui fugiat: quibus nec Dei uerbum, nisi quantum ex patribus: nec S. patres, nisi quantum ex concilijs: nec concilia ualent, nisi quantum ex sensu pōtificis Romani ipsis uisum fuerit. Pulchra profectò structura, ut Deus cum suo uerbo creaturæ sue imitissimæ, & uicissim omnia postea humana & diuina subiiciantur arbitrio & uoluntati Papæ. Vides ne, quis nunc sit aduersarius ille, qui extollitur supra omne, quod dicitur Deus, sedens in templo Dei.

Sed per gratiam Dei reuelatus est nunc iniquus ille, ut ipsius mancipia & creaturæ nihil amplius efficiat omnibus suis conatibus & clamoribus, quàm quòd magis magisq; inicitiam & maliciam suam orbì terrarū produnt, fidelibusq; seruis aures subinde uellicant, ut ad refutandos errores sint alacriores, uigilantioresq;. Inter quos diuinitus excitatus est uir reuerendus, & multa lectione ac magna uarietate doctrinæ instructissimus, D. Licentiatus Hermannus Hamelmannus: cuius libellos de Traditionibus, Deus bone, quàm toruis aspicient oculis nostri pōtifici nugatores. Sed fremit mundus, & crepet satan, uincet procul dubio super omnia ueritas: cuius lucē, ne sinat extinguī aternus noster Pontifex Iesus Christus, ardenter oremus pectore. Ex Brunswiga, 9 Decembris, anno 1562.

Clarissimo uiro D. Hermannō Hamelmanno, S. Theologie Licentiato, pastori ecclesiae Lemgouensis uigilantissimo, suo amico charissimo.

Gratiam & pacem per Christum. Inter omnes tuos laudatissimos labores nō alius potest extare hoc tempore Ecclesiae magis utilis & necessarius, quàm ille, quem tibi sumis in explicandis traditionibus. Quare te oro, ut uno tractatu seu opere absolvas omnia quæ ad hunc locum pertinent: postea petitioni tuæ libenter acquiescam, quod ad qualemcunq; attinet meam commendatiunculā. Quod si senatui nostro Opus dedicare uolueris, ibi illud efficiam quoq;, ut sentias nostris tuum laborem esse gratum. De reliquis scribes coadiutor meus: ego enim uix respirare possum, ita omnia coincidūt. Quæ Luneburgæ sunt acta, breuī, Deo uolente, uidebis. Sit Christus tecum. Ex Brunswiga, 3 Septembris, anno 1561.

T. Ioachimus Norlin.

Clarissimo uiro Domino Hermannō Hamelmanno, Theologie Licentiato, Domino suo & amico colendo.

Utinam ea felicitas huic Academiae & mihi contingat, ut tua doctrina & pietate coram frui & regi possimus. Mihi certè talis collega, nō modò eruditione & iudicio, sed etiam candore ac fide præstantis, coniunctio gratissima esset futura. Promisisti explicationem traditionum Apostolicarum, cuius nobis olim specimē exhibuisti: amicè igitur te hortor, ut huiusmodi inceptū opus, quod Ecclesiae utilissimum fore existimo, ad aliquem finem perducas. Pegelius tibi salutem ascribit. Vale Rostochij, Calendis Maij, anno 1559.

T. David Chytræus.

Clarissimo & reuerendo uiro Domino Hermannō Hamelmanno, Theologie Licentiato, suo amico colendo, David Chytræus.

Magna cum uoluptate cognoui ex tuis literis, quòd opus Traditionum absolueris: & amanter te oro, ut quamprimùm Ecclesiae Dei laborem illum impertias. Scriptum tuum de patribus & eorum scriptis, censeo utilissimum, & hoc tempore Ecclesiae necessarium.

Reuerenda

PRAEFATIONES.

Reuerendo & clarissimo D. Doctori Ioanni Marbachio, &c. Domino suo & praeceptori
reuerenter colendo. S. P.

229

Reuerende & clarissime uir, praeceptor ac patrone colende, magno labore & diligentia, ac fide singulari D. L. Hamelmannus Traditiones ueteres collegit: nec dubito in praesentibus controuersijs & disputationibus de norma iudicij in certaminibus Ecclesiae constituenda, multis pijs hunc laborem ipsius gratum & utilem fore. Itaque ab ipso rogatus parti Operis (uidelicet Prolegomenis) Praefationem addidi: & optarim publicae utilitatis causa quamprimum illud typis expressum, plurimis communicari. Ea in re ut ipsum & Ecclesiam Dei adiuues, & alicui ex typographis uestris, uel Basiliensibus libros excudendos tradas, amanter peto. Nos eius partis (hoc est Prolegomenorum) quae normam iudicij, solas Sacras literas, non traditiones aut patres constituit, centum exemplaria soluemus, &c. Bene uale. Pridie Michaelis, anno 1563.

David Chytraeus.

Reuerendis & clarissimis uiris Dominis Magistris, D. Hartmanno Beier, & D. Matthiae Ritthero,
pastoribus ecclesiae Francofortianae ad Maenum, Dominis & amicis
suis colendis.

Salutem in Christo. Reuerendi & clarissimi uiri fratres in Domino colendi, scripsit Hermannus Hamelmannus S. Theologiae Licentiatus, amicus meus singularis, libros de Traditionibus ecclesiasticis, ex patrum testimonijs conuincens eos, qui patrum dicta mutilate citant: eos libros multi in ecclesia Saxonica uiderunt & probarunt. Neque dubito uobis quoque gratam hanc operam Hermannus futuram esse, qui ueritatis patrocinium laudabiliter suscepit. Rogo igitur quam possum amantissime, & per Christum, si D. Hermannus ad uos libros miserit, ut pro uestra insigni pietate & zelo pro domo Dei, editionem adiuuetis & promoueat. Hac in re Deo gratissimum praestabitis cultum, & de Ecclesia Christi praecclare merebimini. Sed quid ego uos rogor? scio uos uestra sponte piorum conatus iuuare. Pro quo officio ego & multi boni uiri eternam uobis gratitudinem debemus, &c. Bene ualete. Vuismariae, 4 Octobris, anno 1563.

V. Ioannes Vuigandus D.

Reuerendo uiro, eruditione ac pietate praestanti, Domino Hermanno Hamelmanno, S. Theologiae
Licentiato, &c. docenti Euangelium filij Dei in ecclesia Lemgoiensi, Domino suo
obseruando, ac fratri charissimo.

Salutem in Christo. Reuerende uir & charissime frater, cum literas tuas acciperem, Doctor Morlinus aberat, profectus ad uisitationem ecclesiarum, quae in nostra uicinia Adolpho duci Holstiae, &c. subiectae sunt. Meo igitur nomine tibi respondeo, & tamen in eam sententiam, de qua antea aliquoties cum domino Doctore locutus fueram. Ego te, reuerende uir, antea, cum ex scriptis tantum mihi notus esses, uere dilexi, propter singularem illam tuam diligentiam in lectione antiquitatis, quam Ecclesiae & utilem & necessariam esse iudico. In proximo uero congressu, cum de multis rebus familiariter conferremus, modestia illa singularis & erudita humanitas, quam in te perspexi, magis adhuc animum meum erga te inflammauit, similitudinem enim aliquam mei ingenij in tuo animaduerto.

Quia igitur intelligo, te non ea qua decebat humanitate apud uestros tractari, uehementer sane doleo: praecipue metuo, ne alacritas ingenij tui, quae omnibus officijs excitanda erat & fouenda, frangatur, aut certe labefactetur. Sed cogitandum tibi est, mi Hamelmann, hos esse insultus diaboli: qui cum animaduertat studium tuum in illustranda agnitione uetustatis Deo gratum esse, Ecclesiae Christi salutare, & pontificijs infestum, obijcit tibi calumnias, exercet te uarijs calamitatibus, ut studium illud tuum, si non extinguere, saltem retundere posset. Et nosti, nostris in Ecclesia

Ecclesia laboribus, etiam magnis & necessarijs, nulla alia in hoc mundo esse proposita praemia, quam signum extremae ingratiitudinis: nec existimo te quorumcumque iudicia tantifacere, ut propterea uelis à proposito discedere. Scis labores tuos Deo probari: habes etiam multorum Doctorum praecleara & honorifica iudicia de studijs tuis. Probes igitur labores tuos, ut gloriam non ex uulgi iudicijs, sed ex testimonio conscientiae tuae iuxta Pauli praecipitum assequaris. Et sane, sicut alio loco Paulus inquit, non debes ignorare *τὰ νοήματα* diaboli, quid quærat, quid calūnijs ita te exagitet. Obfirmes igitur animū, & eo alacrius pergas, quo magis animaduertas diabolo egresferi tuis illis laboribus. Si enim te contemneret, non moueret tibi tales tragoedias. Et hæc est uera tentatio, an propter hominum iudicia, an uerò propter gloriam Dei & conscientiam, operam tuam Ecclesiae communicare uelis. Sed plura quam cogitaueram, fontes etenim consolationum tibi noti sunt: uolui tamen de his tecum colloqui, ut meum animum agnosceres, & amici colloquium, aliquid tibi egreditur adimeret. Non debes hoc spectaculo gratificari diabolo, ut propter iniquiora ipsius de studijs tuis iudicia uideat te animo fractum, curis & mœroribus confici.

Chartas illas tuas, quas apud me reliqueras, diligenter euolui: praecipue uerò illos tractatus de Traditionibus & patrum scriptis summa cum uoluptate perlegi: & tradidi postea legendos etiam Doctori Morlino, qui idem iudicauit, & abiit ut tibi scriberem, nos omnino autores tibi esse ut pertexas illa quæ eiusdem argumenti de Traditionibus adhuc restant, utq; publica editione Ecclesiae illa communices. Non enim dubiū est, multis hæc fore grata & utilia, praesertim si aliquando in concilio disputatio esset futura.

Ego sanè id quod petis non grauatim facere potius quam tam utilia scripta superprimerentur. Obseruaui & antea in lectione tum ueterum tum recentium quædam, quæ non incommodè huic argumento seruire possent: & animus à tractatione huius argumenti non abhorret. Sed non libenter uellem in alieno labore ingeniosus uideri. Suadeo igitur, ut ipse hæc adornes ad editionem, quæ multis erunt grata. Remitto tibi illa quæ apud me & apud D. Morlinum reliqueras bona fide: & quid porro tui consilij sit de editione, poteris mihi significare: aut quod magis placet deliberes per literas cum D. Chytreo. Ego tam familiariter tibi respondeo, quia non uellem te (sicut scribis) calamū abijcere. Utinam uerò propius essemus, ut possemus saepius siue coram, siue per literas colloqui.

De altero libello quem Coloniensibus opposuisti, iudicium nostrum coram adiunxisti. Mihi materia illa de Traditionibus & patribus magis placet. Vides me prolixè & familiariter tecum colloqui, & spero hanc quasi confabulationē tibi non futuram ingratam. Bene & feliciter uale. Brunsvigæ, 5 Iulij, anno 1561. Magno sis animo, & traditiones non premas,

T. Martinus Kemnicus.

Reuerendo uiro, pietate & doctrinā præstanti, D. Hermannō Hamelmanno, sacre Theologiae Licentiato, & Ecclesiae Christi quæ est Lemgouiae, ministro, &c. Domino
& amico suo charo.

S Alutem tibi reuerende & pijsime uir per Christum precor plurimam. Quam mihi fuerint gratae tuae literae, & quam exoptatae, modò non dicam. Vnicum saltem hoc affirmare possum, eas mihi maximæ consolationi in hisce tristissimis temporibus, ubi non tantum propter communia mala, utpote omnium calumniarum in nos, & plurimarum corruptelarum in Ecclesiam illuuiem, & Turcicum bellum, internas principum seditiones & pestem circūquaq; grassari incipientē merito dolemus, sed etiam domesticas experimur ærumnas, &c.

Approbo & laudo tuum de Traditionibus maximè necessarium & apprimè utilem laborem: & te per Christum hortor, ut Opus absolutum ad nos mittas: ego curabo ut prima occasione illud edatur, &c. Et malim integrum Opus simul quam sola Prolegomena cum una tantum parte edi. Tuo tamen arbitrio id relinquo. Non detrecta-

detrectabimus & dominus superintendens & ego nostras adijcere censuras & commendationes. Tu in Domino fortiter perge.

Absens iam tibi nihil communicare potui, alioqui aliquot saltem pagellas misissem, si ad manum quædam fuissent. Vale. Data raptim in arce Arnelstein, anno 1565. 29 Augusti.

T. Cyriacus Spangenbergius.

ILLVSTRISSIMO ET LECTISSIMO
PRINCIPI IUVENI DOMINO, D. ALBERTO FREDE-
rico, illustrissimi & pientissimi Principis & nutritij Ecclesie Christi, Domini Alber-
ti senioris, &c. filio & heredi, Marchioni Brandenburgensi, Duci Prussiae, Stetini, Po-
meraniae, Cassubiorum & Vandalorum, Principi Rugiae, Burgravio
Noribergensi, &c. suo Domino clementissimo.

Cribitur de rege Galliarum Francisco primo, quod artes omnes libe-
rales uehementer amauerit, & liberaliter sit profecutus, quod longa
consuetudine uariam sibi cognitionem artium & totius Philosophiae
comparauerit. Nam prandens atq; coenans, audivissimè locutus erat de
literis: ususq; fuit ad eam rem primùm Iacobo Colino, & deinde Pe-
tro Castellano: & ab ipsis, imò cum ipsis hauserat quicquid est in poetarum, histori-
corum, cosmographorum libris. Quicquid de plantis, herbis, animalibus, metallis
& gemis prodiderant Aristoteles, Theophrastus, Plinius, & id genus alij, id multo,
sicut dictum est, usu & quotidiana recitatione cognitum habebat & exploratū: de
Mathematicis etiam & rebus interdum diuinis frequēs erat collocutio. Doctos a-
mauit, & cum his locutus est, atq; de uarijs argumentis inferebatur sermo ab astan-
tibus uel assidentibus mensae regiae. Is quoq; per Italiam & Graeciam cōquiri & de-
scribi ueterū autorum scripta iussit, & bibliothecam instituit amplissimam, quae li-
bros aliquot insignes dedit: cuius erat custos Castellanus. Illi, in quā, cum ingens
esset Philosophiae studiū propagandi zelus, triū etiam professores binos ternos ue-
linguarum Parisiensi Scholae suppeditauit.

Hec quidem est summa laus in regia persona. Sed quantū ille gloriae in hoc mun-
do ex tali instituto sibi cōparauit coram doctis, tanto maiorem cōsequitur gloriam
apud angelos, & apud omnes pios. T. Cels. illustrissime & lectiss. princeps Alberte
Frederice, parēs aeterna memoria dignissimus D. Albertus senior, Marchio Bran-
denburgicus, & Dux Prussiae, &c. dominus meus, & omnium studioforū Meccenas, ac
nutritius Ecclesiae Christi clementissimus & benignissimus: qui ita erga religionē
ueram, erga Ecclesiam, scholas & literas semper affectus fuit, ut uerbis dici nō pos-
sit. Is diuinitus excitatus hoc unū egit anno 1524, ut uox Euāgelij in Prussia sonaret,
ex doctrina Lutheri: quo nomine eodē anno ipsum publicis encomijs celebrauit
inuietus ille uerae Theologiae Doctor Lutherus. Is, in quā, eminetiss. Dux, Theolo-
gorum, & de reb. diuinis ac sacris tractantiū uirorum colloquia & sermones in deli-
cijs semper habuit, & libenter doctorū uirorū, praesertim Theologorū, literas legit,
& manū ipsorū thesauri loco habuit: imò sepe ad externos Theologos sua manu scri-
psit, & clementer salutauit ipsos: audio etiā in uotis habuisse semper ipsius eminens
uā, sibi nihil esse posse prius, quā habere multos Theologos uita & doctrina pro-
batos, cum quib. suauiter cōferret, quorū cōsolationib. frueretur. Is quoq; pro sua
sanctissima beneuolentia Academiae Königsbergi (Montem regium uocant) insti-
tuit primū, & accersitis undiq; uiris doctis ex Germania & alijs locis, singulis facul-
tatibus, artib. & linguis professores clarissimos assignauit. quemadmodū sanctiss.
rex David per totam uitā, sacerdotiū, ministeriū & scholas instituit, & sapissimè
conuersatus est cum prophetis & sacerdotib. alijsq; Leuitis (quorum colloquium
ipsi potius fuit quouis auto & argento) ut uera doctrina & uerus cultus Dei puris-
simè in monte Sion & per totum Israel restitueret: ita similiter egit quoq; per totam
uitam

uitam suam V. Cels. parens laudatissimus summa cura, ut nō solū in Regiomonte sed etiam per totam amplissimā regionem Prutenicā ecclesiā, scholē & ministeriū florerent, probē constituerent, & pietas immaculata conseruaretur. Deniq; uelut sanctiss. rex Israeliticus Iessei propago non solum literarū & Ecclesiā exercitiā mīficē excitauit, sed etiam in usum ministerij ecclesiastici ordinauit. Leuitas, Doctores, Musicos, & doctrinarum professores: sic inquā, fecit hactenus uestra illustriss. Cels. optimus & praestantiss. parens, augens professoribus, pastoribus, ecclesiariisq; omnium & scholarū ministris stipendia: atq; omnia quae ad bonam politiam & Ecclesiā & pietatem attinēt, disposuit, ordinauit, & nihil quod ad gloriam Dei, & edificationem Ecclesiā, & ueram religionem propagandam cedere posset, intentatū reliquit. Hinc quoq; factum est, ut multorum eruditorum & Theologorū scriptis & laudibus sit uehementer commendatus: & ipsius certē pietas ac eruditio per totam Europam est conspicua & celebris. Nec aliter affectus fuit ipsius quoque frater, V. Cels. patruus, Georgius Marchio Brandenburgensis, &c. heros celeberrimus & piissimus: qui tempore admodum periculoso non dubitauit cum Ioāne Electore Saxoniae eiusq; filio Ioanne Frederico primo, & cum ducibus Luneburgicis Ernesto & Francisco, Philippo Landgrauio Hassiae, atq; Vuolfgāgo Anhaltino principe Augustanā cōfessionem anno 1530 Carolo V. Caesari potentissimo offerre, & ita de testimonijs Dei in conspectu regum testari. Et certē utiliter multa fecit in causa religionis, & laudatur eius comitas, pietas & clementia commemorabilis: postquam nec ipsum puduerit cum Theologis & uiris doctis colloqui quā sapissimē de Ecclesiā doctrina & rectis pietatis studijs. Atq; inter alios ipsum in primis delectauerat modestissima narratio Doctoris Theologi Ioannis Hessi, tūc ecclesiae superintendentis, quae est in inclita Vratislavia: cuius etiā principis Christianissimi filius magnanimus heros D. Georgius Fredericus magna pietate literas & religionem promouet, & seriō afficitur cura uerae doctrinae ac studiorum. Quae quidem celebria exempla patris & patruelis uestri heroum illustrissimorum, V. quidē Cels. ad pietatis doctrinae uerae, & humanitatis studia inflāmare possunt, inclite & lectissime Domine Alberte Frederice. Sed exemplar uiuū uestri laudatissimi & piētissimi parentis, principis ueneranda canicie & sapientia inter oēs alios praeuolentis, quotidianū & domesticum multo magis excitabit V. Cels. studium ad rectē agendum. Cui non satis fuit reformare ecclesias ad Euangelij doctrinā, & ecclesijs probatos & doctos pastores praeficere, Academiā cōstituere, & in ea omnis generis professores ordinare: sed, ut nihil deesset, imō ut nulli principi uiro in omni bus actionibus pijs perficiendis cederet, etiam bibliothecam instructissimam instituit, & iam demum, postq; fanaticis opinionibus ecclesiā alibi corruptae essent in Prussia, reuocari iussit reuerēdos, clarissimos & doctissimos Theologos, Doctorem Ioachimū Morlinum, & M. Martinū Kemnicum (quorum hic antea ducalis bibliothecae custos fuerat, iste uerō professor & pastor Knipfshofij in Regiomonte) ex urbe Brunswiga: ut istorum opera ecclesiā corruptae ab omni labe repurgarentur, & certum doctrinae corpus constitueretur. Quod quidem feliciter factum est.

Postquam igitur iam omnia bene ordinauerit V. Cels. piissimus parens, & turabata componi curauerit, & similiter V. Cels. suum filium unicum & heredē (uelut Dauid uoluit educari filium successorem in regno Salomonem à Nathan propheta: & uelut Ios rex in domo Domini educatione pia per pōtificem Iosadem proficiebat) omnibus pietatis, doctrinae sacrae, humanitatis & artium studijs educandum & erudiendum praeeperit, nihil amplius restat laudatissimo Simeoni, qui Christum in suis ulnis gestauit hactenus quoq; in uero tēplo Hierosolymitano, id est, ecclesia, quā ut dicat, Iesum cōsummaui, & reposita est mihi corona gloriae, quā illi dabit filius Dei, quem cōfessus est coram generatione hac praua. Cuius sanctissimi patris uestigia ut optimus filius & illustriss. indolis princeps D. Albertus Fredericus sequatur & ingreditur, omnes pijs mecum ex animo cupiunt.

Cut autem ego ignotus hos tres libros priores huius partis Traditionum, V. Cels.

Celf. inscribere audeam, Princeps lectissime & illustriss. paucis declarabo. Iussurunt & uoluerunt doctiss. reuerendi & clariss. theologi, D. Ioachimus Morlinus, & M. Martinus Kemnicus, ut hos labores perficerem, & in lucem darem: ipsi etiā publicis encomijs nostra hęc scripta comprobarunt. Cum igitur istorum studium & opera sint uestrae Celf. & illustriss. parenti Domino Alberto seniori, &c. atq; consiliarijs & proceribus ampliss. ducatus Brusiæ probata: sperabam quoque non ingratum fore V. Celf. illustriss. exculissime princeps D. Alberte Frederice, nostrum laborem, qui illorum theologorum iussu per multos annos à me elaboratus est, & tandem eorundem encomijs publicis praefixis in lucem prodijt. Secundo, cogitabam omnino nostrum institutum V. Celf. & eius prudentiss. consiliarijs ac theologis placere, postquam illud non solum ab istis praedictis grauissimis duobus inspectoribus & episcopis Ecclesiae, quę est in celebri Brunsuiga, sed etiam ab eius Academia, quę est in ducatu splendido uestri excellentiss. affinis sororij, D. Ioannis Alberti ducis Megapolensis, principis de re literaria optimę meriti, in urbe Rosarum theologis, inprimis ab eminentissimis theologis Doctoribus, D. Dauid Chytræo, & D. Ioanne Vuigando, commendatum & comprobatum sit.

Tertio, me similiter ad hanc dedicationem mouit, quod sciam illam quę de Scripturę autoritate & traditionibus exactam tractationem tum examen Tridentini concilij, & solidam Androsianę perfidię refutationem continet, partem à M. Martino Kemnicio inscriptam esse V. Celf. ideo quoq; & nostrum laborē uestrae emulantis. Celsitudini offerre uolui: ut utriusque argumenta & studium quando uacaret, V. Celf. inspicere non dedignaretur. Quarto, decet iuniores Heroes monere de praestigijs pontificiorum uitandis. Si aut V. Celf. inspexerit domini Kemnicij lucubrationes, & deinde meas cum ipsius contulerit, & simul expenderit: facile cognoscet, quomodo patrum antiquorum titulo, imò Apostolorum nomine & traditione ad confirmandas suas idolomanias & superstitiones abutantur impij Papistę: inter quos fuit unus & praecipuus Fredericus Staphylus apostata, qui alioquando in V. Celf. Academia, dum adhuc sanus in religione esset, clarum professorem egit. Talibus & similibus, qui hodie simplices specioso titulo, uerbis probabilibus & mira astutia in Papatu retinere conant, occurrere decet. Habet V. Celf. illustriss. causas dedicationis.

Oro autem Celf. V. submissę & reuerenter, ut hunc exiguum laborem benigne clementerq; suscipiat, & tenui nostro munusculo fruatur, donec maiora & meliora dare potero: quod reuerenter peto. Dominus Iesus adsit V. Celf. suo Spiritu sancto, Amen. Data Lemgouię, Comitatus Lippia Vuestphalorum, in die Iacobi, anno 1567.

Vestra illustriss. Celf. deditiss. Her-

mannus Hamelmannus, Licen-

tatus Theologie.

INDEX EARVM TRADITIONVM ET RERVM,

quæ in parte prima explicantur.

Quæ nam Libro primo tractentur.

Nde sit traditio Epiphaniæ de coelibatu? Ex apocrypho Euangelio Aegyptiorum & Hermetis libris.

Traditio illa & opinio, quod plus credendum sit quam in scripturis habetur, unde sit? Ex Hermetis libro Similitudinum.

Traditio de ieiunijs unde sit? Ex Hermete est.

Traditio de oratione pro defunctis unde sit? Ex Hermete.

Hermetis libri sunt apocryphi, etsi usurpant eorum testimonia Clemens & Irenæus. Refutat papista Hermes.

Ex illo quoque est opinio de persona innocente, quæ nubere non debet: & illa Papistica sententiæ, an non manere peccatum in renatis: deinde Nouatianum dogma inde originem duxit, & Arriani illo libro usi sunt.

Eusebius dicit Hermetis scripta esse apocrypha.

Traditio quædam falsa Papiæ & aliorum à Cerintho erat infecta, quia ueteres ex apocryphis transtulere, quæ pro traditionibus usurparunt. Interim Hermetis libri sunt apocryphi.

Traditio quod pater Ioannis Baptiste sit occisus inter templum & altare, est ex apocrypho Euangelio profecta.

Traditio de Mariæ matre Anna, & patre Ioachim est quoque ex Euangelio apocrypho sed illam non recipit Augustinus, imò multa continentur falsa in proteuangelio Iacobi.

Multa sunt etiam falsa in euangelio Nicodemico.

Patres habent nomina multorum ex apocryphis scriptis.

Traditio de crucis signo ex apocrypho Nicodemi Euangelio est.

Opinio Papistarum quod in limbo fuerint Patriarchæ & Prophetæ ex euangelio Nicodemi est profecta: & quod Papistæ morituris dent crucem in manum, inde quoque deductum est.

Secreta Papistarum unde sint?

Traditio Epiphaniæ, quod puer Iesus duorum annorum fuerit cum uenirent magi, & aliorum Patrum opiniones ex apocryphis est desumpta.

Abdiæ liber est Apocryphus. Inde probatur

auxilium sanctorum, quæ refutatur ex Epiphanio.

Ex eodem oratione pro defunctis probantur sed reclamatione ei opinioni Cyprianus & tota scriptura. Inde probatur meritum & ieiunium certorum temporum: sed illis reclamant multi alij autentici patres.

Operum iustificatio probatur ex eodem libro, cui omnes patres reclamant.

Inde quoque notum probatur cui reclamant scriptura & patres: multa quoque ibi extant fabulosa. Inde probatur impia distractio coniugum, cum aperte scriptura reclamet.

Traditio Quadragesimæ inde petitur, cum alij reclamant. Ex isto libro Abdiæ contra probatur, sed alij aliter de ea statuunt.

Crucis signum inde quoque probatur.

Contra Scripturam ibi legitur mortuos apparere. Inde etiam probatur quod templa sanctis seruantur, cum Augustinus reclamet. Quod ieiunare debet, sumi Eucharistia ex eodem petitur libro, cum diuersum sentiat Augustinus. Ex eodem opere deducitur illa monachorum paupertas, cui Scriptura reclamant. Ibi extat opinio de paradiso.

Ex prima epistola Martialis quatuor traditiones adferuntur. Prima est dedicatio altaris, sed ibi se explicat Martialis. Secunda est, quod ait necessarium fuisse ab illo aliquid quoque scribi, quod multis nominibus falsum esse demonstratur, interrim ibi habet pontificijs contraria. Tertia est, quod crux Christi sit armatura contra diabolum: quæ traditio explicatur. Quarta, quod Baptismus sanctificetur per crucis signum, uerum illa ex Scripturis refutantur.

Multa habet Martialis contraria Papistis. Ex epistola 2. uotum monasticum tamquam traditionem probat: deinde nuptias post poni debere uoto & coelibatu, & maioris esse premij uiduitatem quam coniugium. Sed illa omnia ex Scripturis & patribus refutantur. Habet etiam in illa epistola quod sit contrarium pontificijs.

Traditio de monastica uita ex Philone probatur. Sed Sophronius, Hieronymus, Sozomenus reclamant.

Hieronymus tradit quis fuerit primus monachus.

Gregorius Nazianzenus docet monasteriorum autorem primum fuisse Basilium. Habet etiam Philo quæ non obseruantur à pontificijs.

Quid senserit uetustas, imprimis Hilarius, Origenes, Eusebius, Cyprianus, Hieronymus, Athanasius & Augustinus de libris apocryphis.

Quæ possunt

*Quæ potissimum libro II tra-
ctentur.*

Errores Epiphaniij & ab alijs patribus
dissidium eius recensetur, estq; sibi
sepe contrarius.
Multa habet Epiphanius, quæ non suscipi-
untur à Papistis: reijcit uocem Ingenitus.
Disputat de tollendo uelo & imaginibus
in templo, & inuocationem sanctorum re-
fut. Errat in articulis fidei. In tra-
ditionibus est dubius & sibi contrarius.
In recitatione librorum ueteris Testamē-
ti est dubius. Autoritas Scripturæ solius
ab illo latè astruitur.
Malè citauit Apostoli dicta Epiphanius, qua
si plus sit credendū quā quod scriptū sit.
Apostolicas traditiones citat Epiphanius
quæ tamen hodie non extant, de quibus
est ambiguus.
Traditio de eo quod Lazarus fuerit 30 an-
norum cum excitaretur.
Traditio de celebrando Paschate recitatur
ab Epiphanio, sed dubiè & perplexè.
Traditio de ieiunio seruando etiam hodie
non seruatur: & diuersitates quasdā re-
fert de ieiunio.
Petra super quā edificata Ecclesia est, Chri-
stus est, teste Epiphanio.
Origenem damnat Epiphanius, propterea 30
reprehenditur à Chrysostomo & alijs.
Summam fidei recitat Epiphanius.
Traditiones aliquot refert, quarum quædā
ex præcepto, quædam ex libera prompti-
tudine assumptæ sunt.
Traditio de obseruanda Synaxi certis die-
bus hodie nō est in usu: nec ea traditio
de ieiunio Pascharis hodie seruatur: tum
quoq; diuersus est usus ieiuniorum, teste
Epiphanio.
Ecclesia uera describitur, & quos & quales
suscipiat Ecclesia.
Epiphanius multa refert ex solo rumore, i-
ta Marcellum quædā damnat: etsi ipsum
interdum iustificet, & nihil de illo certi
habeat.
Ita quoq; ineptè damnat Aerium. Dicit
hæreticum esse in Aerio, quod idem sit
episcopus qui presbyter, cum id multi
patres ex Paulo astruant.
Traditionem Epiphaniā de ieiunijs mul-
ti patres reprobant, ut Apollonius, Socra-
tes historicus, Eusebius, Spiridon, Igna-
tius, Tertullianus & alij.
Abutitur dicto Salomonis ad cōfirmationē
sui instituti: quia ait statuta Ecclesiæ in-
dissolubilia.
Apostolica statuta quædam dissoluuntur, &
non seruantur.
Traditio de non resecandis barbis non ser-

natur in Papatu.

Traditiones quædam Epiphaniæ sunt
inutiles.

Traditioni quod Christus fuerit annis duo-
bus cum magi uenirent, est à multis re-
clamarum patribus.

Traditio est ut sint cœlibes episcopi, sacer-
dotes & diaconi: sed illa pugnat cum do-
ctrina Pauli, Canonibus Apostolorum,
Concilijs generalibus, Chrysostomi, Am-
brosij interpretatione. Multa hîc habet
inepta Epiphanius.

Pugnat Osius cum Perionio & Petro à So-
to de cōiugio sacerdotū. Irè Perionius &
Petrus à Soto pugnat cū Stephano Papa.
Iuxta Osiū pugnat est traditio de cœliba-
tu & coniugio.

Ex decretis probatur cōiugium sacerdotū.
Seaphylus dissentit à reliquis pontificijs.

20 Antiquissimi Ecclesiæ patres & historici Ec-
clesiæ reclamant traditioni Epiphaniij
de cœlibatu.

Ostendunt patres non nocere coniugium
episcopatu.

Traditio est post uotum non esse redeundū
ad coniugium: cui & Paulus & multi an-
tiquissimi patres, imò ipse etiam Epipa-
nius reclamant.

Contemnit Epiphanium Osius, & oppo-
nit ipsi Chrysostomum, qui tamē eidem
Osio refragatur.

Canones & antiq patres eos qui uotū trās-
grediebantur, non ad eō reiecerunt uel
reprobarunt, ut hodie Papistæ faciunt.

Explicatio dicti Pauli, Priorem fidem irritā
fecerunt.

Item explicatio dicti Paulini, Omnia in
eo possum qui confortat.

Ad traditionem de ieiunio respondetur ex
alijs patribus.

40 Traditio de oratione pro defunctis, quomō-
do & quatenus sit suscipienda.

Fides Ecclesiæ catholicæ quæ sit.

Traditiones postponit Epiphanius apo-
cryphis.

Quæ præcipuè libro Tertio tractentur.

Errores Irenæi.

50 In traditionibus errauit cū Papia Ire-
næus.

In traditione alia quadam etiam errauit Ire-
næus, quam refutauit Epiphanius.

Apostoli hoc tradiderunt in scriptis, quod
antea concionati sunt.

Traditionem ab Apostolis acceptam, & fi-
dem sinceram retinuit tempore Irenæi
Romana ecclesia.

De prædicatione Apostolica liber Irenæi,
qui interijt.

60 Omnia absolute ex Scripturis adferuntur,
ut nihil

ut nihil possit deesse, ait Irenæus.
 Apostoli quod prædicarunt, postea scripserunt,
 eaq; scripta sunt fundamentum & colu-
 na fidei in Ecclesia.
 Euangelium primò prædicarunt, postea in
 scriptis nobis tradiderunt Apostoli, hoc
 ex Matthæi & Marci, & Ioannis Lucæq;
 Euangelio probat.
 Hæretici ex Scripturis arguuntur, sed illi do-
 cent ut Papistæ obscuram esse Scripturâ, 10
 & uariè dictam.
 Ex solis Scripturis pugnat cōtra hæreticos.
 Ideo scripsit Ioannes ut confunderentur hæ-
 retici.
 Euangelia quatuor Euāgelistarum sunt co-
 lumnæ uiuificantes in Ecclesia.
 Regulam ueritatis constituit Ioannes Euā-
 gelio suo.
 Ebionæi hæretici solo Euangelio Matthæi
 usi sunt, Marcionitæ solo Lucæ Euange- 20
 lio usi sunt, Valentiniani Ioannis Euā-
 gelio solo: & ex omnibus istis possunt re-
 futari singuli hæretici.
 Quatuor columnæ Ecclesiæ, sunt quatuor
 Euangelia scripta.
 Euangelium peregrinum conscriptum &
 dissonum à quatuor Euangelistis protu-
 lere Valentiniani.
 Ex consensu & longa probatione sunt qua-
 tuor scripta Euangelia seruata.
 Fides uera ostensionem habet manifestam
 ex Scripturis.
 Traditio Phariseorum erat contraria legi.
 Cōsummata & perfecta uitæ præcepta in
 utroq; Testamento extant.
 Origenis traditiones in libro III quoq; explica-
 te sunt, ut sequitur.
 Hieronymus & Epiphanius collegerunt
 Origenis errores.
 Traditio est, quoddam Christi facies fuerit ua-
 ria: sed illa traditio est absurda.
 Obseruationes Ecclesiasticæ quædam necessariæ.
 Traditio est genua flectere, & ad solem ori-
 entem orare.
 Ostenditur uana esse traditio de genu flexi-
 one: & isti reclamare uidetur Basilius.
 Traditio de oratione ad Orientem multos
 contraditores habet.
 Traditio est Zachariam patrem Ioannis fu-
 isse occisum inter templum & altare. Sed
 illa refert aliter Epiphanius, Ericus, Hie-
 ronymus, Chrysostomus & alij, quam O-
 rigenes. Illa autem traditio est ex apocry-
 phis petita, & de ea dissentiant multi: &
 Hieronymus ait, quod nō est, nec proba-
 tur, de Scriptura debet reijci.
 Quid de apocryphis sit sentiendum ait O-
 rigenes, & deinde quid de Scriptura.
 Aliam traditionē de diuisione maris in trā-
 situ filiorum Israel refert Origenes, sed 60

non est ea sola contentus.
 Scriptura erimus contenti.
*Quæ in libro III continentur, potissimum
 explicantur, & primò Basilianæ.*

Dissentit cum alijs Basilius, & de auto-
 ritate Scripturæ solius differit.
 Crassa est opinio Basilij de Lazaro: is quo-
 que fuit autor monasteriorū, & aliquid
 noui tentare ausus est.
 Basilius damnauit unius hominis solitariā
 uitam agentis, in qua reclamatione Athana-
 sio & Hieronymo.
 Nazianzenus aliquid reprehendit in Basi-
 lio. Dissidebat etiā cū uicinis episcopis.
 Basilius metuit quoq; uocem Ingenitus,
 quam tamen alij admittunt.
 Contra pontificiorum traditionem & sen-
 tentiam de perpetua uirginitate Mariæ
 scribit Basilius, eam non necessariam cre-
 ditū asserens.
 Nihil debet præcipi uel recipi extra Scriptu-
 ram, teste eodem.
 An sit liber Basilij, unde aduersarij Papistæ
 petunt traditiones: quæritur, & respō-
 detur ex Erasmo Roterodamo non esse.
 Per Traditionis uocabulum interdū Basili-
 us scripturam Sacram intelligit: & status
 Ecclesiæ corruptus in isto libro describi-
 tur, ex quo traditiones transulerunt.
 30 Quid Hieronymus de patribus & de Apo-
 stolis senserit.
 Quæ traditiones ex capite 27 libri de Spiri-
 tu S. adferantur, ubi dicitur traditiones in
 occulto extare præter Scripturâ: sed isti
 sententiæ reclamatione Paulus.
 Fictus Basilius pugnat cum uero Basilio de
 sufficientia Scripturarum.
 Certitudo pietatis ex Scripturis petitur.
 40 In illo libro cōtraria ex quo deriuarūt tra-
 ditiones pontificij, ponuntur.
 In illo libro etiam auctoritatem Scripturæ us-
 get Basilius.
 Ibidē dicit nō credendum patribus tantum,
 nisi Scripturâ adferant, quod est diuersum
 ab eo, quod in eodem libro cap. 27 dicit.
 Multa habentur in libro de Spiritu S. quæ
 Papistis opponi possunt.
 Dubitare uidetur fictus Basilius.
 50 Traditiones & dogmata non scripta in oc-
 culto tradi debere: at sibi cōtraria ponit,
 dum ait, prædicari illa.
 Traditiones & consuetudines non scriptæ
 habent multū momenti, ait fictus Basili-
 us: sed isti reclamatione traditioni Cypria-
 nus, Augustinus, Socrates, imò ipse uerus
 Basilius.
 Fictus Basilius ait non satis esse Scripturâ,
 nisi & multa ex traditione adferantur ad
 complenda mysteria: cui opinioni uerus
 reclamatione Basilius.

- Traditio est signum crucis. Alij patres crucis signum ex Scriptura conantur probare. Interim uerba fidei Basilij negligunt Papistę. Scriptura repugnat isti traditioni & uerus quoq; Basilius, deinde ipse Augustinus.
- Crucis usus ab Ethnicis initiũ habet, teste Rufino.
- Traditio est orare ad Oriẽtem apud Basilium. Verũ illam ex Scriptura probat Damascenus, & reclamationi isti traditioni scriptura Sacra, imò ipse etiam uerus Basilius fidei Basilij opinioni uel traditioni reclamant. De libertate orationis ait Eucherius, & sua ex Scripturis probat.
- Reclamant etiam isti traditioni Socrates & Nicephorus historici, adducto contrario exemplo. Illa traditio fuit gentilis, testibus patribus. Illam abdicauit Leo Papa. Et Apuleius dicit, gentes istam cõsuetudinem quoque usurpasse.
- Traditio est, ut ostendatur panis Eucharistię, & poculus benedictionis, &c. Illam traditionem non retinent Papistę, uerus Basilius docet publicum fieri sacrum debere.
- Traditio est consecratio baptismatis & olei unctionis.
- Illam refutatur ex Scriptura & Iustino martyre. Et uerus Basilius uidetur quoque illam reiicere.
- Consecratio aquę fit p. priẽ in ipsa recitatione uerborum baptismi, ueluti cõsecratio fit Eucharistię in recitatione uerborum Cene, &c.
- Videntur etiam isti traditioni refragari Nazianzenus & Ambrosius.
- Petrus baptizauit in non consecrata aqua. Olim contulerunt baptismum in fluentis, in quibus non potuit aqua consecrari.
- Sic aliqui in ora maris baptizati sunt, ubi aqua non potuit consecrari, nisi quis instabile mare uellet consecrare.
- Refutantur Cassandri Neutralis impię theses.
- Cnapheus quidam dicitur esse autor consecrationis.
- Magister Sententiarum ait posse celebrari baptismum in aqua non sacrata.
- Refutantur argumẽta Cassandri ex Scriptura rapita.
- Nõ pendet baptismus ab ista cõsecratione.
- Consecrationis Papisticę super baptismum impietas describitur, & Cassandri peruersitas denotatur.
- Augustinus ait, consecrationem aquę fieri uerbis institutionis.
- Traditio de unctione uidetur non recepta à uero Basilio: unctorium illud probatur esse hereticum ex Theodoro.
- Et Erasmus fatetur olim in primitiua ecclesia non fuisse adhibitam unctionem.
- Syluester est autor chrismatis, & Iudaicum quid uidetur esse.
- Traditio est ter immergi in baptismo, sed illam ex Scriptura uidetur uerus Basilius probari uelle: ita & asperisionem aquę in baptizandos quoq; ex Scriptura Cyprianus conatur.
- Canones Apostolorum tradunt de trina immersione, & Sozomenus dicit hoc hæreticum esse non ter immergere.
- Isti traditioni reclamant Socrates, Theodoretusq;.
- Trina immersio non seruatur in Papatu.
- Glossatores & decreta dicunt non necessariam esse trinam immersionem, sed adiphoram.
- Gropperus dicit ex Gregorio trinam immersionem nõ necessariam: imò ne quidem unam immersionem, sed etiam asperisionem sufficere.
- Pro sola asperisione pugnauit Cyprianus.
- Pro tẽpore collationis baptismi dissidet cõcilia quædã & Papę aliquot, ut ita dissimilitudo istorum hominum appareat.
- Multi cõsuerunt solum Paschale tempus baptismi competere: sed ei reclamationi Basilij, Chrysostomi & Nazianzenus. Potest etiam istius rei libertas ex Augustino, Socrate, Nicephoroq; historicis Ecclesię probari.
- De traditionibus & dogmatibus secretis quædam referuntur, quę facillè refutantur etiam ab ipso uero Basilio.
- Mysteria docet fictus Basilius tacẽda, cui reclamationi Paulus & Christus ipse.
- Ista mysteria sunt ab hæreticis profecta.
- Traditio est credere in Patrẽ & Filium & Spiritum sanctum: sed isti traditioni ficti Basilij reclamationi uerus Basilius.
- Pro traditionib; adfert fictus Basilius locũ Pauli 2 Thess. 2. qui deinde explicatur ex alijs scripturis cõtra fictum Basiliũ, cui etiam Nicephorus reclamationi.
- Traditiones ficti Basilij non sunt ab Apostolis, ipso fatente.
- Uerus Basilius quoq; habet traditionem, uide licet de Zacharia patre Ioannis Baptistę occiso, inter templũ & altare. Huic traditioni reclamationi Hieron. & Chrysostomus.
- Theophylactus postquã retulit diuersorũ opinionem, rãdem uidetur accedere ad Basilij opinionem.
- Iosephus quoq; disserit de isto filio Baris.
- Vera explicatio istius loci apud Matthẽũ.
- Quid Ericus Doctor sentiat de isto loco & opinione.
- Deinceps ex libro IIII Hieronymiane explicantur.

- Opinioni Hieronymi reclamatione Augustinus. Traditio est Quagagesimam seruare: sed se ipsum explicat.
- Inepta refert de esu carnis, etsi tunc esset libera consuetudo ieiuniorum testibus historicis, qui diuersa referunt de Quadagesima.
- Vnde primæ ieiuniorum leges sint, scilicet à Montano heretico.
- De ieiunio Sabbati Augustini sententia.
- Communicare Eucharistiæ fuit in ueteri ecclesia liberum contra opinionem & traditionem Epiphaniij.
- Quid Hieronymus de traditionibus istis differat, scilicet liberas fuisse traditiones. Traditio est quoq; apud Hieronymum ter immergere.
- Confirmationem episcopalem dicit Hieronymus non necessariam.
- Traditio est mellis & lactis fieri prægustationem ab ijs qui baptizati erant, quæ abolita est in Papatu.
- Traditio de trina immersione non suscipitur à Magistro Sententiarum, & Scholasticis Doctoribus, ut latè probatur: & dein de quando multi de ea pugnaverint patres & concilia, & secum dissenserint.
- Ingressum monasterij ait Hieronymus esse secundum Baptismum, quod falsum est.
- Contra candelarum usum disputat Hieronymus, postea tamen uidetur permittere, sed refutatur ex Scriptura.
- Fuit circa lumina diuersitas tempore Hieronymi.
- Contra superstitionem candelarum disputat Lactantius.
- Traditio est apud Orientales, ut continentes sint clerici: cui reclamatione multi, imò Papistæ de ea dissident.
- Hieronymus ait tangere uxorem malum esse: cui reclamatione Erasmus Roterodamus.
- Propter uirginitatem magis amabatur à Christo Ioannes, sed sibi contrarius uidetur.
- Hieronymus facit nouam explicationem de semine in terrâ iacto, & de fructibus eius, quos intèpestiue torquet in cælibes, &c. sed alij patres ibi ab eo dissident, ut pugne patrum consent.
- Vera istius loci explicatio.
- De matrimonio malè sentit.
- Montanus soluit leges matrimonij, ut hodie Papistæ.
- Multi Papæ Romani & Hieronymus impie de matrimonio senserunt.
- Chrysostomus melius explicat Paulum, quàm Hieronymus, & Papistæ secum dissentiunt.
- Hieronymus secum dissidet, & ab illo dissentit Theophylactus.
- Impietas Papistarum.
- Pie Pauli dicta explicuit Chrysostomus.
- Chrysostomus refutat Hieronymum.
- Iuxta Chrysostomum licet uxorum esse episcopum.
- Dissensio patrum cum Papis.
- Chrysostomus est sibi contrarius.
- Si uidua, unius tantum uiri debet eligi ad ministerium, ergo & unus tantum uxoris etiam uir episcopus erit, &c.
- Solutio istius argumenti.
- Vnde olim sit ortus coniugij contemptus in Ecclesia.
- Qui sint secuti Tertullianum in extenuando coniugio.
- Impia Romanorum pontificum eaq; sacri lega de coniugio uerba.
- Superstitio in uitando coniugio etiam olim cœpit, sed correctæ & abrogata est per aliquot pia concilia, &c.
- Quæstio an possit ordinatus episcopus uel sacerdos post cōsecrationem ducere uxorem. Probatur quod possit.
- A testimonijs & exemplis probatur licere episcopo & presbytero post ordines uxorem ducere.
- Ex Decretis hoc demonstratur.
- Ex Aeneæ Syluij libris idem ostenditur.
- Ex Cusani cardinalis libr. probatio petitur.
- Ab exemplis probatio adfertur.
- Impuritas pontificiorum describitur.
- Hieronymus alibi testatur de coniugio sacerdotum.
- Contra ornatum templorum pontificiorum disputat Hieronymus.
- More Iudaico omnia adornarunt pontificij in ecclesijs, quod improbat Hieronymus.
- Ficta ex Clemente adferuntur à pontificijs contra Hieronymum.
- Ruptus Abbas contra Hieronymum scribit.
- Caput fidei in ecclesia pontificia est Missa iuxta Rupertum, quod per Papas est antea facta.
- Cur aurum offerant homines, & illud in ecclesia solenniter obseruetur, tradit Rupertus, docens hoc Deo gratum esse.
- Diuina scripta legenda, & sermones presbyteri conditum esse debere lectione Scripturarum.
- Sumptum in exornandis templis non admodum probat Hieronymus.
- Quid Hieronymus de patribus sentiat, & contra de Apostolis, qui semper uera docuerunt.
- Hoc solum esse seruandum quod Apostoli docuerunt, tradit Hieronymus.
- Quod ex Scripturis non probatur, non est per certa Apostolorum doctrina recipienda: quia omnium certissima Apostolorum doctrina est sacra Scriptura.
- Quæ Apostoli non docuerunt, sunt noua dogmata teste Hieronymo.
- Nouum dogma est traditio de cælibatu clericorum: nouum dogma est Missa pontificia.

Fides iuxta Rupertum Monachum, fuit ad huc tempore Apostolorum rudis contra Hieronymi sententiam, qui cenſet, tantū Apostolorum dogmata retinenda & seruanda in Ecclesijs.

Fides Apostolorum iuxta Rupertum nulla fuit.

Quæ libro V. tractantur hæc sunt.

EX EVSEBIO.

Illorum libri qui de Traditionib. scripserunt, non amplius extant.

Apostolicus scriptor quidam in recensendis traditionibus errauit.

Irenæus etiam errauit.

Qui traditiones continebant libri perierunt.

Qui nam post se reliquerat traditiones scriptis comprehensas.

Circa traditiones dissident Apostolici scriptores.

Quæ nam sint ueræ traditiones ex sententia Polycarpi.

Dissimilitudo circa traditiones &c.

EX NICEPHORO CALLISTO.

Traditio de Assumptione Mariæ uirginis probatur à Nicephoro.

Explicatio istius traditionis.

Sententia Hieronymi de Assumptione Mariæ uirginis.

Dubitarunt ueteres de assumptione Mariæ.

Non est certò statuendum uel definiendum de tali assumptione Mariæ.

Nescitur an resurrexerit Maria: quomodo igitur assumpta esset corpore?

Ex Apocryphis est sumpta Traditio de Mariæ corpore assumpto.

Dubia plane est ista traditio.

Epiphanius de Maria an sit assumpta: & de eius morte nihil extare dicit Ambrosius.

Nicephorus in ea recensenda secum dissidet traditione.

Temeritas pontificiorum in dubijs traditionibus sequendis.

Quidam scriptor apud Augustinum præterita Traditione conatur Assumptionem Mariæ ex rationibus certis probare, sed interrim dubitat.

Traditio alia quàm Nicephorus ex apocryphis profert.

Pugnat secum Nicephorus.

Pic contra pontificios traditorios explicat Nicephorus locū in 7 Epistola ad Thess.

Quæ accepistis siue per sermonem, siue

per epistolam contra sictum Basilium.

Traditionum diuersitas.

De libertate festorum docet Nicephorus.

Nicephorus ex scripturis ostendit libertatem esse in diebus festis & ieiuniorum seruandis.

Idem docet de his ex Sacris literis nihil probari posse &c.

Nulla lege Christi uel Apostolorum, teste Nicephoro, obstringimur ad ieiunia certa,

uel dies aliquos festos seruandos.

De talibus rebus nihil Scriptura habet.

Traditiones quædam sunt non ex lege, sed ex consuetudine.

Diuersitas in festis & ieiuniorum obseruatione ostenditur.

Ambrosij stulta opinio de festo paschali & Quadragesimali ieiunio contra Nicephorum.

Theophili opinio stultior est de Quadragesima.

Traditionem Epiphaniij de ter celebranda Synaxi singulis septimanis oppugnat Nicephorus.

De coniugio & cœlibatu sacerdotum diuersa exempla & consuetudines Ecclesiarum tradit idem.

Vnde originem habeat traditio uel statutum de cœlibatu sacerdotum in Thessalia.

Propter abusum non est res ipsa tollenda.

Cacozolia siue prauæ consuetudines ex abusu profectæ & natæ, pro traditionibus in Ecclesijs receptæ sunt.

Traditioni de oratione ad Orientem dirigenda opponit Nicephorus contrarium exemplum.

Augustini sententia de diuersitate ieiuniorum.

Variæ opiniones de ieiunio, unde multa absurda finguntur.

Diuersæ consuetudines ferri possunt, si tamen sit una fides.

Nullis certis dieb. ieiunium est in Scripturis præceptum.

De Sabbati ieiunio, & eius origine.

Contra uanas traditiones sententia Nicephori.

Vnde Traditiones plerumque oriuntur.

Vnde cultus sanctorum & imaginum sit.

Ecclesia extra Scripturam nulla necessaria dogmata uel obseruationes potest tradere.

Indicis Prime partis

FINIS.

PRAEFA-

PRAEFATIO AD LECTOREM, IN QVA
RATIO HVIVS OPERIS RED-
ditur ab autore.

Prime Lector, cum omnium primò disputaret Ioannes Eccius contra D. Lutherū, & in disputatione, & deinde in editis scriptis prolixè dis-
seruit multa extra Scripturam credenda esse: hunc sunt mox secuti Ia-
cobus Hockstratus, Iacobus Latomus, Ioānes Fiscerus Roffensis epi-
scopus, Ioannes Faber & Fredericus Nausea, uterq; Viennensis epi-
scopus, Ioannes Coclaus, Georgius Vuicelius, Ioannes Gropperus, Albertus Py-
gius, Eberhardus Bilichius, Matthias Aquensis, Arnoldus Vuesaliensis, Ambrosi-
us Pelargus, Iulius Pflugius, & quotquot illorum sunt numero, qui ante annos vi-
ginti uel etiam triginta Papisticam in scriptis defendebant doctrinam: illi, inquā,
omnes docere solebant magna constantia, plura esse credenda, quàm scripta sunt
in Sacris literis, ut sic suas humanas commentationes tuerentur. Tales etiam mul-
tos, qui idem scriptis, concionibus & disputationibus faciebant, noui Coloniae &
alibi: ut Alexandrum Candidum, Sloranum, Hermannum Blanckeuorthum, Ger-
hardum Matthesium, Sebastianum Nouimolam, Bernhardum & Petrum lectores
Bursae Laurentianae, Ioannem Delphium, & similes, qui eiusdē erant sententię. Ve-
rū cū paulo ante Interimisticum tempus ij qui ex Papisticis scripturiebant, uel
aliquid in medium proferre cogitabant, persentiscerent doctrinas pontificum, cō-
ciliorum, atque patrum, planē suam illam fictam autoritatem quotidie magis ma-
gisq; exuere, quotidieq; uilescere: callidē sanē cogitare cœperunt, Reinoldus Po-
lus, Iacobus Sadoletus, Bartholomæus Latomus, præcipuē uerò Martinus Pere-
sius, Ioachimus Perionius, Alфонsus Viruesius, Alфонsus de Castro, Petrus à Soto,
Michael Heldingius Sidonius, postea Merspurgenſis præsul, &c. Ioannes Faber
monachus Augustanus, & plures, quomodo in officio retinere simplices possent,
& homines specie sanctitatis fascinosos, ad suas Papisticas impietates reducerent.
Hinc cœperunt nomen Traditionum Apostolicarum sibi splendide usurpare, &
splendido Traditionum titulo simplices decipere. Id decem libris argutissimē ten-
tauit Martinus Peresius, & gustū istius astutię præbuit Perionius in Topicis theo-
logicis: post quos Franciscus Sonius, Petrus Canisius, Petrus à Soto, Vuilhelmus
Lindanus, Stanislaus Osius Polonus, postea factus Carpinalis, magnis uolumini-
bus cœperunt Traditiones Apostolicas & tacitas ex patribus colligere, easq; ue-
stire, & miro ornatu lectoribus obtrudere non sine summo encomio, atq; istarū spe-
cioso nomine tanquam pallio omnes impietates suas contegere. Hoc postquā ui-
derem, duxi admodum necessarium fore, si quis in patrū scriptis, illas Traditiones
quas ipsi adduxerūt, inuestigaret, & quas ad normam Scripturę & totius anti-
quitatis iudicium conferret, & altius expenderet: quò tandem uerus Traditionum
intellectus omnibus fieret conspicuus, & fucus aduersariorum detegeretur. Cum
uerò neminem uiderem id sibi laboris sumere, cœpi ego quædam istorū colligere,
& quæsi progymnasmata quædam delineare. Illa uerò annotata atq; sub initium an-
ni à natiuitate Christi 1555, ad Ioannem comitem Hoyens. doctissimū & clariss. Os-
naburgensem episcopum scripta, lucem uidebant. Quo etiam anno mox post no-
stra, prodire doctissima Prolegomena uiri clariss. & præstantiss. theologi D. Ioan-
nis Brentij, quæ scripsit in Apologiam confessionis illustriss. & pientissimī Christi
Ecclesię nutritij & optimi principis sui Christophori Ducis Vuirteburgensis, &c.
ubi pro sua eximia diligentia, doctrina & dono eruditē locum de Traditionib. ex-
plicuit contra Petrum à Soto. Verū tunc demum ad insaniā excitati Papistę, cœ-
perunt turmatim adoriri Brentium, ut predictus Alotus, deinde Stanislaus Osius,
Matthias Bredenbachius, & Vuilhelmus Lindanus: quibus accessit Fredericus
Staphylus. Et si uerò plerisq; ex istorum numero responderent eruditē admodum
quatuor grauissimi Theologi Doctores in Schola & Academia Tubingēsi, D. Ia-
cobus Burlinus, D. Iacobus Herbrandus, Ioannes Isenmannus, & D. Theodorus
Snepsius,

Snepfius elegantissimis scriptis, & similiter copiosis & doctis operibus occurreret Osio Polono, Frederico Staphylo & Matthiæ Bredenbachio, clarissimus Doctor Iacobus Andreas, &c. tamen nondum isti cessarunt, quia non solum Traditiones tacitas in concilio Tridentino, & colloquio Vuormaciensi proxime anno 1557 habitæ stabiliverunt, & præter Scripturas, necessarias esse censuerunt: sed nuper quoque deputati Colonienſes eorumque defensor Iacobus Andræus Lusitanus, & dum uideret Neutralis iste Georgius Cassander, Lautherius, Beutingerus, Rutlandus, multique alij multis argumentis pro ijs tamquam pro focis & aris pugnarunt: talis quoque nuper inuentus est Antuerpiæ D. Henricus Dungius, qui traditoria Oſij Poloni Opera auxit & edi curauit. Similis est istis in nostra Vuestphalia Paderbornæ in uicinia nostra Gerhardus Rodiken: & tales sunt ubique Iesuitæ illi quorquos sunt per orbem terrarum dispersi.

Vt igitur semel istorum hominum falsitas, uana citatio & prolatio patrum ficta omnibus fieret conspicua: cepi ego iam inde ab anno Domini 1553, usque ad hæc tempora omnes traditiones, quas isti, præsertim Peresius, Perionius, Osius, Lindanusque, ut capita istius factionis (quia alij plerumque ex istis sua transtulerunt) ex partibus produxerant, in ipsis fontibus querere, examinare, & collocatione facta ex alijs patribus, diligenter expendere, ut ita semel cunctis palam esset, quas & quales traditiones nobis proponerent pontificij illi nebulones & scelerati Iesuitæ.

Interim illas ex Scripturis probare conantur, & ut admodum speciosas reddant Lindanus & Osius, miro certe artificio utentes, eleganti furo & splendidis uerbis ornant traditiones istas, & summis uiribus conantur easdem sub uerbo Dei comprehendere. Docent enim uerbum Dei aliud scriptum, aliud traditum extare. Hinc est quod conantur ex Clemente (ficto tamen auctore, ut in tertia Parte, & in Appendice primæ Partis dictum est) probare, melius disci uerbum Dei absque literis: ex Hieronymo uero, quod plus latentis energiae uirga uox habeat quam Scriptura: unde concludunt pluris esse debere Traditiones tacitas Scriptura. Ad hoc quoque adducunt & dicta Demosthenis dicentis, maiorem uocis efficaciam ad probandum esse, quam est literarum: addunt quoque Lindanus & Osius concionem Apostolorum lucidam esse, & Paulum propter uocis suauitatem Mercurium dictum, quia plus est efficaciae in uoce: deinde non est uerum, aiunt, illa omnia esse scripta in tam paucis libris, quæ per tot annos sunt prædicata.

Ad dictum Pauli 2. Timoth. tertio, Omnis Scriptura diuinitus inspirata, &c. respondent generaliter uerum esse, quia & traditiones specialiter comprehenduntur sub Scripturis, quæ testantur de traditionibus: 2. Thessalonicens. 2. Nam genus esse Scripturam, specie Traditiones: ita Homousios uox, est ex traditione, cum generaliter sit in Scriptura. Interim sibi uidentur isti homines contrarij esse, dum alibi distinguunt uerbum Dei traditum à Scriptura. Quidam (aiunt Lindanus, Osius, Asotus, & similes) Scripturas recipiunt, & tamen non uerbum Dei (intellige traditum) quia earum interpretationem non recipiunt, quod sic probant: Hoc uidetur Paulus innuere 2. Thessalonicens. secundo, Ne terreamini per sermonem, uel per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini, &c. & tamen dixerat antea de aduentu Domini, 1. Thessalon. quarto: Nos qui uiuimus, non praueniemus eos: & his terreabant quidam illos. Monet igitur Paulus ne terreantur, quod hoc uerbum non fuerit ipsius, nec spiritus ipsius hoc senserit. Ita hic quidem qui terreabant per epistolam Thessalonicenses, tenebant scripturam Pauli, uerbum autem & sensum uerbi Dei, quod loquebatur, non tenebant, cum suo, non sensu Pauli, suo non Pauli spiritu, scripturam Pauli interpretarentur. Itaque recte illos monet Paulus, Ne quis uos seducat: isto modo proferens scripturam nostram, interim alienam Scripturæ sententiam & sensum adferens. Acceperunt quidem uerbum Dei in scripturis Pauli, sed non recte intellexerunt, &c.

Hinc inferunt prædicti: Ergo sensus debet peti ex traditionibus. Hæc sunt argumenta quæ ex Scripturis adferunt. Ex patribus ea plerumque adferunt, quæ suppositicia, suspecta & ficta sunt. Sic ut cætera taceam, adferunt Martialis cuiusdam

cuiusdam, qui ab illis dicitur inter septuaginta discipulos Domini fuisse unus, epistolae, ut suas putidas traditiones stabiliant, quæ cum ante annos duodecim aut plures primum prodierint, dicuntur in lapidea arca aliquando inuenisse fuisse, & in eis tanto tempore reclusæ durasse. Interim nouit Lector, quod charta papyracea uel membrana coriaria uel tot seculis non potuerit integra durare absque corruptione in lapide, qui est natura humidus: adde quod sint epistolæ plene mendacijs, quæ scribit ad Tollosanos, regem quendam Galliarum Stephanum conuersum ab illo ad Christianismum, quod tamen ex omnibus historijs falsum est: uidelicet paulo post Christi ascensionem quendam ex Galliarum regibus factum Christianum. Sic Dionysiana, Clemēтина & alia apocrypha proferunt, tantum ut nobis illudant, & ueritatem Scripturarum evertant, aut extenuent. Epiphanius quoque aliquando eiusdem uidetur opinionis fuisse, ut ex apocryphis astrueret traditionem, uel relationem inde peteret. Sic in refutatione Taciani ait, in quibusdam libris (intellige in apocryphis) extare narrationem, quod in eo loco montis Golgatha, ubi Christus est crucifixus, Adam fuerit sepultus, & inde montem Caluariæ accepisse nomen, quod primi hominis caluaria sit ibi inuenta, &c. Et si ista traditio propter allegoriam & mysticum sensum sit dulcis, & non uideatur contraria Scripturæ: tamen non est necessaria creditu, postquam in Scripturis non habeatur, quas adeo commendat ipse Epiphanius in libro de Mensura & ponderibus, ut à ueteris Testamenti libris receptis distinguat sapientiam Salomonis & Syracidis.

Verum aduersarij nostri pontificij nihil aliud quarunt quam effugia. Sic etiam nunc Abdia & Martialis, nunc huius uel illius ficta scripta proferunt: ita Andradius & Horstius alijque adferunt quædam ex legendis uel scriptis Simeonis, qui dicitur cognomine Metaphrastes, & fuit ludimagister Constantinopolitanus: quia eius aliorumque scripta de uitis sanctorum trāstulit ex Greco in sermonem Latinum Aloysius Lipomanus, episcopus Veronensis. Cum autem inde nonnulla proferri à pontificijs uiderem, eaque plerumque quæ nullibi in probatis historijs & libris antiquæ Ecclesiæ autenticis extarent, cupiebam in primis uidere ista Simeonis scripta: imò illa etiam in eum usum emere mihi cogitabam, ut consideratis singulis potuissim ex eis quasdam traditiones more solito examinare. Sed profectio tantum mihi pecuniæ non fuit, nec adhuc est, ut eos tomos, quorum octo numero sunt excusi Romæ, mihi comparare potuerim. multis enim coronatis uenduntur. Inspexi itaque obiter in bibliotheca publica apud Antuerpienses (quando in ea urbe cum alijs uiris reuerendis agerem in constituenda Ecclesia iuxta nostræ religionis & Ecclesiarum formam & ordinem) septimum tomos: & uidi equidem in illo nihil fere aliud extare, quam putida & mendacia quædam exempla de adoratione sanctorum, crucis & imaginum, commissa nescio à quibus superstitiosis hominibus, deque unctionis extremæ & aliarum caeremoniarum ineptarum superstitione probata à patribus & sanctis quibusdam sanctis, quorum uite in tam uasto uolumine describuntur. Et quantum ego considero, nihil differt istud Opus ab illis communibus Legendis sanctorum, quæ olim in Papatu floruerunt: sed laus Christo, per D. Lutherum turbata ex cathedris, apud homines exuerunt gratiam suam, & dictæ sunt Legendæ, quibus confero Simeonis istius fabulas, præsertim eas, quæ in alijs fide dignis historijs Ecclesiæ antiquæ non habent locum. Itaque non dignatus fui istum etiam septimum tomos percurrere & perlegere, nedum alios. Dubitari etiam potest de fide translatoris, qui & Italicus est episcopus, & suo deo Pape eosdem inscripsit tomos. Eadem ratione in Italia alij episcopi quædam noua Græca scripta sub nomine antiquissimorum & Apostolorum patrum proferunt. Sic etiam hodie post aliquot editiones Operum Clemētis Romani factas & institutas à Cocleio & Richardo (quam apud ueteres & probatos scriptores Ecclesiæ de scriptis Clementis nihil plane extet, tantum quod unius epistolæ Clementis autenticæ meminerint) tamen citat Apostolicas constitutiones Clemētis Andradius Lusitanus ex libro 33, cap. 6 earundem constitutionum pro una specie laicis exhibenda: uidelicet, quod Apostolis sit solis commissum, ista agere, nempe quæ Christus egit in coena. Sed si sunt uerba

verba Clemētis quę adducit Iacobus Andrādus, constituit etiā se inter Apostolos illos qui cœnæ interfuerūt: Clemens deinde Iudā negat adfuisse, nec accepisse corpus Dñi, &c. Quod primò de ipso Clemente ex Euangelistis, deinde quod ad Iudā attinet, ex Lucæ Euāgelio falsum esse monstrat. Quā uerò falsum sit, q̃ Christus hæc non solis Apostolis, sed toti simul Ecclesiæ tradiderit hæc obseruanda, clarè ostendit Paul. 1. Cor. 11, Accepi à Domino, quod tradidi uobis, &c. deinde diuersum testant̃ Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosi, Hieron. Theodoretus, Damascenus, Theophylact. Nicephorus Callistus, Anselmus, Bernhardus, Paschasius, Remigius, & alij: qui, in quā, omnes testant̃, uerba illa ad totā Ecclesiā dicta, & totā actionē omnib. ex æquo Christianis traditā, ac à Christo cōmendatam esse, ut suo tempore contra Andradium prolixius probabitur, quando etiā plurimorum patrum testimonia adduci debēt contra fictum Clementem, & falsarium citatorem Andradiū, de eo, quod Iudas sumpserit in cœna corpus Domini cum alijs Apostolis.

Itaq; probè hoc consideret pius Lector, quomodo quotidie noua à pontificijs inueniant̃, imò potius fingant̃ & excogitent̃, hæc solū de causa, ut Papatum stabiliant ruinosum. Non alio animo credo istas constitutiones Apostolicas Clemētis Græcè & Latine cū præfatione Iōānis Caroli Bouij, episcopi Ostumēsis, ad legatos cōcilij Tridentini circa annū Dñi 1563 Venetijs prodijisse. Sed in istis libris Cōstitutionū multa sanè extāt, quæ ipsi etiā pontificij nō seruāt. ut exēpli causa, lib. 8, cap. 17 describit̃ Missa Apostolico more celebrata, ubi multa inueniunt̃ & habent̃, q̃ nunquā obseruari in Missis pōtificijs uidemus: ut quod omnis populus dicat ibi Amē publicè: cantet, Sanctus, Sanctus, S. Dñs Sebaoth: Pleni sunt cœli & terra. Itē: Gloria in excelsis, &c. aliasq; hymnologias celebret, quod ibi cōmuniter oēs ad publicam cōmunionem accedant. Imò in eadē liturgiæ Apostolicæ recitatione legit̃, q̃ ueluti episcopus dat corpus Domini presbyteris, diaconis, hypodiaconis, anagnostis, cantoribus, ascetis ex mulierib. diaconissis, uirginibus, uiduis, postea toti populo ordine: ita quoq; similiter citra ullā exceptionem, tradat calicem, &c. interim ad huc Andrādus conatur ex his scriptis alia proferre, quasi calix non pertineat ad laicos, sed tantum ad sacrificantes, &c. Vt etiā agnoscat pius Lector, istud opus Cōstitutionum Apostolicarū nō Clementis Romani esse, sciat in istis citari Tertullianum, qui Clemente posterior fuit, qui ipsemet citat Clementē Romanū pōtificem in successione episcopali: nec hoc quoq; negant qui præfati sunt in Græcam & Latinam illam translationem istarum Constitutionum.

Videt igit̃ Lector omnia fluctuare & incerta esse in Papatu, hæc solum de causa, quod Scripturam non suscipiat: profectò nec his scripis melior erit, sed lōgè uilior illa Ecclesiastica historia, quā suis Pilatis, Prelatis debebā dicere, promittit̃ Vuilhelmus Isengreinius de Nemeto, homo planè impius: qui ut antea Staphylus meus cōterraneus mendacijs & falsitatibus cum suo Iōanne Alberto uel Alberio in Schola Ingolstadiana fecit, ibidem quoque non cessat nostris Ecclesijs maledicere.

Verum ut ad Polonum Osium (potius *ayōciop*) Lindanū & Iōannem Fabrum, monachū Augustanū, Sonium, Runcium, Cunerū, Dungiumq; reuertar: respondeant etiam excellentes & cōstantes ueritatis assertores, D. Hieronymus Mæcelius, D. Matthias Flacius Illyricus, & M. Cyriacus Spägebergius, Polono Osio, Iōanni Fabro, Staphylo, Alberio, Grunfeldio eruditissimè: & nūc absolutissimè Lindani & Sonij tractatus de Traditione & successione explicuit doctissimus uir Martinus Kemnicius in Examine Tridentini cōcilij, in quo respōdet etiā Andradiō. Nil etiā habent uel Peresius, uel Osius, uel Lindanus, uel Sonius in suis libris de Traditionibus catholicis, uel in suis Propugnationibus, uel in suis Panoplijs Euangelicis, siue in Catholicis assertionibus & dogmatibus, quod non uel in Prolegomenis nostris, uel in his tribus Partibus dilucidè & clarè refutatum sit.

Concedimus Osio & Lindano uocē & prædicationē uiuā hanc habere uim, ut inde fides per auditū concipiāt: sed illa prædicatio ex uerbo Dei, quod in Prolegomenis docuimus scriptū esse, petiūt: Rom. 10. Interim miramur quod nesciant uerbum, Vox audita perit, littera scripta manet. Concione Apostolorū fuisse lucidiorē Scriptura, falsum est: quia eadem ubiq; docuerunt (ut contra Andradiū probatū

est in Appendice, Partis, & in, Parte in Theodoro) Apostoli tam epistola quam sermone. Lucida fuit credentib. prædicatio Euangelij, & simul epistola, incredulis uerò obscura & offendiculū: Matthæi 13. 1 Cor. 1 & 2 Cor. 4. In his qui pereunt, uelatum est Euāgelium: & nō fuit suauior sermone quam epistola Paulus, quia ait 2 Cor. 10. Quales sumus sermone cum adsumus, tales sumus per epistolas absentes. Dele- ctauit quidē facies & præsentia Pauli discipulos & ecclesiam, tamē hoc Euāgelium quod dicit scriptū esse in Prophetis, Rom. 1. prædicauit, & scripsit in epistolis, 1 Cor. 15. Etsi nō singula uerba secundū literas sint in Scripturis cōprehensa, quæ prædicarunt Apostoli: tamen summa eorū, & omne hoc quod nobis necessariū est cognitu, certis libris conscriptū est, ut satis probauimus. Ad locū Pauli 2 Thess. respōdimus in prima Parte, & eius Appendice, & in tertia. Si uerò traditiones sunt species Scripturæ: ergo extra Scripturā nihil ualent. Posito genere, ponitur & species. Si uerò magis principale & generale debuit scribi: cur nō debebat minus principale, hoc est, speciale, cōscribi? Hic respondent Lindanus & Osius, hoc propterea factū, ne uilescerent caeremoniæ, quæ propterea non in Scripturis, sed in traditionibus ex- tant: uerū plerūq; traditiones, ut fatentur, sunt ab alijs scriptæ, & in aliorū scriptis legi eas dicūt. Tutius ergo legi cum alijs potuissent in sacris Biblijs, si fuissent utiles & æquē necessariæ, quam alibi. Sed ridiculū est: Summa mysteria Trinitatis, incarna- tionis Christi, eiusq; natiuitatis, passionis, mortis & resurrectionis, sunt conscripta, & paucule nulliusq; momenti caeremoniæ conscribi nō debuerunt: Homouision re- tinemus ita, quod fundamentū & principiū eius ex Scriptura petat: idem dicemus de alijs traditionibus quas recipiemus, si ita cōsonæ sunt Scripturis, ut uox Homou- sios. Ad illud obiectū quod Christus nihil iussit scribere, alibi satis est respōsum. Ec- clesia uera est propterea columna ueritatis, quod solū Christū eiusq; uerbū in Pro- phetis & Apostolis Euangelistisq; scriptū agnoscit, & illud tantū ut ipsam ueritatē suscipit. Quomodo se homines isti macerēt in torquendo & deprauādo textu Pau- li, qui in utraq; epist. ad Thess. extat, uidet Lector. Sed paucis respondemus, si pri- or epistola fuit malē intellecta, est illa per posteriorē explicata, ut ita permaneat no- stra assertio, Scripturam scriptura explicari.

Obtestatio Scio nunc omnia, quæ Osius, quæ Lindanus, quæ Sonius, & reliqui præferūt, so-
Autori ad lidē refutata esse: tātū hoc me malē habet, quod hanc materiā tā rudi stylo, & bar-
lectorem. bara dictione tractauerim. Fateor me de re ipsa sollicitū fuisse, & semper dictionis negligentem. Quoties igitur intueor meam in scribendo infantiam, & dictionis sty- liq; qui in me nullus est, obscuram & duram barbariem (quia uix grammaticē, ne- dum Latine, animi cōcepta exprimere possum) doleo has res nō splendidius expoli- ri uerbis uenustissimis. Obsecro igit oēs pios, ut nō uerba, sed rem ipsam intueant, & illā mihi extorsam esse censeant, meq; ad illos Theologos referāt, qui simplici di- ctione res magnas complectunt. Sic rudis laicus rudioribus uerbis, sensu tamē gra- uissimo, subtilē Dialecticū in cōcilio Nicæno ex Scriptura coarguit, teste Socrate lib. 4. cap. 8. ita mihi accidit cū meis aduersarijs. Ex ore enim infantū solet sibi persua- cere laudē Deus. Pij igit mihi Scriptotū, quantū ad dictionē, inepto nō succenseāt, sed balbutiē nostrā boni cōsulāt. Rudes Apostolos & ignaros elegit Dñs, teste Au- gustino, ideoq; isti simplici sermone & nō superfluo dictiōis ornatu apparatusq; usi sunt in docendo & scribendis epistolis, ut etiā Theodoretus scribit libro de Euan- gelicæ ueritatis cognitione 8. Ideo Nicephorus scribit lib. 2. cap. 46 suæ historiæ Ec- cles. Apostolos rudī & incompto sermone Magistri sui doctrinam promulgasse, & nunquam oratione ad persuadendum composita, promulgare uel sciuisse uel ten- tasse. Idē scribit de Apostolis Augustinus, Eusebius & Chrysost. Eruditē quoq; ait Basiliius epist. 157 ad Diodorum: Inaffectata simplicitas & incōposita, decora mihi uidebatur & conueniens professioni Christiani hominis, cuius est non ad ostenta- tionem magis scribere, quam ad publicam utilitatē. Apud eundē Nazianzenus ait epistola 97: Nos uerò Christiani potius quam Rhetores haberi uolumus. Rem igitur hic Lector, & non dictionē uel uerba obseruet, iuxta uersum uulgarē: Gramma- ticæ leges plerūq; Ecclesia spernit. Idem & ego feci. Vale in Christo mi Lector.

Hermannus Hamelmannus.

LIBER

LIBER PRIMVS PARTIS PRIMAE TRADI-
TIONVM TACITARVM, IN QVO AGITVR DE ORI-
gine plurimarum traditionum tacitarum: & deinde explicantur ea quae ex libro
Abdiae de uitis Apostolorum, & Martialis epistolis, ac Philonis
libris, qui Apostolorum discipuli fuisse feruntur,
adferri solent.

251

T conspicuū fiat, unde
sint traditiones tacitae
& pleraq; Papistarum
dogmata: statui osten-
dere & probare, illa ex
apocryphis & reiectis
Ecclesiae libris profecta
esse, ut sic constet illa nullius esse in uera
Christi Ecclesia autoritatis.

Extat apud Epiphanium Apostolorum
traditio de Celibatu sacerdotum, & apud
alios subsequentes illa ualde exornatur: &
habet haec pontifices Romanos & multos
alios assertores strenuos, ut in explicatione
traditionū Epiphanianarum, quas in secun-
do Libro mox dabimus, explicuimus. Sed
ut interim uideamus unde & haec & reliq;
profecta sint, uolumus hic primò subijcere
quid Clemēs de Marcionitis scribat libro
3 Stromatum. Volunt, inquit, abstinere, uxo-
rem ducere nolunt, & malā dicunt esse ge-
nerationem, eamq; impietatem ait eos di-
dicisse à philosophis: uerū & fundamen-
tū eius ait ipsos extruxisse ex libro apocry-
pho, euangelio scilicet secundum Aegypti-
os, in quo scriptum est, Salomē interrogan-
ti, Quoad usque uigebit mors? Dominum
respondisse, quoad usque uos mulieres pa-
ritis. & rursus asserunt Dominum dixisse
ibidem: Veni ad dissoluendum opera scē-
nā: id est, cupiditatis & generationis. Et hic
fortē Papistae excipient se in uniuersum nō
prohibere coniugium: tamen celibatū mi-
nistrorum, in quibus uolūt omnino cessan-
dum opus mulieris, & quos putant posse se
cōtinere per Christum, requirunt ut necessa-
riū, & hoc ex nulla alia demonstrare pote-
rūt traditione, quā huius apocryphi euā-
gelij. Sed non obscura praebeuit semina celi-
batus in ministris Hermes, quia sic ait man-
dato 4: Si permanferit quis sic, scilicet sine
coniugio, magnum sibi conquirat honorem
apud Dominum. Serua ergo castitatem &
pudicitiam, & uiues Deo, &c. En ibi est o-
pus meritorium: quasi etiam & coniu-
gati non possint uiuere Deo. Item simili-
tudine nona ait, quosdam mulierum concu-
piscencia proiectos esse à Domini domo, &
traditos mulieribus istis quas sollicitare coe-
perūt ob pulchritudinem earum. Quæstio,

252

Si qui istorum (ait Hermes) abiecerint con-
cupiscentiam mulierum, & conuersi redi-
erint ad uirgines, & earum potestatem indu-
erint: nonne intrabunt in regnum Dei? In-
trabunt, ait Pastor, si abiecerint omnia ope-
ra mulierum illarum, & harum uirginum re-
sumpserint potestatem, & in operibus earū
ambulauerint: & ideo remissio facta est stru-
endi, &c. Ambulare dicit debere saluandos
in operibus uirginum, & abijcere opera
mulierum. Dicit quoq; de premijs ministro-
rum ibidem, qui casti uixerunt. Videmus i-
gitur unde Epiphanius & deinde reliq; sub-
sequentes Papesini suam de celibatu mini-
strorum traditionem transtulerint. Porro ut
fiat quoque perspicuum unde hoc sit quod
Epiphanius cum Basilio & Papistae nostri
asserunt, nō omnia esse scripta, quaedam ue-
rò tradita, quaedam etiam addi oportere ad
religionem, ut in Missa augēda Papae fecēre,
sua addentes, donec in illud corpus redige-
rent, & suo aureo ornatu Missam excultam
facerent, tanquam suae caput religionis, ad
quod singuli aliquid cōtulerūt. Audiamus
Hermē in huius similitudine quinta uerba:
Si pter ea quae mandauit Dominus, aliquid
boni adieceris, maiorum dignitatem acqui-
res, & honoratior apud Dominum eris, &c.
Cum econtra Apostolos nihil ex suo addi-
disse, sed acceptam à Christo tantum doctri-
nā propagasse testetur Tertullianus. Ex ea-
dam quoq; deprehēditur, unde sit traditio,
quā Epiphanius de ieiunijs aliquoties citat,
Inprimis de ieiunio in pane & aqua. Extat
enim illa in similitudine quinta sic: Cū ieiū-
nabis, nihil aliud gustabis nisi panem & a-
quam, &c. Tametsi Epiphanius quosdā etiā
am, si rectē meminī, referat qui se à pane ab-
stinuerint. Habemus igitur unde & ieiuniū
sit illud.

Epiphanius quoque uocat haereticum
Aerium propterea, quod neget pro defun-
ctis esse orandum, cum ille hoc traditio-
nem Apostolicā esse asserat. Ex quibus au-
tē principijs & alijs plerisq; integrā de pur-
gatorio & intercessionem pro defunctis com-
pillauit orationem Damascenus, & paulo
ante ipsam uel priori tēpore Gregorius in
Dialogis. Sed uideamus unde sit haec tradi-
tio profecta, ex Hermētis scilicet libris, ubi in

uisione; uidetur nō obscuris uerbis ad purgatorium alludere. Sunt autem eius uerba hæc: Habent pœnitentiam, sed in hac tur-re non possunt conuenire: alio autem loco ponentur longè inferiore, & hoc cum cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorū suorum: & propter hoc transferentur, &c. Sunt certè libri Hermæ uel Hermetis apocryphi, de quo planè nullum etiam Papistarū dubitare puto: tamē liber Pastoris eius, uidetur receptus esse ab Ireneo, & à Clemēte, qui inde temerè probat libro 6 Stromatū, ante Christum neminem saluatum, uel Christum nouisse, sed honestos omnes in inferno fuisse, & ibi prædicatione Christi & Apostolorum conuersos & saluatos. quod etiam ipsum habere puto ex apocrypho euangelio Nicodemi. Et eò, proh dolor, insaniæ demon potuit adducere quosdam, ut pro autenticis, Hermetis fabulas assumerēt. Quid igitur mirum, si & posterī inde uel aliunde ex minus probatæ fidei scriptis fortè suas traduxerint traditiones, quas uocarūt tacitas? Sed pulchrè in eodē libro in initio refutat Osium, Lindanum, Peresū & alios, qui dicunt ideo traditiones quasdam tacitas sola uoce tradi, quia ita eas retineri melius putant. Nam sic ait Pastor ad Hermam: Ideo ubi præcipio primū mandata mea & similitudines scribere, ut subinde legēdo facilius ea custodire possis. Scripsi igitur (ait Hermas) mandata & similitudines ita ut præcepit mihi, &c. Audis ò Osī & reliqui, quod ille diuersum tradat, quā uos? Verū nimis est ridiculum, quod sua commēder scripta, quasi inde uita petatur æterna. Scribit enim: Quæ audita si custodieritis, atque in his ambulaueritis & exercueritis ea mente pura, recipietis à Domino quæ pollicitus est uobis, &c.

Hoc pacto uideretur nobis tota Scriptura inutilis, si solū ex Hermetis scriptis omnia q̄ essent seruāda & faciēda, peti deberent, & inde salus eueniret. Sed Scriptura diuersum tradit, ut alibi dictum est. Papistarū tamē doctrina ex isto Pastoris libro profecta est: primò illa de coniugio, ubi dicitur innocentem personam nō debere nubere, si altera adulterium commiserit, sed ita permanere. Verba eius sunt: Adulteratē mulierem dimittat uir, & per se maneat: quod si dimiserit mulierem suā, & ipse mœchatur. Secundò & illa de operum iustificatione, quam aliquoties non solum in hoc libro, sed & in Visionum & Similitudinum libris refert. Dicit enim saluos fieri homines si fecerint ea quæ ipse scribit. Tertiò & de immunitate peccati loquitur Hermas ut Papistę, qui dicunt à baptismo non manere peccatum in

nobis: id est, nos posse esse sine peccato. Ait enim & ille, Scio si postea nihil adiecero peccatis meis, saluus ero. Et ut hæc doctrina fuit fundamentum Nouatianī erroris, (quomodo enim illi censuissent non recipiendos lapsos, si non opinati fuissent homines per se potuisse uiuere & esse sine peccato?) ita & initium huius Papistīcī dogmatis fuit. Et Nouatianorū dogma hīc quoq; Hermas mandato 4 confirmat, cum ait: Seruis Dei pœnitentia una est, &c. Quibus etiam uerbis satis innuit, posse sine peccatis esse Christianos. Et Arriani ex libro Pastoris aliquid pro se citarunt, teste Athanasio.

Meminit quidem scriptorū Hermę Eusebius, sed dicit his à multis esse contradic-tum: libro 3, ca. 3. & eodem libro, cap. 25, inter adulterina illū librum Pastoris uel Hermæ numerat. Et ipse Eusebius dicit apud Latinos ignotū esse librum: deinde omnes qui referunt Canonicos libros, uix illum inter Ecclesiasticos referunt, tametsi alibi illū pro Ecclesiastico habuerint quidā patres, &c. posterī tamen eum non annumerant reliquis, &c. Vide de hoc libro in Prologo Galeato, in quo illum inter apocrypha refert Hieronymus.

Habemus nunc, unde impurus cœlibatus sit profectus, ex qua scilicet traditione: unde quoq; hoc habeant Papistę quod dicant, nō omnia esse in Sacris literis tradita, & à se & pontificibus suis utiliter aliquid istis addi. Habemus etiam unde sint ieiunia ad certos cibos, & illa traditio ieiuniorum, cuius trāsgressio apud ipsos maior est, q̄ adulterium committere. Habemus unde sit purgatorium & oratio pro defunctis: quæ basim totius Papatus continent. Nam propter purgatoriū & orationē pro defunctis, q̄ in Missa stabi-litūtur, & Missa creuit, & ppter Missam in qua purgatoriū asseritur, & oratio p defunctis redimēdis fit, tot sunt extructa templa, altaria, tot hæreditates & bona, dominia, principatusq; trās-lata ad ratorum turbā. Habemus etiā unde Papistarum sit doctrina de coniugio soluendo contra textum Matthæi 19. unde monachatus meritum & operum iustificationem traxerint, & unde hoc habeant, quod dicant sine peccato esse Christianos post baptisma.

Fuit igitur bonum Papismi initium impurus ille liber Pastoris uel Hermę apocryphus, ab Herma cōscriptus. Iam pergamus indicare, unde sint reliquæ posteriorum patrum, quas dicunt uel tacitas, uel Apostolicas, traditiones. Fuit & Papiæ & postea Irenæo singularis traditio, quā tamē refert & Apostolicā esse Papias apud Eusebium libro

libro historiæ Ecclesiasticæ tertio, ca. 39. & se ait rectè illam didicisse à senioribus: attamē fabulosam eandē uocat Eusebius, putatq; à Cerintho hæretico profectam esse, qui gloriabatur per reuelationes ueluti à magno Apostolo scriptas, portentosa quædam nobis quasi per angelos sibi ostensa mentitus, attulit regnum Christi post resurrectionem terrenum futurum, &c. Sed ipsum refutauit Dionysius Alexandrinus. Vide Eusebium lib. 3, cap. 28, & cap. 39 per totum. Fuit enim hæc, post resurrectionem ante iudiciū extremum, & rerum consummationem, fore, ut pij in hoc mundo corporale regnum habituri essent. Iustinus uidetur etiam huius traditionis cum Irenæo patronus esse, in Dialogo Tryphon. ubi asserit illam traditionem à Iudæis profectam esse. Sic nec dissimilis uidetur Clementis opinio, puto Alexandrini, qui in Eclogis sentit homines mutari in angelos, qui primum mille annis ab alijs angelis discat, postea uerò uicissim doceant ipsi alios homines inter angelos recens ascitos, qui exacto tempore fiant archangeli, &c. Hæc opinio cum sit contraria Scripturæ, & tamen ut traditio à Clemente referatur: quis non mirabitur ad uersarios dicentes, posteriores in traditionibus recitandis non errasse, cum illi Apostolici & tam proximè ad ipsissimam Apostolorum Ecclesiam & tempus accedentes uiri, turpiter in multis traditionibus errauerint?

Sed aut ab hæreticis, aut à Iudæis, aut ab apocryphis talia profecta sunt. Clementis autem opinio uidetur non dissimilis uisionibus & similitudinibus Hermæ, ubi istiusmodi referuntur: & sit uerisimile inde uel aliunde, talia à Clemente translata, dum alia quædam absurda ex Hermæ libris didicerit.

Ostendit quoq; Eusebius à quibusdam Pastoris librum Hermæ receptum, & in prius ab Irenæo. Itaque isti ueteres pter Scripturas & multa alia ex apocryphis transulere, quæ traditionis loco habuere. Sic & Origenes libro 1 de Principijs, cap. 3 citat quædam ex libro Pastoris, eiusq; libri Hermæ lectionem commendat homilia 13 in Ezechielem: uerum alibi, ut homilia 1 in Psal. 37, dubitare uidetur num sit recipiendus. Sed & Tertullianus refert istum librum inter apocrypha, in libro de Pudicitia. Sic Origenes homilia 10 in Leuiticum citat quendam libellum *ἀνάνυμπος*, in quo cōtineri ait hoc ab Apostolis dictum, Beatus est qui ieiunat, pro eo ut alat pauperem, &c. Sic scimus unde ieiuniorum traditiones sint.

Idem Origenes, ut suo dicitur loco, quādo ad Origenis & Basilij traditiones peruē-

tum fuerit, ex traditionibus ostendit cum Basilio patrem esse Ioannis Baptiste Zachariam illum, qui inter templum & altare legitur occisus apud Matthæum: uerum uideamus unde & illa sit traditio profecta. nam & eadem refert Origenes, quæ uidemus in proteuangelio Iacobi legi de Zacharia patre Ioannis, tantum quod discrepent rationibus. Origenes dicit ex traditione propterea occisum Zachariam, quod in parte uirginum collocauerit Mariam post partum: Iacobi uerò proteuangelium ob hanc asserit causam occisum ab Herodis ministris, in templi uestibulis circa interseptum Zachariam, quod non indicaret Herodi ubi situs erat filius, scilicet Ioānes, quem aliebat se ignorare.

Iam tamen nullum puto dubitare hoc proteuangelium reputari inter apocrypha, cum etiā multi ex patribus sint, qui isti traditioni Origenis & Basilij reclamationem.

Ex eodem euangelio, tanquam ex traditione puto Epiphanium asserere lib. 3, tomo 2, hæresi 79 (ubi tamen inuocationem sanctorum prohibet Epiphanius) Mariæ uirgini patrem Ioachim & matrem Annam esse. Mouent & Hieronymum aliæ quoque rationes ut idē asserat: tum & liber apocryphus de Natiuitate Mariæ nomine Ioachim ex Hebræa lingua translatus ab Hieronymo, idem asserit.

Audimus igitur ueteres multū credidisse apocryphis euāgelijis, & inde plurimum transulisse. Ideo & in euangelio Iacobi legitur Ioachim pater diues fuisse, cum Maria legatur pauperrima: item multa obtulisse munera: Anna eius uxor describitur sæpe tristis.

His interim omnibus & Epiphaniō & Hieronymo ac reliquis cōtradixit Augustinus libro 23, cap. 9 contra Faustum Manichæum, sic aies: Quod Maria patrem habuerit ex tribu Leui, Ioachim nomine, quia canonicum non est, non me obstringit, &c. Et rectè quidem istis apocryphis contradixit Augustinus, cum in proteuangelio Iacobi legatur plurima ridicula, eaq; q̄ Scripturæ canonicorum librorum & euangeliarū contraria sunt. Dicit enim, Mariam in templo educatā & cibata de manu angeli. Sed tum si assuefacta fuisset angeli consortio, cur turbabatur ad conspectū angeli Gabrielis, cū cogitaret qualis esset ista salutatio?

Item refertur ibidem quomodo præcones exierint in Iudæam, & multos acceptis uirgis uiduos abijisse eis obuiā, inter quos & Ioseph numeratur, qui abiecta securi, cū illis abiit ad summum sacerdotem. Erecce in aliorum uirgis nihil comparuit: ultimā uirgam accepit Ioseph, & ecce colūba exijt

Intrauit ait
Bernhar-
dus, ad Ma-
riam clausis
ostijs ange-
lus Domini.

de uirga, & uolauit in caput Ioseph. Et tunc ait Zacharias: Tu accipies uirginem Domini in custodiam apud te, & contradixit Ioseph dicens: Filios habeo, sum senex, ipsa est iuuenula, &c. Et hæc euangelico textui minus conueniunt, quia legitur Lucæ 1, de spōsatam fuisse Ioseph: & angelus ait Matthei 1, Ne metuas tibi adiungere uxorem tuam Mariam: nec legitur de eius filijs. Dicit deinde illud falsissimū euangelium de purpura eius, cū fuerit pauperrima, teste Scriptura: & sic pergit dicere, ei auditam fuisse uocem Gabrielis, cum exiret accepta hydria haurire aquam. Sed Lucas inquit, Intrauit ad Mariam angelus, ita ut turbaretur: non quoq; ait de uoce talitantum audita. Item, in hoc falso euangelio legitur, quod Ioseph rixatus sit cum Maria quod hoc fecerit, oblita Dei sui: & illam se apud ipsum purgauit, dicens se mundam esse, & uirum non cognouisse: tunc Ioseph ait, Vnde ergo est, quod in utero habes?

Item dicitur ibidem, quod sint protracti in iudicium propterea, quod sit inuēta grauida, quasi eius nuptias suffuratus sit Ioseph, & fœdauerit eam: cum tantum ei in custodiam datus esset. Item, per signum postea comportum esse in iudicio, illam esse grauidam: sed tamen uirum non cognouisse, & Ioseph non concubuisse cum ea, &c. Et interim in ueris Euangelij dicebatur filius Ioseph Christus, & Maria ipsa dixit, Patertus & ego, nos dolentes quæsiuimus te: item, Accipies Mariam uxorem tuam, ait angelus. Itaque non fuit hoc notum. Sed sequitur in isto falso euangelio: Postea cum descriptio orbis debebat fieri, dixit Ioseph, Quid faciam cum hac puella, quomodo illam inscribam? uxorem meam inscribam? Sed uxor mea nō est, &c. En nōne hoc expressē pugnat cum canonico Euangelio? Ipsam ait Ioseph se tantum in conseruationē accepisse. Pergit autem: Nunquid igitur filiam? sed hoc nouerūt filij Israel, &c. Nōne aliter, optime lector, refert Lucas? Rursum, quædam ibidem referuntur, quæ ut impura sanis apparent auribus, ita & Euangelio contraria leguntur canonico: Et uenit cum Maria in media uia, & dixit illa, Depone me ab asina, quia quod in me est urget me, ut progrediatur. Et deposuit eam ab asina, & dixit illi, Vbi te inducam & regam pudenda? quia locus desertus est. Et inueniens ibi speluncam, introduxit eam, & præfecit filium suum: & exierat perquirebat obstetricē in regione Bethlehem: & tandem inuenit Hebræam, quæ dixit, Quæ est quæ parit in spelunca? nōne est uxor tua? Dixitque Ioseph, Non est mea uxor, sed est Maria educata in templo Domi-

ni, & habet conceptum ex Spiritu sancto. Et abiit obstetrix cum illa, & stetit ante speluncam. Et cum lucem uideret magnam, clamauit obstetrix, & hæc annūciauit obuiā uenienti Salomæ dicens: Virgo genuit, quæ non capit natura ipsius, & uirgo manet uirgo, &c. plura quoque fabulosa de Salomæ & obstetricis factis ibidem narrantur, ut & de Maria & Elizabetha, quæ Euangelicæ ueritati sunt contraria. & illa sunt magis Papiſtarum Legendis consona, quàm Euangelij canonicis & Lucæ narratiōi. Sūt, in quā, omnia admodum ridicula, ut facillē ex istis tanquam ex unguibus leonem cognoscas, quàm procul abint à puritate Euangelicæ doctrinæ. Et ferē in apocryphis scriptis talia referuntur. Nam similiter stulta, & multa etiam anilia habentur quoque in Clementis libris Recognitionum: qui ut sunt apocryphi, ita & ignoti uetustati, ut suo diceretur tempore cum ad explicationem traditionum Clementis peruenerimus. Dicitur ibi de diffinitione parentum Clementis, & quomodo conuenerint: item, de disputatione Petri cum Simone Mago ridicula plurima referuntur. Idem ferē uidemus in libris Dionysij, qui falso Arcopagitæ ascribuntur. Sed de istis istorumque libris iagemus tunc, quando ad eorum traditiones peruentum fuerit, uolente Deo.

Redimus ad Iacobi euangelium, ubi dicitur Maria in spelunca peperisse: cuius quæque sententiæ uidetur traditionarius Epiphanius esse.

Et in euangelio hoc similiter genealogia Mariæ diligēter refertur, quæ parum aut nihil ad ædificationem facit. Et hīc uidemus uerum esse illud Pauli, Ne simus solliciti de genealogijs inutilibus. Et quā quoque sollicitus fuerit in istis genealogijs & nominibus quibuscūq; inquirendis hominum piorum, uel eorundem parentum, Epiphanius, dictum est Libro sequenti, quo fidelissimē explicuimus traditiones quæ apud Epiphanium extant. Vnde autem hoc habeat, perspicuum est, scilicet ex more apocryphorum euangeliorum. Sic in euangelio Nicodemum multorum nomina, quæ in receptis Euangelij nō exprimuntur, referuntur: ut uideamus apocryphos illos scriptores circa res nihili & nullius momenti fuisse sollicitos.

Hinc etiam est, quod illa mulier legatur in euangelio Nicodemico dicta esse Veronica, quæ profluum sanguinis est passa. Latronum nomina cum Christo crucifixorum refert Nicodemus his uerbis: Dimas & Gestas, Dimas erat à dextris, Gestas à sinistris. Referūt etiam quidam patres & pontificij scriptores ex euangelio Nicodemij, illum esse dictum

se dictum Longinum, qui aperuit latus Domini lancea. Sic enim in istis apocryphis euangelij istorum nomina leguntur.

Habet pro traditione Tertullianus & Basilius signum crucis, quo debeant signari Christiani: sed illud habet initium ex hoc euangelij Nicodemici scripto, quia ibidem legitur de Charino & Lenthio, filijs Simeonis, qui est author cantici, Nunc dimittis, &c. Lucae 2. quod respexerint in celum, fecerintque signaculum crucis digitis suis in linguis suis: item de Christo, quod fecerit signum crucis super Abraham & super omnes Sanctos in inferno, &c. Et rursum ibidem de Christo dicitur, Dedit signum crucis in manum latronis dextri, quo se reciperet in paradysum, &c.

Sed quam impias nugas referat falsum illud euangelium, non opus esset indicare, nisi id necessarium esset propter aduersarios, in quorum gratiam quaedam sunt subiicienda.

Refertur ibi de descensu Christi ad inferos, quem tamen pauci credunt ex ueteribus. Et in expositione symboli quae apud Cyprianum extat, sic legitur: Sciendum est, quod in ecclesiae Romanae symbolo non habetur additum, Descendit ad inferos: sed neque in Orientis ecclesijs habetur hic sermo, uis tamen uerbi eadem uidetur esse in eo, quod sepultus dicitur, &c. quod etiam plurimae testantur historiae. Nec in synodo Nicena hoc explicite positum est, nec in Ancyra Epiphanijs, ubi catholica fides recensetur. Nos tamen in medio hoc relinquimus, scientes Christum deturbasse inferos plane: sed ita materialiter egisse omnia, ut Nicodemus scribit, plus esse fabulosa quam uera censemus, ideo ueterum dicta opponimus.

Refert mox Nicodemus, quomodo Iudaei ex Charino & Lenthio iuramento extorserint ueritatem de Iesu filio Dei & eius resurrectione, & crediderint ipsi: quod Scripturae Actorum a primo capite ad finem usque repugnat. Adde quod in illorum narratione (qui dicunt se in profundo inferni fuisse) referantur Lazarus, Dauid & alijeducti per Christum: & ridiculum colloquium diabolorum de Christo ibidem de scriptum extat etiam contra Scripturam: item de aereis portis & uectibus ferreis, quasi materialis sit munitio inferni.

Inferitur Dauidis etiam locutio cum beelzebub: item dubitatio diabolorum de Christo, cum diaboli aliquando ipsum hic in terris filium Dei uocauerant, & ad filios Iudaei Scetae dixerant in Actis, Iesum noui, &c. Subiectio Iatanæ a Christo ibidem describitur sub potestate beelzebub: quae

quam uera sint, iudicet lector. Denique ibidem additur, quomodo Michael ibi apparuerit, & manu Adæ a Christo acceperit, quæ in paradysum cum alijs perduxit: item quomodo istis sanctis occurrerint Enoch & Helias in paradiso: multaque alia referuntur, quæ Scripturae aduersa sunt.

Sed hoc interim est obseruandum, Papistas duo dogmata habere ex hoc euangelio. Primum, quod dicat in Erebo & Lymbo fuisse patriarchas, & redemptos illos per Christum: unde quoque referunt consuetudinem, quod die Paschali cum cruce ad similitudinem, ut aiunt, Christi, pulsent fores, dicentes, Aperite portas uestras, principes infernales, ut intret rex gloriae: & respondetur, Quis est iste rex gloriae? Dominus uirtutis, &c. Item, quod ille sub nomine patriarcharum in Erebo delitescantium cantant eo etiam tempore, Aduenisti desiderabilis, &c.

Secundum ipsorum dogma, quod ex hoc libro habet, est illud, Enoch & Heliam esse reuersuros diuinis signis & prodigijs praecinctos ad praeliandum cum Antichristo, quando is uenerit, & ab eo ipsos occidi debere in Hierusalem, quod ipsi Elias & Enoch referre scribuntur ibidem. Quod cum Scripturae non sit consonum, repudiamus.

Potest & ridiculum Papistarum dogma inde probari, quod morituris tradunt crucem in manum, ueluti in hoc euangelio legitur Christus tradere crucis signum latroni, quod possit ingredi paradysum: & sic etiam ille signo crucis ingressus esse permittente angelo dicitur.

Sunt etiam ibidem quaedam, quae nunc Osio Papistarum legato & reliquis Papistis conformia sunt: utpote, quod Charinus & Lenthius dicant prohiberi sibi esse, ne referant secreta diuinae maiestatis Christi, quæ apud inferos fecit, & tamen referunt. Ita Papistæ & fictus Dionysius & Basilius dicunt, traditiones esse mysteria non reuelanda: & tamen ea scriptis explicant, & in publicum protrudunt scribendo. Et rursum ibidem leguntur isti duo omnia scripsisse hæc mysteria, & tradidisse Iudæis: cum tamen hodie dispuent Osius, Lindanus Staphylusque, non esse literis committendas traditiones tacitas & mysteria: imò tacitas illas nonque scriptas traditiones esse meliores Scriptura, aiunt. Curigitur isti scripserunt mysteria, & quidem ea, quæ censent non reuelanda? Habent igitur Papistæ, unde sit ipsorum religio profecta, scilicet ex fabulosis & apocryphis scriptis.

Et hoc quoque non prætereundum est, quod primum dicant Lenthius & Charinus, quod omnia se scripturos quiderant in inferno:

m 4 & postea

& postea tamen asserant, non amplius sum-
mus permisi enarrare mysteria Dei, &c.
Sunt igitur sibi cōtrarij : & rectè, quoniam
ipsorū relatio falsa est uel ex eo qd̃ Deut.
18. dicitur, Ne quæras ueritatē ex mortuis.
& Abrahā ait: Si Moysen & Prophetas non
audiunt, non utique credent alicui ex mor-
tuis resurgenti. Matthæus dicit quidem in
morte Christi sanctorū corpora multis ap-
paruisse, non tamen noua dogmata attulisse,
aut Iudæis omnibus prædicasse: Matthæi 27.

Taceo alia ridicula istius euangelij, circa passionem Domini descripta, quæ studiosè præterimus, ex quib. falsitas deprehenditur.

Audiemus etiā Epiphaniū cum ad eius traditiones peruenerimus, partim ex contextu Euangelistarū, partim ex sua opinione, uel potius traditione quadam populari & fabulosa, referre puerū Iesum fuisse duorum annorum, cum uenerint Magi ad Christum. Sed in Opere imperfecto (cuius tamen exemplar uetustissimū erat, quod mihi uidere contigit) Chrysostomus refert, quomodo per duos annos in uia fuerint, & stella eos præcesserit habēs pueri & crucis formam, & illis neq; esca neque potus defecerit in peris eorum, & quod duodecim istorum Magorum fuerit numerus in Oriente, qui expectauerint tempus (uno enim illorum mortuo alium esse substitutū) istius stellæ. Sed unde hoc habeat, refert Chrysostomus: Legi, inquit, apud aliquē, Magos istos ex libris Balaā diuinatoris, apparituræ stellæ huius scientiā accepisse, cuius diuinitio posita est in ueteri Testamento, Orietur stella ex Iacob, &c. Et audiui aliquos referentes de quadā Scriptura, etsi non certa, tamen non destruente fidem, sed potius delectante, &c. Et mox: Quoniam erat gens sita in ipso principio Orientis iuxta Oceanū, apud quos ferebatur Scriptura inscripta nomine Seth de apparitura hac stella.

En hîc habemus, unde & quidam parres
& pontificij proferant suas traditiones &
opiniones, scilicet ex apocryphis & peruer
fis scriptis, de quib. sepe dubitauit Ecclesia.

Iam notum est ex historijs, omnes hære-
ticos habuisse & protulisse aliquid ex apo-
cryphis euangelij: alios ex ipsis quidem
suscepisse libros omnes noui & ueteris Te-
stamenti, his tamen interdum & alios (apo-
cryphos) addidisse libros: rursum, quosdā
hæreticorum fuisse qui repudiatis quibus-
dam libris canonicis apocryphos substitu-
erunt, aut ex quibusdā canonicis unum con-
flarunt, quod ipsis idoneum & suo institu-
to accommodum erat, diligentes. Quod ut
demonstrare facile esset, ita non est huius

loci: tamen si Dominus uoluerit, ostende-
mus aliquando prolixè, quomodo conue-
niat pontificiorum doctrina cum hæretico-
rum opinione.

SEQUITVR SECVNDVM CAPVT

huius Libri primi, quo explicantur eæ traditiones, quæ
ex Abdiæ libro de Vitæ Apostolorum, & Martialis epi-
stolis, & Philonis libris (qui discipuli Apostolorum
feruntur) proferant pontificij, Ofius, Lindanus,
Petrus à Soto, Andradius, & alij.

Non erit opus omnia percurrere, quæ in Abdia libro prolixè habentur, cum & is liber nuper sit inuentus sub nomine Abdiæ Babylonici, tametsi sit reuera Iulij Africanus: deinde nemo ueterum, siue historiarum, siue scriptorum, meminit huius Abdia, aut ipsorum scriptorum, præsertim de uitis Apostolorum. Scripsit Dorotheus sub Iuliano Tyri episcopus Synopsim, quæ complexus est Apostolorum & septuaginta discipulorum, necnon prophetarum uitam, & tamen ne huius Abdia, nec Martialis meminit: adde insuper, quod à Paulo III pontifice sit ante aliquot annos in suo catalogo hæreticorum, inter hæretica Abdias ille cum hoc suo libro relatus: & nihilominus ex illo & uorum, & alia quædam probare, tamquam Apostolicas traditiones. Osius ille Polonus, quæ Romani Antichristi legatus est, & Petrus à Soto, & alij uoluerunt. Sed uos Antichristiani Petre à Soto & Osi diabolice, quæ uos audetis autoritate à uestro deo Papa, quem dicitis nunquam errare, dissentire? cur hoc audetis dicere Apostolicum, quod ille hæreticum habet? Sic ne uos dissentitis, qui nostra certamina colligitis? Ah miseros uos homines & perditos. Vtinam hoc Staphylus agnosceret, & rediret ad meliorem mentem. Constat enim liquidò ipsos Papistas probare ex incertis, apocryphis & suspectis scriptis sua omnia, denique & ex hæreticis: ut sic notum fiat, quid de istorum religione sit sentiendum. Restituit nobis illum Vuolfgangus Lazius, ut ipse fatetur historicus & medicus Cæsarius: sed ut apparet ex catalogo Pauli III. non magnam apud pontifices inijt gratiam, tametsi apud legatum Osiu diabolicum non paruum aucupatus sit gloriam. Vtut sit, scimus librum & apocryphum esse, & multa continere fabulosa. Quare quid inde Papistæ proferre possint pro stabiliendis suis dogmatis, tanquam traditionem Apostolicam, uidebimus.

Ex Andreae uita adferunt & probare
possunt auxiliū sanctorum, & ipsorum in-
uocationem: sed pulchrè ibi additur, id cu-
iusdam meretricis sorore docuisse satanam,
ut Apo-

Hæc habentur in exemplaribus recentibus tomo 2, homilia 2 Operis imperfecti in ca. 2 Matthæi Chrysostom.

Ne quibus
ipsi Italia
fricano
brum illu
assignat
dum ad
cuidā
pulo Ap
stolico
ronymu
catalogo

ut Apostolū Andreā accederet, ut ipse mi-
fereretur sororis eius. En pulchra doctrina,
quæ initium sumpsit suadente diabolo. De-
inde Epiphanius contra Collyridianos, &
alibi, istam opinionem copiose refutat. Sed
sic & Gropperus ait, ab illo diuine disci in-
uocationem sanctorum, qui in inferno posi-
tus erat, Lucæ. 16. cum tamen non sit exaudi-
tus. En ergo inuocatio sanctorum mortuo-
rum est ex inferis profecta. Sed reliqui Co-
lonienses scribentes in Monhemium, proba-
runt hoc dogma ex tacitis traditionibus.
Habet igitur unde promanarit ista traditio.

Ex eadē & orationem pro mortuis pro-
bant, quia dicit Andreas: Et pro mortuis ob-
tinemus tuam pietatem Domine. quasi di-
cat, Si etiam pro mortuis hoc obtinemus,
ut eis remittatur peccata, quāto magis hoc
huic facies? loquitur enim de Nicolao sene-
lenone pessimo, & scortatore se conuerten-
te. Vnde constat, ex quo fonte promanarit
purgatorium. Contra ait Cyprianus in De-
meritiano: Quādo istinc excessum est, nul-
lus iam locus fuerit poenitentiae, nullus sa-
tisfactionis effectus. Hic uita aut amittitur
aut tenetur: hic salutē aeternae cultu Dei &
fructu fidei prouidetur, &c. Et cum ista Ab-
dica opinione pugnant & dicta Scripturæ.
Ecce nunc tempus acceptabile, & nunc die-
es salutis. item: Quærite Dominum (non A-
postolū) dum inueniri potest, 2 Corint. 6, E-
phraim 55. Item, ieiunium & eius meritum ibi-
dem asseritur. Ieiunium quoque certorum te-
porum & quadragesimale in Matthæi uita
reperiuntur. Papistæ ibidē, unde suā fortē pro-
bant traditionem. Item, de esu carniū cer-
tis diebus interdicto, traditionē ex eodem
Matth. uel eius uita pferunt potissim, quem-
admodum & ex Thomæ uita, ubi quoque
de certorum dierum ieiunijs legitur. Sed i-
sta sequenti libro Traditionum quæ apud Epi-
phanium extat, prolixè refutata sunt. Et Au-
gustinus ait rectè ad Casulanum: Quibus di-
ebus, uel quibus non oporteat ieiunare, nō
inuenio Apostolorum uel præcepto Christi
definitum, &c. Sed tamen id Andree, Mat-
thæi & Thomæ traditionibus definitū esse
tradidit Abdias. Verū ipsum fortē non ui-
dit Augustinus uel Attolus Spiridion uel, qui
noluerunt istis astringi legibus: deinde nec
uidit tale quid Apollinarius alij uel, qui pri-
mum de ieiunijs legislatorē incusant Mon-
tanum hæreticum: nec etiam talem tradi-
tionem Socrates legit, qui dicit nihil de
hac re statuisse Apostolos, nec scriptum ex-
tare eorum mandatum de ea re, nec ueteres
illi, quorum sententias in his Partibus ad-
duximus. Si igitur Abdie relatio, uel illa do-
ctrina quæ apud Abdiam extat, non semper
fuit in usu, uel est ubique pro Apostolica re-

cepta, quomodo potest esse necessaria ad sa-
lutem nisi fateantur à tempore Christi non
nullis seculis quædam fuisse abscondita,
quæ nunc primum prodierint. Sed si sunt
hæc ad salutem necessaria, ergo qui hæc i-
gnorarūt uel non uiderunt, non sunt salua-
ti: aut si sunt saluati, non sunt hæc neces-
saria ad salutem. Quid igitur ista pro neces-
sarijs adferunt pontificij?

Item, operum iustificationem tanquam
traditionem possunt ex Andree uita proba-
re, qui præcipit seni ut per ieiunium salue-
tur, & prædicauit ei abstinētiā, (nō Chri-
stum,) &c. Possunt & hoc modo suum do-
gma stabilire, quod mereatur uitam æter-
nam, ex Matthæi uita, qui tradit ibidem me-
ritis eundum esse ad cælū, & crimen lachry-
mis elui. Sed quantum ad istam opinio-
nem attinet, scimus illam scripturæ Sacrae
contrariam esse, ut abundè à nostris iam sæ-
pe commonstratum est. Et quāto attinet
ad patres, certissimum est, omnium seculo-
rum patres docuisse, nos sola fide Christi,
& Christi solius merito, siue unius Christi
Dei uel gratia saluari: quod nos in consen-
su patrum cuiusuis ætatis, de Iustificatione
hominis coram Deo, satis manifestè pro-
bauimus.

Sic ex Ioannis Euangelistæ uita traditio
de uoto probatur, cum Drusianæ factum
probet, quod citra uiri consensum legitimi,
à consuetudine eius cœlibatus causa se sub-
traxerit: cum tamen neget Paulus sui iuris
esse uxorem, nisi id fiat ex utriusque; tam ma-
riti quā ipsius consensu, 1 Corinth. 7. & il-
lud quoque repugnet Iuri canonico.

Sic & Matthæo ibidem ascribitur, quod
Maria seruandæ uirginitatis uotum primū
Deo fecerit, quemadmodū apparet etiam
ex Iacobi euangelio apocrypho, eā Domino
sacratam fuisse in templo: tū quoque Abdias
refert de Matthæo, quod sit ab Hyrtaco oc-
cisus rege, eod quod constanter diceret Ae-
glippi regis prioris filiam Christo esse sacra-
tam & dicatam, ideoque ei non licere Hyrtaco
nubere. Docuerat enim, ut ipse scribit,
nefas esse uirginē Christo cōsecratā, nubere
debere. Item, quod amplius quā ducentas
uirgines consecrarit in cœlibatum, & uela-
mē eis sacrū imposuerit, quasi id tū fieri po-
tuisset in tanta persecutione. Sed de uoto in
Epiphanio latius agemus.

Item, in uita Thomæ asseritur Christum
quosdam qui iam primū nuptias celebra-
bant, quadā apparitione à cōsuetudine cō-
iugali reuocasse, ut castē uiuerēt: quasi in cō-
iugio uiuere, non sit castum. Idem etiam di-
cunt quidam supersticiosi de Ioanne Apo-
stolo, quem referunt illum in Cana Ga-
lilææ sponsū fuisse, ubi aqua in uinum
conuer-

conuersa est. Thomam quoq; asserit Abdias aliquot matronas adduxisse sua conuersione ad Euangelium, ut deserta consuetudine coniugali, perpetuæ castitati se obstringerent, quasi hoc fuerit Euangelium, à coniugio quasdam abducere, cum id tamen reuera sit contrarium Euangelio. Sed ista omnia quomodo explicite Scripturæ aduersentur, testantur capita Matthæi 19, 1 Corinth. 7, Heb. 13, & explicuimus de uotis locū copiosius in ea parte, quæ de Epiphanijs traditionibus aliquid dictum est, quam prope diem uolente Deo, tanquam secundam Traditionum partem dabimus.

Matthæo Quadragesimam eiusq; institutionem ascribit Abdias, pontificij Scriptores multi ascribunt Quadragesimæ institutionem Thelesphoro: sed ueræ historiæ asserunt primam ieiuniorum legem à pessimo hereticorum Montano profectam esse. Sic 20 consentiunt in Quadragesimæ initio.

Sic tonsura diaconorum ascribitur ab Abdia Thomæ, à Gratiano Aniceto, à Platina Aniceto, ab Epiphanio Apostolis in genere omnibus. Optatus Mileuitanus libro 2 obijcit Donatistis probrosæ tonsuram episcoporum.

Crucis signum ex Matthæi & Thomæ uita apud Abdiam probatur: Matthæus se cōsignauit: itē Thomæ crucis signo omnia per- 30 egit, quasi quicquam possit externū illud signum, cum aliā requirat Apostolus & ipse Christus ad omnia peragenda, scilicet fidē & uerbum Domini.

In Thomæ uita legitur, quomodo post mortem apparuerit Thomas & cōcionatus sit. Sed illud est contra Scripturam Deuter. 18, Esaiæ 8, & Lucæ 16. Interim Gregorij, Bedæ, & aliorum opinio inde stabilitur, quod dicat hinc constare purgatorium, quod quæ- 40 dam animæ redeuntes hoc assignent. Athanasius in Quæstionibus manifestē negat redire animas siue credentium, siue damnatorum: aitq; suo quamq; loco manere: quod & Chrysostomus asserit in illud Lucæ 16 copiosius, cum quibusdam alijs.

Item in Ioannis uita dicitur, quomodo in nomine eius Ephesi basilicā ædificauerint, & ei uiuo adhuc dedicauerint: cum id nondum propter tyrannos tunc fieri potuerit, cum basilicæ Christianorum Constanti- 50 ni tempore esse cœperunt. Et Augustinus ait, templum non ædificari uel extrui sanctis: qui tamen diu post Ioannem uixit. Et quomodo id passus esset uiuus Ioannes, cū nos remittat ad Christum unicum aduocatum, propitiatorem, &c. & dicat, Non me habetis aduocatum, sed Christum.

Matthæo ascribitur, quod Eucharistia de beat ieiunē sumi. Sed Augustin. ait hoc ge- 60

nus totum habere liberas obseruationes: Et si quid, ait, hæc de re statuisent Apostoli quomodo deinceps sumendū esset, nemo uariasset. & fuerunt olim in Ecclesijs diuersæ consuetudines, testibus historicis, &c. Apparet & ex Augustini scripto ad Ianuariū, ea de re & tum disceptationem fuisse, & tamen paulo antè de ista sumptione libertatem fuisse, ut alibi annotauimus.

Ridiculum, imò impium est, ascribere Apostolis uoluntariam paupertatem & elargitionem bonorum omnium, & quod eandem ipsi iusserint & omnibus præceperint, &c. Hæc enim uox Ioanni tribuitur in eius uita apud Abdiam, his uerbis: Has uirtutū opes habere eū non posse, qui uoluerit diuitias habere terrenas, &c. Hoc pacto terrenæ diuitiæ planè abijciuntur, cum Scriptura aliud dicat, Diuitiæ si affluant, noli cor apponere: & multi legantur bona conscientia diuites fuisse in Sacris literis. Ascribitur ibidem Ioanni, quod uoluntariam paupertatem suaserit, ut sic Monachismi antiquissimum fingerent esse initium Papistæ.

Legitur & in Thomæ uita apud Abdiam iussisse Apostolum diuitem mulierem omnes facultates distribuere pauperibus. Sed diuersum scribit Paulus 2 Corinth. 8, Non enim ut alijs sit relaxatio, uobis autem angustia, sed ut ex æqualitate in præsentitē 30 pore uestra copia illorum succurrat inopiæ, & illorū copia uestræ succurrat inopiæ, ut fiat æqualitas, &c. De eo ait Christus Lucæ 11, Quod superest, date eleemosynam. Ergo non omnis statim substantia profundenda est in pauperes.

Ascribemus tamen adhuc ex eadē historia commentum quod Matthæo ascribitur in Abdia, quæ Africanus fertur Latine fecisse de paradiso: Paradisus excelsus mōs proximus cælo est, delectabilis, pulcher: paradisus deliciarum eminet omnibus montibus, nec habet aliquid in se, quod possit esse salutis hominum inimicum. Non aues terrentur ad sonitum hominis & aspectum: non spinæ nascuntur & tribuli: nō ibi rosæ marcescunt, nō lilia: non anni senectutem generant ætatibus: non labor fatigationibus subiaceret: non infirmitas aliqua sanitati succedit: tristitia & fletus & mors ibi penitus non habent locum. Sonant ibi organa angelorum, & uoces mellifluæ inferuntur auribus: uentus uitæ æternæ ibi spirat, nec serpens nec scorpio locum ibi habet: leones famulantur & tigrides & pardi hominibus. Nunquā ibi facies cæli obducitur nubibus, nunquā ibi tonitrua cōcrepant, omnia blanda, omnia ibi geta & māsuetata. Est ibi exaltatio & festiuitas q̄ terminū nō habet, &c. Et mox: Omnes in Christum credentes paradisum

Vide libro
22, cap. 10 de
Ciuitate
Dei, Augu-
stinum.

Ambrosius
libro 6 Epi-
stolarū, epi-
stola 42,
terrena ait,
non uideri
posse para-
disum, sed
esse spiritua-
lem.

paradisum intrant, & primò ipsum latronē in paradisum Dominus noster Iesus Christus introduxit. Cui in ligno crucis positus lignum prauaricationis excussit, ceterisq; omnibus paradisum animabus sanctis de hoc corpore exeuntib; aperuit: deniq; in die nouissimo resurgentibus etiam regna cœlestia, ut intrare ualeant, patefecit, &c.

Apud Nicodemum leguntur ducti ex inferno patriarchæ in paradisum, cuius dicitur custos angelus aliquis esse.

Athanasius 20 quæstione putat nunc adhuc particulare gaudium esse animabus in paradiso, ueluti amici uocati ad prandium, manent in palatio gaudentes, & coram rege lætantes, usq; ad tempus prandij, &c.

Irenæus libro 5 uocat locū in quem trāsfertur animæ ex hac uita, inuisibilē, tamē paradisum appellans, ubi Paulus audiuit uerba inenarrabilia.

Et Iustinus ait, iustorum animas ab angelis in paradisum duci, ubi sit congressio & conspectio angelorum & Christi ipsius, quæst. 75.

Fatentur quidem & Tertullianus & Origenes paradisum uel locum aliquem esse in terra, quo capiantur animæ: sed nemo tamen tam audacter discernit de paradisi loco, de præsentia auium, leonum, tigrum, &c. florumq; generatione, & quis & qualis sit ille locus, ut apud Abdiam sit, &c. Sed indicet lector, puto istam ueterum sententiā de tali loco inde ortam, quod dicerent, per aliquot millenarios fore externum regnū in terris Christianorum.

Anselmus explicans illud Christi, Hodie mecum eris in paradiso: Credo Domine, ait, quod ubi tu es & uis, istic est paradisu: & esse tecum, est esse in paradiso. Illi uerè sunt in paradiso & requie, qui tecum sunt in fide & dilectione, &c. Et hodie Papistarum scriptores negant quoque illa dicta Christi de terrestri, sed de cœlesti intelligi paradiso & cœlo uolunt. Vide Ioannis Feri explicationem in passionem Domini de illo dicto, Hodie mecum eris in paradiso: & alios.

Sed quid proferimus ex eo libro aliquid, quem ipsorum Deus Papa ipse damnauit?

SEQUITUR TERTIUM CAPUT

libri Primi, in quo extat explicatio earum traditionum, quæ apud Martialem, qui dicitur Lemonicensis episcopus ex apostolus unus ex septuaginta esse, habentur.

Ameti nemo ueterū, siue Hieronymus, siue Eusebius, Gemnadius ue, uel aliorum historicorū meminerit huius Martialis, ut nec Abdia, & non satis probata sit fidei hic autor, quod etiam multis doceri potest argumentis: tamen ut aliquid indulgeamus pontificijs, uideamus quid inde adferant. Sunt autem hæc.

1 Dedicatio altaris & aræ in nomine Dei Israel & ipsius Stephani, cap. 3 epistolæ ad Burdegalens.

2 Necessariū esse aliqd aliud scribi, quàm quod scriptum est in Sacris literis, cap. 5 epistolæ eiusdem.

3 Crucem Domini armaturam contra satanam esse, cap. 8 eiusdem epistolæ 1 ad Burdegal.

4 Per crucem baptisma sanctificari, & in hoc solo signo cœlestē uictoriam dari uide. Hæc adferunt ex Martialis epistola.

Quod ad primum, certum est in ueteri Ecclesia habuisse Christianos mensas, & non satis tutum fuisse conuerrere aras gētilium in Christianorum usum, præsertim sub tā grauib; persecutionibus, quando uix fuit tutum Christianis in cryptis latitare, & notu conuenire. Deinde ista dedicatio altarium & templorum, non fuit nec esse potuit tunc in usu, sed diu post cœpit fieri. Interim dicitur in illo capite, sacrificium quidem offerri Deo in isto altari: sed additur, non solum ara sanctificata, sed ubiq; offertur Deo oblatio munda, sicut testatus est, cuius corpus & sanguinem in uitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet orare. Ipse enim corpus habens & immaculatum & sine peccato, quia conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria uirgine, in ara crucis ipsum permisit immolari. Quod autem per inuidiam immolarunt, putantes se nomen eius è terra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio, nobis uitam præstandam, & mortem effugandam.

Hoc enim Dominus noster iussit nos agere in sui commemorationem. Item, Communio uini Dei est uobis uita, sic participatio mensæ simulachrorum erit uobis æterna mors. Item in sequenti capite, Oportet baptizatos esse castos à malicia, ut mensa diuina digni sitis, &c. Hic loquitur de sacrificio quod in omni loco potest

Ambrosius
libro 6 Epi
stolarū, epi
stola 42.
terrenā ait,
non uideri
posse para
disum, sed
esse spiritua
lem.

potest offerri, scilicet de oratione: quia dicit adorari Deum ut spiritum in omni loco. Alioquin si de Missa pontificia intelligeretur (ut tamen ipsi locum Malachię intelligunt) locus, offerendum in omni loco: quidni tunc offerri deberet in stercore, & in cloacis ac stabulis? adde quod dicit de publica communione, dum dicit salutis causa proponi corpus Christi, & communionem Dei esse uitam: item, Christianos debere esse mensa dignos, ubi & initium de ara explicatur, & mensam etiam referat ex qua dispensata est Eucharistia, ut uideatur ipsum interdum pro mensa, uoce Arę, more ueterum usum esse, interdum etiam & mensę uocabulum usurpasse. Itaque ibi plura extant traditoria, quę Papistę non assumunt, quā ea sint, quę nobis opponunt.

Sic & ad secundum respondemus, ridiculum esse illud, Quomodo necessarium esset aliquid à Martiale scribi, quasi non satis sit scriptum ab Apostolis & prophetis? Hoc igitur est contrarium scripturę Sacrę, ut iam sæpius probatum est. Sed ait ibidē, Vos multa gratia digni eritis, cum Euangelium Christi in laude & reuerentia habebitis. Item capite præcedete: Nolite concupiscere terrena, qui iam accepistis cœlestia. Hęc duo explicitē contemnunt Papistę, quia in nulla laude uel reuerentia habent Euangelium Christi, quod scriptum esse alibi probauimus: & hoc habent literę mortuę loco, & magni faciunt suas traditiones. Huius rei testis est Osius in scriptis, tū & Staphylus, Canisius, Lindanus & Peresius in Opusculis publicis: qui quoque terrena, ut p̄bendas, principū gratiam, dignitates, diuitias, amplosque honores uenantur, ueluti eorum prædecessores eodem Opere episcopatus sunt consecuti & cardinalatus, ut Sadolerus, Polus, Gropperus, Osius, Rossensis, Faber, Nāseā, Peresius, Michael Sidonius, Iulius Pflugh, Sonius, &c. alij dignitates, ut iunior Gropperus Caspar, Eccius, Pyghius, Ruardus, Mathisius, Coclaeus, Lindanus, Andradius: alij ampla dona, ut Staphylus, Vuicelius, Alberius, Stephanus, Agricola, Thammerus, apostatę omnes. & si qui sunt alij nobis ignoti, &c. Ad tertium nūc respondemus, plane illud Apostolico spiritui contrarium esse, crucem Domini esse armaturam contra diabolū, si de externo signo intelligatur: Ephes. 6. ipsa arma aliter quā à Martiale describuntur, & experientia docet præuale re dictum Pauli in pugna conscientię contra diabolū. Et quis non potius Paulo de alijs armis, & non de signo crucis referenti, quā ignoto & obscuro Martiali crederet? Si uerō de efficacia & de merito p̄ crucem Christi p̄orto & impetrato intelligitur, p̄iis-

simē dictum esse censemus, iuxta illud Apostoli: Non gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.

Ad quartum respondemus, & illud impium esse, sanctificari per crucem baptismā, si de externo crucis signo intelligatur: quia sic ait Paulus Ephes. 5. Christus sanctificauit Ecclesiam mundatam per uerbum in lauacro aquę. Per uerbum, ait, non per signum crucis. Item Christus ait, Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis, Ioannis 15. Sed si intelligatur ita, baptismā sanctificari per crucem Christi, ut merito Christi nobis in cruce impetrato sanctificetur, recte & commodē accipitur. Nec est quoque hoc Martialiticum ita accipiendum, quasi in externo signo sit omnis cœlestis uictoria: quia Hęc est, ait Ioannes 1. epistolę cap. quinto, nostra uictoria, fides nostra. Itē Ioannis 16: Confidite in me, ego uici mundum. Item 1. Corinth. 15: Deo autē gratias, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum Dominum nostrum, &c. non ait, Per signum crucis, nisi per crucem hoc ita intelligas: id est, per passionem & uulnera Christi in cruce pro nobis accepta & sustentata uictoriam nobis esse. Nunc uideamus quę ibidem extent Papistis contraria, quę præterit Osius, Lindanus, Afotus, &c. Sequitur ibidem in 8 capite: In fide estote perfecti, pro certo scientes, quia Christus est filius Dei uiui, qui sedet à dextris eius, & nos protegit, ut regnum diaboli disperdat, &c. Hęc ibi. E contra nunc pontificius legatus Osius & Staphylus publicis docent scriptis, dubitandum esse, an sit Christus noster, an nos protegat. Et rursum cap. 9: Maxime uiuimus per passionem agni incōtaminati, qui à Iudæis in cruce pro salute mundi passus est, &c. Papistę docent se per opera uiuere, quia ex eo hoc cōcludunt, quod Dominus ait, Hoc fac & uiues. Deinde asserunt Christum tantum nobis exemplar fuisse uirtutis & passionis, ut si ipsum imitemur tantū abest, ut ille pro nobis & mundi salute passus sit. Hoc asserunt ita esse Helmesius Monachus & Thammerus.

Et rursum cap. 11: Hoc uobis scribere necessarium duxi, sicut & præsens docui per Euangelium Christi, uolens uos confirmare in ueritate fidei nostrę, per quam sanati estis ab infidelitate, ut firmam fidem uestrā custodiatis, obseruantem immaculatam tunicam uestram in conspectu aternę claritatis Dei, &c. Hic tria dicit.

1. Dicit se necessarium ducere id scribere, quod per Euangelium docuerit. E contra Osius & Peresius dicunt, non fuisse necessarium scribere, cum omnia melius possint ex tacita traditione retineri.

2 Ait id se scribere, quod per Euangelium docuit, uolens eos confirmare in ueritate fidei, ut intelligamus Martialem nihil aliud, quam Euangelium docuisse, quod pro certo habemus scriptum esse Marci 1, Rom. 1. ut sic pateat etiam impiam esse calumniam Aso- ti & Osiij, quod dicant per uocem Euangelij intelligi traditiones tacitas, & non scriptas: cum etiam hic dicat, se necessarium ducere id committere epistolae, quod per Euangelium docuit. Deinde Martialis hoc pacto uoluit Burdegalem confirmare in ueritate fidei, ne dubitarent. Iam Osius & Staphylus ad dubitationem excitant & urgent suae farinae homines publicis scriptis. Addit, Ut firmam fidem retineatis: non ait, Ut dubitetis, utrum odio uel amore digni sitis.

3 Hic tunicam & uestem nuptialem explicat de fide, Papistae de charitate explicant.

Item, rursus ait cap. 12, Per Euangelium 20 genui uos: non ait, Per traditiones tacitas, ut Colonienses Iesum uita.

Sequuntur nunc aliae traditiones, quas adferunt ex secunda Martialis epistola, quae dicitur esse ad Tolosanum scripta.

1 Primum uotum inde confirmant, quia 8 cap. legitur Valeriam uirginitatem mentis & corporis Deo uouisse, etsi esset sponsa regis terrestris, per praedicationem Martialis.

2 Dicit principem Tolosanum per eiusdem praedicationem copulam carnaliu nuptiarum deuitalle, ibidem.

3 Quod dicat Christum, ultra gradum coniugij, in maiori praemio uirginitatem constituisse: tertium praeter ceteris excellentem gradum honestatis demonstrasse nobis perfectum, uirginitatem, eamque per omnia simile angelice dignitati: cap. 9.

4 Quod propter recompensationem sit eligenda uiduitas.

5 Quod quae in sublimiori statu & excelsiori permanserint, uirgines esse eligentes, centuplam in perpetua benedictione gloriam consequentur.

Summa, hinc uotum & uirginitatem uel coelibatum probare conantur pontificij. De uoto abunde diximus in ea Parte, qua explicauimus Epiphaniij traditiones, quas per gratiam Dei propediem dabimus. Sed ad quaedam respondeamus.

1 Ad primum respondemus, dici quidem in hoc capite 8 de Valeria uirgine, quae propterea decollata sit, quod sponsa regis terrestris, uirginitatem tamen caelesti sponso uouerit, & nuptias sui sponsi contempserit: interim ipsius sponsus dicitur quoque de uouisse nuptias, & desideria carnis crucifixisse, suscepisseque conuersationem caelestem, & Christo secundum Euangelium in suo regno di-

& Cadurci oppidi diruisset, & copulam carnalem deuitalle. Sed quomodo potuit igitur illa propterea gladio per ipsum decollari? En quomodo haec conueniant nisi forte dicatur ipsum quoque conuersum, sed post Valeriae uirginis decollationem. Verum nemo historiographorum meminit huius facti, quod & de Valeria & eius sponso scribit Martialis: imò si tale quid tempore Apostolorum fuisset factum, ut in tali aliquo regno fuisset Euangelium susceptum, & dispositae ecclesiae, saltem aliquis ueterum huius meminisset, & alibi extaret indicatum. Nec quoque hoc est Christo tribuendum, quasi ipse uelit aliorum sponsas & mulieres abdicandas sponsis & uiris, ut ipsi uoueant, & sic sit ipse adulter, quod absit. Et quam sit quoque absurdum, dicere non prius esse sponsas Christi, nisi reliquerint uiros & sponso, prius satis intelligunt, cum Paulus dicat, Despondi uos uni uiro uirginem castam: nisi plane faciant coniugatas a Christo alienas. Sed si tales foeminae sunt sponsae Christi, quae se uiris & sponso abdicarunt, dicat Papistae, cuius sunt sponso si coelibes monachi, si qui sint uere coelibes in Papatu? Respondetur, Ecclesiae. Sed Ecclesia habet sponsum Christum, Ephes. 5. Ergo illi sunt adulteri, dum sponsam Christi suam uendicant. Sed hoc tamen suscipimus, & uerum esse reputamus, quod Martialis dicit ideo nuptiarum deuitalle copulam sponsum illum regem, quatenus liberior Deo famulari possit, & multas cateruas populorum subdere fonti regenerationis. Recte quidem nos concedimus eos quibus datum est, posse & liberius & commodius Deo & eius rebus inservire, quam coniugatos, propterea quod uacent curis, & molestijs non distrahantur isti. Sed ipse inde cum Papistis uidetur meritum 40 facere, quod mox refutabitur: & quasi carnale quid, coniugium reijcere, cum id non sit Apostolicum.

2 Quod uocet carnales nuptias, quasi contemptius de matrimonio sentiat, est simile doctrinae Syricij & Innocentij, qui dicunt in coniugio uiuere, esse secundum carnem uiuere: item Osius nunc temporis ait, illud esse pro libidine agere. Sed ut sciant hoc nostri pontificij, se corrigit Martialis 3 capite, cum se sic explicat: Nec ideo tamen 50 prohibemus nubere legitimo connubio, quum & hoc coniugium honestum concessum sit, & constitutum a Deo ab initio mundi, in multiplicationem generis humani. In tantum enim Dominus meus & magister Christus legitimum & immaculatum thorum coniugij approbauit, qui in sanctificatione & honore castitatis nubere uolunt, ut ad quasdam nuptias inuitatus, eas praesentia 60 suae maiestatis sanctificauerit, & miraculo

magnificè stupendo lætificauerit, &c. Ibidè ad maiorem rei confirmationè citat & præcipua dicta capitis Matthæi 19. Melius igitur monachis & pontificijs sensit de coniugio Martialis, qui non ita parui fecit coniugium, ut Papistæ faciunt.

3 Ad tertium respondemus, minimè uerum esse, uel uirginitatem, uel uiduitatem habere maius aliquod præmiū, quasi nos aliquid mereamur. Quid habes, ait Aposto-
10 lus, quod non accepisti: aut quid gloriaris, quasi non acceperis? 1 Cor. 4. Sed rursus se melius explicat cap. 22 eiusdè epist. Martialis, ostèdès nos nihil mereri, nihilq; esse meritis ascribendū nostris, &c. Quòd uerò ridiculè refert, cōstituisse Christum uiduitatem in maiori p̄mio, & uirginitatè perfectū gradum honestatis, non uideo in quo Euangelistarum habeatur. Si sufficientia nostra à solo Deo est, ita & perfectio: si quid Scriptu-
20 ræ credendum, ergo in cœlibatu, qui est in corpore, non potest esse perfectio: tantum hoc libenter concedimus etiam cum Apostolo & ipso Martiale, esse commodius & liberius Deo seruire in uirginitate quàm in coniugio, quod huius mundi curis & molestijs circumseptum est.

4 Ad quartum sic respondemus, ut supra, uoluisse Paulum uiduam eligi ad ministerium Christianorū nō minorennē quàm
30 60 annorum. Iuniores, inquit, uolo nubere, sed in Domino, liberos parere, domos gubernare, &c. quod huic nostro est cōtrarium. Sed hoc spirat Montanicum & Tertullianicum, quia Tertullianus cēset indulgentiam esse unum matrimonium, uel semel nubere: secundo autem matrimonio uti, peccatum. Ergo & ille sine dubio constituit uiduitatem habere compensationē. Et de ea re cum ad Tertullianum & eius
40 traditiones peruentum fuerit, respondebimus latius, &c.

5 Ad quintum etsi responsum sit, tamen probè hoc obseruandum est, quòd Martialis dicat cap. 9, Christum inuitare ad uirginitatem nos his uerbis: Non omnes capiūt hoc, sed qui potest capere capiat. Itaque ex his uerbis colligitur, Martialem non uoluisse quenquam cogēdum ad cœlibatum & uirginitatem, ut hodie omnes suos sacerdo-
50 res, & diaconos, & subdiaconos cogunt Papistæ: imò sic etiam coguntur multæ uirgines. Verū si isti siue monachi sacerdotēs, uel siue uirgines, non haberent donum, & illud capere non possent: an non deberent coniugio uti? certè, ut in prima Parte dictū est. Quòd uerò ait, centuplam benedictionem accipere uirginitatē, Martialis, non est canonicum. Legitur quidè Matthæi 19 eos qui patrem, matrem, agros, fratres & soror-

res deserunt Christi causa, centuplum recepturos, sed Marcus addit etiam in hac uita: sed de uirginitate tale quid nihil legi. Quàmquam illud de semine bono Matth. 13, intellegant patres uariè, exponēres p̄ triplicè fructum tres status, uirginalē, uidualem & coniugium. aliud semen enim adfert centesimum fructū, quod de uirginitate intelligūt, &c. Sed intempestiuissimè hoc adfertur, quod
10 quemadmodū semen iniectū terræ, eiusdè generis & suæ ipsius naturæ fructū producit: ita & hic producit uerbum Dei in cordibus sinceris, multiplices fructus suæ naturæ, qui sint cōsoni uerbo Dei, in alijs plus, in alijs minus, non monachatum, aut aliud. Et hæc est sententia, &c.

Interim si hic Martialis esset Apostolicus (quāuis sit modestior Papistis) nō diceret & Valeriā, & postea sp̄sum p̄ suam p̄dicationem uoluisse & suscepisse uirginitatem, nisi uoluisset (ut ego interpretor) se suadēte ut
cœlibes essent, ob eam potissimū causam, quòd liberiores Deo seruirent. Hoc sine & nos suademus uirginitatē, & utile cēsemus esse ita manere posse quosdā quib. datū est: & liberè quoq; cū Martiale fatemur, ut
suprà annotauimus, Christum ad hūc statum inuitare multos, & nullū cogere. Fatemur quidè præmia esse in uita æterna, sed secundum gratiā: cōmendamus etiā castitatē, sed
non urgemus uotum, nec quēquam astringimus ad uotum. Consilium etiam probamus, si suadeatur castitas, quemadmodum
ait & Paulus 1 Cor. 7. Parum igitur est, quod in Martialis dictis sit nostræ sententiæ contrariū, & cum Papistis faciat. Diximus aut
plura de uotis in Traditionibus ex Epiphania explicatis.

Nunc etiam uideamus, quid in eadè epistola reperiatur diuersum ab ipsa sententia & opinione Papistarum.

Christus (dicit) est caput uestrum quem circumspicite, &c. Ergo non censer Romanum pontificem esse caput istius ecclesiæ, aut aliarum, quod Osus, Lindanus, Peresius & alij ualde negant. Nec tamē Osij commentum est hic admittendum, esse caput subalternum Papam, ueluti & caput uxoris dicitur esse maritus, tamen si & ipsius sit
50 Christus: quia huius argumentuli Osiani facilis est solutio. Nam caput est uxoris maritus in œconomia, caput uerò uxoris & mariti in ecclesia, in qua est mariti soror uxor & commembrum, Christus. Hoc igitur argumento non probauit capitale dominium Paparum Osius diabolicus, Peresius & Staphylus cum Asoto, Auio, Billikio, Gropperoq;.

Ait capite 5, non esse dubitandum de æternis Dei promissionibus, cum aliret
Papistæ

Papistæ cum Tridentina synodo, ut supra annotauimus, doceant.

Et quodd honestatem & castitatem uocet coniugium, nec hoc recipiunt quidam Papistarum.

Supra ex Abdia ficio audiuius, per erucem fugari diabolum, quod & Papistæ docent: sed Martialis hic cap. 15 docet, per fidem stabilem & orationem puram atque assiduam, fugari demonem.

Item, cap. 22 ait: Nihil ascribatis meritis uestris, &c. Et nunc Papistæ putant se habere tot merita, ut inde faciant opera supererogationis, quæ alijs impartiant.

Valde hoc quoq; aduersariorum superstitiones infringit, quod neget attendendum ad obseruationes dierum, cap. 25; cum maxime in eo peccent Papistæ, attendentes obseruationes dierum in ieiunijs & festis.

Item, rursus eodē capite refutat cōmentū conciliabuli Tridenticuli, & impiorū reproborumq; pōtificiorū Osij, Staphyli, &c. dum ait: Confidite in potentia Domini nostri Iesu Christi, &c. Sed hæc haftenus.

Ita ruit omnis Papistarum Cittardi, Rutlandi, Matthijs, Horstij, & Iesuitarū impiorū conatus, quæ isti tendunt aduersus Christum & eius sacrosanctam Scripturam ex libris apocryphis & suspectis.

SEQUITUR CAPVT QVARTVM

Libri primi, in quo extat explicatio eorum quæ ex Philone adferuntur, cum disputatione de origine monachorum.

Philone Picus pars senatus Patrisiensis, uoluit nuper ex Philone demonstrare, monasticam uitam esse Apostolicum institutum: sed loquitur ibi de Essæis Philo ipse Iudeus, & sunt propè uerba eadem quæ Iosephus de Iudæis Essæis sectarijs habet atque scribit, de bello Iudaico libro 2, cap. 7. adde quodd dicat illos in eremo & in cellulis priuatim uixisse, quod nostris monachis non competit. frustra igitur ista obijciuntur.

Sophronius scribit in uita S. Marci sic: Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam Ecclesiam Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersione scripsit, &c. Hic obseruet lector duo uerba: Iudaizantem: deinde, Quasi in laudem suæ gentis, &c. Concedamus igitur, hæc de Christianis quidem dicta à Sophronio: sed tunc, tamen sequitur, Iudaicam esse institutionem iuxta Sophronium.

Hieronymus ait: Apparet ex Philone talem primum Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur

& cupiunt, ut nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper: patrimonialia egentibus diuiduntur, orationi uacatur & Psalmis, doctrinæ quoq; & cōtinentiæ, quales & Lucas refert Hierosolymis fuisse primū credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quod legatus suæ gentis missus fuerat, &c.

Si hæc uerba maxime de Christianis intelligi deberent, tamen non priuatim intelligi uult Hieronymus id de monachis, sed de omnibus Christianis istius tēporis, quorum interim institutum non est Scripturæ consonum. Sed obserua quodd ait, Apparet: secūdō, quodd tales esse nituntur & cupiunt monachi: ergo nec isto, nec hoc tēpore reuera tales sunt monachi. Sed uideamus quid de toto negotio referat Sozomenus lib. 1 suæ historiæ, cap. 12 (quod etiam Nicephorus habet lib. 8, cap. 39.)

Optimam hanc philosophiam orsus quidem est, sicut quidam dicunt, Helias propheta & Ioannes Baptista: Philo uerō Pythagoricus præclaros Hebræorum uiros suis temporibus undiq; collectos, loco quodam ad lacum Mariam in colle adiacenti philosophatos esse scribit. Habitatione uerō eorū, & uitam, & conuersationem talem describit, qualem & nos iam apud monachos in Aegypto conuersantes, uidemus. Scribit enim eos qui philosophari incipiebant, facultatibus suis abstinuisse, & ad se pertinentibus cum rebus tum commixtionibus renūciasse, extraque muros in agris solitarijs & hortis degisse: deinde domicilia illorum fuisse sacra, quæ monasteria uocant. Psalmis uerō & hymnis Deū studiosè coluisse, nec ante solis occasum cibum gustasse: nonnullos inter ipsos per triduum, aut pluribus etiam diebus abstinuisse, certosque dies humi iacuisse: uinum uerō & sanguinem habentia in uniuersum nunquā usurpasse: sed cibum illis fuisse panem, ac saleem & hyssopum, potum aquam: mulieres seniculas ac uirgines cohabitasse, & ppter amorem philosophiæ animo libero nuptijs abstinuisse. Et Philo quidem ad hūc modum scribens Hebræos significare uidetur, qui ipsius temporibus Christianismū amplexi, plus æquo Iudaicè conuersabantur, & gentis suæ ritus obseruabant. neq; enim apud alios tale uitæ genus reperiri potest. Vnde coniectio philosophiam istam ex illo tēpore apud Aegyptios uiguisse: alij uerō persecutiones illorum temporū religioni huic causas prestitisse putant. Quoniā enim fuga elapsi in montibus & solitudinibus, ac syluis degebant, ideo huiusmodi uitæ cōsuetudinem contraxerunt, &c. Igitur nō satis certū est, unde prodierit monachismus. In sequenti tamē cap. Sozomenus

Eadem pēne refert ex Philone Eusebius, libro 8 Euangelice præparationis: de qua re etiam uidet lestor Vergiliū Polydorum, libro 7 de Inuentione rerum, cap. 1.

Nota uerba Plus æquo Iudaice.

uidetur asserere Antonium monasticæ conuersationis autorem esse, & eundem multa instituisse & adiecisse ad istam philosophiæ partem. Imò econtrà ipse Sozomenus sic scribit de quodâ Eustachio episcopo, lib. 3, cap. 14: Talem autorem uitæ monasticæ & accuratè institutæ regio ista habuisse fertur, &c. Et rursus ibidem paulo antè: Eustachius qui ecclesiæ Sebastianæ in Armenia præfuit, monasticæ cōuersionis fuisse dicitur, &c. 10

Interim uideamus ita descriptos suprà istos monachos à Philone, teste Sozomeno, ut tales hodie non reperiantur: cum quoq; uideamus, quòd dicit Plus æquo Iudaicè: &, Gētis suæ ritus obseruabant, &c. frustra igitur uel ille Picus uel alij monasticas superstitiosasq; phantasias tanquam ab Apostolis profectas, defendunt.

Nicephorus Callistus lib. 11, ca. 25 suæ hystoriae, Antonium nominat monasticæ uitæ auctore.

Sed audiamus Hieronymi iudicium de monacho primo, in Vita Pauli eremitæ, ubi sic scribit: Inter multos sepe dubitatum est, à quò potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, à beato Helia & Ioanne sumpsere initium, quorum & Helias plus nobis uidetur fuisse, quàm monachus: & Ioannes antè prophettare cœpisse, quàm natus est. Alij autem (in quam uulgus omne consentit opinionem, Antonium asserunt huius propositi fuisse caput, quod ex parte uerū est. Non enim tam ipse ante omnes, quàm ab eo omnium studia incitata sunt. Amathas & Macarius discipuli Antonij, quorum superior corpus Antonij magistri sepeliunt, etiā nūc affirmāt Paulum quendam Thebæum principem istius fuisse, quod non tam nomine, quàm opinione nos quoque comprobauimus, &c. Hæc Hieronymus. Et postea scribit Hieronymus, quomodo is sub persecutione Decij metu pœnæ & mortis ad eremum se contulerit. Non igitur opinione cultus intrauit eremum. Sic & in persecutione & dissensione illa, intrauit eremum Antonius. Item Gregorius Nazianzenus in Monodia de Basilio sic scribit: Ut aut non solū sibi, sed & alijs quoq; proficeret, primus cœnobica excogitauit, ritumq; illum monachorū antiquum & agrestem ad ordinem formulamq; religioni propriorē reduxit. & paulo antè ipsum uocauerat caput monachorū. Abeant ergo monachi Papistæ, & adhuc gloriantur de monachatu quasi Apostolica doctrina & Apostolorum instituto: cum & Sozomenus, & Nazianzenus, & Hieronymus longè aliter referant.

Ipsè Basilius fatetur epistola 63, Neocæsariensis sibi aliquoties obieciſſe istam monasteriorum nouitatem, & dixiſſe, Talia non erāt tēpore Gregorij Magni, &c.

Tam igitur incerta est tota Papistarum doctrina, ut nesciāt unde probare uelint eā.

Redimus ad Philonem, ubi & præter illa quæ in istis monachis descripta habet Philo & quæ Papistæ nō obseruant, alia habet pu-

gnantia cum monachis. Item, cum nobis illa Philonis obijciunt Papistæ, dicant, cur ipsi nō obseruēt alia quæ Philo habet? Quia scribit Philo Iudeus in lib. Biblicarum antiquitatū, ex Debboræ relatione sic: Viuēs homo potest orare pro se & pro filijs suis: post finem aut non poterit exorare, nec memor esse alicuius, propterea nolite sperare in patres uestros, &c.

Hic manifestè uidemus inuocationē hominum mortuorum infringi. Si enim nō orant pro nobis, nec memores sunt alicuius sancti post mortem, frustra inuocantur.

Tum etiam plurima alia ibidem de monachis referuntur, quæ quàm remotissimè ab omnibus alijs nostri seculi monachis distant, ut pius lector obseruare poterit.

Videmus igitur quàm frustra effugia querant Papistæ monachi, ut suas stabiliant impietates, Candidus, Billikius, Asotus, Perionius, Slotanus, Helmesius.

Sed in fine de hoc primo libro iudicium ferā. Quis non uidet ex apocryphis scriptis ut plurimū desumptas traditiones? & quanta sit cæcitas, apocryphas & incertas traditiones ueris ac certis prophetarū & Apostolorū scriptis præferri, iudicet æqui lectores.

Rectius sensit uetustas. Hilarius enim sic scribit in Psal. 133: Hermon mons est in Phœnice, cuius interpretatio est anathema. quod enim nobiscum anathema nuncupatur, id Hebraicè Hermon dicitur. Fertur autem id, de quo nescio cuius liber extat, quod angeli concupiscentes filias hominum, cum de cœlo descenderent, in hunc mōtem conuenerint excelsum. Sed hæc prætereamus, quæ enim in libro Legis non continentur, ea nec nosse debemus. Hæc ille. Quanto rectius Hilarius quàm fidei Dionysius Basilus'ue, uel etiam Epiphanius siue aliquis Asoticus Papista, sensit, dum repudiato quodam libro apocrypho, dicat illa prætereūda & omittēda esse, q̄ in libro Legis, id est, scripturæ Sacræ non habentur: nam nesciri quidem à Christianis uult quæ in literis Sanctis nō docētur. Origenes in proœmio πρὸς ἀρχαίους: Si quis uellet, ait, ex libro Petri, qui doctrina Petri dicitur, aut ex alio peregrino aliquid adferre, respondendum est, Liber ille inter Ecclesiasticos nō habetur, &c. Quotus ergo quisque susciperet putidas quasdā traditiones, quas ex fictis & uetustati incognitis autoribus Abdia, Martiale, Dionysio, Clemente, & alijs pferunt, cū istorum libri, nec istæ traditiones de quibus isti scribere dicuntur inter Canonicos non sint, imò ne quidē inter Ecclesiasticos relatæ libros extet. Eusebius etiam scribit libro 3, cap. 3, propterea reijciendam esse Apocalypsin Petri, quòd nusquā sit inter catholica scripta relatæ, &c. Hoc pa-

to repu-

At repudientur etiam traditiones, quæ in
 iisdem quoque locum non habent, sed poti-
 us earum origo ex apocryphis petitur scri-
 ptis, quæ quidem ueteres in Ecclesia legi no-
 luerunt, teste Cypriano in explicatione Sym-
 boli. Hieronymus in epistola ad Letam ait:
 Cane apocrypha, &c. Athanasius quoque in li-
 bro, quod Nicæna synodus rectè Arrij uersu-
 tiam detexerit, pijsq; uerbis sua decreta ex-
 posuerit, sic de libro Pastoris ait: In Pastore
 quoque scriptum habetur: (nam & inde etiam
 quanquam is liber ex canone non sit, allega-
 tiones faciunt) Ante omnia crede quod unus
 est Deus, &c. Augustinus libro 15, cap. 23 de
 Ciuitate Dei, ait omittendam apocrypharum
 scripturarum fabulam, eò quod occulta e-
 orum origo non claruerit patribus. Et con-
 tra Faustum Manich. lib. 11, cap. 2: Vel de ijs
 (ait) qui appellantur apocryphi, non quod
 habendi sint in aliqua autoritate secreta, 20
 sed quia nulla testificationis luce declarati,
 de nescio quo secreto, nescio quo
 rum præsumptione pro-
 lati sunt, &c.

LIBER SECVNDVS

PARTIS PRIMAE TRADITIO-

num tacitarum, quæ explicantur eæ traditiones
 quæ apud Epiphanium extant, summa
 diligentia.

Liberimè ex Epiphanijs o-
 pusculis recitant traditio-
 nes, quas non uerentur di-
 cere Apostolicas fuisse pon-
 tificij: ex quibus hoc tem-
 pore post concilium Tride-
 tinum, deinde post Peseñu & Perioniu pri-
 mi sunt Osius Polonus, Petrus à Soto, Gui-
 lielmus Lindanus, Staphylus, Canisius, Cro-
 merus, ac Colonienfes contra Mòhemium
 scribètes, & eorum defensor Andradius: quod
 inquam, omnes censent in nulla traditione
 citanda & colligenda Epiphanium errasse,
 quanquam negare non poterunt, etiam ce-
 lebres ex patribus ante eum in eis recitan-
 dis turpiter lapsos esse, tamen huic præ cæ-
 teris patribus plurimū deferunt, præsertim
 cum eius laudes apud Hieronymum & in
 historijs Ecclesiasticis extant. Sed interim
 uelim respondeant, si in alijs est lapsus Epi-
 phanius, an ne & hic in recitandis traditio-
 nibus labi possit.

Recenset prolixè Sozomenus libro 8, So-
 crates autem libro 6, quomodo cum mo-
 nachis anthropomorphitis fecerit, dicens,
 Deum esse corporeum. Legant pijs Sozome-
 nū libro 7, cap. 26, & libro 8, cap. 14. item Ni-
 cephorū libro 13, cap. 12. & uidebūt eum tri-
 buisse Deo humanam formam.

Idem Epiphanius in Ancorato satis insul-
 se dicit, Christū propterea orasse, Pater tran-
 seat calix ille à me, non ut reuera timeret
 mortem, sed ut falleret diabolus, quo ille
 opinaretur Christum timere mortem: quia
 reuera putat Epiphanius Christum non ti-
 muisse, ne reperiretur mendax, cum antea
 de morte sua prædixerat, & nūc illam fuge-
 ret. quam opinionem etiam ipsi Papistæ no-
 suscipiunt. Quia Christus, teste Scriptura ad
 Hebræos cap. 2, per omnia similis erat fratri-
 bus, excepto peccato, & fuit uerus homo:
 igitur caro & sanguis in Christo horruit mor-
 tem. quemadmodum ipse Christus ait Ioā-
 nis 21 cap. ad Petrum, Cum senueris ducent
 te quod non uis: etsi in spiritu promptus es-
 set Petrus senex, adeò ut etiam passurū pro
 Christo mortem animosè confirmaret, ta-
 men caro noluit, & fuit in Petro infirmior.
 30 Vrgitur retineatur doctrina in Ecclesia
 de duabus in Christo uoluntatibus, uerè ho-
 mo Christus, id est, caro & sanguis in eo ex-
 horruit mortem, & timuit. Tætatum per o-
 mnia (ait eadem epistola, cap. 4) iuxta simili-
 tudinem absq; peccato. Censet quoque & Hi-
 eronymus turpe esse, ut dicatur de Christo
 quod extimuerit mortē, cum fuerit in illo
 perfecta charitas, fortitudo & obediētia pa-
 tris, qui illum ita pati uoluit: ideoq; existi-
 mat iste (Hieronymus) aliam adhuc esse rati-
 onem suæ turbationis & timoris, nempe la-
 psus Iudæ, discipulorum dispersionē, reie-
 ctionem Iudeorum, & euerfionem Hieroso-
 lymæ. Sed ipsa Christi uerba Hieronymum
 & alios refutant, ostendentia Christum ti-
 more & horrore fuisse perculsum: nec ta-
 men ideo quicquam eius uel charitati uel
 obedientiæ decessit, quia se ultro cum con-
 ditione submittit patris uolūtatī, nec se op-
 40 ponit patris uoluntati, ut propterea possit
 esse mendax. ait enim, Pater si uis, &c. Imò
 si uel alia de causa, ut Hieronymus censet,
 cepit expauescere, quàm suimet ipsius, uel
 etiam propterea, ut deciperet diabolus: dic
 obsecro mīlī lector, quid opus fuisset ut con-
 firmaretur ab angelo, Lucæ 22. & quod su-
 dor eius esset tanquam guttæ sanguinis de
 currentis in terram? Falsa est igitur Epipa-
 nij & Hieronymi opinio, quia iste uerus ho-
 50 minis Christi pauor nobis Christianis mul-
 tum consolationis adfert.

Sed heus optime lector, uide quæso, quo
 modo his rationibus uoluntatem duplicē
 in Christo aut extinguant, aut obscurent: &
 ut scias Epiphanium sibi contrarium, legas
 uelim synodi Constantinopolitanæ 6 & ul-
 timæ generalis actionem 4, 8 & alias sequē-
 tes, in primis autem decimam octauam, ubi
 ipse Epiphanijs dicta ex sermone contra Ar-
 60 rianitas (qui tamē in his libris qui hodie

illa dicta de
 horrore
 Christi pro
 pter mortē
 exponit pie
 Cyrillus cō-
 tra Arria-
 nos, libro 10
 Thesauri,
 cap. 3.

extant, à me nō est repertus (sic adducitur: A carne diuinitati unita, absq; anima & mēte, nō fiet agonia. Vnde & idē Dñs noster dicebat, Tristis est anima mea usq; ad mortē: deinde orat transire calicem, ut enim homo recusabat mortē. Imò ex Cyrillo multa in eandē sententiā ibidē adferuntur: hęc uerba. Nā habebat nō uelle mori, eò quòd recusaret caro eius naturaliter mortē, &c. Et plura ex Athanasio & Gregorio Nysseno in 10 hunc modum adferuntur eo in loco.

Non forsan pontificij suscipient quod in lib. 3, tomo 1, asserat Epiphanius, non suscipiendas illas uoces Ingenitus & Genitus, propter insidias hereticorū, ut de patre & filio dicatur, quia illas uoces iam dudū pontificij receperūt: atq; eadē uocabula solent ex traditione p̄bare p̄ntificij p̄dicti, tum etiā Cocleus cōtra Musculum disputans, & Rossēsis in proemio sui Libri cōtra Luthe- 20 rum, nam ipsa in Scripturis de patre & filio non leguntur. Verū illa traditio nō fuit inter eas fortē, quas uidit Epiphanius, aut post ipsum forsan primū traditio facta est. Cum aut aduersarij fucū faciāt, dicentes, ideo ista uocabula ut Genitus & Ingenitus, Consubstantialis, & similia ex traditione esse, quia explicitē ita nō habentur in Scripturis: recte ipsis in citato loco respōdebit Epiphanius, dum ait eodē tomo & libro, hāresi 73, 30 Essentiā nomē nudo modo in ueteri ac nouo Testamento non habetur: sensus autē & significatio eius ubiq; habetur, quod p̄lixē p̄bat. Idē nos de nominib. Genitus & Ingenitus, de sola fide, & similib. asserimus cōtra aduersarios. Ideo non est opus asserere ista quasi ex traditione esse.

Cur etiā nostri aduersarij nō suscipiūt de tollendo uelo, quod imaginē siue Christi, siue alicuius sancti cōtinebat sententiā Epiphanius: cū id sine omni dubio ex traditione referat: nā dicit id cōtra Scripturę autoritatem factū esse. Ergo ex Scriptura omnium certissima traditiōe Apostolica hoc retulit: iniquū arbitras uelū cōtinens imaginē, in templo ferēdū, cū nostri tota ferāt idola, & illorum interdū sanctorū simulachra, qui nunquā in rerū natura fuere, in pontificiorū templis micent: imò & ipsi & ipsorū imaginib. cādelas accēdūt. Relatū nobis est accensam 40 fuisse aliquoties cādelam imagini Ioannis Gropperi, Carpinalis illius, Colonię in eadē Gereonis: cū fama referret ipsū Romę mortuū esse. Et hoc contra Scripturā esse asserit Epiphanius, uide epist. eius ad Ioan. Hierosolymitanū episc. Non quoq; suscipiunt aduersarij quod Epiphanius recitat contra inuocationem sanctorū, hāresi 79, lib. 3, tomo 2: Ludibriū est, inquiens, tota res (uide licet inuocatio Marię) & anicularū fabula, 60

Quæ uerò Scriptura de hoc narrauit? quis prophetarum p̄cipit hominem adorati, nedum mulierem? Eximium equidem uas est (Maria) sed tamen & nihil à natura commutata, &c. Sed Colonienses contrā ex Scriptura docēt inuocationē hominū mortuorū, quanquā Gropperus ille Ioannes Carpinalis ex eo uelit probare inuocationem sanctorum, quòd Lazari opem inuocauerit diues in inferno: cū tamen non sit exauditus. Sed hęc & similia Osius, Colonienses & Andradius ex Epiphanio non suscipiunt, & tamen nobis multa obijciunt.

Idem in diuersis locis bis aut ter in recitatione symboli comprehendit, & p̄ferim in Ancorato bis, sub articulis fidei hęc uerba: Credo in Spiritum sanctum, & in Ecclesiam catholicam, &c. Et fortasse hęc quoque ex traditione refert: interim Ecclesia hodie etiam istis non utitur uerbis.

Augustinus namq; sermone 181 de uigilia Pētecōstes, sermone primo, tomo 10, sic ait: Sciendū est, quòd Ecclesiam credere, non tamen in Ecclesiam credere debemus: quia Ecclesia non Deus, sed domus Dei est, &c. Hinc rectē dixit Basilius in Psal. 44, Ecclesia non adoratur, sed Christus ipse Ecclesię caput. Et accuratē, etiam meo iudicio, Paschasius diaconus Romanus in libro 1 de Spiritu sancto, contra errores Macedonij, ubi & symboli enarratio continetur, hoc refutat. Videtur quoque ille non obscurē hoc Macedonio hāretico tribuere, ut dicatur, Credo in Ecclesiā catholicā: imò illud ipse diligēter etiā Scripturis refellit: quia hęc Epiphanius & aliorū, tum & Macedonij eandē obijciētis opinione, his uerbis conuellit ad Macedoniū aiens: Ergo cū in solā specia- liter credi oporteat Trinitatē, etiā memora- 40 torū patrū toto celebrata orbe doctrina cōfirmetur: aut remoue hęc de Ecclesię nomine syllabā, (nēpe uocē In) aut certē credere te in Ecclesiā, manifesta professione Scripturis asserere, testimonijs doce, diuinis oraculis remota uerborū tuorū p̄sumptione, cōuince. De sacris uoluminibus omnino q̄ sunt credenda sumamus, de quorū fonte symboli ipsius series deriuata subsistit. Qui in Ecclesiam credit, in hominem credit, &c.

Non libet nunc plura ex opinionibus & erroribus recitare Epiphanius. Occurrent etiā quædam in ipsa recitatione traditionū ex Epiphanio, quę aut improbari, aut negligi, minime uel seruari ab aduersarijs, compertimus. Hęc sint prolegomena.

Nūc accingimur ad excutiendas Epiphanius traditiones ordine. Nimis diligētē, uel dicā supersticiosum se p̄buit Epiphanius in colligēdis minutis istis traditionib. Dicit li- 60 bro 2, tomo 1, hāresi 61, sic: Oportet autē & tradi-

traditione uti. nō. n. omnia à Divina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditionib. sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus, Sicut tradidi vobis: & alibi, Sic doceo, & sic tradidi in ecclesijs, si continetis (nisi frustra credidistis) &c.

Interim alibi contrarium refert idem Epiphanius, quando sic scribit libro 3, tomo 1, in refutatione Aetij libelli, hæresi 76: Si enim eses ex Spiritu sancto genitus, & à prophetis & Apostolis edoctus, oportebat te ab initio creationis mūdi usque ad tempora Hester, evolueret uiginti septem ueteris Testamenti libros, qui uiginti duo ab Hebraeis numerantur, & quatuor Euangelia, & 14. Epistolas Pauli, & unā cum Actis Apostolorum antè & in iisdem temporibus factis, etiam Epistolas catholicas Iacobi, & Petri, & Ioannis, & Iudæ, & Ioannis Apocalypsin, & Sapientias Salomonis inquam, & filij Syrach, & omnes in summa Divinas scripturas: & te ipsum cōdemnare, eò quod nobis protulisti, quod nusquā habetur, &c. Ex quibus uerbis colligitur, nihil esse producendum, nisi quod in Sacris literis habetur. Quid est igitur, quod in prior loco dicit Epiphanius, nō omnia ex Sacris literis, sed quedam ex traditione petenda esse? Idē Epiphanius tomo 8. libro eodē, hæresi 73, cōfessionē catholicā ex Divinis accipi scriptis tradit. Itē, in Ancorato idē docet, nē perā fidei doctrinā ex Scripturis tantū doceri & cōfirmari. atq; inter cætera hæc sunt eius uerba: Scripturæ non errant, q̄ sunt uita nostra, &c. Si igitur non est quicquam proferendum, nisi quod habetur in Sacris literis, si quoque fides tantum peti debet ex Scripturis, illæ q̄ sunt uita nostra: dic obsecro mihi, quorsum opus erit traditionibus tacitis? Cōdemnat igitur seipsum Epiphanius, qui ut suprà citauimus, ait alibi, præter Scripturam etiam opus esse traditione. Sed uideamus quā aptè illa etiam ex Paulo citet Epiphanius: Sicut tradidi vobis: itē, Sic tradidi in ecclesijs.

Quæ autem tradidit Apostolus, subiungit mox in epistola ad Corinthios: Accipite a Domino, & tradidi vobis. eaq; statim subiicit. Si igitur sic docet ut tradidit, ergo eadē scripsit quæ ore tradidit: imò ait 1. Corinth. 15, Si cōtinetis (nisi frustra credidistis) quod tradidi vobis, Christum & mortuū esse propter peccata, & resurrexisse iuxta Scripturam, &c. Quare hoc quod dicit se tradidisse, afferuit iuxta Scripturam, & non ex tacita uel reuelatione uel traditione? Frustra igitur ista ab Epiphanio adferuntur, quæ quoque aliās refutata sunt.

Idem Epiphanius meminit libro 1, tomo 60

3, hæresi 45, cōstitutionum Apostolicarum. Fit etiam mentio traditionum patrū apud eundem libro 3, tomo 1, hæresi 75, ubi ex ijs preces pro mortuis probare uidetur. Citat ex iisdem lib. 2, tomo 2, in hæresi Manichæorum traditionem, q̄ tunc fuerat annorum triginta Lazarus quando resuscitaretur: sed ad qd est utilis talis traditio? Profert etiam nescio quid ex Hebræorum traditionibus, in tractatu de Compendiaria doctrina: sed quis unquam uidit uel istas cōstitutiones, uel in libris certis comprehensas traditiones illas patrū, siue Hebræorum? Aut si maxime extaret, an non tutius esset Scripturis credere, q̄ sunt uita nostra, & ex quib. solis teste eodē, doctrina fidei petitur, & quæ nō errat? Sed rursus uideamus, quō de istis cōstitutionibus Apostolicis, quarū aliquoties meminit, fluctuet. Lib. enim 3, tomo 1, in hæresi Audianorū, eum librum cōstitutionis Apostolorum apud multos dicit in ambiguo esse, attamen nō reprobatur. loquitur enim ibi de Paschate more Iudæorum celebrando: quem ait ipsos falsè ex cōstitutione Apostolorum asserere: cum tamen ex traditione Ioannis illam Polycrates & Asiani defenderint, Romani uerò ex traditione Petri & Pauli suam opinionem cōprobent. Rursus in lib. tertio, tomo 2, in hæresi Mesalianorum, uocat eundem librum Sacram scripturam: & tamen disputans contra Aetium, ipsum inter libros Scripturæ non numerat: ac ueluti ibidem uidetur numerare Sapientiam Salomonis, & librum Syrach inter Canonicos: etsi dicat tantum uiginti duos libros esse ueteris Testamenti apud Hebræos, tamen libro 1, tomo 1, hæresi 8, quæ est Epicureorum, sic de his inquit duobus, Sapientię & Syrach libris, postquam de uiginti duobus istis qui apud Hebræos in precio semper sunt, dissenuisset: Sunt, aiens, & alij duo libri apud Hebræos ambiguae lectionis, &c. Videmus igitur quomodo sibi non constet Epiphanius, sed dissideat secum. Idem contra Audianos ait dissensionem illā de Paschate, quæ inter Polycarpum & Victorium fuit, & postea ab eo tempore, Orientis diuersam fuisse cōsuetudinem ab Occidente in huius festi celebratione usq; ad Alexandrum Alexandrię episcopū, & Crescentium, qui quoq; dissenserunt super hac re: imò dicit, Hierosolymis dissensiones fuisse aliquando sub Constantino, aliquando etiam sub Apostolis Iudaizantibus, ac hoc concordie causa concessum propter infirmos Iudæos, ut more Iudaico quidam Pascha celebraret, unde Audiani uolebāt impiè legē facere necessitatis: itē, opportuisse propter supiorem rationem episcopos ex cōcūcissione in Hierusalē existentes ita agere.

De ieiunio sic scribit contra Aerium: In omnibus orbis partibus, quarto & profabbato ieiunium est decretum. Et interim hodie pontificij hoc non observant, quamvis ille dicat in omnibus orbis partibus ita decretum esse. Mox profert ibidem constitutionem Apostolorum de re eadem: quam etiamnum hodie negligunt pontificij, dum die Mercurij non ieiunent necessario in Romana ecclesia: nec etiam hodie reperitur in canonicis Apostolicis constitutio. Sed in Compendiaria doctrina tradit illud ieiunium quartae seriae & profabbato, fuisse tale ieiunium quod duravit ad vesperam usque: id est, ut non pranderetur: etsi nec illud à Papae finis observetur. Interim non dicit de abstinence à carnibus, sed de non prandendo. Ibidem dicit Epiphanius, Quadragesimam ante septem dies Paschae servare Ecclesiam in ieiunijs, & per sex dies omnes in siccorum esu, & pane, & sale, & aqua manere. Et postea refert multas diversitates ieiuniorum in isto libro, qui dicitur Compendiaria doctrina, & diversas quoque consuetudines circa gestus & actiones hominum. Fuit igitur homo lubricus, dubius & incertus plane Epiphanius circa traditiones, & in multis alijs rebus. Item dicit quidem in Ancorato, Petrum esse firmam petram, super quam aedificata sit Ecclesia: sed contra Marcionem li. 1, tomo 3, heresi 42, folio 161, petram esse Christum. Idem li. 2, tomo 1, heresi 56, contra Bardesianistas sic ait: Nihil valebit adversus fidem veritatis, nam supra petram aedificata est, & portae inferorum non praevallebunt contra ipsam, veluti sanctus Deus verbum ipsi promisit, qui rex eius est, & sponsus, & dominus eius, ac heres, &c. Ne autem haec verba de Petro intelligatur, haec praecedentia indicant verba: Cum sana fides undequeque servetur, quae fundamentum est & salus fidelium, facie omnium sectarum excogitata unitas evertitur, &c. Sic dissentit secum & de hoc loco Epiphanius. Idem Epiphanius in damnatione dogmatum Origenis habuit adversarium Chrysostomum, & Theotinum, Scythiae episcopum, testibus historicis Socrate & Sozomeno. & hic posterior sic alloquitur Epiphanium: O Epiphani, nec eum qui iam olim bene obdormiuit, contumelia afficere uolo, nec rem blasphemam aggredi ausim, ut reprobrem quae maiores nostri non reprobaverunt, &c. Fuisse huius damnationis auctor Epiphanius apud historicos fertur Theophilus Alexandrinus, quamquam Socrates diceret id à Theophilo odio Isidori, quem olim amicissimum habuerat, item Dioscori monachi, & Ioannis Chrysostomi, factum esse. Et quanquam non solum ipse Theophilus damnaret Origenis libros, sed etiam auctor Epiphanius esset

ut idem faceret: tamen legit postea Origenis libros, teste Socrate, libro 6, cap. 17. Interrogatus, cur quod prius reiecerat cognosceret? respondit, Origenis libros prout uirenti & omnis generis floribus ornato similes esse, ex quibus, quod ut bonum arrideret, exciperet, inutile uero & spinosum transliceret, &c. Qualis igitur fuit Epiphanius, talis & Theophilus Alexandrinus. Habet & suas opiniones, ut illam lib. 2, tomo 1, heresi 64, de angelis, eos ex desiderio concubitus cum filiabus hominum, inobedientes factos & lapsos esse, &c. atque hoc illi commune cum Tertulliano & Lactantio fuit. Nec opinor istam sententiam pontificios suscipere. Sed regrediamur ad traditiones Epiphanianas.

Idem Epiphanius diversa ab his refert in Compendiaria doctrina de fide catholica, libro 3, tomo 2, ubi postquam prolixè omnia quae creditu necessaria sunt, ex Scripturis recitasset, haec subiungit: Quaecumque dicit Apostolus, & omnes Sanctae Scripturae, uera sunt, etiam si apud incredulos & male intelligentes aliter accipiatur. At nostra est haec fides, & hoc praemium, & haec mater nostra Ecclesia per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione Christi perfecta in confessione, in mysterijs, in purgatorio, laudum uirtute, nempe, Euntes baptizate in nomen patris, & filij, & Spiritus sancti: in nomen diuinae Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes: sed quod Deus unus nobis in lege, & in prophetis, & in Euangelijs atque Apostolis in ueteri ac nouo Testamento praedicatus est, annuntiatus & creditus pater & filius & Spiritus sanctus: non ut coniunctio sit Deitas, sed Trinitas uera perfecta: perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus: una Deitas, unus Deus: cui gloria, & honor, & imperium, & nunc & in secula seculorum, Amen. Haec est fides nostrae uitae opus, hoc fulcrum ueritatis, haec uirgo Christi & columba innocens: haec est uita, & spes, & confirmatio incorruptibilis, &c. Ex quibus uerbis liquidd constat, censuisse Epiphanium, ea omnia quaecumque sunt creditu necessaria, de Scripturis petenda esse. Ineptè ergo ab eodem supra dicitur, quaedam (quae existimant sine dubio adversarij de necessarijs creditu articulis intelligi) in Scripturis, quaedam in traditionibus contineri, & non omnia accipi posse à Scriptura. Quod de fide & ad salutem necessarijs hic & alibi falsum esse docet, ueluti & Scriptura demonstrat ipsa, unde omnia creditu necessaria petuntur, quemadmodum nos probauimus in loco de terminandis controuersijs ex Scriptura, in Prolegomenis.

Porro et si hæc aliq; de Scripturæ suffici-
entia tradat, & quidem ipse Epiphanius, li-
bro 3, tomo 2, in Compendiaria doctrina
dicat, omnia creditu necessaria in Scriptu-
ris contineri, ut antea probauimus: tamen
sic pergit in eodem loco post aliquot uerba
scribere de traditionibus, ut appareat rur-
sum dissonantia Epiphaniij: At porro (ait)
de statutis ac traditionibus eiusdem (Ecclē-
siæ) rursum necessarium est breuibus appo-
nere eorundem formam ex parte. Quæcū-
que ex natura seruantur, in ipsa & seruata
sunt, partim ex præcepto, partim per susce-
ptionem uoluntariæ promptitudinis ser-
uantur, &c. Nota, quod dicat has traditio-
nes Ecclesiæ esse, quas partim ex præcepto
esse (non tamen addit quorum, fortē Ecclē-
siæ) & partim ex libera, ait, susceptione. Er-
go istæ non necessitant, ut sic loquar. Hæc
autē omnia, de decoro Ecclesiæ & cæremoni-
is intelligi possunt. De talibus etiam cære-
moniis Paulus ita refert, ut nullam tamen
legem necessitatis ipsis affigat, & non pos-
sunt adeo necessaria creditu ista esse, aut ad
salutem utilia, ueluti ea quæ in Scripturis
habentur, tantum boni ordinis retineri aut
pro tempore mutari debēt aut possunt hu-
iusmodi. Sunt, inquam, hæc (ut ait) traditio-
nes quædam ex præcepto, quædam ex li-
bera promptitudine assumptæ, ut (ueluti recē-
set) est uirginitas, monachus, continētia,
uiduitas, cœlibatus sacerdotū, lectorum or-
do, diaconissarum cōstitutio, exorcistarum,
euratorum, & interpretum linguarum, la-
boratorum & ianitorum forma & discipli-
na, uel si quæ alia, &c. Hæc ferē sunt Epipa-
nii uerba. Et inter hæc etiam testibus aduer-
sariis quædam sunt, quæ apud pontifices
exuerunt gratiam: duo tamen præcipuē nu-
merat ibidem, quæ in primis recenset ab
Apostolis profecta, quāquam illa expositi-
ma parte apud pontificios in spōgiam abie-
re. Quid igitur nos traditionibus ex Epi-
phanio allatis uexant? Primum horum est,
quod synaxes & communiones fuerint sin-
gulis septimanis quarta & pro sabbato &
Dominica seruata, seruariq; deberēt. Item
quod ieiunium statutum sit quarta & pro
sabbato usque ad horam nonam, excepta
Pentecoste per totos 50 dies, & Natali Do-
mini. Pergit etiam recensere quomodo in
Quadragesima ante septem dies ipsius Pa-
schatis ieiunium in Ecclesia seruatum sit:
interim ibi multorum recēset diuersitatem
ieiuniorū, quod alij aliter ieiunauerint, &
exercitijs pijs Quadragesimā transegerint.
Mox de alijs ait mysterijs, ut de lauacro:
quod ait perfici ueluti habet Apostolorum
& Euangelij traditio. Et dicit memorias 60

fieri pro defunctis: item matutinos hym-
nos cantari, & orationes & Psalmos. Qui-
dam uerō (ait) ex solitariam uitam degen-
tibus in ipsa Ecclesia, habitant in ciuitati-
bus, aliqui in monasterijs desident & pro-
cul secedunt: placuit etiam quibusdam ca-
pillis nutrire, honestæ scilicet uitæ gratia,
&c. Moxque rursum recenset de diuersis
exercitijs, quomodo plerique ab omnibus
carnibus abstineant, alij à uolucris, alij
ab ouis, alij à piscibus, alij à caseo, alij ab
arborum fructibus & à coctis, alij etiam à
pane, alij hūmi dormiant, alij nec calcea-
menta induant, alij saccum gestent occul-
tum, alij à balneo abstineant. Et quidam
uitæ renunciarunt, inquit, artesque tenues
& nullius negotij sibi ipsis excogitarunt, ut
ne ociosam uitam degant, neque panē gra-
natum comedant: plerique uerō in Psal-
mis & assiduis orationibus lectionibusq;
Sacrarum literarum & secessibus exercen-
tur, &c. Hæc ibi de liberis cæremoniis re-
fert: inter quas est memorabilis una quam
in primis ab Apostolis profectā esse refert,
scilicet amputare comam. (quāquam non
reprehendat diuersum agentes, nisi quod
dicat eos hoc ex proprio mentis intento fa-
cere, licet honestæ uitæ gratia) cōtra quod
traditorium omnes Papæ, cardinales mul-
ti & episcopi ac dumheri peccant hodie.

Et quis non uidet, hæc omnia Epipa-
nium ita retulisse, ut liberas cæremonias ec-
clesiæ, quib. pro libertate alij aliter sint usi,
ostenderet? Quomodo essent traditiones
tales necessariæ ad salutem, & quid effice-
rent? Deinde, ut conspiciatur libertas in i-
stis, expendamus quod diuersorum consue-
tudinem referat. Sicigitur ex uno loco al-
ter Epiphaniij est intelligendus.

Verū libet pergere ex Epiphaniij citato
loco reliqua ascribere.

Cæterum de hospitalitate & benignita-
te erga homines, eleemosynaq; in omnes
hūius sanctæ catholicæ & Apostolicę ecclē-
siæ, fructus omnibus prædictus est. At uerō
lauacrum habet pro inueterata circūcisio-
ne in Christo: quiescit in magno sabbato,
abstinet à societate omnium hærescon: re-
probat omnes scortationes & adulteria, &
petulantiam, & idololatriam, & cædem, &
omnem iniquitatem, & magiā, & uenefici-
um, Astronomiam, uaticinationes, tremo-
rum obseruationes, incantationes, amule-
ta quæ apprehenduntur aut alligantur, &
phylacteria quoque appellantur: prohibet
theatra & ludos equestres, & uenationem,
musicos item & omnem maledicentiam ac
detractionem, & omnem pugnā & blasphemiam,
iniusticiamq; ac auaritiā, & usuram.

Item,

Item, negotiatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit: oblationes accipit à non iniustis neq; iniquè agentibus, sed à iustè uiuentibus. Preces autem assidue imperat cū omni sedulitate ac plicitate, & geniculatio ne in ordinatis diebus, noctu ac interdū ad Deum effundere. In quibusdam etiā locis etiā in sabbatis communionēs faciūt, nō ubiq; autem, sed apud Acremonas. (Nota, pie lector, quōd nunc hoc loco ipse recēseat Epiphanius istius Apostolicæ traditionis de synaxi celebranda suprā ab illo recitata statutum non ab omnibus, nec ubiq; celebratum esse: ut uideas, non de necessitate fuisse tales seruari, sed semper liberum. non enim Acremonas reprehendit, quōd aliter celebrent communionēs.) Seruatur ac cauētur, ut ne quis omnino iuret, neq; omnino conuictetur, neq; detestetur ex precepto ipsius Saluatoris, & ut neq; quis mentiatur, quantum eius fieri potuit: pleriq; uerò uendunt bona sua ac possessiones, & dāt pauperibus. Hic est character & forma huius sanctę catholicę Ecclesię, cum ea quā antea declarauimus, fide: & hæc statuta, ritusq; ac traditiones habentur in ipsa. (Nota lector, quōd conferat, & eodem appellet nomine, misceatq; & ritus & traditionēs Ecclesię: ut intelligas, eum de liberis ceremonijs loqui, quæ nunc ritus, nunc consuetudines, nunc traditiones appellantur.)

Hic est character Ecclesię à lege, à prophetis, Apostolis ac Euangelistis collectus, ueluti ex multis odoriferis & uirgultis ac medicamentis antidotis bona ad salutem utentium præparata ex uoluntate patris & filij & Spiritus sancti. Hi sunt characteres reuerendę ac castę huius sponsę Christi: hæc est dos & testamentum hæreditatis, & uoluntas sponsi ipsius & cœlestis Iesu Christi Domini nostri, per quem & in quo glōria patri, honor & imperium cum Sancto Spiritu, in secula seculorum, Amen.

Hanc descriptionem Ecclesię conferat pius lector cum pontificia ecclesia, & uidebit eam longè ab illa diuersam esse.

Et ex his liquidò constat, quid Epiphanius de traditionibus censeat, quas pro liberis habet ceremonijs: & hæc possent sufficere pio lectori, nisi placeret ad maiorem Euangelij lucem & redarguendos pontificios aduersarios, reliqua quæ adferuntur ab ipsis, ex eodem discutere. Dictum est antea, Epiphanium multa ex solo rumore & opinione uulgi collegisse, & in traditionum relatione errasse: quōd certè de eo dici ferant pontificij, cum non possint negare Papiam, Irenęum & Origenem Apostolicos in his recensendis impigisse turpiter. Quid mirum si & Epiphanius ætate ipsius lō

gè posterior sæpius in hac re errauerit, cum alioqui constet illum fuisse nimium credulum? Quod probandum restat.

Vbi scribit contra Origenianos, heresi 63, li. 2, tomo 1, refert de turpib., ipsorū rebus, hasq; relatas sibi esse dicit, sed hæc addit: Atamen his qui hoc dixerunt, & à mulierib. audiuisse affirmarunt, non credimus. Necessitas enim malignitatis eorum quiddixerunt, suggessit nobis aliquando ut credemus, aliquando uerò ut non crederemus, &c. En ut hic est dubius, nunc dicit se credere, rursus negat: nunc in hanc, nunc in illam inclinat partem. Sed hoc latius ex eodem probandum erit. Libro 3, tomo 1, heresi 72, Marcellum inter hæreticos ponit: sed quā sit incertus de eius heresi, ostendunt eius dubia uerba, cum etiā ipse fidei commendat, & scribat eum Romę descriptam reliquisse suam fidem, & se obtulisse ad declarationem contra aduersarios, qui eum hæreseos accusabant. Sed mala est sententia & consequentia Epiphaniij. Non frustra ipsum accusarunt, alioqui non opus habuisset purgatione: cum etiā Christus dictus sit demonium habere, & tamen se hic tutatus sit. Valeat igitur consequentia Epiphaniij. Inter cætera hæc habet uerba: Quidam pro ipso rationem reddiderunt, non sic rem habere, sed rectè ipsum uixisse, & rectè ipsum quoque sensisse affirmarunt: quare multa de hoc quaestio fuit, Et occulta quidem mentis Deo nota sunt. Itē: Interrogaui aliquando ipse beatum Papā Athanasium de hoc Marcello, quomodo de ipso sentiret. Ille uerò neque ipsum defendit, neque grauitèr aduersus ipsum inuectus est: uerū solum risu leui edito ostendit flagitium non magnum esse ipsum, sed habebat ipsum ueluti qui purgasset se. De hoc Marcello & eius innocentia uide quoque Nicēphorum Callistum libro 9 historiæ Ecclesiasticæ, cap. 12 & 13, &c. Cur igitur Epiphanius eum recenset inter hæreticos? En tam fuit dubius & lubricus Epiphanius, ut postquam alij sine certa ratione accusarent Marcellum, & in ipsum temerè scriberent, ille statim illum in hæreticorum referret numerum, pro sua temeritate: quamquam pronunciet aliorum fidedignorum testimonio innocentem Marcellum. Sed quæ est illa petulantia, propterea aliquem hæreticum damnare, & hæreticis adiungere, quōd à maleuolis sine certa & firmatione accusetur & traducatur? an propterea, q. si quis accusaretur tantū, posset esse catholicus? Imò cōtra aduersarios Marcelli obtreactionē & calumnias, etiā & hæc tandē uerba subiicit Epiphanius: Ceterum nunc dicunt orthodoxi, & fratres nostri

nostri ac confessores à quibusdam discipulis à Marcello relictis editionem confessio-
nis fidei purgatę se accepisse, &c. Exemplar
apponit istius confessionis, in qua se refe-
runt discipuli cum ipso ad Nicęam fidem,
& ad beatissimum Papam Athanasium: &
tamē cogitur ei esse hæreticus, & inter eos
numerum habere Marcellus.

Sic quoq; planē damnare uoluit Orige-
nis libros: in quo proposito restitit ei Chry-
sostomus, Theotinus, & alij, testib. historijs.
Fuisse igitur ipsum lubricū & dubiū in mul-
tis rebus, & nimium facilē ad credendum
cuius, negare non poterunt Papasini: quan-
quam eius traditiones Stanislaus impius,
non Osius grauius tueatur. sed postea ui-
debimus quā felicitē.

Sic ueluti Marcellum hæreticum appel-
lat, & tamen non conuincit, ita & Aerium
peiores Arrio dicit: sed nihil addit de eius
hæresi, licet ipsum malum mundo magnū,
furiosum mēte, & elatum opinione uocet,
tandem eius hæresim refert & inquit: Erat
ei sermo furiosus magis quā humanæ cō-
ditionis, & dicebat, Quid est episcopus ad
presbyterum? nihil differt ab illo, unus est
ordo. Hoc ne est furiosum? hoc ne est mun-
do malum magnum?

Item alias hæreticas opiniones eius re-
censet has, Pascha non esse celebrandum,
ne uideamur Iudaicis fabulis impliciti: Mor-
tuis uiuorum preces non prodesse: item, Ie-
iunia nō esse certa ordinanda, ne uideamur
Iudaizare, & sub iugo seruitutis esse. Iusto
enim non est lex posita, &c. Hæ sunt hære-
ses Aerij. In priori de æqualitate episco-
pi & presbyteri, si hæc hæresis debeat dici,
uerē fuit hæreticus Hieronymus (quem ta-
men Papistę doctorem Ecclesię constitu-
runt) qui in epistola ad Oceanum, in com-
mentarijs in epistolam ad Titum, super ca-
put 1, & alibi tā copiose eadem cum Aerio
ex Scriptura solida & multis rationibus as-
ferit, ut omnes Epiphanijs & Papasini refuta-
re nequeant. Sed fuit episcopus Epiphani-
us, uoluit igitur arroganter suam dignitatē
tueri. Sed sunt etiam & episcopi, qui idem
cum Hieronymo asserunt.

Chrysostomus in 1 epistol. ad Timotheū
in cap. 5, homilia 11 sic ait: Inter episcopum
& presbyterum interest fermē nihil. quippe
& presbyteris Ecclesię cura permilla est, &
quę de episcopis ait, ea etiā presbyteris cō-
gruunt: sola quippe ordinatione superiores
illi sunt, atque hoc tantum illi plus quā
presbyteri habere uidentur, &c.

Item Ambrosius in commentarijs in epi-
stol. ad Timotheum primā, in caput 3 sic scri-
bit: Episcopi & presbyteri una est ordina-
tio: uterq; enim sacerdos est. Sed episcopus

primus est, ut omnis episcopus presbyter
sit, nō tamē omnis presbyter episcopus. Hic
enim episcopus est, qui inter presbyteros
primus est. Deniq; Timotheum presbyte-
rum ordinatum significat: sed quia ante se
alterum non habebat, episcopus erat. Item,
Theophylactus in eundem locum & caput
istius epistolę: Cur autē quæreretur (ait) aliquis,
sacerdotes hic præterit? Quia quę dicta de
episcopis sunt, sacerdotibus competūt. his
namque & ut alios instruant, & ut ecclesijs
præsent, iniunctum est: & sola sunt illis con-
secrationis cęremonia inferiores, &c. Et cō-
firmat Panormitanus sententiam Hierony-
mi dicētis, episcopum presbyteris superio-
rem magis ex consuetudine, quā ex iure
diuino: comprobatq; in c. quarto, de cōsue-
tudine. quem legant omnes pij. Vbi proli-
xē differt ille Abbas quomodo presbyteri
olim presbyteros ordinauerint.

Notent hæc pontificij, qui etiam inter e-
piscopos tantam differentiam faciunt, ut
planē tanquam seruos reliquos episcopos
Romano subiiciāt, contra ueteres, qui ferē
nullam differentiam constitu erūt inter pres-
byteros & episcopos. Et hic uidēt lectores,
quantū sit in hac re mundo malum Aerius,
ut etiam optimos Ecclesię scriptores habu-
erit secum sentientes.

Argumenta Aerij quę ille ex Scriptura
adfert, sic eludit Epiphanius: Cum recens
esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re-
nata ueluti habebat, scripsit, Nō omnia po-
tuerunt Apostoli constituere, &c. Sed Pau-
lus diuersum ait Actorum 20, Omne consili-
um Dei aperui uobis. Ergo quę Dei sunt &
Deus uoluit, ea omnia constituerūt Aposto-
li: & rectē refert Irenęus, teste Euseb. ex do-
ctrina Polycarpi, illa sola esse uera quę Apo-
stoli tradiderunt. Istā opinionē Apostolorū
quod non omnia tradiderint, in commen-
tarijs super Ioannem reputauit Augu-
stinus, super illud, Habeo adhuc uobis multa
dicere, &c. Sed ad dictū Epiphanijs, si ue-
lit de necessarijs ad salutem intelligi, respō-
demus: Si ea omnia non constituerunt Apo-
stoli, ergo non sunt salui facti quos docue-
runt, quia nō omnia docuerunt necessaria.
Aut ergo concedant id de liberis tradi cęre-
monijs, aut hoc dici de Apostolis, quod ta-
men contra Scripturam & omnes ueteres
asseretur. Et rursum alibi pbauimus, Epi-
phanium docuisse, omnia ad salutē necessa-
ria contineri in Sacris literis, &c. & uehemē-
ter in cap. 1 & 2 libri tertij hoc refutauit Ire-
næus, & Tertullian. in p̄scriptione heretico-
rū, ut alibi dictū est. Errat ergo hic Epipha-
nius: Hieron. ait episcopos magis consue-
tudine, quā dispositionis Dominicę uerita-
te presbyteris esse maiores, ut annotatū est.

Porro

Nicephorus
Callistus
scribit libro
4, cap. 22
sue historie
sic de Mon-
tano: Mōtan-
us nouorū
ieiuniorum
præter Ec-
clesiæ cōsue-
tudinem au-
tor fuit.

Porro in secunda Aerij hæresi, quod de Paschate & ieiunijs asserat contra Epiphaniū Aerius, illa nō necessariō obseruanda esse more Iudaico: habet tamen totam antiquitatem secum sentientem. Vide Socrate libro 5, cap. 22. qui expressè scribit Apostolos non de his præceptum dedisse, imò Apollonius exprobrauit inter alias hæreses hoc Montano, quod primus ieiuniorum leges imposuisset, teste Eusebio libro 5, cap. 18. tantum abest, ut ab Apostolis huiusmodi lex aliqua profecta sit. Porro Epiphanius in citata sæpius compediaria fidei Summa, sic inquit: Sunt præterea aliæ præeminētes uitæ conuersationes, quæ in eadem sancta catholica Ecclesia seruantur, eorum, inquā, qui ab omnibus carnibus abstinent: itē, Et qui ab alijs, de quibus dictum est, abstinent, &c. Has uocat ille præeminētes conuersationes uitæ, & quasi traditiones in Ecclesia, quoniam & ieiunium tale dicit Apostolicum esse. Sed sanctus Spiridion, teste Sozomeno libro 1, cap. 11, & refertur in Tripartita lib. 1, cap. 10, aliter dixit, se liberè carnes edere, quo die cæteri abstineant, quia Christianus esset, & ideo omnia mūda haberet. Ignatius scribit quoque ad Heronem, ne ex toto abstineat uino & carnibus.

Audiamus etiam quid Eusebius libro 5, cap. 3 scribat. uerba eius hæc sunt: Fuit Alcibiades eorum (scilicet qui sub M. Antonio passi sunt) qui nimium parcè uiuebat, nec aliud in cibum quàm panem & aquam usurpauerat. Cum autem eodē modo in carcere constitutus, uiuere conaretur, Attolo post primum certamē quod in Amphitheatro obierat, reuelatū est, non rectè facere Alcibiadem quod creaturis Dei nō uteretur, & alijs præterea offendiculi occasionem relinqueret. Persuasus sic Alcibiades, cuncta intrepidè usurpauit, ac Deo gratias egit. non enim gratia destituti erant, sed consultorem habebat Spiritum sanctum. Hæc ibi. Item, Tertullianus in libro de Ieiunio aduersus Psychicos: Deceterò indifferenter ieiunandum est ex arbitrio, non ex imperio nouæ disciplinæ, pro temporibus & causis uniuscuiusque. Sic & Apostoles obseruasse, nullum aliud imponentes iugum certorum & in commune omnibus obeundorū ieiuniorum, &c. Et Origenes homilia 10 in Leuiticum: Est certè libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non obseruantiae superstitione, sed uirtute continentiae.

Idem Epiphanius contra Audianos, libro 3, tomo 1, ait illos falsò adferre Apostolorum constitutionem, quæ (inquit) apud multos in ambiguo est, sed non reprobata, &c. Notet hæc uerba lector pius. Primò dicit, hos falsò adferre traditionem: deinde,

eam apud multos in ambiguo esse, & tamē non reprobata. Quàm igitur sibi de traditionibus parum constet, uel ex his uerbis liquidò apparet. Deinde ex reliquis omnibus iam suprà citatis patet, qualis sit traditio Epiphanijs de ieiunijs, quam apparet nō ab Apostolis, sed à quibusdam superstitionis profectam esse. Hæ sunt Epiphanijs præminētes uitæ conuersationes & traditiones, ob quas censet hæreticum Aerium. Sed potius hoc pacto ipse hæreticorum superstitionisissimus erit. Et quis nunc diceret hæc esse Apostolorum traditiones & præcepta, quibus antiquissimi, & Apostolicorū temporum uicini repugnant patres? Et quis feret nūc ob hæc & similia leuia, dici Aerium hæreticum? Tandem in conclusione contra Aerium sibi ipsi contradicit, & uerba ponit quæ prioribus à nobis antea citatis, contraria uidentur. sunt autem hæc: Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? ueluti Salomon dicit, Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ: ostendens, per hoc quod & scriptis, & sine scripto docuit pater, hoc est & Deus, & unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem habet statuta in se posita indissolubilia, quæ dissolui nō possunt. Cum itaq; ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est hic rursus seductor, &c.

Dixerat antea, ex libera & uoluntaria præsumptione quædam in Ecclesia suscepta esse, quædam pro libertate ceremoniarum diuersæ ab alijs aliter peragi: hic uerò dicit, statuta in Ecclesia indissolubilia esse: imò suprà in Compendio fidei dixit in primis Apostolicum esse, celebrare ter synaxin, &c. mox ibidem hoc soluit, ostendens Acremonas diuersum ab illa traditione in synaxi agere. Ibidem dicit, comam amputare, esse Apostolicum: & tamen soluentes nō admodum reprehendit, sed ait illos qui comam nutriunt, hoc facere ex proprio mentis intento, non ex Euangelij præcepto, neque ex Apostolorum traditione: interim asserit id (scilicet comam nutrire) ab eis factū honestæ uitæ gratia. Et sic secum dissentit.

Imò hic rursus uideamus quid Epiphanius de re illa dixerit diuersi. In genere antea dixerat suprà de refecatione capillorū: nunc uerò alibi, id est libro 3, tomo 2, hæresi 80, ait de barba in constitutionibus Apostolorum dicere diuinam Scripturam, addens hæc uerba: Ne corumpas, hoc est, ne seces pilos barbæ, neque meretricio more ob comam esteraris. Item: Et uir non debet nutrire comam. Quid uerò sit peius & contrarium? Hi barbam (denotat quosdā) quidem formam uiri refecant, capillos autem capi-

tem capitis saepe nutriunt, &c. Hæc ibi. En hos reprehendit Epiphanius, quos nunc in Papatu ubiq; reperimus: imò cōtra hanc sanctam traditionis scripturā expressè egit Papa diuersum statuēs Anicetus, distinc. 23. c. prohibere. sed hanc constitutionem alcribit Platina Anacleto, qui uoluit barbas radendas esse.

In cōcilio 4. Carthaginensi, cap. 44, (quod repetitur distinc. 42) sic legitur: Clericus nec comam nutriat, nec barbam.

Sic sunt isti traditionis Epiphaniæ obseruantes, cum nobis alias ipsius obtrudant.

Sed ibidem quoq; refert traditionē, quomodo in monasterijs Aegyptiorum propriis manibus laborauerint, &c. quæ etiā tam est explosa ex pontificiorum monasterijs, ut nullibi extet. Videat nūc pius lector, quales nobis obtrudat Epiphanius.

Sed redimus ad locum Epiphaniij, quem ex Salomone insulsiſſimè ad confirmandā traditionum efficaciam torquet: Audi fili, sermones patris tui. Præcedit interim in capite 1. Prouerbiorum, hanc sententiam, illud, Timor domini initium sapientiæ: hoc est, uult ergo Salomō dicere, ut iuxta legem instituantur in timore Domini pueri à parentibus, iuxta illud Deuter. 31. & 6 cap. ubi præcipit Deus, ut uerba legis filijs suis tradant & inculcēt, & scribant super postes domus: non dicit de tacitis traditionibus. Et Salomon ait, se ideo scripsisse sententias, ut inde disceretur timor Domini, iusticia & prudentia, tantum abest ut ista quæ Epiphanius adfert ex Salomone, possint de tacitis traditionibus intelligi. Deinde Salomon fuit in ueteri lege. Et apud Ezechielē dicitur: Non ambulabitis in uijs patrum uestrorū, sed in uijs meis, ait Dominus.

Habet quidem multas traditiones Epiphanius, quæ neq; ad doctrinam, neque ad disciplinā pertinent, ut de Lazaro, quod triginta annos natus fuerit, dum resuscitaretur, & cum post suscitationem adhuc triginta annos uixisse: idque se in traditionibus inuenisse refert, in Manichæi dogmatum catalogo, libro 2, tomo 2. Verū ubi extant istę traditiones? quis nobis illas exhibet? aut si maximè extarent, unde fidem haberent? Sed quorsum talis traditio est utilis? Iudica lector.

Talis & similis est apud eūdem traditio hæresi 54, libro 2, tomo 1, de Magis, quod annis duobus à natiuitate Domini uenerint Bethlehem: ad quod tamen probandum, & textum Lucę & Matthæi torquet admodū. Sed Alexandrinus Ammonius in enarratione quatuor Euangeliorum quæ harmonia uocatur, diuersum tradit, inquit: Neque lauit Magos ad solis ortum longis terrarū

spacijs etiam disſitos ea natiuitas. Quippe post circumcisum octauo die infantem, Iesumque uocatum, ipsi decimotertio die Hierosolymam noua stella duce uenientes, regem Iudeorum prædicant natum. Hęc ille.

De tempore quo Magi Bethlehem uenerunt, expressè nihil significat Chrysostomus: sed tamen cum sæpius Bethlehemitice urbis, præsepj & pannorum, quibus inuolutus erat puer, mentionem faciat, in secundum caput Matthæi homilia sexta & septima, & in primis homilia septima dicat puerum tantū quadraginta diebus in Bethlehem remoratum esse, & postea uenisse in suam ciuitatem: satis indicat, suam hac de re (de tempore uidelicet) sententiam esse contra Epiphanius, quod statim post natiuitatem Christi, & ad summum infra 40 istos dies uenerint, quibus puer ibidē remanserit. Imò manifestè ab Epiphanio dissentire uidetur, cum in eadem septima homilia sic dicat: Consequenti ratione colligitur, stellam ipsam ante multum apparuisse tēpus. Quia enim Magi plurimum erant itineris longinquitate remorandi, neq; poterant mox nato puero assistere, quem ut mirabilius rei dignitas educeret, panis adhuc infantē colligatum oportebat adorari, ante multū tēpus cum stella demonstrat. Si enim quando puer natus est in Palestina, tunc illis stella apparuisset in Perside, plurimum in itinere tempus terentes, nequaquam illum adhuc in pannis inuenire potuissent. Quod si à biennio & infra Herodes pueros interfecit, non mireris: siquidem conueniens in eundē tyrannum pauor, & furor pro abundantia cætionis & licentia persecutionis, maius etiā tempus includit, ne quis profectō eius ætatis, & fortè is potissimū propter quem alij interimuntur, effugiat, &c. Et paulo post: Propter qd & ab Hierosolymis proficiscētibz rursus apparuit, (stella) nec prius à cursu suo destitit, quā ad ipsum præsepium peruenirent, &c. Huiusmodi plurima ibi inuenies.

Et Theophylactus super Matthæum ita explodit Epiphaniij siue sententiā, siue traditionem, ut non locum habeat amplius. ait enim super illud, Quæsiuit ab illis Herodes diligenter tempus stellæ. Stella antequā natus esset Dominus, apparuerat Magis, quoniam multū temporis in iter insumptū erant, ideo multo antea apparuit stella. Adorant eum, adhuc in fascijs iacentem. Aliqui tamen dicunt, quod cum Christo nato apparuerit stella, & Magi per biennium uenerunt, & nō in fasciculis inuenerūt uel in præsepio, sed in domo cū matre bimulū. Sed tu priorem sententiā tanquam meliorē retine, &c. Hic uidetur Theophylactus quasi

quasi Epiphanius uerba, quæ in citato loco ita prolixè adferuntur, recitare, & postea refutare. Sed Epiphanius ut ista assereret mouerunt hæc uerba (Exactè cognoscens tempus à Magis:) potestq; fieri, ut putauerit maiorem miraculosè Christū, quàm ut bimulis confimilis esset. Sed breue fuisse tempus apparet à natiuitate usq; ad Magorum aduentum ex Euāgelista, dum ait: Cū Iesus natus esset in Bethlehē, ecce Magi ueniunt. Sed certius est ideo bimulos occisos, ut planè comprehendere Christum posset. Adde quod Sabbellius Enneade septima, lib. 1, planè Epiphanius opinionem euertat, dicens, non statim post abitionem Magorum occidisse infantes, sed crudelitatem hanc ad biennium usq; trāstulisse, propterea quod interea temporis à filiis apud Cæsarem accusatus, Romam purgādi se gratia ire coactus fuerit: unde reuersus saeuient primū in pueros bimulos, &c. Ex apocrypho euangelio quod Protoeuangelium Iacobi uocatur, quoque diuersum cognoscitur contra Epiphanius, &c. Sed solat traditionarij circa illa externa, quæ nullius sunt momenti, admodum occupari. Sic quoque Epiphanius libro 2, tomo 1, hæresi 55, asserit, quod in traditionibus repperit, Patrem Danieli fuisse (credo hoc illum in Thalmudicis Rabinorum traditionibus repperisse) Sabamitē, Heliæ Achimaan. Nam inquit non inueniri patres uel matres Danielis uel Heliæ Thesbitæ in receptis omnibus libris, sed in traditionibus, mox & sic ait: Nusquam habentur eorū patres & matres, &c. Verū ubi sunt istæ traditiones, unde hoc Epiphanius habet?

Sed dictum est antea, non decere nos nimium occupatos esse genealogijs inextricabilibus, ut scribit Paulus 1 Timoth. 1. Peccauit igitur sine dubio Epiphanius in præceptū Pauli. Sed cuperem scire quorsum profint nobis istæ traditiones, & quorsum (si maximè extarēt) esse possent utiles? Sic Ofsenorum origines à Nabatica regione & Itura Moabitideq; & Areilitide, quæ est ultra uallem falsam, &c. ex traditione refert. Sed quorsum est talis traditio utilis? Hinc Irenæus in præfatione libri 1 ait: Quatenus ueritatem refutantes quidam inducunt uerba falsa, & genealogias infinitas, quæ quæstiones magis præstant, ut Apostolus ait, quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.

Vides ergo, pijsimè lector, quàm fuerit circa plurima occupatus Epiphanius, quæ nihil fructus attulerunt Ecclesiæ.

Expeditis his omnibus, uideamus nunc præcipua eius capita traditionū, quib. nos miseros petūr Ofsiani, Staphyliani, Canisiani, Lindani, Asoti, Iesuitæ, Andradiani, & similes Beani, iam dudū traditi in repbā mētē.

Sic libro 2, tomo 1, hæresi 59, cōtra Catharos legitur apud Epiphanius: Quæ ad sacerdotium tradita sunt propter eminentiam celebrationis sacrorum, ea ad omnes æqualiter ferri putarunt, quum audierint, quod oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, continentem: similiter & diaconum, & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei p̄dicatio post Christi aduentum eos, qui à nuptijs mortua uxore ipsorū, secundis nuptijs cōiuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Ethæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed adhuc uiuentē & liberos gignentem non suscipit unius uxoris uirum, sed eum qui se ab una continuit, aut in uiduitate uixit, diaconū, & presbyterum, & episcopum, & hypodiaconum: maximè ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At dices mihi, omnino in quibusdā locis adhuc liberos gignere & presbyteros, & diaconos, & hypodiaconos. At hoc non iuxta canones, sed iuxta hominū mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem: quum non inueniretur ministerium. Et mox: Dico autem, quod decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates, ut presbyter ac diaconus & episcopus Deo dicatus sit. Si etiā populo p̄cipit sanctus Apostolus, ut ad tēpus uacēt orationi: quanto magis sacerdoti idem præcipit, ut indistractus sit, inquam, ad uacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac uisibus perficitur, &c. Hæc ibi. Primam regulam de digamo sacerdote alias in 4. libro, ubi ad Hieronymi traditiones peruenerimus, tractabimus. Ideo nunc super sedemus: secundam nunc excutiemus. Dicit Ecclesiā non suscipere gignentem liberos, etiā unius uxoris uirum, sed eum qui se ab una continuit, aut in uiduitate uixit, diaconum, presbyterum & episcopum: maximè si sinceri sint canones Ecclesiastici. Hæc uerba explicite pugnant cum Paulo, tametsi uel ab Epiphanioprofecta sint, & Hieronymus cum ipso in eadem sententia sit, dum ait libro 1 contra Iouinianum, Vnius uxoris uirū, qui unam uxorem habuerit, non habeat.

Sed querimus, quos habeat canones synceros Epiphanius, Pauli ne canonē in epistolis traditum, an alios? Paulus eligendum episcopum & presbyterum ait unius uxoris uirum, qui bene præsit domui, regētem liberos, habentemque eos subditos, uxore similiter modestam, &c. similiter & diaconum unius uxoris uirum, qui liberis rectè præsit & proprijs familijs. Non inquit, qui fuerit, aut qui habuerit. Et suffragantur explicationes aliorū nobis. Ambrosius enim in cap.

Eadem uer-
ba Chryso-
stomi repe-
tit Oecume-
nius in ca-
put ad Ti-
tum.

in cap. Qui sine. 26. distinct. sic ait: Qui sine crimine unius uxoris uir est, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui est, inquit, non Qui fuerit. Sic & Chrysostomus adhuc clarius ait homilia 2, in epistolam ad Titum: Obstruere prorsus intendit hæreticorum ora, qui nuptias damnant: ostendens eam rem culpa carere, imò ita esse preciosam, ut cum ipsa etiam possit quispiam ad sanctum episcopatus solium euehi. Sic Chrysostomum Epiphano, quem etiam maiore facit Epiphano Osius, opponimus, & alterum Hieronymo: aut si commentum Epiphaniij & Hieronymi ualere debet, ut hæc Pauli uerba, Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, uigilantem, sobrium, peruertantur sic, Oportet ut fuerit, non sit unius uxoris uir: ergo similiter sequetur, Oportet ut fuerit sobrius, ut fuerit irreprehensibilis, ut aptus ad docendum fuerit, licet iam non sit, & quasi nunc non amplius esse debeat talis. Sed quæ esset hæc absurditas? Verum Epiphano fortè non est syncerus cano Apostoli doctrina in scriptis comprehensa: quare canones puta uit Apostolorum aliter habere. Ideo & illos qui extant sub nomine Apostolorum canones inspicimus: & ne ego suspectus peregrina adferre uidear, producam Perionij Papiste uerba, ex istis canonibus prolata & citata. uerba eius sunt in libro secundo Topicorum theologicorum: Quoniam autem quodam decreto suo Apostoli, id est quinto, cauerunt, ne quis episcopus sacerdos, diaconusue uxorem suam religionis causa & prætextu repudiet: Latiniq; consequentibus ætatibus illos temporis causa hæc instituisse rati omnino uetuerunt, ne ij qui mariti essent ad sacros ordines peruenissent, nisi aut uxore mortua, aut Christo consecrata: Græciq; hoc Latinorum instituto neglecto, illud Apostolorum decretum retinere noluerunt: factum est, ut in hæc tempora in partes duas distracta Ecclesia sit: quarum una, id est Latinorum, hoc uetus institutum de uxoris (ut ita dicam) separatione: (neque enim hoc diuortium rectè appellari potest.) altera autem uetus illud Apostolorum de utriusq; (ut ita dicam) cohabitatione, comprobarit, ita tamen, ut Græci hoc in episcopis improbent. Hoc ego ne temporis causa fingere uidear, decreta proferam, ac primum quintum Apostolorum. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus ne uxorem suam eijsito, aut repudiato prætextu causaq; religionis. In cœtu & concilio Constantinopolitano, quod in Trullo Iustiniano Imperatore celebratum est, hoc Apostolorum decretum contra Romanæ ecclesiæ institutum & consuetudinem sta-

tutum est ualere oportere. (extat in Decretis distinct. 31 c. quoniam.) Sed hæc ex Perionio. Decretum autem illius concilij postea recitabimus. Ergo nec adhuc ille syncerus canon esse poterit ex istis canonibus, qui dicuntur Apostolici, de quibus & nos tamen ualde dubitamus an sint Apostolici: de alijs Apostolorum canonibus nihil scimus, licet de Apostolicis iactet Epiphanius. Videamus an sit igitur alicuius concilij? Certè duo concilia ante Epiphaniū approbarunt coniugia sacerdotum. Nam Gangrensis synodus Eustathium damnauit, quod monastica quædam institueret, & quod sacerdotis uxorem à communione reijecisset, & coniugatos presbyteros contempsisset, teste Socrate libro secundo, capite 43. & Sozomeno libro tertio, capite decimo quarto.

Et dicat nunc pius lector, quomodo potuissent damnare ea de causa in ista synodo Eustathium, & confirmare coniugium sacerdotum, si talis aliquis canon Apostolorum extitisset autenticus? Et si tunc extitisset, quomodo ille potuisset à tam multis ignorari episcopis?

Deinde concilium Nicænum eo tempore & uenerandissimum & celeberrimum cum Epiphaniij sententia quoque non facit: & certè si sanctum illud tam multorum episcoporum concilium ullum sciuisset canonem aut Scripturam sacram de cœlibatu sacerdotum & episcoporum, nunquam diuersum statuisset: imò si etiam eo seculo & prioribus, siue postea talis aliquis syncerus & autenticus canon extitisset, multi certè episcoporum non ita in coniugio, aut cum uxore tam in Oriente quam in Occidente, ut in Germania, Italia, & in Hispanijs uiuissent. Verum ipse tamen Epiphanius tale coniugium quanquam dicat iuxta propriam mentem esse, non damnat, ut Pontificij, nec dicit peccatum esse: sed ita fieri dicit, partim quia disciplina canonum frigebat: partim excusare uidetur propter multitudinem credetium, & paucitatem ministrorum, qui in matrimonio liberos gignebant, & nihilominus ministrabant. Sed audiamus ex historijs, quid in hoc concilio hæc de re actum sit.

Socrates historiæ Ecclesiasticæ libro 1, capite 11: Episcopis in Nicæa synodo placuit, ut nouam legem in Ecclesiam introducerent, ne sacerdotes, episcopi uidelicet, & presbyteri, & diaconi cum uxoribus dormirent, quas cum adhuc laici essent duxissent, &c. En nouam ait legem. ubi igitur antea syncerus ille canon Epiphaniij fuit? Sozomenus sic scribit lib. 1, cap. 23, (& refertur etiam distinct. 21, c. Nicæna.) Nicæna synodus

nodus uolens corrigere hominum uitam in Ecclesijs commorantium, posuit leges, quas canones uocamus: in quorum tractatu uidebatur aliquibus introducere legem, ut episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi cum coniugibus, quas ante cōsecrationem duxerunt, non dormirent. Surgit autem Paphnutius, licet nuptiarum expers cōfessor, & contradicit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem dicens cum propria doro mire coniuge. Suasit itaque concilio ne talem legem poneret, grauem esse asserēs causam, quæ aut ipsis aut eorum cōiugibus occasio fornicationis existeret: Synodusque laudauit sententiam eius, & nihil ex ea parte sancit, sed hoc in cuiusque uoluntate, non necessitate permisit. Hactenus de synodo.

Sanè si syncerus Apostolorum canon extitisset de cœlibatu sacerdotum, hunc potius protulisset Paphnutius, aut prolato ab alijs non repugnasset uir tam pius: nunc autem Scripturam profert, cui alijs acquiescūt. Valeat igitur canon Epiphanijs, qui omnino falsus est.

Sed postea dicit Epiphanius: Ego dico quod decorum sit propter repentinam ministeria, &c. En ille censer hoc pro sua persona decorum esse: & utile quidem esset tales haberi posse, qui omnes essent ut Paulus, aut qui sine uxore uiuerent, haberentque tale donum, idem enim & nos dicimus. Verum alia ratione quàm adfert probat suum decorum, quia ait, semper orandum esse eis. Sed quoque laicis dicitur ab Apostolo, Sine intermissione orate. Quod autem inquit, Abstinete ad tempus propter orationem ex consensu, 1 Corinth. 7. id de publicis dicit orationibus, ad quas se & ieiunij ex cōsensu pręparare debent: alioqui laici non semper ieiunare possent, qui laboribus uitam quærunt, quod etiam ibidem præcipitur. Sed uideat ipius lector, ipsum locū Pauli, & expendat.

Cum igitur nunc sit ita Epiphanijs canon, quem tamen non Apostolicum uocat ipse, explicatus, ut uideatur uero dissimilis: tanta tamen est impudentia Polonus ille episcopus Carnalis nunc Stanislaus Osius præditus, ut per hunc audeat explicare alium Stephani Papę, quæ extat distinct. 31. sic enim ait Osius: Per Epiphanijs uerba iam sublata est hæc dubitatio Stephani. Nam quamuis aliter hac in parte se gerant Orientales, nō faciunt hoc tamē iuxta canonem, qui idem est, si quid Epiphanijs credimus, apud Orientales & Occidentales, sed faciunt pro libidine sua. Hæc Osius, qui censer, non agere iuxta traditionem Apostolicam Orientales in coniugio sacerdotum, sed pro libidine sua:

Occidentales uerò recte iuxta traditionem agere. Sed nunc diuersum audiuius ex Perionio, qui canonem Apostolicum adduxit. & hæc in eodem loco subiungit uerba: Decretum Constantinopolitanum tertio decimo cap. sic habet, Quoniam in Romana ecclesia hoc pro decreto traditum esse cognouimus, ut ij qui diaconi aut presbyteri ordinem sint adepturi, profiteantur se deinceps cum uxoribus suis non concubituros: nos ueteri Apostolicę diligentie ac præscriptionis decreto parentes, legitimas sacrorū hominum cohabitationes etiam ex hodierno die ualere uolumus, nulloq; modo eorum cum uxoribus copulā soluimus, aut priuamus eos consuetudine quæ legitimis temporibus fiat, &c. uide etiam in Decretis distinct. 31. c. quoniam, ubi eadem habentur. En mi lector, in hac synodo dicitur id in Romana ecclesia decretum quidem esse, non tamen ab Apostolis traditum. Sed mox pergit Perionius: Quis autem primus apud Latinos sanxerit, aut quo patrum tempore decretum illud, quod concilium 6 apud Latinos traditum esse posuit, cœptum sit ualere, ne ij qui uxores duxissent antequam ordines sacros qui uocantur, adepti essent, ordinibus illis præditi deinceps cum uxoribus ne habitarent, nec rem haberent, equidem inuenire non potui, &c.

En quanto rectius sapit Perionius Osius, qui ingenuè fatetur non esse traditionē Apostolicā, sed ab alio quodam institutum, se tamen ignorare à quoniam cōtrarium decretum ex Apostolicis canonibus profert, quod concilij 6 in Trullo celebrati canone certo & aperto confirmat: tantum abest, ut dicat cum Osius, canonem siue traditionem Apostolicā esse cœlibatum presbyterorum: siue cum Stephano faciat Papa, asserens aliam de coniugio sacerdotum traditionē ab Apostolis Orientales, aliam uerò Occidentales de eorū cœlibatu habere: ideo hoc refutare uidetur. Itē Petrus à Soto in assertione fidei catholicę super confessionem principis Vuirtenbergici ait: Fatemur hæc (scilicet cœlibatum sacerdotum) nō esse ex ipso diuino iure, sed consuetudine & consensu Ecclesię, &c. Et hunc defendendum suscipit Osius contra Brentium, & tamen ab illo dissentit, ut & à Perionio: imò & synodorū decreta & Apostolicos canones uel negligit, uel rejicit ille Stanislaus.

Pulchra certē unio pontificiorum. Osius asserit traditionem Apostolicā esse, eamque uniuersalem cœlibatum sacerdotum: Perionius diuersum, & contrarium ex canonibus Apostolorum probat: Petrus à Soto planē negat: sic quoque duo illi posteriores restitunt pontifici Stephano, qui tradidit hoc cœlibatum extra

Semper orationem laicorum est, et interim illis præcipitur, ut soluant debitū. Ergo ne præcipit cōtraria? Itaq; ista dicta Pauli de publicis precibus intelligi debent.

se ex traditione, quod illi ex hominū decre-
to & non Apostolorū traditione esse profe-
ctum afferunt. Pontifici tamen nullus resi-
stere debebat, aut etiam poterit, teste Osio:
quia non errare dicitur Papa aliquis ei. Si
igitur traditio est uera, quam Stephanus tra-
dit: ergo est pugnans, quia aliam, eamq; di-
uersam scribit esse in Orienti traditionem,
& rursum aliam in Occidenti, quasi Apo-
stoli diuersa tradiderint.

Sed cogit in ordinē Osius Stephanum,
ostendēs ex Epiphania unam esse traditio-
nem, non diuersam, aut duas. Hoc si ita est,
ergo Stephanus errauit uel mentitus est,
docens aliam apud Orientales, aliam & di-
uersam apud Occidentales esse traditionē:
quia Osius dicit apud utrosque unam esse,
idq; ex Epiphania. Si igitur Papae errant,
qua impudentia audet asserere Osius, il-
los nūquam errare? aut cum ait, Sublata est
dubitatio Stephani: nunquid cēset Papam
dubitare, quē ille in omnibus decretis cer-
tum facit? Pulchra unio.

Suffragatur nobis aliud quoddam de-
cretum in decretis 26. q. 2. c. fors. Copula sa-
cerdotalis uel consanguineorum nec lega-
li nec Euangelica uel Apostolica autorita-
te prohibetur, ecclesiastica tamen lege pe-
nitūs interdicatur, &c. Ergo autoritate di-
uina non prohibetur copula sacerdotalis.
Quare & Stephani & Osij opinio falsa est,
& in ipso Decreto quaedam traduntur pu-
gnantia: quamuis hoc conetur Staphylus
negare, tamen in hac causa multa reperiun-
tur, distinct. 28. 29. 30. 31. sibi contraria. Con-
sular pius lector ipsos locos, & uidebit.

Redimus ad Perionium, qui citauit cano-
nem Apostolorum, quo etiam usus coniu-
gij episcopis permittitur. Sed in citata ab
eodem sexta synodo adeo fuerūt huius ob-
seruantes patres, ut amputauerint hoc epi-
scopis contra Apostolicum canonem, con-
cedentes tantum presbyteris, diaconis &
hypodiaconis, teste eodem, qui caput eius
cōcilij de ea re sextum & quadagesimum
citāt: contrā rursum illud presbyteris am-
putatum est alibi, & diaconis concessum
tantum, in cōcilio Neocæsariensi, cuius uer-
ba extant in Decretis distinct. 28. c. de Syra-
cusan. Presbyter ducens uxore, non diaco-
nus iubetur deponi, &c. Pulchra harmonia
Decretorū, de qua iactat Osius, Staphylus
& Lindanus. Quod uerō Petrus à Soto af-
ferit cum Perionio ab hominibus & ex cō-
suetudine Ecclesie profectum esse cōliba-
tum, ideoque seruadum: hoc cum Polycar-
pi & Irenaei sententia pugnat, quae extat a-
pud Eusebium libro quarto, capite 14. Illa
sola uera sunt, quae Apostoli tradiderunt.
Cur igitur illi contra Apostolorum tradi-

tiones agunt? Sed en quartus prōdit u-
nionistarum Staphylus, qui ait Nicænum
concilium Orientalibus, propter loci & e-
ius gentis conditionem, concessisse coniu-
gium, Occidentalibus uerō & Romanis,
non item, &c.

Osius dicit ex Epiphania, cōstringēs Ste-
phani Papae traditionē, in utroq; loco eādē
esse traditionē & canonē, scilicet de cōliba-
tu: Staphylus contrā asserit, per canonē Ni-
cēni concilij hoc Orientalibus concessum,
quasi antea non habuerint. Sic unionistae
pugnant. Verū Osius dicit, Orientales fa-
cere hac in re secundum libidinem suam:
quomodo ergo iuxta canonem, dicente Pe-
rionio, hoc Apostolicum facere poterunt?
item, quomodo dicit hoc eis liberē per cō-
cilium concessum Staphylus? cum nemini
concedatur, ut pro sua agat libidine. Si pro
sua libidine agere, est uxorem ducere, ergo
illud est malum. Hoc est quod ab initio isti
Antichristiani docuerunt, licet non ita pa-
lām fateri audeant.

Sed colligamus & Epiphania, & concilio
rum, & aduersariorum opiniones in ordi-
nem. Canon qui tribuitur Apostolis, conce-
dit episcopis uti cōiugio: rursum episcopis
in alio concilio illud adimitur: tandem &
alibi presbyteris amputatur, & diaconis cō-
ceditur, ut probauimus. Stephanus dicit,
aliam esse Orientalium, aliam Occidenta-
lium traditionem: contrā unam utrobique
traditionem, & non diuersam tradit O-
sius: Perionius autem asserit Apostoli-
cam quidem esse traditionem de coniu-
gio sacerdotum apud Orientales, quā ne-
gat seruari apud Occidentales, idq; ex decre-
tis hominum: Petrus uerō à Soto inquit ex
consuetudine Ecclesiae esse cōlibatum sa-
cerdotum: Staphylus interim uidetur dice-
re, primū id Orientalibus concessum per
concilium Nicænum, ut destruat Osij & Ste-
phani traditionem, quam uolunt isti ab in-
itio fuisse de cōlibatu: sed patribus in Ni-
cæa synodo & posterioribus, teste Socrate,
lex de cōlibatu uidebatur noua, tantū ab-
est ut tantum Orientalibus concederent
coniugium, Occidentalibus uerō adimerēt.
Audimus decreta synodi, ubi nihil tale le-
gitur, nec ullae probatae historiae testantur
de ista diuersitate canonis.

Sed ueluti omnibus eandem ex Scriptu-
ra praescribebant fidem: ita & libertatem
hanc ex Scriptura suadete Paphnutio, sine
ullo dubio in cuiusque concesserunt uolun-
tate. Non dixerunt, Hāc libertatem Orien-
talibus concedimus, & illud rursum onus
Occidentalibus imponimus. Fuerūt ibi &
Romani legati, qui non reclamauerunt: fuit
ibi Osius Cordubensis ex Hispanijs. Cum

autem dicantur episcopi nihil de ista noua lege (quam quidam obrulerant, puto Romani) statuuisse, sed hoc omnibus liberum reliquisse: an putemus non subscripsisse uel Osi-um Cordubensem, uel legatos Romanos, & alios Occidentis episcopos huic decreto, il- lud uel suscepisse?

Staphylus postea dicit in suo scripto de- fensionis, ut pateat ipsum non satis secum cōsentire, quod se ultro ex decreto Stepha- ni, uoto casti cōlibatus obstringant Roma- ni & Occidentales.

Si nunc se obstringunt ex Stephani tantū decreto, ergo non Apostolico: si tamē ultro obstringuntur, nullis igitur decretis cogun- tur. Qua ergo ratione & cogunt, & cogēdos esse diaconos & presbyteros ad uotum faci- endum, presertim in ordinatione, uoluerūt pōtiffices Romani Syricius, Leo & Gregori- us: Si quoque non est ex permissione con- cilio Nicēni coniugium Occidentalibus cō- cessum, cur tam diu, usq; ad Gregorium VII fuerunt in Germania & Bohemia coniuges sacerdotes? Verū quā frigidum sit Sta- phyli commentum, uno docet uerbo Apo- stolus, scribens ad usum Ecclesiæ non Ori- tis tantū, sed & Occidentis, Timotheo, Opor- tet episcopum irreprehensibilem & unius uxoris uirum esse. Sed illum locum copio- sē a falsis traditionibus, quibus conspurca- tur, uolente Deo, uindicabimus, quādo ad Hieronymum peruentum fuerit.

Diuersas esse sententias doctorum Eccle- siæ de cōlibatu, scribit Andradius cōtra Ke- mnicium: ut uel ex eō pateat, quā parū sibi consent pontificij.

Quāquam antea satis adductum sit, quo refutata est uana Epiphaniij traditio: tamen hanc controuersiam tam contra Epiphaniij quā pontificiorum omnium frigiditas sen- tentias & superstitionem de cōlibatu, quæ teste Paphnutio multis occasio scōrādi fu- it, prolixiori obseruatione expendemus. Re- curramus igitur ad Apostolicas ecclesias, & inspiciamus quid antiquissimi de hac con- trouersia scribant.

Clemens Alexandrinus in libro 3 Stromatū prolixissimē coniugij laudes euehit, & inquit Apostolos nusquā abrogasse uel pro- hibuisse honestum matrimonium: itē, mox cum uirginitate exæquat & confert matri- monium: tandem sic etiā prorumpit con- tra sectatores Tatiani matrimonium uitu- perantes: An etiā Apostolos reprobāt? Pe- trus enim & Philippus filios procreauerunt, Philippus autem filias quoque suas uiris tradidit. Et Paulus quidem certē non uere- tur suam in quadam epistola appellare con- iugem, &c. Quid igitur dicent Andradius,

Osius & Cromerus?

Apud Clementem Romanum libro 7 Re- cognitionum legitur, quod Petrus suam u- xorem circum duxerit.

Ignatius in epistola ad Philadelphiens. Opro Deo dignus inueniri, sicut Petrus & Paulus, & reliq; Apostoli, qui nuptijs socia- ti, & non libidinis causa, sed posteritatis suc- rogandæ gratia coniuges habuerunt.

In Itinerario Clementis legitur de filia nomine Petronella, quam apparet genitā esse ab illo in Apostolatu.

Tertullianus in libro de exhortatione ca- stitatis ait, Vnum tātum matrimonium per- mittit sacerdotibus: apud nos plenius atq; strictius præscribitur, Vnius matrimonij es- se oportere, quos alleget in ordinem sa- cerdotalem.

Origenes libro 8 in epistolam ad Romā. Verū quoniam uidemus nonnullos san- ctorum, aliquos etiā Apostolorū habuisse coniugia, non usque adeo possumus de se- la uirginitate sentire.

Platina in uita Cleri testatur Lucam con- iugatum fuisse. Stephanus Papa distin- ct. 31. Orientalium sacerdotes coniugio copulan- tur. Idem quoq; & Innocentius tertius fate- tur lib. 3 Decret. tit. de coniugatis clericis.

In Tripartita historia libro 9, cap. 38, pluri- mi episcopatus tempore ex legitima uxore filios habuerunt.

Socrates libro quinto, capite 22: Ego quo- que cognoui in Thessalia aliam consuetudi- nem, cum quidam clericus ante clericatum legitimē duxisset uxorem, quia cum ea mix- tus fuisset, abdicatus est, cum in toto Orien- te cuncti spontanea uoluntate & non aliqua necessitate etiā episcopi se ipsos absti- neant: plurimi etiā eorum episcopatus tempore legitimas uxores, & ex eis filios habuerunt.

Nicephorus lib. 12, cap. 34: In Thessalia & hoc fasctatum esse legimus. Licebat cleri- co cuius priusquā in ordinem cooptaretur, eum legitimē uxore ducere: at si postea, ut consuetudine receptum est, uxore cogno- uisset, ordine eo mouebatur, quum in Oriē- te omnes, atq; etiā episcopi, si uellēt, pro arbitrio suo, non aliqua legis necessitate co- acti, uxorū cōgressum declinarēt: multi etiā ipso episcopali munere fungētes, in episco- palibus ædibus liberos multos ex coniu- gibus, quas sibi legitimo matrimonio an- tea iunxissent, susciperent, &c.

Commentator in Glossa distinct. 84. c. cū in præterito. litera p. Quidam dicunt, quod olim sacerdotes poterant ante Syriciū con- trahere. Et paulo antē: Gregorius intro- duxit continentiam ministris, distinct. 31. id est

id est, subdiaconis: presbyteris uero & diaconis Syricius introduxit. Hæc ibi. Quomodo ergo istud decretum etiam contra Scripturæ testimonium refert ad Apostolos Epiphanius?

Distinctione 56. in Decretis. c. Cenomansensem. Cum ex sacerdotibus nati in summos pontifices legantur supra esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis coniugijs, quæ sacerdotibus ante prohibitionem ubiq; licita erant, & in Orientali ecclesia, usque hodie eis licere probantur.

Vt cognoscamus, quos putet, de quibus ait his uerbis. Cum ex sacerdotibus nati in summos pontifices legantur supra esse promoti, &c. uideamus eandem distinctionem in initio cap. Ofius. & sunt uerba Damasi ad Hieron. Ofius Papa fuit Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa fuit filius Iucundi presbyteri de titulo Fasciæ: Agapetus Papa fuit Gordiani presbyteri, Theodorus Papa fuit filius Theodori episcopi de ciuitate Hierosolyma, Syluerius Papa filius Syluerij episcopi Romæ, Deusdedit Papa filius Iocundi presbyteri, Felix etiam tertius natione Romanus ex patre Felice presbytero fuit item, Gelasius natione Afer ex patre episcopo Valerio natus est item, Agapetus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Quam plures etiam alij inueniuntur, qui de sacerdotibus nati Apostolicæ sedis præfuerunt. Hæc ibi.

Quid ad hæc dicet Ofius, Afotus, Peresius, Andradus, Staphylus, & alij? nonne adhuc fitebuntur hic pugnantia, & Epiphaniij opinionem, & simul suam assertionem esse falsam? Rogo tamen à lectore, ut hic fallitatem impiorum hominum consideret.

Si hi omnes iuxta supra scriptum canonem sunt ex coniugio nati, constat uel indeliquid & ante & post concilium Nicænum, diu fuisse coniugium sacerdotum etiam in Romana, uel Latina, Occidentali uel ecclesia: ut rectè dixisse uideam Glossatorem supra, Syricium primum indixisse coelibatum sacerdotibus, quod & distinct. 82. in Decretis clarè demonstrat, cum homo ille impius immundum habuerit coniugium, quod inter opera carnis recensuit, quasi damnabile sit, quia de operibus carnis ait Apostolus, Qui hæc faciunt, hereditatem regni Dei non possidebunt. & rursus: Si secundum carnem uixeritis, moriemini. Iam in coniugio uiuere, censet Syricius esse secundum carnem uiuere: ergo ille fuit istius impuri coelibatus autor. Legat pius lector distinct. 82. & Innocentij & Syricij Papæ Decreta, & uidebit quo in loco apud ipsos reputetur coniugium:

quæst illi Ofiano simile, Pro libidine agere.

Post illud Syricium Gregorius VII Hellebrandt, magnas tragœdias & turbationes in ecclesijs Germanicis excitauit, dum sacerdotes priuaret coniugio, teste Krantio, Nauclero & Mutio. Lambertus Stalfnaburgensis monachus Hirsfeldensis, in Opere quo Germanorum res præclare anno Domini 1074 gestas scripsit, apertè de coniugio Germanicorum clericorum episcoporumque testatur, & inter alia exempli loco adducit de Burchardo Treuerensi præposito, quod coniunctam sibi habuerit Rutzenorum regis filiam in uxorem. Legat pius lector, & expendat obsecro diligenter caput quartum libri quinti Polydori Vergilij, de Inuentione rerum: Krantium libro 4. cap. 43. in Saxonica & sua historia Ecclesiastica: Nauclerum in 2 uolumine Chronographiæ generatione 36.

Rectè ergo dixit Socrates, quod nouam legem quidam introducere uellent episcopi de coelibatu episcoporum.

Innocentius permittit promoueri cantorem quendam ad reliquos ordines in pasto rem, dum natus sit ex legitimo coniugio sacerdotis & feminae, lib. 3 Decretalium. tit. de coniugatis clericis.

Chrysostomus in oratione beati Philogonij scribit eundem fuisse in initio caudicum, postea factum episcopum, & tamen uxorem & liberos habuisse.

Spyridion uir sanctus legitur in Tripartita historia lib. 1. cap. 10. ex Sozomeno, uxorem & liberos habuisse, licet miraculis insignis & ueræ religionis amans episcopus in Cypro fuerit: & eius sanctitati non ob fuit uxor, teste Sozomeno libro 1. cap. 11.

Scribit etiam Vuicelius hos presbyteros & episcopos uxoratos fuisse, Dionysium Faustinianum, Syluerium, Sergium, Hormisdam, Talatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Nazianzeni patrem, Hilarium, Seuerum, & multos alios, inter quos potest & restitutus archiepiscopus Londinensis poni, quem quidam scribunt uxoratum fuisse. Hæc ille.

Hieronymus in epist. ad Ephesios, & refertur distinctione 37. c. legant. Legant episcopi atque presbyteri qui filios suos secularibus erudiunt literis, & faciunt illos comedias legere, & turpia scripta cantare, de ecclesiasticis sumptibus eruditos, &c.

Idem Hieronymus alibi hæc ponit uerba: Si autem Samuel duxit uxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium uirginitatis, quasi quoque non hodie plurimi sacerdotes habeant matrimonia, &

Opponimus ita Vuiceliū Cromero Polono, qui in dialogo Orientalium conatur coelibatum ex paribus probare, et hæc multa; alia dissimulantes, ut homo subdolanus præterit.

apostolus describat unius uxoris uirum episcopum, habentem filios in omni castitate? libro 1 contra Iovinianum. Et sic apparet illum in uno eodemq; libro diuersa scribere. Contra Vigilantium sic scribit: Proh nephas, episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen episcopi nominandi sunt qui non ordinant diaconos nisi prius uxores duxerunt, nulli cœlibi credentes pudicitiam, imò ostendentes quam sanctè uiuant, qui de omnibus malè suspiciantur: & nisi pręgnates uiderint uxores clericorū, infātesq; de ulnis matrum uagientes, Christi Sacramēta nō tribuūt. Quid faciēt Orientis ecclesiæ? quid Aegypti & sedis Apostolicæ, q̄ aut uirgines clericos accipiunt, aut continētes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistūt? &c. Sed hoc de Orientis ecclesiæ clericis falsum esse, conspicuum est ex præcedētibus. Et tamen si improbet hīc illud episcoporum factū Hieronymus, ueluti suprā & Epiphanius facere uidetur: tamen id satis est comprobatum, & tunc & adhuc hodie licitum esse, etsi isti duo reclamant.

Apparet ex epistolis Hieronymi, uel ipsū etiam coniugatum fuisse: quod tamē nemo pro certo affirmat.

Augustinus in libris Confessionum demiratur ualde cœlibatum Ambrosij: ex qua demiratione mihi colligo, tunc non cœlibatum fuisse adēd in usu apud episcopos & presbyteros, sed potius coniugium.

Athanasius in epistola ad Dracontium ait, se nouisse & monachos & episcopos cōiuges, & liberorum patres. Pater Nazianzenus coniunx fuit, teste Rufino libro 1, cap. 11.

& Sozomeno libro 6, cap. 17. Et scribit Gregorius Nyssenus in uita eius, quomodo mater eius Nonna appellata, pia & sancta fuerit, pijs etiam & sanctis nata parētib; quæ cum Nazianzeni patri nupserat, à Deo masculam sobolē petijt precibus. Quid hīc dicent Osius & Cromerus Poloni? Gregorius Nyssenus episcopus Basilij frater, uxorem habuit, teste Nicephoro libro 11, cap. 19. & Basilij, Nysseniq; patrem primum in Ponti oppido Nyssę uirtutis communem præceptorem, deinde & sacerdotem & episcopum fuisse, Nazianzenus retulit: matrem uerò piā, prudentem & industriā: & fuisse parentes mediocriter diuites testatur in Monodia. Quid nunc dicet Cromerus Polonus?

Polycrates in Asia episcopus apud Eusebium libro 5, capite 25, gloriatur se septem ex cognatis & parentibus episcopos antecessores eius loci habuisse, se autem octauum esse.

Apud Nouatianos, qui tunc per omnia cum orthodoxis faciebant, excepto suo ex-

rore uno, idem fuit mos. Nam Chrysanthus episcopus est cōstitutus in locum patris uino intercedente episcopo Sifinnio Cōstantinopoli, teste Socrate, libro 7.

Patris Chrysanthi nomen fuit Marcianus, qui erat Nouatianorum episcopus, tempore Chrysostomi.

Scribit Socrates libro 2, cap. ultimo, de Apollinario presbytero, quod docuerit antea Beryti, tandem Laodiceam migrans, ibi ducta uxore ex ea filium Apollinariū, quod nomen suum est, suscepit, &c.

Justinianus in Nouellis constitutione 3, ad Epiphaniū Cōstantinopolitanū, sic scribit: Sancimus ut beatitudo tua, quæ ab initio & à tenera propemodum ætate per omnes sacerdotales gradus & dignitates sacrosanctam ornauit Ecclesiam, utpote quæ ex sacerdotibus & genus & originē ducat, &c. Cum igitur & sanctissimi fuerint coniugati, & multis à Nysseno & Nazianzeno laudi detur, quod sint episcoporū filij: quod aded demens esset, ut negaret istos syncerè aut ecclesiasticè egisse, postquam nihil huiusmodi ab ipsis, à quibus hoc scribitur de talibus episcopis & episcoporū filijs, relicto legatur, imò potius cōtrarium inueniamus, ut de Spyridione illud, quod non fuerit ei obstaculo coniugium in episcopatu, teste Sozomeno lib. 1, cap. 11, quia, ut ait, ob id nihilo ad res diuinas deterior fuit, quod uxorem & liberos haberet.

Rectè itaq; Theodoretus locutus est lib. 4, cap. 9, suæ Historiæ: Presbyteri & diaconi creabūtur ex ipso sacerdotali ordine, ut sint inculpabiles, &c. Sic Nazianzenus, sic Basilus, sic Epiphanius Constantinopolitanus, sic pleriq; alij & nati & educati, creati sunt presbyteri & episcopi.

Nec existimo adēd illiberalem fore legem, ut existimet tam pios uiros uoluissē aliquid Apostolicæ doctrinæ, si aliqua talis autentica de cœlibatu extitisset, resistere: aut quomodo tunc Nazianzenus ipse, & post ipsum Gregorius Nyssenus celebrasset matrem Nazianzeni, denique patrem & matrem Basilij ipse Nazianzenus, item Sozomenus Spyridionis coniugium: si sciissent ipsos contra canonem egisse Apostolicum: imò quomodo dixisset Socrates & Nicephorus episcopos uxores sibi legitimè iūctas secū habuisse in episcopali sede? imò potius illas pellices & impias pronunciaissent, quàm ut eas pias matronas celebrassent, & pro uxoribus legitimis agnouissent, si talis certus canon Apostolicus extitisset: imò quæ ratione potuisset Sozomenus hoc referre inter hæretica Eustathij discipulorum, quod coniugatos presbyteros contempserint, si aliquis talis canon authenticus extitisset.

Nicephorus inter cetera ait de Nysseno: Quāuis is episcopus coniugē haberet, tamē rebus alijs fratri minime cessit.

cus extitisset? Iudica pie lector, de hac re cādidē. Quid præterea dicā? an ne etiā coniugium sacerdotum ante nostra tempora liberum fuit in Saxonia? quia sic scribit Helmol-
 dus in sua historia Slauorum, cap. 48: Multi conuenerunt ad ipsum, inter quos primi & præcipui fuerūt uenerabiles sacerdotes, Ludolphus, Eppoluthmūdus, Volckuuardus, ceteriq; quā plures. Hi sacris connexi sceleribus statuerunt amplecti coelibatum uitæ perdurare in oratione & ieiunio, exerceri in opera pietatis, uisitare infirmos, alere egentes, &c.

En sacerdotes erant cōiugati, & ex libertate, arbitrioq; libero, tūc deposito cōiugio inierunt uitam coelibem. Ergo tunc fuit ad huc libertas ante annos 400 in Germania & Slauonia. Scribit etiam Sigismūdus liber Baro in Herberstein de Moscouitarum religione, quomodo episcopi ex concilio Gangrēsi diaconos cōiugant uxoribus in Moliconia. Ex his & omnib. patet, quā uanus sit canon de perpetuo coelibatu, quem citauit Epiphanius, qui certē fuit aut nullis aut paucis notus.

Vides igitur pie lector, si hæc omnia diligenter expendas, quā fallā sit traditio Epiphaniij, quā uanum commentum Stephani Papæ, quasi Apostolica sit traditio apud Orientales coniugatum esse episcopū, apud Occidentales coelibem. Si quōq; hæc quæ à nobis adducta sunt, contuleris cum illis quæ ab Orio & Staphylo adferuntur, uidebis putida & manifesta ipsorum mendacia. Sed Osius dicit, ut hoc quoq; obiter annotem, perire Christianismum, si hoc concedatur quod in libro Interim concessum est, scilicet laicos uti Sacramēto sub utraq; specie, & coniugio sacerdotes frui. Sic cōuenit ei cum collegis coepiscopis Papisticis, Iulio Pflug & Michaelē Sidonio, episcopis uicinis altero Neuburgensi, alio Mersburgēsi, qui sunt confectores Interim sphynxis. Hæc est unio & harmonia pōuificiorū catholicorū.

Interim sphynx concessit coniugatis sacerdotibus in coniugio manere, tamen in concilio prouinciali, cuius rector erat purpuratus Gropperus Ioānes sub Colonien-
 si archiepiscopo Adolpho, statuebatur potest ut coniugia sacerdotum contracta semel sub pio archipræsule Hermannō de Vucida, discinderentur, ut sic istis denuō ad fornicationem aditus pateret.

Sozomenus hoc inter hæretica refert discipulorum Eustathij, saltem contēnere cōiugatos presbyteros: & nostri pontificij audent rescindere planē ipsorum coniugia, & nominare coniugatos sacerdotes, scortatores, sacrilegos, impios, ipsorūq; uxores pellices, adulteras salaces, scorta & meretrices.

Sic eas uocat Helmesius monachus: Eccius illas uocauit lupas. Iam lector cōsideret, quā procul illi recesserint ab antiquitate, cuius iactitant se obseruantes esse.

Dicitur & apud Eulebiū Cheremon admodum senex episcopus ciuitatis, quæ Nilus uocatur, fugisse ad montana Arabiæ uanā cum cōiuge sub Decij persecutione, nec est reuersus, nec unquam uideri potuerunt: libro 6, cap. 42. Gregorius Nazianzenus in monodia de Basilij patre quoq; dicto Basilio sic scribit: In statu coniugali uitam ac ritum seruauit sacerdotalem, &c. Et illi coniugia discindunt, qui catholici & ueterum obseruantes dici uolunt.

Epiphanius narrat Gnosticos olim potius passos esse suos sacrificulos inter sese turpiter misceri, quā legitimā suarum uxorū consuetudine uti honestē.

Idem nouerunt multi pij, usitatum esse Italiciis sacrificulis, & alibi monachis, quos mauult Papa tale aliquid agere quā piū coniugium inire: imō malunt episcopi suos monachos & sacrificulos more Onanitico (de Onā Genesis 38 legitur) turpiter agere: siue permittunt ipsos potius egregiē scortari clanculum, uel concubinas publicē alere, quā legitimo coniugio uti. Exempla sunt manifesta.

Plura de coniugio sacerdotum dicemus, uolente Deo, cum ad Hieronymi traditiones uentum fuerit nobis sufficiat doctrina Pauli, quæ & clara & perspicua extat: Corinth. 7. Propter fornicationem uitandam unusquisque suā uxorem habeat: & agamus eterno patri Domini nostri Iesu Christi gratias, quod ex Sodomia Papistica erepti, ad honorabile illud coniugium & thorum inmaculatū apud omnes Christianos, eiusq; utilem & ueram cognitionē contra Onaniticos Sodomiae patronos & fornicationis autores peruenerimus. Is, inquam, sit benedictus in secula.

Descendimus nunc ad secundam traditionem, quā ualde Papæ fini urgent, cuius assertor est Epiphanius. Scribit enim libro 2. tomo 1, contra Apostolicos hæreticos, traditionem Apostolicam esse, Post decretam uirginitatē ad nuptias conuerti, peccatū esse. Sed si expēdatur textus Pauli in 7 capite citato primæ ad Corinthios, nihil tale inuenies, nisi hoc, ut incōtinentes cōiugij leges adeant, non minus quā ægroti medicum. Et ubi syllaba potest reperiri in tota Scriptura, quā uirginitatis uorum tale præcipitur aut asseratur, Peccare uirginem si post propositam uirginitatem & decretā nubat iuxta generale Scripturæ præceptum? an non potius Scriptura cōtrarium asserit? Itē, quis potest ex eadem reputare peccatum esse,

esse, si decernat uir se permanfurum cœlibe propter multas commoditates, ut tanto expeditior sit in omnibus rebus diuinis, & in persecutione ferenda: & tamen uisione carnis grauiorem quàm ut ferre bona conscientia possit, postea comperiat, hacque ratione iuxta dictum Pauli melius est nubere quàm uri, moneatur ut ducat uxorem? Iudicet lector.

Si quis habet donum, optimè facit si cœlebs uiuat, sed nemini tamen iniicere laqueum uult Apostolus, qui ait: Qui se non continent, cōtrahant matrimonium: & Si nupserit uirgo, non peccauit. En in genere dicit Virgo: Item, Matura, quod uult faciat, (quia ita fieri debet) non peccat, iungantur matrimonio. Qui uerò stat firmus in corde, nec adigitur necessitate (cui nō obstat filie, infirmitas, aut aliqua alia ratio, quæ minus possit eam seruare uirginem) sed in potestate habet propriam uoluntatem, & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginem, bene facit. Itaque qui & dat nuptum, bene facit, 1. Corinth. 7. Quid igitur hic de uoto, quid quoque de peccato refert? Nunquid addit: Postquam ita fuerit, & à patre & à filia constitutum ut sic maneat uirgo, & tamen postea mutet consilium, ut nubat, peccat: minimè. Sed nunc cœnobijs intrudunt puellas parentes, nec habent exploratam naturam filiarum, dū nec ad maturitatem ipsas peruenire sinūt, nec hoc habent in potestate ut sciant certè eius uoluntatis & firmi propositi uirgines filias esse, & decreuisse in corde easdem, se ita permanfuras. Paulus dicit, Seruent apud se; non dicit, Impietati monastica & idololatricis cultibus tradant, ut nūc sit. Videt igitur pius lector, quantum recedatur in ista astruenda traditione à scriptura Sacra, cuius quoque dicta in suis filiabus & uirginibus deuouedis potius quàm consecrandis non obseruant: imò nō curant Papistæ. An nunc quis putat Apostolos aliquid aliud in traditionibus reliquisse, quàm quod scriptum extat in ipsorum epistolis? Sed constat non uoluisse nouam legem imponere Apostolos discipulorū humeris, ut in plurimis historicis libro 5, cap. 22: De qua re non extat aliquot scriptum Apostolorum, quod possit ostendi mandatum, liquet illam cuiusque sententiæ & uoluntati liberam Apostolos reliquisse. Hieronymus in citatum epistolæ ad Corinthios locum commentans, sic illum explicat, ut si quis in statu uirginitatis superadoleuerit, & postea uideat aliquid turpe ac feedum, quod ipse interpretatur lasciuientem & ebullientem carnem suam in libidinem, ita ut refrenare non possit, ideoque se agno-

scat in duplici necessitate esse constitutum, ut aut scortetur, aut uxorem ducat, faciat quod uult: si uxorem duxerit, non peccauit, &c. Et rectè hoc obseruet lector, quod nobis det carnis libidinem in quibusdam refrenari non posse, quod est contra Papistas. Et ibidem super illud: Et sic oportet fieri, ait, ubi puellæ uoluntatem. sic & hoc Prima sius exponit. Et rursum super illud, Si firmus steterit, ait Hieronymus, Cuius utique uoluntatem consensus puellæ firmauerit, &c.

Idem Hieronymus ad Demetriadem de seruanda uirginitate, in fine epistolæ sic scribit: Sanctum uirginum propositum & cœlestis angelorumque familie, gloriā quarundam non bene se gerentium nomen infamat. Quibus apertè dicendum est, ut aut nubant, si se continere non possunt: aut cōtineant, si nolunt nubere, &c. Erasmus sic ibi ait in Annotationibus: Permittere uidetur in calce huius epistolæ uirginibus, ut si se non contineant, nubant: nisi fortè hoc sensu de uirginibus, quæ nondum acceperunt uelum ab episcopo. Sed nota lector quod dicat Erasmus, Nisi fortè.

Verum quàm parum sibi cōstet Erasmus, hinc apparet, quod ad locū Cypriani mox citandum ex Epistola 11 libri 1, de libertate nubendi uirginibus uotarijs etiam concessa, annotet hæc uerba in margine: Etiam uirginibus sacris permittit nubere, &c. Interim hic locus est nobis sufficiens ad retundendam eorum obstinaciam, qui ex scripto Hieronymi contra Iouinianum primò proferunt, adulteras esse quæ nubunt post consecrationem: quod fortè elapsum est isti patri calore disputationis, & nimia uehementia seducto. Adde quod mox ibidem dicat, illos primam fidem irritam facere, & damnationem habere si nubant, &c. quæ omnia precipitater dixit. Sed quomodo illud Apostoli dictū de prima fide, malè, detorqueat, patebit postea. Deinde ista omnia non meliori fide refert ibidem cōtra Iouinianū, quàm hæc dicta: Postquam Christus uenit in fine temporum, & reuoluit ad, & extremitatem traxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur, nec circūcidimur, nec carnes edimus. Bonum est, inquit Apostolus, uinum non bibere, & carnes non edere, &c. Ex eodem sensu, quo hæc dixit, refert etiam & alia quæ contra nos proferunt pontificij. Sensus autem iste est Montanicus. Sed quàm falsè hoc dicat Hieronymus. & quàm corruptè ibi citet Paulum ex epistola ad Romanos, cap. 14, notum est etiam ipsis pontificijs: ut rectè dixerit Augustinus, epistola 86 ad Casulanum, Sicut enim quod Apostolus ait, uerum est, malum esse

lum esse homini qui per offensionem manducata malum est homini qui per offensionem ieiunat, &c. Itaq; non simpliciter est malum carnes edere, sed per offensionem. Quare quemadmodum ineptè censuit contra Scripturam, simpliciter malum esse carnes edere: ita etiam contra eandem insulse refert Hieronymus, simpliciter malum esse uxorem tangere. Sic alia similiter magis ex feruore disputationis contra aduersarium, quam ex sciētia protulit. Alioqui quis in illo feret, quod simpliciter de nobis Christianis dicit, nos carnem non edere: praesertim cum unicum Spiridionis exemplum manifestè satis ipsum coarguat? Imò quid hominum exempla adfero? tota enim Scriptura noui Testamenti illum refellit. Dionysius ille fictus Areopagita, in Hierarchia de monachi consecratione, multa refert de adhibitis ceremonijs, sed nihil expressè & aperte habet de uoto continentiae factò & promisso.

Sed demus Epiphaniò, peccatum esse post decretam uirginitatem ad nuptias conuerti, praesertim eis qui se non possent continere: praestat ergo eos in fornicatione & immundicia manere, quam coniugio suam immundiciem detegere? Hæc certè est mēs Osiij, & omnium Papistarum. Sed Epiphanius est mirior Papistis, quia illam traditio-
nem paulò commodius exponit, atq; nunc
impij Papistæ & impuri faciunt monachi,
quia hæc uerba mox addit Epiphanius: Me-
lius est unum peccatum habere quam plu-
ram: melius est lapsum à cursu, palam sibi uxo-
rem accipere secundum legem, & à uirgini-
tate multo tempore poenitentiam agere, &
sic rursus ad Ecclesiam induci, ueluti la-
psum & obligatione opus habentē, & non
quotidie occultis iaculis sauciari ab impro-
bitate, quæ ipsi à diabolo infertur. Hæc ibi.

Hic manifestè quidem affirmat, quod peccet qui post decretam uirginitatem ad nuptias aspirat: non tamen sentit tantum esse robur istius Apostolici decreti, ut si quis coniugium ineat, soluendum sit, ueluti à monachis & Gnathonibus Papæ Staphylo, Osio, Iesuitis, Andrædio, & alijs, hodie docetur. Hic aperte dicit, Melius est uxorem ducere, & in Ecclesia poenitentiam agere, quam peccatum peccato cumulare: hoc est scortationi operam dare, (ueluti hodie Papistæ faciunt, satius ducētes ut post uotum sint uel impuri & scortentur clanculum, uel concubinas alant publicè, quam ut ducant uxores) & sic Ecclesia excidere, quia ita antea Ecclesiam definiuerat Christi, ut supra dictum est, quæ omnino fornicationem nō ferat: ut ex eius testimonio liquidò coniter, pontificios non esse Ecclesiam, qui fornicati-

tione & immundicia æstuant in suis Ecclesijs. Hoc norunt omnes qui Romæ uixerunt & hodie uiuunt, quique adhuc quotidie episcopos, & archipræsules, & collegia maiora cum minoribus perspiciunt, & qui cœnobarum mores & eorum uersutiam bellè didicerunt: quoniam maxima pars aperte scortatur: alij & plerique etiam si non castè, tamen immundè uiuunt, aut cautè Apostolicorum & Origenicorum more agūt, ut ipsorum conscientia, & apud ipsos multorum lecti & cubilia testari possent.

Non ne Papa permittit episcopos potius scortari, quam uxoratos esse? non ne episcopi malunt scortantem fortiter clericū, quam aliquem in coniugio legitimo degentem? Atque huius facti contra Epiphaniū & omnes pios doctores, & totam Scripturā habent autores & comprobatores Pygghiū, deinde Perionium: qui cum alijs audent dicere, satius esse in concubinato esse presbyterum, uel ut sacerdos habeat scortū, quam uxorem ducat.

Scripsit & Matthias Aquensis, Coloniae in Bursa Montis Regens & theologus, contra Bucerum, Melius esse sacerdotem ex ordine habere centum concubinas, quam unam legitimam uxorem. Et ecce mihi pīd lector, nunc ob pia Epiphaniij uerba insultat Osius Polonus Carnalis patri Epiphaniò, à quo alias transfert ad suas superstitiones confirmandas, multas traditiones suo instituto seruientes, & defendit ipsum contra Brentium, quasi nihil in traditionibus referendis errauerit. Verum hici-
psum postponit Chrysostomo & alijs: &
nunc planè ob hæc pīd dicta, cum impietate pontificiam non per omnia probet, deiecit eum gradu Osius: & manifestè dicit, hoc dictum Epiphaniij contemnendum esse, quan-
quam & pulchre cum sententia Hieronymi conueniat, quam antea recitauimus: ubi ait, eos qui se continere non possunt, ita ut duplici coarctentur necessitate, aut ducendi uxore, aut scortandi, facere debere quod uolūt. Et sine omni dubio crediderim, hoc uerius ex certa traditione relatum esse ab Epiphaniò, quam alia quædam, dum eadē dicat Cyprianus Apostolorum temporu-
cinior, cuius uerba ex epistola libri i, hæc sunt: Quod si se ex fide Christo dicauerunt, pudicè & castè sine ulla fabula perseuerēt, ita fortes & stabiles primum uirginitatis expectent: si autem perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est nubere, quam ut in ignem delitijs suis cadant. Hæc perpendat lector. Is pater uult, si perseuerare non possunt ita, potius eos nubere, quam fornicando seipso condemnare, ueluti Papistæ faciunt.

Habemus

Habemus igitur & Epiphanium, & Hieronymum, & Cyprianum pulchrè consentientes: quibus commodè addimus Chrysostomum, quem tamen in hac quæstione præfert Osius Polonus Epiphanio, quòd is tales nuptias alibi improbasset. Sed forsitan non legit, aut pro sua dolosa impietate præterijt locum Chrysostomi, qui extat in sermone, quòd regulares fœminæ uiris cohabitant: ubi profitentium uirginitatem cum uiris cohabitationem admodum arguit, & hortatur eas, ut potius nubant, quàm ut ita uiris cohabitēt. Verba inter cetera ei⁹ sunt: Nam illas nuptias neque Deus cōdemnat, neque homines reprehendunt. Honeſta enim res, neminem offendens, neminem lædens, uirginitas illa cum uiris plus quàm ſtuprum. Hæc ibi tomo 5, in isto sermone. Si igitur alia Osius cum ſuis ex Chrysostomo protulerit, nihil ad nos: ſatis utique nobis fuerit, quod in hoc loco noſtram confirmet ſententiam. Si ſecū nunc pugnet Chrysostomus, diſcant non ab hominibus petendas doctrinas fidei, ſed à uerbo Dei.

Vt tamen conuincamus latius mendacij aduerſarios, qui dicunt uotum eſſe traditionem Apoſtolicam, eamq; neceſſariam: libet adhuc Theodoretum uerba adducere, q̄ extant in Epitome diuinorū decretorum, cap. de uirginitate. Intellexit enim rem eſſe ſupra naturam: eam tamen laudibus proſequendo, eos qui uellent, ad certam exhortatus eſt, &c. Vnde datur intelligi, Apoſtolos etiam nullam de ea traditionem uel legem dediſſe, cum ipſe Deus nihil hac de re ſtatuere. Quomodo enim de ea re quicquā ſtatuere ſeruus, de qua nihil præcipi uoluit Dominus?

Addendus eſt ſextus, qui adhuc propius ad Apoſtolica tempora accedit, & eo tempore uiuit, quando adhuc ſine omni dubio Apoſtolicus candor fuit in flore, nēpe Dionyſius Corinthiorum epiſcopus, qui apud Euſebium libro 4, cap. 23, legitur orare per epiſtolam Pynnitiū Gnoſiorum epiſcopum, ne grauiſſa diſcipulorum ceruicibus onera ſuperimponat, ne uel fratribus compulſæ caſtitatis indicet legem, in quo nonnullorum periclitetur infirmitas. Ad quæ reſcribens Pynnitus ait, ſe ſententiā melioris cōſilij amplecti. Nicephorus in ſua Eccleſiaſtica hiſtoria libro 4, cap. 8, hæc reſert clariuſ, dicens: Ne cœlibatus onus tanquam neceſſarium fratribus imponat, &c. Quæ uerba expendantur diligenter. En lector uerè fuit ille uates, cū dixerit in tali propoſito, Si indicetur uel fratribus (nedum ſororibus, utpote infirmioribus uasculis, teſte Petro) lex compulſæ caſtitatis, (ut hodie fit ubique in Papatu) periclitari multorū infirmitatem:

quod rei ipſa hodie uidemus, & interrogati ſecundum conſcientiam cœnobitarum multi faterentur ita eſſe.

Sic uerus fuit uates Paphnutius quoq; multis fore occaſionem ſcortandi, diſruptionem coniugij ſacerdotalis: quod Gregorij VII, qui prohibuit in Germania cōiugia, tempore ſic quoque accidiſſe fatentur hiſtorici, & nunc demū hodie ſtrenuè ſcortantur omnes. Et ſi Dionyſius hic fuit, de quo ſcribit Euſebius libro 4, cap. 21 ſuæ hiſtoriæ, quòd apud ipſum fuerit orthodoxia Eccleſiaſtica. Idem quod ille prædixit, quod futurum dicebat Paphnutius in concilio Nicæno. Cum autem & Dionyſij, Cypriani, Chrysostomi, Theodoretum, Hieronymi & Epiphaniij uerba ex ordine pulchrè cum ſententia Pauli conueniant: quis non uerſimilius diceret eſſe, ex Apoſtólico ſpiritu has traditiones & ſententiās p̄fectas, quàm eorum patrū, ut Baſilij, Ambroſijq; qui poſtea uiixerunt nugæ, quas Oſius, Andradius Aſotusq; adducunt. Sed audiamus adhuc plura ex alijs patribus.

Hiſichius libro 7 Commentariorum in caput 20 Leuitici: Non ſuper uirtutem diſcipulis ingeramus, ſed quæ eis ſunt poſſibilia: id eſt, uirginitatem ei, cui poſſibilis eſt, illi uidelicet de quo Paulus ait: Qui ſtatuit in corde ſuo firmiter, non habens neceſſitatē, &c. En quàm pulchrè ſanctus Hiſichius cōuenit cum Dionyſio Corinthiaco, ne fratribus compulſæ caſtitatis legem imponat, uel cœlibatus onus (ut reſert Nicephorus) tanquam neceſſarium fratribus imponat. quod tamen iam per multos annos Papa ſcit cum ſuis epiſcopis & monachis. Interim audiuiſſe etiam ex Athanaſio, quòd ille coniugium epiſcoporum monachorumq; non minus liberū faciat, quàm uinum bibere & carnes edere, expreſſeq; de monachorum coniugio dicat. Vbi igitur tūc fuit uotum illud pontificium? Videat lector Athanaſium in epiſtola ad Dracontium. Scribit quoq; Nicephorus de Baſilio epiſcopo cœlibe & monachorum rectore: & quoq; de illius fratre uxorato Gregorio Nyſſeno epiſcopo ſcribit libro 11, cap. 9 ſuæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: Quamuis, inquit, is epiſcopus coniugem haberet, tamen in rebus alijs fratri minimè ceſſit, &c. Vt igitur tunc temporis coniugium fuit liberum, ita quoq; nihil dabat obſtaculi, ut ex his exēplis audimus: quia Nyſſenus non inferior erat fratri in omnibus alijs rebus, tantum quòd cœleſtis non eſſet. Et ſi quoque, ut antea audiuiſſe, Ambroſius damnare planè coniugia poſt uotum edita uideatur: tamen ſic idem ſcribit in 1 ad Corinth. 7: Negat Apoſtolus ſe de uirginibus præceptum accepiſſe, quia non poterat.

poterat auctor coniugij rem aduersam nuptijs imperare, ne factum suum pristinum accusaret, &c. Ergo uotū & coelibatus non ex uerbo Dei nec ex traditione Apostolica.

Item Augustinus, ut legitur distinct. 27.

e. quidam. ait: Quidam asserunt adulteros esse qui nubunt post uotum: ego autem dico uobis, quod grauiter peccant, qui tales diuidunt, &c. Si quid aliud scripserint uel

Hieronymus uel Augustinus, parū refert. nam hoc pacto declararūt ipsi secū nō satis cōuenire, & se homines qui errare possint, esse. Sed cū Augustini dicto pulchre conuenit quod ibidem legitur in Decret. distinct.

27. c. diaconus. Si diaconus à ministerio cessare uoluerit, contracto matrimonio licite potest uti. nam etsi in ordinatione sua castitatis uotum obtulerit, tamē tanta est uis in sacro coniugio, quod nec ex uiolatione uoti potest dissolui ipsum cōiugium, &c. Hoc 20 probatur Augustini priori dicto.

In canone 19 Ancyranæ synodi legitur, Quotquot uirginitatem pollicitā prauaricatae sunt professione contempta, inter digamos, id est eos qui ad secundas nuptias transierunt, habeantur, &c.

Gregorius 27. quæstione 2. canon. sunt qui. Sunt qui dicunt religionis gratia coniugia debere dissolui: uerū sciendum est, si hoc lex humana concessit, lex tamen diuina prohibuit. per se enim ueritas dicit, Quos Deus coniunxit, homo non separet.

Imò Augustinus 27. quæst. i. c. nuptiarum bonum. deridet eorum argumenta, quibus probant eos adulteros, quia uiuente priore uiro, id est Christo, alteri nubunt. & sic inuenit: Igitur, inquit, si mulier uiuente uiro & cōsentiente uoueat coelibatum, quod ipsi facile permittunt, Christus erit adulter (quod absit) qui alterius uiri uiuentis uxo rem duxerit, &c. Gratianus confirmat postea Augustini sententiā auctoritate Theodori, qui ait: Si uir uotum uirginitatis habens adiungitur uxori, postea non dimittat uxorem, &c.

Referunt quidem & hæc Gelasij uerba, quæ sunt: Quæ si propria uolūtate professam pristini cōiugij castitatē mutabili mente calcauerit, earum intererit, quali Deum satisfactione placare debeant. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundum Apostolū nubere nullatenus uetabatur: sic habita secum deliberatione promissam pudicitiae fidem debent custodire. Nos autem talibus nullum laqueum debemus iniicere, ne sexus fragilis atque instabilis, non tam admoneri quam deterreri uideatur. Et Gratianus 27. q. 2. c. si quis. fateatur ipse, Augustini & Theodori auctoritatis soluenda coniugia non esse eorum qui

antea uouerant. Sic & posteriorum aliquot patrum, ad Epiphaniij sententiam confirmandam accedunt testimonia, cum & antiquiores eadem, & quidem melius magisque perspicue, quàm Epiphanius tradiderint, ut Cyprianus & Dionysius: quod plene perspicuum fiat, quantam iniuriam faciat Osius Epiphanio, & quàm impie ille agat cum tota pontificiorum colluie. Sed existimo melius Stephano Vintoniensi de uotis respondisse Bucerum: cuius responsionis meminit Martyr in commentarijs epistolæ ad Corinthios. Item, ipse Martyr fateretur, & se de uotis contra Smittheum scripsisse: sed neutrum scriptum est mihi uisum. Si possit haberi scriptum utriusque, consulat lector istud, qui sine dubio & doctius & prolixius ex patribus hoc probarunt, quod hic tractamus, &c. Sed tamen ut regrediamur ad Epiphanium, is interim, ut tueatur uotum & uirginum & uiduarum (quanquam dicat, antea ad nuptias conuerti, post decretam uirginitatem, Apostolos quidem dixisse, peccatum esse, non tamen sacrilegium) hæc in citato antea loco subiicit: Iuniores, inquit Apostolus, uiduas reijce. Postquam enim inordinate se gesserint contra Christū, nubere uolunt, habentes iudicium, quod primam fidem reiecerunt. Quæ enim promiserant reprobarunt, iudicium habent. Hæc sunt Epiphaniij uerba, quib. asserit illas primam fecisse fidem irritam eorum quæ promiserunt, scilicet coelibatum, & reprobarunt. Et quanquam ad hoc responderit Brentius in prolegomenis Apologiæ cōfessionis illustrissimi principis Christophori ducis Vuirtembergici, & quoque Ioannes Bugenhagenus in caput Hieremiæ, in primis autem in historia illa quam subiunxit Expositioni Ioannæ in tertiu caput: (quæ historia ob omnium rerum supersticiosarum plenam cognitionem digna est ut à multis pijs legatur. Scripsit illam anno 1550 ad regem Daniæ Christianum.) tamē & nos aliquid dicemus ad confutationem aduersarij Osiij, Staphyli & Lindani. Addit mox hæc uerba Epiphanius: Quæ uerò non promiserunt, sed coniunctæ sunt (id est, fiunt rursus coniuges) iudicium non habent.

Iam si tales iudicium habituræ essent (scilicet quæ promiserunt) quomodo dixisset Paulus, Nubant, domum gubernent? Sed interim cum Epiphanio sunt & alij patres, ut Hieronymus, Ambrosius, &c. in eadem sententiā, ut primam fidem facere irritam intelligant pro uotum continentiae solutione. Verū illi homines fuere, & ut errare potuerunt, ita hūc sensum Pauli non satis diligenter considerarunt: quia omnis interpretatio debet esse analoga fidei, ut fiat iuxta Scri-

tra Scripturam, sicut hæc est quam subiici-
mus, & non illa quam isti patres adferunt.

Ideo ait Paulus illas habere condemna-
tionem, quod primam fidem irritam fece-
runt, scilicet Christo datam, nubendo in fide
libus. Nā paulo post addit Apostolus, quas-
dam retrò abiisse post sathanam: id est, de-
fertrices Euangelij cōcessisse ad hostes Eu-
angelij, & abnegasse nomen & professio-
nem Christianam. Quod autem hoc signifi-
cet Paulus, manifestum est ex antithesi, in
qua præcipit uiduis: Si dormierit, inquit, uir
eius, nubat cui uelit tātum in Dño, 1 Cor. 7.
Id est, nō abnegata fide, & homini Christia-
no. Hic uerò ubi dicit de irrita facta fide, di-
citur aduersus Christum, Nubere uolunt: &
ibi legitur, Nubant in Domino cui uelint.
Ex collatione igitur istorum locorum faci-
lè deprehendere licet sensum & mentem
Pauli. Nam & ipse Epiphanius probat con-
tra Apostolicos hæreticos, traditionem uel
canonem Apostolorum esse, ne Christiani
suas filias Iudæis adhuc infidelibus aut eth-
nicis idololatricis elocarent. Quanquam
putet dispensationem fecisse postea in eare
Paulum cum uirginibus Corinthijs, quod
in medio relinquo. Deinde primā fidem ir-
ritam fecerant, dum intemperanter frueren-
tur delicijs, & inciperent in otio & rerum
copia lasciuire, postquam de publico alerē-
tur istæ uiduæ.

Probant hanc expositionem ea quæ præ-
cesserunt & sequuntur. Præcessit etymolo-
gia fidei, Si quæ suis non prospicit, fidem
abnegauit, & est infideli deterior. Ecce quid
hic fides significet, fiduciam in Christū, non
uotum coelibatus: præterea nec Græca, nec
Hebræa phrasis est, dicere, Fidē irritam fece-
runt, i. uiolarunt. Cōfert autē suprā fidelem
cū infideli, & nō cū monacho. Deinde seq-
tur, Simul otiose discurrūt, uel discūt circui-
re domos, nugaces & loquaces, loquētes q̄
non oportet: id est, lasciuo & turpi sermone
suam perulantiam prodentes & declaran-
tes se nubere uelle, quibuslibet etiam im-
pijs, qui non habebant consuetudinem cū
Christianis: petentes coniugium sine ullo
respectu cum quouis, si etiam fides negāda
esset, aded lasciuūt. Hæc est sentētia Pauli.

Deinde ipse Paulus sibi ipsi cōtradiceret,
si assereret iuniores uiduas habere damna-
tionem, quod postquam essent alligatæ, nu-
bere uolebant. nam clarè iubet iuniores nu-
bere. Neq; est quod dicatur Paulum loqui
de non alligatis tantum: sed hoc non potest
esse uerum, quia generaliter de uidua iunio-
ri loquitur, quoniam & alibi 1 Corinth. 7.
Quod si non continent (ait) contrahant ma-
trimonium. Imò ipse Paulus uotum & uin-
culum in uidua, clarè prohibet ante sexage-

simum annum: & cum ait, Volo iuniores ui-
duas nubere, &c. sequitur inde per locum a
minore ad maius affirmatiuè, uirgines & iu-
uenes aptos coniugio non admittendos ef-
se ad uotum coelibatus, multo minus cogen-
dos, ut illud temerè & contra Pauli præce-
ptum faciant.

Sed finge, fuisse uota in uiduis tunc, ta-
men uiolatio non pertineret ad nuptias, sed
ad præcedentem salacitatem & intempe-
rantiam. Demus quoq; solitā fuisse disertis
uerbis tunc tēporis interponi talē pactio-
nem: id tamen nihil hodie ad Papistas, aut
etiam ad institutum Epiphani, nam non
ideo coelibes se fore promittebant olim ui-
duæ, ut sanctiorem agerent uitam quā in
coniugio, sed quod non poterant maritis &
Ecclesiæ simul esse addictæ. Sub Papatu
autem uouetur continentia, quasi uirtus
per se accepta sit Deo: deinde ea etate se ab-
dicabant tunc nubendi libertate, qua desie-
rant esse nobiles, sexagenarias ad minimū
esse oportebat, & quæ unico matrimonio
contentæ specimen iam suæ castitatis de-
dissent. Nunc autem uota in hoc eduntur
apud Papistas, ut coniugijs uel ante tem-
pus, uel in medio ætatis feruore renunciēt.
Iudicet syncerus & pius lector de his omni-
bus, & uideat commentaria doctorum ho-
minum nostræ religionis in epistolam: ad
Timotheum, de isto negotio amplius, quā
plura desiderat.

Et si maximè quidam patres ex inscitia
impegissent: an mox eorum error sequen-
dus esset? Nos uerò hic in nostra hac causa
habemus apertam Scripturam, a qua cum
patres in hoc loco dissentiant, non sunt au-
diendi, ipsis etiam testibus in multis suis
scriptis.

Valde miramur istorum impudentiam,
ut Osi, Staphyli, Canisij, Lindani & reliquo-
rum, quod piorum ministrorum in nostris
ecclesijs, si maximè ignoranter peccauerint
in Sodomia existentes antea & monachi fu-
erint, coniugium pium appellare audeant
sacrilegium, incestum, & plus quā adulte-
rium: cum melius senserint, ut nuper dictū
est, multi patres, & ipsi canones ueterum
(quanquam hominum more confecti) sint
multo modestiores, ut concilij Neocæsari-
ensis distinctione 28: Presbyter si uxorem
ducit, ab ordine deponatur: si fornicatus fu-
erit, ab Ecclesia abijciatur. Item, concilium
Aurelianense 27 q. 1. c. monacho, statuit, ut si
monachus sociatus fuerit uxori, nunquam
ecclesiastici gradus fortiatur officium. Item
distin. 27 ex decreto Martini, cap. diaconus.
Diaconus ordinatus si matrimonium desi-
derauit, sit alienus à ministerio, & uacat cle-
ro. Eandem pœnam constituit & Impera-
tor in Au-

Colonij
Deputatus
et rescriptus
in sua C
sura solus
76 talis
ptias con
tatum
nitationi
adulteri
incestus
sacrilegiu
uocat, ut
tales au
scedis lib
nibus op
ram dare

tor in Autenticis, collatione 4. Item uideat lector 28 distinct. c. presbyter. c. diaconi. c. de cernimus. itē 22 dist. c. eos. & c. placuit. Vbi nulla poena afficitur, quā quod tales uelint ab officio & beneficio remoueri.

Iraq; canones tales, eos quidem sacerdotio priuant, & tamē coniugio potiri permittunt, sine ulla obrectatione coniugij ipsorum.

Leo Papa longē æquior fuit nostris aduersarijs & modernis pontificibus. Nam nō¹⁰ distrahit illa matrimonia quæ post uota facta sunt in epistola 87, ad episcopos Africanos per Mauritaniā Cæsariensem, sacerdoti, qui post dinortium uxorem duxit, altera etiamnum uiuere, etsi eum sacerdotio abdicet, tamen uxorem relinquit, & matrimonium eius non rescindit, uerba eius hæc sunt: Multo magis illum, si fuerit uestro iudicio confutatus, qui, sicut ad nos relatum est, duarum simul est maritus uxorū, ²⁰ uel istum qui à prima uxore dimissus, alteram duxisse perhibetur, priuandum honore decernimus: ceteros uerò, quorum profectio hoc tantū reprehensionis incurrit, quod ex laicis ad officiū episcopale delecti sunt, neque ex hoc possunt esse culpabiles quod uxores habeāt, susceptum sacerdotium tenere permittimus, &c. Obiter & hoc notet lector, quod hic uideatur coniugium sacerdotum admittere, & simul Epiphani ex-³⁰ plicationem refutare: & rursum in epistola 54. illud planē repudiat & reiicit.

Et cōtra hos canones, qui quidem remouent ab officio coniugatos, & tamen non rescindunt matrimonia, agunt aduersarij, ut teneant se sic obseruantes esse canonum. Scio pontificios omnes sepe canones negligere, & potius quilibet pro arbitrio agere, quā ut quicquam iuxta canones faciant. Inspiciatur Decretum & Decretale, & postea clerici ⁴⁰ eorumque mores cum episcopis considerentur, & tum uidebimus illud uerum esse. Sed Deus iudex nō irridetur ab istis Sodomitis. Gropperus irrita habuit in concilio prouinciali Colonie etiam eorum matrimonia, qui nunquam secundam, sed primam duntaxat uxorem duxerāt, Leone iniquior. Canones multi etiam alios gradus consanguinitatis & affinitatis prohibent, tamen in his (ut in multis heroicis personis conspicuum ⁵⁰ est) dispensatur à pontificibus pro pecunia: imò etiam in gradibus diuino iure & simul ciuili prohibitis. Solum coniugium sacerdotum, & eorū qui ex monasterijs egressi sunt Conscientiæ, causa est, quod nullam recipit dispensationem, sed habetur concubinatus incestusque, & omni alia nequitia scelestius habetur hodie hoc coniugium, dicitur sacrilegium, duplex adulterium, &c. Quā quoque iniuste faciant, dum piorum docto

rum in nostra Ecclesia filios uocent spirituos, & incapaces hereditatum, cōtra totam antiquitatem, ex odio & ob maliciam turpitudinis suæ, facile ex his omnibus intelligit lector.

Si uerò aduersarij, ut Osius & Colonien-
ses olim contra Bucerum, nunc contra Mōhemium, item Staphylus, Lindanus, Andradus, & alia pontificia monstra obijciant ex diuerso patres quosdam prioribus, quos ad duximus, repugnantes, & contra iam citatos canones agentes: nihil aliud inde percipiamus, quā hominum doctrinam secum non constare, dum plerique & patres & canones aliter quā alij censeant. Sed quod largius quidam patres in eos inuehi inueniuntur, singulari zelo, qui uotum deserunt, & coniugium ineunt: credo eo factum sine, ut quosdam lasciuiores & petulantiores puellas refrenando sub disciplina retinerent, quæ maturo ætatis suæ tempore se uirginitati consecrauerant.

Verum si hoc tempore redirent isti patres uel Chrysostomus uel Ambrosius, & uiderent abusum in abdicandis & includendis in monasteria puellis, denique superstitionem monasticam, & uitia earundem: tum etiam fragilitatem mulierum ipsarum omnium considerarent, & monachos & puellas potius manu, sine omni dubio, ipsi educerent ex istis superstitionum cleacis, & autores talibus essent, ut coniugia inirent, quā ut in tali proposito contra conscientiam perseuerandos censerent. quia tam feros & inhumanos illos non fore scio, ut decerneret citius illos pollui debere lasciuia & immundicia, quā ut coniugio uterentur. Imò cum illi redire non possint, sumat sibi de hac causa æquum iudicium lector pius, consideratis diligentissimè & temporibus & causis, omnibusque circumstantijs diligenter expensis.

Cum uerò mordicus istas impietates defendant pontificij, non uideo quomodo apud ipsos uel pruritus carnis, uel uaga concupiscentia, siue intempestiua lasciuia, uel immundicia, siue illud Onaniticum factum, sit habeatur uel peccatum: cum tamen Paulus 1 Cor. 6. & Gala. 5. diuersum dicat. Sed obijciunt nobis cum quibusdam patribus illud Pauli, Omnia in eo possum qui me cōfortat: ergo precibus à Deo hoc contendendum censent. Verum expendamus locum Pauli, & deinde & ad posterius de præcibus respondeamus. Loquitur ibi Apostolus de afflictione & de persecutione, quod ista omnia possit perferre. præcedit enim: Noni saturari, esurire & abundare, & penuriam pati. & mox: Attamen recte fecistis, quod simul cōmunicastis meæ afflictioni, &c. Dicit

&c. Dicit se ita per Christum ferre crucē: nō agit ibi de his quæ homines sibi temeritate sua accersunt. Sed si maximè Paulus constitutus in certaminibus, id potuisset tam excellenti fide præditus & singulari dono, (quia ait, Ego possum, nō inquit, Tu & uos potestis omnia) an mox omnes infirmi & infirmæ hoc possent, qui in tam arduis Christi negotijs non uersantur, nec quoque eis perficiendis sunt habiles, uel ita fide exercitati? Nōne Christus ait Matthæi 19, Non omnes capiunt istud, qui potest capere capiat item, Paulus ne 1 Corinth. 7, prædicat, quod quilibet suum donum habeat, alius sic, alius aliter? Quid si ex quo omnes potuissent omnia, iuxta Papistas, cur nō omnes istud capere possent, & omnes eadem dona per Christum haberent? Christus & Paulus aiunt illos tantum capere quibus datum est. Imò si omnia possum per Christum, ergo ego aut unus aliquis & prophetam, & Apostolum, & Euangelistam, & pastorem atque doctorem potest agere per Christum, iuxta Papistas: sed profiteor me quidem pastorem agere Ecclesiæ Christi, non tamen propriè uel prophetam uel Euangelistam, uel Apostolum esse. Et Paulus rectè ait Ephesiorum 4, Alios dedit pastores, alios Apostolos, alios prophetas, alios Euangelistas, ad institutionem sanctorum in opus administrationis, &c. En, ait Alios, & distinguit alios ab alijs in proprium & diuersum opus.

Abeant ergo Papistæ, & adhuc dicant unum aliquem omnia posse per Christum dona perficere, ita ut ei nihil sit difficile: imò tunc frustra orarent, Fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra, &c. Idem sentit Augustinus in libro de Adulterinis coniugijs, cap. 18. Qui potest capere capiat: ergo qui potest capiat quod non omnes capiunt, possunt autem capere, quibus præstat misericordia Dei occulta, sed non iniusta.

Hieronymus cum diu sacco indutus ieiunijs se multum macerasset in eremo, & rigidissimè duxisset uitam austeram, denique membra squalido cæno ipsi horrent, ora pallerent ieiunijs, & uix ipse ossibus hæret, & tādē fateretur se omnia fecisse quæ sanctum decebant uirum, riteq; ut ait, didicisset seruire Deo ieiunijs & precibus in finis: tamen non sine suspirijs conquerens de sua carnis fragilitate admodum, in hæc proclamat uerba: Sola tamen libidinum incendia bullierunt, &c. Et quanquam per triennium durissimam egisset uitam, in solitudine & inter feras & scorpiones uersatus esset, ubi exusta solis ardoribus horrendum solitarijs præstabat obstaculum eremus, & ipse solus repletus amaritudine sedere solebar, dumque ita ibi uiueret: tamen sepe puta-

uit se delicijs Romanis interesse. Si ergo Hieronymus dum in syluis per triennium ageret, quando illius membra horrebant sacco deformia, squalida cutis situm Aethiopica carnis obduxerat, pallerentque ora ieiunijs: sensit tamē carnis stimulum maximū, & cū omnia domuisset, carnis maximū uitiū libidinem ualde adhuc sentiret, & domitis omnibus alijs, unius libidinis incēdia ebullierunt. (uide ipsum in Epistola ad Eustochium.) Quid ergo de nobis futurum est? Aeneas Syluius Papa Pius II in epistola 321, ad amicū presbyterum, ait: Cum nequeas continere, coniugium quæris, quamuis id prius cogitandum erat antequam ordinareris, & initiareris sacris ordinibus, sed non sumus dii omnes, qui futura prospicere ualeamus. Quando huc uentum est, ut legi carnis resistere nequeas, melius est nubere quā uri.

Papisticus quidam scriptor Ioannes Cluniacus abbas decimo quinto gradu de castitate: Nisi Dominus donū carnis deleuerit, donumque animæ ædificauerit, hanc frustra ieiunando ac uigilando destruere nititur.

Sed quid opus est plura adducere uel testimonia Scripturæ & patrum, cum quotidiana experientia diuersum quotidie tradat? Et fuerunt mihi uiri non indocti pontificij ordinis Colonie & alibi noti, qui quāquam ualde restiterint carni, uigilijs, studijs & alijs exercitijs: tamen cum non possent, tandem inciderunt in morbos, & in subsequenter mortem.

Nunc ad orationem, quod inquiunt, Orari & credenti omnia sunt possibilia. Sed re ipsa quidem nullum huius fidei & orationis exemplum præbent. Fidē & orationem proficiscentē ex fide, niti oportet certā promissione Dei: at ubi nobis promissus est liberatus in uniuersum? Sed si hoc non habet, scilicet continētiam, à Deo impetrare possunt: cur non similiter impetrāt, ut mortuos excitent, miracula edant, sine cibo uiuant? Potuisset Christus sine medio de turri descendere, sed dixit ad satanam, Non tentabis Dominum Deum tuum. sciebat media ad hoc ordinata esse.

Videmus igitur, quod & Epiphanius & Papistæ cum omnibus alijs, intempestiue Scripturam citent pro uoto continentie: redimus nunc ad reliquas traditiones Epiphanijs, & non pigebit retractare latiusque expendere quasdam traditiones, quas contra Aerium, & in fine Compendiariæ summæ de catholica fide libro 3, tomo 2, recitat.

Multa in istis locis tradit, quæ apud Papistas iam exuerunt gratiam, & ostendit utrobique publicam communionem ac synaxin tūc fieri solitam ter in septimana ex traditione Apostolica: deinde asserit, quod in mysterijs

Vide epistolam Hieronymi ad Eustochium.

mysterijs p iustis & iniustis memoriā faci-
at Ecclesia: id est, pro peccatoribus quidem
misericordiam imploret, pro iustis gratias
agat, & memoriam eorum faciat ad Deum
pro ipsorum iustificatione: sed non sit pro
Christo, ut ait, huiusmodi memoria, quia is
peccare non potuit. Sic & in Missa Chryso-
stomi dicitur offerri pro patriarchis & pro-
phetis sacratissima hostia, id est, gratiarum
actio, quod Epiphanius uocat fieri in ipso-
rum memoriam.

Quare nec tunc temporis fuerunt priuā-
tæ Missæ, nec quotidianæ, quales sunt ho-
die in Papatu: nec quoq; fuit isto adhuc secu-
lo externum sacrificium, quod efficax of-
ferri posset pro redēptione animarum in re-
missionem peccatorum, quale postea finx-
it Papistæ, sed gratiarū actio potius, & pu-
blica mortis Dominicę celebratio, cum par-
ticipatione mysteriorū: quod & historiæ in
dicant: tantum abest, ut hanc seruent tradi-
tionē. Valeat ergo Andradius & Cromerus.

Attamen ut constet planē, Epiphanius
multa inter traditiones posuisse, quę aut fal-
sa sint, aut non ab alijs pro Apostolicis con-
stitutionibus assumpta, sed liberē usurpata
in diuersis locis: ostendemus & hanc de sy-
naxi singulis septimanis celebranda, nō
semper ualuisse, aut pro Apostolica habitā
fuisse. Scribit enim Socrates libro 5, cap. 22,
sic: Et circa synaxim est uarietas alia consi-
milis. Cum enim omnes ubique totius or-
bis ecclesiæ una die sabbatorum per omnē
septimanæ periodum mysteria celebrant,
Romani & Alexandrini illud ex uetusta qua-
dā traditione facere detreāt. Aegyptij quo-
que tametsi sint uicini Alexandrinis, & The-
bani sabbato quidem synaxes faciunt, uerū
non pro more Christianorum de mysterijs
participant. Alexandrię rursus feria quarta,
& ea quę Parasceue nominatur, Scripturę
leguntur, & omnia ad synaxim pertinentia
sunt, dempta mysteriorum cęremonia. Et
rursum libro 6, capite 8. Singularum autem
hebdomadatum festi, utpote sabbato &
Dominica, quibus ecclesiastici solent con-
uentūs fieri, ipsi Arriani conuentus facie-
bant, &c. Testantur plerique patres, ait Hie-
ronymus in Apologia, pro libris contra Io-
uinianū, & in multis locis Augustinus, olim
quotidie sumptam Eucharistiam à Chri-
stianis.

Cum hoc ita sit, quis est, qui audeat dice-
re illam fuisse certam & ueram traditionem
Apostolicam? Incerta itaque & dubia, imō
aliquando falsa tradidit pro ueris Epiphani-
us. Verum si nos hanc maximē pro tradi-
tione assumemus, tamen à pontificijs pla-
nē negligitur & reijcitur. Ideo hæc inculcan-
da censumus simplici lectori, ut sciret mul-

ta in Epiphanijs libris, unde suas confirmare
student superstitiones pōtificij, extare, quę
& ipsi pro irritis habent, uel quę ipsorum in-
stituto sunt contraria. Si enim illi hæc, quę
tamen apud Epiphanius locum habent
traditionis, non recipiunt pro traditione, ut
reuera non receperunt, quia contrarium
faciunt, & tamen alia ex eodem nobis ob-
trudunt suscipienda: cur nō alia recipere-
mus, quę illi ex eodem sub nomine tradi-
tionis contra nos proferunt? ut sunt quę-
dam de ieiunio quartę & sextę ferię, & a-
lię, quę tamen adhuc hodie in Papatu nō
ita seruantur, aut si fortē alicubi obseruan-
tur, tamen non in omni loco usum obtine-
runt, nam plerumque in Romanā ecclesiā
feriam 6 & 7 ieiunijs celebrant, & hoc isti
quoque se ex traditione Petri habere refe-
runt. Et sic undique fluctuant incertę tradi-
tiones, quibus stant nostri aduersarij. Sed
ad traditionem ex Epiphanijs prolātā de
ieiunijs, & hoc damus responsi, Socratem
historicum testari libro 5, cap. 22, Apostolos
nihil de ieiunijs aut ieiunandi diebus statu-
isse: quasi uerō talem ignorasset traditio-
nem, si talis aliqua extitisset, Socrates, qui
penē coætaneus fuit Epiphanijs. In eodem
porro tractatu, alibi quę uocat Epiphanius
Liberium simpliciter beatum Romanę ec-
clesiæ episcopū: quod hodie nephas sum-
mum esset, quia nunc non istius tantum se-
dis, sed & uniuersalis Ecclesiæ episcopus
sanctissimus & beatissimus, summusque su-
per omnes totius orbis pontifex habetur.
Igitur in eodem libro reperiuntur quę ipsi
non approbant. Porro, contra Aerium pro-
bat orationē pro defunctis, esse traditionē
Apostolicā, & ex eadem traditionē pro-
bat huiusmodi orationem defunctis pro-
desse: sed cum hoc ex Scriptura tam luculē-
ter à nostris confutatum sit, nos hīc nihil de
isto loco amplius dicemus. Et certū est an-
tiquos etiam patres dubitasse de purgato-
rio (inter quos est etiam Augustinus.) Sed
ipse Epiphanius dicit ibidem: Profunt pre-
ces, quę pro ipsis defunctis fiunt, etiam si
non totā culpā abscindant, &c. Nota
illud pie lector. Ibidem Epiphanius frigi-
das admodum rationes adfert, quibus ne-
gare conatur episcopos esse pares presbyte-
ris, nempe inter alias hęc quasi primatiam,
episcoporum ordinem patres in Ecclesia
generare, & episcopos solos posse impone-
re manum. Hoc cum friuolum sit, non est o-
pus refutatione. & extant contra istā opi-
nionem luculenta Hieronymi scripta in di-
uersis locis. Refert in eodem loco postea,
quod dixerit de fide, ut de patris & filij &
Spiritus S. coessentialitate, ac de perfecto
Christi in carne aduētu, & eius extremo ad-
uentu,

uentu, atque de alijs fidei partibus. Nā hæc, ait, solam Ecclesiam habere. Sed quæ sit illa fides, ipse lib. 1, tomo 2, hæresi 31, cōtra Valentinianos latius indicat, his uerbis: Ecclesia, quāquam per uniuersum orbē terrarū usq; ad fines terræ dispersa, ab Apostolis & ipsorum discipulis fidē accepit, quæ est in unū Deum omnipotentem, qui fecit cælum & terram, maria, & omnia quæ in eis sunt: & in unum Christum filium Dei incarnatum pro salute nostra: & in Spiritum S. qui per prophetas prædicauit dispensationis mysteria, & aduentus & ex uirgine natiuitatem, & passionem, & resurrectionem ex mortuis, & in carne ad cælos assumptionem dilecti Christi Iesu Domini nostri, & ipsius ex cælis in gloria patris aduentum, ad instauranda omnia, & excitandam omnem totius humani generis carnem: quod Christo Iesu Domino nostro, & Deo, & saluatori, & regi, iuxta uoluntatem patris inuisibilis omne genu flectatur cœlestium, terrestrium ac infernorum, & omnis lingua confiteatur ipsi: & iudicium iustum in omnibus faciet, & spiritualia quidem nequitiei, & angelos transgressos ac desertores factos, & impios, & iniustos, & iniquos & blasphemos homines in ignem æternum mittat: iustis uerò, & sanctis, & qui mandata eius seruarunt, & in dilectione illius permanserūt, partim ab initio, partim ex poenitentia uitam largitus incorruptibilem donet, & gloriam æternā tribuat. Hanc prædicationem & hanc fidem Ecclesia, ueluti dixi, adepta, quanquam per totum orbem dispersa, diligenter cōseruat, & consonē hæc prædicat, & docet, & tradit, ueluti uno ore prodita. nam linguæ in mūdo dissimiles sunt, uerū uirtus traditionis una & eadem est: & neque in Germanijs fundatæ ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque in Hispanijs, neque in Celtis, neq; in Oriente, neque in Aegypto, neque hæc quæ in medio mundo constitutæ sunt. Hæc ibi.

Hanc fidem & confessionem nos quoq; obseruamus, & ueram arbitramur hanc esse traditionem Apostolorū, iuxta Epiphaniij dictū: quam scimus in scripturis Sacris fundatam esse, ideoq; illam retinemus. Irenæus & Tertullianus, tum & Clemens ferè eadem de fide referunt Ecclesiæ uerba. Cum

igitur patres in hac retinenda & defendenda traditiōe fuerint diligētes & unanimes, licet alij aliter de statutis & obseruationibus senserint: nos quoq; cōstanter obseruemus fidei puritatem, & alia statuta: si cū Scriptura non consentiant, non admittamus.

Epiphanius libro 2, tomo 1, hæresi 55, distinguunt doctrinam tripliciter, in receptos & apocryphos, atq; in traditiones. Vbi obseruet lectori, postponi apocryphis traditiones ab Epiphanio, dum & ipsa apocrypha fidem facere non possint in Ecclesia, testibus patribus Cypriano, Hieronymo, & alijs multis: quorum (inquam) autoritas in causa fidei non ualeat. Si igitur in causa fidei non ualent apocrypha, profectō multo minus ualere uoluit Epiphanius istas traditiones: tacitas in fidei negotio, aut easdem æquādas esse scripturæ Sacræ. Refert ibidem, ut dictum est, Helix & Danielis patres, eorūq; nomina apponit ex traditionibus, quoniam ipsorum patres in Scriptura inueniri minimè cōcedit. Vnde datur intelligi, quod Scriptura nihil habeat aliud quā quod ad salutem pertineat, & creditu necessarium sit. Sed traditiones habuerunt alia quædam, creditu non necessaria tamen, utpote quæ non sint de necessitate salutis: ideo rectè dicimus Scripturam non esse sollicitam circa hominum genealogias, tantum nobis ipsorum fidem proponit, uerū in traditionibus huiusmodi inutilia reperiri.

Quam igitur incerta sint omnia apud Epiphaniū, uides lector, tam quoq; incerta & dubia habens omnia quæ apud alios extant patres de traditionibus.

Spero autem splendide refutari Andradiana argumēta, quæ à Lusitano illo adferuntur in tertia parte examinis Decretorū cōcilij Tridētini, præsertim de cœlibatu & uoto, &c. à uiro doctissimo M. Martino Kemnicio. Cromeri argumenta opinor ab ipso Stanislao Orichouio refutata esse. Osij assertiones refutauit D. Doctor Iacobus Andræ. Quæ Lindanus & Sonius habent, à nobis sunt mediocriter explicata. Sufficiant igitur lectori hæc quæ in Epiphanio explicata sunt.

LIBER TERTIVS PRIMAE PARTIS TRADITIONUM

num tacitarum, ubi breuiter explicatur, quid sit sentiendum de traditionib. Irenaei & Origenis.

Irenaeus summę semper esset autoritatis in Ecclesia: tamen habuit suos & errores & nęuos. Docuit enim, libro 2, cap. 47, pręter Scripturam (quę contrariū loquitur Roman. 8, 1 Corinth. 13, tum & in epistola ad Hebręos 11) in altera uita manere simul spem, fidem & charitatem. quomodo etiam cum Papię, teste Eusebio lib. 3, cap. 39 errauerit circa traditiones Apostolicas, alibi diximus. nam millenarios annos in hac uita corporaliter fore, & duraturum esse regnum Christi, docuerunt ex traditiōe Apostolica. Est & alia eius traditio, quam se ex patribus & fide dignis affirmat accepisse Apostolorū discipulis, quod Iesus nō procul abfuerit a quinquaginta annis dum patetur. Lege totum caput eius 39, lib. 2. ubi inter cętera hęc habet circa finem: Quę autem triginta annorum ætas primę indolis estiuuenis, & extenditur usq; ad quadragesimum annum, omnis quilibet cōfitebitur: a quadragesimo aut quinquagesimo anno declinat iam in ætatem seniozem, quam habens Dominus noster docebat, sicut Euangelium & omnes seniores testantur, qui in Asia apud Ioannem discipulū Domini conuenerunt, id ipsum tradidisse eis Ioannem. Permanet autem cum eis usq; ad Traiani tempora. Quidam enim eorum non solum Ioannem, sed & alios Apostolos uiderunt, & hęc eadem ab ipsis audierunt, & testantur de huiusmodi relatione, (scilicet Dominū annos 50 aut 40 habuisse.) Et Erasmus qui restituit Irenæum, in margine hanc no-
uam uocat opinionem de ætate Domini.

Refutata est hęc opinio quam ille traditionem uocat ab Epiphanio, qui ait hęc 78, tomo 2, libro 3, Iesus crucifigitur anno tricesimo tertio sui in carne aduentus, &c. Deinde idem diligenter supputat ætatem Christi contra communem opinionem de Christi ætate, ubi contra Cataphryges agit, his uerbis: Herodes designatus est rex Iudę in 13 consulatu Octauij Augusti, & in primo consulatu Syllani: hoc est, 22 anno Imperij Augusti, quo annonatus est Christus Iesus, consulatui successit alter consulatus, L. Cęsaris & Pauli, quartus cōsulatus, Vindusij & Vari: quintus cōsulatus, Lamię & Seruiliij Nūmi: sextus cōsulatus, Magni Pōpeij & Valerij: septimus cōsulatus, Lepi-

di & Armitij: octauus consulatus, Cęsaris & Capitonis: nonus, Cretici & Neruę: decimus, Camillę & Quintiliani: undecimus, Camilli & Sabini: duodecimus, Dolabel-
lę & Syluani: decimus tertius, Lepidi & Tauri: decimus quartus, Flacci & Syluani: decimus quintus, duorū Sextorū: decimus sextus, Pōpeij Magni & Apuleij: decimus septimus, Bruti & Flacci: decimus octauus, Tauri & Libonis: decimus nonus, Crassi & Ruffi: 29, Tiberij Cęsaris iterum, & Drusi Germanici iterū: 21, Syluani & Balbi: 22, Messalę & Grati: 23, Tiberij Cęsaris tertium, & Drusi Germanici tertium: 24, Agrippę & Balbi: 25, Pollionis & Veteris: 26, Cethegi & Vari: 27, Agrippę iterum, & Lentuli Galbę: 28, Getulici & Sabini: 29, Crassi & Pisonis: 30, Syluani & Neruę: 31, duorum Geminorū: 32, Ruffi & Rubellionis. Et sic, inquit, in medio consulatu illo, qui post Rubellionis consulatum successit 33 Numicij & Lōgini Calsij appellatus, patitur Saluator in die ante decimum tertium Calend. April. Et quibusdam interiectis, addit 33 anno sue dispensationis in carnem, postquam esset transgressus duos cōsulatus, quos diximus duorum Geminorum & Ruffi ac Rubellionis: deinceps in tertio consulatu, & in tertio ipsius mense post Ianuariū & Februariū in mense Martio perfecit mysterium passionis, uerbo requiescente passus in carne propter nos. mansit enim passionis expers, scilicet quantum ad diuinitatem. Patitur autem ante 13 Calendas Aprilis. Hęc Epiphanius. Et hanc eandem supputationem & natiuitatis Christi numerum, quem Epiphanius ponit, supputat Tertullianus etiam in libro aduersus Iudęos. Sic plerūque traditiones, quę apud unum patrem reperiuntur, ab altero refutantur. Videmus autem communem opinionem suscepisse Irenęum, bonum uirum, pro traditione Apostolica. Igitur pręstat nullam suscipere traditionem, nisi in Scripturis fundatam. Hoc etiam & ipse diligenter monuit in libro 3, capite 1, dicens: Quę primū concionati sunt Apostoli, postea per uoluntatem Dei nobis scripto tradita, columna & fundamentum nostrę fidei futura. & rursum in eodem libro contra Valentinianos, capite 3 inquit: Traditionem in toto mundo Apostolorum manifestatam adest perspicere in Ecclesia, omnibus qui uera uolunt audire. Deinde dicit successores Apostolorum episcopos, qui Apostolicę doctrinę diligētes erāt, nihil tale docuisse, quale Valentiniani de secretis mysterijs & operibus dātibus gratiam: imō ne quidē cognouisse. tāta enim tūc erat puritas. Mox cum ibidem successiones Apostolorum recensuisset

cenſuiſſe, meminit & Rom. eccleſiæ, quam aſſerit traditionē eam quā ab Apoſtoliſ habebat, annunciatam hominibus, fidem retinuiſſe ſuo tempore, quo omnes hæretici conſuſidebantur. & paulo poſt addit hæc uerba de eccleſia Romana: Hac ſucceſſione & ordinatione enumeratis duodecim episcopis, ea quæ eſt ab Apoſtoliſ traditio in eccleſia & ueritatis præconizatio, peruenit uſque ad nos. Quæ omnia recte de ſcripturis Sacris intelligi debent.

Irenæus libro tertio ait: Ea quæ ab Apoſtoliſ eſt traditio, pleniffima hæc oſtenſio, unam & eandem uiuificatricem fidem eſſe, quæ in eccleſia ab Apoſtoliſ uſque nunc ſit conſeruata & tradita, &c. Adde quod interierit liber Irenæi, de quo ait Hieronymus in Catalogo, quod de prædicatione Apoſtolica ad Martianū fratrem ſcripſerit. Refert etiā pleraq; alia Irenæi opuscula, quæ nunc perierunt. Verū nunc libet propter aduerſarios, ſingula latius expendere quæ apud Irenæū habentur: & quæ ſtudio quodā hic omittūtur, in loco & libro de Succeſſione, latius tractare & expendere decreuimus Parte ſecunda.

Ex Præſatione in librum 3 de quatuor hæreſibus.

In hoc autem tertio ex Scripturis inferemus oſtenſiones, ut nihil tibi ex his quæ præceperas, deſit à nobis, ſed & præterquam opinabar ſi ad arguendū & euertendū eos qui quolibet modo malè docent, occaſiones à nobis accipias. Et mox fiducialiter ac inſtatiffimè reſiſtes eis pro ſola uera & uiuifica fide, quam ab Apoſtoliſ eccleſia percepit, & diſtribuit filiis ſuis. Etenim Dominus omnium dedit Apoſtoliſ ſuis poteſtatem Euangelij, per quos & ueritatem, hoc eſt, Dei filij doctrinam cognouiſſimus, quibus & dixit Dominus: Qui uos audit, me audit: & qui uos contemnit, me contemnit, & eum qui me miſit, &c. En inquit, oſtenſiones ex Scriptura produci, ut nihil poſſit de eſſe. Ergo ſufficiētia ex Scriptura oſtenditur: & fruſtra traditiones prætenduntur. Porro, ut in hac præſatione receſſit, pro illa ſola pugnandū fide contra hæreticos ex Scriptura: ita pergit in ſequentib. capitib. oſtendere illam eſſe fidem Apoſtolorū, atq; traditionem quæ in Scripturis extat, nam dicit hoc illos poſtea ſcripſiſſe, quod prius docuerāt & tradiderant. Et ſimul ait: Quicquid prædicarunt Apoſtoli, in ſcriptis etiā tradiderunt, ut illa ſcripta ſint columna & fundamentum fidei in eccleſia, uerba eius ſunt.

Caput 1 libri 3.

Non enim per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognouiſſimus, quam per eos, per quos Euangelium peruenit ad nos: quod

quidem tunc præconiauerunt, poſtea uerò per Dei uoluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamētum & columnam fidei noſtræ futurum. Non enim fas eſt dicere, quoniam antè prædicauerunt quàm perfectam haberent agnitionem, ſicut quidā audēt dicere glorianteſ emendatores Apoſtolorum. Poſtea enim quàm ſurrexit Dominus noſter à mortuis, & induiti ſunt ſuperueniente Spiritu ſancto uirtutē ex alto, de omnibus adimpleti ſunt, & habuerūt perfectam agnitionem: exierunt in fines terræ, ea quæ à Deo nobis bona ſunt euangelizanteſ, & cœleſtem pacem hominibus annunciateſ: quidē & omneſ pariter & ſinguli eorum habenteſ Euangelium Dei. Ita Matthæus in Hebræiſ ipſorum lingua Scripturam edidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent eccleſiam: poſt uerò horum exceſſum Marcus diſcipulus & interpres Petri, & ipſe quæ à Petro annunciate erant, præſcripta nobis tradidit: poſtea & Ioāneſ diſcipulus Domini, quum ſupra pectus Domini recumbebat, & ipſe edidit Euangelium Ephēſiſ Asiæ cōmoranteſ. Et omneſ illi unum Deum factorē cœli & terræ à lege & prophetiſ annunciatum, & unum Chriſtum filium Dei tradiderunt nobiſ, quib. ſi quiſ non aſſentit, ſpernit uerò & patrem, & eſt ſemetipſo damnatus reſiſteſ & repugnanteſ ſaluti ſuæ, quod faciunt omneſ hæretici, &c. Ex hiſ uerbiſ colligitur, quod omnia ad ſalutem neceſſaria tradiderint. Cum igitur ſua in Scripturis tradiderint quæ antea docuerint, ſequitur omnia nobiſ in Scripturiſ tradita. Qui autē ſpernit Scripturā, ait, reſiſtit ſaluti ſuæ: ergo ſalus ex Scriptura acquiritur, & omnia ad ſalutem neceſſaria in Scriptura comprehenduntur. Quid itaq; multa inepta obtrudit nobiſ Papa cum ſuiſ extra Scripturam. Sed audiamuſ deincepſ Irenæum, quomodo ex Scripturiſ agit cum hæreticiſ.

Caput 2 libri 3.

Cum enim ex Scripturiſ arguuntur, in accuſationem conuertuntur ipſarum Scripturarū, quaſi nō recte habeant, neq; ex autoriſ tate, & quæ uariè dictæ ſint, & quia nō poſſit ex hiſ inueniri ueritas ab iſiſ q nesciāt traditionem. Non enim per literaſ traditā illam, ſed per uiuam uocem, ob quam cauſam & Paulum dixiſſe, Sapiētiā loquimur inter perfectos, ſapiētiā autem nō mundi huius. Et hanc ſapiētiā unusquiſq; eorum dicit eſſe, quam à ſemetipſo adinuenit, ſiſi onem uidelicet, ut dignè ſecundum eoſ ſit ueritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Baſilide, &c.

Diſpereā, ſi nō uiui. hic colorib. depingat pontifi-

pontificios Lindanum, Staphylum, Osium, Asotum, Andradium: qui ideo non censent ex Scriptura disputandum, quia putent obscuram esse, deinde uariè dictam: tum etiam censent ex tacitis traditionibus disputadū, quia traditio fuit (aiunt) prius Scriptura: & non posse inueniri in Scriptura ueritatē citra traditiones: imò traditiones tacitas esse digniores, quia illas prius Scriptura fuisse, & esse spirituales, Scripturas uerò literam occidentē tantum esse. Verum Irenæus uocat eandem traditionem Apostolorum, quæ & in Scripturis extat. Et postea lib. 3, cap. 3 ostendit ex Scriptura peti, & in ea comprehendere traditiones, & uerba eius, in libro primo partis 2 de Successione, adduximus.

Caput 5 libri 3.

Traditione igitur quæ est ab Apostolis, sic se habentē in Ecclesia, permanenteq; apud nos, reuertamur ad eā quæ ex Scripturis ostensione, eorū qui & Euangelium cōscripserunt de Deo sententiam ostendētes, quoniam Dominus noster Iesus Christus ueritas est, & mendacium in eo non est, quemadmodum & Dauid eam quæ est ex mortuis resurrectionem prophetans ait, Veritas de terra orta est. & Apostoli autem discipuli ueritatis existentes: extra omne mendacium sunt. Non enim communicat mendacium ueritati, &c. Et postea in eo capite & in sequētib; ex Scripturis contra illos agit.

Erasmus in præfatione in Irenæum, solis Scripturarum præsidij pugnāt aduersus cateruam hæreticorum.

Irenæus libro 3, cap. 9, ex quatuor Euangelistis probat de Deo sententiam, tum & in sequentibus capitulis de his prolixè agit, ut ostendat neque plura neq; minora quàm quatuor esse posse Euangelia, quod præcipue ostendit ca. 11. ubi & clara leguntur uerba, quibus manifestè conuincuntur aduersarij nostri, nempe, quòd ideo scripserit Ioannes, ut refutaretur heretici, & ut ueritatis regulā constitueret: deniq; ut heretici ex quatuor Euangelistis refutarentur, & Euangelia istorum quatuor Euangelistarum essent columnæ uiuificantes in Ecclesia, &c.

Verba Irenæi hæc sunt in undecimo capite libri 3: Quapropter & Marcus interpretis & sectator Petri, initium Euangelicæ cōscriptionis fecit sic: Initium Euangelij Iesu Christi, filij Dei, quemadmodum dictum est in prophetis, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam, uox clamantis in deserto, Parate uiam Domini, rectas facite semitas ante Deum nostrum: manifestè initium Euangelij esse dicens, sanctorum prophetarum uoces, & eum, quem ipsi Dominum & Deum

confessi sunt, hunc patrem Domini nostri Iesu Christi præmonstrans, qui & promittit ei angelum suum ante faciem eius missurū, qui erat Ioannes in spiritu & uirtute Heliae clamans, in eremo, Parate uiam Domini, rectas facite semitas ante Deum nostrum: quoniam quidem non alium & alium, prophetæ annunciabant Deum, sed unum & eundem, uarijs autem significationibus, & multis appellationibus. Multis enim & diuersis, quemadmodum in eo libro quem ante hunc ostendimus, & ex ipsis etiam prophetis procedente nobis sermone ostendimus.

In fine autem Euangelij ait Marcus: Et quidem Dominus Iesus postquam locutus est eis, receptus est in cælos, & sedet ad dexteram Dei: confirmans, quod à propheta dictū est, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, quoadusq; ponam inimicos tuos sub pedaneum pedū tuorum. Sed unus & idē Deus & pater est, qui à prophetis quidem annunciatus, ab Euangelio uerò traditus: quē Christiani colimus & diligimus, & toto corde factorem cæli & terre credimus, & omniū quæ in eis sunt. Hæc fidem annuncians Ioannes Domini discipulus, uolens per Euangelij annunciationē auferre eum qui à Cerintho infeminatus erat hominibus errorem, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui sunt uulso eius, quæ falsò cognominatur scientia, ut cōfunderet eos, & suaderet eos, quoniam unus Deus, qui omnia fert per uerbū suum, & non quemadmodum illi dicunt alterum quidem fabricatorē, alium autem patrem Domini, & alium fabricatoris filium, alterū uerò de superioribus Christum, quem impassibilem perseverasse descendente in Iesum filium fabricatoris, & iterū reuolasse in suum pleroma, & initium quidem esse monogeni, Logon autem uerum filium unigeniti, & eam conditionem quæ est secundum nos, non à primo Deo factam, sed à uirtute aliqua ualde deorsum subiecta & abscissa ab eorum cōmunicatione, quæ sunt inuisibilia & innominabilia. Omnia igitur talia circūscribere uolens discipulus Domini, & regulam ueritatis constituere in Ecclesia, quia unus est Deus qui per uerbū omnia fecit & uisibilia & inuisibilia: significans quoq; quoniam per uerbum per quod Deus perfecit conditionem in hoc, & salutem his qui in conditione sunt præstitit hominibus, sic inchoauit in ea quæ est secundum Euangelium doctrina: In principio erat uerbū, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, &c.

Si regulam ueritatis constituit Ioannes in scripto suo Euangelio, ut hinc Irenæus ait post

ait post longam ex Scripturis desumptam probationem, ad quid opus habemus nouis & peregrinis traditionibus, quæ non sunt fundatæ in Scriptura?

Et cum ex eo Euangelio Marcionem, Valentinum & alios refutasset, post multa & hæc sequuntur uerba:

Et hæc quidem sunt principia Euangelij, Vnum Deum fabricatorē huius uniuersitatis eum qui per prophetas sit annuntiatus, & qui per Moysen legis dispositionem fecerit, patrem Domini nostri Iesu Christi annunciantia, & præter hunc alterum Deum nescientia, neque alterum patrem. Tanta est circa Euangelia hæc firmitas, ut & ipsi hæretici testimonium reddat ei, & ex ipsis egrediens unusquisque eorum conetur suam confirmare doctrinam.

Ebionæi etenim eo Euangelio, quod est secundum Matthæum, solo utentes, ex illo ipso conuincuntur non rectè præsumentes de Domino. Marcion autem id quod secundum Lucam circumcidens ex his quæ adhuc seruantur penes ipsum, blasphemus in solū existentem Deum ostenditur. Qui autem Iesum separant à Christo, & impassibilem perseuerasse Christum, passum uerò Iesum dicunt, id quod secundum Marcum est præferentes Euangelium, cum amore ueritatis legentes illud, corrigi possunt. Hi autem qui à Valentino sunt, quod est secundum Ioanem, plenissimè utentes ad ostensionem coniugationū suarū, ex ipso deteguntur nihil rectè dicentes, quemadmodum ostendimus in primo Libro. Quādo ergo hi qui contradicunt, nobis testimoniū perhibeāt & utantur his, firma & uera est nostra de his ostensio. Neque enim plura numero quàm hæc sunt, neque rursus pauciora cupit esse Euangelia. Quoniam enim quatuor regiones mundi sunt in quo sumus, & quatuor principales spiritus, & disseminata est Ecclesia super omnem terrā, columna autem & firmamentum ecclesiæ est Euangelium & spiritus uitæ: consequens est, quatuor eum habere columnas undique stantes incorruptibilitatem, & uiuificantes homines, &c. Et cum quatuor Euangelistarum auctoritatem probasset prolixè, tandè sic infert: His igitur ita se habentibus, uani omnes & indocti & insuper audaces, qui frustrantur speciem Euangelij, uel plures quàm dictæ sunt, uel rursus pauciores inferunt personas Euangelij. Quidā ut plures uideantur quod est ueritatis adinuenisse, quidā uerò ut reproben dispositiones Dei, &c.

Sed si columnæ sunt uiuificantes Euangelia quatuor scripta in ecclesia, ergo uitā præbent, & per consequens alijs non opus habemus Euangelij scriptis, nec aliunde tum ecclesia quam ex Euangelij potest debetue cognoscere

sci. Et mox: Hi uerò qui sunt à Valentino, interim existentes extra omnē timorē, suas cōscriptiōes pferētes plura habere gloriātur, quàm sint ipsa Euangelia: siquidē in tantum pcesserunt audaciæ, ut quod ab his non olim cōscriptū est, Veritatis titulent euangelium, in nihilo cōueniens Apostolorum Euangelij, ut nec Euangelium quidē sit apud eos sine blasphemia. Si enim quod ab eis (Valentinianis) profertur ueritatis est Euangelium, dissimile autē hoc illis quæ ab Apostolis nobis tradita sunt, qui uolūt possunt discere, quemadmodum ex ipsis Scripturis ostenditur iam non esse id, quod ab Apostolis traditum est ueritatis Euangelium, &c. En ex collatione ostēdit, falsum esse Euangelium Valentinianorum, quod ait, Si deberet esse ueritatis Euangelium, falsa essent Apostolorum tradita: si uerò Apostolorum doctrina, cum qua pugnat euangelium Valentini, ut ex Sacris literis constat, est uera, quia ex Scriptura ostenditur, ergo illud est falsum. Habemus argumentū Irenæi, qui mox sic scribit ibidem: Quoniam autē sola uera & firma, & non capit neque plura præterquàm prædicta sunt, neque pauciora esse euangelia, per tot & tanta ostendimus. Etenim cum omnia composita & apta Deus fecerit, oportebat & speciem Euangelij bene compositam & bene compaginatam esse. Examinata igitur sententia eorum, qui nobis tradiderunt ex ipsis principiis ipsorum, ueniamus & ad reliquos Apostolos, & perquiramus sententiam eorum de Deo: potest deinde ipsos Domini sermones audiamus, &c. En perspicuè docet, se præbasse quatuor illa Euangelia tantum esse uera, & illa in Apostolicis ecclesijs satis probata & examinata. Falsum igitur esse euangelium Valentinianorum. Tandem prolixè pergit probare ex Actis & epistolis Apostolorum multa de Deo in sequentibus capitibus.

Ex capite 25 libri 3.

Verè impudorati & audaces ostenduntur, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere, quàm ex ipsis Scripturis arguātur à nobis, & in fidē aduentus filij Dei concludantur. Firma est autem, & non ficta, & sola uera quæ secundum nos est fides, manifestam ostensionem habens ex his Scripturis quæ interpretatæ sunt illo modo (iuxta septuaginta interpretum sententiam) quo prædiximus, & ecclesiæ annūciatæ sine interpolatione. Etenim Apostoli cum sint his omnibus (hæreticis) uetustiores, consonant prædictæ interpretationi, & interpretatio consonat Apostolorum traditioni, &c.

En pie lector aperte ostēdit fidē ex Scripturis esse, & earum de Christo traditionē conso-

consonare prophetis scriptis. Quæramus igitur & fidem nostram in Scripturis, & non in traditionibus tacitis.

Vnum Deum patrem Domini nostri Iesu Christi, & uetus & nouum Testamentum ostendit, teste Ireneo libro 4, ca. 21. Vt autem pateat dolus aduersariorum, sic faciunt Papistæ, ut in sequentibus uerbis scribit Ireneus, quorum traditio cum sit Scripturæ contraria, reijcimus.

Ex cap. 25 libri 4.

Seniorum (Phariseorum) traditio, quam ex lege obseruare fingebant, contraria erat legi, quæ data est per Moysen. Propter hoc & Esaias ait, Caupones tui miscent aqua uinum: ostendens quod austero Dei præcepto miscerent seniores aquatam traditionem: id est, aggredientes adulteram legem, & contrariam legi, sicut & Dominus fecit manifestum, dicens eis: Quare uos transgredimini præceptum Dei propter traditionem uestram? Non solum autem per præuaricationem frustrati sunt legem Dei miscentes aqua uinum, sed & suam legem e contrariò statuerunt, quæ usque adhuc Pharisaica uocatur. in qua quædam quidem auferunt, quædam uerò addunt, quemadmodum uolunt interpretantur, quibus utitur singulariter magistri eorum: quas traditiones uolentes iudicare, legi Dei instituenti eos aduentum Christi, non subiecti esse uoluerunt, sed Dominum arguebant in sabbatis curantem. quod quidem, sicut prædiximus, lex non prohibebat, &c.

Sed nunc libet rotundè & apertè ostendere ex Ireneo, omnia contineri in Sacris literis. quid igitur adeò anxie illi traditiones obijciunt?

Ex cap. 26 libri 4.

In lege igitur & in Euangelio cum sit primum & maximum præceptum, Diligere Dominum ex toto corde: deinde simile huic, Diligere proximum sicut teipsum: unus & idem ostenditur legis & Euangelij conditor. Consummata enim uitæ præcepta in utroque Testamento cum sint eadem, eundem ostenderunt Deum, qui particularia quidem præcepta apta utrisque præceptis, sed eminentiora, & summa, sine quibus saluari non potest, in utroque eadem suaserit, &c. Quid igitur peregrina extra Scripturam adferunt Papistæ ex traditionibus tacitis? Quod etiam plinius in loco & libro de Successione ex libro 4 Irenæi, & cap. 43 ostendimus.

ORIGENIS TRADITIONES explicatae.

Non dicemus hoc loco de Origenis neque uis & erroribus, quos apud ueteres Epiphanius & deinde Hieronymus collegerrunt: adde etiam quod maxima pars librorum huius auctoris iam dudum interierit. Volumus

autem paucas quasdam traditiones excutere, quæ apud ipsum obiter inueniuntur. Satis nobis erit hoc de illo & reliquis dici patribus, quod apud Epiphanium extat in Ancorato; ubi sic ait: Non astat nobis Origenes in die iudicii, &c. Scripta tamen eius uocat Hieronymus uenenata. Defenderunt interim eum Rufinus propria apologia, item Pamphilus quoque apologia, & Socrates lib. 6, capite 13.

10 Origenes de eo, quod Iudas legitur in Euangelistis signum dedisse Iudeis, ut quicumque oscularetur apprehenderent, refert traditionem, quam dicit de Christo ita à maioribus profectam, quod facies ipsius uaria secundum aspicientium dignitatem fuerit, atque eadem non statim cuius ad cognoscendum exposita. Hoc putat Origenes sciuisse Iudam, atque ideo ne per Christo aliquem discipulum apprehenderent, signis uti uoluisset.

20 Sed ista traditio repugnat Lentuli epistolæ, quam scripsisse dicitur ad Tiberium Cæsarem de Christo & Christi forma. Interim non opus est ista traditione: quæ si admitteretur, gigneret aliquid absurdi. Est enim potior ratio huius signi etiam in Euangelistis expressa, eaque duplex: primum, milites missi non tantam habuerunt Christi noticiam, ut in nocturna caligine ipsum rite agnoscerent, quantum uis laternis usi sint. Deinde potuit facile fieri, ut potius eorum oculi obstringerentur, ueluti eorum qui uolebant capere Elisham, 4 Regum 6. Sic se alias etiam Dominus abscondit, & exiit ex templo. Hoc forte sciuit Iudas: ideo apud Marcum precipit perditoreis ut abducerent eum cautè, quia sine dubio in memoria tenebat, quam multis documentis diuinam exhibuerat uirtutem. Adde, quod apud Ioannem legitur, Iesum quæ fuisse ab eis, quæ quærent? unde apparet, obsecatos illos fuisse, si maxime antea nouissent: & deinde ex eo hoc sequitur, quod ibi de habetur, Stabat & Iudas cum ipsis. Unde colligit Chrysostomus cum Cyrillo adeò ex cæcaturum fuisse ipsum Iudam diuina uirtute, adeoque rursum pecuniæ intentum, ut coram in conspectu stantem & loquentem in initio non agnouerit.

Idem Origenes super librum Numeri ait, in ecclesiasticis obseruationibus esse nonnulla eiusmodi, quæ quidam omnibus facere necessesse sit, nec tamen ratio eorum omnibus pateat.

Obseruetur, quod hic dicit nonnulla ex istis obseruationibus necessaria: ergo non omnia sunt necessaria. Hinc sequitur, non adæquari istas obseruationes traditionibus scripturæ Sacre, quibus ex quo omnes obstringimur.

Sunt autem ex iis quæ facere necesse sit, ut ait, genua flectere, & quod ex omnibus cœli plagis ad solam Orientis partem conuersa oratio funditur,

Quantum

Quantum ad primum attinet, non est per se impium genua flectere, sed est externum signum humilitatis, quanquam non tã hoc requiritur, quã cordis humiliatio, & non tam illud externum coram Deo utile sit, p̄ferim cum externa pietas dicente Paulo, ad parum utilis sit, quã cordis flexio. Sic ait Ioel, Non discindite uestimenta uestra, (hoc enim quoq; olim erat signũ humilitatis) sed corda uestra, cap. 2. & Esaiã ultimo dicitur, Ad quem respiciam, nisi ad cor humiliatum & contritum, & ad spiritum tremmentem sermones meos?

Si enim ostendit per Prophetam, sibi oris cõfessionem displicere citra cordis affectũ, dum inquit, Hic populus me labijs honorat, & cor eorũ procul à me est: tamen si Paulus dicat, ore fieri cõfessionem ad salutem: multo minus placebit genu flexio citra cordis flexionem, quam solam respicit Deus, & habet pro sacrificio, Psalmo 51. Sic orare plicatis manibus, est cõceremoniale, quẽadmodum & genua flexa: tamẽ non in ijs cõfistit uera oratio, sed in uera fide, quẽ orat in spiritu & ueritate, Ioannis 4. Si enim Dominus non delectabatur sacrificijs externis, quantumlibet à se institutis, sed magis interno, dicens: Misericordiam uolo, & nõ sacrificium, item, si ad eũ nõ respexit externã circumcissionem à se institutam, ut diceret, Magis circũcidamini corde: dic obsecro, quomodo ad eũ placeret Domino externa genu flexio ab hominibus assumpta, quẽ nulli bi mandatur? Regnum Dei non uenit cum obseruatione, Lucẽ 17. Sed hic mihi uide lector amice, ut isti conueniant qui ita se in asserendis traditionibus macerarunt. In libri enim de Spiritu sancto ad Amphilochiũ, sub Basilij nomine editi, capite 27, sic cõtra hãc cõceremoniam uel traditionem ex alijs traditionibus, quas ibidem quasi in mysterio recenset sine scripto, differit autor ille: In prima sabbathi erecti perficimus deprecationes, sed rationem non omnes nouimus, sed mox tamen hanc addit rationem: Non solũ enim, quodd ueluti simul cũ Christo resuscitati, q̄ sursum sunt quærere debeamus, in die resurrectionis datẽ nobis gratiã stando precantes nosmetipsos cõmoneficimus, sed q̄ is dies uideatur aliquo modo imago uetari seculi. Eoq; cũ sit principiũ dierũ nõ primũ à Moyse, sed unus appellatus est: Facta est, inquit, uesperẽ & manẽ, unus dies: taquam qui sæpe recurrat, ut unus sit idem & ostanus, unum illum ac uerum ostanum, cuius Psalmista alicubi in Psalmis meminit, per se significis: diem, inquam, post horum temporum statum, nunquam finiendam, ac uesperẽ nescium, nec successorĩ cedentem, hoc est æternitatem, q̄ nec finẽ habet, nec se

nium nouit. Necessarium igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet stantes absoluerẽ preces suas, &c.

Viden quid fectus Basilius de oratione stando perficienda referat contra Origenẽ? Verũ nunc ad aliam illam, quẽ est apud Origenem traditionem transimus.

Idem est sentiendum de altera traditione, quẽ est de oratione ad Orientem. Nam nihil possumus cõmodius respõdere, quã quod ad primam respondemus, cũ sint cõfinita. Socrates ecclesiasticus scriptor lib. 5, c. 22 suã historiã, recenset diuersas ecclesiãrũ cõsuetudines ac cõceremonias: ac inter ceteras recenset Antiochenã ecclesiã in Syria hanc fuisse cõsuetudinem, quodd ibi ad Occidentem (ubi reliquẽ ecclesiã ad Orientem orarent) sicut ueteres populi orationes & preces fuderint. Quam cõsuetudinem ut non improbat, sic in medio relinquit, quodd profectõ non fuisset factum, si ille taquam Apostolicam traditionem eamq; necessariã, hanc ad Orientem orationem habuisset: imò is hanc pro cõsuetudine refert, & asserit ibidem, tales usurpari pro libertate Christiana. Adde, quodd ibidem Socrates referat, non esse alias Apostolorum traditiones, nisi quas in suis reliquerunt scriptis: tantũ abest, ut hęc aut similis eo tempore pro necessaria traditione habita fuerit. Sed de hac traditione in Basilio plura.

Habet Origenes quoque super Mattheũ pro traditione, quodd is reputetur Zacharias, de quo Christus ait, Qui occisus est inter templum & altare: pater esse Ioannis Baptistã. Hoc enim ea de causa narrat factum esse, quia contra legem, ut Iudei dixerant, in eo loco & parte uirginum collocauerat Mariã, & non in loco coniugum: & cum hac de re inter ipsum & Iudeos facta esset contentio, eum ita ab eis occisum esse. Hoc sic ex quadam tacita refert traditione.

Verũ optime lector, obserua quãso, quã parum tibi cõstet Origenes, nam priusquã hanc attingat traditionem, scribit sic: De patre Ioannis per Scripturas canonicas ostendere non possumus, nec quoniam filius Barachĩ, nec quia scribã & Pharisei interfecerunt eum inter templum & altare: sed uenit ad nos quãdam traditio talis, &c. quam recitauimus. Quis hic non uidet tibi Origenem quodammodo contrarium?

Epiphanius libro 1, tomo 2, hæresi 26, contra Gnosticos, tradit eosdem habere librum dictum Stirpem Mariã: in quo dicatur Zacharias occisus, eõ quodd diceret se uidisse in fustitu hominem alini formam habentẽ.

Ericus autem in homilijs doctorum, in homilia de S. Stephano, rursus aliã adfert rationem, nempe hanc, quodd propterea sit occisus

occisus hic Zacharias Ioannis pater, quia aduentum Saluatoris annunciauerat.

Interim Hieronymus in suis commentarijs in Mattheum dicit illud de Zacharia patre Ioannis esse apocryphum, & cum de Scriptura non sit, eadem facilitate refelli, qua astruatur. Quid ergo? sunt traditiones tacite apocryphae, & quae sine ulla difficultate refutari possunt? Hoc si ita est, tunc profecto traditiones non sunt Scripturis cōferendae. Tanto igitur stultiores uel peiores sunt Papiſtae, Perionius, Gropperus, Petrus Sotus, Perefius, Staphylus, Gneſienſis archiepif. Oſius, Canilius, Lindanius, ac reliqui, qui dicunt Scripturas per tacitas traditiones eſſe intelligendas. Sed expendamus traditionem quam Origenes attulit.

Hieronymus intelligit iſta apud Mattheum de illo, de quo 2 Paralipſ. 23 legitur, qui eſt filius Ioiadæ. Quod autem Dominus ipſum uocauerit Barachiae, id propter patris factum eſſe pietatem aſſerit. Et hunc ſerè ſequuntur potiſſimi interpretes. Lyra addit aliam etiam rationem, quamuis ſit cum Hieronymo in eadē ſententia, nepe quod fieri poſſit, ut binomius ſuerit Ioiada, ſicut pater Dauid uocatus eſt Ieſſe & Iſai. Habet quoque Lyra cum gloſſa ordinaria, pro filio Barachiae legi filium Ioiadæ in euangelio quo Nazaraei utuntur. Idem ſentit & Chryſoſtomus epifcopus in ſua concordantia Euangeliorum. Nicolaus autē Gorranus in ſuis commentarijs in Euangelistas dicit Chriſtum extra Scripturam nihil adferre, & mox inferit: Cum igitur non de alio in historijs ſacris extet, quam de filio Ioiadæ, ſequi tandem (concludit cum Hieronymo) hunc Ioiadæ filium, & non alium fuiſſe, &c. Ita ea traditio eſt ex apocryphis profecta.

Illā igitur traditio, quam Origenes adfert, non fuit tanti momenti, uel ea auctoritate habita, ut ueteres illam pro uera & neceſſaria aſſumpſerint. Nam non ſolus Hieronymus (qui legit Origenis libros ſedulo) ne fortè dicatur ille ex ſtomacho iudicare, reclamatur Origeni, ſed & alij apud Græcos, & quidem is qui reſtitit Epiphanio, & noluit planè damnari Origenis libros, putat Chryſoſtomum: is, inquam, in prima expoſitione dicit, ſuo tempore diuerſam fuiſſe de iſto Zacharia, de quo Chriſtus ait, opinionem apud doctos: alios enim intellexiſſe Zachariam prophetam: alios patrem Ioannis Baptiſtae: alios binominem quendam ſacerdotem, quem Ioiadam Scriptura uocat.

Tamen in explicatione iſtius loci uidetur cum Hieronymo facere. Hoc cum ita ſit, cur nos ita grauam traditionibus pontificij? cur illas nobis obtrudunt? aut cum

obtrudunt hodie nobis, cur nō minus ipſis reclamare liceret, quam olim id iſtis fuit conceſſum & permiſſum patribus? Adde quod in primo libro audiuerimus ex apocrypho euangelio aliam rationem, cur occiſus eſſe diceretur pater Ioannis, quam ab Origene allata ſit hic. Aliam Ericus, aliaſſi Origenes, alia Epiphanius habet, alia quoque, & ab iſtis diuerſam rationem huius rei reperimus in altero quodā apocrypho euangelio, ut diſſenſio ita pateat.

Habemus igitur quatuor diuerſas & diſſonantes rationes huius facti. Sic undique fluctuant ut incertae, traditiones iſtae, & nihil poteſt firmi de iſta traditione dici. Verum ſi hic Sacram ſcripturam habuiſſemus hoc aſſerentem, nemo profecto contradixiſſet aut reclamari ei: at cum hic nuda ſit traditio, omnes ſerè interpretes reclamant. Sed de ea re plura in Baſilio referemus.

Cum autem hanc traditionem doceat Hieronymus apocrypham eſſe, & id in primo libro Traditionum oſtenderimus: audiamus etiam quid ipſe Origenes de apocryphis ſentiat, in Mattheum tractatu 8, ubi ſic ſcribit: Euangelium ſecundum Hebraeos ut & alia apocrypha, ſi quis uult ſuſcipere, nō ad auctoritatem, ſed ad alicuius quaſtionis manifeſtationem ſuſcipiat. Idem de iſſdem homilia 1 in proœmiū Lucae: Quatuor ſunt Euangelia probata tantum, ex quibus ſub perſona Domini ſaluatoris noſtri proferenda ſunt dogmata. In alijs quae ſecundum Thomam, Matthiam, aut ſecundum Hebraeos dicuntur euangelia, nihil aliud probamus, quam quod Eccleſia: id eſt, quatuor tantum ſuſcipienda ſunt, &c. Hinc conſtat unde ſint perenda dogmata. Fruſtra igitur uel traditiones tacitas uel apocrypha ſcripta obijciunt pontificij. Et ut hinc conſtat quantum Scripturae prae traditionibus deferat, ſic & alibi hoc declarat, homilia 10 in Geneſin de Rebecca loquens: Haec historia, inquit, ſpiritalis eſt doctrina, & docet te & inſtruit quotidie uenire ad puteos Scripturarum, ad aquas ſancti Spiritus, ac haurire ſemper, & plenum uas domū referre, &c. Quid ergo traditionibus egemus, ſi hinc plenitudo hauritur? Et tamen nunc ex traditionibus, nunc ex patribus putidiſque concilijs uolunt ſua probari Tridenticuli patres, & pontificij colloquentes in colloquio Vuormaciensi anno 1557.

Aliam adhuc traditionem refert Origenes, homilia 5 in Geneſin, his uerbis: Audi à maioribus traditū, quod in iſta digreſſione maris, ſingulis quibusq; tribub. filiorū Iſrael, ſingulae aquarū diuiſiones factae ſint, & propria unicuique tribui in mari uia aperta eſt, &c.

Hæc ut audimus, ex traditione refert: interim non fuit traditio illa nuda contentus, quia ad suæ sententiæ cōfirmationem Scripturā adducit, sic scribēs: Idq; potest ostendi ex eo quod in Psalmis scriptum est, Qui diuisit mare rubrum in diuisiones: per quod multæ diuisiones docentur, & nō una, &c. Ergo nec ipse ita traditioni fidei, ut huic extra Scripturam haberet certam fidē. tandem etiam & hæc addit Origenes: Hæc à maioribus obseruata in Scripturis diuinis (quia illud ipsum ex contextu & numeratione tribuum, tum ex circumstantijs in Exodo colligit) religiosum credidi non tacere. Obseruet lector, quod dicit se quæ à maioribus, recte in scriptis Sacris obseruata accipit, illa noluisse tacere: sic & de traditionibus sentiamus, quas, quotquot à maioribus in Scripturis obseruatas ex patribus protulerint pōtifficij, libet suscipiemus. Quare & recte alibi ait Origenes in tractatu 26 super Matth. Hæretici uolunt Christianos quasi de propria ciuitate legis, & prophetarū, & Euangelij, & Apostolorum abducere, ac in aliā ac in extraneam quandā ciuitatē Euangelij alicuius alterius, mēdacibus persuasionebus deducere. Et mox: Sermo Dei cōturbat hæreticos. Itē: Ipsa sola Euangelij enar-

ratio simplex sufficit simplicioribus ad salutem. Tandem ibidem concludit, suscipiendum esse quod scriptū est. Retineamus ergo scripturam Sacram, omisis uanitatibus, traditionum tacitarum.

Idem in lib. 1 *τῶν ἀρχαίων* in proemio, cum primò Scripturas per Spiritum sanctum cōscriptas docuisset, pergit sic deinceps scribere: Quid ante hunc mūdum fuerit, & quid postea futurum sit, non pro manifesto multis innotuit. Non enim euidenter de his in ecclesiastica prædicatione sermo profertur, &c. Hic per ecclesiasticam prædicationem Scripturam intelligit. Et mox ibidem de auctoritate Scripturæ sic scribere pergit: Si quis uellet ex libro Petri, qui Doctrina Petri dicitur, aut ex alio peregrino aliquid ad terres respondendū est, Ille liber inter ecclesiasticos non habetur, &c. Ergo quicquid nō est ecclesiasticum, siue in canonica scriptura

expressum, id nō est recipiendum. Frustra igitur nobis traditiones extra Scripturam adferunt.

Trium librorum Partis primæ traditionum

FINIS.

SEQVUNTUR.

SECVNTVR LIBRI DVO POSTE-
RIORES, HOC EST, LIBER QVARTVS ET
quintus partis primæ Traditionū Apostolicarum: in quibus eæ omnes
explicantur traditiones, quæ proferri solent à pontificijs ex
Operibus Basilij, Eusebii, Hieronymi, &
Nicephori Callisti.

AMPLISSIMIS ET SPLENDIDISSIMIS

Dominis Consulibus, ac inclyto prudentissimoq; Senatui, totiusq; Senatorij & Tri-
bunitij ordinis proceribus eximij, Patribus patriæ optimis, in laudatissima & ce-
leberrima urbe Saxoniæ Braunsuiga, necnon in eiusdē regionis ciuitate lauda-
bili, Göttinga, Dominis pientissimis piorumq; patronis, & ob communem religio-
nem semper suscipiendis & obseruandis, Salutem à Christo Iesu

precatur Hermannus Hamelmannus Licen-

tatus Theologia.

Elebratur multis encomijs in Helmoldi historici libris, & in au-
ctario eiusdē Helmoldi historiæ adiecto, tum quoq; in Doctoris
Alberti Krācij Saxoniæ, Vandalia, & Metropoli, deinde & apud
Trithemium alibi Henricus abbas Braunsuicensis ad D. Aegid-
dium, non solum propter uariam eruditionem, eloquentiam, le-
ctionem multijugam atq; pietatem: sed hoc præcipue nomine,
quod in præsentia sui Principis Henrici Leonis, Herois incōpa-
rabilis & fortissimī, coram Imperatore Græco conuicerit omnes Græcorum præsu-
les ac presbyteros doctoresq; erroris de processione Spiritus S. ex Sacris literis.
Integram penē disputationē quidam Arnoldus in continuatione historiæ Helmol-
di recitat, cap. 5. Quare ut antea is uir, qui in uestra urbe clarissima, amplissimi Do-
mini & gubernatores inclytæ reip. Braunsuicensis, potissimā uitæ suæ partē transe-
git, primò in scholis ludimagistrum, deinde in monasterio & ecclesia abbatē ac pa-
trem agens, toti urbi suis donis ornamento fuit: ita post habitam disputationē, eter-
nam meruit laudem, quæ etiam ad V. Reip. claritatem & celebritatem redūdauit.
Sed nunc iustioribus de causis magis hætenus illustrarunt V. Ampliss. excell. ur-
bem, licet per se, si externa respiciamus, satis clarā, reuerēdi & præstantissimi Theo-
logi Doctor Ioachimus Mörlinus, & M. Martinus Kemnicius, prælucentes in uestra
ecclesia doctrina & uita: qui non unum aliquem in ecclesijs subortum errorem refu-
tarunt eleganter, quàm diu episcopi uestrarum ecclesiarum extiterunt, sed multos.
Doctor Mörlinus (qui unus hodie senior est inter illos, qui uiuente Luthero gra-
dum Doctorum in Theologia consecuti sunt) nō solum Diuo Luthero familiaris
olim fuit, sed etiam ab ipso unice adamatus: cuius certè conciones, si quis alius, ipse
D. Mörlinus exprimit, atq; in ea re V. Excell. testem uoco. Quàm diu autem egit
Braunsuigæ, primò Osiandrica argumēta editis scriptis, quæ antea coram refutaue-
rat, publicè damnauit & oppugnavit: moxq; Ioannis Fabri librū Der Leyen vüeg
insulsum, quo iste totum Papatum stabilire uoluit, eruditissimè proprio libro euer-
tit & conuulsit: deinceps inter collocutores ab Imperio designatus, abiit Vuorma-
ciæ ex uestra urbe, anno 1557. ut ibi nostram sinceram de filio Dei doctrinam cum
alijs quibuscūq; ex nostris ecclesijs doctoribus contra pontificios tueretur. Quomo-
do etiā & in uestra & in uicinis ecclesijs inseruierit pietati, & ueram de Eucharistia
sententiam ac Diui Lutheri doctrinam & publicis scriptis & disputationibus facun-
disq; concionibus tutatus sit, & quantis excellat donis, quid opus erit hīc multis re-
ferre? Quomodo etiā M. Martinus Kemnicius in uestra ampliss. urbe inclaruerit,
nouerunt omnes, qui eruditam ipsius Repetitionē sanæ doctrine de uera præsentia

corporis Christi, &c. & Anatomē propositionum D. Alberti Hardenbergij de cœna Domini legerunt: unde multis constat, quàm solidè ueritatem presentiae corporis Christi in cœna Dominica contra Suermeros defenderit: sciūt etiā illi quantus uir sit Kemnicus, qui librū eius qui continet theologiam Iesuitarum, & deinde Opus quo examinatur Tridentinum cōcilium, & oppugnatur Iacobus Andradus, perlustrauerint. Nam cum & uestrae ecclesiae doctrina ab Andradio & quodā Alberio grauiter oppugnaretur, is Latine respondit Andradio: Ioānes uerò Zangerius Alberico Germanicum scriptum opposuit. Vt autem cum ipsis meam operam cōiungerem contra huiusmodi praestigiatores, pro ea doctrina quae ad 40 annos sonuit in uestris ecclesijs, uolui ex iussu Doctoris uestri Mörlini, & D. coadiutoris Kemnicij, perficere totū Opus, & modò sub uestri nominis auspicio hos duos tantum posteriores libros (quia placuit D. Mörlino, ut uobis aliqua inscriptio fieret) apparere: in quibus illas tracto traditiones, quas non solum Andradus Albertus, & ante annos Ioannes Faber monachus, praecipuè ex Basilio & alijs protulere cōtra ueram Christi doctrinam, sed quas sibi omnes pontificij usurpant, facitāt, & de his gloriantur: nec certè minori astutia multas nobis ex Hieronymo, Eusebio & Nicephoro proferunt, hac solum de causa, ut suam impietatem stabiliant, & simplices decipiant. Eisi dedicatio horum duorum librorum tenuis esse uideatur, & fortè indigna quae V. Excell. offerri deberet: tamen Deus nouit quantis laboribus illos congesserim, ut semel pontificia tela retunderetur, itaq; oro, ut V. Excell. non magnitudinem horum libellorum, sed utilitatem expendere dignetur. Declaro hac dedicatione, nostrae ecclesiae (quae ex uestra est ante annos 36 translata) coniunctionem cum uestra: & meum consensum cum praedictis doctoribus & episcopis uestris, alijsq; ecclesiarum ministris, in eadem doctrina ostendo publicè.

Multos equidem doctos mouere possent ad huiusmodi dedicationes, splendor, dignitas & gloria uestrae urbis, eiusq; situs elegans, status & conditio V. amplissimi. Reip. deinde uestra regendi Christiana simul & summa dexteritas: tum etiam populi uobis subditi singularis humanitas & industria, multis exteris perspecta & cognita. Multos etiam inuitant amplitudo urbis uestrae maxima, roburq; munitionum, turrium, propugnaculorum, aggerum, armentariorum armorumq; summū & praecipuum: apparatus quoque magnificus, copia & rerum abundantia, & populi multitudo: denique pulchra harmonia & concordia, multaq; alia cōsideratione & admiratione dignissima, quae certè multos mouere debebant. Tamē me potissimū ad hanc dedicationem inuitant V. Excell. pietas, humanitas, beneuolentia & zelus, quibus ipsam religionem & doctores ecclesiae seriò prosequitur, faciēs ut incorrupta religio euangelica etiam apud posteros in uestra urbe hæreat. V. Amplitudo facit, ut Catechistica doctrina cum literis floreant in tribus scholis sub V. Excell. patrocinio. Magna cum laude ante aliquot annos M. Andreas Bouchenius, uir grauis & doctus, scholam gubernauit Martinianam, & post illum electum in ecclesiasten, M. David Segenhagius mihi amicus, uir integerrimus, & pietate ac doctrina praestans: cui mortuo successit meus cōterraneus M. Bernhardus Orestes, linguarum & artium egregiè peritus. Catharinianam uerò scholā superioribus annis rexit mihi familiaris M. Ioachimus Lonemannus, & nunc M. Matthias Bergius, uiri eruditi. Ita quoq; laudabilis ministrorū chorus psalmodias Christo filio Dei exercet sub uestro patrocinio: in quo choro suum etiam locum habuere aliquot Vuestphalino stri, ut uenerandi uiri Ioannes Neophanius, & Ioannes Caloander.

Verè igitur affirmare possum, florētiorē esse nunc gubernationem scholarum, & celebriorem esse statum ecclesiarum in uestra modò urbe, quàm fuit unquam, uel etiam tunc quando sub Henrico Leone fortissimo, & gloriosissimo, potētissimoq; principe (qui tunc tam nostrae Vuestphaliae, quàm uestrae regioni praefuit, uelut etiā istius maiores Vuedekindus, Lupoldus & Bruno, à quo uestra inclita urbs nomen habet, Angariae Vuestphaliae q; duces quoq; utrobique regnarunt, quo nomine uetus illa coniunctio etiam apud uos gratiam nobis Vuestphalis aliquam parere posset) scholis primū, ut magister, & deinde monasterio & ecclesiae ut doctor praesset Henricus Aegidianus abbas,

Gratulor

Gratulor igitur V. Excell. istam felicitatem, & oro reuerenter eandem, ut hos nō stros labores, quos à uestris episcopis reuerendissimis commendari publicis encomijs uidet, boni consulere dignetur, & omnium semper doctorum & piorum rationem habere, ac patrocinium suscipere. Spero etiam & omnibus Christi ecclesijs, & in primis uestrae de iudicio praesidentium in uestra ecclesia, profuturum nostrum illum laborem, uel potius sudorem.

Quod porro uestra Praestantiae nomen apposuerim, grauissimi & sapientiss. D. consules ac senatores uetustae & splendidae urbis in Saxonia Gottingae, haec est causa, quod scia nō solum eandē doctrinā in uestris ecclesijs propagari, quae Braunsuigae magna constantia sub patrocinio pijs. & prudētiss. Senatus, ab optimis pastoribus & ministris asseritur: sed quod apertum sit, uobis primū commendatum à D. Luthero Doctorem Ioachimū Mörlinum, Theologum praestantissimum, qui per aliquot annos utiliter olim uestris ecclesijs praesuit, atque in uestra ecclesia utilem operam praestitit: cuius rei adhuc egregium extat specimen, nempe illustratio Catechisticae doctrinae. Nam elegantibus scholijs D. Lutheri Catechismum explicauit, in usum uestrae iuuentutis: & deinde ad totius Ecclesiae utilitatem ea in uestra urbe emisit quoque in lucem. Cum autem tanti uiri, qui adhuc V. Dig. & omnibus pijs apud uos est charus, commendatione & censura probatus noster ille labor sit: uolui etiam partem huius Primi tomī V. Praest. reuerenter inscribere. Accedit ad hoc, quod quoque haec cōfecta sint iussu doctissimi coadiutoris Doctoris Mörlini, M. Martini Kemnicij: cuius etiam epistola nostrum Opus comprobatum uidetis. ipsum etenim cum aliquando in Superattendente V. P. uocauerit, credo ipsum me suo loco uobis nominasse. Ut igitur V. D. eximij & spectabiles Domini, cognosceret, qualem uobis proposuisset Dominus Kemnicus, uolui merito haec ad uos mittere. Interim decuit, etiamsi fortē praesens uestris ecclesijs non inseruirem, absentem me hac qualicunque dedicatione erga V. Excel. & uestras ecclesias meam declarare obseruantiam. Opinor autem uestrarum ecclesiarum pastores uenerandos, in primis uerō egregium & praestantem uirum M. Philippum Casarē, modō apud uos Superintendentem, non improbaturos meum laborem, praesertim cum uiderint à multis Theologis commendatum. Fuit etiā in Vuestphalia in hac urbe Lemgouensi (cui ego iam ad annos 12 inseruio) olim ecclesiae minister, uestrae urbis alumnus, M. Matthias Iason, uir sanē integerrimus.

Spero autem illa nostra qualiacunque scripta, quae ad confirmationem uerae doctrinae contra pontificios congeffi, V. Praest. magnifici Domini, grata fore. Dominus Iesus in celebribus Saxoniae urbibus Braunsuiga & Gottinga, sibi Ecclesiam colligat semper, quae ipsum cum Deo patre & Spiritu S. in aeternum celebret, Amen. Lemgouiae Comitatus Lip.
pia Vuestphalorum.

LIBER QVARTVS.

QVI CONTINET EXPLICATIO-

*nes traditionum, quæ ex Basilio & Hieronymo
proferuntur.*

Etiā Basilius contenderit cū suo episcopo & clericis Neocæsariensibus, & uarijs modis cū clericis ibid. discepta-¹⁰ uerit: tamen tā fuit æquus, ut in epistola 75 ad eodē scribat, non aliunde dissidia componi posse quā ex Sacris literis. interim non est omnino Basilius excusandus, quasi non & suos nauos habuerit. Nam præter istam cōtentionem, quæ Ecclesiæ obfuit, dicit quoq; admodum intēpestiuē tū etiā contra apertam Scripturā homilia de Ieiunio, Lazarum in paradysum ingressum perieiunium: cū tamen²⁰ Christus dicat, Nemo uenit ad patrē nisi p meritē, Ego sum uita, uia & ueritas: itē, Ego sum ostiū, Ioānis 10 & 14. Idem fuit primus autor Monasticæ professionis & cœnobiorum, teste Nazianzeno in Monodia, tā enim fuit audax, ut aliquid noui præter & citra priorum patrum, atq; adeo Apostolorū doctrinam & traditionem is primus tentaret. Hinc & ipse etiā fatetur epistola 63, in Neocæsariensiu ore fuisse, quodd ante Basilij, hoc³⁰ est sua tempora, talia non fuissent monasteria, præsertim sub Gregorio quodam Magno (qui forsan ibi olim sub persecutione, uel postea episcopus in magna autoritate fuerat) qualia ille ibidē instituerat. Coorta igitur dissensio est super hac re inter episcopum eius loci Eusebium (quem Nazianzenus admirabilē, ac pro pietate ac nominis confessione constantissimum ueritatis in persecutione assertorem uocat) & Basilium,⁴⁰ ut historici Ecclesiastici testantur.

Imò ipse etiam Basilius unius personæ suæ hominis uitam solitariam damnauit in Asceticis, cap. 7, tomo 2, docens, solitariā uitam legi dilectionis repugnare: tum quoq; multas alias addit rationes (inter quas & illa est, Vt homini soli, qui si ceciderit, non habet qui erigat) cur soli homini in solitaria uita agēti, talem statū deneget, nec eū probet. Interim contrā ibidem amplissimis uerbis⁵⁰ ac solidissimis probationibus probat cohabitationem fratrum in cœnobio, &c. Cum igitur ille ualde improbet talem solitariam conditionem, habemus rursus quomodo ab alijs dissentiat, nēpe Athanasio, qui hoc in Antonio laudauit: & Hieronymo, qui idem in Paulo Eremita laudibus celebrauit: docens, illum eremitam fuisse, qui cœlestem uitam in terris duxerit: ubi etiā Antonium ualde cōmendat. uide in uita Pauli, tomo 1.⁶⁰

Extant etiam laudes Macarij solitarij, & aliorum eremitarum apud historicos.

In Monodia et si laudauerit ipsum uehementer Nazianzenus, tamen aliquid in illo reprehendit. Ego uerò (ait) cum in reliquis omnib. Basilius mihi magnopere sit laudandus, in hoc ualde laudare nequeo, quodd me nō admodū fidum putauerit, nec multo in honore meā amicitiam habuerit, loco tā ignobili me præficiendo, &c. Quanquam illum principem omnis ætatis ac memoriæ facile esse asserat.

Fuit etiam illi cum uicinis episcopis, teste Nazianzeno in Monodia, dissidium, ut sæpe humanū qd passus sit. Estq; huius patris singularis opinio, q, in Hexaemero mundi machinam uniuersam à Deo prius dispositam, uno momento repente extitisse sensit: item, quodd angelorum perfectionem & sanctificationem nō ex origine eorum constare, sed opus esse Spiritus sancti putauit ibidem, & in libro de Spiritu sancto ad Amphilochem, cap. 16. ubi ait: Neq; suapte natura cœlorum uirtutes sanctæ sunt, nam si id esset, nulla re differrent à Spiritu sancto. Sed iuxta portionem, qua se inuicem superant, à Spiritu sancto habēt sanctificationis mensuram, &c. Vide locum totum.

Idē intēpestiuē docet ex loco Psalmi, Angelus in circuitu timentium eum, quoslibet suos habere angelos, libro 4, cōtra Eunomiu: cum ex eo loco potius diuersum statueretur. Multus est in laudib. Basilij Nazianzenus, ut in epistola ad Simplicianum inter reliqua encomia dicit illum sacerdotem magnū, mediatorem inter Deum & hominē: qd tamē alibi manifestē improbat August. docēs, nō esse hominē aliquē præter Iesum Christum mediatorem inter Deum & nos.

Basilius quoq; in plurimis locis metuit admittere uocem Ingenitus, quā nō solum plurimi patres, ut Ambrosius & Augustinus admittunt, sed de patre rectē dici fatentur: imò Papiſtæ illam uocem ex traditione probare conantur, ut Rossensis in proœmio scripti contra Lutherū, Cocleus cōtra Musculū pbant, & alij. Forſan igitur uerus Basilius hanc uocem in traditionibus nō legir, quia libro primo contra Eunomium sic ait: Ego etiam Ingeniti siue Innascibilis appellatiōnem, quamius summo opere cogitationibus nostris congruat, tamē quia in nullo loco in Scriptura inuenio, & quoniā primū elementum est blasphemix, silentio tradēdam merito dixerim, &c. Ergo & hoc pacto reliquas subsequētes traditiones Basilij reiiciamus, quia in nullo loco Scripturæ inueniuntur expresse præceptæ. Idem dicit libro 4. contra Eunomium, ostendens certis rationibus de patre Ingenitus dici non debere. Solent

Solent etiam Roffensis & Coclæus in prædictis locis, tum alibi Osius, Lindanus, Peresius ac alij, inter ea quæ putant ex tacitis traditionibus probari tantum posse, referre uirginitatem Mariæ perpetuam. Sed forsan rursus illam non uidit traditionē Basilii uerus, cum alioqui plurimum ueneretur & magis faciat huiusmodi fictas traditiones fictus Basilius, nam tomo primo in sermone de humana Christi generatione sic ait uerus Basilius: Hoc uerò nunc suspicionem generat (scilicet de dicto, Nō cognouit donec peperit) ne forsan posteaquam puritate sua generationi Dominicæ per Spiritum sanctum administratæ seruiuit, tum demum nuptialia opera uiro Maria non negauerit. Nos uerò licet hoc doctrinæ pietatis nihil officeret (nā donec dispētabatur Christi generatio, necessaria erat uirginitas) qd uerò postea sit factū, ad mysterij huius doctrinam, nō anxie coniūgendū est, &c. En Basilius inq̃t, nō credere perpetuam uirginitatem Mariæ, pietati & fidei non nocuum esse, nec admodum anxie inquirendum, siue illa permāserit uirgo, siue non, dummodo satis sit illam in partu Christi fuisse uirginem: quia doctrinæ mysterij & fidei illud nō arbitratur coniungendum. Et tamen hanc opinionem de perpetua Mariæ uirginitate, doctrinæ fidei adiungere conantur pontificij.

Et rectē sensit Basilius, cū uideret de hac re nihil sic satis apertē dictum in Scriptura, ut non putaret creditu necessariam esse: quia uerus Basilius semper solet esse obseruans Scripturarum Sacrarum, ut citra illarū autoritatē, nihil faciliē recipiat, hinc aliquoties amplissimē de Scripturæ autoritate loquitur. Ita tomo 2 in Quæstionibus uult illū qui præest, nihil præcipere extra canonem Scripturæ canonicæ, nec aliud in pugna, quā cū hereticis sui tēporis sustinuit, q̃ ad Sacras literas, tanquā ad sacrā anchoram cōfugit: imò contra fictas istas traditiones & uarias cōsuetudines sic apertē ait epistola 80: Si ad probandam doctrinam ualet consuetudo, licet & nobis hac in re imitari. Sed stemus arbitrari inspiratæ à Deo doctrinæ, & apud quos inueniūtur dogmata diuinis oraculis cōsona, illis omnino adiudicetur sentētia: Illi autē culpā di gratia hoc dicūt, quod sit cōtra ipsorum cōsuetudinem, & Scriptura nō astipuletur. Quid ergo ad hoc dicemus? Nō putamus æquum esse, ut quæ apud ipsos obtinuit loquendi consuetudo, pro lege & canone habeatur rectæ doctrinæ? Interim tam sunt impudentes pontificij, ut ex Basilio cōtra Scripturam pro suis confirmandis & cōpbandis superstitionibus adferant aliquot traditiones tacitas: & hi præsertim hoc faciunt, Peresius, Asotus, Canisius, Perionius,

Nicolaus archiepiscopus Gesnēsis, Staphylus, Osius Polonus, Hoffmisterus Colmarie sis, Delphius, Lindanus, Latomus, Iesuite, Colonienfes sophistæ, & Andradius illorū patronus, &c. Interim isti lucifugæ non cogitant, quod in hoc eodem libro, unde traditiones suas probant, Basilius docuerit, cap. 7, nō satis esse patribus & scriptoribus ecclesiasticis credere in rebus fidei, nisi sua ex Scripturis confirment, quo uel solo dicto omnes illi refutari possent, & præsertim hi, qui ex patribus controuersias dirimere conantur. Sed ut illis respōdeamus, prius agamus de libro, ex quo traditiones tacitas solent proferre prædicti Papistæ cum utroq; Alfonso.

Non negamus Basilij librum esse, quem de Spiritu sancto scriptum inter eius scripta reperimus, teste etiam Nazianzeno: tamen istas minutas traditiones non esse Basilij, nisi planē sibi cōtrarij fuisset in suis scriptis, manifestum est, uerū non dubitamus illas potius ab alio pfectas esse, & Basiliano Operi insertas, quā ab illo ipso scriptas.

Sed commodum fuerit hic de ea re Erasmi audire iudicium, qui eundem librū uertit. sic enim scribit in præfixa dedicatōri epistola ad Ioannem Dantiscum Culmensem episcopū, cui suā uersionē dedicauit Roterodamus: Nō filebo qd mihi inter uertēdū acciderit. Visus sum mihi in hoc Operē deprehēdisse factū, quod celeberrimis quibusque laudatissimisque scriptoribus, ueluti Athanasio, Chrysostomo & Hieronymo factum & uidemus & indignamur. Quid isthuc inq̃s? Posteaquā dimidiū Operis absoluerā, citratēdiū uisa est mihi phrasis aliū referre parētē, aliūq; spirare geniū. Et mox: Postremò, multa uidebantur admisceri, quæ nō admodū facerent ad id quod agitur, quæ dā etiam repetuntur obliuione uerius quā iudicio: quum Basilius ubiq; sit sanus, simplex & cādidus, sibi constans atque etiam instans, nūquam ab eo quod agitur, excurrens temerē, nusquam diuinis mysterijs admiscens philosophiam mundanam. Et rursus: Ex his subiit suspicio animum meum, studiosum quendam, quo uolumen redderet auctius, multa intertexuisse, &c. Hæc Erasmus Roterodamus, quem ut in eo loco lector consulat, obsecramus.

Si igitur uidetur post dimidiā libri partem alius esse autor, ut est manifestē: sequitur & illas traditiones nō esse ab ipso Basilio conscriptas, quoniā illæ confusē inordinateq; & planē extra propositum inconuenienter, tū etiā circa finem libri propemodū recitantur. Habet enim liber ille de Spiritu sancto, triginta capita tantum, & hæc tradituncula, de quibus gloriāntur lucifugæ, in

fugæ, in uigesimo septimo capite istius libri traduntur. Quare iuxta Erasmum uerè sunt supposititiæ, & ab alio insertæ, nec uidetur istæ ad rem & materiam, quæ in initio tractatur, facere: ut uerissimū dixerit magnus ille Erasmus, quem isti refutent.

Certum tamen est, quod Basilius per uocabulum Traditionis aliquando Scripturā intelligat, quia sic inquit in libro citata de Spiritu sancto ad Amphilochiū, capite 10: Ita ne traditionem, quæ me perduxit ad lucē, ac Dei cognitionem largita est, per quā factus sum filius Dei, qui paulo antè propter peccatum eram hostis, deferam, seductus istorum probabilibus sermonibus? Quin potius id mihi precor, ut cum hac professione contingat hinc discedere ad Dominū, &c. Et hic per traditionem uerba Baptismi intelligit, ut hæc eius præcedentia uerba ostendat. Alioqui si Dominus sibi & patri nō adiunxit Spiritum in Baptismo, ne nobis uitio uertant, quod eos coniungimus. nihil enim nos ab ipso præscripto diuersum aut sentimus aut loquimur. Quod si illic cōiunctus est patri & filio Spiritus, nec quisquā est adeo impudēs, ut quicquā aliud dicat: nec sic quidē nos in ius uocent, si Scripturas sequimur. Et rursum: Etenim si Dominus nobis ut necessariū ac salutare dogma tradidit Spiritū cum patre cōiungendū esse, his autem (hæreticis) secus uidetur, sed diuidere ac distrahere uolūt Spiritum, & ad seruilem naturam detrudere: an non uerū est, apud illos blasphemiam ipsorum plus habere ponderis, quā Domini præscriptum? Item: Agendum igitur omni cōtentione deposita ita denuò de his quæ sunt in manibus, cōsideremus. Vnde nos Christiani? utiq; per fidē dicet quilibet. Seruamur autē. quomodo? Nimirum regenerati p gratiā, quæ cōfertur in Baptismo. nam unde alioqui? Et postea cum sciamus hanc salutem per patrē & filiū & Spiritum sanctum certō promitti, nū doctrinæ formā, quā accepimus, abijciemus? &c. Hæc præcedentia in eodem loco uerba clarè indicant per uocem Traditionis intelligi præscriptum Christi in Baptismo, & scripturam Sacram.

Et hæc ideo tam prolixè recitare uolui, ut etiam ex eo libro ostenderem quā religiose Scripturas sequatur, nec ab eis discedendum nescit: deinde, ut sciant aduersarij qui ex eodē libro, nescio quas occultas traditiones proferūt uel iactant, nomen Traditionis etiam pro canonica & Sacra Scriptura apud patres sumi & in ea quoq; significatione isto in loco sumptā esse traditionē indicat cōtextus orationis, & uerba ipsa. Quo modo enim ad lucem Euangelij & ad Dei cognitionem extra Scripturam perueni-

remus, aut filij Dei fieri possemus?

Sed in eodem libro, quo abuti solent ad uersarij, capite ultimo scribit & cōqueritur autor de statu corrupto Ecclesiæ sui temporis, dicens, omne fundamentum, et si quod dogmatum munimentum erat, conuulsum esse: item, Ecclesias occupare caliginē mœstam ac tristem, uidelicet luminaribus mundi, quæ Deus posuerat ad illuminandas populorum animas, domo profligatis: item, suo tempore dixit ibidē quoslibet esse theologos, etiam si maculis innumerabilibus cōscientiam haberent notatam. Hinc rerum nouatoribus multam simul fuisse copiam adiuuantium seditionem. Mox subiungit, multos fuisse qui se ipsos suis elegerant suffragijs, quiq; affectauerant principatū, & tandem ecclesiarū præfecturas consecuti erant, repulsa Spiritus S. administratione. Postremo, asserit euangelicis ritibus prius ob sublatum rerum ordinem cōfusus, ineffabilem esse ad præfecturas ecclesiarum irruptionem eorum, quorū se quisq; palam ingerebat ad dignitates, ui depulsi cæteris. Tādē scriptor ille in hæc uerba prorūpit: Itaq; grauis quēdā anarchia ab hoc principatus amore populos inuasit, ut irritæ sint & ociosæ præfectorū exhortationes, dū nemo magis alteri auscultare, q̄ alijs imperare debere ob factum ex inscitia cōceptum existimat, &c.

Hæc Basilij uerba p̄priè ad praelatos pontificios & titulares episcopos huius etiā temporis in ecclesia Romana pertinet, qui passim principatū ambiūt, & ob dominiū prælaturas & præfecturas ecclesiarū repulsa Spiritus sancti administratione, & euangelicis ritibus in electione, ordinatione & legitima uocatione cōfusus, inuadūt & aucupantur. Item, si tunc ecclesias propè omnes mœstas quædam caligo tristisq; occupauit, uidelicet luminaribus mundi, quæ Dominus posuerat ad illuminandas populorum animas, domo & ecclesia profligatis, id est, Apostolicis uiris ac Apostolis ipsis eorūq; scriptis ac ueris doctrinis ex Ecclesia penè reiectis: qd igitur ille de nostri seculi corrupto statu Ecclesiæ & ecclesiasticorū diceret, si hodie rediret? Deus bone, ipse ingenuè profiteretur rediens, ne micā quidem esse istius puritatis & simplicitatis in ecclesijs pontificijs, quæ suo adhuc tēpore in catholicis & orthodoxis ecclesijs fuit, tametsi grassarentur uariæ hæreses tūc: imò diceret nūc nō episcopos in istis ecclesijs principes p̄oentes, & secundū doctrinā Christi, bestias domoari & præsidere. Hæc copiosius recitare uolui, ut scirent aduersarij, multa etiam esse in eo libro, cuius auctoritatem contra nos allegant, quæ minimè ipsorum uitæ, professioni & doctrinæ respondent. Adde, quod

de, q. in toto libro Basilii suum institutū, hoc est, diuinitatē Spiritus S. ex Scriptura p-
bet. Recte itaq; dicit in proemio ad Amphilo-
chiū: Delector uigilantia tua, qui putas nul-
lā uo cē ex his quæ per uniuersam Scripturā
de Deo p̄dicantur, oportere indiscussam re-
linquere, &c. tū quoq; aduersarios ex Scri-
ptura manifesta refutat, p̄lixē admodum in
multis capitulis, atq; de ipsorū audacia con-
tra Scripturā ita exclamat, cap. 6: Quid erit
quod excuset impietate, quā tā impudenter
repugnant aduersanturq; Scripturis? &c.

Deinde, ut clarius ostenderē ex dictis de
corrupto Ecclesiæ statu, quæ fuit tempore
Basilij, si maximē Basilii recipere p̄ cer-
tō autore istarū traditionum, in tāta tamen
doctrinæ confusione & ecclesiarū pturbati-
one, totq; hæreticorum dissidijs & rixis, ip-
sum potuisse recitādo uel colligēdo istas
consuetudinū diuersitates falli, & qdam
esse inter illas ipsas traditiones falsa: pate-
bit ex illarum declaratione postea, ut frustra
pontificij gloriētur ex Nazianzeni testimo-
nio, Basilii si nō præferendum, certē cōferē-
dum Apostolis & prophetis. Et fuit p̄fectō
discipulus Nazianzeni modestior hac in re
Hieronymus, q. scribit ad Theophilū Alexā-
drinū: Scio mealiter habere Apostolos, ali-
ter reliquos tractatores: illos semper uera
dicere, istos in quibusdā ut homines errare,
&c. Nō est igitur hic pater cōferendus Apo-
stolis. Deinde fastuosē etiā gloriāntur poti-
ficij de traditionibus Basilij, præsertim cum
de illo Euagrius monachus apud Theodo-
retum lib. 4. cap. 23 dicat, ipsum esse colūuā
ueritatis, unde cōcludunt ipsum nō errare.
Sed si Eusebius scribit orthodoxiam ecclesi-
asticam inueniri, & tunc transmissam esse
in libris Iustini & Irenæi ad tempora Euse-
bij, quanquam & isti errarint, quia manife-
stus est istorum error: quomodo igitur Basi-
lium sine errore faciemus, qui inde à tem-
pore Apostolorum usque, fuit illis longē re-
motior? Sed nunc excutere incipiemus ali-
quot traditiones Basilianas, tametsi hoc an-
te nos, & commodius & fidelius in prolego-
menis Apologiæ confessionis illustriss. prin-
cipis Christophori ducis Vuirtenbergici, fe-
cerit D. Brentius: quem postea secutus est
Doctor Iacobus Herbrandus, qui cum so-
cijs egregiam operam præstitit in refutan-
dis præstigijs Aleti, ipsis tamen relinquen-
tes suam laudem, & nos experiemur quid
sit Dominus daturus, ut refutentur præsti-
giæ aduersariorum. Sunt autem hæc uerba
ficti Basilij in isto loco de Spiritu S. cap. 27:

Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur,
quædam habemus ē doctrina scripto prodi-
ta, quædā rursus ex Apostolorū traditione
in mysterio in occulto tradita recipimus: 60

quorum utraque parem uim habent ad pie-
tatem, nec his quisquam cōtradi-ci, quisquis
sanē uel tenuiter expertus est, quæ sint iura
ecclesiastica, &c.

Quis hic pie lector, feret in isto ficto Ba-
silio, dicere agraphas traditiones conferen-
das, aut pares esse cum egraphis? Sed hæc
Basilij dicta pugnant cū doctrina Pauli scri-
bentis ad Timotheum, 2. Timoth. 3. Sacras
litteras nos erudire ad salutē, & instituere ad
omne opus bonum. item, Romā. 15. quæ scri-
pta sunt, ad nostram doctrinā scripta esse.
Vnde sequitur, quicquid erudit ad salutē,
& instruit ad opus bonū: deniq; quicquid
pertinet ad nostram doctrinā, scriptum esse
in Sacris literis. Hoc si ita est, nihil potest
aut debet aliud prædicari in Ecclesia, quā
illud qd in Sacris literis reperitur. Pugnat
igitur initio hic fictus Basilii cū Paulo: de-
inde etiā cū uero Basilio, qui est ipse Cæsa-
riensis, qui sic scribit inter Ascetica in tracta-
tu de Fide: Si uerō fidelis est Dominus in o-
mnibus uerbis suis, & fidelia sunt omnia
mandata illius, confirmata in seculū seculi,
facta in ueritate & æquitate. Manifestus est
fidei lapsus, & liquidū superbiæ uitiū, uel re-
spuere aliqd eorū quæ Scriptura habet, uel
inducere quicquam, quod scriptum nō est,
cum Dominus noster Iesus Christus dicat,
Oues meæ uocem meam audiunt: & præmi-
serit, Alienum autem non sequuntur, sed fu-
giunt ab illo, quoniam nō norūt uocē eorū:
& Apostolus per humanū exemplū uehe-
menter prohibeat aliquid in Diuinis literis
uel addere uel demere, cū dicit, Hominis te-
stimētum corroboratū nemo reprobāt, aut
aliquid ei superstruit, &c. Idē in Regulis cō-
tractionibus, quæstion. 95: An conducāt ut
qui recēs accesserūt, cōfessim Scripturas di-
scant? Mox respondetur ibidem, Necessariū
n. est & cōsonū, ut ex Sacra quisq; scriptura
quod necesse sit discat, cum ad pietatis ple-
rophoriā, tū ne assuescat humanis traditio-
nibus. Itē in Ethicis, definitione 26, quod eū
que uel uerbū uel factū, ait, corroborādum
esse Diuinæ scripturæ testimonio, ad plero-
phoriam bonorū, & confusionē malorum.
Iā mihi uideat pius lector, quomodo fictus
Basilii cū uero concordet ille dicit ex do-
gmatib. quæ p̄dicātur, quædā probari ē Scri-
ptura, quædā ex Apostolorū traditione taci-
ta in occulto tradita: hic uerō dicit manife-
stū esse fidei lapsus, & liquidū superbiæ ui-
tium, inducere quicquā, quod scriptum nō
est: item, consonum esse & necessariū uni-
cuiq; ex Sacris discere literis, quæ sunt ne-
cessaria cognitu ad pietatis plerophoriam:
item, Scripturæ testimonia semper adducē-
da ad plerophoriam bonorum, & cōfusio-
nē malorum. Hic non uult aliud induci,
quā

quàm quod scriptum est, & omnia quæ homini ad salutem necessaria sunt, peti debere ex Sacris literis, & non ex traditionibus. Causam addit: Ad pietatis plenitudinem, id est, plenitudinem & firmam certitudinem, ac per suasionem ualidam, ita ut non amplius ad dubites. Fictus Basilius dicit, non minorem ad pietatem uim habere traditiones tacitas quàm Scripturam: uerus autem contrarium docet, scilicet ex Scriptura uenire plenitudinem pietatis.

Si igitur iuxta uerum Basilium est certitudo & plenitudo pietatis ex Sacris literis, ergo non potest esse ex traditionibus tacitis.

Hinc etiam ipse fictus Basilius in hoc ipso libro, quem citant pontificij contra nos, sibi contraria ponit. In cap. 29 ostendit literam CVM ex tacita traditione esse: in capite autem 27, ex quo traditiones proferunt pontificij, sic rursus scripsit: Superest autem disserere de syllaba CVM, unde coeperit, & quam uim habeat, & quatenus Scripturæ concordet, &c. En ibi dicit Scripturæ consentire literam CVM, & postea ait ex traditione esse: nisi illud, Ex traditione esse, intelligat hoc quod Scripturæ est consonum, licet in ea secundum uerbum & literam in Scripturis non habeatur, ut *apostolus*.

Videntur illa quasi insulse interiecta esse extra omne propositum, quæ de traditionibus ibidem habentur: alias ubique urget ipse Scripturam, & per illam aduersarios refutat. Sic enim in eodem libro, cap. 21 legitur: Quod si proferremus ea quæ Scriptura nos docuit, forsitan magno uehementius clamore uociferantes, & auribus obturatis lapides tollent, aut quicquid forte occurrerit in arma uertentes, isti qui repugnant spiritui, in nos irruerint. Sed non est nobis incolumitas anteponenda ueritati. Inuenimus enim apud Apostolum in epistola ad Thessalonicenses secunda, Dominus dirigat corda uestra, &c. item in fine: Non uereris o homo Apostolum dicentem, Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? an Scriptura admittit unquam, ut seruire domicilium appellatione templi honoraret? Quid ille qui diuinitus Scripturam inspiratam appellat, eod quod spiritus sancti afflatu scripta sit, non contumeliosis & spiritum attenuantibus uerbis usus est? &c.

En quomodo hic urget autoritatem Scripturæ, ut ei nihil anteponat, utque ea aduersarios refutat. Sic etiam in eodem libro, cap. 7 scribit: Proinde quod à maioribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam communem patri cum filio: quapropter & glorificationis hymnos patri simul cum filio offerimus. quamquam hoc nobis satis non est sic à patribus esse traditum. Nam & illi Scripturæ secuti sunt autoritatem, ex testimonijs quæ paulo ante

uobis est Scriptura citauimus, sumpta origine, &c. Hæc uerba expendant pontificij. Nam non satis est patres sequi, nisi & illi Scripturam sequantur iuxta Basilium, quem contra nos proferunt temere. Attamen contra hanc sententiam ueri Basilij, postea in cap. 27 eiusdem libri extant Papistarum fundamenta, hoc est, ea quæ pro traditionibus tacitis adferuntur: ubi asseritur quædam dogmata ex Scriptura, quæ de ex tacitis traditionibus proferri & prodire. Contra in hoc septimo capite huius libri dicit uerus Basilius, non esse satis, si patres hoc uel illud sine dubio, uel etiam ex traditione, uel aliunde retulerint, nisi simul autoritatem Scripturæ proferant: imò postremo hoc dicto Basilij, quod credo Basilij esse (alia enim uerè esse suppositicia, libenter Erasmo concedimus) labefactatur omne Papistarum fundamentum, qui uolebant patrum in concilio congregatorum suffragio, uel alioqui ipsorum autoritate in eorum libris inuenta standum esse. Sed diuersum sentit Basilius, dicens hoc non esse satis, si quicquid sit à patribus traditum, nisi & ipsi Scripturæ autoritatem (non ait traditionum tacitarum) proferant: & nihil interim aliud tentarunt Papæ in concilio Tridentino iuxta saluum illorum conductum: nihil etiam aliud tentarunt nuper in colloquio Vuormaciensi anno 1557. pontificij. Sic quoque contra pontificios docet caput uicarium esse Ecclesiæ Papæ, docet in hoc eodem libro de Spiritu sancto, cap. 5, ex Apostoli loco ad Ephesios, Christum caput esse Ecclesiæ. Ita multa habet in illo libro, quæ pontificijs opponi possunt.

Sed adhuc unum contra istos pontificios adferre testimoniū libet, ex libro eodem & ca. 1, siue proœmio, ubi sic legitur: Nam haud oscitanter audire sermonem de rebus diuinis differentem, sed conari quid in quaque dictione, quidque in quaque syllaba reconditi sensus lateat, perscrutari non est eorum qui segnes sunt ad pietatem, sed qui intelligunt scopum nostræ uocationis, quando nobis præscriptum est, ut similes efficiamur Deo saltim quatenus humanæ naturæ fas est, &c.

Quod autem hic loquatur de Scriptura, euincunt hæc præcedentia uerba: Vigilantia mentis tua est, qui putas nullam uocem ex his quæ per uniuersam Scripturam de Deo prædicatur, oportere indiscussam relinquere, &c.

Docet itaque in hoc initio quomodo scrutari Scripturam debeamus: non dicit ut Papæ, quomodo ex patribus debeamus siue ex traditionibus interpretari, examinare & expendere Scripturam.

Videmus igitur qua fide citata dicta Basilij ex 27 capite libri ad Amphilochoium de Spiritu sancto, Afortus contra Brerium, Lindanus in Panoplia, Peresius in libris de-

cem de

cem de traditionibus tacitis contra Philip-
pum & Bucerum, Gropperus in *Isagoge* cō-
tra nostras ecclesias, Cocleus contra Muscu-
lum, Perionius in libro 2 *Topicorum* cōtra
Philippū, Osius in libro cōtra *Prolegome-
na* Brētij, & in libro de uerbo scripto & nō
tradito, itē Coloniēses Iesuitæ articulo 20
cōtra Mōhemium, Andradius libro 2 cōtra
Kemnicū, itē reliq̃ sophistæ in suis libris, ut
Staphylus, Canisius, Sonius, & quotquot
istius farinae homines sunt, qui abutūtur hō-
die quibusdā dictis, quæ uidentur inserta
esse isti libro Basiliano, uel istius libri capiti
27, citauerint, & quanta utantur sinceritate
in proferendis autoritatibus patrum. Sic ex
uno hoc loco discat lector quomodo ex un-
guibus leonem cognoscat.

Sed fingamus nunc illa Basilij uerba esse:
an igitur ille uoluit præferendas agraphas
traditiones egraphis, ut Papistę faciūt? qui
nolunt non ex Scriptura, sed potius ex tradi-
tionibus tacitis & patrū scriptis, disputan-
dum & de controuersijs iudicandum esse.
Hoc nullibi isto in loco dicit. Quod si maxi-
mē cōcederetur esse agraphas traditiones,
dic quæso pie lector, quomodo cōmodius
deberemus soluere nodū hunc, quā ut di-
ceremus simpliciter egrapha, hoc est ea quę
scripta extant, indubitatum habere testimo-
nium, quod sint uerē Prophetarum, Euan-
gelistarum & Apostolorum, agrapha ue-
rō nō itē? relinquēda illa igitur esse ut incer-
ta & dubia, & retinenda esse certa & firma?

Sunt quoq; uerba Basilij quæ in initio 29
capitis extant, multis priorum capitum di-
ctis in eodem libro planē contraria: ut cum
inquit cap. 28, Apostolicum esse arbitror, eti-
am in ijs traditionibus q̃ non scriptæ sunt,
hærerē, &c. licet & alibi, & in eodem libro
longē aliter censuerit. Sed in Græco dicitur
dixit, quod rectē posuit: quasi dicat, nisi sal-
lor, puto hoc ita esse, quasi dubitet. Sit igitur
hæc Basilij opinio, quam non audet pro-
certo affirmare, ut hoc est quod ex Scriptu-
ra manifestē didicit. Interim ualde insul-
se ad istius sententiæ confirmationē adfer-
tur ibidem dictū Pauli ex epistola ad The-
salonicē. Tenete traditiones quas didici-
stis, siue per sermonem, siue per epistolam,
&c. Nā et si ad hunc locum à nostris sæpius
fit responsum, tamen & nos quoq; excutie-
mus eundem, cū in ordine respondendum
sit ad traditiones tacitas ficti Basilij.

Sed reuertor ad prius dictum, quod in 27
capite habetur, ubi dogmata alia quæ scri-
pta non sunt, in occulto tradi inquit, & ta-
mē illa ipsa dogmata (q̃ ait partim scripta,
partim nō scripta esse in Ecclesia) prædica-
ri refert. Verum quomodo illa citata & oc-
cultā esse possunt, q̃ in Ecclesia prædicātur?

Multo rectius loquitur Spiritus S. in Psalmis:
Scribatur hæc in generatione altera, & po-
pulus qui creabitur, laudabit Dñm: nō inqt,
Occultetur in mysterio, ut hic nouus Basil.

Sed sic pergit fictus Basilius in cap. 27: Si
cōsuetudines quæ scripto proditę nō sunt,
tanquam haud multum habentes momēti,
conemur reijcere, imprudentes & ea dam-
nabimus, q̃ in Euāgelio necessaria ad salutē
habentur: imō potius ipsam fidei prædicati-
onem ad nudum nomen contrahemus.

At quomodo cōsuetudines debeant ce-
dere Scripturæ, uidere licet in Decret. distin-
ctione 8 & 11. & Cyprianus satis alibi differt
it, quantū sit consuetudini tribuendū, ut fru-
stra obijciat fictus Basilius, quasi tū & ea dā-
nentur, quæ in Euangelio sunt, si consuetu-
dinem aliquam reijciamus: imō agimus illi
gratias, q̃ illas traditiones (pro quibus tan-
quam pro focis & aris certāt pontifici) ipse
consuetudines uocet, quoniā satis est notū
ex Socratis libro 5, cap. 22, & ex epistola Au-
gustini ad Casulanū & Ianuariū, quanti sint
faciendę cōsuetudines diuersarū ecclesiarū:
tū alibi ea de re dictū est. Adde q̃, & supra ex
80 epist. Basil. istius ueri p̃bauerimus, reijci-
endā esse consuetudinē, & standū arbitratu
inspiratę à Deo doctrinæ. Vbi etiā sic ait de
dogmatibus: Apud quos inueniuntur do-
gmata diuinis oraculis consona, illis omni-
no adiudicetur sentētia, &c. nō inqt cōsue-
tudinibus. Fictus tamē Basilius audet dice-
re, nisi dānare uelimus Euāgeliū, nō esse cō-
suetudines reijciēdas: cū uerus Basilius ne
quidem dogmata ulla ferēda esse, nisi sint
Scripturis cōsona, cōsuerit, nedū cōsuetudi-
nes quaslibet admitteret. Verus quoq; Ba-
silius ibidē sic cōtra cōsuetudinē scribit: Ste-
mus arbitratu inspiratę à Deo doctrinę, & il-
li culpādi gratia hoc dicūt, q̃ sit cōtra ipsorū
cōsuetudinē, & Scriptura nō astipuletur.

Falsus interim Basilius sic in suis interie-
ctis zizanijs in cap. 27 pergit: Nec his cōren-
ti sumus quæ commemorat Apostolus, aut
Euāgeliū, uerū alia quoq; & antē & pōst
dicimus, tanquam multum habentia mo-
menti ad mysterium, quæ ex traditione ci-
tra scriptum accipimus, &c.

Hæc quomodo conueniant cum iam
citatis alijs dictis ueri Basilij, & his eiusdem
subsequentibus, quę secundo tomo in Ethi-
cis definitionibus definitione 44 extant
uerbis, Grauiā & onerosa omnia ab Euāge-
lica doctrina, aliena sunt: simul iudicet le-
ctor, & nobiscū expendat, aut istarū nēniarū
scriptorem non esse uerum Basiliū, quod
& Erasmus dicit, aut planē sibi ipsum Basiliū
contrariū fuisse. Ad eundem modum
iā antea probauimus in illo ipso libro, his
dictis & similibus contraria multa reperiri.
Satis

Satis iam forsan annotatum esset, præsertim cū uerus uelit Basilius consuetudinem non præiudicare Scripturæ: fictus uerò Basilius contra diuersum sentiat. Verū ut uanitas pontificiorum magis fiat conspicua, libet singulas exquirere, quas Basilius ille fictus habet. Nam non aliter agunt pōtificij quā olim hæretici, qui, ut notum est ex Tertulliano, Irenæo & Eusebio, olim quoque non erant contenti Euangelij & Apostolorum scriptis, sed alia sub nomine traditionum protulerunt.

Placet itaq; ad maiorem euidētiā Basilij ficti traditiones ordine expendere, & p more nostro examinare: ut uideamus, quæ sint illa alia quæ nec uel Apostolus uel Euāgelij cōmemorat. Sed si illas nec Apostolus nec Euāgelij cōmemorat, ergo nō sit etiam uerisimile, tales esse Apostolicas. ait enim: Non his contenti sumus quæ cōmemorat Apostolus uel Euāgelium, uerū alia (nota Alia) dicimus multū habere momenti quæ ex traditione citra scriptum accepimus, &c. En dicit alia citra scriptum, eaq; de quibus nec Apostoli nec Euāgelium referant, accepta esse: uerū non addit a quibus illa sint accepta, potest fieri ut illa sint ab ipsis hæreticis, nam Apostolicæ doctrinæ non admodum consentiunt. Sed uideamus iam istas traditiones, quas ille ha-

*Irenæus ait,
illa sola uer-
ra sunt, quæ
Apostoli
tradiderūt.*

1 Signo crucis eos qui spem in Christum collocarunt, signamus. Hoc ut non est Apostolicū, ita unde sit audimus in primo libro, scilicet ex apocryphis scriptis. Sed Tertul. hoc uoluit ex Ezechielis prophetico libro, forsan non tantundem traditionibus fidēs, cum quibusdā posterioribus probare. Aut ergo non est hoc iuxta Tertullianū, p̄prie ex traditione, aut traditiones non sunt eius efficacis, ut inde aliqd citra Scripturā p̄bāri debeat. Hodie licet maximē signentur crucis signo, aut seipsos signēt pōtificij: tamen nullam spem ponūt, aut collocant in Christum, sed in Papam & in eius indulgentias, in externa illa gesticulatione: quia hæc est communis in Papatu opinio, ut se contra diabolū, tonitrua & spectra signēt cruce: ritū illū existimātes satis esse, etiam si nunquā audierint de Christo. cruce, in quā, externā sufficere tanquā certissimū p̄sidiū oēs arbitrat̄ur. Et si qua apud istos homines est fiducia & spes, est potius reposita in ordines, in uota, peregrinationes, Missas, rosaria, cucullas, monachatus, coelibatum, horas canonicas, deuotiones, ficta ieiunia & elemosynas, & cōnobiōrum structuras altariūque, quā in Christum, de quo nec audiūt, nec audierunt. Et si qui de crucifixione audierunt apud pontificios, Deum sine disci-

mine personarum passum esse putant, eodē res deuenit, ut non aliter se muniant contra diabolū, quā signo crucis impresso frōti uel pectori, siue aqua lustrali, quæ per tales cruces & magica uerba cōsecrata est, uel etiam herbis & luminibus eodē modo sacratis. Hæc est spes & fiducia pōtificio rū, ut etiā totus Papatus hīc merito contra istius ficti Basilij ritū, eiusq; uerū usum de modo utendi cruce, agere uideatur. Tertullianus dicit manifeste, hæc nō ex Scriptura, sed ex cōsuetudine esse, ut suo loco, cū ad Tertullianū peruentū fuerit, dicetur prolixius. Si igitur est consuetudo, dic obsecro mīlektor, quomodo hæc propriē potest esse Apostolorum traditio? Interim ipse Tertullianus Montanico more, promissionem addit huic signo humanit̄us ex consuetudine inuenio, dum ait: Caro signatur, ut & anima muniatur. Hinc est uulgi opinio profecta, quod se externa cruce muniant contra diabolū & sale, uel etiam literis Euangelij Ioannis alijsq; fabulis: non considerātes spirituales hostes. Non quidem nobis negotium est cū carne & sanguine, uel ijs contra quos talibus externis armis pugnare queamus. Spiritualibus enim opus habemus armis, & ijs inprimis, quæ Paulus Ephes. 6 recenset. Quid enim externa herba, uel gesticulatio, uel litera mortua ad hoc prodesse?

Sed audiamus obsecro pīe lector, quomodo hūc hominū morē, de quo diximus, detestetur uerus Basilius, qui sic scribit in Psalmum 45: Parius, inquit, filius in morbum incidit, tu mox incātatorem requiris, uel superuacaneos uanosque characteres, seu figuras aut literas puerorum innocentium collo suspendis: uel ad postremum ad medicum curris, & medicinas, quæ curare ualeāt infirmū, meditaris. Si fortē in somnium te sollicitat, ad somniorum cōiectorem properas: si quem item timueris inimicū, patrōnum aliquem tibi ex hominibus deligis: & demū in qualibet necessitate ingruēte deprehenderis, uerbo tātum te ostendis Deum refugium habere. Est autem iusto uerum & unicū auxilium Deus. Veluti dux quidam nobilibus instructus armis paratus continuo parti laboranti opem ferre: sic Deus adiutor noster & auxilium contra omnem diaboli apparatus ministros spiritus in salutem indigentium cogēs, &c. Hic per characteres sine dubio istas cruces & literas, quibus etiam hodie Euāgelium Ioannis suspendunt ad collum, intelligit. Sed audiamus Augustini sententiam de cruce hac, sic enim ille scribit libro 2 de Peccatorum meritis & remissione, cap. 26: Catechumenos secūdm quendam modum suum per signum

per signum Christi & orationē manus impositionis puto sanctificari, &c. Vbi uerba illa, Secundum quendam modum: item, Ego puto, expendamus: ut uel ex his appareat, Augustino non fuisse hoc dogma, sed ipsum quodammodo addubitalle de tali ritu uel eius certitudine: adde quod sanctificationem fieri nō dicat per solam crucem, sed orationem, ut præcipuam adiungat. Verum latius originem huius inquirere licet. Hic mos fuit iam inde ab ethnicis derivatus, ueluti statuarum & imaginum usus, atque alia. Nam Ruffinus scribit libro 2, cap. 19, Alexandrinos pro thoracibus serapis, quos per singulas quasque domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiam ac fenestris habebant gentiles, iam Christianos factos abrasisse, & pro ijs crucis Dominicæ signum in iisdem locis appinxisse, &c. Ergo successit in locū atheum gentilium hic mos. Sic dicitur Petrus in locum archiflaminum & flaminum constituisse archiepiscopos & episcopos: ut semper aliquid externū tanquā reliquiae, maneret in ecclesia, quod originem ex ethnicismo haberet. Quid enim aliud fuit in locum thoracium serapis impiorū, pingere cruces, quā indulgere ethnicis in rebus externis? Est igitur hic mos ab ethnicis profectus, & ut in libro primo monstraui, ex apocryphis scriptoribus probatus. Quantum igitur sit ei tribuendum traditioni, quæ potius ficta est, hinc liquidd constat. Sed uideat lector historiam doctoris Bugenhagij adiunctam in libro Ione exposito in tertio capite, & editam anno 50, qui ibi plurima ex Tertulliano de huius rei superstitione refert: deinde Prolegomena Brentij.

II Ut ad Oriētē uersi precemur, quæ nos docuit Scriptura? Si nulla hoc docuit Scriptura, cur hoc ex Scriptura conatus est probare Ioā. Damascenus, & non potius contentus fuit sola tacita traditione? probat enim ille hoc ex Psal. 76 dicto, Cantate Dño qui ascendit super cælum ad Orientem: item, & ex Genesi de plantatione paradisi ad Orientem: tum ex alijs multis Scripturæ locis astruere conatur Aθανasius, uel quisquis est autor Quæstionum in libris eidem ascriptis, tum etiam & Damascenus adorationē ad Orientem. Hic autem contrarium dicit: Quæ uos (inquiens) docuit Scriptura, etiā illi rursus hoc ex Scriptura probare dant operam: hic illam ex tacita traditione asserit, ille ex Scriptura demonstrare studet. Aut igitur illam traditionem non sufficientem habuit Damascenus, aut non tātū precij cenfuit, ut inde aliqd solidi astrueretur. Respondit etiā ad hanc Brētius, tamen & hic quoque nobis aliquid dicendum erit, tametsi

hoc simul in Origene, ut postea sequetur, factum sit. Paulus ait 1 Timoth. 2, Volo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & hæsitatiōe, &c. nec inquit ad Orientem. Itē, Christus Ioannis 4, Veniet tempus & iam est, ut non in hoc mōte uel Hierosolymis adorabitis patrem, &c. quasi dicat, non erit oratio ad locum & tempus alligata, sed in spiritu & ueritate fieri debet. Ipse etiam uerus Basilius in sermonē in Iulittam martyre, docet ex Apostolo, semper orare oportere nos: ergone semper ad Orientem conuertenda facies? imō ipse Paulus dicit 1 Thessal. 1 & 2, se gratias egisse & orasse indefinenter: ergone semper faciem uertit ad Oriētem? Iam, sæpe quis orat corde in medijs etiam laboribus: itaq; repudiatis istis omnib. nihil aliud ageret, quā ut omni labore abiecto, semper itaret & oraret Orientem uersus. Imō ipse ait 1 Cor. 10, Siue edimus siue bibimus, id nō sine gratiarum actione faciendum. Iuxta eam rationem id omne uersa facie ad Orientem esset faciendum. Verus Basilius in citata oratione de Iulitta martyre, dicit apertē petitionē non uerbis definiri, nec Deum uerborū admonitione indigere, nec opus esse orationē in syllabis perficere, sed in animæ magis electione ac uoluntate, &c. Hoc si ita est iuxta uerum Basiliū, ergo multo minus opus erit uersus Orientem orare, uel stando orationē perficere. Sic Basilius ficto Basilio opponitur, &c. Hinc de libertate orationis sic apud Eucherium legitur lib. 2, cap. 58 Commentariorum in lib. Regū: Non est præscriptum quomodo corpus constituatur ad orandum, dum animus Deo præsens peragat intentionem suam. nam & stantes oramus, sicut scriptum est, Publicanus à longē stetit & flexis genibus, sicut in Act. legimus: & sedentes, ut ecce Dauid & Helias. Nisi autem iacentes orarem, non scriptū esset in Psalmo, Lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Cōstat igitur hinc quod fuerit adia phoron ita orare, ideo etiam Socrates historicus libro 5, cap. 22, & Nicephorus libro 12, cap. 34, suæ historiæ, inter adia phora ponūt, quia hoc exemplo Antiochenæ Syriacæ ecclesiæ probant.

Olim dixerunt gentes, teste Tertulliano in Apologetico, eo nomine quia ad Orientem orant, solem à Christianis adorari. Sic ista cæremonia calumniandi ansam dedit gentibus. Manichæi etiam orant ad Orientem: sed & hoc pacto solem adorare uidebantur, teste Epiphanio, Socrate & Augustino. Verū audiamus Papæ etiam Romani de hac adoratione testimonium. Leo Papa 1. sermone 7, in Natiuitate Domini sic scribit: De talibus institutis etiam illa gene

ratur impietas, ut sol inchoatione diurne lucis exurgens, à quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. quod quidem nonnulli Christiani adedè religiosè facere se putant, ut priusquam ad beati Petri Apostoli basilicam, quæ uni Deo uiuo & uero est dedicata pueniât, superatis gradib. quibus ad suggestû atq; superioris ascenditur, cõuerso corpore ad nascentem se solem reflectât, & curuatis ceruicibus in honorem se splendi didi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantia uitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus & dolemus. Quia etsi quidam fortè creatorem pulchri luminis potius, quàm ipsum lumen, quod est creatura, uenerantur: abstinendum tamen est ab ipsa huiusmodi specie officij. quam cum in nostris inuenit, qui deorum cultum reliquit, nonne hanc secum partem opinionis uetustæ tanquam probabilem retentabit, quam Christianis & impijs uiderit esse communè, &c. En hîc manifestè prohibet adorationem ad Orientem Leo Papa. Et Apuleius scribit etiam lib. 2. gentes Orientem uersus orasse.

Videmus igitur qualem nobis consuetudinem pro traditione Apostolica obtrudant Papesini. Sed quia de hac re diximus etiam in Origene, satis igitur sit hoc loco hæc dixisse.

III Inuocationis uerba cum ostenditur panis Eucharistiæ & poculû benedictionis, quis sanctorû nobis in scripto reliquit? &c. Nos certè nulla inuocationis uerba nouimus, nisi illa quæ Dominus Iesus ipse de pane & uino protulit, quibus etiâ Eucharistia sanctificatur. Illa etiâ uoluerunt quasi inuocatorio modo, teste Groppero, in synodo Trident. referri. Interim certû est, ut tandem accipiât, illa in Scripturis haberi, è quibus uis consecrationis pendet. Deinde nota, quod ait fîctus Basilus, Eucharistia ostenditur: non inquit, Offeritur uel eleuatur, ut pontificij dicunt, qui eam offerunt & eleuant pro uiuis & defunctis, expansis manibus, & eleuatis in altum super caput brachijs: ut sic dignoscatur hanc quoque traditionem illos ipsos propriè non recipere uel obseruare: imò si Basilij Liturgiam inspiciamus, uidebimus longè aliam formam celebrandi cœnam ibi extare, quàm est apud pontificios. quoniam, ut ibi refertur, tunc communis lingua preces factæ sunt, & publica communio mysteriorû sub utraque specie subsecuta est. Idem uerus Basilus expresse docet in Psal. 115, publicum fieri debere sacrum in medio templi, & non in domibus. Quàm igitur procul abierint in celebratione cœnæ Dominicæ pôtificij ab ipsius ueri Basilij scriptis & forma tradita, uident lectores: & tamen adhuc nobis nescio quæ ex fîcto Ba-

filio pro traditionibus adferunt sophistæ.

IIII Cõsecratio aque Baptismatis, & olei unctionis, & præterea consecratio eius qui Baptismum suscipit, ex quibus scriptis, nonne ex tacita traditione?

At quis cõsecrauerit aquam Philippo in Actis, quando baptizaret Eunuchum in itinere uisa subita aqua? quia ibi non legitur prius consecrasse aquam Philippus: nec tale quid apud Iustinû in 2 apologia, in qua describitur Baptisma cû suis ritibus, dicitur. ubi sic ibi legitur: Deinde à nobis ducitur (scilicet qui promittit se fore obediētē Euangelio) ubi aqua est: nō inquit, Ducitur ad aquam consecratâ, sed eò ducitur ubi est aqua. Sic etiam in Actis cap. 8 dicitur, Dû irēt p uia, uenerūt ad aquâ quandâ: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quid uerat quo minus baptizer? Dixit Philippus, Si credis ex toto corde, licet, &c. nō inquit, Nō licet q̃a aqua nō est sacra, sed licet si credas. imò hæc uerba ita quoq; Basilus uerus repetit ex Apostolo, in exhortatione ad Baptismû, & p̃cipit imitandû esse Eunuchû. Is (ait) ob signationē spiritus distulit. Nā mox ut incidit in aquâ, Ecce, inquit, aqua. cû gaudio hoc dicebat, ecce quâ q̃rebam? Ecq̃d me baptizari phibet? ubi nāq; p̃mpta uolūtas, nihil est qd̃ impedit, &c. Sic igitur Basil. Basil. fîcto opponitur.

An ne per se satis cõsecrationis habet uerba institutionis in Baptismate? ite, baptizate eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti. ubi .n. illa tria sunt nomina, imò ubi illæ ipsæ diuinę maiestatis p̃sonæ sunt, ipsarûq; nomine Baptisma peragitur, certè ibi nec maledictio, nec diaboli uis, nec ulla potest esse cõtraria potestas. Quorū igitur est opus cõsecratione, p̃sertim tali qualē uidemus nō minus magicâ esse apud Papistas, q̃ ridiculam, ubi adiurât aquâ per Deû &c. Et cum Apostoli & Apostolici qualibet aqua sine discrimine sine usi in Baptismate, etiâ sine ulla cõsecratione, utiâ ex Scriptura & Iustino, q̃ fuit Apostolicus auditor, probauimus: quid est quod nobis quis obtrudat fîctam consecrationem, quasi ex traditione Apostolica ea sit profecta?

Sed iâ lectori liberum relinquatur, uel sic ne hîc aperte potius Scripturæ & uetustissimi mo auctori credere, quàm fîcto & suspecto Basilio? Adde quod charissimus Basilij collega Nazianzenus in oratione 3 in sanctû lacru ostendat, omnes una aqua eaq; quascûq; baptizatos esse, tã diuites quàm pauperes. Fuisse tamē nō alia uerba cõsecrationis, quàm sunt illa quibus institutio & actio cõfirmatur, testatur non obscure Ambrosius, & dicit libro 2 de Sacramentis, cap. 5: Venit sacerdos, precem dicit ad fontem, inuocat patris nomen, præsentiam filij & Spiritus sancti: uti-

stituitur uerbis celestibus, celestia uerba quæ Christi sunt, quod baptizemus in nomine Patris & Filij & Spiritus S. &c. Unde li quidò constat, q. hic nihil aliud intelligat quam preces adhibitas Baptismo, & totam actionem, quæ & institutione continet. unde colligitur, quid olim ipsis consecratio significauerit, nempe piam precem & uerba institutionis: & impudens esse modicum, quasi hodiernæ cōsecrationes, quæ horrendæ & impiæ adiurationes sunt, ab Apostolis essent. Quod si aut alia uerba ad cōsecrationem aquæ adhibenda essent, quam quæ sunt institutionis: dicant obsecro, cur nō simili modo Papistæ separatim quoq; panē & uinū, ex quibus Eucharistia conficitur, consecrant proprijs uerbis ad hoc deputatis, antequam accedat uerba institutionis, ut in Baptismo fieri putant & uolunt? Sed si hic in Eucharistia, tum demū quādo uerba institutionis leguntur, testibus etiā istis Papistis sit cōsecratio: sit ergo nō prius etiā consecratio Baptismatis, nisi accedēte usu, & prolatis ritē institutionis uerbis. Dicitur etiam Clementi cōtulisse Baptismū in fontibus contiguus mari Petrus in lib. 6 Recognitionum Clementis, nulla facta mentione consecrationis aquæ, quæ etiam in mari fieri non potuit. Sic etiam simili modo in mari dicitur Clementis mater Mathidia baptizata esse, libro 7.

Origenes quoq; scribit libro 1 de Principijs: Baptismus non aliter nisi excellentissimæ Trinitatis autoritate, id est Patris & Filij & Spiritus S. cognominatione cōfertur, &c. & rectē, q. non aliter debet Baptismus fieri. Legitur quoq; apud Chrysost. in epist. 1 ad Innocentiū Rom. de natatorijs & fluentis (loquitur enim de Baptismate) & quomodo ibi aqua potuit consecrari? Vbi enim est fluentum & natatorium, ibi non uno loco continetur aqua.

Sic etiā scribit autor Opusculi de reuelatione capitis Ioānis Baptistæ, apud Cyprianum, quomodo ut in ipsam basilicā per ferum & æs introducebatur aqua, ac subtus ciborium per concauam marmoream columnam ebulliebat, ibiq; sacra Baptismatis ablutio fiebat, tandē sciterū ad primos aditus reflectebatur, &c. Quomodo hic cōsecratio potuit fieri? Sic etiā scribit Socrates historicus li. 7, cap. 17, de Colymbethra, ubi aquæ in baptisterio receptaculū fuit, ex qua baptizato aqua superfusa per inferiorem quandam meatum secedebat.

An illa aqua in ora maris, qua puer Athanasius collegas pueros baptizauit iuxta institutionē Christi, erat sacrata? cum Baptismus tamen eius sit ratus habitus ab eiusdē loci episcopo, Et ne mihi hoc occinant, pue-

rorum fuisse factū, sanē nisi fuisset integrū, non habuisset ratum Baptisma episcopus Alexander cū clericis. Et quomodo ad mare in littore baptizasset Athanasius puer, nisi id prius à clericis factitatum uidisset?

Si autem traditio est Apostolorum cōsecratio, est etiā necessaria ad salutem: si quid credendum est Papistis, qui hoc prolixis cōtendunt uoluminibus. Quomodo igitur hoc toties omissum est? Aut ergo illi hoc nō acceperunt quod necessariū erat, qui aqua non cōsecrata sunt baptizati (de quib. iam aliquoties dictum est) aut non est consecratio necessaria, sed indifferens. Hoc si ita est, dicitur aliqua libera cōsuetudo esse. Quare non potest dici ppriē traditio Apostolica.

Semper Constantinus cupiebat baptizari in Iordane defluente, teste Eusebio libro 4 in eius uita, & Theodoretō libro 1, cap. 13 histor. Ecclesiast. Et quomodo ibi potuit consecratio fieri? Sic & correptus morbo Theodosius, teste Socrate li. 5, ca. 6, est in Iordane baptizatus, ueluti & alijs Clinicis olim fiebat, ubi tamē nō fit mentio aquę sacratę. Legimus in Annalibus Saxonū, quomodo Saxones magno numero uenientes cū uxoribus & liberis sint baptizati ad Lippā flumen Vuestphaliæ.

Quid nūc dicet Georgius Cassander ille mediator religionis, qui nouit claudicare in utrāq; partē, qui lubricā flexuosamq; religionem in suo cudit sterquilinio? Hic in libro, cuius titulus est, De Baptismo infantū doctrina Catholicę ecclesię, &c. theses quasdam pro benedictione aquę Baptismi prolixē nobis exhibuit. Oportet igitur nūc meratione officij & conscientię cum Cassandro agere.

Dicit in omnibus totius orbis Christiani ecclesijs usurpatā benedictionē aquę Baptismatis: cum ego iam cōtrarium probauerim contra Cassandrum. Sed unde sit illa cōsecratio Baptismi, audiamus.

Sic scribit Theodorus, lektor, in suis collectaneis libro 2: Petrus Cnaphæus ut mysterium in ecclesia coram omni populo sanctificaretur, & inuocatio super aquas (scilicet Baptismi) in Theophanijs uesperis fieret, excogitasse dicitur, &c. Quis autem ille Cnaphæus fuerit, docet lib. 1 idem Theodorus: nempe talem, qui inuaserit tyrānicē ecclesiam Antiochenā. Habemus unde sit pfecta talis benedictio aquę Baptismi, quā fectus Basilus traditionem Apostolicā esse ait, quam Cassander dicit semper & ubique seruata. Verū hīc mihi occinet Cassander Nicephorum Callistū aliter habere, sed uerba Nicephori sunt lib. 15 hist. Ecclesiasticę, cap. 28: Dicunt Petrū Cnaphæū reperisse ut ad uesperā sanctorū Theophaniorū unda

terim commodè nobis suffragatur Cassander, docens ex libro 4. Magistri Sententiarum, rectè posse celebrari Baptisma in aqua non benedicta, quia benedictionem istam potius ornamentum, & reuerentiam, decorumque Baptismi, non autem uirtutè esse Sacramenti asserit Magister. quod etiam Cassander probat ex communi praxi Ecclesiæ, quæ urgente necessitate in quavis aqua baptizat, & illa baptizatio legitima habetur. Si ergo non est necessaria benedictio aquæ, sequitur illam non esse traditionem Apostolicam: quia traditionem talem Papistæ, ut Andræus & alij, non aliter censent necessariam esse, & scripturam Sacram. Errat igitur Basilius ille fictus. Si non est quoque necessaria ad Baptismi substantiam consecratio, ergo non sanctificationem aliquam confert singularem. Sed Cassander dicit, sanctificationem conferre Baptismo istam & talem benedictionem: quod probat dicto Pauli, Omnis creatura sanctificatur uerbo & precatatione. Sed ibi loquitur Paulus de cibis sumendis cum gratiarum actione, ut cognoscamus ipsos uerbo Dei creatos, ut gratiarum actione sumamus: non inquit de aqua Baptismi exorcizanda & sanctificanda. quod etiam non fecit uel Ioannes baptizans in Iordane, uel Apostoli baptizantes in fluminibus: quanquam ad cibos & Christus, & sui semper gratias egerint. Omnis autè creatura sanctificatur per uerbum, hoc est, quod agnoscimus à Deo creatum per filium huiusmodi donum: & per gratiarum actionem, hoc est, quod Deo agimus gratias pro tali creatione, & petimus ut rectè utamur istis donis. Si autè utimur aqua tanquam creatura Dei ad res domi forisque utiles, idoneas & necessarias, & expendentes donum Dei in ea creatura: rectè utimur Dei munere iuxta Paulum & uerbum Dei, quia tunc sanctificatur in uerbo & prece. Omnis enim creatura Dei bona est. Si uerò uelimus nostris precibus aquam ad sanctificationem exorcizare uel sanctiorem reddere, ut sanctificetur magis & conferat gratiam: tunc abutimur Dei creatura & oratione, quia hic non extat uerbum de tali usu aquæ. Sanctificatur enim aqua accedente uerbo, ut fiat Sacramentum. Hinc rectius istum locum Pauli 1. Timoth. 4., explicat Theodoretus, sanctus pater, quam Cassander, dicens: Illud, Omnis creatura Dei bona, accepit ex scriptura Mosaica. Vidit, inquit, Deus, Genes. 1., omnia quæ fecit, & ecce erant ualde bona. Illud autè quod natura bonum est, si cum gratiarum actione sumitur, per Dei memoriam sanctum redditur, &c. Sed de isto dicto agatur postea in Parte 3. in Cypriano. dixerat etià aliquid quando Cyprianus oportere mundari aquam, & sanctificari à sacerdote: sed quod alibi quo-

que multa incommoda de rebaptizatione habuerit, & in eodem loco ubi de mundatione aquæ loquitur, sanctum esse debere, & Spiritum sanctum habere sacerdotem debere, qui sanctificet & mundet aquam, quasi à dignitate ministri pendeat sanctificatio & mundatio aquæ, dixerit, non suscipiet Cassander cum Papistis. Iam expendat pius lector, quomodo in sua consecratione Papistæ sanctificationem constituat, & suis candelis, crucibus (faciunt enim multas cruces in hac consecratione) consecrationibus, & benedictionibus, & blasphemis precibus tribuant creaturis quæ sunt solius Christi. Christus baptizat, regenerat & sanctificat nos per hoc Sacramentum (ut ait Ioannes, Ego aqua baptizo, at in medio uestrum stat, qui spiritu baptizat. Hinc Augustinus ait libro 3. contra Iulianum Petilianum, cap. 49, Christus sanctificat lauacro aquæ in suo uerbo Ecclesiā. & sæpe dicit illud solum abluere, & non hominem) non aqua, non aliqua creatura. Ideo accedente uerbo ad elementum in suo usu, fit Sacramentum habile ad hoc, ad quod Christus instituit. Ideo hoc Sacramentum (non aqua sola) lauacrum regenerationis dicitur. Verba benedictionis Papisticæ hæc sunt:

Sumat hæc aqua maiestatis tuæ imperio unigeniti sui gratiam de Spiritu sancto, qui hanc aquam regenerando (fac crucem) præparatam arcana sui luminis admixtione fecit, ut sanctificatione concepta ab immaculato diuini fontis utero in nouam renata creatura progenies cœlestis emergat, &c. En hic uolunt hoc aquæ tribui propter suam precem, ut illa regeneret, sanctificet & gratiam conferat, quod solius Christi & Spiritus sancti est. Sed sic pergit: Sit hæc sancta (fac crucem) & innocens creatura, libera ab omni impugnationis incurfu, & totius nequitie purgata discessu: sit fons uini (fac crucem:) sit aqua regenerans (fac crucem:) unda purificans (fac crucem:) ut omnes hoc lauacro diluendi, operante in eis Spiritu sancto, perfectæ purificationis indulgentiam consequantur. Unde benedico te creatura aquæ per Deum uiuum (fac crucem:) per Deum uerum (fac crucem:) per Deum sanctum (fac crucem, & hic ponantur cerei in aqua.) Deinde dicit sacerdos positus cereis in aqua, Descendat in hanc plenitudinem fontis uirtus Spiritus sancti: & sufflet sacerdos ter in fontem, dicens, Totamque huius aquæ substantiam regenerandi fecerit effectum. Hæc omnia faciat sacerdos ter cum candelis & uerbis, deinde pergit: Hic omnium peccatorum macula deletur: hic natura ad imaginem tuam condita, & ad honorem sui reformata principij, cunctis uetustatis squaloribus emundetur, &c. & postea: Iningat pollicem dexterum in nouum chrisma, & signet fontem in modum crucis

Vide postea in Nicephoro, quo ibi ista Apostoli decipit contra Cassandrum.

crucis cōsuetū, dicendo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. sanctificetur fons iste ex renascētib. in uitā aeternā, &c. Vides quas sanctificatiōes & cōsecrationes defendat Georgius Cassander (qui olim fuit Euangelicis, p̄sertim Cinglianis familiaris, & cum ipsis in religione cōcors, ut dicere solebat) in suo libro hoc anno 1565 edito: nē peas, ubi illa omnia tribuūtur creaturæ, q̄ soli cōpetunt Christo: ubi Spiritus S. ad aquā alligatur: ubi ad cereos uirtus Spiritus S. adstringitur: ubi aqua adiuratur per Dei nomē sacrosanctū, quasi sancta, utilis & bona non fuerit. Vide pie lector, illas impias execrationes, adiurationes & maledictiōes (debebam dicere benedictiones) quæ sunt per Deum uiuū, per Deum sanctū, per Deū uerum, adhibitis crucibus, hoc est, characteribus externis: q̄ quid aliud sunt, q̄ incantationes & p̄phanaiones sanctissimi nominis Dei, contra secundū p̄ceptū: ubi hoc est mādatum, ita abuti nomine Dei in aqua illa cōsecrāda, q̄ bona mundaq; est iuxta uerbū Dei per se? Simile est illud summi sacerdotis, Adiuro te p̄ Deū uiuum, ut dicas nobis, si ne filius Dei, &c.

Iam noscat pius lector, Georgij Cassandri mediatoris & reformatoris in Germania p̄positi, qui propter unitatē retinendā censet hāc & similes circa Baptismū nugas retinendas, quasi in eo unitas sit sita. Christus dicit, se uenire nō mittere pacē. Cū Paulus loquitur de unitate, q̄ unū patrē, unamq; fidē habeamus, refert etiā de uno Baptismo te. Hoc pacto tamē & suā religionē & Turcæ & Iudæi defendunt. Patres eam instituerunt, ergo retinenda, inquit Cassander ille sceleratus & impius. Patres fuere, qui lac & mel adhibuerūt Baptismo aliquādo: patres erāt, qui uolebant ut soli episcopi baptizarent: patres erāt, qui uolebant tantū tēpore Paschatis & Pētecostes Baptisma administrari: patres erant, qui uolebāt trinā immersionē fieri in Baptismate: patres erant, q̄ uolebāt post cōsecrationem multos adesse baptizādos: & hęc tamē sunt abolita in Papatu. Quid igitur uult Georgius ille Cassander Eccebolius? Sed ait, Ista cæremonia exornat Baptisma. Sed Christus cū suis sacramentis nō opus habet ista externa sapiētia & pōpa mūdi: uenit pauper sedēs in asina ad filiā Sion, in quo aduentu noluit aliquā exornationē: ergo nō uult quoq; illā in suis Sacramētis. Rupertus Tutitiēsis ait rudem Apostolorū fidē, sed exornatā p̄ posterioribus esse adhibitis cæremonijs: idē ferē dicit noster Cassander Lamia. Sed inquit istā cōsecrationē posse esse inutile & idololatricē, si p̄ ignorantia, & abusum, & superstitionē abutatur sacrificuli ea: interim propter ista non uult tamen illam suam sanctam con-

secrationem omitti & negligi: ergōne potest ille ferre idololatriā? Sed inquit, Ista cæremonia commouet animos hominum etiam eruditorum, si interpretatio accedat & intelligentia, &c. Sed quæ potest huius consecrationis intelligentia & interpretatio accedere, ubi nihil aliud quā idolomania & execratio cōmittitur? ubi etiam Latine ista uerba canuntur? Olim ita benedixerūt fonti in præsētia plebis sancti patres, sicut ego colligo ex antiquioribus, ut de usu Baptismi dixerint: deinde precati sint pro baptizādis, & gratias egerint Deo pro isto dono: postea uerba institutionis reuerēter explicauerint. Sed nihil tale in ista magica pōtificio cōsecratione auditur in Papatu.

Fateor Augustinum interdū dicere de aqua prece sacerdotis sanctificata: sed an istæ preces tales fuerint, qualis hodie est consecratio magica Baptismi in Papatu, hoc queritur. Apparet ex Augustino liberū fuisse sacerdotib. has uel illas preces adhibere. qd̄ constat ex lib. 6 de Baptismo contra Donatistas, cap. 25. ubi conqueritur interdū adhiberi preces ab indoctis contra regulā fidei. Multi quippe (ait) irruunt in preces, non solum ab imperitis loquacibus, sed etiā ab hereticis cōpositas. & mox: Si in aliquib. prece peruersam adferat, Deus adest uerbis Euangelicis suis, sine quibus Baptismus Christi consecrari non potest. & ipse sanctificat Sacramentum suum. & iterum: Ceterū quis nesciat non esse Baptismū Christi, si uerba Euangelica quibus symbolum constat, illic defuerint? Ideo dicimus, non omnem baptismum, sed Baptismum Christi, id est, uerbis Euangelicis consecratum, ubiq; eundem esse, nec hominum quorumlibet & qualibet pueritate uiolari, &c. En quā disertē dicit uerbis Euangelicis Baptisma consecrari, & ipsum Christum sanctificare Sacramētū. Quod nos admittimus & concedimus. Si piæ quædam preces, q̄ fuerint cōsonæ Scripturæ, sunt olim adhibitæ: certē id probandū est, & id sit quoq; hodie in nostris ecclesijs, et si id reprehendere uideatur Cassander in nobis, qui homo nūc urget consecrationē Baptismi, p̄pterea q̄ a ueterib. sit usurpata, cū multa alia olim adhibita Baptismo, abierint in spongiā in Papatu. Deinde tūc fiebat pijs uerbis cōsecratio, & precatio, & concio ad catechumenos baptizandos pridie Paschæ & Pētecostes, quando istis tantū temporibus baptizabatur, & istam cæremoniam uocabant consecrationem aquæ. Verū iam iste usus baptizandi tantū in istis duobus temporibus est abolitus, & quouis tēpore baptizatur: ut rectē etiā dixerit Chrysost. tomo 1, homilia 40 in Genes. Baptismum nō habere definitum tēpus in nouo Testamento, ut circum-

cilio habuit in ueteri. Interim illā nunc magis consecrationem, quē à ueteri alienissima est, adhuc urget Cassander. Sed Chrysostomus ait tomo 3, homilia 25 in Ioannem, Christi Baptismo omnes aquas sanctificatas ad Baptisma.

Sed quomodo sibi sit contrarius Cassander, audi. In citato libro docet, propter abusum & ignorantiam sacerdotis, et si fiat idololatrica, non debere aboleri consecrationē Baptismi. Interim alibi, hoc est in defensione libelli de Officio boni uiri, folio 136 sic scribit: Ritus quo pridie Paschæ & Petecostes aqua Baptismati destinata, certis precibus & ceremoniis quodāmodo sanctificabatur: itē, cerei Paschalis benedictio & accensio, quod omnes ceremoniarum usum aliquem habere poterāt, cū præsens circumstaret regeneratorum cœtus, cuius gratia hæc omnia suscipiebātur. Nūc autem inanis & quasi animā destituta hæc pōpa uidetur, cū nemo ad sit eorum quorū gratia hæc à maioribus instituta fuerunt, &c. Hæc ibi. Iā exte quare Cassander, nisi uertiginem patiaris. Cum tā scias nullū usum habere istas ceremonias, & quasi animam destitutam & inanem pōpam esse hanc, quia nullos uides cœtus regeneratorum, nullos infantes, nullā plebē, cui hæc uel explicentur, uel usus & fructus Baptismi inculcet: cur nunc ista defendenda suscepisti? cur nunc probare niteris, cōsecrationem aquæ Baptismi fieri debere? cur ais, Quia non correxerunt, uel abdicarunt sancti martyres & patres hanc cōsecrationē, ergo est retinenda? Sed sic pgit: Christus & Paulus addiderunt nuda uerba institutionis cœnæ Dominicæ, & tamē alij addiderūt linguarū interpretationes, & preces: ergo licuit patribus Baptismo aliqd addere. Hęc refert Cassander. Sed Gregorius dicit, Apostolos celebrasse synaxin adhibita oratione Dominica. Iā si sola uera sunt quæ Apostoli tradidere, teste Irenæo, nō astringimur ad alia. Iussit Christus p̄dicari Euāgeliū, iussit inuocari patrem in suo nomine: & Paulus iubet linguis loq̄ in Ecclesia ad ædificationem: merito ergo p̄dicatio Euāgelij & uera inuocatio adhibita est, & adhibetur cœnæ Dominicæ, quia illa sunt analogæ fidei. Igitur ne & alia impia sunt toleranda, quæ Baptismo sunt addita à patribus? Sed sunt, inquit, significatiua uel significantes rem certā, & exprimentes mysterium ceremoniarum. Verū nō amplius ad ceremonias figuratas astringimur, quia illa si quæ sint mysteria, possunt p̄dicatione & manifesta instructione declarari potius. Fateretur Cassander nō consecrari Baptisma ex diuino mādato & uerbo, ut efficiatur salutis Sacramentū, sed p̄ inuocationē diuini nominis benedici, ut seruiat & accommodetur ad usum Sacramēti, &c. Ergo ne ante conse-

crationem est accommodū ad usum Sacramēti? quomodo igitur usus potest fieri Baptismi & Sacramēti administratio in aqua nō sacra, quod tamē antea cōcessisti Cassander? Apostoli (ais) omnia p̄dicarūt, nō solū quæ à Christo erāt mādata, sed etiam ab Apostolis & senioribus ordinata. Sed sic ait Christus Matth. 28: Docete eos obseruare omnia quæ ego p̄cepi uobis. Et illi sine dubio nihil traderūt, quod Christi doctrinæ cōtrariū esset: & hæc cōsecratio est cōtraria Christi doctrinæ & Apostolorū. Multa mox dicis de abusu, quod propterea non sit res ipsa tollēda: sed ante triennium in defensione libri de Officio pij uiri, &c. dixisti propter abusum esse illā pōpam tāquā animā destitutā tollendā, & nō habere usum amplius in Ecclesia tales ceremonias. Sic sibi repugnat Cassander. Accidēs ait Baptismi esse cōsecrationē: sed accidēs potest adesse uel abesse citra rei detrimentū & corruptionē. Igitur siue adsit, siue absit illa cōsecratio, p̄ se ualeat tamen Baptismus: cur p̄ ea ergo adeo tāquā p̄ focus ac aris pugnat Cassander istaq; nō est quoq; de singulari utilitate Baptismi, cōsecratio, ut tamē postea gānit Cassander. Mox fateretur, Apostolos & Christum non usum consecratione aquæ: cur igitur illam refert inter traditiones Apostolicas Basilii siue fictus, siue uerus? Ita ne reiicit Basilium Cassander, quē Andradius, Perionius & Colonienfes Iesuite suscipiūt? Mox dicit, citra impietatem istis ceremoniis nos uti posse. Vnde colligitur omnes pontificios abusus & prophanationes Cassander nunc p̄bare, qui antea fuit Euāgelicus, sed iam tam horrēdas potest impietates ferre. Verū Iudæis factus est Iudæus Paulus: ergo propter ceremonias nō debemus dissidere, ait. Sed cū uideret Paulus istos obstinatos, nihil uoluit concedere amplius, nec ad rēpus cedere. Timotheū circūcidit, Titum autem noluit. Pergit sic maiores nostros ab omni prorsus errore & superstitione uindicare nō posse: cur igitur nos ad statuta illorum obligare & astringere conatur? Idololatrias aut fuisse patres dicere nolo, inquit Cassander: & tamē ante triennium in defensione libelli de Officio boni uiri, ostēdit & Gabriellem Biel, & alios qui composuerunt preces illas ecclesiasticas, Ora patrem, iube filio dō felix puerpera nostra pians scelera, iure matris impera redēptori, &c. idololatrias fuisse & esse, postquā secundum Bonauenturā matris excellentiam ampliāt, & filij honorem minuant. Omnino dicit, benedictionē hanc aquæ Baptismi idololatriæ & impietatis accusari nō posse. Sed quā falsum hoc sit, satis est à nobis ex ipsis uerbis consecrationis probatū. Sed sic pgit: Apostoli docent ordinationes maiorū seruandas, & prap̄positis obediendū esse: igitur ferēda est cōsecratio illa, à ma-

Omnes patres errarunt, ut ostēdimus in Prolegomenis.

illa, maioribus & præpositis Ecclesiæ profecta. Hoc pacto uult ut omnes superstitiones & impietates Romanorum pontificum & episcoporum nugas suscipiamus. Cui uero Apostoli iubent seniorum statuta suscipienda esse, & præpositis obediendum: an uolunt ut quælibet impia contra uerbum Dei prolata suscipiamus? Vides ne lector, purum putum Papistam Cassandrum? Postremo fatetur consecrationem illam & alias ceremonias à primo suo fine & usu deflexisse: cur igitur tu illam tantopere defendis?

Videt ita lector, ad quas non dilabatur ineptias. Georgius Cassander Iamnia, delitescens uel Coloniae uel Dusberge. Hic magnus est in Cluicis & Iuliaca terra, quia in examine Anabaptistarum, & in reformatione cueda aliquando adhibitus est Cassander. Ideo credo ipsius suasu & consilio fieri, quod nonnulli propter non consecratum Baptisma sint in exilium eiectione: inter quos est pastor quidam ducatus Bergensis Antonius, pastor in Geistinge sub præfectura Blanckeborg, ut audio. Sed cur tu Cassander fers, ut tales eiiciantur, quod hac in re sequitur nostras ecclesias? postquam ipse dicas, illos qui omittunt consecrationem Baptismi, non per hæreticos censendos, sed ut publice consuetudinis contemptores habendos. Ita ne propter consuetudines audes iubere ut pij uiri, quod alias sincere docent, eiiciantur ex duce tibus. & locis uel Cluicis uel Iuliacis? Vbi nunc est illa tua lenitas, quam declarasti in præfatione editionis Vigilantium Operum: ubi non uis ut quisquam sequatur in uiros zelo sancto, aliam, quam est Rom. ecclesiæ doctrinam sequentes? Itaque interim tuo ut apparet, consensu & suffragio ille miser uir eiectione: & illi satius fuisset amittere uitam, quam ita misere incertis sedibus oberrare in miseria & calamitatibus: & meo iudicio satius esset, ut illi potentes qui in exilia pios uiros eiiciunt, potius talibus uitam adimerent.

Sed miror, cur aliquis debebat reijci propter non adhibitam Baptismo consecrationem in ducatu Bergensi? Postquam tamen ferat in Cluicia Vuesaliæ concionatores, qui reijciunt exorcismum, qui iuxta formam in Catechismo D. Lutheri præscriptam adhibetur Baptismo in nostris & Saxonice ecclesiis: quæ etiam retinendum censet Philippus Melancthon, & ita ipsum adhibendum Baptismo posuit in ordinatione Megapolensi. Sed isti concionatores ea ratione & alijs declarant se ad Sacramentorum opinionem accedere: quod etiam contra magnum illum ueræ religionis assertorem D. Heshusium re ipsa demonstrarunt, etsi digni non sint ut ei matulam porrigant. Hæc uolui tam prolixè agere contra Cassandrum, ut ipsius qui mediator in religione habetur, scientia & flexuosa religio fieret manifesta. Sed hæc hæc tenus.

Delabor ad alterum in Basilij scripto, id est

est, ad olei consecrationem & inunctionem: quod etsi Montanicum sit, ut ex Eusebij historia & Tertulliano probauit D. Bugenhagius in citata historia quæ libro adiungitur, Ionas expositus in tertio capite: tamen & nos pauca addemus.

Ipse Basilius uetus scripsit exhortationem ad Baptismum: item, sermonem quomodo instruendi sint ad Baptismum uenientes: item, secundum sermonem quomodo baptizetur aliquis Baptismate, quod est in Evangelio Domini nostri Iesu Christi: tandem sermonem etiam scripsit, quod qui per Baptismum regeneratus est, participatione diuinorum mysteriorum nutrirī debeat: postremo, sermonem in tredecim capita diuisum, &c. & nihil in eis expressè inuenio uel de consecratione aquæ, uel de oleo consecrando, siue baptizatis sacro oleo ungendis. Extat in exhortatione ad Baptisma eulogion egregium Baptismi, ubi uocat Baptismum æris alieni remissionem, peccati mortem, animæ regenerationem, amicum splendorem, cœli iter, regni cœlestis conciliationem, adoptionis gratiam, &c. Hinc uidemus impudentiam Cassandri.

Theodoretus de fabulis hæreticorum inquit: Asserebant olim Messaliani, unicuique homini quum nascitur, protinus associari sequentem dæmonem, qui eum ad improbas & sceleratas actiones incitaret. Hunc autem nec Baptismo, nec aliquo alio posse ab anima exigi præter solam orationem: egredi autem per mukum & sputorum excrementa, &c. Habemus unde sputi illinitionem in Baptismo habeant: audiamus etiam unde olei inunctionem habeant.

Marcus & Marrosus hæretici, teste Epiphanio libro 1, tomo 3, hæresi 34, solebant in ungere baptizatos balsamo. hoc enim unguentum esse figuram dicebant fragrantie super uniuersa. Quidam etiam (ait) oleum aqua mixtum fuderunt super caput baptizandorum, & hos sic uoluerunt initiari, &c. Habemus unde ceremoniæ Baptismatis sint: an ex traditione Apostolica, uel Montanica & hæretica? Quid ergo attinet adhibere unctionem? Rectè enim inquit Erasmus Roterdamus, in patrum lectione ad miraculum uersatus, in libro de Puritate tabernaculi, olim simplici usam esse aqua Ecclesiam, sed postea patrum autoritate addidisse chrisma. non inquit Apostolos, quia uidetur non obscure innuere, tempore Apostolico simplicem adhibitam fuisse aquam citra chrisma & unctionem in Baptismate, tum etiam aliquandiu post Apostolorum tempora: sed tandem elapsis postea aliquot seculis, confectam à quibusdam patribus unctionem. Hinc rectè ait Innocentius III in Decretalibus, Syl-

uestrum constituisse ut Christiani omnes dum baptizantur, chrismate consecrentur. En hic Papa hoc non Apostolis, sed Syluestro, qui in quarto seculo post Apostolos uixit, tribuit. Polydorus autem Vergilius dicit libro 5, cap. 3, à patribus introductam ex Iudaismo unctionem sacerdotum, & regum ac baptizatorum. En & ille rursus dicit à patribus, & non ab Apostolis introductam. Mox se explicat inquit, Syluestrum autorem esse: deinde etiam ex Fabiani decretis refert, quomodo is materiam chrismatis ordinauerit, tantum abest, ut hoc Apostolicum sit. Si enim illi antea non habuerunt materiam, ergo nec chrisma. Quomodo igitur hæc potuerunt esse Apostolica?

V Item, ter immergi unde traditum est? & reliqua item, quæ in Baptismo fiunt, ueluti renunciare sathanæ & angelis eius, ex qua Scriptura habemus?

Quod ad renunciationem sathanæ attinet, illam non posse ex Scripturis probari, falsum est. Quid enim in Scriptura clarius reperitur, quam quoddam perpetuum habeamus hostem diabolum? cui soli, ut est, monente Scriptura, renunciandum: ita & cum illo dimicandum. Si iam est hostis, quis igitur hosti suo non renunciaret? Sed ais, In baptismo renunciare ei, non est ita explicitè in Scriptura traditum. Sed qui baptizatur, an non in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & in mortem Christi baptizatur? & hoc quid aliud est, quam Christo inferi, & filium Dei, tēplūq; Spiritus sancti fieri? Hinc & alibi dicitur: Quotquot baptizati estis, Christum induistis. & In uno spiritu baptizati estis. Quid igitur hoc est aliud quam Christo adherere, & renunciare diabolo? ubi. n. Christus est & ipse quoq; Spiritus sanctus, quomodo ibi locum habere spiritus poterit immundus? Quomodo Dominus & Belial cōuenient? Sed rem clarius in simili proponemus. Cum quo inire & pangere soles fœdus, an ne illi postea obstructus es? & renūcias quasi de facto istius etiam inimici, qui tunc non minus tui quam illius sunt inimici. Sed nunc progredimur ad trinam immersionem.

Verus Basilius in Exhortatione ad Baptisma, etsi non expressè uel apertè dicat de trina immersione, tamē alludit ad illā, cum uideatur figuram eius & demonstrationem exhibere ex Scriptura, ueluti Cyprianus probare nititur aspersionem ex Ezechiele. uerba Basiliij sunt: Helias item uim Baptismi supra holocaustorum aram, non per ignem, sed per aquam sacrificans ostendit, cum ignis natura aquæ aduersetur. Nā tertio tūc aqua mysticè super aram effusa, initium excitandæ flammæ ueluti oleum fuit. Accipite, inquit, hydrias, & effundite super holo-

causta & super ligna: deinde ait, Iterate, & iterauerunt: rursus tertio, Effundite, & ita exerunt. Quæ oratio satis mōstrat, quæadmodum Deo per Baptismum propinqui & familiares efficimur, & lux clara cœlestisque per fidem in trinitatem animæ protinus refulget. En dicit, inde demonstrari formam Baptismi: licet id non apertè fiat, tamen non inquit ut fictus Basilius, illam ex traditione esse. Sed ex Scriptura demonstrare hanc conatur alter, hoc est, uerus Basilius, qui forte illam traditionem ignorauit, de qua fictus Basilius refert: uel non tanti eam habuit, ut inde aliquid probari posset. Verum Basilio ficto suffragatur aliquot patres, quia de ea legitur in canonibus qui dicuntur Apostolorum, ad hunc modum: scilicet illum qui non ter immergat, deponendum esse ab officio: tum etiam eadem quorundam Patrum & patrū opinio fuisse uidetur in dist. 4. de consecratione. Sozomenus etiā historicus scribit libro 6, cap. 26 suæ historiæ ita: Is (Eunomius) primus ausus fuit introducere ritum, quo Baptismus una duntaxat immersione perficeretur, & Apostolicā traditionem hætenus apud omnes obseruatā uitiauit, &c. unde apparet Apostolicū fuisse quod Eunomius dicitur inuertisse. Extant etiam de trina immersione & apud Augustinum, Hieronymum & Ambrosium testimonia.

Sed qui olim erant clinici & morbo decubentes, non potuerunt ter immergi. Socrat. libro 1, cap. 39 ait de ægrotante Constantino, q. Baptisma acceperit in morbo: & de Theodosio quoq; scribit libro 6, cap. 6, quomodo & ille grauiter decumbens, Baptisma cōsecutus sit. Theodoretus scribit libro 1, cap. 31, morbo correptū Cōstantinum, suscepisse donū Baptismatis. Sozomenus libro 2, cap. 34, asserit eum morbo correptum Nicomedie in suburbio sacri Baptismatis initiationē accepisse. Hic, ut ab historicis nihil dicitur de trina immersione, ita non fit etiā uerisimile, id in lecto decubētibus potuisse fieri. Et ne hūc mihi necessitatē occināt, perspicuè nihil legimus apud istos historicos, quoddam uel excepint, uel dispensatione quadā excusauerint illā (q̄ sine dubio asperio fuit) aspersionē in Imperatoribus, si perpetuè & semper trina fuisset usitata in ecclesijs immersio.

Nec fit uerisimile, Athanasium puerū reliquos pueros trina uice alternatim immerfisse in ipso mari, quod non potuit fieri propter grāde periculum: & tamen teste Sozomeno libro 2, cap. 17, & Rufino lib. 1, cap. 14, ratus est baptismus illius habitus.

Sed quid de istis sum sollicitus? Intueamur nunc ritum baptizandi in Papatu: an ibi sit trina immersio? an ibi semper ter immer-

immerguntur? imò ne quidem in quibusdā locis immersionem adhibent, sed intinatio nē & asperisionem, ut exempla quotidiana in multis locis Papisticis declarant. Nam si hic etiam necessaria requireretur immersio in Baptismate: tunc & quantitas aliqua uini & panis, qualitas uē in cœna Dominica requireretur similiter.

Sed trinam immersionem dicit Glossator, diuersam esse quarundam ecclesiarum consuetudinem, in distinctio. 4. de cons. c. de trina. quod ex duodecima distinctione refert ex decreto Nicolai. Habuit igitur illam inter diuersas consuetudines, quæ alibi aliter peraguntur, Glossator. Idem etiam Glossator in duodecimam illam, quam hic allegat distinctio. in. c. scit sancta. refert quoque & inter diuersas ecclesiarum consuetudines illud Stephani distinctio. 31. c. aliter. de coniugio & cœlibatu sacerdotum, quod isto (scilicet coniugio) Orientales, hoc autem Occidentales utantur presbyteri: & tamen Papistæ, imprimis Osus cū suo Epiphania, id ipsum falsum esse probare conantur, docentes generalem esse traditionem tacitam & Apostolicam de cœlibatu sacerdotum. Sic consentiunt & in hac, & in alijs traditionibus doctores humani. Sed reuertor ad rem. Scribit etiam de trina immersione Gropperus ille Carpinalis, in Isagogico suo libello ad pleniorē cognitionem pietatis & doctrinæ catholicæ, titulo de Ceremonijs ad Baptisma, folio 656. Non est (inquit) D. Gregorius teste, trina immersio prorsus necessaria, sed sola sufficit salutaris aquæ asperio, &c. quod probat hoc Ezechielis elogio ex cap. 36. Aspergam uos aqua munda. Nec opinor aliud referre Gnesnensem archiepiscopū in sua Polonica reformatione, quam Osus contexit.

Si igitur trina immersio iuxta Basilium factum & Sozomenū, est traditio Apostolica, eaq; tacita, & quemadmodum uolunt Papistæ, si huiusmodi tacite (quas Apostolicas uocant,) traditiones sunt semper obseruandæ: cur illi hanc non obseruarūt, & nos ad alias Basilianas seruandas astringunt? Imò quomodo potest Glossator dicere ex Nicolai decreto, hanc & alias consuetudines alibi aliter usurpari posse, si omnes traditiones tacitæ (ut contendunt sup. histæ pontificij) sunt necessarie ad salutem? Si quoq; Gropperi socij Osus, Staphylus, Canilius, Delphius, Lindanus, Peresius, Andradius, Perionius, similesque nos urgerēt ad seruandas & suscipiendās traditiones tacitas: dicant prius, cur illorū Gropperus, atq; aded illi ipsi asseruerūt nō necessariā esse trinā immersionē: imò traderint ne immersionē quidē esse necessariā (quæ tamen, ut diximus, à multis patribus

habetur pro traditione) præsertim cū Gropperus in contrariam partem Scripturam adducat? Quid hic respōdebunt? an nō similiter nobis liceret Scripturam talibus fictis traditionibus opponere, ueluti hic fecit Gropperus, qui opponit Ezechielis uerba isti consuetudini, quæ apud multos legitur traditio esse?

Gregorius quoq; habet indifferentē immersionem trinam, & perinde censet, idēq; esse, siue trina siue una baptizemur immersione, in Registro lib. 1. epistola 41. Deinde uideat etiam lector in distinctio. 4. de consecratione. c. de trina. Si igitur Gregorius talem traditionem, quæ à tam multis commendata fuit, adhuc indifferentē habet, ut admittat siue reiiciat, imò non maioris faciat canones istos, qui dicuntur Apostolici, & traditiones Apostolorū tacitas, ut illas siue reiiciat, siue admittat: merito & iure quodam miramur, quod nobis aduersarij obtrudant quasdam traditiones tacitas, & canones fictos Apostolorum: cum ipsi interim istos negligant. Adde, quod etiam D. Brentius in suis Prolegomenis rectē responderit ex Thoma, hunc usum trinæ immersionis abrogatum esse per Toletanum concilium. Siccine licet abrogare traditiones Apostolicas, quas nobis obtrudunt? Interim adhuc Gropperus in suo Isagogico libello illum admittit, quamuis non planē necessarium censeat.

Addamus & hoc, quod Cyprianus pro sola asperione pugnauerit acriter, libro 4. epistola 7. ex ipsis Scripturæ fontibus. Vel igitur illam Apostolicam traditionem contempsit, siue ignorauit. Si contempsit, cur & nos magni istas faceremus nugæ? Si ignorauit, quia scripturam Sacram habuit & retinuit, & tamen saluus factus esse non solum dicitur, sed eidem tanquam sancto martyri festi dies & templa per totam Africam sunt dedicata: sequitur homines absque istis similibusque traditionibus saluari posse. Quorsum igitur opus est istis traditionibus? Et hic nunc Staphylum, Canisium, Lindanum, Afotum & Osium appello, postquam tradant Papam Romanum non errare, ut respondeant, Gregorius ne faciens hoc liberum, quod seuerē erat, teste Basilio & alijs patribus, in traditionibus præceptum, errauerit, an traditiones quædam falsæ sint, præsertim ex ijs quas nobis obtrudunt ex Basilio & alijs? Si de pontifice negant, & hoc de traditionibus concedunt: cur nos ad traditiones astringunt? cur etiam pro earum ueritate aded certat? cur tunc censent Scripturam ex traditionibus interpretandam, cum tamen ipsa Scriptura nec erret, nec sit falsa, nec inuertatur, uel mu-

Toletanum
quartum cō
cilium, cap.
3, abolet
trinam im
mersionem

uel mutetur? Epiphanius etiā loquitur de Ebionitis libro 1, tomo 2, quomodo quotidie illi baptizentur, & in aquas se mergant. En hoc de illis refert ita, quasi tale quid istis præter morem Ecclesiæ singulare fuerit.

Credo autem tales ceremonias, ut consecrari aquā in Baptismo, oleo ungi, & terimmergi, cum alijs quibusdam, nō ab Apostolis esse, pfectas, sed ita pederentim irrepsisse in ecclesias circa Baptisma, ut fuit illa allumpta, quod tantum in die Paschalis & Pentecostes baptizarent olim. Quanquam istam ceremoniā uideatur necessariā facere Leo, q ad suum institutū etiā malè torquet Scripturam, in Decretis distinct. 4. de consecratione. Imò ibidem Syricius asserit autoritate quadam constitutū esse, (quod Leo tamē dicit ex sententia Romani pōtificis legitime sancitū) ut isto tantū tēpore baptizatio Christianorum fiat: imò sola temeritate præsumptum esse, quod alijs in festis Baptismus fiat. Ibidem ex Gerundinensi concilio cōtra istorum pontificum decreta usus Baptismi astringitur tantum ad Paschale festum, adiūctis illis conditionibus, ut tantum infirmi alijs in festiuitatibus baptizentur. Imò Antiochense concilium iubet illos excommunicari, qui alio tempore uelint baptizari, quā in die Paschalis. Ibidem concilium Meldense capite 6. in distinctione 5. de consecratione. c. ut ieiuni. dicitur quod debeat à ieiuniis in festis Paschalis & Pentecostes Baptismus celebrari. Item, canon quidam concilij Neocesariensis sub Eusebio & Meliade, grauidis tantum permittit, ut quando cūque uoluerint, se baptizari sināt. Et Ambrosius ostendit in multis locis Paschalem diem fuisse destinatum Baptismati, libro de Ieiunio capite 10. item, sermone 61, &c. Meminit quidem & huius diei Paschalis Basilus, & docet quod sint hoc die ad suscipiendum Baptisma uocati electi, illudque nō sine mysterio factum esse: quia illud festum Resurrectionis opportunius reliquis ad Baptismum faciat propriè. Interim sic ait expressis uerbis in Oratione ad Baptismum: Baptismi tempus uita hominis tota. item, Tempus aliud alijs opportunū negotio, ad Baptismi uerò salutem quodlibet tempus accommodum est, siue sit dies, siue sit nox, siue hora, seu quodcunque temporis momentum etiam minutissimum, &c. Ergo Basil. facit hoc liberū, quod toties legis auctoritate & sub pœna quasi necessariū institutū ab alijs erat. Eodem certè modo cēseamus ex his Basil. ueris uerbis iudicandū esse de alijs Baptismi cæremonijs, quas fictus Basilus pro traditionibus adducit Apostolicis. Fatetur etiam Nazianzenus oratione 3 in sanctum Lauacrum, baptizandi tempora

præcipua fuisse, Diem luminarium, Pascha & Pentecosten. Vbi etiā hoc obseruamus, quod ille adhuc alium (de quo priores non meminerint) addat diem, ut sic constet, in his rebus diuersitatem magnam apud doctores fuisse semper, dum alijs unū Baptisma ti festū assignent, alijs duo, alijs tria. Sed interim attēdat pius lector, quid eodem in loco Nazianzenus de ista consuetudine referat. Dicit malam istam esse obseruationem, & tempus quodlibet Baptismo aptum esse prolixè disputat. Sic ille cum Basilio consentit: sicut etq; audet Papis & concilijs, imò traditionibus & decretis refragari. Sed rectè illi censuerunt, quia regnum Dei non uenit cum obseruatione, Lucæ 18. Nemo, inquit Apostolus, iudicet uos in cibo, uel in potu, uel in parte diei. Si licet sanare sabbato, ergo & baptizare. Augustinus, cum nihil Christus de eo instituerit, censet, indifferenter obseruādum quo tempore & die Eucharistia sumatur à fidelibus. Ita quoque & de hoc Sacramento statuatur. Adde, quod etiā num hodie illa lex pontificia & constitutio apud Papistas exuerit gratiam. Scribit etiā Socrates libro 5 suæ historiæ, cap. 22 (quod etiam in Nicephoro postea repetetur) nihil præcepisse de ipso festo Paschalis obseruando Apostolos: quomodo igitur illi de Baptismo in hoc tantū festo, siue alio quodam celebrādo statuisent? Imò ipse Socrates eodem libro & capite refert consuetudinem prouinciæ Thessaliæ priuātam quādam, de eo quod in festo Paschalis tantūmodo baptizarent: sed hāc ille ut turpē abusum uideatur reprehēdere, dum ait: Inde factum est, ut præter admodum paucos, nō baptizati sint plerūq; mortui. Adde, q is hāc quasi priuātā consuetudinem referat. Quemadmodum igitur sententiæ horū patrum, Basilij, Nazianzi & Socratis repugnant Paparū decretis antea citatis, ut etiam in trina immersione asserenda adhuc plures doctores Ecclesiæ re clamarunt Papis: ita & nobis etiam licet re clamare Paparum dictis, quando oleum, & alias ineptias instituunt.

VI Iam tādē sic ibidē pergit: Pulchrè quidē illi patres docti arcanorū ueneratione silētio conseruari. Nam q nec intueri fas est nō initiatis, quī cōueniebat horū doctri nam publicitus errūserre scripto? aut quid tandem sibi uult magnus ille Moyses, qui nō omnia quæ erāt in tēplo, passus sit omnibus esse peruiā, sed pphanos extra sacros cācellos statuit, Leuitas solos dignos habu it numinis ministerio: mactationes autē & holocaustomatū oblationes sacerdotibus assignauit, atq; unum ex selectis omnibus in adyta recepit, & quotannis uno tantū die, & unius diei cetera hora, quod ppter nouitatē & insue-

Super Gene
sin Chryso-
stomus ait
homilia 40
Baptismum
non habere
definitum
tempus.

& infuetudinem cum stupore intuerentur sancta sanctorum: pbe sciens, res usu tritas & undecunq; parabiles, expositas esse contemptui? Ad eundem modum profecto & qui in primordiis Ecclesiae certos ritus praescripserunt Apostoli, & patres in occulto silentioq; mysterijs sua seruare dignitate. neq; enim mysterium est quod ad populares & uulgares aures effertur. Haec est certa ratio, cur quaedam citra scriptum tradita sint, ne dogmatum cognitio ppter assuetudine uulgo ueniret in contemptum. Aliud est dogma, aliud edictum. Na dogmata silentur, edicta uero publicantur, &c. Haec ibi fictus habet Basilii, cuius tabulas quasi cuiusdam ineptissimi & indoctissimi monachi amplius referre me plane pudet pigetq; nam ista dicta sapientiam humanam & non diuinam praeseferunt.

Nihil egit Moyses, nisi de quo haberet a Domino apertum praecceptum, & quod non etiam literis simul comprehenderet, populoq; praescriberet: ille autem fictus Basilii hypocrita contra illud nobis obtrudere, quod in Scripturis non habetur, sed ei potius contrarium est, conatur. Illa (inquit) q fas non est intueri, quomodo conueniebat publice circumferre scripto? Et tamen Moyses scripsit sua mysteria, & etiam ea, de quibus hic indoctus Basilii titulus tenus refert, scripta habet: tum quoque Moyses uult suam legem parietibus ascribi, & liberis annunciari. tantum abest, ut non scriberetur, uel a quouis cognosceretur.

Magnum est sacrilegium dicere illud a Moysae propter nouitatem factum esse, cum longe aliud referat epistola ad Hebraeos, & nemo sit tam crassus, qui ignoret illud propter excellentem typum & figuram factum esse. Si est itaque figura, ut nemo negat: uideamus quomodo figuram definiat uerus Basilii in hoc illo ipso Libro, cui istas nani as quidam nebulo intemecit. Sic enim scribit cap. 14: Figura est rerum expectandarum declaratio, per imitationem ob oculos ponens ac recte praemonstrans, quod futurum est, &c. Huius rei multa ibi dantur exempla a uero Basilio: ut sanguis pecudis in ueteri Testamento, figura fuit sanguinis Christi. Iam uideamus & hic iuxta uerum Basilium figuram, ne quid cum ficto Basilio ex proprio cerebro fingamus: & recte explicabit nobis istam figuram & mysterium epistola ad Hebraeos capite 9 prolixè. In prius quidem tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, q sacrorum ritus peragant: in secundum autem semel quotannis solus pontifex non sine sanguine, quem offert pro seipso & pro populi ignorantibus, illud significante Spiritu sancto, nondum manifestam esse sancto-

rum uiam adhuc priore tabernaculo consistente: quae erat similitudo pro tempore tantum praesente, in quo dona sacrificiaq; offeruntur, quae non possunt iuxta conscientiam perfectum reddere cultorem, in cibis duntaxat, & potionibus, & diuersis ablutionibus ac iustificationibus carnis usq; ad tempus correctionis imposita. At Christus accedens pontifex futurorum bonorum per maius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est non huius structurae, neque per sanguinem hircorum ac uulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est in sancta sanctorum, aeterna redemptione inuenta, &c. Hicne satis patet quomodo ille pontifex Leuiticus fuerit figura Christi, recte praemonstrans quid futurum esset? Quid igitur hic fictus Basilii hypocrita dicit id factum propter nouitatem & infuetudinem? Sed fingamus id siue propter

nouitatem, siue propter excellentem typum, ut tandem hoc capiat fictus Basilii cum Papistis, factum esse: ergone sequitur & tale quid instituisse primores in Apostolica ecclesia? Lex usque ad Ioannem, ait Scriptura. abrogatur enim quod praecessit praecceptum propter imbecillitatem & inutilitatem, Hebr. 7. Item capite 10: Lex umbram habet futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, &c. Ergone ad Moysis exemplum astringimur? Non amplius sumus sub lege, sed sub gratia, ait Apostolus. ergo exemplum Moysis nihil ad nos. Sed fingamus illud ad nos pertinere. At mysteria ista quae fictus Basilii citat, habentur a Moysae scripta. Si itaque sua similiter à Christi Apostolorumque doctrina scripta protulerint, eaque expressa in nouo Testamento; reuerenter suscipiemus.

Miramur tamen hominis stupiditatem, qui ista scripsit, q hic uelit nunc umbris & uelamento res diuinas tegi, ut in ueteri Testamento factum est, cum ipse etiam in eodem capite statim contrarium referat, dicens: Omnes ad Orientem spectamus, quum precamur: pauci tamen nouimus, quod id facientes antiquam requirimus patriam, uidelicet paradysum, quem conuenit Deus in Eden ad Orientem: cum tamen ueteres Occidentem uersus orauerint. Et sic à ueteribus recedunt illi in hac una, qui nos ad alias umbras ueterum astringunt. Sed plura de hac unitate dicturi sumus in Dionysio Arcopagita.

Vt tamen plane uideamus aliam rationem populi sub nouo Testamento, aliam ueteris (quia hic hypocrita dicit propter nouitatem hoc factum, ut quotannis uno tantum die, ac certa hora non populus, sed sacerdos ingressus sit sancta) sic scribit autor epistolae ad Hebraeos cap. 10: Cum igitur, fratres, habea-

habeamus libertatem adeundi in sancta p
sanguinem Iesu, ea uia quam dedicauit no-
bis recentem ac uiuentem per uelamētum;
hoc est, per carnem suam: cumq; habeamus
sacerdotem magnū præsētum domui Dei,
accedamus cum uero corde in certitudine
fidei aspersi cordibus, ac depulsa consciētia
mala, & abluti corpore aqua pura tenea-
mus confessionem fidei, &c. Hinc & Chry-
sostomus ait in homilia 18 super 2 Corinth.
Non hic differet à sacerdote plebs, quemad-
modum in ueteri Testamento, &c. Vide-
at lector pius totam homiliam, & conside-
ret quantum hic paterab huius fidei Basilij
opinionē discedat, cum tamen eodem se-
culo uixerint. Sed fortē inquit Papista,
Chrysostomū ibi loqui de Eucharistia. Sed
etiam illa dicitur ubique apud patres myste-
rium: ueluti apud ipsum Basilium uidere est
in sermone, quod qui per Baptismum rege-
neratus est, participatione deinceps diuino
rum mysteriorum nutriri debeat. ubi de Sa-
cramento altaris disserit, & in ipso textu ali-
quoties mysterium uocat. Adde quod eti-
am idem Basilius eo in loco uelit omnes
Christianos & edere & bibere Eucharisti-
am, atque mortem Domini annunciare, ut
hoc dogma Christi memores istius benefi-
cij, retineamus perpetuū. Imō Innocen-
tius III Papa scripsit de sacri altaris myste-
rio libros tres. Verū tametsi Innocentius
ille mysterium uocet sacramentum altaris
uel cēnam Dominicam: tamen & ille cum
ficto Basilio hypocrizatur (ut sic loquar) uo-
lens ut uerba consecrationis propter con-
temptum uitandum, ne uilescant ista, taci-
tē legantur. Hinc etiam est secretū in Missa:
hinc est uana uulgi opinio, uel potius admi-
ratio in quinque uerbis Missæ (addiderunt
namque pontificij uoculam Enim, propter
quinarium numerum complendū, ad simili-
tudinem quinq; uulnerum Christi) quæ exi-
stimabāt omnes à nemine sciri posse, quā-
m à rasis & unctis sacrificulis. Sed huic opinio-
ni pontificiæ & Innocentio refragatur sen-
tentia ueri Basilij, quam Gropperus ex Sum-
ma moralium & regulis monachorū in sua
institutione catholica adfert, & est hæc: Cō-
municaturi fidem habere in primis debent
uerbis Domini dicentis, Hoc est corpus
meum, quod pro uobis traditur, hoc facite
in mei commemorationem: & timorem cō-
cipere ex uerbis Apostoli dicentis, Qui mā-
ducat & bibit indignē, iudicium sibi man-
ducat & bibit. Et hoc est quod Apostolus
dicit, Accepi à Domino quod tradidi uobis:
quemadmodū Dominus noster Iesus Chri-
stus in ea nocte qua traditus est, accepit panem,
&c. Et rectē: quia Paulus illa repetijt,
& hæc per scriptam ad omnes epistolam

toti Corinthiæ ecclesiæ, imō omnibus
Christianis communicauit. A quo more Pa-
pistæ procul recedunt, qui quando commu-
nicant suos, truncata & sacrilega communi-
one, latinis uerbis quæ à populo non intel-
ligantur murmurātes aiunt, Corpus Christi
custodiat te in uitam æternam, &c.

Vide igitur lector, quomodo omnia nūc
fluctuent. Pontificij putant se iuxta fīctum
Basilium facere, qui ait: Neque enim omni-
no mysterium est, quod ad uulgares & po-
pulares aures adfertur. Hæc enim est ratio,
cur quædam citra scriptum sint tradita, ne
dogmatū cognitio ueniret in contēptū, &c.

Noret hic rationem lector, cur quædam
non dicātur esse scripta. Sed quod nam ma-
ius potest esse mysterium, quā Sacramen-
tū Eucharistiæ: quod tamen iuxta Christi in-
stitutionem & Pauli in Corinthijs repetitio-
nem, & omnium patrum consensum publi-
cē olim & uulgari lingua in ecclesia etiam
Latina celebratum est? Et adhuc in omni-
bus regionibus ita per Græciam, Asiam, Syri-
am, Moscouiam & Aethiopiam celebratur?
Quid? an non mysterium uocat Euangeliū
Paulus? Romā. 16. Ei autem qui potens est
nos confirmare secundum Euangelium me-
um & præconium Iesu Christi, iuxta reuela-
tionem mysterij æternis temporibus taci-
ti, manifestati uerō nunc, & per scripturas
propheticas iuxta delegationē æterni Dei,
in obedientiam fidei in omnes gentes pate-
facti, soli sapienti Deo sit per Christum Ie-
sum gloria. Et Coloss. 1, cum dixisset prædi-
catum esse Euangelium apud uniuersam
creaturam, tandem ait: Mysterium quod
reconditum fuit à seculis & à generationi-
bus, nunc autem patefactum est sanctis illi-
us, quibus uoluit Deus notum facere, quæ
sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter gen-
tes, qui est Christus, in nobis, spes gloriæ,
quem nos annunciamus, &c. Et notum est,
hunc & priorem locum intelligi de Euange-
lio, cuius dignitatem hic euehit. Et nostræ
quoque sententiæ patrocinauit illud Ephes.
3, Audistis dispensationem gratiæ Dei, mihi
datam quod secundum reuelationem no-
tum mihi fecit mysterium, quemadmodum
antē scripsi paucis, ex quibus potestis legen-
tes intelligere cognitionem meam in my-
sterio Christi, quod in alijs ætatibus non in-
notuit filiis hominum, quemadmodum re-
uelatum est sanctis Apostolis eius & pro-
phetis per Spiritum, ut sint gentes cohæ-
res, & eiusdem corporis, consortesque pro-
missionis eius in Christo per Euangeliū, &c.

An non hic dicit sanctis & gentibus reue-
latum mysterium & Euangelium Christi? Et
fictus Basilius negat mysteriū reuelandum?
Paulus dicit, illud scriptum esse, & omni cre-
aturæ

aturæ prædicatum esse: ille negat. Cui igitur magis est credendum? Fictio ne Basilio potius, quam Paulo? Iudicet lector. Sed uideamus an etiam Christus quædam de istis umbris, inuolucris & signis siue tacitis mysterijs alibi referat. Quæ uobis dico, ait, omnibus dico, Marci 13. & Matthæi ultimo: Docete omnes obseruare quod ego præcepi uobis: quod ego dixi in domo, uos dicite in tecto. Et sic planè Basiliana tela infringuntur. Sed dicamus unde sint ista mysteria. Theodoretus libro 1 de Capocratianis hæreticis refert, ipsos dixisse, non quibuslibet oportere reuelari sua mysteria. Irenæus etiam testatur libro 1, cap. 23, de quibusdam hæreticis, istos omnino censuisse, ipsorum mysteria non effari oportere quenquam, sed in abscondito continere per silentium. Cõstat igitur fictam & futilem istius ficti Basilij traditionem esse humanam, de qua uerus Basilius sic scribit in Ethicis, definitione 12, traditionibus humanis non esse obsequendum ad reprobandum mādaturum Dei, sed omnia sine omissione diligenter esse custodienda, quæ per Euangelium & Apostolos à Deo sunt tradita, &c. Has ueri definitiones Basilij potius retineamus, quam istius ficti, qui ait, Dogmata silentur, edicta uerò publicantur. An ne Paulus scripsit, Quæcunq; sunt scripta, ad nostrā doctrinam sunt scripta: ut appareat Paulum asseruisse palam dogmata quæ sunt nobis necessaria, esse scripta, & publicari debere. Hinc patet, nihil esse ex dogmatis Dei silentio tegendum: adde, quod & supra ex uero Basilio adduxerimus locum qui habetur in 8° epistola: Apud quos dogmata Diuinis cõsona inueniuntur scripturis, illis adiudicetur sententia, pbeant sua mysteria Papistæ ex Scriptura, quæ ibi fundata sunt, & recipiemus.

VII Deficiet me dies (pergit fictus Basilius) si Ecclesiæ mysteria citra scriptum tradita pergam recensere: omitto cætera, ipsam fidei p̄fessionem qua credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ex quibus habemus scriptis?

Hanc assertionem falsam & planè nullā esse, opinor attestaturos esse ipsos aduersarios. Si istam fidem non habemus ex Scripturis, frustra credidimus. Fides enim ex auditu, auditus per uerbum Dei, quod scriptum esse alibi probauimus. Ipse etiā uerus Basilius dicit in epistola prima ad Gregorium Theologum, ad recti intentionem uiam esse meditationem Scripturarū. Et ipse Basilius acriter ex Scriptura refutauit Ariū, Eunomium, & alios, ut ipsius Opera declarāt. Quomodo etiam libro hoc eodem, capite 6, probauerit filium esse patri homouionem, & cap. 7 dicat, nō satis esse de istis rebus, patribus credere, nisi & illi sua Scripturis cõment: 60

& simul Spiritus sancti ac Christi diuinitatē ex manifestis Diuinarum literarum documentis per totum ferè librum probet: plus quàm notum & apertum est. Epiphanius etiam ait sic hæresi 74, libro 3, tomō 1, contra Parumatomachos: In scripturis Sanctis Trinitas nobis annunciat, &c. & non solum nostri Theologi in locis suis communibus, sed & ueteres in suis scriptis, ut Cyrillus, Hilarius, Athanasius, Faustinus, Eugenius Carthagenensis, & Paschasius diaconus Romanus (taceo reliquos) ex professo hoc cõprobarunt contra hæreticos amplissimis Scripturæ testimonijs. Falsa igitur est, & sanè reuera, hæc traditio ficti Basilij.

VIII Nūc ad locum quem ex epistola ad Thessalonicenses adfert, cap. 29, fictus Basilius, & quotquot ipsum sequuntur Papistæ, p̄ cõfirmendis traditionibus tacitis, breuiter respondebimus. State, inquit Paulus, & tene traditiones, quas accepistis siue per epistolas, siue per sermonem. An ne hæc in 2 epistola cap. 2 scripsit toti ecclesiæ Thessalonicensi, hoc est, tam ministris quàm laicis? Sic enim titulus & inscriptio Pauli refert: Quomodo ergo est tam demens Dionysius, Basilius & pontificij omnes, ut uelint hunc locum quem ad totam Ecclesiam scripsit, & ubi dicit, suas illas traditiones, quas ipsis indiscriminatim tradidit antea sermone & postea per epistolam, tenēdas, ad has traditiones suas tacitas trāsferant: cum illas, ut postea in Dionysio & nunc in Basilio demonstratum est, silentio & clām tegendas esse, atq; paucis tantum ijsq; initiatis propter contemptum fugiendum, notas esse oportere censēat. Valde igitur incogitans fuisse Paulus, si apud promiscuam plebem, & non ita dudum conuersam locutus fuisset de mysterijs illis rectis, quæ proferunt quasi ex secreto sermone Apostolorum isti ficti Dionysij & Basilij.

Et si autem quædam sermone, quædam epistola tradiderit Paulus, propterea tamen nō sequitur, eū diuersa tradidisse, alia sermone, & rursum alia in epistolis. Eadē. n. ubiq; docuit, 1. Cor. 4. eadē etiā docuit & sermone, quæ epistola, 2 Cor. 10. & in eadē epist. 2 Cor. cap. 1. Non alia scribimus (dicit) quàm quæ legistis. Quomodo igitur alia eaq; diuersa traderet uerbis, & rursum alia in epistolis scriberet? Et quomodo potuit talem diuersitatem in doctrina tradere, nisi uoluisset semetipsum apud nuper conuersos confundere, ut diceretur ex uno ore simul calidum & frigidū flare? Nicephorus libro 2, cap. 34: Quæ Paulus præfens (ait) oratione sua dilucide docuerat, eadem per compendium absens in memoriam reuocans, epistolas dedit: eadem dicit, non diuersa.

Nec in his tamen Pauli uerbis particula
SIVE,

SIVE, facit separationem intellectus uel rerum, sed tantum uerborum: imò potius coniungit utrumq; ut ostendat se eadem & sermone & epistola docuisse. Paulus quoque ab hac pontificiorum opinione diuersum docet Rom. 15. ubi refert, ad nostram doctrinam pertinentia, scripta esse: deinde ait idē 2 Timotheum 3, Sacrae literae possunt te eruditum reddere ad salutem per Iesum Christum. Omnis enim Scriptura diuinitus inspirata, est utilis ad docendum, ad redarguendum, ad corrigendum, & ad institutionem quae est in iusticia, ut integer sit homo Dei ad opus bonum apparatus, &c.

Hoc si ita est, quorsum opus est traditionibus? Et quomodo haec scripsisset Paulus, si aliud adhuc ad doctrinam, & integritatem, & pietatem, uel ad salutem necessarium praeter Scripturam censuisset? uel etiam aliud in traditionibus docuisset? Non est autem 20 dubium, Apostolum isto in loco loqui de extremo iudicio, de quo eis antea scripserat concionatusq; fuerat sermone: & hoc nunc ibi uelle ipsum inferre & concludere, quod ab initio huius secundi capitis ad Thessal. proposuerat dicendo: Rogo uos per aduentum Domini nostri Iesu Christi, ne citò amoueamini à mente, neque turbemini per spiritum, neque per sermonem, neq; per epistolam, tanquam à nobis profectam, quasi 3 instet dies Domini, &c.

Et ualde miror, quid in mentem uenerit Staphylo, dum & ille homo alioqui doctus hunc locum huc torserit, quasi & ille censeat cum Asoto & Ofio Paulum diuersa ab ijs quae in epistolis exant, docuisse in traditionibus per sermonem: cum fateatur Apostolus, se tamē suis non iniecturum esse laqueum?

Omnium autem certissimū est ex superioris epistolae cap. 2, & Actorū 17, Paulum 40 Thessalonicensibus non aliud uerbum Dei sermone, & rursum aliud epistola tradidisse, sed illud quod in Scripturis habetur, quodq; in Scripturis ab ipsis Thessalonicensibus repertum est. Sic etiā Paulus Euangelium Christi scriptum esse in prophetis, Rom. 1, asserit. Quis igitur diceret Paulū aliud in sermone praeter Scripturam docuisse? aut quomodo quis diceret ex eodem spiritu profectas traditiones per Paulum, quae cum Scriptura 50 diuinitus est inspirata ab ipso spiritu, pugnarent? Si quis uenit, & aliū Iesum praedicat, aut aliud Euangelium, 2 Cor. 11, & Gal. 1, &c. imò si uel angelus de caelo aliud doceat, anathema sit. Videat quoq; lector Colos. 2, & 1 Tim. 4. Cōcinne etiā additur à Paulo per epistolam: ut constet ipsum uerbum Dei & Euangelium per epistolā non minus quam per conciones tradere. Et recte diximus ipsum de uerbo Dei Euangelioq; loqui, quia

paulo ante hunc locū in eodem capite, uix dimidia linea interiecta, ait, Thessalonicenses per Euangelium suum uocatos esse ad sanctificationem spiritus ac fidem ueritatis. De hoc igitur Euangelio, quod docuit Thessal. & quod scriptum est in prophetis, Rom. 1, & Actor. 17, ait hoc in loco, quia illud, & non aliud asserit ipsos tam per epistolā quam ex praedicatione percepisse. Itaq; state, ait: scilicet in tali gratia & sanctificatione & ueritate constantes fide. Et hic sensus placuit etiam Ambrosio, dum super hunc locū ait: Ut praescientia Dei maneat in salutē illorum, idcirco in traditione Euangelij standum & perseverandum monet, ut solliciti sint, ne delicta & ocio torpentes in operibus Dei non impleant quod coeperunt, &c.

Si igitur adhuc nobis patres obijciat Staphylus & alij, sciant & patres fuisse, qui uolunt Scripturam scriptura intelligendam & explicandā. Et recte ait Hilarius lib. 1 de Trinitate, Optimus interpres hic est, qui sensum ex Scriptura potius retulerit, quam attulerit: nec cogat hoc in dictis cōtentiū haberi, quod ante intelligentiā docere praesumpsit. Sed haec copiosius alij tractarūt, ut Brennius, Iacobus Andreae, &c. quos cōsultalector. Sed in hoc 29 cap. explicat fictus Basilus, unde huiusmodi stultas traditiones protulerint. Dicit enim de Gregorio quodā Magno, quod hūc ueritatis hostes alterum Moysen appellauerint: quia ut hic scribit, is si guras mysticas ad similitudinē Moysis (quasi adhuc Christiani indigerent figuris) & multa alia reliquit. Et sic pergit fictus Basilus: Itaq; non factū aliquod (istius Gregorij Magni) non dictum, non figuram ullam mysticam, ultra quam illis reliquit, Ecclesiae adiecerunt, &c. Habemus igitur autorem istarum traditionum mysticarū, scilicet non Apostolos, sed Gregorium quendam: qui si ne dubio tunc in Ecclesijs Graecis multa superstitiosa instituit, ueluti Latinus Gregorius Romanus in ecclesia Europaea fecit postea. Sed addit ibidem, ista & similia traditio 50 na esse imperfecta, sunt enim eius uerba: Imò hic multa in his, quae apud illos aguntur in ritibus, uidentur imperfecta, propter institutionis antiquitatē, &c. Interim tunc posteri aded fuerunt superstitiosi, & ita tantopere iurarunt in traditiones istius Gregorij, ut quantumlibet quaedam essent imperfecta inter eas traditiones Gregorianas, tamen, ut ibidem scribitur, non sustinerēt qui in Ecclesiae administrationem ibidem successerant additamenta, quae post illū ipsum adinuenta erant, recipere. Ergo illius inuentas traditiones receperūt. Sed mox ibidem sic sequitur: Idē fuit glorificationis modus, quem instituit Gregorius, & is cui nūc 60 contra-

Theodore-
tus idem, et
quidē clari-
us asserit,
ut hic in
Appendice
et Parte 3
dictum est.

contradicitur ex illius institutiōe Ecclesiæ obseruatus, &c. Itaq; isto etiam tēpore cōptū est Gregorij traditionib. cōtradici? Huius quid audio? Et nobis interim non permittitur per aduersarios, multis impijs & cū Scriptura pugnātibus traditionibus contradicere. Sed hactenus fisti Basilij traditiones explicui: nunc uideamus & reliqua apud uerum Basilium, si fortē & ille aliquid fœni superfundamētum struxisset. Sic enim scribit uerus Basilius in sermone de Humana Christi generatione uel natiuitate, tomo 1: Quod Maria perpetuō uirgo remanserit, etiam Zachariæ declarat historia quēdam, quæ ex traditionē ad nos usq; peruenit. Zacharias enim Mariam post Domini conceptionē in uirginum loco constituens, à Iudeis inter templum & altare interfectus est, &c. Et paulo antē refert de quadam relatione, quam habere quendam ex antiquis ait: Vt Mariæ uirginitas seculi huius principem diabolū lateret, nupta Ioseph fuit, ut nuptiarum nomine suspensus facili deciperetur, &c. in utroq; secutus Origenem.

Hanc autem traditionem, ut diximus, & Hieronymus & Chrysostomus in secunda explicatione, diligēter refutare uidentur, prolixē quoq; istum Matthēi locum, cap. 23, de Zachariā occiso inter templum & altare explicat Erasmus in Annotationibus in nouum Testamentum, recensetq; diuersorum patrum opiniones: prolixē etiam refert sententiam Chrysostomi, sed tandem accedit ipse ad Hieronymi sententiam.

Sic refert Theophylact. de hoc Zachariā: Cuius autem Zachariæ hoc loco meminit? Alij dicunt illum fuisse unum ex duodecim prophetis, alij præcursoris Domini patrem. habet enim ita narratio nobis tradita, quod locus quidam in templo fuerit, in quo stabant uirgines. Igitur cum esset pontifex, postquam Deipara peperisset Christum, & statuisset illam in eo loco, indignati sunt cōtra eum Iudæi, & occiderunt eum, quod cū uirginibus collocasset mulierem quæ peperisset. Non est enim mirabile, quod pater præcursoris habuerit patrem Barachiam, & sicut is, qui ex duodecim erat, dicatur filius Barachiae. uerisimile est enim, quod sicut illi fuerūt cognonimes, ita & patres ipsorū, &c.

Alios hoc, dicit Theophylactus, de propheta illo, cuius prophetia inter duodecim minores extat, intelligere, quibus non reclamatur: interim it in sententiā Basilij & Origenis, etsi maior pars interpretum in primis ex Latinis, isti opinioni reclamant, tamen uideamus & ipsum Theophylactum dicere diuersam interpretum fuisse opinionem: ut etiam hinc liquidò declaratur, quo in loco sint traditiones istiusmodi habendæ, scilicet ta-

les esse, quibus possit cōtradici. Postea Theophylactus uult aliquo uerisimili argumento opinionem Basilij confirmare. Sed quia firmū & certū non habet argumentū, reijciatur potius totum, & quæratursolidius.

Iosephus autem de bello Iudaico libro 5. cap. 1. meminit cuiusdam Zachariæ filij Baris, qui à zelotis occisus fuit in templo. Meminit & istius Aegesippus de Excidio urbis libro 4. cap. 10. Et si de illo intelligendus esset Matthēi locus, tunc ita oporteret Occidistis, per heterosin exponere pro Occidentis. Sed ista expositio est nimium coacta. Si quid præter traditionem mouit Basilium & Origenem, hoc fuit, quod ferē Zacharias ille pater Ioannis postremus fuerit inter prophetas, & ex alijs omnib. proximior Christo. Sed omnium simplicissima est sententia istorū, qui illa intelligūt de Zacharia filio Ioiaq. Nam etsi quidam hoc de illo qui est inter duodecim prophetas unus, accipiant: tamen ille nusquam legitur occisus esse. Sed hic est quæstio, cur ille tum filius Barachiae, & nō Ioiaq. dicatur? de quo uide 2 Paralip. 24. Existimāt binominem fuisse Ioiaq., qd in ueteri Testamento usitātū est. Marci 2 dicitur Dauid introiisse ad domū Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducasse: & 1 Reg. uel Samuelis cap. 21, sub Abimelech. Fuit ergo Abimelech binomius. Sic & hic dicendum. Interim altera oritur quæstio, cur tantum istius debuisset meminisse, cum tamen plures post illū prophetæ occisi sunt, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Vrias & Micheas: imò Zach. ferē primus fuerit inter prophetas, cuius sanguine fufum Scriptura indicat? Alij putant ideo Christū solius Zachariæ huius meminisse, qd in Scriptura expressū sit illud factū: de alijs autē, prophetis, quorum sanguis fufus est, ut Scriptura tacuit, ita eū nihil dicere uoluisset. Et ideo ipsum dici filiū Ioiaq. Barachiae, & multa beneficia in Ioam regem extarent.

Ericus in Homilijs Doctorū, putat Christum uoluisset exprimere illū Zachariā filiū Ioiaq. ab Abel usq; ad ipsum: ut significaret per Abel in campo pastorem occisum, laicos & priuatos homines martyres: per Zachariam in templo occisum, doctores, prophetas, concionatores & sacerdotes, omnes deniq; martyres denotaret. nam ut ille primus fuit ex innocentibus, sic hic ferē inter prophetas erat. Alij, & uerius putāt singularem fuisse rationem Christo, quod illis antiquā sequitiam exprobraret, quæ initium & origo fuit sceleratæ licentiæ, ut postea in effrenem crudelitatem erumperet. Igitur non hunc quasi ultimum martyrem nominat, neque ideo quod mors eius esset notior: sed quod ex illo creuerit illis audacia ac furor, & quod po-

quoddam posteri subsequentes sese ingurgita-
uerint magis sanguine. Cum enim gens
illa ab impietate non desisteret, ream pera-
gere omnium cædium quæ iam olim per-
petratæ sunt, uoluit. Ergo non præsentis
tantum sæuitiæ uindictam denunciat Chri-
stus, sed rationem illis reddendam esse di-
cit de cæde Zachariæ, ac si eius sanguine
madefactæ essent ipsorum manus. Sed quæ-
cunque tandem intelligant, quâquam hoc
& probabilibus argumentis hic & in Orige-
ne fecerimus planum, ut de Ioiadæ filio in-
telligatur: certum tamē est, paucos accede-
re ad Basilij & Origenis traditionem. Et
quomodo quisquam eidem, si fuisset Apo-
stolicæ autoritatis hæc traditio, reclamasset
unquam? Et interim loco traditionis Apo-
stolicæ, habent isti patres istam suam narra-
tionem: cui cum tamen alij in Ecclesia sã-
cti patres reclamauerint, dic mi lector, cur
nobis uitio uertit sophistæ, quâdo nos nō
statim suscipimus istas traditiunculas, quas
nobis Osius, Lindanus, Staphylus, Afotus,
Peregrinus, & alij quæ Apostolicas obijciunt?
Et quæ est obsecro, demetia talium, ex hu-
iusmodi dubijs & incertis traditionibus,
quibus sæpius reclamatur, uelle Scripturâ
interpretari, postquam à nullo qui in Eccle-
sia Christi est, Scriptura uel reprobetur, uel
contemnatur, reijciaturue?

Quod ad secundum attinet, quasi cōi-
ugium hac tantū de causa inierit Maria, ut la-
teret diabolus istud incarnationis Christi
mysterium: suo hoc dicant malo. Quoddam
uero non statim patefactum sit istud mysteri-
um, hæc fuisse ratio uidetur, quia hunc in-
comparabilem thesaurum absconditū late-
re, solis autem Dei filijs patere decebat. Vo-
luit autem Deus sub coniugij uelo, propter
ignominiam uitædam in suo filio, apud in-
credulos prospici Mariæ, & honorare hoc
pacto coniugium, tutoremq; uirgini in pe-
riculis constituere.

Verè igitur nostri aduersarij à ueris tradi-
tionibus in Scriptura sacra explicatis, & no-
bis præscriptis discedunt, & ad incertas &
dubias se astringunt, ducti quouis uento:
propterea etiâ & à rege Christo discesserūt,
ut rectè dixerit Basil. in proemio de ludicio
Dei, Asceticis illius præfixo: Horum recor-
datus, cogitabâ & de præsentib. dissidijs il-
lud qd dictu quidē terribile forsan & para-
doxum, si uerò cōsideretur & expendatur,
uerissimum est: ne forsan & nunc propter
unius magni, ueri ac solius omniū regis cō-
temptum tanta sit dissensio & pugna eorū
qui sunt in ecclesia Christi, dum quisq; & à
doctrina Christi Domini nostri desciscit, ac
cogitationes ac definitiones proprias sua-
ipius autoritate sibi uendicat, & cōtra Do-

minū imperare, quàm Dño subesse, & ab il-
lo regi mauult, &c. Quoddam aut tot statuta ac
dissensiones inter Christianos flagrent ho-
die, nihil aliud in causa est, quàm quoddam nō
uerè ac sincerè uni sunt Domino, & regi, ca-
pitiq; Christo subiecti. Princeps pacis ac cō-
cordiæ est Christus: & caput unicum eccle-
siæ, ut ait Paulus, est Christus, non Papa: un-
de spiritus, uita, pax & concordia in uniuersa
corporis mēbra diffunditur. Ergo quoddam
Papa fertur caput & fons omniū, qui uult
imperare, & non Christo subesse, & ab eius
doctrina discedit, est impium.

HIERONYMVS.

Decreuimus etiam & eas traditiunculas
quæ apud Hieronymum extant, pro nostro
more piè explicare. Sed hoc præmonendū
est, Hieronymum habuisse etiam suos nã-
uos & errores, quos etiâ ipsi pontificij non
suscipient.

Libro 1 commentariorū in epistolam ad
Ephesios, ca. 1, & libro 2 commentariorum
eiusdem epistolæ, cap. 4 sentit, non homini-
bus tantum, sed & angelis profuisse crucē
& sanguinē Domini. Neq; enim scire possumus,
inquit, quomodo & angelis, & his q
in inferno erāt, sanguis Christi profuerit, &
tamē quin profuerit, nescire nō possumus.

Item libro 2 commentariorum in episto-
lam ad Ephesios, capite tertio, sentit ange-
los nunquam cognouisse ad liquidum my-
sterium incarnationis Christi, antequam fie-
ret: sed Augustinus, ut Haymo libro 3 in E-
saïæ caput 63 ait, diuersum sentit super Ge-
nesin sic dicens: Omnes angeli statim ut
conditi fuerunt, cognouerunt in contem-
platiōe creatoris sui, quicquid ipse creator
facturus esset. Quam fuerit iniquus con-
iugio, etiam ipse Erasmus Roterodamus
non dissitetur, nam secundas nuptias pro-
pè eodem loco quo scortationem, habet.
Ita & in Ionam scribens commentaria, Ve-
luti animalis cor in medio est, ita & in me-
dio terræ infernus esse perhibetur, ait: itē,
sanctos contendit esse ubiq; in epistola ad
uersus Vigilantium. Et hæc atq; similia pu-
to pontificijs etiam displicere. Quid igitur
tantopere ab Hieronymo pendemus? Sed
uideamus & expēdamus eius traditiones.

Hieronymus in epistola ad Marcellam
ait: Nos unam Quadragesimam secundum
traditionem Apostolorum, toto anno, tem-
pore nobis congruo ieiunamus. Meminit
& Quadragesimæ in epistola ad Lætiam.
Sed de diuersis patrū opinionibus de Qua-
dragesima in Ignatij & Ambrosij traditio-
nibus dicturi sumus, & iam quædam allata
sunt suprâ in Epiphaniarū traditionum
explicatione.

Hieronymi autē ex epistola ad Marcel-
lam

lam adductus locus, si rectè consideretur & expendatur, non multū patrocinaur Papiſtis: quia in epistola hac ad Marcellam sic antequam incipiat loqui de Quadragesima, ait: Illi non recipiantur, qui cū Scripturę ueteris ac nouę autoritate nō cōgruūt, &c. Sed Quadragesima nō congruit cum ea, ergo nō debet suscipi. Est tamē paradoxū quod asserit in libro i contra Iouinianū, non minus esum carnis in nouo Testamēto, quā usum 10 circumcisionis interdictum: quia illa sententia manifestè cū Scriptura Sacra noui Testamenti, & multis patribus pugnat. Fuisse tamē suo isto tempore diuersitatem ieiuniorū (unde intelligimus ieiunium etiam eo seculo liberam fuisse cōsuetudinem & cæremoniā) restat ex eodē probandum. Sic ait ad Eustochiū in epitaphio Paulę, abstinentiā quorundam fuisse à uino, liquamine, piscibus, melle & ouis abstinere: ita ad Lætā 20 ait, quosdam abstinuisse ab oleo & pomis.

Epiphanius dicit, q̄ per sex dies Paschæ oēs homines in siccorū esu perseuerauerint, & usi fuerint pane, aqua & sale ad uesperā. Theophilus homo superstitiosus, qui damnauit iniuste Chrysostomum, id omnib. pijs episcopis iniquè ferentibus, libro tertio Paschali scribit, quomodo à carne, auib. & uino, alij quidam etiam à multis alijs abstinerint in Quadragesima: & nonnulli usi fuerint 30 seminibus terrę pro cibo, & aqua pro potu. Sic scribit Socrates libro 5 suę historię, cap. 22: Ieiunia ante Pascha inuenire, est aliter ab alijs custodiri. Romani namq; tres ante Pascha septimanas præter sabbatum & Dominicam cōtinuè ieiunant: Illyrici, & tota Hellada, & Alexandrini ante sex septimanas ieiuniū ante Pascha ieiunāt, illudq; Quadragesimam uocant. Subit autem mihi admiratio, quomodo isti circa dierum numerum discrepātes, eandem Quadragesimam uocent: & appellationis huius alius aliam rationem adfert. Inuenire autem licet non modò circa numerum dierum dissentientes, sed & non eandem ciborum abstinentiā retinentes. Nam alij omnino animatis abstinent: alij ex animatis solos pisces concedunt: nonnulli cum piscibus etiam uolatilibus uescuntur, & illa secundum Moysen 50 ex aquis prouenisse dicētes: alij & baccis & ouis abstinent: alij solū aridum panē manducant: nonnulli ne hūc quidē. Sunt qui ad nonā horā usq; ieiunantes, uarijs cibis utantur: aliter apud alios populos ieiunatur, cuius rei innumerę sunt causę. Et quoniam hac de re nemo scriptum aliquod mandatū ostendere potest, liquet, quod & illam Apostoli cuiusq; sententię ac uoluntati liberam reliquerint, ne metu quisquam uel ex necessitate quod bonum est operetur. Talis 60

est per ecclesias ieiuniorum dissonantia. Hætenus Socrates. & illa referuntur in Tripartita historia libro 9, cap. 38. Et Eusebius libro 5, cap. 26: De ipsa etiam specie ieiunij disceptatio est: siquidem alij unum diem sibi ieiunandum putant, alij duos, alia plures: alij quadraginta horas diurnas & nocturnas computantes, diem suum statuunt. Et illa ieiunantium uarietas non nostro demum tempore, sed multò antea per illos cœpit, qui ante nos præter accuratam diligentiam ut uerisimile est, rerum habenis potiti, simplicem & uulgatam consuetudinem posthabuerunt ac mutarunt. Hæc ex Irenæo refert. Et mox de diuersitate ieiuniorum plura ex Nicephoro proferemus, cum ad explicationem traditionum eius peruenerimus: & postea in alijs partibus, quando ex Ignatio & Ambrosio plura adferenda sunt.

Dicat nunc pius lector, quomodo id fieri potuisset, ut aliquid certi præcepissent Apostoli de Quadragesima & tempore ieiunij, dum tanta fuerit diuersitas & dissonantia circa istum ritum: quæ profectò non fuisset, si illi aliquid certi de ieiunio & Quadragesima præcepissent. Verū Apollonius hoc Montano hæretico probrosè obijcit, quod is primus ieiuniorum leges præscripserit: Quomodo igitur id Apostolis tribuitur? Frustra igitur Hieronymus asserit Quadragesimam esse ex traditione Apostolica, nisi forte liberam uelit haberi traditionem Apostolicam: quod nos recipimus. Verū quæ de Apollonio disceptante contra Montanum refert Eusebius libro 5, cap. 18, uideat lector, manet enim semper uerū illud Apostolicum, Nemo uos iudicet in cibo & in potu, &c. Quod etiam dictum ex epistola Colossens. contra istos superstitiosos adducit in prædicto loco Socrates historicus. Sunt enim omnia munda munda. Sed libet ascribere uerba Augustini, quę ad ipsum scripsit Hieronymum, & sunt ipsius Hieronymi Operib. inserta, (extant enim in 2 tomo Epistolarum:) Vellem me doceret benigna synceritas tua, utrū simulatè quisquā sanctus Orientalis cum Romam uenerit, ieiunet sabbato, excepto illo die Paschalis uigilię. Quod si malum esse dixerimus, non solum Romanam ecclesiam, sed etiam multa ei uicina & aliquanto remotiora damnamus, ubi mos idem tenetur & manet: si autem non ieiunare sabbato malum putauerimus, tot ecclesias Orientis & multo maioris Christiani orbis partē, qua temeritate criminabimur? Placet ne tibi, ut mediū quiddā esse dicamus, quod tamē acceptabile sit ei, qui hoc nō simulatè, sed cōgruenti societate atq; obseruatiā fecerit: Et tamē nihil inde 60 de legimus in canonicis libris præceptū, &c.

Et de diuersitate usus Quadragesimalis habet etiam Sozomenus libro 7, cap. 19, quædam, quando inquit: Quadragesimâ, in qua multitudo ieiunat, alij sex, utpote Illyrici & Occidentales, totaq; Libya & Aegyptus cû Palestinis: alij septem hebdomadibus comprehendunt, ut Constantinopolitani & uicinæ gentes usq; ad Phœnices: alij tres septimanas ex illis sex uel septē sparsim, alij tres Pascha cōtinuē præcedentes, alij duos ieiunant, &c.

Pater igitur liberam fuisse ceremoniam, quemadmodum & illa fuit olim, cōuentiones & communionem celebrare: de quo usu diuersitatem multarum ecclesiarum eo tempore refert ibidem Sozomenus, & quoque Socrates in prædicto libro & capite. Augustinus quoque usum communionis & istius conuentionis circa Eucharistiam facit liberū, in epistola 118, & Hieronymus refert in diuersis locis, ea etiam de re fuisse diuersitatem, ita ut alij aliter conuentiones uel cōuentus celebrauerint. frustra igitur præten- dit Epiphanius, traditionem Apostolicam esse, ter celebrare conuentus in septimana.

Sed de ista libertate percipiendi Eucharistiam, contra traditionem Epiphaniā & aliorum rituum, audiamus ipsum Hieronymum, in fine epistolæ ad Lucinium sic scribentem: De sabbato quod quæris, utrū ieiunandum sit: & de Eucharistia, an sit accipienda quotidie, quod Romanæ ecclesiæ & Hispaniæ obseruare perhibentur, scripsit quidam Hippolytus uir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è uarijs autorib; edidēre. Sed ego te illud breuiter admonēdum puto, traditiones ecclesiasticas (præfertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas, ut à maiorib; traditæ sunt: nec aliorum cōsuetudinem aliorum cōtrario more subuer- 40 ti. Atque utinam omni tempore ieiunare possimus, quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes & die Dominica apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichææ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absque cōdemnatione nostri & pugnate conscientia semper accipere, & Psalmistam audire dicentem, Gustate & uide- 50 dete, quoniam suauis est Dominus: & cum eo canere, Eructauit cor meum uerbum bonum. Nec hoc dico, quod Dominicis diebus ieiunandum putem, & contextas sexaginta diebus ferias auferam: sed unaquæque provincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum Apostolicas leges arbitretur, &c. Hic facit mentionem libri Hippolyti cuiusdam, quem optaremus inte-

grum & syncerum extare. Verba autem Hieronymi indicant libertatem in talibus caeremonijs fuisse apud ecclesias, quia pro consuetudine habet tales, ut inquit, Nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuer- 40 ti: quanquam dicat improprie circa finem, maiorum traditiones ita obseruandas, ut accepimus, & pro Apostolicis habendas, tamen antea addidit hanc clausulam quasi correctiuiculam, Si fidei non officiant. Fidei officiant, quæ Scripturæ & uerbo Dei non sunt consonæ, unde fides promanat: Roman. 10. Quod igitur analogon est fidei, est recipiendum: quod & nos libenter concedimus.

Sed uideamus quasdam eius superstitiones uel traditiones. Sic enim legitur in Dialogo contra Luciferanos, ubi Luciferanus sic ait: Multa etiam alia, quæ per traditionem in ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpauerunt: ueluti in la- uacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantie significationem: die Dominica & per omnem Pentecosten nec de geniculis adorare & ieiunium soluere: multæque alia scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio uindicauit. Ex quo animadu- uertis nos Ecclesiæ consuetudinem sequi, licet ante aduocationem spiritus constet aliquem esse baptizatum. Respondet orthodoxus Hieronymus: Non quidem abnuo, inquit, hanc esse Ecclesiæ consuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, episcopus ad inuocationem sancti spiritus manum impositurus excurrat: sed quale est, ut leges Ecclesiæ ad hæresin transferas? &c. Et mox: Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi, non accipiat spiritum sanctū, quæ nos (orthodoxi) asserimus in uero Baptismate tribui: discite hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini spiritus sanctus ad Apostolos descendit. Et multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius sacerdotij, quàm ad legis necessitatem. Alioquin si ad episcopi tantum imprecationem spiritus sanctus defluit, lugendi sunt illi, qui in uinculis, aut in castellis, aut in remotis oribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quàm ab episcopis inuiserentur, &c. Probè hic obseruamus, antequàm expendamus istas traditiones, quod dicat confirmationem episcopalem potius ad honorem episcopalem esse, quàm ad salutis necessitatem: & spiritum sanctum non in confirmatione, ut pontifi-

pontificij somniant, sed in Baptismo cōferri. Sequitur ergo, cōfirmationem episcopalem nō esse, de salutis necessitate. Idē sentiamus etiā de reliquis traditionibus, quas, ut inquit fctus Dionysius & Basilius, in mysterio & secreto, silentiōue seruāt proceres & Ecclesia, propter dignitatem, ne uilescāt. Habes nunc unde sint mysteria Papistica, inter quæ primum locum confirmatio habuit. Sed interim obserua, quanti Hieronymus confirmationem faciat, quam interim multa etiam pontificum decreta, & in primis suffraganei hodie ualde urgent, & de necessitate salutis esse tradunt: quo facto ostendunt, quomodo Hieronymū doctorem Ecclesiæ sequantur. Verū expendere decet traditiones Hieronymi adductas. Ante citata uerba, hæc præcedit sententia: Etiā si Scripturæ autoritas non subesset, totius orbis in hanc partem cōsensus, instar legis obtineret, &c. Quam sententiam, si dextrè intelligatur, suo modo suscipimus.

Dent namque pontificij, in quibus suis cæremoniis totius orbis partem consensumue nunc obtineant? In Romani pontificis maiestate? non: quia reclamant Græci, quorum nomine contra primatum Romani pontificis scripsit Nilus Thessalonicensis, tum Moscouitæ & multæ aliæ gentes ei adhuc nunquam se submiserunt. An in purgatorij igne asserendo totius orbis consensum obtinent? non: quia extat Apologia Græcorum de purgatorio contra Latinos, oblata concilio Basiliensi. Et Rutteni negant hodie purgatorium & Papæ primatum. Et quomodo ueteres dubitauerint de purgatorio, alibi dictū est, scilicet Parte 3 in Chrysost. Num in Missæ celebratione cōsensum orbis obtinent? nō: quia omnium populorum liturgiæ ita celebrantur, ut sit tibi publica cōmunio, & cōmunis linguæ usus, ut suo loco probari poterit lucidè. Num in iustificatione operū? nō: quia oēs patres in catholica Ecclesia docent, nos solius Christi meritis & gratia, solaq; fide iustificari.

Cum igitur nec in his suæ religionis capitibus, uel orbis totius, uel illorum patrum antiquorum, qui sparsim in orbe à tēpore Apostolorum uixere, consensum demonstrare possint: sequitur planè, nec huiusmodi, uel reliquas ipsorum traditiones, cæremoniæue instar legis suscipiendas, &c.

Sed redimus ad Hieronymi traditiones, quas cum in ipso Papatu nunc reiiciat fex sacrificulorū, quis obsecro nos istis obstringet? Vbi nunc mellis & lactis prægustatio est in usu? aut quo in loco hoc olim apud Orientales fecere Ecclesiæ ministri? Meminit cæremoniarum circa Baptisma Basilius & alij, sed non harum. Adde quod dicar Ba-

silius & alij de trina immersione propter mysterium, hic dicit de trina capitis immersione: & sic alibi ait Augustinus, Capita uel in sacro fonte demersimus, &c. Est igitur & in eo usu aliquid diuersi inter patres, qui referunt nobis traditiones, dum isti de trina (sine dubio totius corporis) immersione, hi uerò de immersione capitis loquantur.

10 Sed ut nūc altius repetamus & expendamus, quæ de trina immersione ex traditionibus à Tertulliano, Basilio, Hieronymo & alijs adferuntur, (tamen in Basilijs traditionibus de ea dictum sit) uideamus quid de ea Magister Sententiarum & Gratianus Decretorum compilator, à quibus asserit Staphylus, corpus doctrinæ pontificiæ collectū esse, referat. Sic legimus in Magistro Sententiarum libro 4, distinct. 3, cap. 6, litera I. de immersione, quoties fieri debeat. Queritur de immersione quomodo fieri debeat? p̄ci-
20 se respōdemus, ut semel uel tertio, p̄ uario more Ecclesiæ, unde Gregorius, De trina immersione, Baptismi nihil uerius (inquit) responderi potest, quàm quod uos ipsi sensistis: quia in una fide nihil officit Ecclesiæ sanctæ diuersa consuetudo, &c. Ex quibus uerbis rursus aperte constat, dici & haberi Gregorio diuersas cōsuetudines quæ à Tertulliano, Basilio & Hieronymo traditiones
30 Apostolicæ putantur.

Et mox inquit ibidem post Gregorij dictum Magister sic: Ibi tamen semel mergere licet duntaxat, ubi ecclesiæ consuetudo talis existit. Si quis uerò id facere incipiat, ubi consuetudo talis non est, uel semel tantum mergendū asserat, reprehensibilis se esse cōstituit, unde & Haymo (super epistolā ad Roman.) In sensu abundabat Cyprianus, cū semel mergebat in Baptismo paruulos, q̄
40 quod intelligebat studiosè implebat bonis opibus abundando, licet in hoc nescius delinqueret: sed q̄a bonis operib. abundabat, postea correctus à Domino, abundauit altiori sensu, ter illos immergēdo, &c. Ecce habemus, inquit Glossator, q̄a deliquit q̄ semel meruit: sed hoc ideo, q̄a aliter se habebat cōsuetudo illius ecclesiæ, uel quia tantum unam immersionem faciendam assererat, &c. Hæc ibi.

50 Gabriel Biel in 4. Sententiarum, distinct. 3, litera G. Lotio siue Baptismus capitur hic pro contactu communi corporis ab aqua fluida, siue ille contactus fiat per asperfusionem, siue per immersionem, siue per superfusionem, &c. Bonauentura in librum 4. Sententia. distinct. 3, quæstione 1. Quod sit semel, inquit, immergendum, uidetur de consecratione distinct. 4. ex concilio Toletano 4. Propter uitandi schismatis scandalum uel hæretici dogmatis usum, simplam

Baptizo, uerbi, Marti septimo & Luca 11 capite simpliciter pro Lauo usurpatur, ut in Græco textu & ueteri translatione uidere licet: ideo Baptizo, non significat proprie immergo, sed potius Lauo & tingo.

tenemus Baptismatis immersionem. Ergo uidetur q. hæreticū sit ter mergere. Et mox: Itē, ratione uidetur, quia hæc est uera p. essentia. Baptisma est ablutio uel tinctio in aqua: ergo si sit triplex tinctio, triplex erit Baptisma. Ergo si nullo modo licet Baptismū iterari, nullo modo licet ter mergi, &c. Verūm mox Bonauentura contra hanc suam sententiā adducit p. trinā immersionem, auctoritates Hieronymi, Pelagij Papę, & illud ex canonibus Apostolorum, aliq; quæ Gratianus recitat distinct. 4. de consecr. ad probandam trinā immersionem. Sed ipse sic ibidem respondet: Unitas uel multitudo immersionum nō est de substantia Baptismi, sed de bene esse: quia quoties cunque immergit, dum tamen debito modo & sine dilatione magna uerba proferat, Baptismus est, & Sacramentum integrum, etsi non de necessitate, est tamen de congruitate propter significationem, cui congruit unitas & trinitas, ut patet in fide Trinitatis, &c. Mox ait: Vtrūq; seruat Ecclesia. Sed Romana ecclesia tanquā præcellēs seruat trinā immersionem, tū propter significationem Trinitatis, tum etiā triduanę sepulturę causa. & rursum: Tinctio est etiam Baptismus, si fiat cū inuocatione Trinitatis.

Alexander de Ales in parte 4. quæstione 13. titulo de Sacramento Baptismi, membro 4. articulo 1. Baptismus duob. fit modis, uel per immersionem, uel per asperisionem, siue per infusionem, &c. Asperisionem uel infusionē licet ibidem ille Ales probat fieri ex facto, & ab exemplo Apostolorum baptizantium aliquot millia, Acto. 2. quos, ut inquit, non potuerunt immergere in aquam. Fit autem asperio, ait, propter debilitatem sacerdotis ipsius, uel manuum baptizantis (ut qui tremulas habet manus) uel propter infirmitatem pueri, uel propter modicitatē aquę: uel quia ubi est consuetudo patrię, & ibi licet aspergitur uel perfunditur. In articulo 2. ibidem prolixē Alexander de Ales illa ipsa, quę in distinct. 4. de consecr. in Decretis refert Gratianus, de trinā immersione, repetit, & ordine producit: moxq; dicit Gregorium, Hieronymum, Damascenum & Hugonem de S. Victore assignare rationem immersionis triplicis, ex qua insinuant trinā debere fieri immersionem. Interim ille multa opponit argumenta isti usui: tandem tamen dicit ex Magistro Sententiarum, Vnica immersio sufficit ad ueritatem Sacramenti, & trina congruit. Vnde propter causas diuersas in diuersis ecclesijs inoleuit diuersa consuetudo mergendi semel uel ter, &c. Hęc ille.

Iam hīc mihi uideat lector, illam traditionem quam Basilius, Tertullianus & Hieronymus, Sozomenusq; Apostolicam uo-

cant, & quam etiam illi dicunt ubiq; seruata, uel scriptę quasi legis auctoritatem esse consecutam, audent Magister & Scholastici repudiare, tanquam non necessariam: atq; asserere huiusmodi esse liberam consuetudinem, quam usurpamus prout uolumus. & ad hoc adducit Magister sententiam Gregorij, quem reliqui commētores sequuntur. Interim Haymonem adfert Magister reprehendentem opinionem Cypriani de una immersione: quæ uerba attribuit Glossator Gratiani in distinct. 4. de consecr. c. de trinā. Ambrosio. Et quanquam Magister excuset istam reprehensionem ita, quod aliter se habuerit istius Ecclesię (in qua Cyprianus uixit) consuetudo: dicat interim, cum ita habeat ista consuetudo in Ecclesia, cur ipsum siue Haymo, siue Ambrosius reprehendat? quia dicit ipsum à Domino correctum, postea reimmerfisse: ergo antea deliquit. Igitur non est libera consuetudo. Interim & Magister & Gregorius liberam illam consuetudinem faciunt.

Sed hoc cū Papa Gregorius asserat, quomodo tunc excusabitur illud, quod Gratianus adfert scriptum à Pelagio in Decretis distinct. 4. de consecratione? ubi dicit ille Pelagius, Euangelicum & Apostolicum esse præceptum, trinā immersione baptizare. Ergo illi non fuit libera consuetudo, sed necessaria traditio. Siccine Papę dissentunt? Imò ibidem in Decretis legitur, quomodo in canonibus Apostolorum iubeantur deponi qui non trinā utantur immersione in Baptismate.

Fuit ergo apud auctores istorum canonū habitum pro periculo grandi semel baptizari: & interim ibidem Glossator dicit, In Ecclesia nonnullis tamen hoc permittitur. Si nonnullis, & non omnibus, ergo non est libera consuetudo, ut ait Magister & eius sequaces Glossatores: imò hoc est stupēdum, quod concilium Toletanum contra canonem Apostolorum 4. ibidem in Decretis simiplam instituat immersionē, propter schisma uitandum. ubi inquit Glossator, talibus uerbis concilij istius alludi ad consuetudinem loci, uerē eludens uerba concilij, &c. Verū nequidem de necessitate seruant immersionem Papistę, ut annotauimus suprà in Basilio. Siccine retinent traditionem, canonesq; Apostolicos, & conciliorum decreta? Sunt quoque tam concordēs canones Apostolorum & Toletani concilij, ut ibi de trinā immersione sub graui pœna sanciat, hic de una? Sed Bonauentura ait tanquam præcellentem ecclesiam Romanam, seruare trinā. Audet igitur illa Toletano concilio refragari? cur igitur nos ad conciliorum decreta astringit? Idem Bonauentura concludit ex isto

ex isto concilio, quasi uideatur hæreticū ter immergere: e contra Sozomenus lib. 6, cap. 26, uidetur hoc inter dogmata Eunomij ponere, semel immergere, quasi illud hæreticū sit. Hæc est patrum unitas. Sic & concilia, & Papæ, & patres, & glossatores, ac canonistæ atq; Papistæ non in uerbis, sed in ipsa substantia & re circa hunc unum modum & usum de immersione contendere, dissentire, & se cum pugnare nō obscurè uidentur. Quid igitur in alijs sit dogmatis? Et tamen de istorū cōcordia gloriatur unionistæ Papistæ Osius, Staphylus, Lindanus, Colonienses sophistæ, & reliqui: & ex his uolunt isti scelerati dirimendas controuersias.

Diximus etiam ex Gropperi cōcessione de autoritate Cypriani, quæ extat in eius epistolis per Scripturas comprobata, licite fieri asperisionem: in qua tamen modum constituit, certosq; terminos præscribit Alexander de Ales, ut & ille sic à Cypriano dissentire uideatur, quā illā liberè cōcedit. Inquit enim epistola 7, libro 4: Qua in parte nemini uerecundia & modestia nostra præiudicat, quominus unusquisq; quod uoluerit sentiat, & quod senserit faciat. Et mox ait, non opus esse in Baptismo piscina aut balneo, quo abluī & mundari corpus posset. Aliter pectus ait, credētis abluitur, aliter mēs hominis per fidei merita mundatur. In Sacramentis salutaribus, necessitate cogēte, & Deo indulgentiā suam largiente, totū credētibus conferūt diuinā compendia. Nec quenquā mouere debet, quod aspergi uel perfundi uidentur ægri, cum gratiā Dominicā cōsequuntur, quando scriptura Sancta per Ezechielē prophetā loquatur & dicat, Aspergā sup uos aquam mundam, &c. Mox probat hoc quoque ex asperione ueteris Testamenti, quā dicit huius Baptismatis figurā esse. Vnde inquit, apparet, asperionē quoq; aquæ instar lauacri salutaris obtinere, &c. Præterea ibidem docet, ueluti nec spiritus siue mensura datur, Ioannis tertio, ita nec aquam Baptismatis.

Interim uidetur tamen & ille magis probare in sanis immersionem, quā asperionem, quæ iuxta illum clinicis potest adhiberi, quanquam in genere instar lauacri asperionem posse esse dicat. Sed in margine istius epistolæ annotauit Erasmus hæc uerba: Perfunduntur apud nos, merguntur apud Anglos, &c. Factus ergo est liberior usus aspergendi in Ecclesia postea, quā adhuc fuit tempore Cypriani, &c.

Videmus igitur uarias diuersitates. Quid hic nunc dicet Osius, negans pontifices Romanos errare: nū illi uidetur Gregorius bene dixisse, qui liberā facit consuetudinē siue semel, siue ter mergere? Ergo ne Pelagius

malè, qui ait ex Apostolico præcepto planè seruandum esse, ut trina immersio fiat? Vtrū hic errasse fatebitur? ut conuincamus & eorum Deos errare. Miserum est quoque corpus doctrinæ Staphylicinæ, in quo tot reperimus contraria, quot ferè testimonia. de Decretis Gratiani dico. Valde est tamen deplorandum, quod tot patres de re tam nihili occupati fuerint, & alij nūc disputauerint esse traditionem tacitam trinam immersionem, alij rursus uoluerint esse liberam consuetudinem: cum de ea re Scriptura nihil habeat, imò magis ostendat, aquæ præsentiam satis esse. Nam cum in Actis cap. 2 illa tria milia hominum baptizātur, quomodo illi poterant ter immergi? Videmus igitur quā sint futilia quæ nobis ex patribus pro traditione Apostolica proponuntur. Nos igitur Scripturam potius sequamur, quā incertam patrum opinionē: ex qua tamen lucifugæ uolunt dirimi controuersias. Sed redimus ad Hieronymum. Est ualde superstitiosum & impiū quod Hieronymus habet in epistola ad Paulam super obitu Blefillæ filiæ, ubi ait: Nunc autē cum propitio Christo ante quatuor fermè mēses, secundo quodammodo propositi se Baptismo lauerit, & ita deinceps uixerit, ut calcato mundo, semper monasterium cogitarit, non uereris ne tibi Saluator dicat, Irasceris Paula, &c. Et nī si hic addidisset Quodammodo, planè illud in Christi Sacramentum blasphemum esset, ueluti illud Thomæ est, qui in secunda secundæ partis q. 89. ait: Rationabiliter dici potest, quod etiā per ingressum religionis (id est, monasterij, ut ille putat) aliquis cōsequatur remissionem omnium peccatorum. Vnde in Vitis patrū legitur, quod etiam eadem gratiam consequuntur religionem intrātes, quā consequuntur baptizati, &c. Siccinā decet Sacramento Christi conferre hominū traditiones; Hominū autē traditiones & inuenta esse monasticas institutiones, docet ipse Hieron. in uita Pauli eremite. Huc igitur cōmodè referri poterit querela Augustini de humanis traditionib. de qua alias dicemus.

Idem Hieronymus etiam disputans contra Vigilantium, usum candelarum in clara luce accendendarum reiiciat his uerbis: Cereos autem non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, & uigilemus ad lumen, &c. tamē incalescens eō ulq; dilabitur, ut excuset fœminas hoc facientes pro honore martyrum: ostendens istas quidem secum, sed nō secundum scientiā habere: interim eō postea progreditur insanix, ut dicat ab exemplo aromatum, quibus pfusus est Christus, pbari posse honorē martyrib. ab istis mulierculis p accensas cādelas exhiberi, illasq; accen-

accendentes habere mercedē suam iuxta fidem suam: quia quilibet abundat suo sensu, &c. At aromatum p̄fusio habuit mysteriū, singulare, & approbationē Christi. Illa enim p̄fusio, ut Christus ipse explicat, denotauit & significauit sepulturā & resurrectionē ipsius, & est ab ipso etiā nō imp̄bata: sed hoc, & de cereis in clara die accēdēdis, & martyrib. per istas cādelas honorādis, p̄bet Hieronym. tā clarē ex Scriptura atq; hoc potest: Nos non Christum nec martyres habemus ita prēsen-
tes, ut illa mulier habuit Christum.

Mox addit ibidem Hieronymus, in Oriē-
tis ecclesijs morem esse, ut ad lectionem Eu-
angelij in media luce accēdantur lumina-
ria ad signum læticiæ demonstrandū: quod
ita latius probat, quia uirgines Euangelicæ
habebant lampades ardentes: & Christus
dicebat ad Apostolos, Sint lumbi uestri præ-
cincti, & lucernæ ardentes in manibus uest-
ris: item alibi, Lucerna pedibus meis uer-
bum tuum, &c. Videat pius lector, qui uel
mediocriter uersatus est in Scripturis, quo-
modo torqueat illas Scripturę sententias in
tempestiuissimē, tantum ut exagitet aduer-
sarium. Paulus etiam de armis, de clypeo,
gladio & thorace, & alijs tradit Ephes. 6. itē,
uerbum Dei dicitur clypeus, Prouerb. 3. Er-
go ne & illa sunt in ecclesia circumgestan-
da? Primò dicit, Nos clara luce non accendi-
mus lumē (scilicet qui Romæ & in Occiden-
ti uiuimus. nam tum adhuc Romæ uixit.)
deinde mox id probat in Orienti fieri. Ergo
etiam circa lumina fuit diuersa consuetudo
in Orienti & Occidenti? Quis igitur istum
usum potest p̄ traditionē Apostolica inuiola-
bili, qui alibi aliter obseruatus est, asserere?
Interim ex intempestiuo zelo mulierum fa-
ctum & deuotionem, quæ non secundum
scientiam, ut ait, facta est, defendere conatur
quasi necessariā: imò dicit, noctis tenebras
istō candelæ solatio temperatas eo tempo-
re fuisse. Nam uigilias nocturnas olim so-
lenniter celebrarunt, quæ tamen nunc, re-
manentibus saltem luminibus, autoritate
ecclesiasticorum sine dubio prēlatorum, ex
publicis ecclesijs sublataę sunt, teste Erasmo
ibidem in argumento, & solis monachis re-
lictæ. Contra hunc superstitiosum usum in-
cendendarum candelarum his uerbis pu-
gnat Lactantius, libro 6, cap. 2: Vel si cœleste
lumen, quod dicimus solem, contemplari
uelint, iam censeant quoddam non indigeat lu-
cernis eorum Deus, qui ipse in usum homi-
nis tam claram, tam candidam lucem dedit:
& tamen eum in paruo circulo, qui propter
lōginitatem non amplius quàm humani
capitis uidetur habere mensuram, tantum
sit fulgoris, ut eum mortalium luminum
acies non queat contueri, & si paulisper in-

tenderis hebetatos oculos, caligo & tene-
bræ consequantur: quid tandem luminis,
quid claritatis apud Deum, penes quē nulla
est nox, esse arbitremur? qui hanc lucem sic
moderatus est, ut neque nimio fulgore, ne-
que calore uehementi noceret animanti-
bus: tantumque istarum rerum dedit ei,
quantum aut mortalia corpora pati pos-
sunt, aut frugum maturitas postularer. Num
igitur mentis suæ compos putandus est,
qui auctori & datori luminis candelarum &
cerarum lumen offert pro munere? aliud
ille à nobis exigit lumen, & quidem non
fimidū, sed ut ait poeta, liquidum atq; cla-
rum, mentis scilicet, propter quod à poetis
p̄s; nuncupatur: quod exhibere non pote-
rit, nisi qui Deum cognouerit, &c.

Nunc porrò ad ipsius Hieronymi ine-
ptas sententias de coniugio dilabimur. Sic
ibidem scribit: Quid facient Orientis eccle-
siæ? quid Aegypti & sedis Apostolicæ, quæ
aut uirgines clericos accipiunt, aut continē-
tes, aut si uxores habuerint, mariti esse de-
sistunt?

Verum hoc falsum esse in Epiphanio, abū-
danter probauimus: & ista uerba ipse Sta-
phylus negat esse uera, in libro contra turris
Babylonicæ ædificatores. ubi tradit coniu-
gium Orientis episcopis per Nicęnum con-
cilium esse permissum, sed Occidentalibus
non item. Osius autem ex Epiphanio con-
tendit tam Orientalibus quàm Occidenta-
libus prohibitum esse coniugium. Sic illi
tres Papisticæ ecclesiæ doctores, quorum
unus est episcopus, dissentiunt.

Idem Hieronymus ait non obscure in
Apologia pro libris aduersus Iouinianū, tā-
gere uxorem malum esse, & ecclesiam di-
spensare nuptias. Et in Annotationibus in
librum i in Iouinianum, hoc reprehendit in
Hieronymo Erasmus, sic Paulum explicans:
Bonum est uxorem non tangere: id est, ex-
pedit, & malum hīc uocatur quod est in-
commodum. Hæc Erasmus, qui mox ad-
ducit Augustinum loquentem de medio, si
maximè & bonum & malum in sua sumere
tur significatione: Quia inter bonum, ait,
& malum est aliquod medium & statum, ut
tamen sit minimè per se malum, uxorem
tangere: deinde prolixius à similitudine &
per rationes refutat Hieronymi sententiam
Erasmus. Inquit ab Apostolis non circum-
ductas uxores Hieronymus libro i cōtra Io-
uinianum, quod nos alibi, hoc est in Prole-
gomenis refutauimus. Tametsi (ait) de Pe-
tro & eius uxore & filia legatur in *per eis dicit*,
id est, in circumcitionibus, siue ut ego puto,
in itinerario, &c.

Inulsē quoq; probat ex illo dicto qđ de
Ioanne inquit Christus: Si uolo illum sic es-
se, quid

se, quid ad te? uirginitatem non mori, & eū propter uirginitatem à Domino plus amatum. Quod uerò propter uirginitatē illi nō sit tributa maioritas (ut sic loquar) inter Apostolos, ita excusat, quia ætati hoc delatū est. Interim dicit, Sup Petrū fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti clauēs regni cœlorū accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio, &c. Mox uidetur apostolo Petro Ioannē præferre, dum ait: Apostolus tantum Petrus, Ioannes & Apostolus & propheta. hoc enim putat propter uirginitatem illi præcipuē contigisse. Sic secum dissentit.

Attribuitur à quibusdam Hieronymo, quod quasi ex traditione referat illum sponsum in Cana Galilææ fuisse Ioannem Euangelistam: sed ibi mox uocatū à Domino ex ipsis nuptijs, eumq; sic permanisse uirginē.

Matthæus autem clarè dicit, ipsum ex nauī unā cum fratre Iacobo uocatū, qui relicto patre & retibus secuti sunt Christum: de inde ipse Ioannes horum nihil meminit in sua historia. Epiphanius dicit contra Valensios lib. 2, tomo 1, filios Zebedei non contraxisse nuptias. Et hīc, si isti traditioni credendum est, dicitur tamen alter eorum contraxisse uel iniisse coniugium, sed postea sponsam deseruisse. Verū exiguus fuisset horum habitus nuptijs à Christo, si propinasset uinū conuiuio, & sponsum à sponsa abstraxisset, eademque nocte celebrasset diuortium contra suam æternam sententiā, Quos Deus coniunxit, homo non separet: item, Sunt duo in carne una. Deinde etiam si Ioannes fuisset sponsus, & continuū ē nuptijs relicta sponsa secutus fuisset Christū: quorū opus erat eum ex nauī uocari, nisi interim à Christo defecisset? Et de ista traditione neq; Epiphanius, neq; Eusebius, neque Sophronius siue Chrysostomus, siue Cyrillus aut Theophylactus refert uel uerbulū. Videtur ergo frigida esse.

Fecit etiam fortè ex quadam traditione Hieronymus nouam sibi explicationem de femine iacto in terram bonā, cuius alia pars centuplum, aliqua sexagecuplum, & quædam trigecuplum protulit: dum per fructū cœtenum exponat uirginitatem, & sexagenum de uiduitati, trigenum uerò fructum matrimonio. Nec multo melius Augustinus, qui tamen paululum discrepat ab Hieronymo, sentit: ut constet, ipsos patres non fuisse de tali traditione certos, ueluti ait Paulus de se, Certus sum cui credidi. Nam Augustinus in quæstionibus Euangeliorū libro 1, cap. 9, martyrio centenum, uirginibus sexa

genum, coniugatis tricenum fructum assignat: à quo rursus dissentit Theophylactus, qui centenum anachoritis & solitarijs, sexagenum cœnobitis, tricenum coniugatis assignat, super Marcum, quanquam in Matthæo aliam, & quidem meliorem explicationem adferat, exponens hoc de uarijs uirtutum speciebus, in quibus etiam homines proficiunt uarij & diuersi. Ioannes Ferrus, qui magnus est apud Papistas, dicit in sermone 3 Dominicæ Sexagesimæ, uulgariter hoc intelligi de coniugali, uiduali & uirginitatis statu, quorum alius alio præstantior dicitur esse. Nonnulli tamen, inquit, interpretantur de hominum in pietate exordis, profectu & perfectione: quorum alius alio semper plures & uberiores adfert fructus. Alij hanc fructuum inæqualitatem esse putant, cogitare, loqui, facere aliquid boni, aut Dei & Christi nomine bona, corpus, uitam deniq; suam profunderē: quorum aliud alio preciosius habetur. Hos uerò fructus adfert semen diuini uerbi, &c. Hæc ille. Et diuersas etiam, huicq; propemodum similes explicationes adducit Liranus: ut planè cōstet, si illud esset tanquam traditorium suscipiendum, incertas & dubias potius esse coniecturas traditiones huiusmodi, quàm doctrinas Apostolicas. Et quāquam nō hīc loquatur Christus de meritis, tamen refert Augustinus quorundam opinionem de aīa huius loci explicatione, libro 21 de Ciuitate Dei, capite ultimo: qui hos fructus, ita exposuerunt, ut dicerēt sanctos in futuro iudicio quemq; pro suis meritis impetraturos ex malis damnandis, alium 100, alium 60, alium 30, quos Deus propter merita sanctorum suorum diuersa, donaturus sit uita æterna. Atque hoc illi fecerunt, qui docuerunt neminem æternaliter damnari: quos Augustinus uidetur refutare, ut sunt etiam repudiandi. Et cū Augustinus ipsis ironice respondisset, tandem hac egregia sententia & caput & librum concludit: Hæc me respondisse illis suffecerit, qui Sacrarū literarū, quas communes habemus, auctoritatem non spernunt, sed eas malè intelligendo, non quid illæ loquuntur, sed hoc potius putant futurū esse, quod ipsi uolūt. Hæc ibi. & rectè illa etiam sententia potest in nostros torqueri Papistas, qui ita quoq; in interpretatione Scripturarum procedunt.

Redeo ad locum illum Matthæi 13, quem rursus super Marcum in cap. 4. Beda interpretatur longè aliter quàm reliqui, & uidetur eius explicatio obscurior, per trigessimum enim fructum intelligit fidem in Trinitatem. Nicolaus quoque Gorranus hīc adfert diuersas explicationes: ut uideamus quomodo in hoc loco fluctuent homines.

mines. quid igitur in alijs non fieret, ubi etiam suas phantasias sequuntur explicatores. Et quàm sit diuersus & dubius in ipsa explanatione huius loci Augustinus, uidere licet libro unico de Sancta uirginitate, cap. 44. ubi inter cetera ait: Hoc autem tam magnum est (scilicet in statu uirginali esse) ut eum fructum centenū quidem intelligant. Perhibet enim præclarissimum testimonium ecclesiastica autoritas, in qua fidelibus notum est, quo loco martyres, & quo defunctæ sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur. Sed quicquid significet fecunditatis illa diuersitas, uiderint qui hæc melius quàm nos intelligunt: siue uirginalis uita in centeno fructu sit, in sexageno uidualis, in triceno autem coniugalis: siue cetera fertilitas martyrio potius imputetur, sexagena cōtinētiæ, & tricena connubio, &c. Videat ibi lector eius dubiam perplexitatem, quam ibi habuit. Redimus ad Hieronymū, qui cum super Mattheum suam ibi in cap. 13 opinionē posuisset, rursus sic Augustini supra recitata, & aliorum sententiam reprehendere uidetur, dicens: Quidam nostrum centesimum fructum ad martyres referunt. Quod si ita est, sancta consortia nuptiarum excluduntur à fructu bono, &c.

Erasmus in Paraphrasi, quam tamen ex Hieronymo potissimum contexuit, quæq; est approbata à cardinale Seduniense Mattheo, sic hunc locum exponit: Quemadmodum triticum non in quouis loco fert fructum parem, ita & pro studio captuq; eorum qui sermonem audiunt, fructus uberius pietatis euenit.

Videmus igitur & pugnas & dissensiones patrum, & quàm sibi parum consent in explanatione Scripturarum: præsertim ubi aliquid fingunt ex proprio cerebro, tanquàm ex traditione profectum: & tamen adhuc colloquentes pontificij in proximo Vuormaciensi colloquio audent asserere, non ex Scriptura, sed ex patribus disputandum esse. tam sunt impudentes isti lucifugæ. Interim nos adferemus syncerum istius loci scholion. Nam hæc est sentētia, in alio credente plus, in alio minus adferre fructuum uerbum Dei iuxta mensuram donationis diuinæ. Veluti qui duo talenta lucratus erat, non minus audit, Eugeserue bone, quàm q; quinque lucratus fuerat: alij argenti, alij aurū edificant super fundamentū: & ea ratione seminatur in agro semen, ut pro sua natura fructum adferat. Semē enim tritici, quid aliud adfert, quàm grana suæ naturæ? Ita prædicatum Euāgelium quid aliud ex corde bono proferret, quàm quod in se habet, quod docet, quod tradit? Prædicatur autem fides in Christum, ea que seminatur tanquàm uerbum Dei: item, te- 60

si piscencia prioris uitæ, cognitio Dei, charitas erga Deum & proximum, spes & patientia in afflictione, & id genus alia. Quid aliud ista uerbi Dei prædicatio ferret? Cum autem Scriptura non loquatur de istis gradibus, ut primo gradu uirginitas, & uiduæ & coniuges sint in secundo & tertio gradu, ueluti nugatur ex suo cerebro Hieronymus: ergo illud non suscipimus, tanquàm fructum ex uerbo Dei procreatum, sed potius attendimus ad Scripturam, de qua ipse Hieronymus inquit in Apologia pro libris aduersus Iouinianum: Qui hoc (ait) arguit, de ipsis Scripturis probet. item: Quādo tibi aliquid asperū uidetur in nostro Opusculo, non ad mea uerba respicias, sed ad Scripturam, unde mea tracta sunt uerba, &c. Et recte sic quoq; fecerunt Thessalonicenses per scrutantes Scripturam, quam Paulus citaue- rat, Act. 17. Videamus igitur iuxta hanc regulam, quàm bene senserit de matrimonio, dum dicat illud ab Ecclesia dispensari: dum scribat, malum esse mulierem tangere: item, dum scribens contra Iouinianum asserat in hunc modum: Iubet Apostolus semper orare. Si semper orandum est, nunquam ergo coniugio seruiendum est: quoniam quotiescunq; uxori debitum reddo, orare nō possum, &c. Quid hoc aliud est, quàm facere immundum coniugium? Quod autem illud suū propositum, cum quibusdā alijs stabilire conatur, ex 1 Cor. 7. Abstinet propter orationē ad tēpus paulisper: frustra est, quia illud (ut explicuimus in Epiphania) ibidē dicitur de publica & solēni prece. Sic etiā ait aduersus Heluidiū: Nō negamus uiduas, nō negamus maritatas, sanctas mulieres inueniri: sed q; uxores esse desierint, quæ in ipsa necessitate coniugij uirginū imitentur castitatem. Item libro 5 in Hieremiā: Tempus breue est, inquit Paulus, ut qui habent, sint tanquam non habentes. Si iam propter angustiam temporis habentibus usus uxorū tollitur, quanto magis non habentibus ne accipiant, imperatur? &c.

Hoc ne est tollere nuptias, & prohibere? Hoc ne est tanquàm immundas censere? Et has traditiones habet Hieronymus non ex Apostolica, sed Montanica & Tertullianica traditione, quod ita contemptim & frigide, ne dicam impiè de nuptijs loquatur, & eo etiam nomine sæpius peruertat Scripturas: cuius rei duo exempla ex ipsius scriptis dedimus, & contra Vigilantium & Iouinianū libri eruditiss & pijs plura suppeditabūt. Sed aduersus ipsum & similes, qui in hypocrisis matrimonia contrahere prohibent, uide capite 4 epistolæ: ad Timotheum quid loquatur Paulus.

Nec hic mihi uel Hieronym. uel pōtificij obijciant,

Deus iubet
semper ora-
re, iubet eti-
am ut muta-
am beneno-
lentiam si-
bi reddant.
Ergo ne pu-
gnantia tra-
die? Igitur
dictum Pau-
li, Abstine-
te propter
orationem
ad tempus
intelligi de-
bet de pu-
blicis preci-
bus.

obijciant, hoc de Tatianis dictum esse: quasi idem non patuisset effugium Tatianis, reiiciendo etiam Pauli sententiam ad Cataphryges & Manichæos? At Paulus non de personis loquitur, sed agit de re ipsa. Quamobrem etiam centum diuersæ sectæ proferantur, quæ tamen eadem laborent hypocrisis, in cibis & coniugio prohibendo, omnes eundem sustinebunt reatum. Igitur non soli ueteres hæretici, sed omnes prohibitores hinc taxantur.

Excipiunt Papistæ & Hieronymiani se Encraticis & Tatianis dissimiles, esse, quia non simpliciter usum coniugij & carniū interdiciunt, sed certis tantum diebus ad carnis abstinentiam, solos autem monachos & sacerdotes cum nonnis & monialibus ad uotum coelibatus cogunt. Hæc certe est frigida excusatio. Nam sanctimoniam nihilominus in rebus collocat, quemadmodum & illi fecerunt: deinde falsum & adulterinum cultū instituunt: postremo conscientias alligant necessitati, à qua debebant esse liberæ.

Extat apud Eusebium libro 5, fragmentum aliquod ex scriptis Apollonij, ubi inter cetera Mōtano exprobrat, eum primum fuisse, qui nuptias soluerit, & ieiuniorum leges imposuerit: non dicit, qui nuptias prohibuerit, uel damnauerit, sed tantum qui soluerit, scilicet sanctitatis gratia. Et quia etiam Papistæ coniugium quasi rem immunam habent, ideo prohibent suis rasis & unctis sacrificiis. Sed satis est, si quis religionem conscientijs iniiciat, & earum obseruatione Deū colere præcipiat. Nā rerū liberarū phibitio siue generalis sit, siue specialis, semper est tyrannis diabolica, & esse liberū ait Paulus, Vnusquisq; inquit, suam habeat uxorem, & unaquæq; suum uirum, propter fornicationem uitandam. Deus autem nullas res indifferentes cōdidit, sed omnes bonas, utiles & necessarias. Voluit autem Apostolus nos liberè uti ordinatione omni, & creatura Dei. Et Paulus quoq; iubet nos in hac libertate persistere, & non implicari iugo seruitutis. Quæ autem maior potest esse seruitus, quàm ferre prohibitionem? Et præsertim prohibet Hieronymus dum peruerit locum Pauli, quod non sit episcopus uxoris unius maritus, sed quod fuerit, libro 1 in Iovinianum. quam opinionem in Epiphanio refutauimus: & ipse Paulus inquit de liberis & uxore episcopi modesta, & quomodo istis & simul domui debeat piè & bene præesse. Et apud Hieronymum & pontificios non alio nomine in quibusdam prohibetur, nisi q. censeant immūdum. Hac ratione motus Syricius hoc prohibuit. Sed Scriptura ait thorum immaculatum, & castū cubile apud omnes. Et satis indicat tex-

tus Pauli, pontificios & Montanistas notandum ait de prohibitionem coniugij futura. Tatiani enim, teste Augustino ad Quod uult Deum, non prohibuerunt, sed damnarunt planè coniugium.

Prohibere non minus hodie pontificios quàm Montanistas coniugium, nulla eget probatione. Sic Osus Polonus piæ Cypriani sententiæ de uirginibus, quæ se continere non possunt, quod licitè nubant, & Epiphaniij opinioni Cypriano accedenti, opponit concilium 4. Carthaginense, ubi in canone 10 4 dicuntur nuptiæ seculares, ut coniugium extenuaret hoc pacto. Tales sunt qui tantum solent facere ordinationem Dei. Sic Alexander III lib. 3. Decretal. tit. de coniugatis clericis. id uolumus, ait, te testere, quod simul uoluptatibus & carnalibus desiderijs (loquitur enim de subdiaconis coniugatis) & ecclesiasticis obsequijs uacare non ualeant, ob immundiciam suam ecclesiasticis Sacramentis indigni tractandis. En hic coniugium uocat immūdiciam & uoluptatem carnalem, carnaliaq; desideria. Et refert Innocentius ex Decreto Syricij distict. 82. canon. proposuisti. non aliter quàm si sit coniugium carnalis concupiscentia, & contaminatio, & coinquinatio: & quia dicit coniugatos in carne esse, ergo Deo iuxta Apostolum ipsi non placebunt: & dum omnia munda mundis, & coniugati sint coinquinati, quomodo ergo possunt illi seruire Deo in presbyterio? &c. Et ibidem c. plurimos. uocat Syricius sectatorem libidinum coniugatu. Hæc ferè sunt sanctorum episcoporum Romanè suum argumenta. Videat lector locum.

Hieronymus scribit in cap. 6 ad Galatas, ad destruendum coniugium usum fuisse dicto Pauli, Qui seminat in carne, in carne metet, Tatianum. Sic & contra matrimonium; eiusdem Pauli dictum, Qui in carne uiuunt, Deo placere non possunt: citat Syricius Papa in Decretis: ut pateat Tatiani & Paparū Rom. eandem esse doctrinam. Quod si illi igitur maximè urgerent locum Pauli de Tatianis dictum esse, constaret uel hinc inter utrosq; eandem fuisse doctrinam. Non multo melius modestiusue sensit Leo, cuius uerba hæc sunt, epistola 54: Quæ in alijs Ecclesiæ membris non uocantur in culpam, in his (scilicet clericis) habentur illicita. Nam cum extra clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati & procreationi liberorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis carnale coniugium conceditur. Idem Leo uxores coniugatas uocat seculares, epistola 83. tametsi in epistola uideatur admittere coniugatos ad sacerdotia.

Hic expendat pius lector, quod nuptiæ seculares

seculares dicuntur, item immundæ, ab Alexandro III, tum etiam uoluptates & carnalia desideria: à Syricio autem, contaminatio & secundum carnem uiuere, immundicieq; à Leone uerò in culpam uocentur, & sint illi quoq; carnales & simul seculares. Sed cum Apostolus enumerat opera carnis, Galatas 5, non recenset inter ea matrimonium, sed adulterium, fornicationem, immundiciam & lasciuiam, nec enim alibi seculares dicuntur nuptiæ in Sacris literis, sed potius mundæ, castæ, & coniunctio diuina. Iam sit penes candidum lectorem iudiciū, an non huiusmodi epithetis quæ tribuunt matrimonio, se pprius ad Tatianorū & Manichæorū, dānantū cōiugiū tanquā rem immundā, sententiā accedere, quā ad Mōtānistarū, quosdam prohibētium propter sanctitatē, restentur? Oppono tamen istis pontificum decretis impijs illud Stephani distia. 31. quo hoc cōcessum esse Orientalibus presbyteris asserit, ut copula cōiugali utantur: & illud Innocentij II l. in lib. 3 Decretalium, tit. de cōiugatis clericis, ubi ait, Orientales in minoribus cōtrahere, & in maiorib. ordinibus contracto uti matrimonio. Vbi uidemus ab utroque pontifice hoc concedi, & in nullo reprehendi. Et contradicit Leonis opinio ni Gratianus distinct. 28. c. de Syracusan. in Pallea Ecce. & probat suam sententiā ex

Neocæsariensi & Ancyranā synodo, de cōiugio subdiaconorum diaconorumque. Videat lector eo in loco Gratianum: ut etiam sic nota fiat lectori unitas pontificum & cōciliorum, de qua iā citat Osius, Afotus, Lindanus, Staphylus, Canisius, Delphius, Andradus, & alij.

Habemus nunc Paparum sanctitatem, & redimus ad Hieronymum, quem quoq; ex ijs unum fuisse qui prohibuerunt matrimonium, non est dubiū, dū toties peruertat textum Pauli, & etiam ut alia, ita quoque hæc dicta, ueluti nuper dictum est, corripit, ex ficta forsan traditione: Episcopus sit unius uxoris uir: quasi uelit illum qui unius uxoris fuerit tunc, cum cœlibes non reperirētur, non qui esset. Verū Chrysostomus hoc intelligit de polygamia, explicans hunc locum: & addit, quod de episcopo unius uxoris marito dictum est ab Apostolo, hoc mani

ergo polygamia tunc pro lege esset recepta & Iudæis simul & Græcis consuetudo, pro arbitrato plures uxores habere, sicut ueterum exempla sollicitabant, censuit iuxta primam Dei institutionem unius uxoris uirum quærendum: quia uoluit polygamia ab hoc episcopi ordine arceri. nā illa signū est hominis libidinosi, & fidem cōiugalem non seruantis. Et quanquam perpetua illa lex sit, Erunt duo in carne una: tamen id potuit ex parte Paulus in alijs tolerare, ueluti & Christus Matthæi 19 ait, quod in episcopo tunc nimis turpe, ideoq; non ferendum fuisset. Sunt etiam qui uolunt Paulum omnino uoluisse coniugatum presbyterum, ideoq; dixisse, Oportet illum unius uxoris esse uirum, & qui domui suæ bene præsit, &c. quoniam de coniugibus legitur, quod tribulationes carnis habeant. Varia igitur sub ista tribulatione experiuntur coniuges. Igitur ipsi episcopi ita in cruce uersati, tanto melius in uarijs fortunis alios consolari possent, longo usu ipsi confirmati: quæ tamen sententia paucis placet. Alij ita etiam interpretantur locum Pauli, Vnius uxoris uirum: nempe ut illi ab episcoporum ordine arcerentur, qui dato temerè diuortio priori uxori, quod apud Hebræos ualde usitatum erat, & etiam apud Ethnicos leuissimis de causis fiebat, alteram superinducerent: uel qui se non per adulteria & uagas libidines polluerant, sed una sunt contenti uxore. Verū quia Hieronymi uanam contra nos interpretationem profert Perionius, opponemus ei alium Sorbonicum doctorem suum collegam Claudium Guiliadium, qui super locū Pauli sic scribit: Non exigit ab episcopo, quod fuerit aut sic coniugatus, qui consulit 1 Corint. 7, meliorem esse cœlibatum: sed exigit, quod si contingeret quempiam habere uxorem & ordinari, non sit ille pluriū, sed unius uxoris. Hoc dixit, quia multi eo tēpore plures uxores habebant, imitantes, ut asserēbāt, patres ueteris Testamēti: aut si mauis, non diuiserit carnē suam pluribus uxoribus uel mulieribus.

Sed Hieronymi opinionem de uerbo **FVERIT & NON SIT**, clarius Paulus refutat in Epistola ad Tirū: Si quis est, ait ibi capite primo, inculpatus, unius uxoris uir, &c. Imò si iuxta Hieronymum explicandus esset, pugnaret Apostolus secum, utpote prima in Corint. 7 testatur, se talem nolle iniungere laqueum conscientijs. Nec hic ferenda est Hieronymi probatio pro sua opinione, dum urget contra Ioninianum, id ita intelligi oportere, nisi planè ex illo uerbo Oportet, astringamus episcopatum ad matrimonium, ut nullus cœlibum administret eū, nisi cōiugatus. Nam tamen

Idem dicit
Theodore-
tus in locū
Pauli illum
& Timoth. 3.

hic respondere possimus, ipsum loqui pro
conditione temporis, cum nulli tunc, aut pla-
ne pauci essent coelibes: uoluisse ergo ut illi
tantum necessario eligerentur, qui unius u-
xoris uiri essent, non polygami, ut sic recte fe-
ratur in sua significatione illud Oportet: ta-
men semetipsum commodè interpretatur in
epistola ad Titum, ubi ait: Si quis inculpa-
tus est, unius uxoris uir, liberos habens fide-
les, non obnoxios crimini luxuriæ, aut qui
non sunt cõrumaces. Oportet enim episco-
pum esse inculpatum, tãquam Dei dispensa-
torem, &c. En hic astringit uerbum Oportet,
ad uitam inculpabilem: quasi dicat, Non po-
test aliter fieri, quàm ut semp sit episcopus
honestæ uitæ & irreprehensibilis, si uelit ue-
rus Dei dispensator esse. Quanquã, ut supra
diximus, sint, qui ita uelint retineri hoc O-
portet, in sua significatione: quasi oporteat
maritum esse episcopum, propter ferendam
crucem. Et hi habent suas rationes, &c.
Sed isti mihi per omnia non satisfaciunt.

Et ne hic in nostra sententia uerbis uentu-
tionibus ludere uideamur, adferemus ip-
sam Hieronymi sententiam nobiscum sic
sentientem, sic enim ille scribit ad Oceanum:
Ex Iudæis erat Apostolus: prima Ecclesia
ex reliquijs Israel congregabatur: sciebat le-
ge concessum, & exemplo patriarcharum
ac Moysi, familiare populo in multis uxoribus
liberos spargere, ipsis quoque sacerdo-
tibus huius licentiæ patebat arbitrium. Præ-
cepit ergo, ne eandem licentiam Ecclesiæ
sibi uendicarent sacerdotes, ne bina pariter
& tria sortiantur coniugia, sed ut singulas
uno tempore uxores habeant, &c. Sic Hi-
eronymum Hieronymio opponimus, qui e-
tiam alibi, hoc est in capite 4 epistolæ ad Ti-
mothæum, ait: Omnis qui nuptias damnat, non
amator, sed inimicus est castitatis, dum &
continentibus laudem tollit, & incontinen-
tibus sublato nuptiarum remedio, fornicati-
onis facit inire discrimen. Ambrosius au-
tem in locum commentans Apostoli hoc
quidem ita explicat, ut permittere uideatur
primam uxorem episcopo, sed ei secundam
in digamia adimat, ait enim: Quãuis secun-
dam numero uxorem habere non sit prohi-
bitum, ut tamen quis dignus ad episcopa-
tum sit, etiam licitum debet spernere, pro-
pter sublimitatem istius ordinis, &c. Quane-
quam & expositio non sit commoda, refra-
gatur tamen Hieronymo.

Theophylactus recenset diuersorum opi-
niones de hoc loco. Primò, illorum qui
coelibatum requisierint in episcopo: secun-
dò, eorum qui ita interpretentur eum, ut u-
nam habeat tanquam non habeat: tertio,
illorum, quòd non necessarium ducat Apo-
stolus, ut uxori copuletur episcopus: quar-

tò, & horum qui unius uxoris uirum dici exi-
stimant, ut qui ad eam episcopatus proue-
hèdus sit dignitatem, non multas habuerit,
sed unam: quintò, alios inconsideratius affir-
mare ait, de ecclesia hæc dixisse Apostolum,
tanquam enixè prohibeat ab ecclesia esse
ad ecclesiam transeundum, quod esse adul-
terium dicunt. Inter ista & hanc quo-
rundam explicationem refert, quæ & sua
uideatur esse, ut ipsa uerba sonant: Sed quia
illud tempus huiusmodi rem exigebat, pro-
pterea si duxerit, inquit, uxorem episcopus,
unius sit, non multarum maritus. quod eò
dicit, ne Iudæos ea in re sedarentur, quibus
ut plurimos filios procrearent, ut & plures
uxores haberent, permittebatur, &c. Hæc
Theophylactus.

Idem dicit
Theodore-
tus, ut in ter-
tia explica-
tum est Par-
te.

Et hic mihi obseruet lector, taxari à Theo-
phylacto illos qui locum istum de Ecclesia
intelligunt: cum in illa tamen opinione fue-
rit Calixtus Papa, in altera sua Decretali e-
pistola, modò sit eius. Si iam in eare uel
malè locutus est, uel errauit Roman. Papa:
ergo Osius & Lindanus mentiuntur, dicen-
do istos semper uera dicere. Imò quàm ue-
ra dixerint Papæ, cum Syricius secundum
carnem uiuere, ut perpetuò moriantur con-
iuges, cum suo Innocentio dicit, & coniuga-
tum sectatorem libidinum uocet item, cum
Alexander III nuptias immundiciam appel-
lat: & Leo scribat illas quas Scriptura uocat
sanctas & mundas, in culpam uocari, & esse
seculares & carnales: Nicolaus etiam Papa
distinct. 28. c. consulendum. nominet presby-
terum uxorum ualde reprehensibilem: iu-
dicet lector.

Illud ne est errare, & cum Paulo & Chry-
sostomo pugnare? Imò ipse Osius, ut con-
firmet tam sanctas constitutiones Papales,
dicit in coniugio esse, est pro libidine agere:
& Alphonsus Minorita laudauit admodum
Syricij decretum, libro 13 de Hæresibus, titu-
lo de sacerdotio. Sic olim Pighius dixit,
melius esse scortari sacerdotem, quàm con-
iugatum esse: & hanc orationem uocat ho-
nestissimam Perionius: imò Gerhardus A-
quensis, regens in Bursa Montis, Licentia-
tus Theologiæ Colonienfis, scribens con-
tra Bucerum in Germanico quodam opu-
sculo, dixit præstare ut ordine centum habe-
at concubinas uel meretrices presbyter,
quàm unam legitimam uxorem: quia ab il-
lis censuit ipsum posse liberari, & pœnitentia
duci, ab ista autem, quia nunquam dimit-
tetur, semper scortandū esse, & sic pereun-
dum. O impudens mendacium, ne dicam
blasphemiam. Hi sunt theologi pœniticij.
Et Staphylus nuper respondens Illyrico, di-
xit eo præstare Orientalibus Occidentales,
quòd diuinitus interdictum sit coniugium: sed

forte ut tanto fortius scortetur, & ueluti dicitur, si non castè, tamen cautè suas exercent immundicias. quia ita sit suffraganeis uorum ab ordinandis, quantum patitur humana fragilitas. Ita ante istos dixit Aquinas, ad perfectionem tendentibus uitandum esse coniugium: & Durandus ait, non expedire nubere homini ad perfectionem tendenti, &c. Hinc est, quòd dicunt ingressionem cœnobij conferre remissionem peccatorum. Sic creuit impietas & doctrina demoniorum.

Redeo ad Theophylactum, cuius expendere decet uerba, ubi ait, Si duxerit episcopus uxorem. Nobis sufficit, quòd Theophylactus dicit fuisse qui ita exposuerunt nobiscum locum. Labet nunc etiam Chrysostomi uerba (quorum tamen sententiam adduximus) quæ super illum Pauli locum refert, recitare: ut stet in ore trium uel duorum omne testimonium. Non hoc ueluri (ait) sanciens dicit Apostolus, quasi non liceat absque uxore episcopum fieri, sed eius rei modum constituens. Iudæis quippe licitum erat etiam secundo matrimonio iungi, & duas *uxores*, id est simul eodem tempore, habere uxores. Honorabiles nuptiæ, &c.

En hinc ex professo arguit Hieronymum, in lib. contra Iovinianum sic argumentantem: Aut Apostolus loquitur de eo qui fuerit episcopus, non qui sit: aut si ita grammatica est retinenda, oportet semper episcopum maritum esse. Contra Chrysostomus dicit, non hoc statuisse Apostolum, quasi non liceat absque uxore episcopum esse: sed ostendisse, hinc modum esse seruandum, ut tamen ei iuxta Apostolum liceret unam habere. Quamquam addit ibidem, esse qui hunc locum ita explicant, ut scilicet is ad episcopatum assumatur, qui fuerit unius uxoris uir, & post multa rursus disputet in utramque partem: tandem tamen ait, Tunc nempe istud ritè concessit pro tempore, ac pro rei natura quæ tunc inerat. Licet enim eam rem honestè ac licitè capere, si quis uelit. Quemadmodum enim diuitiæ difficilè in regnum cœlorum introducunt, sæpe tamè plurimi diuites ingressi sunt: ita & nuptiæ, licet difficultatis in se plurimum habeant, ita tamen assumi possunt, ut perfectioni uitæ impedimento non sint, &c. Hæc habet homilia 10 in 1 epistolâ ad Timoth. Et quòd sit in illa sententia contra Hieronymum, quòd liceat etiam uxoris administrare episcopatum, ostendit latius homilia 2 in cap. 1 ad Titum, ubi his uerbis explicat suam sententiam: Obstruere prorsus intendit hæreticorum ora, qui nuptias damnant, ostendens eam rem culpa carere: imò ita esse preciosam, ut cum ipsa etiam

possit quispiam ad sanctum episcopatus solium prouehi, &c.

Quomodo ergo hæc uerba competant cum Syricij, Leonis, Innocentij, & Alexandri III ac Nicolai statutis suprâ adductis, & Thomæ, & reliquorum pontificiorum, non sibi etiam temporis scriptis, qui immudam & culpabilem habet cōiugalem uitam, relinquendo pijs lectoribus examinandum: ut uideant, quàm sit unanimis & pontificum Romæ ueteris, & illorum qui Romæ nouæ pontifices fuere, sententia, de qua gloriatur Straphylus cōterraneus meus, Lindanus & Osius, dum nostra dissidia colligunt. Aliter sentit cœlebs Chrysostomus, qui scribens ad Cyriacum, dicit sua membra mortificata esse, quàm Papæ Romani, qui Bacchanalia uiuunt. Sed ne hinc calumniemur pontificij, non reticebimus quid ibidem in homilia 2 in epistolam ad Titum habeat. Nam qui defunctus, ait, uxori beneuolentiâ nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor optimus esse poterit? Hæc enim uerba priori à nobis adductæ explicationi ipsius de non ferendo polygamo, qui simul duas habeat uxores, sunt contraria, & potius tanti uiri autoritatē eneruant, in cuius scriptis tam diuersa eiusdē rei expositio siue ab ipso posita, siue per alios inserta deprehenditur, quàm nostrâ sententiâ infringat. Nam nobis satis est, quòd contestentur nobiscum patres, tunc uisitatū fuisse uulgo, uiris licuisse duas simul uxores habere: unde nos colligimus, ex collata Scriptura ipsum digamum abijci, & non uxoratum, uel unius uxoris uirum, tamen si aliâ post aliam decedere priori ducat, modò simul uno tempore non habeat uxores duas, ueluti tunc tam apud Iudæos quàm gentes Orientales moris erat.

Sed hinc obijciunt, quod infra in eadem epistola legitur, Vidua eligatur, quæ fuerit unius uiri uxor: istic tamen clarè (aiunt) uertat uiduam quæ conuolauit ad secundas nuptias, eligi. Ergo similiter, uel multo magis, cum ait, Unius uxoris uirum, prohibet secundas nuptias episcopo. Est facilis solutio, quia mulier non potuit habere duos simul uiros, sicut duas simul uxores uir habuit: deinde alia res erat. Iubet ibi Paulus eligi uiduam, quæ iam specimen & certum continentiae dederit signum à priori cōiugio in cœlibatu, sed non prius quàm ante annum sexagesimum. Ergo quoque ad eundem modum sequeretur, non prius esse eligendum aliquem in episcopum, nisi monogamum, qui post primum cōiugium specimen continentiae dedisset, & iam sexagenarius esset factus: quod tamen esset contra Pauli mentem, & ueteris Ecclesiæ consuetudinem. Verum unde tunc haberes ministros Ecclesiæ? Alia

Alia enim res erat ipsarum, quia uiduae non poterat simul famulari Ecclesiae & uiro. Hoc autem iuxta Apostolum potest episcopus. Est igitur ibi magna dissimilitudo.

Nec tamen negandum est, hoc ex Montani spiritu profectum esse, & propagatum per Tertullianum (qui ob martyrium & refutatas Martionis haereses erat tunc in magna auctoritate, ita ut ipsum uocaret magistrum Cyprianus, qui in nullo ipsum reprehendisse legitur, tametsi eum contra Ecclesiam scripsisse annotet Hieronymus, quos etiam libros dicunt multi hodie extare) ut in paruo precio fuerit matrimonium. Nam quam turpiter sentiat Tertullianus de coniugio, etiam si nos obiter annotauerimus suo loco, tamen & diligentior & prolixior est in ea re D. Bugenhagius, in historia sua adiuncta lonae exposito, in 3 capite.

Accesserunt postea ad opiniones aliquot Tertulliani, Hieronymus (qui dicit alibi, Nuptiae terram, uirginitas paradysum replet) & Epiphanius, (cuius sententiam audiuius) potius ex inscitia labentes, quam uoluntarie: & uenit eo etiam tempore Eustachius, de quo in Epiphania diximus, qui plane Montanico more soluebat coniugia sanctitatis causa, & sacerdotales nuptias rescindebat: de quo Sozomenus libro 3, cap. 14, circa finem: Is igitur cum tali sententia, quae erat plausibilis tunc, damnabatur in concilio Gangrensi. Hinc extat istius concilii canon 4: Si quis discernit presbyterum coniugatum, quasi occasione nuptiarum offerre non debeat, & ideo se ab oblatione eius abstinet, anathema sit, &c. Sic igitur hoc concilium renouauit, quod erat antea in concilio Niceno statutum. Et haec quomodo cum Alexandri III uerbis coueniant, dum ait indignos uxoratos subdiaconos ecclesiae sacris Sacramentis, ob immundiciem suam: & cum Syricij & Innocentij decretis, quibus traditur quod uxorati presbyteri Deo seruire non possint: Nicolaique dicto, sentiente ualde reprehensibilem esse uxoratum sacerdotem: expendat pius & eruditus lector. Et hec ne est unitas pontificum Romanorum, & conciliorum Gangrensis & Niceni, de qua gloriantur Staphylus, Osius, & Lindanus? Item, in eodem concilio Gangrensi, canone 9 sic legitur: Si quis uel uirginitatem, uel continentiam professus, nuptias quasi abominabiles damnat, &c. anathema sit. & canone 10, Si quis propter Deum uirginitatem professus in coniugio positus per arrogantiam uituperauerit, anathema sit. & canone 14, Si qua mulier derelicto uiro discedere uoluerit, soluto uinculo coniugali nuptias condemnando, anathema sit, &c. Fuisse autem multos per seductores, ita per id tem-

pus edoctos, non est dubium, ut postquam professi essent uirginitatem & coelibatum, nuptias damnarent & coniugatos, ut de quibusdam refert Sozomenus, in citato loco: imò uiri uxores, & uxores deserebant uiros suos, & sub specie continentiae uinculum Dei rumpebant: uxores comam sibi amputari curabant (quam tamen sexus muliebris à Deo pro uelamine & argumento subiectionis accepit) sicuti eiusdem concilii canone 17 uidere licet: imò malum eò usque crescebat, ut pretextu religionis & continentiae parentes filios suos, quos alere debebant, neglexerint, ueluti uidere licet in canonibus decimo quinto, & rursus filij parentes deseruerint, canone 16. Sic tunc doctrina daemoniorum creuerat: & sine dubio tale quid rursus fuisse hominibus persuasum per impios pontifices & sacrificulos postea, non est dubium, cum sexta synodus sic statueret, cuius uerba in Epiphania etiam adduximus: Si quis praesumpserit contra Apostolicos canones, aliquos presbyterorum uel diaconorum priuare contactu & communione legalis uxoris suae, deponatur: similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causa uxorem suam expulit, excommunicetur: si uero in hoc permanserit, deponatur, &c. Nec illa decreta frustra sunt confirmata, quia talis rursus eo etiam tempore abusus in Ecclesiam irrepperat. Accedit nunc tertia quaestio in hac causa, an licitum sit iam ordinato episcopo ducere uxorem? Hoc enim in auditum esse dicunt Eccius, Pighius, Staphylus, Canisius, Colonenses, & Delphius.

Si admittunt Sacrae literae & antiquitas, teste Paphnutio, maritos ad sacros ordines: quid refert, an prius uel postea sint mariti? Si enim illa res culpa caret, & est ita preciosa, ut cum uxore etiam possit quis ad episcopale solium ascendere, teste Chrysostomo: quid ni liceret alicui etiam post consecrationem ducere? Deinde nec Apostolica auctoritate prohibitum est: imò si est Sacramentum matrimonium, testibus uobis o Papistae, quid ni liceret Sacramento uti, consecrato episcopo? Quod si non licet episcopo ut coniugatus fiat, utique non licet ut coniunx sit: sed hoc licet, ut uidere poteris in Epiphania. Si culpa caret coniugatum esse in episcopo: ergo etiam non est culpabile coniugium iniure. Sed hoc fuit olim laudabile: sit ergo & illud etiam hodie concessum.

Stephanus Papa dicit, ex traditione Apostolica esse, distinct. 31. quod Orientales sacerdotes, diaconi aut subdiaconi matrimonio copulantur, &c. Non inquit quod copulati elegantur, sed copulantur. Et hic Glossator eò non curamus sic textum corrumpentem: Copulantur,

lantur, id est copulato utuntur. Sic distinct. 3 de consecrat. in conciliū Lugdunense cōmentans idem Glossator ait: Quia Maria est in peccatis concepta ut nos reliqui, ergo nō est eius cōceptio celebrāda, &c. Sed quia ibi suā nō suscipiunt in Decretis glossam pontificij (cōstituant namq; festū de cōceptione Mariæ) quæ esset causa, quo minus & nobis liceret ipsius quoque glossam hoc in loco similiter rejicere, præsertim cū illa sit coacta: Ipse tamen Glossator in distinctionem 34. c. cum in præterito. ait, nonnullos dicere sacerdotes potuisse olim ante Syricium contrahere. En hic se commentator exponit, scilicet quoddam ante Syricium potuerint contrahere matrimonium sacerdotes non obstante consecratione. Non est igitur illa opinio, de non contrahendo matrimonio post consecrationem, ab Apostolis profecta, teste Glossatore, sed ab impuro Syricio. Isidorus sic inquit de clericis & sacerdotibus distinct. 23. c. his igitur. Castimoniam non uolati corporis obseruare perpetuū debet, aut certe unius matrimonij uinculo fœderetur, &c. En ait sacerdotes copulari uel fœderari matrimonio: ergo illis contrahere licuit. Itē in concilio Ancyrano canon. 10. quod etiam reperitur in Decretis distinctione 28. c. diaconi. legitur sic: Si diaconi quicumq; ordinantur, in ipsa ordinatione protestari sunt dicētes, uelle se habere uxores, nec posse se continere: hi postea si ad nuptias uenerint, maneat in ministerio, &c. Vnde cognoscitur in ueteri Ecclesia post ordines contrahi potuisse matrimonium, & diaconos olim uxores duxisse iam suscepto ordine.

Aeneas Syluius cardinalis Senensis, postea factus Papa dictus Pius II. in epist. sua 321 ad Ioannem Frunt (qui uidetur Colonie sis dioceseos fuisse) Credimus te (ait) uti nō infulso, si cum nequeas continere, coniugium quæris, quamuis id prius cogitandū fuisset, antequam initiareris sacris ordinibus. Sed non sumus dii omnes, qui futura prospicere ualeamus. Quum huc uentum est, ut legi carnis resistere nequeas, melius est nure quam uri. Non tamen hæc pontificis sententia est, ut dispensandum censeat. Stat in sua serenitate, nec putat uni concedendum, quod multos in noxium uertat malum: & unum pati pro multis non inconueniens arbitrat. Expectādus est ergo, ut tutē agas, alterius Apostolatus, qui mitior sit. Nescimus tamen an uita tam diu comes erit, &c. Et quanquam hæc epistolam, quam Romę scripsit anno Domini 1457, eludat Clithoueus, quasi sit in gratiam amici scripta: tamē satis prodit suam sententiam in hac re autor. & cum dicit Apostolatam alterius mitiorem expectandum, ostendit secundo, se isti pro-

posito non repugnare. Ait etiam ipsum non infulso consilio uti, si coniugium quærat: & tamen, quod posset de ordinatione obijci, ipse diluit forti argumento. Nec dicit impium esse sacerdotem fieri cōiugem, imò probare uidetur hoc autoritate Scripturæ: tantū abest, ut illud in gratiam tantū amici scripserit. Is igitur Papa fuit æquior reliquis pontificibus: & dicitur ea de re plura habere in libro 2 de Gestis Basiliensis concilij, teste etiam ipso Vicelio. sed res illas gestas concilij istius ego nondum uidi. Fertur etiam eius sententia, fuisse causas cur adimeretur coniugium sacerdotibus, sed nunc esse plures cur reddi debeat. En pontificum etiam diuersam sententiam. Apparet ex Nicephori libro 14, cap. 55, Synesum iam factum episcopum, duxisse uxorem, quam uoluit dimittere propter episcopi munus.

Cusanus quoque in epistola 2 de Vfu cōmunionis ad Bohemos, Consequenter in nouo, ait, Testamēto uisum est, post aliquot tempora absurdum fore, quod in Sacris ordinibus existentes contraherent, similiter & solenniter uouentes. Quod si facerent, separandos esse: qui tamen antē tanquam à Deo coniuncti, separari non potuissent, &c.

Notet hic lector, quoddam dicit Consequenter: ergo fatetur hoc non ab ipso Christo uel Apostolis profectum esse, sed postea in Ecclesiam introductum ab alijs, ne sacerdotes contraherent matrimonium. Fuit igitur ab initio concessum ut sacerdotes contraherent, teste Cusano. Vicelius quoque ait in suo Typo: Si legamus apud antiquos de depositis quibusdam sacerdotibus, qui coniugium inierant, legitur etiam contra illos similiter suspensos & excommunicatos qui erant fornicarij, quibus tamen relaxatio hodie sit eximia, ut testes sunt collegiorū splendores Sodomitici. Sed nobiscum est quoque in eadem sententia Erasmus Roterodamus, qui in Apologia aduersus Parisienses scribit, se apud Græcos Venetijs uidisse sacerdotē post susceptum ordinem ducere uxore, sed unicam. Vuolfgangus Masculus recitat de quibusdam Græcis, quos anno 1540 uiderat Vuormaciæ, quod affirmauerant diacono ordinato licere uxorem ducere, sed uirginem. Sed hoc conatur impugnare ex relatione Græcorum Andradius Lusitanus contra Kemniciū. Sed an Erasmo magis sit credendum quàm Andradio hætenus obscuro, esto apud lectorē iudicium. Et suprà citauimus Theophylactum dicentē, Si duxerit uxorem episcopus, unius, nō multarum sit maritus. quæ etiā uerba notet lector. Nā huc commodē faciunt, dum inquit, Si duxerit uxorem episcopus: apparet post ordines ducere licuisse olim.

Verum cum hac de re sit satis relatum, relinquimus nunc pijs lectoribus iudiciū, quibus etiam nota est epistola Huldrici, ubi refert miracula de infantium capitibus inuentis in piscina: & patet ex historicis Germanicis Krancio, Nauclero, Mutio, quomodo & olim coniugium fuerit presbyteris usitatum in multis Germaniæ, Angliæ, Galliarum & Slauium locis ante Gregorium VII. Est quoque notum Iureconsultis, quid ea de re scribat Panormitanus: & plura in Epiphania adduximus.

Expendatur quot Sodomie & Onanitie immundicie passim in monasterijs committantur, quot publica scorta in collegijs canonicorum & uicariarum alantur, quot scortationes clancularie, & adulteria fiant: & hodie non minus turpiter delinquitur, quam olim ab Origenicis (de quibus Epiphanius hæresi 63, lib. 2, tomo 1 refert) fiebat. Nonne & nota sunt quorundam etiam episcoporum scorta & lasciuie, ne dicam pontificum sumorum, qui quot in delicijs habuerint & habeant, multis notum est. Hæc ego adduxi, ut ostenderem quam uana sit pontificiorum traditio. Sed ridiculum est, quod dicat uotum esse in causa, quo minus nubere liceat. Sed licet initiatis uti uxoribus, teste Paphnutio & tota synodo, non est necessarium ut uotum edant. Possunt ergo ordinati uxores ducere.

Sed libet adhuc unum locum ex illo ipso Hieronymi loco, ubi textum Pauli deprauare, & coniugium sacerdotum rejicere uidetur, adferre, ut constet, illū sibi non satis constare. Hæc enim in libro 1 aduersus Iovinianum extant: Si Samuel enutritus in tabernaculo duxit uxorem, quid hoc ad præiudiciū uirginitatis? Quasi non hodie quoque plurimi sacerdotes habeant matrimonia, & Apostolus describat episcopum unius uxoris uirum, habentem liberos cum omni castitate. Idem in epistola ad Oceanum dicit de pio quodam Hispaniæ episcopo, Carterio nomine, quod duas uxores habuerit: & in epistola ad Demetriadem ait, Quod nuper in hac urbe diues quidam fecit presbyter, ut duas filias in proposito uirginali inopes relinqueret, &c. tamen non negamus nimium laudare uotū patres, & ipsum Hieronymum. Basilus ait ipsas esse sacrilegas. loquitur de uirginibus, quæ propositū mutant, cum se semel Deo lacrauerint: imò expressè illas damnat. Et illo adhuc supersticiosior est Ambrosius, atque plerique alij. Sed istorum sententijs opponi possunt quorundam aliorum patrum sententiæ, quas in Epiphania adduximus. Sic sibi cōstāt patres, ut adhuc sentiant ex eis disputandū esse pontificij. Sed si Hieronymus, uult cauēda omnia

scripta apocrypha, in epistola ad Latam, quanto magis ex ipsius autoritate sunt reliqua hominum scripta cauenda?

Hactenus recensuimus aliquas superstitiones, quas tanquam traditiones Hieronymus refert: interim & hoc obiter notandum est, ipsum tamē quædam habere inter istas, quæ pontificijs & ipsorum uitæ non sunt consonæ: ut quando scribit ad Nepotianum de uita clericorū, ubi inquit, Episcopos patres & non dominos esse: item, cum inquit, Non recedere absq; amictu lineo, sed precium uestium linearum non habere, laudabile est: item, quod dicat iniuste, more Iudaico, nunc exornari templa, altaria, patellas & calices auro, item thuribula, lucernas, scyphos.

Tūc inquit, hæc probabantur à Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum. Quanquam hæc omnia præcesserint in figura, scripta tamen sunt propter nos, in quos fines seculorum uenerunt. Nunc uerò cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicauit, cogitemus crucem eius, & diuitias lutum putabimus. Quid miramur, quod Christus uocat iniquum Mammona? quid suscipimus, quod Petrus se non habere gloriosè testatur? alioqui si tantum literam sequimur, & in auro diuitijsq; simplex nos delectat historia, cum auro obleruemus & cætera. Ducant pontifices Christi uxores uirgines. Quamuis bonæ mentis sit, qui cicatricem habuerit & deformis est, priuetur sacerdotio, lepra corporis animæ uitij præferatur. Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus agnum, nec mysticum Pascha celebremus: quia hæc absque templo fieri prohibentur. Fingamus septimo mense tabernaculū, & solenne ieiuniū buccina concrepemus. Quod si hæc omnia spiritualia spiritualibus comparātes scientesq; cum Paulo, q. lex spiritualis est, & David uerba cātantis, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua, sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est sabbatum: aut aurum repudiemus cum cæteris superstitionibus Iudæorum, aut si aurum placet, placeant & Iudæi, quos cum auro aut probare nobis necesse est, aut damnare, &c. Hæc ibi Hieronymus.

Quid ad hæc dicent pontificij, qui hæc in suis habent sacris, & templum cum altari? Imò ecōtrā qdam proferunt ex fido Clemēte uel eius epistola 2. quā Sichardus in editione Clemētinorū operū nec ponit, nec numerat, ubi c. 4 legitur de altari, palla, cathedra, cadelabro, uelo. Et hæc & similia alia referuntur, plixè in distinctione prima de cōsecratione, quæ tamen Iudaismum sapiunt, &

tamen non aliter ex Clemente illo ficto quam traditiones Apostolorum proferuntur. Aut igitur illa sunt tollenda, si credendum est Hieronymo, nisi Iudaizare uelimus: aut fatendum Clemente, & similes autores uetustatis ista & similia non scripsisse, nec etiam talia unquam præcepisse: imò si quid tale uel Clemens, uel quisquam alius ex traditionibus reliquisset, hoc certè uidisset Hieronymus, qui nihil intactum reliquit, & nihil ferè tunc esse potuit in sacris, quod non legeret, ut testatur eius Catalogus? Si uero non legit, nec uidit: ergo sunt multa in traditionibus, quæ citra salutis iacturam ignorari possunt.

Sed quomodo interim contra Hieronymum Leuiticæ ceremoniæ sunt Missis pontificijs adhibendæ, ostendit Rupertus satis in libris de Diuinis officijs, dicitur enim de Leuitica tunica statuisse Syluester. Item in Decretis legitur Urbanus statuisse, ut adhiberentur aurea & argentea uasa ad Missam, lumè adiecit Honorius tertius. Sed hæc & similia ut non esse ex traditione Apostolica tradit Rupertus Tuitiensis, li. 2. de Diuinis officijs, capite 21: ita Papis ascribit, quia cū eo in loco multorum Paparum, quos Missæ aurores refert, nomina recitasset, sic tandem ait: Sic studiosa diuinæ legis ecclesia Romana paulatim protulit de thesauro suo noua pietatis monumenta, & quoddam ueluti ex auro lapidibusque; preciosis religiosi officij sancto sacrificio fabrefecit diadema, &c. Sed mox rationem addit, aiens, Vt in hac parte ecclesia tanquam in capite suo dearetur, & earum rerum quæ superius dictæ sunt (id est quæ antea dixerat in Missa, iustam originem ex ueteri Testamento, à Moysè & Aarone habere) ueneranda similitudine fulgeret. Et mox cap. 23: Auro & argento, lapidibus preciosis pro posse fidelium singulis in locis splendet festiua deuotio: quæ cum in secularibus ambitionis insignia sunt, in ecclesiasticis & diuinis rebus pietatis officia sunt, &c. Mox dicit: Ideo chara Deo ista munera, cum homines diligant talia ex concupiscentia carnis, ideoque hoc preciosum Deo ipsos facere ex dilectione Dei, qua illud à se separant, quod preciosum habent, &c. Hæc si conferantur cum Hieronymi, item Ambrosij & Chrysostomi dictis, Deus bone quam

erunt diuersa? Interim notemus istas larvatas ceremonias non ex traditionibus Apostolicis, sed paulatim ex Romanæ Ecclesiæ thesauro prolatas, id est, ex cerebro multorum pontificum. Hæc est pietas & unitas pontificum & Rupertorum cum antiquis patribus. Similia etiam habet contra istum ornatum in epistola ad Demetriadem Hieronymus.

Suscipiamus igitur hoc quod ibidem docet Hieronymus scribens ad Nepotianum:

Diuinæ scripturas (non inquit Rupertos & Durandos & Antoninos, Gabrielesque Thomæ sue Alexandros) sæpius lege, imò nunquam de manibus tuis deponetur. Item, Sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit, &c. Est etiam aurea Hieronymi sententia in uita Malchi, quomodo Ecclesia primò nata, deinde adulta persecutionibus creuerit, & martyrijs coronata sit. sed mox addit, Postquàm ad Christianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior, sed uirtutibus minor facta est: scilicet Ecclesia, &c. Huius rei est testis uel ex præcipuis una Romana ecclesia cum suis pontificibus, &c. Idem in epistola ad Demetriadem ait, Alij edificat ecclesias, uestiant parietes marmorum crustis, columnarum moles aduehant, earumque; dearent capita, preciosum ornatum non sentientia: ebore argentoque; ualuas, & gemmis aurata distinguat altaria. Non reprehendo, non abnuo, unusquisque in suo sensu abundat. Melius est hoc facere, quàm repositis opibus incubare. Sed tibi aliud repositum est, Christum uestire in pauperibus, uestire in languentibus, pascere in esurientibus, &c.

Ex his puto iudicari posse de singulis, & reliquis, quæ uel ex Hieronymo uel alijs adferuntur.

De patribus & Scriptura hanc etià differentiam Hieronymus ponit, quod non est prætereundum, in epistola ad Theophilum Alexandrinum episcopum, aduersus Hierosolymitanum episcopum: Scio, inquit, aliter habere Apostolos, aliter reliquos tractatores: illos semper uera dicere, istos in quibusdam ut homines errare. Idem in Psalmum 86, super uersum, Et principum horum qui fuerant in ea, &c. sic scribit: Principum, ait, hoc est, Apostolorum & prophetarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat, Qui fuerunt, non qui sunt: ut exceptis Apostolis, quodcumque aliud postea dicitur, abscindatur, non habeat postea auctoritatem. Item: Quauis ergo sanctus & disertus sit aliquis post Apostolos, non habet auctoritatem, &c. Item, Hieronymus cum uideret plerosque patres (quales sunt Origenes & Basilii) probare ex longa & tacita, ut aiunt, traditione, illum Zachariam fuisse patrem Ioannis Baptistæ, de quo ait Christus Matthæi 23, mox in illum locum commentans recitata istorum opinione sic scribit: Hoc cum ex Scriptura auctoritatem non habeat, eadem facilitate contemnitur qua probatur, &c. Ergo teste Hieronymo, interpretationes dubiorum locorum non debet admitti, nisi ex Scripturis perantur & confirmetur. Imò cū ipse etià asserat, ut iam duobus ex locis probauimus, nihil aliud recipiendum esse nisi quod Apostolicum est & ab Apostolis traditum, (quæ alij errare possunt) & non

& non perinde illud auctoritatem habiturum esse quod post Apostolos inuentum est, sineque multae etiam tacitae traditiones non uere Apostolice, etsi pro Apostolicis uulgò habeantur: nihil sequitur certius, quam unicam & solam Scripturam pro certissima regula & traditione Apostolorum suscipiendam esse. Hinc idem Hieronymus ait ad Pamachium & Oceanum de erroribus Origenis: Quisquis es affector nouorum dogmatum, 10 quaeso te, ut Romanis parcas auribus, parcas fidei, quae Apostoli uoce laudata est. Cur post annos quadringentos docere nos niteris, quod ante nesciuimus? cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? usque ad hunc diem sine ista doctrina mundus fuit, &c. Ergo ex his Hieronymi uerbis sequitur, non esse aliquid noui post Apostolos assumendum uel docendum. Cur igitur Papae Romae assumpserunt coelibatus regulam, cum ex traditione & doctrina Apostolica etiam in Oriente sit presbyteris coniugium permissum? cur post Apostolos instituit Syrius, ut coelibes essent presbyteri? cur etiam non erant contenti ista forma celebrandi synaxin, quam ipsis Apostoli reliquerant, dum tot Papae, tam inutilia addiderunt? Quos cum ordine Rupertus ille, cuius antea mentio facta est, recitasset, libro 2 de Diuinis officiis, cap. 21, ait: Sic studiosa diuinae legis ecclesia 30 Romana paulatim protulit de thesauro suo noua pietatis monumenta, & quoddam ueluti ex auro lapidibusque preciosis religiosi officij sancto sacrificio fabrefecit diadema. Non quidem sanctius hinc est, quam erat prius, quando ad sola uerba Domini, solamque Dominicam orationem conferebatur: sed maxime decuit, ut fides quae adhuc rudis erat illo tempore, & (ut ait quidam tam doctus quam fidelis) agresti turbida cultu, nuda humeros, 40 intonsa comas, exerta lacertos, ubi ornari potuit, maxime in hac parte tanquam in capite suo deauraretur, &c. Hieronymus non uult id proferendum in medium quod docere non ausi sunt Apostoli, nec etiam unquam docuerunt. Inquit etiam ideo Hieronymus in locum Pauli in 2 ad Thessalonicens. (Stete, & tenete) sua uult teneri Apostolus, non alia superaddi, &c. Rupertus tamen dicit Romanam ecclesiam, id est, Romanos pontifices ex ordine, ut eos ibidem enumerat, ex suo, & non Apostolorum thesauro protulisse noua, non Apostolica monumenta pietatis, & illa superaddidisse: ergo ueram pietatem non protulerunt Apostoli. Quid igitur inquit Hieronyme? En ipsa Ecclesia fecit ex auro, quod Apostoli non habuerunt, sancto Eucharistiae sacrificio diadema ornatisimum: ut etiam uideat lector, Hieronymum iuxta Rupertum male dixisse, quia tunc isto dia-

demate carebat Missa Apostolica: quomodo ergo potuit esse preciosa? Mox inquit, rudem fidem fuisse Apostolicis istis temporibus, & turbidam agresti cultu, nudam, intonsam & exertam: hoc est, ut ego sentio, nullam. Quomodo enim rudis, turbida, nuda, intonsa & inornata fides, est fides? & sic condemnat totam Apostolicam ecclesiam, ut iustificet Romanensem, monachus Rupertus.

Sed hoc si ita est quod hic monachus scribit, qui fieri potuit, ut diceret hoc non fuisse interim sanctius illo quod ab initio erat, quando ad sola uerba solamque orationem Dominicam consecrarent Apostoli? Si, inquam, ipsorum fides nulla est, ut profecto nulla est, si Ruperto credendum est, atque noua pietatis monumenta post Apostolos paulatim ex Romana ecclesia prouenerunt: dicant pontificij, quomodo illud tunc sanctum esse potuit, & hoc postremum non sanctius illo esset? Quomodo etiam, si Rupertus uera dicit, potuit Hieronymus dicere de Romanorum, qui tempore Pauli uiuere, & ab eodem testimonium fidei suae accipere, fide & constantia, quasi ab Apostolo laudari, dum hic doceat Apostolorum fidem nullam esse?

LIBER QUINTVS

PARTIS PRIMAE TRADITION-

num Apostolicarum & tacitarum, in quo explicantur quaedam, quae in historia Eusebii & Nicephori extant.

EX EVSEBIO.

Eusebius scribit libro 3, cap. 35 & 39, & Ignatium & Papiam in scriptis post se reliquisse traditiones Apostolicas, quemadmodum 40 idem scribit de commentariis Apostolicis cuiusdam presbyteri, quem non nominat, libro 5, cap. 6. Et sexto libro, capite 13, docet Clementem Alexandrinum in libro de Paschate confiteri, quod sibi extorqueatur liber, quo Apostolicas & Apostolorum traditiones ad posteros mittat. Et libro eodem, cap. 11, uidetur asserere Eusebius de eodem, quomodo Panteno quae sibi tradita fuerant, scripserit. Sed ubi isti uel Ignatij, uel Papiæ, uel Clementis libri extant? unde nobis illas dabunt? Interim hoc non est pretereundum, quod quemadmodum de Papiæ Eusebius scribit, quod quaedam fabulosa in traditionibus istis, quas tamen dicit (referente eodem Eusebio libro 3, capite ultimo, & Nicephoro libro 3, capite 20 suae historiae) se ab his qui quae uera erant & à Domino fidei nostrae tradita acceperant, didicisse, & non se quibuslibet credidisse multa dicentibus, 60 uerum seniorum uerba & quid Apostoli fecissent

fecissent & præcepissent obseruasse: ita & de Clemente illo Alexandrino quoq; ait Eusebius libro 6, capite 13, (ubi, inquam, dicitur Clemens Alexandrinus asserere in libro de Paschate, sibi extorqueri ab amicis, ut traditiones illas, quas ab antiquis presbyteris auditu perceperat, literis ad posteros mitteret) quod utatur in suis libris multarum aduersariarum, & præsertim earum, quibus contradicitur, testimonijs. Quæ uerba notentur à lectoribus. Sic quoq; Euseb. de Papia inquit, q. quasdam traditiones ex apocryphis scriptis transtulerit, li. 3, cap. 39. ubi etiam non obscure refert, quod quibusdam ecclesiasticis uiris, eisq; quam plurimis, erroris causam dederit: qui ad antiquitatem respicientes ipsi crediderunt, & ita cum ipso hallucinati sunt: inter quos uel præcipue nominat Irenæum. Non est ergo ad antiquitatem respiciendum semper, sed cognoscendum quod antiquissimi etiam in traditionibus errarunt.

Si igitur libri, in quibus antiquissimi patres dicuntur collegisse traditiones, perierunt, & adhuc uestigia tamen eorum extant, ex quibus cognoscimus in illis ipsis recensendis traditionibus, quas non habemus, lapsos esse Apostolicos scriptores & discipulos: quid, mi lector, de posteriorum patrum traditionibus dicendum? quid, inquam, iudicandum erit de traditionibus, quibus uel à multis contradicitur, uel quæ falsæ, uel dubiæ, uel erroneæ deprehenduntur? Egesippus quinque dicitur libris (apud Eusebium libro 4, cap. 8, & apud Nicephorum libro 4, cap. 7.) comprehendisse traditiones Apostolicas, qui tamen perierunt. Sic & Hieronymus scribit in suo catalogo de Irenæo, quod ad Martianum fratrem de Apostolica prædicatione scripserit cum alio quodam libello de uarijs tractatibus: & quod etiam Clemens Alexandrinus cõtexerit scriptum de canonibus ecclesiasticis: qui cum etiam nullibi extant, sed simul omnia, in quibus apud ueteres historicos comprehensæ dicuntur traditiones tacitæ, perierint exemplaria: quid aliud dicemus, quam illas annumerari Sacris literis non posse? Nam si hoc ita esset, profecto non minus quam illi libri canonis, in ecclesia seruatae fuissent. Sed cum isti traditionum libri perierint, quis quæso pro certo affirmabit illas traditiones ueræ Apostolicas esse, quæ uel in suspectis patribus, uel in tempore iunioribus patribus extant, & interdum uel dubiæ, uel falsæ, uel erroneæ deprehenduntur?

Eusebius libro 4, cap. 21 suæ historiæ asserit, Dionysium Corinthiacum, Pinytum, Philippum, Apollinarium, Musanum, Modestum, præcipue autem Irenæum in scriptis

reliquisse post se Apostolicam traditionem, ac sanctæ fidei orthodoxiam. Sed ubi quæso istorum patrum libri extant, ut possimus uidere quamnam traditionem & fidei orthodoxiam reliquissent: an etiam aliam, quam quæ in scriptis extat Apostolicis? Irenæi tantum pauciores adhuc supersunt libri, aliorum scripta perierunt: & tamē tam in illis, quos adhuc reliquos habemus, errauit recensendo traditiones, quam in ipsis qui perierunt, Irenæus, si tamen Eusebio credendum est: taceo interim alios eius errores. Si igitur istorum præcipuus, de quibus refert Eusebius, errauit in traditionibus: certē si aliorum quoq; quorum mentionem facit, monumenta extarent, non minus illa quam huius errore aspersa essent, & in eis facile etiam uitia circa traditiones deprehenderentur.

Sed audiamus etiam pugnam patrum antiquorum circa traditiones. Apud Euseb. lib. 3, cap. 35, dicit Ignatius, se cautionis gratia, in scripto Apostolorum traditiones post se reliquisse: cum contra ibidem cap. 39 asserat Papias, non se tantum utilitatis ex literis & scriptis posse habere & referre, quantum ex uiua uoce. Vt igitur illi dissentiant de traditionibus, ita ipse Papias, Apostolicus tamen cõmentator, secū dissentit. Nam etsi dicat se illas melius ex uiua percipere uoce, quam ex scriptis: tamen illas scriptas reliquit in suis commentarijs, teste Eusebio. Interim rursus tradit ibidem Papias inter traditiones suas, quod Marcus Euangelista omnia scripserit, quæ accuratè ex dictis Petri apostoli retinuerat, & nihil illū omisisse: sed hoc unum curasse, ne quid eorum, quæ audierat omitteret, aut qua in re quod falsum esset, traderet. Si igitur scripsit Marcus omnia, quorsum opus fuit Papiæ nouas scribere traditiones? Cum ergo ita fluctuent aditui, & errent uetustissimi etiam, denique dissentire uideantur Apostolici circa traditiones: quis, rogo, negabit posteriores in Ecclesia scriptores errasse, dubitasse & dissensisse in iisdem traditionibus? Et quam sit peruersum, nolle Marci & aliorum Euangelistarum, qui omnia accuratè & nihil falsi, teste Papiæ & Eusebio, scripserunt, perspicuis credere scriptis, sed se ad dubias & incertas, de quibus etiam certamē & error fuit uetustissimis, conuertere traditiones, expendendum relinquo pijs ac sanctis lectoribus.

Quod si autem pijs animus esset suscipere traditiones, eas tantum susciperent, quas consonas Diuinis uiderent esse literis. Nam sic scribit Eusebius de Irenæo libro 5, capite 20, quod puer audierit Polycarpum differrentem ad multitudinem in sermonibus, & uerba Apostolorum referrentem, ac

comme-

commemorantem quæ ex Apostolis de Domino audierat, & de uirtutibus eius & doctrina, tanquam ex illis qui ipsi uerbum uitæ uiderat, percepta, & cuncta Sanctis scripturis consona recensentem. Si igitur uiua uoce, & in sermonibus ac traditionibus nihil retulit aliud Polycarpus, discipulus ille Ioannis (qui probè hoc apud Ioannem legerat, Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus sit Christus, & credentes uitâ ha-¹⁰ beatâ æternam) quàm quod consonum fuit Diuinis scripturis: tātus inquam, martyr, qui quoq; illa sola quæ Apostoli tradiderunt, in Ecclesia seruanda esse uolebat: dic obsecro pie lector, quomodo alienas, & peregrinas, atque in uerbo Dei scripto nō fundatas traditiones suscipiemus, tamen uel ex antiquissimo scriptore siue alijs proferatur patribus?

Apud Ephesios Polycrates cum finitimis ecclesijs & episcopis dicit, se per successionem enumeratis à Ioāne antecessoribus suis accepisse traditionē de obseruatione Paschæ decima quarta Lunæ: & hanc etiam reliquisse traditionem asserit Philippum unū ex duodecim Apostolis Hieropoli, & Polycarpū in Smyrni ecclesia, & Sagarem martyrem Laodiceæ. Hanc quoq; traditionem antiquiorem uocat Eusebius, lib. 5, cap. 23. & in sequentibus capitibus prolixè exponit, quomodo se Asiani pro hac sua traditione contra Victoris Romani aliam producētis, tātquam à Petro profectam traditionem, opposuerint: & scribit cap. 26, quod D. Irenæus Victorem excommunicatē Asianos propterea reprehenderit, tamen probaret sola Dominica die celebrādum Pascha: scripseritque, ecclesias antiquæ suæ consuetudinis traditionem retinentes, non esse alienandas, cum etiam inter ecclesias non tantum de die illo disceptatio sit, sed etiam de specie ieiunij. Siquidem alij (ait) unum sibi diem ieiunādum esse putant, alij duos, alij plures: alij quadraginta horas diurnas & nocturnas computantes, diem suum statuunt. Et ista ieiunantium uarietas non nostro demū tempore, sed multo antea per illos cœpit, qui ante nos præter accuratam diligentiam, ut uerisimile est, rerum habenis potiti, simplicem & uulgatam consuetudinem posthabuerunt ac mutarunt. Nihil tamen minus omnes illi pacem inter se retinuerunt, & retinemus etiam nūm: & dissonantia ieiunij, si dei cōcordiam commēdat. Mox docet ibidem, quomodo & Anicetus Romæ cum Polycarpo de traditionibus certauerit (quas Eusebius minutas uocat cū Irenæo) cum quisque pro se autoritatem Apostolicam adduceret, ille Ioānis, & hic Petri: tandem hoc ratum stetit inter ipsos, ut

quisque quam per successionem accepisset consuetudinem à presbyteris, antiquam seruaret.

En, etsi illi certarunt de traditionibus siue ieiuniorum, siue dierum festorum: tamē pacem coluerunt. Attamen istas traditiones uocat Eusebius minutas, & consuetudines esse diuersas ait. Composita est tamen tunc aliquo modo controuersia de Paschate inter Asianos & Victorem: sed recruduit postea, ut etiam de eo festo in Niceno concilio disceptatio esset, & tunc nondum dissensionis de eare finis fieret, ut testatur Socrates historicus prolixè libro 5, cap. 22, ubi quoq; apertis uerbis indicat, Asianos suam Paschatis celebrationē Ioannis produxisse, & de ea gloriatos fuisse. Romanos etiam suam celebrationi Pascha consuetudinem ab Apostolis Petro & Paulo datam (datam inquit) sibi esse, asseruisse. Sic pugnarūt antiqui patres de traditionibus.

Hæc ex Eusebio collecta sufficiant, donec ad Socratis, Theodoretī & Sozomeni, aliorū quæ traditiones explicandas peruenerimus: adde, quod passim plura ex Eusebio adduxerimus in his tribus Partibus, & simul in Prolegomenis.

EX NICEPHORO CALLISTO *Xantopulo, traditiones explicate.*

Cū Nicephorus lib. 2, cap. 20 & 21 atq; 22, ex Dionysio de morte ac sepultura Mariæ & cæremonijs sepulturæ adhibitis in funere Mariæ uirginis, prolixè disseruisset, tandem capite 23 sic ait de eius assumptione: Iuuenalis Hierosolymorū episcopus, diuino afflatus numine uir, ex uetusta traditione rē hanc sic gestam scriptis suis cum fide confirmat (nempe Mariæ corpus ex monte Siō in Getsemani translaturum.) Dicit enim totum triduum Apostolos ad monumentum id, diuinorum hymnorum carmina audientes, perseuerasse. Accidit autem rursus, ut Thomas ab eis abesset, uidelicet ut nota pfecta quæ diuinæ genitricis fieret assumptio: itidē ut antea filij eius pro eo atque decebat, post diem tertium resurrectio, ingenti afflictebatur dolore, neque quieto animo esse poterat, quippe qui tanti boni non fuisset participes. Sacer autem ille chorus iniquum esse iudicans, si ille quoq; diuinum uirginis matris corpus non spectaret atq; cōplēteretur, aperiri monumentū iubet. Quod quidē ubi ita est factum, desideratum illud corpus non cōparuit: sepulchralia tātū linthea ritē cōposita loco suo manebāt, itidē ut filij quoq; eius in sepulchro relictæ. Quæ & ipse, & qui cū eo aderāt, cū ueneratiōe ex osculari, incredibiliq; uoluptate, odorisq; suauitate repleti, sepulchrū quidem ad pristinū cōformāt modum: mi-

dum: miraculum autem ipsum quasi per manus subinde posteris traditum, ad nos quoque trāsmiserunt, &c. Et mox: Inde fama est non ita pridem sanctissimæ uirginis Mariæ quoque sacra primū celebrari cœpta esse.

Hactenus traditionem audiuius, quam quidem ex Iuuenale conatur apertè probare Nicephorus, ex Areopagita autem Dionysio sepulturam eius probat, nisi fortè & illa sint Dionysij uerba, quæ in fine 22 capitis ita extant: Vbi autem ad Getsemani peruentum est, sepulturæ quidem illa filium imitata traditur. Perillum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradysum, ubi & arbor uitę confita est, ratione ea, quam quæ hæc fecit Deus nouit, transfertur. Sed nunc expendamus hanc traditionem, & uideamus an sit uera.

Ioānes Langus cōsiliarius regius uel Cæsarius, transtulit Nicephorum ex Græco in 20 Latinum sermonem, & sic circa initium 21 capitis libri 2, in margine hæc uerba ex Hieronymi refert epistola ad Paulam & Eustachium: Ne si uenerit uestris in manibus illud apocryphum de transitu Mariæ beatæ gloriolæ, semperq; uirginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, studio legendi charius amplectuntur: præfertim cū ex his nihil aliud exprimi potest pro certo, nisi quod hodierna die migrauit 30 in corpore, &c. Hęc ibi ex Hieronymo D. Langus adfert. Idem ad cap. 22 libri 2 circa medium capitis, ubi aliquid in textu de pheretro Mariæ, præeuntibus angelis dicitur ex Areopagita, sic in margine rursum ex Hieronymo disserit Langus: Monstratur sepulchrum eius cernentibus nobis usque ad præsens in uallis Iosaphat medio: quæ uallis est inter montem Sion & Oliueti posita, in qua sepulta fuisse prædicatur. Sed nunc 40 uacuum esse mausolium cernentibus ostenditur. Hęc idcirco dixerim, quia multi nostrorum dubitant, utrum assumpta fuerit simul cū corpore, an abierit relicto corpore.

Idem Langus rursum hæc uerba Hieronymi ad finem capitis eiusdem, ubi in textu de trāslatione Mariæ ad paradysum dicitur, in margine refert: Quod quia Deo nihil est impossibile, nec nos de beata Maria factum abnuimus: quāquam propter cautelam salua fide pio magis desiderio opinari oporteat, quā inconsultè definire, quod sine periculo nescitur. Hęc Langus ex Hieronymo.

Idem Langus circa cap. 42 finem, in libro eodem, rursum hæc uerba profert ex Hieronymo: Nonnulli adstruere uolunt, uirginem Mariam iam resuscitatam, beata cum Christo immortalitate in cœlestib. uestiri. Quod & de beato Ioāne Euangelista, eius ministro, cui uirgini à Christo uirgo cōmissa est, 60

plurimi asseuerant: quia in sepulchro eius, ut fertur, non nisi manna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Veruntamen quid horum uerius cēseatur, ambigimus: melius tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quā aliquid temerè definire uelimus autoritate nostra, quod non probamus, &c.

Hæc uerba quæ ita produxit ex Hieronymo Ioannes Langus, extant in tomo 4, in sermone de Assumptione Mariæ, ad Paulam & Eustochium. Et putat Erasmus in argumento, Sophronij Græci esse sermonem: quod mihi ex his uerbis, Tu ô Paula oculis aspexisti (sepulchrum) &c. nō sit uerisimile: quia certum est Paulam fuisse in Iudæa cum Hieronymo.

In eodem sermone, præter illa quæ Langus citauit, & hæc uerba reperiuntur apud Hieronymum: Quomodo autem, & quo tempore, aut à quibus personis sanctissimū corpus eius inde ablatum fuerit, uel ubi transpositū, utrum ne resurrexerit, nescitur, &c.

Hæc ex Hieronymo. Iam illa omnia expendamus latius. Hieronymus uocat apocryphum scriptū, unde asseritur assumptio Mariæ: Nicephorus traditionem. Iam quid apocryphis sit attribuendum, nuper dictū est. An Hieronymus uocasset hoc apocryphum, quod certò sciuiſſet Apostolicam esse uel doctrinā, uel traditionē? aut quomodo hoc pro apocrypho habuisset, de quo aliqua firma habuisset indicia, quod Apostolicum esset? præsertim cū isto Iuuenale prior fuerit, uel 100 annis ætate illum antecesserit Hieronymus. Mox uocat ista omnia dubia, & non uult illa pro certis recipi. An obsecro, Hieronymus habuisset traditionē Apostolicā dubiam, si de illa certus fuisset? Imò nihil, inquit, potest ex his aliud pro certo exprimi, &c. Seipsum quoque non solum dubitasse, sed & multos ex catholicis dubitasse ait: significanter inquit, Multi nostrorum (ad distinctionem ab hæreticis) dubitant, utrum assumpta sit simul cum corpore, uel abierit relicto corpore, &c. Ergo hinc incertitudinem & dubitationē uides, quia ait, Multi ex nostris dubitant.

Sed fingamus esse traditionem, ut monstrosus Canisius in quadam concione Vuormacię habita, anno 1537 fingit: ergo & illam & alias traditiones, quas nobis scelerati Papistæ Staphylus, Osius, Peresius, Lindanus, Canisij socij obtrudunt, iuxta Hieronymū, ita habeamus, ut de his pię opinari & suspicari tutius propter cautelam salua fide, pio quodam zelo, quā inconsultè (sicuti isti porci faciunt) de talibus quod certò traditiones sint, aliquid definire liceat: quia certis 60 ijsq; quæ ex Scriptura proferuntur, apertè uult stan-

uult standum esse Hieronymus. Imò quid de ista fabula senserit bonus pater Hieronymus, ostendit his uerbis: Melius est totum Deo cōmittere, quàm aliqd temerè autoritate nostra definire, quod nō probauimus, &c. En quod non profertur ex certis principijs Theologiæ, ut est Sacra scriptura, id ex nostra autoritate prouenire dicit, & non rectè probari. Aut igitur ficta nugamenta Dionysij, quæ Nicephorus citat, non uidit, aut tanti non fecit, ut ex illis aliquid probari cēseret. Iure illud forsan est apocryphum, de quo antea locutus est. Porro, quomodo hæc Hieronymi uerba, Quomodo & quo tempore, aut à quibus personis corpus eius ablatum fuerit, uel transpositum, uel utrum resurrexerit, nescitur, &c. concordent cum ista Nicephori opinione, per triduum ibi per seuerasse Apostolos, & postea ablatū esse, &c. expendant pij lectores. Quomodo itē ista uerba Hieronymi, Niceph. uerbis, quib. p tria integra capita 21, 22, & in primis 23, in li. 2 suæ histor. Ecclesiast. quibus asserit illā resurrexisse corpore, concordent, expendat lector. Rursum cap. 14. libri decimi quinti eiusdem historiæ, Nicephorus nihil aliud tractat, quàm ut solēniter astruat, & pro certo affirmare conetur corporalem Mariæ assumptionem. Sed ut latius Nicephori uanitas, & pontificiorum (qui tam ex incerta traditione sunt de ea certi, ut etiam festum ex hac metamorphosi uel prodigio idq; tale faciant, ut hoc istis annumerare non ueriti sint, in quibus amplissima & certissima de maximis Iesu Christi beneficijs, ut de Natiuitate, Paschate & missione Spiritus sancti commemoratio fit: imò simul prætulerint festo Ascensionis & alijs, tale festum dubium & incertum.) manifesta fiat impietas, adducemus & alium patrem, non minoris autoritatis & pietatis in Ecclesia, quàm est Hieron. contra Nicephorū & Iuuenalē.

Langus, qui hactenus fuit in una aula cōcanisio, ut manifestius cōtra illum probaret, se dubitare de assumptione Mariæ, non solum Hieronymum, ad marginem capitulum, nempe 21, 22 & 23, in lib. 2 Nicephori protulit, sed & Epiphanium, sic ad 22 capituli medium, ubi Antidicomarianitas is refutat, adducit: Non se posse affirmare & dicere, scribit Epiphanius, de genitrice Dei, uel quod immortalis permāserit, uel quod uitam morte cōmutarit, &c. En quàm longè aliter refert ille atque Nicephorus. Hic etiam dicit, non affirmari posse an uel mortua sit, uel non: cum tamen recenseat Nicephorus tātā pompā circa eius mortem & sepulturam, cui interfuisse Apostolos ex Dionysio docet. Sed inspiciamus integrū locum. Sic namque Epiphanius scribit cō-

tra Antidico marianitas, heresi 78, libro 3, tomo 2, cum prolixissimè ostendisset non à se definiri quod uel immortalis manserit Maria, uel mortua sit: Siue mortua sit (mox inquit) non nouimus, siue sepulta est, nō copulata fuit carni, absit. Item, circa finem plurima alia refert, & inter ista, hæc habet: Siue mortua est sancta uirgo & sepulta, in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in uirginitate corona: siue sublata est, ueluti scriptum est, Animam ipsius pertransibit gladius, inter martyres ipsius gloria, in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mūdo: siue māsit (nam non est impossibile Deo omnia facere quæ uult) finis ipsius nemini notus est, &c. Ambrosius quoque scribit tomo 5, lib. 2, in Lucæ caput 2 ita: Nec litera, nec historia docet ex hac uita Mariam corporalis necis pāssione migrasse.

Hi dicunt finem Mariæ nemini notum esse, contrā Nicephorus de fine eius longè aliter ex Dionysio & Iuuenale, atq; sua etiā propria sententia refert. Quare cum ætate hos, scilicet Iuuenalem & Nicephorum longè tēpore pcesserit Epiphanius. & quoque fuerit Hierosolymis apud Ioānē Hierosolymorum episcopū, & ibi nihil tale repperit, uel alibi quicquā de hac traditione perceperit, (aliōqui satis suppositiosus in talibus rebus inquirendis) iudicet lector, an possit esse illa traditio uera, uel Scripturis sacris, ut de his asserunt pontificij, conferenda? Sed quamquam quædam uideatur pro Mariæ assumptione adferre ex Epiphanio Langus, circa caput 23 Nicephori, tamē illa uolumus explicatius declarare.

Epiphanius disputans contra Marcionē negatē resurrectionem carnis, propterea quod illa fuerit & sit peccatis obnoxia, sic libro 1, tomo 3, heresi 42, cum dicta, quæ false Marcion ex epistola ad Galatas protulerat, explicaret, inter multa alia respondit Epiphanius: Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum celorū, quæ neque lasciuijt, neque fornicata est, &c. sed impolluta permansit? probat enim ibi ab exemplo Mariæ resurrectionē carnis, & explicat sincerè locum illum Scripturæ à Marcione corruptum, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: ostendēs illud de carnalibus dici & exponi tantum hominibus. Adde quod dicat, Quomodo non possidebit in futuro tempore?

Sed nunc cum ipso Nicephoro agamus. Is sibi est contrarius: dicit enim hic libro 2, cap. 23, quod Iuuenalis ex antiqua traditione rem hanc sic gestam scriptis suis cum fide confirmarit: & rursum libro 15, capite 14, diuersum scribit de eodem Iuuenale, nempe quod

pe quod Pulcheriæ Imperatrici retulerit, apud suos antiquam esse traditionem de Maria post mortem assumpta, ibiq; nihil de istius Iuuenalis scriptis de hac re extatibus ut antea, sed de narratiōe simplici tantū refert Niceph. Adde q; ipse Niceph. lib. eodē qui est decimus quintus, referat, cap. 4, de hoc Iuuenale, quomodo cum Dioscoro errauerit in Ephesina 2 synodo, & postea in Chalcedonenſi ueniam cum multis alijs, ab illa synodo petierit. Qui igitur in tā arduo articulo errauit, an'ne hic in tali traditione, de qua nihil certi habuerūt illo antiquiores patres Hieron. & Epiphanius, qui tamen ipsi quoq; fuerunt Hierosolymis aliquoties, errare potuerit, & non errauerit? Iudicent nūc pij lectores. Dicāt, inquā, pij lectores, quinā fieri posset, si traditiones quas uocant Apostolicas, essent Scripturis adæquādæ, qualis illa de assumptione dicitur esse, si ipsa, inquā, uera fuisset ut supprimeretur, & nō semper in precio haberetur, uel etiam unquam ab ullo patre sancto repudiaretur? Attamen hanc habent incertam, dubiam, & non probatā fidei, sed apocrypham pij patres quidam. Interim ex tam dubia traditione, & quasi repudiata ausi sunt cōstituere festum certum pontificij, cui propriam attribuerūt Missam, in cuius Alleluia sic canunt: Assumpta est Maria in cœlum, gaudet exercitus angelorum. & in Offertorio sic: Assumpta est Maria in cœlum, gaudent angeli collaudantes, benedicūt Dominum. & mox post Offertorium in Collecta, quam secretā uocāt, & quā præfatione illa finiunt, dicentes, Per omnia secula seculorum, &c. sic murmurāt: Subueniat Dñe, plebi tuæ Dei genitricis oratio, quam ut pro conditione carnis migrasse cognoscimus in cœlesti gloria, apud te pro nobis intercedere sentiamus, &c.

Habemus nunc quā sit certa, firma & uera pontificia doctrina & Missa, quæ talibus insignibus notis egregiè est ornata. Multa dicit de assumptione Mariæ in sermone de eo festo Bernhardus, & tamen non addit unde habeat uel ille uel sua ecclesia, quod certissimè assumpta sit corpore. Augustino tribuitur & ascribitur in tomo nono libellus de Assumptione Mariæ uirginis, de quo sic iudicat, & scribit Erasmus Roterodamus: Hic liber ne pilum quidem habet Augustini, &c. Sed ille liber sit uel Augustini, uel alterius, uideāt interim, Jan iste autor ex traditione referat assumptionem Mariæ uirginis. Sed in capite 1 sic ait ibi: Si minus pleniter dicta à me cognoscat lector, compatitur humilitati, quia licet minus ualeamus, uera tamen procul dubio uolumus. & iterum: In Diuinis scripturis de assumptione Mariæ nihil reperitur, & rursum: Quia quæ

tanto magna exiunt, cautius tractanda sunt, quanto specialibus testimonijs non possunt ad liquidū roborari. Et cap. 9 post suas adductas rationes (quas mox subijcimus) sic ait: Si q; his refragari elegerit, quū dicere non uelit, hoc non posse Christum, proferat quare non conueniat uelle, ac per hoc non posse: & cum ueraciter se cōsiliū Dei de his nosse manifestauerit, incipiā credere, de quibus aliter sentire non possum. & mox: Si autem uera sunt quæ scripsi, tibi gratias ago Christe: quia de sancta uirgine matre tua nisi quod pium est ac dignum uisum, sentire non potui. Si ergo dixi, ut debui, approba tu Christe & tui: si autem non ut debui, ignosce obsecro & tu & tui, &c. Ex his uerbis cōstat, dubitatio autoris istius, quā ualde dubitet an aliquid ueri de assumptione Mariæ dixerit. Interim illam non probat ex traditionibus, sed ex rationibus quibusdam: quæ tamen non satis firmæ sunt: imò si firmæ fuissent, non ita de eis ipse autor dubitasset. Sed audiamus quid capite 2 & sequentibus habeat. Capite 2 uidetur uelle ex ratione (non autem ex traditione) quædam probare de assumptione Mariæ. Cap. 3 sic ait: Constet iniquum esse dicere Mariam uinculis mortis teneri, uel in communē materiam cinerum & uermium resolutam esse, postquam in ea requieuerit Christus, quod non censet is autor Mariæ sanctitati conuenire, quia si puluerem & corruptionē Christi caro facta ex Mariæ carne euasit, ergo meritò & Mariæ caro sine dubio corruptionem euasit. Sed hoc sic mox corrigit, Quod si hoc interim non Mariæ congruat, congruit tamē eius filio quem genuit Iesu. Cap. 4 sic argumentatur: Veluti excipiebatur à dolore parturientis, & erat uirgo, excipitur meritò ab alijs hominum conditionibus, ut corruptione & alijs. Nō est igitur impium dicere, eius corpus non uidisse corruptionem, &c. Interim inde non necessariò sequitur, ut Papistæ aiunt, credendam esse eius assumptionem. Cap. 5 sic pergit: Hoc potuit filius eius (scilicet assumere corpus eius) qui noluit illam seruare uirginē in partu præternaturam: ideo etiam matris honorem præ alijs hominibus uoluit seruare, ut non uideret corruptionem. Parentes sunt honorandi: ergo hac ratione est cohonestata à filio, quod non uiderit eius caro corruptionem. Si etiam est speciali gratia præ reliquis mulieribus donata, & præ alijs forminis benedicta: certè non uidit putredinē, quia putredo & uermis est opprobriū humanæ conditionis, à qua sine dubio Maria liberata est. Capite 6: Tabernaculū Christi dignum est ut ibi sit ubi Christus est: ergo assumpta potest esse, nam in qua diuinitas carne

carne quieuit, illa non potest non uiuere. Cap. 7: Si Christus dicit de ministris suis, Vbi ego sum, ibi & minister meus: quanto magis erit apud ipsum mater tota. Cap. 8: Qui numerat capillos capitis nostri, potuit integrè seruare Mariam absq; corruptione, ut Ionā in uentre ceti, Daniele in spelunca, Heliā ad se transtulit: ita sine dubio & Mariā, &c. Hæc ibi. Diximus quomodo autor ipse dubitauerit. Iam rationes coniecturales hic adfert de possibilitate: sed nihil dicit certi uel solidi, & ita ut p certo afferret assumptionem: tātum abest, ut ex traditione aliquid adferat. Ita consentiunt ueteres. Quidam ex traditione assumptionem adferūt, alij dubitant de ea, quidam rationibus conātur hanc probare, & tamen de eis quoque dubitant. Hæc est doctrina pontificiorum. Redeo ad Nicephorum. Sed cum hæc fabula uel narratio sit ex apocrypho quodam libro, teste Hieronymo, notum est unde ista habeat uel Iuuenalis uel Nicephorus, qui similiter libro 1, cap. 7, ex apocryphis ostendit (quia aliunde hoc habere nō potest) Mariæ patrem Ioachim, & matrem Annā nomine fuisse. Quam fabulam uel narrationem diximus in primo libro Traditionum, ex protoeuangelio Iacobi esse: à quo tantum differt Nicephorus, quòd ibi legatur mater obulisse puellæ infanti ubera, Nicephorus autem asserat ipsam infantem puellam à lacte materno abhorruisse, & mammam attingere noluisse.

Quid igitur sit de Nicephoro sentiendum, ex prædictis locis facilè colligitur: & deinde ipse hoc latius indicat in lib. 7. ubi in capitibus 33, 34 & 35 docet, quòd lepra percussus Constantinus, sit cū Syluestro Romano locutus Romæ, & deinde ab eo baptizatus, licet hoc (ait) Arriani negent. Verum sui oblitus diuersum docet Nicephor. libro 6, cap. 42. ubi inquit, Constantinum baptizatū Nicomediæ esse in extremo uitæ actu. Et circa istud caput in margine hæc uerba ponit interpres Langus. Hoc simul (nempe de baptizato Constantino apud Nicomediā) Theodoretus, Socrates & Sozomenus, denique Hieronymus & Ambrosius testantur.

Item, Nicephorus id ipsum rursum probat ex Sozomeno & Socrate, Theodoretosque, libro octauo, cap. 54. Et hic similiter, in margine ad istud caput 54, in lib. 8 scribit Langus, Constantinum ab Eusebio Nicomediensi ad Nicomediā baptizatum esse, testantur Ruffinus, Orosius, Cassiodorus & Pomponius Lætus, &c. Et sic, teste etiā Lango, ruit ficta donatio Constantini. Parum igitur secum constat Nicephorus, & ab alijs plurimum est interdū diuersis. adde, quòd quoq; contra istud pontificiorum argumentum alia scripsisse, & alia in traditionibus p

sermonem docuisse Apostolos, sic loquatur libro 2, cap. 34: Quæ præsens oratione sua dilucidè docuerat (Paulus) eadem per compendium absens in memoriā reuocans, epistolas dedit, &c. Quomodo igitur alia in traditionibus, & alia in Scripturis docuisset Paulus? Imò quomodo ipse pro libertate ceremoniarum, quas alij pro traditionibus habuerunt & seruandas censuerunt, pugnauerit Nicephorus, uidere licet libro 4, cap. 38, ubi & Irenæi ad Victorē uerba profert, quibus præcipit Asianis suam libertatē, seu cōsuetudinē traditionēque liberè relinquendā.

Idem capite 37 introducit Polycratē, ut uirum Apostolicum, suam & suorum traditionem de Paschatis festo, inde ab Apostolis usq; seruata in Ephesiorū ecclesia, defendentem.

Item, Nicephorus ostendit libro eodem, cap. 39, & Irenæum in scriptis ad Victorē differuisse de libertate ieiuniorum, & de diuersitate eorundem per ecclesias, atq; de alijs plurimis consuetudinibus, hinc inde aliter & diuersè apud ecclesias obseruatis. Scribit etiam & libro 4, cap. 22, de Montani dogmate, quòd de soluendis coniugijs & certis ieiunijs, is primū protulerat legis uice.

Quā prolixè autem de festo Paschatis, eiusq; & simul de omnium festorum ac ieiuniorum Quadragesimæq; libertate differat libro 12, cap. 28, 32, 33, 34 & 35, notum est lectoribus. Et cum uideret eadem ferè quæ ipse habet & repetit, lōgè antea tractasse Socratem libro 5, cap. 22, & Sozomenum libro 7, cap. 19, profectò si unquam obseruasset illos de istis rebus non rectè referre, uel aliquam certam Apostolorum traditionē (cuius ille fuit obseruans admodum) neglexisse in istis suis narrationibus: non minus liberè hic Socratem, quā sit ab illō in libro 9, cap. 13, reprehendisset: & quemadmodum libro 8, cap. 54, Sozomeno, Socrati & Theodoretō contradicere uidetur, ita eodem iure & hic ipsorum errori non pepercisset: si istos, inquam, nouisset aliquid in recensendis traditionibus uel consuetudinib. Ecclesiæ diuersis omisisse, uel non rectè recitasse. Valde igitur futiles sunt Papistæ, qui nobis alia incerta de ieiunijs proferunt.

Videant quoque pii, quomodo prolixè agat libro 12, cap. 32, de uarietate ecclesiarū per diuersas provincias in obseruatione Paschatis: ubi & de die, & simul de mense diffensio fuit. Attamen contra Iudaizātes, Pauli locum ex Colossensium & Galatarum epistola de ciborum & festorum libertate prolixè & concinnè profert: & ex Hebræorum epistola docet translato sacerdotio, necessariū etiam & subsequi legis translationem. & post hæc uerba, sic loquitur: Satis igitur liquet, neq; sacrum Euangeliorum librū,

neq; diuini Apostolum, Christianis iugum feruituris legis imposuisse: sed ut & Pascha & reliquos dies festos honorificè, quando-
cunq; eis uisum esset, peragant, animi grati-
tudini eorum qui beneficio sunt affecti, reli-
quisse. Proinde quia homines maximè feri-
as amant, à laboribus in eis cōquiescentes,
tū sicuti cuiq; uisum erat, in regionibus, pas-
sim consuetudine quadam per traditionem
accepta adductis, salutiferę passionis memo-
riam colentes celebrarūt. neq; enim uel Sal-
uator ipse, uel eius discipuli lege ulla id ob-
seruandū esse statuerunt: sed neque in eum
qui hoc ita non perageret, condemnationē,
aut pœnam, aut execrationem, sicut Moyse
lex facere solita fuerat, uel Euangelica, uel
Apostolica scripta induxerunt aut commi-
nati sunt. Diuini uerò Euangelistę in historia
sua scribenda, Mosaiici Paschę festi obiter
saltem mentionem fecere: Seruatorem scili-
cet azymorum tempore passum esse, quum
celebre apud Iudęos ageretur festū, ut ostē-
derent illi, festis potissimū diebus cedes
eas perpetrare constituisse. Ipsi pfectō san-
ctis Apostolis consilium illud propositum
non fuit, ut sibi de diebus festis iudicium su-
merent, aut de eis leges ferrent: sed potius
Deo gratiam uitam, uirtutem & ueram erga
Deum pietatem traderent, atque induce-
rent. Mihi quidem uidetur, quemadmo-
dum alia plurima plerisque in locis suam
obtinuere consuetudinem, ita quoq; id de
Paschę festo accidisse, quod ex more quo-
dam apud gentes, quęque suam habuit ob-
seruationem: ut satis manifestum sit, nemi-
nem Apostolorū de hoc festo die, legis san-
ctione cōstituisse, &c. Hęc ex 32 capite. Et
ne quis hīc occasionem arripiat, de traditi-
onibus nugandi, q̄ dixit in regionibus pas-
sim consuetudine quadam per traditionem
accepta, ferias amauisse, prout cuiq; uisum
fuerat: mox ibidem circa finem se explicat,
quod nō sit traditio, sed cōsuetudo & mos
aliquis ita receptus: adde, quod in margine
istius capituli sic noret Lāgus interpres, Apo-
stoli Paschatis celebritatem liberam popu-
lis Christianis reliquerunt. In sequenti autē
capite, quod est trigessimū tertium libri 12,
ostendit, iam tum ab Apostolorum tempo-
ribus Christianos in Paschę ferijs celebra-
dis uariasse, & interim nihilominus cōmun-
ionem inter se habuisse, sine ulla dissensio-
ne: nisi quod Victor Romanus Asianos co-
nomine primū reprehenderit & damna-
uerit. quare illum non immeritō hac de cau-
sa reprehensum esse ait ab Irenęo, qui ipsum
admonet exēplo Polycarpi & Aniceti, qui
et si in eodem festo celebrando dissiderent,
communicarint tamen alter cum altero. Et
cum de multorum uarietate in istius festi ce-

lebratione, & de decreto facto super huius
discordię compositione à Constantino pœ
Niceñam synodum scripisset: tandem ait,
quomodo ferant Asiani, hoc est Quartode-
cimani (qui tamen nolunt in sabbato cele-
brari Pascha) suam obseruationem festi, se à
Ioāne accepisse: Romani autem & Occide-
tales asserāt Petrū & Paulū apostolorū ma-
ximos, eā quę ibi frequentatur, tradidisse
consuetudinem: & his uerbis concludit ea-
put illud, Scriptum quidem de hac re decre-
tum nemo (nempe uel ex Asianis uel Ro-
manis) edere potest. Sapienter uerò Victor
(puto Anicetus) & Polycarp. extinxisse de
die festo cōtentionem uidentur. Quando-
quidem autem Occidentales episcopi tradi-
tionem Petri & Pauli minimè dehonestan-
dam duxerunt, & Asiani quoq; Ioannis Euā-
gelistę institutum seruandum esse contē-
derunt: de communi consilio placitum est,
ut quiq; sicut assueuerant, festum diem pera-
gerent, mutuam autem communionem ne
quaquā rescinderēt. stultum quippe quā
maximè esse opinati sunt consuetudinū
eiusmodi uariantium gratia, à mutua con-
iunctione discedere, quum eis de rebus re-
gionis præcipuis per consentientem cōcor-
diam conueniret. Hęc ex 33 cap.

Notemus, quod dicat à neutra parte pos-
se scriptum decretum ab Apostolis demon-
strari: ergo ille potius censet cōsuetudinem
esse. Vides uenerationē Nicephori erga Scri-
pturam: & contrā hīc rursus expende uanē
tatem pontificiorum. Habuit ille pro prauā
consuetudine illa quę cū Scriptura pugnat.
Et rectē in margine ad hūc textum notauit
Lāgus interpres, Maiores nostri Pascha hoc
uel illo tempore peragere, adiaphoron esse
uoluerunt: & deinde idem Langus Grego-
rij dictum adiicit, Cæremoniā dissimilitu-
dine non læditur unitas Ecclesię, &c.

Suam autem narrationem sic Nicepho-
rus in initio sequentis, hoc est 34 capituli cō-
tinuat, dicens: Quod uerò consuetudinem
potius quā legem secuti ueteres pleriq;
in locis, ut quibuslibet uisum erat, Pascha
celebrarūt, inde facillē colligitur. Nō omnes
etenim, quamuis eiusdē opinionis essent,
easdem traditiones in ecclesijs seruārūt, &
qui eandem colebant fidem, sēpē cōsuetu-
dinum obseruatione inter se uariarunt. De
inde ait, se pauca quædam de diuersis eccle-
siarum moribus cōmemoraturum, ut hinc
satis intelligamus, quid per traditiones in-
telligat. Mox de Quadragesimę ieiunio, &
ijs ieiunijs quę ferias Paschales præcedūt,
sic ait:

Quę Paschę ferias præcedūt ieiunia, ua-
riè apud quosq; ab initio seruata comperi-
mus. Romani namq; tres continuas hebdo-
madas,

madas, sabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunant: Illyrici autem, ut cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæstina, sex hebdomadibus ante festum Paschæ ieiunium continuant, Quadragesimam tempus id nominantes: alij rursum ante septem hebdomadas ieiunare inceperunt, sicuti Constantinopoli & circumcirca ad Phœniciam usq; tribus tantum hebdomadibus quinos dies ex intervallo, binis septimanis intermissis à cibis se abinentes, itidem Quadragesimam, tempus tale uocant, &c. Et mox: Non solum de dierum numero, uerum etiam de cibis ipsis, de aditu ad sacra mysteria & abstinentia multum inter se dissident. Quidam enim animata prorsus non attingunt, alij attingunt, sed pisces solos. Sunt qui animata quoq; cū piscibus uolatilia degustant, ex aquis ea quoq; progenita esse, ut Moyses inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus, siue baccis abstinent. Nonnulli uero arborum fructibus uescuntur. Quidam panem siccum tantum comedunt: quidam uero ne hunc quidem attingunt. Diuersum est etiam cibi capiendi tempus: alij namq; hora nona, alij post occasum solis, quidam post diem unam sequenti die cibum capiunt: nonnulli uero ad tres, ad quatuor, ad quinque & ad septem usq; dies dapibus abinentes præcedunt, pro eo atque quisq; cibo carere uel uult, uel potest: & alia apud alias gentes & populos sunt, apud quos rerum talium innumerae extant causæ. de quibus omnibus nullum præceptum, quod in scriptum relatum sit, ostendi potest: ut satis constet, primos illos uerbi ministros ab initio obseruationes eiusmodi arbitrio quorumq; reliquisse, ut non metu aut necessitate quapiam adductus, quod bonum est, deligere & sequi posset, &c. Haec uero Nicæphorus.

Ista omnia, & quæ quoque & ex Augustino & Eusebio Socrateq; adducimus suo loco, quam bene conueniant cum sententia Ambrosij, qui se in plixissima epistola, quæ est 83 in libro 10 Epist. macerat propter festum Paschatis, ut de eo aliquid certi concludat: & rursum, cū ista Ambrosij sententia in sermone 23 & 27, ubi inquit præceptum esse (quod expresse & Augustinus, & Nicæphorus, & Socrates negat) ut per istos quadragesima dies ieiunijs, orationibus & uigilijs opera Christiani commendent: expendantur & synceri iudicii homines. Et si autem aliqua ex parte ista uerba Ambrosij tolerari possent, quia de nullo ciborum delectu ait: tamen quia de præcepto refert, ut & sermone 25, ubi ait non leue peccatum esse fidelibus indictam à Domino Quadragesimam uiolare, & ieiunia sacrata uentris uoracita-

te dissoluere, ideo contra reliquos patres peccat, & quidem temere Ambrosius. imò magis ineptit, cum sic pergit: Et si ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia resoluit, morti adiudicatur: qui sciens indictum à Christo resoluit ieiunium, quid meretur? Ergo fratres, statutum nobis custodiamus obseruatione ieiunium, &c.

Adhuc est ineptior Theophilus ille, qui apud Socratem & alios historicos legitur Anthropomorphitarum causam defendisse, & iniquius cum Chrysostomo egisse, quoniam in libro 3 Paschali, Nequaquam diebus Quadragesimæ, ait, sicut luxuriosi diuites solent, uini poculum suspiremus, neq; ut in procinctu & prælio, ubi labor & sudor est, carniū edulio delectemur. Item, Qui legum præcepta custodiunt, ignorant uinum in ieiunijs, carniū esum repudiāt, & insatiabilem auaritiā Dei timore compescunt, &c. Miror autem uehementer, unde iste pater & homines potesticij huiusmodi legem proferant, habeant uer.

Postea etiam ostendit Nicæphorus libro duodecimo, cap. 34, contra traditionem Epiphaniij, dicentis, statutum esse ter celebrari in septimana synaxin, plurimam uarietatem fuisse circa obseruationem synaxeos. Nam cū plerumq; in solo sabbato mysteria celebrauerint per orbem ecclesie, Romanis tamen & Alexandrinis id non ex antiqua traditione usitatum fuisse ait: mox asserit in uicinia Alexandriae Aegyptios, & qui circum Thebaidem habitant, synaxes quidem sabbato peragere, sed non pro more reliquorum Christianorum, quia uesperis post cibum mysteria, oblatione peracta percipiebant. Taceo nunc aliorum patrum dicta.

Idem Nicæphorus in loco citato refert contra eiusdem Epiphaniij traditionem de cœli batu sacerdotum, multos in Orientibus ecclesijs, episcopos in ipsis episcopalibus edibus liberos multos ex cōiugibus legitimis suscepisse. Sed in Thessalia tantum hoc prohiberi, ait, ne uidelicet cū uxore ducta cōcumbant. Quæ, inquit, consuetudo ab episcopo Tricēsi Heliodoro ortum habuit, qui episcopatu abire maluit, quā amatorium suū poema (scripserat enim amatorios libellos) abolere. nam hoc propter impuritatem librorum statuerat synodus Prouincialis de illo. Sed in eā re insulse fecit synodus, reiiciens rem piā & necessariā propter abusum. Quia, ueluti hoc Nicæphorus eodē 12 libro, cap. 28, reprehendit in Nestario Constantinopolitano, quod cū diaconum scortatorum recte quidē abieciisset, interim propter huiusmodi casum uel potius abusum, rem quoq; tam piā & necessariā, hoc est, saluta rem

lutarem illam consuetudinem è medio tulisset, uel priorem cõfessionis modum & morem immutasset, liberum in posterum permittens cuiq;, quãdo uellet sine premissa publica cõfessione communicare, cum hoc pacto & disciplina ecclesiastica languidior fieret, & homines deteriores euaderet: ita etiã de hoc facto in Thessalia iurè dici potest, quòd rectè quidè fecerint deponèdo istum turpem episcopum: & interim male statuerint propter huiusmodi abusum ab eo tempore non ferendos coniugatos in episcopatu.

Porrò, idem Nicephorus diuersos mores & uarias consuetudines ita in ecclesias irrepisse paulatim, refert, propter pericula uitanda. Nam Alexandriæ cum omnes presbyteri docerent in ecclesia, & tunc Arius presbyter cõtra ueritatis doctrinam res nouas introducendo Ecclesiam turbaret, inquit ibidem, consuetudinem obtinuisse in posterum, ut solus episcopus ibi docendi munus usurparet, quod non minus quàm Nestarij factum est reprehendendum. Nam quòd Arius est motus officio, rectè factum censemus: uerùm propterea omnes reiectos esse postea à munere docendi presbyteros, minimè probamus. Ideo huiusmodi abusus sepe alibi pro traditionibus usurparunt. Sed interim habemus unde diuersæ cõsuetudines (quas nostri pontificij Traditiones uocant) promanarunt, ex quadam kacozelia. Sic recenser alias quasdam consuetudines similiter, & quidem sæpe, cum uerbo Dei pugnares: ut quòd Romæ non docuerit uel episcopus uel presbyter coram plebe: & semel tantum Alleluia, nempe die Dominica Pascha li ibidem canatur.

Item contra fistas traditiones Origenis, Basilij & Damasceni de oratione ad Orientem ait, in urbe Antiochena apud Syros diuersum quàm alibi firum habuisse: nempe Occidentem uersus altaria esse ibi ædificata, quod etiam de ipsis refert ecclesijs in eo loco Socrates. Item, Alexandrinum episcopum non surgere cum Euangelia legantur: item, quomodo alibi in sacris tantum Pascha libus Baptismus peractus fuerit, & quòd hac de causa multi etiam eo Sacramèto non initiati discesserint. Ait quoq;, Romanos sabbato ieiunare, præter aliarum ecclesiarum consuetudinem. Sed ut libertas constet in ieiunio, adducendus est Augustinus, præsertim de ieiunio sabbati.

Augustinus ait in epistola ultima ad Hieronymum, Vellem me doceret benignitas tua, utrùm simulatè quisquam sanctus Orientalis, cum Romã uenerit, ieiunet sabbato, excepto illo die Paschalis uigiliæ. Quod si malum esse dixerimus, non solum Roma-

nam ecclesiam, sed etiam multa ei uicina & aliquãto remotiora damnabimus, ubi mos idem tenetur, & manet. Si autem non ieiunare sabbato malum putauerimus, tot ecclesias Orientis, & multo maiorem orbis Christiani partem, qua te meritate criminabimur? Placet ne tibi, ut medium quiddam esse dicamus, quod tamen acceptabile sit ei q hoc non simulatè, sed congruenti societate atq; obseruantia fecerit? Et tamen inde nihil legimus in Canonicis literis præceptum esse Christianis, &c. En argumētum, de quo nihil legimus in Sacris literis: siue obseruemus, siue nō obseruemus, perinde est, nec p se malum esse nō potest. quod alio argumēto ducto à maiori ad minus, probat per illationem. Si hoc non audeo malum dicere, quanto magis illud malum dicere non audeo, quod Deum præcepisse ipsa Christiana fide negare non possum? Vide epistolam 86 ad Casulanum, ubi sic ait: Quòd si respōdetur, hoc docuisse Iacobum Hierosolymis, Ephesum Ioanem, cæterosq; alijs locis, quod docuit Romæ Petrus, id est, ut sabbato ieiunetur, sed ab hac doctrina terras cæteras deuiasse, atq; in ea Romam sterisse: & e contrariò refertur, Occidentis potius aliqua in quibus Roma est, non seruasse, quod Apostoli tradiderunt: Orientis uerò terras, unde cœpit ipsum Euangelium prædicari, in eo quod ab omnibus simul cum ipso Petro Apostolis traditum est, ne sabbato ieiunetur, sine aliqua uarietate mansisse: interminabilis est contentio generans lites, non determinans quæstiones. Sit ergo una fides uniuersæ quæ ubiq; dilatatur Ecclesiæ, tanquam intus in membris, etiam si ipsa fidei unitas quibusdã diuersis obseruationibus celebratur, quibus nullo modo quòd in fide uerum est definitur. Etsi autem quoniam hinc quantum potui sufficienter respondisse me puto, de hac re sententiam quæris meam: Ego in Euangelicis & Apostolicis literis totoq; Instrumento, quod appellatur nouum, animo id reuoluens, uideo præceptum esse ieiunium. Quibus autè diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini uel Apostolorum non inuenio definitum, &c. En contra Theophilum & Ambrosium dicit, non præcepto uel lege definitum esse, certo tempore ieiunare.

Ibidem sic ait: Sabbati ieiunium inde originem sumpsisse dicunt, quòd D. Petrus, quum in Dominicum diem congressurus esset cum Simone mago, sabbato præcedenti ieiunauerit, hoc tandè Romana ecclesia imitata est, & hanc aliæ quædã secutæ, &c. Habemus unde sint tales traditiones uel cõsuetudines ortæ: imò q, uarias rationes & causas sinxerint de suis ieiunijs, hinc apparet quòd.

quoddam idem Augustinus in ista epistola circa finem scribat, Cur autem quarta & sexta die in hebdomada maxime ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi uidetur, quod considerato Evangelio ipsa quarta sabbati, quam uulgariter quartam feriam uocant, consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudaei: sexta autem ieiunetur, quia in ipsa passus est: sequitur sabbatum, quo die caro Christi in monumento requieuit, & Deus ab omnibus operibus suis, &c. Habemus rationes, cur homines ex proprio cerebro citra uerbum Dei aliquid assumpserint. Sed de consuetudine istorum qui Eucharistiam post cibum circa uesperam sumpserunt, forte in agapis istis, dicemus in Socrate, & illa (uolente Deo) latius ex Augustino explicabimus. Redimus ad Nicephorum, qui sic scribit libro 12, cap. 35: At quidam haec nihil curantes, omnem quidem fornicationem pro nihilo habent, de diebus autem & feriis, & institutis perinde atque de anima ipsa decertant Dei mandata inuertentes, & sibi ipsis leges imponentes, haud secus atque si studio se hoc agerent, ut contrarias maxime aduersus decreta Dei res agentes, latere possint, &c. Et quod Nicephorus non tam ad traditionem Apostolicam, quam ad consuetudinem quae pedetentim ex abusu inualuit more pontificiorum nostrorum, respexerit, satis ostendit libro 6, cap. 16, ubi sic ait: Petri, Pauli & uirginis Mariae imagines depictae, usque ad Diocletianum & Eusebij tempora permanserunt idque referunt factum à Luca primū: deinde hoc & alios fecisse uiros pro eo atque par erat, ueluti seruatores suos in signis & picturis seruantes. Ethnica quidem illi (maiores) fortasse consuetudi-

ne ducti, & morem eum colere soliti, absque tamen necessaria obseruatione id obtinere tradiderunt. Sed Ecclesia inde acceptum magis magisque adauxit (prouidentia Dei curante atque disponente) non modo effigies & statuas, uerum etiam uestes, baculos & lectos sanctorum uirosum conseruans, ad memoriam eorum sempiternam, &c. Et hoc longe aliter referat Eusebius libro 7, cap. 28 historiae suae, & de ista superstitione, quam pedetentim ita aucta esse in Ecclesia tradit Nicephorus, nihil tale habeat in sua historia idem Eusebius: tamen probe hic obseruamus, quod ingenuè ostendat Nicephorus, reservationem & cultum talium effigierum & statuarum, tum etiam baculorum & uestium sanctorum non ex traditione Apostolorum esse. Adde, quod etiam dicat ista ad memoriam, non tamē ad inuocationem sanctorum, seruari: & quod maximum est, ista omnia scribit non esse de necessaria traditione, uel ex obseruatione necessariò imposita, sed ultranea. Sed an ecclesia augere possit: quicquam, uel procures in Ecclesia, magna est quaestio: uerum quia ait, Absque necessaria tamen obseruatione: satis indicat, nihil quod necessarium sit tradere Ecclesiae posse citra Scripturam. Verum de diaphorais, & ijs quae ad decorum spectant rebus, illam tantum statuere, & id quidem iure facere, ex praecepto Pauli dicimus. Haec ex Nicephoro producere uolumus.

Partis primae de Traditionibus

FINIS.

u 4 APPEND.

45

APPENDIX ADIECTA AD PRIMAM PAR-
TEM TRADITIONVM, IN QVA CVM MVLT
alia explicantur, tum in primis quorundam pontificiorum argu-
menta & assertiones, pro Traditionum tacitarum
autoritate prolatae, refutantur.

*CELEBERRIMIS ET SAPIENTISSIMIS D.
Consulibus & praestanti Senatu, totiq; ordini praesidentium laudabili in praeclaris Saxo-
niae urbibus Hildesiae & Hannoverae, &c. Dominis suis ob communem re-
ligionem colendis, gratiam à Christo IESV precatur Her-
mannus Hamelmannus Licentiatus Theologiae.*

Ostquam Censuram magistralem, in qua omnē impietatem & su-
perstitionem Papisticam ad plenum usq; defendūt, ante septen-
nium contra piū aliquod scriptū M. Ioānis Monheimij, Iesuitae &
theologi Colonienſes euulgassent, deprompsit Iesuitarū theo-
logiam ex huiusmodi Censura reuerendus & doctiss. uir M. Mar-
tinus Kemnicius, reuerēdiss. D. Doctoris Ioachimi Mörlini in re-
genda ecclesia Braunsuicensi coadiutor, eamq; per publica scri-
pta toti orbi spectandā & iudicandam exhibuit. Sed ei oppositus est grādiloquus
orator Iacobus Andradius à toto cōcilio Tridentino, qui magno uolumine nō so-
lūm ipsius, sed ecclesiarū Saxonicarū doctrinā impugnat, & omnes ministros qui
in eis docent, ut haereticos perstringit. Ut igitur omnibus magis fieret testatū, qua
falsitate huiusmodi homines & pontificia mōstra utantur in citādis patribus, uolui
adiungere ex praedicta Censura duorū articulorū explicationem: & quanquā ipsi An-
dradio grauissimē respōderit in Examine Tridentini cōcilij D. Kemnicius, tamen
ex iussu Kemnicij, etiā opintonē Andradianā de traditionibus à nobis quoq; ex-
plicatam placuit addere: ut ita cōiunctim qualis sit Iesuitarū Censura, & qualem sue
Censurae defensorem consecuti sint homines impij, undiq; appareat.

Scio autem V. Excell. praestantissimi domini procures, cū omnibus uestris mini-
stris, uiris reuerēdis, ex animo petere, ut illa doctrina quā hactenus incorruptā reti-
nuistis in uestris ecclesijs, semper etiā apud posteros maneat, & planē detestari pō-
tificias impietates: ideo nō dubitauī quoq; nostra scripta, quib. apud omnes pios
cōfirmari nostrā doctrinā posse existimaui, V. Praest. inscribere: ut perpetuō etiā a-
pud uos extaret ueritatis ppugnatio, & uerē doctrinē assertio cōtra falsa docētes, q-
bus decet nos ministros palām cōtradicere. Postquā uerō D. Kemnicius in uestra ut
cinia doceat, & similiter eius, imō & uestra doctrina dānetur ab impijs pōtificijs: cre-
dō equidē uestros utrobique pastores & ministros in omnibus doctrinē partibus cū
Braunsuicensium ecclesiarum episcopis, D. D. Ioachimo Mörlino, & M. Martino
Kēnicio, probē cōsentire, ideoq; & ipsis tātō gratiorē esse nostrū laborē, quo uerita-
tis defensionē suscepi. quod uerū esse, de reuerendo doctrina, pietate, eloquio &
uirtute praestati D. M. Bartholomeo Vuolffharto, q primō ecclesiae Hānoberanae,
& nūc Hildesieſi magna cū gratia praest, mihi persuasissimū habeo: nec aliter senti-
rē uenerandos & eximios pastores reliquos in inclyta Hildesiae opinor. Nota est mī
hi pietas M. Francisci Marshusij, pastoris ad S. Michaelem, & mei cōterranei Hērici
Bouij Vuestphali, pastoris ad D. Paulum, ante quē in eadē parochia meus sympa-
triotā olim Ioānes Suuickerus Osnaburgēsis, Euangelium docuit, & mortuus est
annō 1548. Videō etiā nos debere aliquid celebri Reip. Hildesienſi ex alijs rationib.

Ante aliquot secula, cum adhuc maior literarū, uirtutis & honestatis ratio habe-
batur in electione episcoporum, quā generis & potētiae, ex uestra urbis Hildesie,
uiri celeberrimi, schola tūc florentissima Magister Bernhardus (quem alij
Brunonem appellant) ad episcopatum in ueteri Saxonā, primū in mea pa-
tria inclyta & uetusta Osnaburga, est constitutus à Cæsare tūc Goslariae in suo
palatio agente, propter raram eruditionem & morum elegantiam. Vnde
certum potest colligi indicium, tūc Hildesiae floruisse literarum studia, nisi
id quē

id quidā uelint intelligi de collegio: quia collegia & monasteria olim phrōtisteria ac scholae erant etiam per Vuestphalam & Saxoniam. Sic rursum aliquādo ex museo siue monasterio Corbienti Vuestphalorum nobis uicino, electus est Hildesien- siū episcopus ordine quartus Alfridus, propter doctrinā: quoniam in eo collegio is scholasticum tūc egit, id est, professorem theologum, ut Othricus postea ibidem hoc munus subibat. Sed hæc hæc tenus.

Perpetua uerò laude & eterno encomio dignissima est V. Splēdoris pietas, pro- ceres clarissimi in celebri urbe Hildesia, quod ante aliquot annos grauius madaue- rit suis subditis & ciuibus, ut à Papisticis sacris & templo Baalítico semper se remo- uerent, ne pontificia idolomania & idololatricis sacris impiorū cōinquinarentur. Qua in re rectē iuxta uerbum Dei, Exite ab ea, fecit, & declarauit hoc pacto ueram fidem & obedientiam erga filium Dei, atq; summā reuerentiam erga Ecclesiā eius, & iustam pietatem ac obseruantiam erga totū ministeriū. Ita floret uestra Resp. nō solum opibus, edificijs, munitione & dignitate, sed etiam uera pietate. Spero igitur V. Præst. gratam fore dedicationem huius Appendicis, quam cum omnibus parti- bus uestre ecclesiae pastoribus iudicandam subiicio.

Quod quoq; & uestre Prudentiae, humanissimi Domini Cōsules & Senatores in splēdida urbe Hānobera, dedicauerim hanc Appendicē, habet suas causas. Scio etenim illā doctrinam, quam hīc contra pōtificios tueor autoritate Sacrarum litera- rum, à V. P. reuerenter suscipi: quam uobis primū cōmendauit præstantiss. Theo- logus Doctor Urbanus Regius, & deinde ex nostris Vuestphalis plurimum propa- garunt M. Rodolphus Mollerus, & Nicolaus Vuelius: quib. tūc erāt college M. Vualterus Hockerus, & D. Georgius Scarabeus. Propter uerā religionē aliquādo uestra splēdida Resp. & urbs munitissima in periculo fuit, dū ei uia, ne quid impor- tari posset in urbē uestram, obstrueretur: attamē nō destitit fideliter V. Pietas in bo- no initio pergere, quia ex uicina ecclesia & urbe clarissima Braunsuiga euocabatur in uestram urbem D. Henricus Vuinckelius, coadiutor tunc M. Martini Goroliti superattendentis, & Dominus Andreas Hoygerus, ut subito essent pijs uestris cō- cionatorib. in uestra urbe ad plātationē Euāgelij subsidio: plurimi deinceps Vuest- phali saepenumero eam ita semel cum periculo susceptam à uobis doctrinam & in ecclesijs & scholis propagarunt. Scholis enim uestris præfuerūt M. Christianus Sleibingius, M. Bernhardus Vogelmannus, M. Ioānes Glādorpius, & nūc M. Vitus Büscherus, omnes Vuestphali: ecclesijs aliquādo Ioannes Hoffmeisterus, & nunc in- feruiunt Ioannes Grellius Rintelenis, & Henricus Bruckampius Lubecensis. Ita etiam uice uersa & in mea patria Osnaburgæ ex uestratibus quidam suā operam in uenturi in scholis elocarūt, ut Hermānus Quellēbergius: in primis uerò doctus uir M. Eberhardus Barckhusius, qui etiam mihi ante annos ferē quatuordecim hospi- tanti in uestra urbe apud clariss. & consultiss. lurecōsultum D. Andreā Crusium, per id tempus V. Reip. syndicum, hodie uerò generalem iudicem per ducatum in- feriolem Braunsuicēsem, iussu & nomine patris sui pijsimū & præstantis uiri Anto- nij à Barckhusen, aliquando apud uos consulis, tunc uerò ædilis & templarij, offe- rebat conditionem ministerij ecclesiasticam in uestra ecclesia, quam certis de causis suscipere non potui. Volui tamen nunc demum pro ista beneuolentia gratias age- re, & absens tandem aliquid ex nostris exiguis donis pijs in uestra ecclesia commu- nicare: quod spero minimē improbatum iri referendis & pijs concionatoribus M. Georgio Hēningsenio, Ioāni Obermeiero, Conrado Vuelckio, atq; prædictis me- is conterraneis. Persuadeo etiam uestram Excell. boni consulturam nostram operā, quam à uicinis uestris Theologis cognoscitis probatam. Quod si tamē uobis igno- tus essem, est præter aliquot concionatores uestre urbis scriba sagacissimus, meus amicus uetus Statius Vastmarus, qui etiam in hac urbe Lēgouienſi scholē præfuit.

Accipite ergo humanissimi & eximij proceres in utraq; urbe Saxoniae splēdi- da, nostram qualemcūq; defensionem in uestram tutelam, quam pontificijs oppo-

sui, Dominus Iesus seruet sibi perpetuam Ecclesiam in uestris urbibus,

Amen, Lemgouiae Comitatus Lippiae Vuest-
phalorum,

APPENDIX IN PRIMAM partem Traditionum.

Portet hic in Appendice & Coloniensium Deputatorum articulum 20 de Traditione explicare: deinde istorum defensoris Iacobi Andradij sententiam quoque de traditionibus denique Georgij Cassandri de eadem controuersia opinionem refutare. Sed antequam ad istorum argumenta perueniam, quaedam utiliter praemittam. Ad Scripturam uocat Timotheum Paulus, non ad traditiones: & item Christus similiter ait Ioan. 6, Est scriptum in prophetis, Omnes erunt docti a Deo. Notet hunc locum qui in rebus fidei testimonia Scripturae uel per se coram negligunt, uel malo studio fugiunt, & ij potissimum, qui illam etiam infirmant traditionibus, & quosuis ab illis ad patrum sanctiones & traditiones uocant. Dominum prophetarum non pudet ministrorum suorum scripta testimonij loco adducere, cum tamen ea quae loquebatur tanquam ab ipso filio Dei dicta, prophetis scriptis & potiora & luculentiora essent. Ita uidelicet audientibus seruire, & prophetarum autoritate confirmare uoluit. Hodie qui autoritatem & ueritatem Sacrae Scripturae respuunt, de agraphis multa garriunt, quibus eadem debeatur autoritas, quae Sacrae scripturae, cum huic nihil, illis uero omnia tribuant. Ex eorum farina est Martinus Peresius, qui de traditionibus Apostolorum scripsit 10 Libros, & sub illo titulo traditionis uult omnes Papisticas superstitiones defendere. Sed ab alijs doctis, & a me sunt etiam eius argumenta scurrilia, & testimonia per agraphis traditionibus refutata. Verum nos autoritatem Domini, & sanctorum Apostolorum & Euangelistarum exempla secuti, Sacrae scripturae hunc damus honorem, ut non dubitemus illius omnia Spiritus sancti instinctu salutis nostrae gratia esse conscripta. De reliquis secundum huius canonem iudicamus, & uel dissona reprobamus, uel consona amplectimur.

Quid Papistae traditiones contendunt inculcandas, cum eadem neque doceantur ubique in ecclesia, neque semper receptae fuerint, & tamen Apostolicae uocantur? Traditio fuit apud Tertul. & Hieron. ut baptizatis illico lac & mel daretur, quo sic, ut Tertullian. loquitur, infanteretur. Traditio item fuit, ut Eucharistia, & quidem sub utraque specie daretur infantibus. tempore August. & Cypriani, atque ita daretur, ut ad salutem necessaria. Epiphanius in doctrina Compendiaria aduersus haereses traditionem Apostolicam fuisse dicit, ut ieiunetur die sabbato, quae dicitur Veneris, quia Christus eo die passus est: item quarta feria, quod Christus ea die in coelum fuerit assum-

ptus, & quia cum ageret in terris, dixit, Apostolos non debere ieiunare, quamdiu sponsum haberent, tunc autem esse ieiunaturos, cum sponsus ab illis auferetur: tamen hoc pacto Dominus Epiphanius & aliorum errores magis refutauit de ieiunio certorum dierum, quoniam dixit tunc nondum ieiunare Apostolos, sed postea aliquando ieiunaturos suo tempore, non statuto, sed libero, ut ultro ieiunent, id est lugeant, idque sua sponte ieiunent firmati spiritu, quando sine dubio fortiora praestabant alacres & uolentes. Additur ibidem a pontificijs, atque confirmatur ab Augustino in epistola ad Casulanum, traditionem esse, ut non ieiunetur a Pascha usque ad Pentecosten. Est etiam traditio, ut confirmat Basilius, ut per omnes dies illos genub. flexis non adoretur: quod idem asseritur de Dominicis diebus. Traditio fuit Apostolica Ephesi atque in Asia, ut Pascha more Iudaeorum seruaretur. In ecclesia Romana traditio Apostolica secus haberi dicebatur. Iam uideamus an ne haec fuerint diuersae caeremoniae? Alibi lac & mel ad tempus dabatur baptizatis: in alio loco ad tempus dederunt Eucharistia: alibi feria quarta & feria sexta, ieiunarunt ex lege: alibi hoc fecerunt ex libertate: quidam sexta & septima feria ieiunant, & non quarta feria: rursum alibi a Pascha ad Pentecosten non ieiunant, & fuit tempus quo non flecterent genua. Item traditiones Apostolicae pugnant de Paschate: una Petrum, altera Ioannem dicebatur autorem habere. Cum igitur tam uariae sint, & inter se pugnantes, non possunt esse uiae Pauli aut Apostolorum. Paulus dicit se ubique idem docuisse. Paulus inquit: 1 Cor. 4. Hac de causa misi ad uos Timotheum, qui uobis in memoriam reducat uias meas, quae sunt in Christo, quemadmodum ubique in omni ecclesia doceo. Ut uobis redigat in memoriam uias meas: ergo non contraria Scripturis docuit. Vnde Cyprianus ad Pompeium scribit, se non admittere traditiones, nisi quae in Euangelijs, epistolis Apostolicis, uel Apostolorum Actis haberentur: & eas ego addo, quae necessarium inferuntur ex Sacris literis: alia quaecunque adferantur, incerta sunt, & non ubique recepta. Vnde si iustus consensus in Ecclesia seruari debeat, necessarium est, ut unis Sacris literis firmiter ac constanter inhaereamus.

Epiphanius aduersus Arium traditionem esse Apostolorum ait, ut sex diebus ante Pascha non comedatur nisi panis cum sale. at ubi ista traditio obseruatur? uel unde monstrabit istam traditionem esse Apostolicam? Et quidem ridiculum est, asserere Apostolos habuisse delectum ieiuniorum, imo quod magis est, ciborum, uel panis, aut salis: quasi in istis caeremo-

cæremonijs constituendis occupati transegerint tempus, cum in Actis legatur dictum ab Apostolis, Non est placitum, ut nos derelicto sermone Dei, ministremus mēsis. Si enim tanto charitatis officio non uacare potuerunt, multo minus huiusmodi nugis de diuersis cibis (cum regnum Dei non sit cibus aut potus) operam dederūt, sed magis prædicationi & deprecationi. Et Paulus ait: Non misit me Christus baptizare, sed prædicare. Sacramēta enim & cæremonias, ut administrationem mensæ, alijs Apostoli peragendas committebant. Si uerò Paulus reculauit propter prædicationem tam diuinum opus baptizandi, & tam magnum Sacramētum: quid igitur sollicitus fuisset de istis nugis? Idem Epiphanius uult (fortè ex traditione) Christum cum orauit in horto, non id petiisse, quasi sic fieri uellet, sed ut diabolum falleret, eumq; ad singulare certamen provocaret: quasi Christus in ea oratione simulatè quicquam egerit. Sic quoq; & Hieronymus eadē agitatus demētia, negat cōtristatum esse Christū eodem tempore in oratione propter mortē subeundam, sed assignat alias rationes: utpote perditionē Iudæ, offendiculum discipulorum, reiectionem Iudæorum, submersionem Hierosolymæ, &c. Sed uidendū, ne huiusmodi argumētis dimoueamur à ueritate humanitatis Christi. Satis indicat oratio, quid horruerit. Transeat, inquit, calix iste à me. Quid autem sit calix, apparet ex 20 capite Matthæi, Potestis bibere calicem quē ego bibiturus sum? & postea ad Petrum, Vis ne ut bibā calicē, quem dedit mihi pater? & ipsa oratio satis indicat in istis angustijs, quamobrem istam perpessus sit tristitiam: & apud Lucam legitur angelus corroborasse ipsum: dixerat enim, Tristis est anima mea usque ad mortem. quæ omnia nobis ueram in Christo humanitatē denotant, & sic Epiphanijs & Hieronymi error refutatur.

Item, quod olim baptizarentur morituri tantum, ut de Constantino & multis alijs legitur: unde hoc habuerunt, nisi ex corrupta consuetudine, quæ sine dubio pro traditione est habita? Sed esto id non sit ex traditione, quid tum? tamen fuit uerus Baptismus. Nam Augustinus in lib. Confessionum meminithuius consuetudinis conferendi Baptismum, ubi legitur, amicum illius ad eundem in extremo uitæ casu fuisse baptizatum, ut cum tingeretur, nihil senserit: sed cum aliquantulum reualuisset, indicatum fuisse ei, quid circa se actum esset. Quin & ipse Augustinus quādoq; grauatius morbo, petijt ut baptizaretur. hinc dicti sunt clinici. Verū hæc est q̄stio, cū Basilij, Tertullianus alijsq; dicant trinā immersionē esse Apostolicam traditio-

nem & etiam necessariam, ideoq; addat Sozomenus, hæreticum esse istam omitti: an isti de quibus Augustinus ait, & alibi leguntur in infirmitate baptizati, fuissent uerè baptizati? Si illud esset uerū, certè de trinā immersione traditio non est per se uera. Et apud Papistas utrumque exiit gratiam, hoc est clinicorum tinctura, & trinā immersio. Sic quoque olim baptizantur in Paschatis & Pentecostes festo tantum, quod etiam abolicum est.

Ambrosius etiam in epistola ad Vigilium ait, sub uelamine sacerdotali benedictionē accipere, & sic inaugurari nouos coniuges: quod nec hodie in Papatu est, nec semper fuit, imò nec omnib. ecclesijs usitātū erat. Hac cæremonia hodie adhuc utuntur Iudei, & est Iudaicum. Ruth enim dixisse inuenitur ad Booz, ut super se pallium suum extenderet. Cum igitur non possunt aduersarij nobis proprium librum Apostolicum exhibere, in quo sunt ordine cōgelatæ & collectæ traditiones Apostolorum, & nobis sic seruata apud Ecclesiam ut scriptura est Sacra, sed passim dispersæ & inordinatæ, adeoque diuersæ & pugnautes traditiones reperiuntur apud patres: & eos maxime, quorū aut libri suspecti sunt, in quibus istæ habentur: aut ipsi sunt non solum suspecti, uerū etiam manifestè de hæresi & superstitione conuicti: aut nimium recentiores, quibus fides non habeatur: tum etiā, quod omnium patrum eadem non sit de his sententia (constat enim alios ex eis aliter de traditionib. locutos esse): deniq; nō omnes singularū traditionū meminerint, aut sæpe in recitanda, si q̄ conueniant, aliqua traditione dissideāt: Manifestū est & sequitur, ut qualescūq; tandē traditiones oblatas ex patribus habuerimus, illas iuxta Scripturæ regulas, sic p̄cipientib. id patribus, examinemus, & ex Scriptura de ijsdē iudicemus. Legatur uel unus Augustin. in Libris suis cōtra Donatistas, lib. 2, cap. 3. itē, lib. 1 de Moribus Ecclesiæ catholicæ, & moribus Manichæorū, ca. 7 & 29. item, epistola 7 ad Marcellinum: item, epistola 48 ad Vincetium: item, in epistola ad Fortunatum contra Faustum Manichæū, libro 11, cap. 5. & libro 15, cap. 5. itē, cōtra Priscillianistas & Origenistas, cap. 11. contra epistolā Petiliani Donatistæ de Unitate Ecclesiæ, cap. 10. & quædā eorū in Decretis recensentur, distinctione 9. Et uidebunt p̄ij, quantū autoritatis Scripturæ tribuat sanctos uir, & q̄ diligenter caueat, ne quicquā extra Scripturas canonicas recipiamus. Sic q̄ traditiones ex Sacris literis cōsequuntur autoritatē, has tenentur fideles inter se cōmunicare. si aliæ reperiuntur q̄ cum uerbo Dei prorsus pugnant, omnes huiusmodi reiiciendæ sunt, quæ-

sunt, quacunq; tandem autoritate obtrudātur, siue à patribus etiam interdum tales uideatur stabiliri, meminerimus patres homines fuisse, & super Christo qui fundamentū est, non semper aurum, argentum & lapides preciosos edificasse, uerū quādoq; scenū, stipulam & paleas extruxisse. cum iudicio etenim sunt eorum scripta legēda, & ad examen Sacrarum literarū, teste Augustino, reuocanda. Et quod attinet ad traditionem, quæ sequitur aut colligitur ex Scriptura, illa est seruanda, & perpetuò retinenda. Fuit etiā traditio Apostolica infantū Baptismus, uerū hæc necessariò concluditur ex Sacris literis hoc pacto: Primū statui oportet infantes ad Christum, ad regnum Dei & ad Ecclesiam pertinere, siquidem in Euangelij legimus sub persona Christi, Sinite paruulos uenire ad me, talium est regnum cœlorum. & mox: Non est uoluntas patris, ut unus pereat ex illis. Idcirco si ad Ecclesiam pertinent, absq; contradictione baptizandi sunt: quia scribitur ad Ephesios capite 5, Christus dilexit Ecclesiam, ac pro ea seipsum tradidit, ut illam sanctificaret, ac lauacro aquæ mundaret. Quamobrem si quæ baptizatur, est Ecclesia: cum uerò infantes semper eius partes habiti sint, ratio nō est propter quam à Baptismo arceantur. Deinde ipse Augustinus hoc in Epistola ad Dardanum demonstrat, ex epistola ad Colossenses, capite 2. Baptisma scilicet apud Christianos circūcisionis loco successisse, quia ait illa Sacramenta eiusdem naturæ esse. Nec minus in libro de Nuptijs & concupiscentia ad Valerium. En ibi Augustinus ex Scriptura istam traditionem per collationem probat. Sic Cyrillus contra hereticos ex multis apertis Scripturis concludit, Spiritum sanctum esse Deum: & hoc illo longè felicius ex ueteri & nouo Testamento facit Lutherus in Enarratione nouissimorum uerborum Davidis: sic quoque & homouision ex Scriptura facile colligitur & probatur. Ergo non est satis firma & rata illa traditio, quæcunque tandem proferatur, nisi fundamentum in Scripturis habeat. nam alioqui nec Origenes super Romanos, nec Cyprianus in Epistolis, & Augustinus in multis locis hanc de pædobaptismo traditionem constanter defendisset, nisi illā Scriptura confirmare potuisset. Et non est quod hic obijcias, de pædobaptismo in synodo apud Cyprianū actum esse, sed id quo ad temporis circumstātiā accipi debet. Nam sub eo constitutum est, diem octauum nequaquam expectandum esse, ut infantes baptizarentur, quemadmodū aliqui conabantur asserere. Tractatu 98 in Ioannē sic ait Augustinus: Propterea admonitio beatissimi Pauli non recedat de uestris cordibus, Si quis uo-

bis euangelizauerit præterquā quod acceperitis, anathema sit: non ait, Plus quā acceperitis, sed, Præterquā quod acceperitis, anathema sit. Sic debent maiores docere paruulos aliquid, ut omnium Dominū Christū & seipsis longè maiores pphetas, Apostolos nō dicāt aliquid fuisse mentiros. Nō autē solū uaniloquos & mentis seductores fabulosa & falsa garrientes, & in eis uanitatibus, ueluti altam scientiam promittentes contra regulam fidei, quam catholicam suscepistis, cauere debetis: uerū etiam ipsos qui de diuinæ immutabilitate naturæ, uel incorporea creatura, siue creatore ueraciter disputāt, & quod dicunt, omnino documentis atq; rationibus certissimis probant, & tamen ab uno Dei & hominum mediatore conantur auertere, tanquam pestem insidiosiore cæteris fugire. Qua occasione uani quidā Apocalypsin Pauli, quam sana non recipit Ecclesia, nescio quibus fabulis plenam stultissima præsumptione finxerunt: dicentes hanc esse, unde dixerat raprum se fuisse in tertiū cœlum, & illic audiuisse ineffabilia uerba, q̄ non licet homini loqui. Vt cūq; illorum tolerabilis audacia esset, si se audisse dixisset, quæ adhuc non licet homini loqui, istis qui hæc audiāt, impudenter & infelicitè loquitur. Hactenus Augustinus, qui hic aperte dicit, Apostolos & Christum semper uera docuisse, & maiores esse patribus, ideoq; non aliud Euangelium esse amplectendū, quā quod ab his accepimus. Et tametsi multa utiliter proponant, & de diuina natura eruditè disputent: tamen si nos ab uno Dei & hominum mediatore auertere conantur, tanquā pestis sunt fugiendi. Qui nam obsecro, sunt alij, qui nos ducunt à mediatore Christo, nisi illi qui contenti non sunt solis Euangelicis scriptis, sed noua alia subintroducere conantur, inter quos est Cassander: deinde, qui docent nos per opera & per exercitia rituum externorum saluari?

Consuetudines quasdam, fictasq; obseruationes, sentētia Christi, Habeo uobis multa dicere, &c. Montanus, & per illum deceptus Tertullianus tutati sunt, ueluti hodie quoq; Papistæ faciūt. Epiphanius scribit de Cataphrygibus hæreticis Mōtanistis, quod suscipiāt totam Scripturam, uetus ac nouū Testamentum, & mortuorum resurrectionē similiter fateātur: uerū Montanum quendam prophetā se habere iactant, ut idē heresi 48, tomo 1, libro 2 testatur, & Priscillā & Maximillam prophetissas, quibus additi mēte peruersi sunt. De Patre autem, & Filio, & Spiritu sancto sentiunt, ueluti catholica Dei & sancta Ecclesia. Secuerunt autem seipsos, & additi sunt spiritibus errorū & doctinis demonū, dicentes, Oportet nos do-

na gratiarum suscipere: & illa dona sua conferunt Scripturis: & de his Apollinaris apud Eusebium libro 5, cap. 16 ait, Montanum quendam nomine dicunt spiritu actum, proloqui coepisse noua quædā, & diuersa ab his quæ ex successione maiorum Ecclesiæ tradita fuerant, ueluti prophetali specie proferentem. Quidam enim uelut Spiritu sancto repletum, & prophetiæ gratia donatum putabant. Dicunt enim hos esse, quos promiserit Dominus ad populum suum se esse missurum prophetas. Hæc ille: & sic Papistæ.

Videmus ergo admisisse scripturam Sanctam, & rectam fidem approbasse Montanum: sed propterea reputatum fuisse pro hæretico, quod noua & diuersa à Sacra scriptura, quæ Ecclesiæ tradita est, teste Irenæo, docuerit. Ex suis documentis tantum habemus illud, quod leges primus de ieiunijs & cœlibatu tradiderit: alias suas traditiones nemo collegit, cuius liber extet, quamquam multi existerint, qui refutauerint eius opiniones, ut scribit in citato loco Eusebius, tamen nihil illorum ad posteros transmissum est, quia omnes Montanizare coeperunt: saltem apud Tertullianum, qui Montani sectator est, quædā eorum extant. Apollonius contra hunc Montanum scripsit, qui docuit solui nuptias, & primus ieiuniorum leges posuit: ostenditque Montani prophetias esse falsas: deinde uoluit primo sibi alijsque doctrinam Montani secundum Domini sententiam, & simul actus ipsius & opera commendari (hoc est, probari, & excuti debere) ut ibidem legitur: mox dicitur de Themisio, qui, ut inquit Apollonius apud Eusebium, lib. 5, cap. 18, arrogantia elatus Apostolicæ sibi aliquid autoritatis assumens, epistolam ad omnes ecclesias scribit, in qua cohortatur omnes ad nouas uerborum adinventiones accommodare aurem suam. Hæc ibi. Hæc sunt nouitates extra Scripturam assumptæ, quarum neque res, neque effectus in Scriptura potest reperiri: quales sunt hodie Papistarum.

Obseruandum igitur nobis erit, quod sub prætextu Spiritus sancti, quasi ille non omnia Apostolos docuerit (quod tamen contra Scripturam est) noua & diuersa à Scriptura obtruserint simplicibus Montanus, & reliqui sublequentes Montanistæ, quotquot ex tra Scripturam aliquid finxerant. Est & illud notatu dignum, quod Apollonius uoluerit sibi & alijs doctrinam Montani secundum Domini sententiam, & secundum opera & actus Domini commendari. Vnde satis liquet, nullam doctrinam amplectendam esse, nisi quatenus nobis secundum sententiam & actus Domini commendentur scripta illa.

Tertullianus tamen non audeat nominare condemnatum Montanum, tamen ipse quo

que oblitus fuit, de cœlibatu & ieiunijs, & de alijs ritibus, per quos fingebatur gratia Spiritus sancti conferri (ut unctiones crucesque sunt) scripsit, & sæpe suas consuetudines & obseruationes, quas ecclesiasticas disciplinas appellare non erubescit, dixit esse à Spiritu nouo ex prophetia, atque à paraceto post Apostolos Ecclesiam perficiente. Nam in libro de Velandis uirginibus post articulos fidei numeratos, dicit de obseruationibus & consuetudinibus Ecclesiæ, ut persuadeat Christianis uelare uirgines in cœtum progredientes. Hæc lege, inquit, Dei manente, cætera iam discipline & conuersationis admittunt, nouitatem correctionis operante scilicet, & proficiente usque in finem gratia Dei. Quale est enim, ut diabolo semper operante, & proficiente quotidie, adijcienteque ad iniquitatis ingenia, opus Dei aut cessauerit aut proficere destiterit? Itē: Cum propterea paracletum miserit Dominus, ut quoniam humana mediocritas omnia capere semel non poterat, paulatim dirigeretur & ordinaretur, & ad perfectum pduceretur disciplina ab illo uicario Domini Spiritu sancto. Adhuc, inquit, multa habeo uobis loqui, quæ modo non potestis portare: & Superuenientia, cum uenerit, renunciabit uobis. Iusticia primo fuit in rudimentis naturæ, Deum merens per legem: dehinc per prophetas promouit in infantiam: dehinc per Euangelium efferebuit in iuuentutem: nunc per paracletum componitur in maturitatem. non enim à se loquitur, sed quæ mandantur à Christo, &c. Eandem sententiam, Habeo uobis multa dicere, citat idem pro monogamia in illo libro, quæ de ea scripsit, quia ait: Unum matrimonium nouimus, sicut unum Deum. & mox: Dominus Christus ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, quæ Spiritus uobis reuelabit. Tādē in eodem libro cum urgeretur uerbis Pauli: Corinth. 7, scribit, Spiritum sanctum post Apostolos quædā contra Paulum docuisse. uerba eius sunt: Si ista omnia propter licentiam Pauli reijciunt, cur non poterit idem Spiritus superueniens ad deducendam disciplinam in omnem ueritatem per gradus temporum (tempus enim est omni rei super terram) iam carni fibulam imponere, iam non oblique à nuptijs anocans, sed exerte cum magis in collecto tempus factum sit, annis circiter centum sexaginta exinde productis?

Sed de his plura si quis uult uidere, pleget aureum planè Opus reuerendi patris & D. Ioannis Bugélagij Pomerani, cuius titulus est, Ionas expōitus, in tertio capite, de uera poenitentia & falsa: itē historia certa ex probatis scriptoribus collecta, quomodo post mortem Ioannis Apostoli coeperint defectiones à fide, doctrinæ demoniorum sub specie uerbi Dei, prohibitiones nuptiarum, &c.

Non omnia in Scripturis habentur, iuxta Tertullianum.

Epiphanius ait hæresis 48, libro 2, tomo 1, Montanus iactans donum quæ non accepit à catholica Ecclesia, discors est à Diuinis scripturis.

rum & ciborum, uota, coelibatus, pulchre ordinationes & spiritualitates, per paracletum Montanistarum, &c. liber est Vuitebergæ excusus anno 1550, à Vito Creutzer. In hoc libro ostendit Doctor ille, omnes superstitiones hoc pacto per Montanistas in Ecclesiā introductas: & multa rara, & hoc seculo cognitu necessaria, ex ecclesiasticis annotauit. Multas alias consuetudines eatenus, ut probatum est, uoluit Tertullianus spiritu Mon-

tanico probare, quarum tamē nonnullæ apud aduersarios exuerūt gratiā. Sunt pleræq; ille, unctiones, trina immersio, lactis & mellis prægustatio, crucis signaculum, & cæteræ. Testatur Hieronymus scripsisse Tertullianum contra Apollonium, qui uocauit Montanum nouum Magistrum. Sed nos scimus Montanum primum superstitiones ex spiritu nouo produxisse. Secutus Tertullianum Cyprianus (qui Tertullianum legit quoti-

die, Magistrum uocans) allegauit ad chrisma Spiritum S. & sic creuerunt dona gratiarum, quæ alligabantur signis. Interim superstitioni omnes heretici, quos aduersarij Groppe- rus & Perionius cum reliquis sequuntur, ista uerbo Dei uolunt tueri.

Nunc demum intellige, optime lector, ingenium aduersariorum, qui dicunt, illa multa quæ habebat Christus Apostolis dicere, & illi non poterant ante acceptum Spiritum sanctum portare, quæq; Spiritus sanctus post abitum Christi docuit, esse insignes illas & præclaras ceremonias dierum, ciborum & uestium, quasi ad capiendum Euangelij Dei mysteria fuerint tum discipuli satis idonei: ad capienda uerò discrimina dierum, uestium, ciborum, unctionum, & quæ alia huiusmodi sunt, sic idonei non fuerint, ut opus haberent doctore Spiritu sancto?

Manifestum est, si aduersarios olim Grop-

perum cardinales, Perionium, Peresum, & nunc Lindanum, Sonium, Cassandrum & alios Papistas uocemus ad Scripturas, illos uociferari, non minus esse credenda quæ patres aut concilia præscribunt, uel Ecclesia recepit, uel Romana sedes, quam quæ in Sacris literis leguntur. Si contradixerit quisquam, clamaret, patres ex instinctu Spiritus sancti scripsisse: item: Ecclesiā errare non posse, eo quod ductu Spiritus sancti regatur: item, Scripturam esse obscuram, & opus habere expositionibus patrum, nec esse sufficientem ad omnia quæ ad Christianum pertinent: sed necessarium fuisse, ut pleraque à sanctis patribus traderentur, quæ illi instinctu Spiritus sancti acceperunt. Hac de causa statuunt, de religione non esse disputandum Scripturis, sed standum decisionibus conciliorum, & acquiescendum publicæ consuetudini.

Sed quis adeo stupidus est, qui non intelligat, quàm hoc hominum genus Sanctorum scripturarum scrutationem fugiat? & quàm cupiat ignorantia illarum, quæ mater est omnium errorum, obtineri omnes in Ecclesia? Longè alius spiritus in patribus, de quibus plurimum gloriari solent, deprehenditur: qui tanto studio Scripturarum armis quauis hæreses impugnarunt, ut extra has nihil firmum duxerint, ad tuendam ueritatem Dei. Augustinus nullis Scripturis præterquam canonicis, indubitatae ueritatis calculos tribuit, epistola 2 ad Hieronymum. Temerarium ducit, ei credere, qui quod dicit Scripturis non probat, libro 1 contra epistolam Parmeniani, cap. 2. Anathemate danat, quicquid extra legales & Euangelicas scripturas traditur, contra literas Petiliani, cap. 6. Præter auctoritatem Scripturarum, fidem nostram titubare dicit, de Doctrina Christi, libro 1, cap. 37. In Scripturis dicit & Christum & Ecclesiam disci, epistola 166. Consilio Spiritus sancti factum esse dicit, ut quæ obscura sint in Scripturis, per aperta possint illustrari, de Doctrina Christi, li. 2, cap. 6. Basiliscus in Asceticis, peccatum esse dicit, quicquid extra Diuinam scripturam traditur. Chrysostomus in expositione 2 in Mattheum, homilia 49, contendit ueram Ecclesiam cognosci non posse, nisi ex solis Sanctis scripturis, eò quod reliqua omnia etiam apud hæreticos inueniantur, Origenes super Ezechielem ait, solum Christum imitandum, & Apostolos nobis exemplar esse. Et Ignatius ait in quadam epistola, obturandas esse aures ad eius uocem, qui sine Christo loquitur. Cyprianus hoc adulterum, sacrilegum & impium habet, quodcumque humanitas instituitur, ut diuina ordinatio uioletur, lib. 1, epist. 8. Ea asserit tenenda esse, quæ scripta sunt in canonicis literis, nec innouandum quicquam esse, nisi id quod traditum est, in epist. ad Pópeum contra epistolam Stephani Papæ Romani. Tertullianus, nulla nobis opus esse curiositate post Christum Iesum, scribit, nec inquisitione post Euangelium: cumque credimus, nihil desiderandum esse ultra, quod creditum necessarium sit, in Libro contra hæreticos: tamen si alibi aliter scribat iste. Epiphanius contra scripturam nihil uoluit assumendum esse, in epistola ad Ioanem Hierosolymitanum, quam Hieronymus uertit. Ambrosius id detestabile facit & iudicat, si quicquam à nobis doceatur, quod Christus non docuit, in lib. de Virginibus. Hieronymus existimat eadem id facilitate refutari, qua astruitur, quod sine Sacrarum literarum testimonijs profertur, in Commentarijs super Mattheum, &c. Sed hæc in Prolegomenis copiosius tractauimus.

Illos libros, quos pro canonicis habent, & agnoscimus, ut ueræ scripturæ Sacræ libros &c

bro & doctrinam Spiritus sancti cœlestem nobis à Iosepho, Rabinis, Clemète, Irenœo, Melitone Sardenfi, Origene, Athanasio & Hieronymo, item Eusebio, Ruffino & Gelasio, ex Apostolorum commendatione habemus traditos, & obseruamus diligenter, atq; à reliquis omnibus scriptis separamus: & sanè non tanta diligentia isti patres hanc inter canonica & apocrypha scripta differentiam tradidissent, tanta uè autoritate ueros libros, quibus cœlestis doctrina comprehensa est, commendassent, nisi præcauere uoluissent, longè aliam esse rationem habendam canonicorum, atq; apocryphorum est, illud que nobis indicare: ut intelligeremus nulli fore licitum canonicis literis contradicere, sed semper & firmiter his credendum esse, ueluti ait Augustinus: deinde alios apocryphos tales esse, quib. siue fidem habeamus, siue non, perinde futurum. Nam certum est illos non esse ueros, teste etiam Augustino, ideoq; ad eorum fidem tanquam ad canonicorum non obstringimur, sed nostro sunt subiecti iudicio.

Quis igitur tam demens esset, qui uellet apocrypha scripta uel agraphas traditiones Sacrae scripturae, contra istorum patrū, & in primis Augustini sententiam, adaequare? Verum quātum attinet ad patrū traditiones (quarū nihil extat) nos credimus Ignatium & Irenæum aliosq; nihil ab Apostolorum doctrina diuersum docuisse, quia Eusebius refert libro 3, cap. 36 historiae suae sic de Ignatio, eum Euangelicis cohortationibus populos Ecclesiae edocuisse, ut in fide peristerent, non puta, alia quā Euangelica. Quibus ergo traditionibus latius potuit instare? Idem de alijs quoque testatum ferimus.

Porro multa sunt Apostolis ascripta, quae cum perierint, certum est ista non fuisse doctrinam Spiritus sancti ab Apostolis profectam: aut si nondum ex his quaedam perisissent, sed extarent hodie, tamen quia ueterū omnium & Apostolicorum uirorum commendatione carent, igitur ab Ecclesia non custodiuntur, aut pro canonicis leguntur. Euangelium Marci est à Petro approbatum, Ecclesiaeque commendatum: ideoque & autoritatem retinuit, & custoditum est summa ueneratione. Alij quidem libri, qui Petro sunt ascripti, partim interierunt, partim negliguntur: quia commendatione & approbatione ecclesiastica exuuntur. Sic aliud quoddam euangelium, non secundum Marcum, Petri nomine uulgatum erat olim, cuius meminit Hieronymus in eius Vita: item eius Actorum liber, alius Predicationis, tertius Apocalypsis, quartus Iudicij: sed de his sic Hieronym. scribit: Hi inter apocryphas

scripturas reputantur. Eusebius quoq; ait, hos libros omnes, ut Actus Petri, & quod nominis eius Euangelium nuncupatur, & quae dicitur eius Predicatio uel Reuelatio, in scripturis Canonicis prorsus non habentur: sed nec aliquis scriptorum quidem ueterum uti eorum testimonijs inuenitur. Itē Athanasius eadē scripta inter apocryphos ponit. Eodem igitur modo & traditiones non scriptas, siue q ab Ignatio scriptae sunt, siue q ab alijs tribuuntur Apostolico coetui, partim perisisse, partim neglectas, aut negligendas esse credamus: tum quia commendatione ecclesiastica & Apostolica carent, tum quia omnium uetustissimi his nō sunt usi. Iacobi & Nicodemi euangelium extat, tamen exiit utrunq; gratiam in ecclesia etiam Papistica, quia non habet commendationem & auctoritatem Apostolorum & ueterum. Canonicae scripturae sunt magna obseruantia custoditae, & semper diuinitus in summis etiam persecutionibus seruatae, ne perirent, nec etiam perierunt.

Interim hic aliquis forte nobis ex Athanasio obijciat, quod aliquando 3000 Dauidis Psalmi fuerint: cum tamen ex illis tantum 150 extent, ab amicis Ezechiae regis selecti, reliqui uerò absconditi sint. Deinde & Paroemiarum millia esse edita à Salomone, Scriptura Paralipomenon refert: quae tamen iam non habentur, nisi tantum ecclesiasticae. Hinc aduersarij sic ratiocinantur: Dauid & Salomon commoti Spiritu sancto, sine dubio uera scripserunt, uelut extantes hodie Psalmi & Prouerbia utriusque restantur: eodem modo & alia uera fuerunt, atque non minoris auctoritatis essent hodie si extarent, quā illi Psalmi & Parabolae, qui nunc Dauidi & Salomoni ascribuntur, & ab Ecclesia suscepti sunt. Quare uera quae interierunt interdum, & non semper sunt diuinitus seruata.

Respondendum est: Poteest fieri, ut aliquid Dauid & Salomon, qui homines erant, humano more scripserint affectibus indulgentes: ut Nathan maxime errabat, cum nō ex instinctu Domini, sed suo consilio iuberet, ut aedificaret Dauid Domino domum: qui error in sequenti nocte correctus est. Deinde existimemus id haud ratione factū esse, quod quidam Psalmi sint selecti, nempe meliores & utiliores. necessaria enim cognitio, quantum ad prophetiam attinet de Christo, eiusque regno, abunde in Psalmis & alijs prophetis conscripta sunt, & diuinitus conseruata, neque interierunt. Nam ueluti liber Deuteronomij nō periit, tamen si diu defossus esset in quodam loco, ac penè deletus, uerum post multum temporis repertus, ut in 4 libro Regum legimus: igitur certum est, diuini-

est, diuinitus conseruare libros canonicos, & doctrinam Spiritus sancti. Et cum Antiochus & Diocletianus conarentur libros Sacros, ut diximus in libro primo Prolegomenorum, exurere, tamen sunt conseruati diuinitus.

Nos uerò scimus Prouerb. & Psalm. Davidis & Salomonis, quæ extant, in Canone esse, & p. canonicis semper tum apud Iudæos Rabinosq; tum apud Apostolos ueteresque omnes approbatos fuisse. Igitur hos solos Psalmos & Prouerbia pro autentica & canonica scriptura suscipimus: alios si qui fuerunt, quia non commendantur, nec in Canone numerantur, non item. Nam si alij Davidis Psalmi, si item alij Salomonis libri, aut prophetarum fuerunt, quoniam in Canone non recensentur, aut à Rabinis aut Apostolis scriptoribusq; ecclesiasticis: certe non obstringimur credere illos Scripturam spiritus fuisse. Itaque non sic poterunt euadere aduersarij, qui dicunt suas traditiones quarum aliquæ sunt extinctæ, aliquæ adhuc apud diuersas disparatim extant, tacitæ fuisse Apostolorum doctrinam. Sed ad horum obiecta Augustinus respondebit, qui sic habet lib. 15 de Ciuitate Dei, cap. 23: Omittamus igitur earum scripturarum fabulas, quæ apocryphæ nuncupantur, eò quod earum occulta origo non claruit patribus, à quibus usq; ad nos autoritas ueracium Scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In his autem apocryphis etsi inuenitur aliqua ueritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica autoritas. Scripsisse quædam nonnulla diuina Enoch illum septimum ab Adam, negare non possumus, cum hoc in epistola canonica Iudas Apostolus dicat: sed non frustra non sunt in eo canone Scripturarum, quæ seruabatur in templo Hebræi populi succedentium diligentia sacerdotum. Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem suspectæ fidei iudicata sunt, nec utrum hæc essent, quæ ille scripsisset, poterat inueniri, non talibus proferentibus, quæ per seriem successione reperirentur rite seruasse. Hæc ille. Eodem modo, aut simili accidit, ut & quidam Davidici Psalmi & Salomonis libri non sint recepti, aut etiam hodie traditiones suscipimus. Si enim traditiones tacitæ fuissent uerbum Dei, obseruatæ in scriptis diligenter fuissent, nec quicquam ab eis periisset.

Sed antequam ueniamus ad refutationem argumentorum & scriptorum à Deputatis Colonienfibus, & ab Andræo & Cassandro editorum: oramus lectorem, ut boni consulat, quod in his Appendicibus multa repetamus, quæ uel in Prolegomenis, uel in

scripta. Nominatim uolui istorum scripta de traditionibus refutare, alioqui argumenta quæ in Censura Colonienfium extant de successione, ad uerbum sunt refutata in Parte 2, diuersis libris. Scio etiam omnia illa quæ uel Lindanus in Panoplia, uel Stanislaus Osius in sua Propugnatione contra Prolegomena Brentij, quæ Sonius, quæ Staphylus & alij habent, copiosè in Prolegomenis & tribus Partibus ac Appendicibus adiunctis, absolute & singulatim explicata & confutata esse. Nunc uerò ad Colonienfium theologorum scripta tendo, præsertim ea quæ in 20 articulo proferunt: ut ita fiat perspicua omnibus Christianis Iesuitarum falsitas in citandis traditionibus.

EXPLICATIO ARTICVLI XX

de traditionibus in censura Colonienfium

theologorum, anno 1560

edita.

ET si quædam eorum, quæ Iesuitæ & theologi Colonienfes in uigesimo articulo protulerunt, liber Artopœi explicuerit & refutauerit, atq; ego omnia illa fusius & tã accuratè, ut nihil desiderari possit, exposuerim in hac parte prima & tertia Traditionum tacitarum: tamen ut hic simul falsitas Iesuitarum appareat, uolui hoc in articulo quædam à longè demonstrare.

Verba Ioannis ex capite 20 proferunt, ut suam impietatem stabiliant, hoc pacto: Fecit multa alia Iesus, quæ in hoc libro scripta non sunt, &c. Ergo aiunt plura sunt credenda, quàm in Scripturis habetur. Sed illi falsificatores sequentia Ioannis uerba, quasi ad se non pertinètia, prætereunt, quæ sunt: Hæc scripta sunt, ut credatis, & credentes uitam æternam habeatis, &c. Ergo illud abundè satis erit quod scriptum est: quod etiam in explicatione huius loci apertis uerbis monent interpretes, Cyrillus libro 12 in Ioannem, & Augustinus tractatu 49 in eundem. Vtriusq; autem uerba M. Kemnicus in primo loco de Scriptura profert. Vide igitur lector insignem illorum maliciam, qui in locis ambiguis consulendos ueteres docent, folio 19. qui inquit etiam in uersibus, Dogmata sancta patrum maneant, &c. & tamen istos patres non audiuerunt, sed expressè contra perspicua istorum patrum uerba audent asserere, necessaria ad salutem non uniuersaliter omnia contineri in Sacris literis. Ad quod dogma stabiliendum, Irenæum proferunt, sed qua fide, uideamus. Eusebij uerba de Irenæo lib. 5, cap. 20, sunt: Irenæus ad Florinum scribens de seipso, testatur quod D. Polycarpum S. Ioannis discipulum, audierit disserentem, & quemadmodum cum Ioanne disceptauerit, à quo multa audierat,

dierat, quæ non chartis, sed cordi inscripserat, &c. Ex his uerbis inferunt traditiones tacitas esse, & plura esse credenda, quam in Scripturis habeatur. Interim uide lector, quomodo eo in loco sequentia Irenæi uerba tacuerint & suppresserint, utpote suo foro non inferuentia. Quoniam Eusebius aperte pergit ex Irenæo scribere, quod ita Polycarpum audierit Irenæus proferre sermones ab Apostolis acceptos, ut illos deprehenderit consonos Scripturæ esse: & ut hæc tacent, ita ex media auctoris sententia suffurantur ista, Quæ ab ipso puero discuntur, unâ cum ipsa mente coalescunt. uerba ibidem deinceps sunt: commemorare possum de uirtutibus eius (Polycarpi) ac doctrina, tanquam ex illis qui ipsi uerbum uitæ uiderat percepta, quomodo cuncta Sanctis scripturis consona censuerit, &c. Quæ uerba expedit lector. Nec meliori fidelitate pergunt Irenæum citare ex proprijs ipsius libris, nepe ex libro 3, cap. 3, ita: Quid si Apostoli nobis non reliquissent Scripturam, an non sequi oportebat ordinem traditionis?

Sed iam quærimus à uobis Iesuitæ, reliquerint ne nobis Scripturas Apostoli? quid igitur opus est, præter Scripturas nobis ab Apostolis relictas, nescio quem ordinem traditionum uestrarum (non earum de quibus Irenæus ait) sequi? Interim idem pater in præfatione lib. 3 sic ait: In hoc tertio libro ex Scripturis inferemus ostensiones, ut nihil tibi ex his quæ præceperas, desit à nobis, &c. Ergo iuxta illum, Scripturæ sufficiunt: quod clarius contra Deputatos tradit cap. 4, lib. 3, dum ait: Non per alios dispositionem salutis nostræ cognouimus, quam per eos, per quos Euangelium peruenit ad nos: quod quidem tunc præconiauerunt, postea uerò per Dei uoluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futuram, &c. Hæc ille.

Sed hæc libro 3 satis in ipso Irenæo hic explicata sunt. Cur igitur nunc alia fidei fundamenta extra & citra Scripturam à Iesuitis quærantur? cur etiam illi cum Osio Polono negant Apostolos mandatum habuisse scribendi Euangelium? Vide igitur lector, quomodo tibi sub nomine uetustissimi patris Irenæi imponant, Sed simili diligentia in hoc articulo citant Basilium. Et quamquam ista, quæ de traditionibus in posterioribus capitulis libri Basiliani ad Amphilocho um extant, Erasmi dicat suppositicia: tamen ego in prima hac parte Traditionum tacitarum, explicui ordine omnes quæ ibi extant traditiones, docuique illas aut falsas, aut nullius momenti esse. Interim in eodem libro plurima habet de auctoritate Scripturæ. Illi non est satis, aliquid ex patribus acce-

pisse, nisi in Scripturis locum habeat: ueluti ex isto libro patet, quem contra nos citat. Illa si conferantur cum 20 articulo Deputatorum, patebit facile falsitas eorum. Ita quoque Basilius in eodem libro docet, cap. 10, minimè in ius uocandos qui Scripturam sequuntur. At nos propterea Iesuitæ in ius uocant.

Habemus qua fide illum librum cum Osio Polono, Perionio, Cocleao, Peresio, Lindano, & alijs citent: interim non confiderant, quod idem Basilius perspicuis dictis articulum Censuræ aperte refutet, docens fidei lapsum & liquidum superbiæ uitium, uel respuere aliquid eorum quæ Scriptura habet, uel inducere quicquam quod non est scriptum, &c. Et Iesuitæ in hoc 20 articulo nihil aliud agunt, quam ut conentur aliquid in Ecclesiam inducere, quod scriptum non est: patet igitur ipsorum superbia. Sed idem Basilius sic ait in Regulis contrariis, q. 95: Ex Sacra scriptura discendum est quod necessarium est, & illa sufficit. Contra Iesuitæ docent, non omnia necessaria peti posse ex Scriptura. Idem in Ethicis, definitione 26: Omnia dicta & facta, Diuinæ scripturæ testimonio roboranda sunt. Et hoc negant expressè in hoc articulo Iesuitæ. Ita quoque epistola 75 & 80 expressè docet Basilius, non ex cōsuetudine, sed ex scriptura Sacra contra hæreticos pugnandum esse, atque controuersias ex Scripturis dirimi debere: quod illi in hoc & 12 articulo negant. Sed ueniant & disputent nobiscum ex Scripturis. Habemus quomodo Basilium citauerint. Simili fidelitate citat Epiphanius: apud quem ut multa incerta extant, ita etiam traditiones plerumque quas recenset, non sunt ueræ, ut in hac prima parte Traditionum copiose ostendi: imò pleræque earum traditionum quas Epiphanius recenset, exuerunt gratiam apud pontificios, ut suo loco doceri potest. Et illa quam etiam inter præcipuas recenset, melius esset, etsi peccatum sit, post decretam uirginitatem sic tradentibus Apostolis, ad coniugium properare, post uorum & decretam uirginitatem ad nuptias aspirare, quam scortationi & immundicie operam dare: item, Melius est, inquit, lapsum à cursu palam sibi uxorem accipere secundum legem, &c. cum tamen hoc Osius Carpinalis & Tridenticula colluuii præses cum Iesuitis neget. Vide Censuram Deputatorum, ubi hoc re ipsa cōperies. Sed interim uideamus quid Epiphanius de plenitudine Scripturæ cōtra Iesuitas habeat. Libro enim tertio, como 2, hæresi 77, Fides, ait, quam in ipsa Nicæna synodo confessi sunt patres secundum Sanctas scripturas, sufficiens est ad cōfutandam omnem impietatem.

impietatem, & confirmadam piam in Christo fidem, &c. Ergo fides ex Scripturis petita, ualet ad omnia, & est sufficiens: quod in hoc articulo negant Iesumuitates. Idem in Ancorato: Scriptura, inquit, quæ non errat, uita nostra est, &c. Quid igitur extra Scripturam adferunt pontificij Iesuitæq; Colonienses?

Citant Dionysium Areopagitam, sed scriptorum ab illo editorum nemo ueterum meminit: deinde Laurentius Valla, Theodorus Gaza, & Erasmus Roterod. multis docent rationibus, illum librum non esse istius Areopagitæ, qui fuit Pauli discipulus: quod etiam ex manifestis constat indicijis atq; signis: imò in lib. de Ecclesiastica hierarchia refert de Baptismo & cæna Dominica, quæ ne hodie quidem seruant pontificij. Si placeat Iesuitis, disputent nobiscum ex istius ficti Dionysij scriptis, in quibus etiam quædam repetiuntur, quæ nec Gregorio, nec Augustino per omnia placent, quemadmodum pij lectores uidere potuerunt in parte 3 Traditionum.

Quæ ex Origene adferunt, nobis non sunt contraria, si dextrè intelligantur. Ille autem plenitudinem Scripturarum docet homilia in Lucæ proœmium, & homilia 10 in Genesin. Hæc historia (ait) docet te quotidie uenire ad puteos Scripturarum, ad aquas Spiritus Sacraurire semper, & plenum uas domum referre, &c. Vbi contra Colonienses Iesuitas & Deputatos Scripturæ plenitudo demonstratur. Citant ex libro *περί ἀρχῶν*: sed ibi aperte disputauit de autoritate Scripturarum, docuitq; alia scripta extra illas non esse recipienda. Sed ex eo alibi plura explicuimus. Quæ ex Ignatio adferunt, planè pro nobis faciunt. Nos enim docemus, quod sæpe inculcat in suis epistolis Ignatius, tantum doctrinis Christi & Apostolorum traditionibus adhærendum. dico tamen de ueteris Apostolorum traditionibus.

Tertullianum etsi sciant Montanistam & multis erroribus obnoxium esse, quem etiam ueteres, ut Hieronymus, Hilarius & alij notarunt, producere non pudet eos. Sed a uobis quaero, an omnes traditiones (quas tamen ille consuetudines ibidem tantum uocat, ac disciplinas) quæ in lib. de Corona militis extant, recipiatis? Cur igitur in uestris ecclesijs non seruatis post Baptisma receptum, lactis & mellis prægustationem, & ut tempore uisus quotidie Eucharistiam sumatis, utque ter immergatis baptizandos? Dicit ibidem, nonnullas huiusmodi traditiones esse, quibus non debeat obsequium. In libro de Velandis uirginibus, docet hæresin esse, quicquid contra ueritatem adferatur, etiamsi uetus esset consuetudo. In præscriptione hæreticorum docet omnia ab Apostolis tradita esse: & contra Praxeam

autoritatè & plenitudinè Scripturarum aperte monstrat. Interim in primis nobis placeat, ut aliquando de hac re tam ex Tertulliano, quam reliquis patribus prolixius cum aduersarijs conferre possemus. nam nimis longum hic esset, ubi breues esse decreuimus, omnia quæ diuersis in locis Tertullianus habet, & huc commodè applicari possent, producere. Volui tantum specimen dare etiam in hoc articulo fidelitatis Iesuiticæ in citandis patribus. Sed plura diximus de hac controuersia in hac prima, & in tertia parte Traditionum.

Ex traditionibus ipsi conati sunt ibidem Colonienses Iesuitæ & Deputati asserere inuocationem hominum mortuorum, quam tamen ex Scripturis probare nititur Carpinalis Ioannes Gropperus, dicens: Abrahamum inuocauit diues, Lucæ 16. ergo & nos debemus inuocare sanctos, ubi & consequentia posset negari. Verum theologi Colonienses attingunt hunc locum Lucæ quidè, non tamen explicitè ex eo hoc concludere audent. Fortè uiderunt diuersitatem esse summam inter Christianos huius uitæ stantes in gratia, & damnatos in inferno: præterea quod non sit auditus ille diues, ut frustra inuocari sanctos inde doceatur: adde, quod ipsos mouerit, quia ipsum & suos fratres ad Moysen & prophetas remittit. Quæstio etiam adhuc est, an fuerit historia uel parabola. Sed infelix Gropperus cum suis à damnatis & tartaricis inhabitatoribus inuocationem didicit. Sic sine dubio & plurima ab ipso diabolo perceperunt pontificij.

Quod autem excusant non exhiberi sanctis honorem diuinum in Papatu, satis falsum esse testantur istæ cantiones, quæ cornicantur Papistæ quotidie: ut, Hæc est præclarum uas, &c. item, Salue regina. Deinde uideantur Collectæ Papistarum in missalibus, & Breuiaria in uersibus & collectis, tum & Rosaria & hortuli animæ in monasterijs monachorum & nonnarum: & uidebimus quot blasphemias illi & illæ quotidie committant. Garriunt quoque de illa uana distinctione dulciæ & latiniæ, quam etiam Augustinus ponere uidetur, sed ignarus Græcæ linguæ. Suidas ait *κατρεῖται* idè esse quod *δουλεύει*. Et Paulus aliquoties uocat se seruum Christi, utens uoce *δούλος*. Si quis, ait Ioannes, peccat, habemus aduocatum Christum. Et hic rectè disseuit Augustinus. Non inquit Ioannes, me habetis, sed Christum aduocatum: & Paulus ait, Unus est mediator inter Deum & homines, homo Iesus Christus, & hic non minus requirit unitatem in mediatore quam in Deo, dum præmittit, Unus est Deus, nisi

us, nisi plures etiam deos faciant. Facel-
 sat ergo commentum & uana distinctio in-
 ter celsionis, cum Christus toties in episto-
 la ad Hebræos noster dicitur intercessor,
 &c. Et quoniam potest fieri, ut non tribue-
 rent sanctis omnipotentiam & diuinum ho-
 norem, dum illos inuocant, & credant ab
 ijs qui à terra & nobis procul absunt, exau-
 di? Hoc ne est illis omnipotentiam tribue-
 re? Certum quoque est Epiphanium, alio-
 qui obseruantissimum traditionum etiam
 minimarum, (qui nihil de hac sciuit traditi-
 one) inuocationem Mariæ & reliquorum
 sanctorum improbasse, idem fecit & Hiero-
 nymus ac Augustinus. Scribit Nicephorus
 Callistus libro 15 historiæ Eccles. capite 28,
 Petrum Cnaphæum (qui impiè inuaserat e-
 piscopatum Antiochenum) instituisse inter
 alia, ut in omni precatione Dei genitrix no-
 minaretur, & diuinum eius nomen inuoca-
 retur. Quanquam hoc posterius de diuino
 Mariæ nomine inuocando, non habeat The-
 odorius lector in libro 2 Collectaneorum.
 Habemus iam unde sit inuocatio illa, quæ
 turpiter aiunt Iesuitæ ex traditione Aposto-
 lica esse. De istis autem patribus qui in-
 uocationem hominum mortuorum proba-
 runt, nihil dicam, nisi quoddam humanum
 quid passi sint in hac re, & cum ipsi nos re-
 mittant ad Scripturas, & uelint sua scripta
 ex Scripturis iudicanda, eaque lectoris arbi-
 trio subiicant, (ut in Prolegomenis probaui-
 mus) nos merito hic Scripturam apertam
 sequimur. Alia quæ habent Colonien-
 ses de sanctorum cultu, sunt ridicula, & non li-
 bet ista attingere: deinde dictum est ex sen-
 tentijs patrum in Prolegomenis, nos non
 illorum testimonijs, ubi aliquid extra Scri-
 pturam dicunt, astringi.

Nunc accingor ad explicationem earum
 quæ Iacobus Andræus Lusitanus ad con-
 firmationem articuli 20 Censuræ Coloni-
 ensium sophistarum, in libro 2 Orthodoxa-
 rum explicationum suarum contra Marti-
 num Kemnicium editarum, adfert pro tra-
 ditionibus tacitis. Et quidem non hic or-
 dine respondebo ad Andræana argumen-
 ta, sed ad ea prius quæ ex patribus, & præ-
 fertim ex Basilij libro adfert cum Colonien-
 sibus: quoniam ista, ut ille istum librum præ-
 cipui sui firmamenti loco ponit, ita primò
 explicanda suscipiemus.

Putabam interim nouum illum & artifi-
 ciosum Iesuiticæ blasphemiae propugnato-
 rem, conducticiūq; rhetorem aliquid etiam
 noui ex Basilio protulisse. Sed iam illa
 profert, quæ antea ex illo protulere Linda-
 nus, Osius, Peresius & Perionius, quæque
 à me iam dudum satis explicata sunt.

Sed audiamus istius in theologia Lusci
 (Lusitani debebam dicere) uerba, quæ ex-
 tant folio 83 & 84: Non prætermittam ma-
 gni illius Basilij uerba, quæ uel sola po-
 terunt perulantem audaciam Kemnicij
 compescere. Dogmata, inquit in libro de
 Spiritu S. capite 27, quæ in Ecclesia seruan-
 tur ac prædicantur, partim ex conscripta
 doctrina habemus, partim ex Apostolo-
 rum traditione ad nos delata, in myste-
 rio recipimus. Quæ utraque eandem ad
 pietatem uim habent, & nemo his contra-
 dicit, qui uel modicam saltem ecclesiasti-
 corum iurum experientiam habet. Si
 enim aggredieremur non scripto prolatas
 consuetudines, ueluti non magnam uim
 habentes rejicere, imprudentes etiam ip-
 sis principalibus Euangelij partibus dam-
 num inferremus, imò potius ipsam Euan-
 gelij prædicationem ad nudum nomen
 contraheremus. Veluti, uerbi gratia, ut eius
 quod primum & communissimum est, pri-
 mum mentionem faciam, figura crucis si-
 gnare nos, qui in nomine Domini nostri
 Iesu Christi spem habent, quis scripto do-
 cuit? ad Orientem conuersos esse nos, dum
 oramus, quæ Scriptura docuit? inuocatio
 nis uerba, dum ostenditur Eucharistia &
 poculum benedictionis, quis sanctorum
 scripto nobis reliquit? Non enim his con-
 tenti sumus, quorum Apostolus aut Euan-
 gelium mentionem facit, sed ante & post
 alia quædam dicimus, ueluti magnum ro-
 bur ad mysteria habentia, ex doctrina scri-
 pto non prodita assumpta. Benedicimus
 aquam Baptismatis, & oleum unctionis, in
 superque ipsum qui baptizatur, ex quibus
 scriptis? non ne à tacita & arcana traditio-
 ne ipsam uerò olei unctionem, quæ doctrina
 scripta docuit? At ter immergi homi-
 nem unde est, reliqua item quæ circa Ba-
 ptismum sunt, & renuntiare satanæ, & an-
 gelis eius, ex qua sunt Scriptura? non ne ex
 hac non publicata & arcana doctrina,
 quam in minimè curioso ac sollicito silen-
 tio patres nostri conseruauerunt? Redde illi,
 utpote docti mysteriorum reuerentiam ac
 auctoritatem silentio custodiri. Hæc Ba-
 silius. Age nunc Kemnici, uideamus quis
 magis auctoritati & integritati Sacrae scri-
 pturæ consulat: tu ne, qui pro illa una o-
 mnes traditiones contemnis: an societas
 Iesu, quam tu aduersariam sponte constitu-
 isti, quæ Sacrae scripturæ patrum traditio-
 nes ut indiuiduos comites, annectendas esse
 ducit? Tu, qui Sacram scripturam omnia
 complecti ad salutem necessaria arbitrariss
 numerasq; in necessarijs credere, hanc quæ
 in omnium manibus circumfertur, esse
 x 4 illam

illam Scripturā, quæ à Spiritu sancto inspirata, ab Apostolicis uiris est exarata? In quo si hæres, qui fieri potest, ut uel minimam fidem Scripturæ habeas, aut quicquam certi tibi in fide possit esse? Hæc ille.

Hæc sunt Andradij tragica uerba. Antea libro quarto huius Partis, & deinde supra Colonienſibus Deputatis respondi, illa Basilij suppositicia esse, nec posse ueri Basilij uerba esse: quod etiā probat Erasmus Rotterodamus, in præfatione istorum librorū, quos uertit ex Græco, ostēdens dimidiam partem posteriorem istius libri suppositiciam esse. Iam hoc caput 27 ferè ad finem istius libri pertinet.

Quid autē uerus Basilius sentiat de Kemnicij sententia, iam in præcedenti tractatu, ubi 20 articulum Censuræ Iesuiticæ explicuimus, demonstratum est. Ex quibus dictis apparet iuxta Andradium, ipsum Basilium uerum, minimam habere fidem Scripturæ, cum uelit omnia ex Scripturis petenda, & citra eam nihil adferendum: imò ista tantum quæ in ea habentur, recipienda esse: cum quoque doceat ex Scriptura, quod necessarium est disci, & illam sufficere, & omnia nostra Scripturæ testimonio confirmari debere: denique non ex cōsuetudine, sed ex scriptura Sacra differēdū esse. Imò in eodē libro quē Andradius citat, aper30 tē, ut docui, ostēdit, non satis esse patres sequi citra Scripturā. Sed nūc quēdā explicemus eorum quæ Andradius attulit ex Basilio.

Dogmata ait fictus Basilius, quædam ex conscripta doctrina, quædam ex Apostolorum traditione in mysterio recipimus, &c. An non hic aperte repugnat Scripturæ Basilius ille fictus, 2 Timoth. 3, ubi docet Apostolus, Scripturam diuinitus inspiratam, ad omnia utilem nos erudire ad salutem, & ad 40 omne opus bonum? & uerus Basilius manifestè ait, non esse hoc introducendum, quod scriptum non sit. Fictus Basilius deinceps docet, non minorem ad pietatē uim habere traditiones: uerus Basilius quæstione 95 in Regulis contrariis cōtrā sic docet, ex Scriptura uenire pietatis plerophoriam. Fictus Basilius dicit traditiones tacitas parē uim ad pietatem habere, & dogmata Ecclesiæ non minus ex traditione, quàm ex Scri- 50 pturis peti. Et hinc sic infert Andradius: Ergo traditiones tacitæ semper parem habebunt autoritatē cum Scriptura in Ecclesia, & non minus inuolabiliter seruandæ sunt, atq; Scripturæ. Hæc est Andradij & Colonienſium pontificiorū, cum ficto Basilio mēs. Verūm hic repetantur quæ in hac Parte 1, lib. 4, cōtrā Osium Polonum, Lindanum, Sonium Belgas, Staphylū Vuestphalum, Petrum à Soto, Martinum Peresū Hispanos, 60

Perionium Gallum, Andradium Lusitanū, attuli. Ea citatione Andradij fictus Basilius primò, Non oportet non scriptas consuetudines proditas reijcere, &c. ait: Cōtrā uerus Basilius docet epistola 80 sic: Culpādi gratia hoc dicūt, quod sit cōtrā ipsorum cōsuetudinem, & Scriptura nō astipuletur. Quid ergo ad hoc dicimus? Nō putamus æquum esse, ut quæ apud ipsos obtinuit cōsuetudo, p lege ac canone habeatur rectæ doctrinæ? Si enim ad probandam doctrinam rectam ualet cōsuetudo, licet & nobis omnino hac in re illos imitari. Stemus itaq; arbitrati inspiratæ à Deo doctrinæ, & apud quos inueniuntur dogmata diuinis oraculis cōsona, illis omnino ueritatis adiudicetur sententia. Secundo loco ponit fictus Basilius inter traditiones signum uel characterem crucis: uerus autem Basilius in Psam. 45 reprehēdit uanitatem characterum. Apparet istum usum à gentibus originem ducere ex libro 2 Ecclesiast. hist. Ruffini, cap. 29.

Tertiò ponit fictus Basilius inter traditiones, orationem ad Orientem: atq; hanc ex Scriptura Damascenus probat. Ergo nō fuit isti Damasceno satis traditio, cum contrā fictus Basilius dicat de ista cōmunionis sic, quæ nos Scriptura docuit? Item, Paulus dicit, uiros orare in omni loco: & rursus alibi præcipit, ut puras manus semper attollant in omni loco: ita iuxta hanc doctrinam possent pij etiam manus ad Occidentem leuare citra peccatum. Vbi igitur traditio manet?

Verus Basilius in sermone in Iuliettā martyrem, docet contrarium, ut libro 4 dictum est in hac Parte. Hinc de libertate orandi ibidem adductus est Eucherius, qui suis dictis refutat Andradium & pontificios Colonienſes. Vbi igitur manet traditio ficti Basilij & putidi Andradij, quæ debet parem cum Scriptura uim habere?

Socrates ecclesiasticus scriptor, & simul Nicephorus in sua Ecclesiastica historia recensent istum morem inter adiphora: atq; ut ostēdant diuersas ecclesiarum consuetudines etiam in hac re, inducunt exemplum Antiochenæ Syriacæ ecclesiæ, in qua ad Occidentem orasse omnes scribunt.

Iam uide lector, quomodo isti patres inuolabiliter obseruauerint traditionem ad Orientem, quam fingunt ex falso Basilio impostores pōtificij Stanislaus Osus, Iacobus Andradius, Ioannes Sotus, Michael Hellingius Sidonius, Vuilhelmus Lindanus, & alij impij: cū istam aliqui liberā habuerint, & quidam in catholicis Ecclesijs diuersum obseruauerint, quod etiam non est ab historicis Ecclesiasticis improbatum: imò interim alij istam traditionem ex Scripturis probare conentur, ut inde

inde appareat, quid de traditionibus sit sentiendum.

Tertullianus in Apologetico dicit, eo nomine inculsari Christianos, quod solem adorant, quia plerumque ad Orientem orauerint. Hinc istam ad Orientem precandi formam eadem de causa, ne putarentur solem adorare Christiani, abrogat Leo I Papa Roman. sermone 7 de Natiuitate Domini. Quod si ille Romanus Papa sciisset hunc usum traditionem esse, profecto eam non abrogasset. Apuleius libro 2 scribit, hunc quoque morem orandi gentibus fuisse.

Iam mihi considerent pii, si ita inuiolabiliter essent, atque Scriptura, obseruandae tales traditiones Basilianae, uel si in eodem quo Scripturae fuissent apud synceram ueritatem, precio: profecto illas aut similes facere liberas, uel repudiare, nunquam ausi fuissent sancti. Et quotusquisque patrum contradicere Scripturis ausus unquam fuit, cum tamen traditionibus sepe reclamant?

Sic quoque facit Basilus traditionem Apostolicam, immersionem trinam. Interim uerus Basilus illam conatur probare ex Scriptura, in Exhortatione ad Baptisma. Id non fecisset, si ei traditio satis fuisset. Deinde Gregorius in Registro libro 1, epistola 41, & in distinct. 4. de consecrat. c. de trina, indifferentem facit immersionem, aiens perinde esse, siue trina, siue una immersione tingamur & baptizemur. Postea illam trinam immersionem concilium Toletanum 4, cap. 5, plane abolet propter haereticos: imò Cyprianus lib. 4, epistola 7, solam docet asperisionem aquae sufficere, quam etiam ex Scriptura probare conatur: & facile uidere licet in distinctione 4. de consecrat. quam uarie sint de eare sententiae. ubi etiam Glossatores faciunt immersionem adiaphoram & indifferentem. 40

Idem quoque habet Magister Sententiarum libro 4, deinde Gabriel Biel, Bonauentura, Alexander de Ales, & alij scholastici doctores faciunt immersionem indifferentem, ut in hac Parte libro 3 & 4 dictum est.

Ita quoque ridiculum est, dicere consecrationem Baptismi uel olei illinitionem, esse Apostolicam traditionem: quoniam eunuchus reginae Candaces uisa aqua petijt baptizari, & quidem tunc liberè in non consecrata aqua est baptizatus, nec oleo unctus esse legitur, Actor. 8. Et cum hoc non sit etià obseruatum in multis ecclesijs, ut alibi prolixius ostendi: uidemus tales consuetudines non traditiones, sed consuetudines liberas fuisse: tamen insaniant Papistae, praecipue autem Georgius Cassander ecebolius. Sed quid amplius inhæreo explicationi traditionum ex fide Basilio prolatarum, cum ex his abundè appareat, quid de reliquis sit

sentiendum, & quomodo illas antiquitas ipsa repudiet? Videat igitur lector, quam splendide probauerit Andradius, nihil certi esse posse Kemnitio in fide. Iudicet nunc lector collatis prioribus, cum his, quam miserum propugnatorem protulerint Iesuitae & stultologi Colonienfes.

Nunc ad Chrysostomum tēdimus. Chrysostomus (inquit) scribit in 2 ad Thessal. ca. 2, homilia secunda, esse traditiones, & de his nō licere inquirere. Ergo de traditionū ueritate non dubitandum: imò ita cognoscitur non sufficere Scripturam. Hec sunt argumenta Andradij. Sed tamen si Parte tertia sit haec Chrysostomi sententia satis explicata: tamē liberè fateor, me recepturū illas, quas potuerunt dare ea fide & demonstratione Apostolicas traditiones esse, qua docetur scripturam Sacram à Spiritu S. esse inspiratam & Apostolicam.

Georgius Cassander, uir certè eximiè doctus, & in ueterū scriptis uersatissimus, qui nuper ad pontificios propius, quam hactenus credidimus, accessit, factus ecebolius, temerè quidē, licet antiquitatis exactissimus indagator, cum alibi, tum imprimis in defensione libri de Officio pii uiri, &c. cōtra Calvinū (quem librum alius quispiam religionis mediator, similis penè Cassandro, nomine Claudius Britonius, nō tantum à nostris malè flagellatum, sed etiam à Papistis pro quibus facit, improbari scribit: nec sibi etiā eundem placere per omnia fatetur: & rectè. nam cōtra illum librum scripsit theologus Louaniensis Ioānes Hefsel:) & in tractatu de paedobaptismo tuetur traditiones tacitas: interim illas tantum recipi uult, quae scripturis Diuinis consentaneae sunt, & quae quamuis in scripturis Diuinis ad uerbum non exprimantur, tamen ex ijs quae scripta sunt, sequuntur. Addit etiam Cassander Nazianzeni dictum: Quaedam esse & dici in Scripturis, quaedam uerò esse in Scripturis tamen non dicantur. Id quidem libenter cum Cassandro fateri debemus: quamquam ille tamen rursus nimium interdum pro sua, ut dixi, lubrica perplexitate traditionibus tribuat, & iniquè admodum censeat in libro de Communionem utriusque speciei (quem etiam sub suo nomine edere non est ausus, ut uideamus illum non talem Christianum, qui credēs loquatur, sed forsan mutum esse hypocritam) Ecclesiam (scilicet Papistarum malignantium) non errasse in retinēda una specie communionis, sed iustis de causis subtraxisse aliquando laicis calicem: atque quod alibi meritum & inuocationē sanctorū asserere uideatur, quia utrumque planè impium est: denique, quod blasphemam benedictionē Baptismi in Papa-

in Papatu turpiter defendat. Doleo certe, tantum virum in causa salutis & negotio religionis tam esse lubricum & neutralem, qui etiam Iesuitas uocat alibi pios viros: ut uel inde colligam, me nescire quid sequatur in religione Cassander ille. Sed hæc hæc hactenus.

Dixi autem in explicatione 29 articuli Magistralis Colonienfium, (ubi etiam falsitatem theologorum istorum in citandis patribus pro purgatorio, publice ostendi) Chrysostomum dicere, ex traditione Apostolica esse orationem pro defunctis in Ecclesia receptam: interim ipsum Chrysostomum dubitare ostendi, an oratio defunctis proficit: ut inde quoque incertitudo traditionum conspicua fieret. Sed istam traditionem nos alibi, nempe tertia parte Traditionum prolixius explicuimus. Verum ad Andradium redeo, qui sic argumetur: Chrysostomus de traditione scripsit, ergo Scriptura non sufficit. Hoc est institutum Andradij, & hæc uis argumenti. Interim audiamus ex Chrysostomo quid de Scriptura sentiat. Sic scribit in homilia 9 in Coloss. Non moreris alium doctorem, habes oracula Dei: nemo te ita docebit quemadmodum illa. Idem homilia 13 in 2 ad Corinth. Obsecro ut relinquatis quod nã huic uel illi uideatur, de quibus his à Scripturis omnia inquirite, &c. Idem in caput 7 ad Hebræos: Sicut, ait, qui regulas tradunt, non opus habent ut tradant mille uersus, sed pauca quædã, unde reliqua intelligantur: ita si nos teneremus tantum Diuinas literas, non tantum non laboreremur ipsi, sed etiam alios lapsos reuocaremus. Idem homilia 12 in Genesin: Oro ut omnibus illic præclusis auribus, ad amussim canonem Scripturæ sequamur. Et mox: Non credere his quæ in Diuina scriptura continentur, sed alia quædã ex propria sententia inducere uel inferre, opinor plurimum periculi secum uehere. Idem homilia 36 in Ioan. Omnium medicinarum thesaurus Diuinæ scripturæ sunt. Et homilia 52: Si Scripturas diligenter scrutari uoluerimus, salutem assequi poterimus: si penitus in eis uersabimur, ad doctrinam rectam & uitam erudiemur. Et in præfatione in epistolam ad Rom. Si lectioni (Scripturæ) cum animi alacritate uolueritis attendere, nulla alia præterea opus habebitis. Idem homilia 8 in secundam ad Timoth. Scripturæ te doceant ad salutem: quippe quæ agenda sunt, uel quæ non agenda, docent Scripturæ. Et homilia sequenti, Pro me, inquit Apostolus, Scripturas habes, si quod addiscere cupis, hinc poteris, &c. Hæc uolui ex 3 parte nostra Traditionum huc referre & repetere.

Quid quæso potuit de sufficientia Scripturarum clarius dici? Deinde ait: Me sublatum, cum uiua uoce non amplius doceam nec

prædicem, tum in locum mei & meæ prædicationis Scripturam habes, unde omnia quæ discere cupis, debes & poteris. Hinc idem in sermone uel homilia 2 de Lazaro & diuite: Dogmata salutifera & sana non à demonibus, sed ex scriptura Diuina licet exactè discere, &c. Hæc sententiæ refutant Andradium & Colonienses theologos, dicentes loco Apostolorum esse traditiones tacitas. Quod ad locum Chrysost. attinet de traditionibus, super dictum Pauli, Tenete & obseruate traditiones quas didicistis per sermonem, uel per epistolam, &c. opponam ei dictum ex sequenti homilia tertia in idem caput eiusdem epistolæ, quod sic habet: Omnia clara sunt ex Diuinis scripturis, quæcūque necessaria sunt, manifesta sunt, &c. Ita eundem patrem Chrysostomum Chrysostomo oppono: Andradius conciliet.

Miror cur ex hæc Basilio quoque, qui ita simul eundem locum Pauli in libro citato ab Andradio cap. 29, & ex Theophylacto, qui Chrysostomum sequitur, non protulerit suffragia Andradii? Interim quæro, an propterea is locus ita sit explicandus ex sententia Andradii, quod esset forsan eo modo explicatus à Chrysostomo, nepe quod diuersa à Scriptura in sermone uel traditionibus docuisset Paulus: cum ipse interim Chrysostomus in multis locis nolit sibi & alijs patribus tantum fidendum esse? Hoc prober Andradius & Coloniaci theologi.

Eadem inquit se Apostolus 1 Corinth. 4, ubique docere: & rursus ait 2 Corinth. 10, eadem se docere sermone, quæ epistola: item in eadem epistola cap. 1, Non alia, inquit, scribimus, quam quæ legitis. Nicephorus libro 2 historiæ suæ Ecclesiasticæ, cap. 34: Quæ Paulus (asserit) præsens oratione sua dilucidè docuerat, eadem per compendium absens in memoriâ reuocans, epistolas dedit, &c. Quomodo igitur diuersa docuit? Videtis ne uos Coloniaci, falli uobiscum Andradium? Et quomodo obsecro tantus Apostolus potuisset præter Scripturam alias traditiones proponere Thessalonicensibus, cum in primæ epistolæ cap. 2, & Actorum 17 legatur, quod isti uerbum Dei ex Scripturis cum gaudio & diligentia susceperint: quia ipsis etiam nihil aliud proposuerat Apostolus, qui ait suum Euangelium (quod ad Gal. 1 & in reliquis epistolis gloriôsè extollendo se tantum de Iesu Christo prædicasse & prædicare dicit) esse scriptum in prophetis, Rom. 1. Sed finge iuxta sensum Andradii, aliud præter Scripturam intelligi uelle Chrysostomum ex dicto Pauli: an igitur ille solus est audiendus? Opponam Græcū Græcō, qui illi ferè cōtemporaneus est: is erit Theodoretus, qui sic super istum locum scribit: Habetis doctrinæ regulam, sermones quos uobis

uobis tradidimus, quos & praesentes uobis praedicauimus, & absentes scripsimus, &c. Quam perspicuam explicationem nos consonam menti Pauli retinemus, & aliam respicimus. Deinde istum locum simpliciter Ambrosius intelligit de Euangelio, quod docet Paulus scriptum esse, ut dixi. Hieronymus autem & Primasius ita illum locum explicant, dicentes: Sua uult teneri, non alia superaddi. Intelligit autem hoc de Baptismi Sacramento, & de alijs quae toto mundo seruantur, ueluti traditio Apostolica est, quae toto mundo praedicatur, qualis est Baptismi Sacramentum. Quid hic aliud per traditionem quam Euangelium & Scripturam ipsam intelligunt isti duo patres, cum id exempli causa probetur a Baptismo, qui in Scripturis mandatus in toto mundo apud Christianos seruatur? Dent obsecro Papesini Andradius & Colonienses theologi Sebastianus 20 Nouimola, Gerhardus Matthaeus, & alij ueterani magistri nostri cum nouellis: dent Iesuitae ibidem uel unam traditionem citra Scripturam, quae ubique, quae semper, quae ab initio usque ad nos inuolabiliter sit obseruata: ut tamen autoritatis sit inuolata, quam est & fuit semper Scriptura & Baptismus in Ecclesia ab initio?

Miseri isti, & bis impij uident etiam ex ipsis traditionibus, quas nobis Andradius 30 & ante illum alij obijciunt, pleraque in Patribus iam dudum exuisse gratiam: & tamen nobis obijciunt traditiones? Si Andradius fuit doctissimus omnium in Tridentina colluuium, ut ei negotium refutationis commissum sit pro Iesuitis: uidemus iam fluctuare nauim piratae Romani, quia nihil aliud nisi ueterem cantilenam canit ille, qui est doctissimus suorum militum & nautarum. Hactenus ad Chrysostomum responsus est: restat Augustinus.

Multa reperies (inquit Andradius) uel D. Augustino teste, quae Sacris literis explicata haudquaquam sunt. (quod est contra Cassandrum, ut antea ostendi.) Id ex uerbis Augustini, quae extant lib. 1. cap. 33 contra Cresconium, probare conatur Andradius. sed ibi de non rebaptizandis istis, qui ab haereticis baptizati sunt, ait: Id quidem tenebimus, etsi non expresse hoc ita in Scripturis inueniatur, dicit pro 40 pterea, quia hoc iam uniuersae placeat Ecclesiae, quae Scripturae auctoritas commendat, & quae sine ulla ambiguitate (ut ait sanctus pater) Sancta scriptura demonstrat: itaque illud indeo omnino retinendum esse censeat, &c. Verum hic mihi obseruet lector, quod Augustinus pro suo more dicit, Ecclesiam commendari auctoritate Scripturarum, quae etiam scriptura Sancta demonstrari sine ulla ambiguitate inquit: ergo Scriptura est demonstratrix Ecclesiae, uel si-

gnum unde illa cognoscitur. Itaque extra Scripturam nihil recipit Ecclesia: quod tamen nunquam eocedit Andradius uel Colonienses theologi. Quantum etiam ad istam quaestionem attinet de rebaptizatione, illa facile potest ex Scriptura demonstrari. Apostolus ait, Vnum est baptisma: deinde institutio Sacramenti non pender ab homine, sed ab institutione Christi & uerbis eius: itaque propter personam non est reiterandus Baptismus, si uere factus sit. Ergo illa consuetudo est Scripturae consona, & potest quasi traditio quae est Sacris literis conformis, indeque suam ducit originem, haberi. De qua rursum refert Andradius, folio 93, ex lib. 2 contra Donatistas, cap. 7: Sed idem quoque dicit Augustinus libro 5 contra eosdem, cap. 23. Atque in istis passim scriptis docet sanctus pater, ut uerum fatear, quaedam ex traditione in uniuersali Ecclesia obseruari. Quod quidem concedimus de istis traditionibus, quae, ueluti illa est de non reiterando Baptismate, sint conformes Scripturae, & inde deriuari possint, dici debere: de alijs uero, quae citra consensum Scripturae uel contra Scripturam adferuntur, nunquam. Eatenus quoque hoc recipimus, quod Andradius ex epistola Augustini ad Euodium profert, folio 79. Interim ibi & in epistola ad Ianuarium, quam quoque Andradius citat, dicit sanctus pater de traditione ea, quae toto terrarum orbe obseruatur: ut est natiuitas, passio, resurrectio & ascensio Christi, quae anniuersaria sollemnitate celebratur: & si quid aliud est. Iam uero certis ad ea deputatis festis, in omnibus orbis ecclesijs commemorare beneficia Christi de natiuitate, de passione, de resurrectione & ascensione eius, non est Scripturae contrarium, sed consonum. Si quid tale adferatur ab Andradio, potest recipi. Verum suas, & Patrum traditiones putidas, quomodo ostendet in toto orbe terrarum per ecclesias inde ab Apostolis profectas, inuolabiliter perpetuo diligenterque obseruari, uel semper esse obseruatas? Quamquam Socrates historicus dicat in ecclesiastica sua historia, libro 5, cap. 22, Apostolos nihil instituisse uel praecipisse de festis diebus, (idem dicit Nicephorus) sed homines bono zelo ita istos dies festos obseruare incepisse, ordinis causa, (quem uult Paulus obseruari in Ecclesia) citra praecceptum aliquod. Interim Augustinus ait ibidem: Si quid aliud, &c. in singulari, ut paucitate traditionum intelligat. Adde, quod dicat ad Ianuarium in eadem epistola, nihil eius traditionis esse recipiendum, si quae sit contra fidem & contra bonos mores: itaque Totum illud (ait) habet liberas obseruationes, &c. Nota, Contra fidem fides est ex auditu, auditus per uerbum Dei est, 60 Roman. 10. Hinc idem Augustinus ait li. 19 de Ciui-

de Ciuitate Dei, cap. 18: Ex canonicis scripturis cōcepta est fides, ex qua iustus uiuit, p̄ quā sine dubitatione ambulamus, &c. Illud igitur est respuendum, quod est contra fidem, id est, Sacras literas, unde fides concipitur. Adde, quod de libertate traditionum dicat, cum in obseruandis traditionibus sit in Papatu tyrannica obligatio, &c. Idem in eadem epistola ait, cap. 16: Sine dubitatione faciendum est maxime illud, quod etiam de Scripturis defendi potest: sicut de hymnis & Psalmis canendis, cum ipse Dominus & Apostolorum habeamus documēta & exempla, praeceptaq; &c. Tales nobis proferant traditiones, quae maxime ex Scripturis iuxta Augustinum probentur, Andradius & Colonienses theologi, & suscipiemus: reliquas ut putidas respuimus. Nunc expendamus reliqua. Cum D. Kemnicus ex Augustini tractatu in Ioannem 49 probasset, omnia q̄ ad mores bonos informandos & ad fidem necessaria sunt, scripta esse, scilicet in Sacris literis, ut etiam perspicua Augustini uerba sonant, &c. Hoc si ita est, mox infert Andradius, Ergo non scriptae traditiones ad mores & fidem non sunt necessariae. Si illae nō sunt necessariae, igitur Christus inanem operam posuisset, praedicando tanto tempore, cum id citō in paucis diebus exequi potuisset, quod scriptum extat, &c. Non dicam nunc, quā uana sit illa argumentatio, cum Christus unum Euangelium ubiq; cum per parabolas miraculaq; tum per apertas conciones praedicauerit, sed quā male sit Augustinus citatus. Multa, ait Andradius, miracula fecit, quae non scripta sunt: quae autem scripta sunt, deligebantur ex alijs ut potiora, quod etiam ex his quaedam non scripta confirmarentur. Hae ille. Habemus Andradiogratias, quod dicat ea scripta esse, quae fide facere possunt alijs quae non sunt scripta.

Haecenus Hosius, Lindanus, Staphylus & Peresius cū Afoto docuerunt, nō scriptas traditiones auctoritatem Scripturis addere. Sed inquam an ne haec sit Augustini mēs, ut uelit alia credi & recipi, quae uel extra, uel contra Scripturam sint?

Augustinus nullis Scripturis praeterquam canonicis, indubitatae fidei & ueritatis calculos tribuit, epistolae ad Hieronymum, lib. 50 temerarium dicit ei credere, qui quod dicit Scripturis nō probat, libro 1 contra epistol. Parmeniani, capite 2. Idem anathematēdamnat, quicquid extra legales & Euangelicas scripturas traditur, libro contra literas Petiliani, capite 6. Praeter auctoritatem Scripturarum fidem nostram titubare dicit, libro 1 de Doctrina Christiana, capite 37. Item, in Scripturis, ait Christum & Ecclesiam inueniri ac disci, epistola 166. Item li-

bro 3 Confessionum, capite 5, non deuiandum ait a Diuinis esse scripturis, quae sunt solidum fundamētum. In libro 6, cap. 5 Confessionum, in Scripturis scribit inueniri ueritatē, & non aliter Deo credi, nisi per has. In lib. de Bono uiduitatis, ca. 1, tomo 4, Sancta scriptura nostrae doctrinae regulam figit, inquit: atq; epistola 42 ad Madureses, Omnia ait, q̄ p̄teritis tēporibus erga genus humanū maiores nostri gesta esse meminerunt, nobisq; tradiderunt, omnia etiam quae nos uidemus & posteris tradimus, quae tamen ad ueram religionem quaerendam & tenendam pertinent, Diuina scriptura non tacuit, &c. Idem epistola 157 ad Optatum sic ait, Vbi scriptura Diuina non subuenit, temerē aliquid humana coniectura praesumit. Idem in libro de Vnitate Ecclesiae, cap. 3: Non audiamus, Hec dico, haec dicis: sed audiamus, Hae dicit Dominus. Sunt certē libri Domini, quorum auctoritati utriq; cōsentimus, utrique credimus, utrique seruimus. Ibi quaeramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram. Auferatur illa de medio, quae aduersus nos inuicem non ex Diuinis canonicis libris, sed aliunde recitamus, &c. Sed quid hic sum prolixior? uideat lector eundem in procemio libri 3 de Trinitate: item, in omnibus epistolis ferē ad Hieronymum scriptis: tum quoq; cōtra epistolam Petiliani, capite 10. item, ad Fortunatianum, & ad Vincentium Donatistam, epistola 48. item cōtra Cresconium lib. 2, cap. 31 & 32. in lib. de Bono perseverantie, lib. 2, cap. 21. item in libro de Anima, cap. 1, atque lib. 5, cap. 7 contra Donatistas, &c. ubi prolixē disputat, nō esse episcoporum uel hominum scriptis extra & citra Scripturam credendum, sed tantum Diuinis literis, quas aliquoties ait indubitatae fidei esse. Habemus qua fide Augustinum citauerit Andradius, nec meliori citauit Cyrillum. Cum Cyrillus ex loco Ioannis concluderet, omnia ad fidem creditu necessaria, in Scripturis comprehensa reperiri: negat hoc de uniuersa Scriptura ab illo dictū esse, sed tantū de solo Ioannis Euangelio: ut ita malē torquendo uerba doceat, plura esse creditu necessaria quā quae scripta sunt. Interim Cyrillus non ait, Hae quae in Ioannis Euangelio extant, sufficiunt: sed conscripta sunt, inquit, in genere, quae sufficiunt. Sed quale est argumentū, Verfabatur tunc in Ioanne explicando Cyrillus; ergo de illius Euangelio hoc intelligi uoluit, &c. Sic legitur aliquoties in Euangelis: Christus explicuit Apostolis Scripturam, ergo ne unum aliquem prophetam tantum explicuit, & alias Scripturas omisit, uel nō interpretatus est? Quod uerō Cyrillus addit: Hae quae retulimus, sufficiunt ad plenissimam fidem

nam fidem attentè legentibus faciendam, sub persona Ioannis refert. Ioannes uerò loquitur de tota Scriptura, ut ex suis epistolis & Apocalypsi apparet, interim habet suum loquendi modum. Verùm Euangelium Ioannis est radix unde omnia ueniunt alia, & etiam traditiones, ait Andradius. Hoc si ita est, teste Andradio, ut originem suam trahat ex Scriptura traditiones, recipiemus eas non ut traditiones, sed quia Scripturis consonæ sunt, & in eis locum habent. Attamen audiamus Cyrilli dicta de Scripturæ sufficientia. Libro 3 in Leuiticum, ex duobus Testamentis omnem rerum sciētiam capi, nec ullam debere tertiam scripturam his superaddi, ait. Libro 8 contra Iulianum scribit, a quam uinificam ex fontibus Moysis, Prophetarum, Apostolorum & Euangelistarum hauriri: & in prologo Commentariorum in Ioannem inquit, exquisitam esse Euangelistarum doctrinam, & in istis facile inuenire omnes diuinorum dogmatum scientes quicquid eis conferat & utile sit. Libro 4 Theauri ait, Diuinam scripturam nos ad uitam & sanctificationem alere. Idem sic scribit ad Reginas de recta fide: Necessariū est nobis Diuinas sequi scripturas, & in nullo ab illarum præcepto discedere. Habemus quomodo, & qua fide citauerit Andradius Cyrillum. Audiamus quomodo Hieronymum 30 citet. Quo quæso Scripturæ loco aperte demonstrabis (ait) Kemnici, deiparam Mariam post partum uirginem perpetuū fuisse? Quod si Hieronymum contra Heluidium perlegas, magis quidē ex patrum quam Scripturæ sententijs constare discas, &c. Hæc ille. Sed sic ibi scribit idem pater Hieronymus: Hæc ideo replicauimus, ne calumnietur sententiā suam non testimonijs Scripturarum, sed lubrica disputatione conuul- 40 sam, &c. Vnde aperte colligitur, non ex patrum, sed Scripturæ autoritate refutatū Heluidium. Et quidem nihil argumentorū Heluidianorum refutat ex patribus, sed omnia ex Scripturis conuellit perspicue & aperte Hieronymus: quia docet quid significant hæc dicta in Sacris literis, Desponsatus: deinde, Donec & priusquā: quæ omnia uocabula eruditissimè explicat iuxta Scripturæ sensum & autoritatē: tertio ex Scriptura ex- 50 plicat, cur pater sit dictus Christi Ioseph: quarto ad Cognoscendi uerbum respondet: quinto exponit & Primogeniti, & reliquorum ab Heluidio adductorum ex Scripturis truncatè pro sua sententiā uerborum nomina & phrasas, ex reliquis Scripturis tam ueteris quam noui Testamenti: sexto tradit, quomodo quidā fratres Domini dicti sint, & quā late in Scripturis pateat nomē Fratris: septimò, quomodo filius Ioseph appel-

latus sit Christus. Ibidē Hieronymus, & alibi Ambrosius in epist. hoc argumentum conuincunt, Mariā nō fuisse alteri uiro coniunctam post mortem Ioseph. Pendens in cruce Iesus cōmendauit eam Ioanni, qui illam recipit in sua: quod non fuisset factum, si alteri marito cohabitasset & cōiuncta fuisset. Cū uerò Hieronymo Tertul. Heluidius obieciisset, repudiat illum, ut qui Ecclesiæ homo non fuerit: mox ad illa patrum hominumque testimonia sic respondet ibidem: Nugas terimus, & fonte ueritatis omissio, opinionum riuiolos cōlectamur, &c. Dicit se etiam totā ueterum seriem adducere potuisse, interim non adducit. Apparet igitur Andradium nō legisse Hieronymū. Miseri igitur sunt Colonienses, qui talē defensorem, & tam malè in patribus uersatum, quæsiere, idq; in Portugalia. Idem Hieron. in Matth. cap. 23, traditionē de Zacharia patre Ioānis Baptiste, iam apud multos patres receptā suo etiā tēpore, reijcit his uerbis: Hoc cum ex Scripturis autoritatē non habeat, eadem facilitate contemnitur, quā probatur, &c. Lib. 2 in Hierem. cap. 9, Error, inquit, parentum, nec maiorū est sequēdus, sed autoritas Scripturarum, & Dei docentis imperiū. Idē cū alibi, tum ad Ctesiphōrē dicitur exstant quædam traditiones apud Hieron. & Tertullianū, ut Parte 1 & 3 cōmōstratum est, quæ etiam hodie apud Papistas exuerūt gratiā. Sed fingē, Hieronymum ex traditionibus, & nō ex Scriptura probasse uirginitatē Mariæ perpetuam (quā tamen multi patres ex Scriptura probant): ideo ne illa necessaria creditu non minus erit atq; Scriptura? Basilius (quē Coloniaci theologi cū suo Drannio tātopere citāt) in sermone de Humana Christi generatione, tom. 1, cū ex 40 duplici traditione quadam perpetuam Mariæ uirginitatem probasset, tandem sic ait: Hoc uerò nunc suspiciōnem generat (uide licet, Non cognouit eam donec peperit) ne postquam puritate sua generationi Dominicæ per Spiritū sanctū administratæ, inseruiuit, tum demum nuptialia opera uiro Maria nō negauerit. Nos uerò licet hoc doctrinæ pietatis nihil officeret, (nā donec dispēdebatur Christi generatio, necessariū erat uirginitas) quid autē postea sit factū ad my- 50 sterij huius doctrinā, nō anxie cōiungendū est, &c. En Basilius putat nō esse cōtrariū fidei, si Mariæ uirginitas nō fuisset perpetua: imò potius in medio relinquendū (licet de eadē ibi referat aliquot traditiones) existimat, utrū fuerit uirgo perpetua, an non. Quid nūc dicet cū Andradio theologi Colonienses, q. iste pater tā leues reputer traditiones?

1 Multis deinde Andradius argumentis probat, traditiones extra Scripturas esse: Quia

(ait) multi citra Scripturam receperunt Euangelium, quod est multis annis post predicationem Christi & Apostolorum demum conscriptum.

2 Item, tribus istis annis plus predicauit quam scriptum est, Christus.

3 Citra scriptum diu constitit Euangelium in Ecclesia: ergo etiam iam multae sunt Evangelicae traditiones citra Scripturam.

4 Item: Si traditiones quae extra Scripturam sunt, contemni debet, ergo non potuit esse Ecclesia uera illa, quae per tot annos habuit traditiones, & non scriptum Euangelium. At illa fuit uera Ecclesia: ergo eadem ratioe ut nunc, sunt traditiones nunc quoque admittende.

5 Christus ipse non scripsit, sed predicauit: itaque non tam necessariam censuit Scripturam quam predicationem, quia illa plerumque in traditionibus consistit.

6 Multa dixit & fecit Iesus, quae scripta non sunt: ergo plura extant in traditionibus. quae necessaria creditu sunt, quam in scriptis habentur.

7 Multi docti uiri collegerunt olim traditiones: ergo necessariae sunt. Nam nisi necessariae fuissent, non collegissent isti uiri tanto studio traditiones istas, &c.

Haec sunt reliqua argumenta Andradij per traditionibus. Atea perspicue probatum est, Apostolum eadem ubique docuisse, & illud ipsum epistolis tradidisse, quod predicatione: quod uero praedicantes docuerunt, hoc postea, teste Irenaeo (cuius uerba contra Iesuitas & eorum Censuram, in priori Tractatu praeuli) in scriptis complexi sunt, & reliquerunt post suam mortem in locum suae praedicationis, ut dictum est: quia ut uiuentibus Apostolis citra illorum predicationem non potuit audiri Euangelium, ita ipsis mortuis extra Apostolicas scripturas non potest, nec potuit inueniri illud: adde, quod antea probauerim Euangelium scriptum esse in prophetis, ut Paulus in cap. 1 ad Romanos. & Marcus in initio sui Euangelij docet. Explicuit saepe Scripturas Christus Apostolis & alijs in synagogis, & alibi, ut apud Ioannem & Lucam uide relucet: quod & Paulus fecit, ut in Actis legitur: illaque omnia breuiter & summam in scripta relata sunt, ut antea probauimus. Lucas in initio sui Euangelij docet, se omnia singulari diligentia conscripsisse quae fecerat & docuerat Iesus. Et Eusebius refert ex Papia, quod omnem praedicationem Petri conscripserit Marcus, libro 3, cap. 39, suae historiae. Cum autem Ioannes ait: Haec autem scripta sunt, ut credatis, &c. non inquit uel addit, ut fingit Andradius, Haec quae ego tantum scribo: sed in genere, Haec scripta sunt, scilicet quae scripta sunt, quia illa ad nostram doctrinam (Roman. 15) scripta sunt.

Augustinus libro 1 de Consensu Evangelistarum, ca. 35, uel ultimo sic ait, Quicquid

Christus de suis factis & dictis nos legere uoluit, hoc scribendum ipsis tanquam suis manibus imperauit, &c. Item in Psalmis legitur: Scribantur haec in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominum: item, Dominus narrabit in Scripturis populum, &c. & tamen traditiones nobis obijciunt Andradius & Coloniaci theologi? Papias Apostolicus scriptor (quem interim in isto errore sequebatur Irenaeus & Iustinus) errauit in traditionibus recitandis, teste Eusebio, lib. 3, cap. 39. ergo non est traditionibus ueterum semper inhaerendum. Si alij sunt qui collegerint traditiones, tamen illorum libri, in quibus tales collectae reperiuntur, cum testimonio antiquitatis & consensus perpetui, nusquam habentur, imo potius perierunt. Interim traditiones Scripturae consonas recipimus: dissidentes ab ea reijcimus. Plura non referam nunc, praesertim cum meas resolutiones in 20, & deinde in primum articulum, item in 12 & 29 articulos, tum quoque in illos tractatus, quos de successione & Ecclesia, atque de iustificatione ex Censura Coloniensi, commentati sumus & explicuimus, non uiderit Andradius. Nam si uidisset illas refutationes nostras, profecto non plane excecatus & induratus fuisset, forsitan tam stolidum librum secundum non congeisset contra nos: ubi adhuc praeter perspicuam mentem & multas claras sententias Chrysostomi, conatur plijs laicis eripere lectionem Scripturarum: tum quoque tueri successionem uanam, fictam & putidam praesertim in Romana ecclesia: quam licet omnibus uitijs & impietatibus conspurcatam esse nouit, tamen ut integram defendit Andradius certe contra conscientiam: quod non faceret, si saltem Hieronymi, Augustini, Gregorij, Bernhardi, opera sincere legeret. Quod si etiam nostra legisset Andradius, & refutasset quae ex tempore contra istam impiam Coloniensium theologorum Censuram emissa & euulgata sunt a nobis: profecto iam prolixior essem in responsione mea.

Censuram autem illam misere explicandam uanus & arrogans Andradius sola loquacitate suscepit, quoniam stylo & phrasi exornat sua, interim nihil rei adfert. Sic solent uaniloqui, de quibus ait Paulus. Quod uero haec obiter explicui, me coegerunt facere uerba Materni Colini typographi pontificij, imo omnium pontificiorum & Papistarum coqui in Germania: qui scripsit se ideo Andradij libros recudere, ut extaret in Germania ista scripta, quae conuitia Kemnicij atque sui similia (inter quos me unum & Artopaeum tacite reputat & notat) propugnarent: quae talia censet esse, ut magna grauitate aduersariorum obiectiones retundat, multa

multa eruditione hæreticorum inscitiam conuincant, & insolentem eorum petulantiam coercerent, ut nihil amplius Grammatici habeant (nostri theologi) quod illi opponere possint. Hæc ille satis in nos petulenter. Fateor me quidem sermonis rudem esse (quod etiam Apostoli & Apostolici de se professi sunt) & consolor me dicto communi, Veritatis est simplex oratio: tamē, etsi me uerborum uenustate uincat aduersarij, pro mea tenuitate & rudi stylo, atq; rustica simplicitate ueritatem tuebor bona conscientia. Videat interim nunc ille coquus Colinus Maternus, quā bene patres citauerint & Andradius & Colonienses theologi, & quas carnes sibi coquendas tradiderint. Istos aliquoties ad disputationem more ueteris Ecclesiæ instituendam prouocaui, & quod id ritè fieret, scripsi superioribus annis & emisi epistolam ad senatum Coloniensem, in qua serid ipsos sui officij monui: & addidi, quod si meam illam qualemcunq; admonitiunculam non susciperent, atq; in utramq; autem dormirent, aliquid incommodi aliquando reipub. Coloniensi accidere posse. Quid & theologis, & Papistis, & toti urbi ab Anabaptistis acciderit, statim post editam meam epistolam (hoc est, æstate ea cum priori anno ibi pestis sæuisset) notum est: quanquam ita diuinitus cum Corinthijs admoniti sunt, tamen contra Papæ & Cæsaris Ferdinandi concessione & apertam permissionem audio multis infirmis, in tanta corporis miseria & uasta solitudine, destitutis omni ferè humano præsidio, uaticum animæ quoque denegatum fuisse in peste: hoc est, utriusque speciei communionem in Eucharistia. Aded aiunt sophistas induratos, ut etiam sui dei Papæ indulgentijs repugnent: imò ut decubentibus qui non sumere uolebant unam illam speciem diabolicam, si morerentur, locus non sit concessus in cœmeterio. O' induratos & impios sophistas. O' miserum magistratum ita per blasphemos stultologos seductum.

Videte uos Iesuitæ Doctores, D. Franciscæ & D. Rethi, consulis filii: uidete uos Doctores, D. Matthijs, D. Nouimola Sebastiane, D. Redane, D. pastor Albani Theobalde, D. pastor Martini, D. Prouincialis Carmelitarum, D. Prior prædicatorum, D. Guardiane Minorum, & si qui sunt alij Doctores & Licentiati theologi Colonię: uidete, inquam, quid feceritis: quomodo stabitis coram filio Dei in illo die, quod testamentū & sanguinem Christi suis Christianis agonizantibus tempore pestis subtraxeritis? quos tamen ille sanguine suo redemerat. Videte etiam uos scelerati & impij sophistæ, qualem Censuram edideritis, & quā falsè in ea pa-

tres citaueritis. hoc ne adhuc consideratis? hoc ne adhuc cognoscitis? O' bis miseros theologos, q sub p̄textu traditionū cupiunt nobis omnē Scripturā adimere, aut lucē ueritatis occultare, & sub modium recōdere.

Postquam ad reliquos pontificios accesserit, deficiens à nostris Georgius Cassander (ex cuius libro de Officio boni uiri, argumenta præcipua in Parte secunda obiter refutauimus) nunc iustis de causis istius opinionem de traditionibus subijciemus. In libello qui continet defensionem Operis de Officio pij uiri, &c. quem non sub suo, sed Modesti Pacimontani nomine edidit, multa habet, quæ in his Partibus suo loco de ordine luculenter refutata sunt: attamen quædam argumenta illius erunt examinanda.

Hæc ille de traditionibus profert argumenta ibidem: Hominum iudicio ex Ecclesiæ traditione cognoscimus ueros libros canonicos, & eius intelligentiam: non tamen propterea auctoritatem contulit Scripturæ: traditio, &c. quod pugnat cum reliquis Papistis, qui præferunt traditionem Scripturæ: quanquam ualde falsum sit intelligentiam Scripturæ ex traditionibus esse, quia aliud loquuntur patres, ut in Prolegomenis ostēdi. At ita ex Apostolorum & Apostolicorum uirorum auctoritate, iudicio & testimonio, illos p̄batos semper habebat Ecclesia libros Canonis, qui facta collatione conueniebāt cum propheticis scriptis.

Sic pergit Cassander: Cum Irenæus refutauit Florinum, & Tertullianus hæreticos: an hoc ex traditione Scripturæ contraria uel istis dictis quæ Scripturis consona non sint, fecit? Quod conceditur. De uoce Homouisios (quam quasi ex traditione obijcit) dixi in libris Prolegomenon, & in Appendice Partis 3. quod ex perspicua Scriptura probetur, ut etiam huc rectè sententia Nazianzeni à Cassandro probata referri debeat. Quædam esse & dici in Scripturis, quædā uerò esse in Scripturis, tamen non dicantur.

Tria facit Cassander genera traditionum: unum doctrinale, quod est fidei: alterum ceremoniale: aliud historicum. Interim ceremoniale tale esse ait, ut istæ traditiones quæ huc spectant, pro temporū traditione possint uariari: itē historicale tale ait esse, in quo plerunq; sint incertæ traditiones, & q̄ ad salutem non conferunt. quod profectò nos in Epiphanio & Nicephoro Parte prima abundè monstrauius. Sed si igitur traditiones in historico & rituali genere sunt uariæ, concedetur profectò lubricos fuisse Apostolos, qui traditiones nō certas & firmas reliquerunt: aut ab Apostolis tales non profectas: aut certè usurparas ab eis non ut traditiones, sed ut liberas cōsuetudines, & p̄ comuni

muni relatione & obseruatione libera, ad quam non astringatur aliquis. Doctrinale censet huiusmodi esse, in quo dogmaticæ traditiones extent, quæ sint certæ & firmæ perpetuæq; atq; eas non censet tales esse, quæ uel ingenio humano excogitatæ, aut à Scripturis alienæ & extraneæ sint. Earū dicit sententiā in scripturis Sāctis ad uerbū nō expressam, sed ex eius uera interpretatione quam Apostoli uiua uoce prædicarūt, & eorum auditores & successores nobis tradiderunt, acceptam & conseruatam: cuius rei dat exempla, Logon significare personam, diuinam naturā in filij Dei persona humanæ naturæ unitam, Filium esse patri coæternum atq; homonium, Spiritū sanctū cum patre & filio simul adorandum & conglorificandum, &c. Sed hæc & similia sunt à me diligēter explicata ex ipsis Scripturis in Appēdice Partis tertiæ: & semper dicimus multa esse in Scripturis, quæ tamen non dicuntur ad litteram in ea. Sic ex his dictis, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, &c. cōstituere sancti patres, adhibitis alijs Scripturæ testimonijs ex cap. 1 ad Colos. & Hebræos, certam personā distinctā à prima, hoc est Deo patre. Itaque non est opus ut fingat Cassander cum Papiſtis, nouam interpretationem extare in Ecclesia, quam Apostoli uiua uoce prædicauerunt, & illorum successores nobis tradāt. nā nos ex Scripturis ipsis, ut in Prolegomenis dictum est, intelligentiam Scripturæ petendam asserimus: Cassander uerō ait, propter hæreticos petitam quoq; fuisse à ueteribus explicationem Scripturæ ex traditione, ita cum Arrius p se Scripturam, & catholici p se Scripturam adferrent, est tandem ex traditione & præcedentib; patribus uox Homonios reperta. Ita hodie de Eucharistia cōtendunt Cingliani cum Lutheranis (ait) & de sensu uerborum (de uerbis enim non est quæstio) litigant, & quælibet pars suas probationes ex Scripturis adfert, & patres adhibet. Fateor quidem in hac controuersia pijs & cordatis, adhibitis circumstantijs, & collatione Scripturarum facta, à Luthero, Kemnicio, Hesshusio & Vuestphalo satisfactum esse: adhibita quoque patrū testimonia, nō ad hoc, ut opus sit illorum comprobatione Ecclesiæ Christi in rebus fidei, sed ut ostendatur olim eundem sensum in uerbis Christi & Apostoli obseruasse istos ex Scripturis & circumstantijs, quem nos sequimur. Etsi appareat ex ipsa traditione dogmata olim confirmata esse, & hæreses refutatas: (quia tunc hæretici supposititios libros introducebant, & ueros Euangelij & Apostolorum repudiabant, ideo ad Apostolicas ecclesias,

in quibus ipsi & uixerant, docuerant, & uascripta reliquerant & commendauerant) bīdem, pij prouocabant: ut peregrini libri & subintroducæ doctrinæ ab hæreticis conferrentur cum ea traditione & doctrina, quæ ibi audita erat, & scriptis quæ ibi ab Apostolis commendata Ecclesiæ extabant. ideo Irenæus dicit contra Florinū, Hęc dogmata, nō sunt cōsona ecclesiasticæ fidei: hæc dogmata sancti illi presbyteri q ante nos fuere, nūquā protulere, illi qui Apostolos uiderūt.) tamen cum semel ubiq; esset, & iam sit confirmatus canon Scripturæ, & de ea loquatur Paulus, quod omnia tradat, & omnia in ea contineantur, profectō alia est nuncratio. Irenæus ideo utraq; & Scripturam & traditionem simul sæpe citat, ut ostendat consonantiam Scripturæ & traditionis, hoc est, doctrinæ Apostolorum scriptæ & prædicationis: quia utramq; sæpe negabant hæretici. Rectè autem adfert ex Irenæo, Polycarpum uenientem Romam conuertisse multos hæreticos, annunciando solam illam ueritatē, quā ab Apostolis acceperat, & Ecclesiæ tradiderat. An hæc ueritas potuit esse alia, Cassander, quā illa q in scriptis extat Apostolorū, de qua Lucas, Paulus & ipse Eusebius ait, q omnia ibi comprehēsa sint ex dictis & factis Christi, q uelit Spiritus S. extare in Ecclesia? Inspiciatur Appēdix 2 partis Traditionū. Sed hīc mihi uide Cassandri mutabilitatem, qui in libro quodā hoc anno 1565 edito de Baptismo infantum, capite de Benedictione aquæ Baptismi, etsi Christum ipsum & Apostolos aqua non sacrata uel benedicta baptizasse fateatur, tamen censet benedictionem à maioribus profectam nō repudiandam. Itaq; ille audacior est Polycarpo, qui solā illam censuit ueritatem sequendā, quā ab Apostolis acceperat Ecclesia. Hinc Irenæus apud Euseb. ait, lib. 3 suæ historiæ, ca. 14: illa sola uera sunt, q Apostoli tradiderunt, &c. & tamē alia subintroducenda esse cōser Cassander, & approbat, q ab alijs subintroducæ sunt post Apostolorū tempora. Sed quid Irenæus de traditione & de successione habeat, satis hac Parte & parte secunda explicatum est. Erant enim quidam respuentes Scripturas, quibus asseriebāt ex Apostolicis ecclesijs traditiones cōsentientes Scripturis, ut ita illi conuincerentur mendacij, quia dicebant Scripturam non se rectè habere. Quod dicit Bucerus, se nō contendere de istis traditionibus quæ ex certo & perpetuo sanctorum & orthodoxorū cōsensu demonstrarētur, recipimus ita, ut tales nobis ostendat & adferat Cassander, quæ semper & ubiq; in de ab Apostolis usq; ad postrema quæq; tempora fuerint receptæ, & in usu obseruatæ: tunc quidem illas recipimus.

*hæc argu-
menta quo-
que habet
Osius &
Lindanus.*

piemus. Sed sic argumentatur multis argu-
mentis.

1 Primi discipuli & auditores Apostolorum habuerunt notissimam intelligentiam ac sensum Scripturæ, atque ad eam eius exactam cognitionem & explicationem, quam acceperunt ab ipsis Apostolis & Evangelij præconibus, &c. ergo ex istis traditionibus quas ipsi tradiderunt, est Scriptura explicanda.

2 Deinde, illorum traditiones propter hereticos male torquentes Scripturas, fuere tunc retinendæ: ergo adhuc retinendæ sunt.

3 Etsi initio scripta Apostolorum essent perspicua, & apud auditores clara, tamen apud imperitiores non ita plana & perspicua sunt inuenta: ergo istis opus fuit traditione ad aliquam probabilem explicationem, ita que hodie etiam illa opus est.

4 Qui contendunt de summis fidei articulis, ubi sunt traditione in retinenda catho-
lica sententia: ergo etiam hodie retinenda.

5 Quod loci quidam in Scriptura aperti sunt, hoc habent per traditionem & Apostolorum uiuam prædicationem & explicationem maiorem, inde ab Apostolis accepta: ergo retinendæ traditiones sunt.

6 Pleraque loca Scripturæ, etiam in fidei articulis & causis, non tam ex textu explicari possunt, quam ex traditionibus, &c. Hæc argumenta subtilissima Georgij Cassandri, quæ ad unum
tendunt, licet passim in hac Parte & sequenti-
bus duabus sint explicata, tamen breuiter re-
spondeo ad singula.

Ad primum respondetur etiam ex primis discipulis Apostolorum, iisque præcipuis: quosdam non recte explicuisse Scripturas, & errasse in traditionibus, quod de Papia & aliis scribit Eusebius: (ut Libro 5 diximus) ergo illud argumentum non constat. Deinde, præcipui discipuli Apostolorum se ad Scri-
pturam referunt, & Scripturam scriptura expli-
cant, ut in Prolegomenis libro tertio explicuimus. Tertiò respondetur, quod illorum plerumque traditiones & libri, qui proximi ab Apostolis erant, perierint. Quartò, quod etiam huiusmodi traditiones ex perpetuo patrum consensu, quod uidelicet semper & ubique fuerint & sint receptæ, comprobata & tamquam scripturæ Sacræ obseruata, nullibi dari & exhiberi possint.

Ad 2 argumentum assero, hereticos tunc in-
fringentes Scripturæ autoritatem, traditione
& testimonio Apostolicarum ecclesiarum, in
quibus Apostoli docuerant, uixerant, & lite-
ras suas euangeliaque scripta reliquerant, re-
futatos esse: ita, ut postquam cognoscerent
traditionem & doctrinam Apostolorum uoce tra-
ditam consentire cum scriptis Apostolorum,
quiescere cogerentur, & abijcere falsa sua
scripta, non consentientia cum doctrina &
traditione accepta & tradita in Apostolicis

ecclesijs, quæ tamen simplicibus obtrude-
re conabatur, & imponere Ecclesiæ. Sed
ita semel est confirmatus canon Scriptura-
rum ex consentienti doctrina, & traditione ex-
tante tunc in ecclesijs Apostolicis, ut iam post
confirmatum & ubique receptum canonem, non
opus habeamus traditione quadam extra illum:
& deinde ecclesiæ quoque illæ Apostolicæ
perierunt. Tertiò, concedimus si quæ traditiones
consentientes uerbo & scripturis Sanctis sint,
illas recipi à nostris debere: non quod sint tacitæ
traditiones, sed quod ex uerbo Dei derivari ea-
rum origo, autoritas & initium possit.

In solutione primi argumenti, respondi
quoque ad tertiū. Deinde illa quæ sunt omnibus
ad salutem necessaria cognita in Scripturis,
sunt plana ibi, ut alibi dictum est.

Ad quartum argumentum lib. 3 Prolegome-
norum diximus, nihil. n. in fidei articulis reci-
pitur, nisi ex Scriptura transferatur, & inde
deducatur. Fides ex auditu, auditus per uer-
bum Dei, Rom. 10. Deinde etsi uox Homousi-
os, & alia dicantur esse ex traditione patrum:
tamen illius uis ex Scripturis consideratur.

Quintum argumentum ego planè censeo
impium, quod etiam in Prolegomenis per in-
tegras tres libros perspicue refutaui.

Ad sextum respondeo idem quod ad quar-
tum: quia nulli fidei articuli recipiuntur à pi-
is, teste Cypriano uel Rufino in initio ex-
plicationis Symboli Apostolici, nisi ex ipsis
canonicis literis comprobetur. Et hoc fit suffi-
ciens responsum ad refutationem dicti Iu-
doriani, de quo alias diximus.

Sed ad hæc argumenta quoque, responsum
est in Parte 2, per integros tres libros.

Quod alibi scribit Socrates historicus de
Theodosio, quomodo de consilio Nestarii,
suggerente Sisinnio per Ageliū, uoluerit ue-
terum scripta adhibenda ad dirimendam con-
trouerſiam, uerū est: interim tacet quod ali-
bi dicunt historici de Constantino præcipi-
ente ut tantum ex Scripturis dirimerent con-
trouerſiam. Et copiose alibi de autoritate Scri-
pturarum sola differit Socrates, præsertim li-
bro 2, cap. 10. ubi refert Eusebij Constanti-
nopolitani dicta multa; inter alia & hæc:
Nos credimus omnibus quæ à Diuinis sunt
scripturis & à prophetis & Apostolis tradita,
quæ uerè & perspicue credimus & sequimur, &c.

Sed sic pergit Cassander Ecebolius: Euno-
mius hæreticus teste Basilio, ait, se traditio-
nem patrum suam sequi: ergo est traditio. Hoc
est quod conqueruntur patres, effugia quæ
sistit hæreticos semper.

Ad sensum Scripturæ adferre multum ad
iumentum traditiones, ait: & cum Paulus ad
omnes pugnas instituit ecclesias, uocat uer-
bum Dei gladium spiritus, & sub uerbo con-
plectitur traditiones: quia Scriptura noui

Testamenti nōdum erat scripta: deinde sub paucis epistolis non potuit omnis doctrina Euāgelica comprehendī. Hæc satis sunt refutata in tribus Traditionū partibus, earūq; Prolegomenis, & in Appēdicib. passim singulis Partibus additis: quemadmodū & illa sunt commodè explicata, quæ ille ex 1 Corinth. 11, & 2 Thessal. 2 adfert. Videatur Appendix 3 Partis: ubi & reliqua quæ obijcit de Symbolo, & de deitate Spiritus sancti, declarata sunt.

Valde est impium, quōd dicit maiorum traditionem ad cognitionem salutis ē Diuinis literis percipiendam, multū habere momenti: cum nos abundē contrarium in his Partibus & singulis Appendicibus demonstrauerimus. Sed mox se explicat, dicens se illas traditiones suscipere, & de istis uerba facere, quæ Diuinis literis cōsentaneæ sint, & quæ quamuis in scripturis Sanctis ad uerbum non exprimantur, tamen ex ijs quæ scripta sunt, consequuntur. Hoc si semper retineret Cassander, ferendus esset. De eis traditionibus diximus in Appendice Partis 3.

Postea multa adfert ex Vincētio Lyrenēsi, quæ mediocriter à nobis explicata sunt Parte 2 & 3.

Quōd dicit ista quæ Clementis, Anacle- ti, Euaristi, Alexandri, Telephori, &c. nomine circumferuntur, nō posse probari ab homine ueritatis & synceritatis amantissimo, postquam illa sint ab ipsis pontificibus inter apocrypha reiecta, & postremis hęc seculis, nostra quæ etiam ætate à uiris prudentissimis & doctissimis, adiectis grauissimis rationibus, in dubiū sint uocata, ualde laudandum: & huc ex Cassandri libro ascribendum esse testimonium Nicolai Cusani, rerū ecclesiasticarum peritissimi & acerrimi (ut ipsum appellat) iudicij, de re eadē, iudico.

Verba Cusani libro 3 de Concordātia catholica, cap. 2, sunt hæc: Sunt meo iudicio illa de Constantino (intellige Donationem) apocrypha, sicut fortassis quædam alia longa & magna scripta, sanctis Clementi & Anacleto Papæ attributa. Si quis illas scripturas diligenter perlegeret, & eorum tempora ad eorum scripta applicaret, ac deinde in Opusculis omnium patrum, quiusque ad Augustinum, Hieronymum & Ambrosium fuerunt, ac etiam de gestis conciliorum, ubi autentica scripta allegantur, usum & memoriam haberet, hoc inueniret uerum: quia nec in illis omnibus scripturis, de illis præfatis epistolis mentio habetur, & etiam ipsæ epistolæ applicatæ ad tempus eorum sanctorum seipsas produnt, & reliqua. Mox idem dicit iudicium ab Erasmo Roterodamo profectum. Hoc cum ita sit, quid iam

respondebit suis Iesuitis pijs istis uiris (isto enim elogio ipsos honorat) quia nō solum ipsi, sed etiam illorū defensor Iacobus Andradius Lusitanus, & alij quidam pontificij utuntur istorum dictis, & citant Clementis scripta pro ueris & certis Romani Clementis scriptis? Postea multa dicit de Cabala Iudæorum, quæ nos præterimus: accipimus autem pro confesso contra Osum, Staphylum, Lindanum & Bredebachium, Iesuitas quæ Colonienses in sua Censura negātes Romanum pontificem errare, quōd Cassander dicat Ioānem XXII Papā negasse, animas corporibus solutas diuina frui uisione: ut error eius sit conspicuus.

Sed hæc clarius Erasmus Roterodam. in argumento libri 5 Irenæi, explicat: ubi ostendit etiam Irenæum hunc errorem habuisse, & Ioannem uigesimum secundum Papam eundem propagasse: sed coactum esse opera theologorum Parisiensium ad palinodiam coram Galliarum rege Philippo, non sine buccina, quod Erasmus ex Ioannis Gersonis sermone de Pascha recitat. Quid nunc dicet Cassander, quōd ita à suis pijs uiris Iesuitis eorumque defensore dissideat? quoniam isti eximunt omni errore Papas Romanos, & illos aitū nullius iudicio, & ne quidem concilio generali subiectos esse, quod etiam re ipsa in concilio Tridentino à collecta colluie demonstratum est: & uidetur Cassander idem ferè alibi tribuere Romanæ ecclesiæ. Postea ingreditur longum campum ad defensionem inuocationis sanctorum: de qua controuersia paucis retuli contra Colonienses Deputatos. Sed ita illam moderatur, ut reprehendat superstitionem pontificiorum nimiam, adducēs exemplum huius superstitionis ex Gabriele Biel, & ex hymnis & canticis ecclesiasticis: ubi etiam refert historiam de quibusdā theologis Parisiensibus, eosque taxat. Sed illa omnia refutat sententia Bonauenturæ in tertiam distinct. 3, q. 2, dum matris excellentia ampliatur, filij gloria minuitur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis uult filium extolli quàm seipsam, utpote creatore præ creatura: postea argumentum pontificiorum, quōd matris honor referatur ad filium, ita uerbis Bonauenturæ ex eodem loco desumptis, refutat. Verum quidem est honorem matris reducere ad filium posse, non tamen ex eo sequitur, quōd omnis honor qui attribuitur filio, tribuendus sit matri: quia sic non esset filium honorare, sed potius filio contumeliam facere, dum honorem ipsi debitum quis alij attribueret. Interim ille Cassander in suis Collectis ecclesiarum siæ apertè ostendit, se comprobare merita

sanctorum, & inuocationem illorum. Hic autem improbare eam quodammodo uideatur. Agimus gratias Cassandro, quod fateatur illam traditionem (quam inter reliquas traditiones recenset Hieronymus, & ante illum Tertullianus) de pręgustatione lactis & mellis ad infantię significationem (licet ad illud Petri ista traditio alludere uidebatur, Quasi modò geniti lac & mel concupiscite) abolitā: ut uideat quā nullę sint istę traditiones, quę pro traditionibus sæpe apud patres adferuntur.

Item, de flectendis geniculis, uel genuculando Dominica die, uel per tempus à Paschate usque ad Pentecosten, traditionem à Tertulliano celebriter recitatam, in spongiā abiisse, & depositā in Romana ecclesia fatetur ubi nihil istius restare ait, nisi quod in quibusdam diebus ieiunij clamet diaconus, Flectamus genua, leuate, &c. licet hoc uideatur comprobatum & statutum esse in concilio Nicęno, canone 20 (si quid tamen Operi conciliorum credendum est.) Nā Rufinus in suis canonib. de hac re, canone 20, uel in reliquis nihil habet. Interim uide lector, fatente Cassandro, pontificij istam etiā abiecere traditionem, quę in concilijs generalibus à sanctissimis uiris comprobata dicitur. Quid igitur nobis certi de traditionibus & de conciliorū statutis gannier Cassander, quasi ab eis pendendum sit? Adde, quod dicat quoq; traditionem illā apud Epiphanium amplam, de ieiunio quartę & sextę ferię & paschati, & de synaxi facta & porrecta eisdem diebus, nūc nusquam reperiri: sed quartę ferię ieiunium obsoletum esse in Romana ecclesia. Sic demonstrat ipse, quod putidę sint traditiones illę, quę iactantur Apostolicę. Ita docet abolitum quoque esse usum & traditionem, quod tantum die Paschatis & Pentecostes Baptismus olim administratus sit. Atrox redit Cassander ad priora, ostendēs, traditiones inuare nos ad tollendam controuersiam & questionem, quę oritur sæpe ex nuda Scriptura: quod hoc probat per baptismum, quod non posse astrui ex Scriptura ait, nisi traditio accedat.

De traditionibus Augustini multa refert. Citat librum 4. contra Iulianum, & librum 12 contra Faustum: sed illos locos non inuestigauit, propter temporis breuitatem: reliquos ab illo citatos ex Augustino inspexit. Sic habet libro 4, cap. 1. de Symbolo: Per crucis signū suscipit nos mater Ecclesia. Omnia Sacramenta aguntur exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicū, humilitate pedum: & iterum, renunciare pompis mundanis, quibus est diabolus princeps, &c.

Dicat nunc Cassander in quibus Sacra-

mentis, & in quorum Sacramentorum administratione hæc fiant omnia apud Papistas? Sed in eo loco, quem ex libro 1, cap. 1. de Symbolo allegat, cōmodè dicit Augustinus cōtra traditionarios Papistas, Cassandrum, Osium, Lindanum, Andradium, Sotum & reliquos, uerba symboli per Diuinas scripturas sparsa esse: sed inde collecta & ad unum redacta esse, ne tardorum hominum memoria laboraret, &c.

Contrā docent prædicti sophistę pontificij cum Rossensi, Cocleō, Auio, Hoffmeistero, Georgio Lutherio, symbolum non extra re in Diuinis literis. Augustinus interim citatus ex libro 1, cap. 20 de Nuptijs & concupiscētia, nihil habet, nisi quod approbet exorcismum, quem nos non rejicimus, quia ex Scripturis probatur. In libro de Peccatorū meritis & remissione, libro 1, & cap. 34. (quę citat Cassander) facit mentionem exorcismi & Baptismi paruulorum: deinde chrismatis Sacramentum probat ex eo unguento, quod cecidit in barbā & uestem Aaronis. sic inquit: Chrismatis sacramentum in hoc unguento (scilicet eo quod cecidit in barbā Aaronis) quod quidem in genere uisibile signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus, sed potest esse in hominibus pessimis, &c. Sed ipse uel in uiginti locis diuersis ostendit, tantum duo esse Ecclesię Sacramenta: eaq; probat ex latere Christi fluxisse. In qua sententia habet sibi cōsentientes reliquos patres, Cyprianum, Cyrillum, Chrysostomum, Bedam, Theophylactum, Nicolaum Gorranum, & alios. Interim unguentum externum, & eius usum nō dicit ex traditione esse, Augustinus. Sed uide hic in Basilio, & in Parte tertia in Clemente, Dionysio, Cypriano & Tertulliano de unguento latius. Idem respondemus ad hoc dictum Augustini ex libro de Trinitate 15, cap. 26, Ecclesia baptizatos oleo uisibile ungit, quod significat donum gratię Spiritus sancti, &c. Sed Ecclesia multis alijs ceremonijs quoq; usa est tempore Augustini, quę iam tamen abolitę sunt.

Postremò librum 22, cap. 10 Ciuitatis Dei citat, sed ibi Augustinus sic scribit: Nos martyribus non templa sicut dijs, sed memorias sicut hominib. mortuis fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo & martyrum & nostro sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundum in confessione eius uicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote inuocantur: quippe sacrificat nō ipsis, quamuis in memoria eorū sacrificet, quia Dei sacerdos est, non illorū. Ipsum sacrificiū corpus est Christi, quod nō offertur ipsis: quia hoc sunt

& ipsi, &c. En hic abusus Papistarum in dedicatione templorum, & in inuocatione hominum mortuorum, quā in hoc libro tamē Cassander approbat, taxatur. Cum Augustinus à Caluino & Beza adducitur in hāc sententiam, ex epistola u9 ad Iannarium, quod humanis quibusdam cōstitutionibus & psumptionibus omnia fuerint suō tempore plena, sic ut prae ijs multa in Diuinis literis saluberrima praecepta minus curarentur, q̄ religionem ipsam (quā paucissimis & manifestissimis celebrationū sacramentis misericordia Dei esse liberā uoluit) seruilibus oneribus premant, ut tolerabilior sit conditio Iudaeorū, qui diuinæ legis sarcinis, non humanis præsumptionibus subiiciuntur, &c. sic illam assertionem sancti patris extenuat Cassander, ut eā ad priuatos ritus quarundam ecclesiarū referat, nō de ijs cæremoniis intelligat, quæ omnis ubiq; per totū orbē obseruet Ecclesia: hoc est de talibus, q̄ neq; ex Scripturis uel concilijs episcoporum statutæ sint uel roboratæ uniuersæ Ecclesiæ cōsuetudine: sed de ijs, quæ diuersorum locorum moribus innumerabiliter uariantur: ita ut uix aut omnino, nunquā inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sint. Sed det nobis Cassander præter illā de festis, Natiuitate, passione, resurrectione, ascensione Christi, & missione Spiritus sancti, traditionem, quæ ibidem apud Augustinum adfertur, (quāquam Socrates historicus aliter dicat, ut Parte 3 uidere licet) aliam, quæ ubiq; q̄ semp in omni ecclesia seruetur. Faterur rectē Augustinum dicere, illa esse faciendā q̄ præscribit Scripturæ autoritas: at illa præcipit Ecclesiæ & populo Christiano usum calicis, quē tamē tu Cassander ab eis iustis de causis subtractum esse turpiter ais. Pergis ex Augustino:

Sed in priuatis singularum ecclesiarum ritibus hoc nos debere sequi, quod fidei nō aduersetur: totum hoc genus habere liberas obseruationes, quod neq; contra fidē, neq; contra bonos mores iniungitur indifferenter esse habendum, &c. Augustinus autem ibidem uult, te etiam citante, emendari oportere quod perperā fiebat, uel institui quod non fiebat. Interim tu uides Papā & concilia nolle emendare quod perperā fit in Ecclesia, nec institui sublato abusu quod rectū est. Mendaciū est impudentissimū, q̄ ais nullos ritus, q̄ fuerint olim ueteris Ecclesiæ, apparere in nostris ecclesijs. Hoc tu, q̄ aliquādo aliter sensisti, nūquā p̄bare poteris. Ego scio administrationē Sacramenti Eucharistiæ & Baptismi usitatā nobis, q̄ p̄ximē accedere ad usum Apostolicæ ecclesiæ.

Hic nouus mediator ueterem cantilenā occinit, ostendēs ex Actis cap. 15 alias obser

uationes esse perpetuas, alias ad tempus, & ita aliquas cæremonas ad tempus ferēdas, &c. Vides quod dilabatur Cassander. Sed respondimus ad hoc argumentū in Appendice Partis tertiæ. estq; hic admodum uerbosus. Ostendit interim dissonantiam ecclesiarum, & conciliorum ac patrum ueteris Ecclesiæ de sanguine suffocato. Nā primò adducit ex Eusebij historia exemplū, & ex Tertulliano & concilij Cōstantinopolitani canone 67 testimonia, quod suffocati sanguinis usus in cibo sit prohibitus. Rursum contrā demonstrat ex Augustini libro 32 contra Faustū, cap. 11, talia praecepta non fuisse semp accuratē seruata, sed sæpe homines Christianos usos fuisse utroq; & ijs animalibus quæ citra sanguinis effusionem occidi solent: ut leporebus, turdis, & alijs minoribus animalibus. Nā dicit pater ille, Apostolos pro tempore his præcipiēdis rem facilem elegisse, & nequaquā obseruātibus onerosam, in qua cū Israelitis gentes aliqd communiter obseruarent: eo uerò trāsacto tempore cū iā nullus carnalis Israelita appereret, à Christianis illa tā accuratē seruari desisset. Sed diximus ea de re in Appendice 3 Partis.

Sed inquit Cassander, traditiones quarū perpetua est ratio in Ecclesia, perpetuò debēt & semper custodiri, &c. Tales nobis det Cassander. Interim ipse dicit quosdam antiquos ritus desuetudine abrogatos: sed quæ non sint diuinitus madata, pro temporum ratione & utilitate Ecclesiæ ad regendū populū possunt à successoribus Ecclesiæ mutari & institui. Hæc illē. Sed illam libertatem non retinent Papæ, qui ex libertate seruitutem faciunt. Verū ex priori Apostolorum decreto sic argumentatur: Est lex Apostolica citra præceptū Christi: ergo sunt etiam traditiones Apostolicæ, & per cōsequēs possunt huiusmodi multa retineri. Sed illæ præceptiones Apostolicæ erāt ex uerbi Dei norma desumptæ, & ad tēpus ecclesijs concessæ ab Apostolis gubernatis à Spiritu sancto. Dent nobis similes traditiones, ita certò ab Apostolis p̄fectas, & recipiemus illas.

Cum autē rectē quærat Caluinus, utrūm facilius sit obseruatu quod Apostoli mandarunt, & Paulus cōfirmauit, an quod ab ignotis autoribus est profectum, uidelicet quod sanguine citra religionem uescatur Christianus, et si extet Apostolorum præceptum de eo nō uescendo: chrisma uerò ab ignotis autoribus profectum, seruandum & non negligendum censeat ecclesia Papistica, &c. se ita inuoluit Cassander, docēs in istis traditionibus rationem & causam esse spectandam: qua manente, & ipsas manere uile esse: cessante uerò, & ipsas cessare posse uel

se uel debere: atq; pacis, concordiae & reuerentiae cuiusdam erga Ecclesiam habendam rationem, ne nouitate status Ecclesiae perturbetur, & ueteri Ecclesiae iniuria & ignominia fiat, &c. Bona ratio Cassandri. Sed multa abolebantur in ueteri Testamento reges & prophetae: multa sunt quoq; ex ipsis traditionibus, quarum ratio etiam constabat & uidebatur ex Scripturis à longè petita, (ut illa de lactis & mellis prae gustatione) abolita in nouo Testamento. sic & communio rerum, aliaq; abierunt in spongiam: nō turbatur Ecclesia, si Euangelicae ceremoniae & doctrina producat: imò tunc nulli ecclesiae fit iniuria, cū Christi sponsi uox & uerbū pducitur. Dicit chrisma per oēs totius orbis ecclesias summa cōsensione obseruatū, & augustissimam significationem habere: quo uidelicet interior & inuisibilis Spiritus sancti unctio, qua Christo quodammodo in regnum quoddam & sacerdotium spirituale inaugurari conformamur, tanquam sacramēto designatur, Christiani nominis, dignitatis & officij sui admonentur, &c. et eius abrogationem, contemptum & iniuriam tū praesentis tum ueteris Ecclesiae adiunctam habere. Possē igitur abiecta superstitione obseruari chrisma, &c. Sed expendamus hęc.

Quod si non prius admoneantur homines sui officij & nominis, uel regenerationis, siue spiritualis sacerdotij, atque regni Christi, nisi cum uel de chrismate cogitant, uel illud uident: profectō sequetur, illos nūquam cogitatuuros de istis, & rationē habituros istorum: misera igitur eorum ratio. Non sumus amplius sub pædago, & sub figuris elementisq; huius mundi, ut ait Paulus. Nunc in nouo Testamento omnia sunt aperta & clara: extant de nostro nomine, officio, regeneratione, sacerdotio spirituali & regno Christi, illustria dicta & testimonia noui Testamenti: quibus abundē admoneamur, ut non opus sit chrismate, de quo Scriptura Christi uel Apostolorū nihil continet. Per unctionē intelligit Ioannes Spiritum S. dicens saepe, Unctio uos docuit, &c. interim nō dicit, ad significationē spiritus, unctionē externam retinendam in Ecclesia, cum oleo quodam. Paulus de episcopis & presbyteris scribit multa, quae iuxta sententiam etiā sanctorū in Ecclesia patrum ostendunt, eiusdem esse ordinis & dignitatis presbyteros cum episcopis: at illa traditio certissima & firmissima Apostoli, in Romana ecclesia etiam dudum est abolita, Cassander: ut uideas, te & tuos arripere quod humanū est, & amittere qđ diuinū est. Profer tu nobis à quo Apostolo indubitatē & firmissimē sit chrisma tuum institutum? Si non protuleris (ut nunquam ex perspicuis, claris, ueris &

synceris libris ueterum poteris) ab uno aliquo, uel plurib. Apostolis pfectū: cur tu hoc tāquā necessariū nobis obtrudis? O miser Cassander, o Cassander subdole. Sed dicis ita in Ecclesia seruātū: uerū cur nō potius erit ex sentētia Polycarpi, teste Irenæo, hoc solū retinendum, quod Apostoli tradiderunt? alia est Apostolorum ratio, alia aliorū patrum, ut in Prolegōmenis copiosē libro ostendi. Mansit uirgo Ecclesia uiuentibus Apostolis, illis uerō mortuis, cœpit corrumpi: & est profecta illa unctio & chrisma ex Montanismo, cum se homines isti inciperēt conuertere ad egena firmamenta mundi, contra Pauli doctrinam, Galat. 4. Sed ascribam exorcismum chrismatis, uel eius partē potius: (quid enim ista impia omnia ascriberem?) ut inde agnoscat pius lector Cassandricam pietatem: quanquam de isto negotio festinē & copiosē egerit Ioannes Sleidanus, libro 21. Historiae suae. Primō exorcizat pontifex, ut immūdus spiritus, & omnis incurso satanae, & omne phantasma recedat ab hoc oleo, in nomine Patris & Filij & Spiritus S. &c. (Quasi nō sit omnis creatura Dei bona, & omnia munda mundis.) Pergit sic: Ut possit hoc oleum effici unctio spiritualis ad corroborandum templum Dei uiui, ut in eo possit Spiritus sanctus habitare, p nomen Dei patris omnipotentis, & per nomē Christi: Emitte quæsumus Domine, Spiritū sanctum paracletum de cœlis in hanc pinguedinem oliuæ, quam de uiridi ligno producere dignatus es, ad refectionem mentis & corporis: ut tua sancta benedictione sit omni hoc cœlestis medicinae unguento per unctō tutamen mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ægritudinem mentis & corporis: unde unxisti sacerdotes & reges, prophetas & martyres tuos. Sit chrisma tuum perfectum nobis Domine, à te benedictum permanens in uisceribus nostris, in nomine Domini nostri Iesu Christi, &c. Nota pie lector, quomodo includant Spiritum S. creaturis, & ad oleum affigant Spiritum S. quī ut est uerus cum patre & filio Deus, non habitat in manufactis templis, teste Stephano in Actis: & tamen per illorum incantationem debet astringi, & includi in chrismatis pinguedinem uolunt Papistæ, ut in oleo sit perfectio, resectio mētis & corporis: tutamē corporis & mētis, ad euacuandos dolores, infirmitates, & ad ægritudinē mentis & corporis, &c. En quomodo omnipotentiam creaturis tribuunt, & etiam detrahunt Christo Iesu filio Dei, unico mentis & corporis curatori, q infirmitates & dolores nostros portauit, q resectio mētis, & pfectio nostra est unctio. Sed pgit ita pōtē in cōsecratione chrismatis;

matris: Suppliciter deprecamur, ut huic unguento quod radix produxit stirpea, spiritalem gratiam largiendo plenitudinem sanctificationis infundas. Et mox: Ut quicumque Baptismate sacro renati, isto liquore fuerint peruncti, corporum atq; animarum benedictionem plenissimam consequantur, & illi beatæ fidei collato munere pereniter amplectantur, per, &c.

Sed Paulus ait, Quotquot baptizati estis in Christo Iesu, Christum induistis. & Hic certe est semen illud, in quo benedicuntur gentes, Genes. 22, Galat. 3. Ergo ille est nostra benedictio, non oleum hoc incantatum: & ab illo benedictionem tantum accipimus. Quod omni benedictione spiritali in cœlestib. benedixerit nobis pater in Christo, docet Paulus Ephes. 1. nō ait de chrismate Apostolus. Et mox balsamum cū modico olei miscetur, & deinde sic oratur: Oremus Dominū, quatenus hos ex diuersis creaturarum speciebus liquores creatos sanctę Trinitatis perfectione benedicat, & benedicens sanctificet, concedatq; ut simul permixti unū fiant: ut quicūq; inde exterius perunctus fuerit, ita interius liniatur, q. omnis corpora lis materiæ carēs, se participē regni cœlestis effici mereatur, &c. En mi lector, meritū regni cœlestis tribuitur oleo: ergo frustra mortuus est Christus. Sed sic pergit benedictio chrismatis: Exorcizo te creatura p Deū, ut omnis uirtus aduersarij, oēs exercitus diaboli, oīs q; incurfus, & omne phantasma satanę eradicetur & effugetur à te, ut fias omnib. q. ex te ungi sunt, in adoptionē filiorū per Spiritum S. in nōmine Patris & Filij & Spiritus sancti, &c. En pie lector illam blasphemiam, quasi illi consequantur adoptionem filiorum Dei, Paulus aliter loquitur, Romā. 8, Galat. 4. & Ephesiorum 1. dicit, nos adoptatos filios Dei per Iesum Christum: non inquit, per aliquam externam unctionem. Et iterum sic in præfatione canit pontifex: Ut huius creaturę pinguedinem sanctificare tuā benedictione digneris, & Spiritus sancti ei admiscere uirtutem, cooperante filij tui potentia, à cuius nōmine sancto chrisma nomen accepit: ut sit ijs qui renati fuerint ex aqua & Spiritu sancto, chrisma salutis, eosque æternæ uitæ participes & cœlestis regni faciat consortes, &c. Dicimur quidem nos Christiani à Christo, Act. 11, & nomen illud reperitur cap. 26, & 1 Petri 4. sed nusquam legitur, quod aliquod externum debeat esse chrisma, dictum à Christo. Spiritus sanctus, qui est uera unctio nostra, manet nobiscum in sempiternum, Ioannis 14. 1 Ioanis 2: Unctio quā uos accepistis ab eo, manet in uobis. & Sicut unctio (id est Spiritus sanctus) docet uos de omnibus, & ue-

rax est, & non mēdaciū: & Sicut uos docuit, manete in illo, &c. Nos quidem spirituales Gal. 6 dicimur, qui ducimur Spiritu sancto, & credimus in filium Dei, Roman. 8. non autem ex unctione externa. Sed sic pontifex in sua magica consecratione pergit, postquam miscuerit balsamum chrismati: Hic commixtio liquorum fiat omnibus ex ea perunctis propitiatio & custodia salutaris in secula seculorum. Deinde pontifex primum ter salutat dicendo, Ave sanctum chrisma: mox duodecim sacerdotes semper altius canendo, post osculatur illud, &c. En mi Christiane lector, hic uolunt ut chrisma sit propitiatio salutaris, cum Ioannes in sua Canonica, & epist. ad Hebæos dicat Christum propitiationem non solū pro nostris peccatis, sed pro totius mundi delictis.

Item in benedictione olei catechumenorum sic legit: Exorcizo te creatura olei in nomine Patris & Filij & Spiritus S. ut in hac inuocatione Trinitatis atq; unius uirtute dei tatis, omnis nequissima uirtus aduersarij, omnis inueterata malicia diaboli, omnis uiolenta incurfus, omne cōfusus & cæcum phantasma eradicetur, effugetur & discedat à te: ut res diuini Sacramenti purificata fias in adoptionem carnis & spiritus, ijs qui ex te ungi sunt, in remissionem omnium peccatorum: ut efficiantur eorum corpora ad omnem gratiam spiritualem suscipiendam sanctificata, per, &c. Ephesiorum capite 1 dicitur, omnia quæ in cœlis sunt & in terris, instaurata esse per Iesum Christum: & Coloss. 1. capite dicitur, omnia per ipsum cōsistere: & ad Timotheum scribit, omnem Dei creaturam bonam. Interim ita exorcizat pontifex oleum, ac si multis diabolorum millibus repletū esset. Deinde ita consecrat oleum, ut conferat unctio illa remissionem peccatorum. An ne ita priuatur sua gloria Christus, qui solus remittit peccata, cum extra illum non est remissio peccatorum? Actor. 4 & 10. Sed non libet plura addere ex ista magica consecratione. Iam lector uide, quod illi Papistæ longè aliud in suo Chrismate quærant & constituent, quàm nobis præscribit Cassander, dicens per illud denotare Spiritus sancti internam unctionem & sacerdotium spirituale, & nominis Christiani significationem, &c. atque illorum Papistæ non meminerunt in sua magica consecratione. Ita nobis fucum prædicit Cassander. Habemus enim hic descriptam religionem crismatis Cassandrici, pro quo ille Ecbolius Georgius Cassander tanquam profocis & aris certat. Sed ita uult à Iudeis Cassander in Papisticam ecclesiā translata tueri sacra, tamen tomo 1 ad Nepotianū dicat Hieron. Si placent Iudaicæ cęremonię, placeant

ceant & Iudæi: & illorum ceremonias scribendo ad Augustinum perniciosas esse & mortíferas Christianis, quod probat dicto illo, Lex & prophetæ usq; ad Ioannem. Irenæus dicit alibi de quibusdam hæreticis, qui oleo & aqua sint usi in Baptismo. Et quid aliud agunt Papistæ circa suum Baptisma? Athanasius oratione 2 contra Arrianos ait, Christum non ut Aaron & David unctum, sed in Iordane unctum oleo lætitiæ, id est Spiritu sancto, & nos per ipsum factos, capaces istius. Ex illo incepimus unctionem & signaculum adipisci, dicente Ioanne, Nos unctionem habemus in sancto Apostolo uero: uos signati estis Spiritu illo sancto re-promissionis. Igitur propter nos & pro nobis est, quod istuc narratur, &c. Quæ admodum igitur non est unctus Christus externo oleo, sed Spiritu S. ita illū transfudit in nos absq; tali ceremonia. Hoc est qd̄ Athanasius dicit. Epiphanius ex Canticorū libro, capite 1, Quia nomen tuum unguetum euacuatum: in duobus locis uidetur ostendere unguentum non esse amplius externum in Ecclesia: refutat etiam illos qui pro euacuato legunt ibi effusum, &c. Quam splēdidē de ea re loquatur Eusebius in sua historia libro 1, cap. 3, notum est etiam Cassandro: & tamen audet nobis proferre chrismata & unctiones? Sed ibi dicit typos cessasse atque symbola, 30 Christum uero solum non typo uel symbolo, hoc est non oleo externo, sed Spiritu sancto iuxta Esaïam & Dauidem ornatum, eumque solum & uerum unctum, hoc est Christum Dei existentem esse: quia unctionem non ex corporalibus confectā, sed quæ ipsum diuinum spiritum doceat, p̄ ingenitæ ac paternæ diuinitatis participatio nem accepit, iuxta Esaïę & Dauidis uaticinium. Ideo Christum cum oleo non ex corpore 40 raliū rerū materia composito, sed diuinæ exultationis uidelicet factum esse declarat. Vnde (ait) & prærogatiuam eius multamq; excellentiam ac differentiam, qua istos superat, qui per imagines corporaliter inuncti sint, significat, &c. Et mox: Hic solus ac uerus Christus Dei existens, uniuersum hoc Christianorum uenerandę prorsus ac sacrę appellationis suæ decus in nos transfudit, nec typos amplius aut imagines, sed 50 nudas ipsas uirtutes & coelestem uitam per ueritatis dogmata his qui sibi iunguntur, tradidit, &c. Hæc ille. Quid nunc dicet Cassander, quia sic argumentatur Eusebius: Licet uerus & solus sit Christus ille Iesus filius Dei, ad quem omnium prophetarum & regum sacerdotūq; unctiones relatæ sint, uel in illo desierint, tamē non fuit corporaliter unctus: ita (ait) & nos ungi Spiritu sancto, & ab illo Christos appellatos: idq; (inqt) non fit 60

amplius per typos (intellige unctiones, quales erāt in ueteri Testamēto) aut imagines, sed nudas nobis tradidit uirtutes per ueritatis dogma coelestēq; uitā, non autē amplius typos, figuras & imagines. Vnde intelligit Cassander, postquam de chrismate in ueritatis noui Testamenti dogmatibus nihil tradiderit, sed de Spiritu sancto effundēdo in nos, non amplius nos externo oleo & chrismate indigere: quia nos & Spiritum sanctum & promissionem accipimus per fidem, teste Apostolo, non per externam unctionem. Chrysostomus tomo 2, concione 1 de Lazaro ait, unguento obliniri meretricum esse. Ideo ait, te non oportet olere unguentū, sed spirare uirtutē. Idē tomo 5, oratione 2 aduersus Iudæos, explicans locū Danielis 9 (Quomodo sistent uisiones, pphetiæ & unctiones) ait sistere oportet prophetiā, 20 unctionē & uisionē. Hinc Christus ait, Lex & prophetæ usq; ad Ioanē. Quādo uerō tādē hoc factū est? quādo prorsus sublata, quādo unctio sublata sic est, ut nūquā sit reditura? Et si nos sileamus, ipsi lapides clamabūt, &c. Loquitur de tēpore Christi. Nicephorus Callistus lib. 15, cap. 28 suæ historiæ, scribit, qd̄ Petrus Cnaphæus (q̄ tamē suas habet in historijs reprehensiones) chrismatis cōsecrationem faciendā coram plebe instituerit, &c. Dicit quidē alibi Augustinus & nonnulli alij, ungi Christianos in sacramēto, ut in eo p̄figuretur quid futuri simus in illa uita, quæ promittitur: ideo ad omnes Christianos unctio pertinet, &c. Interim dicit nos omnes unctos in capite Christo, ut in eo simus omnes uncti, & unctionem spiritualiter hoc efficeret. Ob hanc & similem causam forsan tulerunt illam cæremoniam patres, quæ dicitur à Syluestro profecta esse, & tempore Apostolorum ac Iustini in Baptismo nōdum unctata fuit. Interim nihil sciuerunt de tali & impiæ cōsecratione olei & chrismatis, Augustini tēpore, qualis nūc est. Sed diximus ea de re plura in hac Parte lib. 4. in Basilio. Habemus nūc Cassandri pietatē explicatā. Dicit cereū Paschalē & benedictionē Baptismi tunc usum aliquē habuisse, cum Baptisma tātū administrabatur pridie Paschę & Pentecostes: sed cum id iam non fiat, nūc 50 quoq; ista nihil ferē aliud nisi inania specacula esse. Interim adhuc alibi in libro de Baptismo infantum, conatur tueri impiam benedictionem Baptismi, cuius argumenta in hac Parte libro 4. refutauimus. Sed ita secū pugnāt homo ille miser. Quod etiā dicit utile esse, si publica fieret sacra, eaq; lingua uulgari celebraretur (qd̄ etiam Vuicelius fatetur se cupere, cū restitutione calicis) suscipimus qd̄ p̄ confesso, & opponimus Iesui 60 tis, quos ille pios uiros appellat. (Idē dicit sentire

*Hofius dicit
chrismata in
stituta in
concilio A-
rausicano:
ergo non ab
Apostolis
est.*

sentire Erasmus.) Interim nemo est ex istis tribus, qui propterea uel Papam, uel alios serio reprehendat, & istum abusum grauius taxet.

Docet quosdam abusus de celebrandis cōuiuijs in templis abolitos ab Ambrosio, & interim hoc tacet quod hic obseruari debebat, ergo licere abusum templorū simplici episcopo abolere: quod tamen hodie simplici pastori (quem Paulus facit episcopū) non concedit Cassander in suis propositionibus de Consecratione Baptismi. Nouit quoq; Cassander, omnia perficiendi in ecclesia ad se rapuisse Papam Romanū: quod tamen tunc nondum habuit. Ita huc pertinet, quod fateatur ab Ambrosio primū assumptum usum canendi Psalmos & hymnos, & ab illius ecclesia habere hoc totum Occidentem. Sed recte, addit Augustinus, illum ritum assumptum, cum uideatur Apostolicis literis comprobatur: recte, ita & nos omnes cērimonias, traditiones & ritus qui nituntur Apostolicis praeceptis & exēplis, suscipiemus. Iam uideas Cassander, qui & utramq; speciem recte à Romana ecclesia repeti dicis, & de illa ecclesia eiusq; principatu, & rectoratu successioneq; amplissime loqueris, quod interim multa fecerit, susceperit & instituerit Ambrosius in sua ecclesia omnium primò, unde apparet parem tunc auctoritatem Ambrosio cum Romano fuisse.

Dicit Antonium Delphinum è Casali maiore, scriptorem Italicum, nimium pōtificie potestatis quam supra concilia effert, assertorem: attamen ille successione ordinariam Romanæ ecclesiæ probat & extollit, in qua etiam fuit Eugenius III. qui tamen idem asseruit, & post illum Aeneas Syluius Pius II. cum isto Antonio.

Inquit eundem libro 3 de Ecclesia, excusare Elibertinum cōcilium, quod ueruit picturas in ecclesia fieri, uel seruari debere. Quia in sentētia quoq; Epiphanius erat, qui propterea hoc repudiavit, quod Scripturæ contrarium esse censeret. Sic habet istud cōcilium (quod etiā canone 33 episcopis, presbyteris, diaconis & subdiaconis iubet ut abstineant à coniugibus: unde concluditur, quod tunc iuxta Apostolicum praeceptum coniugati fuerint: aut officio discedant, licet coniugij usum concesserit concilium Nicenū eis) canone 36: Placuit picturas in ecclesia esse nō debere, ne quod colatur aut adoretur, in parietibus depingatur. Cum cōtrā in Nicēna synodo secunda, actionibus 1, 2, 3, 4, 5 & 6 probauerint, picturas esse retinendas in ecclesijs. Sic uidet Cassander, concilia pugnare & secum dissidere, & tamen ex eis uult religionem peti, controuersias com

poni, Scripturam interpretari. Quod cōcedit Antonius Delphinus propter idololatricam, & humanam insipientiam, superstitio nemq; catholicis pastoribus, ut ad tempus talia, ut imagines & simulachra similiaque tollatur, &c. Hoc ille quidem aufert Cassander pastoribus catholicis. In thesibus enim benedictiōis Baptismi, Cassander dicit hęc ad priuatos homines (intelligens pastores simplices, meo iudicio, quod indicio quodam accepi) non pertinere, uel propter abusum abolere magicam consecrationem Baptismi, & similia. Multa adfert de ieiunio ex Thoma Aquinate, quæ nos non curamus. Quod uerò praeceptum de ieiunio, & non edēda carne uetitis diebus obligauerit nō pauperes, non senes, non ægrotos in Papatu, falsum est ex istis literis quas homines miseri ante 50 annos emerunt sibi in eum usum, quæ uocabantur *Die Butter brieffe*. Multa ex Erasmi epistolis adfert contra superstitionem cērimoniarum & ieiuniorum, quædam etiam quæ mediam quandam uia ostendunt, & Cassandrismum sapiunt, quæ omittimus.

Papistico more deprauat locum Pauli ad Coloss. 2 capite. quia cum ibi dixisset, nos habere remissionem peccatorum fide per Christum, ideo ex cibo, potu & reliquis ritibus non habemus iusticiam. Ideo ait, nemo uos iudicet, id est cōdemnet propter amissionem talium rituum in cibis, in potu, parte diei festi. nec enim de Moisaicis cēmoniis loquitur, imò loquitur in genere deistis rebus. Sed si sumus liberi fatente Cassandro, uel fuerit liberi Colossenses à Moyse lege, ut nulla sit obligatio fuerit, ue amplius ad certos cibos, multo minus obligabuntur Christiani ad aliquam ciborū abstinentiā.

Nō est enim in potestate hominū subijcere nos obseruationi rituum, quos morte sua sustulit, & exemit nos ab eorum iugo.

Sed cur hic Ambrosium nō sequitur, qui sic ait super illum locum: Quia omnis spes uitæ in Christo est ac fiducia, nulli superstitioni aut legi subiaccere nos debere praecepit? Et Theodoretus in eundem locum ait: Cum legem cessasse didiceritis, nequaquā seducamini ab ijs qui legales traditiones conātur in uobis seminare, &c. Socrates & Nicephorus historici Ecclesiæ, ingenuè fatentur Apostolos nihil de festis diebus & ieiunijs praecepisse: & interim ad certorum tēporum ieiunia, & ad abstinentiam certo tēpore à quibusdam cibis, seruandam nos uult astringere Cassander. Quod uerò superstitionem pontificiorum nimiam in ieiuniis istis fictis & obseruatione dierum, ex testimonio Erasmi reprehendit, suscipimus quidem: quanquam nō se aperte producat Erasmus &

mus & Cassander, sed semper mediā uia sequuntur, ut nūc apud Papistas, nunc apud Lutheranos aliquid gratiæ mereatur. Ioānis Baptisma negat esse uerū Baptisma: & tamē in libro Hērici Artoposi opposito Deputatis Coloniēsis, argumenta pro Ioānis Baptismo nō refutat, tātum nostros rodit. Si aut uelit mihi respondere p Apologiam uel Cassander, uel Deputati, uel Andradius, uel Frāscus Cordubensis, uel alius Papistarum: illū uel illos obtestor per suam conscientiam & per Christum, ut non particulās, sed omnia ista quę in his Partibus tribus & in Prolegomenis integrē extant, refutanda suscipiant.

Sed iam audiamus, quid de successione in Romanā ecclesia tradat Georgius Cassander Flandrus.

Hic nihil dicam de libro cuius titulus est de Officio boni uiri, &c. cuius argumenta partim à Caluino, partim ab alijs sunt refutata, & ego quoq; mediocriter illa argumenta in tota Parte 2 & Appēdice explicui. Sed audiamus Cassandrum.

Pontifex Romanus tot seculorum & populorum consensu obtinet potestatem & auctoritatem, ut illi pareat tota Ecclesia, eiusq; generalis curatio ad ipsum spectet. Hæc Cassander in defensione libelli de Officio pij uiri.

Idem: Graues uiri ab ecclesia Romana usum utriusq; speciei certis de causis ad tempus ab eodem prætermisum ab eadem ecclesia petunt, & piē petentibus concedendum cēsent multi; &c. in libro de Baptismo infantium. Sed Eccius alibi ait, in quadā epistola ad principem Anholdinum Georgiū, à nullo pontifice prohibitum esse calicem. Deinde ipse Cassander in suis Liturgijs & in Ordine Romano ostendit, calicem porre-
 40 dum semper fuisse laicis à Papa & episcopis in ista ecclesia; quādo celebrant Missas: quod alibi quoq; ex Vualdenſi & Cusano probat idem Cassander: & hic dicit à Romana ecclesia certis de causis ptermisum calicem. Sed dū ita de successione & de Romana ecclesia loquitur Ecebolius Cassander, quid aliud facit, quā ut nunc repetat in Ecclesiam impia & damnata hypocritarum & impiorum uerba, quæ apud Hieremiam extant cap. 7, Templum Domini; templū Domini: item cap. 18, Venite & consule-
 50 mus aduersus Hieremiam. Nō enim errare possunt sacerdotes lege, nec seniores cōsilio, nec propheta (nostri) doctrina. Venite, occidamus eum lingua, nec curemus quicquid loquitur, &c. Quæ enim fuit ipsis causa, quod hæc dicerent, quā quod successione ordinariam, templum & eius promissionem, sedem & titulū populi Dei iactarent, & istis fiderent? nec considerarent ma-

ximas suas impietates, peccata & abominations? Tales sunt Romanenses Osius Polonus, Sotus & Peresius Hispani, Perionius Gallus, Polus Anglus, Andradius Luitanus, Staphylus & Gropperus Vuestphali, Horstius, Sonius, Baius, Dungius, Lindanus, Cithardusq; Belgæ, Canisius & Matthiſius Geldri, Cassander Flander, & alij Papistæ: qui ita quoq; respiciētes ad aliquam successionem (cuius ueteres interdum meminunt) ad titulum & ad alia ornamenta Romanæ ecclesiæ, nolunt in uiam reduci, etsi ipsa lynce perspicacius uideant omniuitiorum, turpitudinis, symoniæ, inmundiciæ, Sodomiae, & aliorum scelerum farragine cumulatam Romanam speluncam: ideo nostras admonitiones nō suscipiunt, sed nos dirē insectantur, ut tūc fiebat Hieremiæ.

Deinde nouit Cassander, Papam Romanum non ex ture diuino & Scripturæ suffragio habere illam potestatem: sed quod illa sæpe usurpauerit sibi ex præsumptione & audacia, & potius sibi eandē rapuerit & arrogauerit, inuasit enim multarū ecclesiarū iurisdictionē & constitutionem praxi, astu & tyrannide quadā. Sic ui & dolo ad se tranſtulit multarum ecclesiarum potestatem, ut abundē non solum in Parte 2 probatum est, sed etiam in Ceterijs ecclesiasticæ historiæ, quā celebres & clarissimi uiri, & de re Christiana bene meriti, & antiquitatis magis studiosi, & diligentius inquirentes eam quā Cassander, uidelicet D. Matthias Flacius Illyricus, Doctor Ioannes Vuigādus, & Matthæus Iudex hætenus collegerunt magna cum laude (quorum posterior est in Domino mortuus) satis declaratum legitur. Et profecto non latet Georgium Cassandrum, sic ad Euagrium scribere doctorem Ecclesiæ beatum Hieronymum, tomo 2, postquā prolixē probasset ex Scriptura, presbyterū esse eundem qui & episcopus: Nec altera (dicendo) Romanæ urbis ecclesia, altera totius orbis estimanda est. & mox: Si auctoritas queritur, orbis maior est urbe: ubicunq; fuerit episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegijs, siue Alexandria, siue Tanis, eiusdem meriti, eiusdē est & sacerdotij: potentia diuitiarū, & paupertatis humilitas, uel sublimiorē uel inferiorē episcopum non facit. Cæterum omnes Apostolorū successores sunt. Sed inquis, quomodo Romæ ad testimoniū diaconi presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudinem? quid paucitatem, de qua ortum est supercilium, in leges ecclesiæ uindicas? omne quod rarum est, plus appetitur, &c. Mox dicit, non rectē fieri in ecclesia Romana, quod benedictiones diaconi dēt episcopis, & quod aliquando diaconi
 60 z sederint

federint inter presbyteros, &c. Hæc ille. Ita contra Ecebolium Caissandrū nūc Romanā ecclesiam ita eleuantem, pugnat Hieronymus: & non censet pluris illam ecclesiam, uel episcopum, quā minimum aliquē episcopum in abiectissimo oppido reputandū: & nemo tamen hoc in Hieronymo reprehēdit. Expresse enim (ut ait Erasmus) coniungit uilissimi oppidi episcopum p̄suli celebris urbis, Eugubiensem Romano, Rhegium Constantinopolitano, Taneum Alexandrino, &c.

Pudeat ergo hominem illum, ita iactare autoritatem potestatemq; Romanę ecclesię, quam (inquit) tot seculorum & populorum consensu obtinet: quū tamen nō nesciat, multos hodie esse populos, qui Romanam ecclesiam non sequantur. Contra consuetudinem igitur agit Georgius Cassander, & uidetur p̄fecto Ecebolius factus esse. Quid si autem Cassander hæc referat ad tempora Hieronymi cum Erasmo respondeamus cū eodem Erasmo, Si nostros uidisset episcopos Hieronymus, longē aliud dixisset. Sed contra Cassandrum & reliquos Iesuitas Colonienses, ibidemq; theologos, deinde contra alios impios doctores Papistas, Asotū, Peresium, Eccium, Perionium, Andradium, Pighium, Matthiū, Gropperum, Rutkādū, Lindanum, Horstium, Sonium, Viceliū, Coelāū, Rossensem, Hoffmeisterū, Polum, Ossium, Latomū, Staphylum, Albertum, Veruesium, & similes, proferam 6 concilij Carthaginensis summam integrā. Romanus Papa tempore Augustini primatum & prerogatiuam non habuit. Extat concilium Carthaginense sextum, quod celebratū fuit circa annum Christi 420: cui Augustinus, Prosper, Orosius, uiri sanctissimi, & alij multi inter fuerūt episcopi, eruditione, pietate, & rerū spiritualiū cognitione p̄stantes: & huic cōcilio p̄fuit Aurelius metropolitanus Carthaginēsis episcopus. Huius acta legat, si quis uoluerit cognoscere quāte molis fuerit Romanum condere primatum, & dominiū in omnes totius Imperij ecclesias. Sed ipsa cōcilij uerba, decretaq; breuiter ascribam. Cū propter crimina quædam Alipium (alij aiūt Apianum dictum fuisse) Siccensem presbyterum excommunicauerat cōcilium, susceperunt quidem eum postea in communionem episcopi: sed non in pristinum officij gradum admiserunt. Quod cum malē haberet Alipium, fugit Romam, petēs auxilium ab eius urbis episcopo, ut restitueretur in pristinum gradum. Mittit cum hoc in Africam pontifex Rō. legatum Faustinum, cupiens hunc Alipium pristinę dignitati restituere: deinde & illud subiungens, ne post hac concilia celebrent sine eius sententia,

quia illud in Nicęa synodo decretū sit. Faustinus ueniēs in Africam splēdidē orauit, & admonuit, ut se iuxta illius synodi decretum Romano episcopo submitteret Africani. Sed in synodo protestatur illico Tagestensis legatus prouincię Numidię, itē Nouatus episcopus, & legatus prouincię Mauritanie Sitifensis, se bona quidem fide obseruatueros, quæcunq; sint tradita in Nicęa synodo: ista uerō quæ nunc Zosimus Papa synodo Carthaginensi proposuerit per Faustinum legatum & coepiscopum (erat enim Potentinus episcopus) dubia esse, cum in Græcis exemplaribus minimē contineantur. Consulere autem concilio se assentunt, ut legatio mittatur Constantinopolim, Alexandriam & Antiochiam: quæ inde adferat à ueris & Græcis exemplaribus rerū in synodo gestarum certa & incorrupta testimonia.

Et quanquam Faustinus episcopis Potentinus concordiam urgeret, charitatemque plurimū episcoporum commendaret, ac peteret, ne Africani Romano præiudicarent episcopo, & plus quā deceret saperent: tamen synodus in Nouati & Tagestensis sententiā iuit. Faustinus autē re infecta Romam redijt. Interea moritur Zosimus Papa, & substituitur Bonifacius. cū scribunt in hæc uerba: Quamuis plurimos codices legerimus, nusquam tamen in concilio Nicęno in Latinis exemplaribus legimus, quemadmodum nobis in supradicto commentario directā sunt. Perūt igitur ista differri, donec legatos mittant in Græcię ecclesias, ad perlustranda autentica exēplaria.

Mittuntur ad Constantinopolitanū, Antiochenum & Alexandrinum episcopū cōmunes literę, ad ecclesias prisce perscrutandas: mittuntur cū literis legati Innocentius & Marcellus, qui uerustissima & integra ab omnib. attulerūt exēplaria in Africā: atq; in omnib. cōcilij actis nihil tale reperitur. Hæc ergo exemplaria per eosdem mittunt Bonifacio, sic inter cætera scribentes: Precamur, ut deinceps ad uestras aures hinc uenientes nō faciliē admittatis, ne in cōmunione à nobis excommunicatos uelitē recipere.

Perlustratis deinceps illis, & sæpius reuisis exemplaribus, cōciliū Africanū quoq; Celestino, qui interea defuncto Bonifacio successerat, & adhuc per legatos missos pro obtinendo primatu, & Alipio restituēdo apud synodum eandem instabat, scribūt sic: Decreta Nicęna inferioris gradus clericos: siue ipsos episcopos metropolitanos aperitissimē cōmiserunt. Prudentissimē enim uiderūt & iustissimē, quæcunq; negotia suis locis ubi sunt orta, finiēda esse: nec unicuique prouincię gratiā Spiritus sancti defutura, quæ æqui-

qua æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter uideatur, & constatissimè teneatur: maximè quia unicuiq; concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad concilia prouinciæ uel etiam uniuersales prouocare: nisi fortè quisquam est, qui credit unicuique posse Deum nostrum examinis inspirare iusticiam, & innumerabilibus sacerdotibus in concilium congregatis denegare. Aut quomodo transmarinum iudicium ratum erit, ad quod testimonium necessariae personæ uel propter sexum, uel propter senectutis imbecillitatē, uel etiā multis alijs incurrentib. impedimentis, adduci non potuerunt? Iam ut aliqui tanquam à tuæ sanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus patrum synodo constitutum: quia illud quod pridem pereundem coepiscopum nostrum Faustinum, tanquam ex parte Niceni concilij exinde transmissis, in codicibus concilij istius uerioribus, quæ accipiuntur à S. Cyrillo coepiscopo nostro Alexandrinæ ecclesiæ, & à uenerabili Attico Constantinopolitane antistite, ex autentico missis, quæ etiā ante hoc per Innocentium presbyterum & Marcellinum subdiaconū, per quos ad nos ab eis directæ sunt, ac uenerabilis memoriæ Bonifacio prædecessori uestro à nobis transmissæ sunt, in quibus tale aliquid non potuimus inuenire. Executores uestros etiā quibusq; petentibus nolite mittere. Nolite concedere, ut fumosum typum seculi in Ecclesiam Christi, quæ lucē simplicitatis, & humilitatis diem Deū uidere cupientibus præfert, uideamur inducere, &c. Hactenus synodus 6. Hactenus retulimus acta synodi.

Ex his synodi 6 actis satis uidere liquet, quā fraudulenter ab initio pontifices Romani egerint, quærentes fumosum titulum: & q. semper a dultores gnathonesq; habuerint, qui perfide simul sedis Romanæ dominium & amplitudinem quæsiuerunt. Talis fuit tunc temporis Faustinus episcopus: tales hodie fuere Gropperus Michaelq; Sidonius: talis est Perionius & Bilkus. Faustino abutebantur ad deprauationē auteticorum exemplarium Romanæses episcopi: qd igitur mirum, si etiā hodie uideamus p multa scripta in gratiā istorum esse corrupta? Hoc queritur sæpe Erasmus Roterodamus. Sic hodie superstitione multa in Gregorij scriptis excusis extant, quorum certè nihil ego in uetustissimo exemplari manuscripto reperi. Sic credo pauca ueterum scripta esse suo cadori restituta, sed deprauata per monachos, qui blandiri solent Romano idolo.

Vidimus ex his uerbis concilij huius, quòd Romanus Papa nō habuerit in omnes episcopos ius & imperium, tempore Augustini: itē, eadem tempestate conuocata esse cō-

cilia sine istius Papæ Romani consensu, aut citra eius auctoritatem: & quòd ei reclamare ausi sint multi in concilijs: & q. nullū ius in externas tunc adhuc habuerit ecclesias.

Nouit Cassander quid in concilio Constantiensi, sessione 4 & 5, in Basiliensi synodo, sessione 2 & 3, & 18 atq; 33 concludatur, quòd etiam sublit Papa concilio & eius definitioni: interim istis conclusionibus reclamauit Eugenius Papa III dolo, ui & praxi, qui præposuit Papam concilio. De qua re uidit etiam libro 11 Saxonie, capite 20 Albertum Crancium, & legit hæc in tomis Epistolarum Erasmi Cassander, in epistola Ioānis Slechte, & in epistola responsoria Erasmi. Interim multis argumentis hoc quoq; falsum antea Ioannes Gerson probauerat: ut in libro 3 Prolegomenon indicatū est. Sed contra Gersonem pro pontificia potestate etiam supra concilia scripsit Italus quidam Antonius Delphinus à Casali, quem tamē Cassander nimium pontificiæ potestatis assertorem appellat. Sic uidemus etiam pontificios doctores secum pugnare, postquam illi nobis nostra obijciant dissidia. Sic undiq; inuaserunt & rapuerunt super omnia dominium Papæ.

Quid de hac re paulo ante nostra tempora scripserit Albertus Crancius, uno uel altero testimonio annotare placet. Quomodo creuerit dignitas auctoritasq; eius ecclesiæ, copiosè demonstrat libro 1, cap. 14 Metropolis: item, cap. 22, lib. 2, docet, quomodo uertigo quatuor ex ordine pōtiffes rotauerit. Idem libro 2, cap. 29, ostendit, omnium episcoporum & summorū habuisse electionē Imperatores, & tunc in relijs episcopis nō fuisse necessariam cōfirmationē Romani pōtifficis: quia quē delegerat Imperator, is cōsecrabatur à uicinis episcopis. Et libro 3, cap. 19, ait, Ottonem regem uenisse Romam ad purgandam sedem Apostolicam, quam miris polluerat fordibus Ioannes XII pōtiffex. Otto cōuocato cōcilio Romæ, acta Ioannis XII iussit discuti. Vocati patres ad cōcilium aderāt. Ioannes uerò malè sibi cōsci-us, iudicium non expectandum ratus, fugā iniit. Ita eius cognitis sceleribus, & propter contumaciam absentiae deponitur, & eius in locū eligitur Leo VIII. Quid hīc Cassander dicet de ista sede? quid Polonus Osius, qui dicit in ea nullam pugnam esse? quid conciliabuli Tridentini patres, qui sua submit-tunt Romano episcopo, dicentes cōcilium subesse Papæ contra Gersonem & Cōstantiense concilium, & hoc quod Otto collegit? Arrige igitur aures pie lector, quomodo te Lindanus sua Panoplia, Osius sua Refutatio-ne contra Prolegomena Brentij instituta, 60 Andradius, Deputati Colonienfes, & alij de-

ciant. Sed de iure principum in Papas idē Crancius dicit libro 4, cap. 37. Idem hæc habet uerba libro 7 Metropolis, cap. 45: Nihil tum opus erat Apostolica confirmatione: satis erat electionem ab archiepiscopo comprobari: nunc ad se omnia ecclesiarum iura traxit Romana ecclesia, &c. Nota hic uerbū TRAXIT, Cassander, cum tuis pijs Iesuitis. (sic enim illos Antichristi ministros appellas.) Quomodo se Romani pontifices magna instantia immiscuerint ad dandum Romanum Imperium, ut suam amplificarent potestatem, ostendit libro 3, cap. 1 in Saxonia sua. Quomodo contra donationem Constantini agat libro 4, cap. 10 Saxonię, notum ijs qui legerunt. Idē libro 5, cap. 5, uerba episcoporum in concilio Vuormaciensi congregatorum cōtra Gregorium VII, dictum Hildebrādum, satis de isto pontifice impia profert. Ibidem cap. 33 & 38 scribit, quomodo Paschalis primō concesserit Henrico V priuilegium de inuestitura episcoporū, quod postea reclamauit & retractauit: & quomodo suum proprium priuilegium condēnauerit. Et quod una sit consecratio Romani pontificis super Cæsarem, ostendit manifestē libro 9 Saxonię, capite 14. Tyrannidem Urbani VI Papę, manifestē docet exemplis, & ex testimonio Theodorici de Nyē Vuestphali. Idem quomodo sibi apuissent autoritatem in utrumq; Imperiū pontifices, contra ius & æquitatem, ostendit in Vandalia libro 8, cap. 2.

Hæc tamen cum multis alijs historico-
rum libris, & legit & sciuit Georgius Cas-

sander, & de istis rebus longē maiorem cognitionem habet ipse Cassander quā ego: & interim ille audet gloriari de Romani pontificis autoritate & potestate legitima, contra conscientia. O' Cassander, o' Georgi Cassander, qui tuo illo prætextu ueritatis in multis aulis & locis seduxisti, & in errore pontificio suspēsos adhuc & dubios retines uiros præstantes & eximios in multis locis, quā graue tibi accersis iudicium in die illo? Nouisti te aliquādo aliter sensisse, & nunc uideo, nō sine dolore & gemitu, factum esse te Ecebolio isti similem. Nam te Erasmo Vicelioq; in religione confesso. Talis est Balduinus in Gallijs, & in Polonia Orichouius, qualis tu in Vbijs. Tu cōturbas multos in religiōe, atq; in multis locis liberum Euāgelij cursum impedire uideris: itaque tu portabis de eare iudiciū: Galatas 5. Cōuertere in tempore, si adhuc in uiuis es, & redi ad uiam, quod tibi à Iesu Christo ex animo opto. Interim per ipsius aduentū obtestor, ut omnia mea refutanda suscipias in his Tomis & Operibus, si quid cōtra me tētare statueris. Idē etiā peto ab omnibus meis aduersarijs, Papistis, Oñio Polono, Lindano, Sonio, Delphio, Matthijsio, Peresio, Cithardo, Francilco Cordubensi, Lautherio, Rutlādo, Horstio, Andradio, Alberio, & reliquis Papistis, omnibusq; Iesuitis & monachis, q sunt Romani Antichristi serui. Ego quō nō uerba, nō phrasim, nō stylum, sed res, argumēta, Scripturas, patrū testimonia & rationes: & eleganti dictioni operam nullam impendo. Quod mihi pius ignoscat lector.

LECTORI PIO SALVTEM.

Dixi in præfatione ad Lectorem, prouerbiū esse apud theologos rudes, Grammaticę leges plerunq; Ecclesia spernit: inter quos me refero, qui ad eō rebus intentus fui, ut uix Grammaticę, nedum Latine scripserim. Meam igitur balbutiem & infantiam boni consulat Lector amicus & Christianus. Et si quoq; ad ieiunum stylum accederent errata typographica, postquam prelo adesse nequeam: precor

& oro similiter Lectorem, ut illa corrigat, & mihi non imputet. Cum

uerō hæc scriberē, adhuc in uiuis erat Georgius Cassander, sed

anno 1566 circa festum Purificationis mortuus

est Colonia, sumpta extremi olei

perunctione.

Partis primę de Traditionib.

FINIS.

PARS SECVNDA
TRADITIONVM
APOSTOLICARVM ET TA-
CITARVM,

*QUA EXPLICATUR DILUCIDE, CUR O-
lim ad Apostolicas ecclesias & successiones prouocauerit uetustas, & quas inde tradi-
tiones uel retulerit, uel saltem referre uoluerit: contexta ex
sententijs horum Patrum,*

Irenæi,
Tertulliani,
Origenis,
Cypriani,
Eusebii,

Hieronymi,
Optati Mileuitani,
Augustini,
Vincentij Lyre-
nensis.

DEINDE IN HAC PARTE MONSTRATUR ORDINIS
ne non solum quid prædicti Patres senserint de successione ordinaria: sed etiam
prolixè de uera Ecclesia, eiusq; certis notis, doctrina & traditionibus; deniq; de
Romana ecclesia, & quomodo illa æstimanda sit, ex totius anti-
quitatis testimonijs differitur.

Adiecta est Appendix, qua quædam argumenta aduersariorum
refutantur copiosius.

Cum Præfatione Ioannis Vuirgandi, Doctoris Theologi, & epistola Doctoris Theologi Davidis
Chytræi, & approbatione Matthæi Iudicis.

Capita quæ in hac Parte tractantur, uersa indicabit pagella.

HAEC LIBRO PRIMO HUIUS PARTIS
tractantur:

¶ Primo in genere differitur de successione, & refutantur aduersariorum argumenta: tum etiam copiose ratio ostenditur, cur ueteres olim in primitiua ecclesia prouocauerint ad sedes Apostolicas.

Deinde quicquid de Ecclesia & successione habetur in Irenaeo, diligenter explicatur. Ea quoque examinantur diligenter, quae pontificij de successione ex Tertulliano proferunt.

Postea ordine explicatur quicquid ex ceterorum Patrum (quorum in titulo mentio facta est) scriptis pro successione adfertur.

LIBRO II HAEC TRACTANTVR:

¶ Primo in genere disputatur de uera & falsa Ecclesia, eiusq; notis.

Deinde sententia Augustini, Euangelio non crederem, nisi me compelleret Ecclesiae autoritas, &c. explicatur copiose: & obiectiones quadam refutantur, aliaq; de Ecclesia & successione adduntur lectu digna: & quid Patres antiqui de Ecclesia scripserint & senserint.

LIBRO TERTIO HAEC TRACTANTVR:

¶ Primo explicatur quaestio, An possit Romanus pontifex errare, uel eius ecclesia, sedes ue.

Deinde, quod episcopi olim externum dominatum non exercuerint.

Tertio referuntur sententiae Patrum de dicto Christi, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. cum adiuncta explicatione istius loci clarissima, & refutatione quarundam obiectionum.

Quarto ostenditur discordia & dissensio Romanorum pontificum, & quomodo etiam ueteres in Ecclesia doctores à pontificum statutis dissenserint: multaq; alia hic reperiet Lector lectu utilia.

PRAEFATIO IOANNIS VVIGANDI
SACRAE THEOLOGIAE
Doctōris.

LECTORI CHRISTIANO SALVTEM
in Christo.

Voties pontificij de pluribus crassis & notorijs corruptelis doctrinae coelestis, & innumeris monstris idolorum, ex Sacrarū litterarum authenticis testimonijs conuincuntur & constringuntur, seque tāquam fures & latrones (ut Christus falsos doctores appellat) captos esse animaduertūt: ad uenerandū, sacrū & speciosum nomē Ecclesie ueteris, Apostolicę, catholicę & orthodoxę cōfugiūt, & hoc quasi spectrū hominibus, quō sese liberēt, obijciūt.

Quis Sacrorū librorū lectionē in uernacula lingua, phibet laicis, quos ipse Christus sacerdotes effecit, & uult suā uocē scire, legēdo, audiēdo, meditādo: Ecclesia catholica. Quis docet, nō solo merito Christi homines corā Deo iustificari, & dubitā dum esse, an sis in gratia, contra ipsiusmet Christi doctrinam? Ecclesia catholica. Quis damnat amplectentes sinceram Euangelij doctrinam, repurgatā a praeiugis hominum? Ecclesia catholica. Quis immutat, peruertit, uiolat, prophanat sacro sanctum Domini Testamentū? Ecclesia catholica. Quis defendit mortuarum creaturarum inuocationem, cultus statuarum, quæ sunt idola artificum manibus factæ? Ecclesia catholica. Quis statuit & defendit prohibitionem coniugij & ciborū, quæ Paulus appellat doctrinas dæmoniorum? Ecclesia catholica. Quis cremat & occidit sinceram Euangelij doctrinam profitentes? Ecclesia catholica. Quis eam ecclesiam pontificiam instituit? Christus, ut quidem ipsi dictitant. Quod est fundamentum eius? Apostolus Petrus. Sic scilicet Apostoli, Christus, Ecclesia, sunt autores omnium idolomaniarum, omnium errorum, omnium crudelitatum, quæ Antichristus eiusque socij, fures & latrones perpetrant. Homines uerō splēdidissimo titulo Ecclesie catholice fascinati & dementati, stolidissime illius decretis omnibus applaudunt, & putant nefas esse, si quis dubitare uelit. Vident enim, mites illos ecclesiasticos patres, (perinde ut Christum scilicet) accinctos esse cruentis gladijs, ignes flammantes manu concutere, (ut Iouem poeticū) & cruces atque patibula excelsa ostētare, rigidissimeque & strictissime iugulare, decollare, cremare, submergere, enecare omnes omnium aetatis homines, citra omnē respectum & misericordiam, quia ab ipsorum portentosis dogmatibus & idololatrijs cultibus dissentiant.

Estque singularis & ingens Dei ira, quod principes, magistratus, & reliqui homines, tanta sunt cæcitate & amentia percussi, ut uidentes non uideant tam enormia mendacia: imō manifestissimas blasphemias & idololatrias non abhorreant: praesertim cum Deus singulari bonitate & clementia, aliquam lucem suæ doctrinae uelaret, quæ Antichristi scelera & animarum lacrocinia apertē demonstrat. Saltem cogitarent homines iacturam animarum, & æternos in inferno cruciatus, in quos pontificij sub falso Ecclesie catholice titulo miserrimos homines cōijciunt, non esse parui momenti. Sed ueniat in conspectum ipsorum argumentum, quo plurimos homines fascinant. Omnes enim quibus Deus sanum præbuit cerebrum, liqui dō perspiciant, meras esse imposturas, quibus ipse cacodemon per os pontificiorum homines in æternum exitium abripit. Talia tonitrua eboant:

Quicquid Ecclesia catholica sentit, statuit, docet, id citra omnem relucationem sentiendum, credendum, faciendum est:

Sed ceterua, pontifici Romano in religione adiuncta, est Ecclesia catholica:

Ergo quicquid ea sentit, decerint, profitetur, est credendum. Qui aliter sentit, docet, profitetur, est decollandus, est cremandus, est suspendendus, est submergendus: ut re ipsa exequantur inquisitores hæreticæ prauitatis,

Quæso te mi Christiane, quisquis es, qui seriō cogitas, te hodie aut cras ad tribunal Christi sistēdum esse, & metuis poenas Dei horrēdas, & nūquā ullum habituras

finem aut mitigationem, expende hoc fundamentum. An' non ex ipsa cōclusionē Antichristum, expressissimum cognoscis, ueluti ex ungue leonem? Verū ordine de propositio nibus iudiciū facias, iuxta regulam: Omnia probate, quod bonum fuerit, tenete, 1 Thess. 5.

Maior intelligenda est de uera Christi Ecclesia, non aberrante à fundamento. Nam in cōfesso est, duplicem esse Ecclesiam: unā ueram, habentem notas & proprietates germanæ Ecclesiæ, quas ei sacra Scriptura attribuit: alteram uerò falsam, speciem quandam pietatis præ se ferentem, & incredibili quodam fastu titulos magnificos iactitantem: sed quemadmodum ex fructu arbor, ita ex eius notorijs & turpissimis notis dinoscitur, ut deprehendas sub angelica larua ipsissimum diabolū latitasse, & inani uerborum pompa se uēditasse. Deinde & hoc certum est, Ecclesiam genuinam & catholicam, ad uerbum Dei esse alligatam, à quo non est eili citum uel latum unguem discedere. Nihil igitur contra ueritatem cōlestē uera Ecclesia Christi, sed pro ea facit ac potest omnia.

Minor est *αἰνόμενον*. Turba pontificia est Ecclesia illa Christi catholica. Pontifices Romani, & rasi, inuncti, cornuti socij, sunt columnæ & bases, & capita Ecclesiæ catholicæ. Ista, inquam, non ex clamoribus hominum, non ex opulentia, non ex tyrannide & potestate homines iugulandi, non ex longis togis, cornutis pileis, ephod & cappis, æstimanda sunt: sed ex proprijs notis uerē Christianæ, catholicæ, Apostolicæ, orthodoxæ, ueteris Ecclesiæ.

Sunt autem propriæ, certæ & indubitata notæ, quas sacrosancta Scriptura attribuit Ecclesiæ Christi, rectè sic dictæ:

Doctrina incorrupta de summis articulis fidei, iuxta uerbum à Deo reuelatum & traditum. Psal. 119: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Esaia 8: Quod si non dixerit iuxta uerbum hoc, non erit ei matutina lux. Ioā. 10: Oves meæ uocem MEAM audiunt, alienum non sequuntur. Galat. 1: Si quis aliud Euangelium docuerit, anathema sit. Hæc est præcipua nota ueræ Ecclesiæ Christi, nempe doctrina in omnibus capitibus, cum clarissimis testimonijs ueteris & noui Testamenti consentiens, Ephes. 2.

Deinde Sacramentorum administratio & usus syncerus & legitimus, tantum ea ipsa ratione, sicut ipse filius Dei instituit & ordinauit. Non enim frustra dictum est à patre cōlesti, *HVNC AUDITE*.

Tertiò, confessio, quæ non modò obtemperat uerbo Dei, sed doctrinam eam sonat & profitetur. Psal. 116: Credidi, propter quod locutus sum. Matth. 10: Qui me confessus fuerit, &c.

Si quis annūmerare uelit talem externorum rituum obseruationem, quæ omni superstitione & idololatriâ uacet, congruat cum sana doctrina, & dirigatur ad regulam Pauli, ut seruiant ipsi ritus ordini, decoro, & in primis ædificationi: non mouebimus eilitem. Iam igitur priori spectro pontificiorum istum lucidissimum solem opponamus.

Ea est uera, genuina, germana, propria, Christi, catholica, orthodoxa, Apostolica Ecclesia, quæ istas notas, non opinione tantū, non gloriatione inani, non specie tenus duntaxat, sed uerē & manifestè habet:

Sed turba pontificia non habet ueras Christi, sed natiuas Antichristi notas & characteres:

Ergo non est catholica & Apostolica Ecclesia. Maior est irrefragabilis ex notis quas recensui ex testimonijs diuinis. Si qui autem perfricta fronte eam negare audent, uertiginis spiritum manifestè produnt.

Minor quoq; tam est notoria & luculenta, ut tantū requirat sanum hominem, cui Dominus Deus oculos aperit. Namq;

Pontificia ecclesia docet creaturas defunctas, de quibus nō constat an iam tum sint glorificatæ resuscitatis corporibus, quæ in terræ puluerem redacta sunt, inuocare, colere ipsorum statuas geniculationibus, thure, candelis, precibus coram ipsis factis, circumgestionibus, planè ethnico more, aut furore potius. Hæc idolomania tam est manifesta in pontificia ecclesia, ut cæciores talpis sint, qui ista non cernunt:

cernunt: in reprobum sensum traditi sint, qui ista non animaduertunt. Deus autem inquit, Dominum Deum adorabis, & ei soli seruias. Christus docet nos orare, Pater noster, qui es in coelis.

Pontificia ecclesia docet, homines peccatores coram Deo iustificari non solo merito Christi, sed unâ cum operibus suis. Christus autem eiusq; discipuli docent, ex operibus legis non iustificari omnem carnem coram Deo, Rom. 3, Galat. 2. Item: Non iustificatur homo ex operibus legis, *ἐὰν μὴ*, sed tantum per fidem Iesu Christi. Eadem Ephes. 2 & alijs in locis traduntur.

Pontificia ecclesia docet, homines debere dubitare an sint in gratia: qui secus faciât aut doceant, esse anathemata, ut conciliū Tridentinum fulminat. Verū Iohannes inquit, Qui non credit Deo, arguit eum mēdacijs: & Paulus ait, Ideo ex fide gratis, ut firma sit promissio. Christus inquit, tantum crede, &c. & obiurgat suos discipulos de *ἀληγορίας*.

Pontificia ecclesia docet, hominem plura facere posse quàm sint in lege Diuina præcepta, & opera ab hominibus excogitata, tã grata esse Deo, quàm ea quę in Decalogo tradita sunt, cōtra sententiam Christi, Frustra colūt me mādatis hominum.

Pontificia ecclesia campanas baptizat, contra mandatum Christi de hominibus baptizandis.

Pontificia ecclesia ipsum Testamentum Domini uiolat, immutat, prophanat. Nam unam partem Testamenti, hoc est calicis usum, nefariē laicis eripiunt, pro quibus sanguis Christi effusus est. Et Christus inquit, Bibite ex hoc OMNES.

Ex sacramento faciunt sacrificium, quod Deo patri sistatur & offeratur: cum dicat Christus, Accipite, comedite, bibite: non inquit, Afferre, sistite, offerre.

Offerunt illud pro uiuis & mortuis, contra uerba Christi, Edite, bibite. Sed defuncti edere & bibere, mortemq; Domini annunciare nequeunt.

Includunt partem consecratam in Monstrantiam, non in eum usum ut comedatur, sed ut spectetur, & in pompis ueluti ignis Persicus circumgestetur, contra Christum, qui inquit: Manducate, bibite. Hęc Antichristi opera tam sunt euidentia, ut mirandum sit, homines ullos prætextus & excusationes querere.

Pontificia ecclesia, regnum Christi seu Ecclesię peruertit, Nam pontifex ipse & episcopi cum rasis suis agminibus, regna huius mundi inuadunt, administrant, bella gerunt, præsumunt dominari politicē huius mundi gubernatoribus, contra dictum Christi, Reges gentium dominantur, uos autem non sic. Quin potius ecclesia pontificia illam illius conditionem amplexa est, de quo scriptū est Matt. 4, Si proci dens adoraueris me, dabo tibi regna huius mundi.

Pontificia ecclesia prohibet coniugium suis spiritalibus, ut per antiphrasin uocantur, hominibus: item cibos diebus certis: sed Paulus apertē talia edicta appellat doctrinas demoniorum. Ergo, &c.

Pontificia ecclesia plus quàm Cainico & Saulitico odio execratur, & immaniter persequitur, trucidat, cremat, suspendit, submergit omnes omnium ætatum & ordinum homines, qui sinceriores Euangelij doctrinam amplectuntur, & innumeris corruptelis ecclesię pontificiæ, manifestæq; idololatriæ ualedicunt. Sed Christus inquit: Oves meæ uocem meam audiunt. Diabolo uerò ipsi istam notam tribuit, quòd sit homicida. Pontifices Hierosolymitani, & ipsorum manipulares, Christum affigunt cruci: ipse uerò Christus neminem interfecit manu, ferro, igni, uel aqua. Loquimur autem hic in primis de ecclesiasticis personis, quæ hauriendo Christianorum sanguine satiari nequeunt.

Pontificia ecclesia nefario & plus quàm diabolico sacrilegio, laicos à lectione sacrorum Bibliorum lingua uernacula prohibet. Paulus Colossensibus scribens inquit: Verbum Christi habitat inter uos abundanter, &c. Quid autem crudelius dici potest, quàm ouiculas Christi defraudare eo pabulo, quod Christus ipsis proposuit: O fures, o latrones.

Plures in præsentia notas pontificiæ ecclesię commemorare, prolixitatis uitandæ gratia nolo, Sunt autem istæ tam apertæ, tam luculentæ, tam crassæ, ut nemo non eas

non eas uel manibus palpet. Ex causis igitur euidentissimis & sufficientissimis, istā attēximus conclusionem:

Meridiana igitur luce clarius est, pontificiā ecclesiam, qualis ea quidem nūc est, non esse Christi ecclesiam, sed Antichristi potius, quia contra Christum docet: non esse Apostolicam ecclesiam, quia contra Apostolos docet: non esse ueterem Ecclesiam, quia à doctrīna prophetarum, Christi & Apostolorum deficit: non esse orthodoxam Ecclesiā, quia prohibet laicis Sacrarū literarū lectionem, & dogmata proponit à sacris monumentis aliena: non esse catholicam ecclesiam, quia sicut primitiua Ecclesia, ita & presens illis pontificiorum idolomanijs, falsis doctrinis & cultibus contradicit. Perinde igitur ut diabolus non est lucis angelus, etiā si pro eo sese uendit, & ouillā pellem gerat: ita pontificia ecclesia, quatenus ea sic manet ut hodie est, nequaquam est Ecclesia Christi, etiā si plenis buccis indefinēter uociferetur, se esse catholicam, Apostolicam, Christi ecclesiam, nam fructus pessimi, de arbore deprauatissima testimonium publicum ferunt. Hinc porro alia conclusio nascitur, nempe:

Omnipotentis Dei mandatum esse, ut omnes mortales in toto orbe terrarum, qui cupiunt esse membra Christi, eumq; sequi, & æterna beatitudine frui desiderāt, pontificiam ecclesiam tanquam Antichristi laruam, fugiant, uitent, execrentur, seseq; uerē sic dictæ Ecclesiæ Christi & Apostolicę adiungant animo & confelsione: quæ incorruptam uocem Christi, comprehensam in autenticis scriptis prophetarū & Apostolorum sonat, & Sacramenta iuxta Christi institutionem, remotis omnibus omnium pontificum Romanorum & hominum prophanationibus, administrat & usurpat, iuxta dicta, *Cauete à pseudoprophetis, Alienum non sequuntur, Exite ab eis, &c.*

Ex hoc fundamento de traditionibus humanis, quas pontificia ecclesia sese gloriatur à sanctis patribus per manus accepisse, prudenter & piē iudicandum est. nam contra reuelatam Christi doctrinam, nemo hominum uel angelorum ullam habet potestatem aliquid tradēdi seu statuēdi: diabolus uerò licentiam sibi sumit, sub prætextu sanctorum hominum quædam in Ecclesiam intrudēdi, quibus nomen Christi & fidem in ipsum obscuret. Nulla igitur disceptatio est de ijs, quæ sunt in uerbo Dei disertē tradita, aut firmissima consequentia inde sunt deducta. Sed de illis tantum, quæ pugnant cum Sacris literis, & sunt ipsissimæ infames notæ Antichristi Romani, quem Christus spiritu oris sui, id est, uoce repurgati Euangelij patefecit, & breuī glorioso suo aduentu destruet. Vbi Antichristi gnathones & pantolabi corā ipso Christo, magno cum suo exitio, quid patrarint, cognoscant & experientur.

Cum igitur grex pontificiorū, famelicis faucibus opimas præbendas, ueluti Tantalus in aquis poma aurea captans, non desinat traditiones quasdam idololatrias & supersticiosas, prætextu patrum defendere, ut nimirum suas impleant mensuras: piē, præclare & utiliter facit reuerendus & clarissimus uir D. Hermannus Hamelmannus, sacre Theologiæ Licentiatus, quod ex uerbo Dei & patrum testimonijs, præstigias pontificiæ ecclesiæ refutat. Non est enim adiaphoron, eiusmodi falsæ ecclesiæ illusiones & neruos seductionum, detegere & refellere: sed est mandatum Dei, pertinens ad officium ueri, synceri, salutaris pastoris. Nam Paulus disertē inquit, *τοὺς ἀντιλήγοντας ἐλέγχου καὶ ἐπισομίζου*. Peccant autem sine omni dubio, qui cum debeant ex præcepto Dei, non coniungunt suam operam in retundendis & reuincendis impudentissimis pontificiorum uociferationibus & mendacijs, quibus innumeras animas decipiunt & perdunt. Ac meretur D. Hermannus eō maiorem laudem, quia non abscondit suam lucem, quam in ipso Deus accendit, alijs mussitantib. & tacētib. propter tranquillitatē & sua cōmoda: nec patit gloriā Christi prorsus obrui calumnijs Antichristianorū. Nullū sine omni dubitatione magis necessarium & salutaris opus in tota uita hominū est, quàm ueritatē cœlestē, qua Deus homines regenerat & saluat, cōstāter tueri: & imposturas falsę ecclesię, quib. corpora & animas hominū, tēporali & æterno exitio tradit, ueluti digito, uoce & scriptis

scriptis indicare, & ex uerbo Dei illustri redarguere. Res etiam ipsa docet, istū Hermannum à Domino Deo excitatum esse, ut Vuestphalicam gentem de ueritate diuina moneat, & eorum, qui falsis dogmatibus & cultibus animas hominum depre-
dantur & enecant, imposturas, potentia uerbi diuini reprimat. Hoc singulare & excellens beneficium Dei, quod isto organo Deus exhibet, Christiani magistratus debita erga Deum reuerentia, & fauore erga Hermannum, magnificare & praedicare debebant, ac tales pios conatus omni officiorum genere promouere: aduersarium etiam iniustis machinationibus & insidijs sese opponere.

Etsi autem Hermannus pro suis pijs, necessarijs, à Deo mandatis & salutaribus laboribus & cōfessionibus, non modò à maleuolis malam init gratiam, (ut semper fieri consuevit in mundo) sed etiam ab ijs, à quibus prouehi & ornari debebat, parum subsidij accipit: tamen hac spe sese sustentat, quòd labor iste pijsissimus non sit futurus inanis in Domino: item, quòd merces ipsius sit copiosa futura in coelis, nec frangetur ullis minis aut insidijs. Ille Deus qui Hamelmannum in eam Ecclesie speculam collocauit, etiam patrocinium & defensionem praestabit.

Tu uerò Christiane Lector, opera & labore isto fruere grato pectore: & ora Deum, ut plures in Ecclesia sua doctores exuscitet, qui non uereant parasitis Antichristi uerbo Dei occurrere, & gloriam Domini nostri Iesu Christi uindicare. Videmus enim Staphylum apostatam & alios, subinde novos fucos idolomaniarū & praestigiarum quærere: quos Deus pro sua potentia reprimat, & Ecclesiam suam ab istis pestibus liberet. Vale in Christo. Vuismariae, postridie Michaelis, anno 1563.

ET EGO M. MATTHAEVS IVDIX, OPERAM D. L. HERMANNI
Hamelmanni probo, & huic praefationi Doctoris Vvigandi subscribo.

REVERENDO VIRO, ERVDITIONE ET VIRTUTE PRAESTANTI,
*M. Hermanno Beier, pastori ecclesiae Francofortianae ad Moenum,
Domino suo colendo.*

Reuerende uir, Domine & patrone colende, aliquot dies apud nos commoratus est magnificus dominus Nicolaus Guldenstern, cancellarius regni Sueciae, cuius cōsuetudo eam ob causam mihi iucundior & gratior fuit, quòd tui aliquoties ut preceptoris sui mentionē amanter & honorificè fecit, &c. Et mox: Hanc epistolam ad D. Licentiatum Hamelmannū misi, qui utilem, & hoc tempore necessariū laborem colligendi Traditiones ueteris Ecclesiae, easq; ad regulam uerbi Dei, quod unica norma controuersiarum est, examinandi suscepit. Reuerenter itaq; peto, ut unī ex uestris typographis librum excudendum tradas: si istic exprimere non uolent, Argentinae ad D. Marbachium mittas. Ego eius partis (hoc est, Prolegomenon) quae probat controuersias non ex traditionibus seu patrū scriptis, sed ex solo uerbo Dei diiudicandas esse, centum exemplaria sol-
uam. Vale, Rostochij, pridie Calendas Octobris, Anno 1563.

David Chytraeus.

INCLITIS

INCLITIS ET SVMMAE SPEI ILLV-
STRIBVS HEROIBVS, DOMINO IOANNI IVNIO RI, ET
D. Sigismundo Augusto, illustrissimis, pientiss. & laudatiss. Principis ac Domini, D.
Ioannis Alberti, Ducis Megapolensis, Vandalorum Principis, Comitis in Suerin,
Domini Rostochij & Stargardia, &c. filijs & heredibus, Ducibus Megapolensibus,
Principibus gentis Heneta, Suerini, Rostochij & Stargardia, &c. suis
Dominis clementissimis:

necnon

MAGNIFICIS, PRVDENTISSIMIS ET HONESTISSI-
mis urbium illustrissimis Megapolensibus Ducibus subditarum, ut Rostochij,
Vuismaria, Suerini & Gustrauj, &c. Rectoribus, Consulibus & Senatorib. exi-
mijs, &c. suis Dominis ob communem religionem unice obseruan-
dis, Hermannus Hamelmannus

L. T. S. D.

Egitur in libro: Samuelis, cap. 3, rarum fuisse sermonem Domini
ante Samuelem in Israele, nec quoque uisionem fuisse apertā. Quæ
res nō fuit leuis iactura in Israele, quod uerbo Dei privati essent. In-
terim manserat apud Hebræos aliqua noticia Dei, sed obscura &
tenuis. Quod sanē fiebat ipsius populi & sacerdotum uitio, qui uen-
tri, auaritiæ & libidini operam dabant & indulgebant: ideo non fu-
it mirum, si uerbo Dei & prophetis rarissimus ibi fuerit locus. Idē dicamus fuisse
in Papatu tempore maiorum nostrorum, ut frustra nobis obijciant Papistæ, Deū
non reliquisse Ecclesiam suam: quia fatemur ibi fuisse Sacramentum Baptismi, et
si esset sub obscurum, & humanis commentis coinquinatum: fatemur etiā ibi fuisse
Sacramentum Eucharistiæ, sed mutilum, & Missæ abominatione ac Persica pom-
pa circumgestandi, reponendi & adorandi corruptum. Interim sub Papatu uerbū
Dei erat rarum & absconditum, antequam noster spiritalis Samuel, ille magnus
Germaniæ propheta diuus Lutherus mitteretur. In istis obscuritatibus lucis ue-
ra, cum uix eius radij extarent, ante aliquot secula uenit ex nostris regionibus ad
antiquam gentem Vandalicam, eamq; terram, quæ nunc uestra est, & uobis, illu-
stres & generosissimi Domini, paret, Vēdelinus, (qui in terminis Vuestphaliæ no-
stræ natus fuit, & maxima eum celebrant laude historici Helmoldus & Krancius)
& prædicando sparsit ibi igniculos tunc obscuri & non planē extincti Christiani-
smi: qui ibi quasi cinere cōspersi durarunt usq; ad tempora uestri aui D. Alberti, ei-
usq; fratris D. Henrici, eiusq; filij Magni, illustriss. Principum, & Ducum prudētis-
simorum, bellis clarorum, uirtute & pietate præstantium, qui facies ex diui Luthe-
ri lucido foco adferentes, cœperunt remoto cinere, ignem conspicuum incendere
per uestras regiones: hoc est, uoluerunt & iusserūt strenuē propagari uerā de Chri-
sto doctrinam. Pro quo sancto beneficio, istis laudatissimis Principibus tota re-
gio amplissima perpetuam debet gratiam.

Sed illud pium sui optimi patris patruiq; initium in tā felicem produxit succel-
sum, ignemq; succensum adeo inflammauit V. Cels. cordatiss. parens D. Ioānes Al-
bertus, incomparabilis heros, & Princeps ueræ religioni doctrinæ & studijs de-
ditissimus, & inter Principes facile doctissimus, omnīq; laude dignissimus, cū fra-
tre suo Duce excellenti & æquē illustri, ac pio, D. Vlrico Duce Megapolēsi, ut pro-
fecto uix studia uel pietas alibi magis florere queant. Dubito etiā plurimū, an
heroes uspiam nostro æuo existant, qui ipsis conferri possint, siue pietatē, siue uir-
tutem, siue ardentissimum in propaganda doctrina incorruptissima, spectemus in
eorum Cels. zelum. Nam uester ille parens, cum præstantiss. fratre Vlrico Princi-
pe Megapol. &c. ueluti Ezechias sanctum ustrum Esaiam non modò coluit sanctē,
sed se modestē tanquam unus ex reliquis submisit prophetæ: ipsius paruic consilij
ac moniti-

ac monitionibus se præbuit regendum : ita equidem reuerendos & doctissimos Theologos, Doctorem Davidem Chytræum, Doctorem Simonem Musæum, Doctorem Ioannem Vuigadum, Doctorem Simonem Pauli, Doctorem Cōradū Beckerum, Doctorem Lucā Backmeisterū, aliosq; pastores & ueros Ecclesiæ Dei ministros uenerat, in precio habet, eorūq; admonitiones & cōsilia libēter sequit: deinde ipsos & oēs alios doctos uarijs beneficijs ornat. Hos Doctores aliosq; Christi ministros, optimus & splēdidiss. uester parēs, Princeps æterna memoria dignissimus, cum fratre celeberrimo D. Vlrico, nō aliter audit, atq; suo tēpore Dauid sanctiss. rex doctores cōlestis doctrinæ, Samuelē, Nathan, Gad prophetas, deinde sacerdotes Sadoch & Achimelech audiuit: & quemadmodum ipse Dauid beatissimus pluris fecit laudatissimam coronā & Academiā sanctissimorum & doctissimorum sacerdotum & leuitarū (quorum adhuc præclara de istorū eximia doctrina in Psalmis monumenta extant) Asaph, Haeman, Ethan, filiorum Chore, & aliorum plurimorum, horumq; doctrinam & colloquiā magis quā omnes regias opes & potentiā regni, &c. Ita sanē censeo longē gratius esse omni aulica & ducali pompa uestro pijsimo parēti, cum prædictis Doctorib. alijsq; uiris eruditione & uirtute præstantibus, Doctoribus & Licentiatis tā in Theologiā quā in Iurisprudentiā & Medicina, & cum artū magistris, & similiter professoribus diuersorū artorum & linguarum in uestra Academiā, & in diuersis scholis cōferre, & cum ecclesiarum uestrarū pastoribus familiariter conuersari, & simul de grauissimis rebus disputare. Sape cum istis talibusq; cōgreditur, nō aliter atq; olim Dauid cum suis de doctrina cōlesti, de uenturo Messia, & alijs sententijs contulit, & in illustranda & propaganda uera doctrina, Deiq; uera noticia cum ipsis certauit: non aliter equidem facit uestre Cels. parens magnanimus, saepe loquens non tantum in prædio & cœna, sed aliās etiam extra mentas cum hominibus doctis & rerum peritis. Valde etiam piē erga doctos & totū Euāgelij ministerium uester patruus, religiosus Princeps D. Vlricus, dux Megapolēsis, &c. afficitur: de cuius uxoris D. Elizabetæ, quæ ex ueteri regum Daniæ prosapia claram originem ducit, pietate & sancto zelo multa quoq; dicuntur. Vfus est quoq; iam per aliquot annos uester illustrissimus parens D. Ioānes Albertus, dux Megapolensis, &c. ad rem literariam illustrandā, uiris doctis, poetis, historicis & literatis hominibus: & ex ista cōsuetudine & pia & diligenti lectione ac iudicio acerrimo, uariā sibi doctrinarum, artū & rerum cognitionē comparauit, ut ipse cū laude differat de grauissimis rebus, & uarijs questionibus, desumptis ex mediā artium, linguarū, historiarum, poetarū & cosmographicorū, uel trium facultatū maiorū doctrina & cognitione. Hinc etiam factū est, ut sua doctrina, studio, comitate, beneuolentiā & suauitate, atq; acerrimo suo ingenio ac acumine, multorum doctorū uirorum animos & studia exacuerit & inflammauerit, ut per diuersas regiones ipsum publicis encomijs celebrauerint. Vestro etenim parenti clarissimo D. Ioāni Alberto, duci Megapolensi, & principi Gentis Henetæ, &c. theologica scripta dedicarunt nō infimæ sortis homines, per Germaniā & totā Europā nominatissimi Theologi, D. Philippus Melanchthon, Doctor Dauid Chytræus, Doctor Symon Musæus, Doctor Ioannes Vuigandus, Doctor Hieronymus Vuellerus, Doctor Andreas Musculus, Doctor Ioannes Cogelerus, Doctor Simon Pauli, alijsq; fortē Doctores theologi, quorum scripta mihi nō sunt uisa: & deinde alij nominatissimi & clarissimi uiri, ac simul Theologi, ut Ioānes Riuius, Matthias Flacius Illyricus, Matthæus Iudex, Abdias Prætorius, Tilmannus Stella, multiq; plures, quorum nomina non opus fuerit exprimere. Vidi quoq; celebrium uestri seculi poetarum, qui uel cum Ouidio, Tibullo, Propertio & Horatio potuissent certare, carmina, in laudem uestre Cels. parentis, tanquā singularis patroni doctorum & studiosorum scripta: ut Georgij Fabricij, Adami Siberi, Ioannis Boreri, Ioannis Scofferi, Nathanis Chytræi, & aliorum.

Scribit etiā Sleidanus in Historia rerum, & in Rep. & in Ecclesia sub Carolo V. gestarum libro 24, quomodo uester parens ob religionis præcipuē conseruationē subscripserit confederationi, quam inierant Mauritius Elector Saxonie, & Guilielmus Hassiæ Princeps, cum alijs Heroibus, tum religionis causa, tum ab liberādos

captiuos Principes. Scribit quoq; Ioānes Manlius in Collectaneis Philippicarū in prælectionibus recitationū, de V. Cels. parente dicere solitū fuisse Philippū Melanchthonem. In Italia mos est, ut Principes audiāt & inspiciant studia, sicut etiā inter Germaniæ Principes fuit olim consuetudo: uix ullū autē hanc consuetudinē imitari uideo, nisi Ioānnē Albertum principē Megapolēsem, qui quotannis aliqua examina in schola Suerinensi instituit, quib. illustriss. Princeps ipse interest, & simul pueros examinat, bene quoq; respōdentib. munera nō exigua largitur. Aliās etiā extra examina idē Princeps scholas accedit, & studia ac mores iuuenum considerat. Præterea tanta assiduitate conciones Dominicales & alias annotat, ut post multos annos concionatoribus locos quos eo tempore tractauerint, indicare possit, ac citō negligentiam eorum in studijs deprehendat. Hęc ille. Nec minor est diligētia, pietas ac studiū in ipsius fratre D. Vlrico, &c. quia uterque Heros hoc unice curat, ut V. Cels. Academia imprimis floreāt, ut multi ibi celebres doctiq; uiri professores agant: quibus stipendia augentur, qui beneficijs ornantur, & mirifice promouentur.

Merito ergo uos felices Duces predicare possumus, propterea quod ab eo patre diuinitus nati sitis, qui non solum ipse ex illustriss. & ueteri familia Megapolensium & Principū Gētis Henetg. (inter quos fuere, qui aliquādo in reges emerferūt) originē ducit cū inclitis & illustriss. fratribus D. Vlrico, D. Christophoro, & D. Carolo, ducebus Megapolensibus, &c. sed q. laudatissimo stemmati suo & generi clarissimo doctrinam, uirtutem & pietatem ueram adiunxit: qui etiā hodie omnibus pijs in hac ecclesiarum distractione magnum est solatium. Videntur sanē uester parens eiusq; frater D. Vlricus, fratres illi duces Megapolenses, ista ingenij, uirtutis & animi præstantia ad tuendam pietatis, ueræ doctrinæ, professionum & artiū causam diuinitus excitati esse. Nam uester ampliss. parens non solum suis olim ecclesijs optimē prospexit, dum illam quæ in omnium manibus est, ordinationem ecclesiasticam curaret conscribi per Melanchthonē ac edī: sed ad compositionē dissidiōrū in alijs ecclesijs & regionibus ortonū, per emissos legatos, uiros clarissimos, Doctōrē Theologū Georgiū Venetū Prutenū nobilē, & reuerēd. atq; eximīū Iurecōsultū Andrēā Myliū emisit, ut ita cōpositis inter Melāchthonem & Flaciū subortis cōtentionibus, trāquillitati restitueretur Ecclesia. In quare Cōstātinū retulit, q. aliquoties in causa Donatistarū legatos & iudices cōstituit, & ad cōponendam discordiam inter Alexandrū & Arriū subortā, misit Alexandriā Osiū Cordubēsem. Sed ut iste incōparabilis Cēsar frustra id tētauit, ita accidit (proh dolor) quoq; uestro inclito & uerē magnifico parenti in suo illo pijsimo conatu. Interim dixi, & dicō ipsius Cels. nobis hodie representare moribus, pietate & actionibus Ezechiam, Dauidē & Cōstātinū Magnū. Habetis ita nobilissimi Heroes, domesticū uirtutis, pietatis, doctrinæ & morū exemplar singulare in uestro laudatissimo parente D. Ioāne Alberto, duce Megapolēsi, & matre pijsima Ducissa, &c. habetis etiā in familia uestra maximū illū studiosorū & pietatis patronum, iam inde per annos plus quā quadraginta benefaciētem ecclesijs & scholis, auum maternum, in uenerādo senio superstite, D. Albertū seniore, ducē Borusis clarissimū: item, patruū D. Vlricū, ducē Megapolensem laudatissimū, &c. multosq; alios excellentissimos Duces: & si libeat recurrere ad prædecessores uestros, multi numerabūtur Heroes & præstantissimi Principes, quorum uestigia ingredi potestis.

Iosias rex anno octauo suæ ætatis regno inauguratus, patrīs superstitionibus relictis, ueræ pietatis exemplar ē maiorum suorū albo petītū, laudatissimū illū Dauidē ob oculos ponebat: cuius ipse uestigijs, & nō sui patris inherebat. Tāto autem illo feliciores estis uos, Heroes maxime ipei illustres, quod V. Cels. nō opus sit procul aliunde petere exempla uirtutū, doctrinæ, & pietatis, cum domi habeat parentem lectissimum Principem, uobis studio pietatis & doctrinæ præeuntem.

Cur autem hæc ad V. Cels. mittā, in promptu causa est. Noui ecclesias & scholas in uestris regionibus omnium optimē constitutas: deinde à uestro parente eiusq; fratre D. Vlrico uerē nutritijs Ecclesiæ & disciplinarū, Principibus sapientissimis, præficiuntur ubique gregi syncerissimi doctores: ut ita quā maximē ibi puritas ueræ doctrinæ floreāt, ut ibi sit purgatissima ab omni labe Ecclesia. Cogita
bam

nam igitur & V. Celf. & uestro cordatissimo parenti nō ingratos fore hos nostros labores, quos de successione, de ecclesia & sede Romana contra pontificios cōtextimus: quia uolui ita testari nostrū cum uestrarum ecclesiarum cōfessione cōsensum, quam recipio & comprobo. Decet quoq; iuniores Heroes admonere de prestigijs Papistarū, quibus uerā doctrinē lucē extinguere conātur, ut isti cognitis talib. strophis, tanto magis patrociniū uerā doctrinē suscipiant, eamq; cum lacte imbibāt.

Venio deinceps ad V. Præst. celebres & clariss. Domini Consules, ac prudētiss. Senatores ac præsides in ueteri & splendida urbe Rostochiana: quæ non immeritō urbs Rosarum dicitur, quia ibi paradisus quædam mistica multis rosas, lilijis & uio-
lis spiritualibus exculta & ornata floret. & uerē de illa rosarum pulchritudine illud Psalmi dici potest, Plantati in domo Domini florebitis. Vineam certē Dominus apud uos plātauit, & mirificē excoli uoluit per reuerēdos & celeberrimos Doctores Theologos, Henricū Smedenstedde, Doctore Ioānem Aurifabrū Vratislauensem, Doctorem Ioannem Draconitem, Doctorem Georgium Venetū, Doctorem Tilemannum Heshusium, Doctorem Dauidem Chytræum, Doctorem Ioānem Kittelium, Doctorem Simonem Pauli, Doctorem Lucam Bakmeisterum, Licentiatum Hēricum Streuium, & alios egregios Doctores, Licētiatos, Magistros, & pastores ac ministros fideles, qui in ecclesia & Academia ueritatis doctrinā prōpagarunt: quibus hodie, ut audio, accedet ut inspector & superintendens, uir clariss. & doctiss. D. Doctor Ioannes Viigādus. Sunt autem adhuc pleriq; istorum, & fuerunt nonnulli eorum uestre Reip. ampliss. ornamēto singulari: qui ecclesiam talem apud uos suis prælectionib. & concionibus, deinde disciplina, ordine & pietate constituerunt, qualis non faciliē alibi inuenietur. Itaq; commodum putauī, si ad Vest. quoq; Excel. mitterentur nostra illa scripta, in quib. disputatur de uera & falsa ecclesia. Debeo etiam magnam gratiam V. Reip. & Academiae toti, quod ante annos ferme decem me peregrinum susceperint non solū, sed etiam publico testimoniō ornauerint. Tertiō, me quoq; ad hanc dedicationem cōmouet, quod uixerint in urbe & Academia uestra nostrates Vuestphali magna cum laude & honore, M. Hermānus Buschius, Arnoldus Burenus, Henricus Vuelphius Lingēsis, Gerhardus Schroderus, Magistri literatissimi & clariss. quibus duo LL. Licentiati, & poetæ elegantes annumerari debēt, ornatissimus uir Eberhardus Lothmānus sym-
patriota meus, qui ex prælectionibus iuris ibi claruit: & celebris carmifex Ioannes Borerus, qui in finibus Vuestphaliæ natus erat, & poesi facundē tractauit in uestra Academia. Hodie ex nostratib. adhuc Sacram linguā proficetur in schola uestra M. Andreas Vesselingius, & in ecclesijs docet M. Bartoldus Deiterdingius Heruordiensis, uiri optimi & docti. Debeo sanē multa præclarissimo & cōsummatissimo Theologo Doctore Dauidi Chytræo, & M. Conrado Pegelio uenerādo seni, & præstanti uiro M. Bernhardo Mensingio, &c. Dominus Iesus faciat, ut puram Ecclesiam & ab omni labe pontificia in uestra Rep. & Academia laudatissima semper seruet, Amen.

Vobis quoq; humanissimi, prudentiss. & eximij Domini Consules, sapientes & graues Senatores & præsides in antiqua urbe Vuismaria, hæc inscribo, quæ de Ecclesia sunt tractata & explicata: quia & uerā sub reuerendo & ornatissimo uiro M. Ioanne Fredero, amico meo, floruisse ecclesiā apud uos, & in primis claruisse ecclesiā & Remp. sub nominatiss. & summo Theologo Doctore Ioāne Viigādo, scio: qui etiam opere & collectione Centuriarum aliquot in historia Ecclesiast. aliquid gloriæ & lucis V. Præst. addidit, & hætenus ab omni Anabaptistarū & aliorū cor-
rybantum ferē ecclesiam repurgauit Vuismaria. Itaq; uestræ Prud. gratulor illā felicitatem, & oro filiū Dei, ut bene constitutam in uobis ecclesiā suo regat spiritu.

Delabor quoq; ad uestræ Reip. ecclesiam, spectabiles reip. Suerinēsis proceres. Fuit olim ecclesia cathedralis & episcopatus apud uos, ad cuius gubernationem ex mea patriæ Osnaburgensis præsulatu translati sunt nonnulli episcopi. Erant etiā inter illos episcopos uestros uiri aliquot boni & docti: sed illi in Papatus Romanæ ecclesiæ strenuē promouebant. Verū cum huiusmodi præsulatus sit in meliorem usum translatus, ibi profectō istos omnes priores episcopos præcelluerunt,

& adhuc istis præstant uiri uenerandi, eruditi & pii, qui ibi purè Euangelium docuerunt. & synceram Christo Ecclesiam collegerunt. Ex quib. mihi notus est uenerandus & clariss. Doctor, cõstansq; uerè religionis assertor & grauis Theologus, Doctor Simon Musæus: cui quis modò succedat, planè ignoro. Scholam quoq; triuiale in uestra quoq; urbe admodum celebrem esse, sub quodam doctissimo ludimagistro, & eruditiss. collegis, fama constans refert. Cum igitur & doctrina ueræ Ecclesiæ, & studia pietatis ac Musarum in uestra urbe propagent: oro V. Human. reuerenter, ut hæc inscriptionem Operis de cognitione Ecclesiæ uerè boni consulere dignetur.

Relictis istis tribus incliti ducatus Megapolensis urbibus, tandè delabor ad Gustrouiensis Reip. procures: qui quoq; hoc felicitatis habent, quod ipsis Euangelium de filio Dei prædicauerit uir doctus & grauis, M. Gerhardus Oemekenius Vuestphaliæ nostræ alumnus, & superintendens per ducatum totum: cui nunc succedit reuerendus & præstas Doctor Theologus Conradus Beckerus: idem quod feliciter inceperat Gustrouia tentans & perficiens, ut puritas doctrinæ & Ecclesia Christi uera ibi maneat. Cum igitur, eximij & præstantes Consules & Senatores urbis Gustrouie, sub istis duobus gubernatorib. hætenus optimè floreant Ecclesia filij Dei, & pietatis doctrina: spero equidem, non improbari posse V. Prud. nostrum laborem, de notis Ecclesiæ conscriptum.

Cum igitur in sola penè Megapolensi ditione, & istius regionis urbibus clariss. & Christianis (si unquā alibi, certè ibi imprimis) sponsam Christi synceram, ornatāq; omnibus suis dotibus reperiam, meritò in hanc totam regionem mittere & ablegare uolui nostra hæc scripta: ut ita meam erga hanc uirginem castam, sponsam Christi, ueram Ecclesiam, declarem obseruantiam. Credo autem omnibus cordatis gratum fore nostrum laborem. Nam putida illa successio, & inanis ordinariæ successionis nomen, non solū in Papatu, sed etiam prioris Testamenti populos & plebem fascinauit & decepit. Sic enim legimus Ioannis 7 de plebe Hierosolymitana, quod diceret: Nonne hic est, quem quærebant interficere? Atqui ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Num uerè cognouerunt principes hunc esse Christum? &c. Ex hoc sermone colligi potest, quod populus existimauerit suos primores Hierosolymitanos esse tales, qui ueritati cognitæ non essent facillè contradicaturi: quod uerò resisterent Christo, id putabant ab eis fieri recto & sano iudicio: imò illa species ordinariæ successiōis, & fucus templi & loci sacratī, quod Deus amplissimas promissiones de his reliquisset, in omni olim securitate tempore Hieremiæ, cap. 7, & tempore Christi, detinuit istos. Quilibet itaq; existimabat, satius esse habendā fidē illis qui inde ab Aarone usq; ad ista tempora in legitima successione, in legitimo loco & uocatione essent, qui in templo Dei & Academia Hierosolymitana docerent, quàm isti uaganti doctori Christo, & rudibus suis discipulis. Ideo permanserunt in ista sua cecitate, usq; ad miserum destructionis diem. Caueant igitur sibi ab huiusmodi fucis & strophis pōtifidorum, qui quoq; eosdem titulos, successiones legitimas & ordinarias inde à Petro usq; in Romana ecclesia astutè iactitant omnes pii & ueritatis amantes, qui cupiunt saluari.

Filius Dei regat Cels. iuniorum ducum Megapolensium, ut educentur ad gloriam Dei, Ecclesiæ protectionem & gubernationem, & ditionis totius salutem: det quoq; gubernatoribus in prædictis urbibus gratiam & donum suæ misericordiæ, ut sint uasa ad gloriam Dei præparata. Lemgo, uia, Comitatus Lippia Vuestphalorum,

DE SVCCESIONE

ORDINARIA IN ECCLESIA

Christi, Liber primus.

Hodie plurimi de successione ordinaria & uera Ecclesia disputant, ita quidem, ut nō aliter confugiant pōtificij ad successionem, quān olim ad templum Domini Iudæi, claustrales, Templū Domini, templū Domini, Hieremiæ 7. Sed ueluti illi sunt falsi ista sua spe, ita & hi uerē sibi ipsis offundunt caliginem, qui quicquam successioni tribuūt. Volui autem non solum traditiones quę apud antiquissimos patres, & p̄sertim apud Irenęum, Tertullianum, Origenem, Cyprianū, Augustinum & alios extant, explicare: sed etiam ea, quę pro ordinaria successione ex iisdem patribus adferri solent à pontificijs, expendere & examinare. Solent enim plurimum ad confirmandam uanam successionem Apostolicam in ecclesia Romana abuti patrum scriptis: & non uerentur impij sophistę in schola Colonienſi dicere, in successione illa, inde à Petro usq; ad nostra tempora permanſisse Romę integritatem doctrinę, in Censura sua, folio 127. sed idem etiam docent reliqui. Hoc autē quān uerum sit, relinquo lectori iudicādum. postea cū de iure & potestate Papę uel respondendū sit, uel disputandū, hoc forſan explicabitur latius: nunc tātum cū illis & alijs, quotquot de successione gloriantur, agitur: quāquam dici posset, successisse loco & ordine Caiphā, Annam & alios sacerdotes Aaroni & Moyſi, non autem confelsione, p̄dicatione, doctrina ac confirmatione, & ſynce ra conſeruatione librorum legis & prophetarum: eo q; etiā modo poſſe ſucceſſorē eſſe Apostolorum, loco, ſede, ordine & ſucceſſione, non autem p̄dicatione & conſeruatione ſolius doctrinę Apostolicę, Romanū pontificē. Sed ſic ſimpliciter reſpondemus:

Sicut uiuentibus Apostolis citra ipſorum p̄dicationem non potuit audiri Euangelium Chriſti, ita uita iam functis Apostolis, extra Apostolicas ſcripturas nō potuiſſe inueniri illud, p̄ſertim cum Lucas dicat, cap. 1. ſe omnia ſingulari diligentia ſcripſiſſe: & de Marco teſtetur Papias apud Euſebium lib. 3, cap. 39, quōd omnem Petri p̄dicationē conſcripſerit. Quōd autem dicunt p̄dicationem eſſe priorem ſcriptura Apostolorū, ridiculum eſt: quia quod primō p̄dicarūt, poſtea ſcriptis complexi ſunt, ut ait Irenęus: & quis diceret, aliud ipſos p̄dicariſſe, & aliud ſcripſiſſe, cum nihil aliud niſi Chriſtum & eius Euangelium docuerint, quod Marcus capite 1, & Paulus Roman. 1 teſta-

tur ſcriptum eſſe in prophetis. Verūm ſicut nondum ſcriptura Apostolica condita, dum adhuc ſuperſeſſent Apostoli, p̄dicationis Apostolorum ſenſus peti debuit ex ipſa p̄dicatione, quę tamen ex prophetarum ſcriptis deprompta erat: ita ſublata uiuę uocis p̄dicatione, quę Apostolorū fuit, & tunc in iſtius p̄dicationis locum ſuccedēs ſcriptura Apostolica, quā ueris eccleſijs commēdarunt, & in ſucceſſione poſt ſe reliquerunt, & quę nunc etiam in toto terrarum orbe ſuſcepta eſt, autoritate ualet apud omnes, & ipſius quoque ſcripturę intelligētia ex ea ipſa erit petenda.

Quōd ſi antiquiſſimi multa referant de p̄dicatione & uiua traditione, ſiue ad ſucceſſionem prouocent: ſciendum eſt, Polycarpum, Irenęum ac alios qui his contemporanei fuere, memoria adhuc tenere potuiſſe uiuę uocis p̄dicationem Apostolorum, ideoque illos ad eccleſias prouocaſſe, ubi ipſi Apostoli uiua uoce docuerāt. Hinc eſt quod Irenęus ait, Quid ſi (libro 3, capite 4) neque Apostoli ſcripturam reliquiſſent nobis, nōne oportebat ordinem traditionis ſequi, quā tradiderunt ijs quibus committebant eccleſias? &c. Sed iam reliquerūt nobis ſcripturas, &c. porrō, apud poſteros & ſubſequentes patres alia res fuit, quia ut illi huiusmodi p̄dicationis, quę fuit uiuę uocis, participes fieri non potuerunt, dum nec ipſos Apostolos, nec Apostolicos audirent: ita nec inde hæreticos more ueterum reſutarunt, ſed ex ipſa ſcriptura cum hæreticis dimicarunt, & ſenſum ſcripturę ex ipſa ſumpſerunt, omneſque ad hanc unam remiſerunt legendam. Teſtimonia huius rei extant copioſa apud Chryſoſtomum & Auguſtinum, & reliquos patres, ut in Prologo menis oſtēdimus. Fruſtra igitur querūt eſſe ſignia pontificij.

Fatemur Origenem in prologo *περί ἀρχαῶν* ſcribere, ſeruandam eſſe ueritatem & p̄dicationē eccleſiaſtica per ſucceſſionis ordinem ab Apostolis traditam, & ſolam illam ueritatem eſſe credendam, quę in nullo ab eccleſiaſtica diſcordat traditione: hoc eſt, illud non eſſe curandum quod hæretici (quia & illi proferebant ſuas ſcripturas & traditiones) protulerint, cum ueritas eccleſiaſtica in ſucceſſione quærat, & inquiſitio fiat, an etiam Apostolorum doctrinę & p̄dicationi per omnia quę dicuntur & ſcribuntur, conueniant: quanquam dici poſſet, libros *περί ἀρχαῶν* errorum plenos eſſe, teſte Hieronymo, tamen nihil certius pro ueritate poteſt aſſumi in Eccleſia, quā ſcriptura eſt ipſa, quę per ſucceſſionis ordinem ab Apostolis iam certifiſſimē tradita eſt, & ſeruata in Eccleſia, & in nullo diſcordat à

prædicatione Apostolorum nisi forte negent traditionem Apostolorum esse Scripturam, aut illud non esse quod ab Apostolis est prædicatum.

Nam propterea censet quædam apocrypha scripta reiicienda Eusebius, libro 3, cap. 25, quod nusquam in Scripturis ueterum, eorum duntaxat qui Apostolis successerunt, aliqua istorum mentio aut commemoratio habetur, &c. Habemus igitur, cur talis prouocatio fiebat olim ad successiones, quia ibi sincera Apostolorum scripta reperiuntur.

Fatemur etiam Augustinum contra epistolam Fundamenti Manichæi, cap. (ut opinor) 4, prolixè gloriari de ordinaria successione episcoporum, & q. ipsum perpetua simul cum alijs multis ornamentis episcoporum successio retineat in Ecclesia catholica: quia horum ornamentorum nullum, nec etiam perpetuam huiusmodi successionem dicit esse apud Manichæos, ubi sola (inquit) personarum ueritatis pollicitatio est. Quæ quidē ueritas (sic enim pergit scribere) si tam manifesta monstratur, ut in dubium uenire non possit, præponenda est omnibus rebus, quibus in Ecclesia teneor, &c. Hoc cum de scripta in Apostolorum literis ueritate dici possit, meritò censemus præponendam huius indubitata Scripturæ ueritatem omni pontificiorum successionem, de qua gloriantur. Nam ex illa successione hoc accepimus, ut semel confirmatas Scripturas Apostolicas in Ecclesia, perpetuò inuiolabilis autoritatis retineamus.

Hoc nunc restat ex Augustino probandum, qui sic scribit libro 1, cap. 1, de Consensu Euangelistarum: Cateri autem homines, qui de Domini & Apostolorum actibus scribere conati uel ausi sunt, non tales uel suis temporibus existerunt, ut eis fidem haberet Ecclesia, atque in auctoritatem canonicam sanctorum librorum eorum scripta reciperet: nec solum, quia illi tales non erant, quibus narrantibus credi oporteret, sed etiam quia scriptis suis quædam fallaciter indiderint, quæ catholica atque Apostolica regula fidei & sana doctrina cōdemnat, &c. Idem de Ciuitate Dei libro 15, cap. 23 inquit, à patribus usque ad nos auctoritatem uerarum Scripturarum certissima & notissima successione peruenisse. Idē libro 22, cap. 39 cōtra Faust. ait: Legunt scripturas apocryphas Manichæi, nescio à quibus sutoribus fabularum sub nomine Apostolorum scriptas: quæ suorum scriptorum temporibus in auctoritatem sanctę Ecclesię recipi mererentur, si sancti & docti homines, qui tunc in hac uita erant, & examinare talia poterant, eos uera locutus esse cognosceret, &c. Ibidem libro 28, capite 2, contra eundem Faustum Manichæum

sic scribit: Sicut ergo ego credo, illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore quo Manichæus uiuebat in carne, per discipulos eius certa successione præpositorum uestrorum ad uestra usque tempora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ab illo tempore quo Matthæus ipse in carne uixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa cōnexionis successione usque ad tempora ista perduxit, &c.

Ex his perspicuis testimonijs Augustini constat, propterea olim prouocatum esse ad successiones, ut inde autentica peterentur scripta Apostolorum: quod magis patebit postea ex Tertulliano & Irenæo. Deinde hinc quoque colligimus, nō solo Ecclesię testimonio (quasi propterea Ecclesia potior sit Scriptura) approbata esse Euangelia, & alia quædam reiecta: uel ex sola traditione quædam Apostolorum scripta probata, quædam nō probata: sed secundum canonicam Scripturam examinatos fuisse singulos libros, & uiuos quoque Apostolos, aut ipsorum discipulos considerasse, nū tales libri ueritati cōsoni fuerint? Ita Petrus approbauit epistolas Pauli: sic dicitur & Marci Euangelium ab eodē probatum, quod etiā Marcus dicit in prophetis fundatum esse. Atq; hæc omnium certissima responsio est, quod quando obijciunt, Unde est, nisi ex successione & auctoritate Ecclesię, quod Thomæ & Iacobi Apostolorum Euangelia sint repudiata, Marci uerò & Lucę qui nō Apostoli erant, Euangelia sint recepta: dicamus, illorum Euangelia esse per omnia cōsona prophetis Scripturis, ut ipse Marcus ait in initio: Euangelium Iesu Christi, scriptum in prophetis, &c. itē Paulus Roman. 1 ait, Euangelium antea promissum per prophetas in scripturis Sanctis de suo filio, &c. Et uidere est ex initio Euangelij Lucę, quanta diligentia illa uera Euangelia cōgesta sint, & quædem quanta fide & studio: & tamen nō prius uel Marci, uel Lucę Euangelium est receptum, nisi id auctoritate Apostolorum præmissa, in Ecclesia fieret: quorum hæc erat cura, ueluti etiam fuit Apostolicorum, ut diligenter illos qui recens allati essent libri, cū prophetis, & deinde receptis libris Apostolicis conferrent: & tum demum, si illis consentanea per omnia essent comprobarēt, & Ecclesię commendarent tanquā autentica. Sequitur ergo adhuc, non aliunde probari autenticos canonicę Scripturę libros, quàm ex illis ipsis. Nam quod de uno Matthæi libro Augustinus proponit, id de omnibus & singulis canonicis libris censere & iudicare debemus. Et ualde ineptum est argumentum pontificiorum, qui præferunt Ecclesię Scripturę: quasi ex ea sint libri Scripturę. Sed testis non

flis non facit rem per se & sua natura dubiam ac incertam, suo testimonio certior: sed non aliter narrat quàm eam cognouit, nihilq; de suo addit. Sic & Ecclesia non addit auctoritatem Euangelio, quasi ex dubijs & falsis libris certos quosdam fecerit: sed tales cognoscit & comprobat, quales ab Apostolis accepit.

Si autem plura nobis ex Augustino obijcerent, opponimus illam sententiam, quæ libro 3, cap. 21 Quæstio. super Leuiticum extat: Si quid Scriptura uoluerit, non quid illi opinati fuerint, requirendū, &c. & alias multas, quas de Ecclesia in Sacris literis cognoscenda & quærenda tradit, & simul de solius Scripturæ auctoritate.

Satis autem sit, quod ex eodem habemus comprobatum, Manichæos & alios hereticos uoluisse quidē proferre alias scripturas, præter Canonicas & receptas, imò ipsos etiam de successione gloriatos fuisse admodum falsè. Sic Marcion, cum quo fuit & Irenæo & Tertulliano negotium, alia quoque scripta præter semel susceptas Scripturas usurpabat: imò epistolā scriptam ad Laodicenses, teste Epiphanio libro 1, tomo 3, hæresi 42, tāquā canonicā usurpauit. Ideo Epiphanius rotundè scribit, Marcionē pduxisse qdam ex alia superflua extra Euangelium & Apostolum posita epistola, scilicet ex quadam ad Laodicenses, ut illam uocat, quæ non sit in Apostolo: quantumlibet ipsius Marcionis opinio impugnari potuisset ceterum & decē & octo alijs perspicuis testimonijs, Euangelicis simul & Apostolicis.

Mox ibidem sic pergit scribere Epiphanius: Quomodo hic qui profitetur se habere aliquid Euangelij & Apostoli, non uel pauca Scripturæ uerba observare possit. Nā cū totum corpus, ut ita dicam, Diuinæ scripturæ integrum seruetur, quale membrum repererit mortuum iuxta suam sententiā, ut mendaciū contra ueritatē introduceret? Verum, ut ita dicā, detruncauit, & mutilatione facta multa membra refecuit: quædam uerò apud se retinuit, &c.

Ex his Epiphanijs uerbis colligitur, singula in cōtrouersijs & opinionibus ex integro doctrinæ ac scripturæ Euangelicæ corpore diligenter expendenda esse: & nihil in Scripturis detruncandū, uel mutilatim citandū, uel aliud subintroducendum, quod in canone Scripturæ nō habeatur: ueluti olim Marcio fecit, quē nūc ea in re imitatur pōtificij.

Habemus itaq; cur olim ad Apostolicas prouocauerint ecclesias: nepe, ut inde autētica Apostolorum peterentur literæ, contra hereticos aliena proferentes. Hoc ut deinceps uideamus, utile erit Eusebij testimonium proferre, qui libro 6, capite 21 de Caio

scribit, quomodo is disputans Romæ sub Zepherino cōtra Proclū Cataphrygum siue Montanistarum propugnatorem, retundere potuerit aduersæ partis temeritatem & audaciam, quæ nouas scripturas producebat: & ut tanto melius illas refutaret, ex epistolis Pauli, in omni Ecclesia receptissimis, omittens illam quæ ad Hebræos est scripta, utpote de qua aliquando dubitatum erat, cum ipsis dimicabat. Cōstat igitur, & ab hæreticis olim alienos cōtra & præter Scripturā canonicā subintroducos libros, & ipsos ex receptissimis & in omni Ecclesia ap. pbatissimis Scripturis refutatos esse cū suis fictis libris, quos illi sacro Canoni ingerere uoluerūt. quod ideo factū est, ut dixi, ne aliquando occinerēt, etiam à catholicis quosdā libros usurpari, qui nō semp essent recepti. Sic statuerūt in ecclesijs pij doctores, ut etiā illos libros, de qbus unquā dubitātū erat, licet postea pbatī essent in omnibus ecclesijs, in disputatione cū hereticis instituta planè reijcerēt, (ueluti hic à Caio fieri uidemus) ne ulla occasio reclamādi hereticis relinqueretur. Cōstat etiā hinc, uerorū librorū q sunt Ecclesiæ & Canonis, numerū quæsitum esse in successione Apostolorum: ut cōstet, cur olim ad successiones prouocātū sit.

Nec interim hic prætereundū est, quod ex illa Caij disputatione cognoscatur, non aliunde dirēptas fuisse cōtrouersias, & hæreticos refutatos, quàm ex Scriptura: quāquā hodie pōtificij malè sibi cōscij, ex patribus & cōcilijs atq; decretis, tū etiam ex traditionibus tacitis disputare uelint: ut in proximo colloquio satis indicarūt præsentēs à parte pontificia, anno 1557, in urbe Vangionum. Et cū facta sit mentio Scripturarum, quæ sine contradictione semper sunt susceptæ in ecclesiarum successione, aliquid de eis dicendum erit latius. Cyprianus in explicatione Symboli, hæc de Scripturis uerba recitat: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum: & ideo quæ sunt ueteris & noui Instrumenti uolumina, quæ secundum maiorum traditionem per Spiritum sanctum inspirata creduntur, & ecclesijs Christi tradita, competens uidetur in hoc loco euidenti numero, sicut ex patrum monumentis accepimus, designare. Et mox cū illa Sacrarum scripturarum uolumina recitasset, sic scribere pergit: Hi sunt, quos patres intra Canonem concluderūt, ex quibus fidei nostræ assertiones constare uoluerunt, &c.

Perspicuum & apertum nunc fieri puto, quid Apostoli in successione posteris prætentionem reliquerunt: nempe hoc, ut certò sciremus, qui nam ueri essent libri Spiritus sancti, unde fides peti tantum deberet, &

Ecclesia pasci. Hos cum ibidē numeret Cyprianus, illosq; nos suscipiamus ex ista Apostolorū successione, ubi piē & fideliter custoditi fuerunt: quid est, quod nobis suam fidem nō ex scriptis Apostolicis, sed traditionibus tacitis & hominum commentis asserere & confirmare conati sint pontificij Aſotici? cum tamen non dicat, aliam doctrinam diuinitus esse inspiratam, quā illam quæ scripta extat in Canone: nec quoque aliunde asserat fidei nostræ assertionem cōstare, quā ex his ipsis.

Nunc quod ad Irenæum attinet, non dubito quin ipsius dicta de successione, Ecclesia & Scripturis, rectē explicuerint partim in 1. Parte, partim in hac etiam: tamē & hic erunt quædam istorum illustranda. Cōtra præstigatorū falsitatem stant hæc illustra eius dicta, ut cum ait lib. 3, cap. 2: Ostensiones quæ sunt in Scripturis, non posse ostendi nisi ex ipsis Scripturis. Item libro 3 in Præfatione: In hoc lib. ex Scripturis inferemus ostensiones, ut nihil tibi ex ijs q̄ præceperas, desit à nobis, &c. Ad quid igitur requiruntur traditiones tacitæ? Adde quod dicat per Dei uoluntatem in Scripturis nobis fundamentum traditum fidei, & columnam: cū tamen impius Peresius, Lindanus & Osius cum Aſoto dicant, Apostolos nō habere mā datum scribendi. An non ait propheta, Scri-

Dauid ait:
Dominus
narrabit in
scripturis
populorū.

bantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominū. Taceo alia testimonia. Idem Irenæus cum docuisset ueritatem Euangeliorum quæ quatuor Euangelistæ scripserunt, tandem ait de Paulo, quod etiā ipse à se prædicata per Dei uoluntatem in Scripturis tradiderit, libro 3, capite 1. Nota hoc, Per Dei uoluntatem.

Quod autem dicit, quosdam sine literis fidei ueritatem, quæ tamen ut illam recitat, est per omnia Sacris literis cōsona, didicisse, nostram omnino non infringit sententiam: quia id & de nostris fatemur laicis ac rusticis, qui ita sine literis instruuntur, ut Scriptura habet, & nostra instructio non aliunde quā ex Sacris literis proficiscitur.

Nam rectē ait idem libro 2, cap. 55: Non enim magis idonei hi quā Scripturæ: nec relinquentes nos eloquia Domini, & Moysen, & reliquos prophetas, qui ueritatē præ-

conauerūt, his credere oportet sanum quidem nihil dicentibus, instabilia autem delirantibus, &c.

Ergo ad Scripturam attendamus. Quod ad successionem attinet, cōmodē se exponit libro 4, cap. 45, inquit: Vbi charismata Domini posita sunt, ibi oportet discere ueritatē, apud quos est ea quæ ab Apostolis & Ecclesiæ successio, & id quod sanū est, &

habet textus) sermonis constat, &c. Verum, ubi quæso, nunc est quicquam sanius uel irreprobabilius literis canonicis, quæ in omni successione, & ab omnibus patribus approbatæ sunt? Loquitur etiā de sanis sermonibus, ac de sana doctrina Apostolus 1 Timoth. 1 & 6. & in 2 epistola, cap. 1 & 4. & ad Titum, cap. 1. nec opinor istos locos de alia doctrina intelligi posse rectius quā de ea quæ scripta extat in Euangelistis & Apostolicis literis. Addit tamen ibidem Irenæus hæc uerba: Qui nobis Scripturam sine periculo exponunt, &c. Illi olim exponebāt sine periculo Scripturas, qui erant in Apostolorum successione, ac puram Apostolicæ doctrinæ regulam retinebant: non immiscuentes falsas Scripturas, more hæreticorū, qui hoc haud segniter per id tempus faciebant. Hinc ibidē capite præcedenti, id est 4.4, ait: Qui crediti sunt quidem à multis esse presbyteri, seruiunt autem suis uoluptatibus, & non præcipiunt timorem Domini in cordibus suis, & contumelijs agunt reliquos, & principalis concessione tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, &c. Ab his (pergit dicere) oportet abstinere, adhærere uerò ijs qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt, & cum presbyterij ordine sermonem sanum, & conuersationē sine offensa præstant, &c. Hoc de Romanensibus uerē dici potest, ueluti & illud pphetæ Osee 4, Abieciisti uerbum meū, ideo ego te abijciam, ne sis sacerdos meus.

Vt autem his dictis Irenæus docer abstinendum esse à malis episcopis & presbyteris: ita rursus tradit illis adhærendum, qui Apostolorum doctrinā retinent, id est sanū sermonē, q̄ est in scriptis noui Testamenti cōprehensus. Vnde liquidō constat, nō amplius adhærendum impijs Romanis pōtibus. Nunc ad Tertullianum properamus, cuius dictum in illo libro de præscriptione hæreticorum, ex quo plurima cōtra nos adferunt pontificij, sufficiens esset ad ipsos refutandos, quādo ait: Curiositate nō est opus post Christum, nec inquisitione post Euangelium: cū credimus, nihil desideramus ultra credere, &c. Credimus ex Sacris literis, ex quib. etiā accepimus Euangelium. Hoc cū uos Papistæ negare non potestis, quid nam uultis? nisi fortē dicatis nō omnia quæ Euangelij & Christi sunt fidei uel Christianæ (q̄ esset Spiritum sanctum imperfectionis arguere) contineri in Sacris literis? Sed contra hoc audite rursus Tertullianum sic aduersus Hermogenem dicentem: Adoro Scripturæ plenitudinem, &c. Hoc si ita est, quid aliud requiritis quā Scripturam? Sed reperamus quædā dictorum Tertulliani altius, ac

Tertullia-

Tertullianus, quia Scripturas suo tempore negabant hæretici, aut in eis quædam corrumpebant, coactus est Scripturis omis-
sis propter aduersariorum lubricam perplexi-
tatem ad successiones & ecclesias Apostoli-
cas prouocare: tamen si hac tamen in re illo-
prudenter fuerit Irenæus, qui eruditè cen-
suit hæreticos, ex illis etiam Scripturis pos-
se conuinci & refutari, quas illi ipsi recepe-
rant, & ex talibus quas hæretici iam antea pro-
ueris agnouerant, Irenæus eosdem confuta-
uit & coarguit. Vterque tamen, hoc est & Ter-
tullianus & Irenæus, ad successiones Apo-
stolicas prouocat. Interim recēsent summā
fidei, quæ Scripturis est consona: uterque tamen
in eo laborauit, tam hic quam ille, ut ostendat
hæreticos aliud docere quam ab Apostolis
traditū fuerat. Hinc Tertullianus in Præscri-
ptione hæreticorum recitata fidei uel Aposto-
lici symboli, quod Scripturæ consonum est, 20
summa, sic tandem ait: Superest, ut demon-
stremus an nostra doctrina, cuius regulā su-
prā edidimus, de Apostolorum traditione cē-
seatur, & ex hoc ipso, an cæteræ de mēdacio
ueniāt. Cōmunicamus cū Apostolicis eccle-
sijs, quod nulla doctrina diuersa. Hoc est te-
stimonium ueritatis, &c. En ideo dicit fidei
suæ regulā (quam ibidē, ut diximus, recitat,
& quæ consona est Scripturis) descendisse
ab Apostolis, quia cōmunicarunt Apostoli. 30
eis ecclesijs, in quibus, ut inquit postea, au-
tenticæ literæ extrahantur, & ubi Apostoli totam
doctrinam reliquerant. Idē & ad pontificios
dicamus. Cōmunicent illi cū Apostolica ec-
clesia, & solas authenticas Apostolorum literas
retineant, & tunc illā sequi nos etiā minimē
pudebit. Repudiatoribus Actorum Apostoli-
corum sic ibidē respondere pōgit Tertullianus:
Possumus & hic Acta Apostolorum repudi-
antibus dicere, prius hic, uti ostendatis, quis
iste Paulus, & quid ante Apostolum, & quo-
modo Apostolus, quatenus & alias ad quæ-
stiones plurimum eo utuntur. Neque enim se-
pseudoapostolum de persecutione profite-
tur. Sufficit unicuique examinatē credenti,
quando nec Deus de se testimonium dixe-
rit. Sed credent sine Scripturis, ut credant ad-
uersus Scripturas: tamē doceant ex eo quod
allegant Petrum à Paulo reprehensum, aliam
Euangelij formā à Paulo superductā, citra eā 50
quam præmiserat Petrus & cæteri, &c. No-
temus, quod dicat hæreticos sine Scripturis
credere, ut aduersus Scripturas credant: idē
certē faciunt hodie Papistæ. Vult autem Ter-
tullianus ab ipsidem probari, num unquā ali-
ud & diuersum ab eo quod Petrus & cæte-
ri docuerunt, traditū sit à Paulo, præsertim
postquam una esset doctrina. Cum uerō u-
nam illam, & non diuersam doctrinam Apo-
stolorum scriptam habeamus, doceant eti-

am hodie solidis argumentis uel aliam præ-
ter hanc esse, uel quidem meliorem doctri-
nam ab Apostolis traditam in tacitis tradi-
tionibus, pontificij.

Constat autem nunc, cur ad Apostolicas
ecclesias & successiones prouocauerit Ter-
tullianus, & quod profiteatur se cum Apo-
stolicis ecclesijs consentire: quia ibi integrè
seruabatur Apostolicæ doctrinæ cum auten-
ticis eorum literis. Iam uerò cum semel sit con-
firmatus canon Scripturarum certa succes-
sione & testimonio patrum, nec amplius
opus sit ista appellatione, ut more ueterum
propter hæreticos adhuc quærenda sint in
ecclesijs Apostolicis & successionebus au-
tentica scripta: quæ est, obsecro, impudētia
aduersariorum pontificiorum, ut ad successio-
nes Apostolicas, & quidē illas ad quas uel à
Tertulliano uel ab Irenæo prouocatum est
olim ob prauissimas causas, appellēt: cum
earum Apostolicarum ecclesiarum una dūta
xat extet, eaq; ualde corrupta, & reliquæ pe-
rierint. Cum autē ne unius quidem testimo-
nij etiā in lege Dei ualeat, & cæteræ eccle-
siæ, ad quas olim prouocauit Tertullianus,
non minus quam ad Romanam, sint deletæ
una hac excepta, nec unitatis aliquis pos-
sit esse numerus: dicant, obsecro, quomo-
do unitas, uel unum quid sufficiens debet
esse testis? Quare cū & Smyrnenis ecclesia &
Ephesina, ad quas & Tertullianus & Irenæ-
us prouocant non minus quam ad Romanā,
perierint, nec inde hodie possit peti testimo-
nium: facile erit quoque successionem quæ
Romæ iactatur, repudiare, præsertim cum
certissimū sit, ibi successores à doctrina Pe-
tri & priorum episcoporum discessisse, ut
non ineptè illud Osee huc repetatur, Osee
4: Abiecasti uerbum meum, ideo & te abijci-
am, ne sis sacerdos meus. Verum quid opus
est de istis me esse sollicitum, cum ex ecclesi-
is his, & reliquis semel nunc confirmatos
habeamus certos Apostolorum libros.

Interim non est prætereundum, quod di-
cat Tertullianus, Clemēti cum cathedra re-
liquisse Petrum Romæ idem, quod Ioannes
Polycarpo & suæ ecclesiæ in Smyrneni &
Ephesina urbe reliquerat, & quod aliæ ec-
clesiæ Apostolorum semper exhibuerunt:
hoc est, non primatum, sed doctrinam. Nam
ex istis uerbis perspicue datur intelligi, ni-
hil prærogatiuæ à Petro relictum Romæ suc-
cessoribus, præ cæteris: sed idē doctrinæ ge-
nus ubique ab Apostolis commendatum su-
is successoribus. Porro, postquam istæ aliæ
successiones, ad quas prouocarunt, & quæ
etiam ab illis patribus Romanæ ecclesiæ &
successioni præpositæ sunt, perierint: im-
mò etiam Nicephorus dicat libro 5, capite
26, ita se habere cū successione in Romana
ecclesia

Hierony-
mus ait in
epistola ad
Euagriū:
Quid mihi
profers uni-
us urbis (Ro-
mæ) consue-
tudinē
Quid pauci-
tatem, (de
qua ortum
est supercili-
um in leges
Ecclesiæ)
iudicas?

ecclesia ut in Antiochena & Alexandrina, quæ tamen ecclesiæ iam abolitæ sunt: sitque nobis nunc salua Scriptura, atque ea tota uobis & integra relicta, ut illam per manus ex istis antiquissimis successionebus acceperit Ecclesia: potius ad Scripturam appellemus, & censeamus non minus in hac una successione Romana, quam superstitæ iactitant, irrepsisse, uel saltem irrepere potuisse errores, quam constet reliquas illas ecclesias ad quas simili liter protuocatio olim fiebat, periisse: ut ratum maneat, nihil ex ista successione firmiter probari. Cum enim ecclesiæ istæ omnes quarum facit mentionem, defecerint à Christianismo, Corinthus, Philippi, Ephesus, Smyrna, &c., ad Mahometismum, & sola remanserit Romana: imò non sit certum ex Tertulliano, uel Romanam solam, uel unam aliquam earum, siue aliam solam ecclesiam ex Apostolicis consulendam, sed potius originales ecclesias omnes, ut in mutuo consensu testimonium ueritatis roboretur, appellandas: sequitur, unius testimonium insufficiens esse. Sic enim dicit omnem ecclesiam & doctrinam, quæ cum ipsis Apostolicis ecclesijs matricibus & originalibus fidei (non inquit, cum una aliqua, ut est Romana) conspiraret, ueritati deputanda esse. Non igitur ad solam Romanam, tanquam ad Delphicum Apollinis oraculum, prouocandum est. Et si quoque ecclesia Ephesina, in qua post omnes Apostolos quam diutissime uixit Ioannes, certissime que uerbo Dei scripto fundatam reliquit doctrinam, tandem periit: quid mirandum, si etiam Romæ perierit Apostolicus cadus, & puritas ueræ doctrinæ? Tertullianus autem pergit scribere, ex collatione doctrinæ cum Apostolica doctrina iudicium fieri, num Apostolicæ sint ecclesiæ etiam illæ quæ postea perceperunt doctrinam: de quibus ait, quod si eandem doctrinam Apostolorum retinent, etiam si à nullo Apostolo sint fundatæ, tamen esse Apostolicas deputandas, propter eandem, quam cum Apostolis communem habent doctrinam. Hæreses autem non recipi ab Apostolicis ecclesijs, ob diuersitatem doctrinæ: ideoque nec esse Apostolicas.

Hoc pacto & nostræ ecclesiæ sunt Apostolicæ, quæ cum Apostolicis communem Scripturarum doctrinam continent & obseruat. Nam inquit, Paulum in epistolis (quas nominat, ut illa est ad Corinthios, ad Galatas, & quæ ad Timotheum scripta extat) exemplis hæreticorum cum doctrinis damnasse: ordineque ex Sacra Scriptura, Pauli & Ioannis exemplis refutari hæreticos docet, & hoc pacto omnes refutari hæreses inquit. His definitionibus (dicens) prouocare à nobis, & reuicte hæreses omnes, &c. Quia

cōtrouersia inter Tertullianum & aduersarios hæc fuit, quod non uoluerit peti ab hæreticis quæ tradiderat Apostoli, (licet probasset illa sola esse suscipienda & credenda) sed ea saltim ab ijs ecclesijs petenda esse, quæ ipsorum ut conciones audierant, sic quoque se habere eorundem scripta autentica testabantur. Quid enim prædicauerint, (ait ipse) id est, quod illis Christus reuelauerit, ut hic præscribam, non aliter probari debere nisi per easdem ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando tam uiua, quod aiunt, uoce, quam per epistolas postea, &c.

Habemus cur ad istas ecclesias prouocatum sit: nempe, ut testaretur illud ipsum esse ab Apostolis scriptum, quod antea prædicauerant uoce. Erant igitur ibi quasi phronisteria & certa testimonia de ueris Apostolorum scriptis, quæ priori concioni consona erant, suscipiendis, & de refutandis hæreticorum subintroductis scripturarum uanitatibus. Hinc idem ait: Ecclesias percurrere Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsentantur, apud quas authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes uocem, repræsentantes faciem, &c. Ne igitur diceret quis, aliud uoce uiua, aliud in scriptis docuisse Apostolos, disertè dicit Tertullianus in suis Præscriptionibus hæreticorum, unde hæc omnia traduximus, epistolas sonare ipsorum uocem: id est, illos ipsos etiam in scriptis tradidisse, quæ uiua uoce docuerunt. Et cum ablegat omnes ad ecclesias Apostolicas, ut Ephesinam, Corinthiacam, Philipensem & Romanam: uideamus Tertullianum non hoc uoluisse, ut ipsis tantum ecclesijs crederemus, quasi ab illarum autoritate solummodo pendendum esset: sed ut uideamus ibi & inquiramus, inspiciamusque authentica Apostolorum scripta, quæ quasi apud ipsas deposita erant. Hinc ait Irenæus libro 3, capite 5, quod omnia in Scripturam tanquam in repositorium diues, quæ sunt ueritatis contulerint Apostoli, & iubet ibi regredi ad eam traditionem, quæ ex Scripturis est, & ad ostensionem eorum qui Euangelium scripserunt. Idem ait ex Irenæo Nicephorus li. 4, ca. 30: Hæc dogmata (tua) non sunt sanæ sententiæ: hæc dogmata sunt dissoluta & diuersa ab Ecclesia (nempe quæ Apostolorum doctrinam certò traditam retinet.) Item: Hæc dogmata qui ante nos fuerunt, quique cum Apostolis conuersati sunt presbyteri, tibi non tradidere, &c. En hic reddit rationem, cur olim ad successionem prouocauerint: quia semper de noua doctrina inquit situm est, an illa Apostoli & deinde ipsorum discipuli, qui eis in ecclesijs legitime successerant doctrina & ordine, & docuissent & tradi-

& tradidissent simul. Vt autem constet, quid per hæc fieri & intelligi Irenæus, & postea Nicephorus libidè ostenditur clarè, quid per successionem acceperint olim, quia ait Irenæus: Polycarpus omnia ab ipsis spectatoribus uitæ uerbi accepta, & Scripturis consona referre solitus est, &c. Ergo & Scripturam ipsam, & quæ ei consona erant, acceperunt per successionem olim patres. At talia amplius in successione Romæ non reperimus. Sed reuertimur ad Tertullianum. Pergit sic ibidem Tertullianus: Ipsa enim doctrina eorum (subaudi hæreticorum) cum Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicuius autoris esse, neque Apostolici: quia sicut Apostoli non diuersa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis descuerunt, & aliter prædicarunt, &c.

Ergo non hoc uoluit, ut ecclesiæ illæ, ad quas prouocatio fiebat, statuerent uel iudicaret pro imperio & arbitrio: sed ut inde authenticæ literæ, quæ ex priori Apostolorum prædicatione uiuæ uocis testimonium, quod integræ & sincerae essent, in istis ecclesijs habebant, peterentur, & cum istis conferrentur hæretica scripta. Quare cum hoc uelit, ut hæreticorum scripta cum Apostolicis conferantur, quod certa fieret coniectura, num hæretici rectè uel perperam docerent: sunt certè longè aliter intelligenda, quàm sit ab Alogis, Staphylinicis & Papiasticis, uerba hæc: Quæramus à nostris in nostro & de nostro: ut non de Romana sede, sed de ecclesijs Apostolicis, & ijs, quæ etsi non essent tales in quibus docuerant Apostoli, tamen cum eis in doctrina communionem alebant, intelligantur. Ad hanc itaque formam (ait) prouocabuntur (hæretici) ab illis ecclesijs: quæ licet nullum ex Apostolis uel Apostolicis autorem suum proferant, ut multò posteriores, quæ denique quotidie insinuantur: tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputantur consanguinitate doctrinæ.

Nisi igitur quis uelit cæcutire, satis est iam explicatum, quid senserit uetustas de successione: tamen plura cum ad Irenæum & Tertullianum peruentum fuerit, dicemus de eadem: nunc uerò agimus reuerenter gratias utrique, quod contra hæreticos repudiantes scripturas Apostolorum ac Euangelistarum, ueritatem earundem ex certis Apostolorum successionebus ac ecclesijs Apostolicis probauerit, & inde deprompserit quæ nam sint Apostolorum literæ, pro quibus tantopere etiam certarunt, ut possent illas à commentis hominum & à falsis ac sub-

guere. Agamus, inquam, his uiris gratias, quod ostenderint eandem doctrinam, quæ in scriptis Apostolorum legitur, & uiguisse ac simul prædicatam fuisse in ecclesijs Apostolicis, ab ipsis Domini discipulis & Apostolis: ut planè nunc nullum possit esse dubium, de libris canonicis & authenticis Sacre scripturæ. quos cum ita nunc certos habemus bona fide ab illis per succedentes patres ad nos transmissos, meritò illis solis credamus, & uanam ad Romanam sedem prouocationem & successionem omittamus. Irenæus enim li. 3, ca. 1, & in Prologo eiusdè lib. ac cap. 11, multis probat rationibus, tantum quatuor esse Euangelia uera. Tertullianus etià acriter pro Euangelio Lucæ contra Marcionem certat, & per toto nouo Testamento: ut nullo nunc alio præter Scripturas nobis opus sit.

Augustinus contra Petilianum Donatistam parte 11, capite 16 ait: Sed utrum ipsi Ecclesiam teneant, non nisi Diuinarum scripturarum canonicis libris ostendar: quia nec nos propter ea dicimus nobis credi oportere, quia in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quam tenemus, commendauit Mileuitanus Optatus, uel Mediolanensis Ambrosius, uel alij innumerabiles nostræ cõmunis episcopi: aut quia nostrorum collegarum conciliis ipsa prædicata est, aut quia per totum orbem in locis sanctis, quæ frequenter nostra cõmunio, tanta mirabilia uel exauditionum uel sanctorum sunt, &c. En non uult aliter ostendi Ecclesiam, quàm ex Scriptura: & repudiat omnes successiones in Ecclesia, & prerogatiuas quæ in ea possent esse.

Idem Augustinus contra Faustum libro 11, cap. 5, pulchrè de autoritate Scripturæ, & de successione differit contra pontificios. Distincta est, inquit, à posterioribus libris excellentia canonicæ autoritatis ueteris & noui Testamenti, quæ Apostolorum firmata temporibus per successiones episcoporum & propagationes ecclesiarum, tanquam in sede sublimi cõstituta est, cui seruiat omnis pius & fidelis intellectus. Ibi si quid absurdum mouerit, non licet dicere, autor huius libri non tenuit ueritatem. In opusculis autem posteriorum, quæ libris innumerabilibus continentur, nullo modo illi sacratissimæ canonicarum scripturarum excellentiæ cõequatur, etiam in quibuscunque eorum inuenitur ueritas, longè tamen est impar autoritas.

Nunc habemus cur prouocauerit ad successiones, quia ex illis commendatam habebat Scripturam, quæ de Manichæi Apostolatu nihil continet, &c.

Ex his uerbis colligimus post semel confirmatum & comprobatum canonem Scripturarum, non amplius querendam Ecclesiam apud

siam apud episcopos, uel in ipsorum ecclesijs & successioneibus, uel ex patribus eorum scriptis considerandam: sed ostendendam ex apertis Diuinarum scripturarum libris canonicis. Interim singulorum patrum, quorum nominibus abuti solent aduersarij, dicta inspicimus & examinabimus. Tēdimus igitur ad Irenæum.

BREVIS EXPLICATIO EORUM
quæ apud Irenæum extant de Ecclesia, & successione
in ea: & cur olim ad Apostolicas ecclesias pro-
uocauerint: quas uel inde traditiones
retulerint ueteres patres.

Videbimus quid Irenæus de Ecclesia, fide eius notisq; & de uera successione dicat.

Capitis 2 summa, in libro primo Irenæi: Expositio prædicationis ueritatis, quam ab Apostolis accipēs Ecclesia custodit, & c. unde liquidò constat, prædicationem ueritatis ab Apostolis acceptam, custodiri in Ecclesia, & nihil aliud assumi. Pergit autem sic in capite secundo:

Ecclesia enim per uniuersum orbem usque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis eorum accepit eam fidem, quæ est in unum Deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: & in unum Iesum Christum, filium Dei, incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum sanctum, qui per prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum: & eam quæ est ex uirgine generationem & passionem, & resurrectionem à mortuis: & in carne in cælos ascensionem dilecti Iesu Christi Domini nostri: & de cælis in gloria patris aduentum eius ad recapitulanda uniuersa: & resuscitandam omnem carnem humani generis: ut Christo Iesu Domino nostro, & Deo, & saluatori, & regi secundum placitum patris inuisibilis omne genu curnetur cælestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua cōfiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitiae & angelos transgressos atq; apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in æternum ignem mittat: iustis autem & æquis, & præcepta eius seruantibus, & in dilectione eius perseverantibus quibusdam quidem ab initio, quibusdam autem ex poenitentia uitam donans, incorruptelâ loco muneris conferat, & claritatem æternam circumdet, & c. Hæc assertio fidei petita est ex Sacris literis: sed ut hoc certissimè uerum esse demonstremus, nempe hanc recitatam fidem, quæ est in Scripturis fundata, esse Apostolicâ doctrinam, & ubique seruandâ, nihil quæ illi addendû, audiemus reliqua Irenæi dicta ex capite 3.

Sequitur capitis 3 summa in lib. primo: 60 eo ipso tempore) omnia Christianis necessaria cre-

Ostensio, neque plus, neq; minus de ea quæ est in fide posse quosdam dicere. & ita deinde sequitur in tertio capite:

Hanc prædicationem cum acceperit & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Ecclesia: & quidem in uniuersum mundum disseminata diligenter custodit quasi unam domum inhabitans, & similiter credit ijs, uidelicet quasi unâ animam habens, & unum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi unam possidēs os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sint, sed tamen uirtus traditionis una & eadem est: & neque hæ quæ in Germania sunt fundatæ ecclesiæ, aliter credunt aut aliter tradunt, neque hæ quæ in Hiberis sunt, neque hæ quæ in Celtis sunt, neque hæ quæ in Oriēte sunt, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen, prædicationis ueritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. & neque qui præualet sermone, ex ijs qui præsunt ecclesijs, alia quàm hæc sunt, dicet. Nemo enim supra magistrum est: neq; infirmus in dicendo deminorauit traditionem. Cum enim una & eadem fides sit, neq; is qui multum de ea potest dicere amplius, neq; is qui minus, deminorat, & c. Hæc notent lectores, ut considerent quæ sit & fuerit uera Apostolorum traditio, & quæ sit uera Ecclesiæ: utque consideretur, apud quos sit Ecclesiæ. Irenæus dicit, eos qui præsunt ecclesijs, non alia quàm hæc sunt quæ in præcedenti capite tradidit, docere: ubi etiâ refert fidem Ecclesiæ ad Scripturam: scilicet illam esse (ostendens) in Deum patrem, & in filium pro nobis resuscitatum, passum iuxta Scripturas, & in Spiritum sanctum. Denique ait de gloria Christi quomodo ei omnis cedat gloria. Hæc est fides quam & nos docemus. Contrarium Papa docet, nempe fidem dirigendam in sanctos, & quos uult Christianis patronos eligendos. Sic duas uias nobis proponit credendas post hanc uitam Irenæus. His non contentus, tertiam addit Papa, docēs purgatorium ignem esse necessariò credendum. Irenæus uerò docet Christum saluatorem Dominum secundum placitum patris esse, idq; credendum: sed præter hoc tradit Papa se esse dominum Christiani orbis, & omnium Christianorum in terris. Sed respondeant: Aut non omnia ad finem necessaria tradidit Irenæus, nec etiam istæ ecclesiæ (de quibus dicit Irenæus, quod nō aliam sint amplexæ fidem, quàm illam quæ est ab ipso recitata, in omnibus tunc locis

saria credito habueret: aut si illæ omnia creditu necessaria habuere, tunc Papa cum sua ecclesia errat, & supuacanea multa tradit. Loquitur. n. hic sanctus pater de fide, quæ nobis & ueteris Testamenti prophetæ, & in nouo Apostoli in Scripturis prædicarunt: quam etiam ipse Irenæus traditionem uocat, quæ ubique in omnibus locis est manifestata. Sed Papistæ dicunt, suas traditiones non esse manifestandas: imò secretiores esse quàm ut reuelari debeant, ideoque tacitas dici, & obseruandas esse. Sed pergamus ex Irenæo, qui quemadmodum fidem Ecclesiæ ex Scriptura demonstrauit, ita etiam & ex eadem perspicue refutat hæreticos: ut ex eodem pro certo constet, tum ipsam Scripturam esse certam notam Ecclesiæ, tum fidem ex uera Scriptura profectam. Iam uero aduersarij contra nos non disputant ex Scriptura.

Irenæus libro 2, capite ultimo, circa finem: Sed ne putemur fugere illam quæ ex scripturis Dominicis est probatio, ipsis Scripturis multo manifestius & clarius hoc ipsum prædicantibus, his tamen, qui non prauè intendunt eis, proprium librum qui sequitur has Scripturas reddentes, ex scripturis Diuinis probationes apponemus in medio omnibus amantibus ueritatem, &c. En ostendit sua ex Scripturis, & apponit ex canonicis literis probationes. Ut autem clarius pateat, eum ex Scriptura hæreticos refutasse, & in tanto honore habuisse Scripturas, ut eis nihil prætulerit: petimus à lectore, ut illa Irenæi dicta repetat, quæ ex præfatione & cap. 1 lib. 3. produximus in loco de traditionibus. Parte prima.

Irenæus li. 3, ca. 2, sic scribit: Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in ecclesijs custoditur, prouocamus eos qui aduersantur traditioni: dicent se non solum presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapiētiōres synceram inuenisse ueritatem, & Apostolos admiscuisse ea quæ sunt legalia Saluatoris uerbis, &c. Habemus rationem, cur ad successionem prouocauerint olim. Hinc mox ait: Euenit itaque, neque Scripturis iam, neque traditioni eos consentire. (Traditionem autem hic intelligit ueram prædicationem, quæ in successione à multis audita erat, & seruata.) Sed hoc ex capite, & citatis iam antea in prima Parte dictis non obscure cognoscitur, hæreticos non Scripturis credidisse, sed nouas quasdam traditiones ad eam applicuisse. His igitur ut occurreret, prouocat ad Apostolicas sedes, & successionem in ecclesijs Apostolicis: ut cum isti hæretici reiiciant Scripturas, uideatur in ecclesijs Apostolicis, an non illa ipsa scripta sint consona primis Apostolorum traditionibus, & cōcionibus, 60

& ut ipsos libros Euangeliorum esse autenticos Apostolorum ipsorum probet. Hinc sequitur apud eundem maior ratio, cur ad successiones appellet.

Caput 3 lib. 3.

Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam in Ecclesia, adest perspicere omnibus, qui uera uelint audire, & habemus annuere eos, qui ab Apostolis instituti sunt episcopi in ecclesijs, & successores erunt usque ad nos: qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab ijs (scilicet hæreticis) deliratur, &c. Hic indicatur ratio, cur contra & propter hæreticos appellauerit ad successiones Apostolicas, quia in eis dicit se nihil tale ab Apostolis traditum repperisse, ideo sic pergit scribere: Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quæ seorsim & latenter ab reliquis profecta docebant, his uel maxime traderent ea, quibus etiam ipsas ecclesias tradiderunt. Valde enim perfectos & irreprehensibiles in omnibus uolebant eos esse, quos & successores relinquebant, suum ipsorum locum magisterij tradentes: quibus emendatè agentibus fieret magna utilitas, lapsis autem summa calamitas. Sed quia ualde longum est, in hoc tali uolumine omnium ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romanæ fundatæ & constitutæ sunt ecclesiæ, eam quæ habet ab Apostolis traditionem, & annūciatam hominibus, fidem per successiones episcoporum perueniet usque ad nos, indicantes: confundimus omnes eos qui quoquo modo uel per sui placentiā malam, uel uanā gloriā, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc, n. ecclesiam propter potentiorē principalitatem, necesse est omnem cōuenire Ecclesiam: hoc est, eos qui sunt ubique, fideles, in qua semper ab ijs qui sunt ubique, cōseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio. Fundantes igitur & instruētes beati Apostoli Ecclesiam, Linus episcopatum administrandæ ecclesiæ tradiderunt. Huius Paulus meminit in his quæ sunt ad Timotheum epistolis. Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco ab Apostolis episcopatum sortitur Clemens, qui & uidit ipsos Apostolos, & cōtulit cum eis, cum adhuc in fontem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet. non solus enim adhuc, multi supererant tunc ab Apostolis docti. Sub hoc igitur Clemente, dissensione non modica inter eos quæ Corinthi essent fratres facta, scripsit quæ est Romæ ecclesia potentissimas literas Corinthijs, (En traditio est, quæ in Scripturis cōprehensa est.) ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians quam in recenti ab Apostolis receperat traditionem, annūciante unum Deum omni-

um omnipotentē, factore cœli & terræ, plasmatorem hominis: qui induxit cataclysmū, & aduocauerit Abraham: qui eduxerit populū de terra Aegypti: qui locutus est Moysi, qui legem disposuerit, & prophetas miserit: qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hūc patrem Domini nostri Iesu Christi ab ecclesijs annunciarī ex ipsa Scriptura, qui uelint, discere possunt, & Apostolicā Ecclesiæ traditionem intelligere (Ecce 10 ex Scriptura Apostolica precipitur traditio.) cū sit uetustior epistola ijs qui nūc falsō docent, & alterū Deū super Demiurgum, & factorem horū omnium quæ sunt comminiscuntur. Huic Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexāder: ac deinceps sextus ab Apostolis cōstitutus est Sixtus, & ab hoc Telephorus, qui etiā gloriosissimē martyriū fecit: ac deinceps Higinus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatū ab Apostolis habet Eleuterius. Hac ordinatione, & successione ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio & ueritatis præconiatio, peruenit usq; ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, unam & eandem fidē uiuificatricem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usq; nunc sit conseruata, & tradita in ueritate. Polycarpus autē non solum ab Apostolis edoctus, & conuersatus cū multis ex ijs qui Dominum nostrū uiderunt: sed etiā ab Apostolis in Asia, in ea quæ est Smyrnis ecclesia constitutus episcopus, quem & nos uidimus in prima nostra ætate: multū enim p̄seuerauerat, & ualde senex gloriosissimē & nobilissimē martyrium faciens exiuit de hac uita.

Hic docuit semper quæ ab Apostolis didicerat, quæ & Ecclesiæ tradidit, & sola sunt uera: & testimonium ijs perhibent quæ sunt 40 in Asia ecclesiæ omnes, & qui usq; adhuc successerunt Polycarpo: qui uir multo maioris autoritatis testis, & fidelioris ueritatis est testis, quā Valētinus & Marcion, & reliqui qui sunt pueri sę sententiæ. Is enim est qui sub Aniceto cum aduenisset in urbem, multos ex ijs quos prædiximus hæreticos, conuertit in Ecclesiam Dei, unam & solam hæc ueritatem annuncians ab Apostolis percepisse se, quā & Ecclesiæ tradidit, &c. Et mox: 50 Est autem & epistola Polycarpi ad Philippenses scripta perfectissima, ex qua & characterem fidei eius & prædicationem ueritatis, qui uolunt & curam habet suæ salutis, possunt perdiscere. Sed & quæ est Ephesi ecclesia à Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos usq; ad Traiani tempora, testis est uerus Apostolorum traditionis, &c. Hastenus Irenæus. Notet hic lector, quod præter Scripturam recondita mysteria

ptulerint hæretici, quæ docet ignota fuisse ecclesiæ Apostolicę, & in successiōe Apostolorum non reperta esse. Deinde obseruetur, quod doceat illos in successione perfectos & irreprehensibiles esse debere, qui in locum Apostolorum constituti sunt, & constituantur, & quod his tota doctrina cum sedibus sit tradita, qui fidem acceptam tradiderunt. Tertiō tradit illam quæ ab Apostolis est traditio, ab ijs ubiq; in successione seruata esse: & illam ipsam traditionem, ut antea etiam docuit, non obscurē ostendit Scripturam esse, quando ait in hoc ipso capite, illam ipsam traditionem annunciarī ab ecclesijs ex ipsa Scriptura. unde qui uelint (ait) discere possint, & ipsam Ecclesiæ traditionem intelligere, cum sit uetustior epistola ijs, qui nunc falsō docent alterum esse Deum, &c. Hæc sunt aperta uerba Irenæi, quæ præcesserunt. Debemus ergo magis epistolis Apostolicis & eorum reliquis scriptis credere, quā alijs falsis dogmatib. quę in Scriptura non reperiuntur. Notet igitur pius lector, illam quę ex Scripturis est traditionem in Romana ecclesia apud succedentes duodecim episcopos tempore Irenæi permansisse: hanc uocat ueritatis præconiatiōem, quam ab Apostolis in Ecclesia & in ordinatione & successione Apostolicarum sedium ad suum tempus usq; peruenisse asserit Irenæus: eamq; plenissimam ostensionem esse, inquit, hanc unam & eandem fidem uiuificatricem, quæ in Ecclesia semper conseruata & tradita sit in ueritate. Deinde ad Polycarpum appellat, quem dicit in successione Apostolica mansisse, & sola illa docuisse, quæ Apostoli tradiderunt, quæ censet tantum uera esse. Sed cum Papæ Romani non amplius docuerunt quæ soli tradiderūt Apostoli, sed etiam ea reiecerunt: sequitur & illos quoq; reiiciendos. Ne tamē existimēt lectores illa de quibus Polycarpus refert, esse alia, quā quæ scripta sunt, legant Eusebium libro 5, cap. 20. ubi introducit Irenæus referēs Polycarpum omnia Scripturis cōsona docuisse: ergo extra Scripturam nihil docuit. Idem refert Nicephorus cum Eusebio. Nicephori uerba sunt post multa alia libro 4, cap. 30: Vt Polycarpus omnia à spectantibus ipsis uitæ uerbi accepta, & Scripturis consonantia memoriter referre solitus sit, &c. Est igitur & ille hic nunc fucus detectus, quod dicat alia præter Scripturam esse tradita. Docet etiam Irenæus illam ipsam fidem & ueritatē percepisse Polycarpū ab Apostolis, & tradidisse ecclesijs, quā his capitibus tradit: moxq; refert nos ad Polycarpi epistolam ad Philippenses scriptā. Sed nunc uideamus quædam ex illa epistola sic enim in ea Polycarpus scribit: Propterea 60 relin-

relinquentes uanitates multorum & falsas doctrinas, ad illud quod traditum nobis est uerbū reuertamur, &c. Notetur hoc q, nos ad uerbū Dei reuocet, quia illud est ueritas, & manet in æternum.

Idem Polycarpus in epistola ad Philippenses ait: Scientes uos credentes, qua gratia facti estis, non ex operibus, sed in uoluntate p Iesum Christum: propter quod succincti lumbos uestros seruite Domino cum timore, & in ueritate, dimisso uaniloquio & errore, &c. In qua ueritate seruiemus ei? de qua Christus Ioannis 17, Sermo tuus ueritas, inquit.

Idem in eadem: Hæc fratres mei, nō à me ipso imperans scribo uobis, sed quoniā uos prouocastis: propterea quia neq; ego, neq; similis alius mei poterit seq sapientiā Pauli, qui fuit apud uos, docuit firmissimè uerbum ueritatis, & qui absens scripsit uobis 20 epistolas: ad quas deflectimini, ut possitis edificari in fide, quæ data est uobis, quæ mater est omnium, &c. En hic remittit nos Polycarpus ad Pauli epistolas. Sed alibi quædam adducta sunt ex Polycarpo in eandem sententiam.

Pergit Irenæus in sequentibus capitibus recensere successiones, & ostendere illā esse ueram ecclesiam, quæ Scripturas quas uocat Apostolorum traditiones, retinet: & deinde 30 scripta Apostolorum integrā ac uera mānīsse in successione apud Apostolicas ecclesias, ostendit. Sequuntur igitur eius uerba.

Caput 4, liber 3.

Tantæ igitur ostensiones cum sint hæc, nō oportet adhuc quærere apud alios ueritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cū Apostoli quasi in depositarium diues, plenissimè in ea contulerint omnia quæ sint ueritatis, ut omnis qui uelit, sumat ex ea po 40 tū uitæ. Hæc est enim uitæ introitus, omnes autē reliqui sunt fures & latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem sunt Ecclesiæ, cum magna diligētia diligere & apprehendere ueritatis traditionem. Quid enim & si qua de aliqua modica quæstione disceptatio esset, nōne oportet in antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt: & ab eis de p 50 senti quæstione sumere quod certum & reliquidum est? Quid enim si neque Apostoli quidem Scripturā reliquissent nobis, nōne oportebat ordinem ditionis sequi, quā tradiderunt ijs, quibus committebāt ecclesias? cui ordinationi assentiunt multæ gentes barbarorum eorum qui in Christum credunt sine charactere uel atramento, scriptā habentes per Spiritum in cordibus suis salutem, & ueterem traditionem diligēter custodientes, in unum Deū credentes fabrica 60

torē cœli & terræ & omnium quæ in eis sunt, per Christum Iesum Dei filium: qui propter eminentissimam ierga figmentum suum dilectionē, eam quæ esset ex uirgine generationem sustinuit ipse per se hominē adunans Deo, & passus sub Pōtio Pilato, & resurgēs, & in claritate receptus in gloria: uenturus Saluator eorum qui saluantur, & iudex eorum qui iudicantur: & mittens in ignem æternū transfiguratores ueritatis, & contemptores patris sui & aduentus eius. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quātum ad sermonem nostrum, barbari sunt: quantum autem ad scientiam, & consuetudinē, & conuersationem propter fidem, perquam sapientissimi sunt, & placēt Deo conuersantes in omni iusticiā, & castitate, & sapientia. quibus si aliquis annunciauerit ea q ab hæreticis adinuenta sunt, proprio sermone eorū colloquens, statim concludentes aures longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquiū. Sic per illā ueterē Apostolorū traditionem in cōceptiōnem mentis admittunt, quodcūq; eorum portentiloquium est, neq; enim congregatio fuit apud eos, neque enim doctrina instituta, &c.

Obseruet hic lector, Irenæū dicere, quod si neq; Apostoli quidē Scripturas reliquissent nobis, nōne oportebat ordinem traditionis sequi? Sed iam reliquerunt Scripturas: ergo ex ea traditionem omnium certissimā Apostolorum petamus, & non aliunde. Quod uerō docet multas gentes sine literis didicisse traditionem, quam tamen docet symbolum ipsorū esse, nihil refert: quia fides earum quam recitat, per omnia cōuenit Sacris literis. Et hoc quidē fieri potuisse tempore illo, concedimus: sed post Sacras literas ubiq; in omnibus receptas ecclesijs, id fieri non potuisse, uel etiam debuisse, docet Theophylactus in præfatione in Mattheum, his uerbis: Quemadmodum magni illi atq; diuini uiri, qui ante legem Moyse uixere, non ex literis & libris discebant, sed munda præditi mente spiritus illustratione illuminabatur, atq; in hunc modū Deo ipsis ore ad os loquente, quæ Deo placita erāt cognoscebāt: tales se præstabant Noe, Abraham, Iob, Moyses: at postquam deteriores facti sunt homines & indigni, q à Spiritu sancto illustrarentur & docerentur, concessit tādē misericors Deus & Scripturas, ut uel p illas diuinæ uolūtatis essent memores: ita & Christus Apostolis corā in sua persona locutus est, & Spiritus S. gratiā misit doctoris. Verū quū hæreses pullulaturæ erāt, q mores nostros depasceret, opere precium nolumus est, ut scriberetur & Euāgelia, quod discētes ex illis ueritatē, nō ab hæresū mendacijs de-

eius deciperemur, moresq; nostri nō prorsus pessundarentur, &c. Retineamus igitur Scripturas, & inde discamus ueritatē. Rescē igitur dicitur apud Euseb. l. 3, c. 32, mox cū inciperent sublati Apostolis oriri hæreses, Ecclesiam fuisse corruptam per hæréticos, & non amplius uirginem mansisse eandem.

Et quod nō amplius ex integritate doctrinæ uel uita cognoscatur Ecclesia, uel etiam olim cognita sit, sed tantum per Scripturas: 10 testatur Chrysostomus homilia 49, in caput 24 Matthæi, in expositione secunda.

Chrysostomus, in quā, in ca. 24 Matthæi, homilia 49, ad hunc modum scribit: Quia in tempore hoc, ex quo occupauit hærēsis ecclesias, nulla p̄batio potest esse uerę Christianitatis, neq; refugium Christianorū aliud est uolentium cognoscere fidei ueritatē, nisi scripturæ Diuinæ. Antea enim multis modis ostendebatur quę esset uera Ecclesia 20 Christi, & quę gentilitas: nunc autem nullo modo cognoscitur, uolentibus cognoscere quæ sit uera Ecclesia Christi, nisi tantummodo per Scripturas. Quare? Quia omnia hæc, quæ sunt p̄prie Christi in ueritate, habet & hærēses istæ in schismate: similiter ecclesias & ipsas scripturas Diuinas, similiter episcopos, cæterosq; ordines clericorum, similiter Baptismum, similiter Eucharistiam, & cætera omnia: deniq; ipsum Christū. Volēs ergo 30 quis cognoscere, quæ sit uera Ecclesia Christi, unde cognoscat in tanta confusione similitudinis, nisi tantummodo per Scripturas? Item ex moribus ipsis prius intelligebatur Ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum, aut omnium aut multorū erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem, aut tales aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt hærēci aut gentiles. Adhuc autem, & maior continentia apud illos in- 40 uenitur, quamuis in schismate, q̄ apud Christianos. Qui ergo uult cognoscere, quæ sit uera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo p̄ Scripturas? Sciēs ergo Dominus, tantā confusionem rerū in nouissimis esse diebus futuram, ideo mandat, ut Christiani qui sunt in Christianitate, uolentes firmitatem accipere fidei uerę, ad nullam rē confugiant, nisi ad Scripturas: alioqui si ad alias respexerint, scandalizabuntur & peribunt, 50 non intelligentes quæ sit uera Ecclesia, &c.

Hæc quoq; est sentētia Augustini in multis locis, scilicet per Scripturā tantum cognosci Ecclesiam Christi catholicam.

Et hic etiam in citato loco commodē Irenæus reuertitur ad Scripturas, postquā ostēdisset ita quoq; fidē illam se habere sine literis ab Apostolis acceptā, ueluti ea quā in literis acceperūt ecclesiæ. quod prolixē in sequenti etiam capite probat: nempe, docens 60

hanc ipsam fidem ex Scripturis esse. de qua re in prima Parte diximus.

Frustra igitur prætendunt nostri aduersarij, non ex Scriptura, sed apud successionē Apostolorum ex tacitis traditionibus peti ueritatem. Sed hoc in loco de Traditionibus ex libro 3, ca. 5, probauimus copiosius.

Ex capite 43 libri 4.

Et adhuc quemadmodū igitur ostendimus si quis legat Scripturas. Etenim Dominus sic disseruit discipulis post resurrectionē suā a mortuis, & ex ipsis Scripturis ostēdēs eis, quoniam oportebat Christū pati, & intrare gloriā suā, & in nomine eius remissio nē peccatorū predicari in toto mūdo. Erit consummatus discipulus, similisq; patrifamilias, qui de thesauro suo profert noua & uetera. Quapropter ijs qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his q̄ successione 10 habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum episcopatus successionē charisma ueritatis certum secundum placitum patris acceperunt, &c.

Expende hic lector, quod testetur Christum apud suos ex Scripturis disseruisse, & ita obediendum esse episcopis in successionē cōstitutis, si charisma ueritatis, idq; secundū placitū æterni patris, qui uult suū filiū in Scripturis loquētē audiri, retineat. Ideo sic pergit: Reliqui uerō q̄ absistūt a principali 20 successionē, & quocūq; loco colligūtur, suspectos habere uel quasi hæréticos & malæ sententię, uel quasi scindētes & elatos & sibi placentes, aut rursus ut hypocritas q̄stus gratia & uanæ gloriæ hoc operātes: omnes autem hi decidūt a ueritate. Et hærēci quādem alienū ignem adferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, a cœlesti igne cōbūrūtur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui 30 uerō exurgūt cōtra ueritatem, & alteros adhorrātur aduersus Ecclesiā Dei, remanēt apud inferos uoragine terræ absorpti, quēadmodum q̄ circa Chore, Datan & Abiron. Qui autem scindunt & separant unitatem Ecclesiæ, eandem quam Hieroboan, poenā percipiunt a Deo, &c.

Hæc rectē de Romanis Papis & ecclesia possunt dici, qui a principali successionē recedūt, qui charismata ueritatis secundū placitū patris nō retinuerunt, sed quæstū & uanā gloriā operati sunt, & alienas doctrinas ad altare Christi in suam Ecclesiā attulere. Sed libet probare eadem ex Cypriano, quod magis hæc Irenę sentētia intelligatur, & nos firmus certiores de uera & certa successionē.

Cyprianus in tractatu de simplicitate prælatorū: Filij Aarō, qui imposuerunt altari ignem alienū, quē nō præceperat Dominus, in conspectu statim Domini uindicātis extinxi sunt: quos imitantur & sectantur, qui 40 Dei tra-

Dei traditione cōtemptra alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducūt. quos increpat Dominus, & obiurgat in Euāgelio suo, dicēs: Reijcitis mandatum Dei, ut statuatis traditionē uestram, &c. Hodie Papistæ de iusta uocatione & successione gloriantur: (quemadmodū & Aaronis filij fecerunt, qui tamē ueriores in certa à Deo constituta successione successores erāt, quā unquam Papa uel fuit, uel erit.) 10 quasi satis sit uocatum esse ritē, uel alibi esse externā quandā ordinariāq; successione, & non etiam requiratur, ut qui legitimē uocatus est, legitimē etiam Domino ministret, & ignem offerat non alienū, sed legitimū. Illi licet in successione uera legitimē uocati, non legitimē sacrificarunt, & ideo perierunt: ignem alienū ad altare Domini attulerunt, quod erat contra pręscriptū Dei. Quid enim aliud faciunt omnes illi, qui diuinam illā & consecratā à Deo Euangelij doctrinā respuentes, humana cōmenta in Ecclesiam Dei inserūt, quā quod & ipsi relicto igne diuinitus pręscripto, prophanū & alienum offerūt? Itē qui relicto uero sacrificio, quod est Christus, nouū instituunt, offerentes illud pro redemptione animarū suarum. Et huc illud Osee accommodari potest, Osee 4: Abiecasti sermonē meū, ego quoq; abijciam te, ne sis meus sacerdos. Quod uerē de Romanis potest hodie Papis dici, si maximē in uera successione essent, quod tamen ex uerbo Dei non probantur.

Ex capite 44 libri 4. Irenæi.

Ab omnibus igitur talib. abstinere oportet: adhærere uerō his, qui & Apostolorum, sicut prędiximus, doctrinā custodiunt, & cū presbyterij ordine sanum sermonē & conuersationē sine offensa pręstant, ad informationem & correctionē reliquorū, &c. Et hoc 40 probat tribus exemplis, Moyſis, Samuelis & Pauli. Et sequitur: Tales presbyteros nutrit Ecclesia, de quibus & propheta ait, Dabo principes tuos in pace, & episcopos in iusticia, &c. Sed cum antea probauerit Apostolorū esse doctrinā scriptam, & nūc quoq; uelut antea, dicat de ijs presbyteris ritē succedentib. in cathedra, qui & sanū sermonē, doctrinā, & ipsam conuersationem Apostolorum sine offensa pręstant: perspicuū fit, ipsum nō loq. de pōtētia turba nostri tēporis, & eorū patrū q. in eadē turpitudine hæserunt. quia tales episcopos & presbyteros Romanos, quos Papas uocat, uel alios pręlatos, qui has notas habeant, ut Apostolorū doctrinā retineant, & sanū sermonē, & conuersationē piā sine offensa uel offendiculo pſtāt, nunq. dabūt in sua ecclesia Papesini.

Idem cap. 45 libri 4. sic scribit:

Ubi igitur tales inueniat aliquis? Paulus 60

docēs ait, Posuit Deus primō in ecclesia Apostolos, secundō prophetas, tertio doctores: ubi igitur charismata Dñi posita sunt, ibi discere oportet ueritatem, apud quos est ea q. ab Apostolis est Ecclesiæ successio, & id q. est sanū & irreprobabile sermonis cōstat, &c. Hic rursum ostēdit, sibi nō sufficere solā ab Apostolis successione, nisi & sanū & irreprobabile sermōis, quod nō de alia doctrina, q. Scriptura ipsa, q. & sanissima & certissima est atq; planē irreprobabilis, potest intelligi, simul in eo reperiatur. Hinc ibidē seqtur: Hi enim & eam quę est in unū Deū, qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt, & eam quę est in filium Dei dilectionē adaugent: qui tātas dispositiones propter nos fecit, & Scripturas nobis sine periculo exponūt, neq; Deū blasphemātes, neq; patriarchas exhonorantes, neq; prophetas contēnentes. Quemadmodum audiui à quodam presbytero, qui audiuerat ab ijs qui Apostolos uiderant, & ab ijs qui didicerant, sufficere ueterib. de ijs quę nō sine cōsilio spiritus egerunt, eam quę ex Scripturis esset correptionem. Cum enim non sit personarū acceptor Deus, quę sunt non secundū eius placitum facta, his inferebat congruā correptionem, &c. Et hic pręter illud quod de successione habet, est in primis notādū hoc, quod dicat correptionē ex Scripturis petirā, sufficere cōtra nostros aduersarios. Et rectē ait, fideles pastores sine periculo Scripturā exponere: hoc est, ut ait alibi, qui Scripturam scriptura explicant.

Ex cap. 62 libri 4.

Nulla ab eis tanta potest fieri correptio, quāta est schismatis perniciēs. Iudicabit autē & omnes eos qui sunt extra ueritatē, id est, extra Ecclesiā: ipsa autē à nemine iudicatur. Omnia enim ei cōstāt, & in unū Deū omnipotentem, ex quo omnia fides integra: & in filium Dei Christū Iesum Dominum nostrū, per quem omnia & dispositiones eius, per quam factus est homo filius Dei, sententia firma, quę in spiritu Dei, quę pręstat agnitionē ueritatis, qui dispositiones patris & filij exposuit, secundū quas aderat generi humano, quemadmodum uult pater, &c. Sed nunc libet clarē apponere ex Irenæo, 50 quam uocet successione ad quā prouocat.

Ex 63 libri 4.

Agnitio uera est Apostolorū doctrina, & antiquus Ecclesiæ status in uniuerso mundo & charactere corporis Christi secundū successiones episcoporū, quib. illi eam quę unoquoq; loco est, Ecclesiā tradiderūt: quę peruenit usq; ad nos custodita sine fictione, Scripturarū tractatione plenissima, neq; ablationē recipiens lectio sine fallitate, & secundū Scripturas expositio legitima & dili-

gens, & sine periculo, & sine blasphemia, & præcipuum dilectionis munus, quod est preciosius quam agnitio, gloriosius autem quam prophetia, omnibus autem reliquis charismatibus supereminens, &c. Hic observa ab Irenæo dici Ecclesiā custoditā tractatione Scripturarū: ubi neq; Scripturæ lectio recipiat ablationē sine falsitate, sed expositionem secundum Scripturas legitimā & diligētem, scilicet in Ecclesia reperiamus. Suscipiemus igitur successiones, quæ nihil Scripturæ detrāhūt, & suas expositiones iuxta ipsam Scripturam instituunt, ut est sui semp̄ interpretes Scriptura, teste Augustino & alijs.

Vt autem pateat pontificios non esse ueram Ecclesiam, audiamus latius Irenæum.

Idem 64. libri 4. sic ait:

Opprobrium enim eorū, qui persecutionem patiūtur propter iusticiā, & omnes penas sustinent, & mortificātur propter eam q̄ est erga Deum dilectionem & cōfessionem filij eius, sola Ecclesia purē sustinet, sæpe debilitata, & statim augēs membra & integra fiens. Quemadmodū & typus eius quē fuit illius Loth salis figmentum, similiter ut ueteres prophetae sustinentes persecutionem, quemadmodū Dominus ait: Sic enim persecuti sunt prophetas, qui ante uos fuerunt: quoniam nouē quidem, sed idem requiescēs super eam ab ijs qui non recipiunt uerbum Dei, persecutionem patitur, &c. Iam uerō, cū hactenus Papa cum suis non passus sit persecutionem, sed ipse crudelissimē igni & ferro, aqua & tormētis insectatus sit Christianos: uidet lector, quomodo ille cū suis, talis Ecclesia esse possit. Sed audiamus Irenæi uerba deinceps.

Idem libro quinto ex initio:

Traductis diligentissimē omnibus hæreticis in quatuor libris, q̄ sunt tibi ante hūc a nobis editi, & doctrinis ipsorū manifestatis, euerfis quoq; ijs, qui irreligiosas adinuenerūt sententias, aliquid quidē ex propria uniuscuiusq; illorū doctrina, quā in suis conscriptis reliquerunt: aliquid autē & ratione uniuersis rationibus procedēte, & ueritate ostensa, & manifestato præconio Ecclesiæ: quod prophetae quidem præconiauerunt, quemadmodū demonstrauimus: perfecit autē Christus: Apostoli uerō tradiderunt: a qui-
bus Ecclesia accipiens per uniuersum mundum sola bene custodiēs tradidit filiis suis. Quæstionibusq; omnibus solutis, q̄ ab hæreticis nobis proponebātur, & Apostolorum doctrina explanata, & manifestatis plurimis q̄ a Domino per parabolas & dicta sunt & facta: in hoc libro quinto, qui est de Translatione operis uniuersi, & euerfione falsō cognominatę agnitiois, ē reliquis doctrinis Domini nostri, & ex Apostolicis epistolis conabimur ostensiones facere, quemadmo- 60

dum postulasti à nobis obedientibus tuo p̄cepto. quoniam & in administratione sermonis positi sumus, & omnimodo elaboramus secundum nostram uirtutem plurima tibi quidem, in subsidium præstare aduersus contradictiones hæreticorum, errantes autem retrahere & cōuertere ad Ecclesiā Dei. Neophytarum quoq; sensum cōfirmare, ut stabilem custodiant fidem, quam bene custoditam ab Ecclesia acceperunt: ut nullo modo transuertātur ab ijs, qui malē docere eos & abducere à ueritate conātur. Oportet autē te omnesq; lecturos hanc scripturam, impēsius legere ea q̄ à nobis prædicta sunt, ut & argumeta ipsa scias, aduersus q̄ cōtradictiones facimus. Sic enim & legitimē eis contradices, & de præparato accipis aduersus eos contradictiones: illorū quidem sententias per cœlestem fidem uelut stercora, abijciens, solum autem uerum & firmū magistrum sequens uerbum Dei Iesum Christum Dominum nostrum, qui propter immensam suam dilectionem factus est quod nos sumus, uti nos perficeret esse, quod est ipse, &c. Hic dicit se conaturum ut ex Apostolicis literis ostensiones faciat. Quod uerō dicit, ab Ecclesia accepisse neophytas fidem, parum iuuabit aduersarios: quia quæ sit Ecclesia uera, audiuius, & hanc postea explicat.

Idem rursum libro 5.

Omnes autem hi (hæretici) ualde posteriores sunt quam episcopi, quibus Apostoli tradiderūt ecclesias, & hoc in tertio libro cū omni diligentia manifestauimus. Necessitatem habent ergo prædicti hæretici: quoniā sunt cæci ad ueritatem, alteram & alteram ambulare exorbitantes. Nā & propter hoc incōsonāter & incōsequenter dispersa sunt uestigia doctrinæ ipsorū: eorū autem qui ab Ecclesia sunt semita circumiens mundū unī uersum, quippe firmā habens ab Apostolis traditionem, & uidere nobis donans omnī um unam & eandem fidem esse, omnibus unum & eundē patrem recipiētibus, & eādem donationem spiritus scientibus, & eadem meditantibus præcepta, & eandem figurā q̄ est erga Ecclesiā ordinationis custodiētibus, & eūdē expectantibus aduentum Domini, & eandem salutem totius hominis, id est, animæ & corporis sustinentibus: & Ecclesię q̄dem p̄dicatio uera & firma, apud quā una & eadē salutis uia in unī uerso mundo ostenditur. Huic enim creditum est lumen Dei, & propter hoc sapientia Dei, per quam saluat homines, in exitu canitur: In plateis autē fiducialiter agit, in summis muris prædicatur, in portis ciuitatis cōstanter loquitur. ubi enim Ecclesia prædicat ueritatem, & hæc est *ἐν τῷ πυλῶνι* (id est, septem caliculos habens) lucerna, Christi baiulans lumen.

lumen. Qui ergo reliquerunt præconiū Ecclesiæ, imperitiā sanctorum presbyterorū arguunt, non contemplantes quanto pluris sit idiota religiosus à blasphemo & impudēte sophista. Tales sunt omnes hæretici, & q se plus aliquid præter ueritatem inuenire putant, &c. Et post pauca, Fugere autem oportet ipsorum sententias, (hæreticorum) & intentius obseruare, ne coniurgemur ab ipsis: cōfugere autem ad Ecclesiam, & eius sinu foueri, & Dominicis scripturis enutrirī. Plantata est enim Ecclesiæ paradysus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradysi escas manducabis, ait spiritus Dei id est, ab omni scriptura Dominica manducate. Super elato autē sensu ne manducaueritis, neq; tetigeritis uniuersam hæreticā dissensionē, &c.

Hic se Irenæus explicat de Ecclesia, ostendens quæ sit Ecclesia, & unde Ecclesia cognoscatur, & quid doceat Ecclesia. Obseruamus hīc, quod tradat Ecclesiā prædicare uerbum Dei, & eos qui ad ipsam confugiūt, nutriat scripturis Sanctis: non ait, alijs commētis. Nam dicit expresse, Ecclesiam esse paradysum, in qua arbor Scripturæ sit plantata, unde māducandi sint fructus. Valent igitur alia. Et nunc uel ex hoc dicto uidere licet, cur ad episcopos, quibus suas ecclesias & doctrinam Apostoli tradiderunt, prouocarit, & ad ecclesias Apostolicas in mundo cōstitutas: & quomodo differat de Successione. Deniq; hīc explicitē differitur, quid de Ecclesia uelit sentiendum, nempe Ecclesiam retinere Scripturam, ex qua fides Ecclesiæ proficiscitur.

SEQUVNTVR EX TERTVLLIA-
no explicata ea, quæ de Successione & euerfione
litterarum Sacrarum adducuntur
à maleuolis.

PRimò egregiè urgēt ex Tertulliano hoc aduersarij, quod ex Scripturis nō sit disputandum cum hæreticis: uerū causam debebant obseruare, quod quasdam Scripturas non receperint tūc hæretici, & quod ideo ad acceptam ab Apostolis doctrinam ac fidem in ecclesijs Apostolicis apud successiōnem prouocarit. Vbi docet unam esse fidem omnibus propositam. Postea se tamē ita explicuit, quod ideo prouocet ad istas ecclesias: quia ibi incorruptè referuabantur (ut indicauimus) & extabant Apostolicæ & authenticæ Apostolorum literæ: deinde explicat fidem Apostolorum, quæ nam illa & qualis sit, ad quam prouocat: quæ quoq; est, ut ipse eam recitat, consona Scripturis. Ad hanc igitur fidei regulam à Christo per Apostolos profectam prouocat, & existimat illam nullas habere quæstiones. Et quan

quam illa, ut diximus, fides sit scripturis Sacris consona, ad quam prouocat: tamen mauult ad illam fidem & fidei regulam in Ecclesijs traditam prouocare, quàm ad Scripturam, licet illa fides, ut diximus, sit in Sacris literis fundata. quia Scripturas hæretici non susceperunt omnes. Sed econtrā Irenæus, ut probauimus, exijs etiam Scripturis, quas ipsi hæretici receperunt, conuincit hæreticos, & conuinci posse ostendit: & illi tamen ipsi fuerunt hæretici, cōtra quos pugnauit Irenæus: cum quibus fuit etiam negotium Tertulliano, & de quibus quoque ipse differit. Hæretici enim negabant Scripturas ueras, & substituebant falsas, de quo facto conqueritur etiam Origenes.

Deinde ualde urgent pontificij illud Tertulliani, Fides tua te saluum fecit, non exercitatio Scripturarū, &c. Ergo Scripturas & eorum exercitium hoc pacto uolunt reiicere, quasi inde nō sit disputandum ex Scripturis. Sed possumus cōcedere illud dictū, quia exercitatio Scripturarū citra fidē nō pdest, sed fides ex Scriptura concepta saluat. Verū ita reiicit exercitationē Tertullianus, sicut uerba eius sonant, quod apud quosdā putet cōsistere illā exercitationē in curiositate, habentē gloriā solam de peritiæ studio. Verba autem eius deinceps sunt: Cedat curiositas fidei: Cedat gloria salutis: Nihil scire est, omnia scire, &c.

Ex his igitur uerbis apparet illum loqui de uano & arroganti exercitio Scripturarū, quale est apud superbos & hæreticos: quod uel hinc patet, quia mox post illa uerba de hæreticis ita loquitur: Sic de Scripturis agūt, & de Scripturis suadent, aliud scilicet suadere nō possent de rebus fidei, nisi ex literis fidei, &c. Notet hīc lector, quod hīc se rotundè explicet, non posse illos aliunde suadere, si maximè uellent.

Tandem dicit, non esse disputandum cum hæreticis, quia non sunt Christiani: deinde explicat prolixè, cur ad successiones prouocat Apostolorum. Sed uideamus ipsius uerba, quæ uelim ut pius lector expendat diligenter, quia ipsa nudè recitabo.

Tertullianus in præscriptionibus Hæreticorum.

Ibidem dispici debet, cui possessio competit Scripturarū, ne is admittatur ad eandem, cui nullo modo competit, &c.

Hæretici enim non recipiunt Scripturas, aut si quas recipiunt, quasdam reiiciunt. tamen hinc ibidem rursum ait:

Deinde quoniā nihil pficiat congressio Scripturarum, nisi planè ut aut stomachi q sineat uersionē, aut cerebri. Ista hæresis non recipit quasdā Scripturas, & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionē instituti sui interuertit. Et si recipit,

B 4 non re-

non recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones cōmentata conuertit. Et mox: Quid promouebis exercitatisime Scripturarum? cū si quid defenderis, negetur ex diuerso, si quid negaueris, defendatur, &c. Hic satis indicat, cur suo tēpore frustra ex Scripturis cōtra hæreticos profecerint & disputauerint, quia omnia hæretici negabant, aut si quas Scripturas suscipiebāt, in eis plurima inuer-
tebant. Sed sic pergit:

Item Apostolos Domini habemus autores, quæ nec ipsi quicquā ex suo arbitrio quod inducerent, elegerūt, sed acceptā à Christo doctrinā fideliter nationibus assignarūt. Itaq; si angelus de cœlo euāgelizaret aliter, anathema diceretur à nobis. Et rursus: Sed in primis hoc propono: Vnū itaq; & certū aliquod institutū esse à Christo, quod credere omnimodo debeāt nationes, & idcirco
querere ut possint, cū inuenerint, credere, &c. Et rursus post multa: Quæramus ergo in nostro, & à nostris, & de nostro, in quo dū raxat, quod salua regula fidei potest in q̄stione deuenire. Regula autē fidei est, ut iā hinc qd credamus profiteamur illa scilicet, qua creditur unū omnino Deum esse, nec alium præter mūdi creatorem: qui uniuersa de nihilo produxerit per uerbum suū primò omnium emissum: id uerbum filius eius ap-
pellatum in nomine Dei uariē uisum patriarchis, in prophetis semper auditum: postremò delatum ex spiritu patris Dei & uirtute, in uirginem Mariā, carnem factum in utero eius, & ex ea natum egisse Iesum Christum: exinde prædicasse nouā legem, & nouam promissionem regni cœlorum: uirtutes fecisse, sedisse ad dexterā patris, fixū cruci, tertia die resurrexisse: in cœlos ereptum, sedere ad dexteram patris: misisse uicariam uim
Spiritus S. qui credentes agat: uenturum cū claritate ad sumendos sanctos, in uitæ æternæ & promissionū cœlestium fructum, & ad prophanos iudicandos igni perpetuo, facta utriusq; partis resurrectione cum carnis restitutione. Hæc regula à Christo, ut probabitur, instituta, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt, &c. Quæ omnia nos docemus consona esse Scripturis. Et mox: Fides
tua te saluā fecit, non exercitatio Scripturarū. Exercitatio in curiositate consistit, habēs gloriam solā de peritiæ studio: cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti. Et mox: Nihil scire, est omnia scire, ut nō inimici essent ueritatis hæretici, ut de refugiendis eis nō præmoneremur: quale est cōferre cum hominibus, qui adhuc ipsi se quærere consentunt. Et rursus: Qualem fidem disputant? cui ueritati patrocinantur, qui eam à mendacio inducunt? Sed ipsi de Scripturis agunt, & de

Scripturis suadent, aliunde scilicet suadere non possent de rebus fidei, nisi ex literis fidei. Et mox: Obstruimus gradū non admit-
tendi eos ad illam de Scripturis disputationem. Et rursus ait, nō esse disputandum cū eis, quia nō sunt Christiani. Item, Vbi enim apparuerit esse ueritatē disciplinæ & fidei Christianæ, illic erit ueritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum Christianorum. Mox inquit, Apostolos Ecclēsiā cōdidisse in ciuitatibus. Interim cōtestata fide in Iesum Christū & ecclēsijs institutis, deinde in orbem profectos, eādē doctrinam eiusdem fidei, nationibus promulgasse. Et pergit: Et plantatis ecclēsijs traducem fidei, & semina doctrinæ, cæteræ exinde ecclēsiæ multæ sunt & quotidie mutantur ut ecclēsiæ fiant, ac fiunt: ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputabuntur, ut soboles Apostolicarum ecclēsiarū. Omne genus ad originē suam cēseatur. Necesse est itaq; tot actatæ Ecclēsiæ unam esse illam ab Apostolis primā, ex qua omnes. Sic oēs primæ, omnes Apostolicæ, dum unā omnes probāt unitatem. Et mox: Hinc dirigimus præscriptionem. Si Deus Iesus Christus Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos prædicatores, quā quos Christus instituit. Statim ostendit quod Apostoli ecclēsiās tā uiua uoce, quā scriptis instruxerunt: ut constet, inde petendam ueritatem esse. uerba eius sunt:

Quid autem prædicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit, & hinc præscribam, non aliter probari debere, nisi per easdē ecclēsiās, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicādo, tam uiua (quod aiunt) uoce, q̄ per epistolas postea. Si hæc ita sunt, cōstat perinde omnem doctrinā quæ cum illis ecclēsijs Apostolicis, matricibus & originalibus fidei cōspiret, ueritati deputandā, & sine dubio tenētes, quod Ecclēsiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit.

Reliquā uerò omnem doctrinā de mendacio præiudicandā, q̄ sapiat contra ueritatem ecclēsiarum, & Apostolorū, & Christi, & Dei. Superest ergo, ut demonstremus an nostra doctrina, cuius regulam suprā edidimus, de Apostolorum traditione censeatur, & ex hoc ipso an cæteræ de mendacio ueni-
ant. Cōmunicamus cū ecclēsijs Apostolicis, q̄ nulla doctrina diuersa, hoc est testimoniū ueritatis. Et mox: Solent dicere Apostolos nō omnia scisse, eadē agitati dementia, quæ rursus cōuertit omnia quidem Apostolos scisse, sed nō omnia omnibus tradiisse. In utroque Christum reprehensioni inijciantes, quia aut minus instructos, aut parum simplices Apostolos miserit. Quis enim integræ mentis credere potest, aliquid eos ignorasse, quos magistros Dominus dedit? Postea

Postea disputat contra repudiatōres Actorū Apostolicorū. Et cū ostenderēt hæretici, paucis sua demādassee Apostolos: quod ex eo ad Timotheum probant, O' Timothee, depositum custodi: respondet, Depositum illius pcepti de quo ait, Denuncio tibi ante Deum, qui uiuificat omnia & Iesum Christū, q̄ testificatus est sub Pōtio Pilato bonā cōfessionem, ut custodias præceptum. Quod autem præceptum, & quæ denunciatio suprā & infrā ex scriptis intelligere erat?

Quare iuxta hunc ex scriptis intelligēdū erit præceptum Apostolicum: ergo non ex traditione. Hinc idem post multa eodē in loco ait: Id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immisum. Ea sententia manebit aduersus posteriores hæretes, quibus nulla constantia & conscientia concedit ad defendendā sibi ueritatem. Cæterum si quæ audent interserere se ætati Apostolicæ, ut i-
20 deo uideatur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt, possumus dicere: Edāt ergo origines ecclesiæ suarū, euoluāt ordinē episcoporū suorum, ita per successores ab initio decurrētē, ut primus episcopus aliquē ex Apostolis uel Apostolicis uiris, qui tamen cū Apostolis pseuerauerint, habuerint autorem & antecessorē. Hoc enim modo ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt, sicut Smyrneorū ecclesia Polycarpū ab Ioā-
30 ne collocatū refert: sicut Romanorū Clemētem à Petro ordinatum: id & perinde utiq; & cæteræ exhibēt, quos Apostoli in episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confringant tale aliquid hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitū est? Sed et si confixerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorū cū Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pñūciabit, neq; Apostoli alicuius autoris esse, neq; Apostolici: quia sicut
40 Apostoli nō diuersa inter se docuissent, ita & Apostolici nō cōtraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis descuerūt, & aliter prædicauerūt, &c. Mox tamē ex Scripturis notat & Marcionē, Valētinū, Apellē, &c. multa de resurrectione inutilia, item, de circūcisione, de nuptijs & genealogijs cōmisercentes: & ostendit tales prædictos à Paulo in epistolis denotatos: & postea apertē ostendit rationē & causam, cur ad successiones Apostolorū puocauerit. uerba eius sūt: Hoc erit testimoniū ueritatis ubiq; occupātis principatū, ab Apostolis nō dānatur, imò defēditur, hoc enim erit indicium p̄prietatis. Quā enim damnant, q̄ extraneā quamq; nō damnauerunt, suam ostendūt, ideoq; & defendūt. Age iā qui uoles curiositatē melius exercere in negotio salutis tuæ, p̄curre ecclesias Apostolicas, ap̄d quas ipsæ adhuc ca-

thedre Apostolorū suis locis p̄sidentur: ap̄d quas ipse authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes uocem, repræsentantes faciem, &c. Et statim post hæc uerba pergit ecclesias Apostolicas recitare, & ostendere totam doctrinam Romæ à Petro traditam: ut turpiter & impiè noua fingant tibi pontifices. Et deinde ibidem docet Tertullianus, fidem, quam Apostoli tradiderunt, ex scripturis esse. Sed audiatur ipse. Proxima tibi est Achaia, habes Corinthum: si non longē es à Macedonia, habes Philippos: si potes in Asiam tendere, habes Ephesum: si autem Italiæ adieceris, habes Romam, unde nobis quoq; autoritas p̄stō est statuta. Felix ecclesia, cui totam doctrinā Apostoli cū sanguine suo perfuderunt: ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: ubi Paulus Ioānis exitu coronatur: ubi Apostolus Ioānes, postquā in oleū igneū demersus nihil passus est, in insulā relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit. Cū Aphricanis quodque ecclesijs contestatur unum Deum: nouit creatorem uniuersitatis, & Christum Iesum ex Maria uirgine filium Dei creatoris, & carnis resurrectionem, legem & prophetas cum Euāgelicis & Apostolicis literis misceat. Inde portat fidē, aqua signat, sancto Spiritu uestit, Eucharistia pascit, martyriū exhortatur, & ita aduersus hanc institutionē neminem recipit. Hęc est institutio, non dico iam quæ futuras hæreses prænunciabat, sed de qua hæreses prodierunt.

Et mox: Si hæc ita se habet, ut ueritas nobis adiudicetur, quicumq; in ea regula incedimus, quā Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit. Cōstat ratio p̄positi nostri definiētis nō esse admittēdos hæreticos ad incundā de Scripturis puocationē, quos sine Scripturis p̄bamus ad Scripturas nō p̄tinere. Si enim hæretici sunt, Christiani esse nō possunt, &c. En probauerā antea, à fide alienos esse hæreticos: quare etiā illos nō cēset ad Scripturā admittēdos, quod sic p̄bat sequētib. uerbis: Vos ex hæredauerunt semp, & abdicarunt ut extraneos & inimicos: unde aut extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quā unusq; de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit aut recepit? Illic igitur & Scripturarū & expositionū ad altera ratio deputāda est, ubi diuersitas reperitur doctrinæ, &c. scilicet à doctrina Apostolorū. Sed ut perfectē cōstet, unde sit uera successio cōsiderāda, audiamus ipsum deinceps.

Idem libro quarto contra Marcionē: Cōstitui in primis Euāgeliū instrumentū Apostolos autores habere, quibus hoc munus Euāgelij promulgādi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos, non tamen solos, sed

Tota doctrina est Romana à Petro tradita, & tamen postea nouas finxerunt Papæ.

En dicit fidem portari ex Euāgelicis & Apostolicis literis.

Quod posterius in ecclesia est assumptum, & immisum, erit falsum & extraneum.

solos, sed cū Apostolis & post Apostolicos, &c. Et mox: Deniq; nobis fidē ex Apostolis Ioannes & Matthæus insinuant, ex Apostolicis Lucas & Marcus instaurāt, ipsē regulis exorū, quantū ad unicū Deū attrinet creatorem, & Christū eius natū ex uirgine, supplementū legis & prophetarū, &c. Ostendit ergo, quomodo in quatuor Euangelistis habeamus fidē, & nō ex traditionib. ibiq; extra integrū Euāgeliū docet. Hinc ait postea: Si uerō Apostoli quidē integrum Euangelium cōtulerunt, de sola cōuictus inæqualitate reprehensi, scilicet hæretici, &c. Et rursum: In summa, si cōstat id uerius qd̄ prius, id prius quod & ab initio, ab initio quod ab Apostolis: pariter utiq; cōstabit id esse ab Apostolis traditū, quod apud ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum, &c. Retineamus igitur omniū antiquissimū, quod nobis Christus & Apostoli in nouo Testamen-
to reliquerunt scriptum, omisis alijs.

Pergamus ex Tertull. li. 4. ubi hæc extāt: Videamus quiddā lac à Paulo Corinthij hauserint, ad quam regulā Galatæ sint correpti, quid legāt Philippenſes, Theſſalonicēſ. Ephesij: quid item Romani de proximo fonnent, quib. Euāgelium & Petrus & Paulus sanguine quoq; suo signatū reliquerūt. Habemus & Ioānis alumnas ecclesias. Nam si Apocalypsin eius Marcion respuit, ordo tamē episcoporum ad originem recēsus, in Ioannem stabit autorem. Sic & cæterorum generositas recognoscitur. Dico itaq; apd̄ illas, nec solas iam Apostolicas, sed apud uniuersas, quæ illis de societate Sacramēti cōfæderantur, id Euangelium Lucæ ab initio editionis suæ stare, quod cum maximè tue-
mur, &c. Hic expressè loquitur de epistolis Pauli, ut habeamus cur sit ad Apostolicas successiones puocatio facta. Et mox ab autoritate ecclesiarū, in quibus Apostoli docuerunt, probat ueritatē scriptorū autenticorū, unde constat, cur propter hæreticos ad successiōes puocauerit. uerba eius sunt: Earum autoritas ecclesiarū Apostolicarum, cæteris quoq; patrocinabitur Euangelij, q̄ proinde per illas & secūdū illas habemus, Ioānis dico & Matthæi: licet & Marcus qd̄ edidit Petri affirmetur, cuius interpres Marcus. Nā & Lucæ digestū Paulo ascribere so-
lent, capita magistrorum uideri, q̄ discipuli promulgarint. Itaq; & de his Marcion flagitandus, quod omisis eis, Lucæ potius inſerit: quasi nō & hæc apud ecclesias à primordio fuerint, quemadmodum & Lucæ. & mox: His cōpendijs utimur, cum de Euāgelij aduersus hæreticos expeditur defendentib. & temporū ordinē posteritati falsariorum p̄scribentem, & autoritatem ecclesiarum traditioni patrocinantem. Quia ue-

ritas falsum præcedat necesse est, & ab eis præcedat, à quib. tradita, &c. Itē ex Euangelij scriptis cōtra hæreticos expeditur.

Habes ex his uerbis clarè, cur ad successiones Apostolicas in ecclesijs prouocauerit: scilicet ut autoritatem Scripturarum noui Testamenti ex Apostolicis ecclesijs contra hæreticos defenderet.

PAUCULA DE SUCCESSIONE
in Origene obseruanda & explicanda.

Origenes sic in libro *περί ἀρχαῶν* de successiōe scribit: Sicut multis apd̄ Græcos & barbaros pollicentib. ueritatē desuimus apud oēs eam q̄rere, qui eam falsis opinionibus asserēbāt, posteaquā credidimus filiū Dei esse Christū, & ab ipso nobis hāc discendā esse p̄suasimus: ita cum multi sint, qui se putant sentire q̄ Christi sunt, & nōnulli eorū diuersa à priorib. sentiant: seruetur uerō ecclesiastica p̄dicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usq; ad præsens in ecclesijs permanens, illa sola credenda est ueritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat ueritate, &c.

Hæc de Scriptura canonica intelligēda esse, indicāt priora Origenis uerba, ubi ait in proœmio librorum, illud nō esse suscipiendum, quod nō est ecclesiasticū (id est, quod non habetur in Sacris literis) quia ciuitas prophetarum, Euāgelij & Apostolorum, id est, Scriptura noui Testamenti est nobis p̄pria: unde nō permittemus nos abduci per hæreticos, q̄ ex Scriptura plenū uas possumus domū referre. Et ipse ait alibi in Matthæum: Nullis scripturis ita credēdum est, sicut Canonicis, id est, Biblicis. Hinc etiā liquet, quod sola Sacra scriptura ab Apostolis tradita per successionē, usq; ad præsens permanet. Hinc idem rectè super Matthæi 24. cap. ait: Non debemus exire à prima & ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei nobis tradiderunt.

Quæ est hæc prima traditio Apostolica, nisi scriptura Sacra, quam Ecclesiæ cōmendatam ab Apostolis & acceptam custodierunt & obseruarunt diligentissimè per successionē? quia hæc in ista successionē apud Ecclesiam permansit in sua autoritate incorrupta, nec est alia aliqua certa, uel uera traditio Apostolorum, aut etiā necessaria, præter hanc solam Scripturam, ut alibi probauimus.

PLERIQUE PONTIFICII EX CYPRIANO
citant multa pro successionē Romanæ ecclesie, de quibus nunc quoq; aliud dicendū erit.

Primò proferunt ex libro 1, epistola 3, aliquot dicta: Neque aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm

quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperetur. potest concedi si dextrè intelligatur. Sed quòd mox ait, episcopum de universo plebis suffragio in pace deligendum, reijciunt pōtificij. Ergo ibidè aliquid mox habetur, quòd pontificij non recipiunt.

Mox & illud inde citant, cum ait, hæreticos istos, de quibus ait, non cogitare eos esse Romanos (quia nauigauerant Romam) quorum fides Apostolo prædicante laudata est, ad quos perfidia nō possit habere accessum. Hæc ibi.

Paulus ait Roman. 1. cap. fidem Romanorum esse in toto mundo annunciatam: ergo ne sequitur, illos non habuisse errores, uel perfidias nō sustinuisse istam ecclesiam? Sed uideamus quantum tribuat Thessalonicensibus in 2 epistola, primo capite, ubi quidem istorum fidem, & charitatē, & patientiam, ac reliquas uirtutes prolixius & maiori encomio celebrat, quàm hīc Romanorū fidem. Ergo ne sequitur, Thessalonicenses in istis uirtutibus semper permanisse?

Fuerunt olim in Oriente nobilissimæ ecclesie, Hierosolymitana, Antiochena, Alexandria, Cōstātinopolitana, ubi hodie regnat Mahumetica spurcicies: & tamen illi excellentem fidem, & doctrinam eximiam, atq; magnos episcopos habuerunt, & perdidērūt. Sic etiam in 1 ad Thessalonicenses cap. 3. ait, ipsos formam & exemplar fuisse omnibus credētib; & in Macedonia & in Achaia, ita ut fides eorum ubiq; prædicetur. Ergo hoc ita ibidem semper mansit? Et potest tamen dextrè intelligi illud dictum Cypriani, ut ad Romanos ueram & iuxta Apostolum prædicatā fidem Euangelij retinentes, non accesserit perfidia. quòd de omnibus Christianis cōcedo. Et loquitur ibi de pseudoepiscopis recedētib; ut ait, ab Euangelio, & sibi extra Ecclesiā constituentibus cōuenticula. quòd notet aduersarij.

Et notemus nos, quòd Paulus ipsorū Romanorum cōmendet fidē, nō dominiū, nō potentiam, nō fastum, nō pompam, de quibus nihil dicit planè: nō inq; de ipsorū primatu in reliquis ecclesiis, ut pontificij.

Et si propriè spectemus sententiam, non hic fides excellentiā, sed annunciationē cōmendatur planè hic nihil necessariò sequatur. Valde commendantur reliquæ ecclesie Apostolicæ, Corinthiaca, Ephesina, Colossensis, Philippensis, & aliæ: sed quid ibi nūc? Verum uideamus ibidem sequentia, quæ hæc sunt: Cū statutū sit omnibus nobis, & equū sit pariter ac iustum, ut unusquisq; causa illius audiatur, ubi est crimē admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta, quam regat unusquisq; & gubernet, rationē sui actus Domino redditurus: oportet utiq; eos quibus præsumus, non circumcursare,

nec episcoporum concordiam coherentem sua subdola & fallaci temeritate collidere: sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere, & testes sui criminis possint, nisi paucis desperatis & perditis minor esset autoritas episcoporum in Africa constitutorū, qui iam de illis iudicarunt, &c.

En ibi agit contra statuta Romanensium episcoporum, qui postea statuerunt sibi solis omnes cognoscendas esse causas. Inde ibidem sequitur mox epistola 4, ubi Cyprianus cum 35 episcopis in synodo collectis cōsultus à Felice, & ipsius plebe consistēte ad legionem & Austriacæ & ab Aelio diacono & plebe Eremitæ, respondet ipsis de interrogatis, nec eos remittit ad Romanum episcopum: nec etiam illi præterito Cypriano Romanum consuluerunt. Et mox in illa ipsa epistola sic legitur: Plebs obsequens Dominici præceptis, & Deum metuens, à peccatore pposito separare se debet, nec se ad sacrilegiū sacerdotis sacrificia miscere: cū ipsa maximè habeat potestatem eligendi dignos sacerdotes, uel indignos reculandi, &c.

Quid ni iuxta hanc sententiam à Cypriano in concilio pronunciatam, nobis non liceret discedere à Romano episcopo & pposito peccatore, & non ad impia sacrilegi sacerdotis istius mandata attendere?

Videat igitur lector, quomodo etiā multa sint apud Cyprianum quæ ipsi aduersarij non suscipiant: ut de plebe habente potestatem indignos reijciendi, & dignos eligendi, &c. In hac etiam epistola uocat Romanos episcopos, Stephanū & Corneliū, collegas suos, nullo eos alio dignatus titulo.

Sed rursus ex epistola 6 libri primi, hæc proferunt: Si apud Nouatianū est ecclesia, apud Corneliū nō fuit: si uerò apud Corneliū fuit, q episcopo Fabiano legitima ordinatione successit, & quæ ppter sacerdotij honorem martyrio quoq; glorificauit, Nouatianus in Ecclesia nō est, nec episcopus cōputari potest, q Euāgelica & Apostolica traditione contēpta, nemini succedēs, à seipso ordinatus est. Habere nāq; aut tenere Ecclesiā nullo modo potest, q ordinatus in Ecclesia nō est, &c. Hinc inferunt Romanistæ: Quia talis mansit successio in ecclesia Romana, ergo ibi est talis pontifex audiendus.

Sed diximus, quomodo etiā Cyprianus uelit discedendum esse à malo episcopo & pposito: & proijcit illum Dominus qui negligens sui uerbi est, ne sit sacerdos, Osee 4. Sed Nestorius episcopus Constantinopolitanus legitimè successit bono & pio episcopo (teste Socrate libro 7, cap. 8) Sisinnio, & tamē in heresin delapsus est: ergo ne apud ipsum mansit Ecclesia? Et Deus bone, in quot sedibus legitimè etiā ex suffragio plebis sunt ordinati in piorum antecessorum locum,

locum, episcopi uel de facto Arriani, uel qui postea siebāt Arriani, tempore Arrij, sub Cōstantino, Constantio, & alijs? Ergone apud ipsos mansit Ecclesia? Chrysostomus exul in epistola ad Cyriacum episcopum exulē, ualde stomachatur in eum, (quem Nectariū uocat, fortē à nomine fratris, quia Socrates ipsum Arsadium hominē senem, & fratrē isti us Nectarij appellat, qui ante Chrysostomum episcopatum tenebat) quod ipsius se dem occupasset, tanquam lupus & adulter: & tamen hunc Arsadium ordinatū esse Constantinopolitanum episcopum, & piē episcopatum propter eximiam mansuetudinē, pacatēq; administrasse, scribit libro 6, cap. 19, Socrates: eundem quoq; mansuetum, & erga Deum piū uocat Sozomenus libro 8, cap. 23. Interim illegitimam eius esse ordinationem contendit Innocentius Roman. ibidem, cap. 26. Apud quem igitur fuit Ecclesia uera? uel uter fuit episcopus uerus?

Sic & Dioscorus post Cyrillum est Alexandrinus electus, & tamen non rectē determinauit synodum, sed declaratus est hæreticus, teste Euagrio lib. 1 & 2. Attamen illam ecclesiam & sedem Marcus Euangelista tenuerat, & rexerat. Item Egesippus apud Eusebiū lib. 4, cap. 22 ait, quomodo recta doctrina, in Apostolica Corinthiorum ecclesia tantum manserit ad Primum Corinthiorū episcopum: item, quod uanis doctrinis corrupta fuerit Hierosolymitana ecclesia à Simonianis & alijs impijs, tamen illa & in Scripturis & in patribus magna habeat elogia. Et cap. 14 eiusdem libri Eusebiani legitur, quomodo omnes per Asiam ecclesie, & ij qui in Polycarpi sede successerāt, Polycarpum fide digniorem esse testem ueritatis (utpote qui ea sola propagauit & docuit, q̄ certō ab Apostolis acceperat, ut ibi dem dicitur) quā Valentinum & Marcionem, ac reliquos peruersos homines, testificatur. & de eodē dicitur ibidē, q̄ Romē apud Anicetum agens ille, multos doctorum istorum hæreticorum ad Ecclesiam Dei conuertit, dum unam & solam eam ueritatem, quā ab Apostolis acceperat, quam etiā Ecclesiæ tradidit, prædicauit. Videmus igitur, quomodo & Romæ hæreses fuerint, & cur olim ad successiones prouocauerint. Quia in istis successionebus seruabatur integritas doctrinæ, ideo ad successionem Polycarpi prouocatum est. nam pij existimauerunt ipsius Polycarpi successores fideliter custodire depositam à Polycarpo apud istam sedem, doctrinam, quam ille ab Apostolis acceperat. Interim Egesippus dicit apud Eusebiū lib. 3, cap. 32, quomodo Ecclesia in diuersis locis, donec Apostoli superessent, permanserit pura, & uirgo incorrupta, in sano prædi-

cationis salutari canone: postea uerō ab ijs uitiatam, qui ipsum canonem uitiarunt, & alienam doctrinam tradiderunt. Hæc ideo adduximus, ut non semper tutum sit ad successiones prouocare, quanquam olim id fiebat, ut quæreretur sinceritas doctrinæ Apostolicæ in successionebus eorum, quia ipsorum doctrinam & scripta corrumpebāt hæretici, aut aliena subintroducebant: (ut in Ireneo, & nuper in Tertulliano diximus) ut opus esset, quærere in successionebus autenticas literas & scripta Apostolica. Quia inuestigatione post semel in Ecclesia confirmatum canonē & receptos libros Scripturarum, cum nos non opus habeamus, quid est quod nos molestat istis & similibus dictis, quasi sit successionebus inhærendum, & inde sit petenda ueritas? & nō potius Scripturarum regulā sit sequēda, ad quam nos omnes patres, & ipse Cyprianus sepe remittit, nisi pontificij uelint frustra datas Scripturas? Sed de quibusdam successionebus, & de ea quæ fuit Romæ tunc, ait Egesippus apud Eusebiū libro 4, cap. 22, quod in eis (successionebus) & singulis ciuitatib. ita haberet, sicut & lex, & prophetæ & Dominus prædicant. hoc enim pacto potest cōcedi prouocatio ad successiones illas, ubi nihil aliud seruauerunt, uel nihil aliud habetur, quā quod in Sacris literis prædicatum & scriptū legitur. Hinc rectē Cyprianus ait in priori loco: Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari debet, qui Euāgelica & Apostolica traditione contēpta, nemini succedēs, à seipso ordinatus est, &c. Ergo ille q̄ legitimē ordinatur, & Apostolicā & Euāgelicā traditionē retinet, est episcopus. Sed talis non est Romanus nostro tēpore præsul. Probatio est nota. Hinc & ipse Cyprianus libro 1, epistola 4 ait: Propter quod diligenter de traditione diuina, & Apostolica obseruatione seruandum est & tenendum, quod apud nos quoq; & ferē per singulas prouincias tenetur: ut ad ordinationes ritē celebrādas ad eā plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi eiusdem prouinciæ proximi quoq; cōueniant, & episcopus deligatur plebe præsentē, quæ singulorum uitam plenissimē nouit, & uniuscuiusq; actum de eius cōuersatione perspexit, &c. Mox ait, per impositionem manū ordinatos esse episcopos. Sed nec ita episcopus Romanus ordinatur. Adde, quod in illa 6 epist. quā de successione contra nos citant pontificij, referat baptisma Nouati esse irritum: quod à Stephano & Romanā ecclesia, & simul ab Augustino est refutatum. Vt igitur hanc doctrinam Cypriani ex illa epistola non suscipiunt: ita & nos istorum more, & illam quā ipsi ex eadem produciunt, respicere possumus.

mus. Et lib. 2. epistola 10 ad Cornelium dicit: Hoc maximè laborare debemus, ut unitatē à Domino & per Apostolos nobis successoribus traditam, quātum possumus obtinere curemus, & quod in nobis est, errantes oues in Ecclesiā, colligamus, &c. En hīc uocat seipsum quoq; Apostolorum successorē, quanquā Carthagine nunquā Apostoli sedem habuisse legatur: sed ideo, quia & legitime, & Apostolicè, iuxta Apostolicā 10 & Euangelicam doctrinam fuit electus ex suffragio plebis. Hoc enim pacto & omnes pij episcopi possunt gloriarī, se esse successores Apostolorum: & rectè, quia omnes episcopos & ppositos uicaria ordinatione succedere Apostolis libro 4. epist. 9 docet. Sed quòd adhuc urgent successionem pōtificij extractu tertio Cypriani de Simplicitate prælatorū, dum dicitur ibi, Tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdē originem 20 ab uno incipientem, sua autoritate disposuim: nihil est, quia mox addit: Hoc utiq; erant & ceteri Apostoli, quòd fuit Petrus, pari cōsortio p̄diti & honoris & potestatis: sed exordiū ab unitate proficiscitur, &c. Vnde sic colligo: Si igitur in reliquorum Apostolorū (qui cum ipso erant paris iuris, honoris & potestatis) successionē nō māsīt puritas & doctrinā: quomodo deberet necessariò manerē Rōmā? & nōn tā ibi, quā in aliorum 30 successione, ubi etiā Petrus & Paulus antea docuere, corruptio fieret? Nugæ igitur sunt, quòd prætendunt pontificij. Adde, quòd ipse etiā sancierit, (ut diximus suprà) episcopos singulos iudicare debere de suis: nec hoc alijs licere, neq; episcopos alios episcopis collegis legē debere p̄scribere, aut ipsis præcipere, cū habeat in Ecclesiæ administratione uoluntatis suæ arbitrium unusquisq; p̄positus, rationē actus sui Domino reddi 40 turus, in lib. 2. epist. 1.

Quæ autē sit uera successio, ex ipsius his uerbis patet, quæ extant in tractatu de Simplicitate prælatorum, ubi ait: Christianus uideri nō potest, qui non permanet in Euangelij eius & fidei ueritate, &c. Sic nec uera & Apostolica est successio, nisi ubi permanetur in Euāgelij fideiq; ueritate, & Apostolica doctrina. Hinc etiā ait idem epistola 8 libri primi: Adulterū est, impium est, sacrilegū 50 est, quòd cūq; humano furore instituitur, ut dispositio diuina uioletur, &c. Sic nō est uerus sacerdos Dei, qui nō permanet in Dei uerbo, Osee 4. In quo minimè permāsīt Romanus Papa, qui multa humano furore instituit cōtra dispositionem diuinā, nec in Euangelij ueritate permāsīt.

Et ne patribus propter ætatem & antiquitatem credatur præter Scripturam differentibus, tradit ibidem his uerbis: Nec etas uos

eorum, nec autoritas fallat, qui ad duorum presbyterorum ueterem nequitiam respondēs, sicut illi Susannam pudicā corrumpere & uiolare conati sunt, sic & hi adulterinis doctrinis Ecclesiæ pudicitiam corrumpere, & ueritatem Euangelicā uiolare conantur, &c.

Et probauimus quoq; antea, cū ex Irenæi libris de Successione uerba faceremus, ex Cypriani tractatu de Simplicitate prælatorum, quomodo non semper respiciendū sit ad successionē, cū in eā etiā & peccetur illegitimè, & illi sæpe ppter peccatū pereant, q̄ in ea sunt: ut filijs Aaronis imponentibus alienū ignem altari, accidit, qui deliquerūt in præceptum Dei, erraruntq; in eius cultu, ideoq; puniti sunt. Quid igitur? an non Romanus posset similiter errare pontifex, si etiam maximè tam certam & in uerbo Dei expressam haberet Apostolorū successionē, ut illi Moyſis & patris habuere?

EXPLICATIO EORVM QVAB

extant de successionē in Eusebij Historia ecclesiastica.

VT omnia fiant de successionē perspicua, uolui quoq; ea p̄ferre quæ apud Eusebiū extant de successionē. Scribit Eusebius libro 3. cap. 3. se indicare ex annotatione successionē episcoporū, & quæ scripta Ecclesiæ legitima & in confesso, & quæ inter illa non talia habita sint, se ex successionē referre. sic inter cætera de epistolis Petri ait: Prima Petri est germana; alteri contradicitur. Quatuordecim epistolæ Pauli sunt manifestæ & perspicuæ: Acta tamen eius, q̄ illius esse dicuntur, inter indubitata recenseri nō accepi, &c. & postea: Hæc ad declarationem Diuinarū scripturarum, tā quibus à nemine contradicatur, quā quæ aptud omnes pro indubitatis habeantur, dicta uolo, &c. En ideo ille annotat successionē in ecclesijs Apostolicis, ut inde cognoscat certos libros indubitato canonicos: ut sic pateat lectori, cur prouocet & Irenæus & Tertullianus ad Apostolicas ecclesias, ubi (ait Tertullianus) autēticæ eorū extant literæ. Quare hinc palam fit, illos nō ob aliā causam in initio ad istas prouocasse successionē, quā ut ueritas pateret ex autenticis Apostolorū scriptis, cū falsa scripta Apostolorum proferrent hæretici. Hinc idem ait in 25 capite libri eiusdem, postquam apocrypha quædā scripta noui Testamenti sub nominibus Apostolorū edita recitasset, sic: Quorū (apocryphorum) nullā uspiam uel aliquis ecclesiasticæ successionis scriptor mentionem in commentarijs suis facere dignatus est, quasi dicat, quia in ecclesiastica successionē apud Apostolicas ecclesias, autēticas literas

C Aposto/

Apostolorum purè retinuerunt, &c. Mox ostendit ab hæreticis conficta, & phrasim istorum ac characterem à consuetudine Apostolorum uariare.

Libro 4, cap. 15 sic ait Eusebius: Polycarpus fuit Apostolicus & propheticus nostro rum temporum doctor, catholicæ ecclesiæ Smyrnensis episcopus: ergo fuit catholicus. Ille autem, ut in præcedenti capite 14 dicitur, illa sola pro ueris censebat habenda, quæ Apostoli tradiderunt: & catholicam Ecclesiam esse, quæ illa sola quæ ab Apostolis tradita sunt, accepit & tradit. Sequitur ergo, illum tantum catholicum esse, qui illa sola suscipiat: & illam solam esse Apostolicam & catholicam ecclesiā, quæ nihil aliud recipit, nisi quod Apostoli expressè tradiderunt. Id tunc probauimus extitisse in authenticis eorum literis apud Apostolicas ecclesias: & a libi probatū est, Polycarpū nihil extra Scripturam, sed quæ ei consona erant, docuisse.

Et quod in successione ueris retineatur ueri libri, uidetur & his innuere uerbis in lib. 4, cap. 22: In singulis successionebus, ac singulis ciuitatibus ita habet, sicut & lex & prophetæ & Dominus prædicat, &c. Videmus ergo quæ fuerit uera successio.

Item in libro 4, cap. 26, de Melitone ait, quod in Orientem reuersus, & eo loco constitutus sit, ubi ista gesta & prædicata sunt, (scilicet ab Apostolis, uerba scripturarū Sacrarum) ueteris Instrumenti libros diligenter cognitos in ordinem subiecit, &c. En ille propterea in Orientem tendit, ut ex ordinaria successione in istis locis, ubi ipsi Apostoli docuerunt, ueritatem & numerum librorum canonicorum certò cognosceret. Videmus igitur quæ fuerit apud ueteres successio. Cum igitur nobis iam opera ueterū certò constet de libris canonicis, quid quæso, nos uexant successionebus aduersarij? nisi ut simplici lectori fucum faciant?

Item libro 5, cap. 6, recēset ordinarias successiones in ecclesia Romana episcoporum, & dicit, Clementem cōuersatum cum duobus Apostolis, & tunc adhuc insitam menti suæ Apostolorum prædicationem fuisse: & traditionem ait ante oculos habebat, non tamen solus, nam supererant tunc multi ab Apostolis instituti. Et cum à Clemente & Eleuterio & succedentes episcopos ex Irenæo recitasset, eodem ait: Eodem ordine, eadem doctrina & traditio Apostolorum in Ecclesia, & ueritatis prædicatio ad nos usque peruenit, &c. Habes nunc rationem, cur olim contra hæreticos reiicientes doctrinam scripturæ Sacræ, ad successiones episcoporum in sedibus Apostolicis appellauerint, quia ibi incorruptè seruabatur doctrina Apostolica. Et rectè hic ait, eodem ordine, &

modo eodem eandem doctrinā Apostolicam & traditionem ueritatis ab Apostolis permāsisse Romæ, & ad Irenæum usque promanasse. Iam audiuius ex Irenæo doctrinam Apostolorum & prædicationem ueritatis nihil esse aliud, quàm Scripturā ipsam. Nota etiam quod dicat, non solum Clemētem notam habuisse traditionem, sed etiam plures alios.

Hinc ait Tertullianus: Age qui uoles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurrere ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc authenticæ Apostolorū literæ recitantur, sonantes uocem, representantes faciem, &c. Cum autem olim, hic nunc & Eusebio & Irenæo attestante, hoc diligenter factum sit in primitiua mox ab Apostolis ecclesia, ut apud Romanam sedē in successione sint requisitæ authenticæ Apostolorum literæ: rectè potuit & debuit olim illa nominari phrontisterion Apostolorum, dicente Sozomeno libro 3, cap. 8, non quod inde noua peterentur dogmata, sed ibi incorruptè & doctrinam & scripta Apostolorum cum synceritate obseruassent episcopi.

Et capite 11 refertur de Clemente Alexandrino, q. præclariore Apostolicæ successio nis uiros referat, & numeret quosdā ex Oriente, alios etiam aliunde: de quibus ait, teste Eusebio, quod ueram beatę doctrinę traditionem seruauerint, quam antea à Petro, Iacobo, Ioanne & Paulo sanctis Apostolis, uel ut filius à patre, acceperunt: uerum pauci aliquot patribus confirmiles, Deo disponēte, ad nos quoque paterna illa & Apostolica seminaria reposituri uenerunt, &c. Rectè ergo ad Scripturas, postquam illæ autoritatem in Ecclesia sortitæ erant semel, postea prouocarunt: quia ne hodie quidem libri isti Clementis Alexandrini, ubi cōplexus est doctrinam illam, extant.

Libro 5, capite 16 dicitur, insolita contra traditionem & consuetudinem antiquæ successione sub specie prophetiæ loqui cōpisse Montanum: En traditionem & consuetudinem antiquę successione uocat adherere solis Sacris literis. quod ex eodem capite sic probō, postquam Apollinarius, uel alius quispiam sic disserat apud Eusebium: Huc usque hæsitauī quid facerem, non quod mendacium redarguere, ac ueritati testimonium dare nequiuērim: sed quod ueritus sum ac timui, ne quibusdam Euangelij libris ac noui Testamenti doctrinæ aliquid scribendo superaddere uiderer, cui nec adijci quicquam, nec adimi potest ab eo, qui uitam secundum Euangelium instituire cupit, &c. Rectè ergo dicit insolita contra traditionem & consuetudinem antiquę successione egisse Montanum, dum scri-

dum scripturis resisteret Sacris. Et capite 29 dicitur, quomodo Polycarpus abhorruit à noua doctrina, & ea enarrauerit, q̄ fuerit consona Sacris literis. Ergo Apostolici in sua successione retinuerunt tantum Sacras literas. Apparet satis ex libri 6 cap. 12, illud sine autoritate fuisse in ecclesijs, quod non certò constaret ab Apostolis profectum esse. Iam cum dubitemus sæpe de traditionibus, & nihil sit certius, quàm libros canonicos esse ab Apostolis profectos: ergo illos tantum retineamus in Ecclesia, unde illam cognoscimus.

Et capite 21 ait Eusebius: Peruenit ad nos Caij dilectissimi uiri disputatio, Romæ sub Zepherino cōtra Proclum Cataphrygarum hæresis ppugnatorē mota in qua ut aduersus partem temeritatē & audaciā, qua novas quasdam Scripturas adducebāt, obturaret, tredecim tantum sancti Apostoli epistolarū meminit, eam quæ est ad Hebræos non annuerans, &c. En, ut indubitatis, & firmis ac certis pugnaret Scripturis, ac semper receptis contra hæreticos in Ecclesia: maluit etiam illam omittere, de qua aliquando dubitatum fuit, unde apparet liquidò, olim ex Scripturis contra hæreticos pugnatum esse.

Item, Eusebius libro 6, cap. 25, recēset ex ueterum patrum relatione libros certos canonicos, & tandem ait, se ex traditione Apostolorum accepisse de quatuor tantum Euāgelij, quæ sine contradictione in uniuersa quæ sub cœlo est Ecclesia Dei, recepta sunt, &c.

En nunc habemus, unde illud sit, quòd ad successiones Apostolorum contra hæreticos prouocauerint: scilicet, ut ex istis ecclesijs discerent, qui essent certi & autentici libri. Cum autem omnes ecclesiæ dent testimonium de autoritate quatuor Euangeliorum, meritò ista recipimus.

De hac successione & uera Ecclesia sic scribit Epiphanius in Ancorato, ut intelligamus, quid ea ab Apostolis in uera successione acceperit, scilicet ea quæ Scripturis confirmantur. Nos uerò (aiens) nouimus patrē patrem, filium filium, Spiritum sanctum Spiritum sanctum, Trinitatem in unitate: una est uolūtas patris, & filij, & Spiritus sancti, una essentia, una dominatio, una uolūtas, una Ecclesia, unum Baptisma, una fides: & quiescant qui contra sanctā uirginē Christi & castam nympham, hoc est, matrem nostrā sanctam Ecclesiam insurgunt. Huius enim filij à sanctis patribus, hoc est, à sanctis Apostolis acceperunt ut fidem custodiant, simulque suis filijs tradant ac denuncient: ex quibus etiam uos ipsi estis filij. O uenerandissimi fratres, & filijs uestris hanc doctrinam tradidistis. Hæc itaque sic dicere, & his

similia Diuinis confirmare scripturis, tum ipsos, tum auditores uestros docentes, eam uiam deducentes, instruetes, ne cessetis uos fideles & orthodoxi hanc catholicæ & orthodoxę Ecclesię sanctam fidem seruare, ueluti sancta & sola uirgo Dei à sanctis Domini Apostolis traditam accepit.

PAUCA EX HIERONYMO DE
successione sunt producenda & explicanda.

Hieronymus in epistola ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis: Quis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, ut Romanis parcas auribus, parcas fidei quæ Apostoli uoce laudata est? Cur post annos quadringētos docere nos niteris, quod antea nesciuimus? &c. Sed ad hūc locum respondimus in Parte primā de Traditionibus tacitis, ubi in Hieronymo hunc prolixius explicauimus. Idē Hieronymus etiam alibi, ut ad Theophilum, & in Apologia aduersus Rufinum, de fide Romanorum laudata refert prolixè, & se huius ait semper meminisse. Verum cum postea Romam defereret Hieronymus, forrè coactus propter factionem Rufinianam, Deus bone, quomodo tunc contempsit & urbem & Ecclesiam. Videatur in scripto de laudibus Bethlehē ad Marcellam, in præfatione libri Didymi de Spiritu S. ad Paulinianum, &c. Verba eius postea adducemus, ubi ex professo de Papa tractandum est: & de fide Apostolico ore in Romanis laudata, diximus aliquid in Cypriano: tamen sic scribit Hieronymus contra Rufinū: Scito tu Rufine, Romanā fidē Apostolica uoce laudatā, istiusmodi præstigias non recipere, etiam si angelus de cœlo aliter annunciet, quàm semel prædicatum est, Pauli autoritate minime tam non posse mutari, &c. Hæc & alia uidetur adulatoria, ut cū Damaso & Theophilo scribit similia, sed in prioribus citatis locis ista inuerrere uidetur. Hic interim dicit, non aliter posse prædicari, & ne quidem ab angelo, quàm est semel Romæ per Paulum prædicatum: quòd concedimus eatenus, ut nec illa fides quam tum in Romanis laudauit Paulus, Roman. 1, unquam mutatur, sed permanet uerè in catholica Ecclesia: quia est fundata in Christo, eaquē ex Scripturis originē ducit. Sed iā longè aliter & prædicatū & doctū esse Romæ, quàm fecit Paulus, norūt omnes pij. Illa uerò fides quam Paulus in Romanis probauit suo tempore, non est amplius apud Romanos, uerum apud illos qui more eorum de quibus tunc est locutus Paulus, susceperunt Euangelium, & ritè Pauli crediderunt doctrinæ. Hoc hodie non facit uel ista Ecclesia, uel Papa cum Car-

pinalibus. Et rectè ostēdimus antea ex uita Malchi, Hieronymum dixisse, Postquam ad Christianos principes uenit Ecclesia, potentia quidem & diuitijs maior, sed uirtutibus minor facta est, &c. Quod iurè potest dici de Romana ecclesia, in qua pontifices non Petro, sed principibus & Cæsaribus succedunt. Idē Hieronymus aduersus errores Ioannis Hierosolymitani: Fudendo sanguinem, & patiēdo magis quā faciendo contumeliam, Christi fundata est Ecclesia: persecutionibus creuit, martyrijs coronata est, &c. Quod certè de Romana ecclesia & eius membris, quæ undiq; sanctorum sanguine effuso cōspersa sunt, nunquā dici potest, quia illa semper persequitur Christianos, & persecuta estiam per multos annos membra Christi, sanguine, ferro & igne.

Idem tomo 6, libro 1, in Micheæ cap. 2: Ecclesiæ principes, qui delicijs affluunt, & inter epulas atq; lasciuias pudicitiam seruare se credunt, ppheticus sermo describit q; eijciendi sint. Et mox: Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonē eorū imitemur, sed & conuersationem quoq; & abstinentiam amplectamur, &c. Notent hæc Romanenses prælati, qui de successione gloriantur, quoniam & nos autoritate huius dicti meritò reijcimus Papas, & eam ecclesiam.

EX OPTATI MILEVITANI LI. 30
bro 2 pleraq; citant pro successione pontificij.

Primò illud citant, quod ibi (Romæ) successionem legitimam faciat, & enumere in ea successores Petri usque ad Syriciū: deinde, quod Romæ Petro sit collocata episcopalis cathedra, in qua sederit Apostolorum caput Petrus, in quo uno cathedræ unitas ab omnibus seruaretur, nec cæteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderet: ut iam schismaticus & peccator sit, qui contra singularem cathedram, alteram collocet. Interim se in eodē libro satis utrobique tam per præcedentia quā sequentia uerba declarat, quod nō de Romanorum episcoporum in alias ecclesias potestate, sed de legitima ordinatione ad ministerium, & consensione in uera doctrina loquatur. Pugnat ibi contra Donatistas, qui dicebant, se tantum esse Ecclesiam, reliquos uerò non esse: quos refutat eo, quod non possent probare legitimam ordinationē, nec in doctrina consensionem piorum. Et apertè inquit, Syricium suum esse socium, & simul aliorum catholicorum rectè sentiēcium, cum quo ipsis totus orbis commercio formatarum in una communionis societate concordet: id est, Syricium & omnes alios episcopos in orbe terrarum in doctrina consentire, & sibi inui-

cem scribere. Literas autem illas pacificas, quas ad se inuicem scribere episcopi solebant, quæ erant symbolum consensionis in doctrina, & approbationis legitimæ ordinationis, formatas appellat. Idem cum recenset gradus hominum & ministrorum in Ecclesia libro 1 & 2, tantum quatuor genera capitum in Ecclesia refert, scilicet episcoporum, presbyterorum, diaconorum & fidelium: & non meminit aliorum pontificiorum ordinum, uel etiam Romani pontificis, tanquam capitis omnium aliorum, sed omnes episcopos apices & principes appellat. Et in libro 2, Optatus contra Parmenianum apertè reprehendit hoc in Donatistis, quod radunt capita sacerdotum. Docete, inquit, ubi uobis mandatum est radere capita sacerdotum? cum ecōtrā sint tot exempla proposita, fieri non debere, &c. Et ita nobis Optatum obijciunt, sed in ijs, ubi ipsis & ipsorum ceremonijs est contrarius, planè non recipiunt. Adde, quod etiam quædam solus Optatus habet libro 1 cōtra Parmenianum, quæ apud Augustinum non leguntur: nempe hæc, quod ab Imperatore missi sint episcopi duo Eunomius & Olympius, ut utrius partis aut Cæciliani, aut Donatianorum catholica esset Ecclesia, inuestigarēt & pronunciarent. Ecce mittuntur ab Imperatore episcopi ad cognoscendam causam, non à Papa. Deinde hoc quoq; Optatus communiter cū Augustino habet in tota illa historia Donatistarum, quod recenseat quomodo Miltiadi episcopo Romano (sic ipsum simpliciter uocat) & tribus Gallicanis, quatuordecim uerò Italis sit ab Imperatore demandatum, ut cognoscerent causam Donati & Cæciliani: & cum illi pro Cæciliano pronunciarent, quod tunc Donatus à sententia Miltiadis appellauerit ad aliorum episcoporum iudicium. Iam mihi dicant nostri nugatores, quomodo hoc uel Imperator potuisset uel debuisset, ut quicquam in causis episcoporum mandaret Romano episcopo, imò quod ei non soli concederet negotium, sed etiam plures cōiunxerit? Adde hoc etiam pie lector, si tunc Romanus episcopus pro œcumenico & summo ecclesiarum gubernatore esset habitus: quomodo tunc ab eius iudicio ad alios episcopos uel ad ipsum Imperatorem appellare potuisset Donatus? uel quomodo hoc ei licuisset, si maximè uoluisset? nec tamē uel Optatus uel Augustinus in illo reprehendunt istam appellationem, istud uel ius Imperatoris, quod sibi in Romanum Papam sumplit.

EX AV-

Etsi iam antea dictum & demonstra-
tum sit, quid Augustinus de Ecclesia
& uera in ea successione senserit, & hoc
forsan prolixius postea, cum ad locum de
Ecclesia peruentum fuerit, explicandum
erit: tamen non fuerit infrugiferum illos
locos inspicere & examinare, qui ex illo
pro uana & ficta pontificiorum successio-
ne contra nos citantur. Et sunt ferè hi.

Ex Augustini uarijs Opusculis multa co-
nantur probare & pducere, ut ex epist. 165.
& libro contra epistolam Fundamenti, cap.
4. similiter ex libro de Utilitate credendi,
cap. 17 & 46. item, quæstione no. in libro
de Quæstionibus ueteris ac noui Testa-
menti, &c. inspicimus iam illos locos, &
examinemus. In citata epistola 165 recen-
set quidem ordine episcopos inde à Petro us-
que ad Anastasium Romanum episcopum,
& docet in ista successione non fuisse Do-
natistam: sed hoc in illa epistola prætere-
unt, nihil esse extra Scripturam recipien-
dum, etsi ab angelo dictum sit: quia illud op-
pugnat totam pontificiorum doctrinam.
Sed sic ibidem pergit: In illum autem ordi-
nem episcoporum, qui ducitur ab ipso Pe-
tro usque ad Anastasium, qui nunc super e-
andem cathedram sedet, etiam si quisquam
traditor per illa tempora subrepisset, nihil
præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus Chri-
stianis, quibus Dominus prouidens ait de
præpositis malis: Quæ dicunt facite, (Mat-
thæi 23) quæ autem faciunt, nolite facere:
ut certa spes fidelibus, quæ non in homi-
ne, sed in Domino collocata nunquam tem-
pestate sacrilegi schismatis dissipetur, &c.
Notet obsecro hie lector, quid dicat Augu-
stinus de malis præpositis, & quod conce-
dat potuisse fieri, nempe ut quispiam falsari-
us fuisset in numero successionis, interim
maximè (si hoc ita esset) illum & similes esse
uitandos, & certam spem fidelibus non in
tali aliquo homine uel hominibus ponenda
esse, sed in Domino: de cuius Scriptura
ita expressè ait in eadem epistola: Quan-
quam nos, non tam de istis documentis
præsumamus, quàm de scripturis Sanctis,
ubi hæreditas Christi usque ad terminos
terræ, &c. Ergo nec pontificij non tam de
mala illa successione præsumant quicquã,
quàm de scripturis Sanctis, quod opponat.
Irenæus lib. 4, cap. 44, dicit, adhærendum
esse ijs presbyteris, qui Apostolorum doctri-
nam (quam libro 5 scriptam docet esse) &
cum presbyterij ordine sanum sermonem
& conuersationem sine offensa præstant, ad
informationem & correctionem reliquo-

rum. Idem libro 4, cap. 43, cum plenitudine
Scripturæ ostendisset, sic ait: Presbyteris ob-
audire oportet, qui successionem habent
ab Apostolis, & cum episcopatus successio-
ne charisma ueritatis certum, secundum pla-
citum patris acceperunt, &c. Iam probent
pontificij suos deos Papas in ordine Apo-
stolico manere, & doctrinam ipsorum ue-
ram esse, atque ipsos tantum retinere cha-
risma ueritatis certum, hoc est, scripturam
Sacram: probent inquam, se sanum sermo-
nem retinere, & conuersationem sine offensa.
Quod si ipsorum decreta spectemus, an nō
doctrinam Christi Apostolorumq; corrupē-
runt, & abiecerunt, & noua decreta substitu-
erunt: imò suum ordinem in regnum & do-
minium transtulerunt, non docentes, sed
gratosè & tyrannicè ferro, non uerbo im-
perantes? Vbi quæso iam per 500 annos cō-
uersationem sine offensa præstitit Papa ali-
qs? Isti se libidinib. polluit, belloq; seditio-
nibus, luxu, Sodomia, auaritia, Simonia, &
omnib. peccatis se & suā curiā nobilitarūt.

Adde, quod in eadem epistola Augusti-
nus ordine describat, quomodo Imperator
iusserit episcopos (& inter hos etiam Ro-
manum) conuenire ad audiendam causam
Donati & Cæciliani: & cum ab istis non cō-
poneretur controuersia, atq; secundò pro-
uocarent ad Cæsarem Constantinum, ille
ipsis alios episcopos iudices dederit: & cū
nec istorum censura contenti essent Dona-
tistæ, ac appellarent tertio ad ipsum Impera-
torem, ipse tandem causam inter partes co-
gnouerit. Et hoc Augustinus in laico princi-
pe non reprehendit, sed aliquoties cum lau-
de refert: & tamen Colonienfes Iesuitæ ta-
le quid in nostris principibus reprehendūt,
articulo 12 suæ Censuræ: tum etiam Osius &
alii Papistæ: & olim licuit ab episcopis ad
principes prouocare, & etiam repudiare iu-
diciū Romani episcopi, & multorū aliorū,
quibus etiā imperabāt principes, ut hie cau-
diuimus. Habemus qua fide primò Augu-
stinū citauerint: uideamus qua fide librū cō-
tra epistolam Fundamenti protulerint.

Fatemur cap. 4 eius libri contra epistolā
Fundamenti, hæc referre uerba Augustinū:
Tenet me (præter syncerissimam Dei sapi-
entiam, per quā puto Scripturam intelligi
ibidē) cōsensio populorū atq; gentiū: tenet
autoritas miraculis inchoata atq; nutrita,
charitate aucta, uerustate firmata: tenet ab
ipsa sede Petri, cui pascendas suas oues post
resurrectionē Dominus cōmendauit, usq;
ad præsentē episcopū successio: tenet postre-
mò ipsum catholicæ nomē, quod non sine
causa inter tam multas hæreses sic ista eccle-
sia sola tenuit, &c. Hic tantū unā partē sibi
possunt uendicare pontificij, sed hæ omnes
coniun-

toniunctim sunt seruandæ. Iam apud pontificios nullū in sua doctrina cōsensum possunt ostendere, cum Græci, Rutteni, Æthiopes in multis doctrinis ab illis discrepent: nec sibi uendicare possunt auctoritatem Scripturæ, miraculis inchoatam & charitate auctam, atq; uetustate firmatam, cum ipsi Scripturam evertant: nec possunt demonstrare suam illam doctrinam, inde ab Apostolis usque uetustate firmatā. Quod uerò de successione Romana dicit, id quidem ita accipio, postquam apud antiquissimos post tempora Apostolorum hæc Romana ecclesia esset, quasi phrōsterion Apostolorum (teste Sozomeno lib. 3, cap. 8, Historiæ suæ) inde interdum subortis falsarijs, petebant autenticos canonicæ Scripturæ libros exteri & procul amoti patres. hinc est quod idem Augustinus in libro 15 de Ciuitate Dei, capite 23 dicat, à patribus usq; ad nos auctoritatem uerarū Scripturarum certissima & notissima successione peruenisse. De qua re plura refert libro 22, capite 39, eiusdem Operis, & libro 1 de Consensu Euangelistarum, capite 1. Sed uide mihi pie lector, qua fide mihi citet Augustinum Osius & Iesuitæ. Nā mox post recitata uerba eodem in loco hæc etiam sequuntur: Tale nihil apud uos est, (intelligit Manichæos, apud quos dicit nec tales notas uel ornāmēta esse) ubi sola personarum ueritatis pollicitatio est. Quæ quidem ueritas, si tam manifesta monstratur, ut in dubium uenire nō possit, præponenda est omnibus rebus, quibus in Ecclesia teneor, &c.

Ergo potiorē habet, & maioris auctoritatis esse reputat ueritatē ipsam, q̄ uel cōsensum populorū, uel auctoritatē aliquā, siue miracula, siue uetustatē, siue successione, siue catholicæ nomē Ecclesiæ. Veritas uerò tātū in Scripturis canonicis expressa est, ut suo loco demonstrari potest: imò ipse August. docet Ecclesiā disci & cognosci ex Scripturis tantum canonicis, super Psal. 57. item, libro 3 contra literas Petilianī, cap. 2, 3, 4, 6, 10, 11 & 15, ac epistola 166, &c. (ut postea latius probabitur.) Vbi apertē tradit, notam Ecclesiæ esse Diuinam scripturam. Tales autē locos in Augustino nostri Iesumuitates prætereunt. Habemus quā fideliter illo in loco citauerint Augustinum, ut etiam præterierint sequentia aperta uerba. Pergunt proferre librum Augustini de Vtilitate credendi, in quo iubent inspicere lectorem caput 17 & 46. quanquā liber ille octodecim tantum capita habeat, Iesuitæ & alij pontificij.

Sed per totum librum instruit Honoratum, ut à Manichæis ad Ecclesiam redeat. Quare in quinto sextoq; capite ueritatē certitudinemq; Diuinarum scripturarum docet, nihilq; esse illis certius & uerius: (recte 60

ergo ueritas Scripturarum est omnibus aliis notis Ecclesiæ, teste eodem, quæ sunt successio, consensio populorum, auctoritas, miracula, uetustas & nomen catholicum, &c. certior & uerior) atq; illis Scripturis inesse ueritatem & disciplinam accommodatissimam reficiendis animis: & planē ita modificatā, ut nemo inde haurire non possit, quod sibi satis sit, si modò ad hauriendū deuotē & piē ut uera religio poscit, accedat, &c. Et hæc dicta doctrinā pontificiam, q̄ nō omnia habeantur in Sacris literis, impugnant. Cum autē de istis prolixē per aliquot capita disseruisset, tandem capite 16 tradit fidei & scripturæ Sanctæ miracula ueritatem ostendere: in sequenti uerò capite, hoc est 17, docet, ut suprā dictum est, de consensu gentium in Christum credentium: & cum etiā hīc quæque multas fidei Christianæ notas constituit, ut populorum consensionem, confessionem, constantiam, ieiunia, martyria, patientiam in cruce, castitatem, & pia alia exercitia, quæ sunt in catholica Ecclesia, &c. ostendit tandem ueritatem ueteris Testamenti contra Manichæos: Et hoc (ait) effectum est in populis, nempe Christianorum diuina prouidentia per prophetarum uaticinia, tum per humanitatem doctrinamque Christi, per Apostolorum itinera, per martyrum cōtumelias, cruces, sanguinem, mortes: per sanctorum prædicabilem uitam, atque in his uniuersis digna rebus tantis atq; uirtutib. pro temporum opportunitate miracula: (ex his omnibus dicit effectum esse, ut tales notas Ecclesia habeat) ut scilicet habeamus certos libros ueteris Testamenti. Cum igitur (pergit scribere) tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque uideamus, dubitabimus nos in gremio eius Ecclesiæ condere, quæ usque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones episcoporū frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim ipsius plebis iudicio, partim conciliorum grauitate, partim etiā miraculorū maiestate dānatis culmē auctoritatis obtinuit: cui nolle primas dare, uel summæ p̄fessō impietatis uel præcipitis arrogantia. Nam si nulla certa ad sapientiam salutemque animis uia est, nisi cum eos rationi præcolit fides: quid est aliud ingratum esse opi & auxilio diuino, quā tanto labore præditæ auctoritati uelle resistere? Et si unaquæque disciplina, quam uilis & facilis, ut percipi possit, doctorem ac magistrum requirit: quid temporariæ superbiæ plenius, quā diuinorum Sacramentorum libros & ab interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos uelle damnare, &c.

Hæc si expendamus, nihil inueniemus quod

quod possit ecclesiæ Romanæ nunc tēporis patrocinari. Nam multas quidē notas cōgerit ibidem, quæ non tam Romanis Papis, quàm scripturæ Sanctæ aptari possunt, ut suprā dictum est, & iam satis est responsum in explicatis prioribus dictis. Ait etiam manifeste, tantū diuinos libros cognoscēdos, & non respuedos esse: quod tamē in multis pontificij faciunt: ut in calicis priuatione, & alijs. Pergunt citare Augustinum ex libri de Quæstionibus noui ac ueteris Testamenti, quæstione 110. Sed quanquam ibi dicat de cathedra pestilentie, & de ijs qui contra & extra Ecclesiā ponāt sedes pestilentie, cum ordinem à Petro cōceptum, & usq; ad illud tēpus per traducem succedentium episcoporum seruatum perturbent, ordinem sibi sine origine uendicantes, hoc est, corpus sine capite proferentes, unde congruat eorum sedem esse pestilentie, &c. (Quæ quidem uerba parum Romanis pontificibus subueniunt, cū ordinem à Petro cōceptū non seruēt.) tamen hoc est mirandum in Iesuitis & pontificijs, quod hūc librum citare audeant, cum apertē Erasmus in adiecta cēsura dicat, multos deprehēdisse se hic errores etiā, cū multis alijs Augustini dictis pugnātes: unde colligit suppositiciū esse: adde quod etiam pugnātia quædam in eodem libro extent. In præcedenti quoq; quæstione, quæstione 109 proferre de Melchizedech inepta non dubitat, & manifestē impia habet de Spiritu sancto liber ille quæstione 125, nempe Spiritū sanctū ignorasse mysteriū natiuitatis Domini. quod esset eius diuinitati derogare. Tales libros Iesuitæ citant, ut suam fidem prodant in producendis patrum scriptis.

Puto iā satis explicatos esse locos, quos ex Augustino adferre solēt. Si forsan adhuc alios locos aut similes, tales uē reperirēt apud eundem, istos ex horum explicatione facile interpretari poteris: aut ex tam multis Augustini dictis, quæ & in præcedentibus & in consequentibus adducuntur, ubi apertē docet Ecclesiam ex Scriptura tantū agnosci, potest talib. dictis pspicius & apertus locus opponi. Videt igitur lector pius, quid tentent ficta successione Papistæ.

EX VINCENTII LYRENENSIS
Galli libro pro catholica fidei antiquitate con-
scripto, quædam de successione obseruata
& annotata.

ET si ille liber sit mihi ualde suspectus, & multæ me moueāt rationes, cur pro autentico recipere non possim: tamen nūc in eo quædam examinabimus, ut satisfiat pontificijs. In ipsa uerò catholica ecclesia magnopere (ait) curādum est, ut id teneamus, quod ubiq; quod semp, quod ab omnibus

creditum est: hoc est etenim uerē proprièq; catholicum, quod ipsa uis nominis ratioq; declarat, quæ omnia uerē uniuersaliter cōprehēdit. Sed hoc ita demū fit, si sequamur uniuersitatem, antiquitatem, cōsensionem. Sequemur uniuersitatem hoc modo, si hanc fidem ueram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum cōfiteretur Ecclesia: antiquitatem uerò ita, si ab illis nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestum est: cōsensionem quoq; si in ipsa uetustate omniū, uel certē penē omniū sacerdotū pariter & magistrorū definitiones sententiæq; sectemur, &c.

Sed quomodo hæc dicta conueniant pontificiæ ecclesiæ, obseruet lector, dum istum ipsorum primatum, principatum & potestatem ab omnibus creditam, ubiq; & semper receptam, nunquam probauerint: nūquam etiam demonstrare poterunt, unam speciē Eucharistiæ pro laicis sufficientem (quam in Constantiensi & nunc Tridentino conciliabulo siue colluue, ratam uoluerunt esse) inde à tempore Apostolorū ubiq; & apud omnes fuisse semper celebratam & obseruatam: nec quoq; id de sua priuata Missa, de purgatorio, de multis monachorum sectis, transubstantiatione panis, de septē sacramētis, alijsq; &c. probare poterunt unquam. Et mox: Ne longius fiat, unum aliquod exemplū, & hoc ab Apostolica potissimum sede sumemus: ut omnes luce clarius uideant, beatorum Apostolorum beata successio quanta ui semper, quāto studio, quanta contentione defenderit susceptæ semel religionis integritatem, &c. Sed utinam semper hoc eadem fidelitate, & semper sine additione sua & commento obseruassent in ista successione pontifices Romani, quod semel à duobus istis Apostolis susceperant in Scripturis. Verū iam repudiata Apostolica doctrina, sibi ipsi fingūt nouas opiniones de annalibus indulgentijs, de maiestate Papæ, de pompis, de Missis suis, & alijs multis rebus. Et quod ibidem apud Vincētium sequitur, nō obseruauerunt. Nihil nouādum quod traditum est, & proprium esse Christianæ modestiæ ac grauitatis non sua posteris tradere, sed à maiorib. accepta seruare. Nouitas repudiāda, & antiquitas explorāda, &c. Quomodo iam multa innouerit Papa, & sua posteris tradiderit inde usq; à Bonifacio III. in cōpilatione Missæ, in stabiliēdo purgatorio, indulgētis, & alijs ineptijs, ubi nouitas est recepta, & repudiata antiqitas: notū est omnibus pijs. Suscipere mus successione istius sedis, si semel ab Apostolis susceptæ religionis integritatē, sine ulla additione obseruassēt, & sincere custo-
diuissēt: hoc est, Scripturā nob. ab Apostolis

semel per successiones traditam tantum obseruassent.

Postea cum diu explicuisset & examinasset Vincentius ille locum Pauli, Si quis aliud Euangelium præter id quod traditum est, tradiderit, anathema sit: ait tandem, Annunciare ergo aliquid Christianis catholicis præter id quod acceperunt, nunquam licuit, nunquam licebit: & anathematizare eos qui annuncient aliquid præterquàm quod semel acceptum est, nunquam oportuit, nunquam oportebit. Quæ cum ita sint, est ne aliquis uel tantæ audaciæ, qui præter id quod apud Ecclesiam annunciatum est, annunciet: uel tantæ leuitatis, qui præter id quod ab Ecclesia accipit, accipiat? &c. Iam apud Ecclesiam est Euangelium annunciatum, cuius per successionem certi libri apud Ecclesiam sunt custoditi, & fideliter seruati. Interim Papa cum suis aliquid noui, præter id quod ab Apostolis acceperat Ecclesia, etsi iuxta Vincetiū hoc nec licuisset nec oportuisset, annunciauit: & quoque anathematizauit illos qui hoc tantum quod semel ab Apostolis accepit Ecclesia, retinent & annunciant.

Hinc rursus ait Vincentius, illum catholicum esse, qui quicquid uniuersaliter antiquitus Ecclesiam catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendumque decernit. Sed nos si ad antiquissimas ecclesias recurramus, & quid in eis obseruatum fuisse inquiramus: uidebimus longè aliam doctrinam Christianam faciem tunc fuisse, quàm nunc est in Romana Babylone: ubi hoc non amplius seruauerunt, nec seruant, quod ibi in Ecclesiam illam reposuerant duo illi Apostoli, sed potius quod ipsi Papæ inuenerunt, propagauerunt.

Interim contra illos sic pergit Vincentius explicans dictum Pauli ad Timotheum, Deposita custodi: Quid est depositum? id est, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum: quod accepisti, non quod excogitasti: rem non ingenij, sed doctrinæ, non usurpationis priuatæ, sed publicæ traditionis, rem ad te perductam, non à te prolatam: in qua non autor debes esse, sed custos: non institutor, sed sectator: non ducens, sed sequens. Depositum inquit custodi, catholicæ fidei talentum inuiolatum illibatumque conserua. Quod tibi creditum est, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro alijs alia subijcias, &c. Si hoc ita debuit Timotheus sectator Pauli fidelis facere: multo magis id facere Papas & episcopos Romanos conueniebat. Quomodo autem id fecerint, lippis & conforibus notum est. Quicquid enim Apostoli deposuerunt apud discipulos in ecclesijs, illisque concredi-

derunt, hoc obseruare, hoc ducere, illud sequi & custodire debuissent. Id illi alia adinuenere, excogitare, protulere ex suo cerebro, & nouarum rerum ac dogmatum autores fuere Romanenses Papæ: Apostolorum doctrina ipsis ante annos sesquimille tradita, & credita, non in ipsis mansit: aurum acceperunt, & scortam reddiderunt, & alia per alios subiecerunt. Hinc rectè contra illos de uera Ecclesia sic pergit Vincetiū: Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in ipsis unquam aliquid permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena, &c. Quomodo autem depositorum in Romana ecclesia librorum canonicorum doctrinam custodierit ea ipsa, quomodo illam immutauerit, sepe imminuerit, aliquid ei addiderit, quasi necessarium, in causa iustificationis, liberi arbitrij, &c. & integro Sacramento Eucharistiæ nonnulla amputauerit: denique apposerit superfluas ceremonias, pompas, spectacula sacramentis & reliquijs mortuorum hominum, amiseritque suum proprium munus docendi Euangelium Christi, & de eo tantum testificandum: tum etiam usurpauerit aliena, sibi rapiens dominia, potestates, potestias, & id genus alia, quæ non episcopos, sed reges gentium decebat, plus quam notum est. Quod uero apud Vincentium sequitur, etsi ipsis patrocinari aliqua ex parte uideatur, & non sit admodum sanum: tamen ex prioribus dictis illud est corrigendum & explicandum. Hoc unum studet (Ecclesia,) ut uetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat: si qua tam expressa & enucleata, consolidet, firmet: si qua iam firmata & definita, custodiat: fas est, ut prisca illa celestis philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: sed nefas est, ut commutentur, nefas ut detruncantur, ut mutilentur, &c. Etsi de hac re dictum sit in Prima parte, ubi traditiones Hieronymi explicuimus: tamen uidetur hic temerarium esse, hoc tribui Ecclesiæ, ut illa limet, poliat, accuret pleraque: quasi doctrinam non satis politam, limatam & excultam tradiderint Apostoli, cum ubique doceatur in Scripturis, omnia ad salutem necessaria ibi tradita reperiri, Ioannis 20, Lucæ 1, Roman. 15, 2 Timoth. 3, &c.

Interim uel hoc est Vincetiū donandum, uel sic forsan accipiendum, quod illa ab Apostolis accepta tanto magis politè seruando retinebit Ecclesia, quāto magis uideat ab Apostolis profecta: tamē docet nefas esse, ex illa aliqua mutari, detruncari, uel mutilari debere. Quomodo tamē mutilauerint Scripturas, detruncauerintque Papæ & pontificij, docen-

docentes in ea non esse omnia ad salutem
sufficiētia tradita: item, ex patrū sensu Scri-
pturam explicandam: quomodo etiam mu-
tilauerint Scripturas in sumptione Sacramē-
ti altaris, notissimum est. Sed illam expo-
sitionem & limam de qua Vincentius re-
fert, fuisse opinor explicatam quandam in-
terpretationem ex Scripturis petitam in cō-
cilijs contra hæreticos mutilantes & depra-
uantes Scripturas: non ut aliquid noui uel
fingeretur uel conderetur in Ecclesia, sed ut
quædam explicatius ex Scripturis petita ex-
tarent propter hæreticos, ueluti in concilio
Niceno & alibi factum est. Hinc ipse Vin-
centius ait: Quid unquam aliud conciliorū
decretis enisa est (Ecclesia), nisi ut quod an-
tea simpliciter credebatur, hoc idem postea
diligentius crederetur: quod antea lentius
prædicabatur, hoc idē postea instantius præ-
dicaretur: quod antea securius colebatur, 20
hoc idem postea sollicitius excoleretur? Et
mox: Quid est quoddam ait Paulus, Prophanas
uocum nouitates deuita? Si quis, inquit Io-
annes, uenit ad uos, & hanc doctrinam non
adfert. Quam doctrinam, nisi catholicā &
uniuersalē, & unam eandemq; per singulas
ætatū successiones incorrupta ueritatis tra-
ditione manentē, & usq; in secula sine fine
mansuram, &c.

Quid potest hic aliud per uniuersalem & 30
catholicam doctrinam, & per ueritatis tradi-
tionem, quæ per singulas ætatū successio-
nes incorrupta mansit semper in omnibus
ubiq; ecclesijs intelligi, quā Scriptura
ipsa Apostolorum? Illā quoque certis libris
comprehensam accepimus ex successio-
ne Apostolorum, & sufficit nobis illa: iacti-
tēt illi traditionem & sistam successionem
quantum uelint. Deuitemus igitur pro-
phanas pontificum nouitates. Et puto nūc 40
satis esse explicatam controuersiam de suc-
cessionē.

DE ECCLESIA ET EIVS AVTORITATE CERTIS- quē notis, Liber secundus.

Incipimus de successione &
de auctoritate successionis
in Ecclesia ex Ireneo, Ter-
tulliano, Origene, & alijs: 50
nunc de Ecclesia aliquid
dicemus.

Irenæus inquit, ut diximus suo loco, acce-
pisse Ecclesiam ab Apostolis quatuor Euan-
gelia, & illa obseruare, nec aliud cognosce-
re pro uero, quā quod Apostoli tradide-
runt, & quod in scriptis commendauerunt: &
in primis ait libro 3, cap. 11, quatuor Euan-
gelia in Ecclesia esse uiuificantes fidei colum 60

nas. Chrysostomus super Matthæum ait in
caput 24, expositione 2, per Scripturam tan-
tum cognosci Ecclesiam, & nullam aliā esse
notam ueræ Ecclesiæ, quā scripturam Sa-
crām, ubi iuxta eius præscriptum omnia
aguntur, ueluti præmissum est.

Augustinus ait in li. de Unitate Ecclesiæ,
Ecclesiam Sanctarum scripturarum testimo-
nijs commendatam, expressam, prædictam
& demonstratam esse. Et epistola 166 ait, &
Christū & Ecclesiam eius, in Scripturis di-
ci. uerba eius sunt: In Scripturis didicimus
Christum, in Scripturis didicimus Ecclesi-
am. Has Scripturas communiter habemus.
quare non in eis & Christum & Eccle-
siam communiter retinemus? Et contra
Petilianum ait, in Scripturis quæri Ecclesi-
am, & diuinis oraculis Ecclesiam demonstra-
ri, &c. Est ergo certissima nota Ecclesiæ,
Scriptura ipsa.

Verū hīc obijcitur illud Augustini, Euan-
gelio non crederem, nisi me Ecclesiæ auto-
ritas compelleret: & quanquam alibi ex se-
quentibus & præcedentibus uerbis istius
sententiæ apud Augustinum planum fece-
rim, ibi sanctum uirum loqui de auctoritate
Scripturæ, & Ecclesia tantummodo à uer-
bo Domini pendente: tamen hīc rursum ei
paulisper immorandum erit. Inquit ibi-
dem: Ipsi Euangelio catholicis prædicanti-
bus obtemperaui, & credidi illis obtempe-
raui, dicentibus, Credite Euangelio, obiece-
rāt & suum euangelium Manichæus, & A-
postolatum sibi uendicauerat, in quo nihil
dixerunt haberi de Manichæi Apostolatu.
Si autem (dicit ad Manichæū) potius tu ex
eodem tuum Apostolatum docere, iam in-
firmabis mihi eorum auctoritatem, qui iu-
bent, ut tibi non credam, sed Euangelio. Si
quia in Euangelijs nihil manifestē de Ma-
nichæi Apostolatu reperitur: ergo catholi-
cis potius credam, quā tibi. Sed absit ut
Euangelio non credam. Illi enim credens
nō inuenio quomodo possim tibi credere.
Apostolorum nomina inuenio, tuum non
item, &c. Obseruetur hoc, quoddam dicit se-
per catholicos Euangelio credidisse, & il-
los iussisse ut Manichæo non crederet, eo
quoddam de eius Apostolatu nihil in Euan-
gelio reperiatur. Ergo illi Euangelium tan-
tum docuerunt, & nihil uoluerunt extra il-
lud recipiendum esse. nam sic inquit: In
Euangelijs nihil manifestē reperitur de Ma-
nichæi Apostolatu: ergo catholicis potius
credam, quā tibi. quasi dicat, Quia illi mi-
hi tantum Euangelium fidei suscipiendum
commendant, & credendum illud quod in
eo reperiatur. Si enim tu demonstras
ibi de tuo Apostolatu aliquid haberi, infir-
mabis mihi eorum auctoritatem, qui iubent
ut tibi

ut tibi non credam, sed Euangelio, &c. Videat lector locum.

Sed concedamus, aut fingamus potius ista uerba non esse adiuncta huic sententiæ Augustini, quam furtim & sic satis mutilatam Gropperiani, Colonienfes Deputati, Sidonij, Delphij, Vicelij, Tiletani, Rithonij, Canisij, Staphyli, Sonij, Gondani, Peroniani & Peresij cum Andradio & Lindano, ac Hérico Dungio, contra nos adferunt: an statim igitur isti hoc pacto suam Romanicæ meretricis dignitatem stabiliunt? minime. Interim ex hoc Augustini dicto colligunt isti, maiorem esse habendam auctoritatem Ecclesiæ, quam Euangelij Dei. Sed hoc nequaquam inde sequeretur, nisi & multa alia absurda concedere uoluerint. Mulieres, inquit Petrus in prima epistola, cap. 3, subditæ sint uiris suis, ut & si qui non credunt uerbo, per mulierum conuersationem sine uerbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conuersationem uestrā. Ergo ne talium mulierum conuersatio prioris auctoritatis erit, quam uerbum Dei? Tan-
tis per ista diuinitus disponuntur, ut maiori per minorem fides apud mortaliū cæcitātē & ignorantia paretur, dum incipiamus ipsam ueritatē in se cognoscere, & amplecti. Sic & apud Ioan. 4 legitur, multos Samaritanorum credidisse propter uerbum mulieris. Mulier erat illis notior, Christus ignotus: alioqui maior est muliere ista Christus.

Perinde est dicere, Maior est Ecclesiæ auctoritas quam Euangelij, quia Augustinus inquit, Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ compelleret auctoritas: ac si dicas, Samaritani Christo non credidissent, nisi fuissent ad hoc per testimonium mulierculæ permoti: ergo maior erat auctoritas mulieris quam Christi. Si Moyse crederetis, inquit Dominus apud Ioannem, crederetis & mihi: ergo maior erat Moysis quam Christi auctoritas: De me enim scripsit ille, ait. Et dicitur apud eundem Ioannem, omnes per Ioannem in Christum credidisse: ergo Ioannes est maior Christo? minime, quia ait: Me oportet minui, ipsum crescere.

Quis nisi de mēs ita colligat? Initio quidem Christo non dum audito, nec cognito, ita usque uenit, ut humana aliqua auctoritate ad Christum perducamur: uerum nisi accedat certus & uirtus fidei ex ipso Christo audito sensus, planē imbecillis & inefficax habetur fides. Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Dei. Oportebat & Moysen in suo cursu esse magnum, item & Ioannem: uerum ad Christi aduentum, tum & 60

portebat illos minui. Sit Moyses & Ioannes apud Iudæos magnus, Christum non cognoscentes, uerum auctoritas ista ad hoc faciat, ut Christo credatur. Sit Ecclesia magna apud Euangelij Christi ignaros, uerum auctoritas illa seruiat Christo, ut illo cognito imminuatur. Et quidem certum est, sponsam non esse caput sponsi, sed habere auctoritatem ex sponso, tanquam ex capite & superiore. Proinde uiderint nunc impij sophistæ, qui Augustino hanc fidem perpetuam faciunt, quasi ad fidem usq; ab Ecclesiæ pependerit auctoritate, & non magis ipsius ueritatis uocē audierit, & cerō Christum cognouerit.

Alij hoc sic excusant, quibus nota est Augustini phrasis, quod Crederē dicit pro Credidissē, & Per moueret pro Per mouissē: qui loquendi modus illi familiaris est. uel gatur ad hunc modum: Ego Euangelio non credidissē, nisi me Ecclesiæ auctoritas permouissē. Sic, si legatur, nihil est incommodi.

Et cum inquit ibidem, Credidi Euangelio per catholicos: isto ex textu id etiam ita intelligendum esse apparet. Sed ille huiusmodi loquendi formulis plerumque utitur. Sic libro primo Confession. 12 capite, ait: Non enim discerem, nisi cogere: pro, Nō didicissē, nisi coactus essem. scribit enim de adolescentia sua.

Et rursum ibidem libro secundo, capite octauo: Si tunc amarem poma illa quæ furatus sum, & eis frui cuperem, possem etiam solus, si satis esset, illam committere iniquitatem, qua peruenirem ad uoluptatem meam, &c. hoc est, Si tunc amassem poma illa, & eis frui cupiuissem quæ furatus sum, potuissem etiam solus, si satis fuisset, illam committere iniquitatem, qua peruenissem, &c. Huiusmodi locutiones multas reperire licet in scriptis Augustini: unde diligens lector facillē uidet, quo modo dictum sit ab illo, quod Euangelio non crederet, nisi Ecclesiæ auctoritas permoueret.

Non enim Ecclesia est magis audienda quam Euangelium & doctrina Christi. Si illa magis esset audienda, quid ergo opus esset eius doctrina? tunc illa pro libitu posset percipere, quæ uellet aut quæ nolle, citra Scripturæ auctoritatem.

Sed rursum concedatur hoc aduersarijs, ita hoc ab Augustino sumptum esse: interim illi obseruent, de qua loquatur Ecclesia, & de qua Ecclesiæ auctoritate: nimirum de ea, quemadmodum antea ex ipso contextu monstratum est à nobis, quæ ad credendum Euangelio quousuis permouerit.

Certe

Certè hanc Ecclesiam meritò obseruabat sanctus Augustinus. Sed qualis est hodie Gropperica ecclesia, Aforica, Lindanica, Canisica, Sidonia, Delphica, quæ tã abest, ut ad Euangelicam fidem dirigat, ut hanc potius impugnet?

Sequantur hanc ergo Ecclesiam nobiscù, quæ Augustinum autoritate sua ad credendum Euangelio, quod est potentia Dei omni credenti ad salutem, permouit: & ut uerisimul ecclesiastici, credamus Euangelio, & pacata erunt omnia.

Deinde ista Ecclesia, quali autoritate Augustinum ad credendum Euangelio permouit? an pceptoria & dominatrice, quemadmodum hodie in Romana sit spelunca, ubi quosuis ad impietatem suscipiendã cogit? Nequaquam. Ipse declarat eam. Vide capite 4 contra epistolam Fundamenti. Deinde perpende uerbum, Permouit. Erat longè alia Ecclesiæ autoritas, quaij qui ueritatem ipsam nondum cognouerant, ad fidem permoueantur, quàm nunc in Aforica, Gropperica, Pflugica & Delphica ecclesia esse uidemus & dolemus. Non erat autoritas imperans & cogens, sed cum fidei, spei & charitatis, tum rectæ uitæ conuersatione ad credendum incredulos inuitans.

Hodie etiam pontificij colloquentes pro schismaticis habent eos qui in Missa subintroducta, Apostolis ipsis ignota, deinde in inuocatione sanctorum, adoratione imaginum, in credendo purgatorio, in obediẽtia Romani pontificis, & in reliquis quibusdã Romanæ ecclesiæ cæremoniis nõ communicant. Nam hoc nomine Velsium Gropperus arrogans condemnauerat, ut ex eius interrogatorijs patet. Atq; in istis non est fira ecclesiastica unitas, sed in una fide (Fides ex auditu, auditus per uerbũ Dei) teste Augustino, qui epistola 86 scribit: Interminabilis est quæstio, inquit, generas lites, loquitur de diuersa ieiunij obseruatione) non finiens quæstiones. Sit ergo (pergit sanctus pater dicere) una fides uniuersæ quæ ubique dilatur Ecclesiæ, tanquam intus in membris, etiam si ipsa fidei unitas quibusdam diuersis obseruationibus celebratur, quibus nullo modo, quod in fide uerum est, impeditur. Hæc Augustinus. Paulus etiam ad Romanos capite 11 ait, nos in oleã per fidem inseri, & ueros ac naturales ramos per incredulitatem defractus esse. Igitur fides est, in qua consistit consortium huius populi Dei: & incredulitas est, per quam amputantur qui reprobis sunt.

Respondeatur ergo istis, quid in ecclesijs eorum, quos schismaticos uocant (hoc enim nomen fuit Groppero uulgare) uideatur, quod fidei Christianæ sit aduersari-

um? uel qua in re à fide Christi deuiatuerint, ad cuius unitatem gentes per diuersitatem linguarum Apostolicarum opera Spiritus S. adductæ sunt: credentes etenim in Iesum Christum filium Dei, iustificatorem nostrum & propitiatorem, schisma in Ecclesia non faciunt etiam ipso Augustino teste. Is super epistolam Ioannis 1, tractatu 1 sic dicit: Fratres, Iesum Christum iustum habemus aduocatũ apud patrem. Ipse est propitiatio peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresin non fecit: hoc qui tenuit, schisma non fecit.

Vnde iam facta sunt schismata? Cum dicunt homines, Nos sumus iusti: cum dicunt homines, Nos sanctificamus immundos, nos iustificamus impios, nos petimus & impetramus: hoc facit schisma, &c. Hæc ille. Videant nunc Gropperi & Perionij, qui nam sint ex nobis hæretici: an nos, qui omnia soli Christo & iustificationem & intercessionem tribuimus: an illi ipsi, qui hominibus mortuis intercessionem, & operibus iustificationem ascribunt? Egregie fuere impudentes isti homines: dum hic Carpinalis olim quotidie cornicando in choro Gereonis, ille in suo Cormeriaceno cœnobio blaterabat. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque habuerit, saluus esse non poterit. At isti nunquam negare poterunt, nos profiteri illam fidem, quam ibi Athanasius describit: & interim nos clamant schismaticos esse, salute excidisse. Nec eos, nempe aduersarios meos, fugit symbolum & confessio Damasi, quæ cum Athanasij fide per omnia consentit, & quam nos amplectimur, & in ecclesijs nostris docemus: attamen nomen catholici ab istis subtrahit u & nobis & nostris ecclesijs, quamlibet Gratianus, Valentinianus & Theodosius Imperatores (ut refertur in Codice, & in Tripartita historia, tum etiam apud Sozomenum libro 7) iubeant illam fidem (quam tamen secundum Apostolicam Euangelicamque doctrinam, traditam esse confirmant ibidem) sequentes, Christianorum catholicorum nomen amplecti.

Verum, ne totam fidei & Ecclesiæ causam in istum iustificatorem ac propitiatorem Christi articulum, licet principalem, includamus, (quod etiam urgent aduersarij) inspicendum est integrum Sanctæ scripturæ corpus, ne quid calumnientur Gropperus, Vuincelius, Lindanus, Sonius, Tiletanus, Rithouius, Canisius: ita ut si qui in aliquo, siue quod ad Ecclesiã, siue quod ad fidem Christi attinet, à scripturis Sacris deuiauerint, erroris redarguantur. Quod si extra scripturam Sãctam quisquam quædam uoluerit

luerit exterquere (ut interim Gropperus, Perionius, Pflug, Sidonius, Delf, Faber, Gódanus, Andradius, Citthardus & similes faciunt) aut pro schismaticis habere qui non consenserint. Audiamus rursus Augustinū, qui libro de Vnitate Ecclesiæ, cap. 16 sic scribit: (quod etiam in parte n contra Petilianī epistolā cap. 16 habetur apud Augustinū) Ad ipsam uerò salutem ac uitam eternā nemo peruenerit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod Ecclesia est: quam sicut ipsum caput, debemus in scripturis Sacris canonicis agnoscere, non in uarijs hominum rumoribus, & opinionibus, & factis, & dictis, & uisis inquirere. Item eodē capite: Sed utrum ipsi (Donatistæ) Ecclesiam teneant, non nisi Diuinarum scripturarum canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere, quod in ecclesia Christi sumus. Hæc ille. quasi dicat, Extra Scripturam nulli erit credendum. Atque ex hoc loco facile intelligitur sententia Augustini, quam cōtra nos citant aduersarij, Euāgelio non crederem, nisi me Ecclesiæ auctoritas commoueret: & licet ibidem se contra Manichæos latius exponat, tamen hic propter aduersarios parumper sistendum rursus erit, ut hunc locum fideliter discutiamus. Ob Ecclesiæ auctoritatem initium gratiæ diffusum p orbē à pijs accipitur. Ex Sion enim egressa lex, &c. Sed doctrina pietatis semel constituta, porro eadem ad alios qui ignorant, per homines perq; Ecclesiam id commendantem ordine promouetur. Quomodo enim credent ei, de quo non audierunt? quomodo audient absque prædicante? Sed ipse Augustinus alibi satis declarat se ipsum sic scribit li. 6 Confessionū, cap. 5: Persuasi mihi non qui crederēt libris tuis, quos tanta in omnibus ferē gentibus auctoritate fundasti, sed qui non crederent esse culpandos, & post pauca: Ideoq; cum essemus infirmi ad inueniendam liquida ratione ueritatem, & ob hoc nobis opus esset auctoritate Sanctarum literarum: iam credere cœperam, nullo modo te fuisse tributurum tam excellentem illi Scripturæ per omnes iam terras auctoritatem, nisi per eam tibi credi, & per ipsam te quæri uoluisses, &c. Hæc uerba indicant satis, quid fuerit quod Augustinum ad Christum duxerit. Potuit fieri, ut eum consensus etiam Ecclesiæ, quæ auctoritatem à Sacra scriptura propterea quod illam solam retineat, habet, commoueret: id est, simul moueret & compulerit. quia sic scribit contra Cresconium: Hoc facimus, quod uniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctori

tas, &c. Ergo commendationem Ecclesia accipit à Scriptura, & ecōtrā Scriptura commendatur ab Ecclesia, & alterum non potest ab altero disūgi. Dico autem de uera Ecclesia. Ioannes Gerson & Tritenhemius Abbas sic sentiunt: Ecclesiæ non crederem, nisi Euangelium me compelleret: quia dicunt Ecclesiam per Scripturam, & rursus Scripturam per Ecclesiam pariformiter confirmari. In libris quatuor de Doctrina Christiana, Augustinus cum Christianum informat doctorem, eum non ad Ecclesiam, sed intellectum Scripturæ ex ipsis Sacris petendum literis docens, ad Christū mittit. Deinde in eodem loco, ubi illud refert, quando contra epistolam Fundamenti scribit, habet: Ipsi Euangelio catholicis prædicantibus credidi, quasi dicat, Qui catholicis credit, credit Euangelio: quia nihil aliud docet quàm Euangelium, quod est potentia Dei omni credenti ad salutem. Si igitur Euangelium Christi sufficit, quid igitur opus est noua fingere, & Ecclesiæ obtrudere? Porro, idem Augustinus uehementius libro 3 contra literas Petilianī, cap. 6, ad hunc modum scribit: Proinde, inquit, siue de Christo, siue de eius Ecclesia, siue de quacunque alia re, quæ pertinet ad fidem & uitam nostram, non dicam nos, nequaquam comparādi ei, qui dixit, licet si nos, sed omnino, quod secutus adiecit, Si angelus de cœlo nobis annuntiauerit præterquàm quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit, &c. Item, quod Scriptura non recipiat suam ab Ecclesia auctoritatem, sed potius Ecclesia ab ipsa canonica scriptura, docet in multis locis. in primis contra Faustū Manichæum libro 27, & libro 28. Idem in Psal. 57 ait, Ex ore ueritatis agnosco Christum ipsam ueritatem: ex ore ueritatis Ecclesiam participem ueritatis, &c. Sed alibi ex Augustino plura dicemus de Ecclesia. Idem Epiphanius dicit heresi 48, libro 2, tom 1, propterea discordem esse Montanum ab Ecclesia catholica, quod discors intuenitur à Diuinis scripturis, &c. Qui ergo discors est à Scripturis, discors est ab Ecclesia catholica, & per consequens nihil aliud recipit Ecclesia, quàm quod in Scripturis extat. Sic illud recte explicatur apud Augustinum, Euangelio non crederem, nisi Ecclesiæ compelleret me auctoritas, &c.

Itaq; Gropperus q Lutheranos schismaticis arguit, & Perionius, qui D. Melancthonem uocat hereticū, aut Staphylus & Delfius Sidoniusq; qui noluerūt in colloquio disputare ex Scriptura: ostendāt ex scripturis Sacris à fide illos & uera Christi Ecclesiæ unitate secessisse. Imò defendant isti se ipsos contra istas Augustini sententias & anathe-

anathematis maledictionem, probantes se nihil extra scripturas Sacras & canonicas tradidisse Ecclesiae Christi. Hoc si possunt, quid perpetuo nobis in causa religionis, patres, concilia, consuetudinem ac traditionem uel successionem obijciunt? Piorum autem studium in hoc uno est, ut in ueritate Dei ambulent. Ioannis 17: Sanctifica eos in ueritate. Ioannis 8: Si manseritis in sermone meo, cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Ioannis 14: Ego sum uia, uita & ueritas. Quare non potius praedicti aduersarij de ueritate hac, ad quam sanctificati sumus, inquirunt? Clamant audiendam esse Ecclesiam. quasi uero Ecclesia Christi esse possit, quae ueritati uerbi Dei praediceret, & non magis haec nota sit ecclesiae malignantium. Ecclesiae Christi cum Dauid uox est, Doce me Domine uiam tuam, & ambulabo in ueritate tua. In uia enim Dei non ambular, qui in ueritate Dei non ambulat. Extra hanc autem ambulat, quisquis extra uerbum Dei ambulat. Sermo tuus, inquit Christus, est ueritas. & merito. Si namque Deus solus uerax est, & omnis homo mendax: quid relinquitur aliud, quam in solo uerbo Dei ueritatem esse, in uerbis uero ac doctrinis hominum mendacium ac seductionem? Ne hic suis excipient fucis, quasi aliud sit uerbum Dei, ueritas & sermo, quam quod scriptum est: quia puto me ad hoc argumentum respondisse in illa collatione traditionum & Scripturarum, utrum melius ex Sacris literis uel ex traditionibus tacitis dirimantur controuersiae, quae in quarta parte Traditionum suo loco prodibit.

Nō enim est Ecclesia Dei sine uoce, quia alibi inquit Dauid, Hodie si uocem eius audieritis. Eius inquit, nimirum uocem, qui Deus noster est, qui nos fecit, cuius sumus populus & oues. Obricescat in Ecclesia Dei uox humani magisterij, sonet uox Dei. Item, alibi apud Dauidem dicitur à Spiritu sancto filia, Ecclesia, quia est ex illo genita: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam.

Est enim Ecclesiae sponsae Christi peculiare, ut audiat uocem patris de caelo. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi com- placitum est, ipsum audite: & Christus, Oues meae uocem meam audiunt, Ioannis 10. Hodie iubemur audire Romanam ecclesiam & mortalium somnia, à Sidonijs, Delphijs, Fabris, Tiletanis, Rithouijs, Sonijs, Gropperis, Perionijs & Asotis: cum Ecclesia ipsa iubeatur audire sponsum. Non negamus audiendam esse Ecclesiam Christi: sed si audiatur ex illa uox sponsi. Ecclesia debet pendere ab ore sponsi, non proce-

cerū. Adulterę est, neglecta uoce mariti, aliorum praecepta sequi. Et non satis habet Spiritus sanctus dixisse, Audi filia: nisi addat, Et inclina aurem tuam. Quibus uerbis exigit omnimodam subiectionem sub potestate Christi sponsi. De ista subiectione Ecclesiae habes Ephes. 5. Qui hodie se gloriatur esse Ecclesiam, malunt decies noua praecepta condere, quam semel se Christo subijcere. Inclinatione ista aurium exigit abnegationem propriae sapientiae & iustitiae, ut planè ad nutum Christi subiecti & apppositi simus. Et sequitur: Et concupiscet rex decorē tuū, quia ipse Dominus tuus. En Christus est Dominus Ecclesiae. & q̄ sit huius unicus Dominus, testatur Symbolum fidei nostrae: & quod sit caput nostrum, uide Coloss. 1. Dominus Ecclesiae Christus est. Ergo oportet ut illum audiat, uideat, illi aurē inclinet subiecta, & reliquorum omnium obliuiscatur. Quis igitur uellet Ecclesiam in hominibus locare, aut in eorum traditionibus?

Chrysostomus homilia 20 super Matthaeum, apertè dicit Ecclesiam super fidem esse fundatam: fides autem cōcipitur ex uerbo Dei, teste Augustino in lib. de Ciuitate Dei, & Roman. 10, Fides ex auditu, auditus per uerbum Dei. Habeant ergo Staphylus, Osius, Lindanus, Peresius, Perionius, Canisius, Delphius, Sonius, Tiletanus, Cirrhardus & Asotus in ore catholicae nomē Ecclesiae, quid tum? Nos scimus catholicam non esse Romanam speluncam, sed eam quae primitiuorum est, quorum nomina scripta sunt in libro uitae, teste Isichio in Leuit. li. 4. cap. 14. Illam amplectimur, huiusq̄ fidem profiteamur. Ecclesiam repraesentauit arca Noe, quia est exiguus grex, Lucae duodecimo. Tempore autem natiuitatis Christi, & cum crucifigeretur, fuerunt pauci admodum qui ad ueram eius Ecclesiam pertinebāt: ut cū nasceretur, mater, Ioseph, item pastores, Elizabeth, Simeō, Zacharias, Annaq̄; prophetissa, fuerunt uera Ecclesia: quia & Christū agnoscebant, & expectabant in eo salutem. Et quanquam eo tempore esset ordinaria adhuc potestas apud sacerdotes, tamen nō fuerūt illi in uera Ecclesia Dei. Ad eundem modum paucos Dominus ex Sodomia reliquit sibi, nempe Loth cum suis filiabus, ut semē Ecclesiae superesset. Item sub persecutione & tyrannide Babylonica ex multis tres praecipuos habuit confessores in fornace, Danielis 3. Quare ut habet interdū paucos, qui sunt Ecclesia, ita semper seruat suam Ecclesiam. Sic sub crucifixione Christi erant Ecclesia tantum, Maria mater, Ioannes, reliquae mulierculae erant tacentes omnes, (inter hos tamē fuit latro, tanquā cō- cionator, & praecipuus) reliqui etiā Apostoli

licet profugit: porro in morte eius Nicodemus & Ioseph de Arimathia fuere Ecclesia, & Apostoli cum paucis alijs discipulis, tum etiam Maria Magdalena cum reliquis mulierculis. Item, Helias putabat se suo tempore ex omnibus alijs solum relictum, qui uerum Deum celebrauerant & cognouerant: sed ipso nesciente reliquerat sibi adhuc multos ei obsequia prestantes, & idololatriam deuotantes. Sic Dominus, ut ait Paulus, nonnit qui sunt sui, & nobis etiam ignorantibus potuit & potest in medijs tenebris ac impietate suos habere.

A Ioanne quaesierunt pontifices, quae auctoritate doceres, quia ipsi pharisaei & sacerdotes à Moysse & Aarone successores erant, in potestate ordinaria & successione legitima, quae poterat etiam perspicue ex lege demonstrari: attamen Ioannes ex Scriptura respondit, se uocem esse clamantem, non curas istam ordinariam successionem. Multo igitur magis nos pontificijs, quae suam illam successionem non habet in Scripturis expressam, nec eam inde demonstrare possunt, respondemus, nos habere auctoritatem uerbi Dei, de filio Dei audiendo, Matthaei 3 & 17. Audi amus igitur ipsum in suis Scripturis loquentem, & repudiemus uanam iactationem pontificiorum de fidei successione. Idem accidit Apostolis, à quibus quaerebant pontifices, pharisaei & sacerdotes, quo nomine & auctoritate docerent: responderunt illi, non esse iustum, illos potius audire, quam Deum ipsum. Cum igitur nec ipsi Apostoli auctoritatem suam, quam habuerunt, essent consecuti ex ordinaria, quae tunc adhuc in uigore erat, successione, sed ex iussu Dei, & uocatione praecipuo; Christi: stultum est, quod propterea nos rejiciat, quia non sumus uel in ordinaria successione Apostolorum, uel ex eadem auctoritate non habeamus. Eodem modo & Apostoli essent rejiciendi, qui quoque nec in ordinaria successione, quae tunc erat, fuere, nec ex ea auctoritatem docendi & praedicandi consecuti erant. Hoc etiam pacto & Hieremias fuisset damnatus, cap. 20. qui etsi non haberet ordinariam successionem, uel eius suffragium, iureque se isti interim successioni & eis qui in ea erant pontificibus & sacerdotibus opponere: tamen quia uerbo Dei & eius praecipuo nitebatur, ipsius praedicatio in uera Ecclesia & coram Deo non est damnata, licet illam isti qui in successione Aaronis essent, damnarent. Putant interim tale iudicium esse uel externum pontificatum in Ecclesia Papistae, qualis fuit in Israel: sed ille tamen pontifex erat figura Christi, & nunc Christus est perpetuus pontifex suae Ecclesiae, & non moritur. Attamen audent Matthias Bredenbachius Kirspensis, qui fuit gubernator scholae

Embricensis, & Osius Polonus, iustificare iudicium Caiphæ & sacerdotum, quod, quia pater uoluit mori filium suum Dominum nostrum Iesum Christum, recte secundum rectum iudicium ueritatis fecerint, quia pontifices erant, in occidendo Christo, tantum quod liuore & odio peccassent priuatim in ipsum: unde inferunt omnia iudicia pontificum Romanorum esse uera. Sed quia in Deut. 17, & praecedentibus & sequentibus. cap. aperte dicitur, ut secundum legem iudicet & pronunciet, imò Christus ita uult audiri illos, si sederint in cathedra Moysis: in cathedra autem Moysis sedere, est eius legem doctrinamque seruare, ut Psal. 1, in cathedra pestilentiae sedent, qui pestilentem doctrinam fouent: uolunt tamen istos pontifices in ueteri Testamento, & ita per consequens in nouo etiam, semper uera dicere iuxta ueritatem iudicij, quia in successione sunt. Sed iam pontifices & sacerdotes, pharisaei & alij qui tempore Christi erant in successione, iudicauerunt de Christo, quod esset Samaritanus, quod demonium haberet, quod seductor esset, quod in illum non esset credendum, Ioannis 7, 8 & 9. Item, tamquam blasphemum qui blasphemauit, Matthaei 26. ideoque reum mortis iudicauerunt, tamquam euersorem gentium, Lucae 23, & uetantem tributa. Ergo ne recte iudicauerunt damnantes Christum, & occidentes? Iudica lector. Hoc pacto & Stephanus peccasset, quod se eis opponeret plenus Spiritu sancto: cui etiam se in hora mortis Christus exhibuit. Imò iam ex sententia Ioannis, Christi & Stephani factis demonstratum est, illos qui erant in successione Moysis & Aaronis legitima, in diuinatione ueritatis saepius etiam errauisse: nisi uelimus auctoritatem Scripturarum infringere. Sed illa adhuc uno aut altero exemplo copiosius probemus. Impius Achaz ultimo Reg. capite 16 mittit exemplar altaris Damasceni, petens ut simile in templo Domini extruatur, ad ueram sacerdotem. Is pontifex & sacerdos, licet in successione legitima esset, tamen ita fecit, ut quae erant ex praecipuo Domini ordinata in templo, ille impius ueritas immutaret, & praecipuum Domini altare constitueret idololatrium, iuxta illud Damascenicum. Ergo ne & ille recte fecit, quia fuit in successione? Nemo hoc pontificiorum, ut opinor, asserere audebit. Paulus Actuum 23 arguit iudicium Ananiae summi sacerdotis, qui erat in successione, quod iuberet illum contra legem percuti: ideoque cum Festus diceret ad Paulum in Actis capite 25, Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari: ad Caesarem appellauit, & declinauit eorum, qui tamen in successione erant, iudicium, tantumquam iniquum. Quod si Paulus cognouisset

Ioannis
Qui non
norat
non
rat
etc. Hic
cerdotum
pontificum
non fecerit
ergo.

uisset iustum eorum propterea iudiciū esse, quia in successione erāt: quomodo eorum declinasset sententiam, uel etiam accusatio nem? Et quod hac in re nihil peccauerit, ostendunt uerba Domini ad ipsum, quia ipsum deberet Romæ confiteri, itaq; bono animo esset, Actor. 23. item, angelus Domini assistit ei, Actor. 27, & dixit: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet sisti. Adde, quod causa ei apud Cæsarem optime cesserit in prima actione, 2 Timoth. 4. Imò fatetur Actorū 28, quod appellauerit ab illis Cæsarem, &c.

Si igitur in ueteri Testamento illi successores, qui habebant expressam successionē in illa politia à Moysē & Aarone, errarūt sæpe in suo iudicio: quanto magis errat hodie Romanus ille Caiphas, qui nullam talem successionem ex Scriptura potest probare, quod ille uel Christo, uel Petro ita legitime succedat?

Tamē clamant hodie isti ueritatis aduersarij, non dimisisse Christum Ecclesiam suā: intelligunt autem de ea, quæ Romanū pontificem pro capite ac summo pontifice agnoscit. Verū ostēdant isti, se non esse dimissos à Domino, ueluti sunt istæ ecclesiæ Apostolicæ in Græcia, ad quas non minus ueteres prouocantur olim quàm ad Romanā: deinde in Psal. 81 dicitur: Et dimisi eos, quia in consilijs suis ambulauerunt. Israelitica gens præceptum à Domino acceperat, ne cogitationes sequerentur suas, sed essent præceptorum Dei memores: cum autē populus hic euauissent in cognationibus suis, Roman. i. & in uia non bona post cogitationes suas irent, dimissi sunt à Domino. Quid igitur mirum, si & hos Romanenses Dominus dimisisset, dum non uerbo Dei obediunt, sed secundum propria cōsilia ambulant? Orbis autem est testis, quomodo

Gloriantur item prædicti ueritatis hostes de perpetuitate suæ ecclesiæ & solida successione, quæ nequeat perire, propterea quod à sancto Petro fundata sit. David etiā inquit de uinea quam plantauit Dominus ipse, & quam de Ægypto transtulit, & stabilauit in radicibus, quæ impleuit terram, cuius palmites extendit Dominus usq; ad mare, Psal. mo 80. Sed dicitur: Vindemiant eam omnes qui prætereunt, uastat eam aper de sylua, &c: de cuius quoq; uineæ dissipatione legitimus Esaia: En uinea, quæ à Deo ipso plantata erat, postquam degenerauit, irāq; Dei cōtra se prouocauit, ut sepe destrueret, & maceriem dirueret: ab eo ipsa destructa est, à quo fuerat plantata & communita. Hierosolymitana ecclesia primum ab ipso Christo plantata, deinde per ministeriū Apostolorum uirtute Spiritus sancti uehementer il-

lustrata & aucta, tandē eradicata est, ubi magis spinas ferre cœpit quàm uuas. Quid de reliquis Apostolorum ecclesijs ab ipsis fundatis dicam, quæ iam Mahumetica impietate detinentur? Non est ergo perpetuitas salutis in eo, quod à Deo, Christo & Apostolis fundata est aliqua ecclesia. Item, ipsi aduersarij hodie dicūt, Dilexit Christus Ecclesiam, quomodo passus esset illā tantis erroribus obrui? An non Salāmōn fuit omnium sapientissimus, & dilectus Domini dictus? sed quia præceptum Dei non solum scriptū Deuter. 17, sed & quod sibi peculiariter diuinitus allatum fuerat, cōtempnit, in peccata enormia, amorē mulierū quas diligebat, prolapsus est. En Deo dilectus, & tanta sapientia præditus errare potuit pessimē. An ne & ista ecclesiā?

De ipsis Israelitis antea David in Psal. 95 dixit, ut de patribus suis, quod in Meriba & Massa tentauerint Deum suum, & indurauerint corda sua, errauerintq; corde. Item, Matth. 23 ostendit Christus causam reiectionis Israelis, quod noluerint: itē, Lucæ 19, quod tempus uisitationis suæ non agnouerint: & ut Esaia ait cap. 65, & Paulus in Romanis repetit, cap. 10, quod Domino cōtradiceret, nec ei crederent: attamen ex eodē Esaia dicere, Nisi Dominus reliquisset nobis semē, ut Sodoma facti fuisset, &c. probat Apostolus cap. 11, fuisse tamen ex Israel reliquias saluatas. uide etiam cap. 9. Idem igitur potest dici de Romanensibus, quia si illis uenit et maledictio, qui expetunt eam, & qui nolunt benedictionem, ab eis quoq; eadē elōgabitur, iuxta Psal. 109: sequitur planē, cum pontifex & Romanenses deseruerint uerbum Dei, & eius benedictionē, iā quoq; utrūq; ab eis elongatū esse. Hinc Osee cap. 4 legitur sic: Abiecasti sermones meos, & ego te abijciam, ne sis sacerdos meus. Ideo Chrysostomus ait in homilia 56, de uarijs locis in Matthæum: Ecclesia quocunq; modo cōtra uoluntatem Christi egerit, digna est abijci, &c. Sic reliquæ Apostolicæ ecclesiæ egerūt cōtra uoluntatem Christi, & reiectæ sunt. Et quia cōtra eādem agit Romana, quod non eget probatione, iure quoq; & illa abiecta est. Et à pontificijs idem factū est, quod Hieremias conqueritur 5 cap. Prophetę prophētabāt mendaciū, & sacerdotes applaudebāt nianibus, & populus dilexit talia.

Et quis etiā non uidet, hodie Romę uitiatam esse doctrinam, & mutilata Sacramēta, disciplinamq; corruptam? ut rectē de eā dicatur illud Psal. 50: Odisti disciplinam, & proiecasti sermones meos, uidisti furem, & currebas cum eo, &c. Cum igitur hæc in istos competunt sacrilegos, an non idem erit am iure de illis dicitur, quod in eodem Psal. D 2 mo legi-

mo legitur: Cur illi enarrant statuta Domini, & assumunt Testamentum Domini atque; uerbum eius in os suum? Fuerunt olim ecclesiae Apostolicae Ierusalem, Antiochia, Alexandria & Ephesina, Corinthus, & aliae id genus: at hodie quid hic est? Multi (proh dolor) terrores, superstitiones: & parum abest, quin in Turcicam impuritatem omnes degenerent, uel etiamnum degenerauerint. Sed loca credentes non dirimunt, sicuti nec uicissim, (ut Chrysostomus ait) locus etiam si unus fuerit, coniungit.

Clemens quoque; Alexandrinus in libris Stromatum, non locum, sed electorum congregationem dicit se appellare Ecclesiam.

Neque; rursus audiendi sunt adulatorum potius, Pflug, Delph, Faber, Sonius, Canisius, Tiletanus, Rithonius, Lithardus, Gódanus, Peresius & Perionius, & alij, qui iudicium Ecclesiae Scripturis praeferebunt, & firmissima ratione id probasse existimant, cum inquirunt: Ecclesia iudicauit de Scripturis, quasdam suscipiendo, quasdam respuendo: quod facere non potuisset, nisi eius iudicium praestaret Scripturis. Sed isti animaduertere debent, fuisse iam inde ab initio quosdam homines spiritu Dei afflatos, per quos Deus proposuit sua oracula hominibus, quae idem uolunt literis consignari. Haec Dei uerba cum alij uel audirent, uel legerent: contigit beneficio spiritus, ut agnouerint fideles, ea germana & synce-
ra uerba Dei esse. Inde factum est, ut Sacrae literae sint admittae. Sic iudicauit de Marci Euangelio Petrus, & probauit: ita etiam sunt in ordine redacti prophetarum libri: & postea illos comprobauit suo calculo Petrus in sua epistola: tum & Paulus ait de tota ueteris Testamenti scriptura, quod sit diuinitus inspirata. Sic Lucas conciliat sibi auctoritatem, Lucae 1 & Act. 1. item, Ioannes penultimo: qui ostendunt rationem cur scripserint. Petrus etiam in sua ultima epistola comprobauit epistolas Pauli: nisi quod dicat, quaedam posse in illis torqueri a reprobis in malum sensum. Quod si rogati fuissent, qui a Spiritu sancto illustrati, Sacras literas agnouerunt, esse uerba Dei, num uellent talibus uerbis sacris suam auctoritatem anteponi? minimè id passi fuissent. Quin è diuerso illis agnitis atque receptis omnino se submiserunt, eaque pro regula certissima suae fidei & uitae habenda esse statuerunt. Quamobrem infirma est conclusio: Acceperunt & discreuerunt patres Sacras literas ab alijs, igitur eis antepondi sunt. quoniam & nos unum uerum Deum agnoscimus, & Christum Iesum admittimus, ab idolis distinguimus, & a diabolo: neque tamen inferre possumus, nos ideo

esse uel Christo uel Deo praestantiores. Itè? nostra mens, impulsus motusque Spiritus S. ad legendum, ad orandum, ad castè uiuendum, admittit, discernitque à diaboli, carnis & mundi incitamentis: non tamen ob eam causam dicitur mens nostra superior Spiritu sancto. Quinetiam habitu philosophiae praeditus, cum Aristotelem uel Galenum, ut nobiles philosophos receperit, & Epicuro, Aristippo aut Democrito anteposuerit: nū propterea quod ita iudicauerit, praeferre audebit auctoritatem suam, quoad philosophiam, uel Galeno uel Aristoteli? Fide itaque, ac illustratione Spiritus S. cognouerunt ea quae locuti sunt patriarchae, prophetae, Christus, Apostoli, uerba Dei esse: quibus ita cognitis & receptis, nequaquam se reputarunt aut maiores aut praestantiores eorum Scripturis: imò se illis, ut prius diximus, & regendos & gubernandos commiserunt. Accedebat & alia iudicandi ratio de Scripturis, quod ea quae loquebantur uel scribebant posteriores scriptores canonici, prioribus non aduersabantur, sed eis cum illis optimè conueniebat. Prophetæ legi per omnia consentiunt, Euangelistae atque; Apostoli tū à lege tū à prophetis testimonia suae sententiae mutuabatur. Sic Act. 17 scribitur de Thessalonicensibus, quod audito Paulo ad Scripturam se contulerint, inspecturum sic haberent, ut à Paulo acceperant, an secus. Et pro his etiam gratias agit Paulus, quod cum acceperint isti sermonem ab illo & suis collegis, quo Deū didicerunt, acceperint non sermonem hominum, sed sicut erat, uerè sermonem Dei agentem in credentibus. Hinc Marcus orditur Euangelium suum sic: Euangelium Christi scriptum in prophetis: item, Paulus ita similiter quoque; Roman. 1 ait: Sed quod quatuor Euangelia accepta tantū sint, diximus in Ireneo. Ex quibus omnibus uidemus legem per prophetas approbatam, prophetas uerò & ab Apostolis & ab Euangelistis confirmari: & Apostolos de seipsis etiam testari, quod non doctrinam hominum, sed Dei iuxta praescriptum Christi, Matthaei ultimo, tradiderint.

Sed quando interrogant, qui factum sit, ut Lucas & Marcus non Apostoli existētes, Euangelij scriptores reciperentur, cū Bartholomaei Euangelium, Thomae, Thaddaei & Nazareorum excluderetur: etsi ad hoc argumentum euerendum alibi aliquid diximus, tamen & hic simpliciter respondemus, cordibus & animis fidelium non suasse Spiritū sanctum haec uerba Dei esse, ut illa quae conscripta sunt cū à Luca, tum etiam à Marco. Adhuc ea tempestate complures adhuc extabant, qui Christum audierant, atque cum eo intimè uersati fuerant, ut Petrus, Io-

trus, Ioannes, & alij complures ex discipulis, qui fidele testimonium scriptis Lucae & Marci ferebant, & aliorum. ut de Luca ait Paulus, Cuius laus est per omnes ecclesias in Evangelio. Diximus igitur uel in Scripturis, uel apud antiquitatem certa testimonia extare, quibus comprobatur illos libros quos nunc in nouo Testamento habemus, canonicos fuisse auctoritate Apostolica, & Apostolicorum receptos, alia autem huiusmodi comprobationem non habere, nec habuisse. Aliorum igitur monumentis, qui fortasse non solum ab historiae ueritate aberrauerint, sed plurima etiam inseruerint, quæ testimonio uetustiori siue alijs Euangelistis refragabantur (quod in apocryphis uidere est) non tulerunt testimonium ueritatis Apostoli & successores Apostolici, qui Apostolos audierant.

Testantur ubique ueteres, quando canonicos libros certo numero recensent, se eos ab Apostolis per ueterum successionem accepisse. Marci Euangelium habet suam commendationem à Petro & ab alijs: Lucæ Euangelium præter id quod ex Apostolorum relatione & illorum sermone, qui semper Christo adfuerant, & ipsi suis oculis ab initio uiderant, commendationem habet à Paulo: est quoque exacta diligentia cunctis ab initio peruestigatis scriptum, & ideo præ ceteris & eorum libris, qui scribere aggressi erant narrationem eorum quæ debebāt certissimæ fidei esse tunc temporis, est sine omni dubio receptum & comprobatum. Fortè alij negligentius scripserunt, quæ de causa reijci meruerunt.

Itaque hæc nobis sit catholica Ecclesia, quæ solas Sacras scripturas, ut quoque in Irenæo dictum est, retinet, earum auctoritatē sequitur, & ubi Sacramenta administrantur iuxta institutionē Domini, & quæ solum Christum audit. Ideoque in symbolo Nicæno legitur: Credo sanctam Ecclesiam catholicam & Apostolicā, & ea est catholica Ecclesia, quæ Apostolica est: Apostolica est, quæ in Scripturis fundata est, ac nihil præter Scripturam suscipit, ac diligenter illud & solummodo obseruat, quod Apostoli tantum tradiderunt, quanquam habeat liberas quasdam obseruationes & medietates ceremonias, quas pro ratione loci ac temporis, decori & honestatis causa uel assumere uel potest reijcere, aut immutare. Sic olim teste Ambrosio Ecclesia interdum habuit aurum & aurea ornamenta, interdum non habuit, quia sæpe in usum pauperum conuertebantur. Et aurum, inquit ille, sacramenta non querunt. Huiusmodi libertatem in plurimis medijs & adiaphoris seruauit Ecclesia. Sed talis Ecclesia non est Romana ecclesia, ut est notissimum, uerum nostrum & eo

rum omnium, qui Augustanam confessionem amplectuntur. Igitur Gropperus, Perionius, Peresius, Vicelius, Canisius, Sidonius, Delph, & similes sibi impiè & suæ ecclesiæ quæ est malignantium, nomen catholicum ascribunt, dum nec hoc suæ ecclesiæ nomen, nec suis personis competat, sed omnibus uerè pijs, qui Augustanam confessionem amplectuntur, qui id solum retinent, quod in Sacris literis tantum habetur.

Restat nunc probandum, Christum esse suæ Ecclesiæ caput: sed prius depellamus sophismata Polonici sophistæ Olij. Ad argumentum igitur Olij & aliorum qui dicunt: Veluti uxoris est caput uir, licet utriusque sit Christus, ita & caput Ecclesiæ est Papa, quam summum sit Christus: rectè sic responderi posset, In æconomia est caput uir uxori, non tamē in Ecclesia: quatenus est membrum Ecclesiæ uxor, est soror uiri, & ille tunc huic non potest esse caput, sed frater: sed ibi solus utriusque caput Christus est. Hinc Nazianzenus in oratione de fure sororis, Neque si qua caput habet uirum, ideo caput primum ignorat.

Interim certum est Paulum collationem facere Ephesiorum 5, inter uirum & Christum, & Ecclesiam & uxorem, cum dicit, matrimonium magnum esse Sacramentum uel mysterium, at in Christo & Ecclesia, ut quemadmodum Christus amauit Ecclesiam suam sponsam, & eius est caput, & Ecclesia ei tanquam suo domino & capiti subest, ita & uir uxorem amet atque caput sit, eaque uiro tanquam domino & capiti subit. Imò Gal. 3 legitur sic, Neque masculus, neque femina, neque seruus, neque liber, oēs unus in Christo Iesu estis. Quod si igitur ideo potest esse uicariū caput in Ecclesia Christi præter Christum, quia in æconomia est, ergo & eodem modo potest & in æconomia esse uicariū caput, quod est absurdum. Sed quia æconomia & Ecclesia sunt diuersa, ergo sit in sua Ecclesia & regno caput & dominus Papa: sed manet Christus semper solum caput in Ecclesia sua, hoc est sui corporis. Ut enim non potest capita duo habere unum corpus, ita nec Ecclesia: nec uxor duos fert uiros uel duo capita, quia est una caro cum suo uiro. Nec is deseruit Ecclesiam suam, qui ait, Ego sum uobiscum usque ad consummationem seculi: & ideo ille ascendit, ut dona daret hominibus, & prophetas & Apostolos atque pastores Ecclesiæ. Ephes. 4. Sed quemadmodum est perpetuus pontifex Christus Ecclesiæ suæ, Hebræorum 10, nec moritur: ita etiam est perpetuum caput Ecclesiæ, quia quam diu ille uiuit, ut nunquam moritur, non fert alium sacerdotem, nec etiam aliud uicarium caput.

Et quoque uanum est Lindani argumen-
tum, quod dicantur interdum principes &
duces populorum capita sui populi, sed in
politia, non in ecclesia: ut Saul dicitur 1 Sa-
muelis 15 in tribubus Israel caput. Sed nus-
quam hoc de Apostolis uel de uno aliquo
in Scripturis dicitur, quod sit caput populi
Dei in ecclesia: imò August. lib. 3 contra lite-
ras Petiliani cap. 42 sic ait: O humana teme-
ritas & superbia, cur nō finis potius, ut sem-
per Christus det fidē, Christianū dādo factu-
rus? Cur nō finis ut semp sit Christus origo
Christiani, in Christo radicē Christianus in-
figat, Christus Christiani sit caput? Et mox
de Paulo sic ait: Caput enim eorum quomo-
do esse poterat (scilicet Corinthiorum) cum
dicat nos multos unum esse corpus in Chri-
sto, ipsumq; Christū esse caput uniuersi cor-
poris, pluribusq; locis aperitissimē p̄dicet,
&c. Ergo nulli Apostolo uel episcopo tan-
quam capiti adherere licet. Hinc Chrysosto-
mus homilia 7 in epistolam ad Colossens.
Quid, relicto, inquit, capite, membris inhæ-
res? capite si excideris, perijisti. Idem Chry-
sostomus quā copiosē ostendat Christum
esse caput ecclesię suę, sermone 20, tomo 4,
in caput ad Ephesios, nō opus est huc refer-
re. Idem tomo 4, homilia 6 in caput 2 prio-
ris ad Corinth. ait: Nisi Christus semper no-
biscum esset, non superesset ecclesia, &c. V-
bi igitur opus habemus uicario capite in
ecclesia?

Cyprianus dicit libro 1, epistola 8, unum
Deum, unum Christum, & unā ecclesiam
esse: deniq; & unam cathedram, supra petrā
Domini uoce fundatam: aliud autem altare
constitui, aut sacerdotium nouum fieri non
posse. Idem libro 4, epistola 2, à Christo ait
unam ecclesiam per totum mūdum in mul-
ta membra diuisam, & unū esse episcopatū,
multorum episcoporū concordī numerosita-
te, &c. Tertullianus libro 5 aduersus Mar-
cionem, Christum uocat caput ecclesię.

Irenæus libro 5 ait unum caput medium
utriusq; populi in ecclesia, quē admodum
unus Deus super omnia & in omnibus. Ori-
genes ait homilia 35 in Mattheum, ecclesię
caput colaphis cēsum esse.

Lactantius libro 4, cap. 30, dicit, Ecclesiā
fontē ueritatis, & domicilium fidei, &c. Veri-
tas autem, ut ait Clemens in initio libri 6
Stromatū, per Scripturas nobis tradita est:
fides autem ex Scripturis concipitur, teste
Augustino, libro 19 de Ciuitate Dei: tum &
illo atq; Cyrillo commentantibus in Ioan-
nem super illud cap. 20, Hęc autem scripta
sunt, ut credatis quod Iesus sit filius Dei, &
credentes uitam habeatis æternā, &c. Idē
dicit etiam Basilus in libro uel tractatu de
fide inter Ascetica. Inquit autē Apostolus,

Fides ex auditu, auditus per uerbū Dei. qđ
scriptum tantū esse alibi probauimus.

Basilus ait in Psalmum 44: Ecclesia non
adoratur, sed Ecclesię caput Christus, quem
uultum nominauit Scriptura. Ambrosius li-
bro 3 de Fide, cap. 4: Omnī ipse (Christus)
principium est, & uniuscuiusq; autor, quia
caput Ecclesię est.

Nazianzenus in oratione in dictum Euā-
gelij, Vnus est Christus, ait: Vnum caput Ec-
clesię.

Prosper in expositione Psalmi 111: Tota
Ecclesia cum suo capite, quod est Iesus Chri-
stus, unus homo: cuius est propriū officiū in
omni tempore benedicere Dominum, &c.

Ischius libro 2 Commentariorum in Le-
uiticum, in caput 9: Christus est caput Ec-
clesię.

Primasius in primum caput ad Ephesios:
Christus caput ecclesię, est omnium pleni-
tudo membrorum.

Eucherius libro primo Geneseos, capite
14: Assumpsit Deus carnem, & factus est ca-
put ecclesię.

Augustinus disputat in Psal. 103, prolixē
admodum de fundamento ecclesię, quod
est Christus. quod probat ex Apostolo, Fun-
damentū aliud nemo potest ponere, quā
quod positum est, nempe Iesus Christus. I-
tem in Psalmum 56, apertē dicit, ecclesię ca-
put esse Christū. Ecclesia, inquit, habet illud
caput positū in cœlestibus, quod gubernat
corpus suum, et si separatū est à uisione, sed
annectitur charitate, &c. Habemus hic ratio-
nem, cur non indigeat Christus uicario ca-
pite. Abeat ergo Osius ille impius & alij, &
adhuc de nouo capite fingant.

Ambrosius tomo 3, lib. 7 Epistolarū, epist.
44 ad Constantiū: Ecclesia Domini tanquā
supra Apostolicam ædificata petram immo-
bilis manet, &c. Et hoc postea de doctrina
interpretatur. Idem tomo 4, in libro de Ab-
rahā patriarcha, libro 1, cap. 2 & ultimo: Nul-
li alij, dicit, copulatam esse ecclesiam, sed so-
li Christo debitam. Hęc sola nouit aquę fon-
tem uerum, quæ est uitæ æternæ.

Idem tomo 5, in Lucæ cap. 3: Mater uiuen-
tium ecclesia, quam edificauit Deus in ipso
summo & angulari lapide Christo Iesu, in
quo omnis structura compaginata crescit in
templum Dei.

Hieronymus inquit alibi tomo 9, folio
153, solum Christum fundamentum esse ec-
clesię.

Gregorius in caput 38 Iob, libro 28, capi-
te 6: Quid sancta ecclesia, nisi supni sui ca-
pitis corpus est?

Idem libro 4. Moralium, capite 14: Ipse
Christus est caput corporis, & nos huius ca-
pitis corpus. Item, libro 7 Indictionis secun-
dæ, epi-

da, epistola 110: Caput nostrum, quod Christus est, ad hoc nos sua membra esse uoluit, ut per compagem charitatis & fidei unum nos in se corpus efficeret. Idem libro 4. In dictionis decimæ tertie, epistola 82: Sub uno capite omnes membra sunt Ecclesiæ.

Item, libro 1 in Ezechielem, homilia 4: Electi omnes membra sunt redemptoris nostri, ipse autem redemptor noster, caput est omnium electorum. Idem in caput 10 libri 1 Regum: Multi sunt pastores sancti ecclesiæ, & pastorem unum habent Dominum Iesum Christum, &c.

Iustus Origelitanus in Cantica: Christus in ecclesia tanquam in meridie cubas, mundum uniuersum suo fulgore perfudit, & in spiritu feruentibus requiescit: atque ex ea charitate, qua uniuersum orbem irradiat, credentes in se populos quotidie pascit, &c. Et mox: Habet Christus ecclesiam in suo corpore, & ecclesia Christum in capite: quæ connexio quia dissociari non potest, meritò dixit, Dilectus meus, &c.

Olympiodorus ait in secundum caput Ecclesiastæ: Caput ecclesiæ Christus.

Cassiodorus in Cantica: Unus pastor est Christus, qui unum habet gregem, id est unitatem catholicæ Ecclesiæ. Item: Christus caput est, & ecclesia corpus eius, &c.

Igitur iam & ex Scripturis & sanctorum patrum scriptis ostendimus, caput ecclesiæ unicum & solum esse Christum: illam uero eius quoque solum corpus & sponsam, quæ etiam ipsum tantum audit, iuxta illud Matthæi 17. ei obedit & subiecta est ut capiti, Coloss. 1, & Ephes. 1, 2 & 5 capite, ideo ipsa dicitur corpus Christi esse in Scripturis. Item: Grex ouium Christi, quæ alterius uocem non agnoscunt, Ioannis 10. Hinc Dei ædificatio dicitur ecclesia, 1 Corinth. 3. Quare rectè Cyrillus libro 11 in Ioannem, capite 26, nos in uno Christo unitos esse, idcirco ecclesiam corpus Christi esse factam, inquit, ut crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, Ephes. 4. Certum iam est, non esse aliud caput ecclesiæ, quam Christum ipsum. Veluti igitur corpus per omnia subest capiti, & à capite regitur: ita solis eius uerbis subiecta est, & tanquam suæ oues hunc unum pastorem audiunt: ideo olim uirgatus, Dominica dicitur, & Christiani à Christo nomen habent. Verbum itaque Christi, hoc est uerbum ueritatis, certissima nota est ueræ ecclesiæ: ideo rectè 1 ad Timoth. 3 dicitur ecclesia domus Dei esse, & columna & stabilimentum ueritatis.

Quid sit ueritas, ipse Christus docet Ioannis 17, Verbum tuum ueritas. Hinc Lactantius libro 4, capite 30 dicit ecclesiam fontem ueritatis & domicilium fidei, Veritas

autem, ut ait Clemens Alexandrinus, in initio libri 6 Stromatum, per Scripturas nobis tradita est.

De ecclesiæ uero fide Epiphanius libro 2, tomo 2, hæresi 69, Libro, inquit, imposuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mens nostra ualuit per Dei auxilium ex uniuersa Scriptura, doctrinæ Dei ueritatem congregantes ueluti anchoram his qui uolunt sanctam patrum fidem Apostolicamque ac propheticam, & ab initio usque huc in sancta Dei Ecclesia prædicatam clarè proposuimus, quò contineatur ac muniatur cogitatione, diaboli uasfricij excitetur, &c. En hic habemus quæ sit successio uera, scilicet ea ubi est Apostolica, prophetica, & ab ijs semper in ecclesia prædicata fides, quam ait in Ancorato ex Scriptura se demonstrare. Hic quoque habemus explicatum, quænam sit ueritas doctrinæ Dei, nempe ea quæ ex Scriptura est uniuersa. Hinc idem inquit Epiphanius libro 2, tomo 1: Sancta & ecclesia, & iter ueritatis est, & uia regia. Videant lectores principium, medium & finem Ancorati. Vera igitur est ecclesia Christi & Apostolorum successio, ubi Scripturarum fides integrè seruetur. Cyprianus in Symbolo, ueram ait, ecclesiam esse, quæ integram seruat fidem.

Hilarius in libro 6 de Trinitate, fidem ait ecclesiæ fundamentum esse. Fides autem teste Augustino libro 19 de Ciuitate Dei, tum etiam Basilio, inter Ascetica in tractatu de Fide, ex Scripturis tantum concipitur.

Item, Augustinus & Cyrillus super 20 caput Ioannis in dictum (Hæc autem scripta sunt) aperte scribunt, omnia quæ sunt creditu necessaria, scripta esse. Ergo fides est ex Scripturis. Gratianus apud Sozomenum libro 7, cap. 4, illos pro catholicis censet habendos, qui pari honore sanctam Triadè colat. Ergo sunt catholici, qui quod scriptum est, credunt tantum. Basilus in Psal. 44: Qui sunt (inquit) filij ecclesiæ? Hi sanè, qui sunt filij euangelij, &c. Euangelium autem est scriptum, teste Paulo & Marco, Marci 1, Rom. 1 & 15 capitibus, tum 2 Timot. 3. In quibus locis dicitur Euangelium scriptum esse in prophetis. Itè, quæcunque scripta sunt, illa scripta esse ad nostram doctrinam, ut hinc cōcludatur, ad nostram doctrinam pertinentia scripta esse. Item, Scripturam utilem ad omnia, &c. Ergo in Scripturis ecclesia est.

Ambrosius in Lucæ cap. 9, tomo 5: Fides in primis ecclesiæ quærenda mandatur, in qua si Christus habitator sit, haud dubiè legenda. Idè in caput 3 Lucæ: Ecclesia non ab homine, sed à uerbo cœpit. Idem tomo 4, sermone 21 in Psalmum 118 super illud,

D 4 Requi-

Require seruum tuum, quia madata tua custodit: Ecclesia docebit se non oblitamandorum tuorum Domine: dicēs q; tibi, Veni frater meus (Canticorum 7) exeamus in agrum, & in floribus uestris omnis foetus arborum. Noua & uetera frater meus seruauit tibi. Hoc est dicere: Teneo madata omnia noui & ueteris Testamēti. Sola hæc potest dicere Ecclesia. Non dicit alia congregatio, non dicit synagoga, nec secundum literam noua tenens, nec secundum spiritum uetera: non dicit hæresis Manichæa, Vetera seruauit tibi, quæ prophetas non suscipit, &c. Vt ergo Ecclesia libris noui & ueteris Testamenti sola suscipit, ita sunt etiam illi tantum notæ ueræ Ecclesiæ, teste Ambrosio, quia à uerbo illa incipit.

Irenæus libro 3, capite 11, cū prolixissimè demonstrasset tantum quatuor esse Euangelia scripta in Ecclesia, nec plura accepisse ecclesiam ab Apostolis, sic ait: Disseminata est Ecclesia super omnem terram. Columna autem Ecclesiæ est Euangelium & spiritus uitæ: consequens autem est quatuor habere eam columnas undiq; flantes incorruptibilitatem, & uiuificantes homines, &c. Quod mox probat ex Scriptura, nempe tantum quatuor esse debere Euangelia. Firmum igitur argumentum est Irenæi, quatuor Euangelia scripta esse columnas & firmamentum ueritatis, & omnem doctrinam istis consentientem.

Epiphanius contra Semiarianos hæresis 73, lib. tertio, tomo primo: Nos qui de catholica Ecclesia sumus, & ex Diuinis scripturis confessionem accepimus, nos sic habemus, &c. Ergo catholica ecclesia confessionem fidei suæ ex scripturis Diuinis accipit, & Scripturarum doctrina est nota Ecclesiæ. Idem in compendiarie doctrina: Character Ecclesiæ à lege, prophetis Apostolisq; & Euangelistis collectus, ueluti ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis antidotus bona ad salutem utentium, præparata ex uoluntate Patris & Filij & Spiritus sancti, &c. Vnde sequitur, characterem & notam Ecclesiæ esse uerbum Dei scriptum in prophetis, Apostolis & Euangelistis, &c.

Hieronymus quoq; tomo 6 in præmio Commentariorum suorum in Lamentationes Hieremiæ prophetæ ad Eusebium, Doctrina (ait) Ecclesiæ quæ domus Dei est, in librorum reperitur plenitudine Diuinorum, &c. Ergo uera Ecclesia nihil aliud docet, quam quod in Sacris literis scriptum est: & per consequens, scriptura Sacra est nota Ecclesiæ. Hinc idem tomo 6, lib. 1 Commentariorum in caput 2 Amos: In Ecclesia est uera confessio, & pax Domini, & uisio ueritatis. Idem in Micheæ cap. 1, libro 1, tomo 6: Eccle-

sia habet urbes legis, prophetarum, Euangelij & Apostolorum: non est egressa de finibus suis, id est, de scripturis Sanctis, sed ceptam retinet possessionem, &c.

En hic rursum clarè Hieronymus docet, Ecclesiæ fines & eius proprias urbes ac possessiones esse scripturas Sacras. Ergo Sacre literæ sunt certissima nota Ecclesiæ. Quid quæso posset dici apertius?

Audiuius ex expositione 2 in Mattheum Chrysostomi sententiam, qui in eadem explicatione sic quoq; pergit scribere homilia 6 in caput 4, Matthei, in expositione 2: Vbi est, ait, fides, illic & Ecclesia: ubi Ecclesia, ibi sacerdos, ibi Baptismus: ubi Baptismus, ibi Christianus, ubi enim fides non est, ibi nec Ecclesia, &c. Ibidem homilia 20 in caput 7: Christus ædificauit domum suam, id est Ecclesiam, supra petram, id est supra fortitudinem fidei. Nam & fortitudo fidei petra dicitur, propter quā Simo Petrus dictus est, ad quem dixit Dominus, Tu es Petrus.

Si igitur in fide quæ est ex uerbo Dei, & in Apostolis, hoc est Apostolorum doctrina, fundata Ecclesia: quid igitur illam Romæ in inuentionibus Paparum quærimus, & non potius in Scripturis?

Augustinus tomo 2 in libro Epistolarum, epistola 152, sic ait ad populum factionis Donatianæ: Confessi sunt contra Ecclesiam catholicam, quæ toto terrarum orbe diffunditur, nihil se habere quod dicerent: quia diuinis Sanctarum scripturarum testimonijs oppressi sunt, quibus Ecclesia designatur, incipiens ab Hierusalē creuisse per loca in quibus Apostoli prædicauerunt, & nomina eorundem locorum in suis epistolis & Actis conscripserunt, & inde diffundi per cæteras gentes, &c. Hæc non solus Augustinus, sed cū illo scripserunt in ea epistola Sylluanus senex, Valentinus, Aurelius, Innocentius, Maximinus, Opatius, Augustinus, Donato, & cæteri episcopi de concilio Cirtensi, &c. Ergo ex concilio scriptum est, & ecclesiam diuinis Sanctarum scripturarum testimonijs designari, & hæreticos rectè Diuinis literis opprimi: atque deniq; ideo olim rectè prouocatum esse ad ecclesias, in quibus Apostoli & uixerunt & docuerunt, epistolasque scripserunt, ut autenticæ inde ipsorum literæ peterentur. Hinc idem Augustinus scribit eodem tomo in libro epistolarum, epistola 130 ad Cirtenses, presbyteris, diaconis & omnibus alijs, in hæc uerba: Si quid illos de questione ipsius unitatis pro suæ salutis sollicitudine permouer, hoc sibi quantum existimo iustissimum extorqueant, ut de catholica ecclesia, id est toto orbe diffusa, potius id credant quod Diuinæ scripturæ dicunt, non quod linguæ humanae maledicunt, &c.

Habe.

Habemus nunc certas Ecclesię notas ab Augustino expressas, ut hoc credatur de Ecclesia, quod Diuinę scripturę dicunt, quibus etiam designatur Ecclesia. Quid igitur catholicam Ecclesiam in fictis traditionibus, & in falsis successionebus quærimus?

Cyrillus ait in Ioannem libro 3, ca. 29, In Apostolorum nauicula nauigare Ecclesiam ait per fidem, &c. id est, in doctrina eorum. Idem libro 4 in Ioannem cap. 18, immaculata dicit Ecclesię dogmata esse, & in ea simplicem ueritatis pulchritudinem esse. Idem libro 9 in Ioannem cap. 39 ait, Ecclesiam rectitudine dogmatum gloriarı, Idem in Ioannem libro 10, cap. 33: Nos quibus ueritas & Ecclesię dogmata sequenda sunt, omnibus his contemptis patrum fidē sequamur, &c. Ergo ueritas est nota Ecclesię.

Eucherius in libros Regum libro 1 Commentariorum: Arca Domini manet in æternum, secretum scilicet testamentum regni celorum, ubi manet Dei uerbum.

Gregorius Magnus in primum librū Regum, libro 3, cap. 4, Sanctarum scripturarū mysteria usque in mūdi finem Christi fidelibus perdurabūt. Idem in Ezechielē libro 2, homilia 22: In Ecclesia uoces sancti Euangelij atq; Apostolorum sonant, &c.

Augustinus libro 2 contra Cresconium Grammaticum, cap. 21, tomo 2: Non debet Ecclesia Christo præponere, quia ei subdita est. Item ibidem: Ille semper ueraciter iudicat, Ecclesiastici autem iudices sicut homines falluntur. Libro 1 de Moribus Ecclesię, capite 30, tomo 1: Catholica Ecclesia solum Deum purissimē atque castissimē colē dum prædicat, nullam nobis adorandam creaturam inducens, cui seruire iubeamur, & ab illa incorrupta & inuolabili æternitate, cui soli homo subiiciendus est, cui soli rationalis anima coherendo non misera est, excludēs omne qđ factū est, &c. Ibidē ca. 6 libri de Morib. Ecclesię, cū ostēdisset ad Ecclesiam nec Manicheos nec alios hereticos, qui à regula Christianitatis sunt auersi, pertinere, quòd aliter quā ueritas postulet sentiant: item, Iudæos noluisse rudimenta noui populi ab humilitate surgentia in ipsis suis scripturis nimia securitate aduertere, atque in ueteri homine remansisse, &c. sic tandem ait, Quæ cum ita sint, neque in confusione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neq; in languore schismaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærenda est religio, sed apud eos solos, qui Christiani catholici uel orthodoxi nominantur: id est, integritatis custodes, & recta sectantes, &c.

Quid hic aliud potest intelligi per regulā Christianitatis, per ueritatē, per integritatē

& rectū, quā ipsa Scriptura, quā nec certior regula, nec uerior ueritas, nec syncerior integritas, nec rectius rectū potest inueniri? Et hæc de Scripturis aperte dici testatur tomo 2, in lib. Epistolarū, epist. 166 ad Donatistas, docēs non cōuenire, ut qui cōmuniter agnoscerent Christū Ecclesię caput ē Sacris literis, Ecclesiam illius corpus ex iisdē non agnoscerent, quum pariter utrumque doceant, inter multa alia, eius uerba hæc sunt: In Scripturis didicimus Christū, in Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus, quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus? &c. Et hæc mox ex Scriptura probat quā prolixē admodum.

Augustinus in epistola 50 ad Bonifaciū: Ecclesia Christi non litigiosis opinionibus, sed diuinis attestationibus comprobatur, &c. Et mox: Non mihi de lege Dei, non de præconio prophetarum, non de sanctitate Psalmorum, non de Apostolo Christi, non de Christi eloquio recitatur: Ecclesiam uerò toto terrarum orbe diffusam, cui non communicat pars Donati, uniuersarū Scripturarum testimonia consona uoce proclamant, &c.

Idem libro 2 contra literas Petiliani, cap. 13, tomo 7: Sicut autem per uerba Dei nouimus, ubi sit plantatus paradysus: sic per uerba Christi ubi sit Ecclesia, didicimus. (dixerat enim, Quod nūc paradysus, hoc nunc est Ecclesia.)

Item, tomo eodem in lib. de Unitate Ecclesię, cap. 3: Si autē Christi Ecclesia canonicarū Scripturarū diuinis & certissimis testimonijs in omnibus gētib. designata est, quicquid attulerint, & undecūq; recitaauerint, qđ dicūt, Ecce hic Christus, ecce illic: audiamus potius si oues eius sumus, uocē pastoris nostri, dicētis, Nolite credere. Illæ quippe singulæ in multis gētib. ubi ista est, nō inueniuntur: hæc autē qđ ubiq; est, etiā ubi illę sunt, inuenitur. Ergo in scripturis Sāctis inquiramus eam. Et mox cap. 4: Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei filius, & corpus eius Ecclesia: sponsus & sponsa duo in carne una. Quicūq; de ipso capite ab scripturis Sāctis dissentiunt, etiam si in omnibus locis inueniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt Ecclesia. Et rursus: Quicūque de ipso scripturis Sāctis consentiunt, & unitati Ecclesię non cōmunicant, nō sunt in Ecclesia: qđ de Christi corpore, qđ est Ecclesia, ab ipso Christi testificatione dissentiūt. uerbi gratia: Qui non credūt Christū in carne uenisse de Maria uirgine ex semine Dauid, qđ apertissimē Scriptura Dei loquitur, aut nō in corpore ipso resurrexisse, in quo crucifixus & sepultus

pultus est, etiamsi per omnes terras inueni-
antur, per quas est Ecclesia, non utiq; sunt
in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiae nō
tenent, quod est Christus Iesus: nec in ali-
qua Diuinarum scripturarum obscuritate
faliuntur, sed notissimis & apertissimis eo-
rum testimonijs contradicunt, &c. Apertē
hic ostendit, ex nulla successione, (quae ta-
mē si uera est, nititur solis Sacris literis) uel
alio signō locōue cognosci Ecclesiam, nisi
tantum ex Scriptura: imō etiam si alij per to-
tum orbem dispersi sint, & cōmunicent Ec-
clesiae, tamen non sunt de Ecclesia, qui dis-
sentiant à Scriptura, in qua & Ecclesiae ca-
put & Ecclesiam ipsam reperimus.

Idem Augustinus in libro de Vnitate Ec-
clesiae, cap. 16, tomo 7: Remotis omnibus ta-
libus, ecclesiam suam demonstrent si pos-
sunt, non in sermonib. & rumoribus Aphro-
rum, non in cōcilijs episcoporum suorum,
non in literis quorūlibet disputatorū, nō
in signis & prodigijs fallacibus: quia etiam
contra ista uerbo Domini praeprati & cau-
ti redditi sumus: sed in praeprato legis, in
prophetarum praedictis, in Psalmorum can-
tibus, in ipsius pastoris uocibus, in Euange-
listarum praedicationibus & laboribus: hoc
est, in omnibus canonicis sanctorum libro-
rum autoritatibus. Nec ita, ut ea colligant
& cōmemorent quae obscurē, uel ambi-
guē, uel signatē dicta sunt, quae quisque si-
cut uoluerit interpretetur secū dum sensum
suum. Talia enim rectē intelligi exponiq;
nō possunt, nisi prius ea quae apertissimē di-
cta sunt, firma fide teneantur, &c.

Idem Augustinus tomo 7, libro 1 contra
Cresconium Grammaticum, capite 33: Pro-
inde quāuis huius rei certē de Scripturis ca-
nonicis non proferetur exemplum, earun-
dem tamen Scripturarum etiam in hac re à
nobis tenetur ueritas, cū hoc facimus qd
uniuersae iam placuit Ecclesiae, quam ipsa-
rum Scripturarum commendat autoritas:
ut quoniam Sancta scriptura fallere nō pō-
test, quisquis falli metuit huius obscuritate
quæstionis, eandem Ecclesiam de illa cō-
sulat, quā sine ulla ambiguitate Sancta scri-
ptura demonstrat. Si enim dubitas, quōd
Ecclesiam, quae per omnes gentes numero-
sitate copiosissima dilatatur, hæc Sancta scri-
ptura commendat: neque enim si dubita-
res, adhuc in parte Donati esses: multis
& manifestissimis testimonijs ex eadem au-
toritate prolatis onerabo, &c. An non hic
apertē docet, ex nullis alijs signis siue nōtis
miraculis ue demonstrari Ecclesiam, quā
Sacris literis: imō ne quidem in concilijs
episcoporum, uel literis disputatorum, sed
in omnibus canonicis sanctorum librorum
autoritatibus reperiri Ecclesiam? Imō non

aliunde commendari, commonstrari & de-
notari Ecclesiam, quā ex ipsis Sacris lite-
ris canonicae Scripturae? Quid est igitur,
quod amplius quærunt pontificij? qui ta-
men nescio quae pro ficta successione ex Au-
gustino proferunt, & hæc similiaq; dicta sur-
da aure prætereunt?

Loquor enim hic de Eberhardo Billikio,
Ioanne Groppero, Sebastiano Nouimola,
Matthia Aqueusi, Matthio Geldriensi, Io-
anne Delphio, & reliquis sophistis Colo-
niensibus: loquor etiam de Sonio, Linda-
no, Hoffmeistero, Beutingero, Rutlādo, Ec-
cio, Rossensi, Coclēo, Vicelio, Petro à Soro,
Pereſio, Alfonso, Viruesio, & Alfonso de Ca-
stro, Perionio, Andradio, Ofio Polono, utro-
que Lato, & Baio, &c. & hæc quoque
sunt dicta in Eccebolios & apostatas Sta-
phylum, Thammerum, Stephanum agrico-
lam, Georgiū Cassandrum, Ioannem Al-
berium, & similes uersipelles. Sed isti aiunt,
antiquitati potissimum est credendum. An-
tiquior est Scripturis Ecclesia. Ergo ei ma-
gis credendum. Sed diximus aliquoties, fal-
sum esse minorem. Quādo enim loquimur
de Scriptura, non intelligimus illos chara-
cteres quibus expressa est, sed ipsum uer-
bum Dei, quod per istos est expressum: hoc
est, quod in certis chartis est effigiatum, &
in scriptis Ecclesiae traditum.

DE ROMANA EC- CLESIA LIBER tertius.

Vod ad Romanam ecclesiam
attinet, fatemur quōd illa fue-
rit in initio munifica & libera-
lis erga pauperes, & quia reti-
nuit olim syncerē libros Apo-
stolorum, hinc factum est, ut antiquitus sit
ecclesiarum phrontisterium dicta: ita etiam
propter Imperiū quasi primaria habita est
ecclesia: itam, Apostolica, sancta & excellēs
interdū ea de causa dicebatur, qd omniū do-
ctissimā & prolixissimā ad Romanā eccle-
siam scripserit Apostolus epistolam, in qua
etiā eorum fidem laudauit: & si quae sunt a-
lia huius ecclesiae apud antiquos encomia.
Interim hoc nūc in controuersia est, an pro-
pterea quōd olim & iu primitiua Ecclesia
fuerit tam pia & sancta, item istis titulis or-
nata, non potuerit errare? Si enim Co-
rinthiaca, ad quam duas prolixas scripsit i-
dem Apostolus epistolas: item Ephesina,
in qua & Paulus & Ioannes docuerunt, i-
psaq; Ioannes mortuus est, & errarunt & pe-
rierunt: quid igitur de hac dicendum, qua-
si & illa similiter errare non possit? Imō
si Silo locum reprobauit, & Hierusalem
elegit

elegit Dominus, & postea hūc etiam locū, urbem & tēplum, de quo tot sunt promissiones, 1 Regum 8. itē, ipsum populū de quo dixerat David, Non fecit taliter omni nationi, reiecit & repudiavit, et si ipse Christus ibidem docuisset in Hierusalem, & Apostoli quoque, tum etiam Iacobus Hierosolymorum episcopus fuisset: quid igitur pontificij nobis obtrudent de illa prærogativa, quam olim huic ecclesiæ patres tribuerunt? quid? nō dicit Christus de Capernaō, Et tu Capernaum es ad cœlos exaltata, ad inferos usq; detraheris, &c. Idem potuit etiam Romæ contingere. Verum est quod olim prouocarint ad hanc ecclesiam: sed non minus ad alias, quā ad hanc prouocarunt ecclesias, quæ tamen euerse sunt. Et cum historici de successione episcoporum referunt in ecclesijs, aliarum ecclesiarum episcopos & successiones non minus recensent quā Romanæ ecclesiæ. Vide Nicephorum libro 4. capite 19. Tamen quia iam deseruit uerbum Dei, meritō & illa deserta est, & deseritur, ut diximus. Et quid nunc de successionē gloriantur, cum semel ostenderimus sæpius Papas errasse? quod postea magis fiet conspicuum.

Apud Augustinum tomo 2. epistola 93. Innocentius Papa Rom. scribēs ad Syluanum senem, Valentinum, & cæteros qui in Mileuitana synodo congregati erant, ostendit Romanam ecclesiam credidisse, Eucharistiam paruulis perceptu necessariam: quod tamen pugnat cū Pauli dicto, Probet se ipsum homo, & sic edat, &c.

Et ualde impium est Iesuitarum, & Olij reliquorumq; omnium adulatorum idoli Romani, dictum, semper integritatem Apostolicæ doctrinæ mansisse Romæ in successionē: cū etiam Nicephorus de primis post Apostolos successoribus sic in genere scribat libro 4. suæ historiæ, cap. 11. Qui uerō eis (Apostolis) successere, aliquanto illis inferiores uirtutem eorum non sunt assecuti: prope tamen uitæ splendore ad eos accessere, non ita simplicem ut magistri eorum, orationem consecrantes, &c. En Iesuitæ & impij sophistæ aiunt, integritatem Apostolicæ doctrinæ planè Romæ in successionē mansisse, & hoc de primo etiam ab Apostolis sequenti seculo dici posse negat Nicephorus, dicēs illos Apostolis inferiores, nec uirtutem eorum assecutos, nec ita simplicem orationem consecratos esse, nec uitæ splendore, integrè ad illos accessisse. Quid itaque de posterioribus successoribus dicendū? Cui igitur magis credendum, Iesuitis'ne, quā Nicephoro? Apud eundem dicitur Ecclesia tempore Apostolorum uirgo fuisse incorrupta, libro 3. capite 7. & postea illis mortuis corruptam

fuisse per hæreticos. hoc clarius dicitur capite 16 eodem libro apud Nicephorum: ubi legitur de Ecclesia, quod usque ad tempora Traiani uirgo pura permanserit & incorrupta, sed postea Apostolis mortuis illam per hæreticos uitiatam & seductam esse ait ibidem Egesippus. Imò apud Clementem Alexandrinum initio libri Stromatum, legitur de successoribus Apostolorū, quod ueluti filij nō sunt semper patribus similes, ita quoque pedetentim defecerint ab integritate Apostolica: & tamen dicunt pontificij impij, illos semper permansisse usq; ad hæc tempora in integritate Apostolica. Adde, quod tot hæreses etiam in Romana ecclesia ortæ sunt, de quibus forsitan postea. Et tamen integritas & Apostolicus scilicet candor mansit Romæ, si Iesuitis credimus. Socrates historicus scribit libro 6. cap. 7 & 11. de Cyrillo Alexandrino episcopo, & Cælestino Romano, eos quidem consecutos fuisse præter ordinem sacerdotij exercendi rerum potentatus: item, Romanum episcopum perinde atq; Alexandrinum ultra sacerdotij limites ad externum dominatū progressum esse, &c. quod notet lector. Clemens Romanus in epistola ad fratrem Domini sic ait: Hunc episcopum (intellige Clementem) uobis ordino, cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram trado, &c.

Non ait dominatus cathedram, quam iā multo tempore ultra sacerdotij limites & præter ordinem episcopatus, obtinent: ueluti rectè de Basilio tunc altercante cū Anthymo de iurisdictione, sic ait in Monodia Nazianzenus: Quid commune gladio cum spiritu? Hinc & Egesippus dicit apud Nicephorum, libro 4. cap. 7. se in urbibus quā plurimis, & imprimis Romæ sanam reperisse prædicationem, quemadmodum lex, & prophetæ, & ipse Dominus docuerat, &c. Iam ostendant, an ita se res ibi hodie habeat? Vbi quæso docuit Dominus habendam episcopis, præsertim Romanis, talem pompam?

Nicephorus libro 4. suæ historiæ, capite 15. ex Irenæo, ut opinor, sic de successionē in Romana ecclesia tradit: Nunc duodecimo loco ab Apostolis episcopatus sortem ordine & doctrina sua obtinet Eleutherius: & Apostolorū traditio & ueritatis prædicatione ad nos usq; peruenit, &c. Notet hic pius lector, q'nā fuerit apud ueteres uera successio, nepe in qua episcopi inde ab Apostolis sibi inuicem successerunt, ordine non solum, sed etiam doctrina sua sedes obtinuerūt, testantes se à uera Apostolorum doctrina nō descivisse, unde alij constituerūt, semper Apostolorum traditionem & ueritatis prædicationem ibidē permansisse ab initio usq;.

Hierony.

Hieronymus dicit alibi in epistola 42 de Damaso, quod fidē Petri & sedem teneat. quod expendamus. Sic legitur etiam de hoc Damaso apud Sozomenum libro 7, cap. 4, ex Gratiani principis decreto: Significauit (nempe Gratianus) per eam uelle se, ut cuncti subditi eam religionem retinerent, quā uerrex Apostolorum Petrus Romanis initio tradidisset, actum Damasus Roman. episcopus & Petrus Alexandrinus custodirēt: & ut illi soli, qui Triadem pari honore colebant, catholica Ecclesia nominarentur, &c. Quod etiam in Tripartita historia refertur libro 9, cap. 7.

Item, apud Nicephorū lib. 12, capite 4, legitur Gratianus alijs episcopis præcepisse, ut professionem fidei Damasi Romani pontificis sequantur. Sed addit, illum rectē iuxta fidei Nicænę sententiā de doctrina sensisse. Quæ autem fuerit fides Damasi, hæc uerba declarant, teste Theodoro libro 5 historiae suæ, capite 9. & Nicephoro libro 12, capite 17. Memoria retinentes fidem Apostolicam, eamque in primis, quæ Nicææ à patribus in scriptū est relata, in fidei gradu immobiles fortiter atque perseueranter consistite. Iam enim semel typum & formā proposuimus, ut quicumque se Christianum esse agnoscit, illud seruet, quod ab Apostolis est traditū, sancto Paulo uidelicet dicente, Si quis uobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit, &c. Item, apud Nicephorum capite sequenti, hoc est 18: Si quis dicat in passione crucis filium Dei & Deum uerbum diuinitate, & non carne unā cum anima, quam in serui sibi assumpta forma, ut Sancta scriptura dixit, induit, dolorē pertulisse, anathema sit, &c.

Item, apud Nicephorum libro 11, capite 31, ex Romana synodo Damasus, Valerius, & alij episcopi ad Illyricos scribunt: Persuasum habemus, professionem fidei nostræ sanctam in doctrina Apostolica fundatam, &c. Item mox ibidem: Perspicit uestra sinceritas solam eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apostolorum auctoritatem fundata est, perpetua cōstantia & firmitate nobiscum etiā ab Oriētalibus, qui se ad catholicā Ecclesiā pertinere agnoscunt, retinendam esse, &c. En apertē dicit, se Apostolicæ doctrinæ fidem seruare & sequi: & ad illā remittit omnes, atque propterea commendat Nicænā fidem, quod sit in Apostolorum doctrina fundata: imò nihil aliud censet recipiendum, quàm quod certō ex Apostolorum doctrina sit profectum. Idem si nostri faciant pontifices Romani, & sint in ea re Damasi, libenter audiemus illos: hoc est, ut iuxta Gratianum fidem Petri eiusque doctrinā, quā Damasus custodiuit, custodiant immaculatam, &

non reiciāt uel peruertāt, immutentur; ut multi postea in ea successione fecere. Rectē igitur ait Hieronymus, quod & sedem & fidem Petri retinuerit Damasus. Retineant hodie doctrinam fidemque Petri cum sede, & audiemus illos. Ita etiam ait ad Damasum alibi Hieronymus: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est: id est, doctrinæ Petri est. Aliquis scriptor apud ueteres, recte Flacio Illyrico in Catalogo testium ueritatis eruditē dixit, Non omnes esse Petros qui tenent sedem Petri, sicut scribæ & pharisæi, qui sederunt super cathedram Moysis, non omnes fuerunt Moyses: quos tantisper uoluit Dominus audiri, quā diu sederent in cathedra Moysis, id est, in doctrina eius: (ut enim illi dicuntur in cathedra pestilentis sedere apud Dauidē, qui mala doctrina sunt imbuti, ita in cathedra Moysis sedere est nihil aliud, quàm Moysis doctrinam propagare) alioqui alibi, ut Matthei 15 & 16, iubet caueri dogmata phariseorum, eaque reprehendit Christus. Audiemus igitur & nos illos, si & fidem & doctrinam Petri teneant cum sede. hoc enim est cathedram tenere. Et quāquam hæc ita scripserit Hieronymus, tamen in libri Didymi de Spiritu sancto præfatione ad Paulinum, non obscure declarat se ad istum Romanum pontificem quædam in ista Babylone (putat Romam) scripsisse uel garriisse, quæ sibi ipsi quodammodo postea displicuerint. Apud Nicephorum libro 11, capite 30 dicitur, tunc quietas omnes fuisse, cum cognouissent à Romana ecclesia remanere ac ordine dijudicatam.

Quod quidem & nos suscipimus. Nam ne Damasus quidem, ut dictum est, suscepit Nicænā synodum, ex eo quod synodus esset, & ita concludisset, sed quod Apostolicæ doctrinæ consona tradidisset. Fides illius synodi fuit Euangelio consona, imò in sua synodo, dicit se fidem habere & profiteri, quæ sit in doctrina Apostolorum fundata. Ita ritē & ordine secundum Scripturas, hoc est iuxta ueram & certam traditionem Apostolicam, iudicent Romani pontifices, & suscipiemus dijudicationem: quanquam tunc alia forma eius Ecclesiæ esset, quæ per ea tempora in magna auctoritate erat propter cōstantiam in fide Nicænā & Apostolicā retinenda, & propter exilia Liberij pontificis & aliorum. Nicolaus Papa Romanus hæc subsequētia uerba referre auctor in distinctione 22. c. omnes Terreni & celestis regni simul curam Dominus commisit clauigero, &c. Quod quā sit falsum, ex his Scripturæ locis deprehēdi potest: Regnum meum non est de hoc mundo, Ioannis 18. item, Lucæ 21: Reges gentium dominantur eis, & qui super eos potestatem habent, benefici uocant.

ei uocantur: uos autem non sic, sed qui maior est, fiat inter uos minimus. Imò ipse clauiger Petrus uetat, ne dominium in cleros exercent presbyteri & pastores, 1 Pet. 5. Et rursum idem uult, ut sese non præferant isti magistratibus, sed potius obediant etiam impijs, 1 Petri 2, & 2 Petri 2. Deinde ibidem Nicolaus contra tam multa Gregorij 1 testimonia, de pari Patriarcharum potestate & dignitate, aude referre suprematam Romanæ ecclesiæ in patriarchas, metrópoles & primatus alios, &c. Sic consentiunt, & nunquam errant pontifices Romani, iuxta Osium, Lindanum & Staphylum: scilicet.

Er notissimum est ex præcedentibus Papis multos fuisse, qui se Imperatorib. submiserint, ut alibi probauimus: & nihil est certius, quàm Gregoriũ se subdidisse Mauritio, Leõnemq; Theodosio & Martino: sic & Damasus, Cælestinus alijsq; ut Nestas 20 Constantinus Constantinopolitanus Nouæ Romæ episcopus, &c. se seniori Theodosio submiserunt, & Constantino fuit Miltiades & Iulius subiectus, ut historiæ Eusebij, Theodoret, Socratis, Sozomeni, Euagrij & Nicephori ostendunt, quod nos in Prolegomenis clarius probauimus. Symmachus in Apologetico aduersus Anastasium Imperatorem ait: Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec cõtra De- 30 um suas erigunt uoluntates, &c. Vide quomodo se magistratui Pelagius submittat, 25. q. 1. c. sat agendum. in Decretis. Sat agendum (ait) est, ut pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostræ, legib. religionis ministremus, in quib. nos etiam subditos esse Sacræ scripturæ præcipiunt, &c. Vide totum locum. Ergone ille de tali iure per Christũ tradito Petro ignorauit? pfecto: aut igitur hic, aut Nicolaus er- 40 rauit. Sed si Papa per Petrum habet terreni & cœlestis regni curam, cur uniuersalem titulum sibi comparauit à Phoca Bonifacius III? Hec ne est pulchra unitas in doctrina, quam à Christo acceperunt? Imò olim, testibus sanctis Ecclesiæ doctoribus, non licuit ueris & pijs episcopis, usurpare humanam dignitatem & potestatem, quia hoc omnes reprehendunt in episcopis: & Nicolaus Papa aude contrarium asserere.

Eusebius testatur lib. 7, capite 30, non ferendam externam & humanam dignitatẽ, dum etiam inter hæretica recenset Samosatēni, quod sibi humanas dignitates usurpauerit, & quod numerosam cateruam satellitum præcedentium & subsequentium circa se habuerit, & quod sibi gradu siue thronum struxerit sublimem, non tanquã Christi discipulus, sed separatim ad morẽ principum huius seculi habens & nominans, ma-

nuq; femur percutiens, ac pedibus in subsellium tundens, &c. Et hæc sunt uerba Eusebij. Ex quibus cognoscimus, quod quæ in Samosateno reprehēdit Eusebius, & prætere piscopi munus esse docuit, hodie Papis laudi dantur: & tamen integritas atq; puritas ipsa Apostolica est apud istos, ut mentiuntur Iesuitæ. Et quod Eusebius de Samosateno ait, idem scribit de Gregorio pseudo 10 episcopo Alexadrino Athanasius, in epistola ad solitariam uitam agentes. Ista (ait) patrauit, quia neq; secundũ Ecclesiastica instituta creatus erat, neq; pro Apostolica traditione nomẽ episcopi obtinebat: sed ex palatio cum militari manu & magnifica pompa missus fuit, nõ aliter, quàm si secularis magistratus ei demandatus esset: ideoq; maiori studio magistratuum amicitia quàm episcoporum aut monachorũ sectabatur, &c. Ex quibus uerbis ostenditur, secularẽ magistratum non gessisse episcopos tẽpore Athanasij: sed hoc uitio uersum isti Gregorio esse per Athanasium. Quid igitur nũc de Romanis diceret episcopis, & simul Germanis, si hodie rediret & uideret istorum pompã & impietatem Athanasius? Et tamen ait Nicolaus Papa Romanus, terrestris regni curam sibi demandatam. Sed hoc occultũ fuit Eusebio & Athanasio. Dicant igitur adhuc pontificia mōstra, nihil uitij esse in Rom. Papis.

Item, in Monadia Nazianzeni: Quid cõmunẽ gladio (ait Basilus) cum spiritu? &c. Etiam gladium cum spiritu coniunxisse Papis, teste Nicolao, totus mundus nouit, & ipsa testatur experientia.

Socrates ait lib. 7, ca. 7 & 11 de Alexandrino & Romano episcopo, q. præter ordinẽ sacerdotij fecerint, principum tum cõsecuti exercendi rerum potentatus. Nam ultra sacerdotij limites ad externum dominatũ 40 progressi erant eo tempore, ut scribit Socrates. Ergo cõtra sacerdotiũ egerunt, uel cœperunt tũc primũ agere, quamuis adhuc illi eo tempore episcopi Cæsarib. & principibus essent subditi, & nondũ sumpsissent sibi uiolenter imperium in principes & oēs ecclesias. Quare iuxta Socratẽ ultra sacerdotij limites faciunt episcopi. Et tamẽ adhuc non dicũtur Osio, Lindano, Staphylo & Iesuitis Coloniesibus atq; reliquis, errare Pa- 50 pẽ Romani. Item, Origenes lib. 9 super Roman. in cap. 12. in illud, Qui præest, præsit in sollicitudine, inter cætera & hæc ait: Qui præest, inquit fratribus, uel qui præest, in sollicitudine esse debet, nõ humanarũ causarũ, nec secularium rerum. Hec enim sollicitudo aliena debet esse ab his, qui Ecclesiæ præfunt. Sed talem recipiant sollicitudinẽ, qualem Apostolus dicit. Concursum in me quotidianus, sollicitudo omnium ecclesiarum.

Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & non uxor? Qui ergo præest ecclesijs, talem sollicitudinē habere debet, & illam aliam secularē omnino habere non debet, &c. Lege ibi plura. Atq; hæc Origenis uerba quā bene cum Paparū Decretis cōueniant, notum est ex citatione Nicolai, & magis perspicuum fiet ex citatione decreti, sub nomine Anacleti plati in Decretis Gratiani. Hæc, inquam, quā bene cōueniant, iudicet nunc lector. Sed audiat prius lector Chrysostomi quoq; sententiam de re eadē, quæ extat homilia ii in epistolam ad Ephesios. ubi sic scribit: Non dominamur fidei uestræ, charissimi, neq; imperij aut dominiij iure ista præcipimus. Sermonis doctrina nobis commendata est, non principatus, nec potestatis autoritas: ordinem tenemus consulentium & adhortantium, &c. Sed quomodo hæc quadrent in Papam & modernos episcopos, iudicent pij. Et ne hic dicant, alius est Romanus, alius Constantinopolitanus: respondemus, etiā ueteri iure cōciliorum, ex synodo 6 tribui parius nouæ Romæ & Constantinopolitanæ ecclesiæ. Frustra igitur hæc prætenduntur ab aduersarijs. Sequitur etiam apud Chrysostomum: Qui cōsulit sententiam suam, dicēs, auditore non cogit, sed illius potestati faciendorum opinionem liberam relinquit, &c. Hæc si expendamus, an nondum dicemus Papas Romanos errare?

Clemens, qui dicitur Petri & Pauli discipulus, in ea epistola, (ex qua etiam Papistæ adferunt sua) quæ scripta esse ab illo dicitur ad fratrem Domini, sic scribit, & sunt uerba Petri ad Clementem: Te oportet irreprehensibiliter uiuere, & summo studio niti, ut omnes uitæ huius occupationes abijcias: ne fidei uisus existas, ne aduocatus litiū fias, ne uel in ulla aliqua occupatione prorsus inueniaris mundialis negotij cuiuscunque occasione perplexus. neq; enim iudicem aut cognitorem secularium negotiorū hodie te ordinare uult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis, nō possis uerbo Dei uacare, & secundum ueritatis regulā secernere bonos à malis. Et mox: Impietatis crimen est, neglectis uerbi Dei studiis, sollicitudines suscipere seculares, &c.

Hæc loquitur Petrus de Clemente, & de episcopis Romanis, aliarumq; ecclesiarum præsulibus: quæ omnia, quemadmodum & reliqua, quā bene conueniant episcopis Romanis & alijs nostri seculi, iudicet lector: imò quā sint ista consona Romanorū pontificum, & præsertim Nicolai dictis, meritò obseruandum est. Et tamen adhuc mentiuntur impij Iesuitæ in sua Censura, & deinde omnia pontificia monstra, integri-

tatem doctrinæ Apostolicæ semper usque ad nos mansisse Romæ, & Papas nunquam errasse.

Platina scribit, Liberium Romanum cū hereticis fecisse, quod historici Ecclesiastici de eius successore Felice II testantur: & tamen iuxta Osum, Lindanum & Soniū non errat. Sed de ea re postea latius.

SENTENTIAE PATRVM DE DISTINCTIONE Christi, Tu es petrus, &c. & quomodo eum ille concordent.

Priusquam adferamus patrum sententias, cōmodum erit de Petro aliquid in medium adferre.

Petrum fuisse quidem primum agnatum inter Apostolos, non negamus: ut necesse est semper in quouis cœtu esse aliquem quī alijs præeat: & ultrò Petrum reuerabantur ppter eximias dotes, quibus pollebat, & ppter ætatē, ut par est, omnes in precio habere & in honore, qui senio & Dei gratijs excellunt. Sed primatus illi dominium non fuit, imò nihil simile habuit cum dominatione. Sicut enim eminebat inter alios, ita suberat suis collegis. Porro aliud est, primas tenere in una ecclesia: aliud, regnū sibi aut principatū uendicare in totū orbem. Quanquā ut omnia de Petro concedamus, quid hæc ad pontificem Romanū? Nam ut Iudæ successit Matthias, ita Petro potius aliquis Iudas succedere potuit: imò uidemus iam annis plus quā nongentis ex eius successoribus (saltem qui se iactitāt successores) neminem extitisse Iuda pilo meliorem.

Christus nullibi ei commisit dominium, de quo legitur: imò cum Apostoli certarent de primatu, ille exemplum humilitatis proposuit constituto inter illos puero: & dicit, primatum & dominium pertinere ad reges gentium, non ad illos.

Item, Paulus cū in Ephesijs dicit de gradibus & officiis in Ecclesia, recenset pastores & doctores, nulla facta mentione de Papis aut pontificibus. Et ibi pastoris & doctoris unum esse officiū, testatur Chrysostomus cū Augustino: deinde Paulus ad Ephesios disputat de pace & unione in Ecclesia fouēda. & symbola etiā dat ca. 4. quomodo foueatur, retineatur & apud nos seruetur illa. Si primatum aliquē agnouisset, nōne asserre ibi in medium debuisset unū caput ministeriale mēbris omnib. præfatu, cuius auspicijs in unitatē colligamur? Certè aut Pauli obliuio excusari neq; qui imprudenter quod maximè appositū erat, adeoq; præcipuū in causa prætermiserit: aut fatendum est, rem esse à Christi institutione alienā: imò apertè ficticiū hunc primatū euerit, quū uni Christo eminentiā tribuens, Apostolos

stolos & pastores uniuersos ei subiicit, ut inter se collegæ sint & socij. Nullus ergo locus est in Scriptura, qui tyrannicam illâ hierarchiam, in qua unum terrenum caput constituitur, fortius euertat. Paulum quoq; selectus Cyprianus, quæ legitima sit Ecclesiæ monarchia breuiter & pclare definit. Vnus, inquit, est episcopatus, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Episcopatum uni Christo uendicat, in eo administrando partē singulis assignat, & quidē in solidum, ne quis super alios se extollat.

Verū plura de his cognoscere cupiens, legat Lutheri disputationem Lipsicā cum Eccio, de primatu Romano habitam: nos nunc sententias patrum de illo dicto Christi audiemus, quo aduersarij suum papismum & idolum confirmare & stabilire student.

TV ES PETRVS, ET SVPER HANC PETRAM AEDIFICABO ECCLESIAM MEAM. Hæc uerba de Petro interpretari Cyprianum, Ambrosium & Hieronymum uolunt Pontificij. Cyprianum citat ex epistola ad Quirinum dicentem, Dominum super Petrum ædificasse Ecclesiam: (licet illa Erasmus ibi ad fidem referat Petri.) sed mox quædam ibidē adducit Cyprianus, quæ Romano Pontifici sunt cōtraria: Cum de circūcisione disceptaret Paulus, postmodum non uindicauit se, seu aliquid insolenter aut arrogāter assumpsit, ut diceret se primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere: nec despicit Paulum, quod ecclesiæ persecutor prius fuerat: sed consilium ueritati admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus uindicabat, facile cōsensit, documentum scilicet nobis & concordie & patientiæ tribuens: ut non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando à fratribus & collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur, si sint uera & legitima, ipsa potius amplectamur. Hæc ibi. His uerbis sunt Romanorum pontificum uerba manifestè contraria, quæ distinctione 40 leguntur in Decretis, c. Si Papa. Romanus Papa à nemine redarguetur, etsi omnes homines secum ducat in ignem æternū, & mancipio gehennæ subiiciat: quia ille à nemine iudicatur, sed omnes iudicat, &c. Econtrā tamen Cornelius se submisit iudicio hominum: ut legitur apud Cyprianum libro 2, epistola 10 & 11. & Platina scribit hoc idem de Damaso, quomodo se libentissimè hominum iudicio submiserit: & Gregorius in multis locis tum se Mauricij iudicio, tum alijs subiicit. Nūc, ut ad Cyprianum reuertamur, is prorsus omnem potestatem Papis singulare, quam hoc citato dicto Euangelico in Petro & eius successo-

ribus localibus probare nituntur, infringit, in tractatu 3 de Simplicitate prelatorū, alēs: Hoc utiq; erant cæteri Apostoli quod & Petrus, pari consortio p̄diti & honoris & potestatis, &c. Si pares fuerunt Apostoli, ut ibidē latius probat Cyprianus: ergo nihil prærogatiuæ habuit Petrus, nisi quod primus & reliquorum os fuerit.

Hieronymum citant, ubi in caput 6 Matthei ait: Secundum metaphoram petræ rectè dicitur ei, Aedificabo Ecclesiā meā supra te. Interim Cyprianus & Hieronymus id sic intelligunt, q. Christus hoc illi ut credenti & cōfidenti largitus sit, non ut Romæ aut alibi se luxu & pōpa gentiū p̄fitemem maximum, imò regem ostentanti. Nam Hieronymus ante hæc ipsa uerba sic ait: Sicut ipse lumen Apostolis donauit, ut lumen mūdi appellaretur, cæteraq; ex Domino sortiti sunt uocabulata & Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomē, &c.

Videmus quatenus sancti patres D. Petrum agnouerint petrā illā uocari, super quā Ecclesia ædificatur: nimirum, quatenus ille in Christum ueram petrā credēs, communio nem accepit huius, ut alijs per Euangelium ad salutem in Christo fundamēti loco esset: sicut & lux mūdi quoq; hac ratione Apostoli dicti sunt à Domino, cū ipse unus tātum uera sit lux mūdi, à quo illuminantur omnes.

Hieronymum adferunt, quando in comētarijs epistolę ad Galatas, Petrum uocat principem Apostolorū. & libro 1. contra Iouian. postquam obiecerit sibi, quod supra Petrum fundatur Ecclesia, respondet, quod licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, tamen inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio. Ne tamen hinc primatū uel Petri inter Apostolos, uel Romani episcopi super alios fratres probent, eundem Hieronymum Romanum presbyterū sibi ipsi opponimus, sic ad Euagrium scribentem: Nec altera Romanæ urbis ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ & Britaniæ & Africa & Persis, & Oriens & India, & omnes barbarę nationes unū Christū adorāt, unam obseruāt regulam ueritatis. Si autoritas quæritur, orbis maior est urbe: ubicunq; fuerit episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhēgijs, siue Alexandriæ, siue Tonis, eiusdem meriti, eiusdē est & sacerdotij. Potentia diuinarū, & pauperatis humilitas, uel sublimiorē uel inferiorē episcopū nō facit, cæterum omnes Apostolorū successores sunt. Sed dicis: Quomodo Romæ ad testimonium unius diaconi presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges

Ecclesiæ, uindicas? Hæc contrariū sonant.

Hilarius libro 6 de Trinitate, placet eis, ubi fatetur ipsum Petrum beatæ fidei suæ confessione locum supereminentem promeruisse, &c. interim in eodem libro de Trinitate sic scribit: Super hanc igitur cōfessionis petram Ecclesiæ ædificatio est. & post pauca loquens de fide Petri, quam cōfessus est: Hæc fides, inquit, Ecclesiæ est fundamentum: per hanc fidem infirmæ aduersus eam sunt portæ inferorum: hæc fides regni cœlestis habet clauēs: hæc fides quæ in terris soluerit aut ligauerit, & ligata sunt in cœlis & soluta: hæc fides, paternæ reuelationis est munus. Hæc ille. Videtur tamen in illū locū Matthei, Tu es Petrus, &c. aliter dicere, quando ait: O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra: quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cœli ianitor: cuius arbitrio clauēs æterni aditus traduntur: & quid dignus iudicatus est, qui quod in Christo Dei esset, primus cognosceret.

Ambrosium dicunt scribere super illum locū Matthei, sermone quadrages. 7, Petrū esse petram, super quam Christus erexit Ecclesiam suam. sic enim inquit: Petrus Ecclesiarum petra dicitur. Tamen sequentia uerba satis ipsum declarant, quia hæc ibi sequuntur. petra enim dicitur ei, quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Petrus dicitur & petra pro deuotione, & petra pro uirtute Dominus nuncupatur, sicut ait Apostolus: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus. rectè confortium meretur nominis, qui confortium meretur & operis. in eadem enim domo Petrus fundamentum posuit. Petrus plantat, Dominus incrementum dat, Dominus irriguum subministrat. Hæc ille, quæ & omnibus Apostolis possunt cōpetere, ut satis uerba indicant. Alibi Ambrosius, nempe in Commētarijs in Lucam, in caput 3, uocat Ecclesiam matrem uiuentium: quā ædificauit Deus, inquit, in summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis structura compaginata crescit in templū Dei. Idē Ambrosius super epistolam ad Galatas, in caput 2, ait: Nō audebat Petrum reprehendere Paulus, si sciret se imparem, &c. Vbi igitur nunc prærogatiua, quam iactat aduersarij? Rursum Ambrosius, quando de dignitate sacerdotali differit, cunctos inquit sacerdotes in beato Petro apostolo clauēs regni cœlorum accepisse.

Augustinus in interpretatione huius dicti euangelici, Tibi dico, tu es Petrus, & su-

per hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. plus aliquanto uacillauit. Nam & Petrum assignauit, & fidem Petri, & Christum: supra epistolam Ioannis tractatu 10, & Retraction. libro 1, capite 23. Et hæc dicta citant Papistæ.

Augustinus in libro contra epistolam Do-nati, docet, in Petro tanquam petra fundatam esse Ecclesiam. & suam sententiam cetero mine Ambrosij, quod de gallo gallinaceo scripsit, nimirum isto, Hoc ipsa petra Ecclesiæ cauente culpam diluit, probat: eadēque habet sermone 16 de Tempore.

Idem sermone 26 de Sanctis, sic ait: Primum signū mirabile, quod beatus apostolus Petrus fecit, claudo pedum restituendo, ut diximus, uestigia, audiuitis frequentet ipsum Petrum à Domino petram nuncupatum, sicut ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, supra quam ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes sanat: ut sicut in Ecclesia fidei fundamentum tenet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Rectè inquam pedes Christiano curat, ut iam non trepidus quis, nec imbecillis possit supra petram Ecclesiæ stare, sed robustus & fortis incedere, &c. Hic licet Augustinus in fine seipsum interpretetur, tamen alibi planè contrarium scribit, & docet. Sic enim scribit tractatu 124 in Ioannem: Petrus à petra nomen accepit, non petra à Petro: sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo uocatur. Ideo quippe ait Dominus, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: quia dixerat Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui. Super hanc ergo, inquit, petram quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam. petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse Petrus ædificatus est. Fundamentum quippe aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Iesus. Ecclesia ergo, quæ fundatur in Christo, clauēs ab eo regni cœlorum accepit in Petro: id est, potestatem ligandi, soluendiq; peccata. Quod enim est per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est per significationem Petrus in petra. Qua significatione intelligitur Christus petra, Petrus Ecclesiæ, &c. Nam sic ante hæc uerba scripsit: Hoc agit Ecclesia spe beata in hac uita ærumnosa, cuius Ecclesiæ Petrus apostolus propter Apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personā. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abūdatione gratia unus idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo clauēs regni cœlorum, quodcunque ligaueris super terrā, & quodcunque solueris, &c. uniuersam Ecclesi-

Ecclesiam significabat, quæ in hoc seculo, diuersis tērationibus, uelut imbribus, fluminibus, tempestatibusq; quatitur, & non cadit, quoniam fundata est supra petram, unde & Petrus nomen accepit, &c. Idem libro 1, cap. 21 Retractionū: Tu es Petrus, & supra hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens, Tu es filius Dei uiui: ac si Petrus, ab hac petra appellatus, personā Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur. Non enim dictū est illi, Tu es petra, sed tu es Petrus: & accepit claues regni cœlorum: petra autem erat Christus, quem confessus Simon. Sicut enim tota Ecclesia cōfiteatur, dictus est Petrus, &c. Videat lector plura in citatis locis, & in sermone 13 de uerbis Domini. Sic etiā inquit idē pater Augustinus: Petra principale nōmē est: ideo Petrus à petra. Super me ædificabo te, nō me super te. Nam uolentes ædificari super homines, dicebant: Ego sum Pauli, ego autē Apollo, ego uerò Cephæ: ipse est Petrus, & alij qui uolebant ædificare non supra Petrum, sed supra petram, ego autem Christi. Paulus ubi cognouit se eligi, & Christū cōtēnni, Diuisus est, inquit, Christus? nūquid Paulus pro uobis crucifixus est? an Pauli in nomine baptizati estis? Quomodo non in Pauli, sic nec in Petri, sed in nomine Christi: ut Petrus ædificaretur supra petram, & non petra supra Petrum. Hæc Augustinus.

Leonis Papæ auctoritatem licet sibi uendicant, tamen eius uerba & expositio pro nobis stant. Sic enim ait in sermone quodam de anniuersario pontificiæ suæ assumptionis die: Tu es Petrus: id est, cū ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraq; unum, ego fundamentum præter quod nemo potest ponere aliud: tamen tu quoq; petra es, quia mea uirtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.

Idem Leo sermone 2 in natiuitate Apostolorum Petri & Pauli: Quia tu es Petrus, id est, cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraq; unum: tamē tu quoque petra es, quia uirtute mea solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia: supra hanc petram ædificabo Ecclesiā meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc inquit, fortitudinē, æternum extruam templum, & Ecclesiæ meæ cœlo miserāda sublimitas in huius fidei firmitate consurget. Hanc confessionē portæ inferi non tenebunt, mortis uincula non ligabūt. Vox enim ista, uox uitæ est, & sicut in cœlestia prouehit, ita & negatores ad inferna demergit, &c. Hæc ibi Papa Leo. Idē sermone 4 de Natiuitate Domini ait, nos su-

per inuiolabilem petram Christum ædificatos esse.

Idem Leo sermone 11 de passione Christi, ut ad regimen totius Ecclesiæ præparatus primū disceret quod doceret, & pro soliditate fidei, quam erat prædicaturus, audiret, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Christianæ igitur fidei fortitudo, quæ portas mortis super inexpugnabilem petram ædificata, nō metuit, unum Dominū nostrū Iesum Christum uerū Deum & hominē cōfiteatur, &c.

Eadem ferè Gregorius habet libro 6, epistola 37 ad Eulogium in Registro: sed is est totus noster, qui & uniuersalem Romani Papæ primatum destruit, & huic pōtifici prerogatiuam adimit. quare non erit opus illius sententias huc referre.

Beda in libros Samuelis & Regum, super librum 4 cap. 2, in illam sententiā commentans, Itaq; Saul in modū coronæ cingebat Dauid & uiros eius: Propter hoc rectissimē, inquit, fides Christi, super quam est edificata Ecclesia Christi, inferorū portis præualet. Idem in primam Corinth. cap. 1, recitat ipsa ferè Augustini uerba, quæ antea nos recitauimus ex eius sermone 13, de uerbis Domini in Matth. Ego quidē Pauli, ego Cephas, &c. Nicolaus Lyranus in eundem locum Matthæi 16, Tu es Petrus, cōmentans, sic ait: Super hanc petram, id est, supra Christum: quia multi principes, & summi pontifices, & alij inferiores inuenti sunt apostatē à fide: propter quod consistit Ecclesia in ijs personis, in quibus est noticia uera & confessio ueritatis & fidei, &c.

Erasmus quoq; Roterod. qui est apud Papistas uir magni nominis, Paraphr. in Mattheum in illum locū, & in Annotat. in nouū Testamētum sic habet: Huic saxo tuæ pfessionis superstruā Ecclesiā meā, &c. Certum enim est, quod Paraphrasin legerit Eras. ex patribus, quos sanē in huius loci expositione maximē secutus est, sine omni dubio.

Nunc ad Græcos pergimus interpretes: & primò pducendus est Origenes, quem asserūt in homil. 5 super Exod. sic scribere: Magnū illi Ecclesiæ fundamento petræq; solidissimæ, super quam Christus fundauit Ecclesiam suam, uide quid dicatur à Dño, Modicæ fidei, quare dubitasti, &c. Sed hunc locū homilia 1 in Matth. Tu es Petrus: &, Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. aliter interpretatur. Nam ille hoc tribuit, quod Petro Matt. 16 de ædificatione Ecclesiæ, & potestate clauū à Christo dictū est, non solum omnibus Apostolis, sed etiā omnibus uerè Christianis. Hæc enim inter cætera uerba habet: Verè ergo ad Petrū quidem dictū est, Tu es petrus, & supra hanc petram ædifi-

cabo Ecclesiam meā, & portæ inferorū non præualebunt ei: tamen omnibus Apostolis, & omnibus quibusq; perfectis fidelibus dictum uidetur, quoniā omnes sunt Petrus & petra, & in omnibus ædificata est Ecclesia Christi, & aduersus nullum illorum, qui tales sunt, portæ præualent inferorum.

Basilii uidetur ipsis, ut asserunt, in libro 2 cōtra Eunomium, dicere Petrum propterea, quod fide præstiterit Ecclesiæ in seipso ædificationem suscepisse: Basilii tamen satisfactis falsè Romanorum pontificum auctoritatem perstringit, nam sic in epistola quadā ad Eusebium Samosatenum episcopū, scribendum esse admonet: Occidentalium episcoporum coryphæo: (Romanū intelligens) *καὶ ἀξίωμα καὶ ἐξουσίαν ὑπερβαίνειν*, hoc est, Ne arbitretur dignitatē esse superbiam & elationē. Et ad episcopos Italix: *ἐπεὶ περὶ αὐτῶν τῆς καθόλου ἐκκλησίας λεγέσθαι*, id est, Siue uos ipsi catholicæ Ecclesiæ caput esse putatis, &c. satis liquidè superbiam illorum perstringens: quia se pro capite omnium ecclesiarū Christi iam tum uendicare cōperant. Vbiq; adiungit Romanis primatum Basilii. Postea etiam ex Basilio aliquid citabimus, quo demonstrabitur, hoc tā reliquis Apostolis & Ecclesiis, quā uni Petro commissum esse, ut passerentur oues Christi.

Eusebius ab ipsis citatur ex libro 2, cap. 14 Ecclesiasticæ historiæ, ubi dicitur uocare Petrum omnium Apostolorum & maximū fidei magnificētia, & uirtutis merito primum principem: quod quidem contra nos gloriosè iactant pontificij. Sed in eodem libro 2, cap. 1, sic scribit: Ipsum Iacobum, qui & Iustus cognominatus est ab antiquis, uirtutū merito & insignis uitæ priuilegio, primum historiæ tradiderunt suscepisse Ecclesiæ, quæ in Hierosolymis est, sedē, sicut Clemens in 6 Dispositionum libro asserit, dicens: Petrus enim, inquit, & Iacobus & Ioannes post assumptionem Saluatoris, quamuis ab ipso fuerint omnibus penè prælati, tamen non sibi uendicabāt primatus gloriam: sed Iacobum, qui dicebatur Iustus, Apostolorum episcopum statuunt, &c. Et nullibi episcopum Romæ supremum esse asserit.

Chrysostomum homilia 55 in Matthæum clamitant uocare Petrum & caput & pastorem Ecclesiæ: & in Ioannem homilia 87, os Apostolorū & principem. Ex citata autē homilia super Matthæum, nempe 55, proferūt uerba hæc: Tu uerò mecum ex eis omnibus, quanta sit Petri potestas intellige. Ego tibi, inquit, dico, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiā meam, &c. Ut autē uideamus Chrysostomū sibi in hoc loco nō constare, producemus aliū ex suis libris locū, quo negat supra Petrū hominē ædificatam esse Ecclesiā, sed supra fidē, quā ipse cōfessus est.

In sermone de Pentecoste scribit, Tu es Petrus, & sup hanc petrā ædificabo Ecclesiam meā, & portæ inferi nō præualebūt aduersus eā. super hanc petrā dixit, non supra Petrū. Non enim supra hominem, sed supra fidem Petri ædificauit Ecclesiā suā. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei uiui. Petrā uocauit Ecclesiā fluctus suscipientē, & nō titubantē. Etenim Ecclesia tot suscepit tentationes, non tamen uincitur. Quid est super petram? hoc est, super confessionē, super sermonem pietatis, &c.

Cyrillus tamen alibi, quod nobis isti Papistici obijciunt, & principem & caput Apostolorum Petrum uocat: tamen illum locū Matthæi 16, cum alijs quoq; dextrè interpretatur, in libro Dialogorum de Trinitate libro 4, hisce uerbis: Petram opinor, per agnominationem, aliud nihil quā incōcussam & firmissimam discipuli fidem uocauit, in qua Ecclesia Christi fundata & ita firmata esset, ut non laberetur, & esset inexpugnabilis inferorum portis, in perpetuum manēs. Sic quoq; & hoc Theophylactus exponit, in caput 16 Matthæi.

Nunc satis putamus demonstratum esse, quā parum profecerint aduersarij nostri, in probando Papatu Romano, per illud dictum Christi, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Plura autem in nostram sententiā de hoc dicto scripsit Origenes homilia: in Matthæū, quam nos adduximus: & quæ in hunc locum ex Hilario adduximus, non tantum in isto uerbo loco habet, sed super Matthæum in 16 caput, & lib. 2 de Trinitate, ubi sic scribit: Vnū igitur hoc est immobile fundamentum: una hæc est felix fidei petra Petri ore confessa, Tu es filius Dei uiui, &c. Sic quoq; & Ambrosius ad hūc modum hæc Christi uerba in plurimis locis exposuit. Sic uerò in libro de Incarnat. Domini ait: Fides ergo est Ecclesiæ fundamentum, non enim de carne Petri, sed se fide dictum est, quia portæ mortis ei non præualebunt, sed confessio uincit infernum. Idem sermone 39: Clauem Petri, fidem esse dixerim Petri, per quā cælos aperuit, penetrauit inferna securus, &c. Hieronymus in quatuor diuersis locis expressè dicit, presbyteros episcopis esse pares: interim nescio quibus hoc uelit cauillis Ioannes Rossensis detegere.

Chrysostomus quoque in 1 epist. ad Timotheum, cap. 3, homilia 11, sic ait: Inter episcopum atq; presbyterū interest fermē nihil. Idem habet Theophylactus. Quippe & presbyteris Ecclesiæ cura pmissa est, & quæ de episcopis ait, ea etiā presbyteris congruunt: sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atq; hoc tantū plus q̄ presbyteri habere uidentur. Hæc ille. Si ergo equalis est potestas

testas presbyteris cū episcopis in omnibus, tantū una ordinatione excepta (teste Chrysostomo, qui hoc pbat ex Paulo:) multo igitur minus esse poterit inæqualis potestas inter episcopos, quos omnes pares facit Paulus. Sed quā frigide & ridiculè Epiphanius rationes & sententias Hieronymi, Chrysostomi & Ambrosij refellat in Panaro contra Aeriū idē afferentē, aliās dicemus. Propterea autē ille hūc accusat hæreticū, quod 10 presbyterū æquet episcopo ex testimonio Pauli, atq; hoc p̄cipuo argumēto refellit Aeriū: Presbyter generat filios, (nempe docēdo & baptizādo) episcopus generat patres: (uidelicet ordinando presbyteros) Ergo est inæqualis potestas episcopi & presbyteri. Hoc concedimus, quantum ad ordinationē, & non quantū ad alia. Et tamen, p̄pterea nō cēsemus autoritatē Pauli infringēdā esse.

ALIORVM PATRV SIMPLEX, 20
 & interim uaria explicatio de isto dicto Christi, Tu es petrus, &c.

Felix III Papa in epistola ad Zenonē Imperatorē, dicit Iesum Ecclesiā ædificasse super confessionem Petri, &c.

Arnobius in aliquot Euangelistarū locos cap. 11 ait: Petra scilicet Christus est autor Apostolorū: domum autem quam dixit, habitaculum corporis nostri est. In hac igitur petra, hoc est Christo, domum nostram ædificamus, hoc est, corpus nostrum sanctificamus.

Cromatius episcopus in 5 cap. Matthæi: Ciuitatem supra montem positam, Ecclesiā ostendit supra fidem Domini ac Saluatoris nostri in cœlesti gloria constitutam, &c.

Theodulus Cœlosyriæ presbyter in epistola Pauli ad Romanos, in cap. 1: Ab Saulo p̄pterea in Paulū sanē mutātū est nomē, ut ne inferior esset Apostolorū coryphæo Petro.

Ionas Aurelianēsis episcopus in lib. 3 de cultu Imaginū, ad regē Carolum Ludouici Cæsaris filiū, dicit: Multi namq; & p̄ne omnes petrā supra quā ædificatur Ecclesiā, fidem intelligūt S. Petri, quæ communis est totius Ecclesiæ: uidelicet eam, quæ paulo ante promissionē hāc præcesserat: id est, Tu es Christus filius Dei uiui, &c.

Eusebius Emisenus in homilia quam habuit in festo Petri & Pauli, illud Matthæi, Tu es Petrus, &c. exponit nō sup Petrū, nec sup aliquam ecclesiā, sed super Christum, & fidem in Christū, quem Petrus confitebatur esse filiū Dei uiui: Ecclesiā ædificatam & potestatem ligandi & soluendi non soli Petro, sed etiam cæteris Apostolis, & nō tantum Apostolis, sed etiam episcopis & sacerdotibus concessam esse, docet.

Athanasius in oratione. Vnū esse Christū, como 1: Tu es Petrus, (ait) & super hanc petram ædificabo Ecclesiā meā, & portæ in-

ferni non præualebunt aduersus eā. Fidelis sermo, & nō uacillans pmissio, & Ecclesiā inuicta res est, etiāsi infernus ipse cōmouetur, etsi qui in inferno sunt mūdi principes tenebrarum tumultum faciant. Habe fiduciam in eo qui dixit, Fidite, ego uici mūdum. Et ante ista uerba sic dixit: Primū enim credere oportet & glorificare, & secūdo in sublimi rationē istarum rerū petere: non hūmi ex sanguine & carne requirere, sed ex reuelatione diuina & cœlesti. Beatus enim es Simon bar Iona.

Primasius in Apocalypsin: Sicut regni cœlorum solus Petrus clauēs accepit, quā tamen potestate omnis Ecclesiā uti sublimata promeruit, &c.

Item Augustinus in Ioannis epistolā, tractatu 10: Ecclesiæ (ait) dictum est, Tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quæ solueris in terra, soluta erunt & in cœlis, &c.

CLARIOR REFUTATIO, ET SIMUL explicatio eorum quæ ex Scripturis pro stabiliendo Romani pontificis regno adferunt Papiste.

Et si decreueram nihil amplius de Romani pontificis sede dicere: tamen utile fuerit, ut quædam in gratiam lectorum prolixius explicentur & tradantur.

Pro stabilienda Romani pontificis dignitate, uel potius uanitate, potissimū duos locos adducunt ex Ioanne, nostri pontificij hodie: olim autem suum uanum commentum ex Matthæo, cuius uariam ex patribus explicationem dedimus, sumpserunt.

Ex Ioanne primò hunc locum adducunt: Vnus autem ex ijs Caiphas dixit, Expedi nobis, ut unus moriatur pro populo, quā tota gens pereat. Hinc sic disputāt: Etsi pontifex Romanus malus est, manet tamē illęsa potestas & autoritas eius ligandi & soluendi super omnem Ecclesiā: & hinc colligūt habendum pro oraculo, quicquid Romano pontifici essutire libuerit.

Primū, ut illis demus (quod uanū est, quia & Annas fuerat etiam summus pontifex, & tamen prophetasse non legitur) prophetam semper esse, qui summus est sacerdos: probare tamē necesse habebūt, Romanum pontificem Dei mandato creari. nam sacerdotium hominis, unius Christi aduentu abolitū fuit: neq; unquā legimus diuinitus p̄scriptum fuisse postea, ut unus quispiam toti Ecclesiæ præsideret. Vt autem hoc illis secūdo quoq; demus, ius & honorem summi pontificis ex ueteri legē nunc ad Romanum pontificem deuolutum esse & translatum: uidendum quid sacerdotibus profuerit, quod Caiphæ concilium amplecti sunt, ut subscribant eius sententiæ,

E 4 conspi-

conspirent in mortem Christi. Procul uerò à nobis facessat talis obedientia, q̄ nos ad horribilem apostasiam filium Dei abnegando impellat. Nos potius cū Nicodemo huiusmodi cōclusioni ex Scriptura resistamus, quia ait: Nunquid lex nostra iudicat quemquam, nisi prius audierit ab ipso & cognouerit quid faciat: & cum uiro bono Iosepho non consentiamus consilio ac facto huiusmodi malo, sed expectemus regnū Dei. Eadē uoce simul blasphematur & pphetatur Caiphas, qui eius dicto obsequuntur, contēpta prophētia blasphemiam arripiūt. Idē ne contingat nobis cauendū, si Romanū Caiphā audierimus, alioq̄ similitudo claudicaret. In se quidē uerū erat, quod hīc exponit Euāgelista: in animo autem Caiphæ nulla erat illius sciētia, nullus sensus, nulla cogitatio, nec prophetia diuina. Quod per se malum erat, uertit in bonum Deus: quemadmodū & Ioseph filius Iacob dixit de cōsilio suorū fratrū. Sed nunc rursū obseruemus, quod prophetia eo sensu quo ab Euangelista capitur, consentit cum tota Scriptura, & est salutaria ac utilis. Hoc si demonstrent de prophetijs & statutis Romani pontificis, quod quatenus erunt prophetiæ & præceptiones salutares, quæ uerè expediant & consentiāt cum Scriptura, suscipiemus illas: uerū non eo sensu, quo ille ipsas sumit, nempe ad confirmandam suam dignitatem: sed eo sensu, quo uidemus ipsas cum Scriptura consentire, & esse amplexu omnibus utiles. Quæro præterea, an quia semel prophetauit Caiphas, singula deinde pontificis uerba totidem semper sint prophetiæ? Atqui paulo pōst summum ac præcipuum fidei nostræ caput blasphemiam damnauit: unde colligimus, quod Euangelista refert extraordinarium esse, ac præposterè in exemplum tractum. Sed dicunt, Tamen additur, q̄ pōtīfex erat. Sed ostēdāt esse debere Romanū episcopū pontificē. Habemus ad Ephesios 4 cōscriptū, quos ministros & p̄sides suæ Ecclesiæ dedit: ubi non dicitur de pontifice aliquo. Sed notandum est, aliquando & re, p̄bris in aliquo publico munere spiritū pphetandi dari: sic & Saul inter Prophetas: Samuelis 10. Vide Matthēi 7, Nōne in nomine tuo pphetauimus, Domine, &c. Alter locus est ex Ioanne, Petre amas me, pasce oues meas: cū tamen & alijs æquē hoc sit cōmissum, q̄rere perditas oues domus Israel, Matth. 10. & Matthēi ultimo, acceperint omnes ex æquo hoc præceptū: Ite in orbē uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ: deinde restringit hoc commodè Paulus ad Iudæos, cum eum uocet circumcisionis ministrum, quod debeat perditis Christi ouibus in domo Israel præesse Galat. 2. Basilius tomo 2 de Vita soli-

tarina, capite 23 sic ait: Ab ipso Christo docemur, qui Petrum post se Ecclesiæ suæ pastorem constituit. Petre enim, inquit, amas me plus his, pasce oues meas. Et consequenter omnibus pastoribus & doctoribus eandem potestatem tribuit, cuius signum est, quod omnes ex eo ligant & absoluunt quemadmodum ille, &c. Hæc Basilius habet.

Tertius locus est, quem & omnes ueteres Papæ & noui per totum decretum pro stabilienda Romani pontificis autoritate adfuerunt, & conātur tā noui quā ueteres regnū Papæ hoc dicto stabilire, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: unde fingunt, Petrū uocari Ecclesiæ fundamentū. Quis autem non uidet, quod transferunt ad hominis personam, de fide Christi dictum esse? Idem quidem apud Græcos significant Petrus & petra: nisi quod prius nomen Atticum est, alterum uerò communis linguæ. Sed hæc uarietas non temerè posita est à Matthæo: quin potius cōsultò mutatum est genus, ut diuersum aliquid exprimeret: nec dubito quin tale discrimen notauerit Christus sua lingua. Ideoque hæc rectè Augustinus obseruauit, ut alibi diceretur. Illud autem inter nos pro certo habendum est, non alibi posse fundari Ecclesiam, quā in Christo solo, teste Paulo Ephes. 2. Deinde pars ista nondum ad publicum Petri officium spectat, sed tātum inter sacros templi lapides unus ex præcipuis locis illi datur. Quæ sequitur encomia, ad munus Apostolicum pertinent: unde sequitur, nihil Petro dici, quod non conueniat reliquis etiam collegis. Nam si cōmunis est inter ipsos Apostolatus dignitas, communis sit oportet, quicquid annexum est. Ac Petrum unum nominatim alloquitur, nempe sicut unus omnium nomine Christum confessus fuerat filium Dei, (nam non est dubium idem & alios sensisse, cum non ab illo discederent) ita uicissim ad unum dirigitur sermo, qui tamen per æquē ad alios pertinet. Ideo non spernenda est illa quæ à Cypriano & alijs adducitur ratio, Christum in unius persona locutum esse omnibus, ut Ecclesiæ unitatem commendaret. Excipiūt alijs omnibus præferri, cui hoc peculiariter datum est. Hoc uerò perinde est, ac si maius fuisse Apostolum contenderent, quā suos collegas: neque enim à docendi munere & Apostolatu magis potest ligandi & soluendi potestas auelli, quā à sole calor uel lumen. Quod uerò arripiunt inde, nempe hīc Petro datum fuisse, quod uelut iure hereditario ad posteros deinde transmittetur, neque enim successoribus dare permittitur, quare Papistæ de alieno eum liberalem faciunt.

Nec est hoc otiosè p̄tereūdū, quod petra sit commu-

fit communis linguæ. nam hoc sensu omni
no non caret, quia petra est Christus, à quo
Petrus dicitur: petra autem non est Petrus,
sed firmitas & soliditas siue fundamentum
Ecclesiæ, cui ipse Petrus se imposuit per fi-
dem, cum alijs membris Ecclesiæ. Nulla e-
nim creatura mera potest esse fundamentū
uel caput Ecclesiæ, quæ innititur Deo, non
ulli carni. David enim Psalmo 18: Dei uia, in-
quit, immaculata est, & eloquium Domini
est examinatum: aut quis est petra, p̄ter Deū
nostrū? Ideo Hieremias in capite 17 scribit:
Sic dicit Dominus: Maledictus uir qui con-
fidit in homine, & ponit carnem brachium
suum, &c. Hinc satis colligitur, Christū esse
illam petram, & hoc fundamentum cui im-
ponitur Ecclesia, imponitur autem per fidē.
Nam Isaia quoq; 28 cap. legitur: Ecce ego
pono lapidem angularem, electū, preciosum
in Zion: qui crediderit, ei q; innixus fuerit,
nō pudebit. Quē locū & apostolus Petrus
citauit, 1 Pet. 2, & pulchrē Christo & Christia-
nis hominibus adaptauit: Christū uidelicet
hunc lapidem esse, cui per fidē superædificē-
tur credētes. Iam & D. Paulus in priore ad
Corinth. epistola, 10 cap. Bibebāt, inquit, om-
nes de sequēte eos petra, petra autē erat
Christus. Idē in 3 cap. ibidē: Fundamentum
ait, aliud nemo potest ponere, p̄ter hoc qd
positum est, quod est Iesus Christus. Et iterū
ad Ephesios 2 cap. de fidelibus loquitur: Vos
estis ciues sanctorū & domestici Dei, super-
structi sup fundamentū Apostolorū & Pro-
phetarū, summo angulari lapidi Iesu Chri-
sto. Sine dubio non uoluit Dominus suam
edificare Ecclesiam super arenam, sed super
solidum & immotum fundamentum. quod
enim petra hic fundamenti loco posita sit,
nemo est qui dubitat. Nā quia edificia qui-
bus pro fundamentis petrae sunt, non facile
euertuntur: ideo metaphora hac usus est
Christus, ut ostendat se esse fundamentum
uerum. Epistola ad Hebræos, ostendens mu-
tabilitatem & infirmitatem sacerdotij Aaro-
nici, arguit, quod summi sacerdotes, morta-
les cum essent, uerū & æternum sacerdoti-
um administrare nequiverint, quod ad u-
num Christum, qui in sempiternū maneat,
pertineat. Idem arguimus & nos in hac ma-
teria. Si constans debet esse iacūtum Ecclesiæ
fundamentum: certē non poterunt ij Ecclē-
siæ fundamentum dici, qui morte deceden-
tes, aliud substituendi necessitatem faciūt:
sed oportet ut tale sit, quod p̄petuo maneat
idem & inconcussus. Quod in funda-
mento alicuius ædificij facile perspicitur.
Hinc autem ex hoc loco Romani satellites
& gnathones pontificis, probant eius pri-
matum super omnem Christi Ecclesiam,
eo quod Romani Papæ sint successores Pe-

tri. Quibus antea probandum erat, Christū
tale uoluisse ecclesiæ suæ (inquit enim, Sup
Ecclesiam meam: quæ Christi est, & non Pe-
tri) fundamentum ponere, quod esset lapsu-
rum, ut necesse habeat alterius successione:
quod & ipsum nomen non sit mansurum,
sed & succedentis uicē exigat. Deinde, post-
quam multi patres hunc locum de fide Pe-
tri interpretati sint, ut annotatū est: proban-
dū nostris aduersarijs esset, errasse istos pa-
tres, qui uel Christum, uel fidem in Christū
assignant, non Petrum. Proben̄ prius, qua-
re non super alios Apostolos quoq; sed sup
solum Petrum fundata sit Ecclesia Christi,
cum id contendat Origenes. Sed quid ad
Romanos pontifices, quod supra Petrum
ædificata dicitur Ecclesia? Sunt illius suc-
cessores, inquiūt. Quare? Quia fuit Romæ
episcopus annos 25. Negari potest Petrum
uenisse Romam, uel certē ex Apostolo factū
esse episcopum: potest & hoc refutari, quod
ibi annos 25 sederit. Sed fuerit episcopus
Romanus, (quāquā Apostolus Apostolatū
distinguat à reliquis ministerijs ecclesiasti-
cis, apud Ephesios) quid ad propositū, cum
etiā Antiochiæ fuerit aliquot annos, ut in
Decretis ipsi pontificij fatentur? At mutata
illa sede cōcessit Romam, ubi & crucifixus
est. Ergo passio Petri tantū ualeat, ut contu-
lerit primatum ei loco, ubi crucifixus est?
Quid quod Christus Hierosolymis crucifi-
xus est? an nō potior est crux Christi, quā
Petri? Quare non ex morte Christi est Hiero-
solymitana ecclesia exaltata in matrem &
caput ecclesiarum? & est ex morte Petri id
dignitatis affecuta Romana? Respondeant
illi lucifuge, Osius, Canisius, Lindanus, Sta-
phylus, & Afotus.

Gregorius in Registro per multas episto-
las contra primatum pugnat, & uniuersalē
titulum Ecclesiæ, quem nunc sibi sumūc Pa-
pæ, planē reijcit. Inter alia multa quæ ibi scri-
bit, & hæc extant eius uerba ad Ioannē Cō-
stantinopolitanum.

Certē, inquit, Petrus primum membrū
sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ est: Paulus i-
tem, Ioannes & Andreas quid aliud sunt,
quā singulare plebium capita? & ta-
men sub uno capite omnes membra sunt
Ecclesiæ. Atque ut cuncta breui locutionis
cingulo adstringam: sancti ante legem, san-
cti sub lege, sancti sub gratia: omnes hi per-
spicientes corpus Domini, in membris sunt
Ecclesiæ cōstituti, & nemo se unquā uniuersalē
uocare uoluit. Vestra autem sanctitas ag-
noscat, quātū apud se tumeat, q illo nomi-
ne uocari appetit, quo uocari nullus p̄sump-
sit, q ueraciter sanctus fuit. Nūqd nō, sicut
uestra sanctitas nouit, p uenerandū Chalce-
donēse conciliū, huius Apostolicæ sedis an-
tistites

tistites (cui Deo disponēte deseruio) uniuersales honore oblato uocati sunt? sed tamen nullus eorum unquam tali uocabulo appellari uoluit: nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit, ne sibi in pontificatus gradu gloriā singularitatis arriperet, hāc omnibus fratribus denegasse uideretur, &c. Hāc ille. Nunc uerō laudē titulorū Romanæ sedis tributōrū, hinc olim ortam esse sciat lector, q̄ ante mille ducētos annos purius religione & doctrinā Christi seruaret, ac omnia submissius ageret, q̄ nunc fit: ubi nunc insolētia & minis & libidine quadā, omnia agunt: & tamē istos titulos aut encomia sibi soli non potuit usurpare Romana ecclesia, quia alijs erāt cōmunia. Nūc interim reliquę ecclesię, (aut earum pars) quę cū ipsa eandem dignitatē olim habebāt, uel quibus eadē excellētia tribuebatur, aut corruptę, aut penitus euersę sunt. Deinde consideremus ante omnes ecclesias, Israeliticam ecclesiā nō hominū testimonijs, sed Spiritus sancti oraculis per prophetas celebratā, sępe in idololatrias incidisse, & ad eodē incredulā postea factam, ut delera penitus uix uestigiū suę politię alicubi habeat: quomodo igitur & hęc non erraret? Verū si aliqui ex patribus uenerati sint pontifices Romanos, aut celebrarint istam sedem: sunt ecōtrā alij, qui eis restiterunt, & sedem cū urbe & tota Romanica collectione acriter insectati sunt, ut inde nihil possit certi produci.

Polycarpus restitit Aniceto, & Irenæus scriptis Victori Romano, teste Eusebio. Sic & Marcellus apud Epiphanium libro 3, beatissimum comministrum Iulium uocat: & nihil amplius dicit, inque scriptis ponit te & tibi, non tuam Sanctitatem & V. Beatitudinem. Ibidem Epiphanius uocat Athanasium beatum Papam, & paulō antea eodem titulo Iulium Romanorum præsulem ornauit, nihil amplius adiiciēs. Et mox post duo folia, scribunt presbyteri ab Ancyra Galatię ad episcopos in Diocæsaria exulantes propter orthodoxā fidem, hos sanctissimos & reuerendissimos uocant, & dicunt quomodo beatissimus Papa Athanasius literas eis scripserit socialiater & familiariter. Sic & Hieronymus & Eusebius nominant simpliciter episcopos Romanos, & non Papas maximos, uel episcopos episcoporum, sed saltem Romanos.

Cyprianus restitit Stephano Romano, & docet non iudicandos esse episcopos: & tamē hodie uult reliquos iudicare Romanos episcopos.

Hieronymus confert Romanum episcopum reliquis episcopis, & eos eiusdem dignitatis & honoris censet esse: ad Euagriū, & in epistola ad Timoth. & Titū cōmentās

scribit, episcopū eiusdē esse ordinis cū presbytero, & dignitatis. Item, Gręci non agnouerūt primatū Romanū, q̄a Flavianus & alij restiterūt Romano, & Romanus Gręcis est coactus cedere, ut in Tripartita historia lib. 9, cap. 44. legitur. Itē, Iulio Romano sępius Gręci Orientales restiterunt, testibus historicis, in primis Socrate lib. 2, capite 15, ubi ad ipsum minaces scribunt literas, & asserunt eundem debuisse ita ipsorum sententię acquiescere, ut isti antea suę, dū nō contradixerant damnationi Nouati, factę ab antecessoribus suis Romę, Orientales, &c. unde apparet, quod licuerit Romano contradicere episcopo. Imō apud Sozomenum lib. 3, cap. 8, reprehendunt admodum Iulium, & dicunt se illo non esse inferiores, quod probant. Itē, cap. 11 deposuerūt Iulium in synodo, unde apparet, qd iuris in synodo habuerint in episcopos Romanos. Et in eodē capite dicitur Osius & Protogenes etiam Occidentalibus episcopis presedis in Sardicensi synodo. Item, apud Sozomenum libro 6, cap. 10 dicitur, quod Occidentis episcopos concernat omnes, religioni prę reliquis prouiderē de toto grege episcoporum. Et mox aliquot Orientis episcopi, in sequenti capite ipsum Romanū cōministrum uocāt: & Liberius apud Socratē lib. 4, cap. 12, in epistola ad Macedonios, & apud Nicephorū libro 11, cap. 8, in epistola ad Orientales, uocat se episcopum tantū Italiae: & se reliquis episcopis ad quos scribit, postponit. Ergo nō aliter ille tenuit patriarchatū Italiae, q̄ ut Constantinopolitanus Megapoleos ac Thracię, & Alexandrinus Aegypti: ut in Constantinopolitana synodo & Nicęna dicitur apud Ruffinū, lib. 1, cap. 6. & Socratē lib. 5, cap. 8. quod antea, ut scribit Socrates, propter persecutiones indifferenter factum erat, ut uel hinc indifferētē ecclesiarū & episcoporum potestātē intelligamus. Sed in Constantinopolitano concilio hoc cōstitutum propterea est, ne ad extraneas ecclesias transirent, sed suas quisq; dioceses haberēt. Vide etiā in Monodia Nazianzeni, ubi ostendit & Basiliū disputasse cū quodā Anthimo, de patriarchatu: & apparet omnes metropoles tunc patriarchas habuisse. lege ibi Nazianzeni uerba. Itē, in Leonis epistolis, & apud Euagriū libro 2 suę historię, capite 4, aliquoties dicitur episcopus Romanus archiepiscopus Romanus: quod tū demū dici cępit, quia & Eusebius, & Hieronymus, & priores scriptores nō aliter uocauerūt ipsum in suis scriptis, q̄ tātū episcopum. Similis titulus archiepiscopi tribuitur libro 3 cap. 4, episcopo Alexandrino apud Euagriū, ut magnę Alexandrię archiepiscopus dicatur, non minus quā Leo magnę Romę. Et cap. 7

Ad Euagriū
ait Hiero-
nym. Quid
mibi pro-
fers unius ur-
bis consue-
tudinē, &c?

Et cap. 7 & 9 dicitur Constantinopolitanus episcopus, patriarcha sanctissimus: & iubetur ei restitui prouinciæ suæ. Imò interdum uocari ad synodum Orientales à Romano episcopo, non comparuerunt: & præter Romanum pontificem in alijs locis, ut Hierosolymis & Antiochiæ, episcopos ordinarunt Orientales, & postea hoc ad ipsum scripserunt: ut testatur Theodoretus libro 5, capite 9. Sic & in Narcisci locum ordinarunt uicinarum ecclesiarum præfides alium, teste Eusebio libro 6, capite 10, nulla facta Romani Papæ mentione. nam non ait Romanæ, sed uicinarum. Item, in Samosate ni locum, libro 7, cap. 30 Eusebij, eodẽ modo alius substituitur. Item, cõcilium Carthaginense (cui & Augustinus interfuit) negauit Romano pontifici præfidentiam, & ius aliquid agendi in synodo Aphricana.

Non tantum igitur tribuerunt ueteres isti, sedi, quãtum hodie. Nunc porro dicendum est, quid de ciuitate, sede, morib. & tota cohorte Romanæ aulæ ueteres scripserint.

Hieronymus in responsione ad quæstiones Algasia, in primis in quæstione 11, & alibi in Commentarijs super Zachariam prophetam, uidetur indicare Antichristum regnaturum esse Romę. Sic ad Algasiam loquitur: Secundum Apocalypsin Ioannis in fronte purpuratæ meretricis scriptum est nomen blasphemiae: id est, Romæ æternæ, &c. Habet & alia ibi lectu incunda. Ireneus uaticinatus est ex certis signis in libro 5, Antichristum fore Latinum. Item, Hieronymus nõ ueretur illam urbem uocare ipsam Babylonem purpuratam, in multis locis: & cum Hieronymo Eusebius testatur, Petrum in sua epistola Romam figuratẽ Babylon appellasse. Et Tertullianus in libro aduersus Iudæos inquit: Babylon apud Ioannem Romanę urbis figuram portat: proinde & magnę, & regno superbæ, & sanctorum debellatricis, &c. Ergo ibi habitat purpurata meretrix. Sed præstat huc quoque aliquot Hieronymi uerba ascribere.

Hieronymus in scripto de Laudibus Bethlehem ad Marcellam, in hunc modũ scribit: Hic locus (Bethlehemiticus) sanctior est Tarpeia rupe, (sic enim Romam uocat) quę de cœlo sæpius fulminata ostendit, quod Domino displiceret. Lege Apocalypsin Ioannis, & quid de muliere purpurata & scripta in eius frõte blasphemias, septẽ montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite, inquit Dominus, de illa, populus meus, & ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiat. Fugite de medio Babylonis, & saluate unusquisq; animã suã. Cecidit enim, cecidit Babylõ magna: & facta est habitatio demo-

num, & custodia spiritus immundi. Hęc ibi. Quod si hodie rediret sanctus uir, & uideret nunc sedem Romanam ac urbem tanta impietate, tyrannide, fastu, superbia, pompa, libidine & immundicijs opibusq; estuare, cū adhuc suo tempore omnia & submissiora & modestiora essent: Deum immortalem, quanta libertate spiritus infestaretur istorũ Antichristianorum uitia? Sed ad declarationem prioris loci placet alterum Hieronymi locum adducere, ex præfatione libri Didymi de Spiritu sancto ad Paulinianum, ubi sic scribit: Cum in Babylone (Roma) uersarer, & purpuratę meretricis essem colonis, & iure Quiritum uiuerem, uolui garrire aliquid de Spiritu sancto, & cœptum opusculum eiusdem urbis pontifici dedicare. Et ecce olla illa, quæ in Hieremia post baculum à facie Aquilonis cernitur, cœpit ardere, & pharisæorum cõclamauit sanatus, & nullus scriba in eis fictus: sed omnis quasi indicto sibi doctrinarũ prælio, aduersum me imperitię factio coniurauit. Illico ergo uelut postliminio Hierosolymã sum reuersus, & post Romuli casam & luporum supercula, diuersorium Mariæ & Saluatoris spelũcam aspexi. Hęc rursum ibi habet Hieronymus. Iam quæstio oritur, cum & nos illam hoc in primis tempore, ex tot & tantis sceleribus reuelatam Babylonem & meretricem Rom. sedem & dominium deserimus, & eximus de medio illius, ut saluet unusquisque animam suam: an etiam discedamus à uera Christi Ecclesia? non certẽ, si quid Hieronymi dictis & exemplo credendum est: imò iuxta eius sententiam eximus à regno Antichristi, ad ueram Christi Ecclesiam. Et explicitis uerbis docet Cyprianus libro 1, epistola 4, quod plebs se à malo siue peccatore præposito (ut ore eius uerbis) separare debet, Deum metuens & obsequens præceptis Dominicis: nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, cū ipsa plebs maxime habeat potestatem uel eligendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. quod ipsum uidemus de diuina autoritate descendere, ut sacerdos plebe p̄sente sub omnium oculis eligatur, & dignus atq; idoneus publico iudicio ac testimonio cõprobetur. quod mox Cyprianus probat exemplo Aaronis, & à testimonio Petri. Et rursum ibidem: Quod utique idcirco tam diligenter & cautẽ cõuocata plebe tota gerebatur, (in Actis) ne quis ad altaris ministerium, uel ad sacerdotalem locum indignus reperet. ordinari enim nonnunquam indignos, non secundum Dei uoluntatem, sed secundum humanam præsumptionem: & hæc Deo displicere, quæ non ueniant ex legitima & iusta ordinatione, Deus ipse manifestat per Ose-

per Oseam dicens: Sibi ipsimet regem constituerunt, non per me, &c. Legat rotum locum pius lector apud Cyprianum. Deferendam igitur esse ecclesiam malignantium, & impium episcopum, etsi legitime ordinatum & uocatum, apertis docet uerbis Cyprianus.

Quanta etiam uehementia in corruptos mores ipsorum pontificum, & in uitia totius Romanæ aulæ ac sedis inuehatur Bernhardus, testantur quædam eius epistolæ, & scripta sua ad Eugenium. Et hæc ex multis annotasse sufficiat lectori. Sed uideat pius lector Catalogum ueterum patrum, qui ante nostra tempora reclamatione Papæ Romano, autore Matthia Flacio Illyrico: qui id genus plurima ex patribus annotat. & præsertim posteriorem editionem.

Ipsæ hodie, cum suum regnum labefactari uideret, quosdam doctos uiros opibus & dignitate inuitat, quemadmodum & Hieronymus de Montano ad Ctesiphontem scribit aduersus Pelagianos, qui immundi, ut ait, spiritus prædicator, multas ecclesias per Priscam & Maximillam nobiles & opulentas fœminas, primum auro corrumpit, deinde hæresi polluit. Sic & Papa auro suo corruptos quosdam in sua religione constanter retinet. Et huc referri posse credo illud uulgare uaticinium, quod maioribus nostris uisum fuit, *Wã der Antichrist kommẽ wirt, will er gelt seygen*, &c. Nam inter suos serit Papæ pecuniam, & amplissima dona. Sic olim contulit regna principibus uiris: sic episcopatum & galerum contulit Sadoletto Poloq; item eundem obtulit Erasmo Roterodamo ante paucos annos: sic non ita dudum Gropperum Cardinalem fecit, & fecit Hosium Carpinalem & præsidem conciliabuli sui. Ita etiam ante annos plures Ioanni Fabro Viennensem præfatum, postea Frederico Nauæ episcopatum eundem contulerat. Sidonium episcopum & simul Pflugium præsullem fecerat item alios, ut Pighiũ, Lindanũ, Cocleum, Ecciumq; ad præposituras & decanatus promouerat: taceo de alijs nostri temporis, ut de Sonio, Peressio, nouisq; in Belgia episcopis ita promotis. Quid dicam de ijs, qui opimas præbendas obtinuerunt, ut Gerhardus Matthiæus, Sebastianus Nouimola, Iacobus Horstius Colonia, Ruardus Louanij, Andradius in Lusitania? deinde à Papa & suis petierunt opes, & scribendo contra ueram doctrinam quesierunt pecuniam Bartholomæus Latomus, Vicelius, Fredericus Staphylus, Matthias Bredenbachius, & similes. Monachi uerò aliqui maiores querebant dignitates. Sic Nicolaus ab Herborn, Eberhardus Billikius, Candidus, Auius, Alphonsus de Castro (alius ab Alphonso Verueio) Ambrosius Pelargus, Henricus Helme-

sius, frater Ioannes de Dauentria, Petrus à Soto, Franciscus Cordubensis, Ioannes Hofmeisterus, Ioachimus Perionius, Matthias Citthardus, Canisius Iesuita, & reliqui monachi ad ampliora scanderunt. Hi omnes cum multis alijs istius farinae hominibus scribendo contra pios, & oppugnando sanam doctrinam exaltati à Papa, & locupletati sunt: quibus addantur duo illorum typographi, Caspar Genepæus, & Maternus Colinus, qui excudendis istorum scriptis inuigilant.

DE VNITATE (SCILICET) DECRETORUM, & traditionum Romanorum pontificum, quam iactitant aduersarij unionistæ Osius, Lindanus, Staphylus, & reliqui Iesuitæ: unde apparet, quam commode controuersie dirimi possint ex Romanis pontificis Decretis.

Gregorius ut plurima instituit, sic & eius successor Sabinianus detestatus est omnia quæ Gregorius fecit: & sic contra Gregorium odio & inuidia accensus fuit, ut ægrè abstineret, quin eius libros combuleret, Platina teste.

Gregorius cum antecessoribus repudiauerat primatum: contra Bonifacius III cõten- dit de primatu cum Constantinopolitano episcopo, & tandem hoc nomine obtinuit Bonifacius à Phoca parricida primatum, quia Constantinopolitanus princeps à Romano nomen haberet. nam tunc adhuc penes Imperatores stetit partim electio, partim confirmatio pontificis Romani. Platina & Paulus Diaconus libro 4. sic testantur.

Platina scribit, cum in Honorij locum Sauerinus successisset, confirmatam esse electionem in pontificatu ab Isacio totius Italiæ hexarcho, quia & populi electio & clericorum uana fuit, nisi eam uel Imperatores ipsi uel hexarchi eorum confirmassent. Et à Cæsare electos uel confirmatos esse episcopos testantur distinct. 62 & 63. cum 4. sequentibus, in primis distinct. 63. quam legat pius lector per totum. Et cum hanc perlegerit, uidebit contra decreta à Staphylo dici Corpus doctrinæ ipsorum esse pontificiorum, quod obseruari à quouis gloriatur in pontificia ecclesia. Cum ibi expressè urgeatur autoritas, & simul requiratur cõsensu Imperatoris, tam in eligendo & confirmando Romano episcopo, quam reliquis inuestendis episcopis: tum quoq; dicatur in eadẽ distinctione de consensu populi. Sed quam fuerit huius obseruandæ distinctionis Gregorius VII. patebit postea: ut uideamus cõmentum Staphyli. Cum etiam Pelagius II electus esset citra Imperatoris cõsensum, (quia tum per Lombardicos premebantur) missus est diaconus Gregorius Constantia polo-

lim, soluta obsidione, ad Mauriciū Imperatorem, ut electionem excusaret: qui mox audita excusatione, ratam habuit eam, & Severinus confirmatur ab Isacio totius Italiæ hexarcho nomine Cæsaris, ut dictum est. Item, legati à Ludouico Romam missi nomine Cæsaris, cōfirmarunt electionem Benedicti III.

Contrà Gregorius III cum dissensio inter ipsum & Leonem Imperatorem, & acris cōtentio orta esset, in synodo mille episcoporum Italicorum, Leonem Imperio priuauit, & cōmunioni interdixit. En Christiane lector, qui antea confirmari solebat per Cæsarem, iam Imperio sua quadam licetia priuat Imperatorem: quod cerre nec à Christo, nec ab Apostolis didicit, cum roget Petrus eorum antecessor, ne glorientur, oretq; ut cuius humanæ creaturæ subditi sint, ppter Dominum, siue regi tanquā præcellenti, siue præsidibus, ut qui per eum mittantur. Iam propter dominium subesse nolunt. Deniq; idem Gregorius III, nō à Cæsare, sed à Carolo Marcellō Franciæ principe opem petit, cuius nepotē elegit Papa in Cæsarem Occidentalem postea: cum tamen ab omnibus Cæsaribus suam fortunam cōsecuti essent. Et interim adhuc illi sancti pontifices non errant se opponētes ordinario magistratui, licet faciant cōtra præceptum Petri. Sed pergamus. Rursum: Permissa est potestas Cæsari nouo eligendi Romanū pontificem, & ordinandi Romanam sedē, & ius conferendi dignitates, & patriarchatus & episcopatus: & tunc statutū est, ut singuli eos episcopi & archiepiscopi à Carolo acciperent: & ne episcopus consecraretur, nisi à Carolo inuestituram haberet: qui contrarium sentit, anathemate percutitur. Hoc concilium autore Adriano I cōgregatis 1534 episcopis, teste Platina, Sabellico, Nauclero, & alijs peragitur. & uide distinct. 63. c. Hadrianus. & c. synodo.

Leo tertius declaratus à Carolo pontifex, licet à Romanis quibusdam eiectus esset, rursum Carolum declarat & pronunciat sua autoritate Imperatorem. Mox post Leonem hunc electus Stephanus VIII est, in consilio Imperatore cōtra decretum Adriani: & proficiscitur in Franciā, ut se apud Imperatorem excuset Papa pro sua astutia. Et Leo III quoque ius eligēdi Romanum pontificem, ordinādi Romanam sedem, & concedendi inuestituras episcopis (ueluti Adrianus primus concesserat Cæsaribus) ratum habuit. Stephanus autem VIII finis ius Carolo datum, plurimum mali secum trahere, abrogat, pronunciatque ius eligendi pōtiffes penes clerū, populūq; Romanū esse: cum tamē antea Papa Adrianus

I ordinauerit (uide distinct. 63. c. nullus.) ne ullus laicus interfuit electioni pontificis, qd & repugnat primorum Paparum electioni & sententiæ. Mitigat autem Stephanus IIII Adriani I & Leonis III sententiā, & dicit posse eligi pontificem citra Imperatorem, sed non illo nesciente consecrari. Sunt tamen legati missi Romam à Ludouico ad cōfirmandam electionem Benedicti tertij. Et sic certant illi sanctissimi patres.

Nicolaus primus decreto exclusit ab omnibus cōcilijs Imperatores & principes, distinctione 96. c. ubinam. cum etiam Innocentius in causa Chrysostomi, & multi alij Papæ, testibus historicis, petierunt ab Imperatoribus cōcilia conuocari: tātum abest ut excluderint: imò hoc pacto etiam à creatione pontificum eum excludere uoluit Nicolaus. Nam cui non licet concilijs interesse, multo minus licebit inuestire episcopos, quorum proprium est in cōcilijs præsentem esse. Adrianus III pontifex ad senatū populūq; Romanū detulit, ne in creando pontifice Imperatoria autoritas expectaretur, sed libera essent suffragia clero & populo. (nota: Populo, cōtra Adriani I.) Et hanc quoq; rem prior tentauit Nicolaus I. attamen propter dubiam fortunam non est ausus Imperatori suum ius denegare.

Postea coegit Otthō sibi iurare Ioannes X III. uide distinct. 63. ut ei quoque suum ius adimeret.

Leo octauus rursum ius eligendi pontificē Otthoni I resignauit, & inuestiturā episcoporum solenni actu & collecta synodo Romæ in ecclesia S. Saluatoris tradidit.

Nicolaus II cōtra hæc decreta quedā tentauit: quanquā non expressum uideatur in distinct. 23. c. in nomine Dñi. Et apparet ex historicis, spreto Henrico Imp. electū fuisse eundem Nicolaū. Et sic de eadem re toties pugnāt. Deinde schismate durate inter Alexandrum & Cadolū, ad cōponendam rem mittitur Romam ab Imperatore episcopus Coloniensis Ottho, qui ueterē morē eligendi pōtiffes penes Imperatores esse recēlet: cui resistit cardinalis Hillebrandus in media cardinaliū corona, asserens ex antiqua cōsuetudine cleri esse, & nō Imp. electionē.

Tandem ille Hillebrandus electus pontifex, & dictus Gregor. VII. omnib. conatur modis per multa bella & tragēdias subornatas, adimere Imp. Henrico IIII eligendi & cōfirmandi ius pontifices. Nam ab arrogantib. sibi solā electionem cardinalibus, in sedem collocatur. Et cum ei non cōcederet mox ius eligendi, nec ei cederet: en Cæsarem & deponit, & anathemate percutit. Tandem Imperator supplex factus, ex incitatione principum pontifici, ei promittit

F receptu-

recepturū se quidquid uelit pontifex. Cum uero aliquoties suam prodicionem & fraudulentiam in Imperatorem declarasset, & contra ipsum cum Rodolphum delectum, & postea filium excitasset: grauissimē in ipsum Germanici episcopi collecta synodo, cui & Italici quidam intererant, debacchantur, & sacrilegum uocāt: nec minores ei laudes tribuit Vrpergensis, & Antoninus. Is tamē cōstituit, ne uel Imperator uel princeps inuestituram conferat episcopo alicui, nisi uelit percuti anathemate. Digna tali pontifice constitutio.

Victor III confirmat Gregorij decreta in Henricum.

Vrbanus deinceps secundus rursus confirmata ista Gregorij in Henricum, ne Cæsares habeant ius inuestiendi.

Paschalis II apud Troias rursus concilium iniit, ibiq; contra Henricum V Henrici III filium, quosdam episcopos non ei præstantes obedientiam, deiciendos esse uoluit, neminē ex laicis debere dare ecclesiasticas dignitates, conclusit.

Huic se opposuit decreto Henricus V. & cum antiquum morem prætenderet Henricus, sibi & prædecessorib. seruatum, resistentem acriter habuit pontificem. Tandem, cū dimicatum utrobq; cū à Romanis pontifice, tum à militibus Cæsarianis esset, Cæsari, uictis Romanis, celsit in manus pontifex cum cardinalibus. Captus pōtifex cū cardinalibus, & dimissus, rursus sanxit decretum Adriani I fore firmū, & nisi quis obseruauerit, anathemate percutiendum: quo finito decantatus est cātus, Gloria in excelsis Deo. Postea in Laterana basilica dixit Paschalis in gratiam cleri, se amplecti scripturā Sacram, aliquot concilia & decreta sanctorum pontificū, in primis Gregorij VII & Vrbanii II. Ergo non reliquorum. Mox hoc audito, episcopus Egelmensis, Gerhardus nomine, Aquitaniæ legatus, ē corona furgit, & reuocat priuilegium Henrico V datum, & dixit illud esse priuilegiū. Hęc ne est unitas?

Deinde in cōcilio congregato in basilica Saluatoris, quę Constantiana appellatur, in præsentia legatorū Hērici V, ipse explicatis uerbis rursus reuocat istud priuilegiū Henrico datum, & ipse & omnes præsentēs hoc damnarūt: & dixit Bruno quidam Cigninus episcopus, Gratias agimus Deo, quōd audiuius Paschalem proprio ore damnantem illud priuilegium, quod prauitatem & heresim continet. Et respondit quidam: Si continet datum priuilegium hæresim, ergo est hereticus qui dedit. Caietanus respondit: Scriptum malū est, sed heresis nō fuit. Imō alius dixit, ne quidē malū esse. Tandē interponit se Papa Paschalis, & ait: Hęc ecclesia, fra-

tres, nunquam habuit heresim, sed omnes hereses contriuit. nam pro hac ecclesia orauit Dominus, dicēs: Ego pro te orauit Petre, ne deficiat fides tua, &c. O' unitas Paparū.

Hic uidēs pie lector, pulchram harmoniam & unionē decretorum & traditionum Romanorum pontificum, quam iactitant Osius Polonus, Staphylus Vuestphalus, cōterraneus meus, & Lindanus Batauus, Auius Agrippinus, & si qui sunt præterea, qui unitatē doctrinæ sub Romano pontifice depredicant, cum Canisio Geldro.

Sed ut nunc postremis Paschalis II. (hominis inquieti, qui multa bella mouit) decretis, & Osiō Polono, qui in eadem sententia est, opponamus alia: liqdō potest ex Gregorij Registro probari, illum Antichristi præcursores esse, qui se uniuersalem episcopū uocet, & neminem ex antecessoribus suis istum sibi usurpasse titulum. Et hoc posteriores pontifices, & etiamnum modernos facere, nemini dubium est. Dicāt ergo, quis tunc ex eis errauerit? Gregorius ne & antecessores, uel Bonifacius, & reliqui successores? Deinde in Distinctionibus legitur, fuisse Romæ consuetudinem exortam ualde reprehensibilem, quam ille aboleuit, distinct. 92. c. in sancta. & in Registro ad Syracusanū episcopum testatur, se cuiusdam pontificis Romani, cui placuerat uestitos pcedere subdiaconos, mutasse decretum, & uoluisse illos spoliatos procedere. Et sic rursus hic audit lector unitatem Romanorum pontificū, qui semper iuxta Osiū concordēs fuerūt, & nusquam errarunt, quāquam Antichristi præcursores sint, & quædam reprehensibilia etiam Gregorij I tempore habuerint in sua ecclesia.

Génadius in Catalogo de scriptorib. ecclesiasticis scribit apertis uerbis, Iuliu Papā scripsisse epistolā, qua etsi egregiē cōfutabatur qui in Christo sicut duas naturas, ita duas personas constituerint: tamen postea iudicatam esse eandem epistolā perniciosam, ut ex qua Eutychianæ & Timotheanę perfidiæ extracta sunt fomenta. Et tamen Papa non errat, si Osius uera dicit. sed frustra hoc ille prætendit.

Legitur & Anastasius Papa II ab Acatio hæretico seductus esse, & eidem fauisse, ita ut totus ab eo clerus sit semotus. Lege distinct. 19. & l. q. 1. in Decretis.

Platina & Hieronymus, quibus & Sozomenus accedit, asserunt Liberium Papam Arrianis subscripsisse & fauisse. Et tamen adhuc dicit Osius Papas non errare.

Est & hæreseos damnatus in sexta oecumenica synodo Papa Honorius, ca. 16 quāquā leuiter hoc excusent Osiāni, præsertim tali argumento, cum de ea heresi pontificis, nihil

nihil habeat Platina, Aeneas Syluius & Naclerus, gnathones pontificij. iam statim censeant non esse uerum. Sic quoque; & ego rectius contra Osius argumentor, Scriptura non habet quod Petrus Romae fuit: ergo non fuit. Sed Honorij damnationem contestatur etiam Nilus archiepiscopus Thessalonicensis, in libro contra Papatum Romanum: & uerisimile est illos pontificum parasitos hoc tacuisse.

Item, Irenaeus peregrinus episcopus, contra multas exortas nouitates & schismata in Romana ecclesia scripsit: ut de schismate & monarchia, teste Eusebio libro 5, cap. 20. idque; ad diuersos. Et apud eundem Eusebium uirginem uocauit Ecclesiam Egesippus tempore Apostolorum: quam ipsis mortuis, ubique; dixit uitiatam & corruptam esse per haereticos. Curigitur iam est tam impudens Paschalis Papa & Osius, ut dicant semper haereticum caruisse Romanam ecclesiam?

Osius Polonus & Paschalis Papa scribunt Romanam ecclesiam esse caput ecclesiarum, & ipsius episcopum esse maximum omnium, id est, episcopum episcoporum: cum e contra Clemens Papa Romanus uocauerit Iacobum Hierosolymitanum, episcopum episcoporum. Dicant illi, uter hic pontificum istorum errauerit?

Syricius Papa dicit coniugatos in carne esse, & ideo Deo non placere: & quis hoc fuscipit, nisi plane matrimonium contra Scripturam damnet? Victorius reprehendit Irenaeus, cui etiam uidetur cedere pontifex. Gelasius dicit manere panem in Eucharistia: Innocentius II contra dicit mutari in corpus Christi. Leo Papa dicit peccatum in Spiritu sanctum esse, non credere Spiritum sanctum esse Deum, uel ipsum esse minorem patre & filio: quod si hoc uerum esset, sequeretur Spiritum praecellere Christum dignitate, quia, ut ibi dicitur, peccatum in filium remittitur, in Spiritum autem non remittitur.

Item, hoc ne est errare, dum epistola 5 Clemens scribat, coniuges communes esse debere?

Ruffinus scribit in libro de Adulteratione librorum Origenis, in libris Recognitionum Clementis esse nonnulla quae ecclesiastica regula non recipit, & quaedam quae cum Eunomij dogmate faciant. Sic ne Clemens errauit? Nec uerum est quod dicit Leo, prius fuisse mortuum in Petro abscindente auriculam Malcho: cum id Christus reprehenderit, & antea audierit ita fieri oportere. Et apud Eusebium dicitur libro 5, cap. 28, corruptam esse ueritatem per Zepherinum, Papam Romanum. Item, Staphylus negat uxores ab Apostolis circumductas. Ergo illi Leo nonus errauit, & Clemens Romanus, qui hoc asseruit. Videat nunc Osius.

Quanta sit igitur unitas Romanorum pontificum, & simul pontificiorum scriptorum in suis

Papis defendendis, nunc perpendat lector, & uanitate aduersariorum demiretur.

Deinde produnt historiae ueteres, Valentinum haereticum, administrante Higinio episcopatum, Romae primum impios errores sparsisse, & contra ipsum scripsisse Irenaeum & Tertullianum: & testatur Eusebius, Polycarpum & Egesippum cum Roma uenissent, plurimos Valeriani & aliorum qui eum praecesserunt, haereticorum ueneno infectos, reduxisse ad sanitatem. Sic & Marcionem eodem tempore auspicatum esse suam haeresin Romae, praeter Eusebium, testatur alij multi, & coniunctas posuisse operas Cerdonem & Marcionem putant: & recenseant historici infinitos externos qui ipsos refutarunt. Romae igitur non fuit haeresis?

Idem refertur multi de Tatiano. postea etiam ueteres historici testantur Florinum & Blasium in munere presbyterorum Romae fuisse, & suscitasse nouam haeresin ex Valentiniani opinione: contra quos ut multi alij, ita & Irenaeus scripsit, & Irenaeus eos remouit a presbyterio, teste Eusebio libro 5, cap. 14. & 15. & Nicephoro, libro 4, cap. 21. Vbi tum autoritas Romani episcopi? Et Hieronymus scribit Iustinum Romae refutasse Crescentem, quod & Eusebius testatur, libro 4.

Idem Hieronymus dicit de Polycarpo, quod Romae sub Aniceto refutauerit Marcionistas & Valentinus, & reduxerit ad fidem plurimos credentium, deceptos per suasionem Marcionis & Valentiniani. En Hieronymus dicit Polycarpum, & non Anicetum haec fecisse. Item, Genadius testatur, quod Faustinus reprehenderit Damasum Romanae urbis episcopum. Et distincte 40 dicitur, si Papa secum multa millia in infernum traxerit, tamen nemini licere dicere, cur hoc faciat. Ergo potest & Papa errare? Et tamen istis impostoribus dicitur ecclesia Romana fuisse & esse ab errore immunis.

Pulchre igitur mentitus est Agathon Papa, asserens Romanam ecclesiam nunquam errore laborasse, & a uia ueritatis nequaquam aberrasse: cum tamen omnes Papae a uita, moribus & doctrina Petri plane aberrauerint, ut probatu facillimum est, & omnes in nouerunt, qui in nouo Testamento uersati sunt, in primis in Actis, & epistolis Petri. Quid dicent nostri iactatores unionis doctrinarum in Romana ecclesia, de Syluestro II, qui se diabolo consecrauit propterea totum, ut posset fieri Papa & pontifex Romanus? quam etiam dignitatem opera diaboli est equidem consecutus. Quid de Ioanne VIII, qui qua fraude adeptus sit pontificatum ipsi norunt, dicent? Et cum dicant impostores pontificis, Papam nunquam errasse, cur ille uoluntarie fraudibus & imposturis egit apud alios, fingens se uirum, cum

esset mulier, quæ se in impuro congressu adiunxit famulo suo, & est compressa, & turpiter periit?

Calixtus quoque in sua epistola (si tamen est eius) non obscure indicat, Romanam ecclesiam errare non posse, nec etiam pontificem: cum diuersum facile probari queat, ut ostendimus.

Et quidem est impium dictum in Urbani epistola, ualde timendam esse episcopi excommunicationem, licet etiam iniuste aliquem liget. Tale quid & in 40 distinct. legitur.

Lucius quoque scribit in decretali sua epistola, hæc uerba: (quæ falsa esse uel ex hoc nostro toto scripto probari potest perspicue.) Hæc sancta & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi Ecclesia est, quæ per Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur.

Calixtus in altera epistola decretali ostendit, episcopi uxorem, de qua Paulus loquitur, intelligi de Ecclesia. Et hoc quàm sit alienum à mente Apostoli, sciunt illi omnes, qui legerunt Sacras literas, & textum Pauli primis labris degustarunt: deinde & Chrysostomus, & multi ex recentioribus & uetustioribus ei repugnant, aliter locum Pauli intelligentes. Et sic ab Apostoli tramite discedunt: & Calixtus Papa errare reperitur cum reliquis.

Gratianus in Decretis distinct. 47. Cornelio decretum ascribit: sed ea uerba extrahit in epistola tertia libri primi Cypriani, & non Cornelij sunt.

Decretum, quod causa. 22. q. 5. c. honestum. Cornelio attribuitur à Gratiano, omnino repugnat epistolæ decretali Cornelij. nam hoc iurare uetat, illud uerò concedit.

Multi sunt in epistolis decretalibus, & in 40 is quæ Clementi tribuuntur, falsa, & quæ cum manifesta Scriptura pugnant: & nulli sit dubium, illa suppositicia esse.

Dicit Clemens perfecte impleuisse legem Petrum: cum hoc de nullo hominum possit dici, nisi de solo Christo, & ipse reclamet Petrus in Actis, cap. 15.

Theodoricus à Nyem oppido Vuestphaliæ, cuius librum scriptum in nostra uidi bibliotheca, libro 7, cap. 6 scribit de inenarrabili symonia Bonifacii noni, quomodo ille cardinalatus dignitates, prelaturas & beneficia uendiderit: sub hoc iusticia uenalis, nec scæus peccatum arbitrabatur, nec falsitas quidem, quia plus offerenti indiscriminatum uendebat prioritates datarum. Et hæc mercimonia palam in sua curia multis annis nullam infamiam ueritus, exercuit, & adhuc priores mercatores eludebat. Et hæc ille Theodoricus ipse, ut scribit, uidit, & pugnat ista omnia cum

Paparum decretis, & cum eo, quod Papæ non errat.

Et quid opus est de posterioribus Papis dicere, cum manifestissimum sit, illos fuisse horribilibus sceleribus, impietatibus & immundicijs contaminatos?

Fuit pulchra unitas doctrinæ & sanctitatis in capite doctrinæ pontificiæ in Romana ecclesia, cum talia similia & ista religionis capita scilicet Papæ committerent: item, cum se hoc nomine totum diabolo consecraret Syluester II. (ut dictum est) ut ipsum ad Romanam sedem prouheret, quod & factum est, & tamen nunquam errauit Papa Romanus, ut turpiter in ficticijs antecessorum epistolis legitur? Vbi fuit tunc unio illa Romanæ ecclesiæ, quæ Osius, Lindanus, Canisius, & A' uia Ioannes ille deuius cum Staphylo iactitant, quando dissidium esset in Damasi electione, qui ex diaconis plures habuit competitors: cum etiam propter istum in electione tumultum male alibi audirent Christiani? ubi fuit tunc illa unitas, ubi & ciuitas cum clero in diuersas partes distracta, alij Symmachum, qui ordinem inter Papas apud historicos retinet, alij Laurentium elegerunt? Quamquam Nucerino episcopatu placatus esset Laurentius, tamen Romam retrahitur, & nouus oritur tumultus postea. Tandem Petrus quidam Altinas duobus pulsus à Theodoro constituitur: sed postea in concilio coacto Romæ, Symmacho dicente causam, designauit sedem Symmacho synodus, tunc, quando Sylvanus pellitur, & Vigilius substituitur?

Item antequam eligeretur Sergius, alij Theodorum, quidam Paschalem elegerat: & cum remineretur cruentum exitum, submoto iuroque Sergium eligunt: quæ in Lateranensem ecclesiam ducunt, effraactisque foribus electores aliorum eijciunt, coguntque Theodorum & Paschalem, ut Sergium pontificem saluent. Et ubi fuit tunc illa unitas? Vbi & tunc fuit eadem, quando præter Eugenium II eligeretur & Zinzimus? Item, quædo Ioannes nonus non sine magna contentione eligeretur, & tandem seditione Ioannes cum diu sedisset mota eijceretur, & malis artibus iniret Martinus II sedem Apostolicam? Item, quando Albertus potentissimus Romanus partim ui, partim muneribus efficeret, ut eius filius dictus Ioannes XIII eligeretur? Quando ille Ioannes sceleratissime uiueret, & profugeret à conspectu Otthonis Cæsaris, & mox de consensu Cæsaris à clero & populo eligeretur Leo octauus? Item, quædo hoc rursus excluso, Ioannes ille XIII restitueretur, & tandem cum adultera deprehensus, à marito mœchæ occideretur? Et hæc ne est sanctitas & unitas, quam Osius, Lindanus & Staphylus iactitant in Romana ecclesia, quasi non errēt sancti illi episcopi pontifices? Vbi, in-

Vbi, inquam, & Staphyle, Osi & Lindane, fuit unitas in Romana ecclesia, quādo hoc ad ulterio mortuo eligebatur Benedictus V. qui etiā, ut est mox electus, eijciebatur, & Leo VIII antea uiuo Ioanne electus, uiolentia Cæsaris Orthonis introducebatur in urbē, inque sedem collocabatur? Qualis fuit unio, cum Bonifacius VII malis artibus sedē inuaderet, inuifus omnibus, & furtim thesauros sedis auferret fugiens: & tandem in ipsius absentia electo alio pontifice Ioanne XV rediret, ac pessimos quosq; nebulo- nes corrumpere pecunia, ut horū præsidio rursum consequeretur sedem? Item, cum ui sedem inuassisset, captum Ioannē oculis priuaret, & carceri includeret, donec periret: cum & ipse non multo post moreretur, & eius cadauer lanceis turpiter confoderetur à Romanis ciuibus? qualem etiam tragediam hodie de Pauli III cadauere narrant. Deniq; ut semel cōcludam, habuit Benedictus VIII litem cum alio, qui Papa creatus fuit: & tamen pulchra fuit iuxta Staphylū, Osiū & Lindanum unio Romanorū pontificum in omnibus: scilicet.

Concertatio etiam inter clericum & Romanos de Benedicto IX & Syluestro III erat: quia Benedictus expellitur, Syluester subrogatur: tandem Benedictus pontificatum uēdidit Ioanni archidiacono ad portam Latinam: postea ille Ioannes dictus Gregorius VI inuadit quoq; sedē Romanam: ut fuerint tres Papæ, (ueluti quoq; simili modo multis annis fuere ante concilium Cōstatiense tres simul pontifices in diuersis locis, qui suos habuerunt adhaerentes) Benedictus in palatio Lateranensi hæret, alter ad sanctū Petrū, tertius ad sanctā Mariam pontificiā sedē collocat: tandem Gratianus presbyter omnes tres magna pecuniæ ui contēdit, ut à pontificio munere discedant, & ille sic eligitur nō sine fraude. Et cū ipse & iussu & sualu Imperatoris tanquam symoniæ reus se pontificatu abdicaret, Bambergēsis episcopus eligitur, dictus Clemens II. Et hæc ne est unitas pontificum?

Sic Benedictus X reijcitur, & Senis eligitur Gerhardus dictus Nicolaus II in pontificem: qui coacta synodo, proscripsit Benedictum. Vbi igitur est illa unitas? ubi nunc hoc est, quod Papæ non errant?

Quid nūc opus est plura recensere de fīta unione Romanorum pontificum, cum ab eius tēpore nullus fuerit bonus aut sanctus pontifex? alioqui dicere possemus de turbis, quas urbi, & ecclesiæ, & sedi isti dederūt multi, & de bellis simul Innocētij II, & de eo qui in eius locū electus erat: imō tūc de isto Alexandro III dicere possemus, qui ut habuit aduersarium Victore alterū Papā

electum, ita multas dedit turbas urbi & ecclesiæ, & diu sederunt ambo, & utrobique pugnarunt Papæ isti inter sese. Tunc quoq; referre possemus de eodem, quomodo ille synodum contēpserit: itemq; tunc prolixē dicendum esset de istis Papis tribus, qui plurimis annis alij post alios in tribus locis sederunt, usq; ad concilium Constantiense. Sed ista cum sint aperta, & multis quoq; adhuc sit in recenti memoria belligeratio Iulij II Papæ, redimus ad enarrationem magis necessariorum, pergētes dicere de unitate decretorum Papalium.

Gregorius tertius scribitur concessisse, ut quidam mortui auunculi uxorem duceret: Zacharias uerō ad Bonifacium scribens, cōcessum matrimonium detestatur, pronūciatq; esse impium. Sic ne certant sancti patres pontificum?

Ad Formosum Papam nunc descēdimus, ut existis & sequētium actis planē cōster, an errauerint, & unanimes & cōsentientes fuerint pontifices? Cum hoc Formoso seruarunt unitatem pulchram in decretis posterī & successores, adēd ut iurē glorientur aduersarij Osius, Lindanus & Asotus cum Staphylo, Papas non errasse, & eos ipsos consentire secum.

Formosus à Ioanne IX anathemate notatus, & postea episcopatu abdicatus, & omni honore exutus, atq; omni ecclesiastica dignitate priuatus est ita, ut syngrapha & iururando promitteret, se neq; Romam, neque ad suum episcopatum esse rediturum, sed uicturum in laicali statu, uestibus pophanis indutum. Mox mortuo Ioanne, Martinus II. Formosum Romam reuocat, à iuramento absoluit, in pristinam dignitatem restituit: tandem per suam factionem, cui antea fuit charus, & cum eidem per mīnera placeret, inita cum multis gratia, pontificatum consequitur, sed quoq; non sine graui dissensione. Quidam enim elegerunt Sergium diaconum, quem ab altari cōtumeliosē factio Formosiana expulit. Sergius uidēs se uiribus imparē Formosianis, aufugit in Gallias, unde Formoso multas exhibuit per suos molestias: tandem per Arnolphum Romam à Formoso uocatum, res bello ita pacatur, ut Formosus pontifex cōfirmetur, & eius aduersarij plectantur corpore.

Sic, sic debebāt per cruenta bella sancti episcopi confirmari, ne uiderentur errare, ut tāto melius præsiderent in concilijs, & determinerent quod uellent.

Pōtifex tandē postea, hoc Formoso mortuo, & alio interposito Bonifacio VI, creatur Stephanus VI, qui cōtracta synodo, Formosi decreta derogauit, & acta irrita fecit, Formosi corpus extumulo traxit, in sedem

Petri collocavit, habitu pōtificiali spoliavit, & induit seculari, & laicali sepultura humanit, duos digitos abscidit, q, cnotra iuramētū egisset, digitosq; in Tyberim abijci iubet. Et hæc pontificum sacra unitas est? Sic se declarant nō errare, & ideo rectè præfidere in concilijs, & determinare pro arbitrio.

Post hunc mortuū sunt pōtiffices successivè alter post alterū, Romanus I. & Theodorus II. qui ex ordine decreta Stephani p-¹⁰decessoris abrogarunt, & acta irrita pronūciarunt, atq; decreta Formosi in integrum restituerunt. Tandem tertius à Stephano VI pontifex Ioānes X. causam Formosi plenè restitutus, repugnāte magna parte urbis, dissidiū excitavit, & ut omnia commodius faceret, se contulit Ravennas, ubi coacta synodo 74. episcoporum, Formosi decreta restituit in integrum, Stephaniq; acta damnavit, gesta q; à Stephano in Formosum scripta combussit. Mox tandem ille Sergius sequitur pontifex quartus à Ioanne X. (tamen si proximi à Ioanne X ad Sergium usq; nihil tale moverent.) qui Sergius erat competitor, ut dictum est, prædicti olim Formosi, sed coactus est tunc fugere, & Formoso cedere: de quo pulchra quoq; harmonia scripta extat apud historicos. Hic, inquā, Sergius III Christophorum antecessorem quoq; malis artibus occupantē sedē, clam ingressus ³⁰ urbē, cepit, sedē inuasit pontificiā uolenter: Christophorū prius monasterio intrusit: tandem inde extractū, in publicā custodiā coniecit: postremū ex hac educū, in arctissimū ergastulū, ut tutius servaretur, iecit, ubi tandem miserè periit. Quo facto demonstravit officia charitatis, ut constet adhuc Papam non errare. Sed pergamus. Hic bonus scilicet Sergius, sui quondam competitoris Formosi corpus rursus ex sepulchro extraxit, ⁴⁰ decollavit, tres digitos amputavit, & in Tyberim abijci iussit, tanquā cadaver sepultura indignum: omniaq; Formosi acta irrita fecit, & compulit Romanos, ut quod factum fuit à Formoso, pro irritō haberetur, & à Formoso sacris initiatos denuō initiari sacris edixit. Et hæc ne est unitas, quam iactitant pontificij? Et hæc cum ex pontificiorum historicorum libris retulerimus, quemadmodum Papistæ negare non poterunt: dicant ⁵⁰ ergo, quis hic erraverit? dicant nunc, Papas non errare? Dicant nunc, ex Paparū decretis concludendum de religione? Sit penes pium lectorem iudicium. Sed quid opus est prolixius hincinde exempla petere? habemus in ipsis pontificibus evidēs testimonium, quodd Papa iuxta Pauli descriptionē non sit verus episcopus: quis igitur negabit illum errare, cum ex præcepto Pauli non faciat quod sit sui officij?

Higinio Papæ tribuitur, ut unus uocetur susceptor in Baptismate idē & tribuitur Leonii IIII, distinctione 4. de Consecrat. c. nō plures. Sed Urbanus hoc nō videtur approbare in Decretis, 30. q. 4. c. quod autem. ubi sic legitur: Nulla auctoritate prohibitum est, ut uxor cum marito in Baptismo simul puerum suscipiat, & hodie in Paparū plerunq; tres adhibentur. Deinde ostendit Leonius ibidē in distinctione 4. in Ecclesia esse à Romano pontifice duo tantū tēpora præfixa ad baptizandum, Paschatis scilicet & Pētecostes: & deinde ter immergendos esse qui essent baptizandi. Quomodo hoc sit à posteris in Ecclesia servatum, perpendat lector.

Alexander dicitur instituisse, ut in Missa non fermentato utantur pane, sed azymo. Sed Gregorius in Registro ait, siue azymo, siue fermentato, &c.

Innocentius vult in libris de Sacris altaribus mysterijs, ut peregrina sacrifici utātor lingua, & secretè omnia peragātur, ne uilescant mysteria: Scriptura uerō contrariū ait, 1. Cor. 11 & 14. dum ait Paulus, Mortē Domini annunciate, &c. Et videtur repugnare hoc Iulij decreto, qui in distinctionibus de cōsecratione ait, traditionem Domini & Apostolorū pcepta retinenda, & hoc faciendum quod ipse fecit. Urbanus quoq; sic inquit 25. q. 1. c. sunt quidā. Sciendū est Papā novas leges ibi condere posse, ubi Evangelistę aliquid & prophetę nequaquā dixerunt: ubi uerō apte Dominus uel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententionabiliter aliquid definierint, ibi non nouam legē Romanus pontifex dare potest, sed potius quod prædicatum est ad animam usq; confirmare. Si enim quod docuerunt Apostoli & prophetę, destruere niterentur, non sententiam dare, sed magis errare conuincerentur, &c.

Ergo omnes Papæ malè errarunt, qui uerum cœnæ usum, à Domino institutum, & à Paulo repetitum atq; explicatum, inuertes, mutarunt in histrionicam murationem, qui inde nouum sinxerūt sacrificium. Huic etiam manifestè reclamāt decreto Urbani, Calixtus, Syricius, Gregorius I Nicolaus & Gregorius VII. qui non solum contra manifestam Scripturam, sed & contra sententionabilem primitiuorum patrum definitionem sacerdotibus cœlibatum indixerunt, & interdixerunt coniugium ipsis.

Item Urbanus IIII & Honorius II in libro 3. Decretalium, titulo de Missarum celebratione, &c. manifestè cōtra Urbani primi decretum egerunt: imò contra ipsius, cuius se gloriantur pontifices esse successores, Petri uerba: dum in remissionem peccaminū (hoc uerbo utuntur) iniungunt festū Corporis Christi celebrandum quotannis, inter cetera sic

tera sic scribentes: Nos Christi fideles, ad colendum tantū festū & celebrandum, donis uolētes spiritualibus animare, omnibus uerē pœnitentibus & confessis, qui matutina li officio festi eiusdem in ecclesia, in qua idē celebrabitur, interfuerint, centum: qui uerō Missæ, totidē: q̄ aut in primis istius festi uesperis interfuerint, similiter centum: qui uerō in secundis, totidē illis uerō, qui primæ, tertiæ, sextæ, nonæ ac completorii officijs interfuerint, pro qualibet horarum ipsarū, quadraginta: illis autem, qui per octauas illius festi matutinalibus uesperis Missæ, ac prædictarum horarum officijs interfuerint, centū dies, singulis octauarum ipsorū diebus, de omnipotentis Dei misericordia, & de beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus, &c.

Hæc isti pontifices habent, qui hac ratio ne manifestis Petri uerbis repugnant, Actor. 10. ubi ait: Huic (scilicet Christo) omnes prophete testimonij perhibent, quod remissionem peccatorū accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum, &c. Et alibi: Non est aliud nomen sub cœlo, in quo possumus saluari, quā in nomine Iesu. Quod Petrus tribuit soli Christo, hoc illi locales Petri successores sibi rapiūt & ascribūt, etiā cōtra manifestā Scripturā & sententiā Urbani 30 I. Et hæc est pulchra cōsensio unius doctrine, quā Lindanus, Staphylus & Osius iactitāt.

Dicitur distinctione 22. Petro à Domino concessum esse, (est enim hoc ibi Anacleti Papæ decretum) & ipsos inter se uoluisse Apostolos, ut reliquis omnibus præficeret Apostolis, Cephas, caput, &c. Istius Papæ decreto, Clementē Papam, qui iuxta supputationē pontificiorū historicorū proximē præcessit Anacletum, opponam: qui scribit, Iacobum episcopum Hierosolymitanorū, episcopum episcoporum esse, in epistola ad Iacobū fratrem Domini, quā epistolā nupc citauimus, de morte Petri, &c. Et sic ne præterit prædecessoris sui constitutionē Anacletus, uel fortē illud nō uidet? Et tamē adhuc nō errat Romana ecclesia aut pōtifex, sed debet in omnibus dirimere de cōtrouersijs? Imō sic sentiunt Lindanus, Osius, Asotus, Staphylus, Peresius, Andradus, & reliqui: sed sit penes pium lectorem iudicium. 50

Et nunc quanquam satis probatum esset quanta sit apud pōtificias ecclesias unitas, & semper fuerit in ipsa Romana ecclesia inter Papas, qui patres patriæ esse debent: tamen adhuc ex quibusdā suppositicijs & falsis decretalibus quorūdā uetustissimorū Paparum epistolis, quædam discutere uolui: tamen si euidenter demonstrari possit, illas epistolas nunquam ab ijs quibus attribuū-

tur, scriptas esse, ex multis argumentis: & cum nemo etiam ex probabilibus historicis antiquis horum meminerit, & Hieronymus quoq; dicat in Latina ecclesia ante Victorē neminem scripsisse: miror, quā impudentia multa pōtifficib. tribuere audeat.

Eleutherius in sua epistola illo loco Petri, Tu es Petrus: cōfirmat primatum Romanum: tandem sibi ipsi repugnat, & ait Gallie esse uniuersalem à Christo commissam, ut pro omnibus laboret, Ecclesiam. & sic illo contra totam agit antiquitatem. Dionysius in epistola 2 gloriatur, se à Petro accepisse primatū super alias ecclesias.

Cur igitur sibi impetravit uniuersalem titulum Bonifacius III à Phoca, de quo etiam aliās certat Ioānes Cōstātinopolitanus cū Gregorio, si illū à Petro accepit habuisset?

Stephanus in secunda epistola se uniuersalem Romanæ ecclesiæ uocat episcopum. Ergo si hæc epistola est uera, hunc Gregorius cū Pelagio antecessore suo, quem secum in eadem sententia fuisse scribit, pronunciauit Antichristi præcursores. cuius uerba hæc sunt ad Mauritium: Quisquis se uniuersalem sacerdotem uocat, uel uocem desiderat in elatione sua, Antichristum antecurrit, &c. Et sic dissentiant pontifices secum.

Primitiuis pontificibus attribuuntur epistolæ, quibus hoc dicto, Tu es Petrus, & aliis malè tortis Scripturæ uerbis ostendunt, esse iure diuino matrem omnium ecclesiarū Romanā, & ad illam solam prouocandū esse illam esse uniuersalem, & caput super omnes, quod & Scriptura, & patrum scriptis refutatur luculenter, ut dicere cœpimus, & dicturi sumus alibi.

Cōtra superiores & hos omnes stat Gregorij dictum, in epistola 30, parte 6 Registri: Cum ostenderit unicū caput Ecclesiæ Christum esse, eumq; uniuersale caput, certū est, ait, parem & æqualem esse dignitatē & potestatem omnium ministrorum, &c. Sic igitur Papæ consentiant?

Idem Gregorius scribit ad Eulogiū, Chalcedonense concilium obtulisse catholici & primarij episcopi titulum Romanis episcopis, neminem tamen ex suis prædecessoribus hunc titulum sibi usurpasse. Ergo Dionysius mentitur, & Anacletus.

Aut certē illæ epistolæ istorum antiquissimorum Paparum falsæ sunt, aut Gregorius uoluit eorum auctoritatem euertere & paruifacere, cum illi dicant hoc à Petro & Apostolis profectū, ut iudicet de omnibus alijs.

Euaristus uocat caput reliquarum ecclesiarum hanc sedem in quadam epistola: ecōtrā Gregorius Christum uocat unicū omnium caput. Talia multa referuntur à pontificibus in suis epistolis, quæ secum pugnant.

Et miratur merito omnes pij, cur tam copiosissimorum scriptorum Gregorij contra uniuersalitatē sedis Romanæ, uel etiam alterius ecclesiæ, oblitus sit Bonifacius III. ambiens à Phoca generalem titulum.

Iulius alibi ad Ægyptios in epistola dicit, ab Apostolis profectum esse & statutum, & semper à maioribus seruatum, ut non oporteat præter Romani pontificis sententiam concilia celebrari. quod nos alibi prolixius & solidè refutauimus.

Aeneas Syluius Romanus. Papa dictus Pius II. dicit contrarium. quod & euidenter ex antiquis & scriptoribus & historicis uerum esse comprobatur: nempe ante Nicenā synodum, paruum habitum fuisse respectū Romanæ ecclesiæ, cum quisque sibi priuatum uixisset.

Bonifacius I uoluit eos tantum ordinari presbyteros, qui erant triginti annorum, distinct. 78. huic reclamatione Zacharias, qui concedit ordinandis annos 25. distinct. 79.

Nicephorus contra scribit, Eleutherium ab Anacleto edoctum, factum esse decimo quinto anno ætatis sue diaconum, & triennio post presbyterum, & anno 20 ætatis episcopum factum, & in Illyriā missum: lib. 4. capite 29.

Sic Papa Paparum factis exemplisq; repugnat, & decreta derogat: & tamē unitatem eorum in factis, exemplis & doctrina iactat. 30 Osius, Staphylus, Lindanus & alij, cum Canisio & Auio docentes, Papam non errare.

Agatho omnibus episcopis distinct. 14. c. sic ait: Sic omnes sanctiones Apostolicæ sedis accipiendæ sunt, tanquam ipsius diuina uoce Petri firmatæ.

Sed Scripturam nemo mutare potest, nec hoc quisquam sanorum facere præsumpsit: aut si forte eam mutauisset unquam hæreticorum quis, non tamen dixit se mutaturum illam, ne dolus eius deprehenderetur, alioqui oēs ab illo defecissent. Eccontra multi studiosè improbarunt acta & statuta Romanorum pontificum, ex ipsis etiā pontificibus, qui primorum acta in nihilum redegerunt, ut ex parte probauimus. Sic quoq; Urbanus I dicit 25. q. 1. c. sunt quidam. pontifices non posse novas leges cōdere, ubi Scriptura extat, sed esse debere cōtentum eo, quod semel à Domino traditum est. Et Iulius ait non esse à Domino institutione recedendum, in distinct. 2. de Consec. Sic Agathō cū Urbano I & Iulio I certat. Sequamur igitur iuxta Urbani primi consilium, Scripturæ normam, contemptis Romanorum pontificum dissidijs.

Ideo etiam ridicula est Stephani quinti ibidem constitutio, ut perpetuò seruetur, & irrefragabiliter obseruetur, quod Romana ecclesia statuit: & adhuc stultius Gregorij decretum est, qui dicit, nulli fas esse Aposto-

licæ sedis præcepta transgredi: ibidem. Nos contrarium probauimus.

Tādē post Leonis uerba ibidem & hæc recitantur: (siue sint Leonis, siue Gratiani.) Hoc autem intelligendum est de illis actionibus uel decretalibus epistolis, in quibus nec præcedentium patrum decretis, nec Euangelicis præceptis aliquid contrarium inuenitur, &c. Ergo reijciuntur omnes ferè decretales epistolæ, quæ plerumque cum Euangelica doctrina pugnant, ut ex parte probatum est, & manifestius probari potest suo tempore.

Quam diligenter ipsi etiā successores prædecessorum decreta seruauerint, notum est ex præcedentibus nostris dictis, & ex toto Gratiani decreto, & infinitis alijs altercationibus, quas reperies apud historicos.

Pulchrè hoc est seruatum, quod Zepherinus statuit de adhibendis uitreis uasculis in mysterio altaris: cum alius mox uoluerit argenteis uel æneis uti sacrificulos.

Sed quid uolumus plura adducere? postquam doctis uiris ex historicis pontificijs, Platina, Sabellico, Blondo & alijs, tū & simplici lectori ex uerbis hæc præcedentibus notum sit, nobis fieri iniuriam, dum Staphylus, Osius & Lindanus colligunt nostras dissentiunculas, & de sua unione catholica in Romana ecclesia gloriantur plus quàm thralonice. Sed nunc puto declaratum esse in hoc tam breui scripto, an commodè ex decretis Romani pontificis controuersia componi possint. Sit penes lectorem iudicium.

Consecuta tamen est auctoritatem aliquā Romana ecclesia, quod fuerit munifica ab initio: hoc enim tribuunt ei Orientales in sua epistola: & quod fuerit phrontisterion Apostolorum, teste Sozomeno, libro tertio, cap. 8. Deinde recitatur Dionysij epistolæ pars ad Romanos, apud Eusebium libro 4. ca. 23, qua asseritur, quomodo ab initio cunctis fratribus benefecerint uarijs modis, & egentium paupertatem refecerint, ac fratribus in metallis constitutis subsidia ab antiquo suppeditauerint, ac multis ecclesijs miserint, & sic patrum Romanorum more, Romani ipsi seruauerint: quem (ait Dionysius Corinthiacus) beatus Soter uester episcopus non modò custodiuit, sed & auxit: & cū larga subsidia seclorum uisibus destinata ad ministrauit, & redeuntes fratres tãquam patris filios amanter cōplexus, saluberrimis doctrinis est adhortatus. Vide, unde auctoritas isti sedi accesserit. Sed illam pietatem non diu retinuit illa sedes, præsertim ubi potentia & opibus cresceret. tunc enim magis egenos emunxerunt argento, quàm alijs pdescent: attamē ista ratione in initio cōsecuti sunt sub pietatis speciebus auctoritatē, quam

quam etiam postea iactitarunt posteri, ut Iulius apud Socratem libro 2, cap. 15. Sed fingamus habuisse singularem prærogatiuam etiam diuinitus concessam, hanc sedem: an ne propterea posset abijci? Videamus quid acciderit Hierosolymitanæ ecclesiæ, quæ fuit mater reliquarum, unde lex exiuit: ubi nunc illa? quid ante Christum accidit, nonne illum locum elegerat Dominus, & templum ibi constituit, ubi adorari uoluit? ¹⁰ & tamen prohibentur Iudæi appellare ad templum Dei, quasi id frustra occināt. Imò si priorem locum Silo abiecit ob peccata, quid dices de hac ecclesia, quæ peccatis caret? Item, Antiochena ecclesia habuit olim magnas prærogatiuas, ubi Christiani primò nomen suum sortiti erant & Apostoli docuerant: sed ubi est illa nunc? Si igitur maximè aliquando prærogatiuam habuisset Romana, tunc uerè cum alijs illam ²⁰ propter peccata perdidisset. Sed de hac re diximus.

DE PICTO CONSENSU RELI-
quorum patrum ueterum cum Papis Romanis, quem
iactitant impij Papiste. Vnde patebit, quàm commode
possint controuersia à Romano pontifice
dirimij in concilijs siue
colloquijs.

Antherum scribit statuisse Platina & ³⁰ alij, non discessurum esse antistitem ab uno episcopatu ad alium citra Romani pontificis auctoritatem: cum tamè Eusebius scribat libro 6, capite 11, Alexandrum mutata sede Hierosolymam migrasse, consentientibus uicinis episcopis Cappadociæ: nò ait Romano, quod & de Naziazeno legitur in historijs, & de plurimis alijs.

Zepherinus scribit in sua decretali epistola, in quodam canone Apostolico haberi de ⁴⁰ priuilegio Romanæ ecclesiæ: cum tamen in ter canones illos Apostolicos q̄ hodie extāt, nihil horū de istius ecclesiæ priuilegio inueniatur. Omnes prædicti pontifices ex antiquissimis etiam multi, ut audiuius, dicunt uniuersalitatē Petro datam esse sup omnes ecclesias: & Dionysius scribit se à Petro accepisse uniuersalē titulū, & pleriq; alij.

Eusebius scribit libro 2, capite 1, à Petro & Ioanne Apostolorum episcopum constitutum esse Iacobum.

Hieron. ait cū Gregorio eiusdē esse dignitatis, honoris & cōsortij episcopum qui est Eugubij, & q̄ est Romæ, aut ubicūq; terrarū. Sic ne patres cum pontificibus cōsentiant? Calixtus dicit, matrem omnium ecclesiarū esse Romanam ecclesiam, cum tamen constet illam esse Hierosolymitanam, quia inde exijt uerbum Domini, & illa quoque sic salutatur apud Theodoretum libro 9, capi- ⁵⁰

te 3 & 13 & 44. ubi cum reliquis episcopis & Damasus Romanus appellauit illam Hierosolymitanam matrem omnium ecclesiarum: & si debuisset Calixti decretum esse uerum, aut tunc extitisset: cur non in illa synodo aliud dixisset Damasus, ubi cum alijs nò Romanam, sed Hierosolymitanam appellauit matrem omnium ecclesiarum?

Cornelius in secunda decretali facit mentionem appellationis ad sedem Apostolicā: uerū Cyprianus contrarium asserit, libro 1, epistola tertia, statutū esse ab omnibus, ut illic causa audiatur, ubi crimē cōmissum est.

Cyprianus quoties Cornelio, Lucio & Stephano scribit, non alio eos quàm fratris nomine appellat: quia etsi se in 2 decretali epistola Stephanus uniuersalem uocat, tamen talem eum non agnoscit Cyprianus, q̄ eum suum collegam libro 2, epist. 1. & libro 1, epist. 4. uocat, & fratrem saltem nominare solet. Et ait Cyprianus, pari consortio præditos fuisse Apostolos omnes, & parem accepisse potestatem à Christo eisdem.

Et rursum ait: Unus est Christi episcopatus, cuius à singulis in solidum pars tenetur: in tractatu de simplicitate prælatorum. Imò libro 1, epistola 1 & 2, Cornelium satis acriter reprehendit. Quòd uerò à quibusdam dicatur Papa, & olim dictus sit Romanus: inuenimus nomen hoc circa ista tempora alijs multis episcopis tributum esse: ut uidere est in libris Cypriani. Et Dionysius Alexandrinus in epistola 3 ad Philemonem, Heraclam suum antecessorem uocat Papam, teste Eusebio, libro 7, capite 7. Et satis apparet 24. q. 1. Cyprianum Carthaginensem episcopum Papam uocari, cum nullus eius nominis pontifex Romanus fuerit. Et quædam Gratianus habet ex libro 2 epistola 7 Cypriani, ubi ita inscriptio habet: Cypriano Papæ, presbyteri & diaconi Romæ existentes. & in textu & sine epistolæ hæc habentur: Optamus te, beatissime & gloriosissime Papa, semper in Domino bene & feliciter ualere.

Apud Epiphanium libro 3, tomo 1, hæresi 72, dicitur Alexandrinus Athanasius bis Papa.

Augustinus non solum ab Hieronymo in epistolis, sed à concilio Africano Papa uocatur. Item, hoc nomine Theophilum appellabat Hieronymus: imò, quod magis est, Alipium presbyterum appellat uenerabilem Papam, & suum fratrem, uirumque sanctum. quod annotatu dignum censet Erasmus. Imò ab Ethnicis est ita appellatus Cyprianus, ubi Galerius proconsul captum Cyprianum interrogauit: Tu es quem Christiani Papam suum nominant? & ille respondit, uerum

uerum esse, ut testatur Pontius eius diaconus de uita & passione eius.

Georgius Turonensis Historiarum lib. 2, cap. 27 scribit, simplicem episcopum uocatū esse Papam à Clodoueo.

Hieronymus in Catalogo ait, totius Asiæ principem fuisse Polycarpum, qui non erat Romanus episcopus.

Item, Nazianzenus scribit, Cyprianum toti Oriēti, Aphricæ & Hispanijs præsedisse: & ipse Cyprianus testatur proseriptionē habere, ipsum fuisse dictum episcopū Christianorū, lib. 4, epist. 9. ubi & formula proseriptionis à gentibus euulgata, ipsum Christianorum episcopum appellat.

Victor ab Irenæo grauiter & seueriter prohibitus est, ne quid tentaret cōtra Asianos, teste Eusebio. Et patet ex libri 3 epistola 13, Marianum episcopum Arelatensem in Gallia, propter Nouatianum dogma, à remotissimo episcopo, scilicet Cypriano, depositum esse. Vide in Cypriani libris: & in Sozomeni libro tertio, capite 12 scribitur præsedisse Occidentilibus episcopis in concilio Sardicēsi, Osum & Protogenem. Et de Oso scribit Theodoretus libro 2, capite 15, cuius enim nō fuit cōcilij princeps, aut quis illius refragari potuit rectæ sententiæ?

Et Gregorius libro 4, ut uocat unum gregem in toto orbe, ita & unum ouile sub uno pastore esse dicit. Et Cyprianus ait, de simplicitate clericorū, singulos episcopos in solidū esse oportere sub uno summo episcopo Christo, unico capite & spōso Ecclesiæ unicæ, quem admodum multi radij solis unum lumen sunt. Sic & in epistola 2, libro 4, ait, ab uno Christo unam Ecclesiam per totum mundum in multa membra diuisam: & uocat connexam & cōiunctā ubiq; Ecclesiæ catholicæ unitatem: cōtra Osum noster Polonus uocat Ecclesiæ caput Papā. Sic dicitur libro 2, cap. 8 Theodoret: Est enim Dominus qui præsidet ecclesijs, &c. Et hæc scribūt ex synodo Occidentales, &c. En, ergo ex illorum confessione tradamus & nos, Christum tantum præsidere suæ Ecclesiæ. Et primū constitutio in Constanti nopolitano concilio cœpit, ut patriarchas diuisis prouincijs constituerent etiā absente Romano, uel eius legatis, teste Socrate libro 5, capite 8.

Nazianzenus scribit in Monodia, Basilium non hoc satis habuisse, ut episcopatum Cæsariensem obtineret, & eam ecclesiam administraret: sed simul cunctarum ecclesiarum curā æquē ac propriā ecclesiæ in se recepisse. Quod si hoc sciisset Basilius tantum ad Rom. pertinere, non hoc sibi assumpisset, uel istam curam sibi imposuisset.

Dicit etiam Ignatius, in Ecclesia nullum esse sanctissimum & summū episcopum super episcopos singularum ecclesiarum, nisi solum Iesum Christum & ipsam petram, pastorem, sacerdotium: in epistola ad Philadelphienſes. Idem quoque nihil magis Romano tribuit episcopo, quàm alijs: in epistola ad Romanos.

Chrysostomus distinctio. 40. c. ult. Quicumq; desiderauerit in terra primatum, inueniet confusionē in celo: nec inter seruos Christi cōputabitur, qui de primatu tractauerit. Et certum est, Stephanū graues retulisse à Cypriano reprehensiones in epistola ad Quintinum & Pompeium.

Et quidem Eusebius cum passim Romanorum meminerit in sua historia episcoporum, nullibi uel uerbum facit de tali ecclesiæ Romanæ primatu: & tum plurimorū doctorū meminerit, & multorū recenseat scripta etiā eorū, qui aut ad eā ecclesiā, aut episcopum scripserunt: tamen in nulla pagella reperitur annotatū, tale quid Romano episcopo tributum. Sic nec Hieronymus tale quid refert de Romanis pontificibus, uel alijs in suo Catalogo. Quomodo igitur esset uniuersalis?

Et Cyprianus ait ad Stephanum lib. 2, epistola 1: Nos non legem damus, cum habeat in Ecclesiæ administratione uoluntatis suæ arbitrium liberum unusquisq; præpositus: rationem actus sui Domino redditurus, &c. Vbi hinc igitur ius Papale?

Cyprianus scripsit Romā ad eos qui suo tempore ab hereticis Nouatianis seducti erant, ut ad Ecclesiam catholicam redirent, epistola 9 & 10, lib. 2, tantum sibi iuris in illam ecclesiam sumens, in qua fingit Paschalis II schisma non fuisse.

Demetrium Paræciarum in Aegypto & Alexandria episcopatum suscepisse, testatur Athanasius in epistola de Dionysij sententia aduersus Arrianos.

Curam ecclesiæ Pétapoleos ad Dionysium Alexandria episcopum pertinuisse, sed tamen Pétapolitanas Paræcias suum quoque episcopum habuisse Basilidem, ait Eusebius lib. 7, cap. 26.

Ex eodem Eusebio capite 12, lib. 6, Serapionem episcopum Antiochenum in Roſensi ecclesia schisma composuisse constat, & nō Romanū episcopum. Et in Tripartita historia li. 9, cap. 44, dicitur in Oriēte primas Antiochenus episcopus, & Oriētales ecclesiæ dicūtur præſularum Flauiano detulisse: earūq; cōmunioni coniunctæ erant Asia & Pontus & Trasia. Quæ omnes prouinciæ absq; dubio pro primatu Antiochenum recognouerunt,

60 Ecclesijs per Pontū, Gregoriū & Anthedonum

dorum præfuisse, narrat Eusebius libro 7, capite 14.

Apparet ex epistola 12 libri tertij Cypriani, Lugdunensem episcopum præfuisse Gallicanis ecclesijs, dum ille Cypriano scripserat de Martino Arelatenſi episcopo, facto Novatiano.

Fratres & martyres qui in Gallijs erant, suam de Montani prophetijs piam & orthodoxam sententiam ad fratres in Asia & Phrygia perſcribebant: Eusebius li. 5, cap. 3. Et Serapion testatur apud eundem, in epistola ad Caricum & Ponticum, se eis transmiſiſſe Claudij Apollinaris, Hieropolitani Asię provincię literas, de ea hæresi Montani: ubi & in eadem Serapionis epistola quorundam episcoporum & martyrum subscriptiones continentur: Euseb. lib. 5, cap. 19. Vbi hic de Romani episcopi prærogativa dicitur?

Sic Gallicanę ecclesię Phrygianis Ireneum mittunt: sic Apollinaris in Ancyram Galatię ueniens, ubi Montani hæresis quosdam infecerat, pro uirili sua de ijs quę ab eis obijciebantur, pluribus diebus in ecclesia diſſeruit: ut historicus Nicephorus libro 4, capite 23 ait. Item, Dionysius, Corinthi episcopus, cum uideret Gnosiorum episcopum ad castitatem fratres cogere, scribebat ad eum, & rogabat, ne graui onera imponeret, & ne fratribus necessitatem compulſę necessitatis indiceret, in quo nonnullorum periclitaretur infirmitas: Eusebius libro quarto, capite 23. Vbi tunc Romani sententia?

Ex his omnibus satis apparet, Papam Romanum nondum tum eam habuisse auctoritatem in omnes ecclesias, cum episcopi alios consuluerūt sæpe, præteritis Romanis. Et nunc nos adstringunt ad Romani pontificis sententiam aduersarij.

Basilij Magni ad Magnum Athanasium epistola 48 ait: Veluti medici principalissimis partibus curationem ordiuntur, sic quid contingere potest orbi terrarum magis principale, quàm Antiochia? quam si cõtigerit ad concordiam redire, nihil impediet ueluti caput sanū uniuerso corpori suppeditare sanitatem. Vbi tunc Rom. ecclesia?

Itē, Basilij epistola 53. Ambrosio Mediolanensi episcopo scribens, sic ait: Ipse te Dominus à iudicibus terrę ad primam Apostolorum sedē trāstulit, &c. Si Apostolorum prima sedes Mediolanensis, ergo non Romana.

Item, apud Theodoretum libro 5, uidentur non obscure scribere Orientales, non oportere peti cõfirmationē à Romano pōtifice: sed satis esse, electionē fieri ab eius loci ecclesia, adhibito uicino episcopo uno aut altero. Athanasius in libro 2 Ruffini, q̄ est undecimus in Ecclesiastica historia Eusebij,

cap. 28, pontifex maximus dicitur: & rursum in Tripartita hist. lib. 4, cap. 24, dicitur idem sanctissimus: & tamen Athanasius non fuit Romanus, sed Alexandrinus episcopus. Miſit etiā Iouinianus Imperator ad Imperium adductus, quasi supremo dogmatū propugnatori Athanasio literas, petijtque, ut exquisitam omnium sibi rationem perſcriberet. Et ille conuocatis episcopis reſcribit, Nicenam fidem seruandam: teste Theodoret, libro 4, capite 2. En nō scribit prius ad Romanam sedem & episcopum: non ab illo exquirat rationem, sed ab Athanasio, qui hoc suscipit, & nō in Romanū transſert.

Constantinus, ut in eius Vita apud Eusebium libro 3 legitur, Eusebium Cæsariensem episcopum, propterea uniuersę episcopum Ecclesię appellauit, quod mandata Dei & Apostolicum & Ecclesiasticum canōnem seruaret.

Hilarius beatissimos appellat Germanię episcopos.

Item, Beatus Renanus in præfatione super Tertulliani libros, citat exemplar cuiusdam pontificis Romani epistolę, ad Argentinensem episcopum, ubi hoc titulo scribit ad eum episcopum Papa: Reuerendissimo & sanctissimo Ratholdo, episcopo ecclesię Argentinensis. Item, Pulcheria uxor Martiani Imperatoris in epistola ad Leonem Romanum episcopum, uocat Constantinopolitanum sanctissimum episcopum.

Sic & apud Theodoretum libro 5, capite 9, dicitur Antiochena antiquissima & uerē Apostolica ecclesia: item, mater omniū ecclesiarum Hierosolymitana: ut conſtet illos etiam titulos non solam habuisse Romanam sedem. Ibidem dicitur etiam ab episcopis Nectarius Constantinopolitanus, ab ipsis in generali concilio præpositus esse.

Ex his omnibus constat, pluribus alijs communicatos esse similes honores ecclesijs & episcopis, eos inquam, qui & olim & nunc tribuuntur Romano pontifici.

Polycarpus sub Aniceto Romam uenit, non quidem ad Romanum pontificem appellaturus, aut pedes eius exosculaturus, aut decreta illius accepturus: sed collaturus cum illo de Paschate. Polycarpus citauit Ioannis testimonium: alter non uidetur Petri auctoritatem citare, sed tantum consuetudinem presbyterorū dicere, qui se antecessissent, obseruandā esse sibi: nectamē cogit Polycarpū ut idē faciat, nec eū excommunicat: nec Polycarp. p̄ peccatis ueniā petit, aut hoc pro peccato habet à Romano pōtifice dilentire: quod omnino fecisset, si eū pro capite Ecclesię agnouisset. Deinde postea Polycrates cum suis restitit Victori, & qui-

& quidem alij multi alijs restiterunt Papis.

Iulius Papa scribitur ad episcopos Orientales epistolas misisse, in quibus non semel inculcat, sibi soli competere ius synodos conuocandi ex priuilegio diuino. Sed aliter habet Sozomenus in libro 3. ubi sic legitur Iulium scripsisse: Præter canonem egistis, quod me ad synodum non uocaueritis, cum sancitum sit, quæ præter Romani episcopi sententiâ aguntur, pro irritis debere haberi. Rursum diuersum, & quidêlôgè aliter hoc, libro 2 refert Socrates, his uerbis: Præter canonem egistis, quod me non uocaueritis, (ait Iulius) quia ecclesiasticus uetat canon consecrari ecclesias sine sententia Romani pontificis. Et à Constantino Magno erat templum inceptum, quod compleuit Constantius filius, & consecratum uoluit. Solebant autem conuocari & conuenire episcopi ad consecrandas ecclesias, ut idem Socrates testatur libro 1, capite 20. ubi recenset à Constantino prope Hierusalem conuocatos episcopos ad synodum in Tyro, ad consecrandam ecclesiam.

Huic Iulio non sine ironia respondent Orientales episcopi, Petrum & Paulum principes Apostolorum ab Orienti ad Occidentem tandem uenisse, & ibi prius ecclesias plantasse, & docuisse eas. Igitur censent se potius maiores & digniores, cum prius ipsis, quàm Romanis Euangelium ab Apostolis sit annunciatum.

Porro contenderunt cum Antiocheno episcopo Romani episcopi, & illum expellere conabantur: sed cum Imperator Theodosius, ad quem deferre batur causa, uideret pietatem Flauiani, de quæ ipsius integritate testimonium multorum audiret, atque consideraret ultro cessurum Flavianum Romanis, de dignitate & de sede certantibus: iussit eum redire ad patriam, & commissam sibi regere ecclesiam. Cum autem postea ueniret Romam Imperator, & easdem quas antea ab episcopis ibidem audiret querelas de Flauiani tyrannide: respondisse esse Flavianum, & prohibuit eos illam speciem tyrannidis proferre: & monuit ipsos, ut Ecclesiæ concordiam seruarent, & certamen deponerent, stultasque contentiones extinguere. Hæc ex Tripartitæ adduximus historiæ libro nono, capite 44. Ergo ne stultas habent contentiones Romani pontifices, qui tamen errare non possunt?

Audiuimus multos Papas contendere in suis decretis, supremum esse episcopatum super alios Romanum: & Dionysius dicit se primatum à Petro accepisse: & rursum Iulius tradit id ab Apostolis traditum esse, ut ab alijs ad sedem illam iudicia deferantur. Sed his omnibus refragatur Hieronymus,

cum perspicuis argumentis & Scripturæ testimonijs ac exemplis probet in libro de Septem gradibus, 6 gradu, tum in epistolis ad Euagrium & Oceanum, & super epistolam ad Timotheum scribens, eiusdem consortij & dignitatis episcopum & presbyterum in primatiua Ecclesia fuisse, nisi quod unus postea electus, qui ceteris proponebatur, quod in schismatis remedium factum est. Quomodo igitur potuit esse diuersitas inter episcopos, cum ne illa fuerit inter episcopum & presbyterum in primitiua Ecclesia?

Imò Chrysostomus, Ambrosius & Theophylactus commentantes in epistolam ad Timotheum priorem, ostendunt parum differre episcopum à presbytero: tantum abest, ut uoluerint talem & tantam inter episcopos differentiam constitui, qualis nunc & à Papa & alijs fit, quasi reliqui non aliter quàm flagello equi reguntur per aurigam, in ordinem cogi & dirigi deberent. Sed præstat adhuc Ambrosij uerba alibi relata audire.

Ambrosius in locum Apostoli, Posuit Deus in Ecclesia prophetas, Apostolos, doctores, &c. sic scribit: Caput in Ecclesia posuit Apostolos, qui legati sunt Christi, ipsi sunt episcopi, firmante hoc Petro Apostolo & dicente inter cætera de Iuda, Et episcopatum eius accipiet alter, &c. Ergo omnes episcopi sunt capita, uel potius unum caput in Ecclesia: tantum abest, ut subditi Romano sint idolo, uel unus aliquis debeat caput Ecclesiæ esse.

Item, Hieronymus in libro de Septem gradibus, gradu 7 ait: Electio, inquit, episcopi, quæ populi erat, nuper ad metropolitani est remissa: & cum huic summa detur potestas, alijs adimitur hæc facultas, & incipiunt etiam summi sacerdotes pati non ex iure, sed ex necessitate alium sacerdotem. Obseruet lector in his uerbis illud, Nuper, & non ex iure, &c.

Agatho, & quidam alij aiunt distinctione 19. omnia Paparum decreta non minus uera esse, quàm si Petri ore confirmata essent. Sed ex Irenæo citat Eusebius, Polycarpum dixisse, illa sola esse uera, quæ Apostoli docuerunt & tradiderunt. Et Petrus ait: Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei. Ergo istorum pontificum decreta sunt falsa. Imò Tertullianus ait, ne Apostolos quidem ipsos habuisse potestatem cõdendi aliquid, nisi quod tantum acceptam à Christo doctrinam propagare debebant.

Nicolaus dicit, & multi alij, & terreni & cœlestis imperij potestatem sibi traditam: sed cõtrarium legitur distinctio. 95. quomodo nec Imperator sibi munus Romani pontificis, nec Papa munus Imperatoris nunciare sibi

re sibi debeat. Bernhardus quoq; ad Eugenium ait: Verus successor Pauli cum Paulo dicit, Nō quōd dominemur fidei uestre, sed adiutores sumus gaudij. Petri hæres audiat Petrum dicentem, Neq; ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis, &c. Sed Adrianus transtulit ius eligendi pontificem ab ipso uero Imperatore Græco, ad Gallum & Germanorum regem Carolum: & cū Leo III decreuit Carolum Augustum Imperatorem esse, mox relicto Græco Imperatore, inungit & ter proclamat Cæsarem, diadema teq; adornat Carolum. Et sic non errant, sumentes sibi more Samosatani terrenam potestatem, & ultra sacerdotij limites facientes: quod ipsos teste Eusebio, Origene, Socrate, Chrysostomo & Nazianeno, ut supra ostensum est, non decebat, & tamen adhuc non errant?

Nōne & restitit Nicolao Papæ Vlde ricus Augustanus episcopus, qui ualidissimis argumentis & testimonijs Scripturæ & simul patrum, atq; exemplis tueretur suā causam contra Nicolaum, ita ut uideatur eius epistolæ acquiescisse Nicolaus, & reliqui usque ad Hellebrandum Gregorium VII, cui quoq; postea acriter Germani episcopi multis contractis concilijs restiterunt?

Hæc breuiter annotare uolui, ut non solum constaret Papas inter se dissentire, sed & multos alios patres & ecclesias à pontificibus dissensisse. Quare non minus deploranda quàm detestanda est cæcitas mei contemporanei Staphyli, & scelerata malignitas Osi Poloni, (qui ob nauatam Papæ operam iam episcopus, pileum rubrum expectat) & Lindani Dordraceni, qui omnes unitatem doctrinæ in Romana ecclesia cū pontificū tū patrum iactitāt, & nostrorū Theologorum dissidia congerunt: imò & sæpe falsa ex nostris citant, aut quæ truncata & mutila sunt: aut de nostris quædam adferunt, quæ experientia quotidiana falsa esse docet.

Sed nos hoc tempore his cōtenti erimus, indicantes satis esse dictum: cū ante nos, & nostro etiam tempore uiri doctissimi, qui bus nos uix matulam porrigimus, probauerint solidis ueterum historicorum patrūque testimonijs perspicuis, & ex aperta Scriptura, Papam esse uiuum uerum Antichristum: inter hos est Hoffmannus super Thessalonicenses, Cyriacus Spangenberg, & omnes qui in istas epistolas ad Thessalonicenses commentati sunt: item, quotquot hoc seculo Ioānis Apocalypsim (quam nunc ego enarro in ecclesia mea) explicauerunt, ut Alphonsus Marianus, Henricus Bullingerus, Ioannes Fūcius, Augustinus Marloratus, Franciscus Lambertus, David Chytræus, Erasmus Sarcerius, Sebastianus Meyer, &c. Deinde scripsit aliquot cōciones de Antichristo Rodolphus Gualtherus. Et hi omnes solidis probant argumentis, Papam esse Antichristum. Hoc cum ita sit, quis ferret ipsum in ueris præsidere concilijs? aut quis potest dicere, illius esse dirimere controuersias? Videant etiam, & perlegant Catalogum Illyrici omnes pij, & uidebunt quomodo olim ueteres patres se Romanis pontificibus opposuerunt. Et de primatu solida argumenta ac rationes elegantes producant Flacius Illyricus, Vuingandus & Iudex, ex ueterum scriptis in Cæturij Ecclesiasticæ historiæ: ubi etiam abundè disseritur de Romani Papæ titulo, potestate, nominibus, atq; prærogatiua.

Qui sunt antiquitatis studiosi, poterunt inspicere singulas Centurias, capite de Primatu. Quæ ego huc adfero, ex meis in patrū scriptis, habeo obseruationibus. Inspiciat lector quoq; scriptum Illyrici contra Brunum, Basileæ editū ab Oporino, ubi multa extāt historica de Romano ponti-

fice eiusq; potestate.

G APPEN-

APPENDIX, QVAE CONTINET CLARI-
OREM ET MAGIS DILUCIDAM ARGV-
MENTORUM pontificiorum in primis Osi Poloni, & Fracisci Corduben-
sis refutationem & explicationem, ad hanc secun-
dam Partem adiecta.

NOBILITATE GENERIS, VIRTUTE, DOCTRINA, pietate & alijs donis praestantissimis Dominis, Casparo Schelen, hereditario possessori Arcis Scheleburgae, in ditione Osnaburgensi: nec non Georgio Schell, Praefecto ac Quaestori Hordensi, & heredi castri in Reckem, &c. suis & studiosorum patronis colendis in Christo S.

Ehementer miror, antiquos Patres adeo traditionibus quibusdā tacitis ijsq; minutis, quae uel ex incerto rumore aut superiorum relatione per manus quasi traditae uidebatur, tantum fidei tribuisse. Sed plerique eorum non satis prudenter considerarunt locū Pauli 2 Thess. 2. quē plerumq; ex eis quidā ad defensionē tacitarum traditionū traxerūt: quod etiam fecit Oecumenius in suis super Paulinas epistolas explicatione. Sed is Apostoli locus ab huiusmodi ueterū quorundā neuis est à me diuersis in locis per has Partes purgatus. Ita uir illoqui magnus, Gregorius Nyssenus episcopus in oratione de sancta Christi Natiuitate, ex traditionibus citat historiam occultam (quam ille ualde laudat eo in loco) de sterilitate matris Mariae uirginis: & quomodo hoc ei contigerit diuinitus, quod accidisse legimus matri Samuelis, ut filiam pepererit, quā postea in templo Deo sacrauerit, ut ita & in templo educata, & cum sacerdotibus cōuersata sit Maria. Addit ille pater hæc: Ut autem uirgo in templo conuersaretur, & in sanctis conspiceretur, neq; consuetum, neq; usitatum erat. Deliberantibus igitur eis super hac re, diuinitus incidit consilium, ut darent eā quidē uiro nomine desponsationis: is autem ad custodiendam uirginitatem eius idoneus esset. Inuentus est igitur Ioseph talis, qualem ratio cōsiliij requirebat, ex eadem cum uirgine familia: isq; de consilio sacerdotum sibi puellam desponderet: coniunctio autem nō ultra sponsalia progrediebatur. Hęc ille ex traditione. Sed tamen bonus pater non tantum fidit traditioni suæ, quin potius eam uoluerit rationibus Scripturæ confirmare. Hoc enim (ait) si non esset, uel ita fuisset, non dixisset, Quo pacto hoc mihi continget, quando quidem uirum non cognoscor: quasi dicat, interdicta est mihi uiri cōsuetudo. Hæc q; Mariæ uox demonstrat esse uera, quæ per occultam illam historiam traduntur. Nam si nuptiarum causa assumpta erat à Iosepho, quomodo angelum de partu prædicentem quasi renoua atq; insolita obstupefacta auersata esset? &c. Sed licet hinc uotum uirginitatis probare conentur pontificij, reputantes iuxta sententiam Nysseni sacrilegium esse, si homo ius ac potestatem in donarium, quod Deo consecratum et constitutum est, habeat, sicut uir potestatem habet in uxorem: tamen hoc obseruandum est, quod multi alij, in primis ille historicus Græcus, qui primū nuper prodijt Georgius Cedrenus, longē aliter referat de educatione Mariæ, quā Nyssenus. Ideo ualeat illa traditio, de qua diximus etiam libro primo Partis primæ. Et hinc simpliciter dicimus, cum de huiusmodi uoto nihil habeat lectio ueteris Testamenti, nec quoque de his gestis circa Mariam uirginem, nouum Testamentum: meritō hæc, tāquam apocrypha abijciamus. Si enim ita est educata in templo & consecrata, ut Samuel: cur non eidem licuisset nubere, ut Samueli licuit uxorem ducere? Verū de sententia Gregorij Nysseni uolumus hinc potius Scripturam sequi, de qua ipse sic ad Eustathium de S. Trinitate, & in aduersarios Spiritus S. quo Spiritus S. sit Deus, &c. scribit: Non arbitramur æquū esse, ut consuetudo quæ apud ipsos obtinet, pro lege ac norma recte rationis & orationis habeatur. Nā si consuetudo res ualida est ad rectitudinem rationis taque sermonis probandā, prorsus etiā nobis licebit contrā prætere-
dere

dere consuetudinem, quæ apud nos inualuit: sin autem hanc illi præscribunt & reijciunt, ne nos quidem illos omnino sequi oporteret. Igitur diuino spiritu prodita Scriptura arbitra controuersiarum inter nos dirimat, & apud utroscumque inuenta fuerint sententiæ consonæ uerbis diuinis, ad hos prorsus suffragium ueritatis accedat. Hæc ille. Iuxta hanc sententiã etiam iudicamus de illa traditione, quam ipse Nyssenus recenser. Quemadmodum autem pontificij multum de traditionibus clamant, ut hodie Baius Louanij & alij: ita quoque sæpe crepant Ecclesiam, ecclesiam intelligentes suam illam, quæ subest pontifici Romano, quem illi caput Ecclesiæ supremũ statuunt. Sed Theodoret. antiquus & grauissimus autor in Psal. 109, super uersum, Confitebor Domino in ore meo, &c. Ecclesiæ, inquit, caput dominus Christus uocatur, & corpus eius coetus Ecclesiæ, &c. Sit nunc multus in crucibus signandis, (puto crucis characteres) & scribat multa de earum efficacia atque uirtute Theodoretus in diuersis locis: tamen nobis sufficit, quod scribat in secundo dialogo sub nomine Orthodoxi, Ego quidem nõ dixerim humanis rationibus persuasus, nec sum usque adeo audax & temerarius, ut dicam aliquid quod Sacra scriptura silentio præterijt. Et in tertio dialogo sub eiusdem Orthodoxi nomine ait: Diuinis aliquid adijcere, insanum & temerarium est, &c. Ideo hæc & alia possunt opponi pontificibus.

Libuit autem ita ad V. Excell. nobilissimi domini & pijsissimi uiri, atque præcipui inter generosos Vuestphaliæ nostræ confessores Christi, & oses Babylonis ciuiscorti Romaniq; Antichristi, præfari. Te enim, mi præstabilissime domine Caspare, unicum propediem noui in ditione patriæ nostræ, eumque inter tam multos nobiles, qui seriò à Papismi fermento abhorreat; deinde neminem scio, qui tibi possit ibi conferri in uera pietate, in suscipiendis pijs Christi ministris, eisque fauore, ope & beneuolentiã prosequendis: qui tales sumptus in usum pauperum scholasticorum, quod illi in studijs progrediantur, faciat. Quid opus est multis uerbis: tu pauperum patronus, amator & adiutor es: tu exulum Christi refugium: tu exemplar uiri pijs merito diceris: tu nihil, quod possit ad gloriam Dei & ædificationem Ecclesiæ spectare, intèratum relinquis. Ideo inter tot eleemosynas & beneficia, etiam T. Ex. non piget suis curare impensis, ut utiles & pijs libri, qui possint Ecclesiæ prodesse, euulgentur. Quod corde credis, etiam liberè ore confiteris: Deum patrem cum filio & Spiritu S. celebras quotidie, & piè sancteq; uiuere te etiam hostes testantur. qui quoque tuam beneficentiã prædicant. Perge ita uir pijsissime, in sancto proposito. Quoties cogito de nostra patriã, id est, de ciuitatis & ditionis Osnaburgensis (cogito autem mecum de his quam sapissimè) hominibus, toties mecum deploro paucitatem eorum, qui sincere Euangelio Christi eiusque puræ doctrinæ ibi adherent, fauentque: hoc est, qui sunt Ecclesiæ Dei certi nutritores: (loquor autem de hominibus præcipuis) quoniam plerique eorum qui istum induerant affectum, iam animam egerunt. Interim in tali de patriæ cura & dolore reficit me ex proceribus ditionis, tui recordatio, & ex gubernatoribus urbis, nomen consultissimi & excellentis consulis D. Rodolphi Hammakeri. Nam uos duo cum paucis alijs præcipue religionis nostræ causam intelligitis, eiusque cura afficimini, & in sincera doctrina peristatis. Cum etiam id ego re ipsa expertus sim: tamen mihi utriusque uirtutes, dona, pietas & humanitatem sæpe prædicat grauissimus & ornatissimus uir D. M. Christianus Sleibingius, de scholis Vuestphaliæ bene meritus. Ideo consulẽ istum Sergio proconsuli, te uerò, mi domine Caspare, Thessalonicensibus istis, qui summo genere nati, receperunt magna animi promptitudine Euangelium, & scrutati sunt in scripturis omnia, an hæc ita haberent, conferre soleo. Scio etiam tuæ Excell. fratrem & integritate pietateque non minus nobilem quam genere dominum Christophorum Schelen, tecum ita quoque affectum esse, ut & ueritatem amet, & omnibus cordatis benefacere non cesser. Oro autem filium Dei, ut semel in uobis fratribus inceptam pietatem, & erga omnes domesticos fidei ac pauperes beneuolentiã, ueritatemque fidem & alia dona suo obsignet spiritu, & usque in diem aduentus sui stabilizat, ut pergatis in tam sancto proposito currentes, donec uobis dederit coronã gloriæ, qui

ria, qui mox uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Habes nunc causam, laudatissime domine Caspare Schelen, uir uerè nobilis, cur hæc de uera Ecclesia contra pontificios, inscribere audeam T. Excell.

Nec quoque te pudet Euangelij, (cuius causam per tot annos ibi non sine periculo egisti) doctissime & piissime D. Georgi Schell, uir equè nobilis. Cū uerò antea quædam de traditionibus effundens, tuæ Excel. inscriberem opusculum Colonienlibus theologis oppisitum: non decuit quoque me nūc in hoc integro Opere T. Excell. præterire, quæ cognitione linguarum, eruditione, pietate, lectione multijuga præstat, & est comitatus de Marka in Vuestphalia cum egregio & generoso uiro ac domino pietate & iudicio præstante Georgio à Bonen satrapa in Vuester, &c. quem ex legationibus clarum, & scientia præcipuum esse scio, singulare ornamentum. Gratulor igitur isti regioni utriusque uestrum presentiam, gratiam ac dona, quibus rectè ad promouendum Christi regnum piè utimini. Tuæ pietatis clarissime Georgi Schell, fama, synceritas, studiū & labores, quibus Dei gloriæ promouendæ & proximi commodis augendis inseruis quotidie, multis præstantibus uiris noti sunt. Ideo te præfectum & questorē Erasto questori, & Iosepho Arematiatico, satrapam uerò D. Georgium à Bonen, Cornelio & Obadiæ confero: & ualde letor mihi & multis pijs, istis in locis contigisse tales duos patronos, in quibus ego Christum rectè cognoscere & prædicare primū cœpi. Scio etiam multos uestra autoritate, sapientia & iudicio atque eruditione quotidie ad sodalitiū ueræ Ecclesiæ peruenire. Pergite igitur ut cœpistis, gloriā & doctrinam Christi promouere, & sanctos, qui sunt uera Christi membra, suscipere & iuuare pro solita uestra beneuolentia non cessate.

Oro autem uos duos uerè nobiles uiros, te Caspare Schelen, & simul te Georgi Schell, ut hanc Appendicem pro uera Ecclesia scriptam, bono animo suscipiatis, & uestrū Hamelmānum uestri amantem foueatis, Datum Lemgouia.

V. Excell. deditissimus Hermannus Hamelmannus Licentiatus T. & Ecclesiæ
stus Lemgouiensis.

APPENDIX AD SE-

cundam Partem adiecta.

Isputauimus in hoc Lib. de successione ordinaria in Ecclesia, & de uera & falsa Ecclesia: & diximus non ex loco, non ex cathedra uel ex alijs incertis iudicijs quæ certi ac ueri de his determinari posse, quia recte inquit super 23 Matthæi Chrysostomus, Cathedra nō facit sacerdotē, sed sacerdos cathedrā. Nō locus sanctificat hominē, sed homo locū. Multi sunt sacerdotes, & pauci sunt sacerdotes: multi nomine, sed pauci opere. Non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sedit sup cathedrā, honorem accipiet ab illa: qui male sederit, iniuriam facit cathedræ. Ideo quæ malus sacerdos de sacerdotio suo crimē acquirit, non dignitatem, &c. Hinc etiā ualde est celebrandū Hieronymi dictum, quod in Decretis distinct. 40, citat Gratianus, para. 1. c. non est. Non est facile in Petri & Pauli loco stare, & tenere cathedram regnātium cū Christo, quia hinc dicitur, Non sanctorū filij sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum, &c.

Audiant hoc illi qui hodie tantopere clamant de pontificis Romani ordinaria successione in cathedra Petri, etiā si uideant sceleribus, impietatibus & malitijs aulam Capithæ Romani æstare, Simoniam, imposturis & Sodomiam abundare, & ipsos Papas non Petros, sed dominos dominantium, monarchas & reges esse. Vidit sanē Thomas Aquinas quid esset uera successio, dum sic scriberet ad Urbanum quartum Papam, in præfatione Cathenæ argenteæ siue sui cōtinui super explicationem quatuor Euangelistarum ex patribus sumptam: Huius, inquit, sapientiæ (nempe diuinæ de filio Dei) claritatē nube mortalitatis uelatā primus Apostolorum princeps fide conspiceret meruit, & eam constanter absq; errore & plenariē confiteri, dicēs: Tu es Christus filius Dei uiui. O' beata confessio, quam nō caro, nō sanguis, sed pater cœlestis reuelat. Hęc in terris fundat Ecclesiam, aditū præbet in cœlū, peccata meretur soluere, & contra eā portæ nō præualent inferorum. Huius fidei ac cōfessionis hæres legitime, sanctissime pater, pio studio mens uestra inuigilet, ut tantæ sapientiæ lux fidelium corda perfundat, & hæreticorum cōfutat insanias, quæ per portas inferorū meritō designantur, &c. In his uerbis duo disputauit, tractauit & definiuit: nēpe fidem de Christo fundare Ecclesiā in terris, siue notam Ecclesiæ esse: deinde, succes-

sores & hæredes doctrinæ & fidei Petri esse debere Romanos pontifices. An uerò tales sint successores & hæredes, iudicet lector.

Recte etiam dixit Cyrillus libro 6 in Leuiticum circa finem: Erat Moyses indefinenter in tabernaculo Domini. Quod autē opus eius erat? ut à Deo aliquid disceret, aut populū ipse doceret. Hęc duo sunt pōtificis opera, ut à Deo discat legendo scripturas Diuinas, & sæpius ruminando: aut populum doceat, sed illa doceat, quæ ipse à Deo didicerit, non ex proprio corde, uel ex humano sensu, sed quæ spiritus sunt, &c. En iam antea dixerat pontificem legendo Scripturas discere à Deo: ergo ex Scripturis docebit populum. Quomodo hoc fecerint Romani & alij pontifices sub Papatu, nouerunt omnes pij. Cur autem olim prouocatio ad ecclesias Apostolicas sit facta, hæc fuit ratio, quod inde scripturæ Sacræ libri peterentur. Hinc Irenæus libro 4, cap. 52 ait: Omnis sermo ei (qui unam fidem Christi tener) cōstabit, qui Scripturā diligenter legerit apud eos qui in Ecclesia sunt presbyteri, apud quos est Apostolica doctrina, quemadmodū demonstrauimus. Apostoli enim omnes duo quidem Testamenta in duobus populis fuisse docuerunt, &c. Hic aperte dicit, apud presbyteros in ecclesijs, scilicet approbatis, catholicis & Apostolicis, quæ integrè & syncerè doctrinam Apostolicam obseruabant, legi debere Scripturam: quasi dicat, in eis reperiri synceros & autēticos libros scripturæ Sacræ. Hinc Athanasius ait in Synopsi: Quatuor nobis Euangeliorum libros sacri sacre & catholice Ecclesiæ canones sanxerunt, &c. Ergo sine dubio Apostoli in ecclesijs canones uel notas reliquerunt uerarum Scripturarū, uel quid esset recipiendum, uel quid esset respuendum: ut nō immerito omnes ad successiones prouocarent, quoties falsa pro ueris obtruderent Christianis hæretici. Sed de his ex patribus dictum est. Quam igitur impiè faciat Papa Romanus, pij facile expenderint, dum ex falsa hac successione ordinaria sibi prærogatiuam in totum Christianismum sumit, & fumosum titulum sibi uendicat, ut iure quodam sit reprehensus à concilio Carthagenensi 6. Nam cum pontifices Romani sibi aliquam auctoritatem sumere in concilia conarentur, miserunt ad istud cōcilium Faustinum episcopum, qui persuaderet patribus ibi collectis, inter quos Augustinus, Orosius & alij erāt, concilij Nicēni canonem extare de auctoritate & iure Romani pontificis in concilia. Sed concilium Carthagenense respōdit, ista non haberi in Græcis exemplaribus Nicænæ synodi: ut interim certiores fieri possent de hac re, miserunt aliquot legatos ad

Constantinopolitanum, Antiochenum & Alexandrinum episcopum, & ad priscas ecclesias, ut inde referrent autentica exemplaria istius synodi. Et per istos legatos receperunt exemplaria istius synodi uera & autentica, à prædictis episcopis, in quibus nihil tale reppererunt. Scribunt itaque ad Roman. pont. nullibi in patrum synodis definitum esse, ut aliqui à Romano episcopo ad concilia, tanquam primarij mitterentur. Tandem suam responsionem sic concludunt: Nolite concedere, ut sumosum typum seculi, in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem Deum uidere cupientibus præfert, uideamur inducere, &c.

Vt autem hodie Osius Polonus & alij effugium querant, ad euerendam huius concilij sententiam, proferunt ex quadam epistola Athanasij, ficta ad Marcum Papam, nescio quæ: quoniam introducitur in ea Athanasius conquerens de exemplaribus Nicæni concilij exustis, & de eius responsione, unde concludunt, non potuisse ex Oriente canones & exemplaria istius concilij peti. Hic non disputo, an audeat ille totum conciliū & tot illustria ibidem episcoporum Alexandrini, Cōstantinopolitani & Antiocheni patriarcharū testimonia & nomina, atq; legatorū etiam quæ ibidem aperte recitantur, refutare, aut hoc præter pontificium morem negare: suerum contra illum contrarium ex historijs ostendam. Sozomenus libro 2, cap. 17. Nicephorus libro 8, cap. 14. testantur Iulium, qui fuit Marci successor, fuisse tunc Romæ episcopum, cum celebraretur concilium Nicænum: quod etiam nō obscure apparet ex Apologia ipsius Athanasij. En Iulius tūc uixit, & Marcus iam dudū erat mortuus: quomodo igitur ab illo tunc exemplaria istius concilij petere potuit, quod Marci tempore nō erat celebratum? Petrus Nanus in præfatione dicit, illa quæ in tomo 4 Operū Athanasij extāt, uulgō ei ascribi, nō tamē eius esse & in eo extat hæc epistola & responsio Marci.

Nec Hieronymus meminit, uel quisquā ueterum istius Marcicæ epistolæ: & indicant scriptores ecclesiastici, exiguo tempore hæsisse in pontificatu Marcum, nempe octotantum menses. Sed uide pie lector, quomodo ibi Athanasius introducatur petere exemplaria noua concilij Nicæni, cū fateatur in eadē epistola, tamen incenderint libros Alexandria & alibi hæretici, ppter extirpandā Nicænam fidem, qua pij imbui solebant ibi quotidie: tamen ex frequenti repetitione iārum maximā hominū partē eo in loco imbutam fuisse ante librorū combustionē Nicæna fide. Quomodo igitur nō potuisset ex recēti memoria describere canones istius concilij sanctus ille pater, aut quomodo tūc ha-

buiſſet opus aliud reperere? Verūm, quæ ratione obsecro uir tantus Athanasius uocaret Romanū Papā uniuersalis Ecclesiæ episcopū, cum posteritas lōgo etiā post seculo, Leonis uidelicet tēpore & Gregorij, ab eo titulo abhorruerit? Adde, quod nihil in probatis Athanasij scriptis legatur titulorū uel præconiorum singulariter tributorū Romanis episcopis. Sæpe fecit Athanasius Iulij mentem in Apologijs, & alibi: sæpe etiam alij eius seculi scriptores in authenticis scriptis referūt de Romanæ ecclesiæ episcopis: & tamen nihil eis prærogatiuæ tribuūt tales patres, tantū quod simpliciter titulo Romani episcopi illos appellent. Valde simul impudēs est, quod ibidem dicitur in epistola sedes Romana mater & caput omniū ecclesiarū esse, quoniā nec tale qd uel ille uel quisquā scriptorum, qui eo tempore clari fuere, in probatis scriptis habent.

Introducitur in eadem epistola Athanasius dicere de 80 capitulis in Nicæna synodo contextis, in ipsius præsentia: quæ ait missa esse Syluestro Romano Papæ. Deinde contra habet Marci epistola responsoria, de inuestis Romæ 70 capitulis istius concilij, quæ ait se mittere Athanasio, ut etiā ex istis duabus epistolis appareat pugnant discordia: quāquā de istis omnibus capitulis nihil referat Eusebius, Theodoretus meminit tantū uiginti canonū in isto concilio conscriptorum, libro 1, cap. 8 & 13, ac libro 5, cap. 9 suæ Historiæ. Rufinus libro 1, cap. 6, 22 canones istius concilij recenset ordine. In opere Conciliorum etiam ex Græco exēplari numerantur uiginti canones: & nullibi in istis canonibus (licet Rufinus Romæ uixerit post Marci istius Papæ tēpora) iste canon, quæ contra Carthaginensis concilij ius ptulere Romani pontifices, de autoritate Romanæ sedis & episcopi, extat, tantū quod in canonibus quos Rufinus refert canone 8. & in canonibus operis Conciliorū canone 7 præcaueatur, ut prærogatiua Hierosolymorū episcopo seruetur. Apud Rufinum tamen Romano episcopo (canone 6) suburbicariarum ecclesiarū cura committitur. Opus Conciliorū canone 6, Alexandrino, Romano & Antiocheno parilem morē & potestatem tribuit, & non obscure illos Metropolitanos uocat. Quam etiā sint barbara uocabula & ab Athanasiano stylo aliena in istis epistolis Marci & Athanasij ficticijs, uix dici potest: ut etiā uel ex his possit deprehendi falsitas.

Gloriatur etiam in responsione Marcus, Romanam ecclesiam semper fuisse immaculatā, & mansuram semper ab omni labe. Quam uerò hoc falsum sit, opinor in libro 3 huius Partis declaratum esse. Apparet igitur hinc perspicuè falsa excusatio, Osijs Poloni.

Sed dixi.

Sed diximus in hac Parte secunda de Ecclesia & de Papa Romano, eiusq; iure prolixè. Vt autè de his omnibus plenius dicatur, cōsideremus id quod diximus in simili. Princeps amādare solet aliquod legatos suos, cū commētario earū rerum quas illos uelit agere, quam instructionem uocant.

Hic quæritur, An sit commentario mandatorum principalium à legatis, uel legatis à commentario autoritas? Aut ut forsan propius simile proponatur: Est Resp. quæ tota est in fide principis, à quo accepit leges, secundū quas debeat omnia, cū publice, tū priuatim gerere. Ibi rogetur, an legibus à principe præscriptis, autoritas sit ab ea Rep. uel sit Reipublicæ à legibus autoritas?

Certè quicunq; in Ecclesia docent, uel aliquid præscribunt, aut constituunt, ministri Christi & legati sunt, q nihil nisi quod Christo uisum sit, docere, præscribere, aut constituere debent: cōtra ueritatem nihil possunt, sed tantum pro ueritate, omnisq; eorum potestas in ædificationem est, in destructione ecclesiæ data. Hi habēt Scripturam, ueluti mandatorum Christi commentarium: habent & spiritum, si id uerè sunt quod audiunt, quo quæ commentarius complectitur, ritè explicent: in ijs etiam, de quibus tametsi Scriptura nihil meminit, nominatim & expressè, continentur tamen in ijs, quæ sunt in illa expressa. Ita Ecclesia quid aliud, quàm Respub. est? Regnum siquidem Dei, regnum cælorum & ciuitas sancta in Scripturis uocatur. Hæc tota in fide Christi est. Huius enim sponsa, huius corpus est. Nemo sibi in hac, aut pro suo arbitrio uiuit. Abnegent enim se ipsos, qui Christi uolunt esse discipuli, oportet. Christo Domino, ut ex eius sententia uiuat in omnibus, Ecclesia subiecta est, Ephes. 5. Huic Reip. Scriptura uice legum est, nam uoluntatem principis exponit, & instituit ad uniuersa uitæ officia, ut instructus sit homo Dei, ad omne opus bonum, 2 Timoth. 3. Quis igitur dicet Ecclesiam esse supra Scripturam? aut illam immutare posse, quod in Scripturis traditum est? nunquid legati dant commentario autoritatem, uel commentarius legatis, ut illis fides habeatur? Nonne commentario quem acceperunt à domino, sic legatos oportet esse addictos, ut quicquid dicant, quod in cōmentario expressum non est, quicquid ex commentario interpreterentur, id omne cum ijs, quæ commentarius exprimit, congruat necesse est, siquidem illi bona fide legatione sua fungi uelint. Ciuitatis, quæ ex præscripto uiuit principis, est, probè despiciere, si quæ leges, aut edicta

principis nomine adferantur, an uerè sint à principe profecta, uel subditiua. Fuerit autem hoc satis, ut dicas ciuitatem illam ius habere in leges principis, aut dare illis robur, facere uelue autenticas? Verū ueluti legati commentarium & mandatum deferunt, certi, quod principis sui sint cōmentarii, ad eos ad quos ablegantur à principe: ac tāquā ciuitas, quæ leges & edictum principis sui accepit, diligenterq; istas leges & mandatū commendat seruādum plebi: ita quoq; sunt Apostoli Christi per spiritū edocti, ut sciant, qui nam sint commentarii ueri, ac præscripta Christi. Ideoq; ex multis falsis euangelis potuerunt cognoscere, quænam uera essent: id est, quæ haberent ob signationem spiritus, ueluti cōmētarius sigillo principis ob signatur. Hæc uera Euangelia numero quatuor, repudiatis reliquis, cōmendarunt Ecclesiæ & communioni. Illa custodiuit ista diligenter, & cum postea multa euangelia, tum sub nomine Petri, tū sub nomine Thomæ aut Matthiæ, falsa q; Acta Petri & Pauli obtruderent hæretici: seruatis quatuor Euangelis, repudiavit reliqua omnia ciuitas mystica. Epistolis uerò Pauli, quas ab ipso acceperat cum Actis Apostolorum, priore Petri & Ioannis epistola, similiter tanquam indubitata & certa Spiritus S. testimonia cū prædictis 4 Euangelis amplexa est. Etenim cū ouium Christi sit, pastoris sui uocem sequi, fugere alienorum, alteram ab altera discernat, necesse est. At quia in hoc tantum discernunt, ut uocem pastoris sequantur, aliorum fugiant. Qui enim Christum audiuerant, & ipsius spiritu edocti erant, ac in omnem ueritatem ducti, id facillè potuerunt discernere, ex dono autem in primis de diiudicatione spirituum, quod tum maximè peculiare fuit, *Αὐτοῖς ἵνα οὐκ ἐκείνους ἀκούσιν*.

Et uerum est, quod scriptura Sacra approbatorum utriusq; Testamenti librorum locuples sit, & tam diues, ut erudiat nos ad salutem, iuxta Paulum: quæ quærimus amplius? instruat ad omne opus bonū: (utruq; hoc testatur de Scripturis ueteris Testamenti) quid præterea adijciet? Ecquid potest omnino fingi, quod uirum bonum & probum deceat, aut exornet, nec comprehendere sit uel in hoc solo diuinæ legis capite. Diliges proximum tuum sicut te ipsum? Ergo Scripturæ, nihil quod cū ea pugnet, eoq; impiū sit, adijci potest. Nec quoque fas est, ei aliqd detrahere, iuxta pceptū Deuter. 12.

Disputatur hodie de successionē ordinaria, sed uide lector. Olim cōspirauerāt Iudæi & Pharisei, & in synodo cōcluserant, ut si quis confiteretur eum esse Christum, à syna

goga eijceretur. Ecce summa & omnium saluberrima ueritas, quam si sapuissent, obuijs uulnis acceptare & amplecti debebāt, à primoribus populi cōcordibus suffragijs reprobatur. Ecce de Domino iudicant miserī, ac multis nominibus condemnādi ferui, negantes eum esse Dñm ac Christū. An ideo Christus non erat Christus? absit. Deinde quoniam inter ipsos conuenerat, hūc Iesum non esse Christum: cōsequenter etiā 10 potestate & auctoritate sua mādant ac prohibent, ne quisq; eum confiteatur Christū. Ergo sumunt sibi id potestatis in populo Dei, ut quod ipsi esse negant, nemo asserere: & contrā, quod esse dicunt, nemo negare debeat. Ita uolunt haberi dñi in populo Dei, secundū quorū sententiā populus credere, uel nō credere cogatur. Sic dicūt, Nūqđ ex principib; aliquis credidit in eū? Dominiū hoc in causa fidei etiā inter Christianos 20 obtinuit, ut principes in populo Dei, qui nomen episcopi habēt, quicquid cōcludant, id sit ratū habendum: ideōne Euangelij ueritas manet, & est ueritas? maximē. Porro, Pharisei non fuerunt cōtenti doctrina & admonitionibus, sed pēnas etiā adiecerunt, perinde atq; principes gentiū subditis suis cū uolentia imperant. Conquestus est de hoc Dominus per prophetā Ezechielem, cap. 34, dicens: Cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Prohibuit hoc quoq; Apostolus Petrus, 1 Petri ultimo. At hodie consuetissimū est in Ecclesia, ad hāc imperandi formam, pēnarum minas maiorum adijcere statutis. Illi tantum excōmunicabant inobedientes, hodie ferro, igni & aqua diuersum à suorum conciliorū decretis sentientes insectantur. Et apud Ioānem legitur, Multi ex principibus crediderūt in eum, sed propter Phariseos non cōfitebantur, ne de synagoga eijcerentur, &c. Tales multi etiam in Papatu sunt, qui timent prębendas, &c. Romana ecclesia, si esset mater omnium, ut uolūt pontificij, à qua tanquā phrōtisterio, omnes traditiones Apostolicę proficisci deberent, & omnis ueritas ad ecclesias pmaneret, essetq; reliquis doctrina, sapientia & pietate pręstantior, quę sola quod pium, quod rectū, quod utile & ad ædificationem in primis ecclesię faceret, 50 sciretq;: certē mirandum est, quod ab exteris ecclesijs, id est, ab Orientalibus mutuata sit cantum, & eius usum: imō, quod magis certē mirandum est, primō omnium in Occidentis ecclesijs, cœpit cātilenas exercere Ambrosius in Mediolanēsi ecclesia: ex qua translatum esse hunc usum cantandi Psalmos ad alias ecclesias, non obscure testatur Augustinus.

Summa unitas est, in Christo manere. E

go sum uiris, ait, uos palmites: sed hanc unitatem alij à Christo ad Romanā ecclesiam referunt. Verum quidē est, quod nemo extra Ecclesiā, id est, extra corpus Christi, qđ est uera Ecclesia, saluatur: sed hoc nō ad corporis, sed ad capitis cōiunctionē referendū. Chrysost. homil. 7 in epist. ad Colos. ait: Nec obrineris caput, ex quo totū corpus. Hinc scilicet corpus habet, ut sit, & ut bene habeat. Quid relicto capite mēbris inheres? Capite si excideris, perijisti, ex quo totū corpus. Quisquis tandē sit, uinere nequit, nisi ex capite illi coadunatus uirā habeat. Omnis Ecclesia, quousq; caput habuerit, crescat. Hęc ille. Caput autē Ecclesię Christus, ut Paulus in Ephesiorum epistola dilucidē exprimit. Petrus cum inquit, Ad quē ibimus? uerba uitę habes: nō dixit, eundū esse ad Ecclesiā: sed si ille dixerit, eundū esse ad Ecclesiā, 20 obsequemur, nam rectē iubent. Ibimus ad Ecclesiā uerā & synceram, quę solius Christi pręceptis ac iussis obedit & credit, ut Petrus ait de hac Ecclesia apud Clementem: quęq; tanquā marito Christo sponso accipiti suo (ut Paulus Ephes. 5 scribit) subiecta est, ad quam homines deferendo reuerſi sumus, quia Ecclesia ducit nos cum Petro ad Christū. & August. ait, Euāgelio nō credere, nisi me cōpelleret Ecclesię auctoritas, &c. Nā Ecclesia Christi ad hoc ducit & promouet, ut Euāgelio credatur, & nō humanis statutis: sed Romanorū ecclesia uocem alienā pluris facit, quā Christi in Euāgelio loquentis, Oues meę uocē meā audiunt. Nō est quod qsq; Ecclesiā obijciat, nō enim homo potest quicquā accipere, nisi fuerit ei datum desuper de cœlo. Nō enim, ut August. contra Donatistas annotat, scriptū est, Nisi datū fuerit ab Ecclesia, sed, Nisi datū fuerit 40 cœlo. Ergo quod de cœlo est, hoc haberi potest: & quis dubitat Sacra scripturā non esse celestem illā doctrinam, quā ē sinu patris depromptam huc ad nos detulit filius? Romanus pontifex, ut triplicis regni, cœlestis, terreni & inferni potestātē innuat, triplici diademate insignitū caput omnib; adorandū ostētat. Sed quęso unde hoc accepit? Si ē cœlo accepit, firmū esto: sed id falsissimū est. Regnū Christi nō est de hoc mundo: si à Cōstantino, ut ipsi fatētur, est inanis fastus: & mox sequitur hoc minimē bonum esse. Quia non potest homo accipere quicquā, nisi ei ē cœlo datū fuerit. & Iacobus ait, Omne bonū desursum est descendēs à patre luminū. Potestātē episcoporū, qui principes sunt, ē Roma accepit ecclesia Occidentaliū. Si acciperet ē cœlo, haberet episcopos: tā uirō nō habet, nisi laruas & inanes episcoporū titulos, ut fastum & tyrannidē taceamus. 60 Ecclesia certis nititur fundamentis, & est

cetera

certa de fide & doctrina sua. Postquam uero de agraphis traditionibus non possit certo tradi, quòd sint ueræ Apostolorum traditiones, nos institutum nostrum latius confirmare studebimus, probantes solam canonicam Scripturam esse ueram traditionem Apostolorum, quæ extat in Ecclesia tantum.

De Lucæ Euangelio sic scribit Eusebius libro 3, cap. 24: Cum uideret Lucas multos falsam enarrationem Euangelij conscribere, in initio causam Euangelij sui exponit, uolens nos abstrahere à cæterorum narrationibus, ut fidè faceret per se conscriptæ ueritati: certus quod eam uel Paulo exponente, uel Apostolis alijs, quæ ab initio ipsi uiderant ac si bi tradiderant, consecutus sit, & hæc nobis per propriū Euangelium tradat. Et rursum capite 4 eiusdè libri: Lucas medicus Pauli & reliquorū Apostolorum socius, secundū eam medicinam quā ab Apostolis uel societate uel traditione susceperat, duos nobis medicinales libros, quibus non corpora, sed animæ curantur, explicuit. Euangelium etiam, in quo sic præfatur: Sicut tradiderūt nobis hi, inquit, qui ab initio ipsi uiderunt, & ministri uerbi Dei, quos ab initio secutus sum, &c. Vides quid Ecclesiæ tradiderit.

Hic Lucas testatur, & de eodem Eusebius, quòd ex Pauli & aliorū Apostolorū expositione discens Euangelium suū, ut uerā Apostolorum traditionē nobis tradiderit: ideoque in initio suū Euangelium ostendit uerā traditionē esse, quo ait conscriptū esse id quod tradiderūt hi, qui ab initio ipsi uiderunt, & ministri Dei uerbi fuerunt. Igitur quæ ab initio uisa sunt ab Apostolis, & quæ uerba Dei sunt, conscripsit, & si alia aut plura tradidissent Apostoli, quàm Lucas conscripsit, certè illa non omisisset: nec tamen audiendi sunt qui dicunt alia tradidisse Apostolos præter ea, quæ à Luca conscripta sunt, cum tamē non haberēt auctoritatē ex suo cerebro fingendi aliquid, sed doctrinā acceptam nationibus tantū assignandi præceptū, ut ex Tertulliano alibi in his libris probatū est. Legationem fuerūt Apostoli, ergo non potuerunt præter Domini præceptū, aut extra eius legationem aliquid facere. Habebāt hi legationē hanc, ut prædicarēt Euangelium omni creature & docerēt homines obseruare quæ Christus illis præceperat. Audis quid acceperit Ecclesiā ab Apostolis?

Itaque ad illam traditionem, quā Lucas conscripsit, omni populo annunciandā emissi sunt Apostoli: ut constat ex Christi mandato & ex citato loco Eusebij. Ex ijs enim scripsit Lucas contextū Euangelij, quæ uerbi Dei ministri sunt, id est, qui illi uerbum Dei dictarunt, chartis comprehendendum. Eusebius scribit Lucā duos medicinales libros, quibus anima sanatur, conscripsisse. Si enim il-

li libri ad sanitatem animæ sufficiūt, ergo non est opus noua aliqua medicina, aut aliqua peregrina medicamenta quærere: quia sanis non est opus medico. Cōstat igitur, alias traditiones, quotquot sunt extra uerbum Dei, cuius ministri erant Apostoli, excogitare, non esse ab Apostolis profectas, licet titulum Apostolorum præ se ferant.

Ne tamen adhuc calumnientur aduersarij, quasi non omnia tradiderit Lucas, nos perstruimus eius præfatūculā in Acta Apostolica, & pro nostro more discutiemus eā. cuius uerba sic habent: Superiore uolumine diximus de omnibus, quæ cœpit Iesus docere & facere, ad eum usque diem, quo postquam impartitus in hoc ipsum Spiritum sanctum mandata dedisset, quos delegerat, Apostolis, sursum assumptus est. Sic quoque præfatur in suum Euangelium: Visum est mihi ut cunctis ab initio exacta diligentia peruestigatis, deinceps tibi scriberem optime Theophile, quòd agnoscas eorū de quibus edoctus fueras, certitudinem. In his præfatūculis potissimum duo sunt consideranda. primò, quòd de omnibus dixit, & cunctis exacta diligentia peruestigatis deinceps scripsit: ut Theophilus, ad quem scribit, agnoscat eorum, de quibus edoctus erat, certitudinē, ideo cuncta ab initio exacta diligentia esse à se peruestigata ab ijs, qui pars aliqua fuerunt eorū quæ narrabant, ostendit: ut intelligamus, nihil ab illo omissum esse, sed omnes traditiones & doctrinā uerā necessariamque, quā Apostoli tradiderunt, se tradidisse scriptisque comprehēdisse. Secundò & hoc est præpendendū, quòd ob eam causam scripsit, ut cognosceret eorū de quibus edoctus fuerat, certitudinē. Ergo in eadē erat doctrina sine dubio ab Apostolis instructus Theophilus, quā conscripsit Lucas. Vult igitur doctrinā in Theophilo confirmare, quā edoctus erat. Vnde colligimus, nihil aliud uel plus, uel minus docuisse Apostolos, quàm Lucas scripserit. Inquit enim, De quibus edoctus erat: non aliud didicerat Theophilus, quàm quod Lucas scripsit. Ergo uel hinc sequitur, aliam non esse doctrinam uel traditionem Apostolorū, quàm eā, quæ apud Lucā & alios Euangelistas extat, nec aliā quærendā apud Ecclesiā. Itē, de Euangelio Marci libro 3, cap. 4. suæ Historiæ sic scribit Eusebius: Marcus quæ ex ore Petri prædicata fuerāt, conscripsit. Item, cap. 23: Quæcunque Marcus meminerat à Petro dicta, conscripsit, nec quid ex auditis omisit, aut aliquid falsum scripsit. Idē libro 2, cap. 15: Sermo ueritatis & lucis, qui per Petrum prædicabatur, uniuersorū mentes placido illustrauit auditu: ita ut quotidie audientibus eū, nulla unquam satietas fieret: unde neque auditio eis sola sufficit, sed Marcum discipulū

eius

eius omnibus precibus exorant, ut ea quæ ille uerbo prædicabat, ad perpetuam eorū commonitionem habendam Scripturæ traderet, quod domi forisq; in huiusmodi meditationibus permanerent: nec prius ab obsecrando desistunt, quàm quæ orauerant impetrarent. Et hæc fuit causa scribendi quod secundum Marcum dicitur Euangelium. Petrus uerò, ut per Spiritum sanctum religiosè furto spoliatum comperit, delectatus est, fidem eorum per hæc deuotionemq; cōsiderans, factumq; confirmauit, & in perpetuum Scripturam hanc legendam ecclesijs tradidit. Hactenus Eusebius.

Idem Irenæus refert de Marco libro 3, cap. 1: Marcus, inquit, discipulus & interpres Petri, & ipse quæ à Petro annunciata erant, præscripta nobis tradidit. Hinc multa ueniūt obseruanda, quæ sufficient ad refellendum errorem Papistarum omnium. Dicit Eusebius Marcum ex ore Petri prædicata conscripsisse, eiusq; dicta literis comprehendisse: & scribit Irenæus eum quæ Petrus annunciauerat, nobis præscripta tradidisse. Itaq; cōstat & manet uerum, quod nihil aliud Apostoli tradiderunt, q̃ quod in Scripturis positum est. Hinc certè Hieronymus ait, quod traditio illa sit uera, quæ in hoc toto mundo prædicata est ab Apostolis. Et nūc manifestū est, nō aliā esse traditionem, q̃ Euangelium. Quare & Irenæus ait eodē libro & capite, id omne in Scripturis nobis traditū esse, quod Apostoli prædicauerunt, præconiaueruntq;: atq; hæc omnia, ut idem capite quarto eiusdē libri tradit, Ecclesiæ cōmendata sunt. Et quæ ueritatis sunt, ait, facile est ab Ecclesia sumere, cū Apostoli quasi in reposito riū diues plenissimè contulerint ea omnia in Ecclesiam, quæ sunt ueritatis, ut omnis quicunq; uelit sumat ex ea potum uitæ. Hec est uitæ introitus. Idem libro eodē, cap. 3 sic scribit: Traditionem itaq; Apostolorum in toto mūdo manifestatam, in Ecclesia adest p̃spicere omnibus q̃ uera uelint audire, &c.

Quicquid ergo prædicatum est ab Apostolis, id conscriptum & literis comprehensum est, atq; ab Apostolis Ecclesiæ cōmendatum. Quare quod apud Ecclesiā in commendatis scriptis non reperitur, id credendum non erit: quia hoc Apostoli non tradiderunt. Nam quæcunq; à Petro dicta & prædicata sunt, Marcus conscripsit, eaq; conscripta Petrus Ecclesiæ perpetuè legenda cōmendauit. Libros uerò canonicos pro ueris ac authenticis retinet Ecclesia ex cōmendatione Apostolorū, ueluti alibi p̃batū est. Et Nicephorus pulchrè ait libro 2, cap. 45 historię suę Ecclesię libros illos quos habemus in nouo Testamēto Ecclesię traditos, auctoritate ualuisse semp. At nō semp ualēt traditi-

ones, &c. Est quoq; in uerbis Eusebij obseruandum & notandū hoc, quod Christiani pij olim in Sacre scripturæ meditationibus domi forisq; permanferint. Hinc nō frustra laicos hortatur Chrysostomus super epistol. ad Colossens. homilia 9, ut sibi Biblia cōparēt, aut saltē nouū Testamentum, & se quotidie in his exerceāt. Et sanè quàm diu illud Sacrarū literarū studiū in Ecclesia durabat, nō tot abusus & decretis Ecclesia premebatur. Nunc uerò prælati ecclesiastici uolūt suos discipulos esse occupatos in Decretis & Decretalibus: ideoq; factū est, ut tāta cōstitutionum mole grauata sit Ecclesia.

Postremò & hoc considerandū est, q̃ per Spiritū sanctū Marcus scripserit Euangelium, & hoc Petrus legendū ecclesijs sua auctoritate commendauerit. Quodcūq; ergo canonici ecclesiæ retinēt, hoc profectū est à Spiritu sancto: & Spiritus sancti doctrina cōmendata ecclesijs diligēter obseruatur, neq; perire potest. Alias autē fictas & uanas traditiones, quæ nō in Scripturis comprehenduntur, certum est non profectas esse à Spiritu sancto: nec legitur alicubi has Ecclesiæ cōmendatas esse, tanquā canonicas Scripturas, aut perpetuè in eo honore seruatas & custoditas ubiq; fuisse apud omnes ecclesias, ueluti Sacrarum literarum auctoritas, quæ semper & ubiq; ualet.

Christus inquit, Data est mihi potestas in cœlo & in terra: item, Omnia mihi dedit pater, Omnia mihi tradita sunt à patre. Venite ad me omnes qui laboratis: ite, Euntes docete omnes gētes: non dicit sibi illa omnia nota esse, sed tradita: ne putemus eum in sapientia Dei tantū esse perfectū, & nō etiam in rerum omnium cūm cœlestium tum terrestrium potestate. Non solum ita in terras descendit, ut nomen patris posset significare mortalibus, aut uoluntatem eius: sed ita simul, ut plena instructus potestate quæcunque ad salutem necessaria sunt, pleno iure possit gratuito largiri. Idem Christus Ioannis 7 ait, Mea doctrina, nō est mea, sed eius qui me misit: itaque non alia doctrina in Ecclesia audienda, quàm de qua dici possit, quod nō loquentis sit hominis, sed mittentis Dei. Petrus ait, Ad quem ibimus? uerba uitæ habes. Ergo ex uerbis Christi uita æterna acquiritur, & uerbum Dei est uerbum uitæ, atq; qui ex Deo est, uerbum Dei audit. Ergo fidei Christianæ certitudo non est aliunde petēda, quā ex ipso uerbo Dei. Si uerò essent adhuc noui articuli necessarij p̃ter illos, quos Scriptura nobis præscripsit, tūc nō posset esse Euangelium nobis potētia ad salutē credētib;: tūc quoq; falsum esset Ioānis dictū, qui scribit, nō omnia Christi facta esse scripta, licet illa esse scripta fateatur, quæ

tur, quæ ad fidem & salutem sufficiunt, teste etiam Augustino & Cyrillo: sic enim ait, Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus sit Christus filius Dei, & credentes habeatis vitam æternam. Ergo ex scriptis fides sufficiens & salus æterna acquiritur. Et in hac sententia sunt etiam scholastici doctores. Gabriel in 3. distinctione. 24. q. unica. ait. Summus pontifex uel ecclesia non potest nouum articulum fidei facere, nec articulum fidei mutare. Item, Scotus distinctione 11. questione 3. quarti, ait: Summus pontifex una cum concilio, hoc est ecclesia catholica, quicquam uerum aut falsum facere nequit, ac pinde novos articulos fidei constituere. Cum autem certum sit, non esse licitum novos articulos fingere alicui, siue ecclesie, siue pontifici, quia ecclesia, ut Petrus apud Clementem ait, & alij patres scribunt, tantum solius Christi præceptis ac iussis credit, eisq; acquiescit: & Papa, qui Petri successor esse uult, non potest aliud nobis prædicare, quam quod Petrus primò prædicauit, uelut inquit Leo I Papa sermone 2. in anniuersario die Assumptionis illius ad pontificis munus. Sequitur ergo solam Sacram scripturam nobis ad salutem sufficere esse, & solummodo retinendam esse pro uera doctrina.

Hieronymus rectè itaque in Psal. 86, qui incipit, Fundamenta, superuersum loquitur, 3. Et principum horum qui fuerant in ea, &c. Principum ait, hoc est, Apostolorum & prophetarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat, Qui fuerunt, non Qui sunt: ut exceptis Apostolis quodcunque aliud postea dicetur, abscindatur, non habeat postea auctoritatem. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamuis disertus sit, non habet auctoritatem. Hæc ille. Et rursus in epistol. de celebratione Paschæ, quam & Augustino tribuunt, inquit, Seruemus maxime illud, quod de scripturis defendi potest, sicut de hymnis & Psalmis canendis: cum & ipse Dominus & Apostolorum habeamus documenta, & exempla, & præcepta de hac re utilia, &c. Plures uerò auctoritates de eadem re ex Hieronymo sunt in prima Parte & Prolegomenis adductæ.

Non potest ecclesia Christi iudicijs & decretis hominum esse tranquilla: tunc exultat & confirmatur, cum uerba Dei audierit. Idcirco sponsa in Canticis mira cum uoluptate dicit: Et dilectus meus loquitur mihi. præterea nec ecclesia debet aliter iudicare, nisi ex Scriptura. Si ex Scripturis iudicauerit, iudicium eius haud negligemus, si secus, cum Paulo dicendum erit, nobis pro minimo esse, ut uel ab ea, aut ab humano die iudicemur.

Porro nunc ecclesiam & pontificem Ro-

manum, cui annectunt ecclesiam, nobis obijciunt, quanquam de hoc in his libris Partis 2. satis sit responsum: tamen certum est, quod Papa Romanus sibi usurpat dominium & primatum in reliquis ecclesijs & episcopos. id enim non habet ex iure Diuinæ scripturæ, nec ex Apostolicæ ecclesiæ consensu & permissione, sed ex sua uoluntate & arrogancia. Itaque ecclesia esse non potest. Sic Victor sibi rapuit imperium excommunicationis super Asianos: sed repressus ab Irenæo & alijs bonis episcopis. Marcion autem hæreticus à patre suo catholico & sanctissimo episcopo excommunicatus ob uitiatam & stupratam uirginem, qui cum in illa ecclesia absolui & reconciliari non posset, Romam petiit, & ibi uoluit in ecclesia communicare: quod minime permisit ecclesiæ Romanæ disciplina, quæ salua & integra ea tempestate manebat: nec ei successit, ut absq; paternæ ecclesiæ consensu absolueretur. Cypriani tempestate Cornelius Romanus episcopus in Aphricâ quosdam remisit ibi excommunicatos, ut ibi absolueretur, ubi & causa cognosci, & testes haberi poterant. Sed postea nondum destitit Romanus pontifex ex mera arrogancia ius & dominium usurpare in exteris ecclesijs: & cum uellet Apicarium presbyterum, ab Aphricanis episcopis excommunicatum & depositum restituere & absolvere, quod ad se appellasset, minime ei successit propositum, licet multaper Faustinum Potentinum episcopum ac suum legatum tentauerit atque commetatus fuerit. Tandem Aphricanis episcopis nunquam potuit ostendere (ut iactitauerat se facturum ex Nicæno concilio) se huiusmodi habere facultatem, ut ad ipsum ex diuersis orbis partibus liceret appellare. Nam hoc neque Antiochiæ, neque Alexandriæ, neque Constantinopoli, neque Carthagini potuit reperi describuntur in actis Nicæni concilij: Romanus episcopus id iactitabat se habere in suo exemplari, quod tamen producere nunquam ausus est. Sic fecit Iulius, sibi in Asianos & Orientales auctoritatem sumens, ut antea probatum est: & quotquot fuerunt, hoc laborarunt uitio, ut sibi uniuersalem titulum & dominium in omnes ecclesias ex philautia & arrogancia usurparer. Zepherinus tradit ab alijs ad hanc Rom. ecclesiam appellatum esse, & hæc uocat matrem, 2. q. c. ad Romanam. Calixtus hæc uocat caput, distinctione 12. cap. non decet. & matrem quoque: eodem titulo honorat & illam ibi dicit Fabianus. Sixtus se uocat uniuersalem episcopum, 2. q. 6. cap. si quis uester, quod omnes ad hanc ut ad caput suffugere debeant.

Syluester uocauit primam sedem, quam uult à nemine iudicari, 9. q. c. 3. nemo iudicet. Idem & Iulius ibidem. Idem & Gelasius ait, q. de omnibus ecclesijs hæc iudicet, & cuncta per mundum.

Item, ibi-

Item, ibidem Symmachus capite aliorū. & Vigilius, capite qui se scit. Item, quodd Romanī episcopi statutis obediendum, Gregorius distinctione 12. c. præceptis. nec alicubi fas esse transire Romani pontificis leges, distinctione 19. c. nulli fas. Item, nullus de Papa & eius sede iudicabit, Nicolaus 17. q. 4. c. nemini. Hæc & similia ibidem habentur.

Sed credendum est, adulatorem pontificium Gratianum multa istis uicis tribuisse, 10 quæ fortè ipsi dum in uiuis essent, non cogitauerūt. In distinctione 40. à nemine dicitur Papa iudicandus: deinde & hæc uerba ibidē reperiuntur, c. si Papa Romanus. Papa Romanus à nemine redarguetur, etsi oēs homines secum ducat in ignem æternum, & mæcipio gehennæ subijciat. quia ipse à nemine iudicatur, sed iudicat omnes. O' horrendam blasphemiam, o' temerariam audaciam. Sic & Innocentius inquit 9. q. 3. Nemo iudicare 20 rit primā sedē: neq; enim ab Augusto, neq; ab omni clero iudicabitur. in quod decretum sic nugatur glossator: Cōcilium nō Papam potest iudicare. Sic alibi Papa dicitur à glossatoribus naturā rerū immutare posse. Hæc ne omnia falsa sunt? Sed postea his contrariū statuit concilium Cōstantiense & Basiliense, nempe cōcilium esse supra Papam. Reprehendit quoq; Irenæus cum multis alijs Victorem Romanum: itē, Augustus Theodosius, ut dictum est, reprehēdit Damasum: item, concilium Carthaginense reprehēdit pontificem Romanum, titulum fumosum ambientem: item, Constantiense eorum cōciliabulum deposuit Ioānem XXII. & in eius locum Martinum constituit: item, Basiliense concilium deposito Eugenio, alium statuit: item, Cyprianus in publica synodo Carthaginensi, quod & Augustinus alibi refert, stans in episcoporum corona dixit, Superest, ut quod singuli serimus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communione aliquem, si diuersum senserit, amouentes. Neq; enim quisquam se uestrū esse episcopum episcoporum cōstituit, aut tyrānico more collegas suos (quēadmodū Papa Romanus) ad obsequēdi necessitatem adigit, quando habeat omnis episcopus pro licentia potestatis & libertatis suæ proprium arbitriū, tanquā iudicari ab alio non possit, cū 50 nec ipse possit alium iudicare: sed expectemus uniuersi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ gubernatione, & iudicādi de actu nostro. Et eadem ferè refert in epistola ad Stephanum & ad Pupianum: & grauissimè in eos inuehitur, qui uolunt in alios episcopos iudicium exercere. Hæc ideo recitare uolui, ut ostenderē, quā multis falsitatibus et nugamētis ab antiqua

Ecclesia alienis sit refertus ille impurus libellus Gratiani in Decretis, quem Staphylus laudat. Sed ex ipsis scholasticis & Papiasticis theologis, quidam Antoninus Florentinus in summa parte 4. tit. 11. ca. 8. multa reprehēdit in Gratiano, & sic ait paragrapho secundo: Interdum ex suo sensu loquitur Gratianus monachus. Itē, probat hoc ex distinctione 13. ubi docet, Gratianus, ex duobus malis unum esse eligēdum. Sed hoc falsum esse ostendit Antoninus ex glossa summaria ibidem. Item, arguit eum in distinctione 95. quod dicat necessitate urgente in absentia episcoporum, ubi cōsuetudo est, posse presbyteros confirmare & chrismare in fronte: quod negat esse uerum ex glossa, & ex Thomæ 4. probat hoc, corruptelam esse, & non consuetudinem. Item, paragrapho 3. arguit eundem in 12. q. 10. ex glossa falsitatis, de clericis, an debeāt habere proprium. Sic & plura ibidem uide. Hæc ideo uolui adducere, ut omnibus notum fieret, quā uanum sit corpus doctrinæ pontificiæ. audet enim Staphylus Decreta uocare Corpus doctrinæ catholicæ, id est, pontificiæ.

Tolerabilia decreta, quæ decori & ordinis causa pro cōsilio possent in ecclesijs tolerari, (non autē pro præcepto) illa non solum negliguntur aut contemnuntur à nostris aduersarijs, uerū etiā exploduntur: atq; ideo ante multa tempora sunt per subsequentes pontifices mutata & reiecta. Legatur Platina, Blondus Sabellicus in eorum uicis.

Duo potissimū uenati sunt Romani pontifices: unum, ut augerēt dignitatem & amplitudinem Romanæ sedis: alterum, ut ornatum templorum imperitorum oculis spectandum darent, arbitrātes externam pietatem multum ualere. nam maxima istorum pars pompam & externum phanorum cultum quæsiuerunt: putantes si marmore, auro & argēto uel gemis ædificia ecclesiastica struerent illustrarent uel, se magnū et quidē gratū opus præstituros Deo: quasi Deus habitet, aut habitare uelit in manufactis tēplis, & nō potius in cordibus fideiū. Hunc tamen abusum sanctissimi patres culpauerunt inter quos primus & præcipuus est citandus Hieronymus, quē magni fecit Damasus Papa, qui eius scripta approbavit. Sic autē in epistola ad Demetriadem scribit: Veris Christianis aliud est propositū, uidelicet Christū uel scire in pauperibus, uisitare in languētibz, pascere in esurientibus: alij gemmis aurata distinguant altaria, &c. Idem dicit in epistola ad Nepotianū. & Ambrosius in libris Officiorum ait: Aurum Sacramenta non querunt, neq; auro placēt, quæ auro non emuntur, ornatus Sacramentorum redēptio capitaliorum est. Ille uerus thesaurus Dei, qui operatur

Iacobus ad
dradus lib.
10 Oratio
dixit et
plicatione
ait, Gratianus
num erat
& delirant
quod pro
bat ex
stincta
diaconis
interim
phylus ad
Gratianus
Corpus do
Arina con
scriptum
se.

redemptionis agnosco, cū in utroq; uideo redemptionem, & calix ab hoste redimat, quos sanguis Christi à peccato redemit. Et Chrysostomus alibi: Certè non erat ex argēto mensa cœnæ, nec ex auro calix, quo Christus sanguinem suum discipulis prębuit. Nō est opus uasis, sed aureis animis.

Acatius Amdę episcopus, Cyrillus Hiero-
solymorū, & Exuperius atq; Augustin. puta-
rūt Deum nō habere opus discis, neq; calici-
bus: atq; cōstarunt sępe aurū & argentū Ec-
clesiæ in usum pauperum. Hinc Ambrosius
in iisdem libris ait: Qui sine auro misit Apo-
stolos, & Ecclesiā sine auro congregauit. Au-
rum Ecclesia habet, non ut seruet, sed ut eri-
gat ex eo, & subueniat in necessitatib. Hinc
Satyricus poera hunc abusum taxat:

Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum?

Quanto item studio auxerint dignitatem
& amplitudinē Papalē Romani pontifices,
& in hac quærenda & promouēda sedis Ro-
manę potentia elaborarint toti, multis ex
hoc Opusculo notū fiet. Nam ijs nō est ob-
secrū, qui in Platina, Stella, Volaterrano,
Naclero, Sabellico & alijs Ecclesiæ histori-
eis uersati sunt, serius tandē imperia acces-
sisse ad sedē Romanā, dominiaq; q̄ magna
fraude uenati & adepti sunt Papę. Quām ue-
rō uia hęc sit donatiō Cōstātinī, quā fingit Gra-
tianus & pontificij omnes, Laurentius Val-
la, & etiā nostri, pręsertim qui historię Eccle-
siasticę Centurias colligunt, cōmonstra-
rūt. Id autem scio, ut rē ipsam dicam, omnia
opera pontificum Romanorū, qui se Petri
successores faciunt, eosq; ipsos aut in lapi-
dibus, aut in tēplis, aut in tectis ædificandis,
aut in imaginibus, ornandis, aut in monaste-
rijs condendis, uel tēplis dedicandis, uel
in augendis Ecclesiæ opibus, in primis autē
in amplitudine Romanę sedis pmouenda
& quærenda, uel in excommunicandis Im-
peratoribus, & similibus nugis totos esse,
sed in proprio ministerio episcopi nunquā
aut rarō uersati sunt.

Omnis anima, inquit Paulus, subdita sit
pōtestatibus, quæ à Deo sunt. Ex hoc signo
uniuersali colligit Chrysostomus sacerdo-
tes & monachos esse subiectos principibus,
quantū ad ciuilia officia attinet. Aduersatur
itaq; hic locus priuilegijs clericorum & mo-
nachorum à multis Papis p̄fectis: ut Basili-
us in regula Monachorū, cap. 97, annotat, at
que Origenes: quāquam huius sententiā
isthac quidam dirigant, ut ex autoritate Ori-
genis eximere conentur se pōtestatibus secu-
laribus, q̄ spirituales dici nolūt: interim illi
facile cōsiderāt mentē Origenis, q̄ omnia q̄
subijcit, legunt. Est ea iā peruersitas quorun-
dā, ut non solū se ab ista subiectione uniuersali
exemerint, sed hęc quoq; Apostoli sen-
tentiā ad se rapuerint, ut Apostolū intelli-
gelint, cōtra omniū ueterū sententiā & Pau-

li clarissima uerba ipsum loqui de potestas-
te episcoporum, & Ecclesiastica: quod tyran-
nidi suæ non solum plebes, sed & ipsos su-
premos magistratus subijciant. Atq; hac ra-
tione dederunt pontifici Romano potestas-
tem terreni atq; cōlestis imperij.

Eckius in suo Enchiridio hunc locum A-
postoli primatui pontificis Romani aptat.
Hoc fecerunt ante ipsum Donatistæ, qui ne
potestati Cæsariæ subiacerent, hunc locum
de ecclesiasticis honoribus exposuerūt, gla-
dium interpretātes uindictam spiritalem, id
est, excommunicationem: quos refellit Au-
gustinus cōtra epistolam Parmeniani, libro
1, cap. 6, ex sequentibus Pauli uerbis in eo-
dem capite. Bonifacius III in Extrauagan-
te unam sanctam, uerba Pauli, Potestates q̄
à Deo sunt ordinatæ, malè ordinat, cum sic
colligit: Spirituality corporalibus pręstat: igitur
ecclesiasticas personas pręesse, & magi-
stratum ijs subiectum esse oportet. Sed con-
trā sic rectè collegisset: Deus ordinauit ut om-
nis anima *ἐξουσία* *ἐκ* *θεοῦ* sit subiecta, &
non est *ἐξουσία* nisi à Deo. Igitur usurpata po-
testas Romani pontificis, monarchia & pri-
matus non sunt à Deo, nec Deus eas ordina-
uit. Sed antiqui pontifices melius senserūt.
Nam Gregorius se ultro subiecit Mauritio
Imperator: Leo III totam uitam suam Lu-
douico Imperatori iudicandā obtulit. Exē-
plum quoq; eximiū & illustre extat in De-
cretis de Pelagio, qui ingenuè fatetur, regē
Childebertū suo iure requirere ab ipso Pe-
lagio fidei confessionem, 25. q. 1. c. sat agen-
dum. Bernhardus pulchrè ad Eugenium scri-
bit: Verus Pauli successor cū Paulo dicit, Nō
quoddā dominemur fidei uestræ, sed adiuto-
res sumus gaudij. Petri hæres audiet Petrū
dicentem, Neq; ut dominantes in clerum,
sed forma facta gregis. Idem libro 3 ad eun-
dem, communem scribit fuisse querimoni-
am, truncari & mulctari ecclesias, quoddā Ro-
manus episcopus omnem potestatem ad se
trahendo confundat ordines. In distinctio-
ne 96 dicitur quomodo nec Cæsar sibi mu-
nus pontificis, nec Papa munus Imperato-
ris uendicare sibi deberet. Itē, Hieronymus
facit omnes episcopos æquales: imò eundē
probat esse presbyterū & episcopū ex pro-
batissimis Scripturis: tametsi illas Scriptu-
ras conatus sit ad seruandam dignitatem e-
piscopalem refutare, sed frigide quidē, Epi-
phanus in Panarō. Interim quid ad hoc di-
cent, qui hactenus hoc unū egerunt, ut non
solum uniuersalem titulum & primatum (li-
cet Gregorius dicat hunc Antichristi præcur-
sores, qui sibi hunc titulum usurpet & ascri-
bat) inter episcopos obtinerēt potētia qua-
dā: sed ut Imperatores submitterent sibi, om-
nia iura & priuilegia Cæsaribus principi-
busq; adimentes, & ad se transferentes, man-
cipia ex heroibus fecerunt. Atque hi sunt

Romani pontifices, quos sanctissimos dicimus.

Nos equidem libenter permittimus de uera & catholica Christi Ecclesia, quæ solus Christi uocem audit, & uerbo Dei nititur, id dici, quod non erret: uerum cum hoc ad Romanam transferatur speluncam, nos & Staphylum, qui luci causa, iuxta illud, Lucri bonus odor, defendit Romanam & purpuratam meretricem, quæ à Petro Baby-
lon dicitur, erroris conuincemus, & probabimus Romanam aliquoties errasse ecclesiam cum suis pontificibus, uno aut altero testimonio Gregorij. (quanquam hic non attingemus crassum illum errorem de aucupando uniuersali titulo illius ecclesiæ pontificum, quem Gregorius Antichristianum uocat.) Is in Decretis distinctione 92. c. in sancta. In sancta Romana, inquit, ecclesia iadudum consuetudo ualde reprehensibilis est
exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium constituti cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi uocis inseruiant, quos ad prædicationis officium & eleemosynarum studia uacare congruebat.

Idem in Registro parte 8, epist. 7 ad Ioannem Syracusanum episcopum testatur de seipso, quod ueterum consuetudines reparauerit, & nouas constituerit. sic enim ait: Ideo magis in hac sede illam amputauimus
consuetudinem, quæ hic à Grecis fuerat tradita. Spoliatos autem ut subdiaconos facere procedere ex antiqua Ecclesiæ consuetudine fit. Sed placuit cuidam nostro pontifici, nescio cui, quod eos uestitos præcedere iussit, &c.

Hic uidemus apud eam etiam ecclesiam retineri religionis morem, & ritum non simpliciter reprehensibilem, sed ualde à Gregorio etiamnum reprehensum. Secundò, cernimus pontificis prioris placitum quoque à Gregorio inuersum & abolitum. Sic Gregorij successor Sabinianus eiusdem Gregorij prædecessoris sui facta omnia detestatus, eius Opera cõburere uoluit, teste Platina. Sic pontifex pontifici derogauit: unde nobis liquidò constat, tum ex alijs omnibus satis liquet, nihil præstituros uel Gropperum, aut alios cum suis patribus, Papis, concilijs & ecclesijs Romanis, contra uerbum Dei & nos, qui huic soli credimus.

Quare equissimum est, lector optime, ut uerbum Dei audiamus, non concilia, non traditiones tacitas, non patres aut eorum doctrinam, sed solum Christum, solam Sacram scripturam, & si quid uolumus agere aut dicere, iuxta hanc id fieri debet. Hinc Petrus rectè ait, Si quis loquitur, loquatur ut eloqua Dei. & Paulus ait Roman. 12, prophetiam oportere esse analogiam fidei. Ergo omnia fidei congruant oportet: hoc est, Christum unum Seruatorem nostrum prædicent, & uerbo eius omnia subiiciant cuncti. Et Colossensium 3 præci-

pit, ut Christiani quicquid egerint sermone aut facto, omnia in nomine Iesu Christi faciant: id est, secundum uerbum eius. Et si hoc uult in quibuslibet Christianorum rebus fieri: quanto magis in rebus sacris, & in causa religionis: uidelicet ut illa in nomine Christi, hoc est, secundum eius uoluntatem in uerbo patefactam perficiantur.

Christus inquit, Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Sed considerandum est, quod non dicat, Si quis sitit, eat ad Apostolos & discipulos meos, & bibat: sed, Veniat ad me, inquit, & bibat. Non erant ipsi fons uitæ, sed fontis ministri, quorum erat, quosuis sitientes ad Christum uerum uitæ fontem uocare. Nec quisquam illorum unquam dixit, Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Hæreticorum hæc uox est, ut Manichæorum & Montanistarum. Hæreticorum uox est, ait Augustinus: Nos iustificamus impios, nos sanctificamus immundos: nos petimus. & impetramus. Apostoli uox est: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum, & ipse propitiatio pro peccatis nostris: non modò nostris, sed totius mundi. Sed de his plura Augustinus in tractatu super epistolam Ioannis.

Nec dicit: Si quis sitit, eat ad ecclesiam Romanam: sed, Veniat ad me, & bibat. Ecclesia non est fons uitæ, sed cœtus bibentium ex fonte uitæ. Hodie uocamur ad ecclesiam Romanam tyrannidi subiectam, haud aliter quam ad Christum ipsum. Centies obijcitur Ecclesia, ubi ad Christum Ecclesiæ caput non semel uocaris. Non est salus inquit, nisi in ecclesia Romana. Rectè, si Christum intelligis nostram salutem. Ille quidem in Ecclesia est, sed non facit Romanam ecclesiam, siue aliam quamcunque fontem uitæ. Ostendant nobis hunc fontem uitæ Christum, & ad illum uocent. Bibat ecclesia Romana ex hoc fonte uitæ, & sitientes ad illum uocet & ducat, ac tunc dicat: Quisquis non biberit nobiscum ex hoc fonte uitæ, sitiri morietur. Nec illa procul dubio diceret, inquit Augustinus contra epistolam Parmeniani, libro 2, cap. 25: Non potest homo quicquam accipere, nisi si erit ei datum de Ecclesia. Ipsa enim Ecclesia de cœlo accepit. Etiam si uera esset Ecclesia Christi, quæ Romanum illum Antichristum agnoscit: neque sicut tamen ad eam uocari deberet, quasi ex illa sit salus: imò si uera Christi Ecclesia esset, uocaret potius ad Christum fontem uitæ, quam ad pseudoe piscopum. Popularis erat Ecclesia Christi, & in populo docuit: nunc magnates soli sapere uolunt, subtrahentes doctrinam Christi a populo.

Sed ecce mi lector, cum iam Operi finem imposuissim, offertur alius Papistarum liber refutandus, de quo hæc accipe: In celebri conuentu principum & coronatione

tione potentissimi & serenissimi Romano-
rū, Vngariæ & Bohemiæ regis D. Maximili-
ani semper Augusti, anno 1562 Frācorfortiæ
facta, edidit quidam frater Franciscus Cor-
dubensis, ordinis Minorū regularis obseruā-
tiæ, &c. sermonē de methodo ad fidei con-
trouersias componendas: ubi potissimum
hoc unū agit, ut nos Lutheranos ad ecclesiā
Romanā suis artificijs pertraheret. Abutitur
autē ad hæc sua artificia pertexēda duobus
potissimū Scripturæ locis: altero ex Actor.
decimo quinto, altero ex 2 cap. epistolæ ad
Galatas missæ, desumpto. Sed antequā eius
excutiamus argumenta ordine, breuiter de
istis Scripturæ locis aliquid dicemus, tam-
etsi in hac Parte abundē ei responsū sit.

Cum Antiocheni doctores & auditores
scirent, omnes pariter Apostolos ab uno eo-
demq; Christo, qui & Paulū Barnabāq; mi-
serat, cū iisdem mādatis missos, & eodē spi-
ritu donatos esse, miserunt ad eos Paulū &
Barnabam, & certō fuerūt p̄suasi de succes-
su: quia sine omni dubio fuit hoc consiliū
perfectum à uiris pijs & cordatis, quos mi-
nimè latebat Petri & Iacobi nomen falsò à
nebulonibus obtendi. Quare ab illis nihil
fuit aliud quæsitum, nisi ut bonam causam
suo suffragio iuuarent Apostoli. In eum etiā
finē collectæ sunt omnes synodi sanctæ ab
initio, ut graues & in Dei uerbo exercitati
homines controuersias dirimerēt, non pro
suo arbitrio, sed ex Dei autoritate. Papistæ
autē nobis obtrudunt sua conciliabula, in
quibus contra uerbum Dei est conclusum.

Cur autem ascenderit Paulus Hierosoly-
mam, non ut disceret, sed alijs de causis, te-
statur ad Galatas cap. 2. ubi has recenset. Pri-
mò, ex reuelatiōe, quia placuit Spiritui san-
cto: deinde, ut ostēderet se non in uanū cur-
rere, hoc est, nō frustra fungi suo officio: quia,
ut ex eo capite apparet, iam per annos de-
cem ferè & octo Euangelium prædicauerat.
Itaq; non amplius dubitauit de eo, ut pro-
pterea ei opus esset Hierosolymam ascen-
dere, quò liberaretur à dubitatione: imò tā
fuit certus de Euangelio suo, quod non ab
homine accepit, ut etiam audeat dicere, Si
uel angelus doceret aliud Euangelium, ta-
men illud non esse suscipiendū, potius ana-
thema censendum. Imò ipse ait, Non sumus
pueri, non fluctuamus uel circumferamur
quouis uento doctrinæ. Quid igitur causæ
fuit Paulo, ut ascenderet: scilicet ut obstrue-
ret ora pseudoapostolorum, qui dicebāt i-
psū frustra prædicare inter gentes Euange-
lium, & temerè illos liberare obseruatione
legis. Deinde, ut hoc pacto etiam gentibus
adderet robur de doctrina sua, q. uerè esset
Christi à reliquis iā Apostolis cōprobata. I-
taq; ad Apostolos quasi uiuos & oculatos
Christi & eius uerę doctrinę testes, iuit & p-
uocauit. Eodē modo & nos ad pia, Christia

na ac legitima (ubi adhibeantur ueri ac uiui
doctrinæ Christi & Apostolorū indubitati
testes, nēpe libri Sacri utriusq; Testamenti) cō-
cilia & colloquia semp̄ puocamus, in quib.
& nos ostendamus nostrā doctrinę & fidei
certitudinem iuxta Apostolorum doctrinā.

Sed instat pōtificius: Si ex uerbo Dei de-
terminādę sunt cōtrouersię, ergo illi nō de-
bebant ad Apostolos tūc prouocare, sed ex
uerbo Dei controuersia dirimere. Respōsio:
Negatur cōsequentia. Quanquā enim ipsi
Apostoli, p̄sertim Petrus & Iacobus, ex Scri-
pturis, in primis uerò p̄phetæ Amos & alio-
rū prophetico-rū librorum, suā cōprobarint
sententiā: tamē tūc alia fuit dirimendarum
controuersiarū ratio, q. nunc: quia nondū li-
bri noui Testamenti erant scripti cū Aposto-
li ipsi uiui & ueri Christi doctrinę essent te-
stes. Ad quos ergo rectius tunc prouocatio
fieri potuisset, q. ad illos qui testimonia ha-
bebāt Spiritus sancti, quiq; fungebātur mu-
nere interpretandæ Scripturæ & p̄dicandi
Euāgelij, ex iussu autoritateq; Christi? Itaq;
Antiocheni cū hāc cōtrouersia ad illos rei-
ciūt, non ad hominū figmēta reiiciunt, sed
ad oracula Spiritus sancti referūt. Alij enim
sunt Apostoli, alij uerò reliqui Scripturæ tra-
ctatores. Quia de se aliquoties loquūtur A-
postoli, q. sensum Domini habeāt, alij ali-
quoties, p̄sertim Petrus & Ioānes, gloriā-
tur quòd oculati uiuīq; id est, sensuales uel
quasi palpantes fuerint testes omniū rerū à
Christo gestarū eiusq; doctrinæ, &c. Ita etiā
de Apostolis aliter scribūt & sentiūt patres,
aliter uerò de suis scriptis, ut in Prolegōme-
nis libro secundo abundē est demonstratū.

Miror huiusmodi homines nobis aliquid
obijcere, ex capite 15 Actorū, cū ferè eadē
inter nos & Papistas sit cōtrouersia, q. tunc
fuit inter Phariseos & Paulū. Illi enim cre-
debant in Christū, interim legi Moisaicæ &
eius politię multum deferebant: Paulus &
Barnabas cōtrā omnia uni Christo attribue-
bāt, legi autē Moysis nihil. Et qd obsecro, a-
liud est hodie in cōtrouersia inter Papistas
& nos, q. illud, q. quidē aliqd Christo defe-
rāt, interim multa Missis, uigilijs, sanctis, ie-
iunijs, peregrinationibus, uotis, operibusq;
alijs, quæ non possunt attribui soli Chri-
sto. Interim ille Franciscus monachus su-
perstitiosus uerè impudenter nobis obij-
cit caput, ex quo ipse confunditur.

Capite quarto sic argumentatur: Paulus
ascendit in causa religionis Hierusalē: ergo
hodie est Romā eūdū, si oriatur aliqua in re-
ligione disceptatio: quia illa est nunc maxi-
ma ecclesiarum, & quasi caput, ueluti illa fu-
it olim. Negatur cōsequentia. Paulus pro-
pterea consuluit Apostolos, & cum eis con-
tulit propter aduersarios, ut hoc pacto ostē-
deret, se eandem cum ipsis Apostolis profi-
teri doctrinam. Fuit exemplum humilitatis

Idem argu-
mentum ab
Osio et Lin-
dano produ-
citur.

in Paulo, quod cum alijs conferret, ut eadē ubiq; doctrina posset tradi p ecclesias: quam dixerat, se non ab homine accepisse Euangelium. Atq; nullibi legitur, quod solus Petrus sit à Paulo cōsultus, sedq; illi eiufq; iudicio subiecerit, imò contrarium potius legitur, quod restiterit Petro, & ipsum non recto tramite ingredientem reprehenderit.

2. Argumentum. Paulus doctor gentium consuluit patres in concilio cōgregatos: ergo multo magis hodie debet consuli concilium pōtificium, &c. Negatur cōsequētia: quia non consuluit synedriō Caiphæ, Annæ & Phariseorum, ut ordinarios Moysis & Aaronis successores, sed Apostolorū: quos sciebat rectē ex Scriptura & iuxta spiritus S. inspirationem concludere conciliū. Et pfecto non sequitur: Cōsuluerunt Barnabas & Paulus concilium Apostolorum: ergo concilia extra Scripturā concludentia sunt 20 immediatē consulenda.

Capite 5 sic pergit: Contulit se Hierosolymam iussus à spiritu collaturus cum Apostolis de Euāgelio sibi diuinitus patefacto Paulus: ergo se submisit concilio, & per consequens temp concilijs quibuslibet nos submittere debemus. Negatur consequētia: quia se Paulus nō submisisset isti concilio, si contra reuelationem sibi diuinitus datam & contra propheticas Scripturas & sensum 30 Spiritus S. quicquam conclusissent: quia gloriatur de sua doctrina, quod si etiā Angelus de celo aliud Euangelium prædicaret, pter quā ille docuisset, tamē ipsi nō esse credendum. Sed conciliū cōsuluit, & cū omnibus Apostolis contulit: ergo non cū solo Petro, nec etiā hic solus Petrus habuit decisiuam sententiam, ut ille tumultuaretur pro suo ibi arbitrio, ueluti nunc uult Papa.

2. Argumentū quinti capitis. Paulus qui 40 ubiq; & omnibus unā eandēq; doctrinā (1 Corinth. 4) prædicabat, hoc fecit: ergo multo magis hoc hodie fieri debebat. Respōsio: Paulus cū reliquis Apostolis unā eandēq; Spiritus sancti, q nūc diuinitus inspirata & in certos libros relata est, doctrinā docuit, & pfectus est: at illā non docet Papa cū suo cōcilio: nec ille cōtulit cū Ecclesia respuere uerbū Dei, ut hodie Romana facit, sed cum ea quæ obuijs ulnis amplectitur illud.

3. Argumentū ibidē. Paulus etiā sensum 50 Domini haberet, & esset tam certus de suo Euāgelio, quod p reuelationē acceperat, ut etiā angelū diuersum docentē nō audiendū esse assereret, tamē contulit cum Ecclesia & patribus: quāto magis debuissent hoc facere Lutherani, antequā quicquā tēassent in causa religionis, &c. Negatur cōsequētia. Diximus aliquoties cur Paulus iuit Hierosolymā, nō ut disceret, sed ut ad Ecclesiæ edificatiōem demonstraret, se uera & Apostolorū doctrinæ cōsona docere & docuisse: deinde 60

uthoc pacto cōtra pseudo prophetas gloriaretur, ueluti in Galatis uidere licet. Nec interrim, ut diximus, ita se ipsis subiecit, ut si forte diuersum fuissent, ab eis dissentire licuisset. Nec enim sequitur: Paulus audiuit uerā Ecclesiam, contulit cū Apostolis: ergo semper est Romana ecclesia audienda, etsi à doctrina Apostolorum discedat ista.

Ex capite 6. argumentationes monachales hæ sunt.

Argumentum 1. Paulus etiā non ascendere ut doceretur, tamē ut ab Ecclesia uel concilio Ecclesiam representatē approbaretur, iuitur: nemo est admittendus, nisi qui ab Ecclesia admissus, &c. Respōsio: Etsi illis in cōcilio collectis nihil cōstaret de uocatione Pauli, tamē ille iā per multos annos docuerat, ut inquit cap. 2 ad Galatas: sed quia nūc res requirebat, suborta cōtentione ppter aduersarios petere suffragia cō apostolorū in iusta causa. Sed hic instat aduersarius: Paulus quidē antē p̄dicauit, sed is habuit uocationē diuinā & immediatā, &c. Respōdemus, nos habere æternū Dei pceptū de audiēdo filio Dei, deq; eius uerbo p̄dicando, ut fecerūt pphetae nō uocati à Iudaicis p̄scribis, qui in successione erāt, ut quoq; fecit Ioannes Baptista. Illi oēs opponebāt se successoribus Aaronis muniti pcepto & uerbo Dei.

2. Argumentum. Nulla scriptura Diuina est p̄bata in ueteri Testamēto, nisi q ab Ecclesia Israelitici populi recepta fuit: ita nec Euāgelium est receptū in nouo Testamento, nisi quod ab Ecclesia comprobātū fuit, &c. Hoc argumentum soluimus libro 2. Nec etiā sequitur: Scripta diuina sunt recepta ab Ecclesia: ergo Ecclesia est maior Euāgelio.

3. Argumentum. Qui cum Ecclesia de Euāgelio non cōferunt, non faciunt ut Paulus: ergo non sunt audiendi, &c. Respōsio: Cōcedimus, quia cū uera Ecclesia licet nobis conferre, quæ etiam semel acceptum certū numerum librorum Sacrorum semper retinet. Quare ab istis libris tantum cum uera Ecclesia pendeamus. Imò iuerunt ad concilium Tridētinum nostrates Theologi, D. Ioannes Brentius, D. Iacobus Herbrandus, D. Ioānes Marbachius: & tamē nūquā sunt ad collationē admissi apud illos patres cōcilij.

Ex cap. 7.

Si ille contulit cum Ecclesia Euāgelium: ergo multo magis cōtulissent Euāgelici cū Ecclesia. Respōdemus, ipsorum Euāgelicorum doctrinā esse semel collatam cū Ecclesia, & cōstanter approbatam in certis libris. Igitur non fuit opus Euāgelicis, conferre cum malignantium ecclesia. Christus inuit p̄dicari Euāgelium: ergo q nō p̄dicat Euāgelium, nō habet mādātū Christi, nec ab illo missi sunt. Hic rursū instat aduersarius, Apostolis tātū mādātū esse p̄dicādi Euāgelium, & deinde eorū legitimis successorib. q cū sint Romæ, rectē illos audiri. Sed illi nō p̄dicant Euāgelium.

Euangelium, sed hominū figmenta. Et quia illi non amplius manent in doctrina Apostolorum, non sunt quoque successores Apostolorum. Prophetæ & Ioannes opposuerunt se doctrinæ succedentium Aaroni, cum adhuc esset politia Iudaica in precio: quia illi abiecerāt uerbum Dei. Ita etiam & hodie factum est. Adde, quod illi qui hodie dici uolūt successores Apostolorū, ne quidē doceant.

Ex cap. 8.

Antiochena ecclesia multis licet donis & illustribus uiris ornata, prouocauit tamē ad Apostolicas ecclesias: ergo hoc multo magis facient Germanicę ecclesię. Respōdetur: Negatur consequentia, quia hodie in Germanicis ecclesijs sunt longē illustriores & magno numero plures doctores ac prophetę, quā in una olim Antiochena ecclesia. Sed illa prouocauit ad ueram Ecclesiam, fundatam super fundamentum prophetarum & Apostolorum, & ad ipsam columnam ueritatis: ad quā etiā hodie prouocamus. Adde, quod ipsi sint ab Apostolis auditi: nostri nō sunt auditi. 2. Argumentum. Sed quoddā præstiterit illa Ecclesia, claret ex eo, quoddā habuit donum prophetandi. Hoc Germanica ecclesia non habet. ergo, &c. Respondemus: Cum confirmatum & obsignatū habemus canonem Scripturarū, non iā amplius opus est nouo dono prophetiæ & miraculorum. Hęc autē scripta sunt, ait Ioannes, ut credatis quoddā Iesus sit Christus filius Dei, & credentes in eum uitam æternam habeatis. 3. Argumētū. Si omnia ecclesia Antiochena & Paulus sciuiſſent, nō ad cōciliū appellāſſent. Sed appellāſſent. Ergo & hodie appellādū. Respōdemus, tūc nōdū editos fuisse libros noui Testamenti. Nūc uerō cū de omnibus ad salutem necessarijs habeamus plenā instructionem in Scripturis, nobis ab Apostolis, quasi uicariam suam, relictam: non oportet uel ad Apostolos, quos uiuos amplius in terris non habemus, nec ad Hierosolymitanam ecclesiam, quæ nō extat amplius, nec ad aliam Apostolicam ecclesiam, quia uicarios Apostolorum, certos quosdam libros habemus, prouocare. Sed ridiculum est sic argumentari: Paulus iuit ad Hierosolymitanam & Apostolorum ecclesiam: ergo hodie ad Romanam ecclesiam eundum est.

Ex cap. 9.

Pauli doctrina non habuit fidem nisi per concilium approbata: ergo nec doctrina Lutheranorū est suscipienda, nisi prius per Papam eiusque concilium approbata, &c. Negatur consequentia. Interim Pauli doctrinę nō est detractum per istud concilium, & sententia quoque Apostolorum in ipsorum Scripturis comprehēsa, nihil etiam hodie detrahit scriptis & doctrinæ Lutheranorum. Nō di-

xit Paulus quoddā ad solum Petrum appellauerit. Adfert tandem similitudinem claudicantem de aliquo: Si quis præterito principe & magistratu, consulere uulgus rude, perinde esse, si quis præterita Romana ecclesia, consulere Lutheranos, aut ab eis doceretur, &c. Quod simile ineptum est.

Ex 11 capite.

Antiochena ecclesia non uoluit aliunde doceri, quā unde Euangelium acceperat: iā etiā Germanicę ecclesię nō aliunde quā ex Romana ecclesia consecutę sunt initium doctrinę: ergo inde quoque petent de singulis sententias & iudicium. Negatur consequentia: quia ab Apostolis acceperat Euangelium, & à Paulo etiam antea quādo is nūquam fuerat Hierosolymis: igitur ad Apostolos in rebus dubijs prouocauit. Ita & nos prouocamus in rebus dubijs ad Apostolos loquentes in Scripturis, à quibus Euangelium accepimus in certis libris cōprehēsum. Debemus autē nos Germani recurrere ad Romanam: ad quam igitur Romana recurret in rebus dubijs, quā illa nō minus quā Antiochena ex Hierosolymitana ecclesia acceperat Euangelium, iuxta illud, Et facietis initium Hierosolymis: item, Ex Sion prodibit lex? Nondum quoque probarunt aduersarij, quoddā Germanicę ecclesię à Romana ecclesia initium doctrinę Christianę acceperunt. Papisticam quidem ab ea doctrinā retulerunt, sed ueram & Apostolicam acceperunt ex libris Apostolicis per prædicationem multorum martyrum, qui ante Irenæum & cū Irenæo uixere: quia & ille loquitur de Germanicis ecclesijs honorificē, dicens lib. 1 cōtra hæreses, capite 3, quoddā non aliter crediderint Germanicę ecclesię, quā Apostoli. Auentinus scribit in Annalibus Boiorum, Luciū Cyrenensem Pauli commilitonē & cognatum in Rhetijs prædicasse Euangelium. Et in quibusdā historijs sanctorū legitur Crescentem Moguntię, Clementem Meti Euangelium docuisse. Henricus de Erphordia, & pleręque legendę diuersa habent. Meminit etiam Germanarum ecclesiarum Tertullianus in libro contra Iudæos.

Exiuit quidem ab Apostolis ecclesia Romana, sed non est ex eis, &c.

12. Argumentum. Si ecclesię Apostolicę sunt reliquis præferendę: ergo omnium maximē est Romana ecclesia præferenda alijs, quā illa est maximē Apostolica, à duobus Apostolis, principe Apostolorū Petro, & doctore Gētiū Paulo fundata. Respōsio: Sed nō retinuit illa doctrinā utriusque Apostoli. Erat & Hierosolymitana instituta ex præcepto Dei, & habuit ibi successores Aaronis & Moysis, qui istā politiam inchoauerāt: imō in ea ipsa fideliter docuerat Christus, & omnes Apo-

foli: & tamen euerfa est, & extineta. Sed rursum instat ex Augustini libro 2 de Doctrina Christiana, cap. 8: Ecclesiarum catholicarum quam plurimum auctoritatem sequimur, inter quas illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt, &c. Ergo omnium maximè Romana est ecclesia obseruanda. Respondemus: Non sequitur. Ecclesiarum ait plurimarum catholicarum auctoritatem sequendam: non ait, unius & soli 10 us Romanæ ecclesiæ, atq; catholicarum, qualem Romanam non agnoscimus, quia inter catholicas sunt habendæ Apostolicæ, quæ sedes & epistolas accipere meruerunt Apostolorum: hoc est, quæ retinent integrè, ut est ipsa in certis Scripturis epistolisq; tradita, doctrinam & Scripturam Apostolorum. Hoc non facit Romana ecclesia, quæ discedit ab epistolis Apostolorum. Ergo non est sequenda. Sequitur postremum hominis istius argumentum. Zacharias, Simeon, Anna, Maria, Ioseph communionem Ecclesiæ, in qua lupi erant, non defugerunt. Ergo, &c. Fatemur quidem à sacrificijs diuinitus mandatis non eos abhorruisse, uenisse etiam in templum Dei uerbo consecratum, ut ex eiusdem legis præscripto testatam facerèt suam pietatem:

imò & hoc nos facere non recusaremus: si quid in pontificiorum ecclesijs iuxta doctrinam Christi uideremus fieri, susceperemus. Vbi uerò uidebant isti sancti, sacerdotes aliter agere, non sunt illos sequuti: imò ipsi Christum susceperunt inuitis, sine dubio, proceribus ecclesiæ istius. Ita nos suscipimus Euangelium Christi inuitis pontificijs. Si ex sola Scriptura peti non potest certa de omnibus 10 necessarijs definitio, ubi est illa quam magnificè Apostolus prædicat, utilitas ad doctrinæ perfectionem, 2 Timoth. 3: Et qui conueniet sufficere nobis quod scriptum est ad solidum, ex qua salutem consequamur, Ioannis 20 & Roman. 15: & tamen ad Romanam ecclesiam uel ad traditiones nos remittunt pontificij. Verum illius Cordubensis & Georgij Cassandri argumenta sunt abundè refutata in hac Parte traditionum,

quæ uelim ut integram inspicias pius & cordatus lector.

PARTIS SECUNDÆ DE TRADITIONIB. UNÀ CUM APPENDICE
FINIS.

PARS

PARS TERTIA
TRADITIONVM
APOSTOLICARVM ET TA-
CITARVM.

QUAE EXPLICANTUR EA QUAE
in scriptis extant

Clementis Romani,
Dionysij Arcopagitæ,
Polycarpi,
Ignatij,
Iustini,
Clementis Alexandrini,
Tertulliani,
Cypriani,
Athanasij,
Ambrosij,
Hilarij,

Nazianzeni,
Theodoreti,
Chrysostomi,
Augustini,
Cyrilli,
Leonis Papæ Rom.
Socratis historici Ecclesiastici,
Sozomeni historici Ecclesiastici,
Vincentij Lyrenensis,
Ioannis Dama-
sceni.

CVM PRAEFATIONE RECTORIS ET DOCTO-
*rum Theologorum Academiae Rostochianæ, & subiuncta epi-
stola M. Cyriaci Spangenbergij.*

Adiecta est Appendix, qua deinceps refutantur aduersariorum
obiectiones penè omnes.

Adiectus est Index singulorum quæ in hac Parte tractantur, quem proxima
post Praefationes pagina indicabit.

TRADITIONVM

APOSTOLICARVM ET AL-

CIARVM.

QVAE EXPLICANTUR IN QVAE

Clementis Romani	Macarii
Dionysii Areopagite	Theodori
Pavli	Chrysostomi
Ignatii	Augustini
Iuliani	Cyrilli
Clementis Alexandrini	Leonis Papae Romani
Tertulliani	Doctores historici Ecclesiastici
Cypriani	Doctores historici Ecclesiastici
Ambrosii	Venerabilis patris
Amorosi	Joannis Damasceni
Hilarii	Isidori

QVAE PRÆBENTUR RECTORIS ET DOCTORIS

Altera est Appendix quæ deinceps relinquitur

Altera est Index Inscriptum quæ deinceps relinquitur

RECTOR ET PROFESSORES THEO-

LOGIAE IN ACADEMIA ROSTOCHIANA,

pio Lectori S. D.

SCRIBIT Gellius Democritum sibi ipsi oculos effodisse, ne uideret malis ciuibus bene esse. Sic omnibus temporibus, intelligentes homines, non tantum qui Epicurea sapientia Deum ac pietatem omnem rident, sed & illi qui maxime religionis zelo ardent, ubi intuentur in tristes istas rerum omnium confusiones, tragicas imperiorum ruinas, horrenda maximae partis generis hominum scelera, impiorum felicitatem, piorum oppressionem, doctentium Cadmea praelia, haeresium & opinionum de doctrina multiplices dissensiones: & uehementer dolent, & ignitis telis dubitationum a diabolis oppugnantur, an Deo cura sit genus humanum, & an sit Ecclesia seu coetus aliquis peculiariter placens Deo, quem ad uitae aeternae hereditatem eligat. Ac Epicureos sapientes & Academicos uehementer hoc Ciceronis argumentum turbat, quod lib. 3. de Natura Deorum recitat: Si curat Deus res humanas, bonis bene sit, malis male, quod nunc abest. Abelem plium impius Cain interemit? Iosephum casti pudoris decus illibatam constanter defendentem, impudica foemina oppressit? Manassis crudelitati, sancti prophetae Eliae corpus ferra diffecandum obijcitur. Cur Ioannem Baptistam, quo nemo inter natos ex mulieribus, uel maior uel sanctior extitit unquam, scelestissima belua Herodes mori iubere potuit? Cur Ioannes Euangelista innocentissimus, idemque Domino carissimus, in exilio est? Cur prodigiosissimum monstrum, & quidem multorum horribilium diabolorum cloaca teterrima, Nero duos Apostolos, gloria pietatis & coelestium donorum ornatissimos, Petrum & Paulum trucidauit nefario? Cur denique praestantissima humani generis lumina tyrannorum furori & immanitati exposita tristissimam uitam finierunt? Deinde dolorem, & dubitationem de Ecclesiae coetu in primis augent opinionum de doctrina discordiae, atque tragicarum laniarum doctentium, qui calumnijs & quoquo modo opprimunt alios, facientes id quod uetus dictum monet: *ὅφει μὴ φάγῃ ὁ φῶς, μὴ τὸν γέννηται ἀγαπῶν*. Contra has tentationes scire & firmiter statuere oportet Deo certo curae esse & totum genus humanum, & maxime Ecclesiam, iuxta dicta: Omnes capitis uestri capilli numerati sunt, item: Ecce manibus meis circumscripsi te, & muri tui sunt ante me. Scire oportet Deum sapienti consilio Ecclesiam cruci & calamitatibus subijcere, & permittere, ut haereses & dissensiones in ea grassentur. Certo statuendum est omnia prius in bonum cedere, & nihil esse, quod eos separare possit a dilectione, qua Deus complectitur eos, neque angelos, neque principatum, neque potestates, neque gladium, neque afflictionem, neque praesentia, neque futura: Roman. 8.

Firmissima fide credendum est, & iam esse, & certo mansurum esse usque ad finem mundi coetum aliquem, qui est Ecclesia Dei, iuxta Symbolum, Credo Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem. Cum omnibus temporibus sit credendum, certum est, semper manere Ecclesiam. Idem testatur & Scripturae testimonia ueteris & noui Testamenti. Eliae 24: Montes commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, & foedus pacis meae non mouebitur, dicit Dominus. Et cap. 59: Hoc est foedus meum cum eis, Spiritus meus qui est in te, & uerba mea quae posui in ore tuo, non recedent a te, nec ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, nec ab ore seminis seminis tui ab hoc usque in aeternum, dicit Dominus. Et Matthaei ultimo inquit filius Dei: Ecce ego uobiscum sum usque ad seculi consummationem.

Vbi iam intelligunt mentes, & esse, & certo mansuram esse Ecclesiam, usque ad finem mundi: simul inquirere oportet, quis coetus in genere humano, sit uera Dei Ecclesia. Hic aures & oculi iudices esse possunt. Vbi enim aures audiunt uerbum Dei, per prophetas, filium Dei, Apostolos & Euangelistas traditum, & oculi conspiciunt coetum aliquem qui hoc uerbum amplectitur, nec cultus idololatricos aut furo-

aut furores manifestos pugnantēs cum hoc uerbo defendit, & praeerea legitimum Sacramentorum usum habet, ibi Ecclesiam Dei esse non est dubium. Ioā. 10: Oves meae uocem meam audiunt. Cap. 14: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Et Apostolus ad Timoth. 3, definit Ecclesiam, domum Dei uiuentis, columnam & sedem ueritatis: hoc est, uerae de Deo doctrinae. Sed non semper hoc gloriosum nomen Ecclesiae Dei, hic coetus, qui reuera est Ecclesia, retinet: sed uiolenter à tyrannīs & falsis doctoribus ipsi praeripitur. Est itaq; alia Ecclesia reuera, etiamsi nomen Ecclesiae non habet, cuius descriptionem iam recitauimus: alia est Ecclesia nomine nō re. Haec est coetus hominum, qui etiamsi externa quidem professione retinet doctrinā de filio Dei, tamen reuera eam non approbant, dum suas traditiones expressis scripturae Sacrae testimonijs praeposunt: nec sunt uerē pī in hoc coetu, sed titulum sibi arroganti Ecclesiae propter carnalem generationem, & ordinariam episcoporum & sacerdotum successionem. Ita Pharisei contendebant se esse Ecclesiam Dei, propterea quod prognati essent ex patribus & semine Abraham, ut inquit: Patrem habemus Abraham. item: Semen Abraham sumus. Tempore Ieremiae impī doctores & sacerdotes templum Domini, suae hypocrisis praetexebāt, clamitantes: Templū Domini, templum Domini. Nostro tempore Papistae alligatam esse uolunt Ecclesiam ad pontificem Romanum tanquam summum caput: ad ordinariam episcoporum successionem, ad Scripturę interpretationem, & leges ab ipsis cōfictas: ad synodos, ad patres. Ideoq; in disputationibus de doctrina & constitutionibus in Ecclesia, nō ad uerbum Dei (quod impudenter litis materiam nominant) sed ad Romanum pontificem, ad synodos & ad patres confugiunt. Hic sciendum est primū, uerbum diuinum nullo modo esse debere litis materiam, ut uerbis Papistarum utamur: sed uelut Lydium lapidem, ad cuius normam omnes controuersiae & accommodari & dirimi debent. Psal. 119: Lucerna pedibus meis uerbum tuum Domine, & lumen semitis meis. Esa. 8: Ad legem & ad testimonia mea. Si non dixerint uobis iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux. Pet. 1: Recte facitis attendentes scriptis prophetiis & Apostolicis, tanquam lychno praelucenti in loco caliginoso. Ioā. 17: Sermo tuus est ueritas. De ambiguis uerō & obscuris quibusdā Sacrae scripturae locis, quę quandam absurditatem parere uidentur, iudicium sumere oportet, non ex Romani pontificis traditionibus, non ex synodorum decretis, non ex patrum interpretationibus ab ipsis sine uerbo Dei cōfictis: sed ex genere sermonis, ex summa totius Scripturae, ex testimoniorum diuinorum collatione. Quod ad Romanum pontificem attinet, certum est, nec aliud fundamentum poni, nec aliud caput constitui posse, quā quod positum & constitutum est, quod est Iesus Christus, ut Apostolus loquitur. De synodis haec dicta sint in conspectu: Si nos uel angelus ē cōelo prädicauerit aliud Euangelium, anathema sit. Et Ioannes inquit in sua epistola: Probate spiritus, an ex Deo sint. Idem sentiendum est de scriptis patrum, qui interdum uel praesentes traditiones consuetudine receptas, durius defenderunt, & falsas etiam opiniones & traditiones ipsi confinxerunt. Debent itaq; omnia patrum scripta & traditiones ad normam uerbi diuini accommodari. Psal. 67: Ex fontibus Israel benedicite Domino. Et de filio Dei non de patribus, clamitat aeternus pater: Hunc audite. Ad quē locum Cyprianus respiciens inquit, lib. 2, epistola 3: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei ueritatem. Et ne quidem ipsi patres suam auctoritatem & traditiones suas, auctoritati uerbi diuini praeferrī uoluerunt. Origenes, homilia in Ieremiam: Necesse est nobis scripturas Sanctas in testimonium uocare. Sēsus enim nostri sine his testibus non habēt fidem. Hieronymus in Matth. cap. 23: Quod sine auctoritate Scripturae dicitur, eadem facilitate contemnitur, qua dicitur. Augustinus de Cypriano libro 2, cap. 31: Secundum libros prophetarum & Apostolorum, de ceteris libris uel fidelium uel infidelium liberē iudicemus. Idem libro 2, cap. 3, contra Donatistas de Baptismo: Quis nescit Sacram scripturam canonicam tam ueteris quā noui Testamenti, certis suis terminis contineri, eamq; omnib. posterioribus episcoporum

litteris ita praeponi, ut de illa dubitari & disceptari non possit. Epistola 19 ad Hieronymum: Solis eis Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferri, ut nullum eorum autorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Nec te mi frater, sentire aliquid aliud existimo. Prorsus, inquam, arbitror, non te sic legi tuos libros uelle, tanquam prophetarum uel Apostolorum, de quorum scriptis dubitare nefarium est. Haec testimonia patrum aliquanto prolixius recitare placuit, ut ostenderemus quid & quantum ipsi patres auctoritati Sacrae scripturae, & quid ac quantum suis scriptis & traditionibus tribuunt. Vtilem itaque laborem Ecclesiae praestitit reuerendus uir, eruditionis gloria atque ardentis pietatis zelo clarissimus, D. Hermānus Hamelmannus, sacrae Theologiae Licent. qui patrum traditiones & pugnantes opiniones atque errores ipsorum, hoc scripto breuiter collegit. Primum, ut intelligat Lector, solum diuinum sermonem esse immotam Dei ueritatem, quae in disputationibus de religionis controuersijs praerenda sit omnibus omnium hominum scriptis, iudicijs, traditionibus, & decretis. Ideo inquit filius Dei Ioan. 17: Sanctifica eos in ueritate. Est autem sermo tuus ueritas.

Deinde, ut idem Lector commonefiat cum iudicio instituendam esse patrum lectionem: ac aliter legenda esse scripta Prophetarum, Apostolorum & Euangelistarum, qui testimonium diuinum habent quod non errent: aliter uero scripta patrum, quibus hoc testimonium nequaquam tribui potest. Postremo, ut manifesta pontificiorum uanitas deprehendatur, qui impias traditiones suas e diametro pugnautes cum uerbo diuino, inani patrum titulo atque praetextu ornare & ueri conantur, tantum ut luxum suum stabiliant, & eas uelut aucupia honorum, dignitatum & opum retineant.

Agimus autem toto pectore gratias aeterno patri, unam cum filio & Spiritu sancto suo, & quod Ecclesiam apud nos sibi colligat, & quod in hac effoeta mundi senectute ueritatem doctrinae suae ex caeno pontificio erutam repurgarit & instaurarit. Deinde ardentibus uotis eundem uerum Deum precamur, ut semen sanctum sibi & inter nos seruet, & acceptam ueritatem in nobis confirmet atque obsignet. Rostochij, Anno à nato Iesu Christo 1563. die castorum angelorum, seu magni ducis Michaelis, qui, ut perspicuum est ex capite 12 Danielis, est filius Dei Dominus noster Iesus Christus, castrametans in conspectu timentium eum, & fortiter praelians pro Ecclesia sua.

Huic Michaeli Ecclesiam, imperia, urbes, scholas, familias, & nos omnes commendamus.

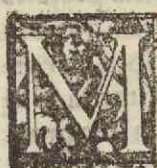
REVERENDO PIETATE ATQUE DOCTRINA EXIMIA PRAESTANTI uiro, domino Hermanno Hamelmanno, sacrae Theologiae Licentiato, pastori ecclesiae Lemgovienfis, Domino, amico & fratri suo colendissimo, Cyriacus Spangenbergius.

DOleo ita latere tuas partes Traditionum, quarum editionem non sine singulari causa satan toties impediuit: sentiens nimirum suum in pontificijs caput peti. Sed fortior satana erit Dominus. Scripsi pro editione Partium istarum ad D. Oportum, & eum orauit, ut Opus utilissimum sine mora ad usum totius Ecclesiae excudere dignaretur: & spero illum pro suo in iuuanda Ecclesiae propagatione studio, & propter nominis Christi gloriam hoc nobis, imò toti Ecclesiae daturum esse, ut quam primum edat. Nouit enim ipse & omnes pii, pontificios nihil amplius habere quod simplicioribus obijcere possunt pro confirmanda sua idololatria, quam fictas traditiones, quas Apostolicas false appellat: & uanas consuetudines Ecclesiae, quas sanctas & uerustas appellant. quo sane praetextu multis imponunt, ne derelicta Babylonem, ad ueram religionem se conferant. Itaque non dubito, quin Oportinus pro sua prudentia & pietate consideraturus sit uiso Opere, quantum necessitatis & utilitatis istud contineat, & quomodo ista editione Christo multum gratificetur. Vale, Mansfeldia, anno 1567. 5 Maij.

MAGNI

MAGNIFICENTISSIMIS, AMPLISSI-
 MIS, PRAESTANTISSIMIS ET PRUDENTISSIMIS DO-
 minis Consulibus, & Splendidissimis Senatoribus, totiq; ordini gubernatorum lauda-
 tissimo in inclytis & celeberrimis urbibus, Lubeca, Hamburga, Luneburga & Sunda,
 Rebuspub. clarissimis, &c. suis Dominis ob communem religionem co-
 lendissimis, & piorum patronis obser-
 uandissimis.

MAGNA constantia, diligenti fide, & generosa animositate, tempore illo periculossimo, hoc est, Interimistico, retinere ueram Euangelij doctrinam, & piarum ceremoniarum inuiolabile ordinē sine ulla mutatione, & absq; aliqua seruitute, uestrae laudatissimae ecclesiae, proceres amplissimi, & magnifici gubernatores trium splēdidissimarum & clarissimarum urbium, & inclytarū Rerump. Lubecae, Hamburgae & Luneburgae: imō non solum incorrupta permāsit religio & doctrina sincera in ecclesijs celeberrimis sub uestra protectione: sed ipsi etiam Doctores, ministri & pastores Euangelij, V. Magnif. consensu constanter & fortiter eruditissimis scriptis, ijsq; in publicū datis refutarūt sophisticas strophas & praestigias libri Interimistici, & ipsius fermentū expurgarunt: mox quoq; subortae periculosaē hāresi Osiandri grauitē opposuerūt se, editis contra impia ipsius dogmata scriptis publicis. Vestra autem Praestantia in tanta Germaniae seruitute pro causa Euangelij arma sumere non dubitabat aduersus furores eorum, qui anno 1547 conabantur nō minus V. Magnif. Rebusp. & urbibus clarissimis timorē incutere bellicis copijs, quā quibusdam Dominis & urbibus Vuestphaliae formidini & terrori fuerant. Nam per generosos & magnanimos Dominos Albertum Mansfeldicum, Ioannem Hedecum, Christophorū Oldenburgicum, comites, Thomam Thumserum, Conradum Phenningium cognatum meum, aliosq; plures, uestra Mag. cum Bremensibus profligare hostes religionis non dubitauit, & ita apud omnes pios perpetuam laudem meruit. Cum etiā res religionis ad mutationem spectare in regione Mauritijs Electoris Saxoniae uideretur, uestrae quoq; Amplit. Doctores, pastores & ministri clarissimi grauitē & constanti zelo admonuerunt eruditis literis Praesides religionis in Academia Vuittenbergensi, & finitimos Theologos, ne adiaphorismo quodam synceram Euangelij doctrinam corrumpi permetterent, & ita perturbarent conscientias infirmorū cuncta aliqua mutatione. Prudenter quoq; postea V. Excell. cū suis doctoribus deliberauit de ortis inter nostros dissidijs componendis: & tandem solenniter emissis anno 1557, uestris Superattendentibus & comministris (quibus etiam adiūgebantur ex inclytae urbis Braunsuige Senatus prudentissimi suffragio episcopi ecclesiarum ibidem Doctor Ioachimus Mörlinus, & M. Martinus Kemnicus) omnem V. Excell. mouit lapidem, ut coarta altercatio inter Vittenbergicos Theologos ab una parte, & Matthiam Flacium Illyricum, eiusq; complices ab altera parte, cōmodē ac aequis medijs componeretur sopireturq;. Ad synodum quoq; Luneburgicā (quae uestro & uestratiū Theologorum consilio & suffragio coacta est) anno 1561 habitam, misit similiter V. Ampl. non solum suos Superattendentes & Theologos, sed etiam politicos legatos, ut reijceretur cōmuni consensu euocatio & citatio Papae Romani, per suum legatum facta, & de certae doctrinae corpore retinēdo in uestris ecclesijs concordia cum reliquis urbium Saxoniae legatis & ecclesiarū in eis inspectoribus iniretur.

Has & similes Christianissimas V. Ampl. actiones Domini proceres, Cōsules & Senatores trium Vandalicarum urbium (ut uocātur) clarissimarum celebratissimae & praestantissimae, quis, obsecro, non predicaret? quis non magnificeret? Spero igitur V. splendidiss. Prest. & celeberrimae pietati gratos fore nostros labores, quos per multos annos ad illustrandam, & ab omnibus pontificiorum praestigijs uindicandam nostram uerā religionē, perfecit. Ideo hanc tertiam Partem, quae a celeberrima Academia Rostochiensis, quae non solū uestris Rebusp. uicina est, sed etiā antiqua coniun-

coniunctione V. Ampliff. addita fuit, Rectore (qui tunc erat D. David Chytræus) & Theologis Doctorib. probata & cōmendata est, V. Magnif. reuerenter inferi bo & offero. Sed nūc ad singulas cuiusq. urbis ecclesias delabor, quia de uestrarū Rerump. elegātia, splendore, potētia, gloria, honore, cōstitutionibus, & alijs laudatissimis ornamētis, quæ toti mundo nota & cōspicua sunt, hīc dicere nō decreui, ne nimium excrefcere oratio uideretur: alioqui de urbium uestrarum munitione, incōlūmitate, elegantia, & inprimis uestræ Excell. in cōmisso regendi munere, prudentia, diligentia & cura, quam non solū utilitatis præsēntis & honestatis gratia, quarum cunctis mortalibus præcipua ratio esse solet, sed etiam cœlestis & promissi ex gratia præmij copiosi consideratione & spe in maximis sæpe difficultatibus habetis, possem prolixè differere. Ad hæc accedit, quòd multi inter uos etiā docti non solū & periti sunt, sed cura summa & prouidentia non uulgari alitis & promouētis uiros diuini ac humani studiij peritos, tam in scholis quàm in ecclesijs, qui sibi iuentutem rectè erudiant, & regendi ecclesiam curam habeant, & iuniores in Catechismo instituunt, plebem ad uitia prouocant, recta ac sana doceant, & infirmos ac anxios consolentur. Et opinor sanè per talium docentium rectè in ecclesijs & scholis operas uobis non parum imminui laborem regendi & coercendi inuerosam plebem. Sed nunc ad ecclesiam Lubecensem tendo.

Fuere duo homines Osnaburgenses nostro tēpore diuersæ religionis, qui ab urbe Lubecensi gloriosum titulum sibi usurparunt: alter Papista insignis (dictus episcopus Lubecensis) Iodocus Hoitfilterus Doctor, qui Romæ subitanea morte perijt: alter uerò Euangelicæ uestræ ecclesiæ, splēdidissimi Procures urbis Lubecensis, Superintendens, & uerus nō nomine tantūm (ut ille alter sibi titulum fortè à cathedrali ecclesia usurpabat) episcopus Magister Hermannus Bonnus, incōparabilis fidei assertor, professor ueræ doctrinæ constantissimus, qui suum officiū diligenter & magna cum laude administrauit, & post cursum suæ functionis bene cōsummatum absoluto naturę debito coronam gloriæ consecutus est: eiq. mox successit doctus, & pius, & reuerentia dignus senex Valentinus Curtius, cui iam quoq. in Domino defuncto, arbitror in eodem legitimo & uero piarum ecclesiarum uestrarum episcopatu succedere clariff. discipulum Diui Lutheri M. Ioannem Aurifabrum Vinariensem, hominem de Ecclesia, propter multi Lutheri scripta ab ipso euulgata & adhuc euulganda, bene meritum. Deinde iam multos annos apud uos, celeberrimi Domini in inclytæ Lubecæ Euangelicis ecclesijs, ministrū primò, & deinde pastorem Aegidiana agit inculpatè meus & M. Bonni prædicti sym-patriota M. gister Georgius Barth, uir integritate, grauitate & doctrina conspicuus: quem credo etiam hodie apud V. Excell. in gratia esse. Nec etiā tacendū erit, quomodo in V. splēdidiff. Præst. urbe illustri aliq. hōnulli Vuestphali sint honestè habitī. Interim hīc nihil dicā de hominibus politicis, qui aliquādo ex Vuestphalijs oriundi, ad honores externos mirabiliter istic prouecti sunt. Sed nunc de ministris Christi tantūm loquor. Eijcebantur tempore Inter imistico ex urbe Vuestphaliæ Susato miserè admodum omnes pij Euangelij doctores: ex quib. duo uiri optimi, & ex reliquis præcipui Brixius Nordanus, & Ioannes Kilbergius, nō tantūm in uestram urbem, sed etiam ad ministerium Ecclesiasticum assumpti sunt. Egit quoque magna cū integritate pastore apud uos uenerādu dominus Gerhardus Northornius: & ibi præco diuini uerbi fidelissimus est Magister doctus Gerhardus Schrodertus: & deinde quoque Conradus Pollius, celebris & docti poete Ioannis Pollij filius, ibidem pro suo dono Ecclesiæ inseruit. Et qui plurimos annos docti & fidelis Cōrectoris munus in uestra schola obijt M. Hermannus Vuispermannus, ex huius urbis Lemgouienſis (in qua ego iam ad annum duodecimū Ecclesiæ inferuio) honesta familia natus est. Tandem, ut de me etiam dicam, scio quosdam ex ijs, qui & in Prolegomena & reliquas has partes Traditionū præfati sunt, me aliquādo uobis commendasse, ut in præcipuum aliquem uestræ ecclesiæ ministrum uocarer. Cum uerò me præsentem uobis inseruire & ministerio uacare nondū uelis Dominus, uolui saltem meā, licet absens, erga uestram ecclesiam obseruantia, & erga totum ministerium honorem & reuerētiā meā hac dedicatione declarare: cui

etiam hoc accedit, quòd ante aliquot secula Vicelinus, suo tēpore, teste historico Helmoldo, facundissimus & doctissimus ex nostris oris uenerit, & ibi primò apud uos plantare ecclesiam inceperit Christianam: quæ, ut luna nubib. obducta uix est conspicua, in puluere humano delituit, ut etiam in in uicinis locis, donec ex omni puluere & contagio humanarum traditionum excutereur & expoliretur, purgata per reuerendum Doctorem Bugenhagiũ, tunc fidelissimum Domini Lutheri discipulum, & deinde per M. Hermannum Bonnum.

Gaudeo igitur, quòd in V. Excell. ecclesijs uera religione, sincera doctrina, & gratia florentibus, tot nostrates preluxerint: quare merito hoc nomine V. Excell. Iplēdidiss. reuerēter gratias agere uolui, & mihi semper persuasum habui, V. Ampl. fore gratum nostrum laborem sudatum in hac tertia Parte, quā probarunt theologi Academiæ Rostochliensis, in qua quidam ex uestris proceribus pædagogia possident, & aliqui uestrates ibidem professores saepe fuere: inter quos adhuc superest M. Bernhardus Mensingius Lubecensis, uir celebris. De uestris heroicis factis & urbis Reipublicæq; Lubecensis heroicis gestis & bellis cū nō sit huius loci, & illa quoq; a nostro. conterraneo M. Hermāno Bonno in Chronico Lubecensi cōgesta sint & explicata, nihil dicā modò: tantū hoc omnes mirātur hodie, quòd tanta animositate & fortitudine per aliquot annos terra mariq; cum serenissimo rege Daniæ pugnetis, & bella continuetis contra uestros hostes. Ideo celebris de uobis per orbem fama uolat, & laudabilis ubiq; est.

Quod porrò ad uestram Magnificentiā attinet, inclyti & celebratissimi Domini consules & senatores urbis Hamburgæ, V. Prest. nō fugit, quomodo uestras ille Albertus Krancius Doctor aliquoties scribat in suis historijs, quòd ad gubernationem ecclesiæ uestre & finitimarum, ante multa secula primi eius loci episcopi perueniunt ex Vuestphaliæ coenobio claro Corbeiano, sito in nostra uicinia, quatuor uiridocirina, zelo & pietate præstantes, Ansgarius, Reinbertus, Adalgarius, & Hogerust qui & ibi apud uos, & per ditiones & regiones uicinas hinc inde proficiscentes propagarunt Christianismum, & sedulam operam posuerunt prædicatione, baptisatione & epistolis, inter Normannos, Suecos, Danos. Et quanquam isti suam eruditionis, zeli & uitæ laudem in historijs habeant: tamen iam inde a multis annis longè præclarius & celebrius floruit ecclesia in inclyta Hamburga, purgata ab omni labe humanæ fecis sub reuerendiss. clariss. & doctiss. uiris Doctore Ioanne Aepino, Doctore Paulo ab Eitzen, M. Ioachimo Vuestphalio: quibus successiue adiuncti fuere cooperarij, pij sanè & uiri docti, M. Ioannes Frederus, Ioannes Hokelkeus, Ioannes Garceus, M. Ioannes Bodekerus, Theodorus Phrissius, M. Ioachimus De generus, M. Ioannes Crispinus, Ioannes Zarius, & multi alij uenerandi & integerrimi pastores ac ministri: quorum nomina, ut mihi sunt incognita, ita in libro uitæ scripta extant. Interim sub istorum celebrium præsidum ecclesiæ cura, etiam nostrates Vuestphali in seruiuerunt uestris ecclesijs & ministerio, uiri sanè pij & boni, Georgius Tappius, Conradus Gerlacus, Alexander Meppensis. Et fuit sanè inde ab annis ferè quadraginta lectissima religio & purgatissima ecclesia in uestra urbe. Etsi ferè omnes (paucis admodum exceptis, quos clementer suæ Ecclesiæ reliquit, & adhuc Christus seruauit) illi doctores & pastores, quorum mētio facta est iam antea, uel peste uel alio morbo sublatis sint: tamen ea semper uobis fuit cura, ut in Domino mortuis uiri equè pij & eruditi substituerentur. Nam certum est, Dominum non deferere suam Ecclesiam, qui propterea sedet ad dexteram Dei, ut det dona hominibus, & suæ Ecclesiæ pastores, doctores & ministros. Sic solet pro sua clementia in ipsis ecclesiarum dissipationibus & crebris ministrorum piorum funeribus excitare alios in istorum locum, & seruare etiam aliquos, qui puriorem doctrinam propagent, & posteris tradant. Ita in euerfione regni Israel excitauit Eliam & Elizam: in captiuitate Babylonica Danielem, Ezechielem, Haggæum, Zachariam. Erant autem aliquot pij tunc temporis apud uos uiri, cum ita uestre ecclesiæ aliquot pastoribus orbarentur, qui me ad aliquem tunc vacantem pastorum cupiuisent promotū: sed Dominus, qui uoluit me hæc aus in seruire patriæ meæ Vuestphaliæ, mirabiliter impediuit, ut mea præsentia ecclesijs uel uestris, uel alijs non in seruiuerim.

seruierim. Interim animum erga uestram ecclesiam promptum hac dedicatione nunc ostendam: & spero, V. Magnif. celeberrimi Domini, fore gratos nostros labores huius tertie Partis, quam uidet V. Mag. ab eius Academiae theologis probatam, in qua olim magna cum laude uixit & docuit uester Albertus Kräcius Doctor: quā quoque postea suis prelectionib. ornauit Doctor Paulus ab Eitzen Hamburgensis. Predicatur etiam uestra erga studiosos beneuolentia, quod nō solum pauperibus scholasticis & ministris ecclesiae alendis & sustentandis officia Deo grata preestetis, sed etiam uiduis & orphanis concionatorū piorum post illorum mortē habitatio- nes & sumptus uitae largiamini, & promoueat is eorum filios quando apti sunt ad studia uel alia artificia: filiabus uerō dotem addatis ad elocationem. Atque hec quoque pietas & gratitudo erga Christum & eius ministros, ut de uobis, ita quoque de prudētissimo senatu Luneburgico predicatur: ad quem nunc relicta Hamburga tendo.

Pietatem uestram & beneuolentiam erga ministerium & studia literarum, inclya- ti Domini urbis Luneburgensis, a multis commendari uideo. Vixit quidē olim Lu- neburgae in monasterio Erhardus Monachus (teste Trithemio) uir certē in diuinis literis insigniter doctus, qui multis commentarijs in libros Moysis aliosque Biblicos editis, suo tempore ualde claruit. Fuit quoque ibi abbas clarus Balduinus Decretorū Doctor, qui postea Bremensis archiepiscopus factus est. Et isti quidem duo uiri suo seculo aliquam celebritatem V. Reip. attulerunt: sed hoc tempore V. Resp. lau- datissima non solum multo clarior est, propter ornamentum structuræ, propter pru- dentiam, grauitatem & doctrinam praesidentium & gubernatorum, sed etiam ex sa- storum doctorum uirorum scriptis ac actionibus, & qui nostro seculo in uestra am- pliss. urbe & purgatissimis ecclesijs uixere, uel qui adhuc supersunt. Vixit ibi Do- ctor Urbanus Rhegius, M. Fredericus Hemmingius, uiri celebres, & qui hodie su- pereest superintendens M. Ioannes Eikenbergius cum multis alijs magistris & ecc- lesiasticis, & cum uiro clariss. Luca Lossio, uobis & V. Reip. ornamento est: quibus etiam annumerari possunt nostri Vuestphali, qui profectō non sine laude in uestris templis & scholis uixere. Hermannus Tulichius Vuestphalus postquam & Lipsie & Vuitebergæ clarissimum professorem oratorium egisset, tandem apud uos in mu- nere scholastico uitam finiuit, scriptisque publicis & singulari eruditione in uestra ur- be claruit, uir certē citra controuersiam magnus, Vuilhelmus Santphurdus, qui in mea patria ad annos triginta & ecclesijs & scholis inseruiuit, in inclyta Luneburga uestra, prestantiss. & sapientiss. Domini cōsules & senatores grauissimi, editis libris inclarescebat, & postea est in Domino mortuus. Magister Ioannes Bathelius Cos- feldianus per multos annos succedens Tulichio, scholæ uestræ praesuit, uir certē cā- dore & doctrina praestans: cui propter senium imbecilliori nunc quoque Vuestpha- lus Mag. Albertus Lenicerus poeta elegans, doctus & eximius successit. Fuere etiā in ministerio uestræ ecclesiae duo Vuestphali uiri pī, Henricus Glosencampius O- snaburgensis, & Antonius Vuispermānus Lemgouiensis, ibidem in Domino mor- tui. Est etiam nunc apud uos concionator eruditus Mag. Eberhardus Obermannus, Domini M. Bonni cognatus, meus sympatriota. Vixerunt ita nostrates honestē in uestris ecclesijs & scholis, quas scio hodie maximopere florere, clarere & lucere pu- ritate doctrine, & pījs exercitijs, ueluti quoque politis moribus, sapientia, uirtute, ex- cellentia & gloria uestra Praest. & Resp. & urbs illustris nitet. Quare cum uestra be- neficia senserint, & sub uestra Ampliss. Excell. tutela & patrocínio uixerint nostras res Vuestphali, & ex eis adhuc uiuant quidam, procures humanissimi: decet me V. Ampl. reuerenter gratias agere pro tali beneuolētia, atque simul deuotē orare, ut hāc dedicationem dignetur gratam habere cum ob multas causas, tum potissimū ob hanc, quod uideat V. Excell. nostrum hunc laborem probatum esse ab eius Acade- miae theologis Doctoribus, in qua inter theologos Doctores, uestrates duo preci- puum locum obtinuerunt: primō subtilissimus Doctor Hēricus Smedenstedens- piæ m. & hodie excellens Doctor Lucas Backmeisterus.

De Sundinēsis Reip. statu florentissimo, deque eius urbishonore, gloria & fortu- na etsi antea audieram: tamen istius ciuitatis celebritatem, elegantiam & ornāmēta paucis quidem, at ualde efficacibus uerbis per literas ad me superiori anno datas,

depinxit & indicauit celebratiss. & cōsummatiss. Doctor theologus David Chytręus, quādo scriberet, petiisse quosdā ex senatu eius urbis, indicari iplis aliquē superintendentē, me igitur ā se indicatum esse, seq; deinceps, si mihi suscipere integrū esset, curaturū, ut publice accerferer: quib. uerbis addebat & hec nominatiss. Doctor, in urbe Sundinensi, & Rep. splendidissima, diuite & maritima, tranquillā esse ecclesiā, & scholā florentē. Quę profectō encomia & testimonia etiā ā tali uiro profecta, quę non debebant moueri: Itaq; spectatissimi & eximij Domini consules & senatores egregij in splendida urbe Pomeranię Sunda, postquam illam uocationē, nescio autem quo fato, non susceperim, ut ita præsens uestrę pijsimę ecclesię inseruirem: uoluitamen nunc absens meam obseruantiam & studium hac inscriptione declarare erga uestram florentiss. Remp. senatum prudentissimum, & erga tranquillam ecclesiam obsequium & honorem offerre. potestis autem ex hoc scripto, tanquam ex uisibus leonem aestimare, qualem uobis Doctor Chytręus proposuerit. Non autē dubito hunc nostrum laborem uobis quoq; gratum & acceptum futurum, cum uideat V. Prest. & prud. eum commendari ab ijs theologis in urbe Rosarum uobis uicina, quos & ā uobis & ā uestris pastorib. ministrisq; doctis & eximijs propter eruditionem multijugam, pietatem, uirtutes & excellentia dona ualde amari scio. Submitto etiam uestrę Prudētię & toti ministerio in V. P. celebri urbe has omnes Partes iudicandas, & oro filium Dei, ut tranquillitatem in Rep. puritatemq; uerę doctrine & pacem in ecclesijs uobis semper concedat, Amen.

Filius Dei protegat Resp. & ecclesias in celebratissimis urbibus,
Lubeca, Hamburga, Luneburga & Sunda, nunc & in
perpetuum, Lemgouia.

V. excellentiss. Amplitudinis mini-
ster Hermannus Hamelmannus
Licentiatu Theologus.

INDEX

INDEX EARVM TRADITIONVM ET RERVM, QVÆ IN TERTIA PARTE explicantur.

EX LIBRO I OBSERVATA.

In Clemente Romano hæc tractantur.

Vid. senferit antiquitas de quadam epistola Clementis.

Nihil potest certi dari de epistolis & libris Clementis.

Vanitas istorum librorum, qui hodie sub nomine Clementis Romani extant.

Næui & errores reperiuntur in istius libris.

Docuit Clemens uxores esse communes.

Autores eximij sunt incerti de scripturis Clementis.

Prohibet Clemens reliquiarum in Euchari-
stia reservationem.

Multa habet contra Papistas Clemens.

Recitat Symbolum Clemens tanquam traditionem.

Dissidet secum Clemens, & ab alijs etiam

Duo Sacramenta numerat Clemens.

Multa absurda refert, & de libero arbitrio sentit malè.

Iudicare debent de disputationibus Ecclesiasticis pij laici.

Pro traditione adferunt pontificij olei confirmationem in Baptismo ex Clemente.

Multa olim circa Baptisma fiebant, atq; in ordinationibus ministerij, quæ pontificij non seruant.

Contra sedem Romanam loquitur.

Contra imagines loquitur.

Contra episcopos nostri temporis scribit.

Contra antiquitatis & consuetudinis argumentum disputat.

Clemens baptizatur absq; consecratione aquæ, & sine oleo.

Ordinem uiduarum constituit Clemens.

Omnia mala olim religioni Christianæ imputabantur.

Circumduxit uxore Petrus, teste Clemente.

Fabulosa Clemens habet.

Episcopus non debet se negotijs mundi immisceri.

Vnde sint archiepiscopi.

An sit necessaria confirmatio, quam ex Clemente probant pontificij.

Quid sit sentiendū de canonib. Apostolorum.

Multa habentur in canonibus Apostolorum, quæ non recipiunt pontificij.

Mystica & secreta dicuntur esse in Clementis libris, quæ non debeant reuelari.

Quantum ualeant ista mystica.

In Dionysio Areopagita hæc tractantur.

Quid ueteres scribāt de Areopagitæ libris.

Multa incōueniētia in uita Dionysij habent.

Omnia de Areopagita sunt inexacta.

Quæ attribuuntur Areopagitæ, non sunt illius q Pauli erat discipulus, teste Erasmo & Theodoro Gaza.

Chrisma pro traditione ex Dionysio pbāt. An sit chrisma traditio Apostolica, explicatur.

Ex circumstantijs cognoscitur, libros Areopagitæ attributos, illius esse non posse.

Vnde sit unctio uiuorum, & tamē egrotantiū.

Mystica scripsit Dionysius ille, quæ dicitur à Paulo didicisse.

Refutantur opiniones Dionysij.

Opinio singularis Dionysij de principatibus & dominationibus.

Gregorius Papa I dissidet à Dionysio.

Bernhardus, teste Eccio, dissidet à Dionysio.

Sententia Dionysij de choris angelorum examinatur.

Dionysius & Ignatius temerè loquuntur de ordinibus angelorum, & à Paulo atque Augustino refutantur.

(defunctos. Traditorium est apud Dionysium, ungere Mystica theologia Dionysij præfertur scriptæ theologiæ.

Signis exprimuntur mysteria sacerdotalia. Multa sine scriptis tradidisse Apostolos, ait Dionysius.

An hodie in Christi Ecclesia sint signa, & qd sit mysterium.

Apostoli nihil aliud docuerūt, quàm quod scriptum est.

Ex Scripturis sua comprobata uoluit.

Sufficiētia ad salutē in Scripturis extat.

Qualia sint secreta Dionysiana.

Opinionem de secretis Dionysij refutat Nicephorus.

Refutatur Dionysius ex propria sententia.

Quodnam secretum uel mysterium Paulus uocet.

Refutatur opinio quædam Dionysij.

Omnia utiliter tradiderunt Apostoli.

Vnde didicerit sua mystica Dionysius.

Qualia sint ista mystica secreta.

Quæ fuerint olim ceremoniæ circa Baptismum.

Quæ etiam fuerint circa Eucharistiam ceremoniæ, explicatur.

Dissentiunt à doctrina Dionysij Papistæ.

Cōsecratio monachi apud Dionysij, quasi p traditione refertur, & quantū illa ualeat.

Ex Polycarpo, hæc adferuntur.

Polycarpus multa habet de autoritate uerbi Dei, & remittit suos ad epistolas Pauli.

Polycarpus sola dixit illa esse uera, quæ ab Apostolis sunt tradita.

Ex Ignatio hæc obseruantur.

Traditionem de ieiunio non seruando die Dominico & sabbato, refert Ignatius, & explicatur quantum illa ualeat.

Contrarium exemplū isti traditioni opponitur ex Augustino.

Traditio de seruanda Quadragesima extat apud Ignatiū, & qd de ea sit sentiendum. Multa Ignatius de secretis refert. Pleraq; scripta Ignatij perierunt. Multa habet Ignatius, quæ sunt pontificijs contraria.

INGENITVS nomē tribuit Deo patri Ignatius.

Cōtra cōlibatū pōtificiorū refert Ignatius. De autoritate uerbi Dei utiliter differit. Vanum pontificiorum commentum de antiquitate refutat.

Quid in Euang. cōtineatur, refert breuiter. Quid de patribus sit sentiendum, ostendit. Contra Papæ dominium loquitur. Deposita Apostolorum esse seruandum. Spiritus sanctus nihil aliud quàm quæ Christi sunt, loquitur.

Ex Iustino hæc obseruantur.

In traditione Apostolica recensenda errat Iustinus.

Alius error Iustini, qui etiam sibi ipsi est contrarius.

Autoritate Scripturæ urget aduersarium. Symbolū Apostolorū ex traditione probat. Ingenitum dicit patrem.

Chrismatis quasi ex traditione sit mentio apud Iustinum.

An fuerit Chrismatis usus tempore Iustini, explicatur.

De genu flexione quasi ex traditione refert. Similiter ibidē dicitur de die Dominica & aquæ & uini mixtione apud Iustinum.

EX LIBRO SECVNDO OBSERVATA: & primò ex Clemente Alexā. explicantur hæc.

CONscripserat traditiones Clemens Alexandrinus.

Errores Clementis Alexandrini recitantur. Falsam habet traditionem de prædicatione Christi per unum annum Clemens Alexandrinus.

Autoritas Scripturæ semper est seruanda. Qui Diuinis credit scripturis, omnium rectissimè iudicat.

Apostoli fuere in omnibus perfecti, & non reliqui patres post Apostolos.

Scriptura scripturam explicat. Veritas debet ex Scripturis peti.

Contenti debent esse Scripturis Christiani. Iudex debet esse Scriptura, atq; omnia erūt ex uerbo Dei probanda.

Hæretici olim Scripturis cōuicti sunt, quia propter Scripturas noua quædam adferebant, & Scripturas reiiciebant, illisq; non credebant.

Probatio rerum ex Scripturis peti debet. Qualem faciat Ecclesiam Clemens Alexandrinus.

Submittit se Apostolis Clemens.

Quod sine scriptis in ecclesia seruatur, faci-

le perit.

Contra aurum & gemmas Papistarum Clemens differit.

Ex traditione refert non esse radendam barbam.

Coniugium sacerdotum defendit.

Verū Christianorū sacrificiū quale sit, docet.

Esse traditiones, docet Clemens Alexandrinus.

10 Nonnulli sine scripto uerbū Dei tradiderūt. De ieiunijs qdā quasi ex traditione differit. Votum quasi traditionem ex Clemēte probant pontificij.

A quibus sit uouenda castitas, docet.

Præfert cōiugium cōlibatui Clemens Alexandrinus.

Matrimonium est Apostolis commendatū, & nusquam ab eis abrogatum.

Ex Tertulliano hæc explicantur.

Errores habuit Tertullianus.

Quid de patribus sit sentiendum.

Non pertinuit ad Ecclesiam Tertullianus. Opinio Tertulliani de Spiritu sancto & Ecclesia.

Sententia Tertulliani de uelandis uirginib; Secūdas nuptias damnat Tertullianus: imò uidetur omnes nuptias damnare, atq; inuertit uerba Pauli.

Errorem Chilasticum habuit Tertullianus. An traditio non scripta sit recipienda, docet & explicat.

Multæ traditiones sunt ex consuetudine.

Quales sint traditiones quæ apud Tertullianum extant.

Quid ualeat consuetudo in rebus sacris.

Traditiones quæ apud Tertullianum extant, non seruantur à pontificijs.

Traditiones explicatur, quas Tertullianus habet.

40 Traditiones dicuntur apud Tertullianū disciplinæ, & quid olim disciplina in Ecclesia fuerit.

Varia & diuersa fuit olim in Ecclesia disciplina.

Quid de disciplinis senserit ipse Tertul.

Traditionis cuiusdā Tertul. explicatio.

Traditiones tamen Scripturis non æquat.

Quid de Scripturis & ipsarū autoritate habeat Tertullianus.

Contra ueritatē nihil ualeat, etiam si uetus sit.

An non omnia tradiderint Apostoli.

50 Tertullianus est sibi contrarius.

Probatio argumentorū ex Scripturis trāsseri debet, & Scripturis debent cedere reliqua omnia.

De delectu ciborum quid dicat.

Ex Cypriano hæc explicantur.

Cypriani errores etiam à ueterib; obseruati.

Quomodo patres sint suscipiendi, ubi etiā obiter laus Ducis Vuirtembergici & D. Bre-

tij recensetur.

60 Traditionē habet de aquæ & uini mixtione. Expli.

Explicatio istius traditionis.

Purum uinum non sumebatur olim à ueteribus, sed semper mixtum. (esse.

Alia opinio Cypriani putatur ex traditione De rebaptizatione, an rectè scripserit Cypri.

An Nouatianorum Baptisma fuerit uerum.

Pro traditione refertur olei unctio apud Cyprianum.

An sit unctio in Baptismate traditio Apostolorum?

Unctionem non esse necessariam, docetur: & deinde quomodo donis Dei uti debeamus.

Non sanctificatur oleum ad consecrationem, sed ad uerum cibi usum à fidelibus per orationem.

Quid de traditionibus senserit Cyprianus, & quas ille proueris habuerit.

Nihil esse recipiendum docet, imò ne quidè traditionem extra Scripturam.

Ex Athanasio obseruata.

Quæ sint traditiones apud Athanasium.

Traditio quædam apud Athanasium extat, quam pontificij non seruant. (sentiat.

Quid Athanasius de uoce INGENITVS

An recipi possint uerba CONSVBSTANTIALIS & ESSENTIA, & quomodo, explicatur ab Athanasio.

De libertate cæremoniarum differit egregiè.

Fuisse olim & monachos & episcopos coniugatos ait.

Quid sentiat de die Dominico. (plicatur.

Quid sentiat de Romana sede, breuiter explicatur.

Contra pontificios sæpe docet.

Ex Scripturis docet fidem concipi, & tradit

quale sit consiliū in obscuritate Scripturarum obseruandum. (explicat.

Quid sentiat Athanasius de Scripturæ libris,

Noui Testamenti libros esse primitias, fuisse

tacula atq; anchoram fidei nostræ ac doctrinæ, scribit. (docet.

Apocrypha noui Testamenti non legenda esse

EX LIBRO TERTIO OBSERVATA: & primò ex Ambrosio quædam explicata.

Errores Ambrosij recensentur. (mo.

Opinio eius de episcopi uxore & de

Ex traditione refert quis fuerit socius Cleophae eunti in Emahus.

Huic traditioni alij reclamant, & quatenus

etiam uera esse possit, uel non.

Inferitur opinio Clementis de discipulo ad

Christum dicente, Permite mihi sepelire patrem meum. (circa res.

Scriptura non est sollicita circa nomina, sed

De cruce quasi ex traditione quædam inep-

te refert.

An Maria uicerit diabolum, explicatur.

Ridiculam & insulsam ratiocinationem ex

Scripturis pro uoto adfert Ambrosius, &

stultè inepteq; probat uotum.

Quæ noua Christus non docuit, illa etiam

nos docere nec debemus, nec possumus.

Conatur ex Scripturis probare uotum, sed frustra & insulsè.

Pugnat secum de uoto Ambrosius.

Quid de uirginū uestimentis doceat.

Superioritate episcoporum super presbyterorum ex consuetudine, & non ex institutione Pauli esse tradit.

10 Circa Baptisma olim uarietas fuit.

Consecratione fontis tanquā traditionem

ex Ambrosio pontificij probare conatur.

Contra uanam illam consecrationem dissert Augustinus.

De lotionem pedum sententia Ambrosij.

Lotionem pedum pro traditione Apostolica habet, & disputat propter eandem contra Romanam ecclesiā, atq; in ea re dissidet Augustinus ab Ambrosio.

20 Dissidet etiā Augustinus ab Ambrosio propter ieiunium diei Dominicæ.

Sabbato ieiunantes non rectè facere.

Quid de festis habeat Ambrosius. (ligit.

Per traditiones Ambrosius Scripturas intel-

Apostolorum fides scripta est.

Multa habet Ambrosius de Quadragesima

in multis locis, quæ sunt insulsa. (Petri.

Symbolum Apostolicum dicit esse clauem

Ambrosius se postponit Apostolis.

Virginitatem Mariæ ex Scripturis probat.

Contra traditione de morte Mariæ & post

mortem translata differit Ambrosius.

Docet aurum non requiri in templis.

De uoce INGENITVS docet, quod non facile admitti debeat.

Contra Tridentinum concilium docet Græcam translationem noui Testamenti esse

retinendam.

Contra uanas traditiones disputat.

Concilia quatenus sint suscipienda docet.

Quod scriptum est, hoc debet tantum dici.

In disputationibus quærenda est ueritas ex

Scripturis.

Precium Scripturæ est fides nostra.

Non est tibi aliquid statuendum, ubi Scriptura tacuit.

Vnde quis sit beatus. (docere.

Episcoporum & sacerdotum proprium est

Per uocem EVANGELIVM, nihil aliud intelligitur in Scripturis, quàm quod apud

quatuor Euangelistas legitur.

Nemo citra & extra Euangelij doctrinam

debet audiri suscipi uel. (lutem.

Quæ Paulus scripsit, sufficere possent ad sufficientiam Scripturarum ab Ambrosio docetur.

Omnia quæ ad salutem pertinent, in Scripturis habentur.

Omnia sunt iuxta uerbum Dei examinanda.

Scripturæ & uerbo Dei nihil est addenda.

60 uel ei detrahendum.

Fidei fundamentum est ueritas, & uera sunt quæ in Sacris literis habentur.

Ex Hilario explicatur hæc.

Ex traditione hic differit de festo Paschatis.

INGENITVS uocæ concedit de patre dici.

Ex traditione numerat libros ueteris Testamenti uiginti duos.

Magnificè de Scriptura sentit Hilarius.

Ostendit causas, cur rectè possit retineri in Ecclesia uox HOMOVSIOS.

Ex Scripturis sua commodè probat.

Ex Nazianzeno obseruata.

Abusi sunt suis donis Basil. & Nazianzen.

Inuocationem sanctorum forsan ex traditione probauit Nazianzenus.

Epiphanius egregiè refutat, & planè impiè esse cèset inuocationè sanctorum, p̄sertim q̄ nihil de ea referat scriptura Sacra.

Epiphanius disputat etiam cōtra imagines.

Hieronymus adorationem sanctorum negat.

Athanasius & Cyrillus inuocationem sanctorum non concedunt.

Sententia Christianorum de non adorandis sanctis, extat apud Eusebium.

Quomodo nec angeli adorentur.

Theodoretus inuocationem sanctorum re probat.

Papistæ adorant Mariam.

Ex, Scriptura refutatur inuocatio hominū mortuorum.

Ipsi patres, ut Nazianzenus, de inuocandis mortuis dubitare uidentur.

Inuocatio mortuorum à gentibus descēdit.

Ex Theodoro explicata.

Iussu Imperatorum determinari debet controuersia ex scripturis Sacris.

Alienas à Scripturis uoces non admittēdas.

Fides Damasi est fundata in Scripturis.

Aqua lustralis unde sit.

Locū Pauli 2 Thessal. 2, State & tenetē traditiones, &c. quomodo explicet.

Multaq; eius testimonia de autoritate Scripturæ adferuntur.

Eadem in scriptis annotarūt Apostoli, quæ sermone prædicarunt.

Episcopos & presbyteros docet esse eiusdē Idem dicit Primasius. (gradus.

Locū Pauli, Episcopus sit unius uxoris uir, eruditè contra Papistas explicat.

Ex Chrysostomo explicata.

Negū & errores Chrysostomi.

De traditionibus qd sentiat Chrysostomus.

Traditiones esse præter Scripturas, in tribus diuersis locis ostendit Chrysostomus.

Explicatio dictorum, quæ ille pro traditionibus adfert.

Refutatur ex Scripturis Chrysostomus.

Chrysostomus sibi ipsi contrarius.

Scripturæ plenitudinem ostendit Chrysostomus.

Quod cupimus discere, ex Scriptura addiscimus.

Chrysostomus in quibusdam dubitat.

Sufficiētia Scripturarum affatim cōtra traditiones ostenditur.

Dogmata sana & salutifera exactè discuntur ex Scripturis, teste etiam Chrysostomo.

10 Non à mortuis uel aliunde, sed ex Scripturis discitur ueritas, teste eodem.

Quasi ex traditione refert principem monachorum esse Ioannem.

Huic opinioni & traditioni contrarium opponit Nicephorus & Damascenus.

Tanquam ex traditione refert Iacobum à Christo constitutum episcopum Hierosolymitanum.

Huic contrarium asserit Clemens Alex. & Eusebius.

20 Apocrypha citat Chrysostomus, & his interdum credit.

Traditionem Apostolicam esse orationem pro defunctis docet in tribus locis Chrysostomus, unde pōtificij purgatoriū probare conantur.

Sed sibi ipsi est contrarius, & dubitat in illa re Chrysostomus.

Pro quibus olim defunctis & orauerint & gratias egerint patres, docet.

30 Offerre apd patres, significat gratias agere. Quomodo oratur pro defunctis.

Dubitat Chrysostomus & nonnulli patres, an pro sit oratio defunctis.

Dubitauit de purgatorio Augustinus.

Hieronymus dubitat de eodem, tum etiam Gregorius.

Locum Pauli 1 Corinth. 3, Ignis probabit, multi patres de tribulatione explicant.

Oratio pro defunctis, est gratiarum actio.

40 Ex charitate olim pro defunctis zelo amoris orant.

Quomodo Dionysius Arcopagita pro defunctis orari uoluerit.

Chrysostomus sibi contradicere uidetur. De uoto inepta dicit.

Quid senserit de quæstione, An ieiunè sit sumenda Eucharistia?

Diuersa fuit & patrum & ecclesiarum consuetudo.

50

Ex Augustino explicata.

Symbolum Apostolorum uocat traditionē Augustinus.

Traditionem de non repetēdo Baptismate adfert Augustinus.

Ex traditione multa dicit esse Augustinus, quæ in Scripturis non habentur.

Explicatio istius traditionis, de non repetēdo Baptismate in ijs qui legitime baptizati sunt.

60

Ex Scn.

Ex Scripturis & rationibus certis ostenditur uera esse traditio, de non repetendo Baptismo in ijs q legitime baptizati sunt, et si in hæresin postea inciderint.

Consuetudinem cedere ueritati Augustinus ait.

Scripturarum autoritas commendat Ecclesiam, teste eodem.

Traditio Apostolorum est pædobaptismus.

Sed questio est, an propterea sit pædobaptismus retinendus, quod sit traditio, uel aliunde ne probari possit?

Paucae ceremoniae sunt à Christo institutae, teste eodem.

Multa esse ex traditione uel conciliorum constitutione in ecclesijs, docet Augustinus.

Observatio est libera multarum ceremoniarum in Ecclesia.

In ceremonijs hoc est tantum retinendum & seruandum in Ecclesia, quod non est contra fidem & bonos mores. Ita in omnibus faciendum, ut legimus in Sacris literis.

Omnia sunt in ecclesijs emendanda, quae contra fidem & bonos mores sunt.

Fides autem ex Sacris literis concipitur.

Quale ieiunium sit uerum.

De multitudine ceremoniarum suo etiam tempore conqueritur Augustinus.

Paucissima instituit Christus Sacramenta.

Augustinus dissidet à Dionysio & Basilio. 30

Maximè omnium illud est faciendum in Ecclesia, quod de Scripturis defendi potest.

Traditionem quadam, quam defendit quidam Vrbicus, & quæ erat apud Romanos celebris, refutat Augustinus de ieiunio seruando in sabbato.

Idem docet, non esse præceptum ieiunium certorum dierum.

Quæ tanquam ex traditione obijciuntur Augustino, non suscipit ille, nisi quatenus ex Scripturis probentur.

De Quadragesima quid Augustin. referat.

Sententiam Augustini de seruanda Quadragesima sistit, oblique & fucate seruant pontificij.

Illud uotum quod nouetur, non est rectum, nisi à Domino accipiatur.

Quomodo uoces INGENITVS & HOMOVSION, possunt suscipi & defendi.

A Scripturis, quæ sunt nobis solidum fundamentum, deuiare non debemus.

Fides est ex Scripturis.

De illis meritis dubitamus, de quibus nulla certa habemus ex Scripturis indicia.

Omnia quæ ad ueram religionem pertinent, in Scripturis habentur.

Extra Scripturam nihil esse determinandum.

Quicquid scripserunt Apostoli, ipse Christus scripsit. Christus hoc scribi iussit, quicquid de suis dictis ac factis legere nos uoluit.

Ex Cyrillo explicata.

Næui Cyrilli.

Secreta esse dogmata, probant ex Cyrillo.

Questio ex eodem Cyrillo explicatur, An sint secreta dogmata?

Nihil addendum esse Scripturis docet Cyrillus, nec patres esse Apostolis equâdos.

Traditio est apud Cyrillum, de ter interrogandis qui ad Baptismum accedunt.

Ligni crucis usum uidetur probare: interim negat adorationem sanctorum.

Probat etiam honorè reliquiarum, sed ita, ut honestè condantur.

Habet aliquid de ieiunijs.

Quasi ex traditione docet ieiunia seruari in Quadragesima, & feria quarta & sexta singularum septimanarum.

Habet aliquid de festis, sed quomodo rectè sit feriandum, eruditè docet.

Docet etiam quomodo uox INGENITVS suscipi possit.

Canonem ait fidei & sermonem Apostolicum considerandum esse.

De sufficiëntia Scripturarum copiosè refert, omniaq; tradit in Scripturis inueniri.

Scripturas inquit alere nos ad uitam & sanctificationem, eamq; nobis omnia quæ ad doctrinam pertinent, offerre.

Ex Scripturis commentandum esse, ut illa est in omnib. uera, docet atq; per illam Deum locutum esse scribit, eamq; falsam esse non posse.

Docet etiam quomodo uox HOMOVSION suscipi possit.

Ex Leone Papa Romano explicatur hæc.

Leo docet forsan ex traditione (sed potius Montanica) Spiritum sanctum quotidie noua agere in sanctis, & dogmata alia in Ecclesia condere posse.

Forsan etiam ex traditione uoluit certorum dierum ieiunium asserere: cui tamen opinionioni repugnant alij.

Nemo potest exemplum Christi imitari.

Oratione ad Orientem improbare uidetur.

Multa utiliter dixit de uerbo Dei & scriptura Sacra, ex qua dicit omnia pbada esse.

Forsan etiã ex traditione refert de festo Machabæorum.

Ex Socrate historico Ecclesiastico explicata. (cas.

Magna semper fuit de festo Paschatis uario

Docet Socrates ex Paulo, quod ad nullos festos dies uel ieiuniorum tempora certa obstringantur Christiani ex lege.

De festo Paschatis nihil statuerunt Apostoli uel Christus ipse.

Quid Apostoli præcipuè curauerint.

Ex consuetudine & non ex lege uel traditione docet esse festa certorum dierum, ac ieiuniorum certa tempora.

Dissensio ueterum de festo Paschatis diuersis tempo-

temporibus fuit.
 Fuit etiam olim de Quadragesima diuer-
 sitas.
 Docet etiam quanta & circa dierum nume-
 rum, & in ciborum abstinencia fuerit o-
 lim in diuersis ecclesijs uarietas circa
 Quadragesimę obseruationem.
 Cum de Quadragesima non extet scriptum
 Apostolorum mandatū, est eius obser-
 uatio libera cuiusq; uoluntati relicta.
 Ostendit diuersitatē circa celebrationē Sy-
 naxeos.
 Proprium sensum de Paschate Origenes ha-
 buit.
 Circa coniugium sacerdotum diuersitatem
 recenset.
 Circa Baptisma diuersitatem quoq; recen-
 set: ita etiam & circa orationem diuersita-
 tem ostendit.
 Ita quoq; fuit magna uarietas per multos 20
 locos in ecclesijs circa cęremonias, ut i-
 dem tradit.
 Vnde uerō sint tales cęremonię dissonātes,
 explicat, docetq; quandam dissonantiam
 in ecclesijs tempore Apostolorum fuisse.
 Quid potissimū Apostolis curę fuerit, ex-
 plicat, nempe ut quę necessaria erant, tā-
 tum docerent.
Ex Sozomeno historico Ecclesijs obseruata.
 Variam diuersitatem circa festum Pascha- 30
 tis refert.
 Traditiones per ecclesias diuersas recenset
 ita, & enarrat diuersitatem circa Quadra-
 gesimam, & de conuentu Christianorum
 ad ecclesias.
 De Apocalypsi Petri, & præcipuē Pauli, uari-
 am multorum opinionem refert.
 Vnde etiam illa superstitio circa cęremoni-
 as sit nata, docet.
Ex Vincentio Lyrenensi obseruata.
 Quę potissimū traditiones sint retinendę.
 Ratio quam adfert Vincentius, nulla est.
 Quid in ecclesijs semper tenendum & ob-
 seruandum sit, docet.
 Quis sit catholicus, describit, & quatenus sit
 patribus credendum.

Quid Vincentius de Sacris literis habeat.
Ex Ioanne Damasceno obseruata.
 Opiniones Damasceni uarię.
 De descēsu Christi, & de uoce INGENITVS
 quid habeat.
 Ex traditione refert Marię uirginis parētes.
 Adorationem crucis ex traditione refert.
 Ex traditione etiam refert reliquiarum ho-
 10 ginum.
 Apostolos in traditionē multa sine scriptis
 reliquisse docet.
 Explicatio istarum traditionum de adorati-
 one crucis & imaginum.
 Ignota fuit antiquissimis ista traditio.
 De imaginibus olim pugnarunt synodi.
 Refutatur illud quod habet de adorando
 eo, quem representat imago.
 Explicatur an sint plures extra Scripturam
 traditiones.
 Sufficientiam Scripturarum docet Dama-
 scenus.
 Damascenus non facit per omnia cum Pa-
 pistis.
 Quid ex Scripturis consequantur creden-
 tes, docet.
 Omnia Christi dogmata fatetur esse ab Apo-
 stolis scripta.
 Damascenus oppugnat Chrysostomi tradi-
 tionem quandam.
 Damascenus fabulas pro traditionibus re-
 fert.
 Ex traditione refert purgatorium, & oratio-
 nem pro defunctis.
 Damascenus putat in inferno per Christi
 descensum saluatos esse philosophos.
 Interim de sua traditione dubitat ipse.
 Ex legendis sanctorum refert quędam pro
 confirmatione suę opinionis contra Scri-
 40 pturā: quę tamen ipsa sunt dubitatoria.
 Ex Chrysostomo refutatur opinio Dama-
 sceni.
 Memoria omnium animarum unde sit

FINIS INDICIS.

LIBER

LIBER PRIMVS PAR- TIS TERTIAE TRADITIO- num Apostolicarum siue tacitarum.

CLEMENS ROMANVS.

I de Clemētis altera e-
pistola & commētarijs,
qui Petri & Appionis
dialogos continere di-
cebantur, sic scribit Eu-
sebius libro 3, capite 38:
Sciendum est, quod &
altera quēdam epistola

Clemētis esse dicitur, uerū hanc non pe-
rinde atq; priorem claram & insignem co-
gnouimus. Neq; enim ueteres illa usos esse
scimus. Iam & alios quosdam nuper multi-
loquos & prolixos commentarios quasi il-
lius sint, nonnulli protulerunt, ut qui Petri
& Appionis dialogos contineant, quorum
apud ueteres prorsus nulla sit mentio. neq;
enim syncerum rectē & Apostolicā doctri-
nae characterem tenent, &c. multo magis id
dicēdū erit de istius fictis epistolis multis, q̄
nūc sub nomine eius circūferūtur, restitutae
à Coclaeo & Sichardo, (quanquam & illi de
istis dissentiant) & de illa disputatione, quā
habuisse cum Simone mago dicitur, quae cū
plurimis alijs ineptijs in libris Recognitio-
num Clementis habentur: praesertim cū plu-
rimi de istis dubitent scriptis, nec quoq; uel
ab Eusebio uel Hieronymo uerustatis testi-
monium aliquod habeant, tū etiā in istis A-
postolicā doctrinā character desideretur.
Sed de eo latius postea.

Interim uelim, ut mihi hīc consideret pi-
us lector, propter duas rationes reprobari
istam Clementis alteram epistolam. Pri-
mō, quod non habeat ueterum, hoc est,
Apostolicorum (hos enim ueteres Euse-
bius, ut qui in tertio tantum seculo à Chri-
sto nixit, appellat) testimoniū probatum. Se-
cundō, quod in ea syncerus Apostolicā do-
ctrinā character nō inueniatur. ob quas etiā
causas & Commentarios eiusdem de di-
sputatione Petri & Appionis reijcit. Ergo il-
lud demum iuxta Eusebium est assumēdū,
quod inde ab Apostolis & Apostolicis scri-
ptoribus, & deinde sequentibus autorita-
tem obtinuit in Ecclesia, & hoc quidem nō
est satis, nisi & in eodem character syncerus
Apostolicā doctrinā inueniatur. Dent igitur
nobis tales traditiones, quae indubitātū
inde ab Apostolis & Apostolicis atq; subse-
quentibus patribus testimonium habeant,
& in quibus syncerus Apostolicā doctrinā
character, id est, p̄spicua Scripturarū sacrarū
sententia (nā aliū hodie uel synceriorē Apo-
stolicā doctrinā characterē, q̄ literā eorum
autēptice sint, nō dabunt) extet, & sanctē pol-

licemur nos illas suscepturos & ueneratu-
ros esse. Sit igitur hoc nostrū cōtra Osiū, Po-
resium, Perioniu, Lindanū, Asotū, Delphiū,
Staphylum, Canisium, Coloniēsesq; sophi-
stas fundamentum firmum: & si quoq; ista
probam adhibuissent suis concilijs, uel Eu-
sebij concilium secuti fuissent pōtificij col-
loquentes in urbe Vangionum, anno 1557,
profectō non dixissent uel ex patribus uel
traditionibus concilijs ue disputandum es-
se: praesertim cū illa omnia saepe nec uetu-
stissimorum scriptorum testimonia, nec syn-
cerum Apostolicā doctrinā characterem,
id est, suffragium apertum Scripturarum ha-
beant, sed saepius errent & falsa deprehen-
dantur, sintq; pugnantia.

Clementis quoq; epistola ac libri uel in-
de mihi secundō etiā suspecti esse uidentur,
quod Hieronymus Iacobum fratrem Domi-
ni (ad quem suos scribit libros) martyrio co-
ronatum attestetur in suo catalogo & libro
de Viris illustribus, septimo anno Neronis,
Petrū uerō (de quo gloriatur Clemēs se acce-
pisse cathedrā, & id Petrū uoluisse ut scribe-
ret ad Iacobū) decimo quarto anno Nero-
nis clauisse diē: ultra hāc Hieronymus etiā
Clementē quartum Romanā urbis pontifi-
cem fuisse meminit, & non secundum. Simi-
li modo Eusebius hunc Clementem tertio
anno Domitiani successorē Petri ponit, &
tum primum ad istum honorem euectū esse
scribit, qui est uigēsimus post Iacobi mortē.

Meminit Euseb. ut diximus, & Hierony-
mus in eius uita unius epistolę Clemētis,
quā ex persona Romanā ecclesiae ad Co-
rinthios scripsit. Secundā uerō eius a uete-
rib. scribit uterq; reprobata esse. Idē habet Ni-
cephorus libro 3, cap. 18. Sed hęc uerba addit
ille: Ego illi non assentior, si de eis quae nūc
apud nos Clemētina dicuntur sentiat quae
illa sint, non exprimit.

Epiphanius sic scribit libro 1, tomo 2, hae-
resi 30: Utuntur (Ebionitae) & alijs libris, ni-
mirum circummitionibus Petri appellatis, p̄
Clementem scriptis, multa corrumpentes
in ipsis, & pauca uera relinquentes, ueluti
ipse Clemens ipso: per omnia redarguit in
epistolis quas scripsit encyclicis.

Gemnadius in catalogo uirorum illustri-
um, scribit Clementis Romani Recognitio-
num libros exhibuisse Latine Rufinum. E-
rasmus etiam transtulit ex Athanasio tracta-
tū de libris canonicis, ubi cum recensuisset
libros Testamēti prioris, refert & eos libros
utriusq; Testamenti, quibus contradicitur,
quos apocryphos uocat inter hos & Clemē-
tis libros quosdā numerat Athanasius. Sed
in operibus Athanasij integris quae Petrus
Nānius edidit, extat Synopsis de libris Scri-
pturā canonicę: ubi libri Clemētis nō addū-
tur, nec additi canonicis noui Testamenti
libris

libris reperiuntur. Non dicemus etiam nūc quid in Decretis distinctione 15 & 16 habeatur, de Clementis scriptis.

Ruffinus autem in præfatione ad Gaudētiū de trāslatione Clementis sic scribit: Puto quōd te non lateat Clementis huius in Græco eiusdem operis Recognitionum duas editiones haberi, & duo corpora esse librorū: in aliquantis quidem diuersa, in multis tamen eiusdem esse narrationis: deniq; pars ultima huius operis, in qua de transformatione Simonis refertur, in uno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam in utroq; corpore de ingenito Deo genitoq; diserta, & de alijs nōnullis: quæ ut nihil amplius dicam, tanquam quæ supra vires meas essent, alijs referuare malui, quā minus plena proferre.

Item, Hieronymus refert in peroratione Commentationum Origenis in epistolā ad Romanos, à se libros Clementis Apostolorum comitis uersos in Latinum sermonem, efflagitante Gaudētio: quos Erasmus in Catalogo operum Hieronymi æmulorum inuidia & hominum iniuria perijsse dicit.

Fictitia disputatio Petri cum Simone Magō, tam est ridicula, ut dedecus adferat nomini Christiano: idem & de toto libro sentiendum, qui Clementis Recognitionibus & concilijs præfixus, & quæ citata sunt in Gratiani rhapsodijs. Veterum nominū prætextu imperitos fallunt, & ab improbis tanquā oracula superstitiosè nō minus quā impudenter iactantur, quum pudendè sunt nēniæ.

Ruffinus in libro de Adulteratione librorū Origenis, scribit de libris Clementis huius: Sunt & alia nonnulla libris eius (Clementis) inserta, quæ Ecclesiastica regula non recipit: quædam sunt, quæ cum Eunomij dogmate faciunt.

Quōd si igitur maximè susciperemus hos libros pro libris ueris Clementis: ergo sequitur Papam Romanum errasse, aut eius libros ita corruptos, ut nō sit tutum eius libros & dicta suscipere.

Idē in epistola 4. Clementis ostendit, communem uitam esse necessariam, & communem usum esse omnium rerum inter homines debere, &c. Sed illud quasi necessarium urgere uidetur, quod est Scripturæ contrarium, tunc enim frustra dictum esset, Nō sursum facies: & Labora, ut possis largiri pauperibus: itē, uidē 2 Corinth. 11. Sic uult Episcopum bene domui suæ præesse, ad Timotheum. Sed pergamus uerba Clementis quæ ibidem habentur, audire. Græcorum quidā (ait) sapientissimus hæc ita sciens esse, ait communia debere esse amicorum omnia: in omnibus autē sunt sine dubio coniuges, &c.

Hæc habet in 5 epistola, ubi & illud dicto Psalmi, Ecce quā bonum & iucundū habitare fratres in unum, confirmat. Et hanc epistolam facit Cocleus quintam in editione epistolarum pontificalium: ubi Clementis quinque, Aniceti tres, Euaristi duas, Dionysij unam ponit, & Ignatij unam, ad Ferdinandum regem tunc Caroli Cæsaris locū tenentem præfatus, anno 26, mēse Iulio ex Moguntia: & sunt istæ epistolæ Colonie excusæ. Eandem autē Sichardus epistolam facit quartam in sua editione scriptorū Clementis, quæ facta est Basileæ: & audet interim ista in ea præterire uel suppressere, ut sic faciat simplicibus, quasi iste pontifex nō esset errori subiectus. Hæc ne est fides synodica restituendi Clementem & uereres? Sed sic uoluit Sichardus fortè applaudere episcopis, quibus & istius restitutionem & aliorum librorum plerunq; correctionem dedicauit. Sic ipsi conueniūt pontificij de suo autore Clemente, dum hic aliquid prætermittit quod ille ponit, ille quartā facit quā hic quintam, ut fluctuationes suas sic ostendant. Imō quā Cocleus tertiam facit, illam secundam ponit Sichardus: de qua tamen dubitat Sichardus, an sit Clementis: putans potius à studioso quodam sub nomine Clementis, quā ab ipso conscriptā, quia eadem passim in libris Recognitionū legantur. Iubeant igitur nunc nostri pontificij tradentes multa ex eius scriptis, uxores communes esse debere, & hoc ius esse Ecclesiæ ueteris doceant. Nam hoc in eius epistolis à Cocleō restitutis scriptum est, adeo impurus fuit scriptor ille, q̄squis tandē fuit.

Sed hoc nescio an magis mirādum quā dolēdum sit in nostris aduersarijs, quōd nobis sæpe obijciant, tanquam traditionem Apostolicam Clementis autoritatē, ubi cū istis facit: at ubi Gratianus ex ipso aliquid citat, quod istis est contrarium, eius dicta non recipiant. Prohibet ille, ut Gratianus annotat in distin. 2. de consecrat. reservationem reliquiarum in Eucharistia, & docet publicum sacrum, quod illi non receperunt.

Solent etiam ex ficticia epistola eiusdem ad Iacobum fratrem Domini citare multa, pro sua superstitione confirmanda: ubi autem dicit in eadem, Iacobum esse episcopū episcoporum, & regere non solum Hierosolymitanam ecclesiam, cuius erat episcopus, sed omnes alias exteras ecclesias, hoc certē nō accipiunt, quoniam Petrum faciunt episcopum episcoporum, & eius successores: hoc est, Romanos episcopos pertinaciter adiunt regere alias externas ecclesias.

Deinde ibidē solius Christi uerbis oues Christi pascendas Petrus committit Clementi: non ergo nouis traditionibus aut tacitis uoluit

uoluit pasci Christi oues, sed tantum ipsius adeo Christi uerbis, quæ in Euangelio manifestata & scripta sunt, ut inquit Lucas in præfatione Euangelij sui & in Actis.

Hodie autem Christi oues, uocæ solius pastoris sui audientes, & alterius fugiætes (iuxta illud Ioannis 10, Oues meæ uocæ meam audiunt, & alienum non sequitur) & illius solius dictis obedientes, non minus crudeliter mactantur in Papatu, quam oues mactationi destinatæ: quia ibi non solius Christi uerbis, sed hominū inuentis pascuntur.

Item ibidem sic Petrus ait ad populum: Hunc episcopum (intellige Clementem) uobis ordino, cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram trado, &c. Sed cathedra doctrinæ & prædicationis Petri non amplius in rerum natura est, nec Romæ apud suos successores remansit. Quid econtra successores fecerint qui sibi sumperunt ius & in Ecclesiam & in Imperium, legere licet distinctione 22 apud Gratianum.

Sed Petrus non tradidit Clementi dominium, quale nunc sibi turpiter assumunt pontifices, (qui potius inuaserunt uiolenter dominium, quam oblata acceperint) sed officium prædicandi quod nostri abiecerunt, dum uix semel in anno in Italia concio fiat in singulis ecclesijs: & Petrus sedulo Christum tanquam unicam nostram spem prædicauit. Hoc faciant & illi, qui in locū eius successisse gloriantur, & audiemus illos.

Verum si soli Clementi cathedrā docendi commisit, quomodo igitur Linus dicitur præcessisse Clementem in episcopatu Romano? sed bellè id excusatur. Linus tenuit cathedram localem, & primatū, aiunt, Clementis Apostolatum, hoc est, officium prædicationis: ergo fuit Apostolus Clemens, & non episcopus, uerum hoc falsum est.

Ignatius ad Trallianos in epistola scribit Linum Paulo successisse: ergo ille Petro non successit. Fuit ergo sedes biceps.

Item in epistola Clementis ad Iacobum hæc habentur: Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes, in qua & integritas crudelitatis ostenditur, & unius Dei omnipotentis, id est, sanctæ Trinitatis æqualitas declaratur, & mysterium incarnationis filij Dei, qui pro salute generis humani à patre de cælo descendens, de uirgine nasci dignatus est, quoque ordine uel quādo mortem pertulerit, quomodo sepultus resurrexerit, & in carne ipsa ad cælos ascenderit, & ad dextram patris confederit, & iudex uenturus sit, ac qualiter remissionem peccatorū sacro Baptismate renatis cōtulerit, & resurrectionem humani generis in eadem carne in uitam futuram, sic docuerunt (scilicet Apostoli.) Symbolon Græcè Latinis colle-

ctio dicitur, quod hoc prædicti sancti Apostoli inter se per Spiritum sanctum salubriter condiderunt, &c.

Præcedunt autem hæc uerba: Christo itaque resurgente & ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolica scientia linguarum adhuc in uno positis, Symbolum quod fidelis nunc tenet Ecclesia, unusquisque quod sensit dicendo condiderunt: ut discendentes ab inuicem hanc regulam prædicarent, &c. Ergo nihil diuersi docuerunt, nec quisquam priuatas traditiones tanquam, cognitū necessarias ecclesijs quibusdam obtrusit: quæadmodum stultè docuerunt posteri & pontifices Romani, discendentes à regula Clementis. Recitat quoque in Cōpendio symboli, breuem explicationē, quæ Scripturis consona est.

Item in lib. 2 Recognit. Licet minus plañe dicta reperere, ait, ut examinatione iustissima clarescat ueritatis cognitio. Scire enim debemus, quia si quis à ueritate uincatur, non ipse uincitur, sed ignorantia quæ in ipso est, &c. Quare scripturæ Sacræ, quæ ueritas est (iuxta dictū Christi Ioan. 17, Sermo tuus ueritas est) solū credendum est.

Imò in fine sexti libri dicit Clemens, se in fontibus contiguīs mari baptizatū à Petro esse primū cum alijs: cum tamen iam dudū antea retulerat in libro tertio, se à Petro presbyterum in numero duodecim presbyterorum cum Zachæo episcopo cōstitutum esse. Sic uides dissonantiam Clementis.

Dicit libro 1 Recogn. à Domino ordinatū episcopū Iacobū Hierosolymis, de quo nihil habet Sacra scripta uel Acta Apostolica. Ecōtrā quid referat Eusebius libro 2, cap. 1, ex Clementis Alexandrini 6 lib. Hypotyposeon, audiamus. Sunt autem hæc: Petrus & Iacobus & Ioānes post assumptionē Seruatoris, quāquā ab ipso quoque Dño alijs essent prælati, gloriā tamen hanc sibi ipsis non uendicarunt, sed Iacobum Iustū Hierosolymorū episcopum constituerunt, &c. Ut hæc cōcordent, uideat lector. Idē docet in libro 1 Recogn. duo esse Sacramenta, & non plura ad salutem necessaria numerat. Mox addit sacrificiorum tempus expletum esse, & emensum iam tēpus hostias offerendi: cum tamen & plura Sacramēta ponant, & externū sacrificium habeant pontificij. Expendat lector, quā sint obseruantes doctrinæ Clementinæ.

Valde absurdū est quod ait lib. 2 prope finē, ueritatē esse ratione muniendā, si id intelligi debeat de ratione humana & mundici dicatur in scriptura Sacra, Cogitationes meæ & uestre non sunt eadem: item, Animalis homo non percipit ea quæ sunt Dei.

Plurima etiam habet de libertate arbitrij, quasi sit in nostra potestate, ut faciamus, in

ueniamus & obseruemus qđ in lege traditū est: & qđ sit in nostra manu ut possimus inclinari ad actus quoslibet, cum non solū hoc Scriptura refutet, sed & Hieronymus hoc refutare uideatur in libro ad Ctesiphōtem, & contra Pelagianos. Ex nobis tanquā ex nobis nihil possumus, 2 Corinth. 3. & ad Romanos, Non est currentis, sed miserentis Domini. Item ad Galatas 3: Si esset lex per quam possemus iustificari, uerē ex lege iustificatio esset.

Accedit & hic testimonium Petri libro eodem, quod religiosi auditores debeant esse iudices disputatione sua cum Simone: hoc est, ut exponit Simō, imperitus populus in unum congregatus. Et illi nuper uenerant ad Christianismū, & nunc doctos etiā principes, & totum beneq; instructū populum Christianum, Aforus & Osus cum Coloniēsis theologis in 12 articulo à cognitione cōtrouersie religionis abijciunt. Colonienses etiam theologi ipsos à lectione Scripturæ & à causarum cognitione in religionis causa arcent, dum scribunt in Monhemium. Sic cōsentiunt cum Clemēte, qui ex illo multa pro sua superstitione adferunt.

Adferūt ex libro tertio Recognitionum confirmationem olei in Baptismo adhibendi, tanquam ex traditione Petri, ut & eandē ex quadā eius epistola probant: sed quod nomen olim baptizandi dederint, & quod in die festo baptizauerit eos episcopus, unde postea consuetudo inoleuit, ut tantum festis baptizarentur, quia & illa ibidem habentur, non obseruant pontificij. Item & illud quod ibidem habetur, dum Zachēum episcopum Cæsariæ ordinaret, Petrū impositū tantum ei manus adiuncta oratione, nulla facta uel olei uel chrismatis mentione, quo uel linuerit ipsum, uel tale qđ adhibuerit ad cōfirmationē episcopatus, rursum reiiciunt, dum illi multis pompis, consecrationibus & unctionib. faciant & presbyteros & episcopos. Deinde dicitur, propterea Zachēum ordinatū episcopū, quod in Scripturis eruditus sit. Et tales decet esse episcopos. Adde, qđ nō dicat, Eruditus est in tacitis traditionibus: quę si tum uel fuissent, uel necessariō requisitę fuissent, ad doctrinam, certē eas nō potuisset ignorare episcopus eo tempore. Et de oleo dicemus aliquid in Cypriano, cum ad eius traditiones peruentum fuerit.

In libro quarto sic loquitur contra sedem Romanēsum, ubi dicit Petrus, Nulli doctorum credatis, nisi qui Iacobi fratris Domini ex Hierusalem detulerit testimoniū, uel eius quicumq; post ipsum fuerit, &c. En illi us Ecclesię & episcopi requirunt testimoniū, nō Romanę uel alterius. hinc sic ibidē per-

git scribere: Nisi enim quis illuc ascenderit, & ibi fuerit probatus, qđ sit doctor idoneus & fidelis ad prædicandum Christi uerbum: nisi, inquam, inde (ex Hierusalem) detulerit testimoniū, recipiendus omnino nō est.

Ita docet quodq; contra argumentū Gregorij, libro 5 de Imaginibus. Nam ad honorem inuisibilis Dei imagines uisibiles adoramus, quod certissimē falsum est. Si enim uerē uelitis Dei imaginem colere, homini benefacientes ueram in eo Dei imaginem coleretis. In omni enim homine est imago Dei. Si ergo uultis uerē imaginem Dei honorare, nos uobis qđ uerum est aperimus, ut homini, qui ad imaginem Dei factus est, beneficiatis, honorem & reuerentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nudo indumentum, egro ministeriū, peregrino hospitium, & in carcere posito necessaria ministretis, & hoc est, quod uerē Deo de-

latum reputabitur. Hęc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui ista non fecerit, contumeliam imagini diuinę intulisse credatur. Quis ergo iste honor Dei est, per lapideas & ligneas discurrere formas, & inanes & exanimas figuras tanquam numina uenerari, & hominē in quo est uerē imago Dei, spernere? &c. Et hęc tamen non suscipiunt Papistę, imō conspicuum est & simul manifestum, quomodo contra hęc Petri traditionē peccetur in Papatu.

Imō sic cōtra nostros tacētes episcopos scribit ibidem: Nunquid tacētes annūciare possumus ueritatē? Qđ si tacemus, causam uobis perniciosę ignoratię nos dabimus, & satisfaciemus latenti intra uos, & obsidenti sensus uestros serpenti, qđ hęc uobis callidē suggerit, ut semp uos inimicos faciat Deo, &c. Notēt hęc Apostoli uerba titulares Petri successores, & reliqui episcopi tacentes. Sic etiam ibidem disputat Petrus contra argumentum Staphyli.

Alij dicūt, Impiū est, si nō colemus ea quę nobis tradita sunt à patrib. nostris, & religionē præuaricamur à maioribus datā. Hac ratione si cuius pater latro fuit, aut si cuius leno, à patribus sibi traditam cōsuetudinem mutare nō debet, nec ad meliorē uiam à paternis erroribus reuocari: & impiū ducitur, si quis non cum parentibus peccet, aut cum ipsis impius perseueret, &c.

Rursum dicitur in libro 6 de Clementis baptismate in fontibus cōtiguīs mari: ubi tamen nihil de oleo chrismatis dicitur, uel cōsecratione, uel de baptisterio. Quę omnia non consentiūt cum doctrina Papistarum.

Item, ordinem constituit uiduarum Petrus: qui tamen non seruatur in Papatu.

Item, libro 7 sic scribit: Hęc si quis in Dei cultu positus protulisset, quę Clementis per-

tulit

tulit pater, statim homines religioni adscriberent ærumnarū causam, &c. unde colligitur religioni olim, sicut & hodie à Staphylo & alijs sit nostræ doctrinæ, imputata fuisse incommoda, si quæ evenerant.

Rursum ualde cum Staphylo & alijs pontificijs pugnat, negantibus ab Apostolis circumductas esse uxores, illud Clementis in libro 7, ubi ait, Petrum cū uxore in peregrinatione fuisse, & ab illo circumductā esse. Sic 10 quoq; antea docuerat libro 3, ne defererēt Euangelij p̄textu uxores uel parentes, Christiani. Cum autē negent Augustinus & Hieronymus illud 1 Corinth. 9 Apostoli, intelligi de circumductis uxoribus: dicant nunc pontificij, cur hi ausi sunt Clementi resistere, si tamē illo tempore extiterint eius libri? Si uerò illi patres resisterunt & contradixerunt Clementi, cur & nobis non liceret contradicere Clementis traditionibus?

20 Multa etiam fabulosa referuntur de Clementis patre & matre, quæ p̄tius Legēdis sanctorū frigidis annumerari debent, quàm Petri narrationibus. Sunt enim eius somnia & naufragia relata, & quomodo uir maritus quæsierit uxore, & quomodo uterq; tū casu inciderit in Petrū & filiū Clementē. Et in libro 9 scurrilia referuntur de conuentu patris & matris Clemētis, quod se constrinxerūt. Itē ibidē ipsius fratrum agnitio est plane 30 ridicula & impudica, & uidetur ex superstitionum monachorū culinīs profecta potius, quàm ex Apostolico spiritu.

Tandē dicitur de baptismate matris Clementis Mattidiæ in mari facto, ubi rursum ostenditur, nihil ibi potuisse fieri in consecratione aquæ, nec fuisse ibi baptisteriū, ut nūc somniant in Papatu. Quid igitur nos traditionibus quibusdam ex Clemēte adductis quasi necessitant?

Idem Clemens docet in epistola ad Iacobū fratrem Domini (quæ dicitur esse prima) non debere episcopum occupatum esse mundialis negotij occasione, neq; cognitorē seculariū negotiorū, sed secūdū ueritatis regulā docere debere, & esse eruditū & irreprehensibilē: qđ ipsum in 2 epistola eius traditur. Ita multa habet alia in epistolis; q̄ nūc cōtēpta sunt apud pontificios episcopos.

50 Sic dicitur in 2 epist. definitum esse à Deo, non posse uauum hominē utriusq; regni esse feruum. Econtra quomodo sibi in utroq; regnum potestatem sumat Papa, uidere licet distinctione 22.

In Compēdiolo dicitur more gentiliū, constitutos esse in loco archisaminum archiepiscopos. quod quā falsum sit, nimis notum esse puto, cum diu etiam possit ne archiepiscopi qđ fuerint uel extiterint. Deinde & illud ex Cypriani & aliorum patrū 60

sententijs colligitur falsum, quod dicatur ibidem unū omnibus inter Apostolos præfuisse: cum etiam illud antea sit refutatum, quāquam addatur, ne quis primatus nomine uteretur. Frustra igitur multa adferunt pontificij ex Clemente pro traditionibus. Sic Durandus inde probat cōfirmationem, & alij alia hinc ex libris Clementis proferrunt. Sed quantum ad confirmationem attinet, scimus Hieronymum scripsisse, illam magis ad honorem sacerdotij assumptam esse, quàm ad necessitatem salutis, in Dialogo contra Luciferanos.

Porro gloriatur nonnulli de canonibus Apostolorum, quos dicitur Clemens collegisse: sed & de ipsius Clementis libris & canonibus, quod sint apocryphi, habemus testimonia ueterum: Eusebij libro 3, cap. 38. Hieronymi in Catalogo de scriptorib. ecclesiasticis. Nicephorus libro 3, cap. 18 dicit, constitutionum Apostolicarum & sacrorum quæque canonum autorem credi Clementem. Sed ubi nunc istæ constitutiones extant? Interim distinct. 15. c. Romana ecclesia. Gratianus contrarias opiniones recenset. nam dicit esse, qui canones illos conscriptos ab hæreticis & ab Ecclesia ueteri repudiatos affirmant, & inter apocrypha numerent. Zepherinus Papa approbasse dicitur illos, & post eum aliqua synodus, Iustiniani III tempore absoluta & celebrata. sed incertis rationib. omnia fluctuant, quoniam & de numero canonum istorum non conuenit. nam alij 50, alij 60 ponunt, alij 84, & eo quidem numero extant. unde facile conijci potest, paulatim additos fuisse plures, & uno nomine cōprehensos, quum à diuersis emanassent. Vide in historia.

Interim Apostolorū canones anathematizāt eos, qui nolunt comedere carnes religionis causa: inter quos iurē pontificij numerantur, quibus nephas est die Veneris, aut diē sabbati, aut in Quadragesima uel gustare etiam carnes religionis causa. nā dicūt traditionem esse, non comedere carnes diē Veneris. Itē, Epiphanius & deinde pōtificij dicūt traditionem esse, & simul canonē extare de cœlibatu clericorum: interim hi canonēs Apostolici censent canone 6, isti presbytero munus suum abrogandum esse, qui propterea abstinere coniugio, quod illud p se abominetur & immundū censeat: & hoc tamē prætextu Syricius Papa & nostri aduersarij phibent hodie cōiugiū sacerdotib.

Et de canonibus Apostolorum non parū gloriatur pōtificia monstra. Sed uelim mihi dicāt homines sancti, an omnes recipiāt? At in cap. nono præcipitur ibi, ut episcopus & quilibet ex sacerdotum numero, qui a-

si non communicauerit, uel dicas causam, excommunicetur, &c. Certè si admiserint hanc legem, millies erunt ipsi excommunicati, cum frequentissimè ad sint suæ Missæ, & neq; communicent, neq; rationabilem causam dicant, cur à communione abstineant. In capite 10 quoq; mandatur, ut omnes fideles, qui Ecclesiam ingrediuntur, Scripturas audiant, perseuerent in oratione cum alijs & communicent, alioqui communione priuentur. Dicant iam isti scurræ, an ecclesiæ Papisticæ hunc canonem saluum uelint, ne dum recipiant? Canone 6 quod dictum est, præcipitur, ne ab episcopo uel alio sub prætextu religionis uxor dimittatur, abijciatur ue. Vnde satis conuincuntur illi qui nolunt episcopos retinere consortium uxorū suarum, uel istud adeò repugnare sacro mysterio. Porro canone 38 habetur, ut concilia episcoporum bis in anno celebrentur, tempore nimirum Pentecostes, & Octobri mense. Hic scire cupio, an obseruet uel etiam suscipiat istum canonem ecclesia Papistica, cum rara sint episcoporum concilia? Quod si hi canones ab Apostolis indubitato cōscripti & publicati essent, non minus in censu Diuinarum literarum habendi essent, atq; Apostolorum epistolæ. Quid enim priuilegij magis assignari posset epistolis, quàm canonibus, si Apostoli fuissent ex æquo utriusq; generis Scripturæ autores? At quis unquam catalogo Scripturarum istos canones annumerauit? Imò cum ex canone 38 aliquid produxerimus, si p̄ omnia hi canones Scripturæ adæquandi essent, profectò temerarius fuisset Gregorius Nazianzenus, qui isti canonem contradicit, dum censet in epistola ad Procopium, se ferè nullum uidisse bonum exitum episcoporum cōciliorum. Vē igitur illi, quod & talia concilia subterfugisset, & inutilia dixisset.

Sic quoq; canone 8 legitur: Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctū Paschæ diem ante uernale æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, abijciatur, &c. Iste cano si ab Apostolis fuisset conditus, quis locus relinqui potuisset contentioni, quæ tempore Victoris, Polycratis & Irenæi contigit?

Ephesini more Iudæorum Pascha celebrabant, producentes Ioannis traditionem: Romani secus, qui iactitabant Petri uetus institutum. Et quomodo si hic canon autenticus esset, potuisset Irenæus suadere Victori, ne ppter diuersitatē diei aliquos retinentes suam traditionem abalienaret? uide Eusebiū libro 5, cap. 23, 24, 25 & 26. Quomodo etiā potuisset Socrates libro 5, cap. 22, & Nicephorus libro 12, cap. 32, si hic canon autenticus fuisset, scribere, Apostolos de hac re nō dedisse scriptum mandatum, sed cuiusque

sententiæ ac uoluntati liberam reliquisse, hoc est, ut Pascha & reliquos dies festos honorificè, quando cunq; eis uisum esset, peragerent? Imò apud Epiphaniū legūtur Audiani alium proferre canonem, ex constitutionibus Apostolorū de Paschate more Iudaico celebrando. de qua constitutione sic ait Epiphanius: Apud multos est in ambiguo, sed non reprobatus, &c. Omnia igitur in eis fluctuāt, quod pluribus commostrarē possemus. Redeo ad Clementis libros.

Ioannes Pomeranus in libro, quo Ionam in 3 capite explicat, ex Græco exemplari annotat, quod satis proteruè quisquis eadem fuerit fictitijs ille Clemens, enumeratis canonicis libris, addiderit & suas epistolas & commentarios: (quem etiam demum sequitur impurus monachus Damascenus.) cum tamen extra omnium ueterum consensum id faciat, & nullus Latinorum apud ueteres istos cōmentarios uel inter ecclesiasticos receperit libros, nedum inter canonicos. Refertur una saltem Clementis epistola à ueteribus inter apocrypha.

Hermetis quidem libellus qui dicitur Pastoris, est olim aliquando in numerum quoque ecclesiasticorum librorum relatus, sed à posteritate ex noui Testamenti catalogo exemptus, idem & de his dicatur.

Verum quod magis ridendum est, in fine canonum Græcorum fingitur scribere Clemens, in suis cōmentarijs, quos adiutur scripturæ Sacre & Apostolorum, esse mystica & abscondita quædam siue gesta Apostolorū, quæ non oporteat publicari inter omnes. Sed quàm sit hoc stultum, & Christo & eius uerbo contrarium, nemo sanè mentis ignorat. Et interim ipse Clemens audet hoc Græcis uerbis aperte suis Græcis, hoc est, tā plebi, quàm superioribus exponere, quod absconditū uocat. Sed quid de hoc Scriptura loquatur, audiemus. Veniet tempus ut non in parabolis loquar uobis, sed palam de patre meo, ait Christus. & Marci 13, Quod uobis dico, omnibus dico: & id debebant non in abscondito, sed palam & in tectis ac foris loqui, Matth. 10. Et Paulus inquit: Quæ accipi à Domino, tradidi uobis, quib. tradidit? toti ecclesiæ Corinthiorū. non inquit, Quædam tradidi uobis, quædam non, &c.

Sed si ista mystica & abscondita nō sunt publicanda inter omnes: ergo etiam ad salutem non sunt necessaria. Quicquid enim ad salutem requiritur, omnibus salutem expectantibus cognitū necessariū est. Sed hæc cauiilla & similia in alijs de traditionibus Apostolicis libris refutata sunt.

Euangelica doctrina, ait Cyrillus in Ioannem libro 10, ab inuolucris figurarum e-

DIONYSIVS, QVI DICITVR A
reopagita.

Eusebius lib. 3, cap. 4, & lib. 4, cap. 23, refert, quomodo Areopagitam Dionysium Atheniensem episcopum factum scribat ex veteribus Corinthiorum episcopis: ubi nihil de scriptis eius habet uel Eusebius uel Dionysius Corinthiacus: imò planè recitasset eius scripta Eusebius p suo more, si qua extitissent. Hieronymus etiam duos Dionysios recenset, unum Corinthiorum, alterum Alexandrinum, (quorum scripta uterq; & Eusebius & Hieronymus refert) & nihil habet de Areopagitæ scriptis.

In uita Dionysij Areopagitæ Græcè scripta multa quoq; inconuenientia habentur. Scribitur ibi, quòd Athenis conuersus Romanam uenerit, & ibi potestatem acceperit à S. Clemente prædicandi Euangelij. Sed cur non potestatem prædicandi Euangelij potuit à Paulo accipere, ueluti & Timotheus ac Titus? Et quomodo post passum Christum anno 17 quando Paulus Athenis erat, & conuertebat hunc Dionysium, potuit esse Clemens Romæ?

Meminit Paulus Clementis in epistola ad Philippenfes, quam scripsit Romæ, circa annum 29 post passum Christum. Et nusquam meminit Paulus in suis epistolis scriptis ex Roma, Petri, tantum quòd dicat in epistola ad Galatas, se Antiochiæ Petro restitisse: & credibile est, Petrum eo tempore nondum Romæ fuisse. Nā, ut scribit Nicephorus, extremis Neronis temporibus Romam uenit Petrus, qui antea in Asia docuerat Euangelium.

In Antiochenica ecclesia quidam per septem annos hæsisse Petrum existimant: deinde alij opinantur quoq; eum ad annos uiginti sedisse Hierosolymis. Et constat quid ex 2 capite ad Galatas, Petrum per plurimos annos fuisse Hierosolymis post ascensionem Christi: & tamè dicitur in uita Dionysij Areopagitæ, Areopagitam potestatem eandem à Clemente accepisse, quam ipse Clemens à Petro acceperat. Sed cum Petrus nondum esset Romæ, nec etiam adhuc tunc temporis esset Romæ Clemens, aut nondum ordinatus ibi esse potuit, quando Dionysius conuerteretur: planè certè absurdum esse uidetur, quòd ille, qui eius uitam descripsit, habet: & ex his & similibus adducor, ut totum Dionysium abijciam.

Accedit & hoc, quòd iuxta uulgi opinionem & communem historicorum pontificiorum sententiam, adhuc proximum à Petro episcopum Linum faciant Romæ, deinde Cletum, tertium tandem Clemetem: quòd magis nobis suspectos facit Dionysij illius

libros. Item in quadam epistola ait Ignatius, post Anacletum sedisse Clementem: & hoc pacto à Petro in successione longius reijcitur Clemens. Igitur fluctuant omnia tanquam incerta.

Idem scriptor in uita Dionysij uidetur sibi contrarius esse, nam asserit excitasse templum Dionysium: & postea scribit eum sub secundo à Nerone domino ita passum fuisse persecutiones, ut uix sibi alicubi locus esset manendi. quòd igitur templum excitare potuit? Mox idem scriptor, inquit, eum cum socijs confessum esse, coram tyrannis & tormentibus patrem ingentem, Iesum à solo patre genitum, & Spiritum sanctum, qui à patre procedit, &c. Hic autor uidetur eo tempore uixisse, quando Græci essent in ea opinione, Spiritum sanctum à solo patre processisse: qui error recens adhuc est. Igitur nihil certi potest adhuc de Dionysio adferri.

Et rectè existimauit Erasmus, scripta quæ sub eius nomine circumferuntur, non esse Dionysij Areopagitæ discipuli Pauli, sed recentioris cuiusdam, in Annotationibus suis super nouum Testamentum, in cap. 17 Actorum Apostolorum. & ut idem refert, hunc Valla Apollinarem fuisse putat. Idem Erasmus in scholijs in uitas scriptorum ab Hieronymo descriptas, Quum fuerint (inquit) Dionysij Græci, probabile est, libros de Hierarchia cœlesti & de diuinis nominibus, ab horum aliquo fuisse scriptos.

Theodorus Gaza in præfatione in Problemata Alexandri Aphr. à se conuersa ad Nicolaum V. statim ab initio libros de Hierarchia, non esse Dionysij Atheniensis uiri doctissimi, insinuat.

In uita ipsius descripta, legitur sub Domitiano passus esse Dionysius: illa autem quæ ex Suida sunt adiecta & translata per Perionium, testatur eum sub Traiano passum esse. Sic omnia sunt dubia. Vide scriptum Illyrici contra Brunum pro prima Centuria.

Si quid igitur & uetustati & Erasmo credimus, non est hic Dionysius qui est autor horum librorum, Areopagita: quòd etiā ex quibusdam indicijs non obscure probauimus. Sed fingamus hunc illum ipsum Dionysium esse: & ex eo adferamus, quibus suam opinionem stabilire conantur pontificij.

Dionysius ille nihil minus tribuit hominum inuento chrismati, quàm Baptismo Christi instituto. Sed certum est chrismatis usum non profectum esse ab Apostolis, quoniam in Actis nullus usus huius legitur: imò Philippus Apostolus baptizans Eunuchum, tantum aquam adhibuit, & non chrisma: nec chrismatis fit in Scriptura alicubi mentio, quòd Apostolis usitatum fuerit. Et si illi chrisma inde pbant, cur non & eundem ritum

& easdem baptizandi ceremonias, quas ille refert, retinuerunt? Frustra igitur ista obijciunt, diuersum enim ab eo, qui nostris est usitatus, ritum peragendi & celebrandi ceremonias Baptismi, describit idē Dionysius. Sed eius libros esse apocryphos, satis constat & manifestum etiam est ex aduersariorum decretis & libris, atq; ex citatis dictis. Vide Erasmi Annotationes noui Testamēti, in 17 cap. Actorum Apostolicorum.

Et uel hinc etiam constat, non fuisse Dionysij Areopagitæ libros illos, cum ibi multas pompas & ceremonias, multa etiā altaria, imò templa describat: cum tamen isti ritus nondum potuerint eo tempore ita peragi sæuientibus tyrannis, nec dum tēpla Christianis erant attributa, aut concessa eis. nā etiā tēpore Tertulliani adhuc debebāt in cryptis & locis abditis. Verum de hac re uide Bullingerū in libris de Suppositionibus.

Tertullianus, qui post Dionysium hunc Areopagitam uixit, ostendit simplices suo tēpore domos fuisse, in quas conuenire soliti erant Christiani: tantum abest, ut mox post Apostolos templa esse potuerint, quod etiā probatur ex historijs.

Deinde uerum celebrandi Synaxin usum, quemadmodū ab ipso Areopagita describitur, non recipiunt aduersarij: quid igitur nobis ex illo obtrudunt gentiles qualdā fabulas pro traditionibus?

Nostrī aduersarij unctiōem uiuorū assumperunt, imitati Heraclionitas, qui iam iam morituros solebant oleo perfundere, & peregrinis uerbis murmuratis super caput ægroti, illos redimere, teste Epiphānio. At mortuorum unctiōem & ritum tumulandi cadauera piorum, qui apud Dionysium legitur, ubi etiam iubetur gratias agere in precibus populus, pro pia defuncti discessione, nunc omnino ex suis ecclesijs reiecerūt. Hæreticos autem Heraclionitas ungendo representant, & litaniā Latinā, hoc est, peregrinā lingua murmurantes, cū quibusdā exorcismis recitat blaterādo super infirmū: ut sic quoq; ægrotū ē manibus diaboli redimant Papistæ. Interim uidemus quā exiguum illud sit, quod ipsi ex istorum patrum scriptis retineant, quorum auctoritatem nobis obtrudunt pro traditione.

Liber autem ecclesiasticæ Hierarchiæ est tolerandus in multis, & plus patrocinar nobis, quā Papistis: uerū in alio libro de cœlesti Hierarchia, nugatur, & manifesta spargit mēdacia. Eccius & alij Papistæ dicūt eū scripsisse secreta & mystica, in isto præsertim libro: eaq; imprimis, q̄ à Paulo edoctus fuerat, atq; illa ipsa esse, quæ in tertium usq; cælum raptus Apostolus uiderat & audierat. Sed ipse Paulus hæc redarguit, & alibi ex

Augustino, ubi eius expositio super locū Ioannis, Habeo uobis multa dicere, quæ modo non potestis portare, &c. adducitur, refutantur. sic enim scribit Augustinus, tractatu in Ioannem 97: Quia occasione uani quidā Apocalypsin Pauli, quam sana non recipit Ecclesia, nescio quibus fabulis plenam stultissima præsumptione sinxerunt, dicentes hanc esse unde dixerat raptum se esse in tertium cælum, & illic audiuisse ineffabilia uerba, quæ non licet homini loqui, utcūq; illorum tolerabilis esset audacia, si se audisse dixisset, quæ adhuc homini non licet loqui, istis q̄ hæc audiant, impudēter & infelicitè loq̄tur, &c. Sed uideat pius lector plura apud Augustinū, qui ex dictis Pauli satis illos refutat. Quia si illa audiuit quæ sunt ineffabilia homini, quomodo debuit aut potuit chartis committere?

Dicit quoq; fictus Dionysius, se adfuisse Mariæ morienti, cum Apostolis omnibus per aerem ad uirginem morituram translatis: & habet multa de principatu & dominatione angelorum, de choris: & ponit nouē hierarchias: in supremo gradu hierarchiæ, Seraphin, Cherubin, throni: in secunda & media hierarchia, dominationes, uirtutes ac potestates: in tertia & postrema, principatus, archangeli, angeli. Sed scribit Bugenhagius in sua collectione historica, Ionas expositus in 3 capite, Gregorium in homilia, Accesserūt ad Iesum, &c. descripsisse ordines angelorū longē aliter quā Dionysium: quod certe non fecisset Gregorius, si iste liber tunc extitisset: aut si maximē extitisset, (quod fit uerisimile) tantæ auctoritatis fuisset, ut Apostolicus uelis qui ex Apostolico ore conscriptus est, reputatus esset.

Ipse etiam Ioānes Eccius Bavarus, & potestiorum pater, scribit in homilia 4 in festo Michaelis, in quinta parte homiliarum, de sanctis, Gregorium diuersē & aliter locasse istos gradus atque Dionysium: imò permutasse quintum & septimum chorū. Et mox fatetur quoque in enumeratione chororū Bernhardum dissentire à Dionysio, quem expresse negat sequi Areopagitam. Vide Bernhardum Sermone 19 super Cantica.

Si isti homines & patres audebāt ab Apostolico illo scriptore recedere, teste etiā Eccio, nec in omnibus eum secuti sunt: quis nobis uertet uitio, quod nos quoq; non sequimur eū, ubi cum Sacra Scriptura non cōuenit? Videtur enim Gregor. huius scripta legisse alicubi, alioq; nullus unquam uerū ista legit aut citauit: ideo opera illius adeo in precio antiquitus non fuerunt, quæ admodum aduersarij putāt. Vide Gregoriū homilia 34 in Euangelia, de angelis.

Multa habet ibi in cœlesti Hierarchia, de significationibus uocum, quibus Scriptura & etiam Paulus utitur, Principatus, Potestatis & Dominationis: sed illa ab eo solo dicuntur, nam de his rebus apud reliquos antiquiores patres parum extrat, nec immerito. Nam Sacrae literæ ista nō docent, quoniam ad salutem nostram non faciunt: & nemo unquam in hac uita aliquid certi potest de istis choris scribere, quia nemo uidit ita eos, ut scribere & indicare possit. nam quæ Paulus uidit, ait non licere homini loq.

Locus Pauli Ephesiorū 1, solet huc adferri sed in explicatione illius, huius chororū enumerationis cōmentatores ueteres non meminerūt. Sed credibile est ibi per principatus & dominationes angelos intellexisse Paulū, & ad amplificandā gloriā Christi his uocibus usum, quia per angelicā manū suam potestatem, uirtutē & dominationem plerumq; exerceat. Porro quemadmodum ex diuersitate nominum possunt diuersi ordines colligita subtilius, more Dionysij, de illis inquirere & numerum finire, & gradus statuere, nō modò stultæ est curiositatis, sed temeritatis etiam impiæ ac periculosa.

Dionysius hic fictus Areopagita multus est, ubi cœlestē Hierarchiā tractat, in ordinibus angelorū cōstituendis existis Apostoli uerbis, Dominatus, potestates, principatus, ac similibus: ueluti etiā satis audacter ait Ignatius in epist. ad Trallianos, se posse intelligere cœlestia: angelorū scilicet atq; archangelorum ordines, militiarū diuersitates, uirtutum atq; dominationū differentias, sedium atq; potestatum distantias, æternorum magnificēcias, Cherubin & Seraphin excelētis spiritus sublimitatem, Domini regnū, & super hæc omnia omnitenentis Dei incomparabilitatem. Verum de se & alijs Christianis hic in luto adhuc corpore hærentibus, aliter scribit Paulus 1 Cor. 13: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte pphētamur. Ast ubi uenerit quod perfectū est, tūc quod ex parte est, abolebitur. Et mox: Cernimus nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē nunc cognosco ex parte, tūc uerō cognoscā quemadmodū & cognitus sum, &c. unde cōcluditur, mortales homines ignorare planē cōditionē cœlestium: & nihil etiam de ea affirmari potest, nisi forsitan in Scriptura aliquid habeatur, quo contenti erimus, donec tempus ueniat de quo ait Paulus. Et in Enchiridio ad Laurentium, cap. 53, Augustinus cū mouisset quæstionem de angelorum differentiis, tandem ait: Dicant qui possint, si tamen possunt, probare quod dicunt. Ego me ista ignorare fateor, &c. Habemus nunc errorem Dionysij ficti & Ignatij.

Quisquis tandem fuit ille Dionysius, certum est, qui in libris suis autoribus asserendis iudicio ualent maxime, ut Eras. & Valla alijq; de quib. diximus, illos nequaquā putare Dionysiu, qui de his scripsit, esse illū Areopagitam Pauli discipulū, sed aliū aliquē posteriorem. Nemo tamē est ex nostris aduersarijs sacerdotibus, quēadmodū dicere cœpimus, qui hodie defunctos iam iā sepelendos, prius in ecclesia & cōuentu, oleo ungat, quanquā & hoc traditionis loco ponatur à Dionysio. Et Gropperus in sua Hagogica instructione ad pleniorē cognitionē religionis catholicæ, titulo de cæemonijs hæc uerba ex libri Dionysij de ecclesiastica Hierarchia, cap. 3 citat: Synaxis est Sacramentorum omnium confirmatio, ut neque ferē fas sit sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diurnum Eucharistiæ sacramentum id compleat, &c. Hoc tamē in Patu non obseruatur, licet etiam illud traditionis locum obtineat. Igitur nec illi nobis Dionysij traditiones obijciant.

Verum integrē uolumus adhuc Dionysij sentētiās percurrere, & singula ipsius uerba expendere, ut plenius cognoscatur, quid de illius doctrinis sit sentiendum. Et quæ subiungimus, sunt ex Perionij translatione desumpta, & nostro more examinata.

Dionysius in epistola ad Titum, ait duplicem theologorum traditionem: alterā quidē occultam & mysticam, aliam planam & notiolem: & illam quidē signis contineri, atq; perficiendi uim habere: hanc uerō sapientiæ studiosam esse, & demonstrandi uim habere. Videt hic lector pius, quōd suā mysticam traditionē, quam hodie tacitam uocant, præferat illi quæ scripta est, quā planam & notiolem uocat cōtra apertam Scripturā. Vide postea in quarta Parte quæstionem explicatam à nobis, utrum melius ex Scriptura an ex traditionibus tacitis disputetur, ubi hæc explicantur latius. Et de suis mysterijs sæpius loquitur.

Dicit enim ipse in suis Hierarchijs, se scripsisse suos libros ad illustrationem Sacrarū scripturarum, quas patres tradiderunt: cum nihil extet obscurius, quā sunt libri Dionysiani. Pergit dicere, mysteria quædam sacerdotica sub obscuris signis expressisse Apostolos, q̄ se explicaturū p̄mittit. nā ea se posse cōsiderare gloriatur p̄ ingenij uiribus.

Item capite 1 de ecclesiast. Hierarchia, uidetur indicare quædā secreta dogmata tam esse digna, ut materiæ Scripturarū committi nō deberēt: itaq; sine scripto ista didicisse, & percepisse pia institutione patres. Quare partim scriptis, partim nō scriptis suis, uel sine scriptis institutionib. ex sacrosanctis legib. nobis tradi disse sua Apostolos ait.

Sed de ista quæstione in prima Parte in Basilio, in Epiphanio, tum in alijs locis prolixius egimus, ut huc repetere non sit opus. Tātū de Dionysij ineptijs monēdus est lector.

Constat autem signa præterijisse & umbras ex Sacris literis, teste Paulo: & Ignatius quoque asserit, nō amplius signa uel umbras esse quærendas. Attamen cum loquatur de mysterijs Apostolorum, explicandum erit, quid Apostoli per mysterium in suis scriptis intelligi uoluerint: licet hoc quoque, plinius factum sit in prima Parte in Basilio. unde planum fiet, illum non Dionysium Areopagitam, qui ista scripserit, sed impostorē fuisse. Mysterium dicitur esse apud Paulum Euāgeliū, Ephes. 3, & Rom. 16 in fine. Et rursum Ephes. 6 ait: Orate pro me, ut mihi detur sermo in apparitione oris mei cū libertate, ut notum faciam mysterium Euangelij. Item, cum ait Paulus ad Corinthios, Ecce 20 mysterium uobis dico, &c. mox illud mysterium explicat: hoc est, Euangelicam illā de resurrectione cōcionem subiungit, Omnes quidem resurgemus & immutabimur, &c. 1 Corinth. 15. Ideo se & alios Apostolos uocat dispensatores mysteriorum.

Nunc uerō, ut pergamus fundamentum aliquod ponere contra istas ineptias Dionysianas, antequam singula excutiamus, ostendamus & palam faciemus, Apostolos nihil aliud docuisse, quā qd̄ literis scripserunt, nec etiam diuersum ab eo quod scriptū extat. 1 Corinth. 4, promittit se missurum Timotheum, ut in memoriam reducat Corinthijs uias suas, quæ sunt in Christo, quemadmodum ubique docebat in omni ecclesia. Igitur cū in Ecclesia quoque doceret per sua scripta, quomodo potuit aliud scriptis, aliud uerbis docere tantus Apostolus?

Interim in uita Dionysij legitur, quod populum ad fidem Christi cohortatus sit: & habetur ibidem, ab ipsis doctoribus & Dionysio Ecclesiam uerbo Dei fundatam fuisse. Ergo non humanis traditionibus onerare uoluit Ecclesiam, nec necessariō eam nouis commentis obstringere. Faciant hoc quoque Papistæ: hoc est, fundent satis superque suas ecclesias uerbo Dei, quod hastenus neglexerunt, & tū iure poterunt de Dionysij exemplo & autoritate gloriari.

Hinc & Iacobus Stapulensis in præfatione in opera Dionysij huius: Ad literam beatissimi patris scholia adiecimus, ut cognoscatur aperte, ex Sacris literis eū omnia deprompsisse, idque ex editione 72 Interpretū, &c. Ergo ex Scripturis hic autor indicatur, & eius autoritas inde solū petitur.

Sed satis ridiculum est dicere, pauculas & nullius momenti cæremonias esse, illam 60

mysticam traditionem, quæ taceri debebat, ut facit Dionysius ille. Sed uideant pontifices cum suo Dionysio, quā aberrant à citato loco Pauli, cum illas cæremonias & traditiones dico de tacitis) contendunt inculcandas, quæ nec eadem ubique sunt docetur uel in Ecclesia, neque receptæ ubique fuerunt, & tamen Apostolicę dicuntur: quemadmodum nos diximus in prima Parte & explicatiōe eius quæstionis, Vtrum magis ex Scriptura quā ex traditionibus tacitis sit disputandum. Verū nunc plura hoc in loco expendamus de Scripturæ sufficientia.

Sic in secunda ad Corinth. cap. 10 ait idē Apostolus Paulus: Quales sumus sermone per epistolas, cum absumus, tales sumus cū adsumus facto, &c. Si igitur semper Apostoli fuerunt sui similes, profectō traditiones mysticas uel tacitas non tradiderunt ecclesijs, quæ scilicet possent ipsorum repugnare epistolis: & nihil potest esse in ueris Apostolorū traditionibus tractatum traditum uel, quod non simul sit in scriptis eorum epistolis comprehensum & præceptum. Ex epistolis igitur Apostolorum certius petitur testimonium, quā ex tacita Apostolorum traditione, & ex epistolis de traditionibus iudicandum erit.

Item idem Paulus ait 2 Corinth. 1: Non enim alia scribimus uobis, quā quæ legitis, aut etiam agnoscitis. Hic enim dicit non alia scribi, quā quæ in Sacris literis leguntur, & quæ ipsi Apostolorum auditores per prædicationem agnouerunt, cognoscentes ex sacris Biblijs, scripto uerbo Dei istam Apostolorū prædicationē esse conformē iuxta exemplum Thessalonicensium, qui scrubatur Scripturas, an sic haberēt ueluti Paulus eis prædicauerat, Acto. 17. Deinde hinc firmissimum colligitur argumentū. Si enim nihil aliud scripsit, quā quod in alijs Sacris literis legitur, multo minus aliquid prædicauit coram plebe, quod posset alienum esse à Sacra Scriptura.

Item Christus ait Ioannis 15: Omnia quæ audiui à patre, nota uobis feci. & rursum Matthæi ultimo: Omnia quæ ego præcepi uobis, docete homines obseruare. Ergo sufficiēter illa sunt ab Apostolis docta, quæ ad consequendam æternam salutē necessaria sunt. Et nihil docuit secreti Christus Apostolos, quod celare debebant quosdam homines. Cum autem dicit Christus, Paracletus cum uenerit, omnia docebit uos, quæ ego dixi uobis, non ait, Noua, inaudita & secreta docebit, quemadmodum Dionysius ille nouus ait de suis mysterijs, de quibus, inquit, uix fas erit mihi loqui.

Quod uerō Dionysianus spiritus dicit, se explica-

explicaturum illa signa obscura Apostolorū (quasi non ipsi aut potuissent illū explicare, uel etiam non multo commodius explicuissent, quā nouus ille spiritus Dionysij, cum essent illustrati uerē Spiritu sancto) infusum est.

Scribit autem de secretis, ut alia multa, ita & hæc: Intima mentis parte res sacrosanctas obsecras à prophana multitudine, ut quod unum faciant, tuere, &c. Et rursus ait, secretiorem esse hierarchicū ordinem, quā ut reueletur: quē ordinē postea Apostolorū institutionē, sine scripto traditā de hierarchiis esse, asserere audet, ista quē omnia inquit non ita nudē reuelata esse, ut Scriptura est, nec ita apertis intelligētis, sed sanctis signis tradidisse illa ipsa Apostolos. Contra hunc sic asserit Nicephorus libro 2, cap. 34: Ea quæ secretioris mysterij magis quē abstracta antea silentio præterierat, postea per scripta sua sacra aut grandioris sapientiæ uerbis accuratē & dilucidē declarauit.

Sed tandem (ut finem faciamus) si illa secreta non sunt plebi aperienda: cur audet nouus Dionysius publicare ea quæ nō nudē, nec etiam multitudini, ut dicit ipse, publicanda sunt: cum tamē Græcē plurimi ex multitudine optimē callerent eo tempore, cum hæc scriberet? Si enim illa secreta non sunt reuelāda multitudini, uel cuius: ergo etiam non sunt necessaria ad salutem. Modò non planē à salute excludamus multitudinem, erunt etiam eadem plebi reuelāda. Quomodo igitur non scripsissent omnia Apostoli, quæ ad salutem spectant: aut quis fieri posset, ut unum aliquod ad salutem necessarium scripsissent, omisso altero, quod non minus quā prius quod scriptum est, necessarium erat? quæ fuisset illis ratio, quominus tam unum quā alterum necessariū scriptis commendassent? Videat quæso lector absurditatem istius noui Dionysij, & ficticius istius auctoris.

Paulus cum ait: Corinthiorum 2, Loquimur sapientiā in mysterio, quæ est recondita, &c. ibidem satis explicat, quod nam sit illud mysterium de quo loquatur: nēpe Euangelium esse. & mox inquit Paulus: Quæ à Christo donata sunt nobis, quæ & loquimur. Igitur illa quæ donata habuit Paulus, locutus est, & non suppressit, aut signis inuoluit. Quare rectæ illæ Dionysianæ nugæ, nō sunt à Christo, sed ex proprio cerebro.

Mox ut sua secreta probeat Dionysius, addit & hæc uerba: Siquidem uera est legis hierarchia, quæ ut Ozian, quod sacra cōtigit, detestetur: & Core, quod sacra, quæ ad eius ordinem non attinebant: & Abiud, quod sacris suis indignē abusus sit, &c.

Sed illa sancta, quibus illi abusi sunt, & quæ

contrectarunt, habuerunt autoritatē ex Sacris literis, & præcepta erant: Dionysiana autem mysteria multa, nullum iota habere poterunt ex Scriptura. nam illa, quorum meminit, in ueteri Testamēto erāt reuelata, alijsque attingere prohibita, præterquam filijs Leui. Verū quæ Dionysius tanquam noua & monstrosa producit, nec in nouo Testamento, nec in ueteri, uel in ulla scriptura diuina habetur reuelata, aut attingere cuiquā prohibita esse alicubi leguntur.

Verū si fas est Dionysio reuelare secreta, cur non magis licuit Apostolis id sibi iuris sumere? quia regnum Dei ipsi ex Christi præcepto prædicarunt, & Christū gentibus annunciarunt: docentes, regnum Dei non uenire cum obseruatione, Lucæ 17. tradentesque, quicquid ad Christū & eius regnum plenē pertinebat. Adde insuper, quod quicquid Apostoli tradiderunt, referat Lucas à se scriptum esse, Lucæ 1, & Actuum 1. & Eusebius hoc quoque de Marco testetur.

Addit autem hic Dionysius, se sua scripta à theologis didicisse, quæ in rebus occultis uersantur. Nunquid aliqui sunt theologij, qui in occulta Agrippæ philosophia & similibus, nigromanticis rebus uersentur? an existimabunt hic Paulū intelligi, à quo dicitur percipisse suā theologiā? Sed Paulus gloriatur in Corinthijs, se nihil aliud scire, nisi Iesum Christū, quæ etiā omnia alia esse dāna reputat propter Christū, ut ipsum lucrifaciat, Philip. pens. 3. Quid igitur occultis tradidisset? Imò in Actis ait cap. 20, Non subterfugi, quo minus annunciauerim omne consilium Dei uobis, &c. hoc ne est Dionysium mendacij arguere?

Rursus ait ille: Neque enim fas est, ut sacra scriptura præscribit, margaritarum, quæ sola ratione cernantur, purum & splendidū ornatum ante suos proijcere, &c. Hic prodit nouus Dionysius sua occulta & mystica sola ratione discerni & considerari. Verū animalis homo non percipit ea, quæ sunt Dei, nec res Dei est res rationis. Itē: Cogitationes uestre nō sunt meæ, ait Deus omnipotēs per prophetā. Etrursus: Sapientia huius mūdi (quæ scilicet ratione hominis nititur) est stulticia apud Deū. Caro autē & sanguis nō reuelant quicquam diuinū, iuxta illud Christi: Caro & sanguis non reuelauit hoc tibi, sed pater meus cœlestis. Ergo traditiones ex humana ratione sunt, & non ex Spiritu sancto iuxta Dionysium.

Porro hæc habet in ecclesiastica Hierarchia: Nostræ hierarchiæ uis omnis in uerbis quæ à Deo tradita sunt, cernitur, &c. Interim nō probauit ex uerbo Dei illū hierarchicū ordinem, uerū dicit illum secretiorē esse, quā publicari probari ue debeat.

Sequitur

Sequitur in ecclesiastica Hierarchia, de eo qui Baptismū petit, quod ipse baptizandus se omnino ea quæ tradentur secuturū esse polliceatur. Vbi scholiastes ibidem addit hæc: Ex illo quod in lege scriptum est, Per omnia audiemus uocem Domini: ut scilicet ostendat, quid sit seruandum Christiano, nempe illud quod in lege Dei scriptum est, &c. non ait, quod in traditionibus tacitis p̄fertur. Et hoc à Dionysio & scholiaste suscipimus, quanquā hoc repudiēt Papistæ.

Mox refert Dionysius, quomodo super baptizandum episcopus & presbyteri cum toto cœtu adiunadæ eius salutis & diuinæ bonitatis celebradæ, ac gratiarum actionis causa in chorum conuocato, conueniāt, & hymnum, qui in diuinis scriptis cōtinetur (hoc est, ait scholiastes, in Sacris literis) cum omni ecclesiastico ordine recitent.

Item: Quomodo episcopus sacras preces perficiat, quas ubi uniuersa ecclesia cū eo compleuit, exiit eum: (hic scholiastes ait: Id est, cum amen dictum est ab ecclesia) deinde baptizat episcopus ter perfundens oblatum hominem aqua. Mox à ministris sacrorum librorum lectio ordine recitatur, scholiastes: Nēpe noui & ueteris Testamenti) &c. Cur non recitantur traditiones? sed illæ erant secretæ, nec recitari debebant audiente illo neophyta. Ergo non fuerunt istæ necessariae. Et quid, quæso, horū omniū obseruant Papistæ, uociferantes ad rauim usq; de traditionibus tacitis? cum hic dicit conuentum factum nō solū ecclesiæ, sed & presbyterorum, & publicam gratiarum actionem, & tum postea uniuersam ecclesiam ad preces cōmuniter recitatas dixisse, Amen. Item, ipsos hymnum ex Sacris literis cecinisse, non ex Legēdis sanctorum, ut impij faciunt Papistæ.

Vbi Eucharistiam describit, multa refert de templis, altaribus, locis sanctis, itē, quomodo extra templi ambitum collocentur catechumeni: item, dicit de templi foribus acuarijs ceremonijs, quæ tunc, ut nuper dictum est, in usu esse nondū potuerunt, quando Areopagita uiueret. nam in eius uita scribitur, ei propter tyrannos, nullibi locum fuisse pacatum: quomodo igitur talis potuit esse apparatus in templis Dionysianis?

Iustinus autem qui circa ea tempora uixit, scribit simpliciter de conuentibus Christianorum, quemadmodū & Tertullianus, qui tēpore iunior est Areopagita, & de antelucanis cœtibus differit cum Plinio.

Videtur autē hic liber postea in Græcia scriptus esse, ubi ferē circa Chrysostomi & Basilij tempora (ut ex eorū lyturgijs & reliquis libris pater) ille mos seruatus est, ut ministri starent pro templi foribus, quæ occlu-

sæ erant: item, ut pœnitētes & energumēni excluderentur, & ij manerent qui diuinarū rerū & aspectu & cōmunionē digni essent. Et ista omnia posterioribus temporibus & suscepta & obseruata sunt in Græcis ecclesijs. Sed demus pōtificijs hæc scripta Dionysij esse, quanquam hoc ipsi nunquā probare poterunt, teste Erasmo: quomodo interim nobis obtrudunt quasdā traditiones ex Dionysio suscipiendas, dum ipsi nihil harum obseruent in suis sacramētis, q̄ ille circa Baptisma & Eucharistiam describit. Vbi nūc episcopus baptizat, uel cōuentū super baptizandū cum totā ecclesia celebrat? Vbi nunc ministri apud pōtificios cū tota plebe conueniente hymnum dicunt, cui populus occinat dicendo, Amen? Vbi nunc eijciuntur pœnitētes uel impœnitētes à sacra Synaxi? Vbi nūc sacrā Synaxin, quemadmodū suo tempore factū scribit Dionysius, cū presbyteris & diaconis & populo cōmunionē digno pōtifex celebrat? nūc ne multas Missas priuatas, plures indocti sacrificuli soli celebrāt? & adhuc Dionysij traditiones Staphylus, Osius, Asotus, Peresius, Perionius, Cansiusq; iactitant? O miser!

Deniq; apud Dionysium dicitur de publica cōmunionē, de precibus à populo intellectis, quod pōtificij nebulōnes & impotētes pedibus conculcant. Itē, quod sequitur apud Dionysium, nec hoc etiam à Papistis seruatur, ut omnibus pontifex annunciet pacem, & se mutuo saluent inter se. Item rursum, recitantur (non inuocantur) à patre sanctorum nomina (scilicet propter imitationem.) Mox dicit pontificem ea quæ diuinissima sunt, ritē p̄ficere, oculisq; ea subijcere, quæ propositis signis laudata sunt, (id est, inquit scholiastes, aperit, & ut ita dicā, manifestat ea quæ laudata sunt, ueluti hoc & illud Christi est, & hoc atq; illud Christi. Illud autē, Oculis subijcit, fortasse hoc declarat tū aperiri detegiq; sancta dona post preces: manere autem illa obrecta usq; ad tempus cōmunionis, &c.)

Liquidō autem demonstrari potest, hæc circa Eucharistiam tempore Chrysostomi obseruata esse: & quocunque tandem tempore hæc uel scripta, uel obseruata fuerint, parum puto referre, dum sciamus hæc & similia non à Papistis hodie obseruari, qui de Dionysij autoritate se gloriose iactant.

Interim hæc & similia quæ hic Dionysius refert circa Sacramenta, obseruata non fuisse in ecclesijs tempore Apostolicorum uiuorum & illius Areopagitæ, quem Paulus conuertit, & reliquorum, testatur Iustinus, qui post Areopagitam uixit, & in sua Apologia describit totam actionē celebrationis Sacramentorū: quæ & Scripturæ con-

sentit, & simplicior est isto: eaq; Iustini descriptio & Apostolicis temporibus uidetur planè conformis esse.

Dicit idè Dionysius de monachis, & habet mysterium monasticæ consecrationis: sed quis fuit primus eremita & monachus, diximus in prima Parte. Cum autem Basilii ruri monasticum institueret collegium, est ob hoc nouum spectaculum, (teste Nazianzeno) reprehensus à suo episcopo: 10 & extat adhuc reprehensio clericorù Neocæsariensiu ad Basilium de re eadem, in epistolis Basilij, quâquam asserat se iuxta Scripturæ formam suas preces instituisse. Dein de Paulus, q omnia necessaria accuratè instituit & scripsit, nihil horum adfert in suis scriptis: nec illud Apostolicum esse, habemus persuasissimum, ut in prima Parte traditionum tacitarù circa finè probauimus, & ipse etiam Polydorus Virgilius testatur, 20 libro 7, cap. 1, quem inspicat lector. Nâ cum Paulus diceret, De uirginibus præceptù nō habeo, consilium autem do, &c. satis innuit, senec posse, nec uelle aliquâ monasticâ & cœlibem uitam in quibusdam hominib. instituere. non enim egit aliquid, nisi cuius à Domino præceptum haberet. Eusebius autem nihil horù habet in sua Historia. Et quæ nam ista esset cōsecratio monachi, cuius Scriptura non meminit? Nos enim oēs 30 sumus semel Deo fide per Christum consecrati in Baptismate. Vos unam uirginē despondi Christo, ait Paulus.

In libris de Mystica theologia, & de diuinis nominibus Dionysij, de Iesu diuinitate multa habentur, & ibidem Hierothæi uerba recitantur. Et nemo tamen ex ueteribus qui cōtra Arium disputarūt uel scripserūt, eius auctoritatem citarunt, quod ego sciam. Dicitur etiam scribere Polycarpo & Ioāni 40 Apostolo. Sed Eusebius meminit Polycarpi, Ignatij & Ioannis, eorumq; scriptorū: at nullibi meminit Arcopagitæ uel suorū scriptorū, epistolarū uel.

In epistola ad Ioannem sic ait: Nos uerè Theologiæ tuæ colimus memoriam, & renouamur, &c. Theologia autem Ioānis hæc fuit, ut credentes in Christum haberent uitam æternam. Sed nouā finxit ille monstro- 50 sus Dionysius, potius Carthusianus, quàm Arcopagita.

Mox in eadem epistola satis arroganter inquit ille ficticius Dionysius: Sum planè dignus, cui fides habeatur. O arrogantem superbiam. Si quis loquitur, ait Petrus, loquatur ut eloquia Dei, & tum dignus est cui habeatur fides. Modestius certè loquitur Ignatius in suis epistolis.

Pergit quoq; ibidè dicere: Didici à Deo, & es 60 liberatum in ex Pathmi ergastulo, & es

in Asiam rediturus, &c. Hic fortè habuit priuatas reuelationes, quemadmodum Manichæus & Montanus fingebant. Sed crediderim hunc impostorem, qui hæc post Ioannē redeuntē à Pathmis scripsit, sic uoluisse hac sua uana & mendaci reuelatione fidem facere multis, ut crederet sua scripta esse Dionysij Arcopagitæ. Quanta igitur sit fides traditionib. ex Dionysio isto adductis habenda, cognoscat lector: cui quoq; erit integrū, si quid obijciatur, aliud ex eodem adferre, quod Papistæ iam dudum reiecerunt.

POLYCARPV S.

Nihil uideo quod possit ex Polycarpo nobis opponi, cum totus sit noster: tamen ex illo pleraque expendamus, præsertim quæ pontificijs opponi possunt.

Polycarpus in epistola ad Philippenes, Propterea, ait, relinquentes uanitates multorum & falsas doctrinas, ad illud quod traditum est nobis uerbum, reuertamur.

Notetur hoc, quòd nos ad uerbum Dei reuocet: quia illud est ueritas, & manet in æternum.

Idem in eadem: Hæc fratres mei, non à me ipso imperans scribo uobis, sed quoniam uos prouocastis. Propterea quia neque ego, neque similis alius mei poterit sequi sapientiam Pauli, qui fuit apud uos, qui docuit firmissimè & certissimè uerbum ueritatis, & qui absens scripsit nobis epistolas, ad quas despectimini, ut possitis ædificari in fide, quæ data est uobis, quæ mater est omnium, &c. En ille remittit Philippenes ad epistolas Pauli, quod & facit Irenæus, qui suos remittit ad ecclesiam Ephesinam, ad quam missa erant scripta Pauli & Ioannis. Pontificij uerò ad incertas, dubias & tacitas fidasque traditiones potius remittunt nostras, quàm ad epistolas Pauli & reliquorū Apostolorum.

Idem rursum in eadem epistola: Seruiamus Christo cum timore & reuerentia, secundum quod euangelizarunt nobis Apostoli Domini, & prophetæ annūciarunt aduentū nostri Domini Iesu Christi, &c.

Iam quod euangelizauerunt Apostoli, non minus extat quàm prophetarum scripta de aduentu Christi: & iuxta hanc scriptam doctrinam uult colendum esse Christum Polycarpus, nō secūdum tacitas & humanas traditiones.

Citatū est ex Irenæo, Polycarpum dixisse, illa sola esse uera quæ Apostoli tradiderunt: igitur ualeat Papa cum suis traditionibus & decretis. Sed de colēdo Christo probè cōuenit Chrysost. in homilia 60 de indignè sumētib. cū Polycarpo: ubi ait, Christum ira honorandum esse, prout ipse uult & præ-

& præcipit: hoc est, iuxta suum uerbum. Iam uero pontificij pro rationis suæ arbitrio eum in suis sacrificijs & egenis elementis ac signis colunt. Hactenus recensui doctrinam Polycarpi, quæ est Scripturis consona.

IGNATIUS.

Aliquot adferunt traditiones ex Ignatio, quarum una hæc est. Ad Philippenses scribit, ipsum Christi interfectorem esse, qui die Dominico aut in sabbato ieiunauerit: cum tamen Romæ tempore Augustini ieiunarint sabbato, idque dixerint se facere ex traditione. Augustinus quoque dicit ad Casulanum, etiam die Dominico ieiunare non illicitum esse, de qua re latius alibi.

Idem Ignatius ponit de Quadragesima & alijs festis quædam uerba: non tamen dicit hæc in perpetuum ab Apostolis in legē data, ut mentitur Osius.

Sequentes uero patres etiam cum Ignatio docuerunt, non esse ieiunandum die Dominico, ut apud Tertullianum est: tamen Socrates docet ieiuniorum dies nullos esse ab Apostolis præscriptos, libro quinto suæ Historiæ. Liberam tantum esse consuetudinem ieiunandi uel non ieiunandi sabbato, probat copiose Augustinus in epistola ad Hieronymum ultima, & in epistola ad Casulanum: additque exemplum, quod Romæ ieiunauerint sabbato, Mediolani autem non ieiunauerint sabbato. Apud historicos sacros reprehenditur quidam Eustachius, propterea quod indiceret Dominicis diebus ieiuniū. Sed iuxta Ignatium, & olim & hodie fuerunt Romæ Christi interfectores Christiani ieiunantes sabbato. Quid ad hæc pontificij dicent?

Et de Quadragesima ut loquamur, si uel eam diceretur Ignatius uel Apostolus quispiam instituisse: dic lector, quomodo illam apud Platinam & alios pontificios historicos legitur Thelesphorus instituisse? Sic undique fluctuant pontificij. Adde, quod de observatione Quadragesimæ longam diuersitatem multorum populorum referat Socrates libro 5, cap. 22 suæ Historiæ. Scribit autem Romanos per tres tantum septimanas celebrasse Quadragesimam. Sozomenus quoque scribit libro 7, cap. 19, quod Occidentales & Illyrici comprehendant Quadragesimam sub septimanis sex: Thelesphorus Papa sub septem completitur, & deinde Nicephorus de ista Quadragesimæ obseruatæ diuersitate refert, libro 12, cap. 34. Sed parum ad nos pertinent uerba Ignatij, quæ sunt hæc: Nolite Quadragesimam pro nihilo ducere, &c. Quæ uerba si dexterè intelligantur, astringent nos in nullo.

Multa etiam refert Ignatius de secretis, quæ Maria mater Domini habere dicebatur apud se, & quod multi cupierint uidere eam,

& summam existimarunt beatitudinem Mariam intueri, & ab ea secretiora considerare. Fingit enim eam adhuc suo tempore cum fratre Domini cognomento Iusto superstitem fuisse, licet hoc de Iacobo non sit uerisimile, ut ex historiis colligitur. Item ille ipse Ignatius his scribit uerbis ad Mariam: Quæ es Christi secretorum conscia, &c.

Hic per secreta rectè intelligo quæ à Simone & pastoribus audiebat, & seruabat in corde: quia Euangelij custos erat: quod mysterium credentibus reuelatum est, & mundo quidem absconditum fuit. Hæc autem sequentia contra Papistas adferemus, unde constabit quantum scripturæ Sacræ & uerbo Dei deferat Ignatius. Quædam tamen citat Theodoretus in dialogo, quem Eranestius seu Polymorphon libro 3 uocat, ex Ignatij epistola ad Smyrneneses, de Eucharistia: quæ hodie neque in Græco, neque in Latino Ignatij exemplari extant: uel in epistola ad Smyrneneses scripta reperiuntur, quanquam Guilelmus Vuidefortus contra articulos Vniclephi anno 1396 illa ceteris epistola quadam sic: Considerate qualiter anthropomorpha à communione & oratione sanctorum recedunt, propter quod non habent conferri Eucharistiam esse carnem Saluatoris, &c. unde apparet illius adhuc tempore integræ fuisse & extitisse simul Ignatij epistolam, & hoc tempore non omnia Ignatij extare, nec etiam integra ea quæ extant, esse.

Nunc porro uideamus, quid contra pontificios habeat Ignatius martyr.

Ad Magnesianos sic scribit: Vetera transierunt, & ecce noua facta sunt omnia: omnes adunati ad templum Dei conuenite & concurrite sicut ad unum altare, sicut ad unum Christum Iesum pontificem Dei patris. Exultate in Iesu Christo, ut non alienus dominetur uestri, &c. Hæc planè pugnant cum pontificijs, qui non uolunt solam uocem Christi audire, sed potius peregrinorum uocem sequuntur: cum Christus dicat, Oues meæ meam uocem audiunt, & alienam non noscunt. Hic etiam dicit de uno altari: & quomodo hoc cum multis Papistarum altaribus conueniat, expendat lector.

Idem ibidem: Ineptum est Iesum Christum lingua tantum proferre, & Iudaismum in animo habere, &c. hoc est, uanis in hære. re cæremonijs, ut Papistæ. Mox ait, Ad plenum instructi estis in Christo, &c. iuxta illud Pauli, Ego tantum scio, & prædico Christum crucifixum. Item: Iesum habetis in uobis, & iustus est accusator sui in primordio sermonis, & dictu primus peccata tua, ut iustificeris. Et cum feceritis, inquit, omnia, dicite, serui inutiles sumus, quoniam in hominibus qui se exaltauerit, delinquit ante Deum. Dicit enim De-

enim Deus, Propitius sum factus peccatori. propter quod magni illi Abraham & Iob terram & cinerem semetiplos ante Deum nominarunt. & Dauid: Quis sum ego, ait, coram te Domine?

Item: Studete ergo in dogmatibus Domini & Apostolorum, ut ex omnibus quæ facitis, dirigamini in viam rectam, carne & spiritu, fide & dilectione, &c. Hic primò confirmat sanctus martyr nostram doctrinam de iustificatione hominis. Secundò docet cum Paulo, ut attendamus lectioni: quod est contra Papistas & eorum traditiones.

Ad Philadelphienses sic scribit in epistola: Vos ut instetis uni fidei, & uni prædicationi, una gratiarum actione utentes: una est caro Christi, & unus est eius sanguis, qui pro nobis effusus est: unus etiã panis per omnib. cõfractus, & unus calix totius Ecclesie, &c. En hic loquitur quoq; cõtra pontificiorum Missam, ubi nõ potest cõ sacrificiis populo gratiarum actio cõmunis esse, quia ipsi nõ intelligunt quicquam, nec etiam possunt ad illorum gratiarum actionem, præcipiente Paulo, Amen dicere. Ne hodie est apud pontificios calix Eucharistie, totius Ecclesie, quia cum rati tantum auferunt, nec concedunt laicis.

Et rursum ibidem: Unus est pater ingentis, & unus est Iesus Christus unigenitus, Deus verbum & homo, & unus paracletus spiritus veritatis: una etiam prædicatione, & fides una, & unum Baptisma, & una Ecclesia, quam fundarunt sancti Apostoli à finibus usque ad fines in sanguine Christi proprijs sudoribus & laboribus, & nos oportet sicut populum sacerdotalem & gentem sanctam in concordiam omnes in Christo consummari, &c.

Et hæc sententia refragatur Papistis, qui concordantes putant se esse in pontifice Romano, & in eo existimant fundatam Ecclesiam, & negligunt sanguinem Christi.

Item ibidem ait Apostolos, patriarchas, prophetasq; fuisse coniuges, & matrimonium contraxisse: ut Petrum, Paulum, Abraham, Isaac, Isaiam, & Et hoc simul pugnat cum Papistis & eorum ficto cœlibatu.

Item ibidem, postquam ostendisset quomodo in coniugio uiuendum esset, & quis esset status viduarum, & quid debeant parentes filijs, & filij ecõtrà parètib. & quomodo se quisq; Christianorum gerere debeat, mox subiicit: Hæc autem non sicut Apostoli præcipio. Quis enim sum ego, aut & quid domus est patris mei, ut æqualem me ijs dicam? Sed sicut commilito uester, obediencie ordinem continens, &c. Hodie autem pontifex Romanus quiduis uult præcipere & statuere, non sicut Apostolus quispiam, sed tanquam Christus ipse.

Item ibidem: Confugio ad Euangelium tanquam ad corpus Iesu, & ad Apostolos tanquam ad presbyteros ecclesie: & prophetas quidem diligo ut Christum prænunciates, continentes eius spiritum sicut & Apostoli, &c. Pontificij fugiunt ad suas traditiones & decreta, & ad homines alios, & non ad prophetarum & Apostolica scripta.

Et rursum: Clamaui enim uoce magna inter eos, quibus loquebar non meum sermonem, sed Dei proferens, episcopo intendente & presbyteris & diaconis, &c. Hinc & Paulus laudat Thessalonicenses, quod suum sermonem nõ ut uerbum hominum, sed ut uerbum Dei susceperunt. Hodie Papistæ non Dei sermonem, sed suas traditiones proferunt.

Contra antiquitatem, quam nobis quoque obijcere solent Papistæ, sic ibidem disputat: Audiui, inquit, quosdam dicentes, Si non inuenero Euangelium in antiquis, non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas est Iesus Christus: cui nõ obedire, manifestus & irremissibilis interitus est. Qui non credit Euangelio, omnibus simul non credit. Ipse est uia, quæ ducit ad patrem: ipse est petra, maceria, clauis, pastor, sacerdotium, ianua scientie & agnitionis, per quam introiit Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, omnis quoq; chorus prophetarum, & columna mundi Apostoli, & sponsa Domini Ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit, ut eam redimeret. Omnia igitur hæc in unitate unius & unigeniti ueri Dei. Quid autem præcipuum habet Euangelium? præsentiam aduentus Saluatoris nostri Iesu Christi, passionem & ipsam resurrectionem. Quæ enim prophete annunciarunt dicentes: Donec ueniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium. Hæc in Euangelio completa sunt, dicente Domino: Pergite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Omnia ergo bona sunt, lex, prophete & Apostoli: omnis congregatio quæ per ipsos credit. Solum autem restat, ut nos inuicem diligamus secundum uiscera quæ habetis in Domino Iesu, &c.

Hæc ideo copiosius adduximus, ut ostenderetur Ignatium eandem doctrinam tunc docuisse, quam nos adhuc hodie propagare nõ cessamus in nostris ecclesijs. Deinde, ut declararetur ipsum testari nobiscum, tantum in lege, in prophetis & Apostolicis scriptis esse scriptum & cõprehensum, quantum satis est, quod Papistæ negant se conuerteres ad traditiones.

Ad Smyrneses sic scribit: Dignum est ab hereticis abstinere, & neq; proprium, neq; commune cum his colloqui habere, sed intèdere legi, prophetis & euangelizantibus uobis salutare uerbum, &c. Hoc uerbum uocat Paulus alibi uerbum

fidei, Euāgelium salutis, &c. Hodie Papistæ non tam legi, prophetis & Euangelio attendunt, quā suis traditionibus. Itē ibidem: Firma Eucharistia reputetur, q̄ ab episcopo concessa fuerit. Non enim licet sine episcopo offerre, neq; sacrificiū immolare, neque missas celebrare, &c. Et hæc Papistarum opinionē contraria sunt.

Item ibidē, quomodo sint patres sequendi, docet. Philoni, & Gaio, & Agathopo, qui me sequuntur in uerbo Dei, qui sunt ministri Christi, benefecistis suscipiēdo eos sicut ministros Dei. Idē ad Antiochenes: Rogo uos ego uinctus in Dño, intendere Apostolorum doctrinæ, & legi & prophetis credere: omnium Iudæorum & paganorum errorē abijcere. Pauli & Petri discipuli estis sancti, nolite perdere depositū, &c. Quid hic aliud docet, quā quod Paulus, ubi ait, Attende lectioni? Papistæ nec depositū Euangelium ab Apostolis apud uerā Ecclesiam, obseruant, (quia, teste Ireneo, depositum hoc, est Euāgelium) nec etiam attendunt lectioni sacræ, sed suis decretis & traditionibus.

Itē ibidē postquā disseruisset de officio principum, subditorum, de parentū & liberorum, item de presbyterorum ac episcopi, hæc tandem addit: Hæc autē nō sicut Apostolus præcipio, sed sicut uester cōseruus commemorans uobis, &c. Contrariū faciunt Pa-

pistæ, sibi quamlibet autoritatē rapientes. Ad Heronē ait contra Papā: Nemo militans Christo implicat se secularibus negotiis, ut placeat ei cui se probauit. Omnis qui dixerit præter illa q̄ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi ieiunet, tametsi uirginitatem seruet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, lupus tibi appareat in grege ouium operans corruptionē. Si quis falsauerit legem, & prophetas quos Christus præsens adimpleuit, sit tibi tanquā Antichristus, &c. contra utrumq; peccauerunt pontificij.

Item ad eundē: Præcipio tibi corā Deo, q̄ est super omnia, & corā Christo præsentē & Spiritu sancto, & corā ministrantibus legionibus: custodi depositum meum, quod ego, & Dñs Iesus Christus cōmendauimus tibi, &c. Quid autem Christus deposuerit apud suos, satis exprimitur Matthæi ult. Docete eos obseruare omnia quæ ego præcepi uobis. Item Paulus ait: Accepi à Dño quod tradidi uobis. Et certum quoque est ex suprā citatis, quod nihil aliud apud Heronē deposuerit Ignatius, quā uerbum Domini.

Idem ad Ephesios, postquam multā eis impartitus fuisset instructionem, hæc subiicit: Non præcipio uobis quasi aliquis sum, nunc etiam initium habeo eruditionis, & alloquor uos tantum tanquā cōseruus. Præueni uos, ut occurratis dispositioni Dei, quia

& Christus omnia secundum dispositionē patris agit, sicut ait, Ego placita patris mei facio semper. Ergo & nos oportet secundū dispositionem Dei uiuere in Christo, & uos decet dispositionem pastorum sequi, qui secundum Deum uos pascunt. Sed nec obediatis alicui nisi Iesu Christo uero pastori & doctori. Vos estote tales, qui à tali erudit estis, hoc est, à Paulo Christifero & Timotheo. Et Paulus ait, Scis à quo didiceris. Quidam fallaces consueuerunt nomen Christi circumportare, sed contra doctrinam Christi sapientes ad interitum sibi ipsi consentiunt, quæ oportet tāquam bestias declinare. Medicus autem noster est solus Deus uerus unigenitus. Obturate aures ad non suscipiendum errorem, qui ab ipsis est prædicatus: scientes quia huiusmodi spiritus erroris est, non quæ sunt Christi, sed sualiquens. falsiloquus etenim est. Sanctus autem Spiritus non sua propria loquitur, sed ea quæ sunt Christi: neq; Christus sua nunciat. Sermo, inquit, quem audistis, non est meus, sed eius q̄ misit me. De Spiritu sancto dicit: Non enim loquetur à se, sed quæcūq; audierit à me. De se autem patri: Ego te glorificauī super terram, opus perfeci quod dedisti mihi ut facerem, manifestauī nomen tuum hominibus. De Spiritu sancto ait: Ille me glorificabit super terram, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Et post pauca: Iesu Christi doctrinam quicūq; deprauauerit, pollutus & abiectus in gehennā proicietur, &c.

Hæc prolixè ex Ignatio adducere pro autoritate Sacræ scripturæ contra traditiones pontificiorum uolui, existimans, quā hæc dicta sint tam aperta & clara, tamq; planè etiam & perspicuè posita pro dignitate scripturæ Sacræ, ut nihil ex eo amplius habeat quod possint prætere Papistæ, hæc lectoribus in primis grata fore.

IUSTINVS.

ANtequam attingam huius Apostolici scriptoris dicta, quæ ex illo tanquam traditiones excerpunt pontificij, oportet obiter indicare prius, quod etiam sua habuerit errata Iustinus. Nam & ipse refert tanquā traditionē Apostolicam, quam ait se summa diligentia fideliter, exactè & perspicuè, nō à quibuslibet, sed ab ipsis Apostolicis uiris didicisse de millenarijs annis, hoc est, chyliaſtica opinione (sic enim ipsum & Ireneū deperat Papias) atq; contra sentientes non obscurè dānare uidetur. Sunt enim eius uerba in Dialogo cum Tryphone: Jam antea fassus sum, mihi & alijs multis ita uideri, (nempe ut in Hierosolyma instaurāda cum collecto populo suo tam ex Iudæis q̄ genti-

bus in hilaritate sit uenturus Christus adiū-
ctis sibi pphetis & Apostolis, idq; priusquā
ueniat ad iudiciū, quāuis multi etiā piē pu-
re; Christiani dissentiant, q tamē sunt bla-
sphehi & impij, atq; in sectas dinisi. Atq; in
hac sententia (pergit) non sequor homines,
aut doctrinas humanas, sed Deū, & q ille do-
cuit. Ego. n. cū alijs q rectē Christianeq; senti-
unt, scio & resurrectionē carnis futurā, & mil-
le annos in Hierusalē instaurata, ornata, dila-
tata, ut affirmāt prophetae Ezechiel, Elaias
& ceteri, &c. Postea probat hoc Scripturę te-
stimonijs intempestiue tortis, ueluti & hoc
dicto, Dies Domini ut mille anni: deinde ex
Apocalypsi hoc probare uoluit. Sed in illa
opinioe sunt cum Iustino Irenæus, Tertul-
lianus & Lactantius omnes seducti per Pa-
pian.

In hoc quoq; dialogo dicit uerē excitatā
esse Samuelis animam per uentri loquā. Et
in quæstionibus ei tributis & ascriptis, quæ-
stione 52, & responsione ibidē dicitur, quod
ista omnia sint opera diaboli facta, qui ita p-
strinxerit eorum oculos, ut sibi uiderentur
Samuelem uidere, qui non erat.

De auctoritate Scripturæ egregiē dicit in
tractatu de expositione fidei de Trinitate:
Productis in medium Scripturæ (inquit) ora-
culis, considera diligenter, in utra parte filiū
& spiritum collocent. Oportet enim apud
Ecclesiæ alumnos non humanis rationibus
res diuinas examinari, sed iuxta spirituales
doctrinam sermones fieri, &c. moxq; sua ex
Scripturis probat. Sed iam uideamus quid
pro traditionibus adferant aduersarij ex Iu-
stino, & quales traditiones.

In expositione fidei apertē sic refert: Vnū
Deum colere docent nos tam traditiones
patrum quā Diuinæ literę, &c. Ergo non
minus traditiones q Sacre literę existūt, in-
quunt aduersarij: illis itaq; credēdum. Sed
expende lector, quod dicat, Tā traditiones
hoc docent de colendo uno Deo quā Sa-
cræ literę: unde nos non obscurē inferimus,
tum demum traditiones suscipiendas, si idē
quod literæ Sacre doceant, eisq; consentiāt.
Hoc enim nos ut admittimus, ita etiam ta-
les traditiones quę Scripturis cōsonæ sunt,
non repudiamus. Probant etiam ex eodē tra-
ctatu de expositione fidei, uocabulū, INGE-
NITVS, quod illud dicatur de patre.

Facit Iustinus quoq; mentionem chrisma-
tis in quæstionibus, quæstione 137. ubi dicit
inde esse quod ungantur oleo in Baptismo
Christiani, quia Maria pfudit Christū oleo.
Sed est longē alia ratio istius unctionis. Inte-
rim quæstiones istæ non sunt Iustini, quia in
ipsis ipse citatur Irenæus & Origenes, quos
ille præcessit: nec etiam meminit harū quæ-
stionum uel Eusebius uel Hieronymus, dū 60

recensent eius opuscula. Dicitur etiam in
quæstionibus istis de Manichæis, q diu post
tēpora Iustini prodierunt. Sed interim chris-
matis usum nullū planē in Baptismo fu-
isse Iustini tēpore hinc liquidō constat, quia
dum in sua apologia 2 ad Cæsarem & sena-
tum Romanum (ubi uera scribere, etiā nol-
let uellet, coactus est) diligenter & cum sin-
gulis circumstantijs describit Baptisma &
cenam Dominicam: item quomodo & qui
bus cæmonijs ista Sacramenta celebrata
sunt, & nihil de chrismate aut eius usu in Ba-
ptismo refert habet: uel: nec credendū est,
hic eū in ista descriptione aliquid omisisse,
aut qdā fucatē scripsisse, cū p apologiam se
& suos apud Imperatorē & senatū purga-
ret, & doctrinā, uitā, mores, atq; adeo religi-
onem quam sequerentur Christiani, illis se-
dulō exprimeret, aperiret, & iudicandā offer-
ret. Et huius apologiæ, imō utriusq; memi-
nerunt ueteres: prolixē autem in posteriori
apologia ostēdit ueritatē doctrinæ Apostoli-
cę ex scriptis ueteris Testamēti: deinde de
scribit quomodo in usu Baptismatis uulgar-
is aqua sit adhibita, nulla chrisomatis facta
mentionē, & lingua etiā cōmuni & omnib.
nota, illa sint celebrata. Quomodo item Eu-
charistia sit distributa publicē in cœtu omni-
um, & quales eidem adhibere sint preces &
gratiarum actiones, cōmuni lingua pro-
lata, & quod sacrificia Christianorum tantū
gratiarum actiones & eleemosynæ fuerint.
Et hanc traditionem Apostolicam, quæ cō-
sona est per omnia Scripturis, reijciunt & ni-
hil eius seruant in Papatu pontificij. Et ta-
men nobis ex illo obijciunt quædam alia.

Iustinus scilicet ille quæstione 115 ex Irenæi
sermone de Pascha, in qua meminit & Pen-
tecostes, refert quod consuetudo de ge-
nu flexione ab Apostolicis temporibus
sumpserit principium: & ait, Hoc pacto utrū-
que nobis semper recordandum est, uideli-
cet casus noster in peccatis, & gratia Chri-
sti nostri, per quam ex casu resurreximus. Et
hæc cæremonia apud singulas ecclesias libe-
rē obseruatur, & obseruatione digna est p-
pter humilitatem, si absit abusus & supersti-
tio: atq; ab illo tantum pro consuetudine su-
mitur, cum tamen apud Basilium dicatur tra-
ditio Apostolica. Igitur huiusmodi traditio-
nes non obligant conscientiam, sed pro re-
ceptis tantum consuetudinibus obserua-
bantur olim in Apostolica ecclesia, sed de
ea diximus in Basilio & Origene. Dicit quo-
que ibidem in quæstionibus de Dominica
die Iustinus. Dicitur etiam apud Iustinum
de dilutione uini per aquam, de qua opini-
one siue traditione dicemus in

Cypriano copio-
sius.

LIBER SECVNDVS
PARTIS TERTIAE TRADITIO-
num tacitarum.

CLEMENS ALEXANDRINVS.

Abethic Clemens illustra apud scriptores ecclesiasticos testimonia. Cyrillus aduersus Iulianum ualde illū celebrat, & Theodoretus in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus: & Eusebius, tū quoque Hieronymus istius honorificam mentionem faciunt. Hinc non leuem coniecturā colligūt, de ijs, quęcunq; ex hoc ptulerint, suscipiendis pontificij.

Refert Eusebius ipsum librum de Pascha scripsisse, q̄ hodie non extat, & in illo ipsum p̄misisse sibi à fratribus extorsum esse, ut ea quę à presbyteris Apostolicis uoce sibi tradita erant, describeret in libris, ac posteris traderet. Sed ubi nūc ille liber est? an illum sincerē & incorruptē semper in Ecclesia seruatum non minus quā sunt scripturę Sacrę libri, dabunt p̄ticipij, uel dare poterūt? Sed uideamus an etiam nēuos habuerit.

Scribit Ruffinus in apologia p̄ Origene, hunc Clemētem habuisse suos nēuos. dixisse enim alibi Christum esse creaturam. Apparet etiam in ea fuisse sententia Clemētem, ut diceret Christum reuera non esurisse uel sitiuisse, sed tantū hoc Apostolis uisum esse, ne appareret tanquam spectum. Vide librum 3 Stromatum.

Libro 1 Stromatum, gentes, ait, per philosophiam iustificatas. His, inquit, qui per philosophiam iustificātur, auxilium pręstatur & ad pietatem sensus: philosophia uerō ad pietatem utilis sit, prima quędam institutio existens his qui per demonstrationes fidei fructum percipiūt. Et paulo pōst addit hęc: Philosophia Gręcis fuit pędagogia in Christum, quemadmodum Hebręis lex, &c. Sed Paulus inquit, Cauete ne decipiāmini per inanem philosophiam, &c. Idem dicit libro 6: Si quis uelit ex Israel duci pœnitentia, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata post duodecim annos. Item: In tempore uenit prędicatio, ita in tēpore data quidem est lex & prophetę barbaris: philosophia autem Gręcis aures affuefaciens ad prędicationem, &c. Et in margine hęc additur, Hęc pręter Scripturas.

Dicit quoq; ineptē Christum per unum annum tantū docuisse, & ad huius rei cōfirmationem torquet etiam Scripturas intempestiue. Sic enim libro 1 Stromatū scribit: Anno 15 Tiberij Cæsaris factū est uerbū Dñi super Ioannē Zacharię filiū. Erat Iesus ueniēs ad Baptisma quasi triginta annorū. Et q, an

no solo oporteret eum prędicare, hoc quoque scriptū est, Annū acceptabilē Domini p̄dicatū misit me. Hoc & p̄pheta dixit & Euangelistū. Quindecimo ergo anno Tiberij, & quādecimo Augusti, sic implentur triginta anni usq; ad tēpus quo passus est. Ex quo autem passus est usq; ad euerisionem Hierusalem, sunt anni 42, menses tres, &c.

Et hanc opinionem, quam forsan ille ut traditionem recensuit, omnes patres refutarunt. Et ut lector noscas uetustissimorum patrum nēuos, uide quæso in prima Parte inter traditiones Irenęi unam, qua asserit Christum uel quadraginta uel quinquaginta annorum fuisse, & cōtrā hic facit Christū tantum ætatis suę annum trigessimū primum habuisse. Sic erratur etiam ab antiquissimis, cum aliquid pręter Scripturam asseritur ab eisdem.

Putat etiā nōnulli errorē Nestorij, ex lib. 2 Stromatū uerbis quibsdā ortū esse, ut quę in margine hoc Latinus translator annotauit. In libro 6, & etiam quinto nō obscure indicare uidetur, homines honestos in inferno p̄dicatione Christi & Apostolorū saluatos: quod etiam ex Hermetis testimonijs probare uidetur. Et plura errata nēque quę Clementis Alexandrini reperies in 2 Cēturia historię ecclesiasticę theologorū Magdeburgensium: hoc est, D. Illyrici, D. Vuigandij, & D. Iudicis.

Nunc uerō uideamus etiam quantum tribuat Scripturę. In exhortatione ad gentes sic ait: Ne quis, obsecro, uerbum Dei despiciat, ne seipsum imprudens despiciat. Dicit enim alibi Scriptura: Hodie si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Et mox: Semper ergo audiamus uocem uerbi diuini. Lux est uerbū hominibus, per quod Deum contemplamur, &c. Verbum autem hoc intelligit de Scriptura, quod hęc sequētia indicant: Hanc doctrinam Apostolus cū sciret uerē esse diuinā, Tu, inquit ad Timotheum, ab infantia Sacras literas nosti, quę te possunt instruere ad salutem per fidem in Christum. Sunt enim uerē Sacrę literę quę sacros faciūt, & deificant. Ex quibus literis & sacris syllabis compositas Scripturas & opera, idē cōsequenter Apostolus appellat diuinitus inspiratas: ut quę sint utiles ad docendū, ad arguendū, ad corripiendū, ad instruendū in iusticia, ut p̄fectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Et mox: Gustate & uidete quōd Christus est Deus. Fides introducet, experientia docebit, Scriptura instituet, &c. En inquit Sacras literas deificare & sacros facere, nō traditiones aut hominum scripta. Et ostēdit libro 1 Stromatum quoq; ab exēplo Esdrę, quōd Deus nō sinat perire Scripturas. At cōstat traditiones earumq;

earumq; libros plerunq; perijsse. Itē libro 2: Qui Diuinis credidit scripturis, firmum habens iudicium cui contradici nequit, demonstrationem eius qui Scripturas dedit, uocē accipit, &c. En qui Diuinis credit scripturis, firmum habet iudicium, cui contradici nequit: sed traditionibus contradicitur, ut satis est probatum: ergo qui ex Scripturis iudicant, rectē sentiunt: at hoc non faciunt pontificij, igitur nō rectē iudicant. Et post aliquot folia: Nunquid ea sola, quæ est apud nos, uera fuerit demonstratio, ut quæ ex Diuinis supereditur scripturis, quæ sunt Sacræ literæ, & ex ea quæ à Deo docetur sapientia, ut ait Apostolus, &c. En probatio debet ex Scripturis peti.

Item sic pergit ab hac uoce Apostoli (Depositum custodi, deuitans prophanas uocū nouitates) cum conuincantur hæretici, epistolæ ad Timotheum abrogant, &c. En Scripturis hæretici sunt cōuicti: cōuincāt & nos Scripturis, quos hæreticos uocant Papistæ.

Docet etiā non obscure Scripturā per scripturā explicari. Ait libro 4: Vnusquisq; nostrū perpetuum habet donū à Deo, hic quidem sic, ille uerò sic. Apostoli uerò fuere pleni in omnibus. Inuenies itaq; si uolueris, ex eorum rebus gestis & scriptis, eorum agnitionē, uitam, prædicationem, iusticiā, castitatē, prophetiam. Sciendum est autem, quod etsi Paulus sit tempore recentior, ut qui statim floruerit post Domini assumptionem: eius tamē scriptura dependet ex ueteri Testamento, illinc & spirās & loquens. Quæ est enim in Christum fides & Euangelij cognitio, est expositio & legis adimpletio: & ideo dictū est Hebræis, Nisi credideritis, nō intelligetis, &c. Item de explicatione Scripturarū piē etiam loquitur libro 6 Stromatum, Apostolos ex regula ueritatis Scripturas explicasse. & sic pergit: Cæterum recta sunt omnia (inquit Scriptura) coram ijs qui intelligunt: hoc est, ijs qui ab ipso declaratam Scripturarum expositionem ex ecclesiastica regula accipientes conseruant, &c. Sed hæc uerba non de tacitis & à Scriptura alienis traditionib. intelligi debēt, quia sic mox pergit: Regula ecclesiastica est cōcentus & consensio legis & prophetarum cōueniēter Testamēto, quod traditur per Domini aduentum, &c. Hoc est quod Marcus & Paulus aiunt, Euangelium esse scriptum in prophetis. Quare Euangelium per ecclesiasticam regulam intelligit. Et rursum li. 1 Stromatū: Cui mala educatione & doctrina obtusus est animę oculus, uadat ad propriam lucem, ad ueritatem quæ in scriptis ea quæ nō sunt scripta, indicat. Qui scitis ite ad aquam, ait Esaias, &c.

Veritas & eius demonstratio ex Scriptura pericitur. Libro sexto sic ait Clemens: Pro-

phetia cognitione est plena, ut quæ data est à Domino, & rursus per Dominū declarata Apostolis. Et mox: Qui ppter suā in nos charitatem passus est, nihil omisit quod faciat ad doctrinā cognitiōis. Fit ergo ipsa fides firma, & stabilis cōstansq; demonstratio in ijs quæ tradita sunt à Deo, quam sequitur ueritas, &c. Iam uerò qualis sit illa demonstratio, hæc uerba indicant ibidē: Scripturarū Domini lectio est necessaria ad eorum quæ dicuntur demonstrationem, &c.

Item libro 6 Stromatū: Ostendimus Græcorum cogitatorum eū qui apparet sensum ex ueritate, quæ nobis fuit tradita per Scripturas, fuisse illustratū, &c. Ergo ex Scripturis petenda sunt omnia, & nō aliunde.

Item, in eodem libro sic pergit: Meæ oues meam uocē audiūt, ex cognitione mea mandata intelligētes. Nō inquit, traditiones peregrinas. Et rursum: De gentibus sic ait, Postquam simulachra reliquerint, tunc audient Scripturas, &c. id est, cum Christiani facti fuerint. Ergo Scriptura sunt contenti. Quid igitur amplius requirunt pontificij? Et rursum sic ibidem pergit: Sola est à Deo tradita quæ apud nos est doctrina, à qua dependent omnes fontes sapientię quicunq; ad ueritatem tanquā ad scopum feruntur.

Item, de autoritate Scripturæ ita libro secundo Stromatū refert: Principiū enim doctrinæ Dñm habemus, qui & pphetas, & per Euāgeliū, & per beatos Apostolos multifariam multisq; modis à principio ad finem deducit cognitionis. Principiū autē si quis alio opus habere existimauerit, nō utique uerē potuerit conseruari principiū. Qui est ergo ex seipso fidelis, Dominica Scriptura & uoce est fide dignus, quæ per Dominū exercetur ad hominū beneficium. Ipsa autē iudice utimur ad res inueniēdas. Quicquid aut iudicatur, nō creditur priusquā fuerit iudicatū: quare nec est principiū id quod opus habet iudicio. Merito ergo cū fide cōprehenderimus principiū in demonstrabile, & ex uoce Dñi erudimur ad agnitionē ueritatis, &c.

Item: Si non satis est solum absolute dicere quod uisum est, sed oportet etiam probare quod dictum est, nō expectamus testimonium quod datur ab hominibus: sed uoce Domini probamus quod quæritur, quæ est magis fide digna quàm quæuis demonstrationes. Vel potius quæ est sola demonstratio per quam scientiā qui solum gustauere Scripturas, sunt fideles. Et rursum post quatuor uerba: Sic ergo nos quoq; ex ipsis de ipsis Scripturis perfecte demonstrantes ex fide persuademus demonstratiue. Quod si prophetis quoq; Scripturis uti ausi fuerint qui persequuntur hæreses, primū quidem nō omnibus, deinde non perfectis, neq; ut dicat cor-

pus & cōtextura prophetiæ, sed eligētes ea quæ dicta sunt ambigūe, traducunt ad proprias opiniones, paucas uoces sparsim carpentes, non id considerantes, quod ex ipsis significatur, sed ipsa nuda dictione utentes. Et mox: Cum autem ad falsa in uulgus proferendum dogmata processerint cū omnibus ferè Scripturis euidenter pugnantes, & semper à nobis quidem ex propheticiis aliqua non admittere: partim autem nos tanquam qui sumus alterius naturæ, non posse quæ sunt illorum propria intelligere, calumniantur: nonnunquam autem etiam cū conuincuntur, sua negant dogmata, aperte confiteri erubescētes, quæ se seorsum sic docere gloriantur. sic enim in omnibus hæresibus uidere licet persequendo ipsorum dogmatum nequitias. Nam postquam à nobis euerſi fuerint ostendentibus ipsos aperte aduersari Scripturis, duorum alterum uidere licet fieri ab ijs qui præſunt dogmati: aut enim suorum dogmatum consequentiā, aut ipsam prophetiam, uel potius suam ipsorum spem despiciunt. Semper enim sibi sumunt id quod eis uisum fuerit esse euidentius, quàm dictum est à Domino per prophetas, & ab Euangelio, & etiam Apostolorum testimonio comprobatum & confirmatum. Cum uiderent ergo sibi imminere periculum, non de uno dogmate, sed de 30 conseruanda hæresi: non ueritatem inuenire, (nam quum quæ sunt in medio posita, & in promptu sunt apud nos, legissent, ea ut uilia contempserunt) sed quod est commune fidei superare contendentes, exceſſerūt à ueritate. Nam cum ecclesiasticæ cognitionis non didicissent mysteria, neq; ueritatis percepissent magnitudinē, ut qui in perscrutando rerum profundo fuissent socordes, & superficialitē legissent, Scripturas ualere 40 iusserunt. Item: Quiduis potius tolerant, & omnem, ut aiunt, rudentem mouent, etiā si futuri sint impij, propterea quod d nō credāt Scripturis, quàm à festæ sibi grato honore traducantur, &c. En quantis ostendit rationibus recessisse à Scripturis hereticos, & se se eidem opposuisse: imò tradit omnino nō recedendū à Scripturis. Hinc ibidem sic pergit: Omnis, ut uidetur, hæresis ab initio habet antes quæ non audiunt id quod est utile, sed solum patentijs quæ dicuntur ad uoluptatem. Hinc rursus ibidem sic ait: Ex Scripturarum testimonio euidentis est demonstratio, &c. Nō ait, ex traditionibus, uel aliunde. Et rursus: Non oportet unquā, ut faciant qui hæreses persequuntur, adulterare ueritatē, neq; furari regulā Ecclesiæ, &c. ut faciant hodie quoq; Papistæ.

Item de Ecclesia sic ait eodem libro 7: E-

xistimo unam esse uerā Ecclesiam, quæ est uerè antiqua. Item: Hoc autē corpus spiritale, hoc est, sancta Ecclesia, non fornicationi, nec ab Euangelio defectioni, q nullo modo oportet inire consuetudinē & familiaritatē cū uita gentiliū. Fornicatur enim in Ecclesia eius quoq; corpus is qui gētiliter uiuit in Ecclesia, siue in facto, siue in uerbo, siue etiā in ipsa cogitatione, &c. At hoc faciūt Papistæ, ut experientia docet.

Itē, de Euangelio adhuc ita pergit libro 7 Stromatum scribere: Num enim omnia mihi licent? Sed non in potestatem redigar inquit, ut aliquid faciam, uel cogitem, uel loquar præter Euangelium. Item: Vult autem Deus paternos ita uiuentes ut obediamus Euangelio, perfectos fieri citra reprehensionem.

Libro primo Stromatum admodū se humiliat, & sua dona tenuia esse affirmat, & ad aliorum dona collata nullius momenti. Dicit etiā sibi multa ex ijs quæ sermone acceperat, periſſe, itaq; se reliqua quæ adhuc in memoria habeat, uelle literis committere: tantum adest, ut quicquam sine scripto reliquissent Apostoli ex doctrinis, uel ipsi patres incorrupti potuissent traditiones Apostolorum sine scripto incorrupte seruare, uerba eius sunt libro 1 Stromatū: Vnde 30 memoriæ meæ imbecillitatē subleuans, expositionē capita cōstituētē, salutare memoriæ monumentū mihi cōparans, hac necessariū usus sum descriptione. Sunt autē qdā, quorū ne recordati quidē sumus. Erat enim apud uiros beatos magna qdam uis. Sūt etiam quædam non annotata, quæ cū tempore mansissent, nūc effugerunt: aliqua autē quæ extinguebantur, ut quæ flaccescerent in ipsa cogitatione: nonnulla etiā cōsulō p 40 termitto, timēs scribere q etiā caui dicere.

Nunc etiam uideamus, quæ cōtra doctrinam pontificiorum habeat.

Dicit in Pēdagogo libro 2, cap. 12, contemnendas gemmas, aurumq; & quærendum supernum ornatum. Sed iam religionem pōtificij constituunt in gemis & auro, quibus suas cæremonias ornant. Sed de ea diximus in prima Parte.

Scribit etiā (fortē ex traditione, quanquā probabiles rationes addat) libro 3 Pēdagogi, cap. 3, de nō radendis pilis, de qua re etiā diximus in Epiphā. Parte 1: uerba eius sunt:

Sunt pili in barba numerati, atq; ad eō etiam quæ sunt in toto corpore: non est ergo aliquid uellendum præter Dei institutum, quod in uoluntate eius annumeratum est: nisi utique uos ipsos non agnosceitis, inquit Dominus, quod Iesus Christus sit in uobis, 60 &c. Picari autē ac uelli, uereor dicere quā sit inde-

si indecorum & turpe factu. Auerlos incuruatos, & arcana naturæ aperte denudates, exilientes, &c. macræ est intemperantiæ. Et mox ibidem in eodem libro capite II: Quod si quis barbæ non nihil tondeat, ea tamē nō est omnino denudanda, est enim turpe spectaculum, barbæq; ad cutem usq; tonsus nō uidetur multum abesse à uulsiōe & liuore. Iam enim & Psalmographus barbæ coma delectatus. Sicut unguentum, inquit, quod descendit in barbā, barbā Aaron. Et tandē cū ostēdisset tonsorum forficibus, nō nouacula tondēdos crines propter uisum, ne illū impediānt, & qui sunt in superiori labri parte, inter comedendum polluūtur, tondendi sunt nō nouacula, quod est illiberale. Barbæ enim pili, qui nihil molestiæ adferunt, non sunt uexandi, ut qui uultui grauitatem adferunt, & quendam paternum terrorem incuriunt, &c. Et contra hoc præceptum siue traditionem fecerunt hætenus Papesini sacrificuli, quod etiam Colonia, Moguntia & alibi in monachorum cœtu uidere licet. Quid igitur nobis ex hoc autore traditiones obijciunt, cum has non seruant?

Cōiugium sacerdotum acriter defendit. Scribit enim libro 3 Stromatum, Petrum & Philippū filios procreasse, & Paulum habuisse uxorem, quanquam eam non circumduxerit.

Idem quoq; scribit libro 7 Stromatum, orationem esse Christianorum sacrificium: & apertè externum pōtifiōrū sacrificium detestatur, ostendens nos nihil sacrificare Deo: sed tantum pro omnibus ab ipsis acceptis bonis glorificare Deum, & gratias agere: & tum quoq; dicit māsuetudinem & benignitatem similesq; uirtutes esse Deo magnificum cultum, & sacrificiū acceptabile.

Videamus iam quid illi pontificij inde pferūt. Scribit libro 2 Stromatum, Matthiam adhortari in traditionibus. Sed ubi illæ nūc sunt traditiones? forsan apocryphū fuit scriptum illud Traditionum, ut pleraq; aliorū euangelia Apostolorum, præter illa quatuor, quæ solet interdum Clemens citare. Sic citat euangelium ad Hebræos, itē alia quæ falsò Petro tribuuntur.

Item, illud proferunt ex eo quod ait libro 1 Stromatum, quod nōnulli sine scripto uerbum tradiderint. rectè: sed addit, Tamē ambobus, hoc est, ille quidē scripto, alter uerò uoce, quia idem uerbum tradunt, sunt simul admittendi, &c. Igitur & Apostolici quæ in traditionibus docuerunt tacitis, non erant alia quàm in Scripturis habebantur. Ita qui dem & nos traditiones admittimus, si scripturis consonæ sint Sacris.

Item libro 7 Stromatū de Ieiunijs quartæ & sexti dierum ait id est, Mercurij & se-

xti. Sed libro 4 ex Pauli dicto inquit, regnū Dei non esse escam uel potum, id est, abstinentiam à uino & carnibus, sed iusticiam & gaudium in Spiritu sancto. Deinde in eodē citato loco dicit: Ecce enim ille ieiunat in uita, qui ab auaritia & libidine, ex quib. oriuntur uicia, ieiunat. Item sic ait libro 6 de Ieiunio: Ieiunia significant generaliter omnē abstinentiam ab omnibus malis, tam quæ acta sunt, quàm quæ uerbis & ipsa cogitatione, &c. Sed de ieiunijs diximus in prima Parte assatim.

Votum castitatis conantur probare ex libro 3 Stromatum. uerba eius sunt: Continentia corporis est despicientia conuenienter pactis conuentis cum Deo initis: nō solum in rebus uenereis, sed etiam in alijs quæ anima perperam concupiscit non contenta necessarijs, uersatur continentia. Est autem in lingua, & in acquirendo, & in utendo, & in concupiscendo continentia, &c. Sed expende quod ait, Non tam in rebus uenereis quàm alijs uitijs. Deinde ibidem mox sic pergit: Nos quidem castitatē & eos quibus hoc à Deo datū est, beatos dicimus. Monogamiam autem, & quæ consistit in uno solum matrimonio honestatē admiramur, dicentes tamen oportere aliorum misereri, & alterum alterius onera portare, ne quis cum rectè stare uideatur, ipse quoq; cadat: de secundis autem nuptijs, Si uraris, inquit Apostolus, iungere matrimonio, &c. Nota quod dicat, Quibus hoc à Deo datum est.

Iam alibi non obscurè uidetur præferre coniugium cœlibatui, quando sic scribit libro 7 Stromatum: Vxorem ducere, dico, si uerbum dixerit & ut conuenit, qui enim fuerit perfectus, exempla habet Apostolos, & reuera uix ostenditur, non in eo quod uirā elegerit solitariam & monasticā: sed ille uiros uincit in matrimonio & liberorum procreatione, & domus cura, ac prouidentia citra uoluptatem & dolorem se exercet, & cū domus curatione est indiuulsus à Dei charitate, & insurgit aduersus tentationē quæ adfertur per filios, uxore, famulos & possessiones. Et quidem qui donum non habet, magna ex parte uenit ut tentetur. Qui uerò sui solummodo curam gerit, uincitur ab eo, qui cum sit inferior quidem ijs, quæ pertinent ad suam salutem, superior autem ijs quæ ad uitæ spectant dispensationem, exigua reuera conseruat imaginem ueritatis prouidentia.

Idem dicit libro 3 Stromatum: Nusquam Apostoli honestum matrimonium moderatūq; prohibuerūt aut abrogarūt: sed legis & Euangelij seruantes conuenientiā, utrunq; admittunt, & eum qui Deo agendo gratias moderatè utitur matrimonio, & eum

qui ut vult Dominus uiuit in castitate, quē admodum uocatus est unusquisque inoffensē & perfectē eligens.

Notet hic lector, Qui uiuit quemadmodum uocatus est id est, prout donū habet.

Habemus nunc ex Clemente explicata quæ obijci possent.

TERTULLIANVS.

Hilarius in Matthæum canone quinto sic de Tertulliano inquit: Quanquā Tertullianus hinc uolumen aptissimū scripserit: sed consequens error hominis detraxerit scriptis probabilibus autoritatē. Hæc ille. Quod si hoc uerum est, ut patres careāt autoritate, præsertim qui erroribus aspersi sunt: sequetur nullum patrem audiendum esse, cum quisque suos habeat errores, & de ipso etiam scribat Hilario Hieronymus in dialogo aduersus Luciferanos, ipsum odio factionis Arrianæ, à qua diu fuit uexatus, & aduersus quam diu bellum gessit, in dānatam ab Ecclesia sententiā incidisse. Scripturarū igitur autoritatib. credamus, & omittamus patrū scripta. Sed redimus ad Tertull.

Hic tam multa & absurda & inepta habet, quæ licet manifestē sint Montanica, & ab ipso Montano profecta, tamē audet hic autor affirmare ista & similia ex tacita esse traditione: ut rectē Hieron. cōtra Heluidiū disputās, dixerit Ecclesiæ hominē non fuisse, imō etiam in catalogo referat eum cōtra ecclesiam scripsisse. Inquit namq; Spiritū S. post Paulū monogamiā præcepisse, & perfectionem eam, quē nondū tēpore Pauli erat, cōpleuisse. Sic de uelādīs uirginib. ritū uult manifestē ex tacita traditiōe probare, & ad hoc adfert dictū Christi, Habeo uobis multa dicere, quæ modō nō potestis portare. de quo dicto alibi disseruimus. Sed eius crassos & uarios diabolicosq; errores, unde omnis superstitio Papistica promanauit, copiosissimē annotauit Ioannes Pomeranus in sua Historia, quomodo post defunctū Ioannē cōperint defectiones à fide & doctrinæ dæmoniorū, sub specie uerbi Dei, item uota cōlibatus, &c. per spiritū nouū Montanistarum. Adiūcta est historia hæc Ionę prophetæ exposito in tertio capite, de uera penitentia. Hunc quæso cōsulat lector. Nam si ego istos omnes & quidem horredos huc referrem errores, qui ibidē à sancto uiro Pomerano recēsentur, aliquod uolumē scribere uiderer: & est sanē uerissimū, quia & ueteres eum Mōtanistā esse dixerūt. Vide Ambrosium in Corinth. Hieron. in catalogo, & Trithemium in eius uita: & qui eius libros restituit Beatus Rhenanus hoc idem affirmat, & sæpius illum reprehendit.

Sed operæ precium duxi hic quasdā istarum obseruationum repetere propter simplices. Abutitur testimonijs Christi & Scripturæ de Spiritu sancto, ad statuendum spiritum illum erroris Cataphrygarū (de quo lege historiam Ecclesiasticā) ut persuadeat, Ecclesiam Christi sub Apostolis egisse in cunabulis, ducentis autēferē post Christū annis Montanico spiritu perducī ad maturitatem, & in uirū perfectū: atq; hunc spiritum, qui erat in Montano & duab. fœminis, uocat paracletū illū, quē Dñs p̄miserat, dicitq; eum iam in terris esse Domini uicarium.

Quasi uerō melior unquā possit esse Ecclesia, quā sub Apostolis erat. Vnde enim nascitur & proficit Ecclesia, nisi ex Euangelio? A quibus autem unquā melius est prædicatum Euāgeliū, q̄ ab Apostolis? Sed quis non uidet, etiam tunc externā speciem perfectione cōptā haberi, nō spiritus incrementum? Ecclesiā sub Apostolis dixit Simon uirginē esse, sed à morte illorum, statim corruptam fuisse, (uide quid Parte 2 de hac re dictum sit) tantū abest, ut Tertulliani opinio possit esse uera, quod post Apostolos melior status Ecclesiæ fuisset.

Certē Tertulliani scripta indicant nō melius eo tēpore habuisse Ecclesiā, quā sub Apostolis: quā multa enim p̄dit ipse ualde frigida de Christo, multa etiā quæ Christum non sapiunt. Non talia sunt Apostolorum scripta, in quib. ubiq; spirat Christus.

Christianis ueris perfectio est, p̄fectē nouisse Christū, quod tendunt sancti per omnē hanc mortālē uitā, ut uidere licet Ephes. 4. & Phil. 3. Tertulliano autē p̄fectio est, quod sicut mulieres aliæ, ita & uirgines uelanda sint, de quo scripsit integrum librum. Sub Apostolis credebatur solum in Christū: nūc etiā addere Spiritū S. Ecclesiæ Dei illā perfectionem existimat Tertull. ut uirgines uelantur, sicut aliæ mulieres. Vidēsne ineptias tanti uiri? qui uelationem uirginum potuisset quidem suadere, ut honestam rem (ueluti Paulus uirginitatem suauis, quam non omnibus, ut necessariam obtrusit) non autē debuit docere, hoc pertinere ad Christianā perfectionem, satis ridendo errore. Nōne Germani possunt esse Christiani, nihil obstante paracletō uero, si Euangelium Christi suscipiunt, etiam si uirgines suas non uelant? Sed ita oportet ineptire etiā optimos & sapientissimos uiros, qui se nō continēt in sana doctrina Domini nostri Iesu Christi, sed credunt omni spiritui.

Præterea, ut alia taceā, perfectio est Tertulliano, nūc nō nubere: & cum nō satis rectē sentiat de primo Christianorū cōiugio, in quo tamē ipse erat, secundas nuptias ut adulteria cōtra Apostolum Paulū damnat. Lege

Legelibrū eius de Exhortatione castitatis, & librum de Monogamia. Si, inquit, Christus abstulit quod Moses præcepit, (nempe diuortium) quia ab initio non fuit sic, nec fideo ab alia uirtute reputabitur uenisse Christus: cur non & paracletus (Montanicū dicit) abstulerit, quod Paulus indulsit, (nempe secundum coniugium) quia & secundū matrimonium ab initio non fuit, nec ideo suspectus habendus sit, quasi spiritus alienus, tantum ut Deo & Christo dignum sit quod superinducitur? Regnauit duritia cordis usq; ad Christum, regnauerit & infirmitas carnis usq; ad paracletum. Noua lex abstulit repudiū, habuit quod auferret noua prophetia (intellige Montani) secundū matrimoniū, non minus repudio prioris. Quæ ergo nunc hæresis, si secundas nuptias, ut illicitas, iuxta adulteriū iudicamus? Qui potest capere capiat, quando habemus liberi arbitrii potestatem, bonum enim & malum positum est ante nos, ad utrum uoluerimus extendamus manum. Non auferimus nuptias, sed temperamus, sicut non auferimus cibos, sed temperando ieiunamus. Aliud est legem non nubendi ponere, aliud est modum nubendi statuere. Hæc ille.

Vbi uides, tunc quosdam sine dubio ex ueris Apostolicæ doctrinæ obseruatoribus fortiter huic hæresi reclamasse.

Deniq; & hæc dicit Tertullianus: Primæ nuptiæ ex eo constant quod est stuprū. Gratus esto, si semel tibi Deus indulsit nubere. gratus enim eris, si iterum indulsisse tibi nescias. Item: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est cum ea in corde suo. Qui autem ad ducendum uiderit, minus par fecit, quid si etiam duxerit? quod non faceret, nisi ad ducendum concupisset, nisi potest duci uxor, quam etsi non uideris, at concupieris saltem, cum ipsam ducere cœperis, &c.

Quò spectant ista, nisi ut Tertullianus etiam ex primo coniugio faciat adulterium coram Deo?

Hæc quoq; eius sententia est, paracletū in hoc quoq; esse aduocatum, quòd prædicat primas nuptias, qui potuisset prædicare nullas, si intelligas, quæ Christus uelit.

Quasi uerò Christus nullas uelit nuptias, aut quasi spiritus sanctus possit aliter uel aliud prædicare q̃ Christus uelit? Quanto rectius dixit Paulus, nō paracletū aut spiritū sanctū esse, sed spiritū erroris, & doctrinæ dæmoniorū, quæ prohibet nubere. Cōtra hoc spiritus sancti in Paulo testimoniū, qd opus est impiè argumētari, & Scripturis abuti, & ueritatē spiritū Mōtanico negare?

Spiritum sanctum ad hoc datum conatur probare Tertullianus, ut quæ Christianis

sunt ad obseruandum libera, faceret necessaria, quemadmodum & in prædicto libro de Corona militis, ex consilio Pauli 1 Corinth. 7, ferè facit præceptum diuinum, propterea, ut ait, quòd Paulus habeat spiritum Dei. Itaq; inquit, Cōsiliū & dictū Pauli diuini iam præcepti instar obtinuit, de rationis diuinæ patrocínio.

Falsum autem est, quòd Spiritus sanctus uenerit alias leges facere, qui tantum uenit ut testimonium perhiberet de Christo, quæ admodum Christus dixit: Ille me clarificabit, & docebit uos omnia, quæ ego dixi uobis: Nō loquetur à semetipso, sed de meo accipiet. Vide in Ignatio supra.

Testatur tamē idem apud alios (quos credo catholicos fuisse) præsedisse ecclesijs digamos, cum inquit in lib. de Monogamia: Curnon erubescunt, quotquot ex digamia præfident apud uos, cū hæc illis leguntur? Ille forsitan inter Mōtanicos referebatur, ideo hæc absq; dubio ad ueros catholicos dixit.

Taceo nunc de mille annis, in quibus ait sanctos pro meritis maturius uel tardius resurrecturos & regnaturos in hac terra, ante extremi iudicii conflagrationem, ante quā demutentur in nouissimo die in angelicam (ut ait) substantiam: ut per illud incorruptibile superindumentum, transferantur à terreno in cœleste regnū, quæ legis li. 3, aduersus Marcionem: quæ omnia erronea & hæretica sunt. Sed tēpus nūc est eius traditiones inspicere & examinare, de quibus ita scribit in libello de Corona militis: Ergo queramus an & traditio non scripta non debeat recipi. Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quas sine ullius Scripturæ instructo, solius traditionis titulo, exinde cōsuetudinis patrocínio uindicamus, &c. Sine dubio recēset multas obseruationes ex eodē spiritu, nempe Montanico, de quibus ita scribere pergit: Harū & aliarū eiusmodi disciplinarū, si legē expostules Scripturarum, nulla legis traditio tibi præderetur, autrix consuetudo & cōfirmatrix est. Et rursum: Si legem nusquam reperio, sequitur ut traditio consuetudini morem hunc dederit, habiturumq; quandoq; Apostoli autoritatem ex interpretatione rationis, &c.

Sunt autē hæ cōsuetudines (quas etiā disciplinas uocat) & ordine recēset ibidē: Terim mergitari, itē lactis & mellis cōcordiā post Baptisma prægustare, ex ipso die Baptismatis p̃ totā hebdomad. à lauacro quotidiano abstinere: Eucharist. in tēpore uictus, & antelucanis cœtib. de p̃sidiū manu sumere, ne phas ducere geniculis adorare die Domin. aut à die Paschæ in Pentecostē quādo gaudendum

dendū erit: deinde cruce se signare, &c. His recitatis sic pergit: His exemplis renunciatiū erit posse etiam non scriptam traditionem in obseruatione defendi confirmatam consuetudine, idonea teste probatæ traditionis ex perseverantia obseruationis. Consuetudo autem etiā in civilibus rebus p lege suscipitur, cum deficit lex, nec differt, Scriptura an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. Porro si lex ratione cōstat, ¹⁰ lex erit omne iam quod ratione consisterit, à quocunq; productum, &c. Vide hic pie lector, quodd dicat consuetudinem esse idoneam testem probatæ traditionis: cum tamen isti opinioni tota uetustas reclamet. Ait enim ad Pompeium, consuetudinem absque ueritate Scripturæ uetustatē erroris esse. Idē Augustinus, & Chrysostomus & alij docent, uide in Decretis distinctione 8, 9 & 10. per totam, & comperies re ipsa. Et testatur etiam ²⁰ Beatus Rhenanus, quodd aliquid Montanicum habeat etiam in hoc libro. Sed examinemus ipsius traditiones.

Dicit disciplinas suas esse ex consuetudine. Sed quid quæso excepto uno illo, quodd adhuc crucis signaculo frontem signant, ex istis disciplinis aut consuetudinibus remanet apud pōtificios? Nunquid ibi ter immergantur baptizandi? nunquid ibi mellis & lactis concordiam pręgustantijdem aut per ³⁰ totam hebdomadam abstinent lauacro? aut tempore uictus, aut antelucanis cœtibus sumunt Eucharistiam? aut id ita necessariō obseruant?

Nōne hodie in medio Papatu aliās nō minus, quā diebus Dominicis & Paschate cornuti episcopi cum clericis & tota plebe, imō etiam quotidie, tunc genua flectūt, quando suum Mauzin panatum Deum adorant? Nōne ieiunant in Quadragesima die ⁴⁰ Dominica, quia tunc carnem non edunt? quanquā hoc fieri non uelit Tertullianus.

Signū autē crucis in eo loco asserit ex sola probari consuetudine, & nō ex Scriptura: alibi autem ut in libro contra Iudæos, id ex Ezechiele conatur probare, explicans per Ezechielis signum nouum, intelligi crucem Christi. Igitur non satis sibi constituit autor. antea enim hoc ex sola traditione uoluit probare, nunc autē ex Sacra scriptura, &c. ⁵⁰

Sed libet nunc quærere ex aduersariis, an ne sint nihilominus Christiani, etiam si illis iam recenter baptizatis non ut olim ad gustandū prębeatur lac & mel, uel isti alia eius rei à Tertulliano annotata nō faciant? item etiam si non sumant antelucanis cœtibus & tempore uictus Eucharistiam, uel cōtra consuetudinem & disciplinā Tertulliani, genu flectant die Dominico, & ieiunent? Item etiam si nō omnes res suas, pgressum, ⁶⁰

motum & actiones cruce signent? Si hic responderint se esse Christianos etiam si ista omittant, ut reuera sunt, (externa enim exercitatio teste Paulo ad parum utilis est) curi- gitur nobis huiusmodi exercitia obijciunt tāquā necessariā traditionē ex Tertulliano?

Quo enim iure separandi essent à Christiano conuentu, uel non pro Christianis haberi deberent, qui huiusmodi nānias nō obseruant? quoniam hoc planē impium est, illa requirere à Christianis quæ partim repugnant Scripturæ sacræ, partim nobis ut libere obseruationes relinquuntur, ueluti saniores patres testantur, q, non conscientia obstringāt. Est autem obseruandū, quodd hæc exercitia consuetudinē & disciplinā uocet, & non traditionem Apostolicam.

Consuetudo ut patet, non præualet ueritati, de qua ipse in lib. de Velandis uirginibus ait, Quodcunq; aduersus ueritatem sapit, hoc erit hæresis, etiam si uetus consuetudo. Extat Augustini dictum in Decretis distinctione 8: Qui contempta ueritate pręsumit cōsuetudinem sequi, circa fratres malignus est, quibus ueritas reuelatur. Nā Dominus in Euangelio, Ego, inquit, sum ueritas: non dixit, Ego sum cōsuetudo. Itaq; ueritate manifesta cedat consuetudo ueritati, &c. Vide plura alibi de consuetudine.

Quantum ad disciplinam attinet, notum est ex historiis, uarias olim fuisse pro tempore & statu Ecclesiæ disciplinas, quæ alibi aliter obseruata, aut etiam pedetentim mutata aut penitus reiectæ sunt, ut disciplina illa, quæ fuit in Ecclesia Constantinopolitana de confessione publica coram Ecclesia, ex deprehenso aliquo scelere (ueluti apud Sozomenū legitur) à Nectario est abolita, q singulos ad communicandum, conscientia ⁴⁰ iudicio reliquit.

Fuit etiam, ut uidere est, magna apud ueteres cōtentio de disciplina in recipiendis lapsis, de hac re uideatur Epiphanius. Sed huiusmodi disciplinæ erant signa pœnitentiæ, quibus non Deo, sed Ecclesiæ satisficebat: & olim certa tempora disciplinæ & pœnitentiæ, quando coram Ecclesia satisfactio dū erat, constituebantur ab episcopis, teste Augustino in Enchiridio. Ergo non diuinitus, sed à pſidētibz Ecclesiæ, est disciplina suscepta. Sic certū tempus disciplinæ & pœnitentiæ Ambrosius cōstituit Theodosio, quo Ecclesiæ satisfaceret. Hoc quidē sua fecit autoritate & rigore disciplinæ: alioqui de certis tēporibz pœnitēdi nullū pceptū habemus. Nā in Scriptura legūtur etiā multi, primū agnoscētes peccata & saltē cōfiteētes, in gratiā suscepti sine ulla in ista pœna diuinitus, uel ecclesiastica cōstituta pœnitētia. Hoc igitur habent episcopi in manu, & possunt

possunt suspendere & prahere, uel p̄cidere
tēpus ac disciplinam p̄ conditione causę &
temporis. Et disciplina est quę ad decorum
pertinet, de quo Paulus 1 Corinth. 11 & 14
capitibus agit.

Sed hæc quidem omnia pertinent ad Ec-
clesiam, nec ualent coram Deo pro peccatis,
aut peccata coram Deo tollunt, sunt uē ad
salutem necessaria: sed ut sic quisq; seruata
disciplina prouocaret totam Ecclesiam, ut
indulgentiam sibi à Christo communibus
precibus imploraret, ueluti apud Eusebiū
legitur in lib. 5, de Natali confessoris.

Igitur huiusmodi disciplinas prout uolue-
runt, & tēpus postulabat, usurparunt patres,
& nō sunt pro necessarijs traditionibus as-
sumptæ aut traditæ. Hinc & ipse Tertullia-
nus ait De Velandis uirginibus: Lege fidei
manente, ceterę iam disciplinæ (scilicet quę
non ad legem fidei pertinent) & conuersa-
tiones admittūt nouitatē correctionis, ope-
rātē scilicet & p̄ficiēte usq; in finē gratia Dei.

Item, dum Tertullianus scribit suo fuisse
tempore consuetudinem & disciplinā, tem-
pore uictus & antelucanis cœtibus sumere
Eucharistiam: contrā audi quid de ea dicat
Augustinus epistola 118, hoc est, priori ad Ia-
nuarium scripta, cap. 6: Placuit Spiritui san-
cto, ut in honorē tātī Sacramenti in os Chri-
stiani prius dominicū corpus intraret, quā
ceteri cibi. Ita ne contraria adfert Augusti-
nus Tertulliani traditioni? quod p̄fectō nō
faceret, si uera traditio fuisset: quia dicit ui-
ctus tempore sumi Eucharistiam Tertullia-
nus. Imō ita sua refert, tanquam certam tra-
ditionem Augustinus cōtra Tertullianum.
Sed liberam esse & fuisse consuetudinē quo-
uis tempore sumere Eucharistiam, probabi-
mus cum ad Augustinum uentum fuerit.

Erhæc & similia fuisse etiam libera, testa-
tur ibidem Tertullianus in libro de Corona
militis, aiens: Rationem traditionis & con-
suetudinis fidei patrocinantem aut ipse per-
spicias, aut ab aliquo qui perspexit, discas.
Interim nonnullam esse credes, cui debea-
tur obsequium. Hæc ibi. Si nonnulla est
consuetudo, cui debetur obsequium: ergo
quædam est etiam cui non debetur obsequi-
um. Igitur liberæ fuerunt. At Scripturæ in
omnibus obsequium debemus: ergo illa est
traditionibus maior.

Sed quòd aliter de traditionibus sentiat
quā in Scriptura Tertullianus, & non hu-
iusmodi uarias & indifferentes disciplinas
consuetudinesq; liberatas, uelit esse compre-
hendendas sub traditione Apostolica, alibi
clarius patebit.

Docet Tertullianus nos ab Apostolis in-
tegram doctrinam accepisse, & inter multa
alia de autoritate Scripturæ & integra Apo-

stolorum doctrina, & hæc extant uerba, in li-
bro de Præscriptione hæreticorum: Age iā,
qui uoles curiositatem melius exercere in
negotio salutis tuæ, percurrere ecclesias Apo-
stolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apo-
stolorum suis locis præidentur, apud
quas authenticæ eorum recitantur literæ, so-
nantes uocem, representantes faciem. Proxi-
ma est tibi Achaia, habes Corinthum: si non
longe es à Macedonia, habes Philippo: si
potes in Asiam tendere, habes Ephesum: si
autem Italiæ adieceris, habes Romam, un-
de nobis quoq; autoritas præstō est statuta.
Felix ecclesia, cui totam doctrinam Aposto-
licam cum sanguine profuderunt, &c.

Igitur iubet authenticas Apostolorum li-
teras retineri: deinde affirmat totam doctri-
nam Romanis traditā à Petro & Paulo, ob-
signatamq; sanguine. Quid ergo Romanen-
ses Papicolæ cum suis conciliabulis multa
doctrinæ Apostolorum adiecerunt, quasi to-
tā ab eis in autēticis literis non acceperint?

Idem etiam inquit Eusebius in sua Histo-
ria, quod Tertullianus: nempe totam do-
ctrinam reliquisse Petrum Romanis, nam il-
lam ait integrè conscriptam & comprehen-
sam à Marco in suo Euangelio, & etiam à
Petro approbatam esse.

Idem Tertullianus in libro de Velandis
uirginibus sic inquit de Scriptura: Quodcū-
que aduersus ueritatem sapit, hoc erit hæ-
resis, etiam uetus consuetudo. Hic per ueri-
tatem, Scripturam intelligit, iuxta illud, Ser-
mo tuus ueritas.

Idem in præscriptione hæreticorum ait:
Solent dicere omnia Apostolos non scisse,
eadem agitati dementia qua rursus conuer-
tūt, omnia quidem Apostolos scisse, sed nō
omnia omnibus tradidisse, in utroq; Chri-
stū reprehēsiōni subijcientes, qui aut minus
instructos, aut parū instructos simplices mi-
serit, quibus inquit, Vobis datum est cogno-
scere arcana Dei, q̄ populo intelligere nō li-
cebit, tū eos quis integrę mentis crederet ali-
quid ignorari se. Hæc ille.

Si igitur totam in literis authenticis doctri-
nam acceperunt ab Apostolis ecclesiæ, &
omnia sciuerunt Apostoli tradideruntq; ut
ipse testatur Tertullianus: quid igitur, quæ-
so, tunc uenit in mentē eidem, cum scribit
Christum dixisse, Habeo uobis multa dice-
re, quæ Spiritus reuelabit uobis: ut hoc pa-
cto ostendat Apostolo Paulo non esse istam
perfectionem reuelatam, sed alijs sequenti-
bus per illum spiritum.

Item ad Praxeam ait id esse uerum quod
cunq; prius, id adulterum quodcūq; poste-
rius. Ergo opinio posterior de sola monoga-
mia est adultera & falsa, & sententia Pauli
de digamia & repetitione matrimonij est
uera, ut

uera, ut reuera est. Et sic pugnat secum.

Tertullianus in præscriptione hæreticorum, ueritatem, ait, Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit, &c. Ergo Apostoli nihil ex se habuerunt, sed omnia à Christo. Aduersus Praxeam sic ait: Probare autem tam aperte debetis ex Scripturis, quam nos probamus illū sibi filium fecisse sermonem suum. Et mox: Porro qui eundem patrem dicis & filium, eundem protulisse ex semetipso facis & prodisse, quod Deus est: si potuit fecisse, quod tamen non fecit, aut exhibe probationem meæ similem, id est, sic Scripturas eundem filium & patrem ostendere, quemadmodum apud nos distincte pater & filius demonstratur ex Scriptura, &c. Et in libro contra eundem cum multa ex Scripturis protulisset, sic ait: Hæc autē nega scripta, aut quæ es, ut nō putes accipienda, quæadmodū scripta sunt, maxime quæ non in allegorijs & parabolis, sed in definitionib. certis & simplicib. habent sensum? Dixit Dñs Dño meo, ut, In principio erat sermo, & sermo erat apud Deū, & Deus erat sermo: unus quæ erat, & alius penes quæ erat. & rursum: Et pluit Dñs super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem de cælo à Domino, &c. Hic aperte loquitur de autoritate Sacræ scripturæ, quam etiam contra Praxeam urget tam uehementer, ut censeat ibi non recedendum esse à Scriptura, ubi aperta & perspicua illa extet: & illam dicit esse in omnibus tanquam certam regulam sequendam: & eo quoque pacto Praxeam uincit. Quid igitur traditiones & consuetudines? cedant ueritati & scripturæ Sacræ.

Tertullianus etiam Marcionem propterea accusat, quod pisces iudicauerit sanctionem cibum: certe si hodie rediret, hoc nomine aduersarios nostros quoque accusaret. Nā in ueteri lege præcipiebatur ieiuniū semel in anno, uno duntaxat die, quo nihil erat gustandum usque ad noctem: & ibi nequaquam describitur, quo genere cibi cōmandū esset. Et in confessionibus Augustini legimus, esum carniū sanctos uiros nō reddidisse minus Deo acceptos. Item, dicebat idem pater de bono ieiunij, Non quæro à quo cibo abstineas, sed quo cibo delecteris. Complures inuenias, quibus piscibus plus quam carnibus delectantur. Erasmus etiam ciborum delectum improbat in libro de Esu carniū. Interim hodie dicitur esse traditio, nō uesci certis diebus carnibus, & magnum scelus esse putant, carnibus pisces adæquari, cū censeant pisciū usum longe sanctiorem esse, quam carniū, idque se ex traditione habere, turpiter mēiri audent.

CYPRIANVS.

DE Cypriano describit Augustinus contra Cresconium Grammaticum libro 2, cap. 32: Ego huius autoritate non teneor, quia literas Cypriani non ut canonicas habeo, sed eas ex canonicis cōsidero: & quod in ijs Diuinarum scripturarum autoritati congruit, cum laude eius accipio, quod autem non congruit cū pace eius, respuo. Nūc uerò quoniam canonicum non est quod recitas, ea libertate ad quam uocauit nos Dominus, eius uiri, quod aliter sapuit, non accipio. Et paulo post: Quapropter ita hoc Cypriani non accipio, quamuis inferior incomparabiliter Cypriano, sicut illud Petri Apostoli, quod gentes Iudaizare coegerat, nec accipio, nec facio, quamuis inferior incomparabiliter Petro, &c.

Cum igitur patres isti omnes suos habebant nēuos, & ab alijs uel reprehenduntur, uel cōtradictionem patiantur: nō erit quodque dubitandū, quia & in recēdis traditionibus errauerint, uel errare potuerint. Et probè est illud Augustini obseruandū, quod Cypriani literas nō ut canonicas habuerit, sed eas ex canonicis consideret, & illud tantum cum laude eius accipiat in ipsis, quod Diuinarum literarum autoritati congruit. Ergo quoque traditiones quæ apud patres & ipsum etiam Cyprianum inueniuntur, nisi congruant scripturis Sanctis, iuxta Augustinum respuimus, merito quæ illa ex canonicis literis cōsideramus. Sed audiamus quid ex Cypriano adferant pontificij.

Ex Cypriano eruunt pontificij pro traditione tacita, mixtionem aquæ cum uino: & quamquam ad hanc illorum obiectionem in prolegomenis Apologiæ confessionis illustris. Principis Christophori Ducis Vuirtenbergensis, cap. de traditionibus, copiose responderit D. Brentius, uir à Luthero ante annos quadraginta, deinde à Philippo ante annos triginta uehementer cōmendatus (qui quoque hodie est nostrorū theologorum prorsus & puppis) tamen & nos paucis illam discutimus, uisuri an sit traditio uera: quia & illa posteriores etiam patres, ut Beda in Marcū, & Theophylactus in Ioannē scribētes, probant tanquam traditionem.

Lyra super epistolæ ad Corinthios, capite 11, putat istam aquæ cum uino mixtionem etiam in Missa fieri solitam, nō alia de causa, nisi ut sic paulatim fortissimum uinum dilueretur. Sunt enim quædam uina ita fortia, ut nix quisquæ ea, nisi prius aqua diluat, bibere possit, ut est uinum Creticū. Hinc in Esdra dicitur à certantibus, uinum esse omnium fortissimum.

Et est omnium certissimum, ueteres nō alio fine adhibuisse aquam. Nam apud Irenæum

naum & Iustinum dicitur aliquâdo de mixto calice. Verum hoc in Irenæo exponitur lib. 4. cap. 54. dum inquit de temperamento calicis. Et apud Iustinum rectè est à nonnullis, inter quos est ipse Perionius Papistici gregis ppugnator strenuus, ex Græco trāslatum in secunda apologia poculum aqua dilutum, siue ut Perionius habet, temperatū. Igitur frustra ille mos dicitur traditio, cū sit hoc propter temperamentum factum. Item in 15 capite lib. 2 Machabæorū legitur, usum hunc fuisse ueteribus seruātū, ut temp uinū aqua permiscerent, & existimarēt odiosum & insuauissimum esse, uinum merum bibere, quemadmodum & aquam meram. Ideo admodum suaue credebant esse, temperamentum ex aqua & uino factum bibere. Hinc & Clemens Alexandrinus in Pædagog. libro 2, cap. 2 innuit, ipsos solitos esse calicem diluere in ecclesia Alexandrina.

Item, de mixtione uini & aquæ, quātum ad mysterium attinet, nunc quoq; uidendū est, quid de hoc sentire debeamus.

Alij hoc uolunt probare non ex traditione, sed ex eo, quod ex latere Domini exiuerit sanguis & aqua. & hæc in Decretis distinct. 2. de consecratione. c. in sacramentorum oblationibus. Sed primò non uinū, sed sanguis cum aqua à latere Domini profuisse legitur. Præterea & ipse Cyprianus allegat alias scripturas pro confirmatione sui instituti. Ergo non solam traditionē uoluit habere pro autore huius rei, citat enim locum Ioannis, Ego sum uitis uera: item de Noah inebriatorem, de Melchizedech, qui protulit panem & uinum: item & hoc, Lauabit in uino stolam suam, & sanguine uuæ amictum suum: & in Psalmis, Calix meus inebrians, quā optimus est: & Ioannis 2, de aqua uino facta: item, ex uerbis Christi Matth. 26, Non bibam amodò de germine uitis huius. Vide librum 2, epistol. 3. Quāquam ad hanc quæstionem de mixtione uini cum aqua, ista omnia nihil faciunt, sed rectius contra aquarios ea adduxerit uir sanctus, quā contra eos, qui uino solo in calice cœnæ Dominicæ utuntur. Deinde quoniam de Christo non legitur, quod uel usus sit ipse aquæ mixtura in Cœna ultima, uel eam posteris aut fidelibus suis instituerit: iudico ipse Cypriani regulam seruandam, qua dicit, nō esse attendendum, quid aliquis ante nos faciendū putauerit, sed quid qui ante omnes est Christus, prior fecerit, & faciendum præceperit, atq; ideo in calice cœnæ Dominicæ solum uinum absq; aquæ mixtura usurpandum esse.

Aliunde etiam rebaptizationem probare non potuit, nisi fortè ex tacita quadā traditione. Bonus uix deceptus per Tertullia-

num, cuius libros diligenter legit, Montani cæ superstitioni inuolutus est. Conatur autē suam rebaptizationem quibusdam Scripturæ testimonijs inconuenienter adductis, probare, sed frustra.

Damnat autem Cyprianus imprudenter hæreticorum baptisma, licet rectè iuxta institutionem Christi factum, tātum quod ab hæretico factum sit, quasi dignitas Sacramenti à psona, & nō ab institutione pendeat. Sic quoq; & Nouati baptisma damnat, & eius baptisma uult Manichæi & Marcionis, qui in Dei filiū cōtumeliosi fuerunt, baptismati cōferre. Sed ut lector causam intelligat, cur rebaptizatio in Cypriano etiam ab Augustino & posterioribus reprobetur, aliquid de Nouato & tota causa subiiciemus.

In historia Tripartita lib. 8 sic legitur: Nouatus presbyter se ab ecclesiæ Rom. cōmunionem subtraxit, q. Cornelius episcopus fideles, q. sacrificauerant tēpore factæ persecutionis à Decio, in cōmunionē recepisset. Pro hac itaq; causa segregatus, & ad episcopatū à consortibus suis episcopis euocatus, scribebat ecclesijs, ne eos qui dæmonibus immolauerant, ad Sacramenta susciperent, sed inuitarent quidem ad pœnitentiā, remissio nem uerò Dei relinquerent potestati, cuius solius est peccata remittere. Hæc ibi.

Ex his uerbis quis non uidet Nouatū in omnib. quod ad doctrinam attinet, cōsentire cū alijs, nō accusari, quod doceat contra ea, q. sunt Euāgelij Domini nostri Iesu Christi, ppter hoc unum, quod nō uult, atq; adeò prohibet suscipere lapsos, & remissionē peccatorum, datis Sacramentis, promittere eis, qui in persecutione, ut uitā redimerēt, sacrificauerant idolis: quæ est negatio Christi.

Esto uerū sit, quod, ut scribunt de eo, per superbiam se separauerit & schisma fecerit: esto uera sint omnia crimina illa, quæ de eo scribit Cyprianus: esto sit ipse damnatus etiam à Deo, quādo uidet eū factū episcopum à suis, & habere multos, qui habeāt eum p uero Dei ministro, unde audire possint uerbum Christi, & accipere nō Nouati, sed Christi Sacramēta, etiā si ipse esset Iudas p ditor. Interrogo, num uerū sit, q. ipse in ecclesia sua docet, nepe Deū patrē omnipotentē tradidisse p nobis unigenitum filiū in mortē? Deinde interrogo, nū qui hoc audiēs ex Nouato p dicate, & propterea credēs, possit esse saluus à peccato, & esse filius Dei? secundum illud, Dedit eis potestatem filios Dei fieri ijs qui credunt in nomine eius.

Quod si ibi est doctrina, qua possit, q. credit, uerā habere salutē, & esse filius Dei: & si ibi aliquis ex ministerio uerbi, quod ibi præstat, affecutus est ueram in Christo salutē: cur non uerum est baptisma, quod ibi susce-

M prum est,

ptum est, quando ille non filius Nouati, sed Dei factus est, non in Nouatum, sed in Christum baptizari noluit: quando etiam Nouatus nihil docet contra Christi Baptismum, sed potius in Baptismo tolli omnia peccata, & homines fieri Christianos?

Ex hoc exemplo de Nouato satis manifestum euadit, quid de alijs sentias, qui in aliquibus errant, quæ interim ueritatem Sacramentorum Christi non auferunt, nec etiam efficaciam illis qui simplici fide accedunt, adimunt. Habes itaq; exemplum, ne ubi urgetur Cyprianus, terreat nos Manichæis, Marcionitis, & reliquis satanæ mōstris: quasi eodem modo Nouati & aliorum baptisma damnare uelit, nam Nouatianorū baptisma solet condemnare, ut uides epist. 6, lib. 1. Quos ut iustificare non oporteat, ita tamen Baptisma per eos susceptum sanctum & uerū esse concedi debet. Sed uide Bugenhagenium in citata historia, & super 1 Corinthiorū in quatuor priora capita, ubi hæc copiosius tractat.

Sic quoq; Montanico more habuit & unctionem & oleum quasi ex tacita traditione Cyprianus. Scribit enim sic alibi: Vngi quoque, inquit, necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit: porro autem Eucharistia, & unde baptizati unguntur, oleum in altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiā. Vnde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, cū cōstet oleū sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino nō posse. Oleū peccatoris nō ungat caput meum, id quod antè in Psalmis præmonuit Spiritus sanctus, ne quis exorbitans, & à uia ueritatis exerrans, apud hæreticos & Christi aduersarios ungeretur. Hæc Cyprianus.

Vides quid effecerint humanæ cæremoniæ, post tempora Apostolorū, nempe ut, p uerbo Dei & necessariæ ad salutem habitæ sint, sine quibus non esset remissio peccatorum, nec daretur Spiritus sanctus.

Irenæus rectè ex Polycarpo tradit illa sola esse uera, quæ Apostoli tradiderunt. Iam ipse Papistarū patronus Erasmus in libro de Puritate tabernaculi, sic scribit: Olim simplici aqua tingebantur, chrisma addidit patrū autoritas. Certè unde hanc patres siue Clemēs siue Cyprianus habuerint auctoritatem nescio: uerū scio illos extra & citra Christi mandatū nō esse audiendos. Sed ex Bugenhagio respondebimus ad hæc plura, cuius uerba sunt:

Certè Cyprianus nō est impius, sed Christi cōfessor: hæc autem uerba, q̄ per errorem docuit, si cū Christo cōferantur, sunt impia. Vngi quoq; inquit necesse est eū, qui bapti-

zatus sit. Nō sic docuerūt sancti Apostoli, q̄ nō sic acceperant à Christo, ut possent inueniri fideles ministri siue legati Domini sui. Non ergo tibi sic docendū est, si uis gloriari de Apostolica ecclesia, & de alijs dicere, q̄ non habent Ecclesiam.

Quando, quæso, Christus instituit Baptismum non posse absolui, nisi unctio externa addatur? An non uerè baptizati sunt illi omnes, de quibus legis in Actis Apostolorum, quibus oleū externū nō accessit? Quale ergo uerbū est tanti uiri, Vngi necesse est baptizatum: cū non sit necesse, nō iussum aut institutum à Christo, non doctum aut factū ab Apostolis, nō desideratū ab ijs, qui secundum institutionem Christi, rectè & absolute baptizabatur? Quis nobis dedit potestatem condendi leges, ad salutē necessarias, & facere nouos fidei articulos, Christo nō precipiente? Si itaq; hæc unctio baptizatorū nō est instituta à Christo, aut alioqui mandata, quis non uidet esse merè humanā, & ab hominibus Baptismo additam? Rectè ergo de eo dixit Erasmus, ut nup dictū est, patrū esse institutionē, & non Christi, uel Apostolorū.

Video tamen quòd hæc Cypriani uerba plus tribuunt oleo, ab hominibus nulla necessitate addito, quàm Baptismo à Christo instituto. Quod oportet nos baptizari, ait, ut accepto chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & gratiam Christi in se habere possit baptizatus. Nolo hic expendere quale sit, hominum inueto tribuere Spiritum sanctū, Sic dicebant & Montanistæ, Oportet dona gratiarū accipere. De hac re uide latius Bugenhagenium in historia citata.

Christus nō præcepit aut instituit, oportere uel necesse esse, ut baptizatus ungatur externè: homines tamen audent sic sentire. Nos sanctificabimus oleum, & docebimus oportere eo ungi baptizatos, alioq nō possunt esse uncti Dei: id est, uerè Christiani, & gratiam Christi in se habere. Hoccine traditū & acceptū est ab ecclesia Apostol? Est ne hoc cōtēnere Baptismū Christi p̄ oleo humano?

Quasi uerò non sit unctus Dei, q̄ habet unctum illum à patre Iesum Christum? At hinc non per externum oleum habetur, de quo non habemus uerbum Dei: sed per fidem & Baptismum, quemadmodum ipse ait, Qui crediderit Euangelio & baptizatus fuerit, saluus erit. & Paulus, Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Nō ait, Quotquot externo oleo uncti estis.

Neq; prodest si dicas, Oleo adesse uerbū Dei, quòd secundum Paulum 1 Timoth. 4. Omnis creatura Dei (ut est oleum) bona est. sanctificatur enim per uerbū & orationem. Nam de sanctificatione creaturæ loquitur ibi Paulus, qua nō sit sancta creatura, quæ antea sit mala.

sit maledicta, sed qua tibi sancta est ad usum, ne putes te peccare secundum doctrinas daemoniorum, si ea utaris. habes enim uerbum & orationem. Verbum est Euangelium Christi cui credis: oratio est inuocatio pro accipiendis necessarijs, & gratiarum actio pro acceptis. His duobus, quae apud te sunt, omnia sunt tibi munda. fidelis enim es, &c.

Habes uerbum Dei, contra doctrinas demoniorum, quod creatura tibi munda est, idcirco absque peccato licere uesci quocumque cibo, & habere uxorem. Ideoque orare potes, id est (ut dictum) petere pro accipiendis, & gratias agere pro acceptis. Oratio enim fidei est, quae secundum uerbum Dei orat. Non est oratio fidei, quae uerbum Dei non habet, quia non est certa, quod sit acceptura, neque potest credere, etiam si accipiat, se aliquid accepisse in salutem, quando interim uoluntatem Dei, quam ex uerbo intelligimus, non ignorat.

Hic si tibi libet uti oleo, licet, est enim creatura Dei bona, ad hoc creata, ut percipias cum gratiarum actione, si fidelis es. Habes uerbum Dei, quod creatura bona est, & quae ea utiliter: & ideo utendo non peccas, sed magis oras siue gratias agis, atque ita ad usum est tibi creatura sancta, quemadmodum uxor tua ut creatura Dei bona, ad usum est tibi sancta, etiam si ipsa coram Deo sit infidelis, ut dicitur: Cor. 7. omnia enim munda sunt. At si cum Cypriano dicere coeperis, Vni necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & gratiam Christi in se habere possit: non habebis uerbum Dei & orationem, per quam tibi oleum, secundum Pauli uerba, sanctificetur.

Quod nam uerbum Dei aut institutio Christi iubet, ut ungatur baptizatus, ut dicas, Necesse est ungi baptizatus. Quid si ego dicam, non necesse est unde probabis tua contra me, nisi ex coactis Scripturis, & ineptis argumentis Cypriani? Aut ubi habes tale uerbum, siue talem Dei promissionem de oleo externo, ut qui ungitur, sit unctus Dei, & gratiam Christi in se habeat?

Certe oleum edere potes, oleo ungere, & lucernam fouere potes: ad hunc enim usum creatum est a Deo: ut autem per hoc aliquis fiat unctus Dei, & gratiam Christi in se habeat, non est creatum a Deo, aut mandatum, siue uerbo Dei institutum. Quod autem non est ex uerbo Dei, & tu interim hoc facis necessarium ad salutem, & tam salutiferum, ut sine eo aliquis non possit esse unctus Dei, & gratiam Christi in se habere, non est ex fide. Fides enim ex auditu, auditus autem per uerbum Dei. Quod non est ex fide, peccatum: & quod non est ex uerbo Dei, mendacium est. Quid uero orabis, si non habes uerbum?

Non ergo sanctificabitur oleum ad hunc usum, per uerbum & orationem. Unde autem

tem uera, de qua copiose Ioannes in epistola sua, est Spiritus, quam donat Christus: & illa non est in externa unctione sita, quia de externa ne uerbum quidem facit: sed de ea quae a patre luminum & Christo Domino uenit, nempe de Spiritu sancto, qui nos docet omnia, & ducet in omnem ueritatem, Apostolus ait: & haec unctio non ab hominibus confertur, nec externo modo, sed mittitur in corda nostra.

Ideoque contra Cypriani, Oportet & Necesse est, quod profert ex humana opinione, nos perpetuo clamamus, ex certo uerbo Dei & Christiana professione, Non oportet, Non est necesse, Ungere licet: docere autem quod ungere & ungi necesse est, non licet. Non refert tamen illam ceremoniam Iustinus, cum de Baptismate differit in secunda apologia.

Sed interim Cyprianus quid de autoritate Scripturae habeat, breuiter in 2 Parte annotauimus, & prolixius ea de re in quarta differendum est.

Quid uero de traditionibus senserit, audiamus. Sic scribit in epist. ad Pompeium contra Romani Papae Stephani epistolam: Noua non sunt introducenda, quae non possunt ex Euangelio, neque Actibus, neque Apostolorum epistolis probari. Ea enim tenenda sunt & facienda, quae scripta sunt: nihil in nobis innouetur, nisi quod traditum est. Et ibidem prope finem: Si in aliquo uacillauerit uel nutauerit ueritas, ad originem Dominicam, & Euangelicam & Apostolicam traditionem reuertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit, &c. Non uult alia recipienda uel tenenda esse, quam quae in Sacris literis expressae scriptae extant. Stephanus forte traditionem quandam protulerat: & quantum uideretur ex ea epistola, quod esset traditum, id seruandum uoluerat Stephanus. Sed Cyprianus sic ibidem respondet: Unde ista est traditio, utrumne de Dominica & Euangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque epistolis ueniens? Ea enim facienda esse quae scriptae sunt, Deus testatur & proponit, ad Iesum Naue dicens Iosue 1, Non recedat liber legis huius ex ore tuo, sed meditaaberis in eo die ac nocte, ut obserues facere omnia quae scripta sunt. Item, Dominus mitrens Apostolos, mandat baptizari gentes, & doceri ut omnia obseruent quae ille praecipit. Quod ergo in illis traditur, obseruetur. Haec tibi Cyprianus.

Et quanquam minorem propositionem ex hac uniuersali & maiori contra Stephanum inferat de rebaptizatione sua: tamen nos illam omittimus, & eius maiorem retinemus propositionem contra nostros aduersarios, nempe quod nihil sit recipiendum extra Scripturam,

pturam, quod nullę sint traditiones alię, nisi quę in Scripturis fundamentum habent. quia minor satis est probata à nobis in præcedentibus etiam ex Scriptura argumentis, ut frustra tam Stephanus olim quàm Augustinus dixerint istam consuetudinem esse pro traditione recipiendā, tametsi nō posset ex Scriptura probari. Sed iam ostendi illam ex Scripturis commode demonstrari posse. Itaq; illam recipimus, alioqui non fuisset recipienda, ut recte Cyprianus probat, omnem traditionem habere debere originem suam ex Scripturis. Nam postea ibidē in cōclusionē quoque Cyprianus infert, Quod in Scriptura non habetur, hoc non est obseruandum. Hęc Cypriani sententia est tā clara, ut nulla declaratione egeat.

ATHANASIVS.

Non decreuimus ex illis fictis libris quod falsò attribuitur Athanasio, quicquā adferre, ut sunt liber de Interpretatiōe Psalmorum, liber Quæstionum, in quo ipse citatur Athanasius, item Exhortatio ad monachos, & liber de Virginitate, &c. In quibus multa intempestiua & impia ferè habentur, quę Athanasij genium & zelum non sapiunt, itaq; omittimus. Probāt alij uotum & nescio quas ex Athanasio uirginitatis laudes: sed de his in Epiphanio & Hieronymo Par-
te prima abundē dictum est.

Adferunt quoq; ex Athanasij scriptis quędam de cruce & nescio quę alia: sed de istis rebus præcipuè de cruce in prima Parte ex Martiale, Abdiāq; dictum est aliquoties. Alii autem ex testimonio Eusebij docet Nicęni concilij fidem esse traditionem patrum, & Ecclesię fidem: sed ille uel in locis uiginti docet ipsos patres in ea synodo ex Scriptura determinasse. Quod igitur ex Scriptura originem habet, recte patrum traditio dicitur.

Refertur etiam traditio quædam à Iulio Romano episcopo in epistola eiusdem quę in operibus Athanasij extat, quę sic habet: Canon ecclesiasticus & traditio Apostolica ubi est? ut in pace agēte Ecclesia & cōcordibus episcopis cum episcopo Alexandrię Athanasio immittere Gregorium peregrinum & exterum hominē, neq; Alexandrię baptizatum, neq; plebi cognitum, neq; postulatū à presbyteris, eumq; Antiochię creare episcopū, atq; inde deducere Alexandriam non cum presbyteris atq; diaconis ciuitatis, nō cum episcopis Ægypti, sed cū militibus. Si enim post synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, nō tamen oportuit creationem noui episcopi ita illegabiliter & præter canonem ecclesiasticum fieri, sed in ipsa ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso clero eius prouincię episcopus constitui,

&c. Ergo hęc fuit traditio, nō debere peregrinū & exterū immitti ad episcopatū qui non sit eo in loco baptizatus, nec etiam ibidem plebi cognitus, ubi debeat esse episcopus. Nō, inquā, ferendū ibidē episcopum habet canon illū, qui à presbyteris istius loci non sit postulatus, plebi presentatus, & à presbyteris deductus, in ecclesia, & ex ipso clero & sacerdotali ordine ibidē creatus, &c. Hoc quomodo nunc seruetur, expendat pius lector. Hodie enim peregrini & incogniti ad magnos episcopatus ducuntur p milites, &c.

Hinc ibidem Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes sic scribit: Gregorius neq; secundum ecclesiastica instituta creatus, neq; pro traditione Apostolica nomē obtinebat episcopi, sed ex palatio militari manu & magnifica pompa missus est nō aliter, quā si secularis aliquis magistratus ei demandatus esset: ideoq; maiori studio magistratum amicitiam quàm episcoporum & monachorum sectabatur, &c. Fuit ergo tunc traditio Apostolica, ne qui esset episcopus, militari & magnifica pompa duceret, nec etiam magistratum gereret secularē.

Audiant hoc Iesuitę, qui iactant traditiones, & tamen episcopis qui hodie seculares magistratus gerūt, adulantur, ut facit neus contreraneus cū Stephano Agricola, Stephanus Saltzburgenfis, uterq; apostata.

De uoce Ingenitus sic ait in oratione contra Arrianos: Vox illa in Scripturis usurpata non est, ac proinde suspecta.

Ingeniti uox ab Ethnicis qui filium ignorant, instituta est. De uoce Consubstantialis prolixè differit in epistola, quod Nicæna synodus animaduersa Eusebij calliditate, congruis & pijs uerbis decreta sua super Ariana hæresi exposuerit, ostendens uoces Consubstantialis & Essentia, etsi in scriptura sacra non extent nudis syllabis, tamen efficaciam, uel significationēque extare, & ei cōsentaneas esse.

De libertate Christianarum cæremoniæ sic scribit ad Dracontium fugientē episcopatum: Ne dicas, Draconti, episcopatum esse causam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinquendi. Licebit tibi in episcopatu esurire, sitire, sicut Paulo: licebit & uinum bibere, sicut Timotheus fecit, & ieiunare frequenter, ut Paulus solet: ut ita secundum illum ieiunans, alios sermonibus nutrias, & sitiens abstinendo à potu alijs dōcēdo potū præbeas. Ne igitur talia obijciāt tui consiliarij. Nouimus enim episcopos ieiunantes, & monachos comedentes: nouimus & episcopos non bibentes uinū, & monachos bibētes: nouimus quoq; episcopos signa facientes, & monachos non faciētes: Multi quoq; ex episcopis matrimonia non inierunt:

inierunt: monachi cōtra parentes liberorū facti sunt: quemadmodū uicissim episcopos filiorū patres, & monachos generis potestatem non quæsiuisse animaduertas, & clericos bibisse, & monachos ieiunasse. Sic enim licet, & ad eum modum nō phibebitur, sed qsq; ubi uolet, decertet, &c. Notet hęc lector.

De die Dominico ita scribit in tractatu de dicto, Omnia mihi tradita sunt, &c. Nouæ creaturæ nō præcipit obseruationem sab-¹⁰ bati, ut initium quidem in Dominica die agnosceret, sed tamē infinitibilem esse & non desitutam gratiā, certū haberet. Idcirco autem initium, hoc est, Dominicū diem certū declaratumq; uoluit, ut finem præteriti sentires, &c. Quæ uerba non impugnamus.

Romanum præsulatum in epistola ad solitariā uitam agentes, duabus de causis ueneratur. Primò, q; sit sedes Apostolica: dein de, q; Roma metropolis sit Romanæ ditio-²⁰ nis & imperij: & tamē nihil dicit, quod aliqd à Christo prærogatiuæ hæc sedes acceperit. Interim in apologia de fuga pponit Osū Cordubensem Romano episcopo, & Iuliū Liberiūq; simpliciter Romanos appellat episcopos. Sic quoq; cōtra Osū Polonū, Lindanū Batauū, & Peresium Hispanum, negantes Apostolos mandatum accepisse scribēdi Euangelia & epistolas, scribit Athanasius ad Liberiū Romanū in tractatu, quod³⁰ perfectum hominem assumpserit Deus uerbum, filius Dei qui ascēditur populum seruaret, qui Moyse legē dedit, hic est Deus Abraham, Isaac & Iacob, qui in prophetis locutus est, hic est, qui composuit (nota, composuit, nouum ac uetus Testamentum, & qui in ultimis diebus carnem ex uirgine mortalem assumpsit, &c.

Contra pontificios detrectantes disputare ex Scripturis, propterea quod illa sit obscurior, & uideatur materia litis esse, sic sermone⁴⁰ contra Arrianos disputat: Audiendo Scripturas ad fidem inducimur. Et mox: Non ob id (q; sit alibi quædā obscuritas) pter ueritatē aliquid excogitandū erit: neq; si te in quæstione nō explices, diffidendum est Sacris literis: quoniam melius est hēsītābūdos ignorata tacere & credere, quā ideo nō credere, quia hēsītent. Et rursum: Potest hēsītans in istiusmodi perplexitatibus ali-⁵⁰ quid lenimenti, quodq; sufficiat, sibi ex Sacris literis colligere, ut sumat in manus rectē scripta, atq; inde in nostro uerbo exemplum mutuetur, &c.

Plura de Scripturis ex Athanasio adferemus in 4. Parte: nunc quid de libris Bibliicis sit sentiendum, ex eodem referemus.

In Synopsi sic habetur: Omnis nostra qui Christiani sumus, scriptura diuinitus inspirata est: libros habet non infinitos, sed

finitos, ac certo canone comprehēsos. Et ueteris Testamenti sunt hi, &c. Quos cū enumerasset, sic ait: Sunt itaq; canonici ueteris Testamenti libri uiginti duo, literis Hebræis numero pares: totidē apud Hebræos sunt literarum elementa. Præter istos sunt adhuc alij eiusdem ueteris Instrumētū libri non canonici, qui catechumenis leguntur, Sapientia Salomonis, Sapientia Iesu filij Syrach, Ester, Tobias, Iudith. (Machabæorū libros nullibi refert.) Et de his ita pgit: Isti libri ueteris Testamenti non canonici sunt. Quidā uerò ex ueteribus apud Hebræos pro canonicis reputari dixerunt librum Ester & historiam Ruth, quam cum historijs Iudicium unā cōprehēdi. Ester uerò ad aliud quoddam uolumen canonicum pertinere, atque ita numerum 22 canonicorum librorum apud illos cōpleri uolunt. Et tot sunt & eiusmodi cū in canone tum extra canonē, ueteris Instrumētū libri, &c.

Tandem recenset noui Testamētū libros, quos cū ordine recitasset ueluti etiam hodie extant, Hi sunt, inquit, & tot noui Instrumētū libri canonici, & fidei nostræ ueluti primitiæ quædam, uel certē anchoræ & sustentacula: utpote ab ipsis Apostolis Christi, qui & cum illo conuersati, & ab illo instructi sunt, conscripti & expositi.

Postea cū de singulis libris utriusque Testamenti differuisset, sic tandem ait: De ijs quibus ex ueteri Testamento contradicitur, sunt Sapientia Salomonis, Sapientia Syrach, Ester, Iudith, Tobias. Istis etiā cōnumerantur Machabæorum libri 4, Ptolemaici Psalmi, & Cantica Salomonis, Susannæ historia. Hi sunt ex ueteri Instrumēto, quibus contradicitur.

Noui Instrumētū quibus contradicitur libri sunt hi, Circuitus Petri, Circuitus Ioannis, Circuitus Thomæ, Euāgelium Thomæ, Doctrina Apostolorum, Clementina. Ex his ueriora quædam & spiritus Dei instructum respicientia trāssumpta, & ut legantur, selecta sunt. Hi omnes cognitionis gratia expositi sunt, peruersè uerò scripti, nothi ac reprobi. Et nullus istorum, maxime apocryphorum, approbatus aut utilis est, præsertim noui Testamenti: sed omnes ab illis qui suprā digesti, & à uetustis sapientibus ac patribus approbati sunt, diuersi quiddam habent, digni, qui abscondantur magis, quā qui legantur, etiam alij, & qui inter illos Euangelia quoque uocantur, extra quatuor illa quæ tradita nobis sunt, &c. Et unde, quæso, haberent Papistæ sua traditoria, quā ex talibus libris? Et nota, quod etiam his inferat Clementina.

Verū omnibus dictis, quæ ex Athana-

si nobis opponi possent, hanc illius sententiam, quæ extra: tomo 3, libro de Incarnatione Christi, obijciam: Quod si diuersa à Scripturis fabulari uultis, cum nobiscum cōcertatis, qui neq; loqui, neq; audire sustinemus, quod extraneum sit ab eis, & eisdem posset hodie à nobis contra Papistas proferri, qui non ex Scripturis certare uolunt, sed ex traditionibus, & alijs hominum figmentis.

LIBER TERTIVS PARTIS TERTIAE TRADI- tionum tacitarum.

AMBROSIVS.

Vius nouos etiam interdū describit Erasmus, in præfatione super eius Opera ex Hieronymo: deinde ipse Ambrosius scribit super Lucam, libro 6. Commentariorum, cap. 8, diabolus post aduentum Domini bonis nocere non posse, &c. Hic Hieronymus in cōmentarijs in capite uigesimo sexto Matthæi, reprehendit Ambrosium, quod Petri lapsum excusauerit friuola, imò frigida & plixata narratione, libro 10. Cōmentariorū suorum in Lucam, cap. 22. ubi omnino asserere uidetur Petri negationē aut hominis, aut filij hominis fuisse, aut sui ipsius, nō Christi aut filij Dei. Dicit quoq; li. 30. 6. Epistolarum, epistola 42, paradysum esse in homine.

Ridicula refert (forfan ex traditione ficta & Thalmudica) in explicatione locorū epistolæ ad Timotheum, & qui alibi extant, de episcopo unius uxoris uiro & p̄pria domū bene curante: ubi per uxorem Ecclesiam, p̄ dominū corpus ipsius explicat: & alia frigida refert, quæ indigna sunt refutatione, & diximus assatim de istis rebus in prima Parte in Epiphanio & Hieronymo.

Opinor quoq; eundem hoc ex traditione simili referre, quod habet super Lucam in cōmentarijs in Lucæ cap. 24. ubi dicit Cleophae eunti in Emaus, quia socius uel eius nomen supprimitur, fuisse quendam nomine Amaonem. Interim Theophylactus super eundem locum cōmentans, Nicephorusq; libro 1. suæ historiæ Eccles. cap. 24, dicunt, illum fuisse Lucam ipsum, & ideo celasse nomen suum, quemadmodum se non solet exprimere Ioannes, sed dicere, Hic est discipulus quē Christus diligebat, &c. Interim Lucas nullum tale indicium significationē uel hīc adfert. Alij uerò sunt qui putant hunc Iacobū fuisse, præsertim cum 1. Corinth. 15. meminerit etiam Apostolus, quod Christus uisus sit Iacobo, postea uerò alijs Apostolis. Colligit igitur, cū hāc priuatam apparitionem taceant Euangelistæ, sine dubio illam

in hoc itinere contigisse Iacobo. Sed illos reprehendit hoc, quia leguntur reuersi ad undecim, inter quos erat Iacobus.

Ita quoq; habemus apud Clementem Alexandrinum, libro 4. Stromatum, de eo discipulo Domini, Matthæi 8, & Lucæ 9, qui dixit, Permite mihi sepelire patrem meum, & is fuit Philippus.

Sed Scriptura non est de istis nominibus 10 & curiositate tam uana admodum sollicita, quia illa tantum nobis usum fidei uult inculcare: non tam circa nomina quàm circa res, ut illæ nobis ob oculos pingantur, ad cōfirmendam fidem, uersatur & sollicitus est Spiritus sanctus. Et dic obsecro mi lector, quid nobis prodest scire, quis nam ille discipulorū fuerit, q̄ hoc à Christo petierit, quisue etiam Cleophae socius fuerit, Amaon ne uel Lucas, siue Iacobus? Alibi arbitratur Epiphanius istum fuisse Nathanaelem.

Impium est quod dicit (si hoc etiā ex traditione referret, unde tamen habeat, quia nō addit, ignoro) tomo 5, in epistolā ad Rō. super cap. 8. iam signatos signo crucis in qua uictus est, in secūda morte tenere nō audet diabolus, &c. Hic si materialem crucē intel ligat, impijssimum est: si merita crucis, tamē nec hæc profuerint, nisi ista Christianus sibi fide applicuerit.

Magis est impiū undecūq; hoc referat, & ait tomo 3, in oratione de obitu Theodosij: Vicit te diable Maria, quæ genuit triūphatōrē, &c. quia nō ea, sed is Christus, ut ait Ioannes, destruxit opera diaboli: & ut Paulus ait Colos. 1, & 2. item Ephes. 1, 2 & 4. spoliatis principatibus & dominij triūphatus est de hoste illo, nō Maria. Ille itaq; uicit nō illa.

Et quanquā de uoto abundē in Epiphanio & Hieronymo dixerim in Parte prima: tamē huc libet adferre Ambrosij in sulsa uerba de uoto, eaq; excutere, ut abundē fiat testatum, quā inep̄te Scripturam torqueat.

Tomo 1, libro 3 de Virginibus sic ait: Criminis inuidia est, quia suadeo castitatē. Qui hoc non libenter accipit, ipse se prodit. Virginitatem inquit, doces, & persuades plurimis. Item: Initiatas sacris mysterijs, & consecratas integritati puellas nubere prohibes? utinam possem reuocare nuptias. (Nora, & etiam suo tempore quæ temerē initiatæ erant, nuptias iniuerint & nuplerint.) Item: An indignū uidetur, ut sacratæ uirgines è sacrosanctis altaribus nō abducantur ad nuptias? Item: Spectat ad gratiā sacerdotum iacere semina integritatis, & uirginitatis studia prouocare. Quæro enim, utrum quasi improbum hoc, an quasi nouum, an quasi inutile reprehendatur? Si quasi improbum, improba ergo uota sunt omnium, improba uita est angelorum, (quasi illi uouerint castitatem)

tatem) quam gratia resurrectionis imitatur. Qui enim nō nubunt, neq; ducunt uxores, erunt sicut angeli in cœlo. (Sed hīc malē ab Ambrosio citatur textus, nam respondet utrobq; tam apud Matthæum 22, & Lucā 20, Christus Sadducæis quærentibus de coniugio futuræ uitæ, aiens, ibi non fore nuptias, sed omnes similes fore angelis.) Qui hoc utiq; reprehendit, resurrectionis uota (quasi quis resurrectionem ad uitam æternā possit uouere, cum eam solam in Christo speremus) condemnat. Itaq; improbum uideri nō potest, quodd hominibus pro præmio cōstitutū est. (Quasi hoc nō sit improbū, quodd ui cogitur præter Scripturā aliqua uirgo ad uotum continentia, & quasi etiam in hac re proprium præmium sit, cum tantū sit donum Dei uita æterna, Romā. 6.) Nec potest eius rei species displicere, cuius ueritas & in fructu est, & in uoto. (sed ubi ueritas est in uoto?) Sed esto non sit improbū, nunquid nouū est? Nos enim noua omnia quæ Christus non docuit, iurē damnamus: quia fidelibus uia Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, etiam nos id detestabile iudicamus. (Sed neq; Christus docuit uotū uirginitatis uouendum esse, quodd à te Ambrosii probari non poterit ex Scripturis, etsi te miserē torqueas, neque Paulus, teste teipso in 1 ad Corinth. 7. atq; improbant talia uota coacta Dionysius Corinthiacus & Cyprianus, ut in prima Parte diximus.) Discutamus ergo, utrum Christus integritatem docuerit, an repudiandam putauerit. Et sunt, inquit, spadones, Matthæi 19, qui se ipsos castrarunt propter regnum cœlorum: ut ostenderet hoc non mediocri esse uirtutis. Qui potest, inquit, capere, capiat. (rectē hoc probē obseruetur.) Et ideo post hoc uerbum offeruntur pueri ad benedicendū, qui corruptelæ expertes, integritatis munus immaculatæ ætate seruarent. Talium enim est regnum cœlorum, qui in puerilem castimoniam, tanquam in naturam infantium corruptelæ ignorantia remeauerint. Est ergo etiā cœlesti uoce pbata uirginitas, dominicisq; expectanda pceptis. Quo loco magisteriū diuinæ uocis imitemur. Nam cū in superioribus coniugium memorauerit nō esse soluendū, nisi ex causa fornicationis, in posterioribus integritatis gratiā donumq; contexuit, ut doceret non damandas nuptias, sed probādas, nuptijs tamē ipsis integritatis studia pferenda, &c. Sed audiamus uim argumēti Ambrosiani. Heus tu Ambrosi, si taliū, id est, q̄ ita uirgines sunt ut pueri, est regnum cœlorum: ergo nemo nisi sit corporalis uirgo, potest ingredi in regnum cœlorum: quia sic scribitur Matthæi 18, Amen dico uobis, nisi cōuerfi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non in-

grediemini in regnū cœlorum. Ergo omnes coniugati nō intrant regnum Dei. Sic condēnas teipsum & Scripturam. Verū Paulus aliter loquitur, quomodo & in qbus debemus similes esse pueris: nempe, ne simus pueri sensibus, sed malicia pueri. Ergo alia est Pauli interpretatio, quā tua, o Ambrosi. Interim imprudenter ais non dāandas nuptias. Tandem ex loco Pauli, 1 ad Corinthios 7 capite quædam profert in eandem sententiam, ubi illa adfert: Innupta cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & Spiritu. Item: Liberes ab uxore, ne quæras uxorem. Sed rectē addit Ambrosius, & coniugatos nubendo nō peccare, etsi carnis cōtritionem habeant huiusmodi. Et tamē adhuc nihil attulit, ex quo probet Christū docuisse uotum continentia reddendum esse. Ergo cōtra seipsum docet noua quæ Christus non docuit.

Rogo piū lectore & studiosum ueritatis, ut ista omnia expendat. Et quanquā in his citatis dictis uelit autorem uoti facere Christū & Paulū: tamē in 1 ad Corinth. super cap. 7, apertē dicit, nihil de uirginitate uel de uoto pcepisse Apostolos. uerba eius in prima Parte adducta sunt in Epiphanio.

Ut interim magis perspicua fiat incōstantia tati uiri, oportet unū aut alterū ipsius dictū adferre, & pugnātes de hac re cōtrouersias huius episcopi lectori iudicandas proponere. Ait libro 3 de Fide, cap. 4, tomo 2, Christum mādasse principium integritatis, & docuisse uirgines non expectare debere uiriles concubitus, sed integritatem mētis & corporis magis spiritui seruare quā marito. Interim tomo 1 in libro, qui inscribitur Exhortatio ad uirgines, sic ait: Integritatem corporis ego pro consilio suadeo, nō pro imperio præcipio. Sola est enim uirginitas quæ suaderi potest, imperari nō potest. Res magis uoti, quā præcepti. Quod enim gratia est, non iubetur, sed desideratur, electionisq; magis est, quā seruitutis: unde & Apostolus ait, De uirginibus præceptum non habeo, consilium autem dō, &c. En diuersa Ambrosij dicta conferat pius lector, & uidebit quodd secum non consentiāt patres. Quid igitur nos illorū opinionibus & doctrinis obstringunt pontificij? Sed si illi unam protulerint ex patribus sententiā, proferamus nos alteram priori contrariam sententiā: & illi tunc eas concilient.

Docet etiā tomo 1 in Exhortatione ad uirgines, ut ego colligo ex ipsius uerbis, ut uirginū uestimēta sint candida. Quod etiam in Papatu nō seruātū est, ubi Benedictini ordinis & alterius sectæ nōnē nigris uestitē reperitur. Refert etiā qdā de institutis Ecclesiæ, quæ quidem aliquo modo ferri possunt, præ-

sent, p̄sertim de ministrorū ordinatione, q̄ est à Paulo instituta: quanquā libenter pro confesso suscipimus contra Papā Romanū ab Ambrosio, quod Paulus eundem constituerit episcopū, qui & presbyter est, tātum q̄, postea siue per concilia, siue ex usu cōeperint episcopi creari & praeferri presbyteris: ut constet, istam ordinationem nō esse Apostolicā traditionem, sed humanā constitutionem. Idē quoq; cōfiteretur Hieronymus in multis locis. Sed audiamus uerba eius.

Ambrosius in cap. 4 Ephes. Primò omnes docebant, & omnes baptizabant, quibuscūque diebus uel temporibus fuisset occasio. Nec enim Philippus tempus quæsiuit aut diem, quo Eunuchum baptizaret, neq; ieiunium interposuit: neq; Paulus & Silas tempus distulerūt, quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius: neq; Petrus diaconos habuit, aut diem quæsiuit, quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit. Et mox: Omnibus inter initia cōcessum est, & euangelizare, & baptizare, & Scripturas in Ecclesia explanare. At ubi iam omnia loca circumplexa est Ecclesia, conuenticula constituta sunt, & rectores & cætera officia in ecclesijs sunt ordinata, ut nullus de clero auderet qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum uel concessum: & cōpit alio ordine & prouidentia gubernari Ecclesia, &c. Et mox: Hinc est, unde nūc neq; diaconi in populo p̄dicant, neq; clerici, neq; laici, baptizāt, neq; quacūq; die credētes tingūtur, nisi ægri. Ideo non per omnia conueniunt scripta Apostoli ordinationi quæ nūc in Ecclesia est: quia hæc inter ipsa primordia scripta sunt. Nam & Timotheū presbyterū à se creatum, episcopum uocat: quia primū presbyteri episcopi appellabātur, ut recedēte uno, sequēs ei succederet. Deniq; apud Ægyptum presbyteri cōsignāt, si præsens nō sit episcopus. Sed quia cōeperunt sequentes presbyteri in digni inueniri ad primatus tenēdos, immutata est ratio prospiciente concilio, ut non ordo, sed meritum crearet episcopum, multorum sacerdotū iudicio cōstitutū, ne indignus temerē usurparet, & esset multis scandalum, &c.

Hic quoq; ait, quouis die baptizatū fuisset olim in Apostolica ecclesia: sed cur hoc à posteris, quod Apostolicum erat, est abrogatum? Sic enim scribit tomo 1 in Exhortatione ad uirgines, idem Ambrosius: Venit Paschæ dies, quo in toto orbe Sacramenta Baptismi celebrantur, uelantur sacræ uirgines. Vno ergo die sine aliquo dolore multos filios & filias solet Ecclesia parturire, &c. En qd nō p̄sumat humana temeritas. Verū nūc uos, Papistæ, appello, cur hunc morem non

retinuistis, ut tantū die Paschæ baptizaretis, & uelaretis uestras uirgines? sed regressi ad Apostolicum morem priorem estis, ut quouis die baptizetis? Cur non eodem modo à reliquis hominum traditionibus disceditis, ad ipsas ueras & in Scriptura fundatas traditiones Apostolorum?

Conantur p̄fificij ex libris Ambrosij de Sacramentis, qui tamen non dicuntur eius esse, multa probare. Sic cōsecrationem fontis ex libro 2, cap. 5, probare uoluerunt. At ibi dicit nihil aliud quā sacerdotem precem dicere ad fontē, & inuocare Patris nomē, præstantiā Filij & Spiritus sancti, ipsumque uti uerbis celestibus, quæ ait eadē esse quæ Christi sunt, & ab illo institutioni Baptismatis addita.

Sed sic contra fictam pontificiorum cōsecrationem scribit Ambrosij discipulus Augustinus, tomo 10, in sermone de Tempore 37, sermone autem primo infra octauas Epiphaniæ: Ex quo, inquit, Saluator in aqua se merfit, ex eo omnium gurgitum tractus cūctorumq; fontū uenas mysterio Baptismatis cōsecrauit. Et quisquis ibi uoluerit baptizari in nomine Domini, non tam illū mundi aqua diluit, quā Christi unda purificat, &c. Hoc quæq; dictum ualebit ad fictam illā traditionem Basilianam de cōsecratione Baptismi, refutandam, de qua in prima Parte copiosius diximus in Basilio.

Sed in iisdem libris libro 3 de Sacramētis, cap. 1, lotionē pedū dicit se in usu & simul alios seruare autor ille, inde à Christi tempore, tanquam Apostolicum: quanquam id nō seruauit Romana ecclesia. Verū de ea re sic ibi differit autor ille: In omnibus cupio sequi ecclesiam Romanā, sed tamen & nos homines (nota) sensum habemus. Ideo qd̄ alibi rectius seruatur, & nos rectē custodimus. Ipsum sequimur Petrū, ipsius inhæremus deuotioni. Ad hoc Romana ecclesia qd̄ respondet? utiq; ipse autor est nobis huius assertio nis Petrus Apostolus, qui sacerdos fuit Romanæ ecclesiæ: quia ait, Non solum pedes Domine, sed & totum caput, &c.

Hæc ideo adfero, ut uideamus, q̄ olim ausi fuerint dissentire à Romana ecclesia: deinde, ut magis fiat conspicuum, quā in tempestiuē Scripturam ad res humanas cōfirmandas adferant. Sed Augustinus epistola 119, cap. 18, sic de his rebus scribit: De lauidis pedibus, ne hoc ad ipsum Sacramentum Baptismi uideretur pertinere, multi hoc in cōsuetudinem recipere noluerunt: nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitarunt, &c. Sic patres consentiunt, quod magis probandum est.

Idē quoq; Ambrosius tomo 3, libro 10 Epistolarū, epistola 83: Die Dominica dies resurrectionis

rectionis celebratur: die Dominica ieiunare non possumus, quia Manichæos etiam ob istius diei ieiunia iurè damnamus, &c. Et Augustinus contra ait in epistola 86 ad Casulanum: Etiam Dominico die non illicitum esset ieiunare, &c. quanquam addat hanc quoque clausulam: Interim si quis tamē hunc diem (Dominicum) ieiunio decernendum (id est, statueret omnino tanquam ex lege tunc ieiunandum esse) putauerit, sicut quidam ieiunantes sabbato observant, non paruo scādalo erit, &c. Nec immeritò. in his enim rebus, in quibus nihil certi statuit scriptura Divina, mos populi Dei seruandus. Hæc Augustinus. Sed nota quod ieiunantes Dominico die, conferat cum iis qui sabbato ieiunant: & dicit utroque; offendiculo esse Ecclesiæ.

Si sunt igitur conferendi, erunt non minus damnandi sabbato ieiunantes quam Manichæi, ob hoc quod Dominica die ieiunēt. Iā uerò Romani eo die sabbato ieiunarunt: ergo fuerunt ita quoque; damnandi, & adhuc sunt. Sed ita fluctuant homines, cum semel à uerbo Dei aberrauerint.

Dicit epistola 83 libri 10 Ambrosius, diē passionis & resurrectionis seruandū, ut habeamus & amaritudinis & læticiæ diem.

Habet etiam aliquid de festo Epiphaniæ, tomo 3, sermone 18 & 19. Et quanquam illa festa doceamus nos etiā hodie seruanda, & testemur semper esse in ecclesijs observata p libertate Christiana, ut in prima Parte in Nicephoro diximus, & postea latius in Socrate declarabitur: sic tamen ait tomo 4 de Cain & Abel, libro 2, cap. 2: Festus dies Domini est, ubi perfectarum uirtutū gratia est, &c.

Idem in caput 4 ad Coloss. dicit, epistolas Apostolorum generales esse institutiones ad omniū ecclesiarū profectū scriptas, &c. Hinc concludunt pontificij, Speciales ergo traditiones & institutiones tacite sine scripto relictas in successione.

Sed à uobis quæro pontificij, cū dicat ad omniū ecclesiarū profectum scriptas epistolas Apostolorum, & hæc quoque; subiūgat: Idcirco etiam Laodicensibus epistolam hanc legi præcipit, ut per hanc quid agendū sit discerēt, &c. Cur, inquā, prohibeatis lectionē Scripturarum laicis, quæ sunt pars Ecclesiæ, quam etiam toties uel in uiginti locis à laicis, apertis uerbis efflagitat Chrysostomus? Et hic per uocē Generales, nō intelligit dialecticæ ita communes scripturas, quali adhuc speciales traditiones sint præter Sacra scripta: sed cōmunes, hoc est, tāquam ad omnes pertinētes atque sufficiētes ad omnia, quod citata hæc dicta, Vt per hanc quid agendū esset, discerēt, indicāt. Et uulgaris hæc est pontificiorū impostura, ut dicāt Apostolos omnia quæ tradidisse, sed nō omnia scripsisse.

Sed de ea re in prima Parte diximus, & adhuc prolixius agemus. Itaque; nec hoc Ambrosij dictum, quod in commentarijs super 1 ad Timoth. ca. 4. habet, iuuabit ipsos: Qui spernit præcepta Apostolorū, non hominē spernit, sed Deū, &c. quia rectè ait, Præcepta Apostolorū, quæ acceperāt præceptū tale à Dño: Quicquid uobis tradidi, illud docete eos obseruare. Non ait, Paparum Romanorum. Nec quoque; profuerit pontificijs, quod habet in 1 ad Corint. cap. 4: Abnegat Christi esse quod tradūt pseudoapostoli, per id quod discordarēt à traditione Apostolica, &c. Sed quod per traditionē Apostolicā intelligat Scripturā, postea magis fiet pspicuum. Hinc ibidē sic ait: Prædicatoribus, id est, Apostolis insinuat diuinitus sunt, quæ traderēt populis. Sed sic inquit tomo 5, sermone 20: Magnificanda est Apostolorū fides, quæ ideo Euangelico sermone scripta est, ut illis esset ad laudē, & nobis ad exēplū, &c. Verū de Scriptura postea latius. Quam autē intēpestiue adferat Scripturā, imò torqueat ad ostendendā Quadragesimā, eāque; obseruandā, tomo 3, sermone 34, folio 260 & 261: item sermone 23, folio 248 & 249, pudet pigetque; adferre: imò stultiora de eadem re habet sermone 38, folio 264 & 265, sermone quoque; uigesimo septimo, folio 254, & epistola 82 ad Vercellensem ecclesiā, tum etiam tomo 4 in explicatione Psal. 40, folio 536, &c. ut profectò dictu mirū sit, cur ita bonus uir præter Scripturam insaniuerit. Sed quia in prima Parte in Epiphanio & Nicephoro tum etiā in hac Parte in Ignatio ostendimus, Quadragesimæ institutionem non esse traditionem Apostolicā: non libet nunc istos intēpestiuos Ambrosij locos excutere, cum etiam suo more insulse applicet Scripturam. Sed uide postea in Socrate & Augustino, an aliquid definierint Apostoli de ieiunij diebus.

Interim nunc uideamus etiam, quid contra traditiones pontificias habeat. Dicit clauem Petri esse symbolum Apostolorum (id est, articulos fidei) quo cœli ianuæ aperiantur, tomo 3, sermone 38.

Sermone 20, tomo 5, dicit se & ceteros episcopos esse inferiores Apostolis. Quāto enim, inquit, sumus illis posteriores tempore, tāto inferiores, & meritò, &c. Igitur ex illius & aliorum dictis nihil debet concludi.

Virginitatem Mariæ, quam hætenus ex traditione probare uoluerunt pontificij, ex Scripturis pbat hic pater, sermone 5, tomo 3, & epistola 79, libro 10, tomo 3. Vbi inter multa alia hæc habet ex Scripturis argumenta: Hæc est porta, per quam trāsiuit Dominus, & clausa erit post partū. Itē: Cōmēdata est Ioāni mater Domini, quæ eā recepit in suas ædes: quod non fuisset factum, si ea coniuncta Ioseph

Ioseph fuisset post Christum natum, & ab illo filios sustulisset, quia tunc proprias ædes cum filiis habuisset. Sed hoc argumentum explicatius tradidit de uirginitate Mariæ ex Ioanne Epiphanius, libro primo, tomo secundo, hæresi 28. & libro 3, tomo 2, hæresi 78, cōtra Antidicomarianitas. Videat lector locos istos, & diligenter examinet. Oppugnat etiam illam traditionem de morte & de assumptione Mariæ, quam in Nicephoro parte Prima explicui, cum ait tomo 5, in caput 2 Lucæ, libro 2: Nec litera nec historia docet ex hac uita Mariam corporalis necis passiōe migrasse, &c. Et Areopagita dixit se morienti Mariæ adfuisse. Omnino negat requiri aurū, tāquam necessariū in ecclesia, quod tamen urgent pro necessario pōtificij, ut ostendimus Parte prima in Hieron. Sed uideat pius lector Ambrosium tomo 1, libro 2 Officiorum, cap. 28, & diligenter quæ ibi habet expendat: ut cognoscat quomodo præcipuus pontificiorum cultus ab illo impugnetur, cum Deum suum Mauzim auro circumferant, includantq; tum eodem reliquias sanctorum uestiant, Sacramenta auro ornati & aureis uasis ministrent, cruces aureas & alia in honore habeant, & nihil possint in suis cēremonijs sine auro & argēto.

De uoce Ingenitus, quia illam dicunt ex traditione esse, & ideo necessariō retinēdā, pōtificij, sic ait tomo 2 de Incarnationis Dominicæ sacramento, capite 8: Ingenitum in scripturis Diuinis non legi, non audiui. Cuius igitur sunt mutabilitatis homines huiusmodi, ut nos dicant ea usurpare, quæ nō sunt scripta, &c. Audite hæc ō Papistę, & deinde attendite quomodo contra concilium Tridentinū, concludens tantū uulgarem translationem retinendam & legendam in ecclesia, ibidem dicat, Græcorum codicum noui Testamenti potior est autoritas, &c.

Item ibidem capite 7 sic cōtra fictas pontificum traditiones disputat: Quod diuinū non est, mutatur. Quod ergo mutatur, diuinum est, &c. Sed iam sæpius probauimus mutari traditiones & consuetudines, ac statuta Papalia atq; conciliorū: itaq; diuina illa non sunt. Scriptura autem nūquam mutatur, &c. Nunc ostēdemus deinceps q̄ grauitate de autoritate Scripturæ differat cōtra oēs pōtificios & traditiunculas eorum. Libro 5 Epistolarum, episto. 32, ostendit illa concilia suscipienda esse, quæ secundū Scripturas concludunt. uerba eius sunt: In concilio Arimineni scriptum est, Christum esse creaturam. Meritō concilium illud exhorreo, sequens tractatum cōcilij Nicēni, a quo nec mors, nec gladius poterit nos separare: quam etiam fidem parens clementiæ tuæ Theodosius beatissimus Imperator & se-

quitur & probauit. Hanc fidem & Gallia tenent, hæc Hispaniæ & cum pia diuini Spiritus confessione custodiunt. Idem tomo 2 de Fide, libro 1, cap. 8: Sic nempe nostri secundum Scripturas dixerūt patres, qui etiā sacrilega dogmata ideo suis inferenda putauere decretis, ut Arrij perfidia ipsa se proderet.

Item, capite 3 ibidem: Nunc quoniā hæreticus dicit esse similē, idq; uersutis disputationibus astruere nititur: dicendum est uobis quod scriptū est, Cauete ne quis uos deprædetur per philosophiam & inanem seductionem, secundum traditionem hominum, & secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum: quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corpora liter. omnem enim uim uenenorū suorum in dialectica disputatione constituunt, quę sententia philosophorum definitur non astringendi uim habere, sed studium destruendi. Sed nō in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suū. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in cōtentione sermonis. Et rursus capite sequenti, id est, quarto: Nolo argumento credas Imperator, & nostræ disputationi. Scripturas interrogemus, interrogemus Apostolos, interrogemus prophetas, interrogemus ipsum Christum.

Idem tomo 3, li. 9, epistola 76 ad Studiū: Non otiosè prætulit uiduam duo æra mittentem, Lucæ 12. Preciosa illa paupertas est fidei opulenta mysterio. Ista enim sunt æra quæ Samaritanus stabulario dereliquit ad curāda uulnera eius qui in latrones inciderrat. Ergo & ista specie uidua in typo Ecclesiæ, hoc gazophylacio sacro conferendū putauit, quod pauperum uulnera sanarentur. Hæc sunt duo æra, quæ misit Ecclesia postquā accepit à Christo. Quid enim sunt duo æra, nisi precium noui Testamēti, precium Scripturę fides nostra, &c. Ergo fides ex Scriptura est tantum. Idem lib. 6, epist. 38, ad Horontianum quærētem cur Deus ante hominem condiderit reliqua animalia: respondet Ambrosius, cum hoc in suis scriptis siluerit, nec ego ausim attingere: opinari tamē licet, quod uoluit hominem alijs præponi, & animantia ut epulas prius homini præparare, quod ex similitudine probat.

Idem in epistolam ad Hebræos, cap. 6: Quomodo potuerunt sensus nostri exercitati esse? ex usu & frequenti lectiōe Sanctorum scripturarum. Vnde beatū uirū Psalmista dicit, qui in lege Domini meditatur, &c. En habemus rursus sufficientiam Scripturæ. Idē lib. 1 de Fide, cap. 5: Noli diuina æstimare ex humanis, &c. Sed iam ex humanis & hominum scriptis diuina æstimant pontifi-

pontificij colloquentes, & initiati cornuti-
que episcopi in conciliabulo Tridentino.

Idem libro 1. Officiorum, cap. 1. Nobis re-
fugientibus imposuit sacerdotij necessitu-
do docendi officium, &c. Ergo sacerdotum
& episcoporum propriū est docere. Sed hoc
nec Papa, nec episcopus facit: ergo, &c.

Idem tomo 4. in Psal. 40: Euangelium u-
num est, & quatuor libros negare non possu-
mus. Vnum Euangelium esse, & alibi, ni fal-
lor, intimaui mus: & si exigatur, facile possu-
mus edocere, cum Saluator dixerit, Amen
dico uobis, ubicūq; prædicatum fuerit hoc
Euangelium, & Apostolus: Miror, quod sic tā-
cītō transferamini in aliud Euangelium, quod
non est aliud, nisi si qui sunt qui uos peruer-
tunt. Et alibi: Notum uobis facio fratres, Euā-
gelium. Nec usquā habes aliter de corpore
isto quatuor Euangeliorū, nisi Euangelium signi-
ficatum, &c. En uides lector, quod quoties
de Euangelio loquitur, scriptum Euangeli-
um in quatuor Euangelistis intelligat pater
ille, contra Osum & Asotum, qui distin-
guunt scriptum Euangelium à tradito Euan-
gelio sine scripto.

Idem tomo 5, in præfatione in Lucā: Vnus
omnia, & unus in omnibus, sicut lectum
est, nō dissimilis in singulis, sed uerus in cun-
ctis, &c. Item, in cap. 1. ad Galatas: Indigna-
tio hæc ostendit, non leue peccatū esse post
acceptam fidem conuerti ad legem. Nā tam
firmum atq; uerum Euangelium quod eis
prædicauerat, asserit, ut etiam seipso, id est,
Apostolos, si immutari fortē aliter prædica-
rent, nō audiri doceret, quorum utiq; fama,
quod essent Apostoli Christi, peragrauerat
omnem locum: aut si fortē diabolus angelū
Dei se fingens, ut facile posset audiri, de cœ-
lis appareret contra hæc prædicans, sciretur
esse contrarium, & abominatio haberetur.
Si ergo Apostolos Christi, quorum tam præ-
clara opinio in signis & prodigijs erat faciē-
dis, & angelū de cœlo, quem posset spiritua-
lis ratio cōmendare, aliter docentes, quā
ab Apostolo Paulo edocti erant, anathema-
tizari præcipit: quanto magis quos nullū te-
stimoniū ad seducendū potest cōmendare?

Et tamen ex posteriorum hominum qui
exiguum habent testimoniū, scriptis, uolunt
contra Pauli doctrinā aliud Euangelium præferre
Iebusitę & pontificij Osi, & Asotus, si milesq;.

Idem Ambrosius docet epistola 20, libro
5 Epistolarum, tomo 5 ad Horontianum, eā
solam esse ueram fidem, quæ est in Euan-
gelio.

Idem libro 6, epistola 41, tomo 3: Et nunc
deambulat Deus in paradiso quando Scri-
pturas lego. Paradisus est Genesis liber, in
quo nirtures pullulant patriarcharum: pa-
radisus est Deuteronomium, in quo germi-

nant legis præcepta: paradisus est Euange-
lium, in quo arbor uitæ bonos fructus facit,
& æternæ spei mandata diffundit per uni-
uersos populos, &c. Vides lector, hic rursus
ab illo sufficiētiā Scripturarū asseri, quod
adhuc eodem tomo 3, sermone 68, clarius
demonstrat, dicens: De Pauli ceruice dicitur
fluxisse lactis magis copia, quā sanguinis,
&c. Sine dubio hoc tanquam traditoriū uel
10 quasi ex tacita traditione refert. Sed audi
qd addat Ambrosius: Quæ nō epistola Pau-
li melle dulcior est, & lacte candidior? Quæ
quidem epistolæ tanquā ubera populos e-
nutriunt ad salutē, &c. En habemus ne hic
sufficiētiā Scripturarū apertē descriptā?
Siue igitur uera sit illa & aliæ traditiones,
siue non, parū retulerit: nos habemus quæ
sufficiunt ad salutem ex Scripturis.

Hinc idē rursus libro 7, epistola 44: Ma-
re est Scriptura, habens in se sensus profun-
dos, altitudinem prophetarum ænigma-
tum: in quod mare plurima introierunt flu-
mina. Sunt ergo & fluuij dulces atq; perspi-
cui: sunt & fontes niuei, qui saliant in uitā
æternam: sunt & sermones boni, sicut faui
mellis, & gratæ sententiæ quæ animos au-
dientium spiritali quodā potu irrigēt, & p-
ceptorū moralium suauitate mulceāt. Diuersa
igitur Diuinarum scripturarum fluentia, &c.

Item tomo 4, libro 1 Hexaëmeron, cap. 8:
Scriptura diuina salutem suggerit, uitę odo-
rem fragrat, ut suauitatem legens capias, nō
præcipitij discrimē incurras, &c. Ergo quod
in Scripturis habetur, abudē nobis Christia-
nis sufficit.

Idem libro 1 Hexaëmeron, cap. 1: Vos quę-
so, ut hæc sedulo ingenio pensare dignemi-
ni, nō secundum philosophiæ traditiones, &
inanem seductionē suatoria uerisimilia col-
ligentes: sed secundum regulam ueritatis, q̄
oraculis diuini sermonis exprimitur, & cō-
tēplatione tantæ maiestatis fidelium pectori-
bus infunditur. quia scriptum est: Confirma-
me in uerbis tuis: Narrauerunt mihi iniusti
exercitationes, sed non sicut lex tua Domi-
ne: Omnia præcepta tua ueritas, &c.

En q̄ apertē scribit ex uerbo Dei & secundū
Scripturę oracula, esse examinanda omnia:
quod Tridēti in cōcilio, & superiorib. an-
nis in colloquio Vnormacię patres semp nega-
rūt, & adhuc negāt pontificij. Sed idē adhuc
alibi dicit in libro de Paradiso, cap. 2, tomo
4: In scripturis Diuinis nō facile reprehēda-
mus aliquid, quod intelligere nō possumus.
sunt enim plurima quæ nō nostro ingenio
metienda sunt, sed ex altitudine diuinæ di-
spositionis & uerbi, sunt æstimanda, &c. Pa-
tres tamen & traditiones reprehenduntur.

Idem in eodem libro, capite 12: Quan-
tum præsens lectio docet, discimus nihil
uel cau-

uel cautionis gratia iungere nos debere mā dato. Si quid enim uel addas uel detrahas, prauaricatio quidē est mandati. Pura enim & simplex mādati forma seruanda, uel testimonij series intimanda est. Plerūq; testis, dum aliquid ad seriem gestarū ex suo adijcit, totam testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur uel quod bonum uidetur, addendū est. Namq; hic quid offensionis habet prima specie qđ addidit mulier, Neq; tangetis ex eo quicquam? Tange-
tis enim Deus non dixerat, sed, Non edetis. Sed tamen lapsus incipit esse principium. Nam q̄ addit, superflūū addidit, uel addendo de proprio semiplenū intellexit Dei esse mandatum. Docet igitur nos præsens lectionis series, neq; detrahare aliquid diuinis mādati debere, neq; addere quicquā, &c. Interim pōticiij traditiones tacitas & patrum conciliorūq; decreta, ac ecclesiæ Romanæ consensum auctoritatemq; addūt scripturæ Sacre: ut uidere licet in saluo cōductu Tridentinorū. Sed hic excipiunt pontificij, obijcientes, Ambrosium loqui de mā datis, & nō de Scriptura. Audi igitur sequentia, quæ sunt hæc in eodem statim loco.

Nam si hæc Ioānes iudicauit de suis scriptis, Si quis apposuerit, inquit Apocalypf. 22, ad hæc, adijciet in illū Deus plagas quæ scriptæ sunt in libro isto: & qui demplerit de uerbis his prophetiæ huius, delebit Deus partem illius de libro uitæ: quanto magis nihil diuinis est detrahendum mandatis? Hinc ergo cœpit prauaricatio prima esse mandati, &c.

Idem super Psal. 118, sermone 21, super illud, Principium uerborū tuorum ueritas. Cum principiū uerborum est in Ecclesia ueritas, utiq; fidei fundamentum est. Primum enim oportet ut credamus uera esse Dei summi, quæ in Diuinis scripturis legimus oracula. Secundum est, uirtutem eorum pleniore cognitione discamus, &c. En dicit, Oportet ut credamus uera esse quæ in Scripturis habentur. Hoc nusquam de tacitis dixit traditionibus.

Explicui hætenus quantū satis esse opinor, & traditiones tacitas, quas apud Ambrosium reperi; & deinde quid ipse de uerissima & omnium certissima traditione Apostolorū, hoc est, scriptura Sacra, senserit. Erputo hæc satis esse pijs lectoribus.

HILARIUS.

Hilarius alibi dicit, festum Paschatis esse traditionem Apostolorum: de qua satis dictū est in prima Parte, & postea in Socrate plura cognoscer lector, quod nō sit traditio illa Apostolica necessaria. Idem etiam

usurpat uocem Ingenitus, in libro secundo de Trinitate.

Verū idem in prologo super explanationē Psalmorum, dicit uiginti duos libros canonis secundum traditionem ueterū deputari: ut sunt Moyfi quinque libri, Iesu Nane sextus, Iudicū & Ruth septimus, primus & secundus regnorū in octauū, tertius & quartus in nonum, Paralipomenon duo in decimum sint, sermones dierum Esdræ in undecimum, liber Psalmorū in duodecimum, Salomon. Proverb. Ecclesiast. Cātica Canticorū in tertiumdecimum, & quartumdecimum, & quintumdecimum: duodecim autē prophetæ in decimum sextū: Esaias deinde & Hieremias cum Lamentatione & epistola, sed & Daniel, & Ezechiel, & Iob, & Hester uiginti duorum librorum numerum consument.

Cur hic traditionem ueterū & antiquissimorum non retinuerunt Papistæ? Cur huic traditioni de libris canonicis addiderunt Machabæorum & Syrachii libellū, & quosdam alios?

Et rursum ait in libro 7 de Trinitate: Perfectæ fidei indissolubile sacramentum Euāgelicis & Apostolicis doctrinis absoluturū sumus, &c. non ait, traditionibus tacitis.

Item, Hilarius cum exposuisset suam fidem in libro de Synodis contra Arrianos, sic ait: Hoc fidei nostræ secundum Euāgelicam & Apostolicam doctrinam principale est, &c. Vide lector, quā liberè hic uir sanctus se referat ad Sacram scripturā semper. Idem Hilarius in Psalmum 118 super illud, Lucerna pedibus meis uerbum tuum: Omnis, ait, doctrina cœlestis, dux nobis ad iter uitæ est, quæ lucernæ modo in hac nocte seculi præferenda est. Cum aliquid aut agimus, aut cogitamus, aut loquimur, ut ea in omnem progressum cuiusque orationis utamur.

Hæc ille de uerbo Dei & scriptura Sacra. Nec enim cauillatio impij sophistæ Perehij & arrogantis Sonij, ac Canihij prodigiosi ferenda est: qui eludentes Sacras literas per uerbum Dei, non intelligunt Sacras literas, sed uerbum traditum: quasi extra Sacras literas sit aliud uerbum, quā quod in eis cōtinetur. quia in quarta Parte de sufficientia Scripturarū copiosissimè adducta sunt testimonia Hilarij, &c. Sed audiamus responsionem Hilarij de uoce Homouios contra Constantium Augustum uita functum. Verba Constantij fuerunt hæc: Nolo uerba quæ non sunt scripta, dici. (quia Homouios nō erat scriptum in Sacris literis.) Respondet Hilarius: Hoc tādem rogo, quis episcopis iubeat, (scilicet ut alia quā, q̄ scripta sunt, usurpent) & quis uetet Apostolicæ prædicationis formam? Item: Nouitates uocum, sed pro-

sed prophanas Apostolus deuitari iubet. Tunc cur pias excludis, cum praesertim ab eo dictum sit, Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis sit. Innascibilem nusquam legis: nūquid ex hoc negandum erit, quia nouū est? decernis similem patri filium, Euangelia nō praedicant. Quid est quod non refugis hanc uocem? In uno nouitas eligitur, in alio submouetur. Similem, quod scriptum non est, patri filium decernis praedicari, ut & qualem 10 Christum Deum quod est scriptum taceas. Et mox: Vetas non scripta dici, & ipse non scriptis uteris, neq; quae scripta sunt loqueris, &c. Et pergit ibidem homouision probare, id est, aequalitatem filij cum patre, ex multis Scripturae testimonijs. Ideo in libro 3 ad eundem Imperatorem ait: Audi, rogo, ea quae de Christo sunt scripta, ne sub eis ea quae nō scripta sunt, praedicentur, &c. Item in libro de Synodis: Mihi homouisij & homoeusij 20 intelligentiam Euangelia & Apostoli intimarunt, &c.

Et contra Papisticas superstitiones loquitur etiam in Psal. 64, ostendēs quomodo & philosophi absq; coniugiorum usu continētes uixerint, atq; etiam quidam haeticorū, sed hoc ipsis nihil profuisse. Ita etiam nō dubito, quin nihil profit Papistis ipsorum ficta continentia & ieiunium.

NAZIANZENS.

Nazianzenus & Basilius in deserta cōcesserunt, ut uitae, quam appellarunt contemplatiuam, incumberent. Qua etiam de causa aliquoties episcopatus suos deseruerunt, & praesertim Nazianzenus, qui tribus episcopatibus desertis maluit ita tranquille in uitae rigore priuatim uiuere, quam in publico uersari, magno aliorum hominū cum fructu. Potuissent enim isti suis donis 40 iuuare Ecclesiam: sed potius uoluerunt molestijs huius mundi liberari, quam in Ecclesia tunc turbulētissima & hostibus oppressa cōtra aduersarios pugnare, uersariq;. Et quāquam in eremo diu uixerint pane faleq; cōtenti, aquā bibendo: tamē certum est, ipsos in hac re peccasse. Paulus autem salubriter de exercitijs corporis talibus monet, inquiens: Exercitatio corporalis ad parum utilis: innuens hęc quidem nonnihil ualere ad co 50 ercendam petulantiam carnis atque prauorum affectuum, coram Deo tamē nihil esse. Hinc mox ait, Pietas est ad omnia utilis.

Et si putauerint ipsi Basilius & Nazianzenus, forsan talem uitam fluxisse ex origine Apostolica, (de qua re prolixius diximus libro 1 Partis primae) uel etiam inde hāc probare conati sint: tamen ut nouum & antea inusitatum institutum isto tempore repre-

enses, ut in Nazianzeni Monodia & epistolis Basiliij uidere licet: tātum abest, quod fuerit Apostolica traditio certa, uera, firma, & ubiq; recepta.

Probauit etiam in oratione de Cypriano Nazianzenus puellae inuocationem ad Mariam effusam pro auxilio ab eadem impetranda: sed forsan ex traditione (uerū potius Mōtanica) tacita. Sed Epiphanius traditionum tacitarum alioqui obseruantissimus, hunc usum inuocandi Mariam multis & apertis uerbis reijcit.

Contra Antidicomarianitas haeresi 78, libro 3, tomo 2, sic scribit Epiphanius: Quaedam uirginem Mariam inuocarunt in Arabia à partibus Thraes, & in nomen sanctae uirginis collyridem quandam sacrificāt, & simul congregantur, & in nomen eius ultra modum quid tentant aggredi nephario ac blasphemio negotio, & in nomē uirginis sacra celebrāt per mulieres: quod totum impium est ac nepharium, alienum à praedicatione Spiritus sancti: ut sit totum diabolicū opus, & spiritus immundi doctrina, attendētes fabulis & doctrinis demoniorum. Erūt enim, inquit, mortuis cultum diuinum praestantes, quemadmodum etiam in Israel coluerunt, & sanctorum iuxta tempus in Deū gloria facta est, alijs non uidentibus ueritatem in errorem. Et mox: Non conuenit sanctos colere ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominū. Cesset itaq; error seductorum. Neq; enim Deus est Maria, neq; de caelo corpus habet: sed ex conceptione uiri & mulieris, secundū promissionē uerō ueluti Isaac disposita. Et nemo in nomē illius offerat, suā enim animā perdit. Hęc exigua nobiscum considerauimus, ac scripsimus uolentibus discere Scripturae ueritatem. Quae 40 nouimus magis pia & utilia Ecclesiae, ea de sancta uirgine diximus, patrocinantes per omnia gratiosē.

Idem contra Collyridianos, Mariae offerētes, haeresi 79, libro 3, tomo 2: Quaedam mulieres in die quadā illustri anni per aliquot dies panē proponunt, & offerunt in nomen Mariae: omnes autem pane participant. Et mox: Apostoli sacrificantes per terrā, nō Maria, Euangelium unā cum Paulo & Barnaba ac reliquis, & mysteriorum duces cum Iacobo fratre Domini & primo episcopo Hierosolymorum, &c. Et mox: Praetextu iustitiae semper subiēs hominum mentē diabolus, mortalem naturam in hominū oculis deificans, statuas humanas, imagines prae se ferētes, per artium uarietatem exprehsit. Et mortui quidem sunt qui adorantur: ipsorum uerō imagines, quae nūquam uixerunt, neque mortuae esse possunt, adorādas esse introducūt adulterante mēte, ab uno soloq; Deo us 60

N luti com-

luti commune scortum ad multā multiplicis coitus absurditatem irritatū, & quod temperantiā legitimi coniugij uiri detruit, &c.

Hæc uerba nouissent Damascenus & reliqui impij episcopi in secūda Nicēna synodo collecti, qui comprobant adorationē imaginum, de qua postea in Damasceno dicemus. Et rursum ibidem pergit Epiphanius: Reuera erat sanctum corpus Maria, nō tamē Deus: reuera uirgo erat ipsa uirgo honorata, sed nō ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum qui ex ipsa, carne genitus est, de cœlis uerō ex sinibus paternis accessit. Et propterea munit nos Euangelium, dicens q̄ ipse Dominus dixerit: Quid mihi & tibi est mulier? nondum uenit hora mea. Quod non putarent aliqui, magis eximiam esse sanctam uirginem, mulierem appellauit ueluti prophetās, quæ futura essent in terra sectarum achæresium gratia: ut ne aliqui nimium admirati sanctam, in hæc hæresin eiusque deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium tota res, & anicularum fabula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ uerō Scriptura de hoc narrauit? Quis prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est uas, (Maria) sed mulier, & nihil à natura immutata, uerū & intellectu & sensu in honore honorata ueluti corpora sanctorum: & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre uirgo, & sic manēs in perpetuum, est translatus, & mortem non conspicatus: sicut Ioannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat Iesus: sicut Thecla sancta. Sed neque Helias adorandus est, etiam si in uiuis sit: neque Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam accepit: sed neque Thecla, neque quisquā sanctus adoratur, non enim dominatur nobis antiquus error, ut relinquamus uiuentem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorauerunt creaturā præter creatorem, & multi facti sunt. Si enim angelos adorari non uult, quanto magis eam quæ genita est ab Anna, quæ ex Ioachim donata est Annæ, quæ per preces & omnē diligentiam secundum promissionem patri ac matri data est? Non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes ex semine uiri & utero mulieris. Et mox: Sic in honore Maria, sed pater & filius & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imò neque uirum. Deo debetur hoc mysterium. Neque enim angeli capiunt talem glorificationem. Deleantur quæ male scripta sunt in corde deceptorum: tollatur ex oculis cupi-

ditas ligni: conuertatur rursum figmentū ad Dominum: reuertatur Eua ad Adam, ut Deum colat solum, ne seducatur serpentis uoce, sed pmaneat in Dei pcepto, Ne comedas deligno. Et erat lignum non error, sed ipsum lignū facta est inobediētia erroris. Ne comedat q̄s de errore, qui est ppter sanctā Mariam. Nam etsi pulchrum est lignum, sed tamen non ad cibum: etsi pulcherrima est Maria, & sancta & honorata, at nō ad adorationem. Compescantur tales mulieres ab Hieremia, & ne turbent orbem, ne dicāt, Honoramus reginam cœli. Nouit enim Thaphnas has punire. Et mox: Sicut uelut ipsam adorantes ipsi offerunt collyridem sine plantam, uanæ istę mulieres, siue pro ipsa offerre conantur prædictam hanc puuidam oblationem, tota res stolidā est & aliena, & ex demonū motu fraus & impostura. Quod uerō nō longius extendam sermones, sufficiunt nobis relata. Maria in honore sit, Dominus adoretur, &c.

Idem in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum episcopum, circa finem: Inueni in templo uelum pēdens in ecclesia, & tinctū pictūq̄, atq; habens imaginē quasi Christi uel sancti cuiusdā. Et cum hoc uidissem, in ecclesia Christi contra autoritatem Scripturarum hominis pendere imaginē, scidi illud, &c.

Ibidem dicitur, quod præteriens eūdem locum, uiderit lucernam ibi ardentem, & ideo interrogauerit tunc, quis locus esset, responsumq; acceperit, ecclesiam esse, &c. Ergo nullo adhuc apparatu, uel ab alijs domibus separatim differentia quadam, ut postea in Papatu factum est, fuerunt tunc sancta templa, nec etiam mos accēdendarum candelarum clara die, fuit Epiphanius tunc adhuc in templo notus: unde colligimus, illum non fuisse quoq; Apostolicum.

Sed uideat hic lector, uim argumentorū in Epiphanius, qui utrobique rejicit propterea adorationem Mariæ & imaginum usum, quæ contra Scripturā sit. Quæ n. Scriptura, in q̄ de hoc narrauit? Item: Contra Scripturā autoritatē uidi pēdere imaginē, ideo scidi, &c.

Et postea hæc omnia Papistæ ex traditionibus tacitis probare uoluerūt: ut in Damasceno & concilio secundo Nicēno uiderelicet. Et tradunt Colonienſes Iesuitæ in Censura sua de Monhemij Catechismo, quod tamen nihil Scriptura habeat de inuocatione sanctorum: tamen illam probari ex tacitis traditionibus. En diuersum Epiphanius refert, qui illa propterea rejicit, quod nō madata extent in Scripturis: contra non ista cōtemptra & præterita Scriptura, illa omnia ex fictis traditionibus probare conantur. Et Hieronymus ad Riparium presbyterum con-

rum contra Vigilantium, tomo 2: Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne solem quidem & lunam, non angelos, non archangelos, non Cherubin, nō Seraphin, & omne nomen, quod nominatur & in præfenti seculo, & in futuro, colimus & adoramus, ne seruiamus creaturæ potius quam creatori, quæ est benedictus in secula. Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum cuius sunt martyres, adoremus: honoramus seruos, ut honor feruorum redundet ad Dominum.

Athanasius in oratione 2 contra Arrianos sic ait: Sancti non postulāt ab aliquo creato, ut sit auxiliator: et postulant à Christo, &c.

Cyrillus apertè negat inuocari à nobis sanctos, quia hoc obiecerat Iulianus. Verba Cyrilli sunt libro 6 contra Iulianum: Sanctos martyres neque Deos esse dicimus, neque adorare consueuimus. Laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro ueritate strenuè certarunt. Et libro 10: Diuina scriptura nobis unum potissimum & uerè Deum prædicauit: alium autem præter illum, omnino adorare non cōsueuimus, &c.

Et libro 2 Thesauri, capite 1, sic ait idem Cyrillus: Nemo ignorat, nulli prorsus naturæ, præterquam Dei adorationem à Scriptura contribui: quia scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, &c.

Item, Iudæis obijcientibus, quod martyres adoraret Christiani, ubi loquitur de morte Polycarpi Eusebius, sic in Ecclesiastica historia capite 15 libri 5, respondent pij: Nos nec Christum unquam relinquimus, qui pro totius seruandorum mundi salute passus est, nec alium quempiam colere possumus. Nā hūc quidem tāquam filium Dei adoramus: martyres uerò tanquam discipulos & imitatores Domini indignè, propter insuperabilem in regem ipsorum ac præceptorem beneuolentiam, diligimus, quorum & nos cōsordes & discipulos fieri optamus. Et mox: Nos tandem ossa illius preciosis lapidibus preciosiora & auro probatiora nacti cōdidimus, ubi id fieri decebat, &c. En negāt se adorare martyres, nec quoque reliquas auro includunt, sed terræ in loco decenti, committunt.

Augustinus libro 10 Confessionum, cap. 42: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi? An eundem mihi fuit ad angelos, at quæ prece? quibus Sacramentis? &c. Additque quomodo alij alia media quæsierint. Sed postea fatetur de se, quod mediatorē inter Deum & homines, hominem Iesum Christum quæsiuerit, quem oportebat similem Deo ait, & similem esse hominibus, &c.

Theodoretus libro 3 de Dijs & angelis, Adorationem, ait, Deo & angelis ex æquo non partimur: sed hos quidem plures esse hominibus faciendos putamus, accon

seruos tamen opinamur. Idem in Commentarijs super caput 2 ad Colossenses, & simul tertium: Qui legem defendebant, eos etiam ad angelos colendos inducebant, dicentes, legem fuisse per eos datam. Mansit autem diu hoc uitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca synodus quoque quæ cōuenit Laodiceæ, quæ Phrygiæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur angelos: & ia hodiernum usque diē uidere licet apud istos & eorum finitimos oratoria S. Michaelis. Illi ergo hoc consulebant utique humilitate utentes, dicentes, uniuersorum Deum nec cerni, nec comprehendī, nec ad eum posse perueniri, & oportere per angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare.

Si igitur nec angelos precari, nec ad eos fugere licet, quæ tamen hominibus præstantiores sunt: quomodo igitur adorationes & inuocationes sanctorum, quas Papistæ exercent, excusari poterunt?

Idem Theodoretus libro 2 de Principijs: Nos nihil eorum quæ oculis cerni possunt, Deum esse asserimus. Illis item hominibus qui uirtute aliqua clariores fuerint, debitos optimis uiris honores præmiaque deferimus: solū uerū adoramus uniuersorū Deum ac patrem, nec minus & illius Verbum ac sanctissimum Spiritum, &c.

Leo Papa Romæ, sermone 2 de Natiuitate Christi: Adoretur Deus, qui cōdidit omnia, non creatura quæ seruit, &c.

Et non est dubium quin Papistæ Mariam adorauerint, & reliquos sanctos. Videamus ipsorum Breuiaria, Missalia, Hortulos animæ, & id genus alia: ubi Respōsoria, Collectæ, Introitus & alia de sanctis habentur.

Vide in cantione uulgari Papistis, Hæc est præclarum uas, in Salue regina, &c. ubi idem Mariæ à Papistis tribuitur, quod olim, teste Epiphanio, à Collyridianis tributum est ipsi.

Scribit etiam Antonius parte tertia, titulo 12, capite 8: Proponuntur à Papa per canonisationem sancti, ut exemplar fidei & uitæ sanctæ, & ab omnibus adoradi, & in necessitatibus inuocandi, &c.

Verū Paulus ait: Timoth. 2: Vnus enim Deus, & unus mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus: & quod commentum totius Papismi de patronis refelleret, (singuunt enim seuerum esse iudicem, & nobis opus esse patrono) addit Iesum Christum hominem: id est, qui & ipse homo nouit hominum fragilitates. (de quo uide Hebræorum 4 capite.) Sed hoc dictum Pauli indocti sophistæ sic solent eludere, dicentes, unum esse Christum mediatorem, sed non solum: quasi Paulus unum ex magna turba Deum nominauerit, cohærent enim hæc duo mem

bra, unum esse Deum, & unum mediatorē. Quare qui Christum unum ex multis faciūt, idē ad Deū quoq; trahāt oportet. Sed alij unicū statuūt intercessorē redēptionis, sanctos autē redemptores intercessionis nominant.

Sed ibidē in citato loco Paulus ad Timotheum, illos coarguit, quia ibi habetur, Pro omnibus orare spiritūs pręcipit, quia unicū mediator omnes ad se admittit, sicuti morte sua omnes recōciliavit patri: nec potest sanctorum aliqua intercessio hīc apud nos efficax esse, nisi fiat in Christo & eius nomine. Nō igitur poterit uel Nazianzenus uel Papistarum quisque huiusmodi traditionē de inuocandis diuis ex Sacra scriptura ostendere.

Certum quidem est, eos uiuentes cū Christo, sollicitē nostram etiam salutem perpetuō optare: sed cū oratio fidei sit, & ideo huius rēporis (Spes, fides, charitas. Ex his manet charitas, cedit fides) nescio quā rationē intercedēdi illis tribuamus. Nec. n. si nos maximē illos inuocaremus, sumus statim certi, q; nos exaudiant, & ignoremus an res nostras compertas habeant. Paulus ait ad Romanos: Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? Ergo necesse est ut in eos prius credamus, quos inuocamus. Si igitur uolumus sanctos inuocare, debemus in illos prius credere. Et hoc est facere ipsos deos: cum tamen Dominus dicat, Gloriam meam alteri non dabo. Ergo uanum est Papistarum commentum.

Sed uide mihi lector, quā secū parū cōstet, Nazianzenus. Inuocat ille Cyprianum, Athanasium & alios: sed adiuncta conditione dubitativa. ut in oratione de Basilio sic ait: Atque ibi pro nobis, ut opinor, offert uictimas, & pro populo deprecatur, &c. En nota q; dicit, Ut opinor: in Græco est *ὡς οἶμαι*, ut arbitror, seu, nisi fallor. Idem in epitaphio patris sui: Ut ego quidem mihi persuadeo, nūc plus intercessione sua prodest, quā dū uiueret, doctrina, &c. Interim etiā mox & hæc uerba addit: Nisi sit nimis audacis hoc dicere, &c. Sed ita non loquitur Scriptura uel Apostoli: uerū aliter, Certus sum cui credididistis, Certus sermo: item prophetę, Sic dicit Dominus, &c. Si igitur fuisset oratio & inuocatio sanctorum traditio quædam, eaq; certa & uera, profectō de ea ipsa non dubitasset. Adde quōd Osius Polonus in libro cōtra Prolegomena Brentij scribat, ferē inde ab Apostolicis temporibus posse deduci inuocationem sanctorum, eumq; usum in Ecclesia non multo post Apostolos, incepisse, &c. Vnde apparet, quōd ab Apostolis tāquā traditionem deducere nō possunt. Eusebius libro 12 de Pręparatione Euangelica refert, quomodo Plato auxilium sanctorū de-

sanctorum probauerit ex antiqua priscorū uirorum traditione. Valeat igitur Nazianzenus, cuius etiā scripta cū non omnia habemus Latinē facta, uolumus hīc quiescere.

THEODORETUS.

Diximus in Prolegomenis, quomodo Theodoretus auctoritatem Scripturę euexerit in dialogis, dicens se nihil uelle uel posse tradere citra auctoritatem Scripturę. Interim nobis aliud de eo conatur persuadere Georgius Cassander. Idem Theodoretus episcopus & scriptor suo tempore clarissimus ostendit in suę historię Ecclesiasticę libro 1, cap. 7, quomodo ex iussu Imperatoris determinari controuersiam Nicęi patres ex Apostolicis, Euāgelicis & propheticiis libris: & in hac sententiā multa reperiuntur apud eundē in libro 1 toto Historię suę. Ita legitur cap. 12, alienas uoces à Scripturis planē exclusas à synodo fuisse: & li. 2. ca. 22, ostēdit, Damasi fidem fundatam in doctrina Apostolorum. Sed in his partibus & earum prolegomenis, produxi interdum quædam ex ipsius historia Ecclesiastica. In eadem eruditē commonstrat, unde sit Papistarum aqua lustralis, quam ex libro historię ipsius Ecclesiasticę 3, cap. 16, cognoscimus non ex traditionibus, sed ex gentiliū more & consuetudine originem ducere. Nunc, quia nondum in unum uolumen uel in certos tomos congesta opera Theodoreti extāt, necdum omnia Latinē prodierunt, quædam saltem ex eius commentarijs in epistolam Pauli proferam.

Ille locum quem contra nos pontificij urgent, 2 ad Thessalon. 2, Fratres stete & tenete traditiones quas didicistis siue p sermonē, siue p epistolā nostrā, &c. sic exponit: Habetis doctrinæ regulam, sermones, quos uobis tradidimus, quos & pręsentes uobis prędicauimus, & absentes scripsimus, &c.

En ille contra Osum, Lindanum, Peresium, Perionium, Andradium, Asotū, Staphylum, Canisium, Cithardum, Cassandrum & alios manifestē docet, eadem ubique Apostolum prædicasse & scripsisse, eademq; scripsisse in literis quæ illis prædicauerit.

Idem in 1 caput ad Romanos, super illud, Euangelium promisit antea per prophetas suos in scripturis Sanctis, &c. Plenum est uetus Testamentum ijs quæ à Deo prædicta sunt. Illud autem Sanctis, nō temerē, sed primū quidem ut doceret, se etiam ueterē agnoscere Scripturam, deinde quoq; ut omnem alienam Scripturam secerneret ac se pararet. Ea enim sola Scriptura est, q; à Deo inspirata est, utilitatem in se continet, &c. Hoc ille quoque prolixius super 2 epistolę caput 3 ad Timoth. ubi ait: Quia Apostolus dicit,

dicit, Omnis scriptura diuinitus inspirata est utilis ad docendū, &c. distinctione utens separauit scripta humane sapientiæ, Scripturam aut diuinitus inspiratam nominauit spiritalem. Gratia enim diuini Spiritus locuta est per prophetas & Apostolos. Deus est ergo Spiritus sanctus: siquidē uerē, ut uult diuinus Apostolus, à Deo est inspirata Scriptura spiritus, &c. Hic duo agit. Primò, ostendit omnem Scripturam extra illam scripturam Diuinam utriusq; Testamenti esse humanam, & alienam, separandamq; ab ea: deinde, probat ex Scriptura Spiritum sanctum esse Deum. Ergo hoc non ex traditionibus petitur, ut Papistæ loquuntur.

Item super caput 15, super illud, Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, &c. Deus (ait) nostræ utilitatis curam gerens, & doctrinam nobis scriptam præbuit, & quæ à sanctis narrata sunt, in scriptis conseruauit, &c. Hæc uerba notent pij lectores contra Papistas, Osium, Asotum, Lindanum, Perionium, Andradium, duos Ioannes Fabros, alterum Constantensem suffraganeum, & deinde Viennensem episcopum, alterum monachum concionatorem Augustanum in cathedrali ecclesia: Fredericum Nauseam, Michaellem Helsingium, Sidonium, Iulium Pflugium, Ioannem Fiscerum Rossensem episcopum, Polum Cardinalem, Martinum Pesium, Gropperum, Billikiū, Horstium, Matthesium, Coclaum, Staphylum, Lautherium, Alberiū, Sonium, Cassandrum, Vuicelium, Butingerū, Cithardū, Canisiū, & reliquos impios Iesuitas & monachos, qui aiunt Scripturam non esse scriptā iussu Dei, & multa extrare in traditionibus nobis necessaria ad salutem, quæ non extrant in Scriptura Diuina. Sed iste ait, Quæ à sanctis narrata sunt, in Scripturis conseruauit, &c. En illa in Scripturis conseruata extant, ubi igitur traditiones? Illæ certè perierunt, Scriptura autem mansit, & permanet in æternum.

Contra argumentum Papistarum dicentium aliud in sermone, aliud in epistolis tradidisse Apostolos, sic ex loco Apostoli 1 Corinth. 15, Notum uobis facio fratres Euangelium, quod prædicauimus uobis, quod & accepistis, in quo & statis, & per quod saluamini, qua ratione prædicauerim uobis, &c. concludit, dicens: Volo uobis in mentem reuocare Euangelium, quod à me inter uos prædicatum est, quod prompto quidem & alacri animo suscepistis, quæ autè ex eo oritur salutē expectatis. Id autè uobis in memoriā reuoco, uolens eius scopum & institutum ostendere, &c. Idem igitur docuit in scriptis, quod in sermone.

Idem Theodoretus in 1 Corinth. 4, super illud, Timotheus uos communefaciet uias meas quæ sunt in Christo, sicut ubiq; in omni

ecclesia doceo, &c. Non dicit (ait) Timotheum eos esse docendum, sed in memoriā reuocaturum. Et mox: Adiecit autem, quod etiam ecclesijs omnibus eandem doctrinam præbere consueuerit. Idem in 2 Corinth. 1, caput, super illud, Non alia scribimus quàm quæ legistis, &c. Quæ uos præsens docui, ea & absens mitto, & in omne quod deinceps secuturum est tempus prædicaturum spero. Et postea: Ipsos uocat in testimoniū, quod minime dubiam ac ambiguā eis prædicationē præbuerit, ut qui eadem semper docuerit, & mutare nihil sustinuerit. Et mox dicit: Sermo de Dei filio, quæ prædicamus ego, Syluanus & Timotheus, nullā habuit dissensionem aut dissimilitudinem, nec hæc quidem aliquādo, aliquando uerò alia prædicamus: sed uobis eandem doctrinam præbuimus. Idem in 2 Corinth. 10, super illud, Tales sumus absentes per epistolas, quales præsentem in facto uel sermone, &c. Possumus Apostolicæ dignitatis magnitudinem aperire, & res ostendere literis consentire. Idem in 1 Corinth. 15, super illud, Notū uobis facio Euangelium, quod prædicauimus uobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, &c. Volo (ait) uobis in mentem reuocare Euangelium, quod à me prædicatū est inter uos. Id uobis in memoriā reuoco, uolens eius scopum & institutum ostendere. In eundem locū sic scribit Primasius: Capitulatè ea quæ eis prædicauerat, ad memoriā reuocat.

Idem Theodoretus contra traditionem Epiphanijs & Papistarum apertè scribit super epistolę ad Timoth. cap. 3: Post leges episcopales, eas scribit quæ diaconis cōueniunt, prætermittis presbyteris: sed, ut dixi, eosdè olim uocabant presbyteros & episcopos: eos autè qui nunc uocantur episcopi, nominabāt Apostolos, &c. Hæc probat ex uerbis Scripturæ, Philip. 2. Idem dicit in cap. 1 ad Titum. Primasius quoq; discipulus Augustini idem dicit in commentarijs in epistolas Pauli in 1 ad Timoth. 3, aiens, Quæritur cur de presbyteris nullā fecit mentionē. Sed in episcopis etiam comprehenduntur presbyteri: quia secundus & penè unus gradus est, sicut multis Scripturarū testimonijs cōprobatur. Et in caput 1 ad Titum, ipsum dicit episcopum, quæ antea presbyterum nominauit.

Idem Theodoretus in 1 ad Timoth. 3, cap. contra opinionem & fictam traditionē uel sententiam Hieronymi, sic ait: Virginitatem nec Græci exercebant, nec admittebant Iudei. Liberorū enim procreationem, benedictionem existimabant. Quoniam ergo illo tempore non facile inueniri poterant qui castitatem exercerēt, ex ijs qui uxores duxissent, eos qui temperantiam honorassent, iubet ordinare. Illud autem, Vnius uxoris ui-

rum, mihi uidentur quidem rectè dixisse. Olim enim consueuerant Græci & Iudæi cum duabus, & tribus, & pluribus etiam uxoribus simul iungi lege matrimonij: quin etiam nunc cum leges Imperatoriæ prohibeant duas simul uxores ducere, rem habet cum concubinis & meretricibus. Dixerunt ergo diuinum dixisse Apostolum, cum qui cū una sola uxore pudicè cohabitāt, dignū esse, qui ordinetur episcopus, non enim secundum reijcit matrimonium, qui illud sæpe iussit fieri, &c. Hæc uerba notent pij lectores contra impios Papistas, & eorum falsam super illum locum interpretationem.

Theodoretus quoq; in istis commentarijs in caput 3 ad Romanos, in caput 2 ad Galatas, in caput 2 ad Ephesios, & alibi scribit expressis uerbis, sola nos fide iustificari corā Deo, quia utitur in citatis istis locis expressè uoce Sola. Sed quomodo reliqui omnes patres hoc quoq; asseruerint, proprio libello edito à Doctore Vuigando, satis à me demonstratum est.

CHRYSOSTOMVS.

Hunc magnum uocat Theodoretus, & nimijs laudibus euehit Nicephorus, scribitq; de quodam Isidoro Pelusiota, qui illum contra Theophilum & Cyrillum publicis scriptis defenderat. Nā habuit cū Epiphānio & Theophilo controuersiam, & (ut scribit Socrates libro 6, capite 5: item, cap. 15 & 18) fuit nimium præceps in arguendis potētiorū uitijs, suisq; indulgit affectibus. Nec opinor receptum esse à Papistis, quod dicit, angelos Deum non plenè cognoscere, homilia 14 in 1 caput Ioannis, & quod in prologo commentarij in Ioannem tradat, angelos ex concione Baptistæ didicisse.

Habet & idem opinionem contra alios sui temporis doctores, quod ægroti (quos tūc Clinicos uocabant & baptizabant, licet sic etiā & Imperatores erāt baptizati) nō essēt baptizādi, homilia 1 in Acta Apostolorū.

Sed nunc audiemus quid ille de traditionibus habeat. Homilia 4 in 2 ad Thessalonicenses, cap. 3, tomo 4. Hinc patet, ait, quod nō omnia per epistolam tradiderit, sed multa etiam sine literis. Eadem fide digna sunt tam illa quā ista. Itaq; traditionem fide dignam putamus. Traditio est, Nihil quæras amplius, &c. Idē eodem tomo, homilia 3 in 2 ad Timoth. cap. 1: Non modò per literas, sed etiam uerbis discipulo quæ essent agenda, dictauit: quod plurimis alijs in locis ostendit dicens, (2 Thess. 3) Siue per uerbum, siue per epistolā quasi per nos missam. Hoc & hic multo magis fecit. Ne igitur minus aliquid doctrinam habere putemus, plurima illi absque scripto tradidit, quæ illi modò

ad memoriam reuocat dicēs, Formā habeo sanorū uerborum quæ à me audiuisti, &c.

Idem in Acta Apostolorum homilia 45, tomo 3: Memores, inquit Apostolus, sermonis Domini, quem dixit, Beatius est dare quā accipere. Vbi dixit? Forſan absq; Scriptura tradiderunt Apostoli, uel ex alijs quis colligere poterit, &c. Hæc ex illo.

Quod ad locum ad Thessalonicenses attinet, puto illum satis in prima Parre explicatum esse in Basilio, & diximus etiam in Prolegomenis de eodem aliquid. Itaq; nihil ad illum respondemus, quā hoc, admodum ridiculum esse illud Chrysostomi, quem in eo sequitur Theophylactus. Traditio est, Nihil quæras amplius. Sed si certò constaret de ulla aliqua obseruatione & doctrina, quod traditio esset, profectò illam susceperemus: uerū nec talis uel ab ipso Chrysostomo, quod ego sciam, potest dari, nec à Theophylacto, uel à quoquam.

Quantum ad alium locum ex epistola ad Timotheum prolatum attinet, sic respōdeo illi patri: Contrarium reperimus in prima epistola ad Timoth. cap. 3, ubi sic ait: Hæc scribo, sperans fore ut citò ad te ueniam: quod si tardius uenero, ut noris quomodo oporteat te uersari in domo Dei, quæ est Ecclesia, &c. En testatur Apostolus, se in hac epistola ad Timoth. mandata & institutionem episcopis dedisse, ut inde intelligant quomodo uersari debeāt in domo Dei, id est, Ecclesia. At quis dicet ista esse manca & inabsoluta? Profectò nec ipse Chrysostomus hoc auderet dicere, si adhuc in uiuis esset. Et quid euidētius & clari⁹ est, quā quod in posteriori ore ad Timotheum idem Apostolus de sufficientia Scripturarū disertè 2 Timoth. 3 dicit, Tu persistito in his quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt: sciens à quo didiceris, & quæ à puero Sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidē in Christo Iesu. Omnis enim Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad redarguēdum, & ad corrigendū, & ad institutionem quæ est in iusticia, ut integer sit homo Dei ad omne opus bonum apparatus & perfectus. En hic loquitur Paulus manifestè de Sacris literis, quod comprehendat Scriptura plenè omnem de uera pietate & salute hominis doctrinam. Ideo Græcus interpretes exponens hunc locum, putat Paulū ideo scripturarū Sāctarum meminisse, quod mox dicturus fuerit se interficiendum, perinde ac si dicere uoluisset, Habes ergo mei uicarios scripturas Sacras, quæ te leuare tibiq; prodesse poterunt, à quibus petas quæ à me uiuō petijsti, &c.

Et ipse Chrysostomus homilia 8 in locū illud secundè ad Timotheum, sic ait tomo 4. Quæ

4: Quæ tibi seneredita sunt: id est, credidisti hanc esse uitam. Et Scripturæ docent te ad salutem: quippe quæ agenda sunt, docent Scripturæ, & quæ non agenda. Audi quid idem alibi hic Apostolus dicat: Confidis te ipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, doctorem infantium: uides ut lumen eorum qui in tenebris uersantur, sit ipsa lex.

Quod si lumen sit qui literam declarat occidentem, quid erit spiritus ille uiuificans? Si uetus Testamentum lux est, quid putamus nouum, ubi tanta reuerata sunt? &c.

Ibidem homilia 9: Postquã illum undique adhortatus cõsolatusq; est, infert & ex Scripturis solatia omnibus perfectiora. Itẽ: Vtilis ad docendum, si quid uel discere, uel ignorare opus sit, illic addiscemus, si arguere falsitatem, inde hauriemus, si corrigi, si castigari, ad exhortationem, ad solatium, si qd 20 delit, & oporteat adipisci, ex ea nihilominus discimus. Vt perfectus sit homo Dei, nõ ergo sine illa perfici potest. Pro me, inquit, Scripturas habes: si qd addiscere cupis, hinc poteris. Si autem Timotheo ista scribit sancto Spiritu pleno, quãto magis nobis dicta putare debemus? &c.

En & hic dicit cum Græco paraphraste, Habes pro me (scilicet qui propediem morior) Scripturas, hoc est, mei uicarias, &c. Ergo 30 in locum Apostolorum succedere Scripturæ, quibus credere debemus, & non successionibus uel alijs traditionibus, &c.

Habemus quomodo sibi ipsi contradicat bonus uir, sed redimus ad Apostolum, qui in epistola ad Romanos commemorat, se diu cupiuisse Euangelium annunciare Romanis, sed impeditum, nõquam uenire potuisse: at ut haberet etiam fructũ inter ipsos, paratum esse & Romanis euãgelizare, scripta nimirum epistola. Idem ad Ephesios capite 3: Scripsi paucis, inquit, ex quibus potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, &c. En hic testatur Paulus apertissime intellectam Euangelij Christi duobus primis capitibus ad Ephesios exposuisse.

Ad locum ex Actis prolatum, Beatius est dare quàm accipere, &c. id responsi damus, quia Chrysostomus ait, Forſan hoc absque 50 Scriptura tradiderunt. Ergo dubitauit: deinde & hæc addit, Vel ex alijs (scilicet Scripturis) quis colligere poterit, nempe istius sententiæ sensum, &c. Et quid obsecro, potest clarius dici? an ne hæc gnomen potest ad multos Scripturæ locos transferri, Date & dabitur uobis: item, Hilarem datorem diligit Deus, &c. & ad alios?

Deinde fatemur non omnia Christi dicta & facta esse scripta, ut Ioannes fatetur: ea 60

tamen ait esse scripta, quæ ad fidem & ad salutem sufficiant, cap. 20. Quid igitur ultra quærimus? Interim Papias hic de Marco refert ex Ioannis quem seniore uocat, relatione, apud Eusebium libro 3 Ecclesiast. histor. cap. ultimo: Marcus cum Petri esset interpret, quæcunq; memoria retinuit, accuratè conscripsit. Et iterum idem de hoc uino: Cogitauit (Marcus) ne quid eorum quæ 10 audierat, omitteret, aut qua in re quod fallum esset, traderet. Notet hic lector, quod accuratè omnia conscripserit, & nihil omiserit. Hinc & Irenæus ait libro 5: Post obitum Petri ac Pauli Marcus discipulus ipsorum, & interpret Petri etiam ipse nobis ea quæ à Petro sunt prædicata, in scriptis reliquit. Et ipse Petrus ait in fine primi capituli, se summam prædicationis Euangelicæ, quæ aliquando eis prædicata fuit uerbo, cõprehendisse, dum inquit, Hoc est autem uerbũ, quod per Euangelij prædicationem delatũ est ad uos, &c. Vnde etiam colligitur, quod idẽ epistola tradiderit, quod antea sermone.

Lucas etiã in initio sui capituli primi uel potius in proœmio sui Euãgelij dicit, se nõ singula, sed omnia, nimirum quæ ignorari non possunt, citra salutis ueræq; fidei aut religionis dispendium scripsisse. Visum est mihi, ait, & Theophile, persequendo ab initio 20 omnia deinceps tibi scribere, ut cognoscas earum de quibus edoctus es, rerum certitudinem, &c. En lector rationem cur scripserit Lucas, nepe ut istius sit certus quod ex traditione & prædicatione didicerat. Ergo certitudo doctrinæ Christianæ uenit ex Sacris literis, & non aliunde.

Habemus quàm incogitater multa Chrysostomus protulerit, sed de sufficientia scripturæ Sacræ audiamus ipsum etiam Chrysostomum. sic enim ait homilia 3 de Lazaro & diuite, tomo 2: Instrumenta Christianorũ, sunt Apostolorũ prophetarumq; libri, ac omnis Scriptura diuinitus inspirata.

Idem sermone uel homilia 2 ibidem, Dogmata (inquit) sana salutiferaq; nõ à demonibus, sed ex scriptura Diuina licet exactè discere, &c. En si exactè discuntur dogmata sacra ex Scripturis, & illæ sunt instrumenta Christianorũ, qd q̃so amplius requiruntur traditiones? Idẽ homilia 4 de Lazaro & diuite: Quæcunq; loquuntur Scripturæ, Dominus locutus est, pinde etiã si mortuus resurgat, uel angelus de cælo descendat, maximè omnium credẽdũ est Scripturis. Et mox: Ne quæramus hæc audire à mortuis, q̃ multo clarius nos docet Sacræ literæ. Nam si cognouisset hoc Deus, q̃ mortui excitati uiuẽtib. essent pfuri, nequaquã omisisset, neq; tantũ lucrũ præstaret q̃ cuncta nobis utilia p̃curat, &c. En in Scripturis locutus est Dominus, teste

Chrysostomo, etiam si falsè asserat Osius Polonus cum Asoto & Perefio, quòd præter iussu Domini scripserint Apostoli. Deinde uide hìc quòd dicit omnium maxime Scripturis esse credendum. Credamus igitur potius scripturis Sacris, quàm traditionibus & hominum commentis.

Idem tomo 3, homilia 86, in caput 20 Ioannis, super illud, Hæc autem scripta sunt, &c. Illi hoc considerarunt, quòd qui his nò crediderit, neque pluribus credet: qui uerò hæc acceperit, non indigeret pluribus ad fidem assequendam, &c.

Vides quòd dicat illum nullo indigere alio, qui acceperit ea quæ scripta sunt. Idè tomo 4, homilia 7 in epistolâ ad Corinthios, dicit non esse sapiendum supra id quod scriptum est.

Sed nunc libet quædam traditoria Chrysostomi excutere. Tomo 2, homilia 1 in Euangeliiu Marci, & tomo 3, in homil. de diuio Ioanne Baptista, dicit sine dubio ex traditione quadam principem monachorum Ioannè Baptistam esse ipsum quoq; monachū, &c. Sed hoc nos refutauimus Parte 1, libro 1, in Philone. Et Nicephorus & Damascenus, qui tamen in Chrysostomi uerba uidentur iurasse, apertè testantur primum fuisse monachum Antonium. Nec quoq; Scriptura dicit, quòd fuerit monachus Ioannes, aut nouum genus uitæ inuenerit, quod postea seruandum discipulis tradiderit, ut Dominicus & Franciscus fecere. Interim contra nostros ociosos monachos docet tomo 5, homilia 56 de Monachorum uita, quòd manibus olim & laborauerunt, & simul laborarent. Idem tomo tertio, homilia 8, in Ioannis caput 21 sic habet: (sine dubio ex quadâ traditione) Quòd si quis percunctaretur quomodo Iacobus sedem Hierosolymorū acceperit, responderem hunc totius orbis magistrum præposuisse, &c. Sed Eusebius ex Clemente Alexandrino contradicit, lib. 3, capite primo, aiens, Iacobum, quem & Iustum cognomento ueteres propter uirtutis prærogatiuam uocarunt, primum episcopalem Hierosolymitanæ ecclesiæ sedem sortitum esse scribunt. Clemens hoc in sexto Hypotyposeon libro sic scribens asserit: Petrus & Iacobus & Ioannes post assumptionem Saluatoris, quamuis ab ipso quoque Domino alijs essent prælati, gloriam tamè hanc sibi ipsis non uendicarunt, sed Iacobum Iustum Hierosolymorum episcopum constituerunt. Item, Eusebius eodem libro, capite 23, sic habet: In Iacobum fratrem Domini uertuntur, cui Hierosolymis ab Apostolis episcopalis sedes concredita fuerat, &c. En Chrysostomus dicit constitu-

tum episcopum Hierosolymis Iacobum à Christo orbis magistrum: sed Clemens longè illo antiquior, asserit à Petro & Ioanne post assumptionem Domini, huic ecclesiæ præfatum: Eusebius autem generaliter ab Apostolis. Habemus nunc, quantum ualeat ista traditio. Apocryphis interdū credit. Sic tomo 2, homilia prima, historiam quandam (quâ uocat nò incredibile) citat, atq; ex ea probat, Iosephum non fuisse domum intraret angelus ad Mariam: atq; cum postea iret ad montana, & elapsis aliquot mēibus rediret, ipsum uidisse grauidam Mariam, & increpasse eam. Illam uerò respondisse, Viuit Dominus, ego non noui unde sit hoc. Ideo ipsum timore correptū, uoluisse clam effugere, &c. Sed hæc ut Scripturæ tacent, imò uideantur aliqua ex parte contraria Sacris literis esse, præsertim quòd introduci-
tur Maria dicere, Viuit Dominus, nescio unde sit, meritò omittimus.

Sed una adhuc traditio apud Chrysostomum restat explicanda, quia illa plurimum habet roboris apud pontificios. Est autem hæc, sermone 3 in caput 1 ad Philippenses: Non frustra, inquit, ab Apostolis sanctum est, ut in celebratione uenerandorum mysteriorum memoria fiat eorum qui hinc discesserunt. Idem habet in homilia 69 ad populum Antiochenū, & statim in sequenti concione ad eosdem. Hinc inferunt pontificij uerè purgatorium esse.

Sed in priori loco, hoc est, sermone 3 in caput 1 ad Philippenses, ante ista de traditione citate uerba hæc præcedunt: Dic quæso, quæ spes esse poterit illis, qui cum peccatis suis eò hinc discedunt, ubi peccata exuere non licet? Donec enim erat in hoc seculo, plurimum fortè erat expectationis & spei, immutandos illos melioresque fore, &c. En peccatorib. dicit nihil prodesse, etiam si preces pro eis fiant. Sed mox sibi contradicit magnus ille uir, quia sic pergit scribere: Iuuenus ipsos pro uiribus, pro curamus ipsis auxilij modicum, attamen iuuenus. Quomodo & qua ratione? precantes adhortemur & alios ut pro eis orerent, pauperibusq; indefinèter eleemosynas demus. Habet illa res nonnihil consolationis. Audi quid dicat Deus: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter David seruum meum. Si memoria duntaxat iustitiam ualuit: quomodo opera, quæ pro tali fiunt, quid non potuerunt, &c.

En hìc dicit illos tamen iuari debere, & modicum auxilij eisdem procurari, de quibus antea dixerat, quòd ipsis non esset spes reliqua post mortem. Interim uerba ista, Modicum auxilij: item, Habet res illa moni-

non nihil consolationis, &c. indicant quendam dubitationem. Sed ut antea dixerat de iis qui cum peccatis suis hinc discesserant, quod nihil eis spei esset reliquum: ita loquitur in traditione illa sua, de iis qui hinc fide discesserunt. nam statim post istam recitatam traditionem sic ait: Nouerunt enim hinc multum emolumenti fieri, multumque utilitatis. Stante siquidem populo, & manus in caelos extendente, item sacerdotali uerendoque posito sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro istis orantes? Verum istud quidem de istis dicimus qui in fide discesserunt, &c. Itaque sic legitur in Liturgia Chrysostomi: Offerimus pro fideliter dormientibus, pro prophetis, patriarchis, Apostolis & martyribus. Et Epiphanius contra Aërium scribens sic ait: Pro prophetis, patriarchis, Apostolis & episcopis memoriam faciemus, simul pro iustis, &c. Ita etiam & Cyprianus libro 4, epistola 5, de Celerino martyre scribit: quem postquam miris laudibus a pietate & constantia celebrasset, ipsumque cum parentibus & propinquis martyrium subisse docuisset, atque ei eandem felicitatem gratulatus esset, sic tandem ait: Sacrificia pro eis (Celerino martyre & parentibus eius) semper offerimus, quoties martyrum passionibus & dies anniuersaria commemoratione celebramus, &c. Hinc idem Chrysostomus ait homilia 12 in Acta: Offeritur pro martyribus, & pro omnibus fidelibus defunctis, &c.

Quid hic mi lector, potest aliud significare uerbum Offerre, quam gratias agere? Sed uideamus quid post illam suam traditionem de oratione pro defunctis in sermone tertio in Philippensibus epistolae caput 1 deinceps habeat, sic namque pergit:

Rogemus pro defunctis omnibus, quemadmodum pro omnibus hominibus uiuentibus, pro furibus & latronibus: quia erit forsitan aliqua conuersio eorum. Quemadmodum itaque oramus pro uiuis istis, qui tamen nihilominus differunt a mortuis: ita & pro mortuis orari potest, &c. En obserua lector, quod nihil dicat hic de purgatorio, sed tantum suo more ita censeat pro defunctis, rum etiam malis orari posse, ut hic sit pro uiuis malis, pro quibus tamen ita rogari dicit, si forsitan conuerterentur. Ergo etiam non aliter oratur pro defunctis, quam si forsitan hoc illos iuuat, &c.

Ut igitur Chrysostomus dubitat an sint preces, ita ipse etiam Augustinus de purgatorio dubitat. Sic enim ait in Enchiridio, cap. 69: Tale etiam aliquid post hanc uitam fieri incredibile non est, & utrum ita sit, quaeri potest, &c. Et libro 21 de Ciuitate Dei, cap. 26: Sed siue ibi tantum, siue hic & ibi, siue a-

deo hic, ut non ibi secularia, quamuis a damnatione uenalia concremātem ignem transitoriae damnationis inueniant, non redarguo, forsitan uerum est, &c. Obsecro ut legat pius lector totum locum in Augustino: ego tantum particulam inde refero. Idem in libro de Fide & Operibus, cap. 16, de istis rebus sic ait: Siue ergo hic in hac uita tantum homines (scilicet per ignem quandam perueniant & transcant ad salutem) siue etiam post hanc uitam talia quaedam iudicia subsequuntur, non abhorret, quantum arbitror, a ratione ueritatis intellectus huius sententiae, &c. Notet lector ista dubitatoria uerba, siue hic, siue ibi, uel post hanc uitam: itē, Forsitan uerū est. Sic & Chrysostomus ait, Forsitan eos iuuat. Sic apparet quoque dubitare Hieronymum lib. 18, in caput ultimum Esaiæ, qui censet hanc Dei iudicio & scientiae relinquenda esse: attamen ait se arbitrari ad purganda igne opera Christianorum peccatorum moderatam & mixtam iudicis sententiam, &c. Et hic pater primò dicit Deo committendam rem: postea tamē arbitratur, id est, putat & opinatur, non pro certo credit, quia nullum fundamentum uel ex Scripturis, uel demonstrationes ex uerbo Dei habet: nec etiā satis explicitè dicit, quod illa opera talia sint in igne purgatorio post hanc uitam examinanda. Sed ut non loquitur de igne purgatorio, ita etiam non dicit quod post hanc uitam id fiat. Et si tale quid arbitraretur contigisse & contingere Christianis peccatoribus: profectò non dixisset, opera eorum igne probanda & purganda, sed animas aut corpora, &c. Sine dubio igitur ignem, extremum ignem intelligit. Item, Gregorius licet se diu in constituendo purgatorio macerasset: tamen ultimo Dialogorum libro, cap. 85, sic ait: Inter hanc autem pensandum est, quod tutior sit uia, ut bonum quod quisque post mortem suam sperat, sibi agi per alios, ipse agat dum uiuit per se, &c. En & ille dubitat.

Sed satis est ex Augustino, Hieronymo, Gregorio probasse, quod illi ipsi de purgatorio dubitarint. Adde etiā quod, locus quem ex 1 ad Corinth. 3, pontificij pro purgatorio adducit, iuxta contextum de purgatorio uel materiali igne intelligi non possit: tum quoque ipsi patres eum aliter intelligunt. Augustinus in Enchiridio & libris de Ciuitate Dei, ipsum de tribulatione intelligit: & hunc sequitur Primasius, & Beda: Chrysostomus cum Theophylacto de igne gehennae, Hieronymus de examine iudicij, Ambrosius de doctrina, &c. Theodoretus illud & de doctrina, & de examinatione iudicij intelligit.

Iam tecum considera lector, quomodo isti uiri dubitassent de purgatorio, aut tam dubitanter de eo scripissent, si quid certi de eo

de eo ex Sacris literis habuissent. Hinc Victor Papa rectè ait ad Theophilum 30 q. 5. cap. nec illud. Incerta quamuis uera sint, non tamen credenda sunt, &c.

Reuertimur ad Chrysostomum, qui in homilia 69 ad Antiochenum populum, eadem habet quæ antea adducta sunt, tantum quod ibi in initio de criminosis dicat, qui tartarum adierunt, pro quibus plorandum censet, & orandum, ut hoc tibi (uiuenti) prosit: quia hoc pacto terribilius deinceps peccatum uidebitur. Reliqua sunt similia. Ita in posteriori sermone & sequenti ad Antiochenos similiter quoque tradit orari pro malis uiuis, quia forsan aliqua eorum commutatio fiet, quando id (ait) rectius de functis uita dici potest, quia forsità prodest, &c. En rursus dubitationem patris. Sic inquit & Augustinus, Quia forsità uerum est. Idem homilia 21 in Acta: Ita que si preces pro illo (peccatore mortuo) faciamus cōtinuas, si eleemosynas demus, etsi indignus sit, nobis tamen Deus erit placator. Et ibidē: Dicamus ita offerri pro ijs qui in Christo defuncti sunt, ut sint gratiarum actiones, &c.

Ita Augustinus in Enchiridio, cap. 110, & in libro octo Questionum ad Dulcitiū, questione 2, dicit, orationes pro defunctis, pro bonis gratiarum actiones esse: pro malis, quod sit tolerabilior damnatio: imò si nihil pro sint (inquit) ut sint tamē hæ preces cōsolationes uiuorū. Ita Augustinus cū pro matre orat libro 9 Confessionum. dicit se scire quod matri sint remissa peccata: attamē ipsum orare ex charitate, quia hoc sibi ita placeat (foran quia dulce fuit recordari matris) & quia eā dilexerit. Hinc rursus Chrysostomus in homilia 41 super i ad Corinthios, Dubites (ait) nobis quoque si pro dormientibus offeramus, solatij quicquā accessurū? Et mox: Cōmunis totius orbis preces uictima sunt. Hinc pleni fiducia pro toto etiā orbe supplicamus, inter martyres, inter confessores, inter sacerdotes, mortuos recēsemus. Vnū enim corpus sumus, sicut mēbra alia alijs illustriora, undique ueniā ipsis impetrare licet, &c. Vides quod charitas ueteres patres mouerit, ut orauerint pro defunctis?

Sic quoque & Ambrosius dicit in Panegyrica oratione de Gratiano & Valentiniano Augustis, quod ipsos uita functos precibus, & pias ipsorum animas oblationibus prosequatur, quia ipsos dilexerit: etiam si nō dubitet de salute ipsorum. Nec aliud habet in oratione de obitu Theodosij, ubi inquit: Dilexi uirum, ideo prosequor eum usque ad regionem uiuorū, quod sua merita uocāt in montem sanctū Domini, &c. Videmus igitur quod zelo orauerint patres pro defunctis, & orari uoluerint: nempe ex affectu charitatis, ut Augustinus facit inquit de matre, Scio

Domine quod id feceris quod te rogo, scio quod d matri peccata dimiseris: sed uoluntaria oris mei suscipe, &c.

Dionysius Areopagita quidem docet pro defunctis orandum esse, idque multis probat uerbis: sed nusquam meminit, hoc propter ea fieri debere, ut animæ ex purgatorio redimantur: uerū quærit multas alias rationes, cur oratio illa sit retinenda, inter quas est charitas proximi uel præcipua: deinde propter futurā resurrectionem id fieri ait. Imò oratio illa apud Dionysium est potius gratiarum actio, quia ibidem petit, ut statim defunctus ducatur in sinum Abraham: (non ait, ut eripiat ex purgatorio) deinde sic ibidē legitur, Qui non sunt initiati & peccatores, isti hæc non precatur & optat.

Et quanquam explicauerimus satis, cur ueteres orauerint pro defunctis, ut uel inde minime possint purgatorium stabilire pontificij: tamen contra traditionem nuper à Chrysostomo scriptā de oratione pro defunctis, ex eodem Chrysostomo cōtrarium adferemus. Nam homilia 32 in Mattheum, tomo 2, sic ait, Cur post mortem tuorum, pauperes conuocas? cur presbyteros, ut pro eo uelint orare, obsecras? Non ignoro te respondurum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut propitium iudicem inueniat. Ergo de rebus flendum & ululandum arbitraris. Nōne uides quā maximē ipsi repugnas? Nam cū ipsum abijisse in prata florentia putes, ingentes aduersus ipsum fluctus tempestatis suscitās, &c. Hactenus de illa traditione.

Ineptè quoque tradit de uotis. Ait enim ad Theodorum Monachum, tomo 5: Tibi non competit ut nubas (angelorū societati adiunctus es) aut adulterij crimen incurristi. quod probat sic: Vxor subest uiro. Tu iam te dedisti Christo. Ergo non es tui iuris, sed illi tanquam uxor uiro obstrictus. Ergo non potes nubere. Sed quod ineptè hoc ex Paulo citet, pius lector expēdat, & de eo diximus in Epiphania Parte 1. Interim ille homilia 56, tomo 5, apertè docet, quod olim monachi laborauerint manibus. Id tamē non seruāt pontificij hodie: quid igitur alterum illud nobis obijciunt, cum hoc non seruent?

Chrysostomus hoc nomine accusat Theophilus, quod non pepulisset à Sacramento Eucharistiæ non ieiunos, sed etiam ipsos promississet participari. Verū ipse Chrysostomus hoc quasi pro magno reputans piaculo, se ualde excusat in epistola ad Innocētiū: & in altera epistola, de re eadē ad Cyriacū scribens audeat dicere hæc uerba: Si hoc uerū est, deleatur nōmē meum de libro uite. Ipse namque præcipit ieiuno stomacho sumēdam Eucharistiā, quando caput undecimum prioris epistolæ ad Corinthios exponit. Ita & Augustinus ait capite 6 epistolæ ad Iannu-

ad Ianuarium: Nunquid propterea (quod Dominus post coenam dedit) calumniandū est uniuersę Ecclesię, quod à ieiuniis semper accipitur? Hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christianorum prius Dominicum corpus intraret, quàm exteriori cibi. nam ideo per uniuersum orbem mos ille seruatus est. Item, Apostolus arguit quod mensis miscerent hanc coenam, illudque emendat, namque Saluator quò uehementius commendaret mysterij istius altitudinem, ultimum hoc uoluit insigere cordibus & memorię discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non præcipit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos ecclesias dispositorus erat, seruaret hunc locū. Nā si ille hoc monuisset, ut post alios cibos sumeretur, credo q. nemo hūc morē uariasset.

Cum uerò Apostolus de hoc Sacramēto loquens, dicit, Propter quod fratres, cū conuenitis ad māducandum, inuicem expectate: si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis: statim subtexuit, Cætera, cum uenero, ordinabo. Vnde datur intelligi, quia multum erat, ut in epistola totū illum agendi ordinem insinuaret, quem uniuersa p. orbē Ecclesia ab ipso ordinatū esse seruat, q. nulla morū diuersitate uariatur, &c.

Sed uide, statim sibi contrariū refert Augustinus, capite 7, inquit: Sed nonnullos probabilis ratio delectauit, ut uno die certo per annum, quo ipsam coenam Dominus dedit, tanquam ad insigniorem commemorationem post cibos offerri & accipi liceat corpus & sanguinem Domini. Idē habetur in Decretis, c. liquidō. distinctio. 2 de consecrat. Sed heus Augustine, si hodie licet post cibos sumere, cur non cras? Regnū certē Dei non uenit cū obseruatione, Lucę 17. Et quam tu Augustine dicas uniuersam per orbem Ecclesiam hoc obseruasse, & morū nulla diuersitate in hac re alibi uariare: tamen contrarium tibi libet adferre.

Socrates sic habet in sua Ecclesiastica historia libro 5, capite 22: Ægyptij Alexandriae vicini ac Thebaides sabbato agebant collectas, sed non more aliarum ecclesiarum Sacramenta percipiebant. Nam postquam fuerant epulati, & cibis impleti, circa uesperam oblatione facta communicabant: quia dicebant, se Domini factum imitari, q. facta coena Eucharistiam instituit, &c. Quorum factum Socrates non improbat, sed aliorum diuersę consuetudini opponit: ut testetur (quia hoc in isto capite facere decreuerat, & multis diuersis inter se oppositis consuetudinibus ecclesiarum probauerat) diuersos in ecclesijs ritus esse, qui pro lege suscipi non debebant, sed usurpan-

di erant prout uoluerimus. Eadem refert Nicephorus libro 12, cap. 32. ad eundem modum: nec ipse etiam in istis quicquam reprehendit, sed pro diuersa ecclesiarum consuetudine tradit. Sic etiam fractio panis non facta, huc potest referri.

Habemus nunc quomodo fluctuent, quā extra Scripturam aliquid tradunt. Sed hoc interim in Augustino obseruemus, quod dicat, Si ille (Christus) hoc præcepisset, ut post alios cibos sumeretur, credo quod nemo illum morem uariasset, &c. Sed iam præcepit tam ille quàm Apostoli sumi Eucharistiam sub utraque specie ab omnibus simul Christianis. Et hoc interim Papa & concilium Constantiense Tridentinumq. mutarunt & uariarunt. Quid igitur isti Augustino respondebunt? Sed properamus ad Augustinum.

AVGVSTINVS.

Non poterit negari, quod Augustinus etiam scribat de traditionibus. Interim uel in mille locis apertē & rotundē dicit, Scripturā nobis sufficere, nihil extra Scripturam suscipiendum, & quicquid contra Scripturam sit, anathema esse, &c.

Tomo 10 in uigilia Pentecostes, sermone 1, Augustinus uocat symbolum Apostolorum traditionem regulamq. fidei, quam discipuli Domini post Ascensionē Christi, cum abituri essent ad singulas quisq. nationes, tanquam formam siue normam futurę predicationis in commune statuerunt, ne localiter ab inuicem dissidentes, diuersum uel dissonum prædicarēt his qui ad fidem Christi inuitabantur: atque hanc ita credentibus dandam regulam esse constituūt, &c. Verū cum symbolum Apostolicum sit per omnia Scripturis consonum, libenter istam suscipimus traditionem. Quod etiam ipse probat nono libro de Symbolo uel regula fidei ad catechumenos, cap. 1.

Dicit etiam tomo 7, lib. 2, contra Donatistas, cap. 7, traditionem esse: & antiquam consuetudinem de non repetendo Baptismate in ijs qui legitimē baptizati sunt, licet ad hæresim defecerint, & postea tamen reuertatur ad Ecclesiā. Et credo (ait) illā ex Apostolica uenire traditione, sicut multa inueniuntur neq. in literis eorum, neq. in cōcilijs posteriorum, & tamen, quia per uniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis Apostolis tradita & commendata esse creduntur, &c.

Ibidem libro 5, cap. 23: Apostoli autem nihil exinde præceperunt, sed consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum traditione exordium sumpsisse credēda est, sicut sūt multa alia, quæ uniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur,

creduntur, quanquam scripta non reperiantur, &c.

Sed hic prius de traditione, quæ opposita est Cypriano, agemus. Cerrè si hæc pro certa & uera ubique fuisset habita traditio, non se tam audacter ei opposuisset Cyprianus cum octoginta episcopis in synodo collectis, ubi quisq; contra illam, suas ferè rationes profert. Et Cyprianus ad Pompeium aduersus epistolam Stephani, Illa, ait, tenenda sunt, quæ scripta sunt. Si enim nutauerit in aliquo ueritas uel uacillauerit, ad originem Dominicam, & Euangelicam, & Apostolicam traditionem reuertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Et mox: Vnde est ista traditio, utrum ne de Dominica & Euangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atq; Apostolis ueniens? Ea enim facièda esse quæ scripta sunt, testatur & proponit ad Iesum Naue dicens, (Iosue 1) Non recedat liber legis huius ex ore tuo, sed meditaberis in eo die ac nocte, ut obserues facere ea omnia quæ scripta sunt. Item: Mittens Dominus Apostolos, mandat baptizari gentes et doceri, ut omnia obseruent, quæ ille præcepit, (Matthæi 28.) Quid ergo in illis traditur, obseruetur. Si in illis traditur epistolis, & Actibus Apostolorum, & Euangelij præcipitur aut cõtinetur, ut à quacunque hæresi uenientes baptizentur, sed tantum manus illis imponantur in poenitentiam: obseruetur etiam hæc sancta traditio, &c. Vnde concluditur traditionem non scriptam obseruari minimè debere. Interim ipse Augustinus non fuit nuda illa quam ibidem recitat, traditione cõtensus, sed etiam eam ex Scripturis probat. Vnum est enim Baptisma, ait Apostolus. Si iâ est unũ, idq; si factum sit in ueritate, profectò reiterari non debuit. Imò si iam esset in ueritate, factum Baptisma, etiam si à nequam, etiam si ab hæretico & impio administratum fuisset, uerum & ratum tamen est, alioqui institutio penderet à dignitate porrigentis potius, quàm ab institutione autoris: & quia tunc semper dubitatio esset de digno ministro, Baptisma hoc pacto nunquam fieret. Christus est autor Sacramentorũ, institutor, comprobator, isq; porrigit per manum ministri. Quicunq; igitur secundum Christi institutionem baptizati sunt à quocunque etiam, uerè baptizati sunt. Nam Christi institutio & traditio eius atq; Apostolorũ scripta hic consideratur, non homo, uel creatura, &c. Habemus itaq; quòd etiam ex Scripturis, & deinde solidis rationibus se opposuerit Cypriani opinioni primò Cornelius, deinde & Augustinus, probantes suam traditionem ex Scripturis, iuxta petitionem & postulatio-

nem Cypriani.

Quantum uerò ad posteriora Augustini dicta, quibus probat illa quæ per uniuersam Ecclesiam obseruantur, ex Apostolica traditione esse, attinet, dicit illam de Baptismo te reiterando fuisse receptam consuetudinem. Interim ibidem libro 3 contra Donatistas, de Baptismo, capite 5 ait: Cedat consuetudo ueritati, & error ueritati manifeste. Hinc idem sic ait eodem tomo contra Cresconium Grãmaticũ, lib. 1, ca. 32 & 33: Proinde quamuis huius rei (de repudiata in ijs qui ab hæresi ueniebãt rebaptizatione) ceterè de scripturis canonicis non proferatur exemplũ: earũdem tamẽ Scripturarũ etiã in hac re à nobis tenetur ueritas, cum hoc facimus quòd uniuersæ placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Diuinarum scripturarũ commendat autoritas. En Scripturarum autoritas commendat Ecclesiam, sic alibi ait, Ecclesiam nobis commendare Euangelium. Ergo Euangelium, id est, scriptura canonica & Ecclesia sunt correlatiua, quòd ex hoc loco discat pius lector, ut quoniam Sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli meruit, huius obscuritate quæstionis eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate Sancta Scriptura (nota) demonstrat. Si enim dubitas, quòd Ecclesiam, quæ per omnes gentes numerositate copiosissima dilatatur, hæc sancta scriptura commendat, (nota rursum) neq; enim si adhuc dubitares, esses in parte Donati, multis & manifestissimis testimonijs ex eadem autoritate prolatis onerabo.

De Baptismate puerorum disputans Augustinus libro 5 contra Donatistas, ca. 23 & 24, tomo 7, sic inter alia ait: Si quispiam in hac re auctoritatem diuinam quærat, quam quòd uniuersa tenet Ecclesia, nec cõcilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum reuocissimè creditur: tamen ueraciter conijcere possumus, quid ualeat in paruulis Baptismi sacramentum, ex circumcisione carnis, quam prior populus accepit.

Nec tamen ista Augustini opinio uel nobis uel etiam alijs pijs satisfaceret, nisi periretur probatio pædobaptismi ex Scripturis: quia Christus ait, Sinite paruulos uenire ad me. Item alibi legitur: Ero Deus tuus & seminis tui post te, &c. Item: Generationi iustorum benedicetur, &c. Ex his & alijs potest quoq; pædobaptismus comprobari.

Nunc ad duas epistolas tendimus, quas ad Ianuarium scripsit. In prima epistola, quæ est ordine 118 capite 1: Primò itaq; tenere te uolo, quòd est huius disputationis caput, Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Euangelio loquitur, leui ingo-

nos subdidisse & sarcinae leui: unde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione praestantissimis, societate noui populi colligauit, sicut est Baptismus Trinitatis nomine sacrat, & communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis canonicis comendatur, &c. En illis tantum caeremonijs uoluit onerari suos Christus, quae in Scripturis habentur. Quid tu interim Augustine alia extra Scripturam, quasi ex traditione adferre conaris? Et dicant nunc pontificij, quomodo sua tam multa Sacramenta (ait enim hic, Si quid aliud ex Scripturis) probabunt ex Scripturis, quomodo suas tam multas institutiones, caeremonias & id genus alia probaturi sint uel ex Scripturis uel aliunde? Verum mox sibi quasi contradicere uidetur Augustinus, dum sic pergit: Illa autem quae non scripta, sed tradita cultodimus, quae quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi uel ab ipsis Apostolis, uel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri, sicut quod Domini passio & resurrectio, & ascensio in coelum, & aduentus de coelo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrit, quod seruatur ab uniuersa quacunque se defundit Ecclesia, &c. Nota rursus, Si quid aliud est, in singulari.

Quomodo igitur illa multa festa & prope modum infinita, quae etiam non ubique in ecclesijs Orientis simul & Occidentis obseruata sunt, defendunt pontificij? Quomodo alias superstitiones & infinitas obseruationes defendunt? Publice in ecclesia quotannis Euangelia recitare, & explicare ea semel quae de natiuitate, passione, resurrectione, ascensioneque Christi & aduentu Spiritus sancti extant; atque hoc nomine pro istis in nos collatis beneficijs gratias agere publicas, est pium & Christianum. Interim annotatum est in prima Parte, & postea hoc clarius ex Socrate patebit, quomodo non ab Apostolis sint profectae festorum istorum institutiones, sed zelo quodam ab hominibus pijs assumptae fuerint: adde, quod ipse Augustinus dubitet unde non sint, siue (ait) ab Apostolis, siue a plenarijs. Sed pergamus reliqua in eadem epistola percurrere. Sic enim ait capite 2 eiusdem primae epistolae ad Ianuarium: Alia uero quae per loca terrarum regionesque uariatur, sicuti est, quod alij ieiunant sabbato, alij uero non, alij quotidie communicant corpori & sanguini Domini, alij certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi sabbato tantum & Dominico, & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc

genus habet liberas obseruationes, nec disciplina ulla est in his melior graui prudentique Christiano, quam ut eo modo agat quo agere uideat ecclesiam, ad quacunque forte deuenierit. Quod neque contra fidem, neque bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, societate seruandum est, &c. Mox probat de consilio Ambrosij idem consulentis Monicae matri Augustini, ut Romae ieiunet sabbato, Mediolani non ieiunet: ad quamcumque ecclesiam perueniatur, eius morem seruandum esse.

Item mox cap. 4: Sit aliquis peregrinus eo forte loco, ubi perseverantes in obseruatione Quadragesimae, nec quinta sabbati lauant relaxantque ieiunium. Non inquit, Hodie ieiunabo. Quæritur causa: Quia non fit, inquit, in patria mea. Quid aliud ille, quam consuetudinem suam consuetudini alterius praepondere conatur? Non enim mihi de libro Dei recitaturus est, aut uniuersae quacunque dilatatur Ecclesiae plena uoce certabit, aut ostendet istum contra fidem facere, se autem secundum fidem, moresque hinc optimos, aut illum uiolare, aut se custodire conuincet.

Capite 5, de Sumptione Eucharistiae & ieiunio, interrogatus sic respondet: Ad haec ita respondeo, ut quid horum faciendum sit, si Diuinae scripturae praescribit autoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus: utiam non quomodo faciendum, sed quomodo Sacramentum intelligendum sit, disputemus. Similiter enim si quid horum tota frequenter Ecclesia. Nam hoc quin ita faciendum sit, disputare insolentissimae insaniae est: & in eo quod per loca regionesque uariatur, faciat quisque, quod in ea ecclesia in quam uenerit, inuenit. Non enim quicquam eorum contra fidem aut contra mores hinc uel inde meliores fiat.

His enim de causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores uel emendari oportet quod perperam fiebat, uel institui, quod non fiebat.

Obseruemus hic rursus contra pontificios uerba illa, Totum hoc genus liberas habet obseruationes: item, Quicquid neque contra fidem neque bonos mores hinc inde meliores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur societate seruandum est, &c. Sed iam fides est ex auditu, auditus per uerbum Dei. Hinc recte ait idem Augustinus libro 19 de Ciuitate Dei, capite 18: Ex canonicis scripturis concepta est fides, ex qua iustus uiuit, per quam sine dubitatione ambulamus, &c. Quod ergo est contra fidem, illud etiam est contra Sacras literas, &c. Ideo rursus in praedicta epistola eadem ferè uerba repetit, dicens: His de causis, id est, aut propter fidem, aut propter mo-

pter mores emendari oportet quod perperam fiebat, uel institui quod non fiebat, &c.

En mi lector, ille dicit propter fidē posse illud mandari quod perperam fit, dixerat etenim antea, Non enim quicquam eorum (scilicet quæ ita diuersa per regiones obseruantur) contra fidem aut contra mores hinc inde meliores, hoc est, contra decorū & honestum fiat. Itaq; quod contra fidem est, id est, quod est contrarium Sacris literis, & inde originē non ducit, emendari debet. Emēdantur igitur omnia sua Papistæ quæcūq; ferē habent in suis impijs conuenticulis, tēplis & monasterijs: quia fidei, hoc est, Sacris literis repugnant.

In hac epistola satis apertē indicat, suo tēpore ieiunium fuisse, non prandere, &c. Sed Chrysostomus de tali ieiunio ait tomo 1, homilia 8 in Genesim, non tam placere ieiuniū à cibis, quā à uitijs, & hæc uerba addit: In hoc nos exerceamus, & non ut pleriq; existimant, in hoc definiri ieiunium si ad uesperam usq; inpransi maneamus. Non hoc est quod queritur, sed ut cum ciborum abstinentia & à cæteris absteineatur, quæ nocere possunt, & spiritualibus magis uacetur.

In sequenti epistola ad Ianuarium, quæ est 119, cap. 19, sic contra superstitionē & multitudinem cæremoniarum & traditionū humanarum & pontificiorum inquit: Hoc nimis doleo, quia multa quæ in Diuinis libris saluberrima præcepta sunt, minus curantur, & tam multis præsumptionib; sic plena sunt omnia, ut grauius corripiatur, q̄ per oſtendat suas terras nudo pede tetigerit, quā qui mentem uinolentia sepelierit. Omnia itaq; talia, quæ neq; Sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine uniuersæ Ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariātur, ita ut uix aut omnino inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, uel facultas tribuitur, sine ulla dubitatione rescādā existimo. Quānis enim neq; hoc inueniri possit, quomodo cōtra fidē sint ipsam tamē religionē, quā paucissimis & manifestissimis celebrationū sacramētis misericordia Dei liberā esse uoluit, seruilibus onerib; præmūt: ut tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiā si tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiiciuntur. Sed Ecclesia Dei inter multam paleam multaq; zizania cōstituta, multa tolerat, & tamen quæ sunt contra fidem uel bonam uitam, non approbat, nec tacet, nec facit, &c.

Si hæc de suo dixit tempore sanctus pater Augustinus, quid obsecro diceret, si ho-

die rediret, & uideret infinitas Papistarum cæremonias & præsumptiones pontificum Romanorum, & aliorum: deniq; monachorum uarios ordines, mores, religiones: imò plurima statuta ex eis rescādā esse censeret. Et interim nobis uitio uertunt, quod ab iectis Missarum cōpilationibus & alijs, hoc assumamus in nostris ecclesijs qd̄ fidei nō repugnet: hoc est, quod sit consonum Sacris literis, tamen quia religionem Christianam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis liberam esse uoluit Christus, seruilibus oneribus non esse Ecclesiam premendā, quod plus esset quā Iudaicū, ait. At quomodo omnia in Missis & alijs apparatus per figuras, inuolucra, & signa in Papatu agāt, & nihil manifestē proferāt, notum est. Augustinus dicit, manifestissimis sacramentis & paucissimis liberā esse Christianam religionem, si autem Dionysius & falsus Basilus dicit, multa Ecclesiæ mysteria esse tacita & tecta, quæ prophane multitudini nō oporteat reuelari. Sed uideamus & expendamus ex eadem epistola plura.

Cap. 15 ait, morem Ecclesiæ fuisse, ut Paschatis festo ad Pentecosten relaxatis ieiunijs stantes in Ecclesia orauerint, quod dicit signum fuisse resurrectionis: & cani Alleluia, ad significationem, quod laudāus sit Deus, &c. Tales cæremoniæ sunt & fuerūt adiaphoræ.

Item capite 16: Miror sanē, quid uolueris ut de ijs tibi aliqua conscriberem quæ uariē per diuersa loca obseruantur, cum & nō sit necessarium, & una in his saluberrima regula retinenda sit, ut quæ non sint contra fidē, neq; contra bonos mores, & habēt aliquid ad exhortationē melioris uitæ, ubicūq; institui uidemus, uel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliorum infirmitas non ita impedit, ut detrimentum sit. Si enim eo modo impediat, ut maiora studiorum lucra speranda sint quā calumniatorū detrimenta metienda, sine dubitatione faciendum est, maximē illud, quod etiam de Scripturis defendi potest: sicut de hymnis & Psalmis canēdis, cum ipsius Domini & Apostolorum habeamus documenta & exempla, & præcepta, &c.

En hīc rursus dicit id & institui posse, uel institutū retineri debere, quod nō sit contra fidem: id est, non repugnet Sacris literis. Adde quod dicat, hoc omnium maximē esse in ecclesijs faciendum & retinendū, qd̄ de Scripturis defendi potest: quasi dicat, etiam si alia possent ex traditione probari, nō tam curemus illa quā quæ ex Scripturis probantur. Sed nunc uideamus quomodo ipse

do ipse quoque quandam traditionem, quae Romae suo etiam tempore Apostolica habebatur, refuter. Percurremus igitur epistolam quam ad Casulanum scripsit, & eius sensum examinabimus.

Epistola 86 ad Casulanum: Etiam Dominico die non illicitum esset ieiunare. Interim si quis tamen hunc diem ieiunio decernendum putauerit, sicut quidam ieiunantes sabbato obseruant, non paruo scandalo Ecclesiae erit: nec immerito. In his enim rebus, in quibus nihil certi statuit scriptura Diuina, mos populi Dei & instituta maiorum pro lege tenenda sunt, &c.

Hic ostendit ieiunium fuisse non praedecere, & docet Orientales sabbato non ieiunasse, sed praeferre esse eo die: & in Urbicum defendentem ieiunium sabbati inuehitur.

Mox inquit Urbicum sabbati ieiunium ita defendisse tanquam traditione Apostolica, quia Petrus Apostolorum caput, coeli Ianitor & Ecclesiae fundamentum extincto Simone, qui fuerat diabolus, non nisi ieiunio vincendi figura id ipsum Romanos edocuit, quorum fides annunciat per uniuerso orbem terrarum. Nunquid ergo ceteri Apostoli praeferre Christianos per uniuersum orbem contra Petrum docuerunt? Responderet sic Augustinus ad haec uerba Urbici: Sicut itaque inter se uixerunt concorditer Petrus & discipuli eius, sic inter se concorditer uiuant sabbato ieiunantes, quos plantauit Petrus, & sabbato praeferentes, quos plantauerunt discipuli eius. Est quidem & haec opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant esse falsam plerique Romani, quod Apostolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus propter ipsum magnae temptationis periculum, pridie cum eius urbis ecclesia ieiunauerit, & consecuto tam prospero gloriosoque successu eundem morem retinuerit, eumque imitatus sint nonnullae Occidentis ecclesiae. Sed sicut iste ait, Simon magus figura erat diaboli: non plane sabbatarius aut Dominicarius, sed quotidianus est iste retractor, nec tamen aduersus eum quotidie ieiunatur. Et mox: Quod si responderetur, hoc docuisse Iacobum Hierosolymis, Ephesi Ioannem, ceterosque alijs locis, quod docuit Petrus Romae, id est, ut sabbato ieiunetur, sed ab hac doctrina ceteras terras deuiasse, atque in ea Roma stetit: & e contrario refertur Occidentis potius aliqua loca in quibus est Roma, non seruasse, quod Apostoli tradiderunt, Orientis uero terras, unde coepit ipsum Euangelium praedicari, in eo quod ab omnibus simul cum ipso Petro Apostolis traditum est ne ieiunetur sabbato, sine aliqua uarietate mansisse, &c. Interminabilis est ista contentio, generans lites, non finiens quaestiones. Sit ergo uelna fides Ecclesiae uniuersae, quae ubique dilata

tatur, tanquam intus in membris, etiam si ipsa fidei unitas quibusdam diuersis observationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide uerum est, impeditur. Et postea: Ego in Euangelicis & Apostolicis literis totoque Instrumento, quod appellatur Testamentum nouum, animo id reuoluens, uideo praecceptum esse ieiunium: quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, praeccepto Domini uel Apostolorum non inuenio definitum: ac per hoc sentio non quidem ad obtinendam, quam fides obtinet, iusticiam, in qua est pulchritudo filiae regis intrinsecus, sed tamen ad significandam requiem sempiternam, ubi uerum est sabbatum, relaxationemque, constrictionem ieiunii aptius conuenire. Veruntamen in huius sabbati ieiunio siue praedicatione, in his nihil mihi uidetur tutius pacatiusque seruari, quam ut qui manducat, manducantem non spernat uel iudicet. Et postea: Hinc exorta est ista uarietas, ut alij, sicut maxime Orientis ecclesiae, propter requiem significandam mallent relaxare ieiunium: alij propter humilitatem mortis Domini ieiunare, sicut Romana & nonnullae Occidentis ecclesiae, &c. Et huc in fine repetit consilium Ambrosij datum matri Augustini.

Ex his quidem uerbis aperte cognosco, quod non statim credere debeamus, si quis dicat, Est traditio, non insulse dixit Chrysostomus: alioqui male fecisset Augustinus, quod Urbico proferenti traditionem se opposuerit.

Habemus quam candidè de istis rebus discussit Augustinus, etsi alibi quaedam scripserit non satis commodè de quibusdam alijs quae huc referri possent: illa tamen temporibus & deinde occupationibus uiri sunt donanda.

Nunc uideamus quid Augustinus de Scriptura & alijs senserit. Augustinus nos & leuiticos obstringit quibusdam tanquam ex traditionibus, susceptis: sed quando contra ipsum ex simili fonte producit Faustus Manichaeus de Mariae uirginis patre Ioachim opinionem, statim sic libro 23, cap. 9, tomo 6, respondet: Quod de generatione Mariae Faustus posuit, quod patrem habuerit Ioachim, quia canonicum non est, non me obstringit: sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Ioachim dicerem aliquo modo ad sanguinem Dauid pertinuisse, & aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Leui fuisse adoptatum, &c. Si igitur ille non obstringitur tali traditione, sed ei licet huic contradicere: quid non idem & nobis non liceret? Quae uero de Quadragesima habet Augustinus, alibi explicatum est. Interim sermone 62 de tempore sabbati in Quadragesima tomo 10, ait, non ieiunare in Quadragesima peccatum esse: quia quia ibi excipiat infirmos, & dicat etiam die Dominico prandium esse licitum. Alijs ergo diebus non licuit prandere in Quadragesima. Sed ut istum interim

morem seruare uiderentur & dicerentur in Quadragesima Papistæ: en canunt uespertinas preces ante horam undecimam pomeridianam, ut dicantur post uesperas sumere cibū. Sed interim ista deceptione deludūt antiquitatem & Christū ipsum: nobis uerò satis est in Augustino hoc obseruasse, q. olim ieiuniū fuit nō prandere. nusquam enim loquitur de delectu ciborū habendo. Sic quoque rectē contra pontificia uota ait in Aphorismis uel sententijs ex eius libris collectis, tomo 3, sententia 54, Nemo quicquā Domino rectē uoueret, nisi ab ipso acciperet quod uoueret.

De uoce Ingenitus sic ait in epistola 174 ad Pascentiū: Quæsiui (in colloquio nostro) utrum Scriptura contineret uerbum quod pater esset Ingenitus: & cū scriptum esse respondisses, instātius querebam, ut ostēderes. Tūc unus ex ijs qui aderant, socius fidei tuæ, ait mihi, Quid ergo? Tu patrem genitum dicis? Respondi, Nō dico. Et ille, Si ergo genitus non est, inquit, utiq; ingenitus est. Cui ego, Vides, inquam, posse fieri, ut etiam de uerbo, quod in Scriptura Dei non est, reddatur tamē ratio, unde rectē dici ostēdatur. Sic ergo homouision, quod in autoritate diuinorum librorum cogebarur ostendere, etiā si uocabulum ipsum ibi non inueniatur, fieri posse, ut illud inueniamus, cui hoc uocabulū rectē adhibitum iudicetur, &c. Hæc de Ingenitus & Homouision.

Nunc quid deinceps de Sacris literis habeat, consideremus. Sic enim ait libro 3 Confessionum, cap. 5: Extat autoritas Diuinarū scripturarū, unde mens nostra deuiare non debet, nec relicto solido fundamento diuini eloquij, per suspicionum suarum abrupta præcipitari, &c. En uocat solidum fundamentum Scripturas. Osus Polonus uerò & Lindanus, Staphylus & Peresius uocāt literam mortuā, egenū elementū, & nudā creaturā. Et rectē ille non uult mentem nostram deuiare à Sacris literis: hoc interim isti omniū maximē quærunt.

Idem libro de Catechizandis rudibus, cap. 26, tomo 4: Omnia quæ nūc uides in Ecclesia Dei & sub Christi nomine per totum orbem terrarum geri, ante secula sunt prædicta, & sicut ea legimus, ita & fieri uidemus, & inde ædificamur in fidem, &c.

En fides ex lectione Scripturarū est. Idem de Bono uiuitatis, cap. 1, tomo 4: Sacta scriptura nostræ doctrinæ regulā figit, ne audeamus sapere plus quàm oporteat sapere.

Idē libro 19 de Ciuitate Dei, cap. 18, Salua (ait) fide quæ ex Scripturis cōcipitur, atque certa de quibuscūq; rebus, quas neq; sensu, neque ratione percipimus, neq; nobis p Scripturā canonicā claruerūt, nec per testes, quibus nō credere absurdū est, in nostrā noticiā pue-

nerunt, sine iusta reprehensione dubitamus, &c. Rectē ergo dubitamus de traditionibus, quæ nec p Scripturam clarent, nec sensu legitimaque ratione percipiuntur, nec per idoneos testes commendantur.

Idē epistola 42 ad Madaurense, Omnia (ait) quæ præteritis temporibus erga genus humanū maiores nostri gesta esse meminerunt, nobisq; tradiderunt: omnia etiā quæ nos uidemus & posteris tradimus, q tamē pertinent ad ueram religionē quærendam & tenendam, Diuina scriptura non tacuit, &c. Sed maiores nostri reliquerunt traditiones, de quibus Diuina scriptura tacuit, & illas nobis obtrudunt pontificij. Ergo illæ nō pertinent ad ueram religionem. Sed si illa q ad ueram religionem pertinent, in Scripturis reperiuntur Augustine, quid igitur quædam extra Scripturam nobis obtrudis?

Idē epistola 157 ad Optatum: Vbi res naturaliter obscura nostrū modulum uincit, & apertē Diuina scriptura nō subuenit, temerē hinc aliquid definire humana cōiectura præsumit, &c. Cur igitur Augustine extra Scripturā traditiones cum alijs patribus Ecclesiæ obtrudis?

Cōtra Osium Polonum, Asotum Hispanū, & Peresiu Lindanumq; & Staphylū, Auium, Canisiū & reliquos Iesuitas, qui dicunt Christum non iussisse scribere Apostolos, sic Augustinus scribit libro 1 de Consensu Euāgelistarū, cap. ultimo, hoc est 35: Itaq; cū illi (Apostoli & Euangelistæ) scripserunt quæ ille ostendit, & dixit, nequaquam dicendū est, quod ipse non scripserit, quandoquidē membra eius id operata sunt, quod distant capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere uoluit, hoc scribendū ipsis tanquam suis manibus imperauit. Et mox: Hinc pius non aliter accipiet, quod narrantibus discipulis Christi in Euāgelio legerit, quàm si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit, &c. Hinc idē libro 1 de Incarnatione uerbi, cap. 5, tomo 4: Scripturæ sanctæ per Spiritū Dei conscriptæ sunt, &c. Talia testimonia etiam de traditionibus præferant pontificij.

CYRILLVS.

Cyrillus etsi uir fuerit summæ autoritatis isto tempore, tamen non caruit suis uitijs, teste Socrate historico, libro 7, cap. 13 & sequētib. Et scribit Nicephorus, quomodo hostiliter oderit Chrysostomum ob patrū suum Theophilum, libro 14, capite 27 & 20.

Et propterea se opposuit Isidorus Pelusiota Cyrillo, &c. Quomodo item dissenserit à Ioanne Antiocheno, & certauerit cū Theodoro, ex utriusque etiam libris notum est.

Ibas in.

Ibas in epistola ad Marim Persam, q̄ decima Chalcedonenſis concilij actioni coniuncta eſt, in primo tomo conciliorum, & Socrates ſcribunt, Cyrillum ex odio cauſam inueniſſe aduerſus Neſtorium, & ex inimicitia quadam contra ipſum primò contendere incepiſſe, &c. Sed audiamus quid traditionum ex eo adferant.

In Leuiticum libro 5: Scio (ait) alia quædā in Eccleſia dogmata ſecretiora, q̄ nec ipſis ſacerdotibus adire liceat, &c. Sed ad hæc tribus modis reſpondeo. Primò, multa in libro 5 extant, quæ non ſeruant pōſitici, ut quòd ſcribat ibidem contra reſeruationem Eucharistiæ Papiſticam ſic: Dicebat, Accipite & manducate: non diſtulit nec reſeruari iuſſit. Item ibidē in eodē libro ſic ait de ſcriptura Sacra: Ego in hoc biduo duo Teſtamenta intelligi poſſe puto, in quibus liceat omne uerbum, quòd ad Deum pertinet (hoc enim eſt ſacrificium) requiri & diſcuti, atq; ex ipſis omnem rerum ſcientiam capi. Si quid autem ſuperſuerit, q̄ nō Diuina ſcriptura decernat, nullā aliā debere tertiā ſcripturā ad autoritatē ſcientiæ ſuſcipi, quæ hīc dies tertia nominatur, ſed igni tradamus quòd ſuper eſt, id eſt, Deo reſeruemus. Neq; enim Deus nos omnia ſcire uoluit, &c. En hīc apertè dicit non debere tertiā ſcripturam ad autoritatem canonis ſuperaddi, & tamen non ſolūm traditiones, ſed etiam alia hominum ſcripta ſuperaddunt pontificij.

Secundò in eodem libro ſic de ſe & ſui ſimilibus loquitur: Nō enim ſumus illius meriti, ut & nos dicere poſſimus, Nos ſenſum Domini habemus, &c. Ergo non ſemper illi & reliquis patribus eſt credendum.

Tertiò ſic reſpōdemus: Ibidem pergit de intellectu ſcripturæ loqui, inquiens: Eſi cōceditur nobis aliqua ex Diuinis ſcripturis apprehendere & cognoscere, ſunt tamen aliqua quæ Deo reſeruanda ſunt, &c. Ita iuxta hunc ſenſum intelligenda erunt quæ de ſecretis dixerat, quia loquitur ibi de ueteri Teſtamento. Nam illa ſecretiora fuiſſe ibi ſcribit ubi arca erat recondita, & ubi urna cū Manna & tabulæ Teſtamenti erant: ad quē locum ne quidem ſacerdotibus aditus erat, niſi ſoli ſummo pontifici. Illa ad ſcripturam tranſfert, & ait quædam ſecretiora eſſe, quæ non ſatis uel à doctiſſimis intelligi poſſint, ſed eſſe reſeruanda illa ſummo pontifici Chriſto.

Aliam ex illo traditionem referunt, quæ his uerbis extat apud eundem libro 12 in Ioannem, capite 64: Hinc quòd Petrus ter negaſſet, & tamē ueniam conſecutus eſſet, Eccleſiam accepiſſe regulam tertiò interrogandi eos qui ad Baptiſmum accedunt, ut terna Chriſti confeſſione fidelibus cōnumeretur.

Doctores etiā Eccleſiæ diſcunt aliter ſe poſſe Chriſto coniungi, niſi omni cura & opera ſtudeant, ut rationales oues rectè paſcantur, & rectè ualeant, &c. Si forſan ex talibus iudicijs illa trina profeſſio fidei eſſet deducenda, potius ex trina illa promiſſione Petri rogati à Domino ter, an uellet Chriſti oues paſcere, elici hæc poſſet. Adde, quòd ſit hæc traditio non contraria ſcripturæ.

Ligni crucis uſum, de quo ſæpius diximus in prima Parte traditionum & etiā in hac, probant quoq; ex libro 6 contra Iulianum, contra quem crucis ſignum probare conatur. Sed in eodem libro docet expreſſe, quòd ſancti deſuncti non adorentur, ſed tantum in congregatione piorum laudentur, &c. Et hoc interim nō ſuſcipiunt pōſitici, apertè adorantes ſanctos mortuos.

Ita quoque & reliquiarum uſum ex libro 10 contra Iulianū probant: ſed ibi dicit quòd modo non circumlatæ ſint reliquiæ ſanctorum, ſed conditæ. uerba eius ſunt: Cæterum deſunctorum reliquias uiderit quiſpiam nō nudas & negligenter in terrā proiectas, ſed bene compoſitas. Occultatę enim quodammodo ſunt in ſinu matris in profundis terrę, &c. Probant etiam ex illo ieiunia. Audiamus igitur uerba eius quæ extant lib. 10 in Leuiticum, circa finem libri: Indignati ſunt aliquando Phariſæi duo, cur non ieiunaret diſcipuli eius: quibus ille reſpondit, Quia non poſſunt filij ſponſi ieiunare quā diu cum ipſis eſt ſponſus. Illi ergo ieiunant qui perdidērunt ſponſum. Nos: habentes nobiſcū ſpōſum, ieiunare nō poſſumus. nec hoc tamē ideo dicimus, ut abſtinentiæ Chriſtianæ frena laxemus. Habemus. n. Quadrageſimæ dies ieiunijs conſecratos: habemus quartā & ſextam ſeptimanę diem, quibus ſolenniter ieiunamus. Eſt cettē libertas Chriſtiana per omne tempus ieiunandi non obſeruantię ſuperſtitione, ſed uirtute cōtinentię. Nam quomodo apud eos caſtitas incorrupta ſeruatur, niſi arctioribus cōtinentię ſulta ſubſidijs? Quomodo ſcripturis operam dabunt, quomodo ſcientiæ & ſapientiæ ſtudebunt? Nōne per continentiam uentris & gulę? Quomodo quis ſeipſum caſtrat ppter regnum cœlorum, niſi ciborum affluentiā reſecet, niſi abſtinentia utatur miniſtra? Hæc ergo Chriſtianis ieiunandi ratio eſt. Sed eſt & alia adhuc religioſa ieiunatio, cuius laus etiam quorundam Apoſtolorum literis prædicatur. Inuenimus enim in quodā libello ab Apoſtoliſ dictum, Beatus eſt qui ieiunat pro eo ut alat pauperem, &c.

En & hīc de Quadrageſima loquitur & de ieiunijs: ſed de his in prima Parte in Epiphania & Nicephoro, & in hac Parte in I. cognatio, Auguſtino Socrateq; diximus, & ap-

paret etiā ex his uerbis Cyrilli, q̄ fuerit q̄dā libertas in ieiuniorū obseruatione. Nec etiā dicit ista fuisse ab Apostolis p̄fecta & instituta. Nō quoq; dicit de delectu ciborū. Postea apparet illū apocrypha citare, q̄ illa in autēticis nusquā extāt. Conātur etiā usum feriā rū p̄bare ex Cyrillo. Loq̄tur. n. aliquoties de festis diebus: sed lib. 8 in Ioannē, cap. 5 de festis, uerba eius hæc sunt: Proh dolor, q̄ pluri mi inter Christianos hanc Iudæorum amē-
tiam & improbitatem imitantur, qui die-
bus festis, aut ludis illiberalibus, crapulæ,
choreis, aut alijs mundi uanitatibus dedi-
ti, quum Deo obsequium diligentius exhibere,
quum templa frequentare, orationibus
insistere, atq; ecclesiastico interesse officio
deberent, tunc maximē Deū suis dissolutis-
simis moribus irritant, &c. Sed uideat le-
ctor totum locū. Idem Cyrillus super Ioannē
libro 12, cap. 58: Vna sabbatorū est dies Do-
minicus, &c. Sed uideamus deinceps. Idem
super eundem, libro 9, cap. 18 sic loquitur de
festis: Oportet eos qui diem festum piē pera-
turi sunt, non de seipsis tātummodo curare,
nec quomodo ipsi solū hilarē celebraturi
sint, uerū etiam egentium propter charitatē
rationem habere. Sic enim spiritualiter Chri-
sto dies festus peragetur. Hinc idem libro 9
contra Iulianum, Præcipit eos (ait) agere diē
festum bene ablutos & purificatos, & quā
longissimē ab omni peccato & prauitate re-
cedentes, non habentes carnalis immūdicie
fermentū, & inutiliū distractionū in negotijs
parū frugiferis, in quā. Is enim q̄ sic ferias ce-
lebrat, candidus est, &c. Hæc de festis habet.

De uoce Ingenitus disputat in libro 1, ca-
pite 4. Thesauri sic, quod solummodo signifi-
cat Deum non genitum.

In libro 4. dialogorum de Trinitate sic ait:
Optimum fuerit Hermia non curare aliorum
procacitatem, qui probatam mentem nobis
auferunt: sed magis fidei canonem rectum &
non peruersum, hoc est, sermones ab Aposto-
lis factos: nec alijs quā illis applaudere nos
decet, &c. Ergo omnium maximē Sacris
litteris applaudamus, quas scimus probatum
& rectum fidei canonem continere, & ab A-
postolis uerē p̄fectas. Verū nunc audi-
amus, quid de Scripturis habeat Cyrillus, sic
enim ait libro 8 in Iulianum: Haurite (ait) Esai-
as) aquam cum gaudio de salutarī fonte. A-
quæ enim uiuificæ sanctum & diuinum ser-
monem comparat, quē salutare fontes sca-
turiunt: hoc est, Moyses & prophetæ, Aposto-
lique & Euangelistæ.

Item in Ioannem libro 2, capite 26: Euan-
gelica doctrina plenissimam benedictionem
adfert. Item libro 9, capite 32 in eundem:
Via pura & sancta, per quam ad supernam ci-
uitatē proficisci possimus, Christus est, Psal-

mista quoque ad Deum clamat dicēs, Legem
pone mihi Domine in uia tua. Cupit enim
in lege Christi doceri, non ignorans per Eua-
gelicam doctrinā cœlorū portas aperiri, &c.

Probent nunc aduersarij tam certis argu-
mentis suam doctrinam esse Christi, atq; nos
probamus Euāgelium scriptum, esse Christi,
& credemus.

Idem in prologo Commentariorum in Io-
annem: Exquisita est p̄fectō diuinitus quo
defluxa omnium Euangelistarum doctrina.
Nam cum quasi ab alta specula cuncta circū-
spiciat auditorum undiq; commodum, ita di-
ligenti studio colligit, ut qui ueritatem diui-
norum dogmatū sitiunt (si recto animo Scri-
pturarum sensum inquirunt) facillē quicquid
eis conferat, in ea inueniant, &c. Et multa ibi
dem alia habet similia.

Iam mihi secum perpendat lector, si illi qui
diuinorum dogmatum ueritatem sitiunt, q̄
quid eis cōferat, facillē in Scripturis noui Te-
stamēti inueniant, quorsum debent p̄des-
se traditiones? aut p̄fectō ad diuina dogma-
ta nō pertinent. De re eadem rursus idem li-
bro 4. Thesauri, ca. 12 ait, Apostolorum diui-
næ scripturæ ad uitam & sanctificationē nos
alunt, &c. Hoc si ita est, quid amplius deside-
ramus? cur igitur traditiones obijciūt? Hinc
idem libro 11 in Ioannem, cap. 7: Nam etsi p̄
speculum in ænigmatibus inherentes, & len-
sum Scripturæ sequentes, p̄fectam scientiā
habemus, &c. Item libro 2 in Ioannē, cap. 102:
Nihil ita paruum in Sacris scripturis inueni-
tur, quod magnam utilitatem nobis non pa-
riat. Omnia enim ad nostram à sanctis uiris
scripta doctrinam sunt. Idem tomo 4. in libro
ad Euoprium: Oportebat sanē & ipsum (The-
odoretum) utpote in Sacris exercitatum scri-
pturis, siquidem mēs eius erat de diuinis my-
sterijs nobiscum miscere sermones, de solis
sacris nobiscum commentari, narrationem q̄
ut sacra decet cōtexere, neq; ueteres nobis
fabulas cum salibus in medium adferre, &c.
En uoluit ut ex Sacris litteris cum illo conu-
taretur, & non aliunde. Ad quid igitur tradi-
tiones profuerint?

Libro 3 contra Iulianum, In Scriptura, a-
it, omnia ueritate referta sunt, &c. At non
semper in traditionibus, ut aliquoties proba-
tum est.

Libro 2 in Ioannem, cap. 30: Indies undiq;
rebus singulis Scripturam discipuli cōferen-
tes, ad maius fidei robur progrediuntur, &c.
nota, Per Scripturam. Sic & libro 11 in Ioan-
nem, cap. 21: Deus per Scripturam loquitur, q̄
mores & uitam omnium nouit, &c. In eo-
dem libro cap. 35 dicit, nullam esse in Euan-
gelistis discrepantiam. Sed illa est in tradi-
tionibus. Idem tomo 3 de recta fide: Scopum
Sacrarum litterarum sequamur, &c.

Hæc est

Hæc expendamus contra traditionistas Stylitæ, Osiu, Lindanū, Afotu, Auium & similes, qui illud Cyrilli ex libro 6 in Ioannem, cap. 20, Veritas etiam à puero discenda: item illud ex libro 2 super Ioannem, cap. 79, Discamus uel in minimis non parum ueritatis curam habere, &c. non curant. Sed uiderint ipsi. Idem libro 7 in Ioannem, cap. 13: Scriptura sacra non potest falsitatis argui, &c. at falsitatis sæpe traditiones arguuntur. Idem libro 1 in Ioannem, cap. 4, prope finem: Non nugis hominum, sed Spiritus sancti doctrinæ attendere oportet, &c. Spiritus autē sancti doctrina est ipsa Sacra scriptura, iuxta illud, Omnis Scriptura diuinitus inspirata, &c. item, Euangelium est ministerium Spiritus, 2 Corinth. 3.

Quid autem Cyrillus de uoce Homoufios censeat, restat adhuc explicandum. Sic enim legitur libro 1 dialogorum de Trinitate, cum antè Homoufion agrapho uocasset Hermias, sic respondet Cyrillus: Nihil dāni hoc uerbum habet, si quidem uerissimū fuerit, quod per id significatur. An non alias huiusmodi uoces solemus interdū diuinæ naturæ tribuere, tametsi in Sacris literis nō legantur? Nam si quis Deum appellare uoluerit in corporeum, & infigurabilem, & absq; quantitate, & absq; magnitudine: nunquid malè fuerit locutus? uel etiam si incircūscriptum & regi non subditum dixerit, nūquid illi necessarium ex Diuina scriptura uocabulum, licet quæ uera sunt, sentiat? Cur igitur tam pueriliter ad reprehendendum propensiores sunt Homoufij & Consubstantialis uocabulum, quod tamen notissimum & ueritatissimum nomen est, quum his qui diuina mysteria diligenter exquisierunt & docuerunt, re ipsa manifestum sit, quod filius Dei ac patris natus nobis ex ipsa substantia non alterius naturæ sit. Et mox: Nulla enim dictione uti erubescam, quæ ad ueritatem explicandā conducit. Mox quærit Hermias ubi *in corpore* in Scriptura habeatur: respondet Cyrillus, ubi nam nominat Scriptura in corporeum, infigurabilem, incircūscriptum & inregnum, & nihilominus ita est, etiam nolentibus illis? Itaque si uoluerimus rectè sapere, nomina ad ueritatis cognitionem faciunt, uitanda sunt minime, &c. Mox tamen illud uocabulum ex Moylis dicto probat, Exodi 4, Ego sum qui sum, &c. Sed hæc ex Cyrillo.

LEO PAPA ROMANVS.

Leo Papa putat alibi in suis scriptis sermonibus & epistolis nunc quoq; Spiritum sanctum fidelium cordibus præsidere, & quicquid deuotionis ab Ecclesia in consuetudinem est receptū, de traditione Apostolica, & de sancti Spiritus prodire doctrina.

Sed traditionem Apostolicam esse certum est illud quicquid ab Apostolis ipsis est statutum & doctū. At illi nihil aliud docuerunt, quàm quod præceptum erat eis. Non autem illi docuerunt ista omnia, quæ postea ab ecclesia in consuetudinē recepta sunt.

Quod uerò hoc de Spiritus sancti prodire doctrina asserat Leo, conceditur, si consuetudo sit Scripturæ minimè contraria, sed cōformis. nam alia non est doctrina Spiritus, quàm Christi Euangelium & doctrina: quia ad hoc promissus est Apostolis, ut duceret eos in omnē ueritatē, & doceret illos omnia, quæ eis Christus præceperat, non ut noua fingeret, quemadmodum nos copiosius in Partibus his de scriptura Sacra & traditione Apostolica probauimus.

Quod uerò Leo dicit, ieiunium certorū dierum esse traditionem Apostolicam, planè Socratis, & Sozomeni sententiæ ac Augustini ad Casulanum scribentis repugnat: & hoc repugnat Chrysostomo, quod Christi dicat erudiri nos exemplo ad seruandam Quadragesimā: & quale hoc sit, imitari uelle miraculosum ieiunium Christi, cum illud nulli sit possibile, cogitet lector: imò magis est ridiculum, hoc quotannis uelle facere, quod Christus semel fecisse legitur: & quàm est absurdum imitari ieiunium Christi, ubi ne quidem in quadraginta istis diebus esuriem senserat Christus, quemadmodum Matthæus habet, cum nos post unius diei ieiuniū summa premamur inedia & fame: neque enim maior est hodie ratio, cur hoc Christi exemplum sequamur, quàm fuit olim sanctis prophetis & alijs patrib. sub lege imitari Moylis ieiunium. Atq; iam scimus, nemini hoc in mentem uenisse. Quod uerò de Elia proferunt, notū est ex Scriptura, à Deo ipsum ieiunū fuisse detentū in morte, & huius indicium antea ab angelo accepisse. Idē Leo intēpestiue hunc locū 2 Corinth. 6, Nūc rēpus acceptabile, &c. de Quadragesima interpretatur, cum hoc Apostolus ex Esaia de regno Christi citauerit, quæ admodum & ex cōtextu prophetæ & Apostoli patet. Antea dixerat Apostolus, Obsecramus ne frustra gratiā Dei receperitis, &c.

Est multus in commendatione ieiunij. Et nos ieiunium uehemēter commendamus, sed uerum & legitimū, non superstitiosum: is uerò ad certos dies ieiuniū astringit, Monastico more. Nec tamen hoc hodie in Papatu seruatur, quod ieiuniū quartæ & sextæ feriæ cōtinuetur, postquā hoc dicat Leo faciendum, & ualde commendat, addatq; sabato uigilias celebrandas esse.

Alibi etiam in Sermonib. uidetur reprehendere orationem ad Orientē uersus solē, quod tamen Apostolicum esse quidā suprà citari

citati dixerunt: & multa etiam in suis decretalibus epistolis extat, quæ hodie apud pontificios in spongiam abierunt, aut retractata, aut reiecta sunt penitus: ut quod de publico sacro & alijs habet, &c.

De autoritate Scripturæ piè loquitur. Sic ait sermone 18 de passione Domini: Fugite mundanæ argumēta doctrinæ, & uiperina hæreticorum uitate colloquia. Nihil uobis cōmune sit cū eis, qui catholicæ aduersantes fidei, solo sunt nomine Christiani.

Item in epistola 78 ad Leonem Augustum: Detestandum ergo nobis est perseveranterq; uitandum, quod fraus hæretica nititur obtinere: nec in aliquā disceptationem piè & plenè definita renocanda sunt, &c. Iam in Scriptura definitum est piè de utraq; specie Eucharistiæ, de dicendis laudibus Domino in uulgari lingua, de solo mediatore & sacerdote Christo, de eo solo inuocando cum patre & filio: quæ tamen non recipiunt Papistæ.

Item ibidem sequitur: Ne ad arbitrium damnatorum ipsi de his uideamur ambigere, quæ manifestum est per omnia prophetis, & Euangelicis & Apostolicis autoritatibus consonare. Vnde si qui sunt, qui ab his quæ cœlitus sunt constituta, dissentiunt, suis opinionibus relinquātur, &c. Ostendat quoq; pontificij suam doctrinam prophetis, Apostolicis & Euangelicis autoritatibus consonare, & non dissentiemus ab eis. Hinc idem in sermone 2 Anniversarij diei Assumptionis Petri ad summū pontificatū: Nō aliud uobis, quàm quod docuit Petrus, prædicamus, &c. Machabæorū quoq; martyrum festiuitates obseruauit, & obseruandas censet, cum liber Machabæorum non sit in canone, nec ab omnibus receptus, & si ueteris Testamenti sancti essent festiuitate celebrandi, magis Abraham cum patriarchis, David cum regibus & ducibus pijs, Esaias cum prophetis celebrandos annuo festo fuisse putamus? De huius nequis uidebis quædam in Prolegomenis libro 2.

SOCRATES HISTORICVS Ecclesiæ.

EX Socrate integrum caput 22 libri 5 ad feram, ut inde lector cognoscat, quam libertatem in quibusdam cæremonijs, quæ ab alijs traditiones dicuntur, retinuerint in diuersis locis ecclesiæ. Idem etiam in Sozomeno faciemus. Verba Socratis sunt:

Quæ uerò nostra sit de Paschate coniectura, non fuerit opinor intempestiuum breuibus edicere. Non uidentur mihi neque ueteres, neque recentiores, qui iam Iudæos imitari conati sunt, recta ratione de hoc festo contendisse. Neque enim expenderunt

Iudaismo in Christianismum mutato, sollicita illa & typica Mosaicæ legis statuta cessasse, quod ex seipso suam habet demonstrationem. Christianis enim nulla lex permittit, ut Iudaicè uiuant. Quin ex contrario prohibetur hoc ab Apostolo, qui non modò circumcisionem reijcit, sed & de festis, diebus disceptandum nō esse monet. Quapropter Galatis scribens dicit: Dicite mihi qui sub lege esse uultis, Legem non audistis? Et cū pauca quædam de illo differuisset, Iudæorum populum seruū esse ostendit, eos uerò qui Christo accesserunt, ad libertatem esse uocatos. Hortatur autem, ne ullo pacto dies & menses & anni obseruentur. Sed & in ea quæ ad Coloss. est, magna uoce obseruationes illas umbram esse dicit. Quapropter nemo uos, inquit, iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, uel nouilunij, uel sabbati, quæ sunt umbra futuri. Et ad Hebræos, talia confirmans dicit: Translatio enim sacerdotio, necessariò sit & legis translatio. Nusquam igitur Apostolus, nec ipsa Euangelia iugum seruitutis illis imponunt, qui ad prædicationem accedunt: sed Paschatis festum & alios dies ipsi homines suis quic; locis propter remissionem laborum, & memoriam salutiferæ passionis sicuti uoluerunt, ex consuetudine quadam celebrant. Neq; Seruator hoc aut Apostoli nobis lege aliqua obseruandum esse mandarunt, neq; pœnam nobis aut supplicium Euāgelia uel Apostoli, sicut Iudæis lex Mosi, comminatur, sed historico tantum modo ad reprehensionem Iudæorum, quod homicidium diebus festis exercuerint, & quod Christus tempore azimorum passus sit, cōscriptum est in Euāgelijs. Erat igitur scopus Apostolis non de festis diebus sancire, sed rectam uitam ac pietatem inducere. Mihi autem uidetur, quod quemadmodum alia multa singulis locis in consuetudinem abierunt, ad eum modum & Paschatis festū, propterea quod nemo Apostolorum, sicut dixi, quicquam de illo sanciuir. Quod uerò ex cōsuetudine magis q̄ ex lege aliqua inde ab antiquo apud singulos obseruari coeperit, res ipsa declarat. Apud minorem enim Asiam quartamdecimam plurimi uerissimo more contempta sabbati die seruauerunt. Et hoc facientes ab illis qui Paschatis festum aliter seruabant, nunquam discreparūt, donec Victor Romanus episcopus immodicè uehementēs ex cōmunicationē Quartadecimanis in Asia decreuit. Quo facto Irenæus Lugdunensis in Gallia episcopus Victorē epistolam fortiter adorsus, seruorē illius reprehendit, ac simul ostendit, nec eos qui olim Paschatis festum discrepantē celebrant, ullo esse pacto à communione sepa-

ne separatos, nec Polycarpum Smyrnensem episcopum, qui tandem sub Gardiano martyrium pertulit, Aniceti Rom. episcopi communionem declinasse, aut propter festum ab eo discrepasse, quamuis & ipse ex Eucharistiae Smyrnenfis consuetudine quartadecima Pascha celebraret: sicut in quinto Ecclesiasticae historiae libro Eusebius dicit. Quidam igitur, sicut dixi, in minore Asia quartadecimam seruant: quidam uero in Oriente sabbatum quidem eius festi obseruant, sed circa mensem discrepant. Nam illi quidem Iudaeos, tamen temporis articulum non exacte seruantes, in obseruantia festi sequendos esse dicebant: isti uero post aequinoctium celebrabant, una cum Iudaeis festum agere detrectantes, conuenireque dicentes, ut perpetuo dum sol est in Ariete, Pascha celebretur: idque mense apud Antiochenos Xantico, apud Romanos uero Aprilis: nec sequendos esse hac in re eos Iudaeos, qui iam in omnibus errant, sed antiquos, & Iosephum, sicut ille in tertio Iudaicarum antiquitatum libro scripsit. Verum isti quidem ad hunc inter se modum variant: ut omnes reliqui ad Occidentis partes & Oceanum usque post aequinoctium, ex antiqua quadam traditione Pascha facere reperiuntur. Et hi omnes hoc pacto Pascha celebrantes, nunquam inter se dissenserunt: nec, ut quidam uulgariter collecta sub Constantino synodus festum hoc inuertit. Nam ipse Constantinus dissentientibus circa hoc festum scripsit, admonens eos, ut cum ipsi pauci sint, alios plures existentes imitarentur. Integram quidem Imperatoris epistolam in tertio Eusebij de uita Constantini libro inuenies: uerum ea illius portio quae Paschatis festum concernit, sic habet: Conueniens autem ordo est, quem cunctae Occidentis, Meridiei, ac Septentrionis, partium orbis, ecclesiae, & nonnulla etiam Orientis loca retinent. Ob eam causam in praesenti conueniens futurum cuncti iudicarunt, & ipse nostrae placere industriae fateor, ut quod in urbe Romana & Africa, totaque Italia, Aegypto, Hispania, Gallijs, Britannijs, Libijs, tota Hellada, Asianaque dioecesi ac Pontica & Cilicia, una & concordia sententia seruetur, illud & uestra prudentia cupide recipiat: hoc reputans, non solum maiorem praedictorum locorum ecclesiarum numerum, sed & iustissimum esse, id maxime uelle cunctos, quod & accurata ratione appeti, & cum Iudeorum perfidia nihil habere confortij uideatur. Talis quidem est illa Imperatoris epistola. Quartadecimani autem, obseruantiam quartadecimae a Ioanne Apostolo traditam ipsi esse dicunt. Romani uero & Occidentales, suarum ecclesiarum consuetudinem ab Apostolis Petro & Paulo datam esse asserunt. Verum neutra pars demonstra-

tionem aliquam hac de rescripto traditam proponere potest. Quod autem Paschatis festum singulis locis magis pro consuetudine seruetur, hinc coniecto. Nulla religio eosdem ritus custodit, etiam si eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui eiusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiunt. Quocirca intempestium non fuerit pauca de ritibus Ecclesiae adijcere. Ieiunia ante Pascha inuenire, est aliter ab alijs custodiri. Romani namque tres ante Pascha septimanas, praeter sabbatum & Dominicam, continuas ieiunant: Illyrici & tota Hellada, & Alexandrini, ante sex septimanas ieiunium ante Pascha ieiunant, illudque Quadragesimam uocant. Reliquorum autem praeterca alij ante septem hebdomadas festi huius ieiunium ordiuntur, ac solos quindecim dies per interstitia ieiunantes, nihilominus & ipsi tempus hoc Quadragesimam uocant. Subit autem mihi admiratio, quomodo isti circa dierum numerum discrepantes, eandem Quadragesimam uocent, & appellatio nis huius alius aliam rationem assignet. Inuenire autem licet non modò circa numerum dierum dissentientes, sed & non eandem ciborum abstinentiam retinentes. Nam alij omnino animatis abstinent: alij uero ex animatis solos pisces comedunt. Nonnulli cum piscibus etiam uolatilibus uescuntur, & illa secundum Moysen, ex aquis prouenisse dicentes: alij & baccis, & ouis abstinent: aliqui solum aridum panem manducant, nonnulli ne hunc quidem. Sunt qui ad nonnam horam usque ieiunantes uarijs cibis utantur. Aliter apud alias gentes ieiunatur, cuius rei innumeratae sunt causae.

Et quoniam de hac re nemo scriptum aliquid quod mandatum ostendere potest, liquet, quod & illam Apostoli cuiusque sententiae ac uoluntati liberam reliquerint, ne metu quisquam uel ex necessitate quod bonum est operetur. Talis per ecclesias est ieiuniorum dissonantia. Et circa synaxin alia consilis est uarietas. Cum enim omnes ubique totius orbis ecclesiae una die sabbatorum, per omnem septimanae periodum mysteria celebrent, Romani & Alexandrini illud ex uetusta quadam traditione facere detrectant. Aegyptij quoque, tamen si uicini sint Alexandrinis, & Thebani sabbato quidem synaxes faciunt, uerum non pro more Christianorum de mysterijs participant. Postquam enim conuiuati sunt, ac uarijs edulij saturati, circa uesperam demum offerentes de mysterijs participant. Alexandriae rursus feria quarta & ea quae Parasceue nominatur, Scripturae leguntur, & doctores illas interpretatur, & omnia ad synaxin pertinentia consunt, dempta mysteriorum caeremonia. Et hic mo-

hic mos Alexandrinæ ecclesiæ uetustus est. Origenes enim illis diebus frequenter docuisse uidetur: qui cum sapiens esset doctor, ac cōsideraret, impossibile esse, ut quæ in lege Mosi sunt ad literam redderentur, locum de Paschate ad theoriā duxit, unum duntaxat uerum Pascha factum esse dicens, quod uidelicet Seruator contra aduersarias potētiās per crucem efficaciter, trophæo illo contra diabolū usus, perfecit. In eadem autem Alexandria lectores & interpretes indifferētes sunt, siue catechumeni, siue fideles: cum tamen omnes ubiq; ecclesiæ fideles in hūc ordinem eligant.

Nouiego & alium morem in Thessalia. Si quis clericus factus cum uxore quam ante clericatum legitimè duxit, dormierit, abdicatur: cum omnes qui præclari sunt in Oriente abstineant, & episcopi non necessitate legis, sed si uoluerint hoc faciāt. multi enim illorum episcopatus tempore etiam liberos ex legitimis uxoribus sustulerūt. Sed cōsuetudinis huius in Thessalia Heliodorus clericus, illic conuersatus, autor fuit: cuius lucubraciones ferūt amatorij libri, quos cum iuuenise flet, composuit, & Æthiopicis nominauit. Seruatur autem ea consuetudo in Thessalonica & Macedonia, & Hellada. Et aliam quoq; Thessaliæ consuetudinem noui, qua solis Paschatis diebus baptizant, unde fit, ut præter admodum paucos, non baptizati moriantur. Antiochiæ uerò Syriæ inuersum habet ecclesia situm. Altare quidem non ad Orientem, sed ad Occidentem spectat. In Hellada uerò & Hierosolymis, & Thessalia, orationes quæ sunt dum lucernæ accenduntur, perinde habentur atque Constantinopoli à Nouatianis. Similiter autem & Cæsariæ Cappadociæ & in Cypro die sabbati ac Dominica perpetuò presbyteri & episcopi circa uesperā accensis lucernis Scripturas interpretantur. Nauatiani in Helleſpōto non per omnia conformiter cum Constantinopolitanis orationes faciunt, sed in multis se Imperiali conformāt ecclesiæ. In summa, in omnibus ubiq; religionibus non poteris inuenire duas, quæ orando planè consentiant. Presbytero Alexandriæ non committitur uerbi ministerium, quod ab eo tempore cepit, quo Arrius Ecclesiam turbauit. Romæ omni sabbato ieiunant. Cæsariæ Cappadociæ Nouatiani eos qui post Baptismum peccarunt, à communione excludūt. Idem & Macedoniani in Helleſponto & in Asia Quartadecimani faciunt. Nouatiani per Phrygiā digamos non recipiunt. Huiusmodi discrepantiæ authores eos esse puto, qui singulis temporibus ecclesijs præserunt: qui uerò talia receperunt, ueluti legem

quandam accessorijs hisce ritibus adscripserunt. Operosum autem & molestum fuerit, imò impossibile omnes ecclesiarū, quæ per ciuitates ac regiones sunt, ritus conscribere: sed sufficiant ista quæ adduxi, ad ostendendum etiam Pascharis festum ex consuetudine quadam uarijs modis per regiones celebrari cœpisse. Quapropter nugantur illi, qui Nicænam synodum Pascha subuertisse in uulgus sparserunt. Qui enim illuc conuenerunt, eos ad concordiam redigere uoluerunt, qui antea à pluribus ipsi pauci discreparant. Quod autem confestim Apostolicis tēporibus multæ dissensiones propter talia factæ sunt, ne ipsos quidem Apostolos latuit, sicut liber Actorum testatur. Quoniā enim Apostoli perturbationem fidelibus ex dissonantia gentium ortam esse sciebant, cuncti in unum congregati, per epistolæ formam scripserunt, qua credentes grauissimatum obseruantiarum seruitute & contentione liberarunt, & certam quandam hypotyposim rectæ cōuersationis ad uerā pietatē ducentem docuerunt, ac ea tantum, quæ necessariò seruanda essent, monstrarunt. Est quidem ipsa epistola in Actis Apostolorum conscripta, attamen nihil prohibet quo minus etiam hic adducatur. Apostoli, inquit, & presbyteri, & fratres, his qui Antiochiæ & per Syriam ac Ciliciā sunt fratribus ex gentibus, salutem. Quoniam audiuius nōnullos ex nobis egressos uerbis uos perturbasse, animasq; uestras labefactasse, dicētes debere uos circumcidi, ac legē seruare, quibus nō mandauimus: uisum est nobis unanimitè congregatis, delectos uiros ad uos mittere, unā cum dilectis nostris Barnabā & Paulo, hominibus qui animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi tradiderūt. Misimus ergo Iudam & Silam & istos, qui uerbis uobis referent eadem. Placuit enim Spiritui sancto & nobis, ne quid amplius uobis imponamus oneris, nisi ista necessariò: nempe, ut abstineatis ab ijs quæ simulachris sunt immolata, & sanguine, & suffocatis, & scortatione. A quibus si uos ipsos cohibueritis, rectè facietis. Valete. Hæc quē Deo placuerunt. Dicit enim epistola, Placuit Spiritui sancto, ne quid uobis oneris amplius imponamus, nisi ea quæ necessariò sunt obseruanda. Nonnulli autē contemptis istis, quamcunq; scortationem indifferentē esse putant. De festis uerò diebus perinde atq; pro anima sua decertant, inuertentes mandata Dei, ac sibi ipsis legem statuentes. Apostolorum uerò statuta floccifacientes: qui se ipsos seducunt. Nam Antiochiæ ea faciebant, quæ Deo uisa fuerant. Poterant ista quidem de Paschate latius extendi,

SOZOMENVS.

Libri 7 caput 19 eius integrum quoque adferemus ad demonstrandam ceremoniarum & traditionum diuersitatem per ecclesias.

Hæ quidem erant circa hoc festum differentiae: (nempe de festo Paschatis) Arbitror autem admodum sapienter Victorem Romanum episcopum & Polycarpum Smyrnensem hæc expediuisse contentione. Etenim cum Occidentis sacerdotes haud negligendam putarent Petri & Pauli traditionem, Asiatici uero Ioannem Euangelistam sequi se affirmarent: hoc communi decreto statuerunt, ut quisque pro consuetudine sua festum hoc celebrarent, & communionem inter se non deferrent. Stultum enim, nec immerito censebant, consuetudinis gratia se inuicem separari eos, qui in primarijs religionis capitibus consentiebant. Etenim easdem & per omnia similes traditiones in omnibus, etiam concordibus ecclesijs inuenire non datur. Cum multæ sint in Scythia ciuitates, unum tamen omnes habent episcopum. In alijs gentibus nonnunquam & uicis ordinatur episcopi, sicut apud Arabes & Cyprios, item eos Nouatianos & Montanistas qui in Phrygia sunt, accidit. Diaconi apud Romanos etiamnum septenarium numerum non excedunt, ad similitudinem eorum qui ab Apostolis fuerunt ordinati: quorum erat Stephanus, primus martyrium passus: apud alios uero indifferens est eorum numerus.

Rursus singulis annis Romæ semel tantum prima Paschatis Alleluia canitur, ita ut à multis Romanis hymnus ille quasi iuramenti seruandi loco psallatur & audiatur: & in ecclesia nec episcopus, nec alius quicumque, apud Alexandrinos uero solus episcopo sdocet.

Et hoc tum primum fieri cœpisse dicunt, cum Arrius presbyter de dogmate disputando nouitati studeret. Et hoc quoque nouum est apud istos Alexandrinos, dum Euangelia legunt, episcopus non surgit, id quod ab alijs accepi.

Et cum sacrum librum prælegitibi monachus archidiaconus, apud alios uero diaconi, in multis ecclesijs soli sacerdotes, in præcipuis uero festis episcopi, ut Constantinopoli in prima Resurrectionis: præcedentem uero Quadragesimam, in qua multumdo ieiunatur, alij sex, utpote Illyrij & Occidentales, totaque Libya & Ægyptus cum Palæstinis: alij septem hebdomadibus comprehendunt, ut Constantinopolitani & uicinæ gentes usque ad Phœnices: alij tres septimanas

tendi, demonstrarique, neque Iudæos exactum Paschatis nec tempus nec modum custodire. Samaritani uero tanquam à Iudæis uariantes, festum hoc perpetuo post Aequinoctium obseruant. Verum hoc argumentum separatam ac prolixiorē declarationem requirit: illud tantum dico, Qui Iudæos imitari student, & circa figurarum obseruantiam sunt anxij, non debent ulla ratione ab illis deficere. Nam si omnino accuratè quæ huiusmodi sunt obseruare uolunt, non debent dies tantum ac menses, & omnia reliqua custodire, quæ Christus sub lege constitutus Iudaicè fecit, uel à Iudæis afflicatus pertulit, uel quæ cunctis benefaciendo typicè operatus est, & quod nauim ingressus docuit, quæ Pascha in triclinio domus parari iussit, asinum ligatum solui præcepit, eum qui amphoram aquæ portabat, illis qui Pascha parare studebant, signi loco proposuit, & quæ alia innumerata in Euangelijs sunt scripta: quorum tamen nihil corporaliter obseruare student, qui se propter festum iustificari putant. Neque enim ullus unquam doctorum e naui docuit, neque in triclinio domus perpetuo Pascha celebrare studeuit, nec asinam ab ipsis ligatam resolverunt, nec cuiquam amphoram aquæ portare, ut symbola ista adimplerentur, mandarunt. hæc namque, & quæ alia sunt huiusmodi, Iudaica potius esse putantur.

Iudæi siquidē magis ea quæ corporibus, quam quæ animabus contingunt, seruire student. Ob quam etiam causam maledictioni sunt obnoxij, quod legem Mosaicam in figuris, non autem ad ueritatem usurpant. Qui autem Iudæis fauent, hæc quidem ad theoriam trahunt. De diebus uero ac mensibus irreconciliabiliter belligerantes, theoriam istorum proculcant, ut necessariū & ipsi in hac parte perinde atque Iudæi condēnabiles maledictionis sententiā sibi ipsis inferant. Sed de his ista sufficere puto. Redeamus iam ad propositū, cuius paulo atē mentionem fecimus, quomodo uidelicet Ecclesia diuisa in prima diuisione non manserit, & quomodo diuisi ab Ecclesia à se inuicem rursus dissilierint, exiliumque ac uiliū causarum prætextu alij ab alijs separati sint, & hac in re non unam tantum diuisionem habeant. Nam alij aliter per prouincias non de mense modò, sed etiam de hebdomada dierum ac alijs uilibus quibusdā discrepantes, partim separatur partim commiscetur. Hæc Socrates. Nihil amplius ego ex meo addam: singula poterit expendere lector in uerbis Socratis.

manas ex illis sex, uel septē sparsim: alij tres Pascha continuē pręcedētes: alij duo, ut Mōtani, ieiunant. Deinde nec loco nec tempore eodem passim apud omnes ad ecclesiā conuenitur. Alij sabbato, & consimiliter una sabbati conueniunt, ut Constantinopoli, & ferē apud omnes. Romę uerō & Alexādrię non itē. Apud Ægyptios autem in multis ciuitatibus ac pagis, pręter id quod omnibus communiter legitimum est, ad uesperam sabbato conuenientes ij qui potiores sunt, de mysterijs communicant. Deinde cernere est, quā nec precibus, nec psalmodijs aut lectionibus iisdem & eodem tēpore cuncti utantur. Sic & Apocalypsin Petri, apud ueteres prorsus adulterinam iudicatam, in quibusdam Palęstinę ecclesijs etiamnum semel in unoquoq; anno legi cognouimus: nempe in die Parasceues, quādo plebs admodum religiosē ad Dominicę passionis recordationem ieiunat: & eā quę nunc quasi Apocalypsis Pauli Apostoli circumfertur, quā nemo ueterum uidit, plurimi ex monachis commendant. Sunt autē qui libellum istum sub hoc imperio inuentum esse affirmant. Dicunt enim Tarsi Cilicię in domo Pauli ex diuina manifestatione marmoream urnam esse inuentā, in qua liber iste fuerit. Mihi uerō de hac re percontanti, Cilix quidam presbyter Tarsi Cilicię, uir, ut canicies quoq; indicabat, multos annos natus, mendacium esse dixit, quod nihil tale apud ipsos accidisse sciret: mirabaturq; si ea res non esset hęreticorum figmētum. Sed de his hactenus. Possunt autē multi ritus per ciuitates ac pagos inueniri, quos propter reuerentiam uel authorum, uel eorum qui illos primū receperunt, ij qui illis sunt innutriti, sine piaculo intolerabili pręuaricari non posse iudicant. Idē mortalibus circa hoc quoq; festum accidisse putandum est, cuius gratia in istam de hisce rebus sum commemorationē digressus. Hactenus Sozomenus. Hic quoq; nihil ex meo addā: omnia in uerbis Sozomeni obseruabit & examinabit cordatus lector.

VINCENTIVS LYRENE NSIS.

Gennadius dicit, sub nomine peregrini librū Vincentij extare: sed alio nūc titulo prodijt: & nō dubito quin multa sint isti libro adiecta. Et fatetur Gennadius, secundum librum & eius partem à quibusdā suffuratam: adiecisse tamen ipsum Vincentium priori lib. recapitulationē posterioris libri. Interim ipse dicit in eodē libro se recapitulare, quę in duobus libris scripserit. Multa inde de traditionibus adferuntur. Quęstio est, ibi primō, unde fraudes hęreticorū deprehendantur, respondetur: primō ex diuinę legis

autoritate: deinde ex catholice Ecclesię traditione. Et quanquam sufficere & perfectum esse Scripturę canonem, non negat: tamen propter hęreticos, quorum alij aliter Scripturas torquent & interpretantur, traditiones retinendas putat. Interim iam sæpius demonstratum est, hęreticos etiam ex Scripturis quā certissimē refutari: (quod clarissimē in Prolegomenis demonstratum est) ut frustra hæc dixerit Vincentius monachus. Adde, quod etiam his duabus notis non fuerint contenti Tridentini patres, ut primō ex Scripturis, deinde ex traditionibus fraudes detegantur: quia illi & patres, concilia atq; consensum ecclesię suę catholicę addunt. Sed mox uerba illa quę addit Vincentius, sunt expendenda. In ipsa (ait) catholica Ecclesia magnopere curandū est, ut id teneamus quod ubiq; quod semper, quod ab omnibus creditum est, hoc enim uerē ac propriē catholicum est. Hoc ita demum fit, si uniuersalitem, antiquitatem & consensionē sequamur. Sequemur uniuersitatē hoc modo, si hęc unā fidē ueram esse fateamur, quā tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia: antiquitatem uerō ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestum est: consensionem quoq; itidem, si in ipsa uetustate omnium uel certē penē omnium sacerdotum pariter ac magistrorum definitiones ac sententias sectemur, &c. Si tale quid emergat, ubi istorum nihil reperitur, hoc repudiat, scilicet Ecclesia, &c. Hinc & sic postea definit catholicum, Qui stabilis in fide permanet, & quicquid uniuersaliter antiquitus catholicam Ecclesiam tenuisse cognouerit, id solum tenendum credendumque decernit. Quid uerō in illo consensu sit quoque spectandum, docet etiam idem autor, dicens: Eorum duntaxat patrum sententię conferendę sunt, qui in fide & communionē catholica sanctē, sapienter, constanter uiuentes, docentes & permanentes, uel mori in Christo fideliter, uel occidi p Christo feliciter meruerunt. Quibus tamē hac lege credendum est, ut quicquid uel omnes uel plures uno eodemque sensu manifestē, frequenter, perseueranter, ueluti quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo, firmauerint, id p indubitato, certo, ratōq; habeatur, &c.

Iam mihi dent pontificij de suis dogmatibus has notas: ostendant, ubique, apertē, perseueranter, omnes patres inde ab initio, à tēpore Apostolorum usque ad nostra tempora, atque cunctis in ecclesijs docuisse & tradidisse talia dogmata, ritus & ceremonias, quales nobis obtrudunt, & hodie defendere conantur. Et profectō hæ notę cōpetunt

petunt optimè scripturarum Sacrarum canoni, qui est antiquitate, cōsensu & uniuersalitate comprobatus. Hinc idem Vincentius ait sic de hoc uolumine Sacrorum librorum: Librum signatum illum propheticum nō seniores, non potestates, non angeli, non archangeli aperire ausi sunt, soli Christo explorandi eius praerogatiua seruata est. Librum sacerdotalem quis nostrum resignare audebit, signatum à confessoribus, & multorum iam martyrio consecratū? Quē qui resignare coacti sunt, postea tamē damnata fraude designarunt: qui uiolare non ausi sunt, confessores & martyres extiterunt, &c.

Libros scripturae Sacrae obfignarunt confessores & martyres ore & sanguine, dum ipsi doctrinam amplexi sunt, & pro ea mori maluerunt, quā illam in minimo deserere, &c. Plura attulimus ex Vincentio Parte secunda, quae huc repetet lector.

DAMASCENVS.

EThi hic autor sit recentior, quā ut opus sit de illo traditiones referre: tamen aliquid apud eum expendendum erit. Dicitur cum Graecis in illa opinione fuisse, quod Spiritus sanctus tantum à patre procederet: quod etiam apparet non obscure ex libro 1 de Orthodoxa fide, cap. 9. Nunc ad sua traditoria.

Dicit deificatam Christi animam descendisse ad inferos, libro 3, capite 29, de Orthodoxa fide, forsan ex traditione: quia hoc de descensu Christi, non aliunde probare uidentur pontificij. Nos autem illud ex Scriptura asserimus, cum Dauid loquatur Psal. 16, Non derelinques animam meam in inferno, &c.

Dicit libro 4, cap. 7 & 8, de uoce Ingenitus, quomodo possit admitti. Quae quidē & nos recipimus.

Ibidem capite 15, Mariae parentes fuisse Ioachim & Annam ait: quod uel negare, uel saltem de eo dubitare uidetur Augustinus libro 23, capite 9, contra Faustum Manicheum.

Refert etiam libro 4, capite 12 de mysteriis crucis: Adoramus figuram preciosa & uiuifica crucis, tametsi ex alia materia facta est, non materiam uenerantes, (absit enim) sed figuram, tanquam Christi signum. Dixit enim discipulis suis contestans, Tunc apparebit signum filij hominis in caelo: crucem dicens.

Et idcirco mulieribus dixit resurrectionis angelus, Iesum quaeritis Nazarenum crucifixum. Multi enim Christi & saluatores, sed unus crucifixus. Non dicit lancea perfossus, sed crucifixus. Adorandum est igitur signum Christi, ubi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem ex qua figura crucis exprimitur, siue sit aurum, siue lapides preciosi, aut alia quauis materia, post figurationem si contingat dissolui, non adoranda. Nota hic

argumentationem fictam.

Item capite 16 de honore reliquiarū dicit.

Item capite 17 de adoratione imaginum tractat copiosissimè, & sic refert: Nō omnes literas norunt atq; lectioni incumbunt, ideo patres nostri consenserunt ueluti quaedam trophaea, haec in imaginibus representare ad promptam memoriam. Et multa ibi habet superstitiosa, ridicula & inepta. Tandem sic dicit: Est autem traditio non scripta perinde ac adorationis ad Orientē, adorare scilicet crucem & alia quā plurima, ijs quae dicta sunt similia. Et mox: Quod autem plurima sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit 1 Theil. 2 Paulus gentium Apostolus, Ergo fratres state & tenete traditiones nostras, quas edocti estis, &c. Haec omnia ex traditione refert Damascenus.

Sed istam traditionem de sancta cruce & imaginibus adorandis, non uidit Epiphanius & Hieronymus, quia uterq; improbarunt picturas etiam. Iam tamē certum est, ipsum Epiphanium satis quidē superstitiosum fuisse in coaceruandis traditionibus, & inter eas nondum hanc reperit, quae tunc forsan nondum suo tempore traditio fuit. Vide Epiphaniij epistolā ad Ioānem Hierosolymitanum, quam uertit Hieronymus: uide etiā quid Erasmus in Catechesi sua dicat de imaginibus: ubi ingenuè testatur, quod Hieronymi tempore non fuerint imagines in templo. Imagines reiecit uterq; Clemens & Lactantius. Clemens Romanus libro 5 Recognitionum, & Lactantius in plurimis locis.

Damnatus est imaginum usus & adoratio in synodo Constantinopolitana 7, ex Scripturae testimonijs, ubi dicuntur 328 episcopi ex Graecis conuenisse sub Constantino V. Et in hac synodo dicitur Ioānes Damascenus danatus esse. Vide acta synodi in Opere quod continet canones conciliorū, collecto à Ioāne Sagittario Burdegalensi.

Cōtra hanc synodum multas alias in Occidenti conuocarunt Papae Romani, & uoluerunt autoritate Gregorij Papae, qui hac de re primū cum Massiliae praesule Sereno litigauerat, ratas imaginum adorationes & cultus. Tandem cum mater Constantini V, nomine Irene, caperet filium Constantinū, ipsaq; rerum potiretur, colludens Romano pontifici, illiq; gratificatura cōuocauit Nicenam synodū secundā, quā etiam praesidio & armis muniuit, ubi de imaginibus retinendis actū est, & danata est septima synodus: tum recepti ac absoluti sunt Ioannes Damascenus & Georgius Cyprius. Tandē sic quoque (ut hic etiam Damascenus ait) prorumpunt episcopi in ista impia synodo Nicēna secunda: Fatemur unanimiter nos ecclesiasticas traditiones siue scripto siue consuetu

dine ualentes & decretas retinere uelle. Vi de de hac synodo & eius actis in summa cō ciliorum per Bartholomæum Caranzam Mirandem edita: item Sabellicum Enneade 8, libro 8. Quod uerò ibi concluderūt in ipsa imagine hoc adorari, quod representet non simpliciter ipsam materialem imaginem, est Scripturæ contrarium. Deus enim non est quod imago representat aut docet. Imago nāq; nullo modo Deū referre potest, quod Deus ipse testatur Esai. 40, Deut. 4: itē Paulus Actor. 17. Ergo minimē quoq; potest & debet coli qđ in illa cernimus. Quid .n. cernimus in imagine, nisi materiam & formam? Deus autem spiritus est, & qui ipsum adorant, spiritu & ueritate adorant. Propter imagines diuino imperiorū facta est, deinde schisma inter Orientales & Occidentales episcopos.

Videat studiosus lector dños libros de Origine erroris, quos scripsit Henricus Bulingerus: ubi doctissimē hanc Damasceni opinionem refutauit. Nobis satis est, & ex Epiphanio & Hieronymo, atq; septima synodo probasse, quod iste abusus imaginum nō fuerit traditio Apostolica: cui si pro Apostolica fuisset doctrina & traditione in ecclesia semper recepta, nunquam uel Epiphanius reclamasset, uel etiam Hieronymus, siue tot patres in synodo. Satis quidem illud a nobis est refutatum in prima Parte traditionum, in Basilio & alibi, quod etiam non scriptæ traditiones sint retinendæ. Sed Damascenus in sequenti cap. 18 libri 4, sibi contradicit. nā sic dicit ibidem de Sacris literis: Per Spiritū sanctum & lex, & prophetæ, & Euāgelistæ, & Apostoli, & pastores locuti sunt, & doctores. Omnis ergo Scriptura diuinitus inspirata, utilis est omnino. Quare optimū & animæ conducentissimū est Diuinas scrutari scripturas. Nam quemadmodum arbor plantata secus decursus aquarum, sic anima diuina irrigata Scriptura impinguatur, & maturum fructū affert fidem orthodoxā, & semper uirentibus folijs decoratur, id est, Deo placentibus actionibus. Ad actionem enim studiosam, & contemplationem synceram ex Diuinis scripturis apti euadimus. Nā uirtutis omnis exhortationem, & omnis uitij auersionem in illis comperimus, &c. Et pergit ibidē copiosissimē describere fructum, usum & plenitudinem Scripturarū. Quod si iā adhuc Damascenus in uiuis esset, quærerem ab illo monacho ad hūc modū: Si anima irrigata Scripturis impinguatur, & maturum adfert fructum, nempe fidem orthodoxā, & semper uirentibus folijs, id est, Deo placētibus actionibus decoratur: ergo quicquid ad fidem orthodoxam, quicquid etiā ad uitæ bona opera attinet, ex Scripturis petitur. Si etiam ad actionem studiosam & con

templationem synceram ex Diuinis scripturis apti euadimus: si item omnis uirtutis exhortationem, & omnis uitij auersionem in illis (Sacris literis) cōperimus: sequitur planē, omnia sufficiēter esse in Sacris literis tradita. Quid igitur in superiori capite dixisti, nempe quod plurima sine scripto Apostoli tradiderint, quæ tu tuiq; censetis non aliter seruanda, atque ea quæ scripta sunt? Sed hoc si ita est, quod de traditionibus refers, profecto non est perfecta & sufficiens Scriptura. Hic aut ipse Damascenus pro se, uel sui monachi pro illo respondeant.

Et est hic in Damasceni uerbis argumentum quoq; contra Osum Polonum (qui Tridentinæ colluiei corona est) Iesuitas & Peresum, obseruandum, quod dicat Euangelistas & Apostolos per Spiritum sanctum in Scripturis locutos: ergo iussi sunt scribere, quod isti negant. Adde quod etiam pontificij libros Machabæorum, librum Syrach, Sapientiam Salomonis, numerent inter canonicos: hos ille dicit hoc in loco pulchros quidem esse & honestos, sed non numerari inter propheticos libros, nec repositos in arca fuisse: & ideo iuxta omnium ueterum morē tantum duo & uiginti ueteris Testamenti libros esse refert, in quorum numero isti nō numerantur.

Vt etiam in istorum canonicorum librorū relatione differt Damascenus à Papesinis, ita quoq; addit nouo Testamento canones Apostolorum, per Clementem congestos: quos pontificij hodie tamen addere non audent. Sed quā sit sibi contrarius Damascenus, ut hoc planē cōstet, audiamus rursum eiusdē uerba, ex historia sua de duobus Christi militibus, de Iosaphat regis Auenniri filio, & de Barlaā. De his uerò (ait) quæ interrogasti (& sunt uerba Barlaā) quomodo nos incarnati Dei uerba audiuius, per sacra Euāgelia noueris nos hæc omnia didicisse. Sic enim sanctus ille liber uocatur: quoniam immortalitatem, & incorruptionem, & uitā æternam, & peccatorum remissionem, & regnum celorum mortalibus nobis & corruptibilibus & terrenis euangelizat: quem cōscripserunt illi qui uiderunt, & sermonis ministri fuere, quos discipulos & Apostolos Saluator noster Christus elegit. Et tradiderūt nobis in scripto (nota, In scripto: & tamen extra Scripturam nobis quædam alia obtrudere uult Damascenus, forsan sui oblitus) post gloriosam illius in cælum ascensionem super terram, uidelicet ipsius conuersionē, doctrinamq; eius & miracula, quātum ex his Scripturæ sufficiebat.

Et mox: In isto ergo diuinorum Euangeliorum libro continetur incarnationis, demōstrationis, miraculorumque ipsius historia spirita

spiritu Dei scripta, &c. Hæc uerba notet lector rursus de sufficiencia Scripturæ. Ibidem dicit, primum autorem monasticæ conuersationis Antonium fuisse. Sed de eare in prima Parte Traditionum in Philone diximus.

Sed interim hæc uerba Damasceni impugnant opinionē Chrysostomi, qui dicit primum monachum fuisse Ioannem Baptistā: sed hoc admodum insulse refert Chrysostomus.

Dicit deinde Damascenus, orthodoxam fidem ex Scripturis peti: & tamen illa quæ ipse sub orthodoxæ fidei libris comprehendit, de reliquijs, imaginibus, de uirginitate, extra & præter Scripturam refert. Sic capite 25, ad confirmationem excellentiæ uirginitatis super matrimonium etiam fabulas citat de Noe, quod cum arcam ingredi iussus, & mundi semen custodire cōmissus, ingressus sit cum uxore & filijs & filiorum uxoribus, & separauerit eos filios ab uxoribus, ut cum castitate pelagus & illud totius mundi naufragium euitarent, &c. Ergo non Damascene monache castitas est dormire cum cōiuge. Sed ubi hoc legisti, unde hoc habes? Verum diximus de uoto & uirginitate in Epiphanio Parte 1.

Volunt etiā pōtificij ex Damasceni sermone probare purgatorium, & orationem pro defunctis, dicentes dogmata ita per manus tradita patribus, semper in Ecclesia fuisse obseruata, quia hoc ita uidetur, probare Damascenus. Sed quanquam de ea re dixerimus in Chrysostomo supra aliquid, tamen hoc addendum erit hoc in loco, Damascenū quoque in isto sermone putare & existimare etiā philosophos per Christi descensum ad inferos, fuisse saluatos. Hos (ait) ut ego existimo, Christus saluauit. Interim de ista opinione, quod istos Christus saluauerit in inferno, & de ea etiā, quod Christianorū animæ elemosynis expensis redimantur, sic tamen refert: At nos definimus nihil, tantum fraternitatis studio ratiocinamur. Et ut sciamus ipsum dubitare, sic mox sermone prorumpit: Tunc non erit tempus quærendi auxilij: stabit enim homo cum onere suo. Nunc uerò est tempus adiutorij, nunc tempus rogationis, nunc tempus reconciliationis, nunc tempus sollicitudinis & laboris, &c. Si tunc nō est tēpus quærendi, sed nunc tantum tēpus est: frustra igitur post hanc uitam id à te & ab alijs tētatur Damascene, quod defunctis impartis, quasi uiuorum preces profint mortuis ad reconciliationem & adiutorium.

Probat etiam miser monachus ex patrum

uitis, quomodo Macarius ex cranio arido sciscitando de defunctis, pleraque edidicerit. uerba eius sunt: Cum autem pro consuetudine sua pro defunctis preces faceret, & scire desideraret, nunquid illis prodesse, (nota dubitationem Macarij) & an consolatio eis inde proueniret: Deus animarum amator uolens hoc seruo suo patefacere, cranio quod exaruerat, uerbum ueritatis inspirauit. Prorupit enim cranium in hæc uerba: Quando pro mortuis offers preces, consolatiunculā sentimus, &c.

Item, alij cuidam seni suus discipulus est ostensus post mortem ardere in purgatorio ad zonam usque.

Quomodo hæc cum dicto Moyse, Non quæritis à mortuis ueritatem, Deutero. 18, & Esaia 8, quadret, expendat lector. Audiant Moysen & prophetas, ait Abrahā Luca 16. quos nisi audierint, non etiam credent si quis ex mortuis resurgat: & in homilijs, quibus explicat istud Euangelium de Lazaro & diuite, plurimis agit argumentis Chrysostomus, mortuos huc non redire, nec, hinc loqui, aut responsa dare: tanto ineptius est, ut quis hinc transferatur ad purgatorium, ut ibi aliquos uideat.

Nec etiam aliunde probare poterūt purgatoriū Gregorius, Rabanus & Beda, quam ex apparitione mortuorum, qui reuersi hoc dixerāt: interim de eo dubitauit Augustinus, ut diximus in Chrysostomo. Videmus iam fabulas Damasceni & Papistarum. Multa etiam finxerunt de purgatorio Patricij. Sed nō libet plura ex Damasceni fabulis excutere, satis est. Quanquam hoc addam ex Chronico Ioannis Tritenhemij, memoriam omnium animarum fidelium altera post Omnium sanctorum festum celebrandam, institutam & frequentatam esse ex eo, quod quidam monachus Hierosolymis rediens apud eremitam in Sicilia circa mortem Æthna flammam euomentem, hospitio detentus sit, & ibi ex eo didicerit multas defunctorum torqueri animas in flammis, sed ex his liberari per orationes fidelium: quod sibi testimonio spirituum firmatum asserebat, &c. In eandem sententiam uideat pius lector historiam Lombardicam, de festo Omnium sanctorum circa finē, & de commemoratione omnium animarum. Sed in hanc quoque sententiam multa collegit ex sermonibus Discipuli ex Rosario Bernhardini de Buis Andreas Flammius, qui scripsit germanicè, Des fegfeuers Valet vnd letzter Quandr.

APPENDIX AD TERTIAM PARTEM ADIE-
CTA, QUÆ CONTINET SOLUTIONEM EORVM
omnium quæ pro tuendis traditionibus hæctenus protulere
pontificij, atq; Martini Peresij dicta quæ-
dam explicat.

HONESTISSIMIS PRUDENTIA, CANDORE,
uirtute & integritate conspicuis Dominis consulibus, & optimis senatoribus in celebri-
bus urbibus Huxaria, Corbachio, & Oldenburgo, &c. suis Dominis
colendus Hermannus Hamelmannus L. T.

S. D. in Christo.

Actenus omnibus urbium Vuestphaliæ celebrium Rectoribus ope-
ram meam elocui, & quædam ad ipsos misi, quibus refutati sunt po-
tificij, & præsertim Colonienses Iesuitæ & theologi: ita de cõcilijs
quædam ad Osnaburgenses, de ieiunijs & festis ad Mindenses non
nulla olim dedi: assertionem utriusq; speciei superioribus annis ex to-
ta antiquitate confirmatâ Monasteriensib. misi: multa alia, in quibus
explicui falsitatē Iesuitarū, cõmissam per diuersa capita suæ Censuræ, dedicaui Tremo-
nensibus, Susatensibus, Hāmonensibus, Assendensibus, & Dusseldorpiensis consu-
libus, senatoribus & ciuibus: ut ita Vuestphalis meis ob oculos ponerē pontificiorū
falsam doctrinā, eisq; deinceps hortator essem ad suscipiendā ueram Euangelij pro-
fessionem. Quid nostris his Lemgouiesibus, Lippiensibus & Heruordiensibus de-
dicauerim, constabit ex Prolegomenis, & eorum Appendice. Bileueldianam eccle-
siam ego ipse disposui pro mea tenuitate & gratia olim. Vuesaliensem urbē, quæ uis-
detur à doctrina ecclesiarū nostrarum discrepare, & Zuinglianizare (ut sic loquar)
imò abiecit exorcismum ex Baptismo cōtra morem nostrarum ecclesiarū, & nuper
suum alumnum clarissimum, & omnibus egregijs dotibus ornatum uirū ac Docto-
rem Tilemannum Heshusium (cui quem conferre debeam, siue gratiam docendū in
scholis & ecclesia spectem, siue demum refutandi hostes Euangelij stylo Latino, uel
populari & Germanico, considerem, planē ignoro) turpiter eiecerunt, non censeo
dignam, quæ debeat piorum in nostris ecclesijs doctorum scriptis ornari.

Cum autem tres præcipuæ in Vuestphalia urbes, quarum Rectoribus nihil adhuc
inscripseram, superessent, uidelicet Huxaria, Corbachium, & Oldenburgum: uolui
tiam V. P. & integritati, celebres & prudentes Domini consules & senatores in præ-
dictis tribus urbibus, Appendicem adiectam ad tertiam Partem, quam approba-
tam uidetis à theologis clarissimæ uniuersitatis Rostochianæ, dedicare: ut uideatis
quanta diligentia hîc argumenta pontificiorū explicuerim, quæ pro traditionib. de-
fendēdis adhuc Stanislaus Osius, Vuilhelmus Lindanus, Franciscus Sonius, Marti-
nus Peresius, Fredericus Staphylus, Ioānes Cocleus, Ioānes Gropperus, Ioachimus
Perionius, Petrus à Soto, Iacobus Andradius, Colonienses Iesuite in sua Censura, adse-
runt. Atq; his omnib. etiā possunt addi hæc duo argumēta Lindani & aliorū: Si omnia
quæ Christus præcepit tanq; necessaria, sunt scripta, ergo & hoc in Euangelistis scri-
ptum esset, quod ait Paulus in Actis, dixisse Christum, satius esse dare quā accipe-
re: cum tamen hoc apud Euangelistas non extet. Ergo (aiunt) plura sunt credenda,
quā in scriptis habentur. Item: Christus iussit prædicare, & non scribere, quia nusq;
legitur dixisse, Ite & scribite, sed, Prædicate, &c. Ergo aut Scripturam extra mandatū
Christi scripserunt, aut Christus aliquid præcepit, quod in Scripturis non extat. Itaq;
traditionibus inherendum erit.

Hæc sunt argumēta Lindani, Osiij & Andradij. Sed quod ad primum attinet, cer-
tum est, illam Christi sententiam ex multis Euangelistarum & Scripturæ uerbis elici
posse, tametsi non eisdē syllabis & uerbis reperiatur apud Euangelistas. Date ait, &
dabitur uobis: itē, Mutuū date, nihil inde sperantes. Sic & Salomon ait, Qui largitur
pauperi,

pauperi, foeneratur Deo: qui dat pauperi, non egebit. Hilarem datorē diligit Deus. Est autem Christus logos & uerbum eterni patris, qui enarrauit omnia nobis, & est autor librorum utriusq; Testamenti.

Deinde nihil Apostoli ex seipsis scripserunt uel dixerunt. Non ausim (ait Romā. 15) quicquam eorum loqui, quæ nō effecit Christus per me. Et si igitur illa sententia nō habeatur in Euangelistis, tamen in Scripturis noui Testamenti habetur. Ita multa alia quæ scripsit Paulus, à Christo profecta sunt.

Quod ad secundum argumentum attinet, libro 1 de consensu Euangelistarū, cap. 7 & 9, item cap. 35, inter multa alia sic scribit Augustinus, & respōdet: Quicquid Christus de suis factis & dictis nos legere uoluit, hoc scribendum illis tanquam proprijs manibus imperauit, &c. Et alibi censet omnia Christi esse, quæ scripta sunt, etsi ipse nihil scripserit. Vt autem istis suis dictis refutauit argumentum Lindani, Osiij & Andradij: ita quoq; ostendit uanitatem traditionum, docēs omnia in Scripturis extare quæ de suis dictis & factis sciri & legi uoluit. Quid igitur petimus traditiones? Interim iussit scribere Apostolos Christus, tametsi hoc negēt pōtificij: quod certē apparet ex Apocalypseos ca. 1, Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ huius: itē, Quod uides scribe, &c. & cap. 14, Audiui uocē de cœlo dicentē, scribe, Beati mortui, &c. & rursum capite ultimo de re eadē latius legit. Si ergo ibi iussit scribi uerba prophetiæ, cur quæso non iussisset simili modo conscribi Euangelia sacra? Si etiam omnis Scriptura Biblica est diuinitus inspirata, 2 Timoth. 3, & si quoq; omnis prophetica Scriptura à Spiritu sancto est profecta: sequitur necessariō, & Euangelistarum quatuor Euangelia diuinitus scripta, inspirata, & à Spiritu sancto pfecta esse. Si uoluit Moysen scribere uerba legis, quæ esset causa, quod nō uoluisset scribere Apostolos & Euangelistas? Si accepit Esaias mandatum scribendi, Esaiæ 30, si quoq; Abacuc cap. 2, & Christus testatur ipse de Scripturis, Ioannis 5, Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt quæ testantur de me, &c. quomodo potest dici, quod Apostoli extra Christi mandatū scripserint? Si enim Scripturæ ueteris Testamenti testantes de Christo sunt Christi iussu & diuinitus à Spiritu sancto inspiratæ & scriptæ, sequitur necessariō & illas Christi iussu scriptas esse, quæ de Christo in nouo Testamento testantur. Hinc ait Marcus cap. 1, Euangelium Domini nostri Iesu Christi scriptum in prophetis. Idem dicit Paulus Romā. 1. Ideo ait Ioannes cap. 20, Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus sit Christus, & credentes uitam habeatis eternam, &c. Quomodo obsecro Ioannes tam clarus discipulus Christi scripsisset, dicens: Hæc autem scripta sunt, &c. si nō iussum, mandatum & autoritatē Christi habuisset, & à Spiritu sancto impulsus fuisset? Ideo similiter Lucas scribit cap. 1 Euangelij sui, & Actor. 1, se propter alios collectores (forsan falsarios) diligentia exacta fidelissimē peruestigatis cūctis, collegisse omnia quæ fecerit Iesus & docuerit, eaq; cōscripsisse ea de causa, ut certitudinem eorum omnium ex euangelij scriptis cum Theophilo haberemus, quæ Christus & Apostoli uiua uoce tradiderant. Iam mihi cordatus lector expendat, quomodo ausus fuisset Ioannes dicere, Hæc autē scripta sunt, ut credentes habeant uitam æternam, &c. item Lucas, Visum est mihi, ut cunctis ab initio exacta diligētia peruestigatis, deinceps scriberē optime Theophile, quō agnoscas eorum, de quibus edoctus eras, certitudinē, &c. si Christus uoluisset ut conscriberetur Euangelium, sed ut tātū certitudo fidei, & fides quæ ad uitā ducit, ex traditione tacita, & per successiones tradita prædicationē esset petenda? Quid igitur aliud faciūt, Stanislaus Osius, Vuilhelmus Lindanus, Petrus Sotus, Frācisus Sonius, Petrus Canisius, doctor Henricus Dughē Antuerpiensis canonicus, & reliqui omnes: nisi ut nobis Sacra scripturæ autoritatem euertāt, aut labefaciāt? Vt interim effugium quærant, sic ait Canisius in præfatione & cāstigatione Operū Leonis Pape: Duobus modis Christiana religio approbatur: primo, Diuini Scripturarum canonis autoritate, deinde catholice Ecclesiæ traditione, ut est testis Basilius, &c. Sed quid Basilius scribat de his reb. dictum est Parte prima, libro 4. Verū sic pergit Canisius: Non quod canon Sacrarum literarum ad uniuersa sibi nō sufficiat, sed ob id quod uerba diuina pro suo pleriq; arbitratu intelligēt adeoq; deprauātes, uarias opiniones cōcipiant, &c. Sed quod longē aliter sentiāt patres, notū & perspectū erit lectori pio, si diligenter librū 2 in Prolegomenis legat. In-

terim omnia sunt diligenter explicata in hac Appendice, & credo nunc nihil posse amplius desiderari. Mittò autem illam Appendicem ad V.P. ut quoque à uobis cognoscatur, quæ effugia quærant aduersarii pontificij.

Porro, quod ad V.H. attinet, præstantissimi & humanissimi Dñi Cōsules urbis Huxariensis, multum sine dubio gloriæ & honoris olim uestra Resp. ex cœnobio illo Imperiali & libero (cui hodie Reinerus à Bocholt abbas & præsul reuerendus, doctrina & nobilitate excellens præest) ut alumna & cliēs huiusmodi exempti & celebris monasterij, consecuta est: postquam illud ante sexcētos plus minus annos cum collegio meæ patriæ Osnaburgensis urbis, esset phrontisterium totius Saxoniae, in nascente ecclesia Christiana per diuersas regiones ad Occasum. Nā in isto uestro musæo Corbeiano primò Ansgarius scholastici munus obijt, & Theologiam prælegit: & deinde post uariam profectiōem religionis causa susceptā, est constitutus Hamburgensis archiepiscopus: cui ut erat in scholastici munere substitutus in cœnobio Corbeiano Reinbertus, ita quoque in episcopatu succedit: & sic ordine quatuor fuere ibi archiepiscopi, qui antea lectoris munus & scholastici dignitatem in isto uestro Corbeiano collegio administrauerant, & professores fuerant ut prædicti duo, deinde & Adelgarius ac Hogerus. Ad eum quoque modum lector in schola & phrōtisterio illo prædicto Alfridus erat, cum eligeretur in Hildesinensem episcopum. Albertus Krancius illos omnes miris extollit laudibus, multumque eruditionis, uirtutis ac zeli tribuit. Quæ quidem encomia etiā hodie ad istius monasterij, & simul uestram redundāt celebritatem. Ita & Vuymo ex eodem monasterio est electus Bremensis archiepiscopus: qui Gothiam ingressus, prædicatione & baptismatione Christianismū plantauit, & ibi mortuus est. Habuit autē Vuymo sui ordinis socium & discipulum ex eodem cœnobio Sigebertum, qui præceptoris sui Vuymonis uitā gemino stylo descripsit in cœnobio illo, reuersus ex Gothia: atque uterque ibi scholastici munus administrauerat. Quid dicā de Vuindichino ibidem scholastico & professore: ille profectò magna cum admiratione prælegit in isto cœnobio sacras & profanas literas, & multa etiam historica edidit, habuitque in isto monasterio plurimos doctissimos discipulos, quorū aliqui ex Corbeiano phrontisterio ad episcopatus electi sunt: inter quos fuit Othricus, qui cura in scholastici munere successisset Vuindichino præceptoris, & tanta celebritate, dono ac gratia prælegeret, habitus est quasi lumen & oraculum suo tempore, & electus est in Magdeburgensem archiepiscopū. Et scribit de eo Krancius: Qui Othricum meruit audire præceptorē, uidebatur sibi præ cæteris aliquid accepisse, &c. Hæc profectò magna laus fuit toti monasterio, quod tunc tā celebri scholastico & schola floruit. Ad eundem ibi modū scholastici prouinciā administravit Algerus uir doctissimus, qui cōtra errores Berengarij scripsit: quod scriptū etiam hodie cum celebri præfatione Erasmi Roterodami, quæ prolixum Algeri & libelli encomium continet, extat. Quid multis? Vixere ibi in phrōtisterio docti uiri, qui & Vuestphaliæ & toti Saxonie ornamēto fuere. Atque hinc patet, in quem usum monasteria fuerint olim instituta, & quid sit undeque initium habeat nomen Scholastici in collegijs.

Optarem autem, ut nunc omnia collegia in pristinum usum restituerentur: & spe ro uestrum illustrem Principem, & reuerendum D. antistitē D. Reinerū à Bocholt cum uenerando D. Priore Ioanne Goclenio cogitare quotidie, quomodo ad priorem formam istud monasterium reformari & reuocari possit.

Sed uestra quoque ciuitas, eximij Domini Cōsules & optimi Senatores Reipub. Huxariensis, produxit multos uiros doctos, qui in schola Erphordiensi (ubi Doctor Lutherus quoque gradū Mag. sumpsit) claruerunt, & istius Academiae lumina fuere, tam Theologos quam Iureconsultos, Doctores & Licentiatos: & nostro tempore multos uiros doctos dedit. Atque cum hodie apud uos sonet uox Euangelij, spero meā dedicationē V.P. gratiam fore, præsertim cū uideatis à magnis Theologis probatā nostram operam, quam etiam existimo displicere non posse uestris concionatoribus, uiris doctis & pijs, ex quibus mihi aliqui noti sunt, ut Ioannes Syfridus, Nicolaus Erbenius, &c. uiri pij & celebres.

Quòd ue

Quòd uerò V. quoq; Praest. egregij & honestissimi Domini Cōsules ac Senatores urbis Corbachienſis, inſcripſerim hos labores, ſpero, & mihi perſuadeo, id V. pietatem bene conſulturam, quia & ea amat Euangelium, & omnes Euangelicæ doctrinæ aſſertores. Atq; certū eſt, non ſolū ex ueſtra urbe, ſed etiam ex ueſtrorū Comitum nobiliſſimorū de Vualdech antiqua familia multos doctos & praſtantes uiros or̄tos. Prodiit ex ea clariffimus epifcopus Franciſcus, qui ſibi ex Anabaptiſtis domitis perpetuam memoriam & nomen comparauit: ille, inquam, Monaſterienſis praſul & Oſnaburgenſis Mindenſisq; antiſtes: qui etiam per ditionem Oſnaburgensem & Mindenſem curauit Euangelium propagari per reuerendum uirum M. Hermannum Bōnum, fideliter, ſuitq; Princeps celebratiſſimus. Fuit etiam Vualdechianus Comes Vuedekindus, qui ante aliquot ſecula quoque in mea patria Oſnaburgæ magna cum laude praefuit: & generoſus Godefridus eiufdē ſanguinis epifcopus Mindenſis, qui arcem Petershagen ſtruxit. Hodie quoq; pietate, integritate & uirtute non minus illuſtres ſunt quā genere Philippus ſenior, Ioannes, Samuel & alij Comites de Vualdech, Domini mei clementes. Volradus autem comes Vualdechianus ad ueram Dei & doctrinæ Euangelicæ cognitionē, & ad uirtutis & ſtemmatis illuſtris gloriam, adiecit ſummam eruditionem: qui aliquādo inter auditores colloquij Ratiſbonenſis ſolenniter & publicē in Imperio propter raram doctrinam conſtitutus eſt, & magna laude aeternaq; gloria dignus eſt.

Quare non dubito noſtra ſcripta fore eius Celf. & reliquis Dominiſ Comitiſ. ueſtram religionem amantibus, grata: & hoc nomine ad V. P. mitto, ut cognitiſ Papiflarum fraudibus, perpetuò retineatis incorruptam Euāgelij uocem. Fuit haecenus in ueſtra ſchola gubernator iuuentutis uir integritate & doctrina praſtās Ioānes Spletenius, qui nouit quales & quanti ſint uiri, à quibus hæc tertia Pars cum Appendice eſt commendata.

Venio quoq; ad V. humanitatem praſtantes & exquiſiti Domini Cōsules & Senatores Oldenburgenſis oppidi. Habet quidem genus antiquiſſimum inclytorū Comitum Oldenburgēſium in Chronicis magnam laudē, & extant præclara & magna facinora & actiones glorioſæ Comitum Oldenburgenſium & in Delmēhorſt: tum quoq; & ueſtrum ibi oppidū honeſtū locum habet apud Crancium, præſertim quando Deipholdianos eieciſtis fortiter ante aliquot ſecula. Verū hodie eſt glorioſius ueſtro Comiti generoſo Domino Antonio ſeniori & uobis, quòd pijs iſtis & optimis ueritatis aſſertoribus ex urbe Bremenſi eiectis exulibus Cōſulibus, Senatoribus & ciuibus locum & hoſpitiū præbueritis. Publicē etiam hoc nomine illuſtrem Comitem Antonium celebrauit Doct̄or Simon Muſæus, reuerendus & clariffimus Theologus, cui etiam miſerē eiecto ex urbe Brema, obtulerat eodē tempore eiufdē Celf. hoſpitū. Pro hac pietate decet omnes bonos Celf. Domini & Comitis ueſtri, & V. P. gratias agere. Vixit quoq; ſympatriota meus in gubernatione ueſtræ ſcholæ Hermannus Burinus (quē adhuc audio in ueſtro Comitatu adminiſtrare paſtoratum diligenter) uir certē cādore & pietate doctrināq; præcipuus, qui de me teſtari poterit. Credo autem ueſtris concionatoribus pijs ſenibus, & deinde V. P. imò ipſi etiam Comiti illuſtri non ingratum fore laborem noſtrū, qui eſt magnis probatus Theologiſ.

Oro filium Dei, ut ſibi in urbe Huxarienſi, Corbachiana, & tota ditione Vualdechiana & urbe Oldenburga ac Oldenburgico comitatu eccleſiam colligat uoce Euangelij, Amen. Lemgouia.

APPENDIX AD LIBROS TRADITIONVM PARTIS
 tertia adiecta, quæ continet explicationem
 eorum quæ obijci possent ab aduer-
 sarijs.

Vm in hac Parte tertia, & simul in Prima copiose de uanitate & falsitate traditionum tacitarum, id est, pontificiarum dixerimus, & omnibus pijs satis constet ex lectione Scripturarum, q, nihil extra & citra Sacras literas à nobis suscipi debeat: tamè multa nobis occinunt & opponunt aduersarij, quibus probare conantur quædam esse credenda, quamuis scripta non sint: ut
 1 Mariam esse semper uirginè & theotocā.
 2 Consubstantialem patri filium. 3 Spiritum sanctum esse Deum. 4 Patrem esse ingenum. 5 Christum descendisse ad inferos. 6 Dixisse Christū, Habeo uobis multa dicere, quæ modò non potestis portare.
 7 Fidei articulos nō esse in Scripturis traditos, & tamè ueros esse. 8 Itē, q, hæc uocabula, Trinitas, Vnitas, Persona, Essentia, nō reperiuntur in Sacris literis, & tamè credantur.
 9 Quod differētiā personarū, uel tres esse personas & unū Deū, expressè istis ipsis uerbis nō doceat Scriptura, & tamè ita credamus. 10 In Christo duas esse naturas & diuitiuitates. 11 Christū esse unius personæ, & duarū naturarū. 12 Christum habere duas uolūtates in una psona. 13 Christū habere rationale animā pter Spiritū diuinū. 14 Spiritum sanctū à patre & filio simul pcedere. 15 Baptismū infantū, 16 diē Dominicū nō esse in Scripturis præceptū. Hæc & similia, ut quod Baptismus ab hæreticis collatus ualeat, licet istis uerbis & literis hæc non leguntur in Scriptura, tamen uera sunt. Hæc ferè sunt quæ obijcere solent.

Deinde addunt quædam mutata esse ab Apostolis: ut de immolatis, & de Baptismo, & de communione rerum. Ex quibus concludunt etiamnum rectè multa alia in Ecclesia per Apostolicos mutari posse, & mutata simul esse.

Ad hæc ita respōdemus: Etsi hæc omnia non sint ita ipsis literis, syllabis, uocibus ac uerbis scripta, ut hæc sequentia ipsa uerba in Sacris literis non extēt, Mariam esse semper uirginè theotocam, itē, uocabula quæ dicuntur de Deo patre, filio & Spiritu sancto, ut sunt Consubstantialis, Ingenitus, Vnitas, Trinitas: item hæc diuisiones, Spiritus sanctus Deus est, & à patre & filio simul pcedit, Christus descendit ad inferos, Tres sunt psonæ, Duæ sunt naturæ in Christo, & duæ uolūtates

tes, Fidei articuli duodecim sunt, Pueri & infantes sunt baptizandi, Dominicus dies est seruandus: tamè si hæc & similia ex certis apertisq; Scripturæ testimonijs & alijs Scripturæ locutionibus elici & demonstrari possint ita esse, & rectè dici, nō erit de uerbis cōtentio, uel de syllabis literis uel altercatio instituenda. Ita inquit Nazianenus lib. 5 Theologiæ, obijcientibus quod Spiritus sancti deitatem nemo apertè ex Scripturis possit probare, sed de nō scripto (scilicet testimonio) forsan cōmōstrare, &c. An potius palam est, hæc etiā si scripta non sint, tamen è scriptis quibus consentanea sunt, colligi?

Et mox pergit: Cum ergo in nominibus pariter & rebus tantum sit discrimen (hoc enim prolixè longa probatione probauerat) quid aded seruis literæ, & Iudaicæ sapientiæ patronus omiſsa rerum cura syllabas captas? Iam si tu dicas bis quinque, aut bis septem, ipse ex dictis, illo decem, hoc uerò quatuordecim colligam, aut ex illo animal rationale mortale accipiam hominē: quæso nunquid idcirco tibi delirare uiderer? Minimè opinor. Neque enim sermones tam euius sunt qui dicit, quàm illius qui dicere cogit. Vt igitur hic non tam ad id quod dicitur quàm quod intelligitur, respicio: ita si quid aliud, quod quamuis in Scriptura manifestè expressum non sit, tamen inde re intelligatur, inuenirem, utique illud nomine donatum enunciarer, nihil etiam te uerborū sycophantā ueritus, &c. Hæc Nazianenus.

Item Epiphanius libro 2, tomo 2, contra Arimanitas hæresi 69, disputas de uoce Homousios, & de essētia & de particula CON, in uocibus Coessentialis & Coequalis, idq; eruditissimè & copiosissimè, &c. tandē ait: Etiam si non esset hæc uox in Diuinis literis (est autem, & clarè habetur in lege & apud Apostolos ac pphetas. Ex duobus enim aut tribus testimonijs stabilietur omne uerbū) attamen licebat nobis propter pietatem uti diuisione ad munendam fidem. Vos autem quid dicitis? Dicite enim, o boni, quid dicitis de patre, increatus est pater, omnino reuera. Quis uerò aded stolidus fuit, ut de hoc ambigat? aut aded furiosus, ut putet nō esse increatū Deum, & patrē Dñi nostri Iesu Christi? omnino uos ipsi confitemini, quod ingenuus & increatus est. Non enim habet ante se patrem, neq; definitos annos, neq; principium dierum, ueluti scriptum est. Si itaq; neque principium temporis, neque finē de ipso cōstemur, quoniā increatus est, & hoc minimè ambiguum est, nusquam uerò de ipso hoc scriptum est. Verum pietatis causa cogimur hæc piè de illo sentire ac dicere, etiam si non sit scriptum. Sic etiam de Coessentiali dicere cogimur, etiam si non esset scripta uox iuxta propriam linguam expressis

expressis uerbis, etiam si uideri possit hoc supra nos esse, &c. Sed respondete uos Arrii discipuli. Ingenitum dicimus omnes patre & increatum, & admirabilis est distinctio: ubi itaque scripta est hæc? ostendite locum. neque enim lex dicit, neque prophetæ, neque Euangelium, neque Apostoli. Si itaque pie dicimus distinctionem non scriptam, estque recepta dum pro gloria Dei dicitur: quis nos reprehenderit, etiam si non esset vox Coessentialitatis scripta, si inuenissemus uos uerbum, per quod possemus certitudinem nostræ salutis confiteri? Verum sint testimonia una cum pia ratione cinatione, &c. Sed antea sic probauerat Essentialitæ & Coessentialitatis nomen Epiphanius: Quæ scriptura de coessentialitate loquitur, inquit Arriani? Quis ex Apostolis Essentialitatem Dei dixit? Non sciunt autem quod substantia & essentia idem est ratione. Constat enim Dominus in substantia sua. Et hoc, 20 Splendor gloriæ & character substantiæ eius. Essentia igitur est, non excessus, sed ipsum hoc quod est: sicut Moyses dicit, Qui est misit me ad filios Israel.

Apud Nicephorum libro 9, capite 13, Eusebius persuasit Constantio reiiciendum esse uerbum Homousion, quia in Scripturis non habetur, & substituendum *ὁμοιωσιον*, id est æquisubstantiale. Sed de istis sic refert ibidem Nicephorus: Istud eos scire oportebat, quod 30 rerum quas mente & intelligentia contemplamur, nomina à rebus apparentibus *κατὰ τὴν αἰσθησιν* necessario accipiuntur. Quod uerò potest esse in nominibus periculum, cum in ipsa intelligentia ac mente sit lapsus nullus? &c. Quæ uerba notet lector.

Augustinus tractatu in Ioanem 97, in explicatione istius loci, Habeo uobis multa dicere, &c. profert similitudinem ex Salomone de muliere insipiente, Prouerbiorum 9, Mulier insipiens cum in ops sit panis, promittit panem, id est, cum sitignara ueritatis, promittit scientiam ueritatis. Et tandem inquit: Omnes enim insipientissimi hæretici, qui se Christianos uolunt uocari, audacias figmentorum suorum, quas maxime abhorret sentus humanus, hac occasione Euangelicæ sententiæ (Habeo uobis multa dicere) colorare conantur: quasi hæc ipsa sint, quæ tunc discipuli portare non poterant. Audite Apostolum talia 50 prouidentem, 2 Timoth. 2. Prophanas, inquit, nouitates deuota. Multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum sicut cancer serpit: & non ait, Verborum nouitates, sed addidit Prophanas. Sunt & doctrinæ religionis congruentes uerborum nouitates, sicut ipsum nomen Christianorum, quando dici coeperat, siue scriptum est Actorum 11. In Antiochia enim primum post ascensionem Domini discipuli appellati sunt, sicut legitur in Actibus Apo-

stolorum, & xenodochia & monasteria postea sunt appellata nouis nominibus. Res tamen ipsæ ante nomina sua erant, & in religionis ueritate firmantur, quæ etiam contra improbos defenduntur. Aduersus impietatem Arrianorum hæreticorum nouum nomen patres Homousion condiderunt, sed non rem nouam tali nomine signarunt. Hoc enim uocatur homousio, quod est, Ego & pater unum sumus: unius uidelicet eiusdemque substantiæ. Nam si omnis nouitas prophana esset, nec à Domino diceretur, Mandatum nouum dedi uobis: nec Testamentum appellaretur nouum: nec cantaret uniuersa Ecclesia canticum nouum. Sed prophanæ sunt uerborum nouitates, ubi dicit, Mulier insipiens & audax panes occultos libenter attingit, Prouerbior. 9. Ab hac pollicitatione falsæ scientiæ prohibet etiam illo loco Apostolus, ubi dicit, O Timothee, de 20 positum custodi deuotans prophanas uocum nouitates, & contradictiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt, &c. En hic Augustinus expresse dicit, nouitates illas reiiciendas & reiectas esse, quæ cum doctrina religionis, hoc est, Sacris literis non sunt congruentes: alias uerò firmadas & retinendas, quarum res potest ex Scriptura peti, & in religionis ueritate firmatur.

In disputatione Athanasij cum Arrio coram Probo Iudice, quam Vigilius conscripsit, & simul in Athanasij Operibus extat, sic legitur: Probus inquit ex relatione Athanasij: Si ecclesiasticæ consuetudinis mos est, ut aliqua uerborum uocabula pro coercendis hæreticorum motibus in fidei autoritate nuda ponantur, quæ tamen ratione ex consequentia rerum existentium uestiantur, dum eorum ueritas, in qua originem sumunt, Diuinis contineri literis inuenitur: quid dicis Arri, concedis Homousio sicut Athanasius dicit, de Diuinis scripturis per conuenientes professionis qualitates probari, an non? Et cum responderet Arrius, se syllogismis illudi, sic illum excipit Probus: Vides Arri, quemadmodum tuam in te referat questionem Athanasius, & iisdem te quibus uteris uocibus constingat, articulis professionis tuæ manifestius (ut ipse exigit) documentum petens, ut ei de canonicis nunc de positum literis ostendas innascibilem, aut impassibilem patrem, aut Deum ex Deo, aut lumen ex lumine, aut filium patri similem esse? Quæ omnia si populi profita demonstrare minimè potueris, negandi tibi necessitas imminet. Cui discrimini illa, ut mihi uidetur, sola ratio poterit subuenire, ut concedatis uobis ea quæ in concilijs uestris nudè posita de Scripturarum fontibus emanasse. Nā hoc cōtentionis uitio dabitur, ut de 60 cōmētū nudi sermonis exigas, cuius fidei sensum

sensum copiosius noueris redundare. Sēsum igitur quare, unde huius uocabuli natura traxit originem: & cum sensum inueneris, nomē te pariter inuenisse non dubites, &c. Sed uideat lector totam disputationem in Prolegomenis, in qua apertē probat ex Scripturis Athanasius patris & filij & Spiritus sancti coessentialitatem, & tres personas, atque Spiritus S. diuinitatem.

Si autem non debent æquiuales dictiones ualere: ut si idem sensus & efficacia in Scripturis sit, quamuis non ipsa uerba; modo æquiuales sententiæ ibidem reperiuntur: hoc est, si posset una dictione proferri istius quod pluribus in Scriptura dicitur, illaq; non reciperetur, tunc multa absurda sequerentur. Non habetur quoq; in Scripturis nudis uerbis & syllabis, quod solum Verbum caro factū sit, aut solus filius sit incarnatus: unde Sabellij error & Noeti confirmaretur, qui uolunt patrem unā passum, & unā personam patris & filij faciunt. hinc Patropassiani dicuntur. Interim licet in Scripturis non nuda illa uerba habentur istis syllabis, Solus filius incarnatus est: tamen ex sententijs Scripturæ hic sensus elicitur, quia scripsit Paulus Philip. 2, eum qui in forma Dei erat, accepisse formam serui: itaq; ostendit solū logon, non patrem, non Spiritum sanctum incarnatum. Ita Paulus ait, Non iustificamur ex operibus legis, nisi per fidem in Iesum Christum: id est, dicimus, Nos sola fide iustificamur. Sed Sola uocem non ponit Paulus, respondet Papista: at cum inquit, Nō iustificamur nisi per fidem, quid aliud est, quā sola fide? ueluti idem Apostolus ait, Non est potestas, nisi à Deo: id est, à solo Deo est potestas, &c. Et si igitur quædam uocabula retineantur in Theologia, quæ non iisdem syllabis & literis in Scripturis habentur: tamen si æquiuales ipsorum dictiones reperiuntur in Scripturis, retinendæ sunt, testibus patribus. Hęc tam copiosè propter aduersarios adducere uolui.

Utinam aduersarij suas traditiones & statuta tā apertè ex Scripturis & sententijs certis librorum diuinorum probare possent, atque patres trium personarum proprietatem & subsistentiam, Trinitatis mysterium, & coessentialitatem patris, filij & Spiritus sancti, eorumque unitatem probarent: profectō libenter & gaudentes obuijs uis ac amplexibus in illorum iremus sententiam. Sed regulas aliquot ex probatis patribus annotauimus, quibus probatur, nomina illarum rerum suscipi, quæ in Scripturis reperiuntur, tametsi nomina illa nuda in ea re nō extent.

Nazianzenus libro 5 Theologiæ cum obijcerent aduersarij, non esse nudè scriptū in canonicis literis Spiritū S. esse Deū, sic respō-

det: Vnde igitur tu Ingenitum probas, aut ἀγεννητον, id est, principij expertē sumpstisti, & nos unde immortale: ostēde illa nominatim in Scripturis haberi, nisi malis illa expungi, ut sic his q̄ tibi ipsi sumpstisti telis iuguleris: nimirū nominibus & profugij tui tuere cui confidebas euerfis. An potius palām est, hęc etiam si scripta non sint, tamen ex scriptis quibus cōsentanea sunt, colligi? cuiusmodi sunt, Ego sum primus: & Ego post hęc, & ante me non est Deus, & post me non erit. Totum enim hoc est, meum est neque ceptum neque desitum. Itaq; sumpto quod neq; aliquid sit ante eum, neq; priorē causam habeat, ingenitū & principij expertē appellasti. Quod autem esse eius non desistat, hoc immortale & exitij expertē esse dicitur, &c. Ita Ingenitū probamus sic: Quis patrem genitum dicit, cum ante illum non fuerit pater, & ab æterno genuerit filium? ergo est ingenitus. Paulus ait Rom. 11, Quis prior dedit illi: item 1 Regum 2, Non est sanctus ut est Dominus, neque est alius extra te Domine: item Psal. 17, Quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? Malachie 2, Vnus est altissimus creator omnium, omnipotens & rex potens. Nunquid non pater omnium nostrū? nunquid non unus Deus creauit nos, &c. Ex his uerbis potest adhuc clariū demonstrari, patrem ingenitum & expertē principij esse, etsi ipsa nuda uerba non ita in Scripturis reperiuntur. Sed pergit Nazianzenus disputare in libro uel oratione de fide contra Arrianos sic: Dicis in Scripturis diuinis ὁμοούσιον, id est, unius essentiæ uocabulum in Scripturis nō inueniri: finge hoc interim. Quid quod & aliud tu quod scriptum non est, pariter profiteris, id est, Deum de Deo, lumen de lumine? Quid ad hæc dicis? Aut totū mecum tene, aut totū omitte. Sed ego p̄bo hominō, & Deū de Deo, lumē de lumine in Sacris literis contineri. Christus ait, Exiui à patre. Iurē igitur & meritō Deū de Deo p̄fitemur. Itē de patre Deo scriptū est, Lux est: & de filio, Hoc uerum lumen, quod illuminat omnem hominē uenientem in mundū: item, Ego sum lux mundi, &c. Ergo quia lumē pater, & lumē filius, rectē lumē de lumine credimus. Itē mox: Hoc erit ὁμοούσιον, hoc est, unius essentiæ cū patre, sic ut ipse Dominus ait, Ego in patre, & pater in me: Ego de Deo exiui: Qui uidet me, uidet patrem, &c.

Quā etiam apertē hæc de coessentialitate filij cum patre & Spiritus sancti, item de Trinitate, unitate, personis tribus & æternitate filij, &c. ex Scripturis prober Athanasius tomo 1, tractatu de Æterna filij & Spiritus S. substantia, & in orationibus 5 contra Arrianos: item tomo 2, tractatu, quod Nicæna synodus, animaduersa Eusebij calliditate, cō-

gruis &c.

gruis & pijs uerbis, decreta sua super Arriana hæresi exposuerit: item in tertio tomo, tractatu quo testimonia Scripturæ copiosa de naturali cōmunionē similis essentia inter patrem, filiū & Spiritū S. item in disputatione in Nicæna synodo habitantē in 4 tomo, in disputatione contra Arrium, inuenient pij lectores. Et in omnibus locis, quod iam a nobis dictum est, ipse urget dicta Scripturæ, atq; apertissimè Scripturis agit cōtra aduersarios. Tomo 2, tractatu de Synodis Armini & Seleuciæ celebratis, sic ait: Dicūt uocabula Substantia & Consubstantialis, sibi non placere, & illas uoces quosdam scandalizasse, & multos conturbasse: eam enim rationem ipsi in suis scriptis allegant: uerū illis ad istum modum probè occurreres, si ipsæ uoces per se illis scandali causam habere uiderentur, non modò aliquos, sed multos scandalizassent & conturbassent, (intellege in synodo tanta.) Contrā, si omnes amant has uoces, quique eas usurparunt, nō uulgares homines sunt, sed episcopi, qui ad id ex toto terrarum orbe conuenerunt, &c. Et mox: Si poteritis ostēdere uerba illa esse mala, ostēdite quæso, & adhibeatur ratio certa demonstrādi, &c. De substantia & personis copiosè disputat ex Scripturis tomo 3, tractatu de sanctissima deipara uirgine. Vide in Prolegomenis disputationem Athanasij totam de his rebus.

Basilius disputat doctè ex Scripturis de equalitate patris & filij in diuinis, li. 1. contra Eunomiū, ibi egregiè ex Scripturis oīa profert, ut quādo in Scripturis dicitur filius Dei character substantia, Consubstantialitātē denotari dicit. Itē, Sedere à dextris, est Deo æqualē esse. In 2 lib. ostendit, Christū filium Dei nō esse facturā. Lib. 3 de Spiritu S. copiosè disputat ostēdens ex Scripturis spiritum esse Deū, qā ex Paulo docet illū uiuificare, qd est opus Dei. Ergo Spiritus S. est. Deus. Item, Deus p spiritū habitare in nobis dicitur. Ergo Spiritus S. non potest expers esse deitatis. Libro 4 explicat p clariores Scripturas qcquid opposuerat trūcatim diuinitati filij Dei Arriani ex nouo & ueteri Testā. & ibi confirmat diuinitatem argumentis ex ucriptura desumptis: ut illo, Qui in forma Dei est, in substantia Dei est: Qui in forma equalis est, & in substantia equalis est. At Christus est equalis in forma Deo patri, &c. Tandem ait, Omnē cōtentionē eorū Diuine scripturæ excludūt, cū Moyses clamat de filio, Qui me misit: & Euāgelista, In principio erat uerbū itē, Qui est ex Deo, Qui est in sinu patris itē, Qui est in cælo: & in Apocalypsi, Qui est, qui erat, & qui uenturus est itē Paulus, Qui cum sit splendor gloriæ Dei itē, Qui super oīa Deus benedictus. Mox pergit oēs obiectos locos ex Scripturis diligenter ex-

plicare. Libro 5 uerò cōtra Eunomiū ostendit prolixè ex Scripturis Spiritū S. non esse creaturā. De persona, & hypostasi, id est, essentia & substantia, copiosè differit ex Scripturis, epist. 43 ad Gregoriū fratrem: & tandem ait post longam disputationē, Quoniā igitur partim cōmune quid in sacra Triade, partim propriū quid doctrina Sacra cōtemplata est: quod ad cōmunionem quidē attinet, ad *τὴν ὁμοίαν* refertur, *ὁμογενὲς* uerò proprium cuiusq; signū est. Sed opinabitur forsā quisquā redditā istam rationē non cōuenire cum intellectu & mēte Scripturæ, quia de Dño inquit: Quoniā splendor est gloriæ eius, & character *ὁμογενὲς*, &c. Sed hæc eruditè pergit explicare per similitudines & apertas Scripturas: ut est, Imago patris, &c. Hæc idē tam accuratè adduxi, ut ostēdam quā sollicitè ex Scripturis omnia cōproba uerint patres, & hoc unū peauerint, ne Scripturæ limites transgredierētur. Hinc idē epistola 141, q̄ est quasi apologia ad Cæsarianos, ait, Cōstitendum est sanè Deum esse patrem, Deum filium, Deū Spiritū sanctū, quē admodū Diuinæ scripturæ, & qui sublimiora cōtēplati sunt, docuere, &c. moxq; rursus probat diuinitatem Christi, ex his dictis, Vt cognoscant te solum uerum Deum, & quē misisti Iesum Christum: item, Creditis in Deū, & in me credite: item, Ego sum, uita.

Epiphanius per totū suū librū refutat ex Scripturis hæreses coessentialitatē & unitatē Trinitatis, hoc est, patris & filij & Spiritus sancti negantes: & inter alia sic refert lib. 2, tomo 1, hæresi 57: Vbiq; prædicant clarè Diuinæ scripturæ unum Deum, hoc est, Trinitatem coessentialē semper existentē eiusdem identitatis, eiusdem dominationis. Et rursus: Scripturæ diuinæ ubiq; Patrē patrē agnoscunt, & Filium filium, & Spiritum sanctum Spiritū sanctū. Contra Sabellianos, libro 2, tomo 1, hæresi 42, mysterium Trinitatis ex Scripturis pulchrè explicat: item contra Semiarianos reiicientes coessentialitatis uocē, tanquā alienā à scripturis Sanctis, hæresi 73, lib. 3, tomo 1, eruditè & prolixè ex Scripturis disputat, & utitur Scripturæ testimonijs multis, inter alia uerò his: Ego à patre exiui: Ego in patre, & pater in me: Qui uidet me, uidet patrē. Et p totū in Ancorato, nostram illā doctrinā ex Scripturis cōproba uis, hoc est, catholicā fidem de sancta Trinitate: ubi etiā dicit spiritū ab utrisq; esse, ut dicitur, Qui ex patre procedit, & hic de meo accipiet, &c. & aliquoties repetit, quod fidei Nicænæ & uulgaris articulos ex Scripturis probat. Inter alia sic ait, & cū de his mysterijs dicere pergeret, & fidei arcana explicare, dicit se ex Scripturis instructū hæc referre: & cū mysteria illa Trinitatis ac cuiusq; personæ in Trinitate recitasset, pergit omnia

git omnia ista eruditè ex Scripturis cōmonstrare, & congerit magnum numerum locorum Scripturæ æquivalentium de diuinitate & coessentialitate atq; æqualitate filij & Spiritus sancti. Tandè ait de trinitate ac coessentialitate Dei patris ac Filij ac Spiritus sancti. Vobis qui debiles estis ac idiotę, citra fucum & citra humana commenta testimonijs ex Diuinis Scripturis collectis, quoad manus sint fidelibus, & falsam fidem ac uanam opinionem habentibus se opponere possint, ex parte coaceruauimus. Ex his & alijs dictis satis constat, summum patribus piaculū fuisse, istas uoces, Trinitas, Vnitas, Essentia & Coessentialitas, itē Persona, &c. usurpare, si illas ex Scripturis probare non potuissent.

Ambrosius tomo secundo in libris de Fide, in eādē sententiā hæc omnia, de quibus diximus, disputat ex Scripturis. Sic enim lib. 3 inter alia argumenta ex Sacris literis desumpta, disputat, cap. 6: Si iuxta Apostolum omnis plenitudo diuinitatis corporaliter est in Christo, aut unius diuinitatis patrem & filium fatebuntur: aut, si patris & filij diuinitatem cupiunt separare, cum omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter filius habeat, quid est quodd patri æstimant amplius ascribendum, cum amplius nihil sit plenitudine, & plenitudo perfectio sit? Ergo una diuinitas. Sic quoq; lib. 5, cap. 3, probat ex Scripturis unitatem in Trinitate: & mox cap. 4 ostendit ex Scripturis, eandē patris, filij ac Spiritus sancti potestatem esse. Et de Spiritu sancto scripsit libros tres, in eodē tomo extantes: ubi eruditè & eleganter ostendit ex Scripturis Spiritum sanctum esse Deum, patri & filio coæqualem. Omnium maximè de fidei articulis disputat ibidem in libro de Fide orthodoxa contra Arrianos: ubi capite 4 ostendit uocem Homousion rectè dici, hoc est, Christū coæquale patri & uerū Deum, quod ex his Scripturis probat. In nomine Iesu omne genu flectitur: & Moyses ait, Adorent eum oēs angeli eius: & Dauid, Omnes reges adorabunt eum, Si iam adoratur, est Deus, &c. Itē, profitetur Homousiō scriptum non esse. Nec quoq; scriptum est, quod tu profiteris, Deum ex Deo, lumen de lumine, &c. Et hæc uerba Nazianzeni antea citata profert cōtra hæreticos. Vide ibidem postea cap. 4. Et capite 5 ait: Cum autē hanc unitatem substantiæ in patre & filio non solum prophetica, sed & Euangelica autoritate cognoscas: quomodo dicis in scripturis Diuinis nō inueniri Homousiō, quasi aliud sit homousiō quàm quod dicit? Ego de Deo patre exiui, Ego & Pater unum sumus, &c. Tametsi igitur uerba nuda sæpe non reperiuntur in Scripturis, si tamen istorū uerbo-

rum sensus ac res reperiantur in Scripturis, illas meritò suscipere debemus, &c. Atque hæc ex Cyrillo & alijs patrib. prolixius probare potuissēmus, nisi hæc sufficerent.

Atq; sic puto ex patrib. demonstratū esse, quàm falsè Roffensis, Cocleus, Perionius, Peresius, Lindanus, Staphylus, Asotus & alij argumentantur: Verba ipsa nuda, Essentia, Coessentialitas, Vnitas, Trinitas, Persona, & Spiritus sancti diuinitas, non reperiuntur in Scripturis: ergo tametsi res & sensus, æquualētesq; dictiones istorum in Scripturis reperiantur, recipere tamen nō licet, sed dicendum illas ex traditione esse.

Verū pergamus reliqua illorū obiectorum excutere. Mariam esse uirginem possumus ita affirmare. Luculenter ostenditur ex Scripturis uirginē peperisse filiū Dei, hocq; etiam rectè creditur. Deinde cum Diuinæ literæ ipsam nullibi testentur uiro commixtā post partum, id nos minimè credemus. Et si qui uoluerint persuadere, Mariæ uirginitatē post partum fuisse corruptam: exigemus id ex uerbis Dei nobis probari. Et pie huc solet illud Ezechielis referri, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & uir nō transibit per eam: quoniā Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritq; clausa principi, &c.

Hunc locū ita Proclus ille Cyzicenus episcopus interpretatur de uirginitate Mariæ. Sed quid si postea uiro fuisset copulata? quod ad nos? quia de ea re Basilii disseruit, ut in 1 Parte audiuius: uerū in hac tertia Parte ostendimus in Ambrosio, accedēte etiam Epiphanijs sententiā, quod patres ex Scriptura probauerint uirginitatem Marię perpetuam. Et quomodo illam probare conentur. Hieronymus contra Heluidium, contra Pelagium, & in Apologia pro lib. contra Iouinianū: item, Augustinus lib. de Ciuitate Dei 22, cap. 8, & in tractatu in Ioannem 10 & 28, & de hæresibus ad Quod uult. hæresi 82, & in Enchiridio, cap. 34: item, Gregorius Nyssenus in tractatu de sancta Christi natiuitate: item, Leo Papa, epistola 6 ad Iulianum: item, Fulgētius in libro de Laude Mariæ: de niq; Sedulius li. 2 de Miraculis Christi, &c. Poterunt pij lectores suo loco uidere.

Mariā esse theotocā probat Athanasius in epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopū, inter cætera aiens: Si enim nō Deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria uocatus est Emmanuel, quod si interpreteris, Nobiscū Deus: quomodo uerò etiam Paulus, si non uerbum erat in carne, Romanis scripsit, Ex quibus Christus quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus benedictus Deus in secula, Amē. &c. Dicit Mariā Θεοτόκον uel deiparā, multis probat argumentis Cyrillus tomo 4, epist. 1, ubi sic ait:

fic ait: Si namq; Deus est Dominus noster Iesus Christus, quomodo uirgo quæ ipsum peperit, Deipara non est? Probat hoc quoque ex sententia Athanasij: deinde illud probat ex dicto Ioannis, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis; & deinde ex eo dicto Pauli, Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est quod Deo esset æqualis: sed semetipsum inaniuit forma serui accepta, in similitudine hominum constitutus, &c. item, & ex illo ad Galatas, Vbi plenitudo temporis uenit, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, &c. item, ex illo Esaia 35. Ecce Deus ueniet & saluabit nos: & illo, cap. 40. Ecce Deus noster, ecce Dominus cum potentia uenit, & brachium eius cum dominatu, &c. item, ex illo ad Romanos, cap. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui proprio filio non peperit, sed illum pro nobis dedit, quomodo non omnia nobis simul cum illo largiretur? &c. item ex illo ad Ephes. cap. 4. Qui descendit idem est qui ascendit super omnes cælos. Ex his Scripturis prolixè hoc probat Cyrillus. Item in libro de recta Fide ad reginas, tomo tertio, hoc multis argumentis ex Scriptura petitis probat, ubi argumentum Athanasij de Emmanuele producit. Sed uideat lector totum librum Cyrilli argumentationes. Et tomo 4. epistola 5. ostendit anathema esse, si quis dicat Mariam non esse Deiparam: & ibidem tomo 4 ad Euoptium, ad capitula & reprehensiones Theodoret, anthitese prima, & anathemate 2. Hic addat lector uerba angeli apud Lucam: Ecce, inquit, in utero concipies, & paries filium, & uocabis eum Iesum: is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et mox: Quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei, &c. Si ergo foetus ex uirgine editus, est filius Dei, rectè illa mater dicitur filij Dei, &c. De uoce Homousios uel Cõsubstantialis & Coæqualis, diximus copiosè in hac tertia Parte, quomodo admitti possit. Augustinus in altercatione cum Pascenio, de uoce illa sic ait: Et si ipsum uerbum in lege scriptum non inuenitur, quia æqualis est patri filius, per beatum Ioannem primitus, & per Paulum postea comprobatur. Ioannes enim æqualitatem dixit, Paulus formam adimpleuit. In duobus, inquit Scriptura, aut tribus testibus stabit omne uerbum: addamus & tertium, Thomam illum discipulum, post dubitationem fortius confitentem Dominum & Deum, quem nec resurrexisse crediderat crucifixum: Dominus, inquit, meus, & Deus meus, &c. Et contra Maximinum Arrianorum episcopum libro 3. capite 14. Quid est homousion, nisi unius eiusdemque substantiæ? quid est inquam homousios, nisi Ego & pater unum sumus?

Zacharias ait cap. 13. Excitare o gladii super pastorem meum, & super uirum coæqualem mihi, dicit Dominus exercituum. Percute pastores, & dispergetur oues, &c. Hæc uerba etiam Christus in Euangelio testatur de se dici. Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, quod Deo æqualis esset, &c. item Ioannis 1. In principio erat uerbum, & Deus erat uerbum, & apud Deum erat uerbum: item huic pertinet quod dicitur Colos. 1. Imago & splendor ac gloria patris, &c. Ex his aperte ostenditur uox Homousios uel Cõsubstantialis.

Spiritum sanctum esse Deum, copiosè probatur ab Athanasio, in disputatione contra Arrium contra Probo, & a Nazianzeno in libro 3 de Theologia, & in libris Basilij quos scripsit contra Eunomium: atq; illi probant deitatem Spiritus ex Scripturis de Baptismi institutione, & ex illo Ioannis capite 3 primæ Epistolæ. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Sermo & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt, &c. Item, quomodo ei per totam Scripturam attribuantur opera Dei, late demonstrant.

Quomodo Trinitas trium personarum, & quomodo distinctio personarum tresq; personarum deitatis, & proprietates naturarum in Christo duarum aperte ex Scripturis demonstrat loci communes nostrorum Theologorum multi, qui exstant hodie, tum Syntagma uel Corpus doctrinæ ex nouo & ueteri Testamento à D. Vvingado & Matthæo Indice collectum, multisq; notum est: & in Cæterijs singulis ecclesiasticæ historiæ, quæ prædicti uiri cum D. Flacio Illyrico magna fide collegerunt, diligenter de his describitur contra hereticos, cum in loco de Doctrina, tum in capite de Hæresibus & de Concilijs.

Trinitatis uocabulum ex loco institutionis Baptismi, & citatis dictis epistolæ Ioannis probari potest. Persona significat substantentem substantiam. Ut de Deo patre dicitur, Ego sum qui sum: ite de filio, Antequam Abraham esset ego sum. De Christi duabus naturis in una persona differit Vigilii lib. 1. contra hereses, & libro 2 per totum, ex manifestis Scripturæ dictis: ibiq; duas Christi natiuitates ostendit ex libris Dei, & Theodoretus in Dialogis, &c. Duas quoq; uoluntates esse in Christo, docuerunt patres in synodo Constantinopolitana sexta, contra Monothelitæ ex Sacris literis, ubi ait, Pater si uis, transfer poculum hoc à me, uerum non mea, sed tua fiat uoluntas, &c. In quibus dictis duæ Christi uoluntates demonstrantur: una est humana, altera diuina. Spiritum sanctum ab utroq; & à patre & filio procedere, eruditè demonstrauit Augustinus tractatu in Ioannem 99. Quærat aliquis utrum & à filio procedat Spiritus S. Filius solius patris est filius, & pater solius filij pater est, Spiritus autem sanctus non est

unius eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem, Non enim uos estis qui loquimini, sed Spiritus patris uestri, qui est in uobis: habes & Apostolum, Misit Deus Spiritum filij sui in corda uestra: nunquid duo sunt, alius patris, alius filij? absit. Vnum enim corpus ait, cum significaret Ecclesiam, moxque addit, Et unus Spiritus. Vide ibi per omnia Augustinum. Et sic ait Christus, Quae ego a patre mittam: & rursum, Quem pater in nomine meo mittet, &c. Paulus ait Galat. 4, Deum misisse spiritum filij sui in corda nostra. Si iam Spiritus S. dicitur etiam esse filij, ergo a filio quoque procedit.

Scriptura etiam manifeste tribuit animam rationalem & humanam Christo, quia est uerus homo: atque ipse ait, Filius hominis uenit ut ipse ministraret, utque daret animam redemptionem pro multis: item, Tristis est anima mea usque ad mortem: item, Anima mea turbata est: item, Ego pono animam meam pro omnibus, &c. Si est autem per omnia similis fratribus, excepto peccato: si etiam est uerus homo, ut dicitur passim in Scripturis: ergo est etiam mente & anima praeditus.

De uoce Ingenitus diuersas in hac Parte tertia sententias patrum in medium attulimus.

De sententia Symboli, Christum descendisse ad inferos, etiam in hac Parte in Damasceno dictum sit: tamen illa ex Psalm. 16, Non relinques animam meam in inferno: item, ex cap. 4 Ephesiorum, Qui ad ima terrae descendit, ascendit super omnes coelos, &c. potest probari. Hinc Augustinus epistola 99 sic ait: Secundum animam Christum fuisse apud inferos, aperte Scriptura declarat, & per prophetiam promissam, & per Apostolicum intellectum satis exposita, quia dictum est, Non dereliques animam meam in inferno, &c. Cyprianus, uel si is sit Ruffinus, in explicatione Symboli, quae apud Cyprianum extat, 40 dicit illum articulum de descensu Christi ad inferos, non fuisse lectum in Romano symbolo, nec in Orientis ecclesijs haberi hunc sermonem: uim tamen uerbi eandem uideri in eo quod sepultus esse dicitur, &c. En quam studiosi fuerunt olim in reuerentia Scripturarum obseruanda, quam hunc articulum suscipere ueretur, postquam explicite & non ita aperte esset in Scripturis traditus, quanquam ex ea sufficienter probari possit. Hinc ibidem apud Cyprianum sic de hoc articulo legitur: Quoniam tibi erga Scripturas Diuinas amor & studium subiaceret, sine dubio dicis mihi, oportere hanc magis (de descensu Christi ad inferos) euidentibus scripturae Diuinae testimonijs approbari. Quamto enim magna sunt quae credenda sunt, tanto idoneis & indubitatis testibus indigere, uera est & consequens propositio. Sed nos tanquam scientibus legem loquentes, testimoniorum syluam breuitatis causa derelinquimus, 60

pauca tamen ex multis, si etiam hoc requiritur, adhibentes: scientes studiosis quibusque in scripturis Diuinis latissimum testimoniorum pelagus patere, &c. Et post multa sic ait: Sed & quod in infernum descenderit, euidenter praenunciatur in Psalmis, &c. Et deinde pergit hoc probare ex Psalm. 22, Psalm. 30, 69, & loco Petri, 1 Petri 3, atque Psalm. 16. Interim hic obseruetur pijs, quam honorifice Cyprianus loquatur de Scripturis.

Duodecim articulos fidei dicit Cyprianus uel Ruffinus in expositione Symboli ex traditione Christianos didicisse. Addunt etiam aduersarij istos articulos ita nominatim & ordine non extare in Scripturis. Sed certum est nihil ibi collegisse & contulisse Apostolos in istud Symbolum, quod non possit expressè ex canonica scriptura demonstrari: imò in eodem tractatu Cypriani siue Ruffini perspicue legitur, quod autoritate canonicae scripturae, fidei articuli solum confirmantur, & ipsae etiam hos articulos ex Scriptura manifesta susceperunt ibidem probandos. Et quid obsecro, attinebat illa rursum scriptis commendari ab Apostolis, quae iam in Christi doctrina & scriptura canonica satis superque fundata erant? Tantum breuitatis & ordinis gratia in tam breue Symbolum & in unam quasi summam collectum est ab Apostolis id quod copiosius & diuersis in locis scripturae Sacrae dictum erat. Quoniam discessuros (inquit) Apostolos istud unitatis & fidei suae posuisse indicium, non sicut Noe filij discessuri ab alterutrum turrem ex latere coesto & bitumine constrictas, cuius cacumen pertingeret usque ad coelum: sed munimenta fidei, quae starent aduersus faciem inimici, ex lapidibus uiuis & margaritis Domini aedificantes, quae neque uenti impellerent, neque flumina subuerterent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent, &c. Et ut magis manifestum fiat, quam diligenter omnes ibidem articuli ex scripturis confirmantur & comprobentur, cum peruenitur ad articulum, Natus ex Maria uirgine, etiam uirginitatem Mariae conatur ex scripturis probare: & profert ad haec dictum prophetarum, Concipiet & pariet uirgo: item, Porta Domini erit clausa: item illud Lucae, Quomodo fiet istud, quia uirum non cognosco: & respondit angelus, Spiritus sanctus superueniet in te, &c. Quid etiam potuit clarius dici in scripturis, quam hoc de Deo patre creatore omnium, de filio Dei, & eius incarnatione, natiuitate, passione, morte, resurrectione, ascensione & iudicio: item, de Spiritu sancto, de catholica Ecclesia, remissione peccatorum, resurrectione mortuorum, & uita aeterna, quod recitatur in Symbolo? Augustinus tomo nono, libro de Symbolo uel regula fidei ad Catechumenos, cap. 11. Illa uerba (Symboli) quae au-

Multa de
descensu
Christi ad
inferos re-
fert Augu-
stinus tomo
20, sermone
de tempore
137, sermo-
ne 2 in festo
Paschatis.

distis, ait, per Diuinas scripturas sparsa sunt, sed inde collecta & ad unum redacta, ne tardorum hominū memoria laboret, &c. Hæc ille. Ergo ex Scripturis est Symbolum. Et si quoq; nō habeatur in Scripturis ipsis syllabis & uerbis, infantes esse baptizandos: tamē hoc ex Scriptura elicitur, ut in Augustino ostendimus: quia in locū circūcisionis datus est Baptismus & cōstitutus est, quod etiam Paulus ad Coloss. testatur. Iam nisi uelimus 10 Christianorū paruulos infra cōditionē filiorum Israel abijcere, sunt ad Baptismum admittendi. An dubitabimus ita nō pertinere ad Deum nostros infantes, ut filios Hebræorum? Id enim non relinquit ambigū, quando ait Apostolus, iam nos esse uerum Israel. Quare cum Deus fuerit non solū Israelitarum, uerū etiam seminis eorum Deus, ita & Deus est noster, & seminis nostri. Si etiam sunt Christi, quomodo quoq; priua- 20 rentur eius Sacramento? Item, Abraham & omnis Israel accepit, teste Paulo, circumcisonem ut sigillum iusticiæ fidei: ergo & Baptismum Christiani ut sigillum iusticiæ fidei similiter ita accipere possunt.

Baptismum collatum ab hæreticis ualere, etsi uerborum in Scripturis non habeatur, tamen in Augustino & Cypriano in hac Parte, hoc ex Sacris literis doceri posse, probauimus. Sacramenta enim ex administratione 30 uel personis non pendent. Ioannes dixit, Ego baptizo aqua, sed in medio uestri est qui spiritū baptizat: unde intelligitur quid discriminis sit inter ministrum Baptismi, & Christum uerissimum fructus eius authorē. Prædicauit & baptizauit Iudas, quē sciebat malum ministrum Christus: baptizabant illi de quibus ad Philippen. loquitur, quod inuidia impellerentur ut Christi negotium agerent, & eorum ministerio Paulus gaudebat: 40 quod sanè non fecisset, si prædicatio & Sacramenta fuissent ab eis contaminata.

De Dominico die, licet non expressè legatur illum seruandum Christianis in Sacris literis: tamen Ioannes in Apocalypsi ait, Fui in spiritu die Dominico. & Paulus 1 ad Corinth. epistola uult ut una sabbatorum facerent collectam, ubi per unam Hebraicā phrasim prima dicitur dies hebdomadæ, quæ etiam Maria Magdalena & altera Maria dicū 50 tur in Euangelij ad sepulchrum Domini uenisse una sabbatorum. Quam locutionem disertis uerbis exprimit, dicens, Quæ lucefcit in prima sabbati. Et in Genesi expressè dicitur, Et factum est uespere & manè dies unus, quibus uerbis primus dies indicatur. Lex uult sanctificari diem septimum: is propter creationem erat dies sabbati in ueteri lege, ut in eo recordarentur homines initij creaturarum, & summi istius beneficij de creatio-

ne orbis, quæ in die sabbati erat perfecta, ut is tunc meritò sanctus haberetur dies. Ita quoq; in nouo Testamēto dies Dominicus meritò obseruatur: quia postquam sumus redempti per Christum, & beneficium resurrectionis atq; regenerationis, quod magis est prima creatione, in ipso capite nostro recepimus, idq; die Dominico primum in eo declaratum fuit: idcirco ut memoria nostra refrigeretur, & cæremoniæ ueteris legis tanquā umbræ seponeretur, rectè commutatus est à pijs dies sabbati in diem Dominicū. Cum igitur diei Dominicæ commemoratio fiat in Scripturis: quomodo igitur ipsius institutio nō esset à Domino uel pceptore pmissa? Quod dicitur ab aduersarijs, multa mutata esse ab Apostolis, si hoc maximè uerū esset, qd ad illos? an hoc alijs licebit, quod Apostolis licuit? id nunquam probare poterunt.

Sed splendidum est Papistarum argumentum, Apostoli mutarunt Sacramenti Baptismatis formam: ergo etiam licet & alijs successoribus. Hic etsi consequentiam negare possemus, tamen dicimus illam formā non esse immutatam ab Apostolis: quia etsi baptizauerint in nomine Iesu, tamen non tantum in ipsius nomine ad euerfionem primæ institutionis baptizarunt, sed ut illud nomē inter fideles & simul gentes magis innotesceret: deinde propter differentiam Baptismatis Ioannis. Cyprianus ad Iubaianum ait: Iesu Christi mentionem fecit Petrus, (Actorum 2) non quasi pater omitteretur, sed ut quoq; patri filius adiungeretur. Basiliius in libro solo de Spiritu S. ad Amphilochoium, cap. 12, Neminem hoc, inquit, offendere debet illud Apostoli, quod nomē patris & Spiritus S. mentionem in Baptismatis commemoratione frequenter omittit: nec ideo putet harum uocum usum indifferentem. Qui cunque, inquit, in Christum baptizati estis, Christū induistis: quicūq; in Christū baptizati estis, in mortē eius baptizati estis. Christi appellatio totius deitatis est, quæ simul declaret & Deum qui unxit eū, & filium qui unctus est, & Spiritum sanctum qui est unctio, quemadmodum à Petro in Actis didicimus, Iesum Nazarenū quem unxit Deus Spiritu S. Et mox: Videtur etiam interdū & spiritus tantum fecisse mentionem in Baptismate. Omnes, inquit, in uno corpore & in uno spiritu baptizati estis, 1 Corinth. 12. Huic consonat & illud, Vos baptizabimini Spiritu sancto: & rursus, Ipse baptizabit uos in spiritu. At non ideo quis dixerit, perfectum esse Baptismā in quo solum Spiritus nomen inuocatum sit. Oportet enim inuiolabilem manere traditionem quæ in uiuifica gratia data est, &c. Itē, Ambrosius de Spiritu sancto libro 1, capite 3: Plenum est ibi Baptisma-

Baptismatis sacramentum, si Patrem & Filiū Spiritumq; fatearis: si unum neges, totū subruet. Et quemadmodum si unum in sermone comprehendas, aut patrē, aut filiū, aut Spiritū sanctū, fide nec patrē, nec filiū, nec Spiritum sanctum abnegas. Plenum est sacramentum. Et mox: Cum dicitur in nomine Domini Iesu Christi baptizati sunt per unitatem nominis, unitatis mysterium impletum est: & tam in Christi nomine quā Spiritu sancto tantum nuncupato Baptismatis sacramentum plenum esse ait: quia qui unū dixerit, Trinitatem signavit. Si Christum dicas & Deum patrē, à quo unctus est filius, & ipsum qui unctus est filium, & Spiritū quo unctus est, designasti. Scriptū est enim: Hunc Iesum à Nazareth, quem unxit Deus Spiritu suo, &c. Et rursum: Scriptura etiā asserit, rectē nos in spiritu baptizari posse, dicente Domino, Vos baptizabimini in Spiritu sancto. Et alibi ait Apostolus, Omnes enim in ipso corpore & uno spiritu baptizati sumus. Vnum opus, quia unum mysterium: unum baptisma, quia mors una pro mundo, &c.

Quodd uerò dicunt, Apostolos aliquid instituisse, quod postea sit immutatum de suffocato: hanc habet rationem, quodd in primitiua Ecclesia inseruierēt in ea re proximis, & charitatis causa uellent propter offendiculum uitandum non nihil indulgere Iudæis adhuc infirmis & nuper Christianis factis: ueluti Paulus Timotheum circumcidit eadem de causa, qui tamen postea Titum circumcidere noluit. Facta est igitur quasi dispensatio ab Apostolis in ista re, ueluti de ea quoque dicit Paulus: Corinth. 8, & ad Romanos 14. quia charitati multa concedenda & indulgenda sunt, atque præsertim isto tempore fuere. In primis uerò talibus statutis uoluerunt rationem habere mutua concordia inter gentes & Iudæos, nuper ad religionem Christi conuocatos & coadunatos, ne inter eos contentiones orirentur. Postea uerò Paulus iubet illud edi qd in macello uederetur & apponeretur, ueluti etiā noluit Titū circumcidere. Et licet in citatis locis utrobique dicat Apostolus, cibū nos nō cōmēdare Deo, & regnum Dei non esse cibum ac potum: tamen habendam rationem infirmioris fratris, ne ille propter nostrum esum peccet, suadet. Sic olim concordia & charitatis causa fuit in primitiua Ecclesia communicatio rerum inter omnes admissa: primò, ne ulli quicquam deesset, ut quia Christiani odiosi erant Hierosolymis penè omnibus, habitando simul ac conuiuendo unā pascerentur, ac unā orarenti: & deinde plurimi ex Iudæis nuper Christianis factis erant pauperes, qui ex synagogis eiecti erant, & bonis spoliati. Illorum igitur habenda fuit

ratio: postea discedentibus Apostolis & fidelibus ab inuicem in diuersas provincias, talis conuictus nō potuit esse inter Christianos, & tunc ex permissione & concessione Apostolorum, ut non obscure apparet ex Pauli 2 epistola ad Corinth. cap 8, sua quique possidebat, & interim iusserūt Apostoli, ut ditiores succurrerent egentibus, &c. De inde ne in septimum præceptum quidam ociosi peccarent, abrogata est illa cōmunio. Sed etiam antea dictum est, quod Apostolis licuit, id lōgo interuallo sequentibus nūquam licuit, nec licebit: ut latius in Prolegomenis copiosè probauimus. Dolendū certē est, quodd isti homines (puto aduersarios nostros) tot effugia quærant, & non sint contenti sola uoce Scripturæ diuinitus inspiratæ.

Quid est obsecro, quodd ipsi negent in Euāgelio omnia contineri, quæ ad salutem pertinent, suntq; necessaria creditu? postquam Paulus dicat, Euangelium esse potentiam Dei omni credenti ad salutem, & Spiritum sanctum non solum per Euangelium efficacem esse, sed eum hoc tanquam ministerio uti? Si uerò ad salutem sufficit Euangelium, quid alias doctrinas & peregrinas quærent? Si item nouum Testamentum est ministeriū Spiritus, quis audebit affirmare extra hoc, uel citra eius auctoritatem, alia dona, uel diuersa doctrinarum genera, de quibus Euangelium nihil habeat, administrari? Fides nō est ex auditu? Auditus nō est ex uerbo Dei? Erit igitur extra uerbum Dei aliquid credendum, cum non possit aliud audiri, unde sit fides quā uerbum Dei? Minimè. Quid q̄so uoluit Paulus, cum diceret Euāgelium esse ministeriū Spiritus S. nisi ut perspicuè significaret, Spiritum sine hoc Euangelio uel extra illud nihil operari, sed per uerbū esse solummodo efficacem?

Vbicunq; ergo Spiritus appellatur Sanctus, uel sub eius titulo aliquid cuditur sine uerbo, & citra testimoniū Scripturæ, id certē non esse decretum spiritus ueritatis, sed spiritus mendacij, credendum erit: ut propheta ait, Seduxerūt populū meū mendacio suo. Hieremiæ 23. quandoquidem Spiritus ueritatis nihil agit extra uel citra suū ministeriū, hoc est, Euangelium & uerbum Dei.

Scriptura, ait Paulus, diuinitus inspirata, est utilis ad docendum: ideoq; & propheta affatim sic habet in suis proœmijs, Hæc dicit Dominus: uel, Hæc locutio Domini facta est ad me, &c. Et sic inq; epistola ad Hebræos, Deus olim multifariam multisq; modis locutus patribus per prophetas, extremis etiam diebus nobis per filium, &c. Cum uerò Christus, quæ à patre acceperat reuelauerit omnia Apostolis, & illis in commissis derit, ut illa docerent, & Euangelium quod esse mini-

esse ministerium spiritus, & potentia Dei agnoscitur ad salutem omni credenti, prædicant, ipsi certe nihil ex suo sinnerunt cerebro, (Animalis enim homo non percipit quod sunt Dei.) sed ducti in ueritatem, Christi per spiritum, ea docuerunt seruare omnes quæ illis præceperat Christus, Matthæi ultimo: illa quoque nobis in scriptis comprehensa tradiderunt. Et certe, si aliquid aliud esset creditum necessarium, quam quod scriptum est, Apostoli, qui erant edocti per spiritum omnia, hoc profecto haudquaquam omisissent: imò potius illa quæ Dominus efficacia spiritus locutus est in Apostolis, more prophetarum ad ædificationem & propagationem Ecclesiæ, scriptis commendassent, iuxta illud, Quicquid scriptum est, uobis præscriptum, & ad uestram doctrinam scriptum est: item apud Petrum, Quisquis loquitur, tanquam sermo nes Dei loquatur.

Si uero tale testimonium, quale de prophetarum scriptis legitur, possent proferre de suis traditionibus pontificij, uidelicet quod ad illos locutus fuisset: haberent in quo gloriarentur. Aut si possent commonstrare suam præceptionem non esse sermonem hominum, sed uerè esse sermonem Dei, ueluti de sua prædicatione & doctrina Paulus gloriatur, quando inquit, Quapropter & nos gratias Deo indefinenter agimus, quod cum acceperitis sermonem à nobis quo Deum disceratis, accepistis non sermonem hominum, sed, sicut erat uerè, sermonem Dei, qui & agit in uobis credentibus, &c. tunc certè & merito nobis suas traditiones decretaque (quibus Deus non discitur, ueluti sermone Dei) obtrudere possent.

Christus dixit Ioannis 8, Si permanseritis in sermone meo, tunc uerè estis mei discipuli. Itaque etsi multi dicantur discipuli Christi, tamen non sunt ueri, quia non permanent in sermone Christi: sed se aliorum sermonibus immiscet: imò ipsi proceres suos sermones & decreta seruanda discipulis Christi obtrudere uoluerunt: dicentes tunc demum illos esse ueros Christi discipulos, si non solius Christi, sed & suos sermones reciperent. Verum contrarium nos ex Scriptura docemus. Primum, stabilem discipulum redit ueritas, non uerum facit stabilitas. Verus discipulus manet in sermone præceptoris. Secundò, idem Christus ait Ioannis 15, Vos mei discipuli estis & amici, si feceritis omnia quæ ego præcipio uobis, alioqui non. Aliorum igitur præcepta contemnimus, si uolumus esse amici Christi. Porro Christus non solum illos facit suos discipulos, qui permanserint in suo sermone, sed & ueritatem agnoscere facit, Et cognoscetis ueritatem. Atque hic, ut satis manifestum est, loquitur de ueri-

tate sermonis sui: quia & ipse pro suis orat, Pater sanctifica illos in ueritate: & mox subiicit, quæ sit illa ueritas, Sermo tuus ueritas: & Christus loquebatur sermonem patris. Ergo ueritatis cognitio, ut in ea sanctificemur, uenit per spiritum de super. In humanis uero constitutionibus non possumus sanctificari, quia non est sermo patris. Qui itaque non permanet in solo sermone Christi, qui & patris est, non cognoscit ueritatem, nec sanctificatur, tametsi sit discipulus, uel aliquam fidem habeat: ipse Christus est ueritas, & extra illum nihil est uerum: id uero extra hanc ueritatem est, quicquid citra uerbum congestum est.

Deus bone quam fuerunt episcopi obliuiscuntur præcepti diuini, quod in legibus extat? Deuteronomij 12, Quod præcipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quicquam, nec minuas: item Prouerborum 30 legimus, Ne addas quicquam uerbis illius, & arguaris, inueniaris quoque mendax. Et quidem Iudæos huius præcepti fuisse quam obseruantissimos, testis est Iosephus, cuius uerba extant apud Eusebium in Ecclesiæ historia libro 3, cap. 10, in hunc modum: Rebus his constat, quam nos uenerabiliter utamur Scripturis nostris. Nam cum tot secula intercesserint, neque addere quis unquam, neque auferre, aut permutare quis ausus est, sed omnibus gentibus insita hæc & quodammodo ingenita fides est, credere hæc Dei esse consulta, ac his iugiter inherere, ac pro ipsis, si ita res postulat, libenter & ponere animam. Hactenus ille. Nunc pudeat episcopos & ecclesiasticos, qui debebant ut Christiani præstare Iudæis, postquam Christus dixit, Bibite ex hoc omnes: illi mox addiderunt loco cautionis, sicut excusant, Sacerdotes quidem bibent, plebs uero non ita. Verum Paulus expressè dicit, ne intelligatur solos sacerdotes bibituros, Probet se homo, &c. Item, Paulus uult ut usitata lingua prophetiæ & hymni ad ædificationem Ecclesiæ, in cœtu debeant peragi: sed hoc ab illis immutatum esse uidemus, &c. Et qui patrum auctoritatem sibi sæpius usurpare solent, sanè hic mihi patrum testimoniorum ad modum negligentes fuerunt. Nam sic scribit Chrysostomus in epistolam ad Titum, homilia 1: Ea quippe uirtus præconis est, ueraciter quæ sibi credita sunt, omnia prosequi, non aliud addere aut immutare. Et Ambrosius libro de Paradiso, capite 12, Etenim, inquit, quantum præsens lectio docet, discimus nihil uel cautionis gratia iungere nos debere mandato. Si quid enim addas uel detrahas, præuicatio uidetur mandati esse. Pura enim & simplex mandati forma seruanda est, & testimonij series imitanda. Plerumque testis dum aliquid ad seriem gestorum addit

addit de suo, totā testimoniū fidē partis mendacio decolorat. Nihil igitur uel quod bonum uidetur, addendum est. Hæc Ambrosius. Petrus quoque, cuius se ordinarios & legitimos successores esse gloriantur, Clemen-
ti, quem manu ad episcopatum traxit, committit, ut procuret, quo saluator Dominus gubernator Ecclesiæ diligatur ab omnibus, & ipse solius præceptis ac iussis credat & obediat omnis Ecclesia. Hæc uerba Petri
extant apud Clementem, in epistola prima ad Iacobum. Quam remotissimè ab hoc sui
primarij antecessoris præcepto sententiæq; recesserint, & in quantū prolata patrum testi-
monia neglexerint & contempserint, lip-
pis & tonforibus est notissimum: licet eccle-
siastici proceres hactenus se libenter horum
plumis ornare studuerint, ut suam uel nudi-
tatem, uel nigredinem cum Horatiana cor-
nicula tegerent, tamen illorum consilium &
cantilenam contemnunt, &c.

Porro, ipse Christus suæ doctrinæ summā
rationem habuit: dicit se loqui sicut dixit si-
bi pater, Ioānis 12. Patrem ibi refert, mādātū
dedisse sibi, qd diceret & loqueretur. Igitur Euā-
gelium Christi est mandatum Dei ad uitam
æternam, & non solum nihil docuit aliud
Christus, quā quod pater mandauerat:
sed & ea quæ ipse mandauerat, aliter nō do-
cuit, quā sicut in mandatis acceperat. Hec
est fides ac synceritas boni legati, ut nihil
addat de suo, nec demat. Et Ioannis 7, Mea
doctrina non est mea, sed eius qui me misit.
Si quis uoluerit uoluntatem eius facere, co-
gnoscat de doctrina, utrū ex Deo sit. Qui à
semetipso loquitur, gloriā suā querit. Ip-
se quoq; Christus Scripturam, quæ est te-
stimonium patris, ac eius uerbum profert se-
pius: Qui credit in me, sicut Scriptura dicit,
flumina de uentre eius fluent, Ioannis 7 in-
quit, &c. Christus puram & illibatam patris
doctrinam seruauit, puram & illibatam Apo-
stolis suis tradidit dicens, Docentes eos ob-
seruare quæ ego præcepi uobis, Matthæi ul-
timo. Apostoli eam puram orbi & illibatam
secundum mandatum Christi proposuerūt,
nihilque huic ex suo addiderunt, teste Ter-
tulliano in proscriptione hæreticorum. Pau-
lus in epistola ad Romanos ait capite 15, Nō
ausim quicquam loqui eorum, quæ non ef-
fecit in me Christus. Vbi præceptum non ha-
bet, consilium dat. Idem dicit 1 Cor. 15, Chris-
tum se iuxta Scripturas prædicasse, quia fi-
des in Christum refertur ad Scripturam iux-
ta dictū citatum, Qui in me credit, sicut di-
cit Scriptura, flumina de eo fluent, &c. Non
debet censerī Christianorum fides, ut hinc
colligitur, quæ non in Christum tendit, &
quæ in Scripturis non reperitur: quæ uerò
in Scripturis extat, ad Christū refertur. Hinc

non solum hanc regulā Apostoli immacula-
tè & integrè seruauerunt, sed & patres, qui ali-
quot retrò seculis pōst uixerunt, eadem dili-
gentia tradiderunt in ea perseuerandum es-
se. Augustinus libro 3 contra literas Petilia-
ni, capite 6, sic scribit: Proinde siue de Chri-
sto, siue de eius Ecclesia, siue de quacunque
re alia, quæ pertinet ad fidem uitamq; no-
stram, non dicam nos, nequaquam compa-
randam ei qui dixit, Licet si nos: sed omni-
no quod sequitur adiecit, Si angelus de cœ-
lo uobis annunciauerit, præterquā quod
in Scripturis legalibus & Euangelicis acce-
pistis, anathema sit. Item, Hilarius in libro
de Synodis ad Imperatorem, Si quis, ait, p̄ter
salubrem Scripturarum autoritatē & rectā
fidem docet, anathema sit.

Si posteri in ea simplicitate & puritate
Christi doctrinæ permansissent, tot errori-
bus & sectis, tanquam crudeli tyrannidi nō
esset obnoxia Ecclesia. Si hanc puritatem il-
li qui diademate episcopali insigniti emicu-
erunt, retinuisent, non tot somnia ecclesijs
proposuissent. Sed ideo magisterium ac re-
uelationē Spiritus sancti suis doctrinis, tradi-
tionibus ac præceptis affigunt, ne credatur
eos aliquid humano more præcepisse. Idem
quoq; à Manicheis & Valentinianis factum
esse Augustinus & Irenæus testatur: qui cum
quoq; uergerentur Scripturis, mox regerebāt
non esse omnia in Sacris scripturis expressa,
quæ credenda sunt & seruanda fidelibus, qā
multa ad eos uenisse ex reuelatione Spiritus
Dei, de quo Christus pollicitus est, quod do-
cturus sit nos omnia. Sic hodie diuinæ reue-
lationis prætextu humana commenta fide-
libus præponere solent, ueluti Rossensis &
alii hoc dicto Christi uolūt p̄bare Apokolis
nō esse omnia reuelata, uerū & posteriori-
bus qdā seruata fuisse, cū ait: Habeo uobis
multa dicere, sed nō potestis modò portare:
licet hunc errorem Tertullianus in proscrip-
tione contra hæreticos refutauerit, probās
quod omnia Apostoli sciuerint, omniaq; o-
mnibus tradiderint. Verū cum sibi in tra-
ditionibus astruendis non satis constet, nos
potius Augustinum supra Ioannem, hunc lo-
cum explicantem producemus contra ad-
uersarios, qui hoc loco ad stabiliendas iæ-
ptias Ecclesiæ Christi obtrusas, abutuntur.
Sic scribit ille: Quænam sunt ista quæ ipse
non dixit: temerarium est, uelle præsumere
& dicere. Item: Quæ cum ipse tacuerit, quis
nostrū dicat illa sunt? aut si dicere audeat,
unde probat? Quis enim est tam uanus aut
temerarius, qui cum dixerit etiā uera qui-
bus uoluerit, sine ullo testimonio diuino af-
firmet ea esse, quæ tunc Dominus dicere uo-
luit? Quis hoc nostrū faciat, & non maxi-
mam culpam temeritatis incurrat, in quo
nec pro-

nec prophetica, nec Apostolica excellat auctoritas? & q̄ sequuntur uideat lector. Et deinde: Dilectissimi, moneo uos in charitate Christi, ut seductores caueatis impuros, &c. ne cum horrendas immunditias docere cœperint, dicant ipsa esse quæ Dominus ait. Adhuc multa habeo uobis dicere, sed nō potestis portare modō. Et tractatu sequenti, Omnes, ait, insipientissimi hæretici, qui se Christianos uocari uolunt, audacias fingentorū suorum, quas maximè abhorret sensus humanus, hac occasione Euangelicę sententię colorare conantur, ubi Dominus ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modō: quasi hæc ipsa sint, quæ tūc discipuli portare non poterāt, & ea docuerit Spiritus sanctus, quæ palam docere atq; prædicare, quantalibet feratur audacia, spiritus erubescit immundus. Hæc ille, & plura alia, de uerbis istis Christi tribus tractatibus 96, 97 & 98 disputat.

Nūc putet aduersarij, quod traditiones humanæ post Apostolorum tempora introductæ, sint omnis illa ueritas, in quam discipulos Christi Spiritus sanctus non duxit in omnem ueritatē. Sed hoc falsum, quia ibidem legitur Ioannis 16, Cum autem uenerit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Quæ autem fuerit illa ueritas, satis liquet ex præcedentibus, sermo uidelicet patris, de quo ait Christus Ioannis 17, Sermo tuus ueritas. Spiritū enim ueritatis non potest mundus capere, ut Ioannis 14 legitur. Et Apostoli fuerunt planè tūc adhuc mundani. Porro, hic locus quoq; facilis est intellectu ex capite præcedenti, nēpe 14, ubi ait Christus, Paracletus cum uenerit, docebit uos omnia, & suggeret uobis omnia quæ dixi uobis. En uidemus quod omnia quæ dixit illis Christus, suggeret Spiritus S. Ergo Spiritus sanctus non est datus ut noua quædam adferat ad salutem necessariā, sed ut doctrinam Christi declaret.

Ipsē Christus ait apud Ioannem, Omnia quæ audiui à patre, nota feci uobis. Deinde illud probè obseruandum, quod si non posteriorē particulam adiecisset Dominus, de omnibus Apostolico gregi suggerendis, q̄ ille dixerat ipsis, tamen hoc nobis sufficeret, q̄ hinc doctrina Apostolorū testimoniū habeat, eā uerè esse ex Spiritu sancto. Gloria tur qdē aduersarij de cōcilijs & patribus, q̄ Spiritum sanctum habeant, & q̄ ex instinctu sancti Spiritus determinent concludantque atq; scribant, quæ tamē probari nō possunt. Hic uerò ex ore Dñi certi reddūt de Apostolis, quod docti sint à Spiritu sancto: ideoq; illorū doctrina nō humana, sed diuina est cēfenda. Deinde & illud in hac senten-

tia Christi pbè expēdendū est, q̄ dicat Spiritū sanctū omnia docturū Apostolos. Quæ omnia? an simpliciter omnia, tā humana q̄ diuina? Nō putemus: sed ea tantū quæ ad ministeriū Apostolicum in regno Dēi & salutē nostram scitu erāt necessaria & sufficientia. Itaq; de doctrina Apostolorum firmissimè sentiendum est, quod illa non solūm instincta fuerit à Spiritu sancto, sed & plena, & ad salutem credentium sufficiens. Rectè igitur ait Paulus Actorum 20, Nō subterfugi, quia uobis omne consilium Dei annūciauerim: scilicet quod sufficiebat ad fidem & salutē. Vehementer igitur impudentes sunt, qui palam confirmant, non esse omnia ad salutem necessaria in literis Apostolicis comprehensa, sed pleraq; postea patribus prodita ad fidē Christianæ necessitatē pertinentia. Quæ opinio uel Christo probum mendacij, quasi non sit à Spiritu sancto præstitū quod uerbis promissit: uel Apostolis notam perfidię impingit, quasi illi non omnia tradiderint fidelibus, quæ ad salutem necessaria & sufficientia ad hoc à Spiritu sancto didicerunt, ut ea mortalibus proponerent. Non potest aliquis assignari post Apostolos, cui competat ista promissio, & de quo dici possit, q̄ omnia didicerit à Spiritu sancto. Ille uos, inq̄t, docebit omnia: nō inq̄t, Ille quos uis docebit omnia. Ipsi n. debebant tāquā legatū Christi docere Euāgeliū omnes populos.

Nemini sit dubium, quod Apostoli impulsu Spiritus sancti eiusque instinctu ad propagationē Euangelij Dei, cuius erant ministri, omnia quæ in nouo Testamēto hodie extāt, conscripserint. Præuidit enim Spiritus sanctus fore post Apostolorum dormitionē, ut instinctu satanæ multi ad uitandā Christi doctrinā & fidē, adulterina dogmata & inania somnia mortalibus sub Christi nomine obtruderent: ueluti Manichęus, Valentiniani, Montanus & reliqui, qui uel dicebant Apostolos non omnia scisse, uel nō omnia tradidisse, teste Terrulliano: aut p̄ter Scripturas, esse alias quasdā traditiones, ut annotat Irenęus lib. 3, cap. 2. qd̄ etiam hodie nostri inqunt aduersarij. Ideo ut certò cōstaret in Ecclesia de Christi doctrina, curauit ut primūm historico modo Christi natiuitas, uita, doctrina, mors, sepultura, resurrectio, & in cœlos assumptio, ad hæc & Euāgelicę legationis in totū orbē emissio: postea & Euāgelicę doctrinæ Christianęq; fidēi p̄gressus: itē declaratio & cōfirmatio p̄ eos scriptis mādaretur, q̄ ipsi coram omnia audissent & uidissent, & q̄ sumpta à Deo p̄ Spiritū sanctū uirtute & auctoritate, primi ad p̄dicationē Euangelij in orbē essent amādati. In hūc usum scripsere Euāgelistę historiam Christi, sicut de Luca legimus, quod isto

consilio Euangelium suum adornauerit. In hunc eundem uisum Apostoli Petrus, Paulus, Ioannes, doctrinam Christi suis epistolis illustrarunt, illiusque ueluti exemplar quoddam posteris reliquerunt, ne post illorum tempora occasio esset, ministris satanae conficta & adulterina dogmata fidelibus obtrudendi. Et si tale quid tentaretur, fidelibus in promptu esset ad eorum scripta recurrendi, de quorum fide & autoritate certi essent, quod Spiritu sancto doctore & magistro uisum, praeterquam quod auriti & oculati testes astorum & doctorum Christi omnium certissimi fuissent, quae de Christo cognoscenda essent literis mandarint. Et sane stultissimum esset partem aliquam conscribere, & totum siue integrum omittere. Si uero non omnia scripserunt, quae de Christo cognoscenda sint nobis, aut quae saluti sufficient, certe sequetur imperfectam & quasi abruptam esse Scripturam: id quod nihil aliud esset quam impingere ascribere uel Spiritui sancto uel imperfectione uel iniuriam aliquam. Nec tamen quis, puto, aliam causam dare legitime poterit, quam hanc. Eodem consilio & a Moyse, qui diuinitus fuerat acta cum Israele, quaeque illi mandata & foederis testimonia data erant, literis propter posteros inserta sunt: alioqui omnia post mortem eorum, qui ea uiderant & audierant, intercidissent, nec fidem inuenissent, si qui postea, quae coram nec uidissent, nec audissent, scriptis tradere uoluissent. Ita factum est, ut licet ea natio quae postea secuta est, a foedere Dei declinarit: ut uidere est in libris Iudicum: perpetua tamen quaedam opportunitas ei populo praescripta Moyse, relicta est, quae acta essent diuinitus cum patribus ipsorum, quaeque a Deo mandata, & quam foederis rationem suscepissent legendi ac cognoscendi, atque ita per Dei gratiam ad uiam redeundi, & errores obiter sub introductos abiiciendi.

Ad hunc etiam modum ingenti hoc Apostolicae & Euangelicae scripturae beneficio factum est olim, tempore Irenaei, deinde Augustini, tandem & hoc nostro seculo, ut miserate nos Domino, cordaque & oculos aperire, ab erroribus subinde ad certam & indubitam Christianae fidei doctrinam redire liceat. Totus autem in hoc est satanas, ut quoniam autoritate sortita sunt Apostolorum, Euangelistarum & Prophetarum scripta, nec illam facile poterit conuellere, plerisque persuadeat, non esse in Ecclesia ea tantum quae *εγγραφα* uocantur, sed quae *ἀγγραφα* dicuntur pro autenticis habenda: multas esse tacitas traditiones Apostolorum, & a Scriptura alienas: aut non omnia quae ad Christianismum pertinent, ab Apostolis esse conscripta, ut olim heretici dixerunt, & nunc po-

tificij scriptores asserunt, Apostolos multa tradidisse ecclesijs, quae in literas non sint relata: quae tamen non minus Apostolicam mereantur habere autoritatem, quam quae scripta sunt. Magna haec satanae astutia, & quae incautis facile imponitur. Isti non potest melius occurri, quam ut dicamus, quae scripta sunt indubitarum habere testimoniū, quod sint Apostolorum, Euangelistarum & Prophetarum: *ἀγγραφα* uero non item. Relinquenda igitur incerta, & retinenda quae certa sunt.

Quae autem scripta sunt, ad nostram doctrinam nobis praescripta sunt: quare ea quaecumque non reperiuntur esse scripta, non censeamus ad nos pertinere. Et qui fieri posset, ut simul *ἀγγραφα* cum *εγγραφα* collata, deberent eiusdem autoritatis reputari? Nam si non minus traditiones non scriptae, essent necessariae & uerae, atque scriptae: tunc superuacaneum fuisset Apostolis quaedam conscripsisse, alias uero literis non commississe: quia eadem tunc facilitate potuissent diuinitus retineri absque literis illarum, quae nunc scriptae sunt, quam haec, quas aduersarij ex tacita traditione uenisse contendunt ad se.

Interim constat multa esse ex *ἀγγραφα*, quae sunt scripturis Sanctis contraria: ut apud Epiphanium traditio de certorum dierum ieiunij, & illa Papiæ Tertulliani: de externo regno Christi in hoc mundo, &c. Neque tamen fieri potuit, ut unus & idem spiritus in Apostolis & Euangelistis aliud scriberet, & aliud absque Scriptura ecclesijs Christi seruandum traderet. Sed ut paci & charitati studeatur, in agraphis admittenda esse ea, quae *εγγραφα* conformia & consona sint: ita ut agrapha propter engrapha, non engrapha propter agrapha locum in Ecclesia Christi habeant, concedimus. Nos quidem concedimus decori causa multas caeremonias & traditiones fuisse Apostolicis ecclesijs usitatas, quibus tamen non obligabatur olim conscientia: ut de Paschate & eius precibus, ideoque libenter admittimus liberas traditiones, quas censemur usurpandas prout uolumus, autoritate Augustini Hieronymique.

Theophylactus quoque in ultimum caput ad Romanos epistolae, sic ait: Qui aliquid praeter Apostolorum doctrinam & dogma adferunt, ab his scandala, & dissensiones, & haereses inducuntur, &c. Paulus uero inquit in ultimo capite ad Romanos: Rogo uos fratres, ut obseruetis eos qui dissensiones & offendentia propter doctrinam quam uos didicistis, faciunt. De hoc loco sic in argumento super illam epistolam scribit Erasmus Roterodamus, quae Papistae nugaces & summe uenerari, & scripta eius magni facere solent: Quaequam autem horum pleraque peculiari, aies, ad eam pertinere etate, in qua rudis adhuc paulatim subpullulabat Ecclesia,

Ecclesia, Iudeis & gentibus mixta, ac principibus ethnicis obnoxia: tamē nihil est, unde non adhuc quoque tempora salutaris aliquid doctrinae possit accommodari: ueluti de fugienda superstitione, quae dissidiorum est seminarium, & sic habet speciem pietatis, ut nihil sit uerae pietati aduersus, de stulta fiducia philosophiae mundanae, de fiducia nostrorum operum, &c.

Hoc tamen in Pauli loco obseruandum est, quod non quoslibet ibi uelit deuitari & obseruari qui dissidia mouent, sed eos, qui contra doctrinam non Pauli, sed quam acceperunt, quae est Christi, offendicula faciunt. Quare hos deuitandos praecipit Paulus, qui contra acceptam doctrinam Christi, offendicula parat & dissensiones. Sed satis supra probatum est, quod toties per uocabulum Traditionis, quoties aliquam Apostolorum traditionem nominamus, intelligamus illam quae est scripta, & in canonica Scriptura expressa, & quam Apostoli à Domino acceperunt: quia Matthaei ultimo praecipit acceperant tradendi ea, quae Christus praeeperat. Nam, quemadmodum diximus, ne Apostolis quidem concessum erat, ut liberè pro suo arbitrio quiduis seruandum imponent Christi fidelibus. Docentes, inquit Iesus, eos seruare omnia, quaecumque ego praeciui uobis: non dicit, quaecumque; uobis docenda uidebuntur. Illis repagulis debuerant suam uanam potestatem coercere episcopi, ut non quiduis praeciperent ecclesijs extra hanc potestatem à Christo acceptam.

Non igitur nobis traditiones obijciant aduersarij, nisi quas ex Scriptura probari possent. Sed si forte hic Apostolum quis obijciat, illum traditiones quasdam à Corinthiis tradere, quae non habeant expressum uerbum: recte id quidem concedimus, attamen saepius diximus, Quod Apostolis licuit, nunquam successoribus & sequentibus, siue posterioribus aetate ac donis licebit, ut in Prolegomenis libro 2 declarauimus. Certum est, Apostolos diuinitus ex Spiritu sancto scripsisse. Interim multus est in rationibus ibidem Apostolus. Neque temerè curat, ut de eorum in sacro coetu seruetur, quoniam ed spectat, ut nomen Dei quam augustè celebretur, ostendit nihilominus id quod faciendum suadet, Sacris literis esse consentaneum, quam in eis expressum non habeatur. Si hoc quoque facerent aduersarij in suis traditionibus, non essent culpandi. Sed ecce dum ibi meminit traditionum, hinc multi ansam arripiunt, ut hanc uocem omnium superstitionum quae nobis obtruduntur, patronam faciant. Semper quippe in ore habent, cum testimonium requiritur ex Sacris literis aliqua de re, Traditio est, non licet inquirere. Hic certè cautè agendum est, ne istis impostoribus temerè credamus: quia traditiones

Apostolicae non possunt alicubi nobis ostendi collectae & descriptae, tantum licet uidere à patribus quasdam diuersis in locis ostendit citatas: & quas nos ex eis colligimus, probamus partim abolitas, partim etiam non bene inter sese esse consentientes. Hinc fit, ut non omnes habendae sint Apostolicae. Porro ex isto loco traditionum Apostolicarum formam habemus. Nam ista de qua Apostolus ad Corinthios agit, multis rationibus probatur, eisque deductis ex Sacris literis. Neque lecus est, quod nomine Traditionis ad Thessalonicenses describitur, ut ociosi homines non alantur, sed qui non laborant, non manducant: quod quidem rationibus potest confirmari à Sacris literis desumptis. Quare traditiones quae nobis proponuntur, ad normam uerbi Dei sunt expendendae, neque Paulus aliter sibi credi uoluit. Sed uideamus quid egerit Paulus. Sic ait de sua traditione ad Corinthios: Inter uos ipsos iudicate, num decorum sit, &c. Hic discant aduersarij, qui populo Christi nullum de religione iudicium permittunt, saltem ab Apostolo, qui traditionem suam nequaquam ponit simplicem & nudam, (ut pontificij) sed rationibus, & quidem ex uerbo Dei deductis confirmat, atque adhuc de ea postulat, ut ipsi Corinthij iudicent. Hodie si quaesieris ab Antichristis, ut de suis abusibus & superstitionibus rationem reddant, ostendantque cum Scripturis consentire, clamitant, Traditio est, non licet inquirere.

Sed si maximè aliquam traditionem Paulus absque ulla ratione & iudicio Corinthiorum, nudam & simplicem posuisset: an statim sequeretur, ut aliquoties diximus, id pontificijs licere? nequaquam. Certum est Paulum Spiritum sanctum habuisse, qui eum duxit in omnem ueritatem. Et sic ait, Puto & ego, quod Spiritum Domini habeam. Si ergo habuit Spiritum Christi, ut habuit, reuera gloriam eius quaesit: ut pontificij in astruendis suis traditionibus suam gloriam quaerunt, nec tam certo atque Paulus probare possunt se habere Spiritum sanctum. Et plus quam ridiculum est, quod illi ex patrum exemplo priuato, aut semel iterum uel facto, illico Ecclesiae traditionem fecerint. Elizeus emendauit aquarum uitium sale, & amarissima olera farina correxit: Christus sputo admixto pulueri caeco à natiuitate uisum restituit: & quanquam haec retineant, & similia ad horum exemplum conficiant aduersarij, tamen istis imitationibus suis nullum miraculum edunt. Et sic quoque deberet aut posset exemplum Abrahamia immolando filio, Israelitarum in adferendis uasculis Aegyptiacis, aut Eliae factum in occidendis falsis prophetis, in imitationem rapi, &c.

Hic rursus obijciunt illud ex 16 cap. 1 Corinth. Ceterum de collatione in sanctos, quemadmo-

admodum ordinaui in ecclesijs Galatię, ita & uos facite. Paulus aiūt, hīc dicit de eleemosynis constituisse uel pręcepisse Galatis, & quod hīc agitur, uidetur ad traditionem pertinere: cum hinc colligi poterit Ecclesiasticas traditiones esse pręcepta, & non libera, ueluti nos dicimus? Respondemus: Si traditio est eiusmodi, quę necessariō ex uerbo inferatur, loco pręcepti habenda est. Quis ignorat eleemosynas in pauperes sanctos, 10 ex uerbo Dei pręcipi? Instituerat Apostolus, ut ista collectio fieret diebus qbus ad sacrum cœtum conueniebat populus, imitatus Dominum, qui pręceperat in lege, ne in conspectu suum apparerent uacui: nō quasi nostris rebus ipse indigeat, sed quōd nos oblationibus nostris gloriā & maiestatem eius cōfiteamur & testemur. Et quę offeruntur ad sanctos eius alendos, qui sunt in terra, inferuire debent ei. Sint ergo traditiones pontificiorum huius generis, & illas instar pręceptorum libenter amplectemur: quę pugnant cum uerbo Dei, nullo modo admittere possumus: medias autem nolumus ita suscipere, quasi nephas sit eas unquā uel uiolari aut mutari. De autoritate Scripturę cum dixerimus, nūc quędam de libertate traditionum & caeremoniarum dicam.

Gregorij dictum diligenter obseruemus, quod alibi in Decretis distinction. 29 ponit: Regulę sanctorum patrum pro tempore & loco, & persona, & negotio, & instate necessitate traditę sunt. Recte. Si ita in eo ordine & traditiones & regulę patrum liberę uel instituerentur, uel institutę permanerēt, aut si ita opus esset, aut res locus ue uel abusus postularer, derogarentur: tunc quidem libenter huiusmodi regulas & traditiones, q̄ non pugnarent cum Scriptura, susciperemus.

Corinthiorum olim ecclesia habuit agapas: sed propter abusum est apud eos per Apostolum abolitus hic ritus: Corinth. 11. Interim apud alios tamen hic usus permansit integer, teste Tertulliano, (nam de agapis sępius ille refert) & ex Cypriano libro tertio aduersus Iudęos, & ex concilio Gangrensi hoc patet, & sic in primis permansit in Occidenti. Sed & postea quoq; Mediolanip Ambrosium, teste Augustino, & in Africa suadente Augustino per Aurelium episcopum est abolitus hic usus, iam in abusum conuersus. Sed primō tamen sic in Corinthiorum ecclesia absq; dubio erat ordinatus, ut celebrata cœna Dominica, mox omnes in sacro cœtu uescerentur, diuitibus bona interim apponentibus quantum etiam pauperibus focillandis sufficiebat. Sed hic usus in abusum conuersus, est sublatus ē medio: ergo huiusmodi & similes traditiones possunt p̄ tēpore mutari. Itē, canō est in Decretis 7. q. 1. c. 60

nō autē. Viuente episcopo nō alius ordinatur episcopus. Interim Augustinus uiuente Valerio episcopo Hipponensi est creatus, & ipso uiuente adhuc Eradius est electus episcopus populi acclamationibus. Vide epistolam Augustini 110. Si hęc traditio aut canon fuisset necessarius obseruatu, aut Scripturę uim Augustini tēpore obtinuisset, nunquā contra hunc egisset. Sed de his diuersitatibus uide in singulis Centurijs historię ecclesiasticę, quam D. Illyricus, D. Vuigandus & M. Iudex ad omnium hominū in Ecclesia usum contexuerunt maximis laboribus, caput de Cęremoniis. Item, in Decretis 24. q. 1. c. pudēda, habetur, quōd d. Acquileiensis & Mediolanensis sese mutuō ordinēt & pręficiant, q̄ illis priuatum est, quasi traditio.

Ita igitur olim traditiones huiusmodi habuerunt antiqui, quasi essent liberę, & nō obligarent conscientiam. Aliqui enim suas priuatas, aliqui multis communes traditiones habuerunt, attamen usurparunt prout uoluerunt.

Non debemus ergo suscipere traditiones quas nobis obtrudunt pro necessaria doctrina, sed tantū pro liberis caeremonijs, si etiam uel maxime fidei non officerent eędem, teste Augustino, ut suprā dictum est. Et hīc sequamur sententiam Antonij eremitę, qui hoc pręceptum suis reliquit, ut in eius uita ab Athanasio conscripta trāslatore Euagrio legitur: Custodienda est pia fides in Christo, & patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione, & crebro meę paruitalis admonitu didicistis, &c. Et hanc quoq; traditionem censemus custodiendam, quę dicitur ex Scripturarum lectione, & uerorum doctorum (uidelicet qui fidē in Christū fideliter docent) admonitu. Ergo frustra traditiones p̄ferūt. Sed huiusmodi multa falsa in Decretis habentur, qbus credere nō est tutū.

Gratianus aliquando falsa citat (ut hoc obiter quoq; adiugamus p̄pter Staphylū, q̄ uocat huius cōpilata decreta suę pōtificię doctrinę corpus siue syntagma) & rursus etia errauit in titulorū & librorū inscriptionibus. Id aliquādo Ambrosio tribuit, quod est Chrysostomi, & rursus id Augustino q̄ uel Ambrosij aut Hieronymi est, & sic econtrā. Capita detruncata & semilacera sępius obtrudit. In distinctionibus 21. 22. 23. 25. contra omnium ueterum autoritatē tribuit Patre Romano primatum sup Imperatores & reges, & ineptē differit de usu utriusq; gladij, & de potestate plus quā ciuili. Videat lector distinctione 30, quā confusē omnia cōgesserit ipse Gratianus. Deinde ut testimonio cōprobemus, quā falsa, mutila & truncata sępe citet, proferamus quę distinctione

Est autem

Est autem illud decretum concilij Constantinopolitani: sed quomodo in Græco textu istius concilij legatur, & uerba ipsa habent ad uerbum translata, audi. Renouantes quæ à 150 sanctis patribus qui in hac à Deo seruata & regia urbe conuenerunt, & 530, qui Chalcedone congregati fuere, sancita sunt, defini mus, ut Constantinopolis sedes pari hono ris primatu, atq; sedes antiquioris Romæ, & in ecclesiasticis negocijs æquæ atq; illa ma gnificetur, cum sit post illā secunda, &c. Sed quomodo hæc impiè Gratianus peruertat, uideat quæso lector. Et hoc in Gratiano Pe rionius agnoscit, & tamē dissimulat. Promi sit quidam (credo Vilierium aut Argentinensem aliquem esse) se planum facturum, de cretum Gratiani multis falsitatibus & cor ruptionibus refertum esse. Utinā hoc Opus prodiret. Erat quidē Apostolicū (hoc est, ab Apostolorū seculo usq; ad posteriora tēpora seruātū) lauare pedes aut ante, aut post communionem: sed tamē, quia præceptum de hoc non extat, scribit Augustinus ad Ianu arium, nonnullas ecclesias hanc cæromoni am remouisse, ne Sacramenti pars, aut Ba ptismus æstimaretur: quam tamen eandem nonnullæ retinuerunt. Ergo de tacitis illis traditionibus est ita sentiendum, ut eas non pro necessitate, sed libertate usurpemus.

Item, olim priuatim in domibus sumpse runt Eucharistiam, cōtra Pauli scriptū, quod 1 Corinth. ii. extat, ut apud patres legitur, & hoc fortè habuerunt ex traditione: quia te ste Tertulliano in lib. de Corona militis & ad uxorem, & Hieronymo ad Pammachiū in Apologia pro libris contra Iouinianum, per domos priuatim manducabatur Eucha ristia ante communem cibum. Interim il lum abusum reprehendit Hieronymus. Et Cyprianum in hunc etiam finem, illam 40 in cistulis mulierū domi fuisse clausam scri bere credo. Ergo multa fecerunt patres, q̄ cum Paulo & Scriptura non consentiūt, nec pro traditione assumenda sunt.

Fingunt pontificij, cum Turcis habentes commune religionis principium, non con tineri in Scriptura perfectionem doctrinæ, sed quiddam altius reuelatū esse à Spiritu. Sed Christus ait, Sugeret uel reducet in memoriam quæcunq; dixi: atq; impostor est Spiritus, non Christi, qui extraneum ali quod ab Euangelio commentum ingerit. Spiritum autem Christus promittit, qui Euāgelij doctrinam quasi subscriptor con firmet.

Sic & illud solent obtrudere, ut antea di ctum est, Habeo uobis multa dicere, q̄ mo dō non potestis portare: & ut sua figmenta pro Dei oraculis offerant, isto loco improbè abutuntur. Christus, inquiunt, nouas A-

postolis reuelationes promissit: ergo in Scri ptura susistere non conuenit, supra quam il le suos uocat. Primum si cum Augustino loqui placeat, solutio ad manum erit. uerba eius sunt: Quum tacuerit Christus, quis no strūm dicat ista uel ista esse? aut si dicere au deat, unde probabit? quis tam uanus ac te merarius, qui etiamsi uera dicat, sine ullo diuino testimonio affirmet ea esse, quæ di cere tunc Dominus noluit? Verū certior nobis ad eos refellendos ex Christi uer bis suppetit ratio. Perfectus ueritatis magi ster dicitur Spiritus, quem pollicitus est A postolis Christus: quorsum autem promissus est, nisi ut acceptam ab eo sapientiā per manus traderent? Datus est illis Spiritus, quo duce & directore, iniuncto sibi officio defuncti sunt. Eos idē ille Spiritus in omnē ueritatem perduxerat, quum doctrinæ suæ summam scriptis complexi sint.

Huic doctrinæ quisquis aliquid adden dum putat, ac si mutila esset & semiplena, non modō Apostolos insimulat malæ fidei, sed in Spiritum blasphemus est. Si doctri na quam literis consignarunt, à tyronibus adhuc & nouitijs profecta esset, non super uacanea esset accessio: nunc uerō quum eorum scripta quasi perpetuæ sint eius reue lationis tabulæ, quæ illis promissa & præsti ta fuit, non potest sine atroci Spiritus iniuria quicquā illi tabulæ addi. Porro, cū ad res uē tū est ipsas, plusquā ridiculi sunt Papistæ. illa enim arcana, quibus portādis impares erāt Apostoli, pueriles esse nēnias definiunt, quibus nihil inanius uel magis fatuū. Descēdere scilicet è cœlo Spiritum oportuit, ut disce rent Apostoli, quo ritu sacrandi essent cali ces cum suis altaribus, baptizandæ cam pane, benedicenda aqua lustralis, & Missa cele branda. Vnde igitur discunt moriones & pu eri, qui ad unguem hæc omnia sciunt? Nihil igitur apertius est, quā Deo illudere Papi stas, quum è cœlo prodijisse putāt & fingūt, quæ tam Cereris quā Proserpinæ mysteria sapiūt, q̄ abhorrent à sincera Spiritus sapiē tia. Nos uerō, nisi uolumus esse ingrati Deo, acquiescamus in ea doctrina, cuius au tores Apostolos esse, scripta eorum testā tur: quando summa illic cœlestis sapientiæ perfectio nobis prodita est, quæ hominem Dei perfectum reddit: ultra eā progredi fas esse non putemus, 1 Timotheum 3. Nam altitudo nostra, & latitudo, & profunditas in eo posita est, ut sciamus charitatem Dei, quæ nobis exhibita est in Christo, Ephes. 3.

Hæc cognitio omnem scientiam supereminet, ut inquit Paulus, Coloss. 2. Et cum tradit in Christo absconditos esse omnes sa pientiæ & sciētiæ thesauros, nō aliquē igno tū Christū fabricat, sed quæ sua p̄dicatione ad ui-

ad uisum depinxit, ut ante oculos nostros crucifixus cernatur, quemadmodum dicit ad Galatas 3. Cæterum, ne qua maneat ambiguitas, Christus ipse postea suis uerbis explicat, quæ nam illa sint, quæ nōdum ferre poterant Apostoli. Quæ uerura sunt, annuntiabit uobis. Et quanquā hoc quidā ad spiritum prophetiæ restringant: tamē uidetur his uerbis potius futurū regni sui spiritualis statum designare, qualē paulō post resurrectionē Apostoli uiderūt, sed tunc cōprehendere nullo modo poterāt. Non ergo uaticinia promittit de rebus post eorum mortem futuris, sed tantum significat aliam fore regni sui naturam, & gloriam longē maiore, quā tunc animis concipere potuerunt.

Pudeat ergo sacrificulos pontificales, qui per ista multa suas cæremonias intelligunt, quæ illis lucro sunt. Sed quid est stultius? Scilicet non potuerūt portare, id est, capere discipuli præcepta de cæremoniis, quibus assueuerant à puero, & opus fuit doctore alio, qui esset Christus ipse in carne mortali, ut aliter traderentur, quarū tam multas Moyses tradiderat Christo longē inferior? Et uanius est, quā ut refutari debeat, Spiritum sanctum suggessisse discipulis plerasque cæremonias, quas tradiderit Dominus (quāquā nullam earum Euangelistæ mentionem fecerint) & postea eas ecclesijs illos tradidisse.

Toties Dominus dixerat, uitam æternā habere sibi credentem, & omnibus præteritis dandam esse operam ut alijs profimus. Putant pontificij, Christum docuisse tantum ut rudimēta traderet, postea discipulos transmitteret in altiore scholā: hoc modo Euāgelium pluri non faciūt quā legem, quæ pædagogus ueteris populi fuisse dicitur. Hūc errorem alter nihil tolerabilior sequitur, quod Christo ualere iussu, ac si regno perfunctus nunc nihil esset, spiritū in eius locū subrogant: docentes Euangelio quidē nos initiari in rectā fidem, sed aliunde petēdam esse perfectionē, quæ nos penitus expoliat.

Si Papæ & eius socijs obijcitur Scriptura, illic hærendum esse negat, quia spiritus superueniens multis additamentis supra illam nos euexit. Sic spiritus prætextu fascinatus est mundus, & fuit hætenus, ut à simplici Christi puritate discederet. Nam simulac spiritus à Christi sermone diuellitur, quibuslibet delicijs & imposturis aperta est uia. Rursum alij alium fucum prætendunt, & his uidetur scripta doctrina literalis esse. Nouam ergo theologiā excudere placuit, quæ ex reuelationibus constaret. Sed quid inquit Christus? Ipse me glorificabit, & de meo accipiet, & loquetur uobis. Non superuacanea hæc Christi admonitio fuit, quod per Spiritum quem missurus erat, glorificandus

esset, ut sciremus nō aliud esse Spiritus sancti, quā ut regnum Christi stabiliat, & quicquid illi à patre datū est asserat, sanciatque in perpetuū. Quorsū igitur Spiritus doctrinæ non ut nos abducatur à schola Christi, sed potius ut rata sit uox illa, qua iubemur ipsum audire, alioqui Christi gloriæ detraheret. Et huc faciunt Ioannis Apostoli scripta, quæ in canonica sua extant.

Sic scribit cap. 2 in sua epistola Ioannes: Vos unctionē habetis à sancto illo, & nostis omnia. Et unctio quam accepistis ab eo, in uobis manet, neque opus habetis, ut quis uos doceat: sed quēadmodū unctio docet uos de omnibus, & ueritas est, & non mendaciū. Et quemadmodū docuit uos, manete in eo. En quā cōmodē hæc uerba cum Christi dictis faciūt. Alludit ad ueteres figuras. Olim ex sanctuario petebatur oleū ad ungēdos sacerdotes, & Daniel aduentum Christi proprium esse definit ungēdo sancto sanctorū. nam ideo unctus à patre fuit, ut multiplices copias ex sua in nos plenitudine diffundat. Christus est uerū sanctuariū, & unicus noster sacerdos, quē Ioānes aliquoties propitiatoriū & propitiationē uocat. Ergo nō aliter quā per Christū Spiritus sancti fieri possumus participes. Sic ipse spiritus uera unctio uenit à sancto illo, scilicet Christo, de quo

angelus, Et quod ex te nascetur, sanctum erit, &c. Et ipse ait, Quem pater mittet meo nomine: & rursum, Quem ego mittam à patre spiritum ueritatis: item, Si ego non abiero, spiritus paracletus non ueniet ad uos: uobis expedit ut uadam. Ergo qui non habent Spiritum Christi, non sunt eius, Rom. 8. Sed si illi qui unctionem, hoc est, spiritum habent, noscunt omnia, uidelicet quæ nosse oportebat, & ad salutē sunt necessaria: quā illa per ipsum sunt prodita? imō si tū fideles illi quibus Ioannes scribebat, nouerunt omnia: quæ ergo temeritate posteriores aliqui scripturæ sacræ adiecerunt, aut aliquid excogitarunt, quod quoque cognitu necessariū esset? Illi omnia sciuerunt, & tamen primum & dominium Papæ Romani in ecclesijs ignorarunt: quia unicū Ecclesiæ caput Christum habuerunt. Illi omnia sciuerunt, & nullos alios aduocatos quā solum Christum agnouerunt. Illi nulla uota, nulla merita & nullas sanctitates nouerunt alias, quā fidem Christi, & meritum eius. Illi nullam externam unctionem, sed spiritus unctionē nouerunt: illi nullas Missas pro uiuis & defunctis offerendas in remissionem peccatorum sciuerunt, & tantum passionem Christi crediderunt efficacem esse, pro peccatis nostris: quia ille propitiatio est factus, non solum pro nostris peccatis, sed pro totius mundi. Illi non agnouerunt alias cæremonias,

nias, quàm pauculas quasdam: nepe quòd conuenirent & mutuo orarent Christiani, seq; Sacramentis obstringerent, & uerbum Dei prælectum audirent. Illi Baptismum simpliciter & cœnam Domini in conuentu iuxta institutionem Christi celebrarunt in comuni lingua, & nihil aliud nouerunt.

Concedant ergo Papistæ aut illos non omnia sciuisse, aut ista posteriora quæ exco-
gitata sunt, superuacanea esse. Paulus etiam
latis graphice cum pinxisset periculosa ex-
tremi seculi tempora, iisdem protinus sub-
iecit, At tu persistito in ijs quæ didicisti, &
quæ tibi concredita sunt, &c. Addit etiã Ioã-
nes: Et unctio quam accepistis ab eo, in uo-
bis manet: neq; opus habetis, ut quis uos do-
ceat, sed quemadmodum unctio docet uos
de omnibus, & ueritas est, & non mendaci-
um, iuxta illud Christi, Ille docebit uos om-
nia, quæcunq; dixi uobis: item, Ducet uos
in omnem ueritatem. Non opus, inquit, ha-
betis, ut quis uos doceat: quid igitur episco-
pi, Papæ, pontifices & concilia docebunt? Il-
li non possunt aliud nec debet docere, quàm
quod unctio docuit: si aliud doceant, aut nõ
secundum hanc doctrinam spiritus, nõ opus
habemus illorum instructione.

Sed dic, quid doceat unctio? Quemadmo-
dum uos docet, ueritas est, inquit. Ergo ueri-
tatem docet, & nos in ueritate ducit. Quid
est ueritas? Christus ait, Pater, sermo tuus ue-
ritas: item, Ego sum ueritas. Sic & Paulus E-
phesiorum 1, In quo (scilicet Christo) speratis
& uos, audito uerbo ueritatis, Euangelio sa-
lutis uestre. Diabolus, ut inquit Christus i-
pse Ioannis 8, mendax est, & huius rei pater,
cum ueritas non sit in eo. Sola igitur Eccle-
sia, quæ amplectitur uerbũ ueritatis, ut i Ti-
moth. 3 dicitur, est columna & firmamentũ
ueritatis, cum sit ædificata super uerbo uera-
ci prophetarum & Apostolorũ. Et si qui cul-
tus Dei extra hoc uerbum instituuntur aut
mandantur, aut si quid huic uerbo contrari-
um docetur, necesse est esse uerbum mēdaxi.
Addit ibidem Paulus, In quo (nempe Euan-
gelio) postquam credidistis, obsignati es-
tis Spiritu promissionis sancto. Euan-
gelium non modò certa est ueritas, sed uoca-
tur etiã ibidē sermo ueritatis: quasi extra illũ
nulla sit aut esse p̄prie possit ueritas, quia
ostendit nobis ipsum Christum, qui est ueri-
tas, & salutē adfert. Nā est potētia Dei omni
credēti ad salutē. Deinde in hoc Euāgelio di-
cit illos obsignatos Spiritu sancto, quia est
eius doctrina, & dicitur in Corinthiis mini-
sterium spiritus esse Euangelium.

Deinde Ioannes in citata epistola subiū-
git, & uult nos manere in Christo, quemad-
modum ait, Spiritus uos docuit. Postea ex-
plicat quid per nomen Vnctionis, significan-

dum uoluerit, nempe Spiritum sanctum. Sic
tertio capite scribit: Ex hoc cognoscimus,
quòd manet in nobis, ex spiritu quem dedit
nobis. Deinde ibi summam omnium præce-
ptorum Dei recenset, dicens, Hoc est præce-
ptũ, ut credamus nomini filij eius Iesu Chri-
sti, & nos diligamus inuicem, sicut præceptũ
dedit nobis. Si huic præcepto Dei nihil adie-
cissent pontificij, permanisset integrior no-
bis doctrina, q̄ nunc est in Papatu. Mox de
spiritu subiicit in 4 cap. Per hoc cognoscite
spiritum Dei. Omnis spiritus qui confitetur
Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est:
id est, qui hoc certò credit, nam in eadem
significatione legitur uerbum Confitendi,
Hebræor. 11, Roman. 10, & Matthæi 10.

Deinde, quòd dicit Venisse, notanda est
aduentus sui causa, neque enim frustra à pa-
tre missus est. Hinc pendet officium Chri-
sti ac uirtus. Ergo quemadmodum ab hac
fide exciderunt, partim diuinam Christi na-
turam, partim humanā negantes, ita hodie
Papicolæ licet Christum fateantur Deum
& hominem, minimè tamen confessionem
hanc retinent, quam requirit Apostolus: quæ
Christum uirtute sua spoliant. Nam ubi libe-
rum suum arbitrium, operum merita, fidei
os cultus, satisfactiones, sanctorum patroci-
nia statuerunt, quantulum Christo residu-
um manet? Initio autem 4 capitis monet,
ne omni spiritui credant, quoniam dicitur
suo tempore pseudopphetas exiisse in
mundum. Non est ergo quòd nos impe-
diat antiquitas, quo minus liberè ueritatem
à mendacio discernamus. Deinde nec est
omni spiritui credendum, hoc est, ijs omni-
bus, qui gloriantur se habere Spiritum san-
ctum & reuelationes citra Scripturam pri-
uatas, ut Manichæus, Montanus, &c. Sic &
Paulus, Omnia p̄bate, qđ bonũ est tenete.
Mox addit, Probate an ex Deo sint, & p hoc
cognoscite spiritũ Dei. Omnis spiritus qui
confitetur Iesum, &c. En remittit iudiciũ ad
Ecclesiam & ad fideles. Deinde tandem in
5 capite sic ait, Hæc scripsi uobis credētibz
in nomen filij Dei, quòd uitam habeatis æ-
ternā, & ut credētes in nomen filij Dei, &c.
En pulchrè cōsentit cum fine Euangelij sui.
ubi sic habet: Hæc autem scripta sunt, ut cre-
datis quòd Iesus sit Christus, & credentes
uitam æternam habeatis. Ergo hoc retinea-
mus, qđ alibi habetur in Scriptura: Altiora
te non quæsiueris, & fortiora te ne scrutatus
fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa sem-
per cogita.

Verum obijciunt pontificij illud Lucæ 10
Qui uos audit, me audit. Ergo sunt illi
in fingendis suis præceptis nouis audiendi?
minimè. Dñs ait, cum Apostolos & reliquos
successores eorum in ministerio audiendos,

R ubi Euan-

ubi Euangelium annunciauerint, iuxta illud: Ite & prædicate Euangelium omni creaturæ. Apostoli tantummodo nuncij & instrumenta huius uerbi fuerunt. Hinc & Ioannes ait in sua Canonica, capite 4: Nos ex Deo sumus: qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. Ergo Apostoli non posteriores sunt audiendi, quia præcepit Dominus omnia illos docere populos quæ illis præceperat. Et ipse ait, Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Apostoli non sermonem hominum, sed sermones Dei, teste Paulo ad Thessalonicenses, annunciauerunt. Et rursum inquit: Si permanseritis in sermone meo, uerè discipuli mei estis, & cognoscetis ueritatem, &c. Et uerum est, Apostolos permansisse in sermone Christi, & cognouisse ueritatem per Spiritum ueritatis. Igitur illi sunt tantum audiendi, qui nihil nisi quod esset ueritas, docuerunt. Alij autem qui ex mundo sunt, ut ait ibidè Ioannes, ex mundo loquuntur, ideo mundus eos audit. Qui enim mundana loquuntur, mundo placent: ut sunt illi, qui splendidas cæremonias & eorum pompam (quia ista sunt mundana) quærunt, & quæ mundi sunt docent. Regnum autè Christi non est de hoc mundo, nec est situm in externis rebus, teste Paulo, in esca, in cibo, in potu, aut in nouilunio, obseruatione dierum ac mensium, &c. Sed Ioannes se alibi satis declarat, solos Apostolos audiendos, cum ait capite 2: Vos igitur quod audistis ab initio, in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre permanebitis.

Audierant ab initio sanctam Apostolorum prædicationem, qua purè & simpliciter pijs prædicant ex Scripturis Christum, fidem, uitæ puritatem, & charitatem. In his uult permanere & exerceri credentes. Si, ait, in uobis permanserit Apostolica, quæ & prophetica est doctrina, & uos in patre & filio permanebitis. Et cum dicit, Ab initio, sola antiquitas minimè ad probandam quilibet doctrinam sufficeret: sed quia iam ostendit ritè in puro Christi Euangelio institutos fuisse, iurè in eo permanendum esse infert. Papistæ initium iactitant, quia superstitiones suas à pueritia imbiberunt. Hoc prætextu apertam ueritatem contumaciter repudiare sibi permittunt. Talis pertinacia est nobis documento, semper faciendum esse exordium à doctrinæ certitudine. Si in uobis permanserit quod ab initio audistis, & uos in patre & in filio manebitis.

Nunc ab initio auditum est, solū esse mediatorem, & non esse plures aduocatos, quàm unum Christum: ab initio non fuit Missa Papistica in usu: ab initio nesciebatur animas

aliquas esse in purgatorio, unde redimantur per bona opera: denique ab initio non fuerunt tales suppositiones & populi ac impiæ cæremoniae, quales hodie Papatus habet.

Peresij episcopi, qui se Aiala uocat, argumenta aliqua nunc ex parte discutere placuit, ex eius libris decem, quos de Diuinis & Apostolicis traditionibus scripsit, in primis tamen assertioni decimæ, partis tertiæ hæc scriptionem in conclusione uolui opponere.

Videamus igitur quædam argumenta Martini Peresij Aialæ, quibus conatur munire Romanam & Antichristianam ciuitatem: quia illa cum Peresio communia habent Staphylus, Lindanus, Asotus & alij, ut Iesuitarum patronus Andradius.

Dicit in Euangelio contineri Sacramenta, & ea quibus gratia & perfectio Christiana acquiri potest ac perfici, & quæ de se ad usum restituti gratiæ ex necessitate pertinent. Cæterum multa sunt, ait ex Thoma Aquinate, quæ ad explicatam fidei latitudinem tenendam, tum quæ ad Sacramentorum ritus, formas & usus pertinent, quæ ab Apostolis & Christo ore tenus accepit Ecclesia.

In initio dixerat arcanam esse doctrinam, traditionem consuetudine roboratam: ergo doctrina scripta, quam perfectionem uocat, uulgaris & plebeia est iuxta Peresium. Arcana autem ista est, quæ cæremonias & externos tantum ritus tradit.

Cum ait, traditiones ad explicatam fidei latitudinem pertinere, satis indicat, Scripturam debere exponi iuxta minutas traditiones. Hinc etiam multa de obscuritate Scripturæ disserit, ostendens Scripturam per se & ex se non posse exponi: cum tamen longè aliter sit Augustinus locutus in libris de Doctrina Christiana, & alijs libris multis.

Sic etiam inquit: Si omnia esse scripta debebant, quæ ad Ecclesiæ salutem & regimen animarum pertinebant, superflueret prorsus Spiritus sancti magisterium. Peresius non intelligit, aut non uult intelligere scripturam Sacram nobis esse mortuam literam, nisi accedat Spiritus sanctus, & ad credendum cor trahat & moueat, ut fides sit ex auditu uerbi. Ideo Paulus uocat Euangelium ministerium spiritus, per quod semper spiritus operatur, corda obsignat & confirmat, & accendit nouam lucem. Hinc consolator & Paracletus dicitur: item Sanctus, & Spiritus ueritatis, qui uerbum fidei obsignat in cordibus nostris, certificans nos de uerbo, augens fiduciam & animans, ut in ipso & per ipsum, teste ubique Paulo,

Paulo, clamemus, Abba pater item, qui retinet nos in semel accepta doctrina, & format deinde in nobis bona opera, succurrit infirmitatibus nostris, testatur in nobis nos esse filios Dei, reprimat in nobis affectus carnis, &c. Hæc Spiritus.

Mox Pereſius ait, Apostolos non fuisse tam parcos in scribendis uoluminibus, siue Euangelistas: & sic inferre uult traditiones quasdam ab iisdem scriptas esse, aut saltem alijs ore traditas.

Verum demonstrare hæc, hoc opus hic labor est. Ostendant traditiones ab Apostolis conscriptas? & si maximè ostendere possent, unde eis auctoritatem facient? Si autem scripsissent simul & traditiones, quæ esset causa, Pereſi, quod has scripturæ Sacræ, Euangelio & suis epistolis non coniunxissent? Respondes forte, illæ secretiores erant.

Interim Lucas contrarium ait, testans in sua præfatione, se inuestigatis singulis ab omni parte, in suum Euangelium collegisse, quæ Apostoli tradiderant: & scribit Eusebius, Marcum omnia scriptis comprehendisse quæ Petrus tradiderat & docuerat. Verum ipse Pereſius citat hanc Irenæi sententiam, quæ ipsa refutatur ex libro tertio: Non per alios discipulos Euangelium cognouimus, quam per eos, per quos Euangelium uenit ad nos, quod quidem tunc præconizauerunt, postea uerò per Dei uoluntatem in scriptis tradiderunt.

Ergo idē tradiderunt scripto quod antea uia uoce. Et ne hic fucum faciat, probatu facile est ex eodem Irenæo, quod nihil aliud scriptum sit, quam quod in Euangelio & canonicis noui Testamenti libris extet. Item, Eusebius in tota sua historia nihil omnino habet de traditionibus, separatim, præter Euangelicos & canonicos noui Testamenti ab ipsis Apostolis scriptis: saltem quod referat de quibusdam alijs, qui collegisse se dicebant traditiones ex uiua Apostolorum uoce, inter quos erat Papias, quem certè in traditionibus recensendis errauisse, non tacet. Vbiq; autem testatur Eusebius de Euangelicis libris (qui in Canone sunt) ab Apostolis conscriptis, & hos ordine recenset, atque certum eorum catalogum conscribit, habetq; multa de his in multis libris. De his libris Euangelij canonicis sic habet lib. 4, cap. 34: Venerabiles & Deo digni Apostoli Christi, non in suarum humanæ sapientiæ uerbis summam prædicationis Dominicæ collocabant, sed in ostensione spiritus & uirtutis suorum fide facta, uniuersis orbi regni cælorum scientiā tradiderunt, paruipendentes eos in Euangelio scripsisse & tradidisse scien-

tiam regni cælorum, Pereſius negare non potest. Nam illa non possunt de traditionibus intelligi, sed de Euangelij & scriptis epistolis.

Ibidē Eusebius citato loco dicit de Matthæo sic: Matthæus cum transitū faceret ad gentes, patria lingua Scripturam composuit, & ea quæ prædicauerat comprehendens, dereliquit ijs ad memoriam à quibus proficiscebatur. En easdē traditiones scriptis comprehendit, quas prædicauit. Vbi igitur traditiones tacitæ? Quod uerò scriptis comprehendit, extat. Si igitur & traditiones uoluisset posteritati cōmendandas, certè & in Euangelio facillè cōprehendisset.

Idē Pereſius tradidit ex Eusebio, propterea Ioannē scripsisse, quod uideret reliquis aliquid deesse ex ijs quæ prædicationis sue tempore Dominus gesserat. Quod igitur uidebat deesse, hoc compleuit. Igitur omnia scriptis comprehendenda uoluit, ne quid deesset. Quid igitur traditiones tacitæ? Et dicit Eusebius, Marcum scriptis comprehendisse quæ Petrus uerbis & ore prædicauit. Vbi igitur traditiones tacitæ, & præsertim eæ quæ dicuntur à Petro institutæ & præceptæ? Sed tales multæ apud ficticiū Clementem extant, cum omnino falsum sit istos esse Clementis libros qui hodie extant, ut opinor iam satis probatum esse. Sed interim ibi plurima pro traditionibus recensentur, quæ in Papatu etiā hodie exuerunt gratiā. Nā Clemēs ille falsus refert in ficticiā sua epistola 3, Festū Paschatis esse Baptismi tempus in Ecclesia à Petro præscriptum, quod nunc abolitum uidemus. Nam nūc quouis tempore baptizatur.

Sic & tacitas multas traditiones ex Dionysio Areopagita ficticio probare non cessat Pereſius: cum ex Erasmi Roterodami testimonijs & scriptis ei non sit obscurum, illos libros, qui sub nomine Dionysij circumferuntur, non esse illius Areopagitæ, qui fuit discipulus Pauli. Dicit Dionysium bis sacerdotium traditionum meminisci, lib. 3 de Cœlesti hierarchia, capite 4. & inquit eum quarto capite eiusdem libri uolumina traditionum in distributione Hierarchiæ, citare.

Verum ostendat Pereſius nobis ista uolumina traditionum, & probet illa incorrupta à tempore Apostolorum usq; ad nos sine ulla additione per antiquitatem & successionem posteram purè seruata esse, quemadmodum literæ Sacræ Canonis sunt: ostēdat eorum uoluminū perpetuam in Ecclesia commendationem à scriptoribus ecclesiasticis prolatam, & quidem talem, qualem hactenus Biblia habuerunt. Verum ego credo tales fuisse istas traditiones, quales hodie sunt ista mysteria sacra & secreta Davidis Ioris, quæ se nouum Messiam uocauit, quæ magnis uoluminibus

luminibus sui discipuli circumferunt: quoniam & ipse Dionysius uocat traditiones istas, mysteria.

Hoc præterea Peresius commendat in Epiphanio, quod docuerit hominibus tantum naturalem intelligentiam legis ante legem scriptam fuisse: cum tamen Paulus dicat, animalem hominem non intelligere quod Dei sunt. Porro Peresius dicit alibi in suo præclaro libro, Epiphanium asseruisse alicubi in suis libris Lucam scripsisse nouem mensibus ante Mattheum. Sed mox hæc addit ex suo Peresius: Hoc cum testimonio antiquitatis non probauerit, licebit liberè oppositum & contrarium opinari. Rectè, Martine episcopo, suscepimus quod dicis. Si hinc propterea Epiphanius sententiam non suscipis, quod antiquitatis testimonio careat: cur igitur nos traditiones istas tacitas, quas aut ipse Epiphanius, aut alius sine antiquitatis uniuersæ testimonio referunt, reciperemus?

Dicit porro Peresius antiquos non habuisse Scripturam: ergo & nunc possunt traditiones tacitæ admitti. Neganda est consequentia. Nam nunc habemus Scripturam diuinitus inspiratam & patefactam, in qua aperuit nobis suam mentem Dominus, & significauit, quid fieri uoluerit. De hac Scriptura ait propheta, Qui non loquitur secundum uerbum hoc, non erit ei lux matutina. Et cum patefecerit etiam suum Euangelium nobis in scriptis Christus, & suam uoluntatem, igitur iuxta patris æterni sententiam debemus audire filium. Quod uero antiqui fecerunt, hoc non proprio motu, sed diuina eos id autoritate & ex præcepto diuino fecisse, non est dubium: quod etiam præceptum postea scriptis comprehensum est, & ad nos in perpetuam rei memoriam transmissum: ut & nobis constaret sanctos patres fuisse Spiritu sancto ductos, & ante Scripturam nihil extra & citra præceptum Domini illos egisse. Quæcunque igitur, ait Apostolus, sunt scripta, nobis præscripta sunt, & ad nostram doctrinam scripta sunt.

Non autem constat traditiones tacitas esse ex præcepto Domini. Quæcunque enim præcepto Dei facta sunt, in certis libris sunt comprehensa, qui ab alijs omnibus peregrinorum libris distinguuntur, & præ cæteris omnibus scriptis solam autoritatem obtinent, in quibus huiusmodi traditiones non reperiuntur, teste Augustino.

Dicit Ecclesiam ex traditione sciuisse quatuor tantum esse Euangelia recipienda. Sed illa quatuor tanquam uera commendarunt Ecclesie Apostoli, teste Irenæo, utpote qui omnia edocti à Spiritu sancto, qui eos duxit in omnem ueritatem, rectè potuerunt de Euangelij scriptis ex magisterio spiritus,

iudicare, quemadmodum Petrus de Marci Euangelio censuram suam protulisse legitur: & cum ipsi omnia uiderant oculis, & auribus audierant, imò pars illorum fuerat, facile potuerunt hinc rationem ueri habere.

Cum igitur Ecclesia tantum quatuor Euangelia ab Apostolis, teste Irenæo, accepit commendata, respuit Nicodemi & Thomæ Euangelia, & illa apocrypha habet, quæ admodum & traditiones. Verum Peresius ait: Postquam Apostoli uiderunt ista Euangelia Marci & Lucæ cum sua traditione conuenire, approbarunt ista. Ergo si Euangelia scripta conueniunt traditioni & prædicationi Apostolorum, eadem tradiderunt Apostoli, quæ scripta sunt. Quid est itaque, quod gratias alias traditiones Peresius Aiala pomposus episcopus, & quod eas quas etiam cum Scriptura pugnare uidemus? Porro, quod dicit Scripturam ex traditione autoritate habere, omnino falsum est, quia ex Spiritu sancto habet autoritatem, qui per Apostolos ista omnia & operatus est & conscripsit, quemadmodum olim in ueteri Testamento per prophetas, teste Petro, &c. Apostoli enim ueluti & prophetae acceptam cœlitus doctrinam, tanquam ueram nobis commendarunt. Quæcunque uero Apostoli docuerunt & scripserunt, illa uidemus non nouis aut tacitis traditionibus quibusdam Thalmudicis, sed prophetarum & ueteris Scripturæ sententijs confirmari. Paulus laudat Thessalonicenses, quod inuestigando Scripturas scrutati sint, & uiderint ipsum eis non uerbum hominum, sed uerbum Dei, Euangelium salutis, quod prophetis & legalibus scriptis erat cõforme, tradidisse: denique quod ex Scriptura, non ex tacitis traditionibus edocti, sermoni suo credidissent.

Paulus Timotheum non ad traditiones, sed ad Scripturam uocat: & Christus ait, Scrutimini Scripturas: non inquit, traditiones tacitas.

In secunda assertionem ait plura esse credenda, quam quæ scripta sunt. Verum his Libris & Partibus opinor satis me probasse, hanc assertionem falsam esse. Citat hæc Vincentij Lyrenensis de Ecclesia dicta: Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil imminuit, nihil addit. Hoc unum studet, ut uetera fideliter sapienterque accuret, &c. Sed hæc de Romana ecclesia dici non possunt. Nam illa & uetera non curat, sed noua fingit: & quod apud ueram Ecclesiam depositum est, cõtemnit, mutat, minuit, & facit quod uult. Vtriusque speciei unum in Eucharistia à Domino præceptum, abiecit & immutauit, imminuitque. Item, ritum celebrandi synaxim Apostolicum quomodo abiecerit & immutauerit, satis est manifestum.

manifestū. Nam quotidie ante aliquot centena annorum, quisq; Paparum adiecit mūtā Missæ (quæ Pauli & Christi institutioni planè cōtraria est) quæ sibi placere uidebātur, ut in Platina uidere licebit.

Mendaciter & impiè refert Peresius perfidus lupus, Athanasium ex traditione tacita Spiritum sanctum esse Deū probasse, & nulla se alia munuisse ratione. Quod quā falsum sit, in præcedēte Appendice apertè demonstratum est.

Dicit Xistum & Felicem Papas æqualitatem diuinarum personarū ex uiua traditione in suis epistolis probare: sed quid nos illos curamus? nobis satis est persuasum, illā ex Scriptura sufficienter probari, uelut hoc factum uidemus à sanctis patribus, atq; de ea re diligenter diximus hic in Appendice Partis tertiæ.

Adfert & aliud, nempe hoc: Ex Scriptura 20 probati non posse, quod anima Christi descendit ad inferos, sed ex traditione, tamen in Symbolo non legatur animam eius, sed ipsum Christum descendisse, tamen id quoque à nobis satis in Appendice contra aduersarios est demonstratum.

Athanasius cum necessaria creditu recēsuisset, subiicit: Hęc est fides catholica, quā nisi quis firmiter obseruauerit, saluus esse non poterit. Omnia autem quæ recenset in suo Symbolo Athanasius, Scripturarum testimonij facile poterunt probari. Quid igitur nobis obtrudit Peresius alia extra Scripturam credenda?

Ita deinde eludit locum Deuteronomij, Quod ego tibi præcepi, hoc tantum obseruabis: ut indignum sit bono uiro, ei ad hoc respondere. Nec minus turpiter deformat illud Christi dictum, Verbum Domini manet in æternum. Hic rursum per uerbū non scriptum, sed reuelatum intelligit. Vide lector quæ sit uiri impietas, an ne manifestum est uerbum Domini reuelatum, certis libris canonicis contineri, teste omni antiquitate & omnibus patribus? Sed de his rebus in Prolegomenis, & in Partib. prima & secunda aliquoties diximus.

Ait Scripturam unam subobscuram per aliam clariorem posse minimè exponi: cum tamē Augustinus in libris de doctrina Christiana libro 2, cap. 6, diuersum doceat. Sic ait David 118, Psal. Lucerna pedib. meis uerbum: item, Ioānis 12, Qui spernit me, & nō accipit uerba mea, habet q iudicet ipsum: sermo quem locutus sum iudicabit eum in nouissimo die. Item, Psal. 118, Testimoniū Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. 2 Petri 1: Habemus firmiorem sermonē propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, rectè facitis, 60

donec dies illucescat, &c. Hinc & in citato Psalmo 118 legitur, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.

Hęc & id genus alia Scripturæ dicta reffificantur solam scripturam Sacram esse regulam, secundum quam de religione & de ipso Scripturæ sensu iudicandum sit. Verum de ea re diximus exactè in Prolegomenis. Sed nunc Peresius docet Scripturam secundum traditiones explicandam: & hanc regulam susceperunt pontificij in concilio generali. Nam in saluo conductu conciliabuli Tridentini sic legitur: Causæ controuersæ secundum Sacram scripturam & Apostolorū traditiones tractabūtur, &c. Addūtur & concilia & patrum autoritates.

Obserua quæso in nostris aduersarijs, quæ sanè aliter agere non uideantur, quā heretici olim, qui iactitabāt Scripturam esse obscuram, & se habere traditiones, iuxta quas esset intelligenda. Semper enim illi præter scripturas Sacras, traditiones priuatas iactitabant, nec quidem aliter aduersarij facere uidentur.

Irenæus scribit de hereticis, qui cū de Scriptura arguerentur, Scripturas dixerunt aut non rectè habere, aut dictas uariè: & fingunt præter illas, ait Irenæus, aliam quādam traditionem esse, quam qui nesciret, ab eo ueritatem inueniri nō posse, &c. Notet lector, quod Irenæus dicat hereticos fingere aliam esse præter Scripturam traditionem: an ne idem hodie Peresius & pontificij faciunt?

Tertullianus aduersus Marcionem, ait, Marcionitas corrupisse Lucæ Euangelium, & asseruisse illud nō sufficere posse ex se ad auctoritatem obrinendam, si patrociniis destitueretur antecessorum. Hic arbitror Marcionitas per antecessorum patrociniū intellexisse quasdam proprias traditiones, iuxta quas dicerent & Lucæ Euangelium intelligendum esse, & simul auctoritatem habere, ueluti hodie Peresius & reliqui docent, de suis traditionibus.

Eusebius etiam scribit, Artemonitas hereticos scripturas Diuinas corrumpere, & antiquæ fidei regulam respuere. Quid hodie alius nostri aduersarij Peresiani & Alostici agunt, quā quod Scripturas per suas fictas traditiones corrumpant, & antiquam & Apostolicam fidem uiolent?

Testatur Apollinarius apud Eusebium, Mōtanum noua quædam & diuersa ab ijs, quæ ex successione maiorum Ecclesiæ tradita fuerant, ueluti prophetalis specie protulisse. Inter quæ fuerunt, quod doceret posse propter sanctitatem nuptias solui, & primus ieiuniorum leges poneret.

Si etiam Peresianos huic contulerimus, erant ei simillimi, quoniam & hi

diuersa ab eis quæ ex successione maiorum Ecclesiæ tradita sunt, nempe à Scriptura, tradunt.

Et rursum de Artemonitis Eusebius inquit lib. quinto, Deprauât Scripturas. Quid autem temeritatis habeat istud admissum, non arbitror eos ignorare. Aut enim nō credunt diuino Spiritu Scripturas esse conscriptas, & sunt infideles: aut semetipsos arbitrantur sapientiores esse Spiritu sancto: & quid aliud indicant per hoc, nisi quia dæmone aguntur? Idem etiam de Peresiana secta dictum uolo.

Inquit & Dionysius Alexandrinus, teste Eusebio, se hæreticorū traditiones perscrutari, ut ex ipsorum uerbis arguere posset. Ergo constat hæreticos habuisse peregrinas traditiones, quemadmodum & Papistæ suas habent. Tandem, ut hoc sub fine subijciam, Peresius temerariè audet asserere, impiam esse auctoris Augustinæ confessionis distinctionem de traditionibus: cum tamen ipsi aduersarij fateantur, alias traditiones esse adiaphoras, alias necessarias. Sed hoc malè habet Peresium, quòd adiecerit auctor istius confessionis, pugnare quasdam traditiones pontificiorum cum uerbo Dei, ut lex est de cœlibatu.

Hoc etiam reprehendit in Bucero, quòd affirmet nihil certum esse præter Scripturâ, cui soli inniti debemus. Dicit impiam nostræ doctrinæ sententiam esse, & Philippū distortè & corruptè citare patres, eundemque nobis omnibus morem esse. Sed ille & sui similes distortè & falsè citant patres, quod

ex ipso Peresij uolumine, uno saltem exemplo probabo. Dicit Socratem in libro 9 Tripartitæ historiæ scribere, nonnullas festiuitates ab Apostolis institutas esse, cum hoc planè falsum sit, & ille contrarium scribat. Nam refert aliam traditionem Asianos quasi à Ioanne acceptam de celebrando Pascha te, aliam uerò Romanos à Petro traditâ obseruare & iactitare, sed ipse Socrates inquit: Nullus tamen scriptam probationem harum habere dignoscitur. Et mox: Quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos singulorum hoc reliquisse sententiæ, &c. Vide supra in hac Parte 3, & in Parte prima.

Vides igitur pie lector, quid Peresius, Alostus, Lindanus, Staphylus, Osius Polonus, & alij quærant? nempe hoc unum, ut suam Pharisaicam impietatem uenusto titulo defendant: ideo inquam isti subterfugia quærun, quando uident suas abominationes cum Sacra Scriptura constare non posse. Nobis autem illud Pauli sufficiat, Euangelium est potentia Dei omni credenti ad salutem. Ne tamè hic Peresius dicat de prædicato Euangelio hoc & non de scripto dici (quanquam illud falsum sit) Paulum potius audiat alibi dicentem, Exerce te in Scriptura, quæ te potest eruditum reddere ad salutem. Vale Lector, & impietates ac ineptias prædicatorum Papistarum, de quibus latius in his Libris diximus, fuge: teq; scriptura Sacra oblecta, & hanc solam tanquam necessariam doctrinam amplectere.

PROLEGOMENON ET TRIVM PARTIVM DE TRADITIONIBUS, FINIS.

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE

VTRIVSQUE TESTAMENTI IN HOC

traditionum Opere explicatorum,

INDEX.

G enef. 3. Et ipsa conteret caput tuum	75. 28	sum uobis	270. 10
Deut. 8 & 12. Non addetis ad uerbum meum quicquam	12. 9	Vos mei discipuli estis & amici, si feceritis omnia quae ego praecipio uobis	871
12 Quod praecipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quicquam, nec minuas	872	16 Confidite in me, ego uici mundum	270. 20
13 Ne queras ueritatem ex mortuis	261. 5	Habeo uobis multa dicere	188. 40 & 874
Ios. 1. Non recedat liber legis huius ab ore tuo	208. 4	Cum autem uenerit ille, qui est Spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem	875
Psal. 86. Et principum horum qui fuerunt in ea	29. 26	17 Sermo tuus ueritas	547. 31
&	680. 30	18 Sequebatur autem Iesum & alius discipulus, &c.	85. 16
Proverb. 1. Audi fili sermones patris tui	295. 20	pag.	466. 31
30 Ne addas quicquam uerbis illius, & arguaris, inueniarisq; mendax	872	20 Fecit multa alia Iesus, &c.	15. 42
Esaie 8. Ad legem & testimonium	12. 8	Haec autem scripta sunt, &c.	280. 15
Hierem. 23. Seduxerunt populum meum	870	21 Cum senueris ducent te quod non uis	408. 60
Osee 4. Abiecasti uerbum meum, ideo ego te abiciam ne sis sacerdos meus	534. 32	Si uolo illum sic esse, quid ad te?	72. 2
Matth. 2. Quae siuit ab illis Herodes diligenter tempus stelle	296. 49	Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his	876
12 Qui dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur: sed qui dixerit aduersus Spiritum sanctum, non remittetur, &c.	103. 3	Act. 20. Non subterfugi, quin uobis omne consilium Dei annunciauerim	292. 35
13 Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabat fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum	409. 47	Omne consilium aperui uobis	330. 28
16 Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, &c.	81. 32 & 618. 10	Rom. 1. Euangelium antea promissum per Prophetas, in scripturis Sanctis de suo filio, &c.	85. 36
20 Potestis bibere calicem, &c.	451. 33	2 Nam cum gentes quae legem non habent, naturae leges sunt fecerint, &c.	86. 9
26 Pater transat calix ille a me	280. 2	3 Quapropter ex operibus legis non iustificabitur omnis caro in conspectu eius	16
28 Docentes eos seruare omnia, quaecumque ego praecipi uobis	879	Per legem enim cognitio peccati, ibid.	20
Luce 10. Qui uos audit, me audit	184. 55 & 888	Arbitramur igitur fide iustificari hominem absque operibus legis, ibid.	88. 29
11 Quod superest date eleemosynam	266. 33	5 Iustificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum	89. 51
16 Habent Moysen & prophetas	12. 12	7 Lex spiritalis est	94. 26 & 480. 58 & 183. 46
23 Hodie mecum eris in paradiso	267. 35	10 Fides est ex auditu, auditus autem per uerbum Dei	184. 5
24 Oportet fieri omnia quae scripta sunt in Moysen, Prophetis ac Psalmis de me	4. 56	Quomodo audient sine praedicante?	684. 44
Ioan. 5. Scrutamini Scripturas, quia uos putatis uos in ipsis uitam aeternam habere	12. 14	13 Omnis anima subdita sit potestatibus, quae a Deo sunt	3. 40. & 14. 1
6 Est scriptum in Prophetis, Omnes erunt docti a Deo	463. 15	15 Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, &c.	76. 15
Ad quem ibimus? uerba uitae habes	675. 17	16 Deus pacis conteret diabolum sub pedibus uestris	388. 27
8 Si permanseritis in sermone meo, tunc uere estis mei discipuli	871	Ei autem qui potens est nos confirmare secundum Euangelium meum & praekonium Iesu Christi, &c.	878
Qui obseruauerit sermones meos, uere meus discipulus est	14. 35	Rogo uos fratres, ut obseruetis eos qui dissensiones & offendicula praeter doctrinam quam uos didicistis, faciunt	94. 31
8 & 17 Sermo Dei ueritas	12. 16	1 Cor. 2. Quae nec oculus uidit, nec auris audiuit, &c.	80. 55 & 812. 45
13 Cum intinxisset panem, dedit Iudae, et quod facis, dicit ei, fac citius, &c.	85. 7	pag.	272. 10
14 Spiritus sanctus, qui est uera unctio nostra, manet nobiscum in sempiternum	502. 55	3 Ignis probabit, &c.	803.
Paracletus cum uenerit, docebit uos omnia, & suggeret uobis omnia quae dixi uobis	875	4 Quid habes quod non accepisti? aut quid gloriaris, quasi non acceperis	58 & 454. 37
15 Vos mundi estis propter sermonem quem locutus		Timotheus uos commonefaciet uias meas, &c.	84. 19
		uersu	Propter

INDEX.

Propter fornicationem uitandam unusquisq; suam uxorem habeat 312. 33
 Qui se non continent, contrahant matrimonium: & Si nupserit uirgo, non peccauit 313. 10
 Abstinete ad tempus propter orationem ex consensu 301. 37 & 412. 32
 15 Notum uobis facio fratres, Euangelium quod praedicaui uobis, &c. 803. 44
 Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum Dominum nostrum 270. 21
 16 Ceterum de collatione in sanctos, quemadmodum ordinaui in ecclesijs Galatiae, &c. 831
 2 Cor. 1. Non alia scribimus quam quae legitis, &c. pag. 804. 5
 8 Non enim ut alijs sit relaxatio, uobis autem angustia: sed ut ex aequalitate, &c. 266. 29
 10 Tales sumus absentes per epistolas, quales praesentes in facto uel sermone 804. 19
 11 Respondi uos uni uiro uirginem castam, &c. 82. 8
 Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docuerit, &c. 12. 19
 2 Quibus ne ad tempus quidem cessimus 89. 59
 Cum Petrus uenisset Antiochiam, palam illi restiti, eo quod natus, uos meos non 90. 39
 3 Quibus praeculis Iesus Christus ante fuit depictus inter nos crucifixus 91. 30
 Quotquot baptizati estis in Christo Iesu, Christum induistis 502. 10
 4 Nunc cum cogniti estis a Deo, quomodo conuerti mini ad egea & infirma elementa, &c. 91. 16
 6 Qui seminat in carne, in carne metet 414. 37
 4 Eph. 2. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei donum est 80. 19
 8 Audistis dispensationem gratiae Dei mihi datam, quod secundum reuelationem notum mihi fecit mysterium 388. 45
 5 Christus sanctificauit Ecclesiam mundatam per uerbum in lauacro aquae 270. 7
 Coloss. 1. Mysterium quod reconditum fuit a seculis &

a generationibus, nunc autem patefactum est sanctis illius, &c. 388. 37
 2 Ne attigeritis, ne gustaueritis, &c. 84. 35
 3 Sermo Christi habitet in uobis opulenter cum omni sapientia 192. 50
 2 Thess. 2. Tenete & obseruate ea quae percepistis siue per sermonem, siue per epistolam, &c. 76. 23 & 390. 16 802. 36
 1 Timoth. 3. Oportet episcopum irreprehensi ille esse, unius uxoris uirum, uigilantem, &c. 692. 179
 3 Episcopus sit unius uxoris 415. 44
 4 Omnis creatura Dei bona est 371. 40
 5 Vidua eligatur, quae fuerit unius uiri uxor 420. 40
 2 Tim. 2. Prophanas nouitates deuota 855. 91
 3 Tu persistito in his quae didicisti 806. 59
 Omnis scriptura diuinitus inspirata, est utilis ad docendum, &c. 14. 6
 4 Reposita est mihi corona iustitiae, quam mihi reddet Dominus in illo die, qui est iustus iudex, &c. 78. 55
 Iacob. 1. Ne erretis fratres. Omnis donatio Dei bona, et omne donum perfectum est supernis descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio aut conuersationis adumbratio, &c. 84. 51
 2 Pet. 1. Habemus firmiter uerbum propheticum, cui dum attenditis, &c. 219. 48
 1 Ioan. 2. Vos unctionem habetis a sancto illo, & noscitis, &c. 836
 Vos igitur quod audistis ab initio, in uobis permaneat, &c. 839
 Unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis, 502. 58
 Unctio docuit uos de omnibus 221. 18
 1 Ioan. 4. Per hoc cognoscite Spiritum Dei 888
 Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos 889
 Ex hoc cognoscimus quod manet in nobis, ex spiritu quem dedit nobis 887
 5 Haec est uictoria nostra, fides nostra 270. 18
 Apocal. 1. Beatus qui legit uerba libri huius 14. 2

FINIS.

RERVM

RERVM ET VERBORVM IN HIS PARTI- BVS TRADITIONVM MEMORABILIVM,

I N D E X.

- A**
 Bdias inter hereticos
 relatus 262.25
 Abdiæ traditiones ex-
 plicatæ 262.12 &
 inde
 Abdiæ librum restituit Vuolfgā-
 gus Lazijs 262.45
 Abdiæ nusquā apud ueteres sit
 mentio 262.17
 abstinentia utilis est Christianis,
 pag. 828.48
 Achimā Helix patrem ait Epipha-
 nius 297.26
 adorationem sanctorum negat Cyril-
 lus 828
 de Adoratione sanctorum traditio,
 unde 252.51
 Adriani IIII expostulatio cū Fre-
 derico ob titulum 189.27
 Aeneas Syluius approbat coniugiū
 sacerdotum 423.37
 Aerij hereses iuxta Epiphaniū,
 pag. 291.18
 Aerij argumenta refutata 292.30
 agapæ Corinthiorum abolitæ 881
 ἀγάπης προῖον ἀγαπᾶ 878
 Alcibiades 293.30
 Alexander tertius uocat coniugium
 immundiciam 414.15
 Alphonsus Minorita Syriacis decre-
 tum laudat 418.42
 de Altarium dedicatione 268.28
 & inde
 ambitio Rom. pontificum 684.19
 Ambrosius contra Rom. ecclesiam
 disputat 786.40 de festis quid
 habeat 787. 28 per traditiones
 quid intelligat 788.1 multa habet
 inepta de Quadragesima, ibid. 22
 Symbolum Apost. dicit clauem
 Petri, ibid. 42 se postponit Apo-
 stolis, ibid. 47 uirginitatem Ma-
 riæ probat, ibid. 52 traditioni de
 morte Mariæ cōtradicit 789.8
 aurum non fert in templis, ibid. 15
 uocē Ingenitus non admittit, ibid.
 29 Græcam translationem reti-
 neri uult, ibid. 36 sufficientiam
 Scripturæ docet 792.19
 excusauit Petri negationem
 102.25 ad regium palatium cur-
 ire noluerit 243. 46 & inde. ri-
 dicula refert de uxore episcopi,
 de socio Cleophæ, de cruce, de
 Maria uincente diabolum, de uo-
 10 781 & 782 pugnat secū 784.
 21. quid de uirginum uestimentis
 doceat, ibid. 54 uarietatem circa
 baptisma ostendit 785.50
 Ambrosij error in diuortio 101.
 57 de appellatione Iudeorū 102.
 8 de peccato originali 102. 19
 Ambrosij errores 781.6 traditiones
 explicatæ, ibid. & inde
 Anabaptistæ Scriptura conuincun-
 tur 220.36
 Anacletus barbas uult radi 295.6
 Anacleto succedit Clemēs 544.48
 Andradius multis argumentis pro-
 bat traditiones extra scripturas
 esse 484. 60. statuit uerum
 Euangelium Ioannis radicem o-
 mnium traditionum 483. 5
 angeli non adorandi 799.48
 angelorum chori 735. 1
 angelos suos habere quoslibet, uult
 Epiphanius 352.30
 anima rationalis & humana in
 Christo 865
 animæ post mortem non redeunt,
 pag. 265. 40
 animarum particulare gaudiū sta-
 tuit in paradiso Athanasius 267.
 12 locus ab Ireneō inuisibilis di-
 ctus 167.17
 animas iustorum ab angelis in para-
 disum duci uult Iustinus 267.20
 Antichristi præcursor quis 213.50
 & 685. 53
 antiquitatis argumentum soluit Cle-
 mēs Rō. 726.42 Ignatius 748.17
 Antonium primum monachum sta-
 tuit Damascenus 847.3
 Apocalypsis Petri & Pauli 841
 apocrypha nō sunt legēda 780. 40
 apocrypha scripta Constantini, &
 quædam alia Clementi & Anacle-
 to Papæ attributa Cusanus indi-
 cat 493.41 Papistarum co-
 hors negat Papam posse errare,
 pag. 494. 12
 apocryphorum autoritas in causa
 fidei non ualet 330.9
 de Apollinarij scriptis Basilij senten-
 tia 26.8
 Apollinaris apud Euseb. libro. 5. cap.
 16 ait Montanū quendam nomi-
 ne spiritu actum 459.2
 Apostoli an fuerint coniugati 82.
 8 & inde. an omnia tradiderint
 768.35 an sua instituta mutarint,
 pag. 869
 Apostoli doctrinam Christi puram
 orbi proposuerunt 873 in o-
 mnib. fuerunt perfecti 755.23
 necessaria ad salutem omnia do-
 cuerunt 292. 30 nihil ex suo ar-
 bitrio elegerunt 23. 42 nihil
 de festis & ieiunijs præceperunt
 506.50. non sua, sed Christi docu-
 erunt mandata 870 omnia uti-
 liter docuerūt 739.60 quid do-
 cuerint 735.27 quid præcipue
 curauerint 834.38. & 838.16
 Apostolicæ doctrinæ collatio cū alia
 doctrinā, indicium facit, num ec-
 clesiæ sint Apostolicæ 537.37
 Apostolici in sua successione retine-
 runt tantum sacras literas 571. 4
 Apostolorum & Prophetarum scri-
 pta nobis sufficere 269.19
 Apostolorum & patrum differen-
 tia 428. 30
 Apostolorū fides scripta est 788.17
 Apostolos fidem ex scripturis tradi-
 disse 560.9 multa sine scriptis
 tradidisse uult Damascenus,
 pag. 844.13
 aquæ & uini mixtio 770.50
 aquæ & uini mixtionem refert Iu-
 stinus 752.50
 Aquileiensis & Mediolanensis epi-
 scopi se mutuo episcopatib. præ-
 ficiunt 882
 arcanorum ueneratio 384. 47
 Archelaus episcopus 151. 46
 archiepiscopi unde 727.54
 argumentorum pro regno pōtificio
 refutatio 628.22 & inde
 armatura Christianorum cōtra dia-
 bolum 269.49
 aspersio baptismi 405.16
 pro Aspersiōe in baptismate pugna-
 uit Cyprianus 382.34
 de Assumptione Mariæ 434.30 &
 inde
 Athanasius de uocabulo Ingenitus
 778. 31 cæremoniæ liberta-
 tem asserit, ibid. 44 de die Domi-
 nico quid sentiat 779. 8 de sede
 Romana, ibid. 17 de libris canonis
 cis quid sentiat, ibid. 58 pontifex
 max. dictus 189.17 inuocatio-
 nem sanctorū reprobat 799.12
 ex Scripturis contra hereticos
 egit 120.38 & inde
 Athanasij epistola ad Marcum Pa-
 pam si-

I N D E X.

pam fidelicia 870.16
 Athanasij traditiones explicatae pag. 777.20
 Augustinus Symbolum Apost. uocat traditionem 816.27 repetitio nem baptismi esse negat, ibid. 43
 dissidet à Basilio & Dionysio 822.18 refutat sabbati ieiunium 723.6 de Quadragesima quid referat 824.53 de uotis quid sentiat 825.9 de uoce Ingenitus quid, ibid. 15 Scripturae auctoritatem asserit, ibid. 32 de auctoritate Scripturae & successione differit contra pontificios 540.36 dubitat de purgatorio 811.53 nullis scripturis, praeterquam canonicis indubitata fidei & ueritatis calculos tribuit 481.48 Sacramenta ecclesiae tantum esse duo, eaq; ex latere Christi fluuisse ait 496.30 haeretica quaedam docuit 101.22
 Augustini error de praedestinatione, pag. 95.50
 Augustini & Hieron. dissensio 33.37 & inde
 Augustini sententia de ieiunio 263.42
 Augustini traditiones explicatae 816.20 & inde
 Augustini locus de ieiunio 447.55 de successione pontificis 575.1 auctoritas diuina sacris Bibliis certitudinis testimonium 3.8 auctoritas Scripturarum commendat Ecclesiam 818.19
 auxilium sanctorum unde probetur, pag. 262.57

B

Baptisma Nonati anorum an uerū baptismum 772.56
 baptismum quomodo sanctificatum 270. uersu 4
 circa baptismum diuersitas 837.28
 baptismatis consecratio refutata, pag. 786.18
 baptismus ab haeticis collatus non reiterandus 867 duobus modis fit 403.30
 baptismi forma non mutata est ab Apostolis 868 iterationem negat Augustinus 816.43
 circa Baptismum uarietas 447.47
 baptizabantur olim morituri tantum 455.44
 baptizandi tempora 383.16
 barbam esse radendam negat Clemens Alex. 758.49
 barbā uult radi & comam Anacletus & concilium 4 Carthaginense 295.6

Basilius autor monasticae uitae & coenobiorum 351.23 quoslibet suos uult habere angelos 352.30 suis donis abusus est 795.30
 Basilius uerus omnia quae ad salutem necessaria sunt, ex Sacris uult disci literis 358.18 & inde
 Basilij fidei traditio de signo crucis, pag. 363.32
 Basilij nauis 351.14
 Basilij sententia de Apollinarij scriptis 26.8
 Basilij traditiones explicatae 351.7 & inde
 beatus unde quis 790.52
 bellū Christianis sit licitum necne, opiniones August. 84.13
 Bernhardus dissensit à Dionysio, pag. 734.45
 bigamiam scortationis loco habuit Hieronymus 396.40
 Burchardus Treuerensis praepositus uxoratus 308.12

C

Caelemoniae circa baptismum antiquae 741.12 circa Eucharistiam, ibid. 56
 caeremoniae diuersae unde 837.57
 caeremoniae paucae à Christo institutae 818.55
 caeremoniarum libertas 881 superstitio unde 841.35
 caeremonias alias recipiunt, alias reiciunt Papistae 725.27
 caeremonias Leuiticas adhibendas esse Missis offendit Rupertus 427. pag. 13
 Casari pontifex Rom. subiectus, est pag. 154.16
 candelarum usus 406.47
 canones synceri qui 298.50
 canonum Apostolicorum auctoritas, quanta 728.14 & inde
 canonici libri tantum in ecclesia retinendi 571.10.
 canonicorum & Ecclesiasticorum librorum distinctio 11.5
 per canonicos libros indicatur de traditionibus. 15.3
 canonicis ex libris fidei dogmata petenda esse uolunt patres 11.10
 caput subalternum Papa secundum Osium 274.46
 carniū esus interdictus unde probetur 263.36
 Carpocratiani haeretici 389.11
 Caschata urbs 151.41
 Cassander & Eccius de exhibitione calicis contrarij sunt 307. uersu 30

Cassandri refutatio 373.27
 castitas à quibus uouenda 760.23
 catholicus quis 842.34
 Cheremon 312.5
 Charinus et Lenthius Simeonis filij, pag. 259.7
 Chiliaisticus error in Tertul. 764.24
 chori angelorum 735 & inde
 chrisma an traditio Apostolica 733. uersu 52
 chrisma ex Dionysio Areopag. probatur 732.51
 chrisma nullum externum dictum à Christo 502.55
 chrisma Papistarum esse fictum ostenditur tota pagina. 503.504
 chrismatismeminit Iustinus 751.52
 Christus descendit ad inferos 865 doctrinam suam puram & illibatam tradidit Apostolis 873 Ecclesiae caput 600.11
 Christus & Deus & homo 115.56 & inde
 Christus solus audiendus 24.7 solus nobis astat in die iudicii 20.4
 solus semper uera dixit 20.6
 Christus suae doctrinae rationem summam habuit 873
 Christus uerè exhorruit mortem 280. uersu 20
 Christus uia fidelibus. 27.35
 Christi duae uoluntates 864. diuinae naturae assertae 864
 Christo tribuitur anima rationalis & humana 865
 Christum cruentum esse natum Christus sostomus ait 81.49
 in Christo duplex uoluntas 280.20
 Christiani ad nullos dies astringuntur 834.8
 Chrysanthus Nouatianorum episcopus 310.2
 Chrysostomus quid sentiat de traditionibus 805.45 sibi ipse est contrarius 806.35 Scripturae plenitudine ostendit 807.10 Ioannē Baptistam principem monachorum statuit 809.19 Iacobum uult à Christo Hierosolymitanum episcopum esse constitutum, ibid. 37 apocryphis credit 810.7 orationem pro defunctis dicit esse traditionem Apostolicam ibid. 22 dubitat an pro sit oratio defunctis 811.53 de uoto quid dicat 814.35 ieiunare uelit fami Eucharistiam, ibid. 102.45
 Chrysostomi errores 4.7
 Chrysostomi locus de Scripturarum lectione 193.19 de successione Chryso-

I N D E X.

Chrysoſtomi ſectatores Ioannitæ, pag. 102. 48	tur 854. 34	ſolutor Euſtachiꝝ 421. 26
Chryſoſtomi ſententia, unde cogno- ſcatur uera Eccleſia 541. 13	collatio doctrinæ ſcriptæ & tradi- tionũ tacitarũ 2. 51 et 3. 1 et inde	coniugio iniquus fuit Hieronymus, pag. 369. 38
Chryſoſtomi traditiones explicatæ, pag. 805. 25	ad Colloquia olim plebs admiſſa 151.	coniugium Alexander III uocat immundiciam 414. 15
ciborum delectus 769. 38	linea 23	coniugium approbat Clemens Ale- xand. 305. 47 confert cum uirgi- nitate, ibid.
circumciſus quis 24. 44	in Colloquijs quomodo ex Scriptu- ris tantũ cõcludẽdũ 124. 10 et inde	coniugium cœlibatui præfert Cle- mens Alexand. 760. 34
Clemens Alexandrinus ſcripſit tradi- tiones 753. 17 autoritatẽ Scriptu- ræ urget 754. 34 ueritatem do- cet ex Scripturis peti 755. 50 Ec- cleſiam qualẽ cõſtituat, ibid. 60	Colonienſium deputatorum articu- lus 20 annotatur 453. 2	coniugium ſacerdotum defendit Cle- mens Alexand. 759. 29 Aeneas Syluius 423. 37
ſubmittit ſe Apoſtoliſ 758. 19 or- natũ Papiſticũ reprehẽdit, ibid.	comæ tonſio 294. 41	circa Coniugium ſacerdotum diuer- ſitas 837. 15
43 negat radẽdã eſſe barbã, ibi.	communio rerum quatenus olim ad miſſa, & poſtea abrogata 869	coniugium ſacerdotum duo concilia approbarunt 300. 11
49 coniugium ſacerdotũ defen- dit 759. 29 traditiones eſſe tra- dit, ibid. 40 habet quẽdã de ieiũ- nijs, ibid. 59 notũ aſſerit 760. 13	communione omniũ rerum ſtatuit Clemens Rom. 721. 46	coniugium planẽ damnarunt Tatia- ni 414. 2
præfert cõiugiũ cœlibatui, ibid.	con particula 854. 34	de Coniugio Apoſtolorum 82. & inde
34 approbauit coniugiũ 305. 47	conciliũ Baſilienſe quid concludat 512. 17 Carthaginẽſe ſextũ quid cõſtituerit 509. 33 Conſtanti- enſe 512. 6 Toletanũ immerſio- nem trinã abolet 465. 33 Vuor- maciẽſe, cõtra Gregor. VII 513. 18	de Coniugio epiſcoporum uariæ opi- niones 304. 24
confert illud cũ uirginitate, ibid.	concilio ſubiectus eſt pontifex Ro- man. 154. 16	de Cõiugio Martialis locus expoſi- tus 272. 42 Lamberti Schaſna- burgenſis 308. 6 Perionij lo- cus 299. 29 locus Hieron. pag. 408. 17
Clementis Alex. traditiones explica- tæ 753. 7 & inde	concilio uniuerſali unus interdum re- clamauit 135. 54	in Coniugio omnes fuiſſe Apoſtolos uoluit Ambroſius 82. 10
Clemens Rom. duo numerat Sacra- mẽta 724. 45 de libero arbitrio malẽ ſentit, ibid. 59 contra ſedem Romanã loquitur 725. 54 cõtra imagines 726. 6 contra epiſco- pos noſtri temporis, ibid. 32 con- tra antiquitatis argumentũ, ibid.	concilia concilijs repugnare 168. 37 & 505. 59	à Coniugio quõſdam à Chriſto reuo- catos, ſcribit Abdias 264. 53
42 baptizatur abſq; cõſecratio- ne aquæ & ſine oleo 726. 52 ait Petrum circũduxiſſe uxore 727.	concilia olim ex Scripturis conclu- ſiſſe, teſtimonia ex Niceph. 129.	conſecratio aquæ baptiſmatis, pag. 368. 2
6 non uult epiſcopum mundanis eſſe implicatum, ibid. 41 ſymbo- lum Apoſt. recitat 723. 44 ſecũ	13 & 131. 22 Athanaſio 130. 44	cõſecratio baptiſmatis unde 368. 2
& ab alijs diſſidet 724. 27 uxo- res docuit eſſe cõmunes 721. 46	Epiphanio, ibid. 57 Socrate 131.	conſecratio monachi 743. 4
phibet reſeruationẽ reliquiarũ in Euchariftia 722. 42 multa ha- bet aduerſaria Papiſtis, ibid. 46	10 Auguſt. ibid. 58 Leone 132. 40	olei 377. 60
Clemẽtis epiſtola reprobat 100. 11	concilia Papiſ refragari 162. 2 & inde	conſecrationis aquæ uerba 372. uerſu 28
Clementis Rom. epiſtola & libri in qua autoritate apud ueteres 719. 8	concilia quatenus ſuſcipiẽda 789. 52	conſenſus patrum cum Papiſ Rom. pag. 655. 23
Clementis Rom. librorum uanitas et neui 721. 26	concilijs olim principes præſuerũt, pag. 140. 13	conſubſtantialis uox 281. 26
Cleopha euntis Emaus ſocius quis, pag. 781. 42	in Concilijs notarij adhibendi 152.	conſuetudo cedit ueritati 818. 2
cœlibatus unde probetur 271. 42	uerſu 47	quid ualeat in reb. ſacris 763. 24
cœlibatus ſacerdotum autor Syri- cus 207. 44	de Cõcilijs patrum uariæ ſententiæ, pag. 157. 41	conſuetudini quantum tribuendum, pag. 362. 12
cœlibatui ſacerdotum contradicit I- gnatius 747. 43	concubinas centum mauult habere preſbyterum Gerhardus Aquen- ſis, quã unam legitimam uxore, pag. 218. 46	conſuetudines uariæ in eccleſias pau- latim irrepſerunt 447. 14
de Cœlibatu ſacerdotum 446. 40	confirmatio unde 225. 27 an ne- ceſſaria 728. 9	conſolatio & ſpes ex Scripturis tan- tum eſt 3. 43
diuerſitas pontificiorum 302. 54	confirmatio epiſcopalis ad honorem potius epiſcopalem quã ad ſa- lutis neceſſitatem fit 400. 39	controuerſiæ Eccleſiæ non aliunde quã per Scripturam dirimun- tur 15. 27
de Cœlibatu ſacerdotũ traditio un- de, 251. 20	coniugatum Syrius uocat ſectato- rem libidinum 414. 33	controuerſiæ epiſcoporum delatæ ſunt ad Imperatores 217. 47
coeſſentialitas in Trinitate proba- tur 251. 20	coniugium preſbyteris ne conueni- at 298. 1 & inde	cõtrouerſiæ quomodo ex uerbo Dei determinandæ 689. 6
	coniugium ſacerdotum approbatum ex patribus 305. 47 & inde	controuerſias religionis ex Scriptu- ra dirimi debere, ex patribus te- ſtimonia 37. 9 & inde
	coniugium uirginitatis cauſa non ui- tuperandum 421. 51	
	coniuſy calumniator Oſius 418. 38	

INDEX.

corpus doctrinae Staphyli intricatū,
pag. 406.4
cranion monachi 84.7.60
credentes quid ex Scripturis conse-
quantur 84.6.43
credenti et oranti omnia possibilia
quomodo 326.34
crucis adorationem approbat Dama-
scenus 843.4.4
crucis ligni usum probat Cyrillus,
pag. 828.10
crucis signum unde 265.28
crucis signo signare Basilij facti tra-
ditio 363.32
per crucem baptisma non sanctifica-
tur 270.4
crucem Domini armaturā esse Chri-
stianorum negatur 269.49
crucem morituris tradendam in ma-
nus unde 260.30
Cyprianus non admittit traditiones,
nisi quae in Euangelij habentur
454.43. quid de traditionib.
senferit 776.24 se successorē
Apostolorum uocat, quanquam
Carthagine Apostoli nunquam se
dem habuerint 567
Cypriani de scripturis uerba 232.41
errores 770.2 error in reba-
ptizando 100.35 error de satis-
factione 97.30 de aqua bap-
tismi sanctificanda, ibid. 38
Cypriani quae citat pontificij pro suc-
cessionem Rom. ecclesiae 562.54
Cypriani traditiones explicate,
pag. 770.1
Cyrillus secreta dogmata esse ait 827
9 ligni crucis usum probat 828.10
negat adorationē sanctorū, ibid.
reliquiarum usum probat, ibid. 19
de ieiunio quid habeat, ibid. 27 de
festis quomodo intelligendus 829.
6 de uoce Ingenitus quid sentiat,
ibid. 36 sufficientiam Scripturae
approbat, ibid. 48 Homousios uo-
cem quomodo explicet 831.18
inuocationem sanctorum repro-
bat 799 Ephesine synodo
praesuit 186.36 persecutus est
Theodoretum 101.1
Cyrilli locus de lectioe Scripturarū,
pag. 200.3
Cyrilli traditiones explicate 826.
50 et inde

D

DAEMONES uera fide caret 80.44
Damasenus de descensu Christi ad
inferos et uoce Ingenitus quid
habeat 843.30 Mariae parietes re-
fert, ibid. 40 crucis adorationem

declarat, ibid. 44 reliquiarum ho-
nores et imaginū adorationes o-
stendit 844.3. Apostolos docet
multa sine scriptis tradidisse, ibid.
13 Sufficientiam Scripturae docet
845.33 non facit per omnia cum
Papistis 846.20 negat mona-
chū primum Ioan. Baptistam fuisse
847.6 Antonium primum
monachū dicit, ibid. 3 fabulas pro
traditionib. refert 847.12 purga-
toriū et orationē pro defunctis re-
fert, ibid. 29
Damaseni traditiones explicate,
pag. 843.20
de Decretorum pontificij unitate 631.12
dedicatio altarium 268.28
depositum Apostolorum seruandū,
pag. 749.43
descensus Christi ad inferos 259.22
Deus noster est Deus, et seminis no-
stri 866
Deus quomodo in nobis, et nos in
Deo 107.38
diadema Papae triplex quid signifi-
cet 675.43
Dicta omnia Domini omni-
bus posita sunt. Tertull. 23.50
Dionysius Areopagita in quanta
autoritate apud ueteres 731.3
mortuorum unctionē asserit 735.
7 multa sine scriptis tradidisse A-
postolos ait 736.53 ex Scripturis
sua comprobari uult 737.41 un-
de sua didicerit 740.23
Dionysij Alexand. error 100.48
Dionysij Areop. traditiones et erro-
res explicati 711.3 et inde
ad Dionysij doctrina Papistae dissenti-
unt 742.6
Dionysij opiniones refutate 733.51
et 739.17 querela de suis epi-
stolis deprauatis 22.9
Dionysij sententia de legendis Scri-
pturis 23.8
Dionysio Areopagita aliena attri-
buuntur scripta 732.21 et 733.11
Dioscorus episcopus Alexandrinus
declaratus haereticus 565.22
disciplina quid olim in ecclesijs,
pag. 766.30
disputatio inter Sabellium, Photinū,
Arrium et Athanasium 166.10
et inde
in Disputationib. quomodo ex Scri-
pturis tantum concludendum 124.
uersu 10 et inde
disputationum ecclesiasticarū iudi-
ces sint pij 725.12
dissensionē suis aduersarijs obijciunt

pontificij 220.6
dissensionum autores uitandi 878
diuitis Luc. 16. exemplum 263.8
docere sacerdotū propriū est 791.3
doctrinae certitudo ex Scripturis pro-
bitur 71.43
doctrinae fidei ratio constat ex Scri-
pturis 18.22 unde petenda 12.6
doctrinae hominum quatenus suscipi-
enda, quatenus nō 30.10
doctrinae scriptae et traditionum tra-
ditarū collatio 3.51 et 3.1 et inde
doctrinae triplex distinctio 330.7
dogmata Christi omnia ab Aposto-
lis scripta 846.40
dogmata secreta an sint in Ecclesia,
pag. 827.9
dogmata sana et salutifera ex Scri-
pturis discuntur 808.44
Dominicus dies sanctificandus 867
dominiū Papae refutat Ignat. 749.33
Dorothei Synopsis 262.20
Drusianae factum 264.30
dubia circa fidem unde dijudicanda,
pag. 15.37

E

EBIONAEI Matthaei solum Euangelio
utuntur 337.19
Ecclesia Christi cognoscitur tantum
ex scripturis 545.23 non errat
686.3 ostenditur ex scriptura 54.0.
33 persecutionibus et marty-
rijs creuit 573.10
Ecclesia uera quae fuerit 542.32
Ecclesia ubi peruenit ad Christianos
principes potentia et diuitijs ma-
ior, sed uirtutibus minor facta,
pag. 573.2
ecclesia Romana olim benigna 620.
36 phrontisterium ecclesiarum
dicta, ibid. 41 Apostolica, ibid. 44
num potuerit errare, ibid. 50
non est uera ecclesia 680.60
Ecclesiae fundamentum et caput, es-
se Christum, probat
Irenaeus 601.4
Nazianzenus 602.9
Prosper ibid. 16
Isidius ibid. 19
Primasius ibid. 22
Eucherius ibid. 25
Augustinus ibid. 47
Ambrosius ibid. 53
Hieronymus ibid. 58
Gregorius 603.14
Iustus Origenitanus ibid. 24
Olympiodorus ibid. 26
Cassiodorus
Ecclesiam commendat Scripturae au-
toritas 818.19
Ecclesiam

INDEX.

- Ecclesiam, non in Ecclesiam credere debemus 282. 23
Ecclesiam qualem constituat Clemens Alexand. 757. 60
de Ecclesia locus Irenaei 583. 53
Augustini 584. 7
Chrysostomi 592. 23
Clementis Alexand. 596. 13
Cypriani 601. 32
Lactantij ibid. 49
Basilij 602. 3
Ambrosij ibid. 38
Gregorij ibid. 35
de Ecclesia Irenaeus, quid scribat 541. 14 & inde
ecclesiae ueteres extra Scripturam ab Apostolis nihil aliud acceperunt 222. 38
ecclesiarum diuersitas 837. 45
ad Ecclesias Apostolicas prouocant patres 221. 50
ecclesiastici libri apud ueteres maiori in pretio quam traditiones fuerunt 11. 27
ecclesiasticorum & canonicorum librorum distinctio 11. 5
ἐκ προφῆας & πατρῶν προνοῦντα 878
electio episcoporum a populo, Ambrosio approbata 204. 17
elemosynae in lege praecipuae 881
Elibertinum concilium uetuit picturas in ecclesia fieri 505. 41
Elizei exemplum 880
encomia Rom. ecclesiae 610. 36
Enoch et Helia ueteres, unde 260. 22
Enoch liber cur non receptus 10. 47
Epiphanius multus in genealogijs, 258. 39
tuetur orationem pro defunctis 328. 36
episcopos pares esse presbyteris, negat, ibid. 48
negat Zebedei filios contraxisse nuptias 409. 27
inuocationem Mariae & reliquorum sanctorum improbat idem & Hieronymus & August. 471. 12
inuocationem sanctorum reprobatur 796. 13
imagines in templis reijcit 798. 23
Epiphani error in dicto Christi, Patet maior me est, & c. 101. 11
opinio de etate Christi 261. 15
sententia de ieiunio 285. 1
de fide catholica 286. 17
traditio de coelibatu 251. 19
de Lazari etate 295. 40
de itinere Magorum, ibid. 52
de presbytero coniugato, 298. 1
de uoto 312. 44
de synaxi ter in septimana celebranda 527. 23
Epiphani traditiones explicatae 279. 32 & inde
episcopus mundi negotijs ne se implicet 727. 41
plebis suffragio deligendus 563. 3
episcopus uerus est, qui legitime ordinatur, et Apostolicam et Euangelicam traditionem retinet 566. 34
episcopus Romanus non ordinatur per impositionem manuum 566. 53
non uniuersalis dicendus nec sanctissimus 189. 9
episcopi & presbyteri aequalitas 291. 26
ordinatio quomodo perficienda 215. 30
episcopo an liceat esse coniugatum 298. 1 & inde
unane uel plures uxores concessae 415. 38 & inde
iam ordinato an liceat uxorem ducere 422. 31
episcopi qui uxorati 308. 39
de Episcoporum coniugio uariae opinioniones 304. 24
episcoporum proprium 791. 3
episcopos mauult Papa scortari quam uxoratos esse 316. 13
pares esse presbyteris, negat Epiphanius 328. 48
episcopis quibus obediendum 550. 24
epistola altera Clementis Rom. quas ob causas reprobata 719. 36
epistola ficticia Athanasij ad Marcum Papam 870. 16
Erasmi locus de uoto tactus 314. 20
in Erebo & Lybo fuisse patriarchas, unde 260. 6
Euangelium a mundanis abducit 196. 6
omnia ad salutem necessaria continent 870. ueritas est 887
Euangelium secundum Hebraeos apocryphon 344. 26
Euangelium secundum Aegyptios 351. 33
Euangelium Paulus uocat mysterium, pag. 388. 26
Euangelio plus credendum quam Patre 135. 49
Euangelia apocrypha reiecta 71. 9
Euangelia approbata, non solo Ecclesiae testimonio 530. 17
Euangelia Thomae & Iacobi reprobata quare 530. 30
Eucharistia ieiunare ne sumenda 814. uersu 49
Eucharistiae reliquias prohibet referuari Clemens Rom. 722. 42
Eucharistiam percipiendi libertas, pag. 399. 26
Eucharistia priuatim olim celebrabant 883
Eucherij locus de Scriptura in epistola paranen. 3. 44
super 1 Reg. 4. 10
sententia de scripturis 256
Eugen. Papa III dolo, ut & praxi praeposuit Papa concilio, 512. 10
Eunuchi Act. 8. exemplum 193. 33
Eusebius Arrianus fuit 100. 19
Eusebij locus de Clementis Roman. apocryphis scriptis 21. 58
de Successione scripta explicatur quae in medium proferunt Papi-stae 568. 27
Eusebij traditiones explicatae 430. 34 & inde
de Eusebio & Origene Hieron. sententia 29. 4 & 53
Eustachius solutor coniugij 421. 26
Eustathius in Gangressi synodo damnatus 306. 12
Eutychijs 234. 33
explicatio articuli 20 de Tradit. in Censura Colonienfium 466. 18
explicatio eorum quae apud Irenaeum extant de Ecclesia, et successione in ea 541. 9
F
Fabulas pro traditionibus refert Damascenus 847. 12
feriandum quomodo 829. 21
festa certorum dierum ex consuetudine sunt, & non ex lege 834. uersu 45
de Festis quid habeat Cyrillus 829. 6
fides ex Sacris literis concipitur 15. 30 & 779. 39 & 820. 52
precium Scripturae 790. 42
quo nitatur 183. 43
secundum Sanctas Scripturas, sufficiens est ad confutandam omnem impietatem 468. 58
fides uera quae 183. 53 & 873
fidei doctrina unde petenda 12. 6
fulcra ex Scriptura petenda 183. 48
fundamentum ueritas 793. 36
fidei Ecclesiae fundamentum esse probat Epiphanius 604. 3
Hilarius ibid. 30
Augustinus ibid. 36
Ambrosius ibid. 35
Irenaeus 605. 18
Hieronymus ibid. 49
Augustin. 606. 28 & 607. 29
Cyrillus 607. 7
Eucherius ibid. 19
Gregorius Mag. ibid. 23
ad Fidem necessarius est auditus uerbi Dei 184. 16
fidem Romanorum commendat Paulus non dominium 563. 43
filius Dei aeternus 118. 1 & 119. 18
filij pauci patribus similes 19. 48
Flavianus praesuit Orientalibus ecclesijs

INDEX.

clesijs 218.7
 Flauiani exemplum 215.31 modestia,
 pag. 216.9
 fontis consecratio unde 786.8
 Francisci Cordubensis sermo de me-
 thodo 688. 1 eius argumenta cō-
 futata 689.52

G

G Amalielis exemplum 191.21
 Gangrēse concilium coniugium
 confirmat 481.30
 Genitus, uox 281.13
 gētes in Christum credentes sine cha-
 ractere, scriptā in cordibus suis
 per spiritum traditionem custodi-
 unt 547.55
 genus flexionis meminit Iustinus 752.
 uersu 32
 de genu flexione quid sentientium,
 pag. 341.1
 Georgij Anhaltini principis cōcio
 de falsis prophetis 203.15
 Georgij Cassandri argumenta pro
 traditionū cōfirmatione 491.3
 Gerhardus Aquensis centum ordine
 mauult cōcubinas habere presby-
 terum, quā unam uxorem legi-
 timam 418.49
 Germaniæ sacerdotes priuat coniū-
 gio Gregorius VII 308.2
 gloriatio inanis quæ 87.14 iusta,
 ibid. 42
 gnosticorum incestus 312.16
 Gratianus taxatus 682.9
 Gratiani errores 882
 Gregor. dubitat de purgatorio 812.
 uersu 36 de episcopatu cō ten-
 dit cū 10ā. Const. patriarcha 93.
 uersu 46
 Gregorius Magnus mysticarum tra-
 ditionum autor 392.30
 Gregorius Nyssenus uxoratus fuit,
 pag. 309.43
 Gregori. Papa subiecit se Imp. Mau-
 ricio 685.28 à Dionysio dissen-
 tit 734.29
 Gregorius. V II. sacerdotes Germa-
 niæ priuauit cōiugio 308.2
 Gropperi imagini candela accensa
 est 281.50

H

H Aeres Petri 685.39
 hæreses nihil cōmune habēt cū sa-
 cra Scriptura 121.21 non reci-
 pi ab Apostolicis ecclesijs, ob di-
 uersitatem doctrinæ 537. 45
 hæretici semper scriptura refutati
 per patres 8.17 quomodo refu-
 tati 108.17 nō syncrē suscipiūt
 scripturā 221. 38 sine scripturis

credūt ut aduersus scripturas cre-
 dant 535.50 negabāt scripturas
 ueras 156.14 olim scripturis
 conuicti 757.18
 hæreticos ex scriptura cōuincendos,
 testimonia patrum 37 & inde
 Heliā & Enoch uenturos esse, unde
 pag. 260.22
 Hermes cœlibatus sacerdotum asser-
 tor 251.48
 Hermetis libri apocryphi 253.8
 Hermetis scriptis à multis contradi-
 ctum 254.16
 Hermon mons 278.29
 Hieronymus inuectiuas scripsit in
 Rufinum 93.33 opposuit se A-
 quisgranensi concilio 191.35 ini-
 quus fuit coniugio 396.38 inuo-
 cationē sanctorū reprobatur 798.
 60 dubitat de purgatorio 812.16
 Hieronymi autoritas toti concilio
 præposita 234.51 error de le-
 gis impletionē 96.12 de iustifica-
 tione fidei 96.60 de bigamia
 & alijs 101.24 & 396.17
 Hieronymi & August. dissensio 33.
 37 & inde
 Hieron. locus de Scripturarū lectio-
 ne 199.15 de Philone 27.558
 de cōiugio 408.17 de successi-
 one. 572.10
 Hieronymi traditiones explicatæ
 396.14 & inde & 409.47
 Hilarius comunicauit cum Valenti-
 nianis 100.53 asserit Paschatis fe-
 stum esse traditionem Apostolicā
 793.56 Ingenitus uocem admit-
 tit, ibid. libros ueteris Testamen-
 ti XXII refert 794.3 scri-
 pturæ autoritatē asserit, ibid.24
 Homousij uocem approbat, ibid.
 51 ex scripturis sua pbat 795.14
 Hilarij locus de scripturarum lectio-
 ne 200.10
 Hilarij traditiōes explicatæ 793.56
 homo factor legis sit nō iudex 19.27
 hominis facultas ad implendam le-
 gem nulla 96.30
 homines in angelos mutari, opinio
 Clementis Alex. 255.19
 Homousion quid 135.14
 Homousij uocem approbat Hilari-
 us 794.51 quomodo explicet Cy-
 rillus 831.18
 Hosanna 84.6
 Hosius Cordubensis in Nicæno con-
 cilio 305.57
 Hundericus Vandalorū rex 136.16
 Hyrtacus occidit Matthæum 264.
 uersu 42

I

I Acobi euangelium 256.34
 Iacobum Hierosolymitanū episco-
 pum à Christo fuisse institutum
 uult Chrysost. 809.3
 Ioannes Picus 275.36
 ieiunium nullis certis diebus præce-
 ptum est 824.4
 ieiunium unde probetur 263.31 ue-
 rum quale 821.16
 ieiunium certorum dierū asserit Leo
 Papa 832.18
 ieiunium sabbati, unde 448.52 re-
 futat Augustinus 823.6 ieiuni-
 um sabbati improbat Ignatius,
 pag. 745.7
 ieiunij institutor Montanus 23.50
 libertas 293.30
 de ieiunio Augustini sententia 263.
 24 Epiphaniij 285.1 Cyrilli,
 pag. 828.27
 de Ieiunijs traditio unde 252.42
 Iesuitæ in 20 articulo conantur
 aliquid in ecclesiam noui adduce-
 re 468.17 docent non omnia
 necessaria peti posse ex scripturæ,
 pag. 468.24
 Ignatius negat ieiuniū sabbati 745.
 7 multa refert de secretis Mariæ,
 ibid.58 pōtificijs multa contra-
 ria habet 746.35 Ingenitus nō-
 men tribuit Deo patri 747.28
 contradicit cœlibatui sacerdotū,
 ibid.43 asserit autoritatem uer-
 bi Dei 748.1 antiquitatis argu-
 mentū soluit, ibid.17 patres quo-
 modo sint sequendi docet 749.9
 Papæ dominium refutat, ibid. 32
 Ignatij traditiones explicatæ 745.6
 & inde
 imagini Ioan. Gropperi candela ac-
 censa 281.50
 imagines in templis damnat Epipha-
 nius 798.23
 imaginum adorationem refert Da-
 mascenus 844.9
 immersio trina in baptisate 379.
 17 & inde & 402.10
 imperatoris imperium in episcopū
 Romanum 574.31
 Imperatores in Rō. pontifices olim
 ius habuerunt 215.17 omnium
 episcoporum habuisse electionē,
 pag. 512.36
 imperia olim à sacerdotib. donata
 non usurpata 203.25
 infantes baptizandi sunt 866 non
 damnari, error unde 89.7
 infernum in medio mundi ponit Hi-
 eronymus 396.42
 Ingenitus

INDEX

Ingenitus, uox 281.13
 Ingenitus uocem metuit admittere
 Basilii 352.40 admittit Hila-
 rius 793.60 quomodo August. ex-
 plicet 825.13 quomodo Cyrillus
 829.36 quomodo Damascenus,
 pag. 843.30
 Ingenitus nomen tribuit Deo patri
 Ignatius 747.28 Iustinus 751.49
 Inuocatio mortuorum ex inferis est
 profecta 263.9 refutata 278.5
 a gentibus descendit 801.57 re-
 futata 281.56
 Inuocatio sanctorum ex Scriptura re-
 futatur 800.47
 Inuocatio tempore eleuationis Eucha-
 ristie panis 367.30
 Inuocationem sanctorum reprobant
 Hieronymus 798.60 Athanasi-
 us & Cyrillus 799.12 Theodore
 tus 799.57 Epiphanius 796.13
 de Inuocatione mortuorum dubitat
 ipsi patres 801.34
 Ioann. Papa male sibi conscius fugit
 inijt 512.44
 Ioannes XXII Papa negauit ani-
 mas corporibus solutas diuina
 fruiuisione 494.13 palinodia
 coram Gallorum rege canit sui
 erroris, coactus opera Parisiens.
 Theologorum 494.20
 Ioannis XII Papae loco Leo VIII
 eligitur 512.50 astra proterue
 Ottone Rege reprehenduntur,
 pag. 512.43
 Ioannis Baptiste pater quis 256.1
 Ioan. Gersonis rationes quib. Papam
 concilio subesse uult 155.40
 Ioannis Langi locus 435.19
 Ioanni basilica Ephesi dicata 265.
 uersu 47
 Ioannem Baptistam principem mo-
 nachorum dicit Chrysost. 809.19
 negat Damascenus 847.6
 Ioanni seclatores Chrysostomi 102
 uersu 48
 Irenaeus & Tertullianus defensores
 liberi arbitrij 93.53 haeretico
 rum meminit, qui oleo & aqua
 sunt usi in baptismo 503.4 hae-
 reticos ad apostolicas ecclesias
 prouocat, & quare 543.55 deim-
 de 544.4. sola scriptura haere-
 ticos refutauit 543.28
 Irenaei error deli bero arbitrio 93.
 53 de fide, spe & charitate 94.50
 de carnali regno Christi et resur-
 rectione sanctorum 100.14 de
 etate Christi 100.31
 Irenaei errores 331.7 opinio de etate
 Christi, ibid. 20 sententia de uera

ecclesia 554.31 explicata tra-
 ditiones 331.7 & inde
 Isidori liber conciliorum 188.52
 Iudei unde dicti 102.9
 Iudam corpus Dominicum non ac-
 cepisse, uoluit Hlarius 85.9
 Iulius Marci Papae successor 870.33
 Iulij Rom epistola de incarnatione
 Christi 186.20
 Iustificatio operum, unde probata,
 pag. 264.10
 Iustinus errat in Apostolica traditio-
 ne 750.44 sibi ipsi est contrarius
 751.19 Scripturae auctoritatem ur-
 get, ibid. 26 Symboli probat, ibid.
 36 Ingenitus uocem tribuit patri,
 ibid. 49 Christum meminit, ibid.
 52 item mixtionis aquae & uini,
 ibid. 50 ex Scripturis conclude-
 re uoluit 128.20
 Iustini traditiones explicatae 750.
 uersu 44
 L
 Lactantij errores de regno Christi
 et resurrectione sanctorum 100.14
 Lambertus Scaffnaburgensis de con-
 iugio 308.6
 Latro in cruce per fidem iustificatus
 est 86.60 & 87.1
 latronum cum Christo crucifixorum
 nomina 258.55
 Lectio Scripturarum, munitio aduer-
 sus peccatum 196.53 omnibus
 necessaria 197.43
 legati boni fides 873 simile 672.3
 Lethius et Charinus Simeon. F. 259.7
 Leo Papa docet Spiritum S. quotidie
 noua agere in sanctis 831.51 ieiuni-
 um certorum dierum asserit 832.
 18 orationem ad Orientem repro-
 bat, ibid. 58 de auctoritate scriptu-
 rae pie loquitur 833.6 Machabe-
 orum festum instituit, ibid. 36
 Leo Papa IIII subiecit se Ludoui-
 co Imp. 685.21
 Leonis Papae errores 103.3 tradi-
 tiones explicatae 831.55 & inde
 Liberum Epiphanius beatum tantum Ro-
 ecclesiae episcopum uocat 328.27
 liberi arbitrij assertores 93.53
 de Libero arbitrio male sentit Cle-
 mens Rom. 724.59
 libertas traditionum 881
 libri Apostolorum & Prophetarum
 sunt instrumenta animae 195.50
 libri noui Testamenti sunt ancora fi-
 dei nostrae 780.22
 librorum Clementis Rom. uanitas &
 noui 721.26 incertitudo 722.21
 Linus praesedit Clementem in episco-
 patu 723.33

Lino administratae ecclesiae episco-
 patum traditum ab Apost. 544.43
 succedit Anacletus 544.46
 Lucae Euangelium approbatum 676.8
 quare receptum 71.24
 in Lymbo & Erebo patriarchas fu-
 isse, unde 260.8
 M
 Macarij cranion 847.60
 Machabeorum festum instituit
 Leo Papa 833.36
 magi quo tempore conuenerint Ie-
 sum 295.52
 magos per duos annos habuisse in iti-
 nere ad Christum, uult Chrysost.
 pag. 261.22
 mala omnia olim religioni Christiana
 ne imputabantur 726.59
 Malchion 152.52
 Manes sine Manichaeus 151.37
 Marcellinus Papa depositus 154.20
 concilio se subiecit, ibid. 18
 Marcellum inter haereticos nume-
 rat Epiphanius 390.15
 Marcus uangelista interpret & se-
 ctator Petri 335.50
 Marcus & Marrosus haeretici unxe-
 runt baptizatos balsamo 378.37
 Marcus octo tantum menses Papa,
 pag. 870.45
 Marci Euangelium assertum 677.50
 Marcion excommunicatus 681.12
 Marcionitae approbant coelibatum
 sacerdotum 251.29
 de Marcionitis Clementis locus,
 pag. 251.29
 Maria uirgo est & Theotoca 862.
 5 & 49 semper uirgo 393.12
 uicerit ne diabolus 782.30
 de Mariae morte, sepultura ac assum-
 ptione 434.30 & inde
 Mariae parietes 843.30 & 256.40
 Mariam castitatis uotum nouisse pri-
 mum, uult Abdias 264.37 in
 templo esse educatam & cibata
 de manu angeli, traditio 256.49
 Mariam Papisae adorant 800.33
 Marrosus & Marcus haeretici unxe-
 runt baptizatos balsamo 378.37
 Martialis locus de coniugio 272.42
 traditiones explicatae 268.7 &
 inde
 Martianus Chrysanthi pater 310.5
 Martinus Peregrinus libros X scripsit
 traditionum 453.32
 matrimonium ab ecclesia dispensari,
 ait Hieron. 412.21 ab Apostolis
 est approbatum 760.55
 Matthaeus ab Hyrtaco occisus 264.
 uersu 42
 Matthias Aquensis praefert scortatio-
 nem 54.

INDEX

nem sacerdotum coniugio 316.24
Mediolanensis & Aquileiensis epi-
scopi se inuicem episcopatib. præ-
ficiunt 882
Merita Deus cum coronat, coronat
sua dona, August. 79.30
Messaliani 378.27
Miltiades paruit Cōstantino 154.31
miraculis diuinæ naturæ scriptura
Sacra confirmata est 3.20
Missæ priuata & quotidianæ tēpo-
re Epiphaniij nō in usu erāt 327.
uersu 12
monachus auctores qui 276.21
& inde
monachorum origo 275.58
monachorum principem Ioan. Bapti-
stam statuit Chrysost. 809.19
monasticæ institutiones hominum
sunt traditiones 406.42
monasticæ uitæ autor Basil. 351.23
montanus pro propheta habetur
458.55 primus leges de ieiunijs
& cœlibatu tradidit 459.19
sub specie prophetæ cœpit loqui,
pag. 570.45
moriturus tradendam esse crucem in
manus, unde 260.30
mors duplex 89.3
mortis definitio 89.3
mortē Christus uerē timuit 280.20
post Mortem Ioannis Apost. cœpe-
runt deflectiones à fide 460.58
mortuorum inuocatio unde 263.9
de Mortuorum inuocatione dubitat
patres ipsi 801.34
mysterium quid 735.15
mysteriū quodnam Paulus referat,
pag. 739.44
mysteria Dionysij 740.38
mystica dicunt esse in libris Clemen-
tis Rom. 730.30

N

Natiuitas Christi & de eadem pa-
trum sententiæ 81.49
naturæ duæ in Christo assertæ 86.4
Nazianzenus abusus est suis donis
795.30 approbat inuocationem
sanctorum 796.5
Nazianzeni errores 102.37 tra-
ditiones explicatæ 795.30
Nectarius se & doctrinam suā sub-
misit Theodosio 214.22
Nestorius episcopus Cōstantinopo-
lit. in heresin delapsus est 564.
uersu 54
Nicæna synodus Arrium scripturis
conuicit 220.41
Nicænū cōcilium quis coegerit 211.11
Nicephorus sibi ipsi cōtrarius 438.
uersu 55

Nicephori locus de cœlibatu sacer-
dotū 446.40 traditiones ex-
plicatæ 434.30 & inde
ex Nicodemi euangelio duo confir-
mant dogmata Papistæ 260.8
Nicodemi exemplum 191.15
Nicodemici euangelij traditiones ex-
plicatæ 258.53 & inde
Nicolaus Leno 263.19
Nilus Theſſalonicensis cōtra prima-
tum Rom. pōtificis scripsit 401.
uersu 27
notarios esse in concilijs adhiben-
dos testimonia ex Nicephoro 152.
50 Eusebio, ibid. 58 Epiphanio
153.6 Sozomeno, ibid. 12 Augusti-
no, ibid. 25
Nouatianæ hereseos fundamentum,
pag. 254.3
Nouatianus in ecclesia nō cōputari
debet, qui à seipso ordinatus est,
euangelica traditione cōtempta,
pag. 566.55

O

Offerre apud patres significat gra-
tias agere 811
omnino explanatio 109.18
operum iustificatio unde probetur,
pag. 264.10
Optatus reprehendit rasuram capi-
tum sacerdotum 574.14
Optati Mileuitani de successione
à pontificijs prolata 573.30
oranti & credenti omnia esse possi-
bilia uolunt Papistæ 326.34
orantium situs 341.37
oratio ad Orientem 342.8 unde
365.39 et inde, & 447.39
oratio pro mortuis, unde probata,
pag. 263.14
oratio pro defunctis est gratiarum
actio 813.20 circa orationem
diuersitas 837.36
orationē ad Orientē reprobata Leo
Papa 832.38
orationem pro defunctis tuetur Epi-
phanus 328.36 Chrysost. dicit
esse traditionem Apost. 810.22
refert Damascenus 847.12
orientales episcopi se Rom. pont. op-
posuerunt 217.19
orientales & occidentales diuersam
de cœlibatu habuisse traditionē
uult Osius Polonus 301.44
Origenes de successionē 562.10
Origenes proprium sensum de Pa-
schate habuit 837.2
Origenis errores qui descripserint
100.42 libros damnauit Epi-
phanus 291.9 locus de scri-
pturā lectione 200.43 tradi-

tiones explicatæ 359.55 & inde
de Origene & Eusebio Hieron. iudi-
cium 29.4
Osius Pol. calumniator coniugij,
pag. 418.38
Osiij sententia de coniugio 301.48
Ossenorū origo iuxta Epiphanium,
pag. 297.42

P

Pædobaptismus est traditio Apost.
818.36 asseritur 866
Papa subest concilio, & eius definiti-
oni 512.8 se dominum Chri-
stiani orbis tradit 542.53 non
persequutus, sed persecutor crude-
lissimus 553.32 cum sua eccle-
sia errat, & superuacanea multa
trahit 543.2 multa humano
more instituit 567.56
Papam concilio subesse, rationes Io-
an. Gersonis 155.40 contrari-
um à fide docere declaratur 542.
uersu 43
Papæ Rom. contra concilia ege-
runt 162.2 & inde omnes et-
rorib. obnoxij 186.28 reijci-
endi quare 546.30 à uera succes-
sione recedunt 550.47
Papatus sua regalia à principib. ac-
cepit 189.56
Papistæ uolunt Spiritum sanctum in
chrisnatis pinguedinem includi
500.50 negant solas traditio-
nes esse manifestandas 554.39
Papistarum ceremonie totius orbis
consensum non habent 401.23
Paphnutius 234.10
Paphnutius restitit Nicæno conci-
lio 191.27 301.7
Paradisi descriptio ex Abd. 266.40
Paschatis festum traditionem Apo-
stolicam esse dicit Hilarius 793.
56 uariè celebratum 442.23 &
inde
circa Paschatis festum uarietas ac-
pud ueteres 834.40 840.6
pater in filio, & filius in patre quo
modo 107.38
patres ad Apostolicas ecclesias pro-
uocarūt 221.50 & quare 222.46
patres sæpe contraria scripturæ do-
cuisse, testimonia ex Tertulliano
& Ireneo 93.53 Augustino 95.50
Hieron. 96.12 Cypriano 97.30
Hilario 99.42
patres omnes se aliorū submitunt iu-
dicio 16.37
patres errare & secum dissidere, te-
stimonia 75.20 & inde
patres scripturā à cūctis legi uolūt
192.24 fallūt & fallūt 218.
48 quomo-

48 quomodo sequendi docet Ignatius 749.9 quatenus recipiendi 770.2 se aliorum iudicijs subicerunt 20.40 & inde
 patres se Apostolis & eorum doctrinae subiecisse, testimonia ex Eusebio 20.49 Tertull. 23.35 Origen. 24.44 Hilario 25.45 Basilio 26.14 Epiphano 27.6 Hieronymo 28.28 Claudio Mamertio 33.8 Iusto episcopo Origeniano, ibid. 29 Augustino, ibid. 56 & inde Cyrillo 36.42
 patres secum dissentire 92.30 & inde sibi fidendum esse nolunt 17.26
 patres tam in priuatis quam in publicis colloquijs ex scripturis concussisse, testimonia ex Gennadio 136 Socrate, ibid. 35 Epiphano, ibid. 32 Theodoro 137.12 Leone Papa 138.7 Basiliensis concilij norma, ibid. 17 Nicolao, Cusano 139.uersu 50
 patrum dissensiones 33.37 sententiae de dicto Christi, Tu es Petrus, &c. 618.10 & inde consensus cum Papis Rom. 655.23
 patrum et Apostolorum differentia, pag. 428.30
 patrum nullus astitit nobis in die iudicii 20.3
 patrum scripta ad examē Sacramentorum literarum reuocanda, teste Augustino 457.9
 patribus plus tribuit pontificij quam scripturae 218.26 quatenus credendum 842.40
 Patriarchae, Hierosolymitanus, Constantinopolitanus, & Romanus tunicam Christi sciderunt 187.10
 Patriarchas fuisse in Lybico, unde, pag. 360.8
 Paulus Roman. comedat fidem, non dominum, non fastum, non pompam 593.43
 Hierosolymam cur ascenderit 688.35 & inde quae scripsit sufficere possent ad salutem 792.4
 paupertas uoluntaria an in Apostolis fuerit 266.10 an ea suaserint, ibid. per peccatum mors in mundum introiit, ibid. 57
 de peccato in Spiritum S. Leonis Papa error 103.3
 pedes lauare ante uel post celebrationem Dom. cenam olim soliti 883
 pedum lotio 786.32
 Peregrini argumenta soluta 890 & inde
 Perionij locus de coniugio sacerdotum 299.29
 Petrus circumduxit uxorem 72.76

Petrus Cnaphaeus 370.45
 Petri negationem excusauit Ambrosius 102.25 Petro quid, & quatenus concessum à Christo 190.50
 Philogonius ex causidico episcopus 308.29
 Philonis traditiones explicatae 275
 36 & inde
 Pighius scortari sacerdotem melius esse dicit, quam coniugatum esse 418.
 43 Pius III Papa in scorti amplexu mortuus 217.6
 plebs olim ad concilia ad missam, testimonia ex Clemēte Rō. 151.28 Epiphano, ibid. 37 Ambrosio 152.1
 Nicephoro, ibid. 12 Augustino, ibid. 22 Cusano, ibid. 30
 poenitentiae locus nullus post hanc uitam 263.23
 Polycarpus auctoritatem scripturae asserit 744.19 Apostolorum dicta sola dixit esse uera, ibid. nihil extra scripturam docuit 569.20
 Polycarpi traditiones explicatae 744.13 & inde
 Polycrates uxoratus 309.54
 polygamia uetita 415.47
 pontificis exorcismi ritus 500.20
 opera 669.5
 pontifici Rō. Cēs. et concilio subiectum esse, testimonia ex lib. Conciliorum 154.18 Platina, ibid. 28 Theodoro, ibid. 43 Leone Papa 155.11
 Euagrio, ibid. 22 Ioanne Gersono ibid. 40 Aenea Syluio 157.2
 pontifices Rom. duo potissimum quae fuerunt 683.34 propter ambitionem negligunt Ecclesiasticas regulas 216.46
 pontificum dissensio 686.36
 pontificibus Romanis impijs quare non adherendum 534.34
 pontificia turba à uera successione excluditur 551.51
 pontificij caeremonias alias recipiunt, alias reiiciunt 725.37
 pontificiorum diuersitas in coelibatu sacerdotum 302.54
 pontificij regni euersio 628.22 & inde praconis officium 872
 presbyteri & episcopi aequalitas, pag. 291.26
 principes olim praesedisse concilijs uel colloquijs, testimonia ex disputatione Athanasij coram Probo 140.14 Zonara, ibid. 18 Victore, ibid. 33 Optato, ibid. 39 Eusebio 141.41 Rufino 142.10 Socrate, ibid. 13 Epiph. 142.55 Sozomeno 143.5 Athanas. ibid. 27 Theodoro 144.21 & 145.7

Euagrio 145.42 Gennadio 146.51 Cusano 147.3
 principes olim conuocasse synodos, testimonia ex Eusebio 147.44 Ruf. ibid. 57 Socrate 148.1 59 & 149.10 Theodoro 148.7 Sozomeno, ibid. 13 et 149.59 Niceph. 148.21 Zonara, ibid. 33 & 149.23 Epiph. ibid. 45. & 149.6 Chrysost. 150.12 Hieronymo, ibid. 28 Leone Papa, ibid. 27 Aenea Syluio 150.46
 principes seculares etiam religionē tractare possunt 201.58 & inde prophetiae de Christo probant certitudinem scripturae 44.6
 prouocatio ad ecclesias cur olim facta 669.19
 Psalmi David 208.57
 purgatorium unde 263.20
 purgatorij negat Ruteni 401.34 refert Damascenus 847.12
 de Purgatorio dubitant August. 811.53 Hieron. 812.16 Gregor. ibid. 36 & 328.42

Quadragesimae institutionē quibus adscribat Abdias 265.15 obseruatio uaria 396.60 & inde libera caeremonia 399.12
 circa Quadragesimā diuersitas 836.2840.50
 de Quadragesima Augustinus quid sentiat 824.53

Rasura diaconorum unde 265.22
 regni pontificij destructio 628.22 & inde
 de Regno Christianorum corporali tradito unde 255.11
 religionis controuersias ex scripturis dirimi debere, testimonia ex Irenaeo 37.9 Tertulliano 38.11 Origene, ibid. 30 Cypriano 39.1 Theophilo, ibid. 11 Athanas. ibid. 30 Hilario, ibid. 50 Chrysost. 42.5 et 50 Hieron. ibid. 35 Niceph. 43.42 Socrate 44.21 Theodoro 45.24 Sozomeno 46.2 Epiph. ibid. 11 Basil. 49.29 Cyrillo 50.30 August. ibid. 36 Faustino episcopo 53.5 Paschasio, ibid. 17 Iuliano, ibid. 21 Hieronymo, ibid. 27 Theophylacto 54.23
 reliquiarum honorem refert Damascenus 844.3
 reliquiarum usum probat Cyril. 828.19 retractationum libros cur scripserit Augustinus 35.49
 Romae tota doctrina à Petro tradita 560.6
 de Rom.

INDEX.

de Rom. ecclesia 610.36 & inde
Romanensium episcopi sibi solis oēs
cognoscendas causas statuūt con-
tra Cyprianum 564.8
Rom. pontifices quid potissimū ue-
nati 683.34
Rutteni purgatorii negāt 401.34
S
S Abam Danielis patrem asserit Epi-
phanus 297.26
Sabbati ieiunium, unde 448.52
refutat August. 823.6
sacerdotem in uult scortari quā u-
xorem ducere Pighius 418.43
sacerdotis munimenta 203.34
sacerdotum coelibatus autor Syri-
cus 307.44
sacerdotum proprium 791.3
sacerdotes Germanie sacerdotio pri-
uat Gregorius VII 308.2
Sacramenti institutio non dependet
ab homine, sed ab institutione.
Christi & uerbis eius 480.8
Sacramenta à personis administran-
tib. non pendent 867 duo nu-
merat Clemens 724.45 tantū duo
esse, eaq; ex latere Christi flu-
xisse ait August. 496.30 pau-
cissima instituit Christus 821.46
ad salutem necessaria omnia in
Scripturis comprehenduntur,
pag. 792.30
salutis sufficiētia in Scripturis extat,
pag. 738.14
sanctorum auxilium, unde probetur
262.57 inuocatio refutata 281
uersu 56
satanae insidijs quomodo occurren-
dum 878
scortari sacerdotem Pighius melius
esse dicit, quā coniugatum esse,
pag. 418.43
scortationem quidam indifferentem
habent 838.52
scripta Apostolorum & propheta-
rum nobis sufficiunt 269.19
scripta hominum nullam habent au-
toritatem 29.30
scriptoris ueritatis officium 223.38
Scriptura sacra miraculis diuinis cō-
firmatur 320 sola est per quā
in nobis operatur Spiritus san-
ctus 331 sola spiritalia arma
suppeditat 4.8 sibi non est con-
traria 9.29 in certos libros di-
stincta est 10.11 sui explicatrix
est 17.11 non est suspecta 18.6
nihil habet nisi ad salutem neces-
saria 330.23 est demonstratrix
Ecclesie, uel signum unde illa co-
gnosciunt 478.60 est certa nota

ecclesie tum fidei 543.13 scri-
pturā explicat 755.30 iudex est
766.40 non est circa nomina
sollicita 782.9
scripturæ auctoritatem omnes pro-
bati patres commendarunt 7.25
urget uerus Basilius 358.18 & in-
de. asserit Ignat. 748.1 urget Lu-
stinus 751.26 Clemens Alex. 754.
34 Hilarius 794.24 Augusti-
nus 825.32 & 829.48 certitudi-
nem probant prophetiæ de Chri-
sto 4.46 doctrinam Spiritus
sanctus inspirauit 15.55
ad Scripturæ lectionē quæ requirā-
tur 98.28
scripturæ omnia cedunt 769.17
scripturæ S. plenitudinē ostendit
Chrysost. 807.10 promulgatio
diuino cōsilio disposita 2.60 suf-
ficiētia docet Damasc. 845.33
scripturæ ueritatem probat con-
seruatio eiusdem 5.11 odiū dia-
boli aduersus illā 6.41 doctorū
& instauratorum doctrinæ ueræ
continua series 6.60
scripturæ utilitas 13.56
scripturam legant cuncti 192.10
extra Scripturā nulla est traditio an-
tiquior uerbo Dei 4.41
scripturā quomodo patres uelint ex-
poni 16.51 pro necessaria do-
ctrina uult agnosci Cyp. 23.60
scripturam scriptura explicari, testi-
monia ex Irenæo 63.11 Origene,
ibid. 36 Hilario 64.25 Athana-
sio 65.38 Epiphano, ibid. 44
Ambrosio 66.56 Hieronymo
67.17 Lactantio, ibid. 31 Basi-
lio, ibid. 37 Chrysost. ibid. 50
Eucherio 68.53 Augustino, ibi-
dem 57 Ioan. Gerson. 70.7
scripturam uerā esse antiquitas pro-
bat 4.21
extra Scripturā ueteres ecclesie ab
Apostolis nihil aliud acceperūt,
pag. 222.38
scriptura nihil uerius et certū 18.39
ex Scriptura oīa probāda 766.46
scriptura sola diabolici insultus de-
pelluntur 4.4
de Scriptura nos certos esse, propo-
sitiones 2.54 & 3.1 et inde
scripturarū canonicarum libri non
aliunde probantur, quā ex illis
ipsis 530.54
ex Scripturarū ignorance quanta
mala 196.54
Scripturis Diuinis non obloquendum
117.55
Scripturas nobis sufficere ad salutē,

testimonia ex Irenæo 54.53 Ter-
tulliano 55.8 Origene, ibid. 16 Cy-
priano, ibid. 26 Theophilo 56.15
Apollinario, ibid. 33 Euseb. 57.5
Athanas. ibid. 17 Chrysost. ibid.
55 Mario Victorino 58.38 Am-
brosio, ibid. 47 Basilio 59.1 Gre-
gorio Naz. ibid. 16 Hilario, ibid.
23 Cyrillo, ibid. 35 Epiph. ibid.
45 Faustino 61.8 Paschasio diac.
ibid. 41 Paschasio abb. ibid.
49 Gregorio, ibid. 58 Lantfranco
62.12 Theophylacto, ibid. 16 Au-
gustino, ibid. 21
Scripturas sciētes nō errant 14.33
in Scripturis legēdis quæ cōsideran-
da 75.4
ex Scripturis non disputandum cum
hereticis 555.42
Scripturis tantum olim contra here-
ticos pugnatum 571.27
de Scripturis sententia Eucherij 2.56
ex Scripturis cōtra hereticos egisse
Athanasium testimonia 120.38
secreta Dionysiana qualia 739.7
refutata, ibidem
secreta multa Mariæ refert Ignati-
us 745.58
de Senne bono Matt. 13 locus 274.
3 & 409.47
signum crucis, traditio 259.4
signa an hodie in Christiana ecclesia
sint 735.5
simile legati 672.3
Socrates historicus Eccles. quid de
Paschatis festo sentiat 833.55
Novatianus dicitur 93.18
Socratis historici Eccles. traditiones
explicat 833.46 & inde
solitariam uitam reprobat Basilius,
351.42
Sophronij locus de Philone 275.47
Sozomeni tradit. explicat 840.1
Spadones fuisse Apostolos, Tertull.
opinio 82.12
spes & cōsolatio ex scripturis tantū
est 3.43
Spiridion uxoratus 308.33
Spiritus S. per solam scripturam S.
in nobis operatur 3.33 opera-
tur per prædicationē fidei 15.50
Deus est 119.42 & 864 extra
scripturam nihil adfert 221.5
non in confirmatione sed in ba-
ptismo confertur 400.39 nihil
aliud quā quæ Christi sunt, lo-
quitur 750.20 à patre & fi-
lio procedit 864 est Deus, ibid.
890
Spiritus sancti epitheta 831.51
Spiritus S. quotidie noua agere in
sanctis, dicit Leo papa de spiri-

I N D E X.

de Spiritu S. Tertull. opinio 762. 1
 sponsus in Cana Galil. quis 409. 18
 stellam quæ præcesserat Magos, pue-
 ri & crucis formā habuisse, uult
 Chrysost. 261. 25
 stirps Mariæ, liber 342. 53
 successio Ecclesiæ non primatus est,
 sed doctrinæ 536. 50 spuria
 quæ non est cum sano & irrepro-
 babili sermone 552. 8 uera quæ
 569. 27 uera & Apostolica nō
 est nisi ubi permanetur in Euan-
 gelij fideiq; ueritate 567. 46
 de Successiōe ordinaria in Ecclesia,
 ex Irenæo 541. 14
 Tertulliano 555. 40
 Origene 562. 10
 Cypriano ibid. 54
 Eusebio 568. 22
 Hieronymo 572. 10
 Optato Mileuit. 573. 30
 Augustino 575. 1
 Vincentio Lyren. 579. 50
 successor uerus Apostolorū 685. 36
 successores ueræ Ecclesiæ 545. 15
 successoribus idē doctrinæ genus ab
 Apostolis commendatum 536. 55
 sufficientia Scripturæ ostenditur,
 pag. 807. 59
 suffraganeorum impietas 203. 5 uo-
 tum 419. 3
 Syluester episcopus Rom. an Nyce-
 nam synodum congregarit 211. 11
 Symbolum Apost. citat Clemens Ro-
 man. 723. 44 probat Iustinus
 751. 36 uocat Augustinus tra-
 ditionem 816. 27
 symboli Apostolici assertio 866
 synaxeos uaria celebratio 447.
 24 & 836. 50
 synaxin ter in septimana celebra-
 dam esse, uoluit Epiph. 327. 23
 synodorum sanctarum scopus & fi-
 nis 688. 28
 synodos conuocandi ius ad quem spe-
 det 185. 12
 synodos olim principes conuocasse,
 pag. 147. 18
 synopsis Dorothei 262. 20
 Syricius cælibatus sacerdotū autor
 207. 44 coniugatū uocat secta-
 torem libidinum 414. 33
 T
 Tatiani 305. 53
 Tatiani coniugium planē damna-
 runt 414. 2
 Tertullianus & Irenæus ad succes-
 siones apostolicas quare prouo-
 cent 535. 1 defensores liberi
 arbitrij 93. 53

Tertull. Montanista 100. 25 &
 92. 58 etiam contra scripturā
 scripsit 222. 56 ait unicam ec-
 clesiam uel Romanā, uel aliā nō
 consulendam esse 537. 17 erro-
 res habuit 761. 11 nō pertinuit
 ad Ecclesiam, ibid. 27 scribit de
 uirginib. uel andis 762. 33 secun-
 das nuptias dānat, ibid. 56. in-
 uertit uerba Pauli 763. 59 er-
 rorē habuit Chiliaficū 764. 24
 nō cōparat tradiōes scripturis
 767. 40 quid de scripturis sen-
 tiat, ibid. 58 sibi ipsi est cōtrari-
 us 768. 35 quid de ciborum de-
 lectu scribat 769. 38
 Tertulliani error de carnali regno
 Christi et resurrectione sanctorū
 100. 14 sententiæ explicantur,
 quæ de successione adducuntur à
 maleuolis 555. 36 tradiōes ex-
 plicate 761. 11 & inde opinio
 de Spiritu S. 762. 1 sententiā de
 uelands uirginibus, ibid. 33
 Testamentum nouum in ueteri cō-
 tineri, & econtra, testimonia ex
 Marco Euang. & Paulo 70. 52
 Irenæo 72. 13 Hieron. ibid. 31
 Augustino, ibid. 53 Epiph. 73. 5
 Chrysost. 74. 11 Cyrillo, ibid. 17
 Eucherio, ibid. 29 Iunilio, ibid.
 41 Niceph. ibid. 46 Cyril. 75. 4
 Testamenti ueteris uiginti duos li-
 bros refert Hilarius 794. 3
 Testamentorum noui & ueteris cō-
 sonantia 8. 43
 Theobaldi Thāmeri error 88. 22
 Theodoretus inuocationē sanctorū
 reprobat 799. 57
 Theod. tradiōes explicate 802. 6
 Theodosij exemplum 214. 8
 Theophilus anthropomorphitarū
 causam defendit 446. 9
 Thessalonicensium exemplum 71. 5
 Thomæ Aquinatis locus de successio-
 ne 668. 37
 Tolosanus princeps nuptias deuita-
 uit 271. 30
 tradita quedā, et nō omnia scripta es-
 se, unde Papista probent 253. 24
 traditio nulla est extra scripturam
 antiquior uerbo Dei 4. 41 Apo-
 stolica quæ 77. 15 non scripta
 num recipienda 764. 33
 per Traditionem Basilii aliquando
 scripturam intelligit 355. 7
 tradiōes tacitæ quæ 1. 20 quid
 incertæ, relinquendæ sunt 3. 1 nul-
 lis miraculis probatæ & incertæ
 3. 7 arma contra diabolū non

suppeditant 4. 15 scripturæ non
 præferendæ, ibid. oēs ueras esse
 neq; experiētia, neq; cūctus pro-
 bant 5. 4 nō semp fuerunt 7. 21
 inutiles sunt 13. 46 incertæ
 sunt 18. 52 unde 251. 10 non
 ubiq; in ecclesia doceri & obser-
 uari, quod exēplis manifestatur,
 & quā inter sese discrepēt 453.
 46. cur retinendæ 842. 2 an
 plures sint extra scripturā 845
 tradiōes esse, tradit Clemēs Alex.
 159. 40 ex Iacobi euangelio
 256. 34 & inde euang. Nico-
 demi 257. 33 et inde Abdia 262.
 12 Martiale 268. 7 Epiphān.
 279. 32 Irenæo 331. 7 Origene
 339. 55 Basilio 351. 7 Hieron.
 396. 14 Eusebio 430. 34
 Nicephoro 434. 30
 tradiōnū genera duo 1. 1 autores
 incerti 3. 30 discrepātia et cōtra-
 rietas 9. 40 nulla utilitas 14. 15
 unitas 631. 12 forma 880 liber-
 tas 881
 tradiōnum & canonicorū librorū
 nulla conuenientia 11. 20
 tradiōnum nulli certi libri uel ca-
 talogi 10. 23
 tradiōnū tacitarū & doctrinæ scri-
 ptæ collatio 3. 51 & 3. 1 et inde
 tradiōnum tria facit Cassander ge-
 nera 488. 45
 ex Tradiōnibus dogmata fidei non
 probantur 11. 20
 in Tradiōnibus Ecclesia non quæ-
 renda 15. 23
 ex Tradit. Iesuitæ conati sunt asse-
 re inuocationē mortuorū 470. 14
 de Tradit. pontificijs in Sacris literis
 nullum extat testimoniū 3. 13
 ex Tradiōnibus tacitis nulla conso-
 latio conscientie 3. 50
 Trinitatis uocabulū probatur 864
 Tritenhemij Abbatis sententia de
 scriptura 20. 14
 tunica Christi scissores 186. 41
 V
 Valeræ uotum 271. 27 expositum,
 ibid. 51
 Verbum Dei scriptura cōprehendi-
 tur 426 non est in nostra ra-
 tione 94. 27 firmā basis 183.
 42 est audiendum, non traditio-
 nes 686. 50
 per Verbum Deus instaurat homi-
 nes 184. 26
 uerbi Dei diuisio iuxta pontificios
 12. 27 auctoritatem asserit igna-
 tius 74. 81
 uerbo

I N D E X.

- uerbo Dei nihil addendum neq; de-
 trahendum 792.59
 ueronica 258.54
 uerum est, quod prius. Tertull. 4.22
 ueritas quid 887 unde discatur,
 pag. 808.50
 ueritas Dei sequenda, non hominum
 consuetudo 24.14
 ueritas in Euāgelio tātū extat 15. 60
 uestimenta uirginum qualia requirat
 Ambrosius 784.58
 uiduarum ordinem constituit Pe-
 trus 726.57
 uiduitas quomodo eligenda 273.28
 uiduitatis prēmium 273.7
 Vigilius 115.48
 Vigilij libri contra hēreses 864
 Vincētius Lyrenēsis quid de Sacris
 literis habeat 943.3
 Vincentij Lyrenensis traditiones ex-
 plicate 841.48
 uinum purum absq; mixtione nō su-
 mebant ueteres 771.10
 uirga Ioseph 256.58
 uirgines an uelandæ 762.33
 uirginum prēmium 273.43
 uirginitas quo fine suadenda 244.
 uersu 27
 uirginitatis causa coniugium non
 uituperandum 421.51
 uirginitatis prēmium 273.7 uotū
 explicatum 312.44 & inde
 uirginitatem Mariæ probat Ambro-
 sius 788.52
 unctio mortuorum stabilitur à Dio-
 nysio Areop. 735.7
 unctio non est necessaria 774.37
 unctio olei 377.60 uiuorum ægro
 tantum unde 733.31
 unctiois & olei traditio 773.23
 per Vnctionē Iōānes intelligit Spiri-
 tum sanctum 499
 unio pōtificiorū de cōlibatu 302.54
 unitas uera 674.60
 de unitate decretorū & traditionū
 pontificum Rom. 631.12
 uoluntas duplex in Christo 280. 20
 & 864
 uotū suffraganeorū 419.3 uirginita-
 tis explicatum 312.44
 & inde
 uotum unde 271.26 unde probe-
 tur 264.28 & 760.18
 de uoto quid sentiat Chrys. 814.35
 de uoto uirginitatis Epiphaniū tradi-
 tio explicata 312.44
 de Votis quid sentiat August. 325.9
 Urbanus aurea & argētea uasa ad-
 hibēda ad Missas, statuit 427.20
 Urbani V Papæ tyrannis. 513.27
 Vuolfgāgus Laxius restituit Abdiæ
 librum 262.45
 Vuormaciensis colloquij explicatio
 218.24 & inde
 uxor nō sui iuris 264.32
 uxorem circumduxit Petrus 727.6
 uxores esse communes docuit Cle-
 mens Rom. 725.6
 Z
 Zacharias iuxta altare occisus
 quis, & quare occisus 256.9 &
 34.2.33 & 393.12
 Zebedei filios contraxisse nuptias
 negat Epiphanius 409.27
 F I N I S.

ERRATA INTER EXCVDENDVM COMMISSA SIC
emendabis.

Pag. 3. uersu 35 lege pro ferē, uerē 4.36 sine 5.14 Antiocho 12.13 Luc. 16.14.49 Machabeorum.
 eadem 58 & 59 deprehendantur, multæq; 25.20 polliceatur 32.44 & 45 ignorantiam 36.17 temerarium
 56.33 Apollinarius 85.33 atrium 88.60 (id est, Adam) 107.36 bis 154.7 Fit 186.36 Eusebius. In Ephesi-
 na 195.46 illis. eadem 58 ni perpetuò 196.54 munitio 206.47 agant 211.30 ferē 332.60 & 332.
 recensuisset. eadem 24 omittuntur 317.35 columnam 360.10 quædam 423.41 in sulso consilio
 424.46 Vuolff. Musculus 810.35 citata 854.35 Ariomanitas 855.281 d. p. 1010.7109.

Cætera, si quæ leuiuscula occurrerint, leuiter etiam corriget
 candidus Lector.

BASILEAE, PER PAVLVM QVECVM,
SYMPTIBVS HIERONYMI FEIRABENT:
ANNO SALVTIS HVMANAE
1568. Mense Martio,

PAULINE REE TAYLOR OVEY
27 YEARS RESIDENT
1871

